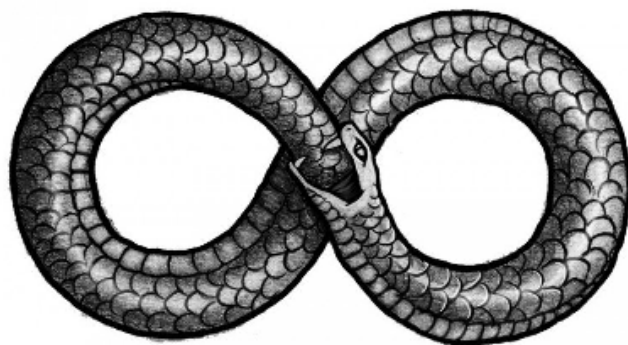

ПАВЛО ДАНИЛЬЧЕНКО

**ХРЕСТОМАТІЯ ЗІ СТАРОДАВНЬОЇ ІСТОРІЇ
ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОМОВНОГО САРМАТСЬКОГО
СУПЕРЕТНОСУ ТА ЙОГО ГЕНЕТИЧНИХ НАЩАДКІВ:
СТАРОДАВНЬОГО АЛАНСЬКОГО ТА АНТИЧНОГО
ГЕРМАНСЬКОГО СПОРІДНЕНИХ СУПЕРЕТНОСІВ,
А ТАКОЖ І УКРАЇНСЬКОГО-ДАВНЬОРУСЬКОГО
ЕТНОСУ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ УКРАЇНИ-РУСИ**

Вінниця

2024

Данильченко П.І.

- Д18 Хрестоматія зі стародавньої історії праслов'янськомовного сарматського суперетносу та його генетичних нащадків: стародавнього аланського та античного германського споріднених суперетносів, а також і українського-давньоруського етносу середньовічної України-Русі
Павло Данильченко – 2-е вид., випр. і доповн. – Вінниця, 2024, – 635 с.

Хрестоматія, в якій зібрані як стародавні, античні та середньовічні, так і сучасні переконливі свідчення про темно-червоношкірість середньовічних слов'ян і їхніх пращурів сарматів і античних германців, а також і про слов'янськомовність пращурів українців, які досить тривало мешкали черезсмужно разом з пращурами китайців і тунгузо-маньчжурів (що підтверджується як волінням спадкових слов'ян вживати переважно твердий голосний «е», а не м'який туранський «є»), так і численними слов'янсько-китайськими, слов'янсько-японськими, слов'янсько-евенкійськими та слов'янсько-маньчжурськими ізоглосами), дозволяє по новому подивитися на етногенез українців і нарешті відмовитися від наївного пошуку прабатьківщини середньовічних темно-червоношкірих слов'ян у Європі. Отже, хрестоматія, що сформована на основі матеріалів оприлюдненої раніше статті «Історія племен і народів, що сформували український етнос і державу Україну», може бути корисною як для науковців і студентів історичних і інших факультетів вищих навчальних закладів, так і для пересічних громадян України, що цікавляться історією своїх пращурів. Відмова ж від нав'язаних туранцями Московії історичних мітів суттєво посприяє формуванню в країні громадянського суспільства. Цьому ж значно може посприяти і визнання першою державою українців держави їхніх пращурів слов'янськомовних готів-грутуннів > хросів > русів.

Зміст

	Стор.
<u>Від упорядника хрестоматії</u>	4
<u>1. Тотожність античних германців сарматам</u>	7
<u>2. Темно-червоношкірі античні і середньовічні пращури українців</u>	15
<u>3. Відповідність етнонімів склавини та сакаліба багатьом відповідно яскраво-червоним і темно-червоношкірим народам, а не лише слов'янам</u>	46
<u>4. Формування сучасних германських мов на неіндоевропейських субстратах у темних століттях Середньовіччя</u>	62
<u>5. Слов'янськомовність більшості античних германців</u>	72
<u>6. Скандинавія – прабатьківщина українців і більшості інших слов'ян</u>	103
<u>7. Українці – нащадки горян праіндоевропейців</u>	115
<u>8. Переважна фінськомовність більшості скитських, іллірійських і тракійських племен</u>	135
<u>9. Причетність українців до дружинної культури сарматів і їхніх нащадків аланів-торків, античних германців і аварів</u>	149
<u>10. Волелюбство українців і їхніх пращурів</u>	164
<u>11. Найперші згадки про пращурів українців у Європі</u>	199
<u>12. Етногенез українців</u>	209
<u>13. Нетотожність малих юечжі, псевдотохарські літературні пам'ятки яких збереглися, пращурам справжніх тохарів – слов'янськомовних да-юечжі</u>	225
<u>14. Українськомовність донських і північнокавказьких аланів і їхніх нащадків полян-русів та п'ятигірських черкасів (жанінців)</u>	228
<u>15. Споріднені українцям народи</u>	251
<u>16. Принесення до Європи слов'янської мови з Північно-Східного Китаю</u>	301
<u>17. Слов'янсько-китайські, -корейські, -тунгузько-маньчжурські та -японські ізоглоси</u>	322
<u>18. Балтсько-таджикські та слов'янсько-таджикські ізоглоси</u>	426
<u>19. Стародавньослов'янська лінгва франка в Центральній і Середній Азії та в Європі</u>	431
<u>20. Антропологічні риси українців і споріднених їм народів</u>	438
<u>21. Генетичні і інші характерні риси та звичаї українців</u>	457
<u>22. Закон відкритих складів у праслов'янській мові</u>	498
<u>23. Формування і головні риси української мови</u>	503
<u>24. Нарідна творчість українців</u>	517

25. Дуже значний вплив українців і письменників українського походження на вдосконалення як російської, так і польської літературних мов	524
26. Спроби українців цивілізувати холопське населення Московщини	529
Висновки	548
Додаток 1. Індія – колыска цивілізації та індоєвропейських мов	553
Додаток 2. Формування грецького (еллінського) суперетносу	599
Додаток 3. Літературна готська мова шляхти і військової верстви балто-слов'ян	607
Додаток 4. Англо-тюркські та англо-фінські ізоглоси	610
Додаток 5. Про панування в Світі туранського парадигмального світосприйняття	623
Додаток 6. Яких же нацистів злочини можна вважати геноцидом українців?	627
Додаток 7. Божественне військо	658

Від упорядника хрестоматії

Численні свідчення і висновки багатьох свідків історичних подій і авторів, що зафіксували чи зробили ретельний аналіз історичних подій і фактів, наведені в даній хрестоматії в якості підтверджень основних висновків упорядника хрестоматії, зроблених на основі ним упорядкованих, коментованих і доповнених матеріалів.

Стародавньою історією людства цікавиться багато людей, а не лише фахівці з історії. При цьому свідомість пересічних громадян, що вміють аналітично мислити і не тільки ретельно, а і достатньо детально сприймати і обробляти інформацію, на відміну від свідомості фахових істориків, не зашорена як думками всесвітньо відомих авторитетів, так і ідеологічними настановами. До того ж вони і не бояться виглядати білими воронами серед своїх колег, а отже, і не змушені мати таку ж думку на кардинальні історичні проблеми, як і всі інші. Тому-то, розуміючи, що не тільки сучасна, а навіть і стародавня історія дуже заполітизована і ґрунтується на багатьох хибних догматах, я і вирішив відправитися на пошуки істини.

Звичайно ж багато і фахівців добре розуміють, що батьківщиною індоєвропейців є Індія. Але ж, незважаючи на безліч ніким не спростованих доказів цього, з політичних міркувань це офіційно не визнається. Адже в Індії і Пакистані зараз майже відсутні темно-червоношкірі нащадки праіндоєвропейців, що змушені були поступово покинути Індійський субконтинент через катаклізми та його перенаселеність. Зараз в Північній Індії та в Пакистані, як і в Ірані і в Північній Європі, переважно мешкають нащадки блідолицих туранців (саків, сако-масагетів і інших фіно-угро-самодійців), що лише перейшли, як і росіяни на спілкування індоєвропейськими мовами. І ці мови є більш далекими від санскриту не тільки ніж литовська мова (що має вісімдесят відсотків санскритських коренів), а навіть і ніж українська та російська мови.

Багато науковців розуміють, що і сформована на основі піджини англійська мова за граматику не є індоєвропейською а, як і інші аналітичні мови (ново-перська та болгарська), що втратили флексії, насправді є туранською (сакською) мовою, що лише суттєво збагатилася індоєвропейською лексикою. Але ж і на це всі закривають свої очі, вочевидь, теж з політичних міркувань.

Хто ж тоді визнає, що і інші псевдогерманські мови сформувалися лише в темні століття Середньовіччя на основі піджинів, якими прибульці з Азії темно-червоношкірі германці (тобто балтсько- і слов'янськомовні серменди / сармати) спілкувалися як з блідолицими тубільцями Європи, так із такими ж доліхокранними прибульцями туранцями? І, отже, тим паче хто ж тоді визнає як те, що ніякого стародавнього германського етносу до прибуття сермендів у Європі насправді не було, так і те, що іллірійці, тракійці і скити були фінськомовними прибульцями, які лише поступово

запозичили багато індоевропейської лексики у еллінів, італіків та кельтів, і врешті-решт були частково обалтені новими прибульцями савроматами?

Та й на жаль у псевдоеліті України зараз переважають амбітні туранські посередності, що не здатні критично мислити і детально розглядати будь-які явища, і тим самим замість синтезу на підставі детального розглядання використовують цілісне парадигмальне сприймання цих явищ. Тому-то й досі серед цієї псевдоеліти, що спливла на верхні щаблі державних установ, і панує туранська автохтонна теорія походження українців, що не дозволяє розглядати прибульців височенних і широкоплечих ґрунунів основними пращурами українців, а їхню античну державу як першу державу українців. І це має місце, незважаючи на те, що майже всі пересічні українці мають смагляву шкіру і, отже, насправді є нащадками зовсім не мітичних праго-корчакців, а реальних темно-червоношкірих античних германців (готів ґрунунів), аланів-торків і таких же слов'янськокомовних і темношкірих гунів (жунів) та широкостегних велетнів аварів (нірунів), а тим самим і їхніх пращурів довгоногих горян сарматів (сермендів / *зел-мандрів – «залізних людей») і юечжів (гутьїв).

В сиву ж давнину окрім германців деревлян, тервінгів (черв'ян / зеруян / сербів), хорватів (волинян), аланів-торків, гунів (уличів, тиверців, караболгар і каракозар) і кримських та таманських готів-русів мешкали на теренах України також і обалтені холопи туранці. Саме цими холопами (добровільними рабами) і торгували на всіх невільничих ринках Евразії основні пращури українців ґрунунни (поляни-руси). Але ж опісля монгольської навали це холопське населення (як стверджують, мабуть і не безпідставно, московити) перебралося до нетрів Залішанщини. На теренах же України і так званого Дикого поля, що було окуповано москалями, zostалися лише слов'янськокомовні пасіонарії, нащадками яких і є українці (черкаси), що всі покозачилися в часи Гетьманщини.

Тому-то я і вагаюся, як все ж таки назвати те, що змусило мене здійснити це дослідження, – дилетантством зарозумілих фахових істориків, що все ще шукають в Європі прабатьківщину темно-червоношкірих середньовічних слов'ян, чи шахрайством їхніх корумпованих¹ покровителів, а саме злочинним приховуванням від українців (а отже, від усієї світової спільноти) неприємної для їхньої туранської псевдоеліти правди.

А ця правда міститься в темно-червоному кольорі шкіри середньовічних слов'ян, що є неможливим для тубільців Європи через низький рівень в ній ультрафіолетового випромінювання, і підтверджується можливістю відновлення в праслов'янській мові дії закону відкритих складів лише під впливом східнокитайських аустронезійських говірок.

¹ Корумповані високопосадовці і чиновники України незацікавлені не лише доносити до українців історичну правду про їхнє походження, а і боротися з повсюдними в державі проявами шахрайства і корупції. Адже хто ж буде віддавати на заклання «корів», яких можна регулярно і довготривало «доїти»? І це має місце завдяки дії в Україні, як і в Московщині, жорсткої вертикалі «влади» (деспотії), що перетворює чиновників в «холопів» своїх керівників і зверхніх органів врядування. Тому-то в усі державні органи врядування і забезпечення правопорядку прагнуть долучитися переважно кар'єристи туранці, для яких холопський спосіб життя є не лише звичним, а і абсолютно комфортним. Пересічні ж українці (так звані фізичні особи), що не бажають бути холопами, фактично перетворені в державі в «бидло», що має право захищати в судах і в інших державних органах лише свої особисті інтереси і права, а не інтереси і права своїх співгромадян. Користуючись цим, чиновники займаються «торгівлею» негласними дозволами керівникам суб'єктів господарювання не виконувати окремі вимоги своїх нормативно-технічних документів а, отже, й займатися шахрайством. Правоохоронні ж органи відмовляються проводити слідство на загальнодержавному рівні саме за фактами наявності повсюдного шахрайства і пов'язаної з ним корупції високопосадовців і чиновників. Адже вони зобов'язані проводити розслідування протиправної дії лише конкретних осіб. Так, наприклад, вже більше двадцяти років керівники Операторів газорозподільних систем зухвало і безкарно займаються відвертим шахрайством, змушуючи оплачувати свої метрологічні виробничі втрати газу споживачів, що не мають квартирних лічильників газу а, отже, зовсім і не мають ніякого відношення до цих метрологічних втрат газу в будинкових газорозподільних мережах. Якщо раніше шахраї це робили, ігноруючи лише висновки Великої палати Верховного Суду України щодо неправомірності нарахування плати за показаннями загальнобудинкового вузла обліку газу за насправді неспожиті обсяги газу, то з 01.01.2023 року вони зухвало і безкарно ігнорують і вимогу п. 1а Статті 6 Закону України «Про забезпечення комерційного обліку природного газу» щодо нарахування споживачам (оселі яких ОГРС злочинно досі не обладнали квартирними лічильниками) оплати лише за нормами споживання газу.

Проаналізувавши і всі інші відомі факти, я як і інші дослідники зрозумів наступне:

- праїндоевропейці могли мешкати тільки у високогірних улоговинах Південної чи Центральної Азії, лише де й був достатнім рівень ультрафіолетового випромінювання для забезпечення на протязі багатьох поколінь темно-червоного кольору їхньої шкіри (бо за свідченнями багатьох авторів і за зображеннями, що збереглися, не лише слов'яни, а і всі нащадки праїндоевропейців були темно-червоношкірими, коли прибули до Європи з Азії);
- слов'янську мову могли принести до Європи лише сармати з Північно-Східного Китаю, де під впливом аустронезійських та східнокитайських говірок в праслов'янській мові і відновив свою дію закон відкритих складів (бо в Європі ж та і в Західній Азії на той час не мешкали народи, говірки яких могли так вплинути на праслов'янську мову);
- за всіма ознаками українська мова може відноситися лише до західнослов'янських мов і, отже, найменування українців східними слов'янами є некоректним;
- саме пращури *тавроматів / савроматів, сермендів / сарматів, юечжів і аланів-торків², а отже, і українців стояли у витоків як стародавньоіндійської, так і стародавньокитайської цивілізацій;
- слов'янськомовні сармати довгий час мешкали черезсмужно з тунгузо-маньчжурами, на що вказують чисельні лексичні сходження мов цих суперетносів;
- слов'янськомовними були і племена європеїдів і шляхетні роди всіх інших племен жуань-жуанів, що були пращурами як аварів / обрив, так і народа-вершника в Японії;
- балтську мову принесли до Європи з Північної Індії і Центральної Азії савромати (адже саме в балтських мовах більше вісімдесяти відсотків коренів є санскритськими);
- слов'янська мова на протязі багатьох століть була мовою міжнародного спілкування (лінгва франка) у Центральній та Середній Азії, а також і у Руському, Козарському та Аварському каганатах Європи;
- іранські та середньоазійські євреї перейшли на спілкування слов'янською мовою саме тоді, коли в Хорезмі вони долучилися до торгівлі уздовж Шовкового шляху;
- етнонім германці це лише кентумна форма сатемного етноніму серменди / сармати (адже і античні германці, як і сармати, були темно-червоношкірими, бо античні автори розрізнявали їх зовсім не за кольором шкіри, а лише за способом мешкання);
- античні германці, що розтрошили Римську імперію були переважно слов'янсько- і балтськомовними, адже сучасні германські мови сформувалися лише в темні століття Середньовіччя на основі піджинів, якими слов'яни і балти спілкувалися з тубільцями Європи (спочатку на основі цих піджинів сформувалися готська та франкська літературні мови, а пізніше і сучасні мови народів північних європейських держав);
- варяги були як мінімум двомовними, бо знали як рідну слов'янську мову, якою вони спілкувалися у своїх рідинах, так і псевдогерманські мови, якими вони спілкувалися з тубільцями у державах свого мешкання (тому-то вони і без будь-яких проблем розчинювалися в слов'янському суспільстві Стародавньої Русі);
- як скити, так і більшість тракійських і іллірійських племен і, навіть, пращури марійців греки ахейці були фінськомовними (що підтверджується наявністю в мовах всіх сучасних фінськомовних народів Росії, витіснених з Західної Європи римлянами, багато дуже стародавніх запозичень як з архаїчної латини, так і з архаїчної грецької мови);
- європейські гуни ультинзури, що були пращурами вільців і уличів, зовсім не були степовиками хунну / сюнну, а були нащадками слов'янськомовних горян жунів, пізніше відомих в китайських хронічках як ніруни / жужані, до спілок яких входили і «братні» їм тунгузо-маньчжурські племена (маньчж. «niyalma» – люди);
- шляхетні роди козар були спорідненими шляхетним родам грутуннів і вількінів. Адже не тільки правляча династія Амалів у грутуннів, а і правляча династія у козар вели свій родовід від Ансів з дому Джаову;

² На відміну від блідолицих нащадків сако-масагетів алани-торки були темно-червоношкірими нащадками сарматів. Уявлення ж, що всі алани були блідолицими, є хибним, як і уявлення про те, що темно-червоношкірі торки були тюркськомовними (пушту «тор», тадж. «торик», ст.-англ. «deorg», англ. «dark» – темний).

– як венеди, так і північні кавказці анти, і античні не дако-тракійськомовні склавини були балтськомовними та мешкали у часи Германаріха переважно поза теренами України і, отже, вони не є основними пращурами як українців, так і західних та південних слов'ян.

Тому-то смагляві та брахікранні українці і є нащадками слов'янськомовних античних германців грутуннів = русів, гунів ультинзурів = уличів і аланів-торків, а отже, і їхніх пращурів темно-червоношкірих та брахікранних сарматів, а зовсім не балтськомовних блідолицих і доліхокранних «пражан», «корчакців» і «колочинців» (венедів), що були нащадками фінськомовних північних іллірійців та фінськомовних скитів і не знали не тільки тогочасних прогресивних методів чорної металургії, а навіть і гончарного кола.

На відміну ж від «праго-корчакців» і «колочинців» тиверці були досвідченими металургами, а слов'янськомовні «салтівці» (алани-торки, караболгари і каракозари) виготовляли керамічні вироби і на гончарному колі як і їхні пращури «черняхівці».

Волелюбним пращурам українців сарматам і їхнім нащадкам античним германцям грутуннам = русам та аланам-торкам добровільне рабство (холопство) не було притаманним. Тому рабами (ас-сакаліба), якими пращури українців руси торгували на невольничих ринках Евразії, були зовсім не пращури українців, а ослов'янені античними германцями, аланами-торками та аварами нащадки фінськомовних північних іллірійців та скитів (на той час вже балтськомовні «праго-корчакці» та «колочинці»), що лише були інкорпоровані нащадками панонських аланів волинянами (білими хорватами), нащадками античних германців деревлянами³ та нащадками караболгар і каракозар сіверянами у своїй племінній спілці. Після ж монгольської навали це психічно інфантильне холопське населення Київської Русі перебалося до нетрів Залішанщини, а його рештки на протязі багатьох століть поступово депопуляризувалися на теренах України. А всі ж нащадки волелюбних сарматів – українці покозачилися у часи Гетьманщини.

Таким чином тяглість історичного розвитку українців на своїх нинішніх етнічних землях простежується з моменту виникнення Черняхівської АК, а отже, і античної держави праукраїнськомовних гостроготів грутуннів / грутуннів = хросів / русів, що разом з аланами-торками, а пізніше і зі спорідненими їм гунами вількінами / велетами = ультинзурами / ультинами = уличами / улахами = волохами / *волотами обукраїнили на теренах майбутньої України нечисленні переважно кельтсько- та балтськомовні племена.

Сама ж праукраїнська мова фактично сформувалася ще в Скандинавії. Адже саме грутуннами було збережено або ж навіть і запроваджено використання в багатьох українських словах подовжених приголосних (гемінат) під впливом гемінат у фінській лексиці, що увійшла і до піджини, яким вони спілкувалися не лише з фінами, а і з іншими тубільцями Скандинавії і на основі якого і сформувалася літературна готська мова.

На основі ж як цього піджини, що містив не тільки слов'янську і фінську, а і балтську, грецьку, тракійську, кельтсько-іллірійську та саксько-масагетську лексику, і навіть якісь досі неідентифіковані лексеми, так і латини біблійних текстів і була сформована літературна готська мова, яка, звичайно ж, дуже відрізнялася від нарідної праукраїнської мови готоаланів (грутуннів і аланів-торків).

А завдяки тому, що українці є нащадками слов'янськомовних готоаланів та гунів ультинів / вількінів = уличів, то вони, звичайно ж, є як мовними, так і ментальними нащадками героїчного сарматського суперетносу, що сформувався ще на теренах Гіндустану місячною династією очільників аріїв і, отже, мав багатотисячолітню історію.

Таким чином, українцям нарешті треба зрозуміти, що вони є нащадками зовсім не примітивних тубільців Європи, а славетних античних германців грутуннів = русів і споріднених їм аланів-торків та жунів = гунів (вількінів / уличів, тиверців, караболгар і каракозар), пращурами яких були волелюбні слов'янськомовні сармати, а також і те, що їхньою першою державою на теренах України була зовсім не Київська Русь, а значно більш розвинена антична держава недеспотичного гетьмана Германаріха.

³ «*Derbingi > tervingi / *serbingi [suebi < sueri] > *germingi [hermundi < sermende]» = «деревляни > черв'яни / серби [словенці < сіверці < тиверці] > германці [жирмунти < серменди]» – «слобідні / свобідні, вільні».

1. Тотожність античних германців сарматам

Якщо етнонім сарбати / сармати [лат. Sarmatae, грец. Σαρμάται] / серменди [лат. Sermende] = серби [лат. Serbi, пол. Sarb] / *серпи етимологізується як «змії, зміяни, чермні»⁴, то етнонім германці [лат. Germani, грец. Γερμανοί] / гербани [лат. Gerbani] / гармани [лат. Garmani] / герміони [лат. Hermioni / Hermiones] / гермінони [лат. Herminones] / герімони [лат. Herimones] = *гермілани / вермілани [лат. Vermilani] етимологізується не тільки як родичі (лит. «gimīnaičiai» / *ge[r]minaičiai), а і як «черви, черв'яни, чермні / темно-червоні»⁵, а червом же праіндоевропейці називали змія і змію. Отже, етнонім германці це є лише кентумна форма сатемного етноніма серменди (кермний / кермний / вермний / сермний / чермний – «темно-червоний, темний»)⁶.

Античні темно-червоношкірі германські воїни.

Саме через темно-червоний колір шкіри античні автори германіями називали перські племена керманіїв. Вони ж відрізняли германців від темно-червоношкірих пращурів інших слов'ян – сарматів лише за осілим чином мешкання, а зовсім не за кольором шкіри, що могло б бути доцільним, якби ж античні германці були б світлошкірими. Височенні темно-червоношкірі горяни сармати / сарбати⁷ мешкали не лише на південному, а і на північному узбережжі Балтійського моря. Тому-то в античності воно і називалося Сарматським. І це підтверджується не лише наявністю навіть в Середньовіччі темношкірих і чорноволосих скандинавів (норманів), вікінгів і варягів:

«Д-р Бідді знайшов чорняву расу на острові Мен, де в старовинних могилах були знайдені брахікефальні черепи. Ці чорняві данці⁸ суть, може бути, Dubhgaill або «смагляві чужинці», яких ірландські хронікери, описуючи нашість Вікінга, протиставляють «білявим чужинцям», в яких припускають норвежців. Таким може бути походження брахікефалічного типу, високого і смаглявого, який зустрічається в деяких данських округах Англії... Етнічним кордоном між кельтами і тевтонами була безперервна лінія гір,

⁴ Пост.-пра-і.е. *wŕ̥m̥is, протопсевдогерм. *wur̥miz – «черв, змія»; фін. «käärme», гот. «waurms», норв. «orm», італ. «serpe», ломбард., неаполіт.-калабр. «servone / serpe / scurzone», окситан. «sèrp», англ. «serpent» – змія.

⁵ Пра-і.е. k^wr̥-mi-, снскр. «kr̥mi», циган. «кэрмо», перс. «kirm», д.-прус. «kirmis / girmis», лит. «kirminas», д.-грец. «ἔλμις / ἔλμιθος», лат. «vermis», англ. «worm», дан. *gorm > «orm», прасл. *terv' > *čьrvъ, срб. «црв» – «хробак, черв, змія».

⁶ Англ. «crimson», франц. «cramoisi» – «темно-червоний, малиновий, багровий»; гудж. «kiramaḷi» – «багровий, темно-червоний, малиновий»; вірм. «karmig», азерб. «kırmızı», тадж. «қирмиз», галіс. «vermello», португ. «vermelho», каталан. «vermell» – червоний; ісп. «carmesí», угор. «karmazsin», хрв. «grimiz» – малиновий; ісп. «carmin» – кармінний; чес., слвц. «čermák» – «пташка малинівка»; ст.-ірл. «gorm», кельт. *gworm / gorm / germ – «темний, темно-синій, шляхетний»; швед. «grumlig», дан. «grumset» – «мутний, темний»; англ. «grimy» – «закопчений, смаглявий»; тверськ. «черемий» – смаглявий.

⁷ Бенг. «sarbōssa» та гінді «sarvōssa» – височенний.

⁸ Ирл. «donn», ст.-англ. «dun, duning» – «темно-коричневий, чорний»; нідерл. «donker», – темний, – П.Д.

утворена Тевтобургським лісом, Тюрінгським лісом і Ісполіновими горами. ...на південь від цієї лінії населення швидше брахікефальне; середній показник дорівнює 79,2 у Гессені, 79,3 у Швабії, 79,8 у Баварії, 80 в Нижній Франконії і 80,1 в Брісгау. Населення нового Вюртембергського королівства⁹ також короткоголове. Гельдер, найбільший вюртемберзький авторитет у справі антропології, дивиться на цей тип як на туранський¹⁰ або сарматський, а не як на лігурійський, як він спочатку припускав... Середній показник країн швабських, алеманських і баварських в даний час дорівнює 80» (Ісаак Тейлор, «Слов'яни і арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php);

«Існує ще одне давнє слово, яке використовували англосакси для позначення чорного або коричнево-чорного – це «sweart». Від цього слова могли утворюватися особисті імена Suart і Sueart, що спочатку могли означати людей з темно-коричневим або смаглявим кольором обличчя. Подібні імена зустрічаються в записках Книги страшного суду Букінгемширу і Лінкольнширу. Вони можуть бути скандинавського походження, бо прізвисько Svarti виявляється в Північних сагах. Король Норвегії, який помер у 863 році, носив ім'я Хальфде (Halfden) Чорний. Так звані смагляві жителі англосаксонського періоду, ймовірно, включали в себе венедів, іммігрантів або нащадків людей того ж народу, що і прашури сорбів (сербів) з Lausatia (Лужиця) на кордоні Саксонії і Пруссії в наші дні. Частина смаглявих вендів цілком могла перебувати серед смаглявих вікінгів, згаданих як в ірландських анналах, так і в уельських анналах, і могла бути пов'язана з людьми, які залишили англосаксонське ім'я Blacmanne-berghe, що зустрічається в одній з хартій, Blachemenestone на узбережжі Кенту, і Blachemanstone на узбережжі Дорсету. ... Вторгнення на Британські острови вікінгів¹¹ смаглявого або з темним кольором обличчя ґрунтується на історичних доказах, які занадто ґрунтовні, щоб у них можна було сумніватися. В ірландських анналах Чорні вікінги називалися Dubh-Ghenti, або Чорні Язичники¹²... Чи пов'язані брүнети Хартфордширу та Букінгемширу частково з поселенцями вендами¹³ і норвежцями смаглявого типу¹⁴, як припускають сьогодні, або за деякою іншою причиною, але британська теорія як закінчена версія в світлі цих фактів здається неправдоподібною... Факти, що стосуються смаглявих людей в Англії під час англосаксонського періоду, які можуть бути отримані з топоніма Brun, можуть бути доповнені, принаймні, деякими з топонімів, що починаються з «dun» і «duning». «Dun» є давньоанглійським словом, яке позначає колір, що нагадує і чорний і коричневий, і там, де він зустрічається на початку слова в такій комбінації, як Duningland, він, ймовірно, відноситься до смаглявих людей або їхніх дітей, а не до англо-кельтського слова «dún» – пагорб або укріплене місце. Що стосується давньої смаглявої раси або рас Північної Європи, то не може бути сумніву в її існуванні на південному сході Норвегії та на сході Фрисландії. Не може бути сумніву в важливості впливу, який давній нарід венедів надавав на північно-східні території Німеччини, передаючи своїм нащадкам більш смаглявий колір обличчя, ніж той, який переважав у мешканців Ганноверу, Гольштейну і Вестфалії, більш чистого тевтонського походження. У цьому не доводиться сумніватися, з огляду на те смагляве населення, яке сьогодні збереглося в провінціях Північної Голландії, Дренту та Оверейселу, що утворюють внутрішні райони давньої Фризії, звідки численні смагляві мешканці¹⁵ разом з фризами¹⁶, мабуть, прибули до Англії. Недоцільно сумніватися в цьому, бо під час норвезької імміграції в Англію всі смагляві мешканці Норвегії не стали залишати свою країну, так як вони були смаглявими... Норвезькі брүнети відрізняються від типових блондинів цієї країни двома особливостями. По-перше, вони більш

⁹ Нашадки *славів / свавів / свебів і споріднених їм алеманів – шваби, – П.Д.

¹⁰ Насправді лише сарматський, який не слід плутати з сучасним довгоголовим туранським, – П.Д.

¹¹ Брахікранних подібно гунам-фризам і англам, – П.Д.

¹² Валл. «таугт» – велетень тоді як грец. «μαυρός» – «темний, чорний», – П.Д.

¹³ Ослов'янені як сарматами, так і античними германцями метисні нащадки балтів і кельтів, – П.Д.

¹⁴ Нашадками аланів-торків, – П.Д.

¹⁵ Брахікранні смагляві нащадки вільців гуни-фризи / руси, – П.Д.

¹⁶ Доліхокранні блідолиці нащадки усунів і саків = саксів, – П.Д.

широкоголові, тоді як блондини, що становлять основну масу цього народу, довгоголові. Арбо ясно показав, що не тільки більш широкоголові мешканці цих прибережних районів є в цілому смаглявими (темними), але серед них широкоголові люди мають тенденцію бути більш темними, ніж інші типи. ...у Норвегії виявляються сліди широкоголової, що відрізняється від лопарів, смаглявої раси, про існування якої вже згадувалося, і яка описана Ріплі як, ймовірно, альпійського походження» (Томас Вільям Шор, «Походження англосаксонського народу», <http://universe-tss.su/main/litstr/16067-proishozhdenie-anglo-saksonskogo-naroda-obnovlyaetsya.html>, http://history-fiction.ru/books/all_1/region_147_7/sort_4_2_5/book_2979/).

Червонолицим і темношкірим був і імператор Священної Римської імперії Оттон I Великий, що теж, можливо, був нащадком темно-червоношкірих готів:

http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Otto_I,_Holy_Roman_Emperor#mediaviewer/File:Meissner-dom-stifter.jpg, Королева Адельгейда і король Оттон I Великий, король Германії (936 – 973), імператор Священної Римської імперії (962 – 973); http://www.wikiwand.com/ru/Оттон_I_Великий, Едіт Англійська та Оттон I Великий. Скульптура з Магдебургського собору, 1250 р.;

Оттон I в «Хроніці саксів і тюрингів» (біля 1530/1535), Веймар, зображення роботи Лукаса Кранаха Старшого, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1080983>, http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Otto_I,_Holy_Roman_Emperor#mediaviewer/File:Otto_I_HRR.jpg;

«...він [Оттон I] вмів говорити романською і слов'янською мовами і, що є рідкістю, вважав гідним користуватися ними. Він часто ходив на полювання, любив гру в шахи, іноді з [чисто] королівською гідністю виявляв прихильність до верхової їзди. З цим він поєднував величезний зріст, що свідчив про королівську велич, голову його покривало сиве волосся, очі були карі, вони випромінювали якийсь блиск на зразок блискавки, [у нього було] червоне обличчя і всупереч давнім звичаям довга борода, груди, покриті гривою, як у лева, помірний живіт, хода, колись легка, тепер стала важчою...» (Відукінд Корвейський, «Діяння саксів», <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Widukind/frame2.htm>).

Отже зовсім не блідолицими блондинами, а дуже смаглявими, чорноволосими і кароокими брюнетами (подібно своїм нащадкам українцям) були шляхетні роди готів:

Реконструкції зовнішності готів, <https://antropogenez.ru/goty/>:

Повалений ватажок варварів, підлогова мозаїка VI ст. у Великому (Святому) палаці в Константинополі <http://dic.academic.ru/pictures/wiki/files/50/250px-Greatpalacemosaic.jpg>;

«Готи – давньогерманська спілка племен¹⁷, яка відіграла важливу роль в історії Європи, Наддніпрянщини та Криму з другого до шостого століття після Христа. За походженням готи¹⁸ з півдня Скандинавії (Швеції), а в другому столітті н.е., перепливши Балтику, вони висаджуються в гирлі Вісли з метою переселення на нові простори, які вабили їх сприятливішим кліматом та родючістю земель. Їхньою метою були сучасна правобережна та південна Україна, територія сучасної Молдови та придунайської Румунії. У третьому столітті н.е. готи діляться на дві гілки: східну – остготи / гостроготи¹⁹, та західну – вестготи / візиготи²⁰. Вестготи йдуть за Дунай і починають там тіснити римлян, а остготи поселяються на великих просторах сучасної України і створюють свою державу Оюм, східним кордоном якої був Дніпро, південним – Чорноморське узбережжя від гирла Дунаю до Дніпра, а північним – Пінське (білоруське) болото. Столицею держави стало місто Дармстад. Більшість істориків вважає, що воно було десь на правому березі

¹⁷ Переважно слов'янсько- і балтськокомвні племена, – П.Д.

¹⁸ Нашадки слов'янськокомвних тохарів = гутіїв да-юечжі, як і споріднені їм алани-торки та гуни вількіни та уличі, – П.Д.

¹⁹ Гаруди / *гарди = *горіди = хороти та гревтунги / гротунги / грутунни = хорутани, – П.Д.

²⁰ Тарпети = тервінги = тервуніоти / тервуняни / черв'яни, – П.Д.

середньої течії Дніпра; не виключено, що це був навіть Київ, однак точних даних, підтверджених археологічними матеріалами, так і не було отримано. Потрібно сказати, що невелика частина готів пішла до Надазовського степу, а ще одна група оселилася на Кримському півострові» (історик Олександр Левченко, «Готи одні з пращурів українців», <https://www.segoday.ua/opinion/levchenkocolumn/goty-odni-iz-predkov-ukraincev-1280122.html>);

«Костянтин Багрянорідний – єдиний автор, що повідомляє більш-менш докладно про далматинських слов'ян – тервунян²¹ у ранній період їхньої історії... Про тих же тервунян повідомляє й інший твір візантійської літератури «Продовжувач Феофана. Життєписи візантійських царів» (Т.І. Сапельняк, «Писемні відомості про тиверців і уличів», http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/18/18/sapelnjak.pdf);

«Ще у першій половині ХІХ ст. починається вивчення епічної традиції про готів Ерманаріха, що збереглася в давньогерманських сагах. Важливою подією стала публікація Копенгагенським Королівським товариством північних антикварів «Саги про Хервер». Одним із перших її проаналізував ісландський дослідник Г. Вігфуссон. На його думку, найдавніші Еддичні пісні циклу про Ерманаріха та Аттілу («Намдїсма́л») вказують на першу Готську імперію (королівство Ерманаріха, – І.З.) і на її столицю – «Danparstaðir» («Дніпровський град»), якому відповідає м. Київ. На основі аналізу епічної традиції Г. Вігфуссон дійшов висновку, що Ерманаріх (Германаріх, Йормунрекс, Ярмерік [Саксон Граматик], дан. Ярмар = Яромир-рекс [Білик], – П.Д.) правив всією чорноземною смугою Русі від Карпат (Нагвадафjöll) до східних степів» (Ірина Зіньківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на рубежі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

Теодоріх Великий – король остготів / гостроготів / грутуннів з роду Амалів (https://uk.wikipedia.org/wiki/Портал:Війна/Цей_день_у_військовій_історії/9_липня, http://100v.com.ua/sites/100v.com.ua/files/imagecache/person_node/teodorih_velikiy.jpg).

Підтверджується тотожність античних германців темно-червоношкірим сарматам і їхнім нащадкам аланам-торкам (пушту «тор», тадж. «торик», протогерм. *derkaz, ст.-англ. «deorc», англ. «dark» – темний) також як північними легендами про прихід войовничих пращурів скандинавів з Азії та Дону, так і ідентичністю тамг античних германців тамгам сарматів²² і лучників аланів²³:

²¹ Тервуняни – нащадки вестготів тервінгів = черв'ян, – П.Д.

²² Ест. «saargas» – «видра, водяна змія», евенк. *сарама / «сулама» – змія.

²³ Евенк. *алан / «халан» – «коліно / клан, рід», «алаґа» – лук; маньчж. «алін» – «гірський хребет»; татар. «алан» – поле, *алан» / «елан – змія; ірл. «álainn» – красива. І це все є складовими єдиного концепту «алан».

«На початку всіх достовірних оповідань північною (скандинавською, – П.Д.) мовою говориться, що північ заселили тюрки²⁴ і люди з Азії²⁵. Тому з упевненістю можна сказати, що разом з ними прийшла на північ і мова, яку ми називаємо північною, і поширилася ця мова Саксландом, Данморком, Світьодом, Норвегією та деякою частиною Енгланду²⁶. Головою цього народу був Один – син Тора...» (Олена Мельникова, «Опис Землі – скандинавські історичні джерела», http://raushenb.blogspot.com/2017/05/blog-post_8.html; «Давньоскандинавські географічні твори: тексти, переклад, коментар // Опис Землі III», http://publ.lib.ru/ARCHIVES/M/MEL%27NIKOVA_Elena_Aleksandrovna/Mel%27nikova_E.A..html, <http://ulfdalir.ru/sources/42/555/560>);

«Плем'я гаутів²⁷, ведене легендарним Одіном, прийшло на Балтику з Дону²⁸ не пізніше початку IV ст. до н.е., бо давньогрецький мореплавець Піфей описав в 300 – 330 рр. до н.е. північну країну Ультима Тулі (Скандинавію), землю готів, гутонів і інгвеонів (пращурів англів і свеонів) на Півночі Європи, а також і тевтонів, що купують у них бурштин. «Один» швидше є чином, ніж власним ім'ям, бо в XI ст., за часів Всеслава Брячиславовича (Чарівника), язичницький жрець, що повстав проти християн Полоцької Русі, також називав себе воділою – похідне від Водін / Один, що означає «водій, вождь, керманич». Гаути прийшли з Північного Кавказу, з «земель торків» на північ, заселяючи землі сучасних України, Росії та Білорусі – так звану Холодну чи Велику Швецію, або Світьод (Оюм), а потім північну землю сучасної Німеччини. Примітно, що, перебравшись на Скандинавський півострів, плем'я Одіна назвало цю країну Малою Швецією (Світьод) і Скандією» (Михайло Голденков, «Русь. Інша історія», http://evolv.ho.ua/Ukraine_History_and_Culture/Ukraine_History/Belorusj/Goldenkov_Rus_dr_ist.html, <https://litlife.club/books/180967/read?page=10>);

«Піфей каже, що гутони [guionibus], нарід Германії, населяє узбережжя океану при затоці [aestuarium, також гирлі річки], званому Метуонідіс [Metuonidis], протягом 6 тис. стадій. Звідси днем плавання відстоїть острів Абал [Abalum], на береги якого по весні морські хвилі викидають бурштин, який являє собою продукт згуслого моря. Мешканці використовують його замість палива і продають найближчим тевтонам [teutonis]» (Пліній Старший, «Природна історія. Піфей з Массалії», http://annales.info/ant_lit/plinius/02.htm, http://oplib.ru/voennoe_delo/view/46427_nashestvie_kimvrov_i_tevtonov_ii_vek_do_n_e);

«Тур Хейердал, знаменитий норвезький мандрівник і національний герой, спочатку висунув припущення, потім став шукати йому підтвердження і, нарешті, видав як науково доведений факт таку ідею – батьківщиною норвежців (не скандинавів, а саме норвежців!) є ... північне узбережжя Азовського моря. Доказ лежав на поверхні і було зрозуміло будь-кому: у вступних до написаних у 1220-і роки збірниках саг про норвезьких конунгів «Коло Земне» і «Молодша Едда» (пам'яток, які норвезькі діти читають в школі, як наші – «Слово про Ігорів похід») їх автор, Сноррі Стурлусон, пише про те, що Один і інші божества давньоскандинавського язичницького пантеону насправді були керманичами народу асів, що спочатку мешкав у «Великій Світьод», яка розташовувалася десь в Азії або в Трої і яку інші твори поміщають в Північному Надчорномор'ї. Вони-то і привели свій нарід до Скандинавії. Від аса Одіна і його сина Інгві-Фрейра і утворилися шведи і норвежці²⁹. Для Т. Хейердала було очевидним: прабатьківщина асів (і, відповідно, норвежців) міститься там, де збереглася їхня первісна назва – Азов³⁰! Заглядати в етимологічні словники не

²⁴ Насправді торки – темно-червоношкірі балтськокомвні аси / *анси / анти = усуні та слов'янськокомвні аси = алани-торки = таркаси / черкаси; пушту «тог», тадж. «торік», ст.-англ., «deorg», англ., «dark» – темний, срб. «црна» – «дуже темний, чорний», – П.Д.

²⁵ Прототюрксько-протогерманськокомвні блідолиці сако-масагети, – П.Д.

²⁶ Тобто Саксонією, Данією, Швецією, Норвегією та деякою частиною Англії, – П.Д.

²⁷ Вочевидь, плем'я гутонів, бо гаути згадуються в скандинавських сагах лише за часів гунів ультинів / ультинзурів / вількінів, – П.Д.

²⁸ Дон / Танаїс – священна річка асів Танасквіль Асгард – місто / град асів = ясів / аланів.

²⁹ Від алана-торка Водіна (Воділи) утворилися лише смагляві брахікранні готи грутунни і норвежці, – П.Д.

³⁰ Турецький Азак – колишнє селище караболгар утигурів і аланів / ясів = асів, – П.Д.

було потрібно, співзвуччя ас – Азія – Азов говорило саме за себе...» (Олена Мельникова, «Ренесанс середньовіччя? Роздуми про мітотворчість у сучасній історичній науці», <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/5228/02-Mennikova.pdf?sequence=1>);

«Тепер подивимося на Швецію. Там, на відміну від Зеландії була місцева королівська деспотія. Король Гюльфі, згідно з переказами, прийшовши у захват від вчення Одіна, запросив його до себе і запропонував розпоряджатися, як його душі буде завгодно. Але коли Одін помер, то королівська деспотія перейшла до його сина Ньйорда (Нарта, – П.Д.). Здавалося б, утвердилася лінія мігрантів? Давайте розберемося. По-перше, Ньйорд не був рідним сином Одіна. Ньйорд за походженням був ван³¹, до Одіна він був відправлений як заручник і був ним усиновленим. Тобто він був «юридичним» сином Одіна, але хромосома юридично не передається. Але мало цього. Ньйорд був одружений на дочці місцевого «велетня» Скаді – мисливицею, що бігає на лижах і люблячої гори більше моря. Для мене це портрет, дуже близький до саамської жінки³². Ось син від цієї Скаді Фрейр-Інгві і став родоначальником шведської династії Інґлінґів. Адже не Ньйорд, чоловік Скаді, хоч він і «вийшов в зяті», а син Скаді. Але що стосується Y-хромосоми, то питання продовжує залишатися відкритим. Якщо Фрейр-Інгві був біологічним сином Ньйорда, то він переніс на Скандинавський півострів свою ДНК-лінію, лінію ванів – гаплотип³³ **R1a-M458**? Але якщо, як у випадку зі Ск'юлдом, мав місце сакральний «шлюб», то Y-хромосома в новій династії Інґлінґів залишилася від автохтонів (від «велетнів»), а від мігрантів-ванів³⁴ було принесено династійне ім'я. Що ж до асів³⁵, то вони і тут були більше за ідейною частиною...» (Лідія Грот, «Що вважати «темними віками» (відповідь І.Л. Рожанському)», <http://pereformat.ru/2014/03/temnye-veka/>);

«...з 4 ст. до н.е. сармати почали експансію на північ і захід від своїх споконвічних територій вельми широким фронтом: в Середнє Надволжя, в лісову зону Росії та України і в Центральну Європу. У лісовій зоні Росії і України (від Надоччя до Наддесіння) виявлено деяку безліч різноманітних виробів з сарматськими родовими знаками, датованими більш пізнім часом, 1 – 3 ст. С.В. Воронята зазначає, що зона цих знахідок в цілому збігається з регіоном іранської гідро- і топонімії в лісовій зоні Росії, і робить висновок з цього, що ці назви були зроблені на початку нашої ери, тобто не в передскитський і скитський періоди, як вважалося раніше. Технологія нанесення збігається з відомо сарматським способом нанесення тамг в регіоні споконвічного мешкання сарматів, що практично виключає наслідування... Принаймні, співпраця сарматів з рядом германських племен³⁶ на початку нашої ери археологічно підтверджена, про що говорять і списи «германського типу» з мітками, що нагадують сарматські родові знаки, і «поховальний інвентар деяких з могил... С.А. Яценко ... «Але яким чином знаки власності сарматської аристократії могли використовуватися їхніми північно-західними сусідами? Адже відомо, що використання чужої тамги без санкції її господаря неминуче призводило до серйозного конфлікту, в тому числі – до тривалої війни. Відповідь дає нам етнографія народів Північного Кавказу, де, як вдалося з'ясувати, збереглися переважно стародавні сарматські традиції використання цих знаків. Судячи за звичаєм, що зберігався там ще недавно, користуватися тамгою шляхетного клану могли представники інших народів, які (1) дали клятву дружби, (2) вступили в шлюб з його представниками, або (3) виявилися в особистій залежності від аристократа³⁷...» (Георгій Тележко, «Сліди прагерманських міграцій», <http://www.neizvestniy-geniy.ru/cat/literature/istor/825020.html?author>).

³¹ Жуан / жун = гун / ван / веньоуто = венендер = венед; англ. «wan» – сірий, – П.Д.

³² Велетнями в Скандинавії до пришествя вількінів були зовсім не саами, а балтськомовні савромати – гуди = язиги, роксолани [лат. Rhoxolani, д.-грец. Ροξολάνοι] та залишки готів грутуннів і тервінгів, – П.Д.

³³ Савромато-сарматський – західнобалтський і західнослов'янський / український гаплотип, – П.Д.

³⁴ Балтськомовних венедів, на чолі з нащадками теж велетнів – слов'янськомовних гунів вількінів, – П.Д.

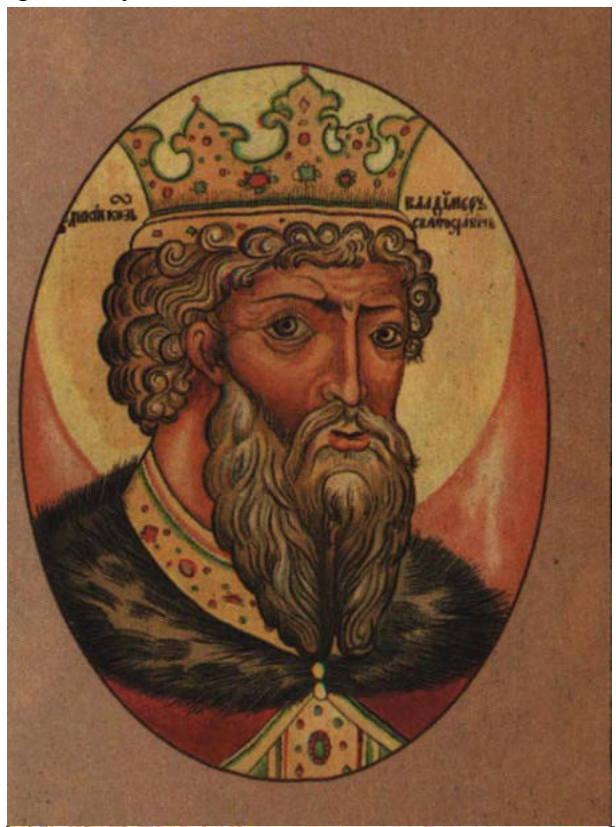
³⁵ Вочевидь, аланів-торків і юечжійської за походженням шляхти царських усунів язаматів, споріднених гунам караболгарам – утигурам = гутіям / *утіям / ятіям = ясам, – П.Д.

³⁶ Слов'янськомовних сарматів з рядом теж слов'янськомовних античних германських племен, – П.Д.

³⁷ Чи, ймовірно, (4) через тотожність античних германців сарматам або нащадкам їх аланам / асам, – П.Д.

2. Темно-червоношкірі античні і середньовічні пращури українців

Темно-червоношкірими були і князі України-Русі:

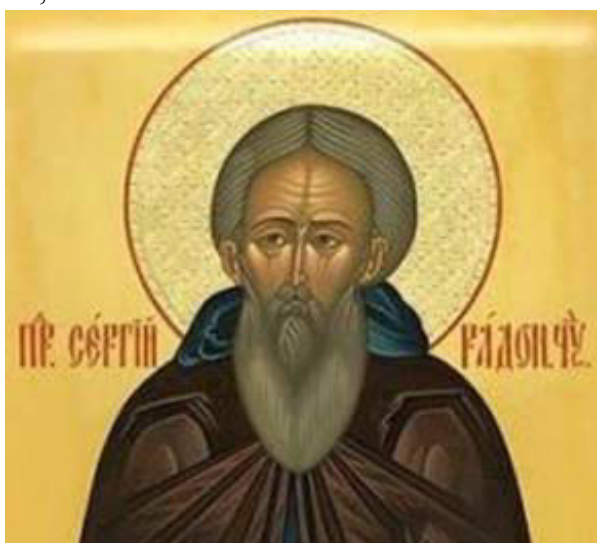

Князь Володимир Святий – Червоне Сонечко (http://ikona33.ru/sites/default/files/w_259.jpg, <http://900igr.net/datai/istorija/Potomki-Rjurika/0002-001-Knjaz-Vladimir-Krasnoe-Solnyshko.jpg>, <https://yrok.pp.ua/serednya-osvta/10760-knyaz-volodimir-krasne-sonetchko-chomu-yogo-tak-nazvali-bografya-roki-pravlnnya.html>; http://www.e-reading.link/illustrations/1032/1032301-i_043.jpg, Ікони).

З темно-червоними обличчями подібно князю Володимиру були і інші споріднені йому нащадки темно-червоношкірих, як змії, аланів-торків (неаполітано-калабр. «servone», татар. «елан» / *алан, азерб. «ilan», турец. «yılan», туркм. «yulan», кирг., каз. «жылан» – «змія, змій») і готів грутуннів = русів-торків:

«Літописець описує Мстислава як «огрядного і червонолицього, з великими очима, хороброго в битвах, милосердного і люблячого свою дружину, що не жалів для неї ні грошей, ні їжі, ні пиття». Як правитель Тмуторокані, Мстислав, мабуть, носив титул кагана. Цікаво відзначити, що у «Слові про Ігорів похід» чернігівського князя Олега, що теж якийсь час керував Тмутороканню, також називають каганом³⁸. Таким чином, правління Мстислава – це, в певному сенсі, спроба замінити панування на Русі Києва пануванням Тмуторокані та відродити давньоруський каганат докиївських часів. У той період, судячи з усього, Тмуторокань була свого роду духовною столицею Русі...» (Георгій Вернадський, «Київська Русь» <http://www.spsl.nsc.ru/history/vernad/vol2/vgv2.htm>).

Те, що українці були темно-червоношкірими навіть у Середньовіччі підтверджується і тодішніми зображеннями їхніх церковних діячів, що запровадили богослужіння не тільки в Україні, а і в Московії:

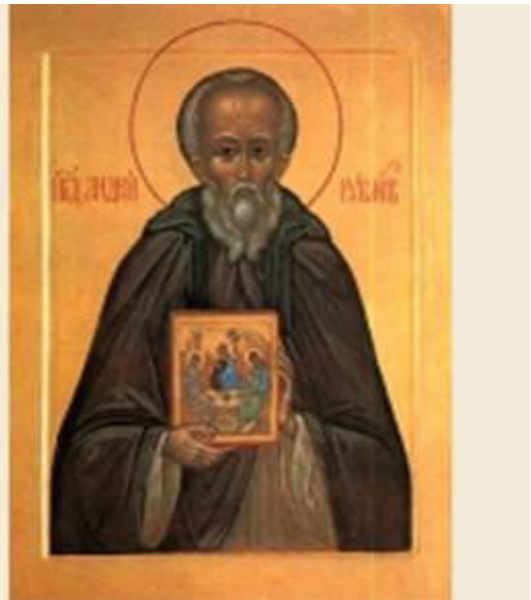
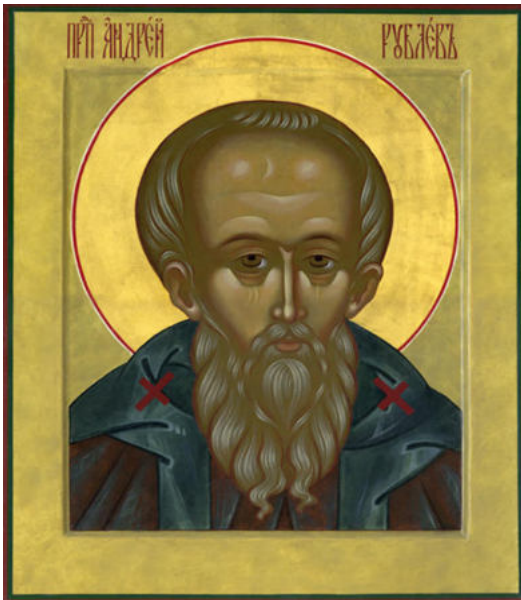

Преподобний Сергій Радонежський, <http://www.calend.ru/holidays/0/0/1414/>;
<http://www.pravoslavie.ru/put/66991.htm>;

Сименон Полоцький, <http://rusinovo.ru/page/53/>;

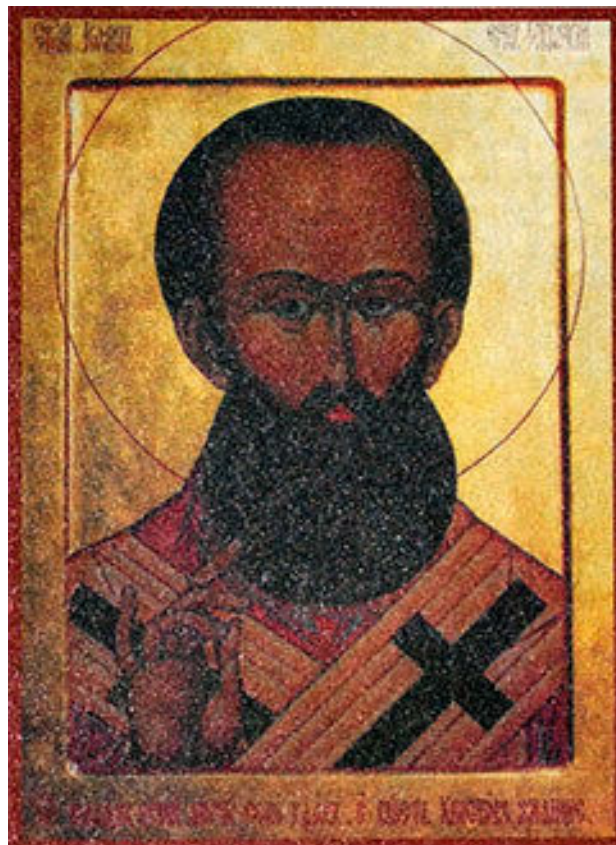
³⁸ Вочевидь, тюркюльське слово «кехань» походить від прасл. *кохань – «коханий, любий, шановний»; с.-япон. «kōhi», укр. «коханья» – любов, санскр. «kam» – любити; пол. «kochanu» – шановний, – П.Д.

Іконописець Андрій Рубльов, <http://www.vokrugsveta.ru/article/193318/>;
<http://www.philology.ru/linguistics2/trubetskoy-93.htm>;
<http://azbyka.ru/days/sv-andrej-rublev>).

Темно-червонолицими були не лише тмутороканські пращури українців (козаків таркасів / черкасів) готи-руси – нащадки готів-тетракситів, а і кримські готи:

«Святитель Іоанн Готський був єпископом Кримської Готії, що мала свої володіння від гирла річки Качі на південному заході до Карабі-яйли на південному сході Таврики. Майбутній святитель народився у 20-ті роки VIII ст. У батьків Лева і Фотини довго не було дітей, вони слізно молилися за народження дитини і обіцяли присвятити її служінню Богу. Початок діяльності Іоанна у ролі священнослужителя співпав із завоюванням Гірського Криму козарами, а у Візантії в цей час починалися гоніння на шанувальників ікон»

(«Іоанн Готський», https://jalita.com/guidebook/temple_of_yalta/ioann_gotskiy.shtml).

Отже, в Південній Русі мешкали як слов'янськомовні темно-червоношкірі готи-руси та їхні пращури алани-торки (що разом були пращурами темно-червоношкірих українців таркасів / черкасів; прасл. **toring*, протогерм. **derkaz* – темний), так і споріднені їм караболгари яси – *слав'яни (снскр. «*yasas*» – слава) та каракозари (козарські слов'яни – чорні клобуки): берендеї (с.-грец. «*βάρραυοί*» – барангури = борани / воради³⁹ = верінги⁴⁰ / варанги / варяги – вершники), турпеї (тарпети = тервінги = тервуняни / церівани / черв'яни / зеруяни), коуї / ковуї (*таурави > *саурави > *гаурави⁴¹ > каурави = кавари; *краяни⁴² = хоразмії / хуруси) і касоги (кашаги = *кашгари = козаки)⁴³, а також і слов'янськомовні чиги / чики – «рубїжани, українці»⁴⁴, що були споріднені полянам-русам, уличам (нащадкам гунів альтцигірів / ультинзурів / ультинів = вількінів), тиверцям (можливо, нащадкам аланів-тибаренів) і іншим південноукраїнським слов'янським племенам:

«В. Мінорський висловлювався за те, що етноніми «аорси» і «алани» ідентичні. Зміну імені з Яньцай⁴⁵ на Алан він зв'язав з переходом гегемонії до іншого племені або клану. Алани, на думку науковця, мешкали за Каспієм на південь від Аральського моря. Ф. Гутнов зазначає, що яньцай – це не лише надаральські землі, а й західні території. Китайцям просто були найбільш знайомі місцевості у Надараллі та Надкаспії. Аорси з'явилися у Європі внаслідок тиску більш східних племен. Втім, вперше аорси вирушили з надкаспійських земель на захід уже у III ст. до н.е. і у класичних джерелах відзначалися як сильне плем'я. Пам'ятки зубово-воздвиженської групи на Північному Кавказі пов'язуються з аланами, а чинником появи нових етнічних груп у країнах став тиск хуннів. З'являються антропоніми із фарном. У Європі у III – II ст. до н.е. з'являються роксолани, яких деякі дослідники пов'язували з аланами та масивом масагетських племен. А сам Ф. Гутнов не вважав яньцай-аорсів аланами, але зазначав, частина аорсів взяла участь у етногенезі ранніх алан. До формування аланів був причетний Кангюй. Культ фарна був серед кангюйців. Наголошується кангюйський слід в археологічних пам'ятках Північного Надчорномор'я. Також були пов'язані з ранніми аланами і усуні-асії, і юечжі-тохари... Ранньоаланська племінна спілка склалася в Південно-Східному Надараллі і була пов'язана з низинною і середньою течією Сирдар'ї. Всі великі етносоціальні організми регіону були поліетнічними, що відноситься до Кангюю та Усуні. Навіть території Таджикистану та Туркменістану зберегли сліди перебування аланів. Частина їх залишилася в Центральній Азії (у термінології Ф. Гутнова, у Середній Азії), а інша частина мігрувала на захід... Габуєв вважає, що асії, які входили до юечжійської (тохарської) племінної спілки, – це частина усунів, захоплених юечжами до Греко-Бактрії. Асії – це алани. Правлячою була юечжійська династія Вень (Дім Чжаову, – П.Д.), що стояла на чолі Кангюю, який підпорядкував своїй деспотії Яньцай, а той, у свою чергу, після підпорядкування кангюйцями, був перейменований в Аланью. У становленні аланів зіграли роль два компоненти – (слов'янськомовні, – П.Д.) юечжі = тохари та (балтськомовні, як і яньцай, –

³⁹ Борани / воради – носії зміїної = черв'янської / слов'янської / сарматської мови (вірм. «*voigd*» – «черв'як / хробак»; пост.-пра-і.е. **wŕmīs*, протопсевдогерм. **wurmiz* – «черв, змія»; вірм. «*baŕg*», англ. «*word*», лтс. «*vārdu*», нім. «*Wort*», япон. «*Go*», **Wārdo* / «*Wādo*» – слово; ст.-сл. «*върати*» – говорити).

⁴⁰ Від «бері[н]г» – «височина, край»; тадж. «*баланд*» – високий; татар. «*беренче*» – «перші, кращі, головні».

⁴¹ Зараз санскритська лексема «гаурави», на відміну від лексеми «каурави» (каури, коричневі), пов'язується блідолицими туранцями Індії і Росії зовсім не з яскравим коричневим, а навпаки зі світлим білим кольором шкіри, як і лукаво переосмислена ними санскритська лексема «гаури», від якої і походить лексема «гаурави».

⁴² Від пра-і.е. *(s)krei- – «різати, кроїти, краяти» чи *(s)keur- / *(ouc)keur-, д.-ірл. «*caug*», д.-укр. **скур* / **чур* / «шур» – прашур; снскр. «*śāvīras*» – могутній, гудж. «*gaurava*», татар. «*jugar**» – «високий, піднесений, величний»; татар. «югарі» – старший; кр.-тат. «*ууqarŋ*» – верховний; гінді «*garva*», бенг. «*gauraba*» – слава; грец. «*καφέ*», тадж. «*қаҳваранг*», курм. «*qehweyî*», татар. «*ковур*» – «кавовий, коричневий»; гінді «*kaugavon*» – каурий; д.-япон. «*kuraga*», япон. «*kurai*», грец. «*σκούρος*», італ. «*scuro*» – «карий, темний».

⁴³ Від грец. «*κάστανο*», лат. «*castaneo*», лит. «*kaštonas*», панджабі «*caisaṭanaṭa*» – каштанові, тобто червоно-коричневі, темно-червоні.

⁴⁴ Від англ. «*cheek*» – «щока, бокова стінка», татар. «*чик*», карач.-балк. «*чек*», ст.-сл. «*чур*» – «межа, кордон, край».

⁴⁵ Антсай = Анти, – П.Д.

П.Д.) усуні-асії. Ці племена брали участь у формуванні держави Кангюй. Зазначається вплив (прототюрксько-германськомовних, – П.Д.) масагетів на формування аланів, що відбувалося біля Кангюю. Алани були носіями етноніму «агуана», яким вони відрізняли від себе інші народи... З II ст. н.е. етнонім «алани»⁴⁶ витіснив назви сарматських племен. А. Цуцієв вказує, що доля ранньоаланського етносу пов'язана з Кангюєм та Яньцаєм. Початок аланської історії пов'язується з Кангюєм... У Європі алани з'являються у другій половині – наприкінці I ст. н.е. На Нижньому Дону алани підкорили аорсів, а у Середній Кубані – сіраків і меотів. Друга хвиля аланів прийшла на Північний Кавказ із півночі у II – III ст. н.е., і з цим пов'язане поширення поховань з катакомбами. Ця група кочівників з районів Бухари та Фергани прийшла через Хорезм у Надуралля та Нижнє Надволжя...» (Ярослав Пилипчук, «Ранні алани: питання політичної та етнічної історії» Частина 2, <https://realnoevremya.ru/articles/139170-yaroslav-pilipchuk-o-rannih-alanah-chast-2>).

Таким чином українці є нащадками темно-червонолицих, чорноволосях і карооких шанувальників таких же темно-червоношкірих, як і вони самі, зміїв, а саме, представників Місячної династії – сермендів / сарматів, роксолан, да-юечжі і аланів-торків, а отже, й нащадками передусім таких їхніх нащадків як остготи грутунни = хорутани / хроси / руси та вестготи тервінги = тервуянни / черв'яни (до спільноти яких входили не лише пращури українців і сербів, а і більшості південних слов'ян – сучасних словенців, чорногорян і хорватів), так і донські та кавказькі алани-торки, і караболгари та каракозари:

«А річ у тому, що самі індійці вважають своїми пращурами саме нагів⁴⁷ та поклоняються їм досі. У багатьох храмах, розкиданих по всій Індії з півночі на південь, ми зустрічаємо зображення змієлюдей із роду Нагів... Цікаво також, що у старозавітній традиції біблійного змія-спокусника на івриті звать «нахаш», на санскриті змія звучить як «нага», а на деяких індійських діалектах (ачуар та ауахун): «напі» та «нака-нака». Є ще один варіант перекладу слова Деванагарі. Це мова спілкування між Нагамі та Девами. Наги є корінними мешканцями нашої планети, вони репрезентують Місячну династію. Деви ж, представники Сонячної династії, є прибульцями. Таким чином, звуки та шрифт Деванагарі становили основу мови, якою спілкувалися боги та розумні істоти, колишні мешканці нашої планети... Усе сказане вище підтверджують такі цікаві спостереження. Фахівці, що займаються вивченням шрифтів та алфавітів, вважають, що при написанні символів або букв майже скрізь прийнято зображення рота, що подає звук зліва направо (крім букв «О» та «Ö», намальованих у фас). Припустимо, що кожен знак Деванагарі є, як і в кирилиці та інших алфавітах, схематичним зображенням рота та органів мови в момент виголошення звуку. Виходить схематичне зображення рота збоку. Верхнє піднебіння – це горизонтальна характеристика, нижня щелепа – це вертикальна характеристика. Рот виходить завжди відкритим. При цьому зуби в цьому шрифті в жодному символі не зображуються. А деякі літери або сильно перекинуті, або зображують положення рота не людської істоти, а, можливо, Нага, змієлюдини, адже ці символи зображують довгий язик, роздвоєний на кінці» (Петро Олексенко, «Санскрит», <https://telegra.ph/SANSKRIT-03-14>);

«Якоб Грімм об'єднує ім'я «Irmīn» з д.-сканд. «i;rmungund» («велика земля», тобто Земля [Змія, – П.Д.] або «i;rmungandr» («великий змій», тобто змія Мідгарда; де «змій» – сканд. «i;rm / jōgm / ogm» [хробак, – П.Д.]). Коли святий Барбатус став єпископом Беневенто в Ломбардії у 688 р., він виявив, що деякі з мешканців, які були лангобардами, поклонялися золотій змії та дереву, на яке вшали шкуру диких звірів: «Він заборонив цей культ, зрубав дерево та розплавив золоту змію щоб зробити з неї священний потир». Також на прапорі імператора італійської Кампанії зображувався змій та сусіди обзивали їх «зміїними» [Орісі]. Вандали поклонялися своєму головному божеству у вигляді дракона, що летить. Данці поміщали священного дракона на королівському штандарті. Звідти він потрапив до Франції і був ознакою норманського герцога. Наприклад, один із членів сімейства Бертран мав право носити «штандарт із драконом». Вандали та лангобарди,

⁴⁶ Каз., кирг. «жылан», азерб. «ілан», турец. «улан» – змій, – П.Д.

⁴⁷ Тобто нагих істот, тіло яких, на відміну від тіла інших істот, не має волосяного покриву шкіри, – П.Д.

подібно до інших північних германців⁴⁸, тримали домашніх змії. Олаф Магнус повідомляє, що змії вважалися на крайній півночі Європи духами-охоронцями будинку (пенатами); їх годували молоком корови чи вівці разом із дітьми. Вони вільно переміщалися в житлах, і завдати їм шкоди вважалось найжахливішою провиною [Д.Б. Дін, «Культ змія» / Пер. з англ. // http://samlib.ru/s/shugrina_j_s/europe.shtml]... Європейських сарматів (під якими, мабуть, слід розуміти балтів і слов'ян) середньовічні християни докоряли у нечестивості через те, що вони поклонялися зміям та деревам. Німецькі лицарі і ченці, знищуючи язичницькі гаї прусів і ливів, знаходили великих змії, що живуть там у соломі, і спалювали їх» (Олег Гуцуляк, «Хто такі германці? // Єдність змії, дерева та каменю», <https://www.proza.ru/2014/07/27/1178>);

«...«зміїні» асоціації з Краківщиною є в переказах з обох боків Західного Бугу. Швидше за все, вони відображають деякі особливості розвинених у місцевих племен релігійних поглядів. Ціла низка ознак вказує на збереження особливого шанування Велеса-Змія у лаських племен. Власне ім'я Змія «ляхами» не вживалося, на відміну більшості слов'ян, що вказує на табування. Слово «ящір» – джерело імені верховного божества поляків Yesza. Праслов'янська «велесична» релігія довго утримувалася на периферії. У Щецині, біля надмор'ян, поклонялися Триглаву; на Русі кривичі зводили себе до Крива, антиподу «правого» Перуна. Поширення культу Перуна (як Коваля-Сварога, ворога Трояна-Триглава-Велеса) йшло до словен з антських земель. У зв'язку з цим варто повернутися до племінної назви з твору Баварського географа, що реконструюється як *šьgvjane. Переконливого пояснення цієї назви (і пізнішої «Червоної Русі») на праслов'янському ґрунті не існує. Проте, імовірно, основа тут – праслов'янське слово *šьgvь – черв'як (похідні слова зі значенням «червоний» навряд чи могли дати життя племінній назві). «Черв'як» і «змії» у мітології – синоніми. Черв'яни⁴⁹ – «плем'я Черв'я (Велеса, Змія)»» (Сергій Алексєєв, «Слов'янська Європа V – VIII століть Анти та дуліби», http://loveread.ec/view_global.php?id=73680, <https://nemaloknig.net/book-45042.html>);

«Вірування південних слов'ян у самовіл та хмарних зміїв відображають найраніший пласт наших вірувань. Принаймні їхні пісні виглядають як архаїчний аналог деяких наших казок і билин пізнішого походження... Змії можуть обдаровувати людину. У пісні «Подячна змія», за свій порятунок, змія дає пастуху дар – дерево, на якому ростуть монети. Початок пісні схожий на нашу казку «Мартинка». У пісні, змія горить у лісі і звертається до сироти – Георгія: «Подай, Георгію, свою палицю. По палиці поповзу я і врятуюся від пожежі. Люди представляють для зміїв сексуальний інтерес, як і віли. У цьому нічого дивного. Змії та віли є першопращурами та засновниками родів... Пісні південних слов'ян кажуть нам, що змії може бути і родичем та зберігачем рідної землі, опиняючись через це божеством та першопращуrom. У розділі, присвяченому грозовому міту ми говорили, що на Русі, Білорусі та в Литві зберігаються сліди доброго ставлення до змія, що дає багатство. Але в пізній російській традиції любов'ю зміїв вже тяжіють. Щоб змії не літав до жінки і не мучив її, вона встромляє в поріг і в усі щілини хати траву мордвинник, і каже: «Як мертвому з землі не вставати, так і тобі до мене не лігати, утроби моєї не розпалювати, а серцю моєму не сумувати» (Велимир Власов, «Шлях волхва. Пісні південних слов'ян», http://www.slavya.ru/trad/velimir/kpv26_13.htm);

«Розглядаються уявлення про спорідненість змії та людини, відображені у казковому та неказковому фольклорі. На матеріалі казок та етнографічних свідчень розкривається тема змії як двійника людини (як живої, так і померлої), зв'язок змії з народженням людини, перетворення померлої на змію та змії – на новонародженого. Окрему увагу приділено уявленню про змію як пращура родового колективу (тотемізм), зв'язки змії з чоловічою та жіночою ініціацією» (А.І. Бер-Глінка, «Змія як сексуальний та шлюбний партнер людини», <https://independent.academia.edu/AndreyBehr>).

⁴⁸ Що були у давнину слов'янськомовними, – П.Д.

⁴⁹ Балтськ. Гарпети = Тервінги / Тервуняни; срб. «црв», латгал. «tuorps», лтс. «tārps» – черв'як, – П.Д.

Гостроготів гротунгів / грутуннів⁵⁰ античні автори називали також і гревтунгами / *кревтунгами / крєвітами = кривичами – шанувальниками чи навіть кровними братами та нащадками Крева / Крива – Черва = Змія / *Ж[ал]мія, що був і їхнім покровителем (слвн. «krvi», пол. «krew» – кров, срб. «крвни», блг. «кръвен», чєс. «krevní», пол. «krewniaczu» – кровний, слвн. «krvav», чєс. «krvavý», пол. «krwawu», блг. «кървав» – кривавий; слвн. «rokričanje», срб. «покривање», пол. «окгува» – «покрівля, покриття»). Отже, і східні готи, як і споріднені їм західні готи тервінги = черв'яни, були нащадками зміїв сермендів / сарбатів = сорбів [пол. Sarb]. Підкорені ж ними балтськокомвні кривичі⁵¹ запозичили у гревтунгів не лише етнонім, а і шанування змія Крева / Велеса, якого, вочевидь, шанували не тільки й інші підкорені юечжами / гутіями балтськокомвні венеди та пруси, а і всі слов'янськокомвні германці, включно з вкранами / вукрами (снскр. «vakra» – кривий):

«Цицерон згадував змію, яку вночі виявила няня у ліжку маленького Квінта Росція (126—62 рр. до н.е.), згодом відомого актора. Батько Росція звернувся до гаруспників, які передбачили, що хлопчик, коли виросте, перевершить усіх славою та чеснотою [Cicero. De divinat. I, XXXVI, 79]... С. Кнежевич, коментуючи хліб «куйна зміјурка», писав: «В іншій групі обрядових хлібів, «куйна зміјурка», [зображена на них] змія символічно відображає вірування в домашню змію, захисника та духу, від якого виходить всякий добробут. Саме тому зображення змії вміщено на славський калач. Славський (зміський, – П.Д.) калач приносили хтонічним божествам, а також божествам, від яких залежало благополуччя та родючість. Зрештою, це зображення пов'язане із залишками родового культу» [Кнежевіћ 1960: 67]» (Андрій Бер-Глінка, «Домашні змії як елемент традиційної культури народів Європи», <https://independent.academia.edu/AndreyBehr>).

Таким чином, шляхетним нащадкам слов'янськокомвних германців = сермендів / сарматів було престижно носити саме імена, що вказували на їхнє походження від зміїв. Тому-то закінчення в складних слов'янських іменах на «-слав» (Святослав, Ярослав [д.-сканд. Jarizleifr], Мирослав, Болеслав, В'ячеслав, Станіслав) або ж на «-цлав» (Вацлав [Vatslav], Венцлав [Ventslav]) може бути словом заміником *Sъlaving < *Skleung = Славінець / Славик (с[к]лизький, славський, славний, славута) табуйованого «істинного» імені Σκουλήκι⁵² [Skoulikí] = Greuthung / Greutung / *Kreutung = *Dreving / T[h]erving / Terving / *Čerъving = *Srbing / Srbin – «Скальв⁵³ / С[к]лав / Слав / Крив / Крев / Грев / Древ / Терв / Черв / Серб / Серп» = Змії / *Ж[ал]мії. Саме від цього слово-замінника, що містить давньослов'янсько-маньчжурські афікси -ung, -ing чи -ang, які перетворюють іменник на прикметник, і походять такі слова як нім. «Schlange», дан., норв. «Slange», нідерл., фриз. «Slang» / *S[k]la[vi]ng – «Змії, змія». В сучасних же псевдогерманських мовах ці прикметники *Drevingi / Tervingi / Thervingi = *Červingi = *S[k]la[vi]ngi (древські = тервські = червські = славські [племена]) досі використовуються як субстантиви (іменники) замість деревляни = *тервунни / тервуняни = *червунни / черв'яни = *склавини [склизани від прасл. *sklъz] / *слав'яни = слов'яни. Завдяки ж втраті придихального приголосного «Sch / S» в подальшому під впливом лат. «long», вочевидь, з нім. «Schlange» / *dlange, дан., норв. «slange», нідерл., фриз. «slang» / *dlang – «довгий, довга», подібне до

⁵⁰ Тот. *hrôth / *hrotps, ісл. «Frægd», англосакс. «hreid», лит. «šlovė» – слава; снскр. «cāvas», япон. «sanbi» / *serbi – «слава, хвала, повага».

⁵¹ Лит. «kreivas», нім. «kurve» – кривий; дан. «krave» – «комір, нашійник»; когурьо / куре «куре», евенк. «кулін» – змія; нан. «калан», снскр. «krīmi», циган. «кермо», перс. «kirm», тадж. «kirm», лит. «kirmnas», д.-прус. «girmis», курм. «kurmeki», азерб. «qurd», карач.-балк. «к'урт» – «хробак, черв [змія]».

⁵² Грец. «Σκουλήκι» – «черв, хробак» від д.-грец. «σκολιός» – «кривий, вигнутий, звивистий».

⁵³ Скальви / Скалови [грец. *Σκόλοτοι, нім. Schalaus, лит. Skalviai] – балтське плем'я, що перебувало в тісній спорідненості з прусами і, вочевидь, було спорідненим обалтеним фінськокомвним сколотам [Σκόλοτοι] кривичам. Але ж, можливо, що спорідненими були лише їхні шляхетні роди з юечжійського Дому Чжаову, що як і слов'янськокомвні шляхетні роди гревтунгів / *кревтунгів вели свій родовід від ансів Амалів. До того ж шляхта скальвів, можливо, носила на шії намисто (склаваж) у вигляді уробороса – змії, що пожирає свій хвіст. Адже і лит. «kāklas» (шия – частина тіла, що здатна викривлятися) є кентумною формою, спорідненою східному сатемному «saqlabī» (саклаб – невільник, що носить ошийник).

лат., англ. «long» – «високий, довгий, протяжний» (що добре відповідає цій характерній особливості змії).

Можливо безпосередньо від цього слово-замінника чи від слів «Schlange», «Slange», «Slang» походять також і наступні слова, що відповідають концепту «змій, як сексуальний та шлюбний партнер людини»:

англ. «slab» / *slav – «кусок, плита, лист, сляб»⁵⁴; «slabbing» / *slaving – «слябінг / прокатний стан для обтиснення (стоншення) великих сталевих злитків (тіл) у сляби»;

ст.-укр. «хлябати» / *слябати < *славати – «рухатися, погойдуючись [немов змія]»;

д.-в.-нім. «slofen» / *slaven⁵⁵ – «робити ковзним, ковзким, слизьким, гладким [як тіло змії = слави, тобто славетної та священної істоти]». Зводиться, як і лит. «lėndù» – повзу, до пра-і.е. *(s)len-d(h)- – ковзатися;

нім. «Schleife» / *Slave – шлейф⁵⁶.

нім. «Leib» / *Sleib < *Slav – «тіло, плоть, тулуб»⁵⁷, а також «живіт, шлунок, утроба, черево» [матері-змій];

Proto-Norse *laibaR < *slaivaR – «спадкоємець, нащадок», *laibaz < *slaivaz – «заповідання, спадковість, спадщина, спадок [змія та змії]» (Nord Names, <https://www.nordicnames.de/w/index.php?title=LEIF>);

Old High German «lēiba» / *slēiva, гот. (літер.) «laiba» / *slaiva, д.-фриз. «lāvā» / *slāvā, англосакс. «lēba» / *slēva, д.-англ. «lāf» / *slāv, англ. «heir» – «спадкоємець, нащадок [змій та змія]» (Nord Names, <https://www.nordicnames.de/w/index.php?title=LEIF>);

с.-в.-нім. «Slahte» / *Slangte < *Schlangte – «[зміїний] рід, [зміїне] плем'я»;

кор. «sangsoḡ-in» / *s[ɭ]angsoḡ-in – «спадкоємець [змій та змія]»;

ірл. «sliocht» / *slangt, «sliochtach» – «нащадок [змій та змія]»⁵⁸;

«А от якраз у німецькій, «schlagen», раніше «slahan», також означає родити, відбувати пологи – «von gutem schlag» (доброго роду). Таким чином, нормандське «slagt», германське «slahta» (рід, родина) взяті від слов'ян, а потім повернулися до них у формі шляхта, шляхетний, польське «szlachta, szlachetny» (Михайло Красуський, «Стародавність малоросійської мови», <https://spadok.org.ua/mova-i-pysemnist/mykhaylo-krasuskyy-davnist-ukrayinskoyi-movy-1879>; <http://ukrainaforever.narod.ru/ykrgovir.html>);

пол. «szlachetny», словц. «šľachetný», чес. «ušlechtilý» – «шляхетний, благородний»;

лит. «garbė» [пізніша кентумна форма сатемного «salvė»], фриз. «eare», тадж. «шараф», узб. «sharaf», «hurmat», гельс. «urram», азерб. «şəraf», татар. «хөрмәт» [асоц. з серменд / сармат / *салбат < *сълават та хорват] – «шана, честь»;

снскр. «с्रávas», індонез., туркм. «hormat» / *horvat⁵⁹, бенг. «gauraba», марат. «gaugava», норв., дан. «ære», гудж. «kīrti», гот. *hrotps, англосакс. «hreid», ісл. «frægð», д.-тадж. «шараф», тадж. «шӯҳрат», узб. «shuhrat», «savlat» / *slavat, англ. «celebrity», япон. «sanbi» / *serbi / *сълъvi, їдиш «loyb» / *slov, люксем., нім. «Lob» / *Slov, нідерл., фриз.,

⁵⁴ Тобто, довге і тонке сталеve тіло, що асоціюється зі змією та з дуже довгим [високим] у давнину тулубом слов'ян гревтунгів / грутуннів. Отже, українці є нащадками мезобрахікранних кривичів (гостроготів гревтунгів / *кревтунгів, гунів вукрів і аварів ва[н]караїв; снскр. «va[n]kra», телугу «vaṅkaṛaḡā» – кривий).

⁵⁵ Можливо, від кореня саме цього забутого давньоукраїнського слова походять не тільки слово «шліфувати», отримане, вочевидь, як запозичення з німецької мови, а і такі похідні слова як «слиз» / *склиз, «слина», «слимак», «шлунок» і інші.

⁵⁶ Спочатку довгий поділ сукні, що подібно до довгого тіла змії ковзе позаду підлогою [буквально – ковзкий, слизький, гладкий немов тіло змії];

⁵⁷ Спочатку лише новонародженого, тобто нового змія – спадкоємця, нащадка.

⁵⁸ Якщо англ. «worm», дан. *gorm / «orm» – «хробак, черв, змія», то ст.-ірл. «gorm», кельт. *gworm / gorm / germ – «темний, темно-синій, шляхетний».

⁵⁹ Кентумні слова снскр. «с्रávas» і індонез., туркм. «hormat» / *horvat асоціюються зі словами кроат / *крават / хорват, Крив(ий), та з Хробак подібно до того, як сатемні слова д.-тадж. «шараф», лит. «šlovė», лтс. «slava», пол. «sława», укр. «слава» асоціюються зі словами сармат, серб, серп (кривий ніж) та з лат. «serpens» снскр. «sarpaḡ», евенк. «сулама», *Слав / *Слава – «Змій / Змія». Отже, у індоєвропейців поняття «слава», як і українське дієслово «прослвити» може походити від назви чи «прізвиська» знаменитої і «мудрої» рептилії. До того ж етнонім хорвати, як і етнонім германці, являється лише кентумною формою етноніма сармати.

ісл. «lof» / *slov, португ. «louvor» / *slouvor, ісп. «alabanza» / *slavanza, каталан. «lloança» / *slovança, алб. «lavdi» / *slavdi, лат. «laus» / *slavs, рум. «laudă» / *slavdă, лит. «šlovė», лтс. «slava» – «слава, хвала, повага, шана»;

англ. «clever» / *cʰevering < *cʰavering, валл. «clyfar» / «glyfar», д.-балт. «krevering» / *cʰavering, прасл. *sʰlaveringъ < *travering (Черв < Терв / Хроб = Крив / Крев / Грев = Крав / Слав < *Търав) – «вправний, здібний, зручний, кмітливий, красивий, розумний, обдарований, гарної статури, талановитий, тямущий, умілий»;

нім., їдиш «klug», ісл. «klár», швед. «klyftig», валл. «craff», нідерл. «slim», люксем. «schlau» / *slav, пол. «lebski» / *slavski – «кмітливий, тямущий, розумний»;

блг., мкд. «крава», бсн., слвн., срб., слвц., чes. «krava», пол. «krowa» – корова [славетна та священна, як і змія, істота];

ст.-сл., блг., срб. «глава», бсн., слвн. «glava», мкд. «главата», слвц., чes. «hláva», в.-луж. «hłowa», н.-луж., пол. «głowa» – «глава, голова».

Через гендерну рівність у пращурів українців сарматів головою (главою) сім'ї, вочевидь, був домашній змії Слава (Андрій Бер-Глінка, «Домашні змії як елемент традиційної культури народів Європи», <https://independent.academia.edu/AndreyBehr>).

У разі заглиблення у сиву давнину, що відповідає ностратичній мовній макросім'ї, до концепту «змії, як сексуальний та шлюбний партнер людини» на основі слово-замінників Слав і Крив можуть бути віднесені і такі слова:

ест. «kuulsus», ірл. «clú», лат. «celebritas», італ. «celebrità», гінді «selibritee», прасл. *sʰlavenita, лтс. «slava», «slavenība» – «репутація, знаменитість, відомість»;

чув. «сулăмлă» – «важкий, сильний, могутній [наче змія]»; «çулăмлă» – гарячий;

араб. «салават» / *sʰлават, башкир. «салауат» [Салават – славетний?] – «славська, хвалебна молитва»;

кор. «salang» / *sʰlang, «salanghada», слвц. «zál'uba» / *zʰ'ub – «задоволення, схильність, прихильність, пристрасть, любов» (адже саме змії на Далекому Сході вважаються найкрасивішими, найчарівнішими та найпристраснішими);

укр. «шлюб» / *злюб – одруження;

чes. «líbí» / *[s]líbí, пол. «lubić» / *[s]lubić, слвн. «l'úbit'» / *[s]l'úbit' – люблю;

азерб., узб., турец. «sevgi» / *s[l]evgi < *s[l]avgi, туркм. «söýgi» / *s[l]övgi, ест. «armastus» / *[s]armastus, «armastama» / *[s]armastama, англ. «love» / *[s]lave, фриз. «leafde» / *[s]lavde, «leafhawwe», нім. «Liebe», «lieben» / *[s]lieben – «любов / кохання, любити / кохати»;

кор. «salanghaneun», англ. «loving» / *[s]loving – «відданий, люблячий, любовний»;

англ. «lovely» / *[s]lavely, фриз. «leaflik», нідерл. «liefelijk», нім. «lieblich» – «гарна, ладна, принадна, чарівна [як змія]»;

англ. «life», «live», «living» / *[s]laving, нідерл. «leven» / *[s]laven, «levend», швед. «liv», «levande», дан. «levende», нім. «Leben» / *[S]le[i]ben < *Slaven, «lebendig», «lebend» – «життя, живий, жвавий, жити» (порівн. кирг., каз. «жылан», лит. «gyvatė» – «рептилія, змія» при татар. «čölân» – «чулан, комора», блр. «жыллё», блг. «жилище» – «жиле приміщення, житло», блр. «жылец», лит. «gyventojas» – «житель, мешканець»; д.-прус. «giwa» – живе, «giwāntei» – живий, лит. «gūti» – «оживати, відроджуватися, одужувати» [Фасмер]);

грец. «σαλαμάνδρα», англ. «salamander», турец. «semender» / *se[l]mender < *sermend- – «рептилія саламандра»;

лит. «жалтис» [žaltys] – вуж;

снскр. «kṛmī», циган. «кермо», перс. «kirm», тадж. «kirm», лит. «kirminas», д.-прус. «girmis», курм. «kirmekî», нан. «калан», азерб. «qurd», карач.-балк. «к'урт» – «хробак, черв [змія]»;

д.-кор. [куре / когурьо] «куре», евенк. «кулин» [знах. в. «кулинма»] < «салама / сулама» [«хулама» – червона], негід. «сулама», чув. «сѣлен», снскр. «sarpaḥ» < *sarpaḥ, маратхі «sarpa», італ. «serpe», неаполітано-калабр. «serpone», кит. «še», маньчж. «meihe» /

*[z]'meihe < *[žal]'meihe, нан. «муйки» / *[з]'муйки, монг. «могой» / *[з]'могой, ст.-сл. «змига», прасл. *зьтъѣ < *ž[el]'měya / *ž[al]'měya, каз., кирг. «жылан»⁶⁰, азерб. «ilan», башк. «йилан», татар. «елан» / *алан, турец. «yılan», туркм. «ýylan» / *sýylam < *sarama – «змій, змія» [залізна⁶¹, жалюча, червона як жар].

Тому саме змії сармати (евенк. «сулама» / *сарама – змія; кор. «salam» / *saram – людина) і їхні нащадки балтсько- та слов'янськомовні античні германці швидко опанували досягнення античного суспільства Європи і заклали фундамент для подальшого розвитку європейської цивілізації:

«Тісні відносини з Боспорським царством привели до того, що сіраки⁶² стали еллінізованим сарматським народом і одночасно з цим активно сприяли осармаченню Боспорського царства. Справді, могили сіракської шляхти майже нічим не відрізняються від поховань боспорської аристократії. Якась частина сіракського товариства складалася з напівкочівників, які переміщалися з місця на місце в наметах та возах, а іншу частину складали осілі землероби. У долині Кубані було знайдено безліч їхніх сталих поселень – як правило, це були розташовані на височині фортеці з глинобитними будиночками всередині огорожі. Їхні мешканці займалися як орним землеробством – вирощували пшеницю, овес та просо, – так і скотарством. Вони тримали корів, коней, овець і свиней, а також важливу роль у їхній економіці грало рибальство. Ці поселення були центрами ремісничих промислів, які були під сильним впливом боспорських майстрів. У суспільстві існував чіткий становий поділ, що зумовлював ступінь багатства і привілейованості... 107 року до н.е. «рокаси», сарматське плем'я, імовірно, ті ж роксолани⁶³ були серед тих, хто допоміг Мітрідату завоювати Боспорське царство. Ця зміна в позиції роксоланів, ймовірно, стала наслідком поразки, яку завдав їм Діофант, після чого вони змушені були відправляти своїх воїнів на службу понтійському цареві... У 49 році н.е. Євнон, цар аорсів, що мешкали між Волгою і Доном, був спільником римлян і нового правителя Боспору – Котіса... Незважаючи на поступове осармачення, Боспорське царство в період свого відродження істотно впливало на сусідні сарматські племена і на їхню культуру» (Гадеуш Сулимирський, «Сармати. Стародавній нарід півдня Росії», http://loveread.ec/view_global.php?id=75672; <https://history.wikireading.ru/106501>);

«Темно-червоношкіра савроматка [змія] роксолана» (Михайло Большаков, «Сліди пращурів», https://ridero.ru/books/sledy_predkov/freeText);

⁶⁰ Індонез. «telanjang», каз. «жалаңаш» / *таланащ, кирг. «жылаңач», татар. «ялангач» – «голий [тілесний]».

⁶¹ Вочевидь, всі три слова «змія», «жало» та «залізо» походять від слова «жар», а отже, і від слова «горіти».

⁶² Зеруяни / черв'яни / церівани / тервуянни = тервінги / тарпети = сарбати / серби = слов'яни, – П.Д.

⁶³ Балтськомовні *[т]роксолани – можливі пращури спалів, борусків, галіндів, голядів та торків, – П.Д.

«Отже, хронологічний діапазон відомої зовнішньополітичної історії роксолан на Півдні Східної Європи: 110 р. до н.е. – 260 р. н.е. Даних про участь роксолан у якихось пізніших подіях ми не знаємо. Мабуть, до кінця III ст. н.е. вони сходять із політичної арени чи входять до складу якогось іншого кочового об'єднання. Щоправда, варто тут обмовитися, що в науці стійко утвердилася думка про ототожнення пізніх роксолан із сарматами-ардарагантами на території Середнього Наддунав'я, які з'являються у писемних джерелах у IV ст. н.е. [Медведев, 2017, с. 121-127]. Однак після того, як у 370-ті роки в Паннонію вторглися гуни, згадки про ардарагантів також зникли з наративних джерел. Найімовірніше, вони виявилися поглиненими сильнішим об'єднанням... Цікаві відомості надає трактат Клавдія Птолемея «Географічне керівництво». Цей автор першим із стародавніх поділив Сарматію на Європейську та Азіатську (Pt., Geogr., III, 5, 1). Сама мапа має складний і суперечливий характер. Найчастіше Птоломей дає відомості про сучасні йому народи та народи, які вже давно зійшли з історичної арени [Шувалов, 2013, с. 75-89]. Що стосується півдня Східної Європи, «Географічне керівництво» відбивало етнічну ситуацію I – початку II ст. н.е. [Медведев, 2008, с. 60]. За інформацією античного географа, роксолани були, поряд з язигами, мешканцями узбережжя Меотиди (Азовського моря) (Pt., Geogr., III, 5, 7; III, 5, 10). Східними сусідами останніх були ексобігити, гамаксобіти та скити-алани. Землі на північний схід від роксолан займали Осіли (в закруті Дону). Таким чином, ще один автор локалізує основні кочівля роксолан на схід від Дніпра. Топонім «роксолани» зафіксовано на римській мапі Tabula Peutingeriana. Це латиномовна мапа світу, відома римлянам на заході сонця античної епохи. За висновками фахівців, мапу було складено на початку III ст. н.е., а останні поправки до неї вносилися аж до V ст. н.е. [Подосінов, 2002, с. 295]. Роксолани розміщені на мапі між річками Південний Буг та Дніпро у середній їхній течії» (О.В. Деревянко, «Роксолани за даними античної традиції», <https://cyberleninka.ru/article/n/roksolany-po-dannym-antichnoy-traditsii>);

«Об'єктом дослідження є зведення письмових та археологічних джерел (поховальних комплексів), по праву «місця та часу» порівнянних з роксоланами. Предмет дослідження – етнополітична історія роксолан протягом усього періоду їхнього проживання у Східній Європі. Хронологічні межі визначаються часом перебування роксолан на південному сході Європи в межах II ст. до н.е. – середини II. н.е. Нижній хронологічний рубіж – перша згадка роксолан у херсонеському декреті на честь Діофанта та у «Географії» Страбона у зв'язку з подіями в Криму наприкінці II ст. до н.е.; верхній – свідчення «Географічного керівництва» Клавдія Птолемея (завершено до 160 р. н.е.) про роксолан ще на узбережжі Меотиди. За сучасним археологічним періодизуванням цей час відповідає завершальному етапу ранньосарматської (II – I ст. до н.е.) і всієї середньосарматської (I – середина II ст. н.е.) культур. Наступна історія роксолан, після їхньої міграції на Дунай (друга половина II – IV ст. н.е.), виходить за межі нашого дослідження. Географічні рамки передусім охоплюють ті райони, де за свідченнями античних авторів, епіграфіки та археології можна локалізувати роксолан та їхні археологічні пам'ятки. Це степові та лісостепові простори від басейну Дону на сході (включаючи лівобережжя) до Нижнього Дунаю на заході» (Олексій Деревянко, автореф. дис. «Роксоланська проблема у російській та українській археології», <https://www.dissercat.com/content/roksolanskaya-problema-v-rossiiskoi-i-ukrainskoi-arkheologii>; <https://bookskeeper.ru/knigi/istoriya/225189-roksolanskaya-problema-v-rossiyskoy-i-ukrainskoy-arheologii.html>);

«Історична місія роксолан, що гідно виконана цим сарматським народом і в Північному Надчорномор'ї, і біля кордонів римського лімесу на Дунаї, заслуговує на зовсім іншу – набагато вищу оцінку. У Північному Надчорномор'ї роксолани стали довготривалим, більш як трьохсотрічним геополітичним фактором [Максименко. 1998. С. 174, 181]. Культурологічне значення роксоланської племінної спілки для степової лінії стародавньої Європи воістину величезне. На основі місцевої північнопонтійської роксоланської культури за участю нових аланських мігрантів зі сходу у другій половині II

ст. н.е. сформувався своєрідний західний варіант пізньосарматської культури [Симоненко. 2000. С. 197]. Історично відчутний і внесок цього народу в етногенетичний базис східних слов'ян (переважно українців – П.Д.) [Бзаєв 1995, С. 39-94]» (Микола Лисенко, автореф. дис. «Етногенез та військова історія іранських кочівників Євразії в період II ст. до н.е. – II ст. н.е.», <http://www.protobulgarians.com/Russian%20translations/Liysenko%20N%20N.pdf>);

«Частина сарматів на Північному Кавказі та Нижньому Дону перейшла до осілого землеробсько-скотарського господарства. Аристократія сіраків і аорсів зберігала кочовий спосіб життя, а рядове населення частиною мешкало осіло та займалося землеробством. Близькість кочівників до надчорноморських та північнокавказьких міст, підпорядкування ними осілих племен теж сприяли переходу до напівкочового способу життя, осідання найбідніших степовиків на землю. Сармати освоювали лісостепові регіони Східної Європи, передгірну та гірську зону Кавказу... Археологами відкриті сарматські поселення перших століть нової ери. Розкопано будинки з вогнищами, знайдено ями-зерносховища, печі для випалу кераміки, залізні серпи, деталі ткацьких верстатів. Серед осілих сарматів були відомі шкіряники, теслярі, мідники, кораблебудівники та інші ремісники. Сильний вплив сарматів на Боспорське царство та грецькі міста Надчорномор'я часто називають осармаченням. В його основі – широкі культурні контакти та поселення сарматів у грецьких колоніях. У місті Томи, куди був засланий римський поет Овідій, на рубежі нової латинь і грецька поступалися місцем сарматській (давньослов'янській, – П.Д.) мові... На початку нової ери аорси, витісняючи роксолан, освоїли міжріччя Дону та Дніпра і дійшли на заході до дельти Дунаю. Вочевидь, саме (балтськокомвні, – П.Д.) аорси першими в скитському світі зуміли об'єднати під своєю зверхністю величезну територію від Північного Надчорномор'я на заході до Аральського моря на сході, від Надволжя та Південного Надуралля на півночі до Кавказу на півдні. Економічною основою такого об'єднання була, поза сумнівом, зацікавленість скито-сарматських правителів у розвитку міжнародної торгівлі та необхідність контролювати широку мережу караванних доріг» (М.М. Блієв, Р.С. Бзаров, «Історія Осетії» // «Сарматські спілки», https://iratta.com/materials/sarmaty/55-sarmatskie_sozjuzy.html);

«Заради справедливості необхідно відзначити, що ряд античних авторів, які спиралися не на легенди, а відвідали особисто місця, обжиті аланами ще до гунського нашестя, зазначали, що вони знали не тільки скотарство, але мали різні види орних знарядь із залізними накінечниками та мололи зерно жорновим млином із силовою тягою. Знаменита «м'яка» пшениця, відома ще скитам, вирощувалась і сармато-аланами. Вона вивозилася навіть у Рим, оскільки добре переносила транспортування. Римський намісник Мезії Тіт Плаутій Склван вивіз звідти велику кількість такої пшениці (Cognus Insertptionuni, XIV, 3608). Пріск Панійський, який відвідав алан в Паннонії в V столітті, зазначав, що «варвари», яких він відрізняв від «унів» (тобто гунів), переправляли на човнах-однодерев'ях їхніх гостей; на невеликих річках у цих варварів були пороми. Тільки в них можна було дістати просо, ячмінь та бобові, мед, куряче м'ясо і, мабуть, «кумал» – квас. Єпископ Кірський Теодорит (середини V століття н.е.) пише, що у «савроматів» (так він називав алан) існували такі ремісничі спеціальності, як шкіряники, мідники, теслярі і навіть кораблебудівники («Мова про віру І», MLXXXIII, ВДІ, 1948, 3, с. 299). За словами Л.М. Гумільова, «територія аланів (III – IV ст. н.е.) включала Північний Кавказ і Доно-Волзьке міжріччя⁶⁴. Господарство їх було засноване на поєднанні скотарства із землеробством, а ремесла та мистецтво були на дуже високому рівні...» («Хунни в Азії та Європі», VI, 1989, № 7)...» (А.В. Ісаєнко, В.Д. Кучієв, «Деякі проблеми давньої історії осетин», <http://iratta.com/stati/2715-nekotorye-problemy-drevnejj-istorii-osetin22.html>).

Консолідували ж протоукраїнські племена спочатку остготи гревтунги / грутунни разом зі спорідненими їм аланами-торками, а після навали гунів – нащадки грутуннів =

⁶⁴ Заселене слов'янськокомвними пращурами темно-червоношкірих аланів-торків та утигурів = ясів, – П.Д.

хорутан та «салтівців» (донських аланів, караболгар і каракозар) поляни-руси / хроси разом з нащадками герулів і паннонських аланів-торків волинянами (білими хорватами):

«У 375 р. (за даними «Синописа») деякі «руські вої» билися з імператором Феодосієм. Константинопольський патріарх Прокулос (434 – 447 рр.) розповідає про переможний похід Русі (спільно з гунським правителем Ругілою) на Цар-град у 424 р. Арабський письменник ат-Табарі приписував дербентському правителю Шахріяру такі слова: «Я перебуваю між двома ворогами: один – козари, а другий – руси⁶⁵, які суть вороги всьому світу, особливо ж арабам, а воювати з ними, крім місцевих мешканців ніхто не вміє». На початку ХХ ст. в російській пресі був надрукований один стародавній грузинський манускрипт, що оповідає про облогу Царгорода русами в 626 р. У ньому згадується якийсь руський хаган (каган), що увійшов до спілки з персами для того, щоб напасти на Константинополь [детальніше див.: Лісовий С. «Русь, звідки ти? Основні проблеми історії стародавньої Русі». Вінніпег, 1964. С. 93]. Згідно з манускриптом цей хаган ще за часів імператора Маврикія (582 – 602 рр.) напав на Візантію, полонивши 12 тисяч греків. Як зазначалося вище, титул «хаган» вважався на Сході приблизно тотожним імператорському, дати його могли лише керманичу сильної держави» (історик Олександр Єлісеєв, «Стародавні руси: нарід і «каста»», <http://kladina.narod.ru/eliseev/eliseev.htm>, <http://radota-indrin.livejournal.com/72975.html>);

Українці-руси / поляни-руси⁶⁶, що були військовим прошарком (військовою дружиною / варною) у слов'ян, <https://radota-indrin.livejournal.com/72975.html>;

«За висновками арабістів, розпитуючи людей, які знали про русів, Масуді дійшов висновку, що вони є однією з складових частин слов'янства (Микульський 1998: 207). Середньоазіатський науковець XII століття ал-Харакі теж говорить про загальну «землю русів і слов'ян» (Калініна 1999: 98-99). Ал-Гарнаті називає мешканців Русі слов'янами (Нібек 1954: 167). Згідно Гардізі, «багато людей зі слов'ян вирушають туди та служать русам, щоб за допомогою служби убезпечити себе» (Заходер 1967: 82; Бартольд 1973: 60). «Худуд ал-алам» підтверджує, що «серед них [русів] є один із підрозділів слов'ян, який їм

⁶⁵ Готи-тетраксити та алани-торки, – П.Д.

⁶⁶ Кшатрії-руси = *палани-грутунни = алани-гревтунги – хлібороби-воїни. Адже етнонім «поляни» є українською калькою назви варни «кшатрії» (бенг. «kṣētra», турец. «alan», тунгузо-маньчж. *pāla-n, англ. «field» / *pield, кор. «pildeu / deul» – поле; д.-кор. «поль» – степ), – П.Д.

служить» (Заходер 1967: 82; Hudūd 1970: 159). Згідно з повідомленнями мусульманських географів, руси обороняються не від слов'ян, а слов'яни зазвичай роблять набіги не на русів (Шинаков 2009: 79)» (Костянтин Рахно, «Арабо-перські звістки про слов'ян і русів та проблема виникнення козацтва», <https://www.academia.edu/100624354/>);

«Червонолиці руси сяяли. Вони так сяяли, як магів виблискують вогні» (Нізамі Гянджеві, «Іскандер-наме», <https://topreading.ru/book-282338-nizami-gyandzhevi-iskander-name>);

«Під захистом Хорса, язичницького божества Сонця і війни та верховного бога раннього хорватського пантеону, нація воїнів хорватів (ст.-хрв. Hrvuati) мандрує стежкою Сонця, вирушаючи на світанку з азійських просторів на Сході, до заходу Сонця і нової батьківщини, де вони знайдуть дім і приймуть християнство» (Аваро-хорватська легендарна сага з острова Крк – «На сліді сонця – Червоні воїни з Хорасмії», <https://www.amazon.com/Track-Sun-Red-Warriors-Chorasmia-ebook/dp/B08KHTXMKF>);

«Ці дані підтверджуються повідомленням ал-Ідрісі, що міститься в описі 6 секції VI клімату, де йдеться про ситуацію біля гирла річки Русійу, в якій має сенс бачити р. Кубань: «Від гирла цієї річки до міста Ашказія сто п'ятдесят миль. Це гарне місто з [числа] міст країни ал-Ланійя та один з її прикордонних регіонів. Від міста Ашказія до міста Ашкала з країни ал-Ланійя двадцять миль. Між містом Ашкала та морем близько шести миль. Це місто невелике, але жваве, його округа має всього вдосталь для харчування його мешканців». З огляду на це є сенс підтримати думку тих дослідників, що вважають Ашкала та Ашказія етнотопонімами. У першому можна побачити назву Аскала – «Фортеця асів (аланів)», а в другому – Ас-кас(ог), тобто «Місто асів (аланів) і касогів». Отже, є підстави вважати, що у X – XII ст. селища (слов'янськомовних, – П.Д.) аланів-ясів доходили до узбережжя Чорного моря, де вони стикалися з землями Тмуроканського князівства. І це дозволяє підтримати припущення В.В. Мавродіна, за яким у складі дружини Мстислава з 1023 по 1026 рр., крім касогів і козар, мають бути ще й яси (алани)» (О.Б. Бубенок, «Адиґи в Північному Надчорномор'ї», [PDF] АДЫГИ – еКМАІР ekmair.ukma.edu.ua > [Bubenok_Adyhy_v_Severnom_Prychernomore](https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ); https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ);

Темно-червонолиций шляхетний алан (Мозаїчний тротуар із британського музею. Розкопано його в Бордж-Джеді в 1857 році [Африка, Туніс, Карфаген]. Дата: 5 століття [пізні] або 6 століття [ранні], <https://realnoevremya.ru/articles/139170-yaroslav-pilipchuk-o-rannih-alanah-chast-2>, <https://podskazok.net/ua/starodavnij-svit/koho-nazyvaly-varvaramy.html>)

«Є певні свідчення і активних зв'язків Русі Наддніпрянської та Надчорноморської. Довго обговорюється питання про час появи в Криму та Наддонні слов'ян, і залежною від вирішення цього питання ставиться і проблема Надчорноморської Русі. Але шукати, мабуть, треба не «чистих» слов'ян, а релікти дуже численних перехідних форм, що

виникли внаслідок взаємодії слов'ян (тобто слов'янськомовних античних германців, – П.Д.) з венецьким та кельто-іллірійським світом. Вочевидь, тільки цей шлях також може пояснити факт поширення слов'янської мови на території майбутнього Тмутороканського князівства, що явно передувало поширенню там певної слов'янської матеріальної культури. У літературі неодноразово оцінювалося повідомлення Лева Діакона, який ототожнював воїнів Святослава з нащадками тих росів, що мешкали біля Кіммерійського Боспору. Д.Л. Таліс цілком виправдано зробив висновок, що «Наддніпрянську Русь» візантійські письменники називали тавро-скитами і таврами⁶⁷ саме тому, що на неї була перенесена назва народу, який дійсно мешкав у Криму в VIII – IX століттях, тобто росів⁶⁸. Таким чином, завдання полягає в тому, щоб визначити, чи була у грецьких авторів підстава для ототожнення наддніпрянських та кримських росів? Нагадаємо, що останніх вони повинні були знати особливо добре після того, як в IX ст. виникає роська єпархія (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», https://statehistory.ru/books/apollon-kuzmin_nachalo-rusi-taynyynyru-russkogogo-naroda/22; <https://flibusta.club/b/221162>; <https://coolib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«...існуючі на Дону слов'янські племінні об'єднання незабаром знову виступили проти Київської Русі, так як наступні літописні події також говорять про боротьбу вже Тмутороканської Русі з Київською. Мстислав Володимирович, «зарізавши Редедю», вдруге приєднавши до Русі касогів у 1022 р., посилившись на південно-східній околиці Русі, об'єднав під своїм правлінням Тмутороканське та Чернігівське князівства. Виходить, що Донський регіон з 1022 по 1034 рр. входив разом з Білою Вежею до державного об'єднання Мстислава Володимировича. Руські літописи підтверджують цю інтерпретацію подій, повідомляючи про переможний похід в 1024 р. Мстислава на Київ проти Ярослава Володимировича, і укладенні в 1026 р. миру: «Ярослав ... сотвори мир з братом своїм Мстиславом у Городця». Незабаром після перемоги над Ярославом Мстислав здійснив вдалий похід в Ширван в 1030 – 1032 рр. і значно розширив межі свого князівства. Межі Чернігівського і Тмутороканського князівств простягалися від лівобережжя Дніпра (включаючи весь Донський регіон) до передгір'їв Північного Кавказу. Мстислав помер в 1034 р., залишивши брату Ярославу Володимировичу землі, зіставні з Київською Руссю. Таким чином, виділяється період 1022 – 1034 рр. Він характеризується як розширенням слов'янської присутності в регіоні⁶⁹, так і самостійністю від Київської Русі. У зазначений період дві руські держави мирно співіснували одна з одною. «В літо 1029 р.» джерело прямо вказує, що на Русі «мирно бисть»...» (Є.І. Дулімов, В.К. Цечоев, «Слов'яни середньовічного Дону», http://historylib.org/historybooks/E-I-Dulimov--V-K-TSechoev_Slavyane-srednevekovogo-Dona/3, <https://www.twirpx.com/file/139227/>).

Як бачимо, етнічно і мовно споріднені воїни касожської дружини готоаланського кагана Редеди (Раджі?) і дружини тмутороканського кагана Мстислава Хороброго не побажали винищувати одна одну, обмежившись лише поєдинком своїх ватажків:

«Козаків, або козар⁷⁰, оскільки це їхнє перше і найдавніше ім'я, знали вже в 948 р. нашої ери, як зазначає Костянтин Багрянорідний у книзі під назвою «Про правління Імперією», в розділі X. Вони мешкали в Кабарді біля півніжжя Кавказьких гір, в 1022 році їх розбив князь Мстислав. Ось що говорить Нестор в Руському літописі: «Року 6530, або 1022, Мстислав, князь Тмутороканський, пішов на козар, або козаків. Князь козаків вийшов йому назустріч, і, оскільки сили обох військ були рівні, Редедя, козарський князь, сказав Мстиславу: «Навіщо гинути безневинним воїнам, битися будемо удвох. Якщо Ви мене вб'єте, то візьмете моє майно, мою дружину, дітей і мою країну. Якщо я вас уб'ю, то так само заберу все, що вам належить». Мстислав на те погодився...» (Жан-Бенуа Шерер,

⁶⁷ Літер.-гот. «thauris» – велетень, кельт. «taur» – гора, – П.Д.

⁶⁸ Слов'янськомовних велетнів ґрунтунів = хросів / русів, – П.Д.

⁶⁹ Насправді, північнослов'янської поляно-руської присутності в південнослов'янському алано-руському регіоні, в якому мешкали кримські готи (германці деревляни), таманські готи касоги та інші слов'яни, – П.Д.

⁷⁰ Каракозар – касогів і черкасів / *таркасів = жанінців, що були нащадками готів і аланів-торків, – П.Д.

«Літопис Малоросії, або історія козаків-запоріжців та козаків України, або Малоросії», <http://litopys.org.ua/scherer/sher02.htm>);

«По-друге, насправді, у творі ал-Мас'уді релігія кашаків⁷¹ у зазначеному фрагменті названа терміном маджусія («і вони нарід, який прихильник маджусія»), значення якого словники пояснюють як «релігія магів, вогнепоклонників». Цей пасаж В.Ф. Мінорський прокоментував наступним чином: «Мусульманські автори застосовують назву маджус до давніх русів і норманів, мабуть, через їхній звичай спалювати мертвих, описаний у Ібн Фадлана.... Це спалювання на кораблі ... могло бути неправильно зрозуміло як «вогнепоклонство», що впливає з Марвазі «саклаби спалюють мертвих, бо вони вогнепоклонники»... Я не зміг з'ясувати, чи існували подібні звичаї у черкесів, серед яких на час Мас'уді були християни» (О. Бубенок, «Адиги в Північному Надчорномор'ї», [PDF] АДЫГИ – еКМАIR ekmair.ukma.edu.ua > [Bubenok Adyhy v Severnom Prychernomore; \[http://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ\]\(http://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ\)\);](http://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ)

«Свою незгоду Т.М. Калініна аргументувала так: «О. Прицак був обізнаний про згадку «ал-маджус» у Корані, що не завадило йому дотримуватися вказаної теорії... Маджуси згадуються в аяті Корану 22:17... Тлумачі вважали, що йдеться не лише про релігію зороастрійців в Ірані до ісламу, а й, пізніше, про будь-яких вогнепоклонників і тих, хто піддавав померлих спаленню... Арабські джерела не сумнівалися в тотожності значень норманів і маджусів. Про напад маджусів, тобто норманів, на Севілью в 844 р. згадували арабські автори IX – XVII ст.: Ібн ал-Кутіба, Ібн Хайян, ал-'Узрі, ал-Бакрі, Ібн ал-Асір, Ібн Са'ід ал-Магрібі, Абу-л-Фіда', ан-Нувайрі, Ібн ал-Ізарі, Ібн ал-Хатіб, ал-Маккарі та інші. У всіх описах маджуси виступають як запеклі розбійники, які приходили не з метою торгівлі, а для пограбування та руйнування» [Калініна, 2014]... Характерно, що ал-Мас'уді в «Мурудж ад-Дзахаб» використовує термін ал-маджус для позначення не тільки кашаків, але також русів та сакалібів (слов'ян). Так, за назвою маджус, за даними А.Я. Гаркаві, вони згадані разом як мешканці козарської столиці: «Що ж стосується язичників (буквально нарід з Маджус. – А.Г), які в країні козарського царя, то деякі племена з них суть Слов'яни та Руси. Вони мешкають в одній із двох половин цього міста і спалюють своїх мерців з їхньою в'ючною худобою, зброєю та прикрасами»... В.В. Саханьов співвідніс у першій, другій та третій групах інгумаційні поховання у кам'яних ящиках та ґрунтових ямах із зихами, а кремаційні поховання у кам'яних ящиках пов'язав із кримськими готами» (О.Б. Бубенок, «До питання про вогнепоклонників у країні кашаків», <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171731/07-Bubenok.pdf?sequence=1>);

«137. Про козар, де мешкали, р. 16, про Біловеже вище, н. 113. Але грецькі історики руйнування його кажуть від гетів, р. 17, н. 68 [?]. Це від того, що Святослав до Дунаю гетами, яких він косогами називає, володів і в Переяславлі на Дунаї в стародавньому регіоні гетів мешкав. Ці ж козари та косоги, хоча багато кого тоді в Русь переведено, і по річці Росі в Переяславлі та інших містах поселені, але їх ще згодом залишилося багато...» (Василь Татищев, «Історія російська», ч. 2, 137, <https://booksdaily.club/starinnaya-literatura/drevnerusskaya-literatura/page-23-251850-vasilii-tatishchev-istoriya-rossiiskaya-chast-2.html>);

«Разом з тим, не можна виключати вплив готів. Зауважимо в цьому зв'язку, що про тісну культурну взаємодію готів і касів⁷² або кавкасів (Caucasi) Певтінгерової мапи свідчать, крім поховального обряду, численні дані фольклору та мови, у тому числі велика кількість адизьких родових прізвищ з основою «гот»: Г'ут, Г'утек'у, Г'от, Х'от, Х'ут, Куг'уеть, Г'утле та ін. Можливо, з (слов'янськомовними, – П.Д.) готами пов'язане і поширене в українському середовищі виділення культурно-мовної групи під назвою кугути» (Б.Х. Бгажноков, Передмова до кн.: О.Б. Бубенок, «Адиги в Північному

⁷¹ Слов'янськомовних косогів = козаків / козарлюг = каракозар – нащадків готів-тетракситів і аланів-торків, – П.Д.

⁷² Слов'янськомовних готів тетракситів і касів / касогів, – П.Д.

Надчорномор'ї», ekmair.ukma.edu.ua > Bubenok_Adyhy_v_Severnom_Prychernomore;https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ);

«На користь «півдня» говорить титул правителя Русі: «хакан-рус»... Коментатор Адама Бременського зауважив з приводу русів⁷³, які мешкали тут, що це є «Русія-торк», а Ідрісі (<http://www.vostlit.info/Texts/rus17/Idrisi/vved1.phtml?id=9446>, «Нузхат Ал-Муштах Фі-Хтірак Ал-Афак») у XII ст. виявляв «русів-торків» на Дону. Джерелом такого уточнення, вочевидь, є Іосіппон (Бен Горіон), що мешкав в Італії в X ст. Він включив алан в число тюркських⁷⁴ народів, мабуть, якраз тому, що вони в протистоянні тюркам-козарам запозичили у них титул «кагана»...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», https://statehistory.ru/books/apollon--kuzmin_nachalo-rusitaynynynya-russkogogo-naroda/22; <https://coolib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Частина народу відомого за руськими (давньоукраїнськими, – П.Д.) літописами, як Касаги, Косаги, Касаги та Казяг; мешкали у верхів'ї Кубані на північ від П'яти Гір (Бештау), інакше кажучи, на південно-східній околиці Землі Касак, зазначеної в перській географії X ст. «Гудуд ал Алем». Росіяни та Поляки розуміли під ім'ям П.Ч. (П'ятигірські Черкаси, – П.Д.) не лише Адигів та Кабардинців, а й Козаків, горян козачої мови. Австрійський посол до Москви С. Герберштейн писав про них у 1527 р.: «Росіяни стверджують, що це християни, що вони живуть незалежно за своїми законами, а церковну службу виконують за грецьким обрядом слов'янською мовою, якою вони і користуються головним чином у житті». Дещо раніше Герберштейна, польський монах Матвій з Мехова вказує біля П'ятигір Черкасів «руської мови». В.М. Татищев в «Історії Російській» (т. I, розділ 35) наводить твердження інших польських авторів XVI ст., що хоробрі люди П'ятигір мали таку ж мову, як і руська (тобто українська, – П.Д.). «Звідти кімбри вийшли, де нині черкеси і п'ятигори мешкають, і хоробрі суть люди. Мову з нами мають єдину». Татищев писав тоді коли Кавказ ще залежав від Росії. З-поміж П.Ч. татарський баскак Ахмат у 1282 р. прийняв до себе на службу загін Козаків, які згодом збудували місто Черкаси на Дніпрі. Вони там були і за Татарів, а потім вважалися Запоріжцями. Опис цієї події вилучено з рукопису початкового Лаврентіївського літопису (<http://litopys.org.ua/lavrlet/lavr.htm>), у виданні 1962 р. повідомляється: «Тут у літописі не дістає кількох аркушів». Але ця прогалина залишилася в пам'яті завдяки старовинним історикам Болтіну та Татищеву, які, ймовірно, ці листи ще у своєму розпорядженні мали. У Єрмолінському літописі, виданому 1910 р. під роком 1445 р. сказано: «Тої ж весни цар Махмет і син його Мамутяк послали до Черкас за людьми і прийде до них дві тисячі Козаків». Тут, безперечно, йдеться про країну Черкаську, бо в іншому випадку за правилами стародавньої мови було б: «послали до міста до Черкас». За свідченням польських хронічок у середині XVI ст. армія Великого князівства Литовського поповнилася П'ятигірським гвардійським полком. Саме тоді Кавказька Черкасія була остаточно зайнята Турками; на Дон та Дніпро у зв'язку з цим мала прийти нова хвиля переселенців, яка принесла з собою і Черкасів-мореходів, відомих історикам з давніх часів. У всякому разі, далекі морські походи Козаків на Крим та Туреччину розпочалися лише у другій половині XVI ст. Інші П.Ч. пішли від Бештау глибше в гори, мешкали між Кабардинцями і там називалися Казарівцями (Рігельман). Дещо пізніше вони були змушені піти і з гір на Терек і Нижню Волгу, де їх вказує в 1702 р. мапа де Ліля, як Гребінських Козаків. З них, мабуть, складався пізніше Гірський козачий полк (після Гірсько-Моздокський) та Кизляр-Гребінський каз. полк, обидва Терського Війська» (О.І. Скрилов, Г.В. Губарев, «Козачий історичний словник-довідник» // «П'ятигірські Черкаси», https://gufo.me/dict/history_dict/Пятигорские_Черкасы).

⁷³ Грец. «хросів» = ґрутуннів / ґревтунгів / ґрейтунгів [лат. Gruthunni / Grutunni / Greuthungi / Greutungi, англосакс. Hrǣdas, ісл. Hraǫð] (від д.-укр., блр. «груд» – «височина, пагорб»; чes. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик»; фриз. «grut» – «великий, крупний»; нім. «groß» – «високий, великий»), – П.Д.

⁷⁴ Насправді, лише темно-червоношкірих народів; алб. «terr», перс. «tār», пушту «tor», курм. «tarī», тадж. «торик», осет. «tar, talung», ст.-англ. «deorg», англ. «dark», ірл. «dorcha» – «темний, чермний», – П.Д.

Однак: «Прихильники місцевого походження засновників Козара керуються такими даними: Перська географія 982 р. Гудуд ал Алем називає козарську династію ім'ям «Анса»; але Анси (Янчай = анти, – П.Д.) також родоначальники готських князів, а їхнє ім'я відповідає скандинавським і танаїським Асам. Англійський історик Х.Х. Хаворт звертає увагу на зв'язок між Козарським царським титулом «хакан» і скандинавським «гаакон», на їхній однаковий сенс – «високий цар»; він же підкреслює співзвуччя імен Козар, Касак, Касог. Ім'я першого відомого історії хакана має чітко готське звучання – Зібель⁷⁵. Тісні зв'язки династії Козара з Гото-скандинавами⁷⁶ виражені також в тотожності річкових поховань хаканів і готських королів. Перші описані Ібн Фадланом, а другі – Йорданом (поховання Аларіха). Крім цього «за даними Фазарі (писав в 772/3 р). Козари і Алани утворювали одне царство»... Держава впала, козарський нарід зник без сліду, решта ж населення Козара збереглося на колишніх місцях зі своїми племінними іменами, в особі Асіїв (літописні Яси), Торків, Беленджер (у Ібн Фадлана – Беренджер, в літописах – Берендеї), Брадасів і ін.: «Того змішаного населення Наддоння, яке стало відомо під ім'ям Бродників⁷⁷ і представляло собою зародок пізнішого донського козацтва» [Артамонов]» («Козачий словник-довідник // Козар», укл. словника Г.В. Губарев, ред. О.І. Скрилов, <http://www.cossackdom.com/enciclopedic/k.htm>; <http://interpretive.ru/termin/kazar.html>);

«Англійський історик Х.Х. Хаворт звертає увагу на зв'язок між козарським царським титулом «хакан», «каган» та скандинавським «гаакон», а також на їхній однаковий сенс – «високий цар» і «хранитель вогнища»... Хакани обиралися завжди з одного роду або племені, яке називалося «Хаканат» і мешкало поблизу до царських палаців. Шляхетний рід Хаканата не володів ні верховною деспотією, ні багатством, але Хакани могли обиратися виключно з його середовища. Перший хакан⁷⁸ царював, скоріше, як символ деспотії і верховний суддя, не втручаючись у справи правління, якими відав його заступник хакан-бек. Цей був дійсним царем, керував країною, командував армією, оголошував війну і укладав мир. Вважається, що при подібному поділі повноважень усувалася загроза деспотії» (А.В. Дзиковицький, «Етнокультурна історія козаків». Частина II. «Тюркський поверх». Кн. 2, <https://libcat.ru/knigi/proza/istoricheskaya-proza/378526-array-kollektiv-avtorov-etnokulturnaya-istoriya-kazakov-chast-ii-tyurkskij-etazh-kniga.html>; https://ridero.ru/books/etnokulturnaya_istoriya_kazakov_3/freeText).

Тому не виключено, що тюркський титул правителя Каган⁷⁹ («коханий, шановний»), як і китайський титул правителя «Ван» (хрв. «Бан», укр. «Пан») є титулом праслов'янського походження, бо тюркські мови сформувалися на фінсько-угорсько-самодійських і хакасько-енісейських субстратах під впливом саме слов'янсько-балтсько-тохарських суперстратів значно пізніше, ніж титул Гаакон / Хакан / Каган було принесено до Європи слов'янськомовними сарматами та їхніми нащадками аланами і готами. І, отже, подібно аварам = жужаням ослов'янені юечжами (можливо, раніше балтськомовні) каракозари = чеши, самоназва яких *Šeši* в епоху Хань вимовлялася як «ka-srij» – касрі / *каср / *касар = козар, саме від да-юечжі чи від їхніх слов'янськомовних нащадків жуань-жуанів і могли запозичити цей титул задовго до виникнення Тюркського каганату.

Етнічні козари – каракозари, вочевидь, були не тільки слов'янськомовними і темночервоношкірими як грутунни = руси і алани-торки, а і взагалі були етнічно спорідненими їм, бо мали одне і те ж сарматське походження і навіть перебували з ними в симбіозі:

«У перському анонімному творі «Муджмал ат-таварих» (1126) сказано, що титул «хакан» носять падишахи русів, козар, тугузугузів (вочевидь, тунгузів, – П.Д.) і Тибету. У цьому творі наводиться етногенетична легенда, у якій Рус і Козар є братами [Новосельцев,

⁷⁵ Можливо, як і «Сівер», – чорний, – П.Д.

⁷⁶ Гостроготами грутуннами = гьотами / йотами, гунами ультинзурами / вількінами = геатами / гаутами, аланами-торками і іншими нащадками сарматів і гутів да-юечжі, – П.Д.

⁷⁷ Та Чорних клубуків, а отже, і Черкасів / Таркасів, – П.Д.

⁷⁸ Коханий – «шановний, любий», – П.Д.

⁷⁹ Сяньбійською (сербською) праслов'янською мовою династії Вей слово «кехань» означає «імператор».

1965, с. 399–400]... Титул хакана, який носив «цар» русів арабо-перських джерел, у кочових народів і в потестарних утвореннях з осідло-кочовим населенням означав правителя, подібного до європейського імператора раннього середньовіччя. Наприклад, тюрки VI ст., від яких і походить ця назва, іменували хаканом китайського імператора. Сам термін, однак, не тюркський і, ймовірно, веде своє походження від авар⁸⁰ (жуань-жуанів) Центральної Азії, чия етнічна приналежність дискусійна [Boyle, 1977, р. 915]⁸¹. У сяньбійців, які вважаються «спадкоємцями» імперії хунну, титул кагана зафіксовано у III ст. [Pulleyblank, 1962, р. 261]. Як постійний титул його вірогідно використали жуань-жуані. Повний титул, відомий за китайськими джерелами, звучав як «правлячий каган, що привів до розширення меж (країни)» [Кичанов, 1997, с. 278]. Відомо, що жужані стали етнічною основою авар. Після розгрому Аварського каганату в середині VI ст. власними васалами – тюрками-ашинами – частина аварських племен взяла участь в етногенезі тюрків. Інша частина бігла на захід і, включивши дорогою безліч пізньогунських племен Східної Європи, утворила на Дунаї європейський Аварський каганат. Перший Тюркський каганат був прямим спадкоємцем азійської Аварської держави (очільник тюрків Бумин прийняв титул кагану відразу після самогубства останнього аварського правителя). Головною особливістю обох потестарних утворень була поліетнічність населення (власне племінне об'єднання тюрків називалося «тюрк ел»). Тим самим характеризуються і виниклі пізніше Козарський та Уйгурський каганати. У XIII – XIV ст. титул каана (хакана) носили правителі Монгольської імперії з центром у Каракорумі» (Олена Галкіна, «Семантика титулу «хакан русів» у арабо-перських географів IX – XII ст.», <http://suzhdenia.ruspole.info/node/3550>);

«Поруч із поданою інформацією, є й додаткова: «рус і козар були [від] однієї матері та батька. Рус шукав і знайшов собі місце, острів невеликий і немаленький, з болотистим ґрунтом і гнилим повітрям. Місце те лісисте і важкодоступне, і ніколи жодна людина не досягала того місця». Наведена характеристика розташування руса цікава не лише тим, що відображає етнічну спорідненість руса і козара⁸², єдність південно-уральського⁸³ походження, але й те, що місцезнаходження «острова» – «смердюча» земля, що знаходиться в басейні річки Емби⁸⁴...» (Володимир Кожухар, «Русь, яка була: витоки, генезис, міграція», <http://www.kaliningrad.wie.su/WiE-en/soderzhanie.pdf>);

«15. Руси⁸⁵ живуть на острові в морі. Цей острів три дні шляху або біля цього. Там є ліси та гаї, а навколо нього [острова] (?) озеро. Вони численні і бачать засоби життя та їжу у мечі. Якщо вмирає якась людина з них, яка має дочки та сини, вони віддають його майно дочкам, а синів наділяють мечем і кажуть: «Ваш батько добував майно мечем, наслідуйте його і замініть його». Таке було їхнє виховання доки вони не прийняли християнство у місяці 300 року. Коли вони стали християнами, віра вклала їхні мечі в піхви, зачинилися для них двері добування. До них повернулися злидні і бідність. Засоби існування у них зменшилися, і вони захотіли прийняти іслам, щоб їм стали доступні набіг і священна війна і щоб вони оговталися, повернувшись до свого колишнього становища. Вони послали послів до правителя Хорезма, чотирьох чоловік із наближених їхнього царя. Вони мають свого власного царя, що є цілком самостійним. Називається їхній цар Володимир, як і цар тюрк називається хакан, а цар болгар – «т. л. ту»⁸⁶. Прибули їхні послі до Хорезма і

⁸⁰ Чес. «obří», словц. «obog», монг. «аварга» – «велетень, гігант»; Амаржин / *Аваржин (553–554 pp.) – каган жуань-жуанів; сувари, савари, савіри – «чорні, темні»; савари / *саври = таври / даури – горяни, – П.Д.

⁸¹ Вочевидь, авари є нащадками слов'янськомовних да-юечжі, а отже, і сарматів, – П.Д.

⁸² Тобто ґрутуннів = русів і таких же темно-червоношкірих каракозар, – П.Д.

⁸³ Насправді східно-туркестанського походження, – П.Д.

⁸⁴ Отже, це є Арсія / Арсанія / Артанія / *[X]ар[у]танія, в якій розташовувалися військові дружини хорасміїв = хурусів = гарудів / *харутів, або ж це є острів у дельті р. Кубані, де розташовувалися військові дружини готів-русів = гротунгів / ґрутуннів = хорутан та хурусів = хорасміїв, – П.Д.

⁸⁵ Вочевидь, це були Тмуроканські хуруси = хорасмії, алани-руси та нащадки ґрутуннів готи-руси, – П.Д.

⁸⁶ Чув. «Йьлтывар», тюрк. «Ельтебер» / *[В]ельтебер[г] = Балтавар / *Вальдемар – Володимир («[по]вельитель гір» = «володар миру»), – П.Д.

вручили послання. Хорезм-шах зрадив цьому, оскільки вони забажали стати мусульманами. Він послав до них того, хто навчив би їх законам ісламу, і щоб вони прийняли б іслам. Вони люди сильні, міцні, які подорожують пішки до віддалених країн для набігу. Вони подорожують також на кораблях Каспійським морем, захоплюють кораблі, грабують товари. Вони подорожують до Константинополя Чорним морем, незважаючи на те, що в його затоці є ланцюги. Якось вони подорожували Каспійським морем і заволоділи на деякий час Бердаа. Їхня хоробрість і мужність відомі, і одна людина з них дорівнює кільком людям з усіх [інших] народів. І якби в них були коні і вони були б вершниками, то вони були б бідою для людей» (Шараф Ал-Заман Тахір Марвазі, «Природні риси тварин (ТАБА'І АЛ-ХАЙАВАН)», глава про тюрків, http://www.vostlit.info/Texts/rus17/Marvazi_Tahir/frameset1.htm);

«Історик, археограф, професор Гарвардського університету О. Пріцак (1919-2006) в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. активно досліджував проблему утворення Києво-Руської держави. Підсумком цієї наполегливої праці стало фундаментальне дослідження у двох томах «Походження Русі: Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг)» (1997) і «Походження Русі: Стародавні скандинавські саги і Стара Скандинавія» (2003), у якому він виклав основні положення т. зв. козарської гіпотези утворення Київської Русі... У своїй фундаментальній праці історик, аналізуючи походження терміна «Русь», доходить висновку: «Ярослав почав також перетворювати Русь і територіальну спільність шляхом осадження княжої мандрівної дружини на київській, чернігівській і переяславській землях. Як результат таких дій, назви «Русь» і «Руська земля», що засвідчені в другій половині ХІ ст. і побутували в ХV, вживалися тепер у новому значенні, а саме виключно щодо Південної Русі (нинішня Україна)». Історію каганату русів дослідник розділив на три фази: волзький період (бл. 839 – 930 рр.), дніпровський (бл. 930 – 1036 рр.) та київський (1036 – 1169 рр.). Протягом двох перших фаз руси⁸⁷ володіли переважно торговельними шляхами й племенами, а не територіями; третя фаза – це початок культурної консолідації Русі й спроба її «націоналізування», проте, якщо у ІХ – Х ст. цей поліетнічний багатомовний, об'єднаний соціально і економічно організм, переважно представлений морськими й торговими спільностями Балтійського моря, занесений туди вихідцями із країн Середземномор'я, то в ХІІ ст. ця колишня безтериторіальна спільність стає політичним і релігійним центром з високою культурою, з якого постала Київська Русь» (Юрій Фігурний, «Особливості і закономірності зародження, формування українського етносу від найдавніших часів до середини ХІV ст. на теренах України: етнічні, державотворчі і націєтворчі процеси в українознавчому вимірі», https://chtyvo.org.ua/authors/Fihurnyy_Yurii/Osoblyvosti_i_zakonomirnosti_zarodzhennia_formuvannia_ukrainskoho_etosu_vid_naidavnishykh_chasiv_do/);

«Дуже цікаві в цьому відношенні дані, що знаходяться у Ібн-ель-Атіра, арабського письменника середини ХІІІ ст. Він розповідає, що у 1223 р. татари зажадали від власника Тебріза видачі втікачів хорезмійців, то власник частину останніх убив, частину взяв у полон; полонених і русів (купців) відправив із подарунками татарам. Для нас ця звістка повинна зберігати повну силу і в тому випадку, якщо тут ім'ям руських купців названі деякі з хорезмійців, які торгували на Русі ... За Гарун-ель-Рашида козарські правителі прийняли іудаїзм, і з того часу багато євреїв утвердилося в їхній країні, особливо після 944 р., коли на них було піднято гоніння у Візантійській імперії. Є звістка в Ібн-Хордадбега, що раданіти їздили із Західної Європи або морем або сушею в Суець, Аравію, Індію, Китай і говорили перською, латинською, арабською, французькою, іспанською та слов'янською. Ці раданіти, не без ймовірності, можуть бути визнані за євреїв...

⁸⁷ Нашадки велетнів сарматів, а саме гутіїв да-юечжі / юєци, готів йотунгів / ютунгів та гунів = гаутів / геатів, яким відповідав готоаланський субклад **M458 [R1a1a1b1a1 / R1a1a1g / R1a1a7]** чоловічої гаплогрупи **R** [Y-ДНК]: хорасмії / хуруси, грутунни / хорутани / хроси / руси, вількіни / вільці, фризи-руси, улахи / уличі, готи-тетраксити, алани-торки, шляхетні роди каракозар і караболгар та інші велетні, – П.Д.

Хорезмійці⁸⁸ іноді робили й набіги на болгар та слов'ян, причому багатьох із них відводили в полон. Скажімо, між іншим, що остання звітка свідчить на користь існування слов'янських поселень за Доном, бо нападати на слов'ян хорезмійці могли тільки в надволзьких або наддонських регіонах. У ель-Атіра збереглося навіть таке передання, що через кілька років опісля прийняття юдейства на козар напали хорезмійці і підкорили їх; що в інший раз (у 204 році гіджри, тобто 819 – 820 рр. за Н.Х.) хорезмійці надали козарам допомогу з умовою прийняття останніми ісламу. Воно вказує на близькість відносин між Козарією та Хорезмом. Крім того, відомо, що гвардія козарського кагана складалася з хорезмійців» (Петро Голубовський, «Печеніги, торки та половці до нашестя татар. Історія південно-російських степів IX – XIII ст.», http://history.org.ua/LiberUA/PTPIst_1884/PTPIst_1884.pdf);

«Про несхожість козарської (південнослов'янської, – П.Д.) мови з тюркською, перською або з якоюсь іншою відомою мовою говорять також Бакрі, Якут... Козари не схожі на тюрк, – пише Істахрі, – вони чорноволосі, поділяються на два розряди, один⁸⁹ називається каракозар; вони смагляві так сильно, що їхня смаглявість віддає в чорноту⁹⁰, вони ніби якийсь розряд з Індії. Інший розряд (кавказці, – П.Д.) – білі, красиві і досконалі на вигляд. Перська редакція Істахрі дає дещо відмінний від арабського варіанта початок: «Козарські люди⁹¹ схожі на тюрк⁹², але вони не тюрки», далі йде скорочений виклад розповіді про поділ козар на два розряди. Ібн Хаукал у виданні де Гуге і Крамерса слідує за повною редакцією Істахрі. Якут, відносячи, вочевидь, це повідомлення до Ібн Фадлана, також повторює майже слово в слово Істахрі. Закаріа Казвіні при описі двох розрядів козар на перше місце ставить білий розряд, що відрізняється красою зовнішнього вигляду, а на друге місце – смаглявий (червоний) розряд, який і носить найменування каракозар⁹³. Ібн Ййас стисло поділяє козар на білих за кольором і смаглявих за кольором...» (Б.Н. Заходер, «Каспійське зведення відомостей про Східну Європу», ч. II, «Козари», http://hazaria.ucoz.ru/publ/khazarija/khazarija/khazarija_i_khazary_b_n_zakhoder_chast_2/2-1-0-4; <http://gumilevica.kulichki.net/Rest/rest0103.htm>);

«Алано-козарський симбіоз продовжував розвиватися і далі, найяскравіше виявившись у салтівській культурі. Як я спробував показати, прямий зв'язок салтівської та перещепинської культури простежується на матеріалах кремаційних поховань. Враховуючи тюркютське походження⁹⁴ цієї групи населення та безперечну приналежність їй таких комплексів, як Вознесенка та Глодоси, є всі підстави ототожнити її з групою етнічних козар» (Олексій Комар, «Ранні козари у Північному Надчорномор'ї [постановка проблеми]», <http://archaeology.kiev.ua/journal/030500/komar.htm>).

Але ж для нешляхетних стародавніх тюрк, як і для споріднених їм блідолицих аланів сакомасагетського походження, трупоспалення не було характерним:

«...археологи встановили, що для стародавніх тюрк⁹⁵ є характерним саме трупоположення, а не трупоспалення, яке характерне тільки для киргизів Енісею⁹⁶. Такі

⁸⁸ Хорасмії = хуруси / руси, – П.Д.

⁸⁹ Темно-червонолиці слов'янськомовні ас-сакаліба – чорні клобуки = черкаси та інші, – П.Д.

⁹⁰ Каз., башк. «кызил» – червоний; лат. «hazel» – «карий, горіховий»; в індійських ведах та мітах красивими вважалися зовсім не білий і не яскраво червоний, а темні – карий і чорний кольори, – П.Д.

⁹¹ Вочевидь, блідолиці рудоволосі та блакитнооки нащадки усунів і сако-масагетів, а також і кавказці, – П.Д.

⁹² На нащадків дінлінів, – П.Д.

⁹³ Вочевидь, слов'янськомовні темнопігментовані нащадки сіраків, роксолан, верхніх аорсів, да-юечжі / гутіїв, готів і навіть утигурів, та інших кідаритів /*кудар = *коудар / кузар / козар, – П.Д.

⁹⁴ Насправді сарматське походження, бо не тільки алани-торки і каракозари, а і тюркютські шляхетні роди козар, що на відміну від тюркського простонароддя практикували трупоспалення, вочевидь, теж були слов'янськомовними нащадками сарматів, хоча крім слов'янської лінгва франка всіх трьох європейських каганатів вони володіли і пратюркською мовою підлеглих народів Сибіру та Центральної Азії, – П.Д.

⁹⁵ Як і для більшості аланів, – П.Д.

⁹⁶ Киргизів, що перейняли його від простонароддя прийдшлих слов'янськомовних сарматів гяньгунів та балтськомовних савроматів язигів / усунів разом з етнонімом киргизи [*циркизи = циркаси, бо подібний етнонім «черкаси / таркаси» означав пізніше «темно-вишневі ази / чермні аси»]; «киргиз» / «киргу-аз» –

поховання розкопані на Алтаї, Монголії, та їх же вивчав у Семиріччі сам А.М. Бернштам» (Л.Р. Кизласов, Н.Я. Мерперт, [рец. на:] А.М. Бернштам, «Нарис історії гунів» // ВДІ, 1952. № 1, с. 101-110, https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_004739562/; <http://kronk.spb.ru/library/kyzlasov-merpert-1952.htm>).

Отже, простонароддя гяньгунів (ганьсуйських жунів = жуань-жуанів), що практикувало трупоспалення, принципово не могло бути тюркськомовним, а було як і більшість сарматських племен переважно праслов'янськомовним:

«У цей час разом з гунами⁹⁷ вперше з'являються в Хакасько-Мінусинській улоговині тюркськомовні гяньгуни⁹⁸ з їхньою багато в чому центральноазіатською культурою, заснованою на скотарському господарстві, з їхнім обрядом трупоспалень, непригамним ні гунам (сюнну, – П.Д.), пам'ятки яких досить добре відомі, ні тагарським дінлінам... Гяньгуни принесли з собою і запозичений з Китаю обряд розміщення в могилах супровідних статуеток людей і тварин, а також багато центральноазіатських сюжетів у мистецтві та деталі у влаштуванні поховальних споруд...» (Леонід Кизласов, «Таштикска епоха в історії Хакасько-Мінусинської улоговини (I ст. до н.е. – V ст. н.е.)», <https://nbdrx.ru/pdf/bx00000146.pdf>; <http://kronk.spb.ru/library/kyzlasov-lr-1960-5-1.htm>);

«Із вказівок перелічених джерел («Хакас є давня держава Гяньгунь» і після того, як гяньгунське «плем'я змішалось з дінлінами», «північні варвари у своїй мові помилково зробили хакас»), видно, що держава хакасів в епоху Тан знаходилося на том ж місці, де в епоху Хань розміщалася «стародавня держава Гяньгунь», що «хакас» – місцевий термін не тотожний гяньгунь (киргиз), бо в цій державі мешкало різноплемінне населення – гяньгуни⁹⁹ вже після їхнього змішання з місцевими племенами дінлінів» (Леонід Кизласов, «Взаємовідношення термінів «Хакас» і «Киргиз» у письмових джерелах VI – XII століть», https://nbdrx.ru/pdf/Kyzlasov/ax0000074_1.pdf);

«Згідно з відомостями джерела, у III ст. н.е. гяньгуни жили на північ від усунів і кангюїв, на захід від дінлінів, на тих же землях, що й раніше. Дінліни не тільки не змішалися з гяньгунями, але самі розпалися на два «володіння». Одна група дінлінів мешкала по сусідству з гяньгунями у Східному Туркестані, інша – на південь від Байкалу... На початку V ст. Жужанський каган Хулюй «на півночі» підкорив племена Хевей та Йегу. Оскільки володіння (слов'янськомовних, – П.Д.) жужанів сягали на заході до Яньци (Карашара), можна вважати, що підпорядкування Йегу (киргизів) відбулося, коли ті ще мешкали в Східному Туркестані» (В.Я. Бутанаєв, Ю.С. Худяков, «Історія енісейських киргизів», <http://kronk.spb.ru/library/butanaev-hudyakov-2000-2-01.htm>; <https://nbdrx.ru/pdf/bx0000124.pdf>);

«Жужані, жуаньжуані, жуань-жуані, жоужані, ніруни (монг. «нуруу», піньїнь «góurán», палл. «жоужань») – давньомонгольське плем'я¹⁰⁰, що заснувало Жужанський каганат (330 – 555 рр.)... Жуаньжуань – прізвисько, яке привласнив собі Цзюйлухуей, ставши вождем кочів'я. Спочатку звучало як жоужань, але потім було змінено північно-вейським імператором Ши-цзу (423 – 452) на жуаньжуань. Жужані згадуються у

«червоні ази», – Н. Осмонов. Також можливим є походження цього етноніму і від терміна «кир» – плосковерхі плато або останки, зазвичай з крутими або стрімкими та нависаючими схилами [чинками], головним чином у Середній Азії [ВЕС], – П.Д.

⁹⁷ Точніше, з хуннами / сюнну, а зовсім не з жунами = гунами. У давнину жунами, гунами та хунами називали народи, яким був притаманним великий зріст чи які взагалі мали велетенську статуру, і отже, попри подібність їх етнонімів, вони могли мати різне етнічне походження. Зазвичай такими велетнями були горяни, а не степовики, – П.Д.

⁹⁸ Насправді тоді ще праслов'янськомовні ганьсуйські жуни / гуни – *гань-гуни = жоу-жані (жанінці), бо тюркські мови під впливом праслов'янської сформувалися на субстраті дінлінів значно пізніше, – П.Д.

⁹⁹ Темно-червоношкірі брахікранні сармати *гань-гуни = жуань-жуані / жужані, що насправді не змішалися з дінлінами, а лише підкорили та цивілізували їх, запозичивши їм свій праслов'янських суперстрат, – П.Д.

¹⁰⁰ Плем'я, до складу якого на теренах Золотої орди входили переважно праслов'янськомовні європеїди, що, ставши шляхтою фінських племен майбутньої Московії, ослов'янили цих туранців; ніруни – «мешканці нір» (табуйована назва змії); прасл. *пуґја[m]ti, блг. «нірна» – «нир'яти, пірнати»; пол. «pużać», ст.-сл. «ныргати» – «занурювати, опускати», укр. «нир'яти» – «опускатися, ховатися [в нору]», – П.Д.

китайських джерелах під різними назвами. У «Вей-шу» вони виступають під ім'ям жуаньжуань, у «Сун-шу» та «Лян-шу» – жуйжуй, у «Суй-шу» – жужу. Етнонім жужань науковці реконструюють як нірун (від стародавнього читання ієрогліфів «жоу жань» – «ніу ніан»). Монгольський термін «нуруу» (нірун) перекладається як «хребет»¹⁰¹, «криж». Також жужані були відомі як датань та тантань на ім'я кагана Юйцзюлюй Датаня. До імені Датан дослідники зводять назву племені татар... Відповідно до В.С. Таскіна, справжнім творцем держави жуаньжуанів, що включала численні племена і народи, був Юйцзюлюй Шелун (402 – 410). У 402 році Шелун присвоїв собі титул каган¹⁰², що мовою династії Вей (тобто сяньбійською [східно-сербською, – П.Д.] мовою) означає імператор. Так у Великому степу з'явився новий титул, який змінив титул шаньюй... Дарлекини та ніруни були двома відгалуженнями корінних монголів, відомих у літературі як хамаг-монголи. Частина жуаньжуанів¹⁰³ переселилася на захід, до Європи, де під ім'ям аварів зайняла землі у Паннонії...» («Жужані», <https://ru.wikipedia.org/wiki/Жужані>);

«Китайці називають монгольські племена «та-та», «да-да» або «татань». До речі, у середньовічній Європі назва народу «татари»¹⁰⁴ сприймалася як «гартари», тобто «мешканці пекла». Д.Є. Сремеев пише, що етнонім «татари» складається з двох компонентів: «тат», який спочатку означав у тюрків «іранець» (таджик, – П.Д.), а потім «татами» вони (тюрки) називали чужинців, і «-ар», від слова «люди». Вже в IV ст. н.е. китайці називали монгольські племена «датань». В орхонських пам'ятках VIII ст. н.е., при описі подій VI ст. н.е., стародавні тюрки вживали термін «тат» та етнонім «отуза татар» («тридцятиплемінні татари»), а також «татаба». Як бачимо, основу цих етнонімів становить слово «тат», отже, тюрки спочатку називали «татами» не іранців, а монгольські племена¹⁰⁵» (Рефат Куртієв, «Історія формування етнічного ядра кримськотатарського народу // Мітичний етнонім «татари» та етнос «кримські татари»», https://avdet.org/wp-content/uploads/2016/12/avdet_14_07_04_2014.pdf, https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/25519-mificheskij-yetnonim-tatary-i-yetnos-krymskie-tatary.html, <https://ana-yurt.com/sites/default/files/books/qasevet-35.pdf>);

«Слід визнати, що культура гунів¹⁰⁶, що доступна нашому вивченню за своїми поселенськими пам'ятками, загалом належить не до центральноазійського, а до крайнього далекосхідного культурного кола. У нашій літературі вже давно вслід за О.П. Окладніковим називають цю самобутню історико-культурну спільність приморсько-маньчжурською чи приамурсько-маньчжурсько-корейською археологічною провінцією [Бродяньський, 1975]. Однак залучені до нашої теми матеріали дозволяють своєю чергою розділити окреслений ареал на дві різні культурні частини. Верхнє та Середнє Приамур'я не пов'язане з найбільш ранньою історією канів. До іншої частини, маньчжуро-корейсько-приморської, і належить гунська культура. Належить як за системою домобудівництва та опалення, так і за особливостями господарства, що знало на Великому Іволгінському городищі серед інших галузей також свинарство та м'ясне собаківництво [Давидова, 1956; Бродяньський, 1975, 1985, 2001]. Якщо це так, то на схід та південний схід від гребенів Великого Хінганського хребта, мабуть, і слід шукати праатьківщину самих гунів. Вся сукупність розглянутих матеріалів дозволяє зробити щодо центральноазійських гунів два дуже суттєві для нашої теми висновки. По-перше, археологічні дані відкидають

¹⁰¹ Маньчжурською мовою монгольський етнонім «нірун» перекладається як «алін» – «гірський хребет», тоді як маньж. «niyalma» – люди, а албанською мовою «njeçiu» – людина, – П.Д.

¹⁰² Вочевидь, що праслов'янською мовою сарматської / аланської династії Вей (тобто сербською мовою) означає «коханий», – П.Д.

¹⁰³ Вочевидь, переважно слов'янськомовні європеїди і значно менша кількість тунгузькомовних монголоїдів, як про це свідчать археологічні та антропологічні дослідження, – П.Д.

¹⁰⁴ Тобто «горяни» від «татри» – «товтри, гори», – П.Д.

¹⁰⁵ Насправді європеїдні племена праслов'янськомовних горян сяньбійців / сербів / сортів – пращурів як шляхетних монголо-маньчжурів нірунів і аварів, так і таджиків, баджанаків і паджо / челдонів, – П.Д.

¹⁰⁶ Точніше, жунська сарматсько-гунсько-аварська далекосхідна культура, на основі якої пізніше і утворилася високорозвинена держава Бохай, – П.Д.

культурогенез центральноазійських гунів¹⁰⁷ від культуурогенезу тюркських народів давнини. Притаманні достовірно тюркськомовним народам наземні житла округлих і багатокутних обрисів, як і їхні шатрово-купольні дахи та відкрите вогнище в центрі, не мають нічого спільного з виглядом та обігрівом гунських будинків. По-друге, свідчення археологічної науки відкидають культуурогенез центральноазійських гунів і від давніх тунгузо-маньчжурських та монгольських народів. Ці народи, що не знали канів у давнину і познайомилися з ними досить рано, але під впливом інших культур¹⁰⁸, з вигляду та обігріву жител не можуть включатися в колишню культурну єдність з гунами¹⁰⁹. У результаті проведений у книзі огляд різнорідних, насамперед всього археологічних, джерел приводить до необхідності виведення центральноазійських гунів за межі алтайської гіпотези та алтаїстики в цілому. Тим самим висновок археолога збігається і дещо розширює думку лінгвіста: «Можна з упевненістю сказати, що мова сюнну не була ні тюркською¹¹⁰, ні монгольською» [Дьорфер, 1986]...» (Ігор Кизласов, «Алтаїстика і археологія // Новий вигляд алтайської проблеми», https://www.academia.edu/8280008/Алтаїстика_и_археология_6);

Кіннота темно-червоношкірих слов'янськомовних пращурів ультинзурів / ультинів = уличів / улахів = волохів, тиверців, аланів-торків, савірів = сіверян, караболгар і каракозар, а отже, і українців (Аттіла на Каталаунському полі. Реконструкція М. Гореліка);

¹⁰⁷ Тобто культуурогенез центральноазійських хуннів / сюнну, – П.Д.

¹⁰⁸ Тобто під впливом культур слов'янськомовних європеїдів гунів / жунів (нащадків чи-ді та бей-ді) і споріднених їм сушенів, що принесли з Північного Китаю (вочевидь, з держави Шан-Інь) далекосхідним тубільцям свої цивілізаційні досягнення і культуру, – П.Д.

¹⁰⁹ Тобто з центральноазійськими хунну / сюнну, – П.Д.

¹¹⁰ Насправді, вказують на самодійсько-енісейське походження народів, тюркська мова нащадків яких сформувалася під впливом слов'янського суперстрату не раніше середини першого тисячоліття нашої ери (як це довів Омелян Пріцак). І, отже, ні європейські гуни (пращури як вільців і уличів, так і сіверян), ні авари принципово не могли бути не тільки монгольськомовними, а навіть і тюркськомовними, – П.Д.

«Є. Хелімський (Німеччина) у доповіді «Тунгузько-маньчжурський мовний компонент в Аварському каганаті та слов'янська етимологія» спробував показати, що рідною мовою правителів Аварського каганату періоду його становлення та однією з мов цього державного утворення була мова тунгузо-маньчжурської групи – ранньопраманьчжурська (чи близька до неї). Тюркський характер мовного матеріалу Аварського каганату обумовлений, як стверджував доповідач, поліетнічністю аварського конгломерату та його «обульгаренням», починаючи з кінця VIII ст. Сліди раннього тунгузо-маньчжурського впливу виявляються у лексиці угорської мови, що, мабуть, відображає асиміляцію залишків авар угорцями наприкінці IX – X ст. Перспективним, робить висновок Є. Хелімський, є етимологічний пошук тунгузо-монгольських елементів у слов'янському мовному матеріалі» (Валентин Седов, «XIII Міжнародний конгрес слов'яністів. Проблеми етногенезу, ранньої історії і культури слов'ян», Любляна, Словенія, 2003, <https://naukarus.com/xiii-mezhdunarodnyy-kongress-slavistov-problemy-etnogeneza-ranney-istorii-i-kultury-slavyan-lyublyana-sloveniya-2003>);

Жуаньжуаньський каганат праслов'янськомовних пращурів як аварів, так і нірунів, що були шляхетними європеїдними племенами і родами монголів і тунгузо-маньчжурів;

«Ця стара гіпотеза, що ототожнює пращурів тунгузів з племенами дунху, вважається такою, що ще не віджила з наукової точки зору. Так Є.А. Хелімський мову племені аварів, що мешкали на території Угорщини у VI ст., відніс до ще не розділеної пратунгузької мови. Отже, пращури аварів – жужані та інші племінні утворення, які китайська традиція відносить до групи дунху, належали до тунгузо-маньчжурських народів [Хелімський, 2003]. Що цікаво, аварів і раніше вважали нащадками ухуанів. Е. Паркер вважав, що пращурами європейських аварів було плем'я Юебань¹¹¹, яке Л.М. Гумільов пов'язував із міграцією північних хуннів. Цей автор пов'язує з тунгузами відомі племена дунху, тоба, сяньбі та жужань. Реальне прочитання імені народу Юебань, на його думку, буде евань або евар¹¹² (там же) [Паркер, 2003]. Європейських аварів та плем'я Юйвень у Середній Азії – нащадків хуннів¹¹³ пов'язували з ухуанями... Етноніми евен та евенки зводяться до назви племені увань, яких китайська традиція вважає нащадками ухуанів. Я.І. Лінденау першим висловив версію про походження етноніму евенки від евенкійського слова «евенки» –

¹¹¹ Насправді нащадки племен да-юечжі слов'янськомовні юєцзи = хорасмії / хуруси, що ослов'янили в Хорезмі іранських свреїв, залучивши їх до торгівлі на Шовковому шляху, – П.Д.

¹¹² Тобто Авар, – П.Д.

¹¹³ Насправді нащадків горців жунів = гунів / унів, а зовсім не степовиків сюнну = хуннів, – П.Д.

«поперек», що загалом збігається з семантикою етноніму «гірські люди». Нагадаємо, що назва племені Ухуань за китайською хронічкою відтворюється від назви однойменної гори, де знайшли свій притулок, розбиті Маодунем дунху. Отже, увані теж характеризуються як гірський етнос. Порівняємо і те, що етнонім уранкай теж виводиться від тунгузького слова «уренкен» – «мешканець гірської тайги» (Василевич, 1966). На основі вивчення пам'яток сяньбійської мови¹¹⁴ орієнталісти встановили належність мови групи племен дунху до монгольської групи і тим самим відкинули думку про тунгузькомовність ухуанів та сяньбі. Тому, не маючи великої доказової бази, погляди Є. Хелімського та інших вищевказаних авторів про належність авар та ухуань до тунгузів залишаються поки що на гіпотетичному рівні...» (Василь Ушницький, «Аналіз історіографічних версій про зв'язки тунгузів з історією Центральної Азії», <https://stom.tilimen.org/analiz-istoriograficheskikh-versij-o-svyazyah-tungusov-s-istori.html>);

«Автор життєписів франкських королів, а саме Пипіна, Карла Великого і Людовика, відкрито говорить про те, що авари¹¹⁵ були одного роду зі слов'янами. Згаданому автору, що був колишнім (згідно Ортелія) ченцем-бенедиктинцем і жив за часів згаданого Людовика, з яким його пов'язувала тісна дружба, в цьому можна безумовно довіряти, бо в його час авари ще існували. Короля свого авари називали каган, або коган¹¹⁶, як і слов'яни болгари» (Мавро Орбіні, «Слов'янське царство. Походження слов'ян та поширення їхнього панування», <https://www.litlib.net/bk/44636/read>, <https://coolib.com/b/223948/read>).

Таким чином, тюркські мови могли виникнути лише з піджинів, яким спілкувалися гяньгуні та інші слов'янськомовні сармати з угро-самодійцями, киргизами, хакасцями, енісейцями, юкагірами та іншими племенами і народами Тюркського каганату:

«Виявляється, що значну кількість пратюркських запозичень ми виявляємо, поперше, в загальній прамові самодійських народів. Самодійці – це гілка уральської сім'ї, це ненці, енці, нганасани, селькупи і зниклі до теперішнього часу мови: маторська, качинська, карагаська і камасинська. Прамова цих народів розпалася теж близько рубежу нової ери. У цій прамові, тобто в лексиконі, який для них відновлюється, виявляється значна кількість запозичень, що зводяться до пратюркського стану, а саме: числівники, назви зброї, назви деяких культурних понять, назви риби. Дуже схожий набір пратюркських запозичень ми виявляємо у прамові енісейських народів. З енісейських народів зараз збереглися тільки кети, але ще в XVIII столітті були котти, арінці і ще кілька племен, від яких залишилися дослідні записи XVIII століття. І на підставі порівняння даних кетської мови і цих записів згадуваний вище Сергій Анатолійович Старостин відновив праенісейський лексикон. У цьому лексиконі є приблизно той же набір запозичень з пратюркської¹¹⁷, що і в прасамодійській, час розпаду – теж рубіж нашої ери. Таким чином, пратюрки більш-менш надійно фіксуються в цьому регіоні, тобто в оточенні: а) Стародавній Китай, б) стародавні самодійці і в) стародавні енісейці¹¹⁸» (Анна Дібо, «Контакти прототюркської мови», <https://postnauka.ru/video/47455>);

«Типологічно цікаво, що, наприклад, досяжна глибина [давнини] тюркського стану, що реконструюється, – всього 550 – 560 роки н.е.» (Pritsak O., «The Slavs and the Avars. Estratto da Settimane di studio del Centre italiano di studi sull'alto medioevo XXX. Spoleto», 1983. 385, цит. за: О.М. Трубачов, «Етногенез слов'ян та індоевропейська проблема»,

¹¹⁴ Пам'ятки сяньбійської / сербійської літературної мови, що утворилася на основі піджини, яким слов'янськомовні сармати сяньбі / сербі спілкувалися з підкореним ними монгольським населенням, дійсно могли містити багато монгольської лексики. Але ж це зовсім не означає, що як слов'янськомовні сармати, так і тунгузо-маньчжурські племена, що входили до сяньбійської спілки племен, розмовляли монгольською мовою. Адже і літературна готська мова є дуже далекою від рідної слов'янської мови готів, – П.Д.

¹¹⁵ Нащадки жуань-жуанів / жужанів, – П.Д.

¹¹⁶ Коханий – «шановний, любий» – П.Д.

¹¹⁷ Насправді, з праенісейської та прасамодійської субстрактної лексики, а не зі значно більш молоді пратюркської мови, – П.Д.

¹¹⁸ А також г) слов'янсько-балтськомовні гутії / юечжі та їхні нащадки гяньгуні, д) балтськомовні усуні, ж) псевдотохарськомовні пращери мешканців нинішнього Китайського Туркестану, – П.Д.

Етимологія, 1988 – 1990, – М., 1992, с. 12-28, <http://www.philology.ru/linguistics3/trubachev-92.htm>);

«Т.В. Гамкрелідзе та В.В. Іванов, говорячи про зв'язок тюркських та індоєвропейських мов у давнину, підкреслили, що ще за тисячі років до нашої ери спостерігався вплив індоєвропейської мови на тюркську (точніше на прототюркську самодійську, – П.Д.) (3, т. 2, с. 637, 656, 658, 661), 940). У словнику М. Фасмера також наголошується на зв'язок тюркських і слов'янських мов, на користь чого наводяться певні аргументи. Частина словникових одиниць, що деякими науковцями віднесені до тюркських, насправді не мала відношення до тюркських мов, оскільки вони, будучи іранськими¹¹⁹, прийшли до тюркської¹²⁰ і, прийнявши деякі її звукові особливості, були запозичені в російську мову» (Мадінахон Іскандарова, автореф. дис. «Споконвічно-таджицькі та ірансько-слов'янські ізоглоси в «Етимологічному словнику російської мови» Макса Фасмера» <http://cheloveknauka.com/iskonno-tadzhikskie-i-irano-slavyanskie-izoglossy-v-etimologicheskom-slovarе-russkogo-yazyka-maksa-fasmera>).

Глибина ж давнини спорідненого тюркському середньовічного псевдогерманського стану – не раніше 500 – 700 років н.е. Сучасним псевдогерманським мовам, що утворилися переважно на неіндоєвропейських субстратах і лише в Темні віки Середньовіччя, притаманна тільки індоєвропейська лексика, запозичена переважно у балто-слов'ян і інших індоєвропейців. Граматика ж їх споріднена фінсько-тюркській граматичі. Адже аналітичні мови (англійська, новоперська і болгарська) утворилися під впливом саме цих аглютинативних мов (від лат. «agglutinatio» – приклеювання):

«На території Швеції і Норвегії характерної для основних зон шнурової кераміки антропологічний тип утримується до наших днів, зберігаючи, за спостереженням В.П. Алексеева, «спадкоємність протягом мінімум чотирьох тисяч років» [В.П. Алексеев, «Краніологічна характеристика...»]. На острові Готланд це населення переважало. В.П. Алексеев робить висновок, що «основна маса пращурів сучасного населення півночі Європи походить з півдня». У той же час він виявляє «абсолютно очевидним» те, що «в епоху неоліту і тим паче мезоліту, може бути, навіть і в епоху бронзи, вони ще не говорили на германських мовах. У той же час антропологічно встановлюється спадкоємність між неолітичним і сучасним населенням. Цим ставиться питання про значну роль субстрату в складанні європейських народів, які розмовляють германськими мовами, та зокрема народів Скандинавії» (А.Г. Кузьмін, «З передісторії народів Європи», http://www.zlev.ru/59_45.htm).

Отже, треба розрізняти слов'янськомовних темно-червоношкірих античних германців, що розгромили Західну Римську імперію, і блідолицих середньовічних псевдогерманців, що лише скористалися наслідками її знищення. У зв'язку з цим слов'ян а, отож, і українців називали германцями не лише східні середньовічні автори:

«Країна Германія, а це земля слов'ян¹²¹. Її середина на довготі 36 40 і широті 52 0 (1593)... *Германія, у ал-Хорезмі Гірманія, – Птоломеївська Германія, яку ал-Хорезмі ототожнює з «землею слов'ян» (ас-сакаліба)...» (Мухаммад ал-Хорезмі, «КІТАБ СУРАТ АЛ-АРД», <https://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Arabien/IX/Choresmi/text2.phtml> / «Книга картини землі»).

Германцями темно-червоношкірих слов'ян називали навіть візантійці:

«Сподіваюся, що ти [Святославе] не забув про поразку батька твого Інгоря, який, попри клятву, приплив до нашої столиці з величезним військом на 10 тисячах суден, а до Кіммерійського Боспора прибув тільки з десятком човнів, сам ставши вісником своєї біди.

¹¹⁹ А, точніше, переважно балто-слов'янськими, – П.Д.

¹²⁰ До фінсько-угорсько-самодійського, юкагирського та енісейського субстратів тюркської, – П.Д.

¹²¹ Ас-сакаліба – «чорних асів»; бенг. «śukla» – «яскравий, ясний, чистий, давній»; грец. «σκούρος», італ. «scuro» – «темний, темно-червоний»; кор. «sukure» – «гнідий, каштановий»; нан. «сахаріла» – «темний, смагливий»; маньчж. «sahaliyan» – чорний, якут. «сахархай» – «карий, русий»; англ. «scarlet» – «багровий, багрянний»; індонез., япон. «сакура» – «темна вишня», «сакурамбо» – вишневий, – П.Д.

Не згадую я вже про його [подальшу] жалюгідну долю, коли, вирушивши в похід на германців¹²², він був узятий ними в полон, прив'язаний до стовбурів дерев і розірваний надвоє. Я думаю, що і ти не повернешся до своєї батьківщини, якщо змусиш ромейську силу виступити проти тебе, – ти знайдеш смерть тут з усім своїм військом, і жоден факелоносець не прибуде до Скитії, щоб сповістити про страшну долю, що спіткала вас» (Лев Диакон, «Історія», кн. 6, https://www.vostlit.info/Texts/rus17/Diakon_L/frametext6.htm);

Слов'яни (ослов'янені західні балти чи метисні нащадки слов'янськомовних чорноволосих античних германців), германці (середньовічні нащадки блідолицих кельто-іллірійців, кельто-тракійців і протопсевдогерманськомовних саксів), галли (нащадки слов'янськомовних аланів-торків – валлони) і римляни, що приносять дари Оттону III (з Евангелія дат. 990 р.: «Західні слов'яни», <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/71361>, http://dic.academic.ru/pictures/wiki/files/52/4_Gift_Bringers_of_Otto_III.jpg);

«Коли настане листопад місяць, одразу їхні архонти виходять з усіма росами з Kiava і вирушають у полюддя, що називається «кружлянням», а саме – у Славонії вервіанів, другувітів, кривичів, півночі та інших слов'ян, які є пактіотами росів» (Костянтин Багрянорідний, «Про керування імперією», <https://inslav.ru/page/konstantin-bagryanorodnyy-ob-upravlenii-imperiey-tekst-perevod-i-vstupitelnaya-statya-g-g>).

¹²² Тобто на вервіан = деревлян, що фактично ототожнюються Левом Дияконом зі скандинавами верміланами = германцями, вочевидь, через червоний колір їхньої шкіри (вульг. лат. «vermello» – червоний), – П.Д.

Також відомо, що:

«Свевів Цезар називав «новим полчищем» (*novamanus Sueborum*) (Caes. BG, I, 37). Вони виступили до Рейну (Rhenus) і навіть перейшли на його правий, галльський берег. Тут частина свевів¹²³ стала відома власне як «белги», в кельтське походження яких сумнівався сам Цезар (Caes. BG, II, 4), і який під час війни з ними про існування свевів ще не підозрював, а коли дізнався про останніх, назвав їх «новим полчищем», бо під «старим полчищем» розумів белгів, що виявилися також свевами. Як свідчить Ю. Колосовська, деякі особливості життя свевів і сусідніх з ними лугіїв дозволяють припустити, що належали вони до одного й того ж народу, але не були ні кельтами, ні германцями¹²⁴. Можливо, що вони були народами слов'янського походження. Якщо гарії, згадані Тацитом, належали до племені лугіїв (Germ. 43: 3-4) і якщо вони тотожні гарудам Цезаря, що входили в оточення царя Ареовіста (Caes. BG I, 51), тоді в цьому бачиться прямий зв'язок народу лугіїв з народом свевів. Як і свеві, лугії належали до культової спільності, об'єднаної поклонінням землеробським божествам. У лугіїв був гай, освячений давнім культом (*antiquaereligionislucosostenditur* – Тацит Germ. 43.3). Гай для звершення таїнств мали марси або марсіани – плем'я свевів¹²⁵...» (Олег Гуцуляк, «Таємниця святого Войцеха», <http://primordial.org.ua/archives/552#more-552>; <https://proza.ru/2010/05/08/1256>).

І звичайно ж, треба розуміти, що давні індоєвропейці під термінами (грец. «φωτεινός», лат. «clara», англ. «bright», лит. «sviesus», блг. «свет'л», словц. «svietivý», хрв. «svijetao», перс. «рухс» – «яскравий, блискучий, сяючий, вогненний»), які зараз спотворено перекладають на російську мову як «світлий, білявий», розуміли зовсім інше, а саме насиченість кольору. Тобто чермний (темно-червоний) колір для них був значно більш яскравим і сяючим ніж блідо-рожевий (світлий):

«...стародавніх греків, на відміну від нас, цікавили не колористичні нюанси колірної гама, а якість світла – блиск, яскравість, насиченість. Так що прикметник «xantos», наприклад, пасивно перекладається нами як «світлий», «білявий», в дійсності може співвідноситися з різними реаліями і в залежності від обставин називатися то золотистим, то червоним, то навіть зеленим. Пурпурний міг бути фіолетовим, червоним, зеленим або жовтим, так як оцінювалася лише інтенсивність світла. Мікенці зовсім не були дальтоніками, вони розділяли близько ста п'ятдесяти колірних термінів, успадкованих потім греками, на дві основні категорії: блискучі, сяючі і матові, тьмяні або «мертві». Для цих людей світло жило і вібрало; вони вловлювали його гру і протидію з темрявою там, де ми бачимо лише повільне переміщення тіней...» (Поль Фор, «Повсякденне життя Греції за часів Троянської війни», <https://readli.net/povsednevnyaya-zhizn-gretsii-vo-vremena-troyanskoy-voynyi/>; [http://www.e-reading-lib.org/djvureader.php/141024/57/For - Povsednevnyaya zhizn%27 Grecii vo vremena Troyanskoi voiny.html](http://www.e-reading-lib.org/djvureader.php/141024/57/For_-_Povsednevnyaya_zhizn%27_Grecii_vo_vremena_Troyanskoi_voyni.html));

«І навіть сенс (вірніше, один з відтінків сенсу) слова «русь», розкрив Татишев вірно: чермний це червоний; в іранській групі мов слово «рухс» (санскр. «rakt'a» – червоний, – П.Д.) і його похідні мали «вогняні» відтінки: світлий¹²⁶, сяючий і т.д.» (Ніна Васильєва, «Русь і варяги», <https://coollib.net/b/169592/readp>; <https://readli.net/rus-i-varyagi-si/>).

Осмилення індоіранського «рухс» (rakt'a):

«...як грецького «Χρυσή»¹²⁷ наведено ще у грецького письменника Євсевія, який помер в першій половині IV століття. Регіон під такою назвою згадується у нього в низці народів і країн північного Понту і Кавказу: ...«εν πασι τοις εξ αρτικω μερων του Ποντου

¹²³ Конкретно, чорноволосі і брахікранні пращури валлонів – алани-торки і споріднені роксоланам / *троксоланам / токсоланам чермні / *гермні пращури фламандців – токсандрії, а можливо і споріднені пращурам вільців / лютичів вількіни / вельти = *волоти / волохи, – П.Д.

¹²⁴ Точніше, ні білявими доліхокранними пращурами сучасних німців і скандинавів, – П.Д.

¹²⁵ Славів = *славів, бо перехід літери «Л» в літеру «В» мав місце не лише у українців, а і у балтійських слов'ян і літеру «Л» недолюбили навіть пращури північних італійців лонгобарди / ломбарди, – П.Д.

¹²⁶ Насправді, зовсім не світлий, а темний насичений, тобто не розбавлений яскравим «білим» світлом, – П.Д.

¹²⁷ Золотий – в сенсі яскравого вогняного кольору червоного золота, – П.Д.

'έθνεσι, καί ὅλη τη' Αλανία καί 'Αλβανία καί' Ωτηνη καί Σαννία καί 'έν Χρυσή...'¹²⁸) (Олег Трубачов, «До витоків Русі. Нарід і мова», <https://coollib.com/b/325094>).

Можливо, що руси (хроси / хуруси / уруси), будучи «золотою молоддю», і самі себе величали золотими і ясновельможними (аккад. «Hurāsu», фінік. «Hrs», мікен. «Ku-ru-so», грец. «χρυσος» [chrysos] – золото; перс. «рухс» – «сяючий, вогненний»), подібно, як чжурчженями (кидан. «ньюйчжень»), що перейняли у согдійців світогляд і звичаї, так і своїм пращурам жун-ді (чжоуцям) = согдійцям (кит. «юечжі» = юйші / юйчжі = *ньюйчжі – «золоті, благородні»; кидан. «ньюйгу» – золото), і сартам (сортам – *золотим; тадж., узб. «зар» – золото), які також ототожнюються з согдійцями. До того ж, і Кримська Сугдея = Солдайя цілком узгоджується з українською лексемою «золота». А це, звичайно ж, з урахуванням і багатьох інших фактів, дозволяє цілком обґрунтовано вважати довгоногих русів прямими нащадками согдійців (юечжів).

У XIX ст. була висунута гіпотеза про етимологію слова «Согд = Сугуд», як похідного від загальноіранського кореня «suč-» – «блищати, сяяти, горіти». Тому-то можливо і те, що етнонім «согдієць» є тотожним етноніму «ас-сакаліба». Адже ж, бенг. «śukla» – «яскравий, ясний, чистий, стародавній»; санскр. «śukrá» – «яскравий, ясний», «суджата» – «благорідний, ставний, красивий». Хоча, звичайно ж, можлива також і двокоренева етимологія слова «суджата»: пра-і.е. «su-» – «добро, благо»; гінді «jāti» – «рід, нарід, етнос, раса»; гінді «gōtrā», панджабі «gōtī» – «плем'я; сорані «hoz» – «плем'я, нарід». І, отже, не виключена і правота ал-Мас'уді і Ліутпранда Кремонського в тому, що «русійа» (εὐ-χρως, χρῦσός, χρυσή) – це лише візантійське прізвисько темно-червоношкірих сарматів, согдійців, аланів і варягів-русів (англ. «russet» – червоно-коричневий; фін. «tuskea» – «коричневий, засмаглий, смаглявий»), подібне прізвиську чорношкірих африканців «нігер» – «негр, чорний». І, тому-то, руси принципово не можуть бути пращурами ні блідолицих росіян, ні таких же блідолицих скандинавів:

«Механізм еволюційного стабілізування рівня меланіну, запущений у зворотний бік, привів до вторинного освітлення шкіри в холодних районах планети, коли потік людства, що вилився з Африки¹²⁹, повернув на північ. Адаптивність людей до умов півночі сформувалася за рахунок такого зменшення кількості меланіну, при якому потік поглинених організмом ультрафіолетових променів ще забезпечував синтез вітаміну D. У результаті цього пігментація шкіри у представників різних народів в цілому зменшується разом з віддаленням від екваторіальної зони планети» (Лев Животовський, «Місце красить людину», 2006 р., http://vivovoco.astronet.ru/VV/JOURNAL/NATURE/02_06/JIVOT.HTM).

Зменшується ж вона і разом зі зниженням висоти над рівнем моря за умов мешкання у високогірних районах, так як: «Зі збільшенням висоти на кожні 1000 метрів рівень ультрафіолетового випромінювання зростає на 10% – 12%» («Фотозйомка в горах», <https://photo-monster.ru/lessons/read/fotosyemka-v-gorah.html>).

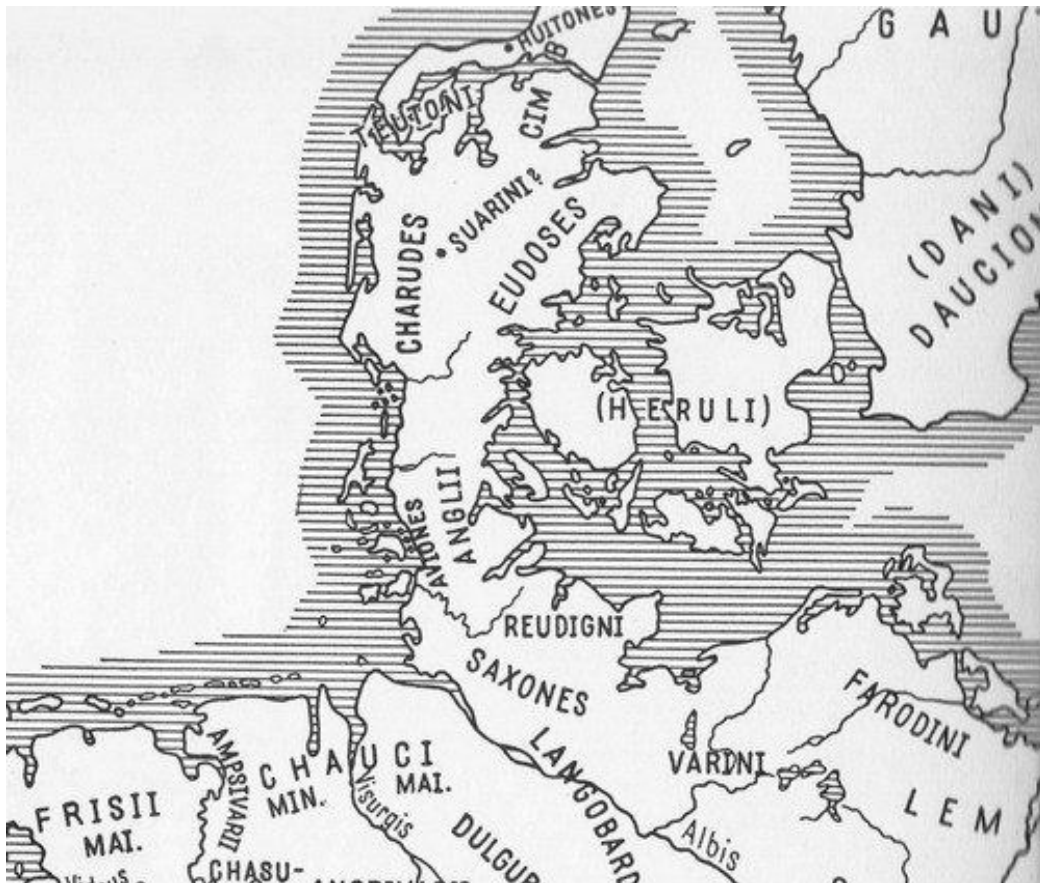
Таким чином, в пошуках своєї останньої батьківщини темно-червоношкірі пращури смаглявих українців подолали чималу відстань. Спочатку високогірні долини – улоговини Північно-Західної Індії, потім долини річок Сарасваті та Гінду. Звідти вони перебралися до високогірних улоговин Північно-Східного Китаю і вже потім до Хорезму, Північного Кавказу і Надазов'я. Далі було Наддоння (Великий *Світ-йоть / Світ'юд [Suidiod], тобто «Великий Світ Йотів / Йодів» [Ятіїв¹³⁰ / Асів – чорних нащадків Яду]) і гірські улоговини як Скандинавії (остготи грутунни = йоти / гьоти, жуни / гуни ультинзури / вількіни = геоти / гаути і дани [лат. Dani, грец. Δανοί] / данкріги [грец. Δάκρυροι]), так і Ютландії (Гутони [лат. Huitones] = йоти / юти, гаруди [лат. Charudes] = грутунни / гревтунги і сваріни [лат. Suarini] = свардони [лат. Suardones = *svart-dones – чорні данці / донці], і Зеландії (герули [лат. Heruli, грец. Ερουλοι] / геркули [лат. Herculi] / хороли = верли = гаволяни)¹³¹:

¹²⁸ Можливо, кримський Судак, що називався в давнину Сугдея / Солдайя – *Золота, – П.Д.

¹²⁹ А пізніше також з Тибетського нагір'я та з Індії, – П.Д.

¹³⁰ Маратхі «Jāitśē», гінді «jaati», англ. «caste, genus» – «каста, походження, привілейований рід, клас».

¹³¹ Лит. «juodas», норв. «svart» – чорний; лит. «gerkle» – «гірло, горло».

«У середні віки ісландці¹³², усвідомлюючи свою етнічну ідентичність, маючи на увазі існування взаєморозуміння, називали загальноскандинавську мову данською мовою, *dǫnsk tunga* (буквально: донська мова). Мало того, вони вважали її однією мовою з давньоанглійською (хоча етнічна відмінність англосаксів та ісландців усвідомлювалася ще ясніше), оскільки носії загальноскандинавської мови та давньоанглійських діалектів могли спілкуватися один з одним» (Лариса Миронова, «Ці гарячі германські хлопці. Зразкові варвари?», <https://www.proza.ru/2015/03/30/1241>).

І нарешті вони облаштувалися на просторах України. Хоча частина їх і змушена була перебратися спочатку до Італії, а потім до Норику (Південної Австрії). Але ж, врешті-решт і вона (грутунни = руси) повернулася до своєї жаданої батьківщини України.

На те, що пращури українців мешкали спочатку в високогірних долинах Південної і Центральної Азії свідчить саме темно-червоний колір їхньої шкіри. Про те ж, що вони мешкали на Сході Азії в оточенні аустронезійців і інших слабкомонголоїдних народів свідчить як відновлення в праслов'янській мові дії закону відкритих складів, так і незначно знижена профільованість їхнього обличчя в Середньовіччі.

На не дуже тривале мешкання їх на Північному Кавказі вказує граційність черепа і скелета, як у них у Середньовіччі, так і навіть зараз у антропологічно споріднених їм данців (нащадків не лише кельтів і тракійців, а і слов'янськомовних велетнів аланів-торків, йотів / йотунгів = ютів / ютунгів і споріднених тервінгам = тервуніям / церіванам / черв'янам = сербам вестготів)¹³³:

«Вигляд їхнього тіла, витягнутого в потворну довжину, надто важкого для їхніх ніг, а в попереку перехопленого, як Аристотель описує комах, вселяв до них (грутуннів = йотунгів = гостроготів, – П.Д.) зневагу» (Евнапій Сардський, «Продовження історії Дексиппа», <https://scicenter.online/istoriya-ukrainyi-scicenter/evnapiy-sardskiy-62586.html>).

¹³² Які були нащадками слов'янськомовних античних германців, що мігрували на північ з Дону, – П.Д.

¹³³ Франц. «haut» – «високий, вищий»; норв. «høyde» – височина; англ. «head» – «головний, старший, передній»; кит. «jù», «jùdà» – величезний; швед. «jätte» – гігант, «Jotunheim [Йотунгейм]» – «країна велетнів – йотунгів / ютунгів»; снскр. «uttama» – «вищий, кращий, славнозвісний».

Такими ж буцімто нестатними, яких навіть не здатні носити коні, описує і їхніх нащадків русів Захарія Мітиленський:

«...нарид ерос¹³⁴, чоловіки з величезними кінцівками¹³⁵, у яких немає зброї і яких не можуть носити коні через їхні [довгі нижні] кінцівки. Далі на схід, у північних краях, є ще три чорні народи¹³⁶...» (Захарія Мітиленський [Zacharias Scholasticus], «Історія», <http://www.vostlit.info/Texts/rus7/Zacharia/text1.phtml?id=526>).

Про мешкання ж пращурів українців гостроготів разом з надбалтійськими слов'янами в Скандинавії в оточенні фінськомовних народів свідчать не тільки літературні джерела, а і запозичення ними у північних фінів гемінат (фонетичного подовження приголосних) як німецькою, так і українською мовами.

3. Відповідність етнонімів склавини та сакаліба багатьом відповідно яскраво-червоним і темно-червоношкірим народам, а не лише слов'янам

Стародавніми єгиптянами «людоство ділилося на 4 головні раси: червону (рет / ромету – люди – єгиптяни), жовту (аму – семіти), білу (тегенну – лівійці) и чорну (нексу – негри)» (Ф.А. Брокгауз, І.А. Єфрон, «Енциклопедичний словник // Єгипет», <http://www.vehi.net/brokgauz/all/038/38774.shtml>).

Вочевидь, хеттів, ханаанців, філістимлян, греків (еллінів, іонійців), етрусків (тирренів) і італіків єгиптяни теж відносили до червоної раси, бо зображали їх всіх на папірусах, як і себе, темно-червоношкірими, а до білої раси відносили лише лівійців:

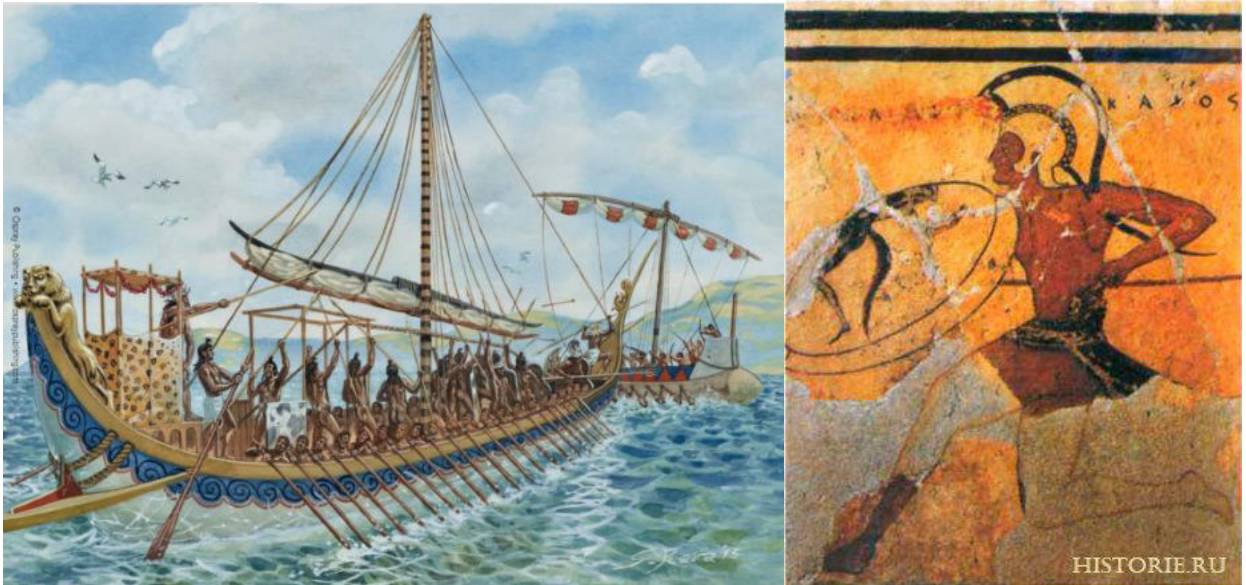
(Битва єгиптян з хеттами в 1274 р. до н.е., з кн.: Т. Андріївська, «Побут і звичаї народів давніх цивілізацій. Стародавній Єгипет», <https://bigslide.ru/istoriya/42851-moguschestvo-drevnego-egipta1.html>; https://u-teti-soni.blogspot.com/2017/11/blog-post_33.html).

¹³⁴ Черношкірі в античності жуни / гуни / уни: хорасмії = хуруси / руси, гревтунги / грутунни = хорутани / хороти / рузари [баварський географ: Ruzzi], хрьоси / хроси / роси / руси, – П.Д.

¹³⁵ З такими ж величезними кінцівками як і у їхніх далекосхідних діських, ганьсуйських і таримських пращурів, а також і в їхніх середньовічних нащадків горідів русинів-українців і динаридів чорногорян та словенців, – П.Д.

¹³⁶ Можливо, каракозари, караболгари та волзькі булгари, бо такі ж довгоногі та темношкірі ас-сакаліба (саклаби) Наддніпрянщини, вочевидь, вважалися Захарією спорідненими народу ерос / хрос = русам, – П.Д.

Та і самі греки зображали себе темно-червоношкірими (коричневими):

Фреска, на якій зображено корабель мінойської епохи («Зброя та обладунки воїнів Троянської війни», Частина 7 «Кораблі та колісниця», <http://alternathistory.com/oruzhie-i-dospekhi-voinov-troyanskoi-voiny-chast-7-korabli-i-kolesnitsy>); Грецький воїн. Фреска. IV ст. до н.е. (http://www.historie.ru/uploads/posts/2012-05/1336311726_voina-grecia.jpg);

Фрески з «Гробниці пірнача» (Пестум, Італія; грец. Ποσειδωνία), відкриті в 1968 р., є унікальним зразком монументального грецького живопису періоду ранньої класики. Датуються 480 – 470 рр. до н.е. (<http://sarmata.livejournal.com/229908.html>; <http://ancientrome.ru/art/artwork/img.htm?id=6315>).

Зовсім не альбіносами, а темношкірими відображали себе на фресках і візантійці:

«Фреска (Георгія Палеолога?) в монастирі Панагія Мавріотісса, Касторія, Греція. Монастир Панагія Мавріотісса – це монастир, побудований на місці, де війська візантійської (східноримської) армії під командуванням Георгія Палеолога оточили атакуючих норманів у 1083 році. Вважається, що імператор Олексій Комнін (правління 1081 – 1118 р.) на згадку про цю подію побудував там монастир» («Чорна Німеччина. Історія чорної Священної Римської імперії»),

https://realhistoryww.com/world_history/ancient/Misc/Crests/History_of_the_Holy_Roman_Empire.htm);

«Візантійський імператор Мануїл I Комнін¹³⁷ і його друга дружина Марія Антіохійська (1118 – 1180)» («Темношкіра історія в Європі – короткий опис», https://realhistoryww.com/world_history/ancient/Misc/Synopsis/Black_History_Europe_synopsis.htm).

¹³⁷ Вочевидь, темно-червоношкірий Мануїл I Комнін, як і Георгій Палеолог, був сарматського чи готського походження, – П.Д.

Отже, смагляві українці (таркаси / черкаси), як і їхні пращури темно-червоношкірі праїндоевропейці, відносяться згідно за класифікацією стародавніх египтян саме до червоної, а зовсім не до білої раси. І якщо б вони не ховалися від сонця по хатах, то були б такими ж темно-червоношкірими як і египтяни, стародавні греки, візантійці та козаки запоріжці:

Сергій Васильківський (1854 – 1917), «Тип запоріжця»,
<https://uk.wikipedia.org/wiki/Файл:VaslkivskyTypZaporozhca.jpg>.

До того ж і перси та араби відносили до червоної раси не тільки слов'ян, а і мешканців Рума (Малої Азії):

«20. З цієї причини колір мешканців Бабіля (Вавилона, – А.Г.) буває помірним, тіла їхні міцними і вони позбавлені червоності Рума та Слов'ян, чорноти Хабаші (абіссинців, – А.Г.) і огрядності Бербера» (Масуді, «Муруджу аз-Захаб ва Маадін ал-Джаухар», цит. за А.Я. Гаркаві, «Сказання мусульманських письменників про слов'ян і Русів [з половини VII століття до кінця X століття опісля Н.Х.]», СПб, 1870 р., С. 129 – 138, http://idrisi.narod.ru/masudi_sch.htm; https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003605299/).

Тому-то араби називали і в Іспанії терміном сакаліба (темно-червоними, темно-вишневими) не тільки слов'янськомовних і балтськомовних, а і інших червоношкірих нащадків темно-вишневих брахїкранних савроматів і сарматів, і навіть – таких же червоношкірих нащадків темно-вишневих доліхокранних вихідців з високогірних долин Центральної та Південної Азії і в у тому числі з Індії і Мідії (Північного Ірану):

«Незмінно підкреслюється рудий або рудуватий колір волосся слов'ян¹³⁸, рум'яний відтінок їхньої шкіри. Вже абу-Малік Гіат ібн Гаут аль-Ахталь у другій половині VIII століття згадує «натовп русявих сакаліба» (Гаркаві 1870: 2; Вестберг 1908: 364; Бартольд 1963: 870). Абу-Мансур аль-Азгері в другій половині X століття писав, що «слов'яни – плем'я червоного кольору [шкіри], що має волосся русяве... Людину червоного кольору називають слов'янином, через подібність його за кольором слов'янам» (Гаркаві 1870: 6, 279)... Масуді досить докладно описує язичницькі храми слов'ян на горах... В іншому храмі є зображення божества: «І в них у ньому є величезний ідол в образі Сатурна, зроблений у вигляді старця з палицею в руці, яким він ворушить кістки мертвих у могилах. Під правою його ногою є зображення чогось на кшталт комах, а під іншою (його ногою) – вороно-чорні зображення граків та інших (птахів) і дивовижні зображення чогось подібного абіссинцям і неграм». Масуді живописує ще один храм: «У його величезний купол, а під ним ідол, ...а голова його – з червоного золота...» (Костянтин Рахно, «Арабо-перські звістки про слов'ян і русів та проблема виникнення козацтва», <https://www.academia.edu/100624354/>);

«Сьогодні Східна Православна Церква, будучи безперервною, все ще зображує первісних християн такими, якими вони були насправді – як чорношкірих¹³⁹ (хоча й дещо вибілених). Західна церква, включно з її незгодними відгалуженнями: римо-католицька, англіканська, анабаптистська, баптистська, конгрегаційна, лютеранська, методистська, пресвітеріанська, п'ятидесятницька, квакерська, реформатська тощо: вочевидь, не боячись прокляття за ересь, вирішує фальшиво зобразити їх як альбіносів...

¹³⁸ Насправді темно-червоношкірих, як і слов'яни, фінськомовних рудоволосих мокшан, правителем яких і був малік Булгару Алмуш. Адже неметисовані споконвічні слов'яни були чорноволосими, – П.Д.

¹³⁹ Адже і самі українці-руси на той час, коли приймали християнство, ще були темно-червоношкірими (майже чорношкірими), як і їхній князь Володимир Святий – Червоне Сонечко, – П.Д.

Усі святі та апостоли ранньої церкви в Британії були чорними. Показово, що сьогодні це визнає лише Свято-Серафимівська церква» (Темношкіра історія в Європі – короткий опис, https://realhistoryww.com/world_history/ancient/Misc/Synopsis/Black_History_Europe_synopsis.htm).

До початку ж другого тисячоліття шкіра значно посвітлішала та стала коричневою, а зараз же – лише смаглявою і не тільки у фінськомовних нащадків мідійців (мокшан і пізніше ослов'янених доліхокефальних в'ятичів) і у балтськомовних нащадків савроматів, а й у більшості слов'янськомовних і романськомовних нащадків слов'янськомовних античних германців = сермендів / сарматів:

«Назва Σαυροματα «савромати» може бути = ос. «Sawærmata», що означає «смагляворуки»¹⁴⁰ («saw» – чорний і «arm» – рука) (Василь Абаєв, «Осетинська мова і фольклор», М.-Л: АН СРСР, 1949 <http://kronk.spb.ru/library/abaev-vi-1949.htm>);

«Ніяких записів про фізичний вигляд стародавніх венедів, мабуть, не збереглося, але Бедою у Нижній Саксонії були зроблені спостереження за представниками народу, що називає себе сербами. Розглянутий ним венедський селянин, як він зазначив у своїй таблиці, показав найвищий показник почорніння серед всіх обстежених ним у Німеччині. Ці спостереження були підтвержені результатами офіційного етнологічного дослідження цієї країни» (Томас Вільям Шор, «Походження англосаксонського народу», <http://universe-tss.su/main/litstr/16067-proishozhdenie-anglo-saksonskogo-naroda-obnovlyaetsya.html>; http://history-fiction.ru/books/all_1/region_147_7/sort_4_2_5/book_2979/).

Але ж через поступове посвітління шкіри нащадків темно-червоношкірих сарматів і античних германців сам термін ас-сакаліба було переосмислено:

«...після 30-х років XI ст. число згадок про сакаліба різко скорочується. Логічно поставити запитання, чи не відбулася зміна значення поняття саклаба тоді, коли самих сакаліба в мусульманському світі вже майже не стало. В цей час слово «сакаліба», щоб продовжувати залишатися в користуванні, повинно було змінити своє значення, що і сталося: в цю категорію стали включати всіх, в тому числі і чорношкірих євнухів. Разом з тим немає враження, що зміна, яка сталася, дійсно придбала загальний характер. Хоча розширення значення поняття сакаліба мало висловитися в його застосуванні до більшої, ніж раніше, кількості людей, згадки про сакаліба в джерелах стали до крайності рідкісними; вживалися поняття хадим, хасі та тощо. У тлумачних словниках арабської мови слово саклабі, як і раніше, інтерпретувалося як <виходець з народу сакаліба>, а не як <євнух>; так само воно тлумачиться і в довідниках з нісбів. Зміна торкнулася, ймовірно, розмовної мови, про яку писали Ібн Маккі і Ібн Хішам ал-Лахму, причому, якщо судити за наведеним вище фрагментами, перш за все на заході мусульманського світу...» (Д.Є. Мішин, «Сакаліба (слов'яни) в ісламському світі в ранньому середньовіччі», частина I, <https://coollib.com/b/485986-dmitriy-evgenevich-mishin-sakaliba-slavyane-v-islamskom-mire-v-ranee-srednevekovye/read>).

Тому, якщо в першому тисячоріччі термін «сакаліба» означав темний, темно-вишневий чи темно-червоний, то пізніше він став означати вже червоний чи яскраво-червоний колір раніше темно-червоношкірих народів, що поступово посвітлішали:

«Про червоний колір слов'ян згадують також Масуді, Абу-Амру та Абу-Мансур... «Слов'яни – плем'я червоного кольору, має русяве¹⁴¹ волосся; вони межують з країною Козар на вершинах Румських гір. Людину червоного кольору називають Слов'янином¹⁴² через подібність його за кольором до Слов'ян» [Абу-Мансур, помер у 980 р.]» (А.Я. Гаркаві, «Сказання мусульманських письменників про слов'ян і русів», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/X/Garkavi_mus_pis/1.htm).

І навіть на блідолицих народів Германії середньовічні араби розповсюджували термін «ас-сакаліба», бо в східній традиції ще з античних часів вважалося, що Германія це країна чермних / *гермних людей, тобто перш за все слов'ян:

«Наприклад, арабський автор 10 ст. Масуді вважав, що серед слов'янських народів¹⁴³ є і такі, як «намчін» і «саксин». Але ми на цій підставі не затверджуватиме, що німці і сакси – це слов'яни (ладно ж! Так і бути...); вочевидь, для Масуді слово «слов'яни»¹⁴⁴ означало приблизно те ж, що для Тацита – «германці...» (Ніна Васильєва, «Русь і варяги», <https://coollib.net/b/169592/readp>; <https://readli.net/rus-i-varyagi-si/>).

¹⁴⁰ Точніше «чорноруки», – П.Д.

¹⁴¹ Вочевидь, темно-коричневе; фін. «guskea» – коричневий, – П.Д.

¹⁴² В оригіналі – ас-Сакаліба, – П.Д.

¹⁴³ Точніше, серед ас-сакаліба, тобто серед яскраво-червоношкірих слов'янськомовних народів, – П.Д.

¹⁴⁴ Насправді, ас-сакаліба, а не слов'янин, – П.Д.

Те ж саме відбулося і в європейському сприйнятті цього явища. В античні часи та в ранньому середньовіччі склавинами та венетами (на відміну від слов'янськомовних темно-червоношкірих сарматів і античних германців) називали яскраво-червоних відповідно балканців та західних балтів і навіть блідолицих східних дніпровських балтів. Тому-то склавинами, що мігрували з Паннонії на Балкани під тиском аварів, слов'янськомовних волохів (решток велетнів лангобардів і гунів ультинів), аланів-торків (прашурів хорватів і волинян) були переважно ослов'янені темно-червоношкірими античними германцями, аланами-торками і гунами, а пізніше і аварами такі ж яскраво-червоні¹⁴⁵, як і пруси, нащадки раніше балтськомовних язигів (гудів) і асимільованих та метисованих ними тракійців та «пражан»¹⁴⁶ (нащадків фінськомовних скитів чи споріднених їм пеонів та інших іллірійців), а зовсім не нащадки сарматів (гунів, готоаланів і інших античних германців) – споконвічні слов'яни, які були навіть і значно пізніше зовсім не яскраво-, а темно-червоношкірими (темно-коричневими майже до чорноти):

«Пруси ще не пізнали світла віри; люди, що володіють багатьма природними добрими якостями, «дуже людинолюбні» відносно до нужденних; ... Люди ці блакитноокі, шкіра у них червона, волосся довге. Крім того, недоступні через болота, вони ніякого пана над собою терпіти не бажають...» (Гельмольд, «Слов'янська хронічка», 1125 – 1177 рр., <https://prussia.online/books/slavyanskaya-hronika>);

«Ми бачимо, що Йордан уявляв регіон розселення склавинів у першій половині VI ст. у вигляді правильної геометричної фігури, що займає весь простір Карпатської улоговини. Якщо порівняти цей регіон з ареалом ранньослов'янських пам'яток празької культури¹⁴⁷ у першій половині VI ст., то легко переконаємося у тому, що вони загалом лежать поза межами поширення йорданових «склавинів». Це означає, що знаменита празька культура VI – VII ст. не може ототожнюватись саме зі «слов'янами» (склавинами). Йордан пише: «Між цими річками лежить Дакія, яку, на зразок корони, огороджують Альпи. Біля їхнього лівого схилу, що спускається на північ, починаючи від місця народження річки Вістули, на безмірних просторах розташувалося багатолюдне плем'я венетів. Хоча найменування їх тепер змінюються відповідно до різних родів і місцевостей, все ж таки переважно вони називаються склавенами та антами» (Гетика, 34). Вочевидь, регіон розселення венетів на схід від Карпат та Вісли повністю збігається із раннім празьким ареалом. У повідомленнях Йордану міститься відоме протиріччя. Оскільки Венети є сукупністю склавинів та антів, то із займаних венетами «безмірних просторів» на частку склавинів залишається вузька смуга землі між Карпатами та Дністром. Виходить, що решта і до того ж більшість венетського регіону дістанеться антам, що живуть між Дністром і Дніпром. При цьому більша частина ареалу склавинів у Карпатській улоговині (див. вище) виявиться лежачою поза ареалом розселення венетів. Таким чином, венетами виявляються по суті лише анти¹⁴⁸» (Сергій Назін, «Про обставини виникнення етноніму слов'яни», ІФ 1918, № 1 – 2, <https://independent.academia.edu/histformat>);

«Навіть якщо ми відповімо на питання про походження ранньослов'янської празької культури, це ні на крок не наблизить нас до вирішення загадки слов'ян. Справа в тому, що пам'ятки, які прийнято пов'язувати з історичними слов'янами в Наддунав'ї та на Балканах у VI – VII століттях, не мають до цієї культури жодного відношення, а самі празькі пам'ятки, насамперед класичні горщики, тут невідомі. Празька культура є археологічним втіленням слов'ян¹⁴⁹ лише у слов'янських регіонах на північ від Карпат: від Дніпра на

¹⁴⁵ Англ. «scarlet», італ. «scarlato», ісп. «escarlata», франц. «écarlate» – «яскраво-червоний, багряний», – П.Д.

¹⁴⁶ Тобто ослов'янені тубільців Паннонії псевдодулібів, що стали холопами аварів, а потім і угорців, – П.Д.

¹⁴⁷ Насправді балтських чи, можливо, тоді ще фінських пам'яток празької культури, – П.Д.

¹⁴⁸ Тобто нащадки балтськомовних яньцай / *антсай і інших верхніх аорсів, – П.Д.

¹⁴⁹ Насправді споріднених північним кельто-іллірійцям, можливо, спочатку обалтених язигами карпатських кельто-іллірійців, що до експансії кельтів були карпатськими фінами, адже їх нащадки, як і волзькі фіни, є носіями однієї і тої ж волго-карпатської (східно-карпатської) гілки чоловічої Y-ДНК гаплогрупи **R1a-Z280** (субклад **Y2902**), – П.Д.

сході, до Ельби на заході, але зовсім відсутня там, де поміщають слов'ян¹⁵⁰ найраніші письмові звістки, – у «С[к]лавинії» на Лівобережжі Нижнього Дунаю. Місцева археологічна культура належить тубільному населенню, оскільки жоден сучасний дослідник крім О.Н. Трубачова не згоден з теорією дунайської прабатьківщини слов'ян, доводиться обирати одне із двох. Або говорити про грандіозні переселення слов'ян, які зайняли в VI столітті Балкани і Наддунав'я і не залишили при цьому жодних слідів своєї первісної празької культури, або розповідати про «виготовлення слов'ян» прямо на місці з підручного автохтонного елемента, що перетворився на слов'ян під керівництвом вдалих «бігменів» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/).

Отже, війська франків, добре відомих на той час в Київській Русі не тільки як фрязи, а і як корлязи, та їхніх сателітів волохів (можливо, велетнів лангобардів та таких же височенних нащадків вільтинів – фризів-русів) розорили в Паннонії поселення лише аварських холопів – яскраво-червоношкірих склавинів (ослов'янених нащадків «пражан» пеонів і інших), а зовсім не темно-червоношкірих слов'ян, що звільнилися від «тотальної опіки» аварів і всіляко допомагали франкам остаточно знищити Аварський каганат:

«Швидше за все, маршрут загонів Теодориха та Мегінфріда був таким: річка Ельба, ліва притока Ельби Влтава, перевал Вишебродський (перевал з альтитудою 752 м, що відокремлює гірські масиви Шумава та Новоградські гори на чесько-австрійському кордоні поблизу чеського міста Вішші-Брід), ліва притока Дунаю Айст, Дунай. Для саксів такий маршрут був досить зручним для фризів – цілком прийнятним... Угруповання франкських військ, яке син Карла Піпін провів у Паннонію через Іллірик, спустошувало лише Паннонію. Інакше на місці виразу «спустошуючи і спалюючи цю землю» в анналах було б вираз «спустошуючи і спалюючи ці землі», адже Паннонія в описі походу Піпіна згадується відразу після Іллірика. Швидше за все, у Карла Великого була така ж домовленість із хорватами про вільний прохід через їхню землю, як і з богемцями. Про те, що хорвати та серби стали незалежними від аварів ще у VII ст. за правління візантійського імператора Іраклія, повідомляється в трактаті Костянтина Багрянорідного «Про управління імперією» (Костянтин Багрянорідний 1991: 131, 135-136). Втім, крім незалежних від аварів богемців, хорватів та сербів, Карл Великий міг опертися і на слов'ян, які мешкали безпосередньо на території держави франків. Такими слов'янами були карантанці, які проживали на землях, що в наш час належать Словенії та частково Австрії. Відповідно до трактату «Про звернення баварців і хорутан» після одного з руйнівних аварських набігів у середині VIII ст. карантанський князь Борут погодився в обмін на військову допомогу з боку баварців визнати себе васалом баварського герцога Оділло. Разом із Баварією Карантанія виявилася інтегрованою в державу франків. У тому, що так багато слов'янських народів Середньої Європи було на момент початку франко-аварської війни, незалежними від авар нічого дивного немає... Це означає те, що слов'янські народи, землі яких стикалися з землями Аварського каганату, були в 791 році співниками франків і не відчували нестачі озброєння. Ейнхард написав, що Карл Великий готувався до війни з аварами довше і ретельніше, ніж до всіх інших війн» (Олександр Фомін, «Повстання Людевіта та розповідь Повісті минулих літ про нашестя волохів на слов'ян», ІФ 1017, № 1 – 2, <https://independent.academia.edu/histformat>).

Вочевидь, етнонімом Σκουλήκια [Skoulíkia] (грец. «σκούλήκι»¹⁵¹ – черв; неаполітано-калабр. «scuzzone» – змія; грец. «σκούρος, σκοτεινός», італ. «scuro» – темний; кор. «sukure»

¹⁵⁰ Насправді склавинів, що були лише ослов'яненними (готоаланами, гунами, а пізніше і аварами) нащадками як балтськомоних язигів, так і метисованих язигами фінськомонних тракійців та іллірійців, частина яких раніше мігрувала на північ та до Надволжя під тиском римлян і язигів, – П.Д.

¹⁵¹ Не виключено, що своє прізвисько Skjöld (щит) / *Skoulíki – «хробак, черв'як» легендарний король данів, що був ворадського походження (вірм. «vord», нім. «Wurm», дан. «orm» / *gorm – «хробак, змія»), отримав, коли разом з іншими норманами служив імператору Візантії. Адже і його темношкірі нащадки Сінгурд, на прізвисько «Зміїне око», і Горм Старий (дан. Gorm den Gamle; 910-ті – 958?) теж мали таке прізвисько, – П.Д.

– «гнідий, каштановий»; нан. «сахарилā» – «темний, смаглявий»; маньчж. «sahaliyan» – чорний) греки-візантійці спочатку називали слов'янськомовних темно-червоношкірих вестготів тервінгів = тервуян / черв'ян. Пізніше в трохи зміненій формі Σκλάβήνοι [Sklavínoi] вони стали називати і ослов'янених яскраво-червоношкірих балто-тракійців (пізньюлат. «scarlatinum», італ. «scarlatto», англ. «scarlet» – «багровий, багрянний, яскраво-червоний»), що розпочали вторгатися до Балкан і врешті-решт там і оселилися. Не виключено також і те, що це відбулося під впливом етноніма Скелоти / Скити (грец. Σκόλοτοι / Σκύλης). Адже скелотами / скитами візантійці називали також як спочатку темно-червоношкірих савроматів, так і всіх інших червоношкірих мешканців Східної Європи. Можливо, деякі скитські племена, що перебралися з Мідії до Європи разом з Царськими Скитами, теж були спочатку темно-червоношкірими. Бо нащадки скитів мокшани, як і нащадки сігіннів (sigynnae) цигани / роми, є навіть і зараз смаглявими.

Таким чином, до ослов'янення яскраво-червоних балтськомовних савроматів (язигів, роксолан, антів і інших¹⁵²) і метисованих ними карпатських кельто-іллірійців («пражан» і інших мешканців Паннонії) та тракійців склавинами називали зовсім не слов'ян, а переважно балтів та обалтених¹⁵³ кельто-іллірійців, тракійців і дніпровських скитів:

«Співзвучність назв склавинів та слов'ян не є свідченням на користь етногенетичного зв'язку між народами, що криються за цими назвами. Науковим аргументом його можуть зробити лише фахівці-філологи, але за умови, якщо вони вирішать це питання позитивно» (О.М. Приходнюк, «Військово-політична спілка антів і тюркський світ [за даними історичних і археологічних джерел]», <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/169973>).

Але ж довести, що навіть і ослов'янені склавини є справжні слов'яни принципово не зможуть і фахівці-філологи, якщо навіть і доведуть, що етноніми «склавини» та «сакаліба» зовсім не означають рабів, а походять за сенсом від лексем «слити», «славити» чи «слово». Адже темно-червоношкірих велетнів, що були носіями слов'янської мови, називали в давнину зовсім не склавинами і антами, а сарматами / сермендами = германцями, юечжами, гутіями = готами, аланами, жунами = гунами і іншими етнонімами.

Саме про переважно балтськомовних склавинів і антів (Σκλαβενοί τε καὶ Ανται) Прокопій Кесарійський і повідомляє наступне:

«...є у тих та інших і єдина мова, абсолютно варварська. Та й зовнішністю вони один від одного нічим не відрізняються, адже всі вони й високі, і дуже сильні, тілом же і волоссям не надто світлі і не руді, аж ніяк не схиляються і до чорноти, але всі вони трохи червоні. Та і ім'я у склавинів і антів було одне. Бо й тих і інших здавна звали «спорами», саме тому, думаю, що вони населяють країну, розкидано розташували свої оселі...» (Прокопій Кесарійський, «Історія війн», VII, 14, 26-29; Звід 1, с. 185, <https://studfile.net/preview/9509103/page/3/>).

Але ж не виключено і те, що ослов'янені на теренах черняхівської АК (України) темно-червоношкірими сарматами і аланами-торками чи навіть самими такими ж готами раніше балтськомовні яскраво-червоношкірі язиги та роксолани (або ж і метисовані останніми інші племена) ще до 271 року колонізували землі, що запустили після геноциду римлянами даків:

«За Доміціана сармати знищили один легіон. Тим часом ця Свево-Сарматська війна була лише наслідком війни з даками. Даки селилися з того боку Дунаю, [МН. II230] і в цей час в їхньому регіоні, ймовірно, відбувалися переселення народів, які призвели до консолідації регіону, подібно до історії з Аріовістом в епоху Цезаря. У даків виникла теократична монархія, яка, щоправда, як і монархія Аріовіста, невдовзі розвалилася як така і яка своїм виникненням зобов'язана лише одній значній особистості. У даків такою особистістю був Децебал, поруч із яким стояв ще верховний жрець. Домігшись великої влади, Децебал розпочав активний наступ проти римлян, він перейшов Нижній Дунай і

¹⁵² Переважно носіїв волго-карпатського субкладу **R1a-Y2902** чоловічої Y-ДНК гаплогрупи **R1a-Z280**, притаманної переважно нащадкам фінськомовних ахейців, іллірійців, тракійців і скитів, – П.Д.

¹⁵³ Тобто тих, що стали балтськомовними, – П.Д.

окупував Мезію. Сам намісник Мезії Оппій Сабін загинув на полі битви. Натовпи даків зникли так само швидко, як і з'явилися... У 105 р. почалася друга війна з даками, нібито через те, що Децебал не дотримувався умов миру і напав на язигів, але насправді вона була розпочата тому, що Децебал і даки здавалися Траяну ще занадто сильними, щоб могли змиритися зі становищем клієнтели Риму, тому він вирішив не лише утихомирити їх, а й підкорити, і знищити. Таке рішення Траян ухвалив абсолютно самостійно та добровільно. Можливо, його привабило багатство країни, з яким він познайомився в першу війну, і золоті копальні, до яких Рим завжди був охочий. У будь-якому випадку, то була війна не на життя, а на смерть, даки ж це знали і тому всіма силами захищали своє життя, але були знищені, Децебал загинув, перемога римлян була повною...» (Теодор Моммзен, «Історія римських імператорів» II, 4. «Театр військових дій на Дунаї», <https://coollib.net/b/372502/read>);

«У другій половині VI століття «слов'яни» безроздільно панували на лівому березі нижнього Дунаю, Теофілакт Сімокатта прямо називає землі сучасної Валахії «Склавинією», а слов'ян¹⁵⁴ «гетами» (Теофілакт, VIII, 5, 10; Звід, 1995, 3 с.). При цьому він мав на увазі зовсім не напівзабуте на той час місцеве плем'я, яке Геродот називав «найчеснішим і найхоробрішим серед тракійців», а добре відомих готів. Відомо, що в силу збігу імені та місць проживання автори VI століття ототожнювали ці два народи. Історик готського народу та гот за походженням Йордан назвав свою історію готів «Гетикою». Таким чином, коли йдеться про найменування слов'ян «гетами», чи то у Теофілакта Сімокатти, чи у Марцелліна Коміта, мається на увазі тісний зв'язок нижньодунайських «слов'ян» із гетами, які володіли римською Дакією з 271 року. Якби «слов'яни» не жили на північному березі Дунаю за часів готського панування, тобто до битви при Адріанополі в 378 році, навряд чи на них було б перенесено готське ім'я «гетів» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«Тракія на схід від Далмації, поряд із Сарматією, має п'ять невеликих та один великий регіон, у якому мешкають 25 слов'янських¹⁵⁵ [Sklavain] народів. Їхні місця зайняли Готи [Goudkh]...» (Керопе Патканов, «З нового переліку географії [регіонів]», що вважається належною Мойсею Хоренському, «Тракія», <https://arheve.org/read/patkanov-kp/iz-novogo-spiska-geografii-pripisyvaemogo-moiseyu-horenskomu/8024>);

«Щодо ранньослов'янських пам'яток території Румунії, типу Іпотешть-Киндешть-Чурел, які, здавалося б, могли бути еталонними, оскільки саме з цих територій на північ від Дунаю мали б здійснювати свої набіги на Імперію склавини та анти, то їх, за наявності структурної подібності та окремих форм горщиків важко зарахувати до тієї чи іншої з ранньослов'янських культур, що не знімає, однак, можливості слов'янської атрибуції цих пам'яток¹⁵⁶ Румунії. Справа в тому, що на цих територіях досить стійкими виявилися традиції пізньоримсько-ранньовізантійського часу, зокрема, тривало, хоч і в сильно скорочених масштабах, виробництво кухонного посуду. Форми його часто відтворювалися і в судинах, виготовлених від руки. Етнічна специфіка¹⁵⁷ форм горщиків тут виявилася втраченою» (Марко Шукин, «Народження слов'ян», http://krotov.info/lib_sec/25_sch/uk/in_1997.htm);

«Іншими словами, повторюється становище, відоме нам за Середнім Наддунав'ям: «слов'яни» на нижньому Дунаї користуються не ліпними «празькими» горщиками, а гончарним і ліпним посудом, що веде своє походження з гончарства римської провінції Дакії. Як відомо, кераміка є в археології однією з найважливіших етнічних ознак. З цієї причини вітчизняні археологи, прихильники «слов'янської міграції» на Дунаї звідкись із

¹⁵⁴ Насправді ослов'янені склавинів – яскраво-червоношкірих нащадків балтськокомовних савроматів, – П.Д.

¹⁵⁵ Звичайно ж, не виключено і те, що серед цих 25 переважно склавинських яскраво-червоношкірих племен були і дійсно слов'янські темно-червоношкірі племена, – П.Д.

¹⁵⁶ Точніше слов'янської готської атрибуції цих пам'яток, – П.Д.

¹⁵⁷ Насправді етнічна фінсько-дніпровськобалтська («празька») специфіка, – П.Д.

півночі, з Прип'яті чи з Верхньої Наддністрянщини, опинилися у незавидному становищі. З одного боку, кераміка Іпотешті-кіндешцької культури не виводиться ні з «празького», ні з «пеньківського» посуду, який вони приписують відповідно «склавінам» та антам. З іншого боку, письмові джерела VI століття не згадують на лівому березі нижнього Дунаю нікого, крім «слов'ян»¹⁵⁸, а археологія VI століття знає тут лише автохтонні «іпотешті-кіндешцькі» старожитності» (Сергій Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/).

У пізньому ж середньовіччі західні і північні європейці стали називати етнонімами вінди / венди та склавіни не лише ослов'янені племена північних кельто-іллрійців і західних та дніпровських балтів, а навіть і слов'янськомовних нащадків як сарматів і античних германців, так і гунів ультинів (вількінів / вільців і уличів). І це сталося саме через те, що їхня шкіра вже суттєво посвітлішала і, отже, тоді була теж лише трохи червоною (смагляво-червоною).

Східні ж автори екзоетнонімом сакаліба (саклаби) називали і караболгар (утигурів = ясів), і каракозар (касогів і торків = таркасів / черкасів – темних асів / чорних касогів), і навіть волзьких (срібних) булгар і буртасів, тобто всіх червонолицих (темно-червоношкірих) нащадків сарматів, согдійців (кит. «юечжі», снскр. «яду» – ядавів), хорезмійців (кит. «юецзи», хорасмійв = хурусів / русів) та аланів-торків:

«Що стосується язичників у [козарській] державі, то серед розрядів їх виявляються сакаліба¹⁵⁹ і руси, які мешкають на одній стороні цього міста (Атіля). Вони спляють своїх мерців разом з їхніми кіньми (букв. тваринами), посудом і прикрасами. Коли вмирає чоловік, його дружину живцем спляють разом з ним, але якщо помирає жінка, то чоловіка не спляють. Якщо хто-небудь вмирає неодруженим, його одружують посмертно, і жінки палко бажають бути спаленими, щоб з душами мужів увійти в рай. Як ми згадували, такий же звичай у індусів, але їхні дружини без їхньої згоди не спляються з чоловіками» (Ал-Масуді, «Муруджу ад-Дзахаб ва Маадін ал-Джавахір», <http://cito-web.yvspu.org/link1/metod/met136/node16.html>);

«Відносно племені С-л-віюн, що вважається «безсумнівно, тією частиною слов'ян, яка і згідно Повісті минулих літ платила данину козарам», теж не все ясно, навіть якщо припустити тотожність С-л-віюн і слов'ян. У листі Йосипа цей нарід локалізується у Надволжі. Здається, слов'ян на Волзі в I тисячолітті н.е. бути не могло. Дійсно, саме так вважалося зовсім недавно. Але останні дослідження Середнього Надволжя засвідчили, що в V – VII ст. там існувала іменьківська археологічна культура, носії якої були слов'янами¹⁶⁰. В кінці VII ст. велика частина іменьківців покинула Надволжя¹⁶¹, але деякі залишилися і злилися з населенням Волзької Булгарії. Саме через цих слов'ян Волга¹⁶² (насправді, Дон, – П.Д.) в арабських творах про події VII ст. називається «Слов'янською рікою», а Ібн Фадлан привласнює булгарину Алмушу титул «царя Слов'ян¹⁶³»...» (Олена Галкіна, «Таємниці Руського каганату», http://loveread.ec/read_book.php?id=74170&p=43; <https://readli.net/taynyi-russkogo-kaganata/>; <http://litlife.club/br/?b=266758&p=36>);

¹⁵⁸ Можливо, лише ослов'янених яскраво-червоношкірих балтів чи метисованих цими балтами або темно-червоношкірими слов'янами блідолицих кельто-тракійців, – П.Д.

¹⁵⁹ Слов'яни і інші темно-червоношкірі народи, до яких в той час східні автори відносили і ясів, і булгар, і буртасів та й інші народи, – П.Д.

¹⁶⁰ Насправді, нащадками балтськомовних роксолан / рухс-асів – яскраво-червоних асів, що були українізовані нащадками грутуннів та аланів-торків лише в Сіверщині та в Наддніпрянщині, – П.Д.

¹⁶¹ І, змішавшись з караболгарами та каракозарами = гунами-савірами / суварджик [вірм. «сєвордік», араб. «сіявурдія»), вона стала пізніше відомою як сіврюки / сіверяни; індонез. «sabar» – тьмянний; вірм. «sev», осет. «saw / sau», д.-норв. «svart» – чорний; вірм. «сєвері» – «чорний, темношкірий»; ісл. «svört» – «чорний, смаглявий»; англ. «swart» – «темний, смаглявий»; снскр. «su-varna», «svagna», «суварча» – золото, «суварчас» – золотий, – П.Д.

¹⁶² А, можливо, і стали відомими як балтськомовні буртаси, – П.Д.

¹⁶³ Насправді, ас-сакаліба – темно-вишневих асів, караболгар і мокшан, а отже, і не тільки слов'янськомовних народів, – П.Д.

«Територія від Середньої Сури – на заході, до низовин річки Білої на сході, від правого берега річки Ками – на півночі до Самарської Луки – на півдні з IV до VII ст. н.е. була зайнята племенами іменьківської культури. Свою назву вона отримала за першим найбільш повно вивченим городищем у с. Іменьково Лаїшевського району РТ (Республіки Татарстан, – П.Д.). Нині зафіксовано понад чотириста іменьківських пам'яток, представлених городищами, селищами, могильниками та окремими місцями розташування. Найбільше іменьківських пам'яток зосереджено біля Нижньої Ками і прилеглих частинах Волги... Поховальний обряд населення характеризується спалюванням померлих у повному одязі з поміщенням залишків кремації в невеликі ями, наявністю в похованнях глиняних судин. Судячи з залишків, палені кістки з поховальних вогнищ, а також речі, що побували у вогні, вибиралися і зсипалися в могильну яму... Порівняно з попередніми племенами на Нижній Камі носії іменьківської культури зробили серйозне зрушення у розвитку та обробці залізних виробів... У насипі деяких поховань зустрічаються залишки коней (черепи і кістки нижнього відділу кінцівок)... Щодо етнічної приналежності носіїв іменьківської культури нині більшість фахівців вважає їх протослов'янами¹⁶⁴...» (П.Н. Старостин, «Іменьківська культура», <http://archtat.ru/content/uploads/2020/03/Ocherki-po-arheologii-Tatarstana.pdf>);

«Напередодні утворення Русі Дніпровське лівобережжя належало сівер'янам¹⁶⁵, що залишили пам'ятки роменської культури IX – XI століть. Роменська культура різко відрізняється від волинцівської. Вважається, що її походження пов'язане з пам'ятками луки-райковецької культури, що поширилися з протилежного (правого) боку Дніпра (Сєдов, 1982, с. 136-137). Прибульці принесли на Лівобережжя раніше невідомий тут курганний обряд поховання (Сєдов, 1995, с. 200). На цій підставі ми повинні виключити сівер'ян з числа носіїв волинцівської та іменьківської культур» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«Якщо врахувати, що балтизми є (і кількість виявлених прикладів збільшується) не тільки в надбалтійсько-фінських, а й у надволзько-фінських мовах (і в останньому випадку їх нерідко важко пояснити як «Wanderwörter» або навіть як запозичення у прафінсько-угорську), то неминуче виникає проблема тлумачення цієї ситуації взаємопроникнення та взаємонакладання цих елементів, визначення того, що є субстратом і що суперстратом (до речі, за будь-якого вирішення залишається актуальним і аспект «адстратності»)». Наступні нижче міркування виходять з кількох положень, які зараз є очевидними, – наявності мовних і культурних балтизмів у Середньому Надволжі (волзько-фінські традиції; проблема балтизмів у комі або в угорському, як і проблема загальнофінських /уральських/ балтизмів тут не враховуються не з принципових міркувань, а тому, що в даному випадку важливіше знайти ключ до проблеми, вважаючи, що надалі він відкриє не тільки головні двері, а й багато що з другорядного); – ареалу балтійської гідронімії та складу її елементів; – присутності вельми правдоподібних балтійських слідів в археологічних культурах цієї частини Східної Європи, починаючи з III – II тисячоліття до н.е. і, мабуть, до 2-ї половини I тисячоліття н.е. (зв'язок з балтійським елементом далеко просунутої на схід іменьківської культури IV – VIII ст. /Халіков та інші/ залишається спірним і викликав деякі заперечення); – особливостей структури самого балтійського простору у Східній Європі. При цьому потрібно мати на увазі і те, що не відноситься до самого матеріалу, але виключно до історії його інтерпретації в науці (пор. «фінсько-балтська» суперечка за право вважати «своїми» такі гідроніми як Ловать, Пола, Тосно, Цна, Нар/о/ва, Пейпус, Вашка, Вейна тощо і навіть

¹⁶⁴ Вочевидь, все ж таки вони були ослов'янені значно пізніше, коли увійшли до етносу українців, а спочатку були нащадками осілих у Надволжі обалтених роксоланами та усунями юечжів та тубільців. Адже нащадки юечжів, що зберегли свою слов'янськомовність, мігрували з Азії до Європи зовсім не через Надволжя, а через Північний Кавказ, і до того ж у передгунську епоху у складі раних сарматів і аланів, – П.Д.

¹⁶⁵ Сіверцям / *тсіверцям = тиверцям, – П.Д.

Волга...)... Той факт, що балтизмів у фінськомовних говірках на кілька порядків більше, ніж фінізмів у балтських, що балтизми охоплюють більшу площу та більшу кількість мов, ніж фінізми щодо балтських, що дуже значна частина балтизмів, судячи з усього, відноситься вже до II тисячоліття до н.е., а більшість фінізмів у балтській (майже виключно у східнобалтській) до істотно пізнішої пори... – змушує припускати, що все це було можливо швидше в тому випадку, якщо основа субстрату була балтійською¹⁶⁶, а фінськомовний елемент з'явився тут пізніше¹⁶⁷, як суперстрат¹⁶⁸. Важливим уточненням хронологічного (а почасти і просторового) характеру слід визнати ту обставину, що іранізми у фінсько-угорських мовах давніші, ніж (пізніші, – П.Д.) балтизми...» (В.М. Топоров, «До питання щодо найдавніших балто-фіноугорських контактів за матеріалами гідронімії», <http://uralistica.com/group/linguistics/page/toporov-balto-finnougorskije-kontakty>; <http://www.tarnautojai.lt/memo/modules/sections/index.php?op=viewarticle&artid=33>).

Отже, саме міграція західних (карпатських) фінів на схід і північ посприяла відновленню фінськомовності обалтених савроматами скитських племен як Надволжя (Городецька АК і інші), так і Феноскандії:

«Про контакт між балтами та східними фіно-угорцями говорять давні лексичні запозичення з балтійських мов до фінсько-угорських, яких виявляється дедалі більше разом з розширенням досліджень. Деякі назви тварин і рослин давньобалтського походження є загальними у мордовських, марійських та надбалтійсько-фінських мовах. На обриси давньої території балтійських племен вказують мовні зв'язки балтійців з іншими сусідами, а також певною мірою і свідчення топоніміки. На відміну від застарілих поглядів Я. Каліма і Е. Сетеле, за якими вважалося, що пращури сучасних надбалтійських фінів колонізували північно-східне балтійське узбережжя лише наприкінці I тис. до н.е. – початку I тис. н.е. і лише в цей час здійснили контакт з балтійцями, сучасні дослідники (П. Арісте, В. Кіпарський та інші) вважають, що надбалтійсько-фінські племена були північними сусідами балтійців задовго до н.е., ймовірно, ще у II тисячолітті до н.е.¹⁶⁹. Створилися можливості поставити питання про періодизування найдавніших запозичень із балтійських мов до надбалтійсько-фінської, про їхню відносну хронологію. ... Поширення давньої балтійської топоніміки на схід від сучасних Литви та Латвії є предметом досліджень з кінця XIX ст. ... В.М. Топоров та О.М. Трубачов показують широке поширення балтійських гідронімів у верхній течії Дніпра та його приток, у Подесінні, деяке проникнення їх і на південь від Прип'яті (В.М. Топоров, О.М. Трубачов, «Лінгвістичний аналіз гідронімів верхньої Наддніпряниці». М., 1962). Якщо південний кордон масових балтійських топонімів йде досить чітко по Прип'яті, а північний приблизно збігається із сучасним кордоном балтійців, то східний їхній кордон «залишається найбільш невизначеним і розпливчастим». Все ж таки можна говорити про наявність слідів давньої балтської топоніміки, принаймні у верхів'ях Оки та Волги. Таким чином, Надбалтика, північна Наддніпряниці, центральна Росія, південні регіони європейської частини СРСР, за даними сучасної науки, виключаються як можливі регіони поселення стародавніх слов'янських племен (принаймні у другій половині I тисячоліття до н.е. – на початку н.е.). Широку смугу на північ від Прип'яті та нижньої Десни займали балти. На схід і північ від них розташовувалися фіно-угорські племена» (Федот Філін, «Походження російської, української та білоруської мов. Історико-діалектичний нарис», http://history-fiction.ru/books/all_11/time_12_1/sort_3_1_10/book_3025/).

Оскільки темношкірі гузи торки спочатку мешкали на землях іменьківської АК, то вони, вочевидь, і є разом з буртасами нащадками осілих балтськомовних гудів роксолан, що мешкали раніше (починаючи з IV ст. до н.е.) там же у Надволжі і були савроматами, а не слов'янськомовними сарматами. І, отже, вони знову вернулися до кочового способу

¹⁶⁶ Можливо, обалтені савроматами раніше фінськомовні скитські племена, – П.Д.

¹⁶⁷ Після його витіснення з Карпатського регіону римлянами та балтськомовними савроматами, – П.Д.

¹⁶⁸ Що навіть призвело до офінення раніше балтськомовних ерзян, – П.Д.

¹⁶⁹ Тобто, коли не тільки балти, а і фіни перебували ще в Центральній Азії, – П.Д.

існування і можливо ослов'янилися, як і споріднене їм населення волинцівської АК, лише в алано-руську (пізньо-грутуннську) епоху:

«Ареал огузьких курганів степового Заволжя та Надуралля дозволяє окреслити межі Огузького степу («Дешт-і-Огуз»), принаймні західної його частини, у X ст. На заході це, звичайно ж, Волга, яка була кордоном між «Дешт-і-Огуз» та Козарією. Кордон цей періодично порушувався, але й дотримувався досить жорстко, оскільки на правому, козарському, березі Волги огузьких пам'яток розглянутого часу було небагато. Південний кордон фактично збігається межами Надкаспійської низовини або Надкаспійських пустель, які, в силу своїх природних умов, не могли бути районом концентрації кочових племен, що ми й бачимо на прикладі огузьких пам'яток. Північний кордон огузьких (торкських, – П.Д.) кочовій у регіоні виглядає, хоч і досить «розмитим», але в основних своїх ланках є позначеним досить чітко. Биківські кургани на Волзі, Увак та Тамар-Уткуль на Ілеці, який також був одним із районів огузького кочування...» (Г.Н. Гарустович, В.А. Іванов, «Огузи та печеніги в Євразійських степах», https://www.studmed.ru/garustovich-g-n-ivanov-v-a-oguzu-i-pechenegi-v-evraziyskih-stepyah_1e06024cf6f.html; <https://www.worldcat.org/title/55523392>).

І отже, етнонім темно-червоношкірих буртасів (бурт-асів – «бурих асів»; пандж. «bhūgā», гінді «bhooga», швед. «brunt, brun», франц. «brun», пол. «brąz» – «коричневий, бурий, темний, смаглявий»; англ. «burnt» – «обгорілий, засмаглий»; татар. «burda» – «каламутне питво» [Фасмер]) є лише калькою прозвища взагалі всіх темно-червоношкірих аланів (ас-сакаліба) і в тому числі, як споріднених їм торків, так і слов'ян:

«У текстах «Худуд ал-алем» (982 р.) чітко розрізняються два народи: буртаси та берадаси: «Слово про округу буртасів. Люди там мусульмани; у них особлива мова; царя називають М-с (малік, – П.Д.). Вони володіють шатрами і наметами. Їх три групи: бахдула, ішкіль і булгар; всі перебувають у війні один з одним; коли ж з'являється ворог, вони стають раптом друзями. Слово про округу берадасів. Вони – люди, які дотримуються віри гузів; володіють наметами; мертвих спалюють; коряться козарам; їхній дохід від хутра горностаїв. У них два царя, які не спілкуються один з одним» (Худуд ал-алем 1930). В.В. Бартольд (1973: 545) вважає, що ці відомості про булгарів помилково перенесені на буртасів. Три племені – це берсула (царські сармати – барсіли), есегель і булгар. Насир-еддін Тусі (XIII ст.) Виділяє дві групи буртасів: «Одна з них [перебуває] на околиці вelayата Гуз, поруч з Булгарією. Їх біля 2000 чоловіків [мешкають] в лісах, а підкоряються вони булгарам. Інша половина їх розташовується проти тюрків» (Блінов і ін. 2012)... Якщо прийняти, що засновниками Арміївського могильника були буртаси, то аналізуючи клинкову зброю з нього, М.Р. Поліських (1968) приходять до висновку про їхню типологічну подібність зі зброєю з аланських поховань Криму та Північного Кавказу. Надійні географічні відомості наводить аль-Балх: «Буртаси – нарід, який межує з козарами. Між цими двома народами не мешкає інший. Буртаси мешкають розсіяно вздовж берегів Волги. Буртас – ім'я країни, як Русь і Козар; ... Буртаси ж говорять мовою, що відрізняється від мови двох згаданих народів (а отже, і від мови слов'ян, – П.Д.). Так само відрізняється мова русів від мови козар і буртасів» (Хвольсон 1869: 83, 105; див. також: Калініна 1976). ...можна вважати, що місто Буртас є столицею князівства Веда – частини Срібної Булгарії» (Д.Ф. Мадуров, «Локалізування земель буртасів і їхнього князівства Веда в IX – XIII ст.» в зб.: «Культури степової Євразії і взаємодія їх з найдавнішими цивілізаціями», СПб: ПМК РАН, «Периферія» кн. 2, http://www.archeo.ru/izdaniya-1/vagnejshije-izdaniya/pdf/Kultury_v2_2012.pdf/view);

«Буртаси (burdas). § 1. Земля буртасів¹⁷⁰ лежить між Козарською та Болгарською землями, на відстані п'ятнадцятиденного шляху від першої. Буртаси підкоряються царю козар і виставляють в поле 10,000 вершників. § 2. Не мають верховного глави, який би керував ними і деспотія якого визнавалася б законною; є у них в кожному селищі тільки

¹⁷⁰ Можливо, споріднених гузам-торкам балтськомовних нащадків роксолан / рухс-асів = іменьківців, – П.Д.

один чи два старшини, до яких звертаються вони за судом в своїх чварах. Справжнім чином підкоряються вони царю козар¹⁷¹. § 3. Земля їхня простора і рясна лісистими місцями. На болгар і печенігів, будучи сильні і хоробрі, виробляють вони набіги. Віра їхня схожа на віру гузів. Собою вони стрункі, красиві і огрядні. Якщо один з них скривдить іншого, або образить, або поранить ударом або уколом, угоди і примирення між ними не буває, перш ніж той, що зазнав шкоди, не помститься кривдникові... Одні з буртасів спалюють небіжчиків, інші ховають... Займаються вони і хліборобством, але головне їхнє багатство складають мед, хутра кунії і хутра взагалі...» (Хвольсон, «Витяги з книги «ЕЛЬ-А'ЛЯК ЕН-НАФІСА» АБУ-АЛІ АХМЕД БЕН-ОМАР ІБН-ДАСТ-а», розділ другий, http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/X/Chwolson_Dast/text2.htm);

«Г.Є. Афанасьєв локалізує країну буртасів в межах лісостепового (аланського) варіанту Салтівської культури, тобто в басейні Середнього Дону. Дослідник вказує на «можливі варіанти перекладу етноніма «буртас» двоскладовим словом «бурт / Фурт-ас», що означає назву аланських племен Північного Кавказу – асів, які в середині VIII століття мігрували в лісостепову зону басейну Середнього Дону». Однак на початку X століття, коли лісостепові пам'ятки Салтівської культури припинили існування, «якась частина буртасів просунулася на територію мордві та міщери на Середній Волзі, де їх згадують джерела аж до XVII століття». ...письмові джерела нічого не повідомляють про спорідненість мадярів і буртасів. Навпаки, «опис як мадяр, так і буртасів цілком, вочевидь, свідчить про абсолютно різні народи»... Гіпотеза про зв'язок буртасів з носіями авілівського типу пам'яток спирається на відомості ал-Істахрі і Ібн-Хаукала про те, що буртаси межують з козарами, «і вони (буртаси, – І.А.) – нарід, що стелеться вздовж долини [ріки] Ігіль». Б.А. Рибakov за даними надволзьких маршрутів IX – X століть локалізує землю буртасів вгору вздовж Волги від району сучасної Дубовки (вище Волгограда) до району Увека або гирла річки Мечетки. Точно так же буртаси локалізовані на мапі ал-Ідрісі (XII століття). Виходить, що на цій території до 30-х років IX століття повинні були мешкати і угорці, однак про них немає ніяких подібних відомостей. Прабатьківщину угорців джерела поміщають в лісостеповому Надураллі, але буртаси там не містились... А.Х. Халіков пов'язував з буртасами «виявлені в Пензенському краї пам'ятки типу Арміювського курганно-грунтового могильника», датованого IX – X століттями. Давньобулгарська і давньоугорська приналежність могильника виключається. А.Х. Халіков припускав, «що витоки поховального обряду, матеріальної культури, а отже, і етносу племен, які залишили пам'ятки типу Арміювського КГМ, тобто буртасів, сягають корінням в Надаралля і найближчі райони західної частини Середньої Азії, Південного Надуралля», населені гузами... Гіпотеза про зв'язок буртасів з гузами¹⁷² спирається не тільки на археологічні паралелі, але і на письмові джерела. За твердженням таких джерел IX – X століть, як Ібн Руста, Гардізі, «Худуд ал-алам», Бакрі, віра буртасів походить на віру гузів. Оскільки мова йде про духовну культуру, цю подібність не можна пояснити простим запозиченням. Вочевидь, вона пояснюється етногенетичною спорідненістю. А у Марвазі є пряма вказівка на те, що буртаси є одним з племен гузів... На думку Р.Г. Кузєєва, «початкова історія буртасів пов'язана з аланською іранськомовною¹⁷³ етнолінгвістичною спільністю»...» (Ігор Антонов, «Стародавні угорці в етногенезі башкир і інших народів Урало-Надволжя», <http://vatandash.ru/index.php?article=1693>);

«За даними краніології на нашому матеріалі можна виділити два основних антропологічних типу без особливо різких граней, що іноді переходять один в інший: брахікранний зливкінський тип з невеликою монголоїдною домішкою, що має свої локальні особливості в будові носової зони і ширини обличчя, і брахікранний, або мезобрахікранний, європеоїдний тип із середніми розмірами лицьової і мозкової частини черепа, звичний основній масі населення. Всі антропологічні параметри досліджуваного

¹⁷¹ Але ж пізніше стали підкорятися царю болгар, – П.Д.

¹⁷² Балтськомовними або ж на той час вже ослов'яненними гудами-торками, – П.Д.

¹⁷³ Насправді ж, вона пов'язана з балтсько-слов'янськомовною етнолінгвістичною спільністю, – П.Д.

населення вкладаються в середні категорії міжгрупових варіацій ознак. Цікаво відзначити, що і сільське населення окремих районів Волзької Болгарії не відрізнялося істотно від міського населення домонгольського періоду... За даними остеології, всі шість серій чоловічої частини популяції волзьких болгар відрізнялися невисоким або середнім ростом-від 161 см до 167 см (за Пірсоном). Серед досліджуваних кістяків з Ханської усипальні виділялося кілька індивідів понад 170 см¹⁷⁴. Мабуть, ці індивіди походили з першого покоління від змішаних шлюбів (Бунак, 1981). Основна ж маса населення з цього могильника мала середній зріст 165 см, хоча за вказівниками пропорцій всі шість груп в середньому об'єднуються за своїм брахіморфним типом статури. Найбільші величини довгих кісток були відзначені у населення з Ханської усипальні, Чотирикутника і раннього I Старокуйбишевського могильників» (Герасимова М.М., Рудь Н.М., Яблонський Л.Т., «Антропология античного і середньовічного населення Східної Європи», <https://cyvapy.pf.ru/content/antropologiya-antichnogo-i-srednevekovogo-naseleniya-vostochnoy-evropy>).

4. Формування сучасних германських мов на неіндоевропейських субстратах у темних століттях Середньовіччя

Як данські, так і норвезькі, і шведські варяги та вікінги, вочевидь, були двомовними, бо дуже довго розмовляли в своїх родинях слов'янськими мовами своїх пращурів сарматів, юечжів і аланів, а з тубільцями Європи спілкувалися різними слов'янсько-балтсько-тубільськими піджинами, на основі яких поступово і сформувалися діалекти новотевтонських мов. Саме ці новотевтонські мови і названі помилково германськими мовами, не зважаючи на те, що античні германці були переважно слов'янськомовними чи балтськомовними.

Вельми значною в сучасних германських мовах є тюркська і фіно-угорська спадщина. Наприклад, якщо в більшості тюркських мов прислівник формується, як правило, за допомогою кінцевих складів -le, -lü, -li, то і в англійській мові використовується для цього ж подібний крайовий склад -ly (наприклад, турец. «şiddetle», азерб. «güclü», узб. «kuchli», англ. «highly» – сильно). Для вираження синтаксичних відносин в англійській, як і в тюркських, і в фіно-угорських мовах, крім прийменників часто використовуються також і післясклади (postpositio). Наголос в сучасних германських, як і в тюркських і в фіно-угорських мовах, падає, як правило, на перший (кореневий) склад:

«Слід зазначити, що тюркський сингармонізм розглядається деякими науковцями як явище, аналогічне за своєю природою російській або англійській редуції голосних. Звідси випливає, що тюркський сингармонізм так само, як і російська редуція, обумовлений наголосом, який колись падав не на останній, а на перший склад. Цим фактом можна пояснити, чому тюркська гармонія голосних не розглядається як живий фонетичний процес...» (Р.Ж. Кондибаєва, «Питання дослідження словесної просодії в тюркології», http://www.rusnauka.com/34_VPEK_2012/Philologia/3_121131.doc.htm);

«Нарешті, початковий (кореневий) наголос був і залишається характерним для саамських і надбалтійсько-фінських мов. Ця германсько-прібалтійсько-фінсько-саамська паралель інтерпретувалася і в XIX столітті (Förstemann 1874) і продовжує інтерпретуватися декотрими і зараз (Wiik 1997; 1999; 2002), як слід «фінського» (за Віік уральського) субстрату в германському. Однак, незважаючи на існування очевидної типологічної паралелі, що виявляється в зміні типу акценту і інтонації в сучасній шведській мові Фінляндії, яка пояснюється фінським впливом, і на те, що контакти населення, яке мешкає на західному і східному узбережжі Балтійського моря, відносять до 3200 – 2300 рр. до н.е., (Kallio 2003), а контакти протогерманців з північними сусідами на Скандинавському півострові не молодше 1000 р. до н.е., припущення про фіно-угорський

¹⁷⁴ Вочевидь, представників шляхетних сарматських родів, – П.Д.

вплив на зрушення наголосу в протогерманській, як правило, відкидається (ibid.), найчастіше з соціолінгвістичних причин, які або експлікуються, або маються на увазі... Природно, що, якщо прийняти припущення щодо фіно-угорського впливу на появу початкового наголосу в германських і частково в балтійських мовах, виникає питання, про час появи початкового наголосу в самих угорсько-фінських мовах. Крім саамських і надбалтійсько-фінських мов початковий наголос є характерним мансійській (Рамбандеева 1973; Куркіна 1986) і угорській. Як правило, він залишається на першому складі в хантійській (Терешкін 1966), що більш явно виражено в західних діалектах. У східних діалектах є обмеження вживання початкового наголосу, пов'язане з якістю голосного (Куркіна 1986; Хонті 1993). Однак і в цьому випадку голосні першого складу, незалежно від наголосу, завжди характеризуються чіткістю і напруженістю, що перешкоджає редукції їх (Куркіна 1986: 126). Крім того, початковий наголос, як правило, падає на перший склад у комі-зирянській (Бубріх 1949; Баталова 1993). У комі-перм'яцькій мові, де наголос морфологізовано, він ніколи не падає на словозмінну морфему, а завжди залишається на якомусь складі основи (Баталова 1972). У ерзя-мордовській, де наголос може бути різномісним і вільним в нейтральному стилі мови він також зазвичай фіксується на першому складі (Феоктистов 1993). У фінсько-угорських мовах лише в деяких рідкісних випадках в споконвічних словах відмінність в наголосі може мати фонологічне навантаження, як, наприклад, в комі-перм'яцькій. Навіть це побіжне порівняння наголосу в сучасних фінсько-угорських мовах дозволяє погодитися з припущенням Ітконена про початковий характер наголосу в протофінсько-угорській (Itkonen 1955). Нарешті, початковий наголос є характерним для одної з найбільш архаїчної самодійської мови – для енецької (Терещенко 1993). Така ж тенденція спостерігається і в нганасанській, де «у разі словотворення і словозміни наголос, як правило, зберігається на кореневій морфемі» (Терещенко 1993). Початковий наголос в енецькій (*енецькій, – П.Д.) і нганасанській може свідчити про загальноуральський характер початкового наголосу» (доктор філолог. наук Юрій Кузьменко, «Ранні германці і їхні сусіди», <https://www.twirpx.com/file/687370/>; https://www.studmed.ru/kuzmenko-yu-k-rannie-germancy-i-ih-sosedi-lingvistika-arheologiya-genetika_4f2e2f2792a.html; https://iling.spb.ru/pdf/kuzmenko/kuzmenko_2011.pdf);

«Відомо, що у стародавніх індоевропейських мовах наголос був відносно вільним і рухомим – він міг падати на будь-яку частину слова (кореневу морфему, афікс або закінчення). Однак в германських мовах наголос стає силовим, або динамічним, він фіксується на першому складі, який, як правило, був кореневим (рідше – префіксальним). Решта складів у слові (суфікси і закінчення) стають ненаголошеними. Таким чином, в германських мовах усі граматичні закінчення виявилися в ненаголошеному положенні, що, безсумнівно, сприяло процесу редукції і поступовому відпаданню флексій. Фіксація наголосу на першому складі спричинила за собою значні фонетичні та морфологічні перетворення. Так, наприклад, наголошені склади вимовлялися з великою чіткістю і виразністю, в той час як відмінності між вимовою ненаголошених складів стали поступово стиратися і з часом практично перестали відчуватися. Тому багато граматичних закінчень стали зливатися з суфіксами, а згодом редукувалися і відмерли. ...на ранніх етапах розвитку германських мов система відмінювання іменника була дуже складною. Однак деякі сучасні германські мови в процесі історичного розвитку зазнали значного спрощення, втративши більшу частину флексій. Більш далі пішли цим шляхом англійська і, особливо, африкаанс – останній повністю втратив рід і відмінок іменника, зміну дієслова за особами і числами. Навпаки, німецька, фарерська і, особливо, ісландська відрізняються великим багатством морфології. У цих мовах зберігаються три граматичні роди, чотири відмінка (правда, в фарерській родовий відмінок вживається лише в книжковому стилі). Для основної ж маси сучасних германських мов характерно спрощення родової системи і системи відмінювання...» (Є. Руденко, «Вступ до німецької філології» / «Лінгвістичні особливості германських мов»,

<https://studfiles.net/preview/3243569/page:10/>; <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=525872>);

«Найважливіша загальна ознака германських мов – динамічний (силовий) наголос на першому (кореневому) складі. У безпрефіксних дієсловах і іменниках кореневий і перший склади збігаються. У дієсловах і іменниках з префіксами місце наголосу неоднаково: в префіксальних іменниках і прикметниках наголос падає на перший склад, тобто. префікс, а в префіксальних дієсловах – на кореневий склад: пор. гот. «andahafts» – відповідь і «and'haſjan» – відповідав. Один і той же префікс у залежності від місця наголосу в слові міг мати різний характер, різні звукові варіанти: більш повний – в іменникових утвореннях, в тій чи іншій мірі редукований – в дієсловах. Причина такої відмінності в наголосу, є мабуть, в різночасності виникнення даних утворень. Закріплення сильного динамічного наголосу на першому складі справило значний вплив на розвиток ладу германських мов і посилило тенденції, які діяли вже в період германської мовної спільності. Воно виділило головний в сенсовому плані склад і сприяло, ймовірно, редуції ненаголошених складів; в результаті дії законів кінця слова довгі голосні скорочувалися, а короткі послаблялися і редукувалися або зовсім відпадали. Перший етап редуції пройшов вже, мабуть, в загальногерманській мово-основі, в подальшому ця тенденція діяла з різною силою в різних герм. мовах» (Е.М. Крепак, А.Л. Сотникова, «Вступ до німецької філології», <http://vved-v-germ-phil.cvsu.ru/7.html>).

На індоєвропеїзування прибули до Європи брахікранними брונетами – балтсько-слов'янськомовними античними сарматами і їхніми нащадками германцями як підкорених ними фінськокомовних тубільців скитів та інших північноєвропейських доліхокранних блондинів, що спілкувалися мізерними наборами переважно односкладових¹⁷⁵ чи в кращому випадку двоскладових слів без флексій, так і прототюрксько-германськомовних сако-масагетських племен, що прийшли до Європи пізніше, вказують не тільки зміна у вимові приголосних, але і швидка деградація і опрощення (редукція) чужої тубільцям і сако-масагетам балтсько-слов'янської лексики. На основі цієї спотвореної лексики і сформувалися спочатку піджини, якими в античні часи спілкувалися з тубільцями Європи балтсько-слов'янськомовні германці і які в темні століття Середньовіччя врешті-решт і перетворилися в сучасні германські мови. Можливо, редуції індоєвропейської лексики в сучасних германських мовах вельми посприяла і цинга:

«Розшарування загальноєвропейської мови почалося зовсім не з падінням Константинополя, а набагато раніше: з глобальним похолоданням і чумою XIV ст. Не стільки ізоляція окремих груп населення, скільки цинга, що стала наслідком похолодання, різко змінила фонетичну картину Європи. Немовлята, зуби яких випадали, не встигаючи вирости, фізично не могли вимовити зубних звуків, а решта їхнього мовного апарату вимушено перебудовувалася для мало-мальськи виразної вимови найпростіших слів. Ось у чому причина різючих фонетичних змін в ареалі, де лютувала цинга! Звуки «d», «t», «th», «s», «z» випадали разом з зубами, а розпухлі від цинги ясна і язик не могли вимовити стяжіння двох приголосних. Про це мовчазно свідчать французькі «sigconflexes» над голосними буквами. Крім території Франції, сильно постраждала фонетика на Британських островах, у Нижньої Німеччині і, частково, в Польщі («пшекання»). Там же, де цинги не було, фонетика не постраждала – це Росія, Надбалтика, Україна, Словаччина, Південнослов'янська, Румунія, Італія і далі на південь. Найбільш поширеними мовами у XVIII ст. Британська Енциклопедія називає дві: арабську і слов'янську, до якої віднесені не тільки нинішні мови слов'янської групи (в тому числі «угорська» = словацька), але і коринфська¹⁷⁶. Однак в цьому немає нічого дивного: населення півострова Пелопоннес говорило слов'янським – македонським діалектом. У самій же цитованій Британській Енциклопедії звук «s» на початку і в середині слова ще передається не звичайною рядковою «латинською» буквою «s», а готичною «f», наприклад, слово «success» пишеться

¹⁷⁵ Подібно до хуася Китаю [Tsung-tung Chang, «Indo-European Vocabulary in Old Chinese», <https://publikationen.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/year/2009/docId/7147>], – П.Д.

¹⁷⁶ Вочевидь, Carinthian – каринтійська = словенська, – П.Д.

як «fuccefs». При цьому англійська вимова кінцевого «s» відповідає фонетиці російської мови: енциклопедія приводить дві різні вимови слова «as» в цитованій в ній фразі з Шекспіра «Cicero was as eloquent as Demosthenes», де перше «as» транскрибується як «afs» (читається «ес елоквент»), а друге, перед дзвінком приголосним, становиться дзвінким, як і в російській, до «az» (читається приблизно як «ез Демосфінз»). Документи римсько-католицької церкви, зокрема Турського Собору, свідчать, що переважна частина населення, наприклад, Італії¹⁷⁷ до XVI ст. говорила на «Rustico Romano», на якому Собор рекомендував читати проповіді, бо книжкової латини парафіяни не розуміли. Що ж таке «Rustico Romano»? Це не вульгарна латина, бо інакше так би і написали! З одного боку «Rustico» – це мова вандалів, балтсько-слов'янська мова, словник якої наведено, зокрема, в книзі Мауро Орбіні, виданої в 1606 р. (Origine de gli Slavi & progresso dell Imperio loro di Mauro Orbini R. In Pesaro appresso Gier. Concordia, MDCVI). Відомо, що слово «rustica» позначало в середні століття не тільки грубе, сільське, а й книгу в шкіряній (сап'яновій, тобто перської або руської вичинки) палітурці. Мова, сьогодні найбільш близька до «Rustico» – хорватська» (Ярослав Кеслер, «Мова та цивілізація. Якою мовою говорила Західна Європа в XI – XV століттях?», <https://cont.ws/@sage/139374>; <https://cosmos.mirtesen.ru/blog/43902373540/YAroslav-Kesler:-YAZYIK-I-TSIVILIZATSIYA>);

«Однак треба зазначити, що гіпотеза про те, що всі мови розвивалися зі свого початкового кореня, теж мало спроможна – набагато більше є даних, які вказують на те, що всі самостійні (не гібридні) мови вийшли з одного кореня, але відбувалося це в різні часи, тому ступінь відмінностей цих мов одна від одної у всіх випадках різна. Але зауважимо, що є всі підстави вважати, що люди, кажучи мовами, що вже відрізнялися, все ще розуміли один одного, різке розходження між європейськими мовами, зокрема, настало тільки у 10 – 12 століттях, а повне нерозуміння іноземних мов можна констатувати лише в епоху завершення створення і відокремлення національних держав – у 17 – 18 ст. У всякому разі, в історичних джерелах колишніх тисячоліть люди зустрічаються в різних точках землі і вільно спілкуються без допомоги перекладачів; таким чином, прив'язка моменту виникнення окремої мови до моменту становлення етносу неправомірна – критичним фактором в цьому роді стане тільки завершення формування націй і створення окремих національних держав; до 16 століття кордонів в світі і Європі, зокрема, взагалі не було – поява розділових державних кордонів фіксується тільки після 16 століття... Ознаки, що відрізняють германські мови від інших індоевропейських мов, такі як зрушення наголосу, перший перебіг, становлення нової дієслівної системи і поява нових дієслівних формантів, поява двох форм прикметників і ін. В Першому давньоісландському граматичному трактаті, який був написаний в 12 столітті йдеться про те, що у ісландців і англосаксів одна мова, причому мова йде в даному випадку не про мову датських завойовників Англії, а саме про давньоанглійську (Benediktsson 1972). У сазі про Гуннлауга Зміїного Язика говориться про те, що до завоювання Англії в 1066 році норманами Вільгельма Завойовника, що говорили французькою, там була та ж (редукована сербська / *серпська – зміїна? – П.Д.) мова¹⁷⁸, що і в Ісландії (Gunnlaugs saga Ormstungu, Kap. 7). Що стосується інших фонологічних, граматичних і лексичних ознак, то виникли вони не одночасно, і процес утворення нових загальних ознак тривав і триває в окремих германських мовах – і це на тлі згасання старих спільнот: ми маємо справу тут з історичним континуумом різно-тимчасових інновацій, які призвели до такого стану, що люди, які говорять цією мовою, перестали розуміти тих, у кого цих змін не відбулося або відбулися інші зміни... Отже, відповідь на питання «хто породив германців», що побудували Європу, простий: це швидке дитя – плід колективних

¹⁷⁷ А також не тільки ломбарди в Італії, а і споріднені як їм, так і гунам вількінам, і аланам-торкам валлони Ельзасу, Бельгії та Нормандії теж дуже довго говорили на «Rustico Romano», – П.Д.

¹⁷⁸ Редукована сербська / *серпська – зміїна мова, – П.Д.

зусиль всієї індоєвропейської¹⁷⁹ групи народів, особливо пращурів праслов'ян¹⁸⁰» (Лариса Миронова, «Ці гарячі германські хлопці. Зразкові варвари?»), <https://www.proza.ru/2015/03/30/1241>);

«Зазвичай піджинізовані мови виникали за умов контактів завойовників з місцевим населенням завойованих територій¹⁸¹, або як засіб рівноправного спілкування (лінгва-франка) – як правило, в результаті і заради торгових відносин. Зазвичай ці квазі-мови відрізняються примітивністю граматики і різномірністю словникового запасу, функціонуючи лише як засіб міжетнічного спілкування. Спочатку володіючи суто утилітарним призначенням і низькою престижністю, при певних умовах піджин може з часом стати досить престижним, кодифікованим і навіть стати єдиною (рідною) мовою для його носіїв (як це відбувалося, наприклад, з дітьми рабів на плантаціях), функціонуючи як повноцінна так звана креольська мова (наприклад, біслама і ток-писін)¹⁸²...» («Піджин», <https://ru.wikipedia.org/wiki/Піджин>; «Піджин і креольські мови», https://pikabu.ru/story/pidzhin_i_kreolskie_yazyiki_5883756);

«Першим прикладом піджину можна вважати англійську, яка сформувалася як суміш британської (кельтської), саксонської (германської) і французької мов. У сучасній англійській мові, на думку деяких лінгвістів, 30% кореневих слів германського¹⁸³ походження, 31% з французької мови, 20% з латини, 3% з грецької. Решта 16% припадає на кельтські та інші мови (і в тому числі і на праслов'янську, – П.Д.)» (А. Концева, «Мова як засіб комунікації», http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Philologia/7_102118.doc.htm);

«Сучасна англійська є індоєвропейською лише остільки, оскільки вона пов'язана з індоєвропейською наступністю через безперервний ряд поколінь, що завжди відчували себе мовлячими і бажали говорити, як їхні попередники¹⁸⁴. Але якщо розглядати лінгвістичний тип [мови] як такий (відволікаючись від безперервної спадкоємності), що є історичним фактом, який не володіє в даний час реальністю, немає нічого більш далекого від індоєвропейського типу, ніж сучасні англійська або данська мови. Дуже важко було б довести, розглядаючи тільки сучасну англійську і забувши про її минуле, що англійська – це індоєвропейська мова¹⁸⁵...» (Антуан Мейє, «Основні особливості германської групи мов», <http://urss.ru/cgi-bin/db.pl?lang=Ru&blang=ru&page=Book&id=213932>; <https://www.klex.ru/x5z>);

«Найбільшого поширення набула теорія субстрату... Це теорія підшарку, яку висунув А. Мейє. 1-й перебіг приголосних і зміна наголосу викликані подіями в суспільному житті племен, які говорили на цих мовах. Германські мови утворилися в результаті підкорення племенами, що говорили індоєвропейськими мовами¹⁸⁶, майбутніх прагерманців, які говорили неіндоєвропейськими мовами. Підкорені племена прагерманців – неіндоєвропейців засвоюють мову переможців – індоєвропейців, але, засвоюючи її, вносять до неї деякі вимовні звички і навички, притаманні тій неіндоєвропейській мові, на якій вони раніше говорили. Ці вимовні звички, зокрема, запізнювання дії голосових зв'язок, відображаються в германських мовах. При такому розумінні особливості фонетичного ладу германських мов є результатом впливу підкореного субстрату, або підшарку. Інакше кажучи, не мова переможців впливає на подальший розвиток [об'єднаної] мови переможених народів і народів переможців, а мова переможених, тобто вихідна, початкова мова поволі консервує ті норми, які в ній завжди існували. Противники

¹⁷⁹ І автохтонної неіндоєвропейської групи народів, – П.Д.

¹⁸⁰ Тобто темно-червоношкірих чорноволосих і брахікранних праслов'ян, – П.Д.

¹⁸¹ Наприклад, європейців-колонізаторів з колонізованими народами та савроматів і сарматів з тубільцями Європи, – П.Д.

¹⁸² А також і англійська мова, – П.Д.

¹⁸³ Точніше, сакського прототюркського та скитсько-тракійсько-іллрійського фінського походження, – П.Д.

¹⁸⁴ Тобто як слов'янськомовні античні англійці, юти, фризи, так і інші їхні попередники, – П.Д.

¹⁸⁵ Якщо ж англійську мову можна розглядати як індоєвропейську, то тоді тим паче маньчжурську мову можна розглядати як шістнадцяту слов'янську мову (після п'ятнадцятої – ідішу), – П.Д.

¹⁸⁶ Переважно балтськими та слов'янськими мовами, – П.Д.

теорії субстрату, вказуючи на те, що вона не може отримати безперечного підтвердження і залишається дискусійною, прагнуть знайти пояснення усіх розглянутих фонетичних явищ у внутрішньому розвитку самих германських мов. Що ж стосується системи наголосу, то природно припустити, що вже в первісній мові підкорених племен прагерманців існувала система фіксованого наголосу на першому складі, яка і була засвоєна пізніше германськими мовами. Згідно з однією з точок зору, система германського наголосу змінюється в результаті прагнення германців виділяти за допомогою наголосу той склад слова, який є носієм речового значення, тобто кореневий склад» (доктор філолог. наук Наталія Дрожащих, «Лекції з германської філології», <https://www.twirpx.com/file/508021/>);

«Частина ознак, типологічно рідкісних, таких як, наприклад, преаспірація¹⁸⁷ і преоклюзивні сонорні, дійсно, можуть вказувати на субстрат, однак це далеко не єдине можливе пояснення. Оскільки ці ознаки пов'язані в саамській з функціонуванням чергування ступенів, і оскільки преаспірацію відзначали і в одному з діалектів ненецької, і в мансійській мові, а сліди її є і в інших фінсько-угорських мовах (див. Kusmenko 2008), можна припустити не загальний північно-західно-європейський субстрат в частині кельтських, частині скандинавських і саамських мов, а саамський субстрат в скандинавських мовах з поширенням ряду рис цього субстрату в кельтські мови, які зазнали сильного скандинавського впливу в епоху вікінгів. Саме Шотландія та острів Мен були центрами поширення західно-скандинавської експансії. Поряд з гіпотезами про доіндоєвропейські мови, які повністю зникли, але залишили сліди в германській та ряді сусідніх мов, є гіпотези і про те, що субстратами ряду індоєвропейських мов північної та північно-західної Європи були неіндоєвропейські мови, нащадки яких зберігаються в сучасній Європі. Найбільш поширеними останнім часом є гіпотези про васконський (баскський) субстрат для ряду індоєвропейських мов західної Європи, в тому числі і для германської, і гіпотеза про фіно-угорський субстрат германської... Припущення про те, що ряд германських ознак може бути пояснено фіно-угорським субстратом, висловлювалося і в XIX столітті і має прихильників і зараз. Одним з найбільш активних проповідників цієї гіпотези є фінський фіно-угрознавець Калеві Віік, який в своїх роботах наполягає на тому, що всі найважливіші зміни фонологічної системи протогерманської (початковий наголос, перше пересування приголосних, зміни / o / > / a /, / ō / > / ā / і ряд інших змін) пояснюються уральським субстратом (Wiik 1997; 1999; 2002a; 2002b)... Германську зміну приголосних за так званим законом Вернера (становлення дзвінкшими споконвічних *ph*, *th*, *kh* і *s*, якщо наголос не падав на попередню голосну) також пов'язували з процесами в саамсько-надбалтійських мовах, які викликали чергування ступенів. Чергування ступенів пов'язують, однак, не з наголосом, а з відкритістю другого складу... Всі вищезазначені германські інновації, які можуть бути пояснені фіно-угорським субстратом, відносяться до галузі просодики¹⁸⁸, яка в першу чергу піддається субстратному впливу, проте, можливо, що до цієї групи належать і особливі германські чергування приголосних, на які звернув увагу Куйпер. Куйпер розглядає чергування простих проривних гемінованих, преназалізованих і щілинних в германських мовах як слід невідомого субстрату... Однак чергування проривних щілинних і коротких і довгих приголосних, типова риса чергування ступенів в фінсько-угорських мовах. У саамській в корені після ударної голосної чергуються довгі і короткі преаспіровані (*ht* – *htt*), довгі дзвінки непреаспіровані та довгі глухі (*tt* – *dd*), прості преаспіровані і щілинні (*ht* – *ḥ*) (див. Таблиці чергування ступенів в різних саамських мовах Wiklund 1896), що повністю відповідає зазначеним Куйпером чередуванням у германських мовах. У західносаамських мовах є і зміна (*nd* > *dd*, *ng* > *gg*, *mb* > *bb*). Отже, в період проходження цієї зміни можна уявити собі і факультативне чергування типу *nD* – *DD*, тобто саме те чергування, що реконструюють для передбачуваного невідомого догерманського субстрату» (доктор філологічних наук Юрій

¹⁸⁷ Придихання, що йде попереду проривного приголосного, – П.Д.

¹⁸⁸ Інтенаційно-виразного забарвлення мови, – П.Д.

Кузьменко, «До питання щодо неіндоевропейських субстратів у германській», <http://www.philology.ru/linguistics3/kuzmenko-13.htm>);

«Андерсон зібрав безліч прикладів того, що угорсько-фінські мови схильні змінювати гортанну в шиплячу. Треба зауважити, що така ж зміна зустрічається і в слов'янсько-литовських мовах, якими говорять раси, що більше всіх інших арійських рас наближаються до угорсько-фінського типу... Тому здається ймовірним, що багато з фонетичних та граматичних відмінностей, якими розрізняються арійські мови, зобов'язані своїм походженням тому факту, з яким нас вже ознайомили дослідження антропологів, саме, що народи арійської мови належать не до однієї раси, а до багатьох рас, які у віддалені часи проміняли свою первісну мову на мову арійських завойовників» (Ісаак Тейлор, «Походження арійців // Слов'яни і арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php);

«...«З точки зору компаративістів завдяки редуції¹⁸⁹ було зруйновано початкове багатство флективних форм європейської «прамови»; складна і диференційована різноманітність закінчень змінилася блідістю і одноманітністю; щоб частково відновити втрачене, вводяться до вживання слова-префікси, характерні для аналітичного ладу. Основна парадоксальність цієї концепції, що є до сих пір панівною в західній лінгвістиці, полягає в тому, що прогрес мислення (змісту) в загальному ході історичного процесу супроводжує регрес і деградація прийомів мовного вираження (форми)» [Жирмунський]... Розглянувши як 6 фонетичних, так і 2 граматичних моментів, можна відзначити, що сходжень між германськими та тюркськими мовами набагато більше, ніж можна було б очікувати від випадкових збігів. При цьому на відміну від лексикології, граматичні сходження неможливо пояснити запозиченнями, бо граматичні явища не запозичуються. Вони можуть розвинути лише на загальному мовному субстраті, коли мови виявляються тотожними в своїй основі, але далеко розійшлися в силу різних історичних причин. Тюркські мови з точки зору сучасного мовознавства не належать до числа індоевропейських. Їхня типологія на сьогодні до кінця не побудована, існує кілька типологічних схем (В.О. Богородицького, В.В. Радлова, Ф.Е. Корша, О.М. Самойловича, С.Ю. Малова, М.О. Баскакова)... Слабка розробленість тюркського мовознавства стала причиною рідкісного залучення його даних для порівняння з германськими мовами» (Валерій Чудінов, «Ваґрія. Варяги Русі Яру: нарис деполітизованої історіографії // Свідчення фонетики та граматики», <http://flibusta.site/b/426942/read>);

«...г. Шаве стверджує, що розумова перевага належить іншій (короткоголової, – П.Д.) расі. «Подивіться, – каже він, – на відмінно сформовану голову іранців і індусів, настільки інтелігентну і настільки добре розвинену. Подивіться на досконалість цих дивовижних мов – санскриту та зенду. Германці лише спотворили і зіпсували прекрасну будову початкової арійської мови». Уйфальві каже, що «якщо перевага полягає лише у фізичній енергії, у схильності до підприємливості, нашестя, завоювань, то білява довгоголова раса може вимагати собі титул керівної раси світом¹⁹⁰; але, якщо ми звернемося до духовних якостей, до артистичних і розумових здібностей, тоді першість переходить до короткоголової раси». Де Мортільє настільки ж сильно виражається в цьому сенсі. Європа, стверджує він, зобов'язана своєю цивілізацією короткоголової расі...» (Ісаак Тейлор, «Походження арійців // Слов'яни і арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php);

«У германських мовах граматична категорія часу має свої особливості. В історичну епоху в германських мовах існували дві синтетичні форми часу – теперішнє і минуле, або претеритум. Спеціальної – регулярної, закріпленої за значенням форми вираження майбутнього часу не було, і значення майбутнього часу виражалось різними засобами. Ця особливість успадкована від індоевропейської прамови та загальногерманської мови-

¹⁸⁹ Редуції лексики у сформованих в темні століття Середньовіччя псевдогерманських говірок, – П.Д.

¹⁹⁰ Зважаючи на свою стабільність і агресивну слухняність паханам, – П.Д.

основи¹⁹¹. У (літературній, – П.Д.) готській мові система дієслова відрізняється бідністю словозмінних форм: існують форми теперішнього часу, минулого часу дійсного стану, одна форма теперішнього часу медіопасиву. Одна і та ж форма одного і того ж дієслова може вживатися в різних значеннях. Наприклад, форма теперішнього часу використовується для вираження теперішнього, майбутнього і минулого часу... У готській (як і в російській, – П.Д.) мові форми теперішнього часу іноді використовувалися для вираження минулого часу: «ganimiþ ... galaiþ inn» – «бере ... і увійшов» (пор. рос. «Иду я, иду и увидел...»). Форма теперішнього часу в германських мовах є немаркованою – широкою, вона може висловлювати різні значення» (доктор філологічних наук Наталія Дрожащих, «Лекції з германської філології», <https://www.twirpx.com/file/508021/>);

«Г-н Кінгтон Оліфант показав, яким чином датське завоювання мало результатом знищення старовинних (слов'янських, – П.Д.) флексійних змін в мові англів. Він показав, як, за винятком декількох форм множини, таких, як «ofen», родовий відмінок і множина на «es» замінили колишній родовий і множинне на «an» і відокремили прийменник від дієслова. Граматика була спрощена і стала легшою для вивчення. Г. Оліфант вказав також на вплив норманського завоювання, яке додало до англійських слів деякі французькі префікси і суфікси. Тевтонське завоювання Галлії призвело до подібного результату. ...коли якась раса залишає свою мову і засвоює собі іншу, то знову придбана мова примушена зазнавати деяких змін, фонетичних і граматичних, що відбувається внаслідок труднощів вимовляти незвичні звуки і розуміти складні правила граматики вже усталеної. Звідси випливає, що мова, яка втратила багато зі своїх первісних флексій і представляє багато фонетичних варіацій, найімовірніше буде мовою, придбаною внаслідок стикання, ніж мова, яка зазнала мало змін цього роду. Розглянута з цієї точки зору, литовська мова серед мов європейських має найбільш прав бути представником початкової мови. Вона зберегла набагато досконаліше, ніж мова готська і навіть ніж грецька, первісні флексії і співзвуччя. З іншого боку, тевтонські мови¹⁹² зазнали великих спотворень. Вони втратили багато з колишніх флексій, що збереглися в мовах слов'янсько-литовських і особливо в литовській. Готська мова¹⁹³ втратила двоїсте число, старовинний орудний відмінок і майже всі старовинні давальні. У відмінюванні вона втратила аористи, минуле недоконане, майбутнє і зберегла лише теперішнє і дуже слабкі сліди подвоєного минулого доконаного. Литовська мова зберегла двоїсте число і всі старовинні відмінки, так само, як і теперішнє і майбутнє; тим часом як південнослов'янські мови зберегли аорист і минуле недоконане. У всіх цих пунктах мови слов'янсько-литовські стоять ближче до первісної арійської мови. Литовська фонологія є також самою первісною, як це видно з порівняння литовського «dalptan» з тевтонським «delfan» – копати; «gibanti» з «giban» – давати; «woazis» з «ask»; «lomiti» з «lam»; «pulkas» з «folc»; «klente» з «hrind»; «kiausze» з «haus»; «kaistu» з «heito», «heiz» з «hot»; «gladuku» з «glat»; «tukstantis» з «thusandi» і «thousand» (тисяча)... Якщо ми перенесемося в епоху, набагато ближчу до нас, то ми побачимо, що до кінця неолітичного століття тевтонська раса була найбільш відсталою, так як тевтонські слова, що відносяться до цивілізації, здебільшого запозичені зі слов'янсько-литовських і кельтських мов сусідніх народів. Навіть такі суттєві слова, що відносяться до землеробського і пастушачого життя» (Ісаак Тейлор, «Слов'яни і арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php);

«За зауваженням А. Гуревича: «Археологія змусила по-новому підійти і до проблеми етногенезу германців. Germani – не самоназва, бо різні племена іменували себе по-різному. Античні автори застосовували термін «германці» для позначення групи (темно-червоношкірих, – П.Д.) народів, що мешкали на північ від Альп і на схід від Рейну. З

¹⁹¹ Вочевидь, все ж таки від більш примітивних неіндоевропейських субстратів, – П.Д.

¹⁹² Тобто середньовічні і сучасні псевдогерманські мови, зважаючи на те, що мова тевтонів, як і мова кимврів, вочевидь, була кельтською, – П.Д.

¹⁹³ Точніше, літературна псевдоготська мова, що не мала безпосереднього відношення до слов'янських говірок простонароддя античних готів, – П.Д.

погляду грецьких та римських письменників, це племена, які розташовані між кельтами на заході та сарматами на сході. Слабке знання їхнього побуту та культури, майже повне незнайомство з їхньою мовою та звичаями робили неможливим для сусідів германців дати їм етнічну характеристику, яка мала б якісь позитивні відмітні ознаки. Перші певні археологічні свідчення про германців – не раніше середини I тисячоліття до н.е. і тоді «германці» стають археологічно відчутні, але й у цей час не можна всю територію пізнішого розселення германців розглядати як якусь археологічну єдність (Монгайт, 1974; порівн.: Die Germanen, 1978). Мало того, ряд племен, яких давні відносили до германців, мабуть, такими або зовсім не були, або ж являли собою змішане кельтсько-німецьке населення¹⁹⁴. В якості своєрідної реакції на колишню націоналістичну тенденцію зводити походження германців до давнини і простежувати безперервний автохтонний розвиток їх, починаючи з мезоліту, нині лунають голоси науковців про невизначеність етнічних кордонів, які відокремлювали (сучасних, – П.Д.) германців від інших народів. Резюмуючи пов'язані з проблемою германського етногенезу труднощі, видатний західнонімецький археолог запитує: «Чи існували взагалі германці?» (Nachmann, 1971; порівн.: Döbler, 1975)» (Олександр Рогожин, «Від Зігфрида до Рюрика. Епічна історія «варварської» Європи», <https://aloslum.livejournal.com/>; <https://aloslum.livejournal.com/profile>);

«Германська фонетика – це фонетика індоєвропейська, перенесена в систему чужих навичок і тенденцій... Германська мова, що настільки різко порвала з індоєвропейськими навичками, є індоєвропейською мовою, якою розмовляє нова нарічність, що прийняла індоєвропейську, але вимовляє її частково на новий лад; завойовники¹⁹⁵, що принесли з собою індоєвропейські мови, не були ні досить численні, ні досить могутні, щоб нав'язати свій спосіб вимови; населення, що підкорене ними і прийняло їхню мову, сприяло поширенню типу вимови, відмінного від старого, і нових тенденцій» (Антуан Мейє, «Основні особливості германської групи мов», <https://www.klex.ru/x5z>, <http://ugi.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/NAUKOVI-STUDIYI-VIPUSK-4-6.pdf>, стор. 311; <http://urss.ru/cgi-bin/db.pl?lang=Ru&blang=ru&page=Book&id=213932>);

«Ботукан зазначає, що для багатьох германських слів, які не мають індоєвропейської етимології, характерна однакова структура. Багато з них є двоскладовими і мають чергування голосних у другому складі (пор., напр., *aþal, aþil – 'майно'; *durpul, durpil – 'поріг'; *gadul, gadil – 'родич'; *magarþ, magiþ – 'дівчина'; *hebon, hebun, *himin – 'небо' та ін. (Boutkan 1998). В деяких випадках германські слова такого типу мають відповідності в італійських мовах, див. *ha(u)bud, haubid 'head' (lat. caput). А в деяких випадках, як, зокрема, у випадку зі словами, що позначають яблуко і яблуню, що також не вважаються споконвічними індоєвропейськими, вони характерні для ряду мов Північної Європи (Hamr 1979). Подібність у структурі наведених вище слів може свідчити про те, що вони запозичені з однієї мови. Таким чином, в загальногерманській лексиці можна виявити групу слів схожої структури, які можуть бути інтерпретовані як слід невідомого «північного» субстрату. Навіть найактивніші критики германського субстратного списку, відзначають наявність у германській неіндоєвропейських термінів, характерних для деяких семантичних полів (напр., назви представників флори і фауни), помічаючи, однак, що багато ще належить зробити для остаточного з'ясування цього списку (Mees 2001: 28), з чим можна погодитися. Наявність неетимологізованих слів схожої структури свідчить все ж про наявність у германській пласта субстратних запозичень з невідомої мови (див., напр. Sausverde 1996: 142). Причому в низці випадків ця лексика могла бути запозичена з субстратної мови і в саамсько-надбалтійськофінську (як це могло статися зі словом для позначення «моря»), а можливо і в деяких випадках і у балтські мови (ibid.: 139-140) і в італійські мови (Boutkan 1998)... Нарешті, четвертим компонентом у формуванні протогерманської могла бути субстратна мова (чи мови), від якої збереглися тільки запозичені слова. Можна було б приписати цій мові і ті виняткові германські інновації, які

¹⁹⁴ Точніше, кельтсько-нормансько-балтсько-слов'янське населення, – П.Д.

¹⁹⁵ Нащадки савроматів і сарматів балтсько- та слов'янськомовні античні германці, – П.Д.

не мають відповідності в сусідніх індоєвропейських і фінсько-угорських мовах, такі, наприклад, як один з етапів пересування приголосних (ptk > fph), проте, якщо є справедливим прийняте датування цієї зміни (середина першого тисячоліття до н.е.), припущення про зв'язок невідомого субстрату з пересуванням приголосних є мало ймовірним. Таким чином, ще до формування виняткових германських інновацій у людей, які говорили протогерманською мовою, були підстави визначати її як особливу (неіндоєвропейську, – П.Д.) мову, якщо до цього часу склався особливий германський етнос» (доктор філологічних наук Юрій Кузьменко, «Формування протогерманської мови. Генетика і лінгвістика», <http://www.philology.ru/linguistics3/kuzmenko-11.htm>);

«Тейлор з особливим задоволенням відзначає, що стародавні германці¹⁹⁶ спотворили індоєвропейські мови, свідченням чого є зміни у вимові приголосних... Теза про те, що прагерманська мова є прямим нащадком праіндоєвропейської мови, вельми ненадійна; досить згадати про знамениті звукові зміни, на які вже вказували Фік, Тейлор і Бендер. Такі фонетичні зміни мають на увазі, що давні германці¹⁹⁷ в дуже значній мірі були змішані з неіндоєвропейськими народами. Але щоб уникнути цього протиріччя, можна слідом за де Мішелі відокремити індоєвропейців від мешканців Північної Європи і згадати про те, що одною з найбільш чистих індоєвропейських мов є та, на якій все ще розмовляють литовці. Але мало того що прагерманська мова явно деградувала з фонетичної точки зору, культура найбільш ранніх мешканців Скандинавії не відповідає повною мірою тим відомостям, які за допомогою порівняльного мовознавства ми можемо отримати про прабатьківщину і примітивну цивілізацію індоєвропейців» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Теорія про північноєвропейську колиску індоєвропейців», http://historylib.org/historybooks/Gordon-CHayld_Ariytsy--Osnovateli-evropeyskoy-tsivilizatsii/9; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>).

Фінська ж мова на відміну від сучасних германських мов, що деградували, навпаки вдосконалилася під впливом слов'янської мови русів-торків, що мешкали у давнину в окрузі сучасного міста Турку:

«...урало-алтайські мови перебувають у періоді аглютинації; але фінська, найпередовіша із цього класу, майже досягла флексійного періоду. Мови арійські флексійні, але у перській, французькій та англійській мовах зміни закінчень майже зникли, і ці мови майже досягли аналітичного періоду. Чим далі повертаємося назад в історію арійської мови, тим більше характер граматики виявляється аглютинативним і тим менш флексійним. Найбільш архаїчні з арійських мов, як, наприклад, литовська, найбільше наближаються до угорсько-фінської граматики, ясної, простої та логічної; тоді як в інших арійських мовах граматичні форми невизначені та темні. З іншого боку, найбільш розвинені з фінських мов стали менш аглютинативними та флексійнішими. Професор Макс Мюллер визнає, що фінська граMATика має ближчу схожість з арійськими мовами, ніж будь-яка інша. Він каже навіть, що «можна майже запитати себе, чи не вийшла граMATика цієї мови (фінської) з періоду аглютинації і чи не увійшла у флексійну течію разом із грецькою та санскритською мовами». Д-р Шрадер визнає незаперечним, що арійські мови носять на собі сліди, які доводять, що вони піднялися з нижчого ступеня розвитку, ближчого до ступеня розвитку мов урало-алтайських. Фінська мова, найбільш передова з фінсько-угорських мов, наближається до арійських мов за погодженням у числі і відмінку прикметника з іменником. Крім того, у мовах фінських та арійських кінцеве дієслівне коріння дуже подібне за звуком і значенням; займенники та інші утворювальні елементи часто схожі; вони вживаються однаковим способом і мають однаково важливе значення...» (Ісаак Тейлор, «Слов'яни та арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php).

Так як сучасні германські мови сформувалися лише в «темні століття» на різних стародавніх європейських і азійських субстратах завдяки сприйняттю ними суперстрата

¹⁹⁶ Насправді, лише середньовічні псевдогерманці, – П.Д.

¹⁹⁷ Тобто балтсько- та слов'янськомовні германці, – П.Д.

слов'янськомовних античних германців, то більшість лексики, яку відносять умовно до давньогерманської, слід розглядати як давньослов'янську. Так, наприклад, слова «князь» (япон. «kensei» – «князювання, царювання, правління, панування»), сформованому в результаті третього (прогресивної) палатизування, на думку Ш. Ондруша може відповідати прасл. *kun-ingo- – «стирчить, видатний», від «кьпъ», як і в пол. устар. «kien» – «пень, колода», словінс. «кпо» – «рукоять весла». Та й східний титул «хан / кхан / коган» може мати в зв'язку з цим теж праслов'янське походження. Хоча, звичайно ж, його походження може бути пов'язано і з походженням титулу «каган» (від прасл. *коханъ – «шановний, улюблений»; середньовічне япон. «kōhi», укр. «кохання» – любов, снскр. «kam» – любити). Або ж титул *коунігъ / князь (ранньопрасл. *kūningŭ > *кьпѣгъ > *кьпѣдзь), що має далекосхідне ранньопраслов'янське походження, може навіть означати лише правитель країни або округи – князівства (япон. «kuni / gun», англ. «country», лат. «gentem» – країна; кор. «gun», гінді «kentan», бенг. «kyāṅṅana», маратхі «kaṅṅī», англ. «county», ірл. «gsantún» – «кантон, округа») і походити при цьому від прасл. *кьпѣдзо – гніздо [місце сидіння керманіча / правителя землі – князя / *конинга]. Адже і землі як Середньої Азії і України, так і Чехії, і Палестини називалися раніше відповідно Кангхою / Кангюем / Кангом / Каном (Київ – Кянугардом / Кенугардом – князівством / округою *гардів / гарудів / гардінгів = гревтунгів / грутуннів = хорутан / хоротів) і Ханааном / Кенааном – князівством. Суфікси ж «-ing, -ung, -ang» є притаманними як маньчжурській, так і ранньопраслов'янській мовам:

«Маньчжурський афікс «unga / anga» перетворює іменник на прикметник (Рустам Набієв, «Булгар та Північна Європа», <http://www.libed.ru/knigi-nauka/718269-1-istoricheskaya-sensaciya-bulgar-severnaya-evropa-drevnie-svyazi-bulgar-and-north-europe-bbk-633-2-ros-tat-udk.php>);

«Суфікс «анг», як відомо, характерний для надбалтійських слов'ян...» (Аполлон Кузьмін, «Щодо етнічної природи варягів», <http://ec-dejavu.ru/v/Varag.html>; <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/002a/02111155.htm>).

Опісля перетворення носових голосних в звичайні в українській мові збереглося багато слів з корінням і суфіксом «-ig(x, k), -ug(x, k), -ag(x, k), -yag(x, k), -og(x, k)»: «батіг», «беріг», «біг», «обіг», «поріг», «ріг», «сніг», «стіг», «горіх», «сміх», «Буг», «луг», «друг», «плуг», «терпуг», «пастух», «лантух». Разом із тим у більшості суфіксів «-ing, -ung, -ang» зберігся носової звук «н» і втрапився крайовий звук «г» (-ін, -ин, -инн, -ан, -ань, -ун) або ж замінився звуком «к» (-інк, -инк, -енк(о), -еньк, єнк(о), -єньк, -оньк, -онк).

5. Слов'янськомовність більшості античних германців

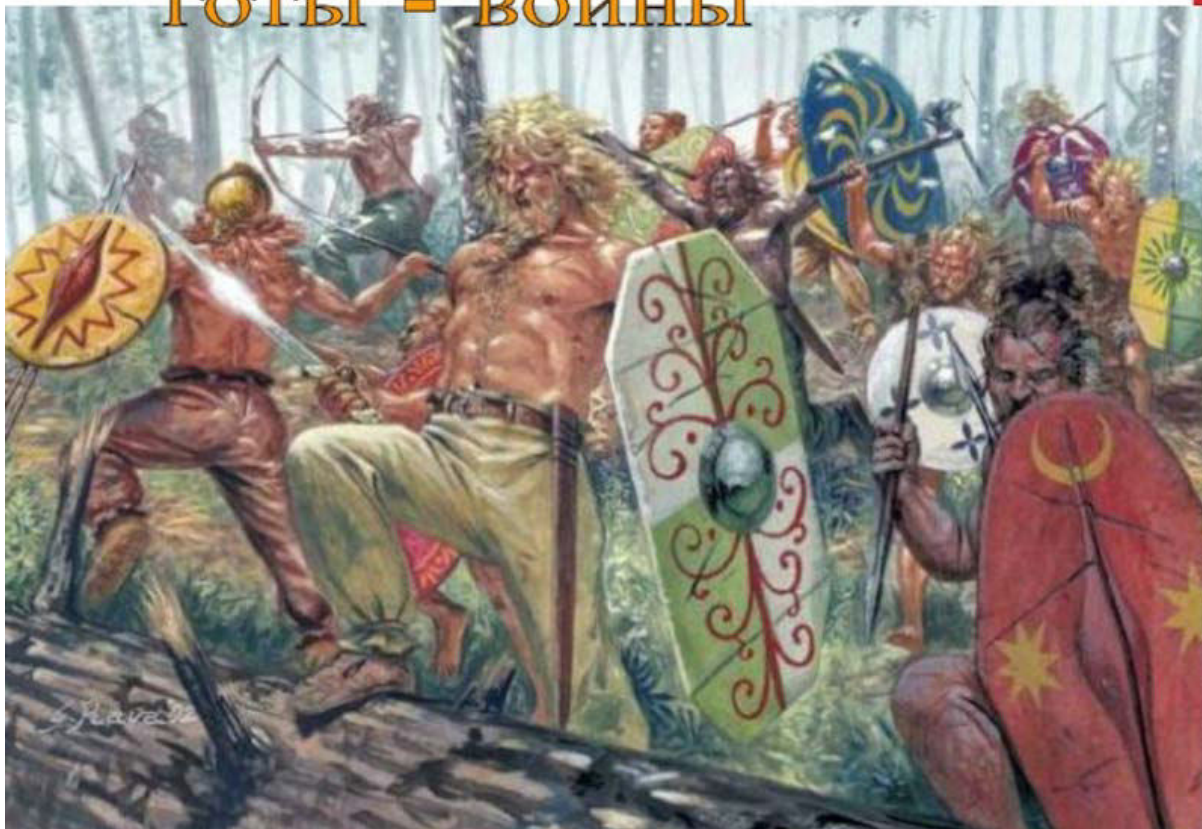
Найбільша слов'янськомовна спільнота у античні часи називалася свебами / свавами / *славами, що були, вочевидь, пращурами і вестготів тервінгів = тервунян / черв'ян:

«Сліди етноніма «свебів» збереглися в різній формі і з різним значенням у всіх германських мовах, пор. д.-в.-нім. «sw̥ba», суч. нім. «Schwaben». Вважається, що перша частина данського топоніма Svogerslev (Зеландія) також виходить з власного імені типу «SwabaharjaR». У латинських джерелах свеби вперше з'являються у Цезаря в «Нотатках про галльську війну» (Suevi). У Тацита цей етнонім пишеться з «b» (Suebi). Рукописи Страбона та Птоломея не дають можливості визначити, який саме губний приголосний передавався літерою «s»; смичний або щілинний, оскільки зміна «b > v» у грецькій сталася ще до н.е. ... Тацит відносить до свебів¹⁹⁸, семнонів, лонгобардів, ревідгнів, авіонів, англів, варінів, евдоссів, свардонів, нуітонів, гермундурів, наристів¹⁹⁹, марсінгів, квадів, бурів, лугіїв, що складаються з безлічі більш дрібних племен: готонів, ругіїв, лемовіїв, свіонів і сітонів» (Лариса Миронова, «Ці гарячі германські хлопці. Зразкові варвари?», <https://www.proza.ru/2015/03/30/1241>);

¹⁹⁸ *Свебів = славів = *слевів / *сліабів; прасл. *svěboda – свобода, ірл. «sliabh» – «гора, гірський», – П.Д.

¹⁹⁹ Норисків; нім. Norisken, – П.Д.

ГОТЫ - ВОИНЫ

Праворуч на передньому плані зображено темно-червоношкірого і чорноволосого готського воїна зі свебською (праслов'янською / стародавньокитайською) зачіскою;

«Готська військова шляхта могла носити особливі зачіски, що нагадують «свебський вузол», у зв'язку з цим гребені мали і певну соціальну значимість» (Ірина Зінківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на рубежі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

«38. А тепер слід розповісти про свебів, які не являють собою однорідного племені, як хати або тенктери, але, займаючи більшу частину Германії, і зараз ще розчленовуються на багато окремих нарідностей, які мають свої найменування, хоча всі разом вони і називаються свебами. Своєрідна особливість цього племені – підбирати волосся нагору і стягувати його вузлом; цим свеби відрізняються від інших германців, а вільнонароджені свеби – від своїх рабів. Або внаслідок родинних зв'язків зі свебами, або з наслідування їм, що має досить широке поширення, така зачіска зустрічається і в інших племен, але зрідка і тільки в молоді, тоді як свеби аж до сивини не припиняють стежити за тим, щоб їхнє волосся, що стояло торчком, було зібране ззаду, і часто пов'язують його на самій маківці²⁰⁰; а у керманичів вони прибрані ще ретельніше і майстерніше. У цьому турбота свебів щодо своєї зовнішності, але цілком безневинна: адже вони чепуряться не з любові і бажання подобатися, але намагаючись надати собі цим убором більш величний і грізний вигляд, щоб, вирушивши на війну, вселяти страх у ворогів» (Корнелій Тацит, «Про походження германців та місце розташування Германії», <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/tacit.htm>);

«У стародавньому Китаї волосся служило не просто прикрасою зовнішності, а ще вказувало на статус людини. Найчастіше чоловіки носили зачіски з довгого волосся, яке збиралося в тугі пучки на темені «цзи». Над лобом, на скронях і потилиці, волосся дуже ретельно пригладжувалося, а пучок волосся закріплювався шпилькою» («Зачіски стародавнього Китаю», <https://greecehist.ru/drevnij/drevnij-kitaj-pricheski.html>);

²⁰⁰ Як це робили стародавні китайці, серед яких мешкали праслов'яни, – П.Д.

«Чоловіки в стародавньому Китаї воліли носити довге волосся, яке укладали в пучки на маківці або на тімені. При цьому волосся потрібно було ретельно пригладити, щоб зачіска виглядала просто бездоганно» («Історія та традиції зачіски в Китаї», <https://usachi.ru/stil/istoriya-i-traditsii-pricheski-v-kitae/>);

«Ультрасучасно та спортивно виглядає звичайний «кінський хвіст», покладений у традиційний пучок чонмагу» («Чонмаге – модна зачіска, що прийшла від давніх самураїв²⁰¹», <https://yaki.me/chonmage-prichyoska-samuraev/>):

Так як сучасні германські мови сформувалися лише в темні століття Середньовіччя, то звичайно ж темно-червоношкірі античні германці розмовляли тоді переважно протослов'янськими говірками своїх сарматських пращурів. І тому-то етнонімам більшості античних германських племен і відповідають етноніми середньовічних слов'янських племен, на що вказували такі дослідники як Йосип Первольф, Сергій Толстов, Борис Рибаків, Веніамін Кобичев, Аполлон Кузьмін, Андрій Пауль, Лют Лютов та інші:

адуга́уки [лат. Aduatuci], адогіт [лат. Adogit], атаул [лат. Athaul], хаттуарії [грец. Χαττουάριοι] / аттавари [лат. Attauari], отінгіс [лат. Otingis], ютунгі [лат. Jutungis / Iuthungi,

²⁰¹ Насправді, від давніх мешканців Китаю і пращурів більшості слов'ян – свебів / свавів / *славів, – П.Д.

грец. Τουθούγγουι / вітунги [лат. Vitungi] / ютиунги [лат. Iuthiungi] / тутункри [лат. Tutuncrī], юти [лат. Iutia / Jutae, нім. Juten], убії [лат. Ubii, грец. Ουβίοι, нім. Ubier], йоти / гьоти [швед. Götar / Göter, д.-ісл. Gautar] — юечжі / отер [за Сімокаттою] / гутіі / *утіі [за Зуєвим] / ятіі / яду / атіі, аттасіі, тохари / атагори / атагури [лат. Athaguræ] / отер = гутіі, утургури / утригури / утигури = яси, тухуріні [лат. Tucherini], руси-торки / аттороси [лат. Attorozi], *тіурки = тиверці = атурезани [лат. Aturezane], *ютичі / *л'утичі / лютичі / літевичі = вільці / вільти / велети / велетаби; в'ятичі, ятвяги = судава / дайнава²⁰²;

аламанни [лат. Alamanni, грец. Ἀλαμαννοί] / алеманни [лат. Alemanni, грец. Ἀλεμαννοί] / аламбанни [грец. Ἀλαμβαννοί] / албани [грец. Ἀλβανοί] / галомани [лат. Halamanni] / галміони [грец. Γαλμίονοι / Γαλμιόνες], гломми [лат. Glommas] – галомачі / гломачі, галмати = далемінці [нім. Daleminzier] / долемінці²⁰³;

ангріварії [лат. Angrivarii, грец. Ἀγγριουάριοι] / ангри [лат. Angri], англіи [грец. Ἀγγίλοι] / англи / англіі [лат. Anglii, англ. Angles, нім. Angeln], ігілліони / інгільони, інгліни [д.-сканд. Ynglingatal, д.-ісл. Yngling], інгевони / інгвеони [лат. Ingaevones / Ingävöner / Ingväöner, д.-псевдогерм. Ingwīaiwen] — слов'янськомовні чорні болгари авнагури / оногури, ванзлі [грец. Ὀνόγουροι / Ὀνογούρων, лат. Huniguri / Unaghur] / унпугури, анкліі²⁰⁴;

анси [лат. Ansi; готське плем'я велетнів, пращурів роду Амалів] — кит. «яньцай» / *антсай = анти, ванзлі²⁰⁵;

байбари [лат. Baibari] / баовери [лат. Baoveri] — боборани [лат. Boboranen] / бобричі / бобжани²⁰⁶;

байми [грец. Βαῖμοι] / байнохуми [грец. Βαινοχοῦμοι] — ваюніти, баяндури / берендеї²⁰⁷;

*ба[н]тави / батáви [лат. Batavi, грец. Βατάβοι] / батіни [грец. Βατίνοι] / *ба[н]тали / батали [грец. Βατάλοι], *бандали / вандалі [лат. Vandali / Wandali, грец. Οὐάναολοι] / віндели [лат. Vitideli] / гунандали [лат. Gunaudali], бангіони [лат. Bangiones] / вангіони [лат. Vangiones, грец. Οὐαγγίονες], вондобарди [лат. Vondobardi] / ломбарди / лонгобарди = вінілі, *вани / *жуани = жуни / гуни [англосак. Hunum] — вінули, вінди / вінеди / вініти /

²⁰² Лат. «atra / ater», прасл. *[o]тсермъ – «темний, чорний»; жемайт. «juods», лит. «juodas» – чорний; ісп. «atezado» – смаглявий, «adustus» – обпалений, смаглявий; алб. «terr», перс. «tār», пушту «tor», курм. «tarî», тадж. «торік», осет. «tar, talung», ст.-англ. «deorc», англ. «dark», ірл. «dorcha» – «темний, черемий»; д.-грец. «ἰώδης» – «фіалковий, фіолетовий»; бенг. «Bādāmī» – «коричневий, карий, бурий»; іврит «едом / адом», д.-євр. «adamah», у клиноп. текстах «udûmu», в Септ. «Εδῶμ, Ἰδομαία, Ἰδομοῖος» – «червоний, рудий»; лтс. «odze», англ. «adder», чес., словц., в.-луж. «had» – «вуж, гад, гадюка»; англ. «asp» – «гадюка, змія»; пол. «wąż» – «аспид, вуж»; франц. «haut» – «високий, вищий»; ад. «отэр» / *[г]отэр – «згряя, гурт»; снскр. «ādiṣ» – початок; гінді «ādāra» – «честь, гідність»; тадж. «одамон» – люди; адаміти = кадім = адабі = ядави – пращури; Jotunheim – «країна велетнів»; «вітинги» – назва хрестоносцями прусської шляхти; ст.-київ. «вितязь» – богатир; швед. «jätte» – велетень; «йєті / енжей / хунгуресу» – «гігант, сніжна людина»; кит. «Jù / Jùdà», угор. «hatalmas / *hantalmas» – величезний; с.-чес. «ludie» – люди; лит. «jōti» – «іхати верхи»; нім. «hüten» – охорона; латгал. «uoda», лтс. «āda», лит. «oda» – шкіра; кит. «jīti» – «тіло, організм».

²⁰³ Річка Гломма в Норвегії; Голіяти – високі, великі або ж ті, що мешкають на височинах – пагорбах чи острівках; тадж. «калон», блг. «голіям», срб.-хрв. «гòлем», чес. «holemý» – великий; кельт. «alp / alb» – «гора, високий», «Albainn» – «Альбїон, гірський острів»; вал. «allt», лат. «collis», лит. «kalva», ісп. «loma», угор. «halom», д.-сакс., англосакс. «holm» – пагорб; норв. «holme», дан. «holmen» – острівок.

²⁰⁴ С.-грец. «ὀγγλος / онглос», лат. «angulus», італ. «angolo», блг. «ьгъл», чес. «úhel», блр. «вугал» – кут; ст.-англ. «angle» – «кут, край»; швед. «enkel» – «простий, нескладний, скромний, окремиий, особливий», лат. «anguis», лит. «angis» – змія.

²⁰⁵ Ст.-нім. «Enz / Anzi» – велетень; грец. Ἄνται; кит. «an, andan» – «темний, похмурий, тьмянний», «hóngsè» – червоний; гінді «andhera», гудж. «Andhakāra» – «темрява, п'ятьма»; снскр. «antas» – край; гінді «ant», маратхі «anta», тадж. «анчомі», пол. «ко́нса» – «кінець, край»; швед. «ensam», норв. «ensom» – самотній; англ. «ān / one», гот. «ains», ст.-сл. «єдънь / єдинь», словн. «édēn / éna / éno» – один; вірм. «anjat» – окремиий.

²⁰⁶ Пра-і.е. *bhe-bhru-, снскр. «babhrús / бабро» – темно-коричневий; д.-в.-нім. «bibar», дан. «bæver», швед. «båver» – бобер.

²⁰⁷ Можливо, нащадки північнокитайського слов'янськомовного племені баянь; англ. «baundaft» – «межа, кордон, прикордонний».

вѣнди [нім. Wenden] / венеди [лат. Venedi / Venethae / Venethi, грец. Ουενέδοι, англосакс. Winedas], венендери, фінеди [лат. Finedi] (ослов'янені античними германцями і сарматами кельто-іллїрійські та балтські племена, а також і нащадки слов'янськомовних античних германців, шкіра яких поступово посвітлішала)²⁰⁸;

белги [лат. Belgae], бергіо [лат. Bergio], бризігави [лат. Brisigavi] / бризігани [лат. Brysigani] — бринсінги [лат. Brisingowenia], брежани, берзити / верзити, велегезити²⁰⁹;

бердилії [лат. Berdili] — берзити / верзити, берсили / барсили / басли²¹⁰;

болани / борани, булони / булани [грец. Βούλανες], валанди [лат. Valandi] / вандали, алани [д.-грец. Ἀλανοί, лат. Alani / Halani] — алани, *[п]алани / поляни, *[в]алани / валлони, велюнзани [лат. Velunzani] = валинана / волиняни [блр. Валыняне], велиняни²¹¹;

боруски (грец. Βορουσκοί, лат. Bogusci, лит. Boguskai), борани [лат. Boranoi, грец. Βορανοί] / воради [грец. Βοραδες] / *барангіони — пруси, бродники / вордони, барангури / баранджари / баланджари = беленджери / берендеї = баянь / баяндури = ваюніти, гопляни [лат. Glopeani], ополяни, поляни = алани²¹²;

бургіони [грец. Βουργίωνες / Βοοργίονες], бардули [грец. Βαρδουλοί], бурії [лат. Burgii, грец. Βούροι / Βοδριοί] / *бодріої — булгари [лат. Pulgara], бодричі / *бо[р]дричі²¹³;

бургунди / бургундії [лат. Burgundii, грец. Βοοργουνδίοι] / бургундіони [лат. Burgundiones, грец. Βοοργουνδίονες] — уругунди [грец. Ουρουγοωνδοί] / вуругунди, барканії [грец. Βαρκάνιοι] / парканії = баргали / булгари [лат. Pulgara] / болгарі²¹⁴;

бутони [грец. Βοότωνες, Βούτωνες] / бутунти [грец. Βουτοδντες] — бутинці [пол. Вуту́йсу], бетенчі, ветничі;

варіни [лат. Varini] / варни [лат. Varni, Warni, грец. Οὔαρνοί] / вари [грец. Ουαροι] — вари / вагри, варни / варнаби [нім. Warnabi / Warnalii / Warnahi / Varnahi], веріни / *варінги / верінги / варанги = варяги [с.-грец. «βάραγγος», с.-лат. «Varangus», ст.-сл. Варязі, д.-київ. Варагъ, Вараги, Варагы, д.-сканд. *Váringr, Væringr, д.-ісл. Væringjar, лат. Varangi, грец. Βάραγγοι, араб. Warank] = фризи-руси = хроси / руси; чув. «вирас» — «руси, росіяни»²¹⁵;

²⁰⁸ Великі, смагляві, багряні, зовнішні, що мешкають окремо – самотньо: праїндоевроп. *[v]an[o] – наверх; ст.-сл. «венті» – великий; блр. «венджаны» – «закопчені, в сенсі смагляві»; грец. «φοινῶς» – багрянний; норв. «end», дан., нім. «ende» – «кінець, край»; жем. «vėins», лит. «vienas», лтс. «viens», латгал. «vins» – один; лтс. «vientuļš» – самотній; англ. «unit», франц. «unité», лат. «unio», ісп. «uno», кит. «уї» – одиниця; нідерл. «van» – «із, від»; словн. «ven», хрв. «van» – «із, зовні»; чес. «vnější, venkovní», хрв. «vanjski», блр. «вонкі» – зовнішній; рос. «вон» – наружу; вінець – «зовнішній обід», англ. baundarī – «межа, кордон, прикордонний».

²⁰⁹ Нім. «Berg» – «гора, грудя»; ст.-сл. «брег», блг. «бряг» – беріг; укр. «верзило» – «дуже висока та нескладної статури людина».

²¹⁰ Горяни-дракони; бсн. «brdo», срб. «брдо» – «пагорб, гора»; грец. «βασιλίσκος» – дракон.

²¹¹ Ст.-сл. «ісполь, поленик, сполінь», укр. «волот» – велетень; снскр. «валата / балата» – «носій, проявник великої сили, потужності»; ест. «väline» – зовнішні; англ. «alone», нідерл. «alleen», швед. «allena» – «один, самотній, єдиний»; грец. «άλικός», блг. «алено», рос. «алый» – яскраво-червоний; ст.-сл. «пол» – беріг, «планина» – гора, «полонина» – «плоскогір'я, слабо горбиста гірська поверхня».

²¹² Річка Бористен – Дніпро; англ. «worm» – «пробиратися повзком»; осет. «xelun» – повзти; англ. «worm», вірм. «vord / vort» – черв; нідерл. «vagen», лит. «plaukti», ст.-сл. «плуті» – «плити, повзти по воді верхом на човні»; англ. «border» – «межа, кордон, прикордонний»; перс. «farg» – «блиск, розкіш, пишність»; согд. «rtn», «frn», сакськ. «rhahta» – «становище, ранг, гідність, звання»; д.-перс. «farna», ср.-перс. «xvarrah» – «царська слава», «царська величність»; угор. «borús» – чорний; англ. «brūn / brown, bea / beag, beofer / beaver», нім. «brūn / braun», д.-норв. «brúnn» – «бурий, коричневий»; порт. «bronzado», франц. «bruni» – засмаглий; д.-англ. «brand, brond», англ. «brand», д.-сканд. «brandr», д.-в.-нім. «brant», д.-фриз. «brond» сходять до праїндоевроп. *gwher- – «гріти, спалювати».

²¹³ Д.-грец. «пергам», снскр. «пург / пур», нім. «бург» – «укріплена частина міста, фортеця».

²¹⁴ Укр. «беріг» – «височина, край», «баркан / паркан» – «висока огорожа»; і.е. *b^herǵ^h, хетт. «parku-» – високий; нім. «Berg» – «гора, грудя», «Balg» – шкура; снскр. «Parijanya-», хетт. «Piruna-», лит. «Perkunas», ст.-сл. «Перунъ» – «верховне божество».

²¹⁵ Лтс. «varonis» – герой; протоїндоевроп. *wrdhos, д.-перс. *wrda-, угор. «vörös» – червоний, грец. «βερτζω» – рожевий, перс. «ward» – роза, укр. «варзія» – «червона фарба»; нідерл. «berijder», лтс. «braucējs», осет. «барæг», д.-сл. *барѣгъ / *варагъ – вершник.

вельти²¹⁶ [грец. Ουέλται, лат. Veltai] / вільтини — велети, волохи = *волоти, *вільчани / мільчани / мілокси [лат. Miloxi], альтцигіри / ультинзури / ультизури [лат. Ultinzures, грец. Ουλτιζουροι] = ультини [грец. Ο'υλτίνοις] / улютичі / угличі [євр.-козар. Uglisnus] / уличі [лат. Unlizi, вірм. Улахи = Влахи / Волохи], велетове [зах.-сл. *Veletove] / велатаби / велетаби [лат. Weletabi, нім. Uueletabi / Uuelletabi / Uelatabi / Uuelezabi] / веліти / вількіни / вільці [нім. Wilte] = лютичі / лутичі, велесичі, веричани, верв'яни / вервіани [грец. Βερβιανοί] = деревляни, вермілани [лат. Vermilani], віркани / гіркани²¹⁷;

вондобарди [лат. Vondobardi] / ломбарди / лонгобарди / лангобарди, вангіони [лат. Vangiones] / *ва[р]нгіони / воради = борани [грец. Βορανοί] — ванзли, ваонити, барангури = берендеї / баяндури²¹⁸;

гарії [лат. Harii], харини [лат. Charinni], карини [лат. Carini], арії — гери, карни [лат. Carendran] / країнци [лат. Carni / Carniolani / Crainer, італ. Charsi, грец. Καρνίοι], каринти / карантанці [лат. Carentani / Carinthii / Khaerner] / країнци²¹⁹;

гаруди [лат. Charudes / Harudes / Arudes / Arachi; прасл. *Нъгудъ – «горід, горянин»] / *хоруди / харуди [грец. Χαροδδες], асдинги [лат. Asdingi, грец. Ασοιγγοι] / ардинги [лат. Ardingi] / гардинги [лат. Gardiugi / Gardingi], хартунги / гартунги, *грайдунги [лат. *Hraidung згідно Єгорову] / ревдинги [лат. Reudigni / Reudignii за Тацитом], хредготи [англосакс. Hreðgotan] = гревтунги / грейтунги [лат. Greutungi / Greuthungi, англосакс. Hrádas, ісл. Hráðd] / готуди [лат. Gotudi] / гротинги [грец. Γροθιγγοι] / грутунги / грутунни [лат. Grutunni / Gruthunni] / гротуни [лат. Grotuni / Grotoni, гот. *Hrôthuns] / грутунці [лат. Grutunci] — поступово ослов'янені балти *гревіти / крєвінги / крєви / кривичі [с.-грец. Κριβιτζοι / Κριβιτσηνο], *крєвіскани / кривіскани Мореї [грец. Κριβησκαν, нім. Krivitzen], гарди²²⁰ Гардаріки в Наддніпрянщині, хоригти [лат. Horigti], хорщі / хориці, *хрутунни /

²¹⁶ Вочевидь, споріднені остготам грутуннам і пізнім гунам ультинзурам слов'янськокомвні велетні.

²¹⁷ Лат., порт. «alta» – високий; лат. «ultimum» – край, «valēre» – «бути сильним»; укр. «волот», лит. «milžinas» – велетень; вірм. «вірк», «верк» – «верх, верхній»; вульг.-лат. *vermill, каталан. «vermell», галіс. «vermello», порт. «vermelho» – червоний; пост.-пра-і.е. *wŕmis, протопсевдогерм. *wurmiz – «черв, змія».

²¹⁸ Смагляві або високі горяни чи велетні; блр. «венджаны» – «закопчені, в сенсі смагляві»; хрв., бсн. «brdo», срб. «брдо» – «пагорб, гора»; лат. «longus» – високий, гот. «bards» – велетень.

²¹⁹ Англ. «arris» – «гребінь, кромка, ребро, гострий кут»; венет. «saranto» – гора; кельтсько-іллір. «carn» – скала; лат. «cogium» – шкіра; ісп. «carne» – тулуб; англ. «carnal» – тілесний; снскр. «kāli», гінді «kaala», бенг. «kālo», хрв. «сна», пол. «szarny», укр. «карий» – «чорний, темний»; лит. «gegi» – «гарний, красивий»; лат., англ. «agea», чес. «kraј», укр. «край» – «ареал, регіон, зона»; ест. «egi», фін. «erillinen», турец. «ауғи», узб. «айрім», татар. «аерим» – окремиї.

²²⁰ Гардаріки / Гарди [д.-сканд. Garðaríki, норв. Gardaríke, швед. Gårdaríke] – «країна гардинів = грут-уннів (високих гунів) = хорутан = *хорутенів / хурисів / хросів / русів»; фін. «Ruotsi», ест. «Rootsi» – Швеція; фін. «Ruotsimaa», ест. «Rootsima» – «країна скал / горян = грутуннів / гревтуннів = кривичів»; лтс. «Krievs», лит. «Kriėvai» – росіяни; англосакс. «Hreðgotum / Hrádas», гот. *Hrôthigutans – [славні] готи = «слав'яни / слов'яни»; фін. «gock», ест. «gokk» – камінь; фін. «gosoinen» – зазубрений [камінь]; ст.-укр. «груд» – «височина, пагорб»; чес. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик», гот. «hrot» – дах; «hofejši» – «верхній, горній»; англосакс. *hrádas, англ. «ridge» – «хребет, гірський хребет, коник, ребро, край, гірський кряж»; нім. «Grat» – «гребінь, хребет»; лтс. «grėda», фін. «harju, roots», ест. «hari, crest, roots» – «гряда, гребінь, хребет»; слвн. «grúda», чес. «hrouda» – «груда, гліба»; грец. «σωρός», чес. «halda / hromada» – «груда, куча»; гот. *hrôth / *hrotps, ісл. «Frægð», англосакс. «hreid», англ. «kudos», лит. «šlovė» – слава; снскр. «с्रávas» – «слава, хвала, повага»; авест. «Xardnah» – «слава, велич, блиск, сяйво, харизма»; ст.-сл. «грьдъ», блг. «грьд», чес. «hrdý», слвц. «hrdu», пол. діал. «gardu», в.-луж. «hordy», н.-луж. «gjardu» – гордий; д.-англ. *hride = «pride» – «гордість, гординя»; ісл. «hrósa» – хвастощі; д.-сканд. «hrosa», англ. діал. «goose [руз]» – хвалити; шумер. «гуруш», грец. «курос», франц. «гарсон», д.-київ. «гридь» – «отрок, молодець, герой, безбородий воїн»; перс. «гурд», лат. «heros», вірм. «herosu», франц. «le héros» – герой; англ. «guards», гінді «gaard», турец. «gard», чес. «garda», ірл. «gardaí», угор. «gárdisták», фін. «kaarti», алб. «гоје» – «гвардія, охорона»; д.-сканд. «grīdi, grīdmaðr» – «товариш, охоронець»; пол. «kres» – «кордон, кінець, край»; кельт. «ger, gearr» – «територіально близькі, сусідні»; лит. «greta» – «навколо, біля, рядом»; нім. «kriechen», англ., італ. «crawl», бенг. «krala», блг. «кроул» – повзти; панджабі «kīṛā», курм. «cūr», кирг., турец. «kurt», каз. «құрт» – хробак / черв = змії; прасл. *grozdъ, укр. «гурт», «град» – «багато, велика кількість»; лат. «cardinalis» – «головний, основний»; алб. «ктеу» – «голова, керівник», снскр. «guru» – «великий, тяжкий, грузний»; англ. «gross», нім. «groß», фриз. «grut» – «високий, великий»; англ. «great» – «великий, величезний, відмінний, прекрасний».

хороти / хорутани / коротани / рузари²²¹ = рутени / русини [Ruzzi за баварським географом], хрѡси [сир. Hrws, Hrós] / хроси = руси, хуруси / ху-руси [хорезмійські «доблесні руси»] = хоразмії / хорезміїці / хваліси, таджикські горяни – галча, галичани;

гелізії [лат. Helisii] — геленсичі;

гельвеони [грец. Αἰλουαίωνες] / гелъвекони [лат. Helveconae] / гелъвети [лат. Helvetii] = гелпіди [лат. Gelpidae] / геліди [лат. Gepidae, грец. Γήπαιοες] / гебіди [лат. Gebidae] — хорвати / *хробати [лат. Chrabaten] / кроати / *кровати²²²;

германці [лат. Germani, грец. Γερμανοί] / гербани [лат. Gerbani] / гармани [лат. Garmani] / *каурубаны = серменди [лат. Sermende] / сармати, герміони [лат. Hermioni / Hermiones] / гермінони [лат. Herminones] / герімони [лат. Herimones] = вермілани [лат. Vermilani] — гери, серменти, *каурубати / хорвати / хробати [лат. Chrabaten] / кроати = черв'яни, хорщі, хоригті [лат. Horigti / Horoti]²²³;

герміони [лат. Hermioni / Hermiones] / гермінони [лат. Herminones] / герімони [лат. Herimones] = вермілани [лат. Vermilani] — гери, вервіани = деревляни, черв'яни / зеруяни / церівани [лат. Zeriuani / Zuireani] / серівани²²⁴;

гермундури / гермондори [лат. Hermunduri, грец. Ἐρμούνδουροι] / гермунди [лат. Hermundi] = серменди [лат. Sermende] / сармати — зеримунти²²⁵ / жирмунти [пол.

сильний»; укр. «кремезний» – «високий, величезний, кріпкий, сильний»; праіндоевроп. *g^wrandh- «великий, високий», франц. «grand» – «високий, рослий, сильний, величезний, чудовий»; гот. *hrotps / «hrôth», англ. «greatness», нідерл. «grootte», нім. «Größe» – величність; лат. «fortis», гот. «hardus» – сильний, англ. «hard» – «сильний, жорсткий, твердий, високий, крайній»; нім. «hart», фриз. «hurde» – «жорсткий, твердий», лтс. «grûts» – «жорсткий, грубий»; срб.-хрв. «круѣ» – «товстий, твердий, грубий, тугий», слвн. «krôb» – лютий, чес., слвц. «krutý» – «суворий, лютий, сильний, грубий», пол. «krety» – «кручений, звивистий, сильний», в.-луж. «kruty» – «кріпкий, твердий, заціпенілий, суворий»; япон. «karada», нім. «href», рос. «круп» – тулуб; кит. «gouti» – «тулуб, тілесний»; лит. «kraujo», слвн. «krvi», чес. «krev», лтс. «gussys» – кроваво-червоний; д.-грец. «εὔ-χρως», нім. «rosig» – рум'яний; д.-грец. «χρῦσός / χρσός», іврит «charutz» – «червоне золото»; грец. «ρόυσιος», лит. «gusvas», срб. «руйан» – «темно-червоний, бурий»; лат. «gusseus / gussys», італ. «rosso», рум. «roșu» – червоний; англ. «gusset», лтс. «gūsgans», лит. «gusvas» – червоно-коричневий; фін. «guskea», лтс. «gusls» – коричневий; курм. «geş» – чорний.

²²¹ Д.-кит. «рузіє» – юечжі [Ходжаєв], <https://www.klex.ru/1h2w>.

²²² Можливо, нащадки ослов'янених гелъветів чи слов'янськомовних котрагів / кутригурів / *куртигурів; болгарські хани Кроват / Кробат / Куврат / Кубрат [грец. Κρόβατος / Κόβρατος, блг. Курт], Кувер, Куернак / *Кувернак – Хробак = Кобра / Змії; англ. «helminths», лит. «kirminai», панджабі «kīṛā», курм.і «cûr», кирг., турец. «kurt», каз. «құрт» – хробак / черв = змії / кобра.

²²³ Гермні / кермні / сермні – чермні; снскр. «कृष्ण», ірл. «gorm», кельт. *germ – темний; швед. «gumlig», дан. «grumset» – «мутний, темний»; устар. «чермний», гудж. «kiramajī» – «багровий, темно-червоний, малиновий»; снскр. «gaurā» – «червонуватий, каурій»; англ. «crimson», франц. «cramoisi» – «темно-червоний, малиновий, багровий»; тагал. «kayumanggi» – «бурий, коричневий»; ісп. «carmesí», угор. «karmazsin» – малиновий; ісп. «carmín» – кармінний; вірм. «karmir», азерб. «kırmızı» – червоний; пост.-пра-і.е. *w^hrmis, протогерм. *wurmiz – «черв, змія»; фін. «käärme», гот. «waurms», норв. «orm», італ. «serpe», ломбард., неаполітано-калабр. «servone / serpe / scurzzone», окситан. «sèrp», англ. «serpent» – змія; снскр. «с^hравас» – «слава, хвала, повага»; гінді «garva», бенг. «gauraba» – слава; гудж. «gaurava» – «високий, піднесений, величний»; лит. «galva» – «глава, голова».

²²⁴ Снскр. «कृष्ण», швед. «gumlig», дан. «grumset» – «каламутний, темний»; ісп. «carmín» – «кармінний, світло-вишневий»; вірм. «karmir», азерб. «kırmızı» – «чермний, червоний»; галіс. «vermello», португ. «vermelho», каталан. «vermell» – червоний; англ. «heart», угор. «kôg» – черви; пра-і.е. k^wṛ-mi-, снскр. «kṛmī», циган. «кэрмо», перс. «kirm», д.-прус. «kirmis / girmis», лит. «kirminas», д.-грец. «ἔλμινς / ἔλμινθος», лат. «vermis», англ. «worm», дан. «orm», прасл. *s^hgvь, срб. «црв» – «хробак, черв, змії»; фін. «käärme», гот. «waurms», норв. «orm» – змія.

²²⁵ Сарбати / сармати / сирмати / серменди > зеримунти / *зел'мандри > жирмунти > гермунди / германці / гермундури / грутунни / гаруди > хорутаи / хорвати / хробати > кроати – слов'янськомовні «залізні люди (люди в залізних обладунках; грец. *[μ]ανδρός – «людина, муж, мужик»; прасл. *zel-zo, лит. «geležies» – залізо; евенк. «сэлэ», узб. «qalay» – жерсть; пол. «krusa» – «криця, куте залізо»; прасл. *sudola[m]ti > *kud'lati > *kuz'lati > *kuvati – кувати; лат. «armatura» / *[s]armatura, англ. «arms» / *[s]arms, лит. «šarvai», тадж. «зирех», азерб. «zireh», узб., турец. «zırh», япон. «uogoi» / *[s]uogoi – «панцир, броня»; евенк. «сэлли», нан. «сэлэсу[н]», ульч «сэлэсу» – «кольчуга, панцир»; прасл. *šelm' – «шолом, залізний»). Гермні / кермні / сермні / чермні – кольору стиглої вишні чи малини, тобто темношкірі з яскравим червонуватим та

Żyrmunt / Żermunt / Żyrmuntowie], зеруяни [лат. Zeriuani] / церівани [лат. Zerivani] / черв'яни = слов'яни, сармати = серменди, семендери / *сермендери = самандар = забендер; герули [лат. Heruli, грец. "Ερουλοί] / елури [лат. Eluri / Eilourioi] / верли / *ярли — гевели / гавеляни [лат. Haefeldan] / гаволяни = стодоряни²²⁶;

гостроготи [лат. Gostrogoti] / остготи — востроги [лат. Wostroze];

готи [лат. Gothi / Gotthi / Guise, грец. Γότθοι / Γόθοι, гот. Gutans / Gytos, англосак. Hrǣdas] / гунти [лат. Gunthi] / гонти [лат. Gonthi] / коти [лат. Coti], йоти / гьоти [швед. Götar / Göter], гаути / геати [д.-ісл. Gautar, д.-англ. Geatas], гаутиготи [лат. Gautigoth] — слов'янськомовні гутії = тохари / *отхер / отер, хутталани в Азії; балтськомовні гуди [лит. Gudai – ятвяги, литвини = білоруси] = язиги і *ганти / анти = яньцай; слов'янськомовні гуди = гути / готи / гузи, гачани / гадчани / гедчани / гудускани / гудуски, худичі / хутичі [пол. Chutycy / Chutyzi] / хуттичі / *гутичі, житичі / шиттиці [лат. Sittici], ходи²²⁷;

дідуни [грец. Διδόδοι], тетель [лат. Taetel] — дідошани / дзядошани, дечани²²⁸;

земнони / семнони [лат. Sentiones, грец. Σέμνονες] / семони [лат. Semones] — земчичі [велетні; д.-грец. «σεμόν» – велич, «σεμόνος» – священний];

дули [лат. Duli], дулгумни [лат. Dulgumni] / дулгибіни [лат. Dulgibini], тулінгви [лат. Tulingui] / толінгви [лат. Tolingui], тенктери [лат. Tencteri, грец. Τέκτεροι] / тенкери [лат. Tenceri, грец. Τένκεροι / Τέγκεροι], дани [лат. Dani, грец. Δανοί], лакринги / *данскриги / данкриги [грец. Δάκκριγοί], *дунгури / тунгри [лат. Tungri, грец. Τούγγροι] — дулоба / дуліби / *du[n]-libi (темно-коричневошкірі; вочевидь, нащадки слов'янськомовних аланів-тунгрів = *танів / данів / дунців / дончан [ст.-дан. TanmarkaR / Tanmaurk, ст.-англ. Dene, нім. Dänen, дан. Danskere, пол. Duńczycy, ст.-укр. Дуни / Дунці], дулів, дулгибінів і вестготів тервінгів = тервуян / черв'ян), данці (опсевдогерманені кельти); дайнава = ятвяги²²⁹;

синюватим відливами; снскр. «kṛṣṇa», ірл. «gorm» – темний; швед. «grumlig», дан. «grumset» – «мутний, темний»; англ. «grimy» – «закопчений, засмаглий»; твер. «черемый» – смаглявий; снскр. «gaugá», півн.-тюрк. «kovug» – «каурий, карий, червонувато-темний»; вірм. «karmig», гудж. «kigamajī», азерб. «kirmizi» – «чермний, червоний»; грец. «ελμινθες» – «гельмінти, черви», снскр. «kṛmī», циган. «кермо», перс. «kirm», лит. «kirminas», дан., норв. «orm» / *gorm, д.-прус. «girmis» – черв; фін. «käärme», гот. «waugms», норв. «orm», італ. «serpe» – змія; турец. «semender» – саламандра; лат. «cerasus», грец. «κεράσι», гінді «cheree», таміл. «jetti», бенг. «сєгі», панджабі «сагі», курм. «qeresi», тадж. «гелос», азерб. «gilas», лтс. «ķirsis», нім. «kirsche», мкд. «цреша», англ. «cherry» – вишневий; грец. «κορίδος» – тулуб; сrb.-хрв. «кријєво», слвн. «črevô» – «череве, кишка, низ живота»; д.-грец. «ἄνθος», с.-в.-нім. «guose», лат. «germen» – «росток, пагін».

²²⁶ Укр. «горлиця» – горянка; грец. «κορίτσι», англ. «girl» – дівчина [горянка, смуглянка]; хрв. «garav» – «засмаглий, бурий»; Ярл (д.-сканд. Jarl) – вищий титул в середньовічній Скандинавії і стан шляхти.

²²⁷ Франц. «haut» – «високий, вищий, верхній, верх, вершина»; англ. «head», норв. «hode» – «голова, верхівка»; курд. «hût» – велетень; азерб. «hündür» – високий; велетень; баск. «handi» – великий; шотл. «Gaidheil» – горяни; кит. «gūdai» – стародавність; кор. «godae» – стародавній; осет. «кад», англ. «kudos», лит. «gūdas», лтс. «gūods», гот. «hrôth» – «честь, слава»; гінді «ādara», лтс. «godu» – «честь, гідність»; чес. «hodný» – «гідний, придатний, здатний»; англ. «good», нім. «Gut» – «благо, добро, користь»; тадж. «хазідан» – повзати; чес., слвц., в.-луж. «had» – «вуж, гад, гадюка»; хрв. «guja» – змія; угор. «göte» – саламандра; панджабі «gōbī», лат. «gens» – плем'я; сорані «hoz» – «плем'я, нарід»; япон. «hito» – нарід; евенк. «хутэ» – нащадок; нідерл. «gezin», англ. «house» – родина; і.е. «хот, хат, кот, кат» – «житло, дім, селище»; нім. «hüten», нідерл. «hoede», япон. «gādo», кор. «gadeu» – охорона; кит. «gudan» – самотній, «gudu» – «самотній, відокремлений»; угор. «huszár» – «вершник, гусар»; каннада «Kattale» – «темрява, п'ятьма»; індонез. «hitam» – «смаглявий, чорний»; лит. «kūnas», пол. «kadłub», кит. «quti» – «тіло, тулуб, корпус»; лат., ісп., португ. «cutis», нідерл. «huid», швед. «hud», лит. «oda», хрв. «koža» – шкіра; нім. «Haut» – шкура; ст.-укр. «хотар / готар» – «всі землі, що належать селищу, межа, кордон»; кит. «qī, qūyù», сrb.-хрв. «хаџар» – «край, регіон, округа»; слвн. «határ» – «кордон, місцевість»; д.-в.-нім. «huntari», д.-швед. «hundari» – «частина округи»; угор. «határ» – «кордон, рубіж»; д.-грец. «καθαρός» – «вільний, чистий, ясний, яскравий»; гінді «kaṭṭara» – «материй, затятий»; праїндоевроп. *kant-, лат. «cantus», швед. «knut», япон. «kado, hazi», цсл. «кѣтъ», блг. «кѣтъ», сrb.-хрв. «куѣтъ», слвн. «koť», чес. «kout», слвц. «kút», пол. «kať», в.-луж., н.-луж. «kut», турец., кр.-тат. «köşe» – кут.

²²⁸ Груз. «діді», лит. «didelis» – «великий, відмінний».

²²⁹ Алітерація до Dene; англосакс. «dom» – слава (етнонім скандинавів у «Битві при Мелдоні»); курм. «denet» – повзати; ст.-англ. «dun, duning» – «темно-коричневий, чорний»; лат. «tenebris», нім., швед.

ебурони [лат. Eburones] / еборони [лат. Eborones], бурії / *бодріої [лат. Burgii, грец. Βοῦροι / Βοδρῖοι], фародіни [грец. Φαροδίνοι], афреди [лат. Afrede], варіни [лат. Varini], аваріни [грец. Αύαρῖνοι] / аварни [лат. Avarni] / абаріни [грец. Ἀβαρῖνοι], бардули [грец. Βαρδουλοί], убії [лат. Ubii, грец. Ουβῖοι, нім. Ubier] / обії [грец. Οβῖοι] — обри / авари / вархоніти, ободрити [лат. Afrede, нім. Abtrezi] / бодричі, барангури = берендеї / баяндури, варяги [д.-сканд. Верінги / Væringjar, ст.-київ. Варагъ / Varendъ, ср.-грец. Βάραγγος, с.-лат. Varangus, араб. Varank] = веріни [франк. Werini], варни, вари, вагри²³⁰;

евдуси [лат. Eudoses] / едуси [лат. Eduses] / едури [лат. Edures] = хадобарди [англ. Headobards, ст.-англ. Heaðubeardan, ст.-в.-нім. Headubarden] / *хизобарди — худичі / хутичі / хутгичі [пол. Chutycy / Chutyzi], хижани²³¹;

*кауби / хавби [грец. Χαῦβοι] — кашуби [кашуб. Kaszëbi, с.-лат. Cassubitae / Cassubia], кабатки, гавеляни / гаволяни / гевелли = стодоряни²³²;

квади [лат. Quadi] / квадри [лат. Quadri / Cuadri, грец. Κουαδρῖοι], кондурси [лат. Coudurses], *асу-арії / хасуарії [лат. Chasuarii] / тасуарії [лат. Thasuarii] / касуари [лат. Casuarii, грец. Κασουάροι] — кідарити = *коударі / *кударі = кузарі / козарі / [х]азарі / *аз-ари, касоги = казаки / козаки²³³;

*колдурси / кондурси [лат. Coudurses], коадуї / колдуї / колди [лат. Coldas / Goldas] — коледичі [в Бертинських анналах — Colodicī, у листах Оттона II — Coledizi, Cholidici і Colidiki, у Титмара Мерзебургського — Colidici; англ. «gold», ест. «kuld» — <червоне> золото; снскр. «калитва», гінді «kaala» — чорний], чалдони / *калдони = паджо = баджанакі / печеніги²³⁴;

лемовії [лат. Lemovii] — лемузи [лат. Lemuzi];

легії [лат. Legii] — лехи / *лехії = ляхи;

лугії [лат. Lugii, грец. Λούγιοι] — лужани, лужичани;

ландути [грец. Λανδοῦτοι], лангїони [лат. Langiones] / лантїони [лат. Lantioves], лентїенси [лат. Lentienses] — лендзяне [Лудзана, — Масуді] / лендзичі, лендичі / лендиці [лат. Lendizi] = поляни, ленчани / лензанїни²³⁵;

«dunkel», нідерл. «donker» — темний; кор. «dunhan», турец. «donuk», карач.-балк. «тунаки», англ. «dingy», лит. «dulvas», фриз. «dull» — тьмянний; норв. «tungsindig» — похмурий; кит. «тун-гань» — «всі з Ганьсу», «дуньхуан» — блискучий; ісл. «leður», нім. «Leder», англ. «leather» — шкіра; лит. «duobas», франц., каталан. «líber» — «луб, кора, лико»; лат. «truncus», англ. «trunk» / *turunk — «тулуб, тіло»; і все це добре відповідає первісному прізвиську тунгрів «германці» — гермні / дермні / те[р]мні / це[р]мні / чермні — «темно-червоні, темні, тілесні»; ст.-укр. «дунай» — «розлив води, і взагалі велике скопище води»; Танаїс = Дон.

²³⁰ Нідерл. «berijder», лтс. «braucējs», осет. «барæг», д.-сл. *барѣгъ / *варагъ — вершник; кельт. «obar» — марнославство; лат. «suprema» — «самий високий», лат. «super», англ. «over», нім. «über» — вище, нім. «ober», дан. «øvre» — «верхній, вищий, головний»; укр. «обрій» — «видимий край землі»; чес. «obří», перс. «bāḷa» — верх; ірл. «barr» — «верхній, вершина»; д.-київ. *барѣгъ / «поль», пол. «brzeg», блг. «бръг» — «беріг, край», блг. «планина» — гора, укр. «полонина» — «слабо горбиста вершинна поверхня»; словц. «obrie» — «гігант, велетень»; гот. «bards», укр. «вергела» — «велетень»; авест. «barəzah-», нім. «berg» — «гора, висота»; угор. «bérс» — «верх, вершина»; хрв., босн. «brdo», срб. «брдо» — «пагорб, гора»; лат. «faber», грец. «κόβαλος», чес. «kovář» — коваль; англ. «apart» — «окремий, особливий»; бенг. «Ālādā», кирг. «böölüngön» — окремий.

²³¹ Мешканці гірських вершин; англ., норв. «head» — «голова, ватажок»; лтс. «vadītājs», лит. «vadovas» — «керманіч, лідер, голова».

²³² Пол. «kadłub» — «тулуб, тіло»; лит. «kauburgs», нідерл. «heugel», лит. «kalva», блг. «хълм» — пагорб.

²³³ Венендери = венеди; угор. «koszorú» — «вінець, корона, діадема»; каз., башк. «кизил» — червоний; лат. «hazel» — «карий, горіховий»; лит. «oda», лтс. «āda», нідерл. «huid», вірм. «kashi / kaši», хрв. «koža», — «шкіра, шкура»; снскр. «aṅi-», авест. «aži-», грец. «ἄζις», н.-луж. «huž» — «змія, черв»; словн. «кача», англ. «asp» — «гадюка, змія», грец. «ἀσπίς, ἰδος», укр. «гаспид / аспид» — «змій; злий дух, диявол»; прасл. *Qzъ / *Qžъ, пол. «wąż» — вуж; тадж. «хазідан» — повзати; снскр. «kaścid» — «один, хтось, якийсь»; курм. «cuda» — «інший, що відрізняється».

²³⁴ Устар. «челядь» — «населення, що залежить від вотчинника»; англ. «child», устар. «чадо» — «дитя, нащадок».

²³⁵ Поляни / краяни / українці; укр. «лан» — «поле, нива, наділ землі»; «лен» — спадкова земельна власність в епоху феодалізму, для якої треба було нести військові та інші обов'язки; пол. «łąd», англ., нім. «land / gand», — «край, країна, земля».

марсігни [лат. Marsigni], морини [лат. Моривої] — моричани / марачани, мархарії [лат. Marharii] / моровани, морави²³⁶;
 мугилони [грец. Μουγίλωνοι] — могиляни [І. Первольф];
 нервії / нервяни [лат. Neruii, грец. Νέρβιοι], нертереани [грец. Νερτερεανοί] — нерив'яни [лат. Neruiani], неретвляни, нуряни;
 норики [лат. Norici, грец. Νορίκοι / Νορίκι], наристи [лат. Naristi, грец. Ναριστοί] / варисти [лат. Varistae, грец. Ούαριστοί], нардини [грец. Ναρδινοί] / аламанни [лат. Alamanni, грец. Άλαμαννοί] — нарти, нарці / нориці²³⁷;
 оси / оссії [грец. Όσοίοι] / оссеї [грец. Όσοαίοι], Оскії [лат. Oscii], узіпéти / усіпéти / усіпії [лат. Usipetes / Usipii, грец. Ούοιπέται] — балтськомовні язиги = гуди / ятв'яги / ятв'яги, слов'янськомовні яси = утигури, гачани / гадчани / гедчани / гудускани / гудуски, хутичі [пол. Chutyсу, Chutyzi] / худичі / *гадичі²³⁸;
 ракаути, рохоуаски — ракоуси [І. Первольф], рокаси, роксолани;
 ругії / руги [лат. Rugi; Rogaland у Норвегії] / ротги [лат. Rotgi], рутиклії [грец. Ρουτίκλειοί / Ρουτίκλιοί] — руги / ругіани / ругіяни [лат. Rugiani], руяни, [лат. Ruiani / Ruyani] / рани²³⁹;
 сві / сваби / *слави / свеви / свеби [лат. Sui / Suebi / Suabi / Suavi / Suevi, грец. Σουηβοί / Σουαβοί] / свери [лат. Sueri] / *тівери, *хвали / свари / сваріни [лат. Suarini] / свардони [лат. Suardones], савари [грец. Σάυαροι] / *таври — словени / слов'яни, *севери / сіверяни / сіверці / *циверці = *тсиверці / тиверці, савіри / савари / *таври, сувари, *сорти / сорби / серби / *терви = тервінги [лат. Thervingi, Teruingi], слов'янськомовні пращури як швабів і зах. шведів (Suetus, – Саксон Граматик), так і данів (svart-dones – чорних дончан)²⁴⁰;
 *седлузії / седузії / едуси [лат. Sedusii / Eduses], сідени / сидіни [грец. Σιδηνοί / Σιδεινοί / Σιδινοί] – седличани;
 силінги [лат. Silingi / Sylingi, грец. Σιλίγγαί], силленди [лат. Sillende, франк. Sinlendi] = вендели / віндела / вандалі та наганарвали²⁴¹ — слензяни, зияни, зличани та серби;
 *си[р]біни / сибіни (грец. Σιβίνοι) — серби / сорби;
 скири [лат. Sciri, Scyri, грец. Σκίροι, Σχύροι] / скери [лат. Scoeri] / сокер [лат. Soceri] / сири [лат. Syri], скордиски [лат. Scordisci]²⁴² — балтськомовні скалови / скальви і балто-

²³⁶ Чес. «moře», укр. «морок» – «п'ятьма, темрява»; ісп. «moreno» – коричневий; зенд. «мара», перс. «mār», пушту «mār», тадж. «мор» – «змія».

²³⁷ Снскр. «nâras» – води, новогрец. «vëro» – вода, лит. «narsas» – «лють, мужність, хоробро, сміливо», «narsus» – «завзятий, сміливий, палкий»; каннада «nareta» – «сидий, стародавній»; япон. «norite» – вершник; снскр. «narata», укр. «нарід» – людство.

²³⁸ Грец. «ἄσλις, -ίδος», лит. «gyvatė, žaltys», хрв. «guja», пол. «wąż» – «гаспид, вуж»; лат. «vipera», слвн. «кача», англ. «asp» – «гадюка, змія»; лтс. «odze», англ. «adder», чes., слвц., в.-луж. «had» – «вуж, гад, гадюка»; латгал. «čyuška / čyuska» – змія.

²³⁹ Нім. «Ruhm» – слава; срб. «руйан» – «темно-червоний, бурий».

²⁴⁰ Д.-київ., ст.-сл. «глагол», блг. «глагул», мкд. «збор, зборот», слвн. «beseda», срб. «реч», хрв. «гїеџ» – «слово, мовлення»; бсн., хрв. «гїеџник», блг., срб., мкд. «речник» – словник; д.-київ., ст.-сл. «нарочит», пол. «schwalebny», лит. «šlovingas», лтс. «slavens», рум. «slăvit» – славний від прабалт., лтс. «sluv, sluvėja, sluvėt» – славитися; укр. «сваволя, свавілля», «звабити», «сварити»; свеби, шваби – «свої, що тягнуться один до одного»; д.-прус. «swigins», лит. «žvėris», пол. «zwierz, zwierzę», в.-луж. «zwětjo», н.-луж. «zwěfe» – звіри; свари / сваріни – «розлучені, звіри»; нім. «Schwerin» – з.-сл. «Звірин»; Світ'юд (Suidiod) – «земля чорношкірих (темно-червоношкірих) сарматів – готоаланів»; праїндоевроп. *swordó-, перс. «siyâh», вірм. «sew / sev», осет. «saw / сау», нідерл. «zwart», гот. «swarts», д.-норв. «svart», норв. «svart», дан. «sort», удм. «сьџд», лит. «juodas» – чорний; англ. «swart», япон. «suwaruto» – смаглявий; індонез. «sabung» – тьмянний; пол. «ciemnej», блр. «цёмны» – темний; евенк. «сувэрэ» – вершина, гінді «savāra», тадж. «савора», узб. «suvori», франц. «cavalier» – вершник.

²⁴¹ Можливі зміїні пращури серпів / сербів і сорбів, адже снскр. «наг, нага» – «змії, змія» (нагі – голі).

²⁴² Власне те ж саме, що і венеди – зовнішні: д.-прус. «skārdā», пол. «skóra», укр. «шкіра» – зовнішній шар тіла, але, можливо, і просто темні: грец. «σκοῦρος», італ. «scuro» – темний; кор. «sukure» – «гнідий, каштановий»; нан. «сахарілā» – «темний, смаглявий, засмаглий»; тайс. «sākura», індонез. «sakura» – вишневий; пізньолат. «scarlatinum», італ. «scarlato», англ. «scarlet» – «багровий, багрянний, яскраво-червоний»; ос. «Sawærmataë» – чорнорукі; узб. «zulmat» – «морок, п'ятьма»; снскр. «śāṅga», англ. «trunk, torso» – «тулуб, торс, тіло».

тракійці склавини [грец. Σκλάβηνοι / Σκλαύηνοι / Σκλάβηνοι, лат. Sclaveny / Sclaviniae] / сакаліба, сери = сянбї [маньчж. Sirbi / Sirvi / Sarbi] = серби / сорби [лат. Surfe / Surpe, нім. Surbi, пол. Sarb] = сорти / сарти, сірмати / серменди [лат. Sermende] / сарбати / сармати; скререфени [лат. Screrrefennae]²⁴³ — склавени / склавини = сколоти / скити / скути феноскандії;

*су[г]дини / судини [грец. Σουδινοί] / судени [грец. Σουσηνοί / Σουδεινοί] — согди / су-гуди = сагудати, *сульди / сусельці [лат. Sysyle, пол. Susłowie / Susowie] / сіусли / сусли, балтськомовні судава лит. [Sūduviai, лтс. Sūduvi]²⁴⁴;

тавлантії [лат. Taulantii, грец. Τουλάντιο], тулінгви [лат. Tulingui] / толінгви [лат. Tolingui], толозці [лат. Tolosates] — доленчани [нім. Tollenser], делемичі / далеминці / долеминці / галомачі / гломачі [бавар. географ Talaminsi, лат. Dalamentsan, нім. Daleminzier; пол. Głomacze]²⁴⁵;

тайфали [лат. Taifali / Thaifali, грец. Ταΐφάλοι / Ταΐφαλοι] / тафали [лат. Tafali] — тафнечі / тафнеці;

теврихеми [грец. Τεῦριοχαίμα], тубанты [лат. Tubantes, грец. Τούβαντοι] / тубаттії [грец. Τουβάττιοι] / туванти [лат. Tuvantes] — тибарени [грец. Τιβαρηνοί / Τιβαρανοί], тиверці [лат. Aturezane] / тивер / тиврульці²⁴⁶;

*тервір / фервір [лат. Fervir] = тервінги [лат. Tervingi / Thervingi, гот. *Taīrwiggōs] / *тіарвінги / *црвінги — тарпети, дїрбеї / дербії / дербіки [грец. Δέρβικες], требинці / тербуниці / тервуніоти / тервуняни = *црв'яни / церівани / зеруяни [лат. Zeriuani / Zuireani] / черв'яни / серівани = серпи / серби / сорби [лат. Surpe] = серменди [лат. Sermende] / сарбати / сармати < *гаримати²⁴⁷;

тетель [лат. Taetel] — бетенчі, тоти = паннонські слов'яни, таджикки, татари = жужані; трибоки [лат. Triboci, грец. Τρίβοκοι] / трибунки [лат. Tribunci] — требовляни, требинці / тервуніоти, тревуняни²⁴⁸;

тривери [грец. Τριβέροι] / тревіри [лат. Treviri] / тревери [лат. Treueri, грец. Τρήουηροι] — тревуняни / травуняни, древани, деревляни (англ. «dreary» — дрімучий);

*троксандри / токсандри [лат. Toxandri], тюринги / тюрінги [лат. Thuringi / T(h)ueringi] / торінги [лат. Thoringi / Toringi / Duren / Duringen] / ториги [лат. Thorigi] / торинки [лат. Thorinci] / таринги [грец. Ταρίγγοι], торкилинги [лат. Torcilingi / Thorcilingi], тореккади [грец. Τορρεχάδα] — тарпети = тервінги, торети / тореати [грец. Τορεῖται], *троксолани / роксолани / токсолани, алани-торки (руси-тюрк за Кузьміним), доксани / дассіа, торки / таркаси [лат. Tarcazi] / черкаси, драугубіти / драгубіти / драговіти²⁴⁹;

*тсуми / цуми / зуми [грец. Ζοῦμοι] = бурії [лат. Burii, грец. Βούροι / Βοδριοι] — замчичи, земчичи, турки / торки = свеби / *суеби = суомі / сумь²⁵⁰;

²⁴³ Зовнішні чи багрові фіни або ж просто темно-багряні; чес. «skořárka» — «шкаралупа, зовнішня оболонка»; англ. «scarlet» — «багровий, багрянний»; грец. «σκούρος, σκοτεινός», італ. «scuro» — темний; грец. «φοινῶς» — багрянний, «σκούληκι» — черв; неаполітано-калабр. «scurzone» — змія.

²⁴⁴ Вірм. «soghal» — повзати; нан. «сэгден» — червоний.

²⁴⁵ Д.-грец. «θαλάμη» — ущелина, «θαλάμευμα» — «обитель, житло»; кит. «tóulǐng», евенк. «діл», каннада «tale» — «глава, голова».

²⁴⁶ Грец. «διμιουργοί / dimiourgoi» — творці.

²⁴⁷ Латгал. «tuorps», лтс. «tārps», прасл. *čьгвь, срб. «црв» — «черв, змії»; італ. «serpe», ломбард., неаполітано-калабр. «servone / serpe / scurzone», оксидан. «sèrp», англ. «serpent» — змія; лтс. «sargi» — гвардія, «sargs» — охорона; грец. «τίάρα», лат. «tiāra» — «вінець, корона, діадема»; венеціан. — зовнішні.

²⁴⁸ Тюрк. р. Тарим — Чорна; срб. «црвен», бсн. «чрвен», чес. «červená» — червоний.

²⁴⁹ Алб. «terr», перс. «tār», пушту «tor», курм. «tarī», тадж. «торік», осет. «tar, talung», ст.-англ. «deorc», англ. «dark», ірл. «dorcha» — «темний, черемий»; лтс. *[t]sarkans / sarkans — червоний; укр. «дрімучий» — «темний, густий, непроникливий»; грец. «δέρμα», англ. «derm», узб. «терн», курм. «çerm», тадж. «чарм» — шкіра; пол. «tarnina», блг. «трънка» — терен; лат. «terra» — земля; вірм. «tarr» — елемент.

²⁵⁰ Темні, похмурі, бурі; «бурий» — «кавовий, коричневий, горіховий, похмурий, червонувато-чорнуватий, чермний»; н.-луж. «šamnu», пол. «ciemnej», блр. «цёмны», англ., франц. «sombre», лит. «tamsus», лтс. «tumšs», ест. «tume», фін. «tumma» — темний; грец. «σῶμα» — «тулуб, тіло»; можливе і переосмислення

хавки [лат. Chauci / Hauci] / чауси / хавсі [лат. Chausi] / кавхи [лат. Cauchi, грец. Καῦχοι] / каіки [лат. Sauci] / кадуки [лат. Caduci] – кадусії [грец. Καδοῦσιοι], чиги / чики, касоги / казаки²⁵¹;

хамави [лат. Chamavi, грец. Χάμαβοι], кавмаі [лат. Gaumai, грец. Καομαοί] / камани [грец. Καμανοί] / камари [лат. Samari] — кавари / кабари, гбани [лат. Hbané / Hbanové], кубанці, ковуї, куяви = гопляни²⁵²;

хатти [лат. Chatti, грец. Χάττοι] / кайти [лат. Caiti] / каззи [лат. Gazzì] = гесси, хаттуарії [грец. Χαττουάριοι], кадусії [грец. Καδοῦσιοι] — худичі / хутичі / хуттичі [пол. Chutyсу / Chutyzi], козари / хазари²⁵³;

хизобарди / хеадобеарди [д.-англ. Headubarden]²⁵⁴ — хижани / кисини;

*хриди / фрисии [лат. Frisii / Phiresii, грец. Φρίοιοι] / фрузіони [лат. Frusionones] = гуни / жуни, хред-готи / Hreidhgotar [англосакс. Hreðgotan] — пруси, сучасні доліхокранні фризи (нащадки прототюрксько-германськомовних саків = саксів і балтськомовних усунів = язигів – фрисів / прусів), брахікранні фризи-руси середньовіччя (опсевдогерманені нащадки балтськомовних фрисів та слов'янськомовних велетів / велетабів / вільців), слов'янськомовні хроси / хрьоси / руси [грец. εὔ-χρως, / χρῦσός / Χρυσή]²⁵⁵;

*черуськи / херуськи [лат. Cherusci, грец. Χαρουσκοί / Χεροοαχοι / Χηρούσκοι / Χηροδοχοι] — гери, *херуси, хуруси / хроси / хрьоси / руси (адже Ганс Кун не дарма вважав, що суфікс ськ- [-sk-] не є германським, а точніше не є псевдогерманським)²⁵⁶

(П. Данильченко, «Сумні одкровення про Великого Лицеміра та Могутнього Душогуба», <https://elibrary.com.ua/m/articles/download/11234/3792>; <https://elibrary.com.ua/pavlovin>; https://chtyvo.org.ua/authors/Danylchenko_Pavlo/Yazk_moi_vrah_moi_Pechalne_otkrovenyia_o_velykom_lytsemere_y_mohuchem_dushehube/).

Але ж слов'янськомовність більшості античних германців зовсім не означає, що всі вони були нащадками чорноволосих і брахікранних сермендів (сарматів та аланів). Навіть брахікранні, але не чорноволосі германці могли бути ослов'янені сарматами західними балтами (нащадками савроматів). Доліхокранні ж, блідолиці та синьоокі (за Тацитом) античні германці тим паче були лише ослов'янені сарматами кельто-іллїрійцями чи балтськомовними венетами, пращури яких були фінськомовними або розмовляли на невідомих неіндоевропейських мовах. До них відносяться, наприклад, вандалі та інші ослов'янені доліхокранні племена, саме через яких західні європейці стали називати і слов'ян віндами / вендами:

«Отже, вимальовується така картина: на схід від Норвегії лежать Швеція, Вендланд, Гардаріки (Русь); на південь – Данія, Саксонія і знову ж таки Вендланд; на захід – Оркнейські острови, Ірландія, Англія. Подвійне становище Вендланда (землі вендів –

грецької кальки «σῶμα» з етноніму «гуди / готи»: пол. «kadłub», кит. «quti» – тіло, або ж з етноніму «гуни / куни»: кельт. «gunna» – шкіра, лит. «kūnas» – тіло.

²⁵¹ Мешканці пагорбів і островів; норв. «haug», алб. «kodër» – пагорб; вірм. «kuz» – горб; лат. «caecus» – темний; каз., башк. «кизил» – червоний; лат. «hazel» – «карий, горіховий».

²⁵² Фінік. «kamaq» – темний; чечен. «комарійн» – малиновий; грец. «καφέ», блг. «кафјав», бсн. «kafena», мкд. «кафена» – коричневий; чес. «kouřil» – «копчений, опалений <сонцем>»; япон. «kawa» – шкіра; абаз. «Къвбина», ног. «Кобан», д.-грец. «Υλανς / Гипаніс», лат. «Hypanis» – р. Кубань.

²⁵³ Ватажка хаттів за повідомленням Страбона звали Укрмиром.

²⁵⁴ Хижі велетні / горці; літ.-гот. «bards» – велетень; хрв., бсн. «brdo», срб. «брдо» – «пагорб, гора».

²⁵⁵ Гот. *Hrôthigutans – «славні готи», *Hrôthuns / гротуни – «славні уни / гуни / жуни»; англосакс. «hreid» – слава; д.-англ. *hride = «pride» – «гордість, гординя»; гот. *hrotps / «hrôth», англ. «greatness», нідерл. «grootte», нім. «Größe» – велич; нім. «groß» – «високий, сильний, крупний, великий, класний»; кит. «jun» – «високий, красивий, чарівний»; азерб. «hündür» – високий; нім. «Hüne» – «гігант, богатир»; лакськ. «гунн / хун / кхун» – «високий, велетень»; баск. «handi» – великий; акад. «huräsu», фінік. «hrs», мікен. «ku-gu-so», грец. «χρυσος» (chrysos) – золото; перс. «рухс» – «сяючий, вогняний»; снскр. «rakt'a» – червоний; марійс. «раکش»: 1. русе (про волосся) 2. гнідий, краснувато-рудий (про масть коня); панджабі «hanēṭ» – темний; кор. «hunje», кит. «xūn» – «засмаглий, опалений <сонцем>»; лит. «kūnas» – «тулуб, тіло, корпус».

²⁵⁶ Вишневі; тадж. «гелос», азерб. «gilas», грец. «κεράσος», лтс. «ķirsis», таміл. «jēṭṭi», бенг. «сєṭṭi», гінді «сєṭṭi kā», панджабі «саіṭi», лат. «cerasi», англ. «cherry» – «вишня, вишневий»; блг. «черупка» – «шкаралупка».

надбалтійських балто-слов'ян), мабуть, тому, що він лежить на південь від Скандинавського півострова, поруч із «південною» Данією, але при цьому венди традиційно входять до числа «Austrvegsmenn» («людей, які живуть вздовж Східного шляху»)...)» (Т.Н. Джексон, «Орієнтаційні принципи формування простору у картині світу середньовічного скандинава», <http://norse.ulver.com/articles/jackson/space.html>).

Прабатьківщину самих же темно-червоношкірих нащадків сарматів і готоаланів – слов'ян, що помилково ототожнюються зі склавинами, археологи та археолінгвісти все ще наполегливо намагаються знайти в Європі:

«Б.В. Горнунг ...рішуче заперечує можливість віднесення «протослов'янських» діалектів до «північно-західної» зони індоевропейських діалектів разом із «протобалтійськими» та «протонімецькими», які, на думку Б.В. Горнунга, споконвіку входили в цю «зону». «Протослов'янські» діалекти споконвічно пов'язані з індоевропейською «південно-східною зоною» (тобто з мовними пращурами греків, вірменів, індоіранців, тохарів і так званих «анатолійців»). Б.В. Горнунг категорично заперечує не тільки гіпотезу про споконвічну «балто-слов'янську» єдність, але навіть споконвічність «балтійської» групи, оскільки вважає, що мовні пращури прусів²⁵⁷, ятвягів і голяді входили до складу «праслов'янської» єдності на ранньому її етапі... Якщо прямі зв'язки між стародавніми германцями²⁵⁸ та балтами виявляються безперечними, то, «судячи з даних мови, безпосередній контакт (пращурів сучасних, – П.Д.) германців зі слов'янами²⁵⁹ було встановлено дуже пізно, можливо, не раніше початку нашого літочислення... Перші достовірні лексичні запозичення в загальнослов'янську мову з німецької датуються першими століттями н.е. Слов'яно-східно-німецькі контакти починаються в Надвіслянщині, куди просунулися слов'янські племена²⁶⁰. Передбачається також відносно короткочасний готський вплив у середній Наддніпрянщині та Наддністрянщині. Західно-балтські племена на відміну від слов'ян²⁶¹, з давніх-давен стикалися з (античними слов'янськомовними, – П.Д.) германцями в низов'ях Вісли та інших районах південно-балтійського узбережжя. Якщо ж ґрунтуватися лише на топонімічних даних, то вийде, що для слов'ян взагалі ніде не знайдеться місця, оскільки немає регіонів із безперечною суцільною слов'янською гідронімією...» (Федот Філін, «Походження російської, української та білоруської мов. Історико-діалектичний нарис», http://history-fiction.ru/books/all_11/time_12_1/sort_3_1_10/book_3025/);

«Навіть головний апологет «пражан»²⁶² Ігор Гаврітухін не наважується оголосити про масові міграції цього (слов'янськомовного, – П.Д.) населення на протилежну сторону Дунаю. Скаржачись на «археологічну невловимість» слов'ян на більшій частині Балканського півострова, дослідник заявляє буквально наступне: «Хоча в заселенні Балкан значну роль, судячи з усього, грали носії іпотештинської спільноти²⁶³, напевно, були і більш північні прибульці, які залишили порівняно «чисті пам'ятки» празької культури. У світлі сказаного питання про південні межі «Праги» розсудливіше залишити відкритим». Виходить парадоксальна ситуація: «чистих» (в термінології Гаврітухіна) «пражан» на північних берегах Дунаю було дуже мало, а ще південніше їх присутність взагалі практично не відчувалася. Тим часом, візантійці називали склавинами²⁶⁴ саме тих людей, що ще в першій половині VI століття оселилися в пониззі великої ріки, а в наступному столітті хлинули нестримним потоком на землі Імперії. Якщо це були не

²⁵⁷ Що в Середньовіччя були, на відміну від темно-червоношкірих античних германців, світло-червоношкірими подібно до таких же балтськомовних склавинів та антів, – П.Д.

²⁵⁸ Точніше, протопсевдогерманцями, – П.Д.

²⁵⁹ Тобто зі слов'янськомовними античними германцями, – П.Д.

²⁶⁰ *Слави / сваби / свеби, серби = зеруяни / черв'яни / тервуняни = тервінги = тарпети, хорутани = ґрутунни / ґревтунги та ін., – П.Д.

²⁶¹ Точніше, від дніпровських балтів і фінів, що ослов'янилися, – П.Д.

²⁶² Носіїв Празько-корчаківської культури, – П.Д.

²⁶³ Нащадки кельто-тракійців склавини, – П.Д.

²⁶⁴ Грец. «Sklaboi, Sklabhnoi», схід. «сакаліба» – «темними, темно-червоними», – П.Д.

«пражани», то хто ж тоді турбував цивілізованих греків?.. Як можна засумніватися в тому, що у всіх слов'янських племен був один витік? Адже в ранньому Середньовіччі слов'яни виявилися розсіяними на такій величезній площі, що мешканці околиць цієї неосяжної зони жодним чином не могли підтримувати один з одним відносини. Мешканці південної частині Балканського півострова, напевно, ніколи навіть не чули про своїх побратимів з берегів Ельби або з Ільмень-озера. Проте, всі ці люди говорили спорідненими мовами. Виходить, що був загадковий етнос²⁶⁵, який примудрився цю унікальну мову поширити настільки гігантськими просторами. А головний парадокс полягав у тому, що ще в попередню гото-гунську епоху ні про яких слов'ян в Європі ніхто не чув. Носій загальної мови рівно нічим себе не проявив. І раптом цей безвісний нарід майже миттєво повсюдно розселився. Тільки що його ніде не було – і ось він уже всюди. Нічого подібного історія людства не знала... Багато дослідників обґрунтовано вважають гунську (жунську, – П.Д.) мову індоевропейською. Відомо, що східнонімецькі племена, що побували в залежності від степовиків – готи, гепіди, вандалі, герули – активно запозичували лексику своїх володарів. Якщо б грізні кочівники за мовою були побратимами тюрків²⁶⁶ або монголів, сліди алтайського впливу проявилися б у мові багатьох європейців. Але цього немає і в спомині²⁶⁷. Отже, гуни, найімовірніше, говорили на якійсь невідомій індоевропейській говірці, віддалено родинній індоіранським мовам²⁶⁸...» (Ігор Коломійцев, «Слов'яни: вихід з тіні», гл. 15 «Прокрустове ложе пражан», http://historylib.org/historybooks/Igor-Kolomiytsev_Slavyane-vykhod-iz-teni/15; <https://flibusta.site/b/632145>);

«У гунах II ст. району Наддніпрянщини немає жодних підстав бачити тюрок²⁶⁹, як не видно їхнього сліду і в «Гуналанді» – Фрісландії. Навпаки, і археологічні, і лінгвістичні дані свідчать про їхню індоевропейську приналежність (можливо з дуже давнім уральським нальотом). Йордан відзначив звичай племен «переймати здебільшого імена» і вказав на «гунське» походження багатьох імен готів. Ця вказівка іноді коригується тому, що, навпаки, гуни запозичують германські імена. Але, вочевидь, Йордан, як і його потенційні читачі, розуміли, що ці імена не германські. Водночас у них немає і будь-якого тюркського елемента. Це особливий пласт індоевропейських імен. Коло імен, що сприймалися Йорданом та його сучасниками як негерманські, «гунські», досить добре відоме. Це імена т.зв. «германських» племен, що вторглися до Центральної Європи з узбережжя Північного моря та з Надбалтики: ругів, вандалів, гепідів тощо. У них дуже часто повторюється і компонент «гун»: Гунімунд, Гунільда, Гунар, Гундобад тощо. Можна з великою часткою впевненості припускати, що компонент «гун» у разі означає чи племінну назву²⁷⁰, або ж просто людину²⁷¹... Пріск вказав, що «гунська» мова відрізнялася від власної «варварської» (тунгузької, – П.Д.) мови частини правлячої верхівки, яка вживалася лише як домашня. Гунською мовою Пріск називає два слова: назва напою – «medos» і назва поховальної тризни – «strava». Багато авторів на основі цих прикладів приходили до висновку про слов'янську присутність у гунському об'єднанні...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження російського народу»),

²⁶⁵ Слов'янськомовні сармати / алани-торки і їх нащадки античні германці, – П.Д.

²⁶⁶ Яких на той час навіть в Азії ще не було, – П.Д.

²⁶⁷ Насправді ж, подібні сако-масагетські сліди все ж таки присутні в сучасних германських мовах, – П.Д.

²⁶⁸ Насправді, на цілком відомій – давньослов'янській лінгві Франка, а також і на тунгузько-маньчжурській говірці, сліди якої присутні у мові нащадків цих гунів чувашів / суварів; франц. «Souveraineté» – верховенство, евенк. «сувэрэ» – вершина, – П.Д.

²⁶⁹ Мова яких на той час ще не сформувалася на основі слов'янсько-самодійського піджину, – П.Д.

²⁷⁰ Благородні, честолюбні; фін. «kunniа», лат., англ., пол. «honor», гудж. «Onara», ірл. «onóir», лтс. «godu», фриз. «eare», норв., дан. «æge», швед. «äga» – честь, – П.Д.

²⁷¹ Точніше, велетенську людину: кит. «jun / жун» – «високий, красивий, чарівний», кор. «gin» – високий; кор. «geoin», балтійське надморське «хун», вал. «anferth», ст.-нім. «Anzi» – велетень; монг. «аріун, өндөр» – високий; валл. «anferth» – «пік, височина»; нім. «Hüne» – «гігант, богатир»; лакс. «гун / хун / кхун» – «високий, велетень»; франц. «géant», англ. «giant», швед. «jätte», курд. «hût», гудж. «Jāyaṅṅa» – гігант; баск. «handi» – великий; англ. «Genie», срб. «џин», норв. «ånd», швед. «Ande», ісл. «Andinn» – «Джинн, Дух», – П.Д.

<https://fibusta.club/b/221162>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Улучи, зі своїми варіантами Уличі²⁷², Улутичі і Лутичі, зазвичай ототожнюються, і цілком справедливо, з народом Угличі, у баварського географа Unlizi, у Костянтина Багрянорідного Oultinoi. Костянтин зараховує Ультинів до тих слов'янських племен, які платили данину Русі. Виходячи з більш раних джерел, ми зустрічаємо тих же Ультинів у VI столітті у Агатія, тільки зі звичайним на той час закінченням на -гури або -зури, а саме Ультинзури (Oultinzouroi). Агатій наводить їх як підрозділ Гунського племені разом із Котригурами, Утрігурами та Буругундами²⁷³; а під Гунами у нього є ні хто інший, як Болгари. У старшого Агатієва сучасника Йорнанда зустрічаємо тих же Ультинзурів²⁷⁴, але під варіантом Ульцингурів (Ulzingures); він наводить їх серед народів, підвладних Гунам (сар. LIII). Що наші південні Угличі були племена Болгарські, підтверджує також згадана вище легенда. Вона розповідає, що частина Аспарухова прийшла до Дунаю від річки або від місцевості, яка «на їхній мові» (тобто болгарській) називається Онглон або Оглон (Унгул або Інгул, а без носового звуку – Угол / Кут)» (Дмитро Іловайський, «Розвідки про початок Русі, замість вступу до руської історії»,

http://dugward.ru/library/ilovayskiy/ilovayskiy_nachalo_rusi.html);

«Коли візантійці в 5 столітті після довгої перерви знову наблизилися до берегів Істра (Нижнього Дунаю), вони виявили на північ від великої річки деякі банди брудних обірванців, що норили за будь-якої нагоди обнести їхні балканські провінції. Вони назвали цих людей склавинами. Археологічний слід цього населення – багатокомпонентна Іпотешті-кіндешцька культура (або обрїй Іпотешті-Кіндешті-Чурел). Вона займала Валахію (Південна Румунія) та Молдову (Північно-східна частина Румунії). Ким були ці люди, виходячи з археологічних матеріалів? Найрізноманітнішими місцевими тубільцями: нащадками даків, гетів, візиготів, кельтів, сарматів та викрадених і переселених на Північ гунами ромеїв. Жодних свідчень приходу сюди нового населення для п'ятого – першої половини шостого століття немає. Значить, склавини – це різноманітне співтовариство, переважно тракійське, що склалося у цих місцях після втечі гунів на Схід. Вочевидь, що ці люди говорили на цілій низці говірок, але основною серед них були гето-дакійська (тракійська) мова та груба варварська латина дакійського штибу. Безперечно, володіли вони й гунською (слов'янською, – П.Д.) мовою, яка, мабуть, дозволяла їм спілкуватися з сусідами – тими ж пеньківцями (антами) та празько-корчаківцями (хорватами та дулібами²⁷⁵). Зрозуміло, ні ромеями, ні румунами ці люди тоді не називали себе. Самоназва румуни – в оригіналі романі – пізніше. У середні століття цих людей звали волохами. Хоча це також екзоетнонім. Романі – швидше за все вигадка румунської інтелігенції вже в новий час, коли було виявлено схожість румунської мови з латиною та її похідними. Це такий же самий новороб, як і термін слов'яни, якого не існувало в минулому... У нащадків придунайських тубільців іпотештської культури в мові не могло не бути пластів латини та гето-дакійської мови. І ми таку мову знаємо. Вона називається румунською. А ось мова слов'ян ніяк не могла виникнути в пониззі Дунаю. Тому що в слов'янській мові немає дако-гетського пласту, та й романська лексика, за всієї поваги до вас, хоч і проглядається, але не є одним з основних початків... Вітчизняні археологи та історики ще довго прикидатимуться, що не розуміють, що таке Зимно. Бо визнати його аварським центром деспотії на території празько-корчаківської культури означає визнати, що авари до 630 року контролювали практично всю Східну Європу – до центральної

²⁷² Вірм. «Улахи» = Влахи / Волохи = Вількіни – «волоти / велетні», – П.Д.

²⁷³ Слов'янськомовними германцями Бургундами = Вільтінами, – П.Д.

²⁷⁴ Альтцигірів, лат. «altum» – високий, «ultimum» – край, – П.Д.

²⁷⁵ Праформою слов'янського слова дуліби / *дудліби / *тутбильці – тубільці (пол. «tubylec» утворено з основ «tu» – тут і «бу́с» – «бути» <https://goroh.pp.ua/Етимологія/тубілець>) послужило, ймовірно, подібне до слова «прибульці» слово *тутбульці – «ті, що тут були [раніше]», яке тюркською мовою звучало б як «tatly oba» – «татське плем'я», або «tateli oba» – «плем'я татської землі» [Назін] і означало б тубільне населення. Отже, етноніми «тоти, тати, татаби, татари, тадзанс, таджики, дуліби» можуть мати праслов'янське походження (прасл. *tu / *tu-to, словц., словн. «tu», пол. «tu / tuta / tutaj», чес. «tu / tuto / tady» – тут), – П.Д.

частини Білорусі та Західної Росії включно. А робити цього їм, вочевидь, не хочеться...» (Ігор Коломійцев, «Про румунів і склавинів», ком. до публ. Сергія Назіна «Хто такі слов'яни?», http://генофонд.рф/?page_id=31105&сpage=25);

«На користь того, що тюркські племена²⁷⁶, які проникли на територію Чувашиї²⁷⁷, колись перебували в районі Байкальського озера, свідчать деякі лексичні паралелі чуваської та тунгузько-маньчжурських мов. Звертає на себе увагу, наприклад, таке слово, як «кил» – «будинок», що ймовірно, існувало також у мові козар; пор. назву міста Саркел, або Біла Вежа, пор. евенкійське «gule» – «хатина», слово «кар», що означає давньочуваською мовою населений пункт або місто, наприклад, Шупашкар – Чебоксари. Це слово проникло також і в пермські мови, наприклад, Сиктивкар, Кудимкар і ін. Марузо як паралелі до цього слова наводить гольдське «коге» – «стіна...» (Б. Серебренніков, «Походження чуваш за даними мови», в зб.: «Про походження чуваського народу», http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/o_proiskhozhdynii_chuvashskogo_naroda.pdf; http://suvar.org/books/o_proiskhozhdynii_chuvashskogo_naroda.pdf).

На те, що більшість готів була слов'янськомовними германцями вказує і слов'янське походження одного з їхніх ватажків Радагайса (Родогайса, лат. Radagaisus, грец. Ροδογαισοϋ), що вторгся на чолі величезного війська в північну Італію в 405 році. Сучасники навали Радагайса (Орозій, Олімпіодор, Августин, Проспер, Галльська хронічка 452 року) не називають його етнічну приналежність, але відзначають, що під його керівництвом перебували готи:

«Історик XVIII століття Е. Гібон у своїй популярній «Історії занепаду і падіння Римської імперії» пов'язує ім'я Радагайса з ім'ям одного з слов'янських богів Радегаста, відомого за свідченнями XI століття. На підтримку своєї гіпотези Гібон приводить тільки фонетичну близькість імен. Імена із закінченням на «-гаст» були добре відомі в IV – VI ст. і адекватно відображалися в джерелах. Історик першої половини XX століття Джон Багнелл Бьюрі вважає, що Радагайс привів одноплемінників остготів з берегів Дністра» («Цікаві історії про відомих особистостей...», http://www.people.su/91150_2).

На це вказує і хибність як ототожнення слов'янських культур початку Середньовіччя зі значно більш примітивною культурою балтськомовних «славян» кривичів і інших дніпровських балтів (псевдоантів і інших східно-європейських пращурів венедів, що були поступово ослов'янені гревтунгами / грутуннами = русами та спорідненими їм аланами-торками), так і ототожнення самих слов'ян з балтськомовними славянами = склавинами:

«Невелика група дослідників (І. Вернер, К. Годловський, М. Щукин та інші) вважає, що римська цивілізація не торкнулася слов'янського світу²⁷⁸, і у зв'язку з цим заперечує проживання слов'ян²⁷⁹ в ареалі провінційно-римських культур: пшеворської та черняхівської. На думку Казімежа Годловського, модель слов'янських культур²⁸⁰ початку Середньовіччя за рівнем суспільно-економічного розвитку значно нижча за ту, що спостерігається в провінційно-римських культурах. Вона близька культурам населення лісової частини Верхньої Наддніпрянщини першої половини I тисячоліття нашої ери, і саме тут слід локалізувати слов'ян римського часу²⁸¹. Така думка явно суперечить даним археології та гідроніміки, що виразно демонструють належність цих земель балтської етномовної спільності...» (Валентин Седов, доповідь на засіданні президії РАН, 2002 рік, «Слов'яни Верхньої Наддніпрянщини та Подвиння», <https://www.archaeolog.ru/ru/el-bib/el-cat/el-series/mia/mia-163>);

²⁷⁶ Насправді жунські / гунські тунгузько-маньчжурськомовні, – П.Д.

²⁷⁷ Разом зі слов'янськомовними гунами або ж з такими ж слов'янськомовними аварами, – П.Д.

²⁷⁸ Насправді тоді ще балтськомовного псевдослов'янського – «славянського» світу, – П.Д.

²⁷⁹ Тобто їхніх головних пращурів слов'янськомовних грутуннів і аланів-торків, – П.Д.

²⁸⁰ Насправді, дніпровськобалтських культур, а не культур слов'янськомовних античних германців, – П.Д.

²⁸¹ Тобто лише тих слов'янськомовних античних германців і аланів-торків, що мешкали беззастережно з дніпровськими балтами, – П.Д.

«Окремо варто виділити висновки, до яких прийшла І.П. Русанова. Погоджуючись з Д.Т. Березівцем, П.І. Хавлюком та П.М. Третяковим, вона вважала, що лише незначна частина населення черняхівської культури взяла участь у формуванні культури типу Пеньківки. Далі вона зазначала, що на пеньківських пам'ятках з'являється кераміка типу Луки-Райковецької, яка витісняє пеньківську. На її думку, культура Луки-Райковецької типологічно не пов'язана з пеньківським посудом, а має генетичні корені у кераміці типу Корчак. Крім того, дослідниця вважала, що людність пеньківської культури була антського, але не слов'янського, а іранського походження²⁸². Вона робить такий висновок на основі аналізу горщиків з пеньківських поселень» (Марина Борисова, «Питання походження уличів в історіографії», <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2009/94-81-22.pdf>);

«Крім того, як уже зазначалося вище, балтські гідроніми в басейні Росі та Південного Бугу, тобто в ареалі пеньківської культури, можуть бути пояснені тільки балтською атрибуцією пеньківців. Для будь-якої іншої з найближчих попередніх культур така атрибуція виключена. Усі ці факти дають достатні підстави для висновку про те, що анти-пеньківці говорили західнобалтською мовою» (Андрій Алексаха, «Походження слов'ян. Поступологічна реконструкція», https://alexakha.ucoz.com/aleksakha-proiskhozhdenie_slavjan.pdf);

«Милоградська культура (за назвою села Милоград у Речицькому районі Гомельщини) – культура племен, що жили у басейні Дніпра між середньою течією Березини на півночі та річкою Рось на півдні, Західним Бугом на заході та річкою Іпуть на сході (ЕГБ, том 5). Це територія південної Білорусі та українського Полісся. Тимчасовий інтервал милоградської культури – близько тисячі років: з IX століття до н.е. за I століття н.е. Що ж до етнічної приналежності «милоградців», більшість дослідників відносить їх до балтів (Е.М. Загорульський, А.Г. Митрофанов, В.В. Сєдов, П.М. Третяков та інші). Отже, ми можемо прийняти за основу тезу, що балти²⁸³ жили на землях майбутньої Білорусі з найдавніших часів і як мінімум до VIII століття н.е. Коли тут з'явилися слов'яни²⁸⁴, вони – за однією версією – підкорили собі та асимілювали балтів, за іншою версією – лише передали їм свою мову та елементи культури. Ті племена, які жили на території сучасної Білорусі з VIII століття нової ери, прийнято називати не балтськими, а «балтсько-слов'янськими». Дещо пізніше (в IX – X століттях) на їхній основі виникли племінні спілки кривичів, дреговичів, радимичів, частково волинян, деревлян та сіверян. Ці племена одні дослідники за традицією вважають «слов'янськими», інші – «ослов'яненними балтами»... Термін «слов'яни» вперше зустрічається лише на початку VI століття нашої ери у візантійського автора Псевдо-Кесарія Назіанського. Втім, якщо бути точним, він писав про «склавинів» або «скловенів»²⁸⁵. У 50 – 60-ті роки цього століття це найменування використовували Прокопій Кесарійський (бл. 498 – бл. 564), Йордан та інші автори. У зв'язку з цим хочу наголосити, що ці теорії та концепції, які називають «слов'янами» племена і народи, що жили до нової ери, є спекулятивними. Справа в тому, що етноніми (самоназви) цих племен невідомі, писемності вони не мали. А стародавні автори (грецькі, римські, візантійські) до другої половини I століття н.е. не згадували у своїх географіях і хроніках нікого, хоча б віддалено схожого на «слов'ян». Наприклад, «батько історії» Геродот (бл. 485 – бл. 427 рр. до н.е.) писав лише про неврів та скитів, що мешкали на теренах нинішньої України та південної Росії. Тим часом сучасні дослідники багато разів переконувалися в тому, що античні науковці ніколи не брехали. До того ж, точність наведених ними відомостей просто разюча. Тому, якщо довіряти їхнім повідомленням, виходить, що до середини I століття нової ери жодних слов'ян ніде не

²⁸² Насправді ж, балтськомовного як антського кавказького, так і роксоланського походження, – П.Д.

²⁸³ Тобто обалтені савроматами фінськомовні скити, – П.Д.

²⁸⁴ Точніше слов'янськомовні сармати та їхні нащадки слов'янськомовні готи, – П.Д.

²⁸⁵ Насамперед про насельників Іпотешті-кіндешцької АК – нащадків кельтськомовних скордисків та інших кельто-тракійських племен, що ослов'янилися в державі готоаланів і в Аварському каганаті, – П.Д.

було. Тобто питання про час і місце появи слов'ян, як і раніше, залишається відкритим. ...ні про який «масовий прихід і розселення» слов'ян не може бути мови. Максимум, про що можна говорити, так це про «ослов'янення» мови, матеріальної та духовної культури. Перша хвиля носіїв слов'янської мови припала на другу половину VI та на VII століття²⁸⁶. Вона, поступово згасаючи, рухалася у загальному напрямку із південного заходу на північний схід. Умовно – до лінії Брест – Пінськ – Турів та далі у бік лінії Вітебськ – Орша – Могильов. Найбільш виразні її матеріальні сліди залишилися на Поліссі. Це були ті ослов'янені племена (можливо, анти), які тікали з Дніпро-Дністровського регіону, рятуючись від жорстоких завойовників-кочівників – аварів. Друга хвиля датується IX – X століттями. Вона була спрямована з регіону Новгород – Пскова у напрямку Полоцька – Вітебська і далі вниз уздовж Дніпра. Ці люди слов'янської мови прибули морем із Полаб'я. Одна з перших груп (під проводом Рюрика) влаштувалася в регіоні Ладоги – Пскова – Новгород, де підпорядкувала собі місцеві фінські племена... Третя хвиля – це завойовницькі походи князів Галицько-Волинської та Київської Русі у X – XII століттях. Вторгаючись у межі майбутньої Білорусі, вони будували фортеці, де розміщували свої дружини і обслуговуючий персонал, що їх супроводжував. Так було засновано Берестя (Брест), Вевереск, Волковиськ, Городня (Гродно), Здітов, Кам'янець, Кобрин, Новгородок (Новогрудок), Острєя, Слонім, Турейськ (Турів) та інші опорні пункти. Для всіх трьох хвиль (але особливо для другої та третьої) характерна військово-технічна та політична перевага прибульців над місцевим населенням. Якщо місцеві балти «застрягли» на етапі родоплемінного ладу, то зайшли люди²⁸⁷ являли собою суспільства військової демократії, що переходили до феодалізму. Саме військово-політична та господарсько-технічна перевага нових поселенців²⁸⁸ зумовила запозичення у них місцевим балтським населенням форм політичної організації, прийомів військової справи, ремесел, а головне – мови²⁸⁹... Наприклад, прийнято вважати, що під термінами «склавени», «венеди» та «анти» ховаються пращури нинішніх слов'ян. Ось саме, що «прийнято», а не доведено. Прийнято здебільшого з ідеологічних і політичних міркувань, а зовсім на тому, що таким є висновок науки. Довести це неможливо у принципі. Етнічними стародавніх народів нам невідомі; мови, якими вони говорили, давним-давно зникли; писемності в них не було. Тому всі міркування на тему «були вони слов'янами чи ні» нагадують ворожіння на кавовій гушці» (Ред. Анатолій Тарас, «Передісторія білорусів з найдавніших часів до XIII століття», <https://coollib.net/b/377826-anatoliy-efimovich-taras-predyistoriya-belarusov-s-drevneyshih-vremen-do-xiii-veka/read>);

«...витоки білоруської та української мов дуже близькі один до одного. І тиснув на них загальний церковнослов'янський прес. Неважливо, що Київ на 200 років менше був «відокремленим» від Росії, ніж Мінськ та Полоцьк. Церковно-слов'янська мова «обробляла» білоруську та українську мови протягом одного і того ж проміжку часу, від прийняття хрещення до часу остаточного розділу культури на церковну і світську. Звідси виняткова близькість братів. Іншим був історичний шлях російської мови. Російська мова насправді є логічним результатом свого багатовікового церковнослов'янського розвитку. А білоруська та українська – це результат боротьби місцевих західних слов'янських говірок з церковнослов'янською мовою» (Іван Лашков, «Звідки з'явилася білоруська мова», в зб. під ред. Анатолія Тараса, «Передісторія білорусів з найдавніших часів до XIII

²⁸⁶ Насправді значно раніше, а саме, в епоху слов'янськомовних готів і споріднених їм гунів ультинів, – П.Д.

²⁸⁷ Нащадки, як готів та інших слов'янськомовних античних германців, так і слов'янськомовних аланів-торків та споріднених їм гунів ультинурів (пращурів уличів), – П.Д.

²⁸⁸ Слов'янськомовних готів тетракситів / готів-русів, аланів-торків / аланів-русів, хорасміїв / хорезмійців-хурусів та інших пращурів полян-русів, – П.Д.

²⁸⁹ І саме це переконливо свідчить, що місцеве балтське населення Білорусі і Півночі України могло запозичити більш розвинену слов'янську лексику і саму нинішню мову лише у головних пращурів українців – нащадків як аланів-торків Салтівсько-Маяцької АК, так і античних германців грутуннів полян-русів, а зовсім не від значно менш цивілізованих (ніж воно саме) нащадків пеньківців і психічно інфантильних праго-корчакців, що не знали не тільки металургії, а навіть і гончарного кола, – П.Д.

століття», <https://coollib.net/b/377826-anatoliy-efimovich-taras-predyistoriya-belarusov-s-drevneyshih-vremen-do-xiii-veka/read>).

На двомовність же (слов'янськомовність та шведськомовність) варягів гаутського походження, тобто майже асимільованих свеями слов'янськомовних гунів геатів / гаутів, вказує дуже багато фактів, що доводять як спорідненість їх українськомовним південним готам-русам, так і поступову повну еміграцію їхніх нащадків з території сучасної Швеції:

«На Біле озеро і Верхню Волгу, згідно з новими уявленнями, варяги-нормани проникають приблизно на століття раніше за слов'ян... Але новий матеріал неминуче породжує старі питання. Знову виникає потреба пояснити, чому на території, де стикаються варяги та угро-фіни, поширюється слов'янська мова, чому немає помітних проявів германських вірувань, чому так швидко зникають варязькі імена, причому в князівській династії раніше, ніж у рядових дружинників. На всі ці «чому» норманізм, вочевидь, не в змозі відповісти. А це означає, що необхідне більш ретельніше з'ясування природи тих етнічних елементів, які багато лінгвістів визнають північно-германськими» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», https://statehistory.ru/books/Apollon--Kuzmin_Nachalo-Rusi-Tayny-rozhdeniya-russkogo-naroda/22; <https://flibusta.club/b/221162>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>).

Балтськомовними ж германцями були античні руги (можливо нащадки роксолан руяни), античні фризи та франки (нащадки царських усунів – язаматів, що мешкали раніше в Наддонні). Бо не тільки наявність ізоглос, а саме і їхня археологічна культура (АК), і звичаї майже не відрізняються від АК і звичаїв балтськомовних червонолицих прусів та таких же античних пращурів куявів:

Меровінг Дагоберт I, король франків [629 – 639],

(http://img1.liveinternet.ru/images/attach/c/7/98/804/98804355_9c8341424605.jpg);

«Антична традиція дає єдине конкретне найменування племені, що з'явилося у V ст. до н.е. у районі дельти Дону – «язамати». На цей час падає і різке кількісне збільшення поховань, що свідчить про прибуття нового населення. Та обставина, що ця відокремлена група населення з'явилася на Дону пізніше «корінних» савроматів (савроматів за Геродотом) і назвалася їхнім ім'ям (за Ефором язамати – це савромати), говорить про визнання язаматами спорідненості з ними або навіть їхньої політичної переваги нехай, можливо, тимчасового. Язамати, мабуть, були першими представниками кочового савроматського населення Наддоння, що почали переходити до осілого чину мешкання. Саме вони заснували поселення у дельті Дону. Територія володінь (пращурів франків – П.Д.) язаматів, принаймні у V – IV ст. до н.е., сягала, мабуть, у степовій зоні від дельти

Дону та Міуського півострова до низов'я Сіверського Дінця на правобережжі і до Манича на лівобережжі Дону. Саме тут, у степовій зоні, виявляють археологічні пам'ятки, подібні до пам'яток островів дельти Дону. Східніше Сіверського Дінця та Манича поховання кочівників мають свої особливості, що відрізняють їх від власне язаматських» (В.Є. Максименко, «Савромати та сармати на Нижньому Дону», гл. 5 «Племена та об'єднання племен на Нижньому Дону в скитську епоху (античні традиції та інтерпретації археологічних джерел) // Кургани в дельті Дону та їхня етнічна приналежність», <https://knigogid.ru/books/1955271-savromaty-i-sarmaty-na-nizhnem-donu/toread>);

«Г.Ю. Грумм-Гржимайло цілком справедливо зауважує: «Довгоголова раса, що населяла південний Сибір у неолітичну епоху, навряд чи мала будь-який генетичний зв'язок з племенами ді, тобто дінлінами (?), що мешкали, як ми знаємо, з давніх-давен на теренах басейну Жовтої річки. Ймовірніше в ній можна побачити расу, залишки якої й досі збереглися на далекому сході Азії (айни)». Але дінлінами китайці вважали саме цю довгоголову расу, а Саянські гори називали Дінлін. Дінліни зникли з історичної арени в середині II ст., а ділі – чи-ді вступили на неї в IV ст.²⁹⁰. І треба думати, що енісейські киргизи були пов'язані саме з тубільцями Сибіру, дінлінами, а не з прийшлими з півдня ді²⁹¹. Південна гілка дінлінів, що кочувала на південь від Саянських гір, перемішалася з хуннами, і не випадково китайці зовнішньо відмітною ознакою хуннів вважали високі носи. Коли Ши Мін'ю у 350 р. наказав перебити всіх хуннів до єдиного, «загиною багато китайців з піднесеними носами». Про долю західної надіртишської гілки дінлінів прямих відомостей немає, але, з перебігу подій, можна здогадатися, що вони, змішавшись з угорцями, склали нарід сабір, що у V ст. прорвався до Кавказу. Там сабіри довго торгували мечем, служачи то імператору Візантії, то шахиншаху Ірану, доки не розчинилися серед кавказьких народів... Підставою для зіставлення киргизів і усунів був опис типу останніх: «Усуні виглядом дуже відмінні від інших іноземців Західного краю. Нині тюрки з блакитними очима та рудими бородами, що схожі на мавп, суть їхні нащадки»... європеїдність усунів не підлягає сумніву, бо пізні китайські науковці пов'язують росіян з усунями²⁹², що віддалилися на північ» (Лев Гумільов, «Дінлінська проблема. Грумм-Гржимайло у світлі нових історичних та археологічних матеріалів», http://gumilevica.kulichki.net/articles/Article26.htm#Article26note_13);

«Як на ще один аргумент О.М. Трубочов звертав увагу, що балтські топоніми на «-sedja» виявляють близькість саме до західногерманських на «-setja». Причому «схожість герм. «-setja» та балт. «-sedja», вочевидь, є з першого погляду, а при більш уважній перевірці виявляється повною [тотожністю]» (Трубочов 2004: 18). Додамо сюди і пруське «вітінг»²⁹³ – висхідне саме до давньофризської форми²⁹⁴ (Фасмер 1986: 323). Археологічно вловлюються зв'язки прусів і з землями за середньою течією Рейну, району сучасного Майнца та Франкфурта-на-Майні: «Особливу увагу слід звернути на кінські поховання, які супроводжують останки меровінгської еліти франків та шляхетних воїнів ранньої фази пруської культури. Вражаючими є аналогії між обрядами цих соціальних груп...» (Олексій Романчук, «Варяго-руське питання у сучасній дискусії: погляд із боку», https://www.e-anthropology.com/Katalog/Istoria/STM_DWL_f3IP_tlL2XqfJ7PeY.aspx);

Вочевидь, не тільки нащадки усунів / асіїв (язамати та язиги), а і роксолани разом з яньцай / антами та іншими верхніми аорсами і асимілювали та обалтили²⁹⁵ більшість племен на теренах Надволжя, Південної Надбалтики, Білорусі та України:

²⁹⁰ Насправді, ще в 620 р. до н.е. чи-ді напали на західні межі Лу, потім – на Ци та Сун, хоча і набагато раніше були відомі китайцям як цюаньжуни або просто жуни, – П.Д.

²⁹¹ Насправді були пов'язані, як зі слов'янськомовними брахікранними жунами дісцями – гяньгунями, так і з прототюркськомовними дінлінами, – П.Д.

²⁹² Насправді, з нащадками усунів половцями, що пізніше язаматів і прусів віддалилися до Європи, – П.Д.

²⁹³ Йотунг / ютунг – «велетень, витязь», – П.Д.

²⁹⁴ Балтської давньопрусько-фризської форми, – П.Д.

²⁹⁵ Тобто змусили їх стати балтськомовними, – П.Д.

«Питання етнополітичної історії сарматів Північного Надчорномор'я порушені в статтях Д.О. Мачинського (1971, с. 30–54; 1974, с. 122–132). Перша з них присвячена встановленню часу та характеру першої появи сарматів у надчорноморському степу. Аналізуючи тільки письмові джерела, автор дійшов висновку, що ця подія має датуватися IV ст. до н.е. в іншій статті автор, співставляючи дані письмових джерел і археології, спробував простежити шлях аорсів на захід і обґрунтувати несарматську етнічну належність роксолан²⁹⁶» (О.В. Симоненко, «Нарис українського сарматознавства», <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/163070/19-Symonenko.pdf?sequence=1>)

«Найбільш повно, з використанням китайських писемних джерел, версію про роль кочового світу центрально- та середньоазійського регіонів у процесі формування аланів було викладено у книзі Т.А. Габуєва [1999]. Зроблені ним висновки значно зміцнюють позицію прихильників формування аланів серед іранськомовних кочовиків²⁹⁷ Азійської Скитії. Т.А. Габуєв акцентує увагу на подіях, що мали місце до, під час та після завоювання на початку другої половини II ст. до н.е. кочовиками Греко-Бактрії, відображених як у китайській, так і в античній літературі. Головний висновок, якого приходиться автор, полягає в наступному. У становленні аланів брали участь два первісні компоненти – (слов'янськомовні, – П.Д.) юечжі-тохари²⁹⁸ та (балтськомовні, – П.Д.) усуні-асії. Окрім цього, приєднує до них і докорінне кангюйське населення. Усуні та Юечжі тривалий час пліч-о-пліч проживали біля кордонів Китаю, але остаточне формування аланів відбувається вже в Кангюї, який Т.А. Габуєв називає їхньою колискою [1999, с. 128]. Значну роль цьому процесі, на його думку, відіграла «національна ідея», яка об'єднала різні кочівницькі угруповання. Витоки цієї ідеї він бачить загалом у їхньому арійському походженні, що відбилося у їхній назві, оскільки, за В.І. Абаєвим, етнонім «алани» є еквівалентом терміну «агуа» – стародавнього найменування іранських та арійських народів²⁹⁹ [Там само, с. 119, 129]. Крім вищевикладеного, у поховальній обрядовості та матеріальному комплексі всіх трьох етапів сарматської культури вбачається зв'язок із центральноазійськими старожитностями. Ряд ознак, на думку науковців, є етнічними визначниками, а не культурними запозиченнями: це збільшення числа поховань II – I ст. до н.е. з північним орієнтуванням голови померлого та розміщення його в колоді з двома паралельними виступами в головній частині; наявність у трунах отвору, що іноді затикається пробкою, і т.д. [Скрипкін, 2000, с. 25-27; Симоненко, 2003, с. 54-56; 2010, с. 394; та ін.]. Таким чином, аналогії, що простежуються в матеріальній культурі та поховальному обряді сарматів починаючи з II – I ст. до н.е., вказують на тісні зв'язки з центрально-азійським і південно-сибірським кочовим світом і є відображенням етнополітичних подій, що торкнулися цього регіону ще в III – II ст. до н.е. Мабуть, перегрупування та переміщення великих масивів кочовиків на захід призвели до культурних та морфологічних змін у сарматському середовищі» (М.О. Балабанова, «Про Центрально-Азійські зв'язки у антропології населення пізньосарматського часу Східної Європи», <https://cyberleninka.ru/article/n/o-tsentralno-aziatskih-svyazyah-v-antropologii-naseleniya-pozdnesarmatskogo-vremeni-vostochnoy-evropy>);

«У 1990-х роках український археолог О.В. Симоненко, вивчаючи ранньосарматські пам'ятки Степової України, також звернув увагу на те, що на цій території з II ст. до н.е. спостерігається домінування північно орієнтованих поховань. На підставі мапографування поховань з такою ознакою український дослідник запропонував ідентифікувати їх із похованнями роксолан античних авторів, насамперед Страбона. Отже, саме О.В. Симоненком було запропоновано досить плідну гіпотезу про роксоланську етнічну приналежність цілком певної групи ранньосарматських пам'яток Степового

²⁹⁶ Вочевидь, савроматську етнічну належність, через їх спорідненість балтськомовним пращурам синьооких гуцулів язигам / гудам = *гудсулам / гуцулам, – П.Д.

²⁹⁷ Насправді балтсько- та слов'янськомовних кочовиків, – П.Д.

²⁹⁸ Гутії = готи, – П.Д.

²⁹⁹ Тобто прабалтських і праслов'янських народів, – П.Д.

Надчорномор'я, що відрізняються північною орієнтацією похованих. При цьому дослідник не ставив собі за мету дати їм цілісну характеристику окремо від інших сарматських поховань Північного Надчорномор'я. На наш погляд, саме така робота необхідна для подальшої розробки роксоланської проблеми шляхом вивчення особливостей поховального обряду та матеріальної культури виділеної етнічної групи» (Дерев'янка Олексій Вікторович, автореф. дис. «Роксоланська проблема у російській та українській археології» <https://www.dissercat.com/content/roksolanskaya-problema-v-rossiiskoi-i-ukrainskoi-arkheologii>).

Балтськомовними нащадками усунів, вочевидь, могли бути навіть і яскраво-червоношкірі доліхокранні вандали та венеди (веньоуто / венендери). Адже на відміну від слов'янськомовних да-юечжі царські усуні привели до Західної Європи не тільки сако-масагетів, а і обалтених ними інших як азійських, так і східноєвропейських доліхокефалів. Ослов'янили ж у Ранньому Середньовіччі не тільки роксолан, язигів та антів і інших верхніх аорсів, що прибули до Європи раніше, а і ругів, куявів, пращурів білорусів і інших венедев та дніпровських балтів нащадки сарматів, аланів-торків і античних германців. Отже, якщо Пенківська АК відповідає і не роксоланам, і не кавказьким антам Божа, а будь-яким іншим антським племенам, що розповсюдилися навіть до Скандинавії та могли врешті-решт перебратися і на терени України після вимушеної міграції слов'янськомовних готів на захід, то її носії все одно були не слов'янськомовними античними германцями, а були переважно балтськомовними прибульцями з Середньої Азії (нащадками Яньцай):

«Ми наголошували на тому, що пенківська культура, на думку археологів, сформувалася на основі київської, яка, як ми з'ясували, була культурою західних балтів. Надзвичайно важливо, що лінгвісти виявили західнобалтські запозичення, що є лише у болгарській мові і яких немає в інших слов'янських мовах. Отже, пращури болгар³⁰⁰ мали колись тісні контакти із західними балтами, вже після того, як виділилися із загальнослов'янської спільноти. Крім того, на Балканах виявлено спорадичні західнобалтські топоніми [Duridanov 1968, 1969]. Переселення слов'ян на Балкани відбувалося саме з районів правобережжя нижнього Дунаю, де знайдено пенківські та празько-корчацькі пам'ятки та про які письмові джерела повідомляють як про місце спільного проживання антів та слов'ян. Крім того, як уже зазначалося вище, балтські гідроніми в басейні Росі та Південного Бугу, тобто в ареалі пенківської культури, можуть бути пояснені лише балтською атрибуцією пенківців. Для будь-якої іншої з найближчих попередніх культур така атрибуція виключена. Всі ці факти дають достатні підстави для висновку про те, що анти-пенківці говорили західнобалтською мовою» (Андрій Алексаха, «Походження слов'ян. Поступологічна реконструкція», https://alexakha.ucoz.com/aleksakha-proiskhozhdenie_slavjan.pdf);

«З точки зору лінгвістів, за граматичним устроєм і іншими показниками давньослов'янська мова була найближчою до балтських мов³⁰¹. Спільними є, зокрема, багато слів, що не відзначаються в інших індоєвропейських мовах, в тому числі: *гока (рука), *golva (голова), *lipa (липа), *gvezda (зірка) і ін. (Неексклюзивними близькими є до 1600 слів). В.М. Топоров вважав, що балтські мови найбільш близькі до вихідної індоєвропейської мови, в той час як всі інші індоєвропейські мови [значніше] відійшли в процесі розвитку від початкового стану. На його думку, праслов'янська мова була прабалтським південно-периферійним діалектом, який перетворився у праслов'янський приблизно з V століття до н.е. і потім розвинувся самостійно в давньослов'янську мову» («Балтська і праслов'янська мови», http://ni.biz.ua/6/6_14/6_14648_baltskiy-i-praslavyanskiy-yaziki.html).

³⁰⁰ Пращури болгар фактично асимілювали рештки остаточно знищених візантійцями і аварами антів, – П.Д.

³⁰¹ Вочевидь, це пов'язано зі спільною міграцією з Гіндустану до високогірних улоговин Північного Китаю споріднених протослов'янських і протобалтських племен, – П.Д.

Кельтськомовними ж германцями зараз вважаються деякими дослідниками лише тевтони, кимври та амброни, хоча ними були і інші невідомі племена, у яких середньовічні псевдогерманці запозичили кельтську мітологію:

«До кельтів С. Файст відніс прикарпатське плем'я бастарнів, а також усю групу «інгеонів»: кимврів, тевтонів, фризів, амбронів... У спостереженнях С. Файста особливо важлива вказівка на кельтськомовність кимврів³⁰², оскільки регіон їхнього розселення (Ютландія) безпосередньо примикає до передбачуваного району проживання варягів. У самій назві племені С. Файст вбачав відображення їхньої кельтськомовності, та його опоненти у передачі імені змушені визнати «кельтське посередництво». Справа, однак, не лише у посередництві. Подібне найменування – «кимри» – є самоназвою значної гілки кельтів, яка досі зберігається в Уельсі та мала в давнину набагато більше поширення. Кельтськими виявляються всі чотири відомі імені вождів кимврів: Voiorix, Caesorig, Lugius, Claodicus. Плутарх розповідає, як посланий у ворожий табір як розвідник Серторій проник туди, «одягнувшись по-кельтськи та засвоївши найбільш ходові висловлювання, необхідні, якщо доведеться підтримувати розмову». Для римлян, вочевидь, не була проблемою мова прибульців: тією ж мовою говорили їхні давні сусіди – галли та інші кельтські племена. Кимври опиняються у фокусі ще ряду примітних сходжень. Стародавні автори ведуть їхнє походження або від змішування скитів і кельтів, або від киммерійців. На північно-західних берегах Океану міцно трималася традиція, що пов'язує місцеве населення з Надчорномор'ям. Прибульцями з Дону вважав Анналіст Саксон «нортманів». В ірландських сагах згадується, що їхні пращури володіли землями «Скитії» аж до Каспійського моря... Таким чином, на користь кельтськомовності кимврів каже ряд даних, на користь же німецькомовності таких даних немає. Приблизно так само і з тевтонами, що входили разом з кимврами в групу «інгеонів». В етнонімі «тевтони» ясно проступає кельтське «teute» – нарід, люди. Кельтське божество Teutanus мало значення батька народу, племені. Вочевидь, кельтське походження має ім'я провідника тевтонів Теутободулі. Вочевидь, не випадково вони разом із кимврами та амбронами (кельтичне походження останніх цілком обґрунтовано) склали мобільну військову спілку. «Кельтична» домішка простежується в Надбалтиці фахівцями та на основі антропологічних даних. Відомий радянський етнограф М.М. Чебоксаров, аналізуючи становлення німецького антропологічного типу, встановив, що у VIII – X ст, як слов'янське, так і німецьке населення північної Німеччини було дуже неоднорідним. Переважали місцеві антропологічні типи, подібні до тих, які відзначаються для цієї епохи у фризів і саксів. Але поруч із ними у полабів і ободритів Мекленбурга, а також в окремих районах Померанії та Західної Пруссії нерідко представлені форми, що є «дуже близькими до типу латенських кельтів». Пряма вказівка на те, що кельтська мова на початку н.е. звучала у Надбалтиці, є у Тацита. Говорячи про мешканців «янтарного» узбережжя, він називає «естіів», «звичаї та вигляд яких є такими ж, як і у свевів, а мова ближче до британської». О.О. Шахматов не випадково надавав особливе значення цій вказівці: «Тацит був зятем Агриколи», що протягом багатьох років правив римською Британією. Він міг розрізняти діалекти германських та кельтських мов. Так, говорячи про населення Британії, Тацит виділяв схожих на германців каледонців (північна частина Британії), що нагадують іспанців-силурів (західне узбережжя острова), але (що узгоджується з нинішніми науковими даними) вважав, що «загалом саме галли зайняли та заселили найближчий до них острів». Він наголошував на їхніх однакових віруваннях і констатував, що «і мови тих та інших мало чим відрізняються». Якщо говорити про мову «естіів», то в даному випадку важлива вказівка на неповну тотожність мови галлів та бриттів...» (Аполлон Кузьмін, «Щодо етнічної природи Варягів», <https://elibrary.com.ua/m/articles/view/ОБ-ЭТНИЧЕСКОЙ-ПРИРОДЕ-ВАРЯГОВ>, <http://ec-dejavu.ru/v/Varag.html>).

³⁰² Основних пращурів данців, – П.Д.

Псевдогерманськомовними, вочевидь, були і сако-масагети, що мігрували з Азії до Північної Європи та Скандинавії, а отже, і їхні нащадки сакси та саксонці. І всі ці народи чи племена, на відміну від балтсько- та слов'янськомовних германців, насправді були лише псевдогерманцями, бо у той час їхня шкіра не була не тільки темно-червоною, а навіть і яскраво червоною, як у прусів.

Сучасні ж германські мови є такими ж новомовами, як і російська, хоча ж і виникли вони в темні віка Середньовіччя на дуже стародавніх прототюркських сако-масагетських, кельтськомовних кельто-тракійських та кельто-іллірійських і фінськомовних скито-іллірійських та скито-тракійських субстратах під впливом слов'янського та балтського суперстратів. Вони себе раніше називали зовсім не германцями, а тевтонами і їхні мови лінгвісти помилково назвали германськими лише у вісімнадцятому столітті.

В багатоетнічних міських селищах засобом спілкування була так звана «міська лінгва франка» – міське койне, на якому спілкувалися як з тубільцями, так і між собою різні інородці:

«У міських торговельних селищах різні мови виконували різні функції. Місцева розмовна мова була засобом спілкування у сім'ї і роді, система, щонайменше, двох або більшого числа *linguae francae*³⁰³ була призначена для зовнішнього вживання» (Омелян Пріцак, «Звідки є, пішла Руська земля», <http://politiko.ua/blogpost97690>).

Таким чином античні германці були двомовними, а то і багатомовними. Вони володіли родинними мовами: балтською (нащадки савроматів – франки, фризи, руги, куяви та ін.) чи слов'янською (нащадки сарматів та юечжів / гутіїв – гьоти / йоти, юти / ютунги, гаруди / гардінги = хороти / хорутани, гревтунги / грутунни = хроси / руси, кангли / анклії = англи і ін.). А з тубільцями ж вони спілкувалися різними піджинами, з яких і розвинулися спочатку (в античні часи) псевдогерманські літературні мови (франкська та готська), а потім (у темні віка Середньовіччя) – сучасні псевдогерманські мови, в яких лише більшість лексики є індоевропейською, а граматики є туранською (тобто більш аналітичною ніж флективною).

Отже, і так звана готська літературна мова була лише кодифікованим суржилом – піджином, яким слов'янська шляхта можливо спілкувалася зі шляхтою інших народів. І тому звичайно ж вона не може повністю відповідати як нарічним говіркам того часу, так і сучасній українській мові, що значно вдосконалилася на протязі майже двох тисяч років:

«Оригінал, використаний Вульффілою для перекладу, відображав життєві реалії народу Палестини доби Христа або ще раніше. Але спосіб і форма, за допомогою яких готська мова передавала біблійний текст і таким чином адаптувала чужу реальність до своєї, дає багато цінного для розуміння культури готського часу Вульффіли. При цьому він переклав Біблію не на готську простонарідну (протоукраїнську, – П.Д.), а на поетичну (пісенну) мову, якою користувалася готська шляхта, придворні поети, жрецтво, тобто в Біблії Вульффіли знайшов відображення менталітет і спосіб життя певної соціальної верстви, що необхідно враховувати під час роботи з цим джерелом. ...за словами Йордану, «в цей час обидва племена, гостроготи і візиготи, становили ще одне (протослов'янське, – П.Д.) ціле» (Get., 245). Тому ми вважаємо цілком допустимим залучення лексичних даних Готської Біблії задля встановлення рівня соціокультурного розвитку обох гілок готів у IV ст.» (Ірина Зінківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на рубежі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

«Мова готських літературних пам'яток відрізняється одноманітністю, відсутністю синонімічних діалектних форм. У готських текстах спостерігаються незначні коливання орфографії і фонетики. Можна припустити, що і в розмовній мові (слов'янськомовної шляхти, – П.Д.) готів не тільки спочатку не існувало помітних відмінностей, але і пізніше, в епоху виникнення вестготського та остготського королівств, розбіжності були незначні.

³⁰³ Можливо, спочатку східноіранської хотаносакської або согдійської та лише значно пізніше старослов'янської, слов'янсько-германської і новогерманської / псевдогерманської *linguae francae*, – П.Д.

Разом з тим, письмова готська мова не була простою фіксацією усних норм³⁰⁴, бо виразно відчувається книжковий характер готських текстів – залежність готських перекладів від грецьких і латинських зразків накладала свій відбиток на синтаксис і на лексику письмової готської мови... Готська морфологія в найбільш чистому вигляді являє типи відмінювання іменників і прикметників; в парадигмі займенників є чіткі подвійні форми. В системі сильних дієслів зберігся клас редуплікаційних дієслів, ступені граматичного чергування ще не затемнені наступними фонетичними змінами. Найбільш повно дані синтетичні форми медіопасиву, відсутні аналітичні форми минулого. У фонетиці не пройшли різного роду переголосовки кореневих голосних, не було подвоєння приголосних, випадання носових перед щілинними та тощо» («Пересування германських племен і утворення варварських держав. Готська мова», <http://poteme.com.ua/filologiya/romano-germanskoe-yazykoznanie/968-peredvizheniya-germanskix-plemen-i-obrazovanie-varvarskix-gosudarstv-gotskij-yazyk.html>).

До того ж належність церковних текстів літературної готської мови до античних часів ставиться під сумнів більшістю дослідників. Фрідріх Кауфман в 1920 році припустив, що готська версія Вульфїли була латинізована пізнішими переписувачами, аргументуючи це тим, що всі збережені готські рукописи походять з Ломбардії. Отже до нас дійшли лише латинізовані середньовічні тексти готських рукописів. Та і як самі шляхетні роди держави Остготів Теодоріха Великого, так і їхня прислуга могли бути на той час вже переважно латинізованими. І тому-то наявність літери «л» і відповідного їй звуку в слові «сонце» аріанських релігійних текстів готів (укр. «сонце» – гот. «sauil», д.-ісл. «sol», але д.-в.-нім. «sunna», д.-англ. «sunne», ісл. «sun») може бути пов'язана з латинським впливом або з переважанням давніх балтів як в готському багатоетнічному об'єднанні племен, очолюваному слов'янськомовними родами античних германців, так і у військових дружинах цього об'єднання. І, можливо, вже тоді остготи розмовляли латино-варварським суржилом (до якого входили не тільки слов'янсько-балтські, а і кельтсько-тракійські, фінсько-іллірійські та прототюрксько-германські лексичні запозичення), а також і запозичували для себе імена у іногородців. Бо завдяки саме цьому вони і дистанціювалися від слов'янськомовного (протоукраїнськомовного та словенськомовного) простонароддя, як це мало місце і в Київській Русі:

«...ось вам дві спільноти людей: в одному є брати Валамір, Візимир, Тіудімір та дівчина на ім'я Вадамерка, в іншому люди носять такі імена – Мусок, Пейрогаст, Келагаст, Ідариз, Ардагаст та Хільбудій. Запитання: хто з них слов'яни? – Відчуваю якісь каверзи, однак, змушений визнати, що перша група імен звучить цілком слов'янські, а друга – ні. – Тим часом, Валамір, Візимир, Тіудімір та Вадамерка – це готські імена, а ось другий список – це достовірно відомі науці антські вожді та шляхетні воїни. Крім них історія знає також наступних антів та склавинів: Дабрагеца, Сваруна, Лаврита, Мезамира, Дабрагаста, ну і, зрозуміло, Боза... Науковці вважають, що з цього переліку слов'янським корінням може похвалитися лише одна людина – Сваруна, чие прізвисько походить від «сварги» – сварки. Решта – під великим сумнівом. ...характерний у майбутньому для слов'янських імен корінь «мир» зустрівся у цьому списку лише раз, тоді як у готів він трапляється набагато частіше. Мабуть, його слід визнати східногерманським. Дуже часті, особливо у антів, закінчення на «гаст». Хотіли прив'язати дані імена до слов'янського слова «гість», що означало, ймовірно, «купець» або «чужинець», але дана версія повністю спростовується лінгвістами. Крім того, ще в попередню епоху зафіксовано ім'я Анагаста. І воно належало готу, сину Арнегіскла, ватажку візантійського загону, що розбив гунського царевича Динцика та відправив його голову в цирк міста Константинополя. Навіть корінь «дабра», який історики сподівалися вивести зі слова «добро»³⁰⁵, як роз'яснили лінгвісти,

³⁰⁴ Слов'янських, балтських, кельтських і фінських діалектів, – П.Д.

³⁰⁵ Чи зі слова «добірний», що походить від дієслова «брати» і може означати, як і слово «доблий», від якого походить готське слово «darga», не тільки «міцний», а і «мужній, відважний, доблесний», – П.Д.

походить, швидше, від готського «*darpa*», що означає «міцний»...» (Ігор Коломійцев, «Нарід-невидимка. Оновлена версія», http://kdet.ucoz.ru/index/glava_sorok_chetvertaja_v_teni_krepostej/0-196);

«...готський історик Йордан визнавав, що готи майже не мали власних (балтсько-слов'янських, – П.Д.) імен. У випадку ж з русами мова навіть не йде про відсутність слов'янських імен як таких. Просто якась частина русів, вочевидь, що належала до вищого прошарку, використовувала неслов'янські імена. Може бути з міркування моди, а може бути, підкоряючись якимось стародавнім звичаям. Яким? Можна припустити наступне. Як відомо, багато традицій практикували приховування свого істинного імені від сторонніх, особливо від ворогів. Ім'я людини вважалося енергійним виразом його сутності і могло бути використано окультними противниками для поневолення його «я» або наведення псування. Підписуючи договір з греками слов'яни могли називати не свої справжні імена, а імена, що належать іншим, сусіднім народам... В особі русів ми маємо справу не з аристократією, як такою, а з особливою військовою кастою, менш привілейованою, але все таки, що підноситься над основною масою населення і навіть мешкає на власних теренах. Вона дуже нагадує козацтво – військовий, а не аристократичний прошарок, що має свої землі. Цікаво, що вигляд руса (в описі візантієця Льва Диякона) дуже схожий на вигляд козака – воїна Запорізької Січі: «Голова в нього була зовсім гола, але з одного боку її звисало пасмо волосся ...» Цілком можливо, що нащадки касти русів брали активну участь в створення козацтва...» (Олександр Єлісеєв, «Руси – люди меча», <https://radotaindrin.livejournal.com/151988.html?amp=1>).

До того ж:

«Великий кластер, який об'єднує германські, фінсько-угорські та інші популяції Європи, підрозділяється наступним чином: спочатку відділяється гілка іспанців – цей етнос, крім зазначених вище етнічних компонентів, несе в собі генетичний матеріал вестготів. Після цього відокремлюються два субкластери, один з яких містить гілки шведів, фінів, естонців, талишів і білорусів³⁰⁶. Більшість з цих популяцій мешкають нині в Надбалтійському регіоні або поблизу нього. Близькість талишів Закавказзя до даних популяцій може вказувати на можливий шлях міграції цієї частини європеїдів з їхньої азійської прабатьківщини» (Аріадна Назарова, «Генетика і антропология народів Кавказу, і проблема походження європеїдів», <http://srn.su/?p=1083>);

«Згідно з відомостями антропологів, серед германців³⁰⁷ в основному були поширені два фізичних типи людей: одні – світловолосі, світлолиці, блакитноокі і сіроокі, а інші – рудоволосі, світлолиці і блакитноокі. Обидва типи мали високий зріст з доліхокефалією черепів. Другий тип був ближче до племен (фінськомовної – П.Д.) скитської групи. Тому найперші германські, племена могли представляти собою спочатку змішання якихось двох етносів, один з яких міг мати певне відношення до племен скитської групи³⁰⁸. ...на думку німецьких мовознавців Зеусса, Я. Грімма, Шлейхера і інших, давньогерманська мова мала значні збіги з старослов'янською мовою³⁰⁹. Причому, на їхню думку, ці збіги були настільки значні, що можна зробити висновок про існування в минулому єдиного слов'янсько-германського народу³¹⁰...» (Борис Попов, «Хто ми?», <http://www.proza.ru/2008/03/24/550>).

³⁰⁶ І який не містить гілок як українців, так і західних, і південних слов'ян, – П.Д.

³⁰⁷ Тобто не античних балтсько- та слов'янськомовних германців, а середньовічних псевдогерманців, – П.Д.

³⁰⁸ Вочевидь, до кельтизованих раніше племен фінськомовних тракійців та іллірійців, – П.Д.

³⁰⁹ І тому, вочевидь, сформувалася на етнічних субстратах неіндоевропейців під впливом етнічного суперстрату слов'янськомовних античних германців готів, пращурами яких були сармати – північно-східні китайські жуни, юечжі і алани, а також і за участю етнічних адстратів частково кельтизованих чи обалтених фінськомовних скитів, тракійців і іллірійців, – П.Д.

³¹⁰ Точніше про існування в минулому єдиної праслов'янсько-германської мовної спільноти з наявністю діалектів, на підставі яких поступово і сформувалися сучасні спрощені слов'янські і дуже спрощені германські мови, – П.Д.

Звісно, що перси довго офіційно користувалися арамейською писемною мовою для офіційних і ділових записів та листування:

«Насправді майбутнє було за фінікійським алфавітом, адаптованим арамеями, і за самою арамейською мовою. Починаючи з часу правління Кіра офіційні укази перської канцелярії та дипломатична кореспонденція писалися зазвичай арамейською мовою. Сотні табличок із Персеполя, списані чорнилом, є свідками його використання в архівах у серці імперії. Цю мову можна знайти у вигляді текстів, написаних ручкою на глиняних табличках вавилонськими літерами; він виступає в ролі легкочитаного ярлика для більш важкого клинопису. Написи арамейською мовою часто зустрічаються в Північній Сирії та Кілікії, рідше – у Каппадокії, Пафлагонії, Мізії, Лідії та Памфілії...» (Альберт Олмстед, «Історія Персидської імперії // Перемога арамейської мови», <https://history.wikireading.ru/171642>).

І якби ж не були виявлені написи архаїчною перською мовою на Бехістунській скелі (<https://tdmix.ru/uk/tomatoes/darii-i-behistunskaya-nadpis-prerevod-m-a-dandamaeva-behistunskaya-nadpis.html>) та інших пам'яток, то можна було б вважати, що перси у давнину були семітами.

І більше того приблизно третина сучасних загальногерманських коренів не виявляє індоєвропейських відповідників:

«Леманн, наприклад, вважав, що немає фонологічних і граматичних інновацій, спільних для германської, італійської, кельтської, балтійської і слов'янської, і що германська була незалежною від інших індоєвропейських мов на самій ранній стадії свого розвитку, а риси, що об'єднують германську з цими мовами, – головним чином лексичні та до того ж пізні (Lehmann 2005 – 2007). Щодо майже повної відсутності морфологічних інновацій, спільних для німецької та італійської, писав раніше Поломе, який відкидав на цій підставі гіпотезу про тривале сусідстві італійців і германців (Polomé 1966). Порциг, який наводить найбільш повний перелік загальних індоєвропейських інновацій, відзначає тільки одну загальну германсько-балтсько-слов'янську інновацію (закінчення давального мн. на -m) і чотири загальних фонологічних і граматичних інновації у італійській та германській, три з яких є фонологічними (подібне зміна дзвінких придихальних, частково подібна доля складових сонантів і зміна $t + t > ss$) і тільки одна морфологічна (схожість в морфологічному оформленні дієслів стану, – Порциг 1964)» (доктор філологічних наук Юрій Кузьменко, «Ранні германці і їхні сусіди», <https://www.twirpx.com/file/687370/>; https://www.studmed.ru/kuzmenko-yu-k-rannie-germancy-i-ih-sosed-i-lingvistika-arheologiya-genetika_4f2e2f2792a.html; https://iling.spb.ru/pdf/kuzmenko/kuzmenko_2011.pdf).

Але ж в українській мові, як і в інших сучасних слов'янських мовах, ця неіндоєвропейська лексика не виявлена, не зважаючи на те, що нащадки готів ґруннів руси були привілейованою верствою в давньоукраїнському суспільстві. І навіть ті варяги-руси, що володіли і шведською мовою, не насадили цю неіндоєвропейську лексику не тільки українцям, а і раніше балтськокомовним мешканцям сучасної Білорусі, насадивши їм лише слов'янську лексику. Так чому ж тоді науковці досі не здатні зрозуміти, що готи ґрунни = руси, як і більшість інших античних германців та споріднених їм кавказьких аланів, були слов'янськокомовними?

Таким чином переважно світловолосі та блідолиці сучасні германські народи не є нащадками лише індоєвропейців, а отже, і чорноволосих, темно-червоношкірих і брахикранних античних германців / сермендів. Цікаво, що навіть пращури марійців прадавні греки ахейці, що «згноїли» Трою (Ілліон), теж не були індоєвропейцями, бо були фінськокомовними, як і більшість скитів, іллірійців і тракійців:

«Чорноморські степи Росії (тобто України, – П.Д.) колись були зайняті, як відомо, скитами. Питання щодо племінної приналежності цього народу вирішувалося по-різному. То бачили в них монголів, то аріїв; але лунали голоси і на користь їхньому фінізму. Нам здається, можна визнати лише одне, що, судячи за наявними історичними і лінгвістичними даними, скити, як і приймається тепер, є термін географічний, а не

етнографічний, і що в числі народів, які є прихованими під цим ім'ям, були і фінського походження. Таким чином, доводиться допустити поширення угорсько-фінського племені далеко на південь... Визнавалося і раніше, що центральна Росія була колись зайнята угорсько-фінськими селищами, але виявляється, що сліди цього племені збереглися в топографічній номенклатурі і набагато південніше. Так, деякі річки південної Росії носять назви, співзвучні з номенклатурою північно-східних регіонів. У топографічних назвах далі Курської губернії можна знайти деякі, що пояснюються з угорсько-фінських мов, не кажучи вже про губернію Чернігівську. Якщо ми тепер звернемося до заходу, то побачимо факти, що вказують на ще більш широке поширення угорсько-фінського племені. Так, в мовах датській, франкській, іберійській і баскській виявляють запозичення з мов фінських... В топографічній номенклатурі Німеччини, Італії і Франції³¹¹ виявляють сліди перебування там фінів в доісторичну епоху. Якщо ми звернемо тепер увагу на географічне положення кривецького регіону, то виявиться, що він лежить у середині цього великого простору, на якому, як ми бачили, є підстави припустити розселення угорсько-фінського племені в доісторичні часи, а тому не можна допустити, щоб територія, що лежить на найважливішому колонізувальному шляху, на з'єднанні Волзької та Дніпровської систем, залишилася чомусь обійденою і, отже, не захопленою цим первісним населенням. І дійсно, ми маємо дані, що дають можливість відповідати на це питання ствердно» (Петро Голубовський, «Історія Смоленської землі до початку XV століття», <http://lifeinbooks.net/read-online/istoriya-smolenskoy-zemli-do-nachala-xv-stoletiya-petr-golubovskiy/>);

«Як бачимо, збіги у явищах мов Зах. Європи та фінських і ширше, уральських³¹² – не просто численні, вони масові й багатобічні: лексичні, граматичні, фонетичні, семантичні. Проте, їх поки що важко звести в одну систему через велику давність мовних контактів, що їх спричинили. Водночас очевидно, що серед досі виявлених аналогій переважають структурні, граматичні, – як відомо, значно давніші від лексичних, – що добре корелює з даними генетики про тривале, епохальне збереження на Північному Заході Європи протофінського субстрату, імовірно – за умов тисячолітньої двомовності» (Костянтин Тищенко, «Мовні свідчення протофінської присутності у Західній Європі», <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2001/9/articles/13.pdf>);

«У німецьких філологів склалося уявлення, що «загальногерманська мова сильно вплинула на лексику фінської і лапландської мов». Стверджуючи це, А. Бах дає ряд прикладів. Однак більшість наведених ним слів має латинське коріння³¹³. Аналіз показує, що можна виявити достатню кількість відповідностей, наявних тільки в романських і фінсько-угорських мовах, і, зокрема – в фінській (див. приклади нижче). Тому цілком можна очікувати, що через деякий час твердження А. Баха буде здаватися просто мітом... Заслуговеє на увагу такий приклад, що наочно демонструє ідентичність процесів словозміни в романських і фінсько-волзьких мовах. Звернемося до етимології марійських, карельських і фінських слів, що означають «ворон / ворона» і «каркати»:

а) (грец.) «κόραξ, ακος» = ворон > (перенесення наголосу на другий склад) > (лат.) «corāx, acis» = тж, ~ (мар.) «корак» = тж. > (сінкопа: випадіння передударної, а також к(с) > г) > (іт.) «gracchio» = каркання > (випадіння початкової G) > (фін.) «gaakkuu» = каркати;

б) (лат.) «corvus, ī» = ворон > (rv > rb) > (іт.) «corbaccio» = тж. (примітка: -accio – зневажливий суфікс); (лат.) «corvus: corvī cantus» = каркання; «corvi» > (rv > rp) > (фін.) «koorppi» = ворон;

в) (лат.) «cornix, īcis» = ворона > (іт.) «cornice» = тж. > (еволюція о > u) > (мар.) «курниж» = ворон ~ (карел.) «kuarn'is» = тж...

³¹¹ А також і Ілліріку, Тракії та Паннонії, – П.Д.

³¹² Та навіть алтайських самодійських, – П.Д.

³¹³ Що, звичайно ж, пов'язано з безпосереднім контактом з римлянами фінськомовних іллірійців і тракійців, – П.Д.

Наскільки відомо, ніхто поки не пояснив етимологію назви Італія (Italia). Але, судячи за історичними документами, спочатку так іменувалася тільки південно-західна частина Апеннінського півострова³¹⁴, потім – південна частина півострова до Рубікону та Макри, і тільки з часів імператора Августа (I ст. н.е.) – весь півострів до Альп. Тому тільки в історичну епоху і з'явилася назва: італійські племена, що об'єднала тих, хто говорив латинською, оськською, умбрійською та іншими мовами. З іншого боку, у фінській мові, поряд зі словом Italia є прикметник «etelä» – «південний», що співзвучно марійському «it тілі» – «немає зими», якої дійсно не буває на південному краю Апеннін, на відміну від їхньої північної частини. Тому не виключено, що слово «Italia» має фінсько-угорське коріння» (В.Г. Громов, «Марійська мова – старший брат латини», <https://www.mari-el.name/library/gromov.pdf>).

Тому-то до прибуття в Європу брахікранних італіків, кельтів, балтськомовних савроматів і слов'янськомовних сарматів, а отже і їхніх нащадків античних германців, переважно блідолице та доліхокранне населення Європи не було нащадками індоевропейців. І, вочевидь, до асиміляції його італіками і кельтами воно було переважно фінськомовним. Адже праіндоевропейці, що мешкали в високогірних долинах Південної, а пізніше і Центральної Азії були не тільки темно-червоношкірими (через високий рівень ультрафіолетового випромінювання у високогір'ї), а і вже брахікранними навіть в сиву давнину:

«Серія VI – IV ст. до н.е. характеризується вже брахікранією з широким обличчям, поземне профілювання якого трохи ослаблено на рівні очних ямок, а ніс сильно виступає на високому переніссі. Надалі дослідження антропологічного матеріалу підкріпили гіпотезу надуральського походження ранньосарматської (прохорівської) культури Нижнього Надволжя. Серії савроматського VI – IV ст. до н.е. та ранньосарматського IV – III ст. до н.е. часу за багатьма морфологічними критеріями подібні між собою. Значні відмінності лише за двома-чотирма краніологічними ознаками мають значні відмінності (Балабанова, 2000а: табл. 14, с. 58-59; 2013). Специфіка локальних груп IV – III ст. до н.е. така, що дозволяє говорити по-перше про збільшення частки брахікранних черепів і, по-друге, про те, що разом з пізнішою групою II – I ст. до н.е. її мінливість відбивається в клінальному характері – широкоголові низькосклепінчасті та широколиці краніотипи (індоевропейців, – П.Д.) локалізовані на Південному Уралі, а довгоголові, високосклепінчасті та відносно вузьколиці (угорсько-фінськомовних туранців, – П.Д.) на заході ареалу, у Волго-Донському міжріччі та на Нижньому Дону. Такий напрямок мінливості дозволяє говорити про формування ранньої групи прохорівців на Південному Уралі з наступною міграцією їх на захід, у Заволжя, Волго-Донське міжріччя і Нижній Дон (Балабанова, 2000а, с. 55, 62). Порівняння ранньосарматських груп³¹⁵ показало велику подібність їх між собою та з групами населення савроматського часу... Останні, мабуть, були головним морфологічним компонентом, на основі якого формувалося ранньосарматське населення³¹⁶» (М.О. Балабанова, «Центрально-Азійські зв'язки у стародавнього і середньовічного населення Нижнього Надволжя», <https://volsu.ru/struct/institutes/iimost/archeolog/employees/publication.php?id=000015947>).

Саме головні пращури українців грут-унни (темно-червоношкірі та високі унни / гуни / жуни; туркм. «goñur», каз. «қоңыр» – коричневий) та споріднені їм скіри (Skiren, Sciri, Scirians, лат. Skirii; грец. «σκοῦρος», італ. «scuro» – темний) ослов'янили в Україні кельтськомовних бастарнів і балтів майбутньої Київщини (Київської АК) та яскраво-червоних балтськомовних склавинів (пізньюлат. «scarlatinum», італ. «scarlato», англ. «scarlet» – яскраво-червоний) і кельтів Карпат, а також і балтськомовних венедів (можливо, не тільки кельтів-венетів, а і нащадків веньоуто / венендерів, що прийшли з

³¹⁴ Нині – Reggio di Calabria, що була заселена у давнині фінськомовними греками – ахейцями, – П.Д.

³¹⁵ Біженців з високогірних улоговин Північного Китаю та Південної Монголії, в яких вони довготривало мешкали осіло, – П.Д.

³¹⁶ Вочевидь, ще на теренах Північного Китаю та Південної Монголії, – П.Д.

Веньсу до Європи разом з усунями = язаматами – савроматами) та антів (*антсай / яньцай китайських часописів). Українське слово «тин» (огорожа), вочевидь, має кельтське походження (адже кельтське «таун» – місто [Борис Казанський, «Слов'янські розкопки», http://rulibs.com/ru_zar/sci_linguistic/kazanskiy/0/j74.html]).

Тому-то давньоукраїнські міста Гайсин (*Гайтин / *Гейтон / *Гейтаун), Гусятин, Делятин / Ділятин, Дорогочин (*Дороготин), Жукотин, Козятин, Коснятин, Коростен(ь) / Коростин, Ладижин / Лодяжин (*Лодятин), Люботин / Любатин, Ніжин / Ніжатин, Обертин, Пирятин, Рогатин, Рожнятин, Славута / Славутин, Снятин, Тульчин (*Тультин), Хотин, Яготин та інші, можливо, були засновані ще бастарнами Зарубинецької та Київської АК або ж їхні назви були утворені пізніше за кельтським формантом (dun – «тин, огорожа, місто», англ. «town» – місто). Теж саме стосується також як стародавніх, так і сучасних сіл, селищ та хуторів: Авратин / Гаврятинь (XVI ст.), Бажатинь (1787), Бакутин, Бастин(ь), Батинь (1764), Батютинь (1911), Бахтин (I пол. XV ст., 1690), Баштин(е), Білотин, Білятин, Блистин, Боб'ятин (1448), Богутин (1476), Боратин, Бородятин(е), Борятин, Борути(е), Борятин, Будятин(е), Букати / Букатин (1946), Буртин, Бутин, Буштин(о/а) (1405), Ватин (1545), Велетин, Велятино / Велятинь (1946) / Вилятинь (1581), Вербачин (*Вербатин), Верб'ятин, Водотинь (1471), Волотин, Вороблячин (*Вороблятин), Ворчин (*Ворчин), Воштинь (1904), Воцатин (1545), Воютин, Врятинь (1571), Гарасютинь (1904), Глинятин, Гнютин(ь), Голов'ятин(е), Голуб'ятин, Голятин, Гонятин, Грузятин, Гулятин, Гунятин, Гуптин (1946), Гутинь (1911), Гуто-Мар'ятин, Гуштин, Датин(ь), Денятин / Динятинь (1538), Депетинь (1911), Дидятин, Дитятин, Добрятин, Добрятин, Душатин, Жаботин, Жереб'ятин, Жидятин, Жилятин, Жирятин, Житин, Жнятин, Жовтин, Жогатин, Журатин, Загутин(ь), Заплатин, Збитин (1593), Звенячин (*Звенятин), Звірятин, Здутин (1424), Злотин (1646, нині Вербівка), Зублятин, Іванютинь (1904), Карантинь (1904), Квитинь (1778), Кфрстинь (1799), Кирпотине / Кирпотинь (1904), Климятинь (1511), Клопотин, Княтинь (1565) / Снітин (1096), Конятин, Копистин, Коп'ятин (1946), Коростятин (1454, нині Криниця), Коротин(е), Кривотин, Кротинь (1723), Кубитин(а) (1904), Кузятин (1555), Кустин(е) / Кустин, Кутин, Ланчин (*Лантин), Лев'ятин, Літин, Літятин, Лип'ятин, Литинь (1911), Лопатин, Лосятин, Люблятин, Малотин, Малятин, Мантин, Манятин, Мар'ятин / Мар'ятинь, Милотин, Милятин, Минятин, Миротин, Мирутин, Мислятин, Митулин, Мишлятин, Мокротин, Молодятин, Моратин / Морятин (1578), Моротин, Мохнатин, Мукошин (*Мукотин), Муратин, Мутин, Муштинь (1904), М'ятин, Наврятин, Нещетинь (1904), Новомутин, Нутин, Овлочин (*Овлотин), Оплятинь (1904), Охотин, Панютин(е), Перенятин, Перечин (*Перетин), Пилипчатин(е), Пилятин, Пиратин, Пищитин(ы) (1904), Пнятин (1441), Поетин, Покутин(е), Правутин (Великий та Малий), Пристин(е), Пронятин, Пустотин(е), Путатинь, Путятин(е), Радошин (*Радотин), Риботин (XIV ст.), Роботин(е), Рожатинь (1778), Розтяжин (*Розятин), Рокитин, Ростятин (1778), Роятин, Рукшин (*Руктин), Рутинь (1904), Рухотин, Ряботин (1765), Сабсатинь (1787), Селятин, Семенютинь (1904), Серготинь (1545), Сестрятин, Синютин, Синятин, Скинятин (1946), Сков'ятин, Скрутинь (Верхній, 1667), Слатин(а/е), Слов'ятин (1441), Собатин, Соб'ятин, Солотине / Солотин, Сронятин (1946), Старостратин, Стенятин / Стонятинь (1536), Стерчин (*Стертин), Стратин (1464), Стронятин, Струтинь / Струтин, Сухотин(е/о), Тагачин (*Тагатин), Таратутин(е), Телятин, Тератин, Тимотин(е/о), Тихотин, Тростень / Тростинь (1778), Туркотин, Турутине / Турутин, Ужачин (*Ужатин), Улітин (1618), Фельштин (1421), Хаврятин (1628), Хлопотин, Хлоп'ятин, Хроботин (1583), Чернетин (1517), Чернятин, Четин (1946), Шкулетин, Шлятин, Шляхтин(е), Шокотинь (1904), Шпотин(е), Щенятин, Щетинь (1911), Щиглятин, Щикутинь (1904), Щитин(ь), Щучатинь, Юхти / Юхтинь (1904), Ягнятин, Якотин (1620), Ядутин (1654):

«Незважаючи на те, що з'явилися нові назви, насиченість ареалу ойконімів на *-інь (а отже, і «тин», – П.Д.) різко зменшилася. Це пов'язано насамперед з тим, що з XX ст. понад 900 одиниць не „дожили“ до XXI ст. через суспільно-історичні умови. Друга причина –

занепад ойконімів і з інших хронологічних етапів, адже на кожному з них лише деякий відсоток „доходить“ до сьогодні (так, напр., із 367 новозасвідчених назв у XVI ст. лише 163 збереглося до XXI ст.)» (Зоряна Купчинська, «Стратиграфія архаїчної ойконімії України», https://chtyvo.org.ua/authors/Kupchynska_Zoriana/, https://www.academia.edu/47021530/Зоряна_Купчинська_Стратиграфія_архаїчної_ойконімії_України_Львів_2016_1278_c);

«Археологи фіксують латенський вплив на пам'ятки Східної Європи рубежу нашої ери (латенізування культур). На Сході Європи латенізованими вважаються культури – зарубинецька, пшеворська, Поянешти-Лукашівка. Серед носіїв культури Поянешти-Лукашівка окремі дослідники називають бастарнів. Можливо, в складі бастарнських племен були і кельти. У всякому разі, Тит Лівій називав бастарнів галатами та згадував про схожість їхньої мови та звичаїв з кельтським плем'ям скордисків. У складі поліетнічної зарубинецької культури окремі археологи також бачать бастарнів і кельто-іллірійців... Нашадки центральноєвропейського населення (кельтів) могли потрапити в Україну, як захоплені міграційними потоками, викликаними рухом готів. Взаємини між кельтами і германцями мають дуже довгу історію, а зона германсько-кельтських контактів була значною. Про культурний вплив кельтів на (лише умовно, – П.Д.) германські племена писалося досить багато. Палеолінгвісти стверджують, що частина німецької військової, адміністративної та сакральної лексики сформувалася на кельтській основі. Для нас цікаво те, що кельтське коріння бачать і в окремих готських словах, що може свідчити на користь прямих контактів [Казакевич 2007]» (Тетяна Рудич, «Населення черняхівської культури Дунайсько-Дністровського межиріччя за матеріалами антропології», <https://cyberleninka.ru/article/n/naselenie-chernyahovskoy-kultury-dunaysko-dnestrovskogo-mezhdurechya-po-materialam-antropologii>);

«Найбільше значення для європейського іменослову мали імена континентальних кельтів, іллірійців, венетів, тракійців, іранців, а також особливої етнічної групи, яка визначається як «північні іллірійці», і яка включала більш-менш значний уральський мовний компонент³¹⁷» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі», <https://flibusta.club/b/221162>; http://www.telenir.net/istorija/nachalo_rusi/p7.php#metkadoc4);

«Придунайська Паннонія (лат. «Pannonia» – нинішня Угорщина) – місце, де здавна обґрунтовувалися алани³¹⁸ часто упереміж з іншими варварськими народами (Jord. Get. 161). Алано-готські зв'язки зміцніли в ході розпочатого в 70-і роки IV ст. масового переселення готів і інших варварів в межі Римської імперії. – Йордан (Get. 140) вказує, що готські керманічі Алатей і Сатрак після перемоги при Адріанополі (378 р.) прибули для поселення в Паннонію, а за повідомленням Марцелліна (XXXI. 12.12-17) в битві вони командували готсько-аланською кіннотою. Об'єднання Алафея та Сатрака трактується в сучасній літературі як «змішане готсько-алансько-гунське формування». Поблизу Дунаю поміщає «ґетів» (готів) і спілкових їм аланів Авсоній в своїй консульській молитві напередодні 379 р. (Pres. Cons. 1.32). Панегірик Паката близько 391 р. називає серед насельників Паннонії готів, гунів і аланів (Paneg. Ras. 32). Сам Атаульф був, можливо, змішаного «готсько-сарматського» походження. Не дивно, що готський керманіч міг знайти наречену серед аланок³¹⁹... В війську Атаульфа джерела називають гунів і готів, але ми з легким серцем можемо припустити, що в ньому були і алани, які не завжди розрізнялися давніми авторами серед гунів або тих же готів. Є свідчення Павлина Ноланського (Carm. XXVI. 11.22-27), що в загонах Аларіха, які грабували Італію в 409 –

³¹⁷ Фінськомовних скитів Іллірії, Тракії та Паннонії: бєссів – прашурів вєпсів [vepsä / bepsä] = вєсі [vas / visu], морісенів / марісенів [p. Maris / Муреш = p. Марат] – нашадків ахейців і прашурів марійців, агатірців – прашурів мерян і муроми, коралів – прашурів карелів і інших, – П.Д.

³¹⁸ Аси / яси; швед. «åsn», маньчж. «alin», чєс. «hřbet, hřeben» – «гірський хребет / гребінь»; англ. «arris» – «гребінь, кромка, ребро»; грец. «ορεινός» – «гора, гірський»; тадж. «асосй» – головний, – П.Д.

³¹⁹ Адже не тільки жуни = гуни-савіри, але і готи та алани-торки були споконвіку слов'янськомовними, як і багато інших брахікранних нашадків сарматів, – П.Д.

410 рр., були як готи, так і алани. Ступінь близькості аланів і готів (гутіів = юечжів, – П.Д.) була така, що відбилася і в термінології: Прокопій Кесарійський називає аланів «готським плем'ям» (Proc., Bell. Vand. I. 3.1)» (С.М. Перевалов, «Вазат, 414 р.: розрив алано-готської спілки», <http://Annales.info/evrope/vazat414.rar.htm>).

6. Скандинавія – прабатьківщина українців і більшості інших слов'ян

В Україні ж майже немає гідронімів і топонімів давньоукраїнського походження. Всі вони zostалися в Скандинавії, Ютландії і Німеччині, бо велетенські горяни слов'янськокомвні сармати та алани з гірських улоговин Кавказу спочатку перебравлися до Дону і далі до гірських масивів Скандинавії. І лише, коли клімат у них погіршився, вони і повернулися до теренів України, через які пройшли раніше, майже не затримуючись:

«Слов'яни, прибувши до Європи зі сходу, безсумнівно, рухалися нашими степами і, розселяючись далі на північ, звичайно, користувалися цими природними шляхами для свого колонізування. Деякі племена осіли і на узбережжі Чорного та Азовського морів. Спочатку вони також брали участь у історичному житті Руської землі. Однак треба сказати, що ставлення їх до решти Русі, судячи з уривчастих даних, що дійшли до нас, відрізнялися особливим характером. Невдовзі Русь перестає вважати їх своїми, перестає цікавитися їхнім життям. Але, зрозуміло, це не означає, що ці слов'янські поселення зникли. Вони жили, і доля їх має займати нас не менше, ніж перебіг історичного життя в інших регіонах землі Руської. Як своєрідні були відносини цих племен до решти Русі, так особлива і своєрідна була їхня історична доля... Здається, не може бути суперечки в тому, що слов'янське плем'я, що з'явилося в Європі, звичайно, зі сходу, мало рухатися річковими системами як єдиним зручним шляхом» (Петро Голубовський, «Печеніги, торки та половці до нашестя татар. Історія південноросійських степів IX – XIII ст.», <https://profilib.net/chtenie/97626/petr-golubovskiy-pechenegi-torki-i-polovtsy.php>, http://history.org.ua/LiberUA/PTPIst_1884/PTPIst_1884.pdf);

«...нормани в II ст. на чолі з Роллоном приходять з Дону³²⁰. Анналіст Саксон дає навіть точну дату: 166 р. На початку н.е. з Дону в Західну Європу проходили окремі іранськокомвні групи³²¹, зокрема роксолани і алани. Про деякі аспекти історії (темних, – П.Д.) аланів – «русів-тюрк»³²² буде сказано нижче в зв'язку зі згадуванням східними джерелами «двох видів» русів. Тут відзначимо, що на півночі Франції та сусідньої Бельгії були великі могильники похованих аланів (аланів-торків, – П.Д.). А керманіч норманів з Норвегії Роллон, який захопив на початку X ст. цю частину французької території, вважав себе нащадком Роллона II ст. Майже напевно норманський вікінг виправдовував свою операцію пам'яттю великого прашура. Про це прямо сказано в «Хроніці герцогів нормандських, складеної в XII ст. на замовлення нащадка герцогів – Генріха II Бенуа де Сент-Мор. Роллон вважав завойовану територію своєю прабатьківщиною і в 911 р. погодився визнати себе васалом французької корони. А відвойована (або повернена) ним територія стала практично самостійним «Герцогством Нормандським...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», <http://www.rulit.me/books/nachalo-rusi-tajny-rozhdeniya-russkogo-naroda-read-195465-56.html>; <https://flibusta.club/b/221162>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>).

Вочевидь, у «нормани» було переосмислено західноєвропейський екзоетнонім аланів-торків «лордмани» (*вордмани / *урдмани = ал-урдуманія), що відображав, як велетенську [волотську] статуру їх, так і володарювання над покореними народами лордів аланів-русів / русів-торків (ворадів / боранів = *барангурів / баланджарів / беленджерів = баяндурів / берендеїв / *сер[м]ендеїв = варягів / вершників; д.-укр. *баръгъ, осет. «барæг», д.-ісл. *warg, адиг. *уерк – вершник, тобто той, що переміщується верхи на коні або ж на

³²⁰ До Скандинавії та Бельгії, – П.Д.

³²¹ Насправді балтсько- та слов'янськокомвні групи, – П.Д.

³²² Точніше, темношкірих слов'янськокомвних русів-торків, бо прашури майбутніх тюрків тоді були ще самодійцями, – П.Д.

човні; прабалтсько-слов'янське та праіранське *bāg – «їздити верхи», – Грантовський; укр. «бараліжній» – «бездіяльний, що рухається не самостійно», «баробайтися» – рухатися [верхи на будь-чому]; монг. «бааран» – темний) і споріднених їм ломбардів (волохів = волотів – велетнів), лютичів (вільців = вількінів) і вагрів = верінгів / варанк / аль-варангабін / варягів):

«Адам Бременський в «Діяннях архієпископів Гамбурзької церкви» пише про вагрів і русів, зараховуючи їх до «слов'янських народів». Адам розміщував варягів-вагрів у Гольштейні, який входив до складу регіону, населеного вандалами... Цікаве зауваження араба аль-Масуді, який згадує серед слов'янських народів Середньої Європи «аль-варангабін». А Дімашкі, кажучи про «варанк» – варягів, називає їх не просто слов'янами, а «саклаб ас-сакаліба» – «найслов'янші слов'яни або слов'яни з слов'ян»³²³. Ад-Дімашкі (1256 – 1327), розповідаючи про «море Варенгське» (Балтійське), пояснює, що варяги «є нарід, який незрозуміло говорить і не розуміє ні слова, якщо їм говорять інші. <...> Вони суть слов'яни слов'ян...». Велике значення має розповідь Адама про маршрут вздовж південного узбережжя Балтійського моря. Так, від Гамбурга та Ельби за сім днів шляху сушею можна було досягти міста Волин. А від нього за два тижні під вітрилом можна було доплисти до Новгороду. До цього варто додати, що історики фіксують «Вагірську билину» про володіння вагірських князів землею далекого народу» (С.С. Алексашин, «Хронічка Роріка Фрисландського і Рюрика Новгородського», http://www.kunstkamera.ru/files/lib/987-5-88431-196-1/987-5-88431-196-1_04.pdf);

«Розповідаючи про нарід ар-рус, ал-Мас'уді, крім того, писав, що це «численні народи, що мають, окремі види. Серед них є вид (джинс), званий Луда'ана. Вони – найчисленніші, відвідують для торгівлі країну ал-Андалусію, Румійу (Італію чи Рим), ал-Кустантинійу (Візантію чи Константинополь) та ал-Козар». В іншому творі ал-Мас'уді згадує той же термін, але ще більш спотворений, розповідаючи про одну з переправ через Босфор: «Там розташовано місто, яке належить візантійцям і називається Мусанна, воно перегороджує [шлях] кораблям, що приходять в те море, ал-Куд.кана (Кударів = Козар, – П.Д.) та інших видів ар-рус». Ще також Хвольсон, а потім Й. Маркварт і В.Ф. Мінорський припускали, що ці назви виду (джин) русів, що породили стільки різноманітних точок зору (литовці, ладожани, лютичи та ін.), є передачею одного з найменувань норманів – ал-урдуманійа, співзвучного західноєвропейській назві норманів – Lordomani, Logmanes – або навіть ближчого до руського урмани – ал-урмана. Як було показано вище, іспансько-арабські джерела пов'язували походи на Севілью з ім'ям Маджусі-урдуманійа. Побувавши в Іспанії ал-Мас'уді цілком міг застосувати його. Хоча місцеперебування русів для нього – східноєвропейська територія, а його розповідь про набіг русів на Каспій пов'язується з політикою молодого Давньоруської держави, ал-Мас'уді точно міг ототожнювати один з видів народу під назвою ар-рус і ал-урдуманійа» (Т.М. Калініна, «Арабські науковці про нашестя норманів на Севілью в 844 р.», <http://ulfdalir.narod.ru/literature/articles/seville.htm>).

Отже, цілком можливо, що і європейський титул «лорд» є похідною формою від відповідного йому за змістом аланського терміну «алдар / *валдар» – володар (лит. «valdovas» – «пан, повелитель, господар») і виник він в результаті переосмислення екзотоніма «Lordomani» норманських (аланських) завойовників Англії:

«Сказання, що повідомляється польським хроністом Кадлубеком, свідчить, що, на думку поляків, скандинавів примусили носити «жіночі» зачіски слов'яни³²⁴, які підкорили їх, в знак підпорядкування і ганьби...» (Лев Прозоров, «Кавказький рубіж. На кордоні з Тматороканню», http://litrus.net/book/read/110082/Kavkazskij_rubezh_Na_granice_s_Tmutarakanju?p=47);

«Майже всі алани (д.-грец. Ἀλανοί, лат. Alani, Halani, – П.Д.) – пише римський історик IV століття Амміан Марцеллін, – високі на зріст і красиві... Вони страшні

³²³ Точніше, найтемніші з темно-червоних, – П.Д.

³²⁴ Тобто слов'янськомовні античні германці – алани-торки, йоти / гьоти = грутунни, гуни вількіни / вільтини = вільці та герули / верли = гаволяни, – П.Д.

стримано-грізним поглядом своїх очей, дуже рухливі внаслідок легкості озброєння... У них вважається щасливим той, хто випускає дух у битві» (цит. за «Сармати», <http://rostov-region.ru/books/item/f00/s00/z0000013/st009.shtml>);

«За ними – мікси, евагрії, отінгіс. Всі вони живуть звіряче в посічених скелях, мов би у фортецях. Із зовнішнього боку від них містяться гостроготи³²⁵, раумаріції, ерагнаріції, найлагідніші фіни – найбільш низькорослі з усіх мешканців Скандзи, а також схожі на них віновілот; светіди, відомі в цьому племені як переважаючі інших [величиною] тіла, хоча і дани, що вийшли з того ж роду, – вони витіснили герулів з їхніх власних місць, – користуються серед усіх племен Скандії славою через свій винятково великий зріст. Однак за статністю схожі з ними також гранії, аугандзи, евнікси, тетель, руги, арохі, ранії... Всі ці племена, що перевершують германців³²⁶ як тілом, так і духом, билися завжди зі звірячою лютістю...» (Йордан, «Про походження та діяння гетів», <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Iordan/text1.phtml?id=576>);

«Називаючи ругів і раніїв³²⁷ в числі вихідців з того ж «острова Скандзи», Йордан зауважує, що це були «племена, що перевершують германців як тілом, так і духом». Іншими словами, племена з «острова» відрізнялися навіть «тілом». Ця відмінність проглядається і за антропологічними даними, на що досить ґрунтовно вказала Т.І. Алексеева: «Якщо вважати готів носіями так званого германського (доліхокранного, – П.Д.) комплексу рис, то ні в одному місці, де можна було б очікувати наявності готів, цей комплекс не проглядається»³²⁸...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», <http://www.rulit.me/books/nachalo-rusi-tajny-rozhdeniya-russkogo-naroda-read-195465-89.html>; <https://flibusta.club/b/221162>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Дуже своєрідне поєднання антропологічних рис у середньовічного населення Швеції (тільки Сконе, – П.Д.) та Данії – східноскандинавській ареал. Обидві ці групи не мають прямих аналогій серед германців, хоча за характером вигляду вони включаються в межі цього етносу. Відмінною рисою їх є дуже невеликі розміри обличчя та голови, особливо у середньовічних данців³²⁹... Як вже зазначалося вище, відмінною рисою середньовічних данців³³⁰ була граційність мозкового та лицевого відділу черепа³³¹. Відомо, що топоніміка південноданських островів – слов'янського походження. Тут ще в XI – XII ст. були селища надбалтійських слов'ян. В антропологічному відношенні слов'яни характеризуються меншими розмірами черепа, ніж германці. До речі сказати, у середньовічного населення Данії відносно нижчі³³², ніж у (середньовічних умовних, – П.Д.) германців, очниці, що також притаманно слов'янам. Таким чином, висновок про те, що «данська держава склалася частково на слов'янських землях», зроблений на підставі даних мовознавства, підтверджується антропологічними матеріалами» (Тетяна Алексеева, «Слов'яни і германці в світлі антропологічних даних», <https://rossica-antiqua.livejournal.com/173154.html>; <https://elibrary.com.ua/m/articles/view/СЛАВЯНЕ-И-ГЕРМАНЦЫ-В-СВЕТЕ-АНТРОПОЛОГИЧЕСКИХ-ДАНЫХ>);

«...«Прусська хронічка», складена на початку XVI ст. ченцем Симоном Грунау і яка спіралася на незбереженні рукописи першого пруського єпископа Християна (початок

³²⁵ Велетні ґьоти / йоти = ґрутунни та юти = гаруди, – П.Д.

³²⁶ Тут, саме племена Германії, а не Скандзи, – П.Д.

³²⁷ Нащадків високорослих роксолан і верхніх аорсів, можливо, балтськомовних яньцай = антів, – П.Д.

³²⁸ Виявляються рештки лише слов'янськомовних брахікранних готів і балтськомовних мезобрахікранних роксолан і антів, – П.Д.

³²⁹ Нащадків також і слов'янськомовних вестготів, що оселилися в Ютландії після захоплення Іспанії арабами, – П.Д.

³³⁰ Данів [лат. Dani, грец. Δανοί], данкригів [грец. Δάκρυγος] – опсевдогерманених нащадків слов'янськомовних тунґрів [лат. Tungri, грец. Τοῦγγροι] = *Тани / Дани / Дунці [д.-дан. TanmarkaR / Tanmaurk, ст.-англ. Dene, нім. Dänen, дан. Danskere, пол. Duńszуsu, ст.-укр. Дуни / Дунці – донці / дончани]; алітерація до Dene англосакс. «dom» – слава, що є етнонімом скандинавів у «Битві при Мелдоні»; ірл. «donn», ст.-англ. «dun, duping» – «темно-коричневий, чорний», – П.Д.

³³¹ Як і у нащадків ґрутуннів полян-русів, – П.Д.

³³² Як і у полян, так і у деревлян, – П.Д.

XIII ст.), що записав, в свою чергу, пруські історичні перекази, повідомляє нам наступне. На початку VI ст. н.е. (слов'янськомовні брахікранні, – П.Д.) готи, що прийшли з Іспанії в північну Італію та зазнали поразки в Ломбардії від військ імперії, перебравися звідти в Вестфалію і потім в Данію. Данський король запропонував їм для мешкання острів, який перебував «в його країні» і називався Кімбрія (Ютландія, – П.Д). Готи змусили (пруський, – П.Д.) рід, що мешкав у Кімбрії, на чолі з королями Брутеном і Відевутом покинути свої землі...» (С.А. Колтирін, «Пруси: походження і взаємозв'язки», <https://elibrary.ru/item.asp?id=24253309>; <https://religionpeace.ru/drevnij/drevnie-prussy.html>; <https://cyberleninka.ru/article/n/prussy-proishozhdenie-i-vzaimosvyazi>; <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/002a/1168-3.pdf>);

«Не дивлячись на те, що питанню слов'янської мови і присутності на південно-данських островах приділялася чимала увага дослідників, питання це є дуже далеким від вирішення. Вочевидь, що перед нами – цілий пласт дансько-слов'янських відносин, що не увійшов до письмових джерел, але від того аж ніяк не менш реальний. Примітно і те, що запозичення з слов'янської в данську всі пов'язані або з торгівлею і розкішшю (торг, безмін, шовк), або з рибальством і водою (рей, купатися), через що можна припустити колонізування данських островів тими ж групами слов'янського населення, що займалися торгівлею, у тому числі і зі Східною Європою. Самі слов'яни на південно-данських островах, цілком можливо, могли зберігатися аж до XVII століття, коли вперше були зафіксовані деякі з топонімів та імен. Цікаво, що в деяких випадках помітний і прямий зв'язок між іменами з грамот і збереженням традицій. Носій слов'янського імені Казимир на острові Фальстер у XVII столітті, наприклад, відомий з того ж місця, де в XIV столітті також був відомий носій слов'янського імені Гнемір. В інших випадках проглядається зв'язок між слов'янськими назвами населених пунктів і слов'янськими іменами їхніх мешканців ... Здається цікавим і зауваження данського археолога Вандрупа Мартенса про те, що виявлена на цих південно-данських островах «балтійська кераміка», взагалі відрізняється від такої з північно-західного данського регіону Сконе тим, що своїми формами вона є ще ближчою до власне слов'янської з південного берега Балтики, в чому, вочевидь, проявляється вплив набагато ширшого слов'янського компонента і, як наслідок, краще збереження слов'янських традицій, як і більш тісні зв'язки з південнобалтійською батьківщиною» (Андрій Пауль, «Слов'янський слід в Скандинавії та подвійні стандарти інтерпретацій», <http://pereformat.ru/2014/03/slavyanskij-sled-v-skandinavii/>; http://loveread.ec/read_book.php?id=54222&p=95);

«Так, у місткому дослідженні Г. Йоханссона наводиться матеріал щодо кельтської (і кельтсько-скитської) підоснови скандинавської топоніміки. Судячи з новітніх антропологічних даних, германці взагалі не «нордична» раса. Вони просувалися з півдня. Разом з тим на значних територіях наступні германці практично не відрізняються від попереднього кельтсько-романського населення. Вочевидь, огерманенню³³³ піддавалося, перш за все, саме кельтське (або кельтизоване) населення. Зрозуміло, германці сприймали при цьому чимало елементів кельтської культури. Тому дуже важко в багатьох випадках навіть розмежувати германців і кельтів, незважаючи на значні розбіжності їхніх мов. Методично ж, вочевидь, при аналізі ономастики території Германії, за справедливим зауваженням Г. Балова, кельтським елементам як, безсумнівно більш давнім, повинен бути наданий певний пріоритет» (Аполлон Кузьмін, «Щодо етнічної природі варягів», <http://ec-dejavu.ru/v/Varag.html>, <https://elibrary.com.ua/m/articles/view/ОБ-ЭТНИЧЕСКОЙ-ПРИРОДЕ-ВАРЯГОВ>);

«Найбільше, що можна припустити, це те, що якщо венеди були кельтського походження, то ослов'янення їх відбулося задовго до I століття н.е. Що ж до моєї точки зору, то я не сумніваюся в тому, що венеди Плінія, Тацита та Птолемея, як і венеди

³³³ Спочатку ослов'яненню чи отюреченню, – П.Д.

Йордану, Прокопія і пізніших істориків, завжди були слов'янами³³⁴. Їхнє найменування – венд, венеди – не було власне слов'янським, а було, вочевидь, назвою чужого походження, яке дали слов'янам їхні сусіди. Значна поширеність назв із основою «vind» або «vend» на землях, заселених колись кельтами, дає підстави припустити, що ці назви кельтського походження» (Любор Нідерле, «Слов'янські старожитності», https://historylib.org/historybooks/Lyubor--Niderle_Slavyanskije-drevnosti/3);

«До сих пір прийнято локалізувати Сарматію в степових регіонах, що рішуче суперечить даним джерел. Для всіх античних авторів, починаючи з Тацита і Птолемея (I – II ст.), країна сарматів починалася за Віслою і простягалася від Східної Балтики до Волги. Птоломея на своїй мапі називає Балтійське море Сарматським океаном, а на Певтингеровій мапі (дорожня мапа, що належить до перших століть н.е., названа так ім'ям її власника) сармати займають все узбережжя Балтики. Китайські літописці зафіксували, що аси (алани) «володіли нескінченним простором землі, обмеженим з Півночі великим морем» (Льодовитим океаном), а «з заходу – великими болотами та Блатом Вендським» (Азовське, Чорне і Балтійське моря). Таким чином, у нас є всі підстави говорити, що сармати з берегів Дону³³⁵ поширили свій вплив аж до Надбалтики та Скандинавії. Але чому науковці вперто не сприймають цього?» (Анатолій Абрашкін, «Звідки пішла Руська Земля // Сарматські коріння росів», <https://history.wikireading.ru/254966>; <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/276768?format=read>);

«Нарешті, двійників демонструють мапи Птолемея (Птоломея, що працював у 2 ст. н.е.). Біля Балтійського моря, поряд з Готією – островом готів – він зобразив сарматів-аорсів³³⁶, які раніше, в I ст. до н.е., були найбільш впливовим плем'ям серед східних сарматів на схід від Азовського моря (у давніх авторів – Меотиди) і на північ від Каспійського моря. До 3 ст. н.е. згадки про задонських аорсів з літописів зникають повністю, а їхня територія в римських джерелах починає називатися Аланією. Алани в письмових джерелах згадуються з I ст. н.е. Це узгоджується з даними Птолемея щодо появи аорсів на півночі на початку нашої ери і, з міркувань безперервності, говорить на користь тотожності аорсів, зниклих на півдні в I ст. до н.е., та аорсів, виявлених на півночі після зникнення перших – в I ст. н.е.» (Георгій Тележко, «Про двійників давніх германців», <http://www.neizvestniy-genyi.ru/cat/literature/istor/788615.html>);

«Країна, що простирається звідси, називається Евлісія; прибережну її частину, як і внутрішню, займають варвари аж до так званого «Меотийського Болота» і до річки Танаїсу (Дону), який впадає в «Болото». Саме це «Болото» вливається в Евксинський Понт. Народи, які тут мешкають, в давнину називалися кіммерійцями, тепер же зветься утигурами (караболгарами ясами, – П.Д.). Далі, на північ від них, займають землі незліченні племена антів (нащадків верхніх аорсів)» (Прокопій Кесарійський, «Війна з готами», кн. VIII, <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Prokop/framegot41.htm>);

«Як зауважив В.П. Шилов, (балтськомовні, – П.Д.) аорси за своїм місцем розташування були включені до траси міжнародного «Великого шовкового шляху», що простягалася від ханьського Китаю на сході до Римської імперії на заході. В результаті «в Нижньому Надволжі, Надкам'ї, Надкубанні та в Боспорському царстві з'являються вироби ханьського Китаю: шовкові тканини, нефритові скоби від піхов мечів, дзеркала та інші вироби далекосхідного походження». З середини I тис. до н.е. функціонував так званий «степовий шлях», описаний Геродотом: починаючись в Танаїсі, він йшов вгору вздовж Дону, повертав до Оренбурга і на південь від Уральських гір йшов до Алтаю та верхів'їв Іртиша. Пізніше, з II ст. до н.е. «Степовий шлях» з Китаю через Середню Азію прямував до регіону Яньцай і далі до античних портів Північного Надчорномор'я. Неважко бачити, що північний степовий шлях перетинав територію аорсів із заходу на схід. Стосовно до II

³³⁴ Вочевидь, балтськомовними і слов'янськомовними темно-червоношкірими метисними нащадками савроматів, сарматів і кельто-іллірійців, – П.Д.

³³⁵ Темно-червоношкірі донські алани-торки, – П.Д.

³³⁶ [Лат. Aorsi] – племінне об'єднання балтськомовних антів і слов'янськомовних аланів-торків = готів, – П.Д.

ст. н.е., посилаючись на Птоломея, Є.І. Лубо-Лесніченко пише: «Детальний опис надкаспійських і закаспійських країн у Птоломея передбачає наявність активної діяльності на північному шляху в перші століття н.е.». Таким чином, «благорідна» верхівка аорського суспільства³³⁷ мала всі можливості вважати себе такою не тільки політично, а й економічно. Осідання багатств, що надходили зі «степового шляху», доповнювалося надходженням цінних товарів з країн Близького Сходу, про що вже говорилося вище... На думку німецького сходознавця Ф. Хірта, термін Яньцай представляє китайську транскрипцію назви аорсів³³⁸... Завершуючи наш виклад про аорсів і регіон Яньцай, слід відзначити цікаве свідчення акад. В.В. Бартольда, засноване на китайських джерелах: в епоху Аттіли, – в V ст. – алани підтримували торговельні зв'язки зі своїми одноплемінниками, що потрапили в Китай³³⁹. Купці з країни аланів приходили до китайського міста Ланьчжоу. «У китайському оповіданні про ці відносини, – пише В.В. Бартольд, – країна (переважно слов'янськомовних, – П.Д.) аланів, що раніше називалася Яньцай та Аланья, згадується під третьою назвою – Суде; як показує це слово, до землі або народу аланів було застосовано як назву або епітет той же самий іранський прикметник Сугда (Согд, – П.Д.), більш відомий як назва басейну Зеравшану». Аланська назва «Согду» збереглася в назві кримського міста Судака. З іншого боку, безумовну цікавість представляє повідомлення про купців з країни аланів, що вели далеку торгівлю з Китаєм. Якщо це не професійні купці-согдійці, то ми повинні згадати повідомлення Страбона про караванну торгівлю, яку вели аорси з Мідією і Вірменією вздовж західного берега Каспійського моря через Дербент або Дар'ял. Історичне існування таких купців чи торговців цілком можливо – в руках аорсів-яньцайців перебував, як говорилося вище, не тільки цей, а й інший стародавній шлях, що вів з Північного Надчорномор'я – Танаїсу через Надволжя на схід – в Середню Азію і Китай. Як бачимо, купці аорси-алани могли здійснювати досить далекі та нелегкі подорожі на схід і південь, до країн Близького та Далекого Сходу» (В.О. Кузнєцов, «Нариси історії аланів // Плем'я аорсів і регіон Яньцай», http://iratta.com/alans/971-01_plemja_aorsov_i_oblast_jancajj.html; <http://fandag.ru/load/3-1-0-30>; <https://coollib.com/b/464815/read>; <https://avidreaders.ru/book/ocherki-istorii-alan.html>);

«Так, у «Вей шу» (Історія Вей, 384 – 534 pp.) є згадка, що власник Винь (Вень) походить з Дому Юечжі і що після розгрому юечжів хунну він утвердився в стародавньому царстві Кан, яке територіально збігалось із давньою кангюйською землею. Таким чином, династійна назва Веньнаша юечжійського походження, в той же час Яньцай сприймає і етнічну назву Аланья. Усе це дозволило Т.А. Габуєву порушити питання зв'язку аланів з юечжійським об'єднанням [Габуєв, 1999]. Вдалося йому, на мій погляд, і досить переконливо довести ідентичність володіння Кан, згадуваного в ранньосередньовічних китайських династичних хронічках, і Кангюя, відомого за письмовими джерелами ханського часу, а відповідно і зв'язку правлячого юечжійського Дому Вень з Кангюєм, який, у свою чергу, мав, пряме відношення до аланів. Саме з кансько-кангюйською державою пов'язана низка назв аланського кола: міста Алань, Аланьмі, а також князь Аланьмі «з Дому канського государя» [Габуєв, 1999]. Основний висновок, до якого приходять Т.А. Габуєв, ось у чому. У становленні аланів виділяються два початкові компоненти – юечжі-тохари та усуні-асії. До них слід приєднати і корінне кангюйське населення. Усуні та Юечжі тривалий час пліч-о-пліч проживали біля кордонів Китаю, але остаточне формування аланів відбувається вже в Кангюї, який Т.А. Габуєв називає їхньою колискою [Габуєв, 1999]» (А.С. Скрипкін, «Про час появи аланів у Східній Європі та про їхнє походження» / «Сармати і Схід», 2010, <https://volsu.ru/download.php?id=8e188c76%2034f0%2011e4%20d583%200025909acda2-1.pdf>; http://www.kroraia.com/alan/skripkin_2a.html);

³³⁷ Що походила з юечжійського Дому Джаову та з його нащадка дому Вень[су] (Вень[оуто]), – П.Д.

³³⁸ Спочатку балтськомовних антів, а пізніше і [х]арків-хурусів / русів, – П.Д.

³³⁹ Насправді споконвічно і в Північному Китаї мешкали, бо були нащадками сарматів = жунів, – П.Д.

«Під абзоями та арзоями, що включали, за вказівкою Плінія, численні племена, мабуть, слід мати на увазі тих «верхніх», тобто «передгірних» аорсів, які, за свідченням Страбона, «володіли великою країною і панували, можна сказати, над найбільшою частиною Каспійського узбережжя, так що навіть торгували індійськими і вавилонськими товарами» (Л.А. Мацулевич, 1947); «Панування (балтськокомовних, – П.Д.) аорсів в степовому поясі Азії і Європи закінчилося до середини I століття н.е. Китайські хронічки династії Пізньої Хань (26 – 211 рр.) повідомляють, що антсай (аорси) взяли собі нове ім'я «ал-лан-ай» (алани), і це змушує припустити, що вони втратили своє панівне становище серед східних сарматів, поступившись ним (слов'янськокомовним, – П.Д.) аланам... Алани³⁴⁰, що прийшли в степи низин Волги, були ар'єргардом (переважно балтськокомовних, – П.Д.) ірано-сарматських народів, що поступово уходили з азійських степів під тиском гунів³⁴¹. Вочевидь, вони були змішаного походження³⁴². Амміан Марцеллін зауважує, що алани були раніше відомі як масагети³⁴³. «Безліч їхніх перемог призвела до того, що вони поступово поглинули всі народи, які їм зустрічалися, і їхнє ім'я поширилося на них на всіх». Ці племена або народи, «хоча і мешкають далеко один від одного і кочують уздовж великих просторів», «носять загальну назву «аланів» внаслідок подібності їхніх звичаїв, дикого способу життя та їхньої зброї³⁴⁴... Не існує письмових джерел, з яких ми могли б дізнатися про те, що трапилося після того, як алани прийшли на зміну аорсам, але нам відомо, що кілька племен аорського походження³⁴⁵ відійшли на захід, щоб не потрапити під панування нових правителів» (Тадеуш Сулімірський, «Сармати. Стародавній нарід Півдня Росії», http://loveread.ec/view_global.php?id=75672; <http://lib.rus.ec/b/290590/read>);

«Мова писемних пам'яток, залишених тим чи іншим народом, не може бути неодмінним показником мовної та етнічної приналежності їхніх творців. У давнину, як і в середньовіччі, розмовна мова населення могла бути зовсім іншою, ніж офіційна мова, що використовувалася в письмовій традиції. В багатьох країнах Близького Сходу в давнину писали однією мовою, а розмовною мовою, засобом повсякденного спілкування місцевого населення була зовсім інша мова. Така ж ситуація була і в Стародавній Індії, де мовою писемної культури, філософії і літератури протягом багатьох століть був санскрит, а люди розмовляли між собою іншими мовами [Кондратов, 1978, с. 68]. Що стосується Середньої Азії, то, наприклад, рідна мова кушанських (юечжійських і аланських, – П.Д.) кочівників II століття до н.е., досі не відома, оскільки завоювавши Бактрію, вони переприйняли культуру і мову місцевого населення як офіційну [Сімс-Вільямс, 1997, с. 3]» (Г. Бабаяров, М. Ісхаков, Ш. Камоліддін, «Нотатки з історії нумізматики ранньосередньовічного Чача [III – VIII ст.]», <https://www.twirpx.com/file/3035184/>);

«Тлумачення агəзəй- як «битва» пропонував ще Дж. Дармстетер [Darmesteter 1883, 191]. В. Каланд на базі санскриту запропонував розглядати цей термін як двокомпонентне агəз-аї-, де перша частина виводилась ним з санскр. аг- «сяяти», а друга – від аї- «змія». Остання основа трактувалася через індійську літературу, в якій існує стале порівняння стріл зі зміями [Caland 1888, 67, Anm., k']» (Г.В. Вертієнко, «Зброя духів потойбіччя в яшті 13, 45–46», <https://oriental-world.org.ua/en/Archive/2015/2/14/>);

«Але більше й частіше за інших про стріли, отруєні зміїною отрутою, у сарматів³⁴⁶, гетів або взагалі варварів згадує Овідій Назон у I ст. до н.е. – I ст. н.е. (Ovid. Trist. III.10.65; IV.1.75; 1.84; V.7.15-16; 10.21-22). Судячи з його листів, це стало для нього

³⁴⁰ Нащадки серів / сермендів – жунів / гунів / унів; індонез. «serikat», кит. «gōnghui», чес. «unie», англ., нім. «union», «alliance» – «альянс, унія, спілка»; кор. «gong-gi», англ., нім. «ally» – «спільник», – П.Д.

³⁴¹ Слов'янсько- і тунгузькомовних жунів, – П.Д.

³⁴² Слов'янського = жунського та прототюрксько-псевдогерманського = сако-масагетського, а також і тунгузько-маньчжурського та угорського, – П.Д.

³⁴³ Насправді, були відомі переважно як темно-червоношкірі сармати та юечжі, – П.Д.

³⁴⁴ Евенк. «алаҗа» – лук / *лучник; кирг., каз. «жылан», азерб. «ilan», турец. «yılan» – змії [тобто стрільців аланів-нірунів, що жалють отруєними стрілами; маньчж. «niḡu» – стріла; прасл. «niḡu» – змія?], – П.Д.

³⁴⁵ Балтськокомовні яньцай = анти та арсії = арізанти – можливі пращури нині фінськокомовних ерзян, – П.Д.

³⁴⁶ Сарбатів / сербів – змії, адже лат. «serpa» – змія, – П.Д.

джерелом постійного страху і занепокоєння: «у летючому залізі (варварів, – АА.) є насичена отрута», «лютий ворог, озброєний луком та насиченими отрутою стрілами», «... гине від отруйної стріли», «між ними (гетами та сарматами, – АА.) немає жодного, хто не носив би налуччя (у Овідія «соруто», тобто горита, – АА.), луків та синюватих від зміїної отрути стріл», «ми часто збираємо посеред вулиць отруйні стріли...» (пер. В.В. Латишева: SC II, 77-89), і т.д. При цьому мені видається цілком очевидним, що отруєні зміїною отрутою стріли могли асоціюватися у свідомості сучасників саме зі зміями. Уявлення про стріли-змії існують і в оповідях, і фольклорі різних народів, і в деяких епічних творах, наприклад, у «Магабхараті», де стріли воїнів порівнюють зі зміями. Ознаками уподібнення їх була смертоносність і стрімкість, а самі стріли характеризуються як «змієподібні», «подібні до зміїв з вогненними пащами» (Невельова 1979, с. 104). У сучасній біологічній номенклатурі один із видів роду піщаних змій отримав навіть назву стріла-змія (*Psammophis lineolatus*), а її надзвичайна стрімкість пересування породила легенди, пов'язані зі смертоносністю її кидка» (А.Ю. Алексєєв, «Стріли-змії у ранніх кочівників Евразії», https://www.archaeolog.ru/media/periodicals/voen-arch/voen-arch_5.pdf; https://www.academia.edu/32534465/Алексеев_А_Ю_Стрелы_змеи_у_ранних_кочевников_Евразии_2014_pdf; <https://independent.academia.edu/medeyamedeya>);

«Вочевидь, саме з (раніше балтськокомовними, – П.Д.) рутенами-венедями пов'язаний поширений у Надбалтиці обряд поховання з конем, обряд, який часто вважають литовським³⁴⁷, хоча він відсутній у багатьох литовських племен і, навпаки, є за межами Литви, зокрема на узбережжі Естонії, де розташовувалася «Русія-тюрк», тобто «Русія» аланів чи роксалан... Коментатор (Адама Бременського, – П.Д.) мав більше знань про норманів та русів. Вище згадувалося його роз'яснювальне позначення однієї з Русій – «Русія-тюрк». Це, вочевидь, частина донських «русів-тюрк»³⁴⁸ про які писав у XII ст. Ідрісі. Коментатор є єдиним західноєвропейським автором, який прямо вказує на різні за мовою та культурою «Русії» на Балтиці...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», <http://www.rulit.me/books/nachalo-rusi-tajny-rozhdeniya-russkogo-naroda-read-195465-155.html>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Так, в 20-ті роки ХХ ст. Аксель Ольрік звернув увагу на те, що в осетинській усній традиції існують спогади про боротьбу пращурів осетин з племенем «Gut». Це дало йому підставу вважати, що Йордан, оповідаючи про боротьбу антів Божа з гетами Вінтарія, мав на увазі не антів-слов'ян, а північнокавказьких аланів, які, на його думку, називали себе «антами». У цій думці А. Ольріка підтримав Людвіг Шмідт, який вважав взагалі весь епізод війни Вінтарія з Божем мітом. Георгій Володимирович Вернадський також вважав антів аланами і вважав, що повідомлення Йордана про боротьбу антів з гострогетами та дані Амміана Марцелліна про війну гостроготів з аланами відображають одні і ті ж події. Підставою для таких припущень стала висунута самим Г.В. Вернадським гіпотеза, згідно з якою одне з позначень північнокавказьких аланів – ас походить від «ант»³⁴⁹. Однак особливого пояснення вимагає те, що нарід «анти» широко представлений у фольклорі адигів. Так, ще в першій половині ХІХ ст. Шора Бекмурзович Ногмов зазначив, що в його час у Кабарді старці замість самоназви всіх адигів «адиг» «вимовляють це слово схоже з колишнім його вимовою – антїхо». Крім того, історик зафіксував у поезії адизьких народів³⁵⁰ терміни, що містять етнонім ант... Але найбільший інтерес викликають збіги в сюжетах фольклору адигів і у творі Йордана (VI ст.) «Про походження і діяння гетів». За даними Ш.Б. Ногмова, адизька билина оповідає: «...На річці Баксан мешкав князь Дауо, що мав восьмеро синів і одну доньку. Старший син його, Баксан, був знаменитий Нарт своєї батьківщини. Кажуть, що він був убитий Готфським царем з усіма своїми братами і

³⁴⁷ Савроматським роксоланським, – П.Д.

³⁴⁸ Темно-червоношкірих русів-торків – нащадків як слов'янськокомовних готів-таркасів (черкасів) і аланів-торків, так і теж слов'янськокомовних караболгар і каракозар, – П.Д.

³⁴⁹ Адаже провідні роди як ґрунтунів Амалі, так і каракозар походили від роду Ансів / Антів = Асів, – П.Д.

³⁵⁰ Тобто у слов'янськокомовної аланської шляхти адигів, – П.Д.

вісімдесятьма найшляхетнішими нартами... Однак чим же можна пояснити, що фольклор сучасних адизькомовних народів повторює в багатьох деталях сюжет Йордана, але при цьому володіння антів³⁵¹ локалізуються в районі Північно-Східного Надчорномор'я?» (О.Б. Бубенок, «Адиги в Північному Надчорномор'ї», [PDF] АДЫГИ – еКМАIR ekmair.ukma.edu.ua > [Bubenok_Adyhy_v_Severnom_Prychernomore](http://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ); https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ).

Таким чином, саме нащадки балтсько-слов'янськомовних аланів-торків, що вийшли зі Скандинавії, змушені були розтрити Римську імперію через вторгнення на терени України споріднених їм переважно слов'янськомовних жунів = гунів і спільних з ними тунгузьких племен, що разом зі слов'янами входили пізніше до складу караболгар:

«Оскільки майже всі автори, блаженне перо яких донесло до нащадків історію слов'янського племені, стверджують і роблять висновок, що слов'яни вийшли зі Скандинавії, я вирішив на початку своєї праці коротко описати її розташування, щоб ті, хто є сьогодні з цього племені, особливо мешканці Далмації та Іллірику, знали, з якої частини світу вийшли їхні пращури... Отже, коли нащадки Яфета розмножилися настільки сильно, що велика Скандинавія вже не могла їх вмістити, вони пішли з неї (як повідомляють Мефодій Мученик, абат Прюмський у своїй «Хроніці», Йордан Алан в «Гетиці» (I), Павло Диякон і Франциск Іренікус (I, 46), і, покинувши в великому числі батьківські гнізда, підкорили всю Європейську Сарматію... Перший вихід слов'ян зі Скандинавії стався, як пише Альберт Кранц у 2-му розділі «Швеції», за часів Отніла, іудейського судді, до епохи царів... У зазначений час вийшли зі Скандинавії готи та слов'яни, згідно з тим, що можна прочитати у Відукінда Вагрійського в I книзі «Германії» і у Іренікуса (I, 8), оскільки (як ми надалі покажемо) слов'яни і готи були одного племені» (Мавро Орбіні, 1601 р., Слов'янське царство (історіографія). «Опис Скандинавії, яка була батьківщиною слов'ян», <https://rodovich.org/blog/mavro-orbini-slavyanskoe-tsarstvo-istoriografiya-opisanie-skandinavii-kotoraya-byla-drevney-rodinoy-slavyan/>);

«Готи, що мешкали на південному березі Балтики, на думку віденського професора, мали не так багато спільного з їхніми «тезками», що утвердилися в Північному Надчорномор'ї, і ще менше – з втікачами, які вдерлися до Апеннін та Піренеїв. Рухаючись весь час на Південь, готи втягували у свою орбіту величезні маси населення, яке раніше з ними не зналося, вони нав'язували йому власну програму (verfassung). Зрозуміло, при цьому завжди зберігалось ядро традиції, представлене князями та елітою, головними носіями культурної своєрідності. На думку Вольфрама, для будь-якого успішного етногенезу в принципі необхідні три обов'язкові умови: військова перемога керманічазасновника; міт про загальне походження³⁵²; і вже згадуване traditionskern – «ядро традиції» – роль механізму, що підтримує даний міт, що передає його новим поколінням і тим самим забезпечує його життєстійкість» (Ігор Коломійцев, «У пазурах грифона // Ромул і склавини», http://kdet.ucoz.ru/index/glava_dvadcat_tretja_romul_i_sklaviny/0-327; <https://fibusta.site/a/33908>; <https://fibusta.site/b/632297>; <https://fibusta.site/b/632330>);

«Перша хвиля, що розтритила Західну Римську імперію, була не германською³⁵³, а алано-слов'янською! Західні слов'яни-вандали і (такі ж слов'янськомовні, – П.Д.) сармати-алани заснували державу в Південній Франції, Іспанії та потім в Африці... Одоакр, що спирався на слов'янські племена герулів і ругів (плюс, безсумнівно, сарматів-аланів, оскільки герули тривалий час мешкали на Дону, в районі м. Танаїсу), позбавив деспотії останнього римського імператора в 475 р. ... Починаючи з 568 р. в Італії домінували західні слов'яни-вініли (лонгобарди)... Нарешті, знамениті готи, які довго панували в Італії та Іспанії, готи, саме ім'я яких перетворилося на символ «германства», насправді являли собою порівняно невеликий елітарний (балтсько- та слов'янськомовний, – П.Д.) прошарок скандинавського походження в раньоалано-слов'янському світі. Річ у тім, що

³⁵¹ Ослов'янені янцай = аорсів – можливих пращурів аланської шляхти адигів, – П.Д.

³⁵² Нащадків сарматів і аланів – балтськомовних і слов'янськомовних германців, – П.Д.

³⁵³ Тобто не псевдогерманською, а слов'янською = германською і слов'янською = аланською, – П.Д.

археологічний слід готської імперії у Надчорномор'ї – Черняхівська культура 3 – 4 ст. дає підставу вважати, що основну масу населення, яке залишило її, становили (слов'янськомовні, – П.Д.) алани-сармати, а також і слов'яни³⁵⁴. Ні археологічно, ні антропологічно власне «готська» компонента не простежується. З цього деякі дослідники роблять висновок, що готи³⁵⁵ – це взагалі міт... Але не можуть бути досконалим мітом повідомлення античних авторів про прибуття готів на трьох кораблях з «острова Скандзи», про підпорядкування на південному березі Балтики ругів та венедев, про рух на південь, до Надчорномор'я у «родючу країну Ойюм» тощо; сучасним джерелам також слід довіряти. Ні, готи в Надчорномор'ї все ж таки були, але саме труднощі виявлення їхніх слідів показують, що виділити компоненту матеріальної культури, яка підтверджує іноземне походження тільки правлячої еліти, династії, практично неможливо. Адже саме таким шляхом хочуть довести «буття» норманів у 9 – 10 ст.» (Ніна Васильєва, «Русь і варяги», <https://coollib.net/b/169592/readp>; <https://readli.net/rus-i-varyagi-si/>);

«Уже в 1827 р. український історик, фольклорист та етнограф М. Максимович указує на той факт, що українські заклиналильні пісні схожі на скандинавські. Славист І. Срезневський видає тим часом у 1833 р. збірку українських дум, пісень і легенд, уточнивши, що всі вони збереглися в пам'яті виконавців та їхніх нащадків, в усьому подібних до скальдів Скандинавії. Вони супроводжували запоріжців у всіх їхніх походах, спонукаючи їх до битв своїми піснями, також зберігали для нащадків у піснях і думах подвиги хоробрих людей. Подальшим закономірним кроком після такого зіставлення мало би стати порівняння українського епосу зі скандинавським. Першим звернув увагу на подібність українських дум до скандинавських саг російський письменник, журналіст та історик польського походження О. Сенковський. Саме він відкрив саги звичайному російському читачеві й дослідникам історії, видрукувавши у своєму журналі 1834 р. переклад саги про Еймунда, наголосивши при цьому на потребі активніше вивчати скандинавські джерела. Поглиблене знайомство науковця з останніми невдовзі призвело до цікавих висновків після ознайомлення з українським фольклором. Так, О. Сенковський у відгуку на згаданий вище збірник українських дум І. Срезневського висловив припущення, що ці твори не збігаються в часі з описуваними подіями, але являють собою віршовані переклади старовинних дум у прозі. Українські думи, сформовані загалом на зразок римованої прози, безпосередньо нагадали йому романтичні саги стародавньої Скандинавії. Їх, на думку рецензента, слід було б назвати слов'янськими сагами, а бандуристів – спадкоємцями скальдів, що колись оспівували у тих самих місцях мовою норманів подвиги підкорювачів Києва. О. Сенковський був упевнений, що ця земля була справжнім осердям слов'янської Нормандії: тут зосереджені всі норманські звичаї та уклад, а подальші дослідження безсумнівно виявлять неперервний зв'язок між дніпровською Скандинавією русів та Україною Хмельницького. Необхідно також указати на разючу подібність між звичаями, способом ведення війни та морськими звитягами запоріжців і норманів X ст. Ще за Костянтина Багрянорідного дніпровські пороги привертати увагу іноземців, їхні назви були відомі іншим народам. О. Сенковський вважав, що вже тоді ватаги нормано-русів траплялися на островах Дніпра і жили там незалежно від князів, займалися ремеслом балтійських витязів, яке згодом воскресло під грізним ім'ям козацтва. Дослідник не мав жодного сумніву в тому, що в X–XII ст. козаки вже існували на островах у гирлі цієї ріки, хоча ще не називали себе козаками і, вірогідно, говорили норманською³⁵⁶. Науковець покликався на свідчення арабського космографа Діmeshкі: «Там є сім островів, що називаються островами русів: на них живуть розбійники й чинять безперервні набіги у всі сторони. На цих островах поселився нарід, іменований

³⁵⁴ Тобто алани та їх нащадки готи, що, звичайно, теж були переважно слов'янськомовними, бо сучасні псевдогерманські мови на той час ще не утворилися з протопсевдогерманських піджинів, – П.Д.

³⁵⁵ Насправді ті ж самі слов'янськомовні алани, – П.Д.

³⁵⁶ Вочевидь, слов'янською норманською мовою скандинавів гунів гаутів – вількінів, що були спорідненими велетабам – фризам-русам, велетам – вільцям і волотам / волохам – уличам, – П.Д.

русами: вони християни, й мають на своїх островах міста, села, виноградні сади й стада: острови ці надзвичайно гористі та рясні лісами». Інші подібні ватаги були розташовані поблизу Судака. Важко не впізнати в описуваних арабським автором островах пізніші житла запоріжців. На думку О. Сенковського, вони були лише одним із локальних спадків норманів, що перебував у тіні віків і варварства, тривалий час невідомий Європі, коли нарешті розгорнувся з новою силою в колишньому дусі, щойно обставини знову стали сприятливими. Дослідник пропонував порівняти морські експедиції норвежців на Захід у IX ст., київських норманів – на Константинополь, чорноморських русів XI–XIII ст. – на Требизонд³⁵⁷ та інші приморські міста тієї частини Азії з експедиціями запоріжців у ті ж самі місця в XVI та XVII ст. для того, щоби впевнитися, що козаччина, котру влаштував С. Баторій, тісно поєднана з норманською, чи варязькою, добою нашої історії, з її духом і звичаями. Науковець не сумнівався в тому, що початок українських дум слід шукати в ісландській словесності» (Михайло Рахно, «Мовностилістичні засоби реалізації слов'янсько-скандинавських відповідностей в епічному дискурсі», http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Rakhno_mono.pdf);

«...у відозві до руського народу Богдана Хмельницького сказано, що предки русинів первісно вийшли з Надмор'я балтійського; «спираючись на ці свідчення, Мацейовський у своєму дослідженні 1852 р. твердив, що надмор'яни, звані варягами, дали перший поштовх утворенню славного Запоріжжя, слов'янської інституції, перенесеної з Балтики на Дніпро [Рахно 2014]... У XIX ст. в дискусіях про козацьке середовище побутування епосу українців та його витoki виявлено близькість українського та скандинавського епосів. «М. Богомолот ототожнював варягів і козаків, Є. Классен виводив козацтво від готів, О. Вельтман вказував на паралелі між українським козацтвом і бургундами та лонгобардами» [Рахно 2014], в українському весільному обряді знайдено впливи готської ідеології та суспільного устрою. Яскравою паралеллю до германського епосу є виразно відмінна від епосів інших слов'ян дума чи історична пісня про Байду, основним суспільним призначенням якої є виховання в молоді зневаги до смерті. Для ментальності українців постать Байди знакова. До кола зіставлень М. Рахно залучає тут оповідь Саксона Граматика про Вітсерка, сина Рагнара, який помер 845 р. «Вражає те, що Вітсерк загинув через обставини, схожі на обставини смерті Байди». Схожа доля і в іншого сина Рагнара Ейріка... [Пріцак 1997]» [Рахно 2014]. Кінець думи про Байду, записаний у с. Рулікова (тепер Руликів) Васильківського повіту фольклористом Е. Руліковським (1879): «Ото ж тобі, цару, за твою кару». / Узлились яниченьки, стали його рубати, / стали янгели крильми трепати, / стали його тіло і душу до небес брати» [Rulikowski 1879]. Цю обставину, що суперечить християнському канону, царська цензура при одній із публікацій вилучила. Вочевидь, що це ледь змінений скандинавський мотив валькірій воявничих дів, які забирають витязів на небо до Вальгалли для їх пізнішого оживлення [Рахно 2014]. Топооснова Байда. Доказовості темі надають і топоніми від основи, що нагадує ім'я Байди. На її давні історичні зв'язки вказують факти існування такої ж основи серед вестготських топонімів Каталонії: «Veida» [Costa M. 2007], а також у Польщі й Німеччині. Прототипом ім'я може бути гот. *ga baidjan – «змушувати, чинити моральний примус», каузатив *baidjan – присилувати, пор. д.-ісл. «beida», д.-англ. «bædan» (англ. «abide»), д.-сакс. «bēdian», д.-в.-нім. «beiten» – «вимагати, змушувати» [Lehman 1986]. Звідси ім'я Veida означало б «сильний духом», «той, хто змушує себе»: це цілком відповідає прадавньому образу Байди з «Пісні про Байду», лише згодом зближеного з ім'ям Д. Вишневецького. Ознака давності основи в Україні її майже виключне поширення серед гідронімів... Серед слов'ян драматична героїка наявна тільки в козацькому епосі. Інші германські відповідники кобзарського репертуару (невільницькі плачі) виникли з поховальних гімнів. Цей спадок українці могли засвоїти у складних суспільних процесах за участю германського етнічного елементу [Рахно 2014]. З часом такі процеси

³⁵⁷ *Тербизонд – вільне місто, – П.Д.

поширилися й на схід: пор. участь готів в етногенезі молдаван, румунів, кримських татар, росіян, українців і народів Північного Кавказу [Щукин 2005]. Носіїв епосу (сліпців-кобзарів) і, відповідно, середовища його побутування серед казаків Дону й Уралу не було. Натомість акад. Б. Рибаків знайшов слід готських подій в епосі адигів, записаному Ш. Ногмовим; є там Адиль (пор. Атила, але й «Hedyl» – Ігиль) і «антський князь Баксан» (Voz, традиційно Бож, але у франц. вид. 1869 р. Vox < Богуш?). *Конкретні паралелі до змісту дум.* Уже «Ф. Боденштедт виявив в українських піснях і думах адаптовані германські слова... Ф. Дж. Чайлд, ознайомившись із виданою М. Максимовичем думою про Олексія Поповича в перекладі німецькою Ф. Боденштедта, навів її... як паралель до шотландської балади про сповідь Робіна Брауна [Рахно 2014]. Низку скандинавських аналогій у цій думі запропонував М. Сумцов: «якщо вже й шукати родичів малоросійського Олексія Поповича, то останні виявляться не у Великоросії, а у Швеції, Норвегії Данії, Англії» [Сумцов 1894]. За висновком науковця, «набагато ближче до малоруських дум лежать північно-європейські балади» [Сумцов 1894], адже «всі гріхи Олексія Поповича мають відповідності в західних переказах. Зокрема, образи матері (і сестри) є в шотландській пісні, зневажання й розграбування церкви є не лише в українській думі, але й в оповіді архідиякона Генріха XII століття, шведських і данських піснях, вбивство дітей фігурує не тільки в думі, але й у данській пісні з рукопису 1590 року, там само згадано про образу громади, односельців [Сумцов 1894]». Д. Ревуцький указав на паралелі віщому сну Алкан-паші в думі про Самійла Кішку в германському та французькому епосі... Р. Льове [писав про] потребу пошуку слідів германської мови в говірці чорноморських козаків... М. Халанський навів паралель між українською думою про Івана Коновченка та німецькою поемою XIII ст. «Смерть Альфарта»...» [Рахно 2014]. Дума пор Івана Коновченка засвідчує і те, що козаки гордували селянами: «Будуть мене козаки... гречкосієм прозивати» [Фасмер М. 1964–1973]; також: «Мужикамъ простымъ славы козацкой на поталу не попускайте» (Клименко) [Тимченко 2003]; пор.: «Доля селянина пасти худобу. Доля воїна битви» («Старша Едда», «Сага про Греттіра») [Рахно 2014]. М. Рахно показав низку аналогій серед епізодів текстів козацького епосу, а також у складі так званих формульних дій [Рахно 2014]. Літа, роки і Го́ди. У доповіді «O stanie suwilnym dawnych Słowian» І. Раковецький зазначав: «Під час свята Коляди (Ku-Ładu) (!) давали один одному дарунки, запевняючи в прихильності й дружбі... Те саме свято в деяких слов'ян звали Godami». К. Войціцькі додає, що челядь сільська ходить від господарів «на Gody» [Woycicki 1830]. Тобто в поляків, які мають питомі слова «lato» і «gók», звідкись було ще й слово «Gody», яке ніколи не означало років. Воно вживалося лише в множині й означало тільки Святвечір (укр. Багату Кутю) й колядування. Кутя, Кутія, коливо. Після виявлення середньовічного поняття «Kuthia» – «Кримська Готія» видно штучність пояснення слова кутя (страви і свята) як нібито назви всеслов'янського обряду. Насправді це слово є лише в 4 слов'янських мовах; його не можна було запозичити в греків, які самі його не мають... Згаданий Й. Шільтбергер засвідчив роздачу у Св. Софії в Костянтинополі колива, але не куті. Слова кутя (страва) і Багата Кутя (свято, пол. «Gody») стають у ряд до готизмів «церква, хліб, піст, піп, страва». Кутя, відоме лише чотирьом слов'янським мовам (і невідоме у грецькій), це ім'я Готії XV ст. Kuthia, Cothia. Ім'я засвідчене у Г. Шільтбергера (Kuthia sprauch) і в мюнхенському кодексі Cod. 18298 Lat., [Vasiliev 1936]: «Item in Cothia [sic!] alter archiepiscopus, quod genus per se diversis linguis distinguitur et subditur in parte Thartaris et in parte Januensibus» («Також у Котії [Готії] є інший архієпископ, нарід якого має окрему мову і підлягає частково татарам, а частково генуезцям») [Тищенко 2015]. Припущення про те, що в назві свята Кутя міститься саме ім'я країни Кутії³⁵⁸, зміцнює польська назва того ж свята «Gody»...» (Костянтин Тищенко, «Асиміляція середньовічних меншин до української мовної спільноти», <http://eprints.zu.edu.ua/19832/1/Тищенко.pdf>);

³⁵⁸ Ім'я країни слов'янськомовних юечжів – *утіів [Зуєв] = гутіів = кутіів, що підкорили Месопотамію, – П.Д.

«Аларіху³⁵⁹ вдалося організувати сильне військо³⁶⁰ готів і аланів, з яким Аларіх виступив з Паннонії до Італії. У 410 р. вони захопили Рим... Норик та Реція були також втрачені римлянами. Ці провінції спустошували герули, аламанни, тюринги, ругії. Прикордонні міста зазнавали нападів племен з-за Дунаю. Життя міст проходило у сталій тривозі, у нестачі продовольства, у набігах варварських племен, які вели за Дунай безліч полонених. Походи Одоакра проти ругіїв за Дунай у 487 та 488 рр. призвели до того, що (балтськокомвні, – П.Д.) ругії були розбиті. Частину населення Норіку було виведено Одоакром до Італії. Римське володарювання на Дунаї було втрачено...» (Ю. Колосовська, М. Штаерман, «Криза та загибель античного суспільства // Пересування племен і падіння Західної Римської імперії», http://sno.pro1.ru/lib/istoriya_evropy/25.htm#a3; Ю.К. Колосовська, «Пересування племен і падіння Західної Римської імперії», http://kirsoft.com.ru/mir/KSNews_351.htm);

«Гостроготи (остготи, грейтунги) (лат. ostrogothae, східні готи), одне з готських племен, що завоювало Італію і утворило на її території своє королівство в 493 – 552 роках. У III столітті вони населяли Північне Надчорномор'я та Крим. У другій половині IV століття створили племінне об'єднання на чолі з королем Ерманаріхом, до якого входили інші германські племена³⁶¹, а також слов'яни³⁶² з Наддніпрянщини (зокрема, з околиць Києва) та скито-сарматські племена³⁶³. У 375 році, коли гуни вторглися в їхнє королівство, король Ерманаріх наклав на себе руки, а гострототи мігрували на захід. Значна частина гострототів оселилася в Паннонії, де вони користувалися заступництвом Римської імперії. У IV столітті гострототи, будучи римськими федератами, просунулися у Тракію та Мезію, а потім, після голодних повстань проти Риму – в Паннонію. У 80-ті роки V століття серед гострототів назріло нове невдоволення. Тоді візантійський імператор Зенон запропонував Теодоріху очолити похід в Італію і усунути узурпатора Одоакра, який скинув ще в 476 році останнього римського імператора Ромула Августула... Гострототи набагато м'якше, порівняно з іншими варварами, поставилися до землевласників, задовольнившись однією третиною земель або лише третиною доходів із них.. Розселення гострототів проводилося римськими чиновниками. Римляни Боецій і особливо Кассіодор зайняли чільне становище в управлінні королівством. Навіть знаменитий едикт Теодоріха Великого являв собою не запис звичайного права, але традиційний римський закон» («Енциклопедія мітології // Гострототи», <http://godsbay.ru/civilizations/ostrogoty.html>).

На перебування пращурів як грутуннів / українців, так і вільців / лютичів в Ютландії та Скандинавії вказує і подібність стародавніх технологій вироблення керамічних виробів як на південному, так і на північному узбережжях Балтійського моря:

«Слов'янську або «балтійську кераміку» виявляють у Сконі³⁶⁴ повсюдно і у величезних кількостях, так що вона з великим відривом переважає інші типи, у тому числі й місцеві скандинавські, яких, чим далі на північ, зустрічається все більше. Як зауважує В. Мартенс: «Балтійська кераміка відома практично з усіх археологічно досліджених місць у Сконі: з міст, сіл та інших місць знахідок усієї «вікінгської епохи» та раннього Середньовіччя. У розташованих подалі від моря поселеннях також зустрічається і грубіший тип кераміки дуже поганої якості – так звана місцева традиція кераміки вікінгської епохи». У ще одному важливому датському місті, Лунді, слов'янська кераміка становить понад 90% знахідок у найдавніших³⁶⁵ і до 70% у пізніх шарах, а місцева «вікінгська» не зустрічається зовсім. Дослідники, проте, не пов'язують її з імпортом зі слов'янських земель, а припускають виготовлення їх у Сконі за слов'янським зразком.

³⁵⁹ Ватажку (королю) вестготів, – П.Д.

³⁶⁰ Переважно слов'янськокомвне і балтськокомвне військо, – П.Д.

³⁶¹ Переважно слов'янськокомвні, як і самі гострототи, та балтськокомвні гуди, що частково були вже ослов'янені, – П.Д.

³⁶² Тобто слов'янськокомвні алани-торки, – П.Д.

³⁶³ Точніше обалтені скити і балтськокомвні сармати, – П.Д.

³⁶⁴ У Південно-Західній Швеції, де раніше мешкали пращури українців готи грутунни, – П.Д.

³⁶⁵ Можливо, навіть, довікінгських готських часів, – П.Д.

Вочевидь, що навички виготовлення якісної кераміки слов'янського типу були занесені сюди слов'янськими поселенцями з півдня Балтики, оскільки саме в Мекленбурзі зустрічаються прототипи форм, що виявляються у Сконі. Як таку слов'янську колонію в Сконі можна назвати острівне поселення в Меллехольмені, поряд з сусіднім поселенням Хекен, які поки що є єдиними, що безпосередньо пов'язуються зі слов'янськими колоніями у Сконі. На користь цього свідчить як характерне для слов'ян південної Балтики острівне розташування поселення, так і сам спектр знахідок. Вся виявлена тут кераміка належала до слов'янських типів: Віпперів (41,9%), Тетерів (14,1%), Вардер (14,1%), Бобцин (15,9%), Менкендорф (11%), Гарц (2,6%) та Фрезендорф (0,4%). Безпосередній імпорт археологи пов'язують лише з однією слов'янською судиною з Меллехольмена, що відрізнялася обробкою та складом глини, а для інших передбачається місцеве виготовлення³⁶⁶. Однак судини з Мелленхольмену в той же час дещо відрізняються формою країв від інших сконських імітацій слов'янської кераміки і ближче до південнобалтійських прототипів, на підставі чого приймається, що перші слов'янські поселенці привезли з батьківщини слов'янські судини, за прикладом яких і стали виготовляти. Окрім «балтійської» кераміки у Швеції нерідкі і знахідки кераміки з Київської Русі, за аналогами із північно-західних регіонів, з яких у Швеції згодом почали виготовляти дублікати. Пізній рубіж датування балтійсько-слов'янської кераміки зазвичай приймається кінцем 12 століття, хоча у деяких регіонах Мекленбургу та на острові Рюген її виготовляли ще й у 13 столітті. Знахідки кераміки з Київської Русі датують періодом 1000 – 1300 рр.» (Андрій Пауль, «Слов'янський слід у Скандинавії та подвійні стандарти інтерпретацій», <http://pereformat.ru/2014/03/slavyanskij-sled-v-skandinavii/>).

7. Українці – нащадки горян праїндоевропейців

І зовсім небезпідставно середньовічні європейські автори називали Україну Гардарікою (рейхом ютландських Гардів / Гарудів / Хоротів – горідів, горян) та країною скандинавів йотів / гьотів = гревтунгів – Гревтією (Грецією). Візантійці ж пращурів українців гревтунгів / грутуннів = хорутан називали хросами / росами³⁶⁷:

«У загальноіндоевропейській лексиці виділяється особлива група слів в значенні «гора», «скеля», «височина». Це, в першу чергу, основа *pher(kho)u- «гора», «гірський дубовий ліс», «скеля», яка виступає в поєднаннях з іншими назвами «гори», «скелі» в атрибутивній функції зі значенням «високий», «потужний»; далі – це основа *Hk'o(e/o)r-, що дає рефлeksi за всіма головними стародавніми індоевропейськими діалектами, і похідні від *khel-, що збереглися в «давньоєвропейських» діалектах, анатолійському і грецькому; а також форми *(o)nt'- *mnoth-, що збереглися в крайніх периферійних індоевропейських діалектах. При цьому «гора» мислиться як «кам'яна громада, що досягає неба», вершина якої ховається в «хмарах». Природно допустити, що така розгалужена гірська лексика та пов'язані з нею уявлення могли виникнути лише в умовах мешкання у гірських регіонах...» (Т. Гамкрелідзе, В.В. Іванов, «Індоевропейська мова та індоевропейці. Реконструкція та історико-типологічний аналіз прамови і протокультури», Тбілісі, 1984, Т. 2, <http://ielang.narod.ru/>; <http://nevmenandr.net/scientia/ielang.pdf>);

«Перше, що можна стверджувати з достатньою впевненістю щодо індоевропейської прабатьківщини, це те, що вона представляла собою регіон з гірським ландшафтом. Про це свідчить, перш за все, численність індоевропейських слів, що позначають високі гори і

³⁶⁶ Традиції якого були започатковані у Сконі ще пращурами як українців готами грутуннами, аланамиторками та гунами ультинзурами / уличами / улахами, так і вільців вількінами / вільтинами – волотами / велетнями, – П.Д.

³⁶⁷ Нім. «groß» – високий, великий; фриз. «grut» – «великий, крупний»; англ. «great» – «великий, відмінний, величезний, прекрасний, сильний»; д.-укр., блр. «груд» – височина; чес. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик», «hořejší» – «верхній, горній».

височини³⁶⁸. Крім того, реконструюючи ландшафт, що оточував давнього індоевропейця і який він зафіксував у мові, можна зробити ще один висновок. Це – ландшафт з широким розповсюдженням гірського дуба та ряду інших дерев і рослин, що ростуть у високогірних місцевостях. З такою картиною високогірного ландшафту узгоджуються і дані щодо «гірських озер» (пор. *Og-un – «велике озеро», «море», пор. також пра-і.е. *sal – «море або озеро, яке солоне») і «швидких, стрімких річок» (*Nar – «річка», «потік», *tek – «швидко текти»), а також дані про високогірний характер клімату з похмурим небом і частими грозами: *neles – «хмара», «небо», *Nuent – «вітер», *Nkog – «гірський, північний вітер», *seu / *su – «дощ», *sneig – «сніг», *geim – «зима», *eis – «холод», «лід») (В'яч. Іванов, «Міграції індоевропейців», <http://gordon0030.narod.ru/archive/17767/index.html?oprd=1>).

Високорослі й довгоногі праїндоевропейці, що мешкали в гірських улоговинах, вважали землю не пласкою, як кремезні мешканці рівнин, а вигнутою вниз подібно поверхні котла або ж чаші. В їхньому уявленні краї ойкумени, аналогічно верхній кромці чаші, були піднесеними, а завдяки цьому і зливалися на обрії з небом. Вочевидь, укр. «обрій» сходиться до праїндоевроп. *uber > *uper[d] – зверху (грец. «ὐπεράνω») – вище, лат. «superus» / *superd – верхній), а отже, і до прасл.-і.е. *b^herd > *b^her ġ^h – «брдо = гора, височінь». І не дарма ж у більшості й інших індоевропейських мов слова «край» та «кінець» походять від коренів слів «верхній» або «високий». Так, наприклад, якщо в багатьох мовах від пра-і.е. основи *b^h(e)rg^h в значенні «високий і великий» (кельт. «mag-» – великий) утворилася лише лексема гора³⁶⁹, то в слов'янських мовах від неї утворилася і лексема «brzeg» – беріг, що означає, як в польській, так і в українській мові не тільки беріг, а й край. Утворилася від неї ж і англійська лексема «marge», що теж означає не тільки беріг, а й край³⁷⁰. А лексеми гінді «badhat, barhata» / *b[h]arhata [бхарата], ісл. «bagmug» і лит. «būtauna» означають теж край. Азербайджанською мовою колишніх сарматів слово «уса» означає вищий, а «ис» – «кінець, вершина». Грецьке ж слово «ἀκρο» (*оук-ро) означає, як «високий», так і «кінець» (край). Тоді, як грец. «ἄνωθος» означає паросток і верх, то снскр. «antas» і англ. «end» означають край і кінець.

Отже, назви річок Морава < Марта, Муреш < Марош < Маріс, Марат, Мартан і Мургаб = *Маргаб < Бартанг, вочевидь, означають гірські, а країна Маргіана < Маргуш, що спочатку містилась в дельті річки Мургаб < *Маргаб, як і країна Фергана < Паркана < *Баркана, була країною горян³⁷¹. Маратхі / *марати, мадри / *мандраки та мад'яри / *мандари³⁷² теж були раніше горянами. І взагалі всі нащадки праїндоевропейців були горянами = мужиками (прасл. «možь» [< *mon-gio-]³⁷³, ст.-сл. «мъжь» [манж], блг. «мъжѣт», нім. «Mann» < «Mensch» < *Манж, снскр. «mānuṣ», грец. *[M]ανδρός – «людина, муж, мужик», те ж саме і авест. «manuš-», гот. «manna», англ. «man», д.-ісл. *manðr / «maðr» [Фасмер]³⁷⁴). Горянами, можливо, були і племена мунда < *марда < *барда чи

³⁶⁸ Та й сам їхній етнонім орії / арії = *горії / *сарії = сармати – горяни теж свідчить про це; вірм. «sar» [сар] – «вершина, глава, гора», – П.Д.

³⁶⁹ Дан. «bjerg», нідерл., норв., швед., нім. «Berg», фін. «vuori» – гора, угор. «bérc» – «верх, вершина», ірл. «bag» – вершина; срб.-хрв. «brdo» – «гора, пагорб».

³⁷⁰ Адже англійське слово «маргінал» означає людину, що має не просто завишені, а саме крайні погляди.

³⁷¹ Бурішів < бурушів < *пурушів < *маргушів, фригійців (брігів / брігів), бригантів, парканів < борканіїв, бургундів, болгарів < *бургарів, балкарців < малкарців, мардів, мордвинів, матієнів < *мантієнів, маннейців < *мантейців, мітаннійців < *мінтанійців, мідійців / мадаїв (від і.е. *bark, нім. «berg», ст.-сл. «брдо»).

³⁷² Снскр. «puruṣa», гінді «puru», англ. «person», курм. *mêrd / «mêr», ісл. *maður / «maður» – людина; тадж. «мард», лат. «marem», ісп. «varón», вірм. «ar» – «чоловік [горянин], самець»; франк., пізн.-лат. «baro» – «чоловік, барон»; снскр. «balin» – «воїн, сильний, мужній»; д.-в.-нім. «baro» – «войовничі, сильні люди».

³⁷³ Хоча етноніми монголів і маньчжурів і є праслов'янськими, до складу відповідних їм спілок племен, як і до сяньбійців і жуаньжуанів, звичайно ж, входили в давнину не лише європеоїди сармати, а і більш чисельні монголоїдні племена. Самі ж шляхетні сармати змушені були користуватися не лише рідною для них слов'янською мовою, а і мовами підкорених ними народів.

³⁷⁴ Венеди < вандалі < *мандали – «горяни, високі люди»; пра-і.е. *mēnōt < *monōt, псевдотохар. А «mañ», нім. «Mond», лат. «mensis», гот. «mēna» / «mēnōps», ст.-сл. «мѣсьць» – місяць [високий, горній, верхній].

маніпурі < *мардіпурі, що, перейнявши цей етнонім від індоаріїв, замінили (подібно китайцям) невикористований ними звук «р» / «рд» на «н» або «нг» чи «нд» / «ньч». Саме споріднені племена монголоїдів маніпурі (Індія) і монів (Мьямна) прашури горян / маньчжурів < *манджурів [maŋju] і монголів (монг < *монт < монд < *борд³⁷⁵), вочевидь, і принесли цей індоєвропейський етнонім до теренів Північного Китаю. Перезапозичили ж в Індії у прашурів племен мунда чи маніпурі < *мандіпурі цю спотворену назву гори (рум. «munte», каталан. «mntanya», ісп., галіс. «montaña», італ. «montagna», англ. «mountain», франц. «mont», лат. «mons / montis», валл. «mynydd», баск. «mendia», груз. *mnta / *«mta»), можливо, прашури італіків і кельтів, що спочатку принесли її на терени Ірану (нарид умман-манда – «воїнство *mounta»), а звідтіля і на терени Західної Європи. Звичайно ж, горянами = мужиками (срб. «мушкарац» – «людина, чоловік») були і мушки (бгріги / фригійці), і мосхи, і маскути (масагети), і місійці / мізи. Мужиками (але ж не горянами³⁷⁶) є навіть і мусковити / москалі (росіяни). І все це зайвий раз підтверджує принципову можливість формування праіндоєвропейської мови лише на теренах Гіндустану.

У жаркому кліматі Центральної Азії багато річечок і струмків влітку пересихали і не несли свої води далеко від передгір'їв. До того ж в передгір'ях і осідав гумус альпійських луків, що завжди змивається талими водами. Так що відроги гір і передгір'я були вельми благодатними як для терасового, так і для звичайного землеробства. Для ведення ж землеробства в більш віддалених від гір місцевостях було потрібним спорудження там підземних водогонів і кярізних колодязів. Тому-то селища прабалтослов'ян у Центральній Азії і оперізували гори подібно вінцям, а самі прабалтослов'яни називалися унами < гунами < жунами, венедями < венендерами < веньоуто, козарами < кузарами < *кударами < кідаритами, *тіарвінгами / тервінгами < *дербінгами, ломбардами < *лімбардами, галіндами, гутіями = [г]утігурами / утигурами, мерсійцями = українцями³⁷⁷. І, отже:

«Ландшафт ранньоіндоєвропейської (PIE) прабатьківщини реконструюється на підставі PIE лексики, з якої випливає, що ранньоіндоєвропейське суспільство мешкало в горбистих місцевостях, можливо в передгір'ях, в яких не було великих річок, але річечки, протоки, джерела; ріки, незважаючи на швидку течію, не були перешкодою; переправлялися через них на човнах. Взимку ці річки замерзали, а навесні розливалися. Були й болота. Про це свідчать PIE корнеслова зі значенням: «гора, височіти, що нависає»; «здійматися, курган, піднятий, що означає пагорб, нерівну місцевість»; «болотниця, отруйний, гірчити на купині»; «болото, що повзе на палях»; «текти, що випливає, протоки, джерело, струмувати, сильно протікати»; «їхати на волокуші, вершником, на човні»... «Гірський ландшафт пізньоіндоєвропейської прабатьківщини підкреслювався рядом авторів, а після представлених Т.В. Гамкрелідзе та Вяч.Вс. Івановим доказів не викликає сумнівів. Складений ними список загальноіндоєвропейських слів переконує, що індоєвропейці були мешканцями гірських або передгірних регіонів: «вершина гори», «гора, скеля, камінь», «гора, височина», «високий» (про гору), «дуб, скеля», «гірський дуб», «гірський північний вітер»...» (В.О. Сафронов, «Індоєвропейські прабатьківщини», <http://www.istorya.ru/book/safronov/index.php>; <https://www.klex.ru/1hpg>; <http://histline.narod.ru/safron1-5.htm>; <https://read.in.ua/book5413/>);

«Стародавні слов'яни (і такі ж брахікранні балти, – П.Д.) були добре знайомі з горами. «Ці варвари, – пише про антів Прокопій Кесарійський, – краще за всіх інших вміли битися в гористих і важких місцях»... В іншому місці, розповідаючи про один з перших великих нападів слов'ян на Візантійську імперію, цей же автор зауважує, що «раніше слов'яни ніколи не наважувалися підходити до стін [міст] або спускатися на

³⁷⁵ Франц. «bord» – «край, берег, кромка».

³⁷⁶ Горянами були лише їхні прашури, що мешкали в Карпатах і були відомими переважно як тракійці.

³⁷⁷ Кит. «huángāo» – «оперізувати, оточувати, навколо», кит. «guān, wángguān», лит. «vainikas», угор. «koszorú», грец. «τάρα», лат. «tiāra» – «вінець, корона, діадема»; англ. «limb», лит. «galūnė», слвн. «уд», грец. «άκρο» – «лімб, край, кінцівка, гілка»; чамалін. «гъун», лезг. «КлунтI», яван., індонез. «gunung» – гора; евенк. «гуңукавэ» – «гірський хребет»; афг. «yund.əy» – «височина, пагорб».

рівнину». І трохи нижче знову: «Боячись його (римського полководця, – В.К.), ...вони [слов'яни] негайно припинили свій похід до Солуні і не наважувалися більше спускатися на рівнину, але, повернувши назад і пройшовши по горах всю Імперію, вони з'явилися в Далмації». Щось подібне повідомляє про слов'ян і Маврикій Стратег: «Битися зі своїми ворогами вони люблять в місцях, порослих густим лісом, в тіщинах і на обривах, з вигодою для себе користуються [засадами], раптовими атаками, хитрощами і вдень, і вночі винаходячи [до того] багато способів. Досвідчені вони також і в переправі через річки, перевершуючи в цьому відношенні всіх людей». І ще: «...Серед тіщин вони вміють відмінно битися». Рекомендуючи своїм полководцям вести зі слов'янами не тільки оборонну, а й наступальну війну, Маврикій далі пише, що «необхідно і під час літа не зупинятися від нанесення їм (тобто слов'янам, – В.К.) шкоди і займатися в цей час пограбуванням більш рівнинних і безлісих місцевостей...» (Веніамін Кобичев, «У пошуках прабатьківщини слов'ян», <https://www.klex.ru/14f7>);

«Дослідники давно звернули увагу на те, що слов'янські топоніми на Балканах і в Греції найбільше поширені в гірських районах (Georgacas). Це свідчить про те, що слов'яни³⁷⁸ спочатку заселяли гірські райони» (Андрій Алексаха, «Походження слов'ян. Поступол. реконструкція», https://alexakha.ucoz.com/aleksakha-proiskhozhdenie_slavjan.pdf);

«Топонімічні матеріали свідчать, що в північній частині Балканського півострова пересування слов'ян проходили по річках і долинах, а в південній, де протидії візантійських гарнізонів і місцевого грецького населення були більш сильними, слов'яни переміщалися гористою місцевістю. Дослідники неодноразово звертали увагу на велику кількість слов'янської географічної номенклатури в гірських регіонах півдня Балканського півострова і Греції...» (Валентин Седов, «Слов'яни в ранньому середньовіччі // Розселення слов'ян на Балканському півострові і Пелопоннесі», http://www.archaeology.ru/Download/Sedov/Sedov_1995_Slaviane_v_rannem_srednevek.pdf).

Отже, слов'яни дійсно були нащадками горян сарматів і аланів:

«Сарматські племена, які досягли Кавказу в IV столітті до н.е., і пізніше трималися виключно в передгір'ях та прилеглих степах. Після гунського вторгнення великі групи аланів, що прийшли в цей регіон зі степів пониззя Волги, розділилися на дві частини: одні осіли в передгір'ях і змішалися з племенами сарматів, що з'явилися тут раніше, але більшість заглибилася далі в гори. Вони проникли у високогірні регіони Центрального Кавказу та заселили регіони, які до цього належали народам кобанської культури залізного віку» (Тадеуш Сулімірський, «Сармати. Стародавній нарід півдня Росії», http://loveread.ec/view_global.php?id=75672; <http://lib.rus.ec/b/290590/read>);

«Підставу для такого твердження бачили у відомому повідомленні Амміана Марцелліна про аланів: «Алани, які отримали своє ім'я від гір (евенк. «эллэнңэ») – круча, – П.Д.) частими перемогами помалу підкорили під своє володарювання сусідні народи і дали їм своє ім'я, подібно до персів». І далі: «Колись вони прийняли всі одне ім'я і називаються тепер аланами, тому що у всіх них однакові звичаї, дикий спосіб життя та однакове озброєння». З цього повідомлення Амміана Марцелліна виникла думка, що назва алани означає взагалі горян і, зокрема, кавказьких горян. У зв'язку з цим дехто намагався пояснити походження самого терміну «алан». Так, Сестренцевіч-Богуш під ім'ям «Алан» приймає Алтайський хребет. Нейман утворює слово алани з маньчжурського «alin» – «гірський хребет». За твердженням Cahun Leon, давньотюркською мовою алани означають горян... А що алани³⁷⁹ не втратили своїх етнічних рис, про це свідчить сам Амміан Марцеллін, описуючи їхній зовнішній вигляд (високий зріст, красу, темно-русяве волосся та ін.) і цим як би підкреслюючи їхню етнічну індивідуальність...» (З.І. Ванєєв, «Середньовічна Аланія», Р.І. «Алано-Оська проблема та середньовічна Аланія», <http://osetins.com/2008/02/09/print:page,1,srednevekovaja-alanija.-glava-1.-alano.html>);

³⁷⁸ Можливо, від кельт., ірл. «sliabh» – «гора, гірський», – П.Д.

³⁷⁹ *Валани = валлони [волиняни] та *палани = поляни = кшатрії; санскр. «Kshetram», бенг. «Kṣētra», тунг.-маньчж. *pāla-n, турец. «alan» – поле; ст.-сл. «ісполь, поленикъ, сполінь» – велетень, – П.Д.

«...евенк. ala- 1, alakīt, alan 3; евен. алън- 1, алън 3; негідал. alan- 1, alaxīt 3; маньчж. alin 2; чжурчж. ali-in 2; нан. ala 3; удэг. ala 4, де: 1 – «перевалювати гору», 2 – гора, 3 – «гірський перевал», 4 – лощина, – «Порівняльний словник тунгузько-маньчжурських мов», відпов. ред. В.І. Цинціус, https://www.studmed.ru/cincius-v-i-otv-red-sravnitelnyy-slovar-tunguso-manchzhurskih-yazykov-tom-i-a-ng_c539edcde4b.html).

Горянами-верховинцями чи вершниками або просто як верховними, так і темношкірими, можливо, величалися також сівери / сіверці, саувіри / сувіри, савари / суvari, кабари / кавари і кабардинці³⁸⁰, а також і їхні можливі пращури кімери / кіммерійці Гомера³⁸¹. Сам же екзоетнонім кіммерійці = гімірри = гомери подібно до екзоетноніму гянь-гуней гюйву (*küvir, *kümür за Яхонтовим), можливо, вказує лише на темний³⁸² або ж темно-червоний³⁸³ колір шкіри панівних у кіммерійському об'єднанні племен прабалтськомовних (гіндсько-балтськомовних) брахікранних *тавроматів > савроматів > *кауроматів / *тауравів > *сауравів > кауравів³⁸⁴.

«Уни розпадаються на дві гілки і живуть у різних країнах. Це алтціагіри³⁸⁵ та савіри³⁸⁶; інакше писали алтціагри, аулціагіри, аулціагри, а також вултціагіри, вултиціагри, уултціагіри (ultiziagri, uultiziagiri), що прямо вже вказує на ім'я наших уличів, з якими довго воював Олег. Савіри ж, безперечно, наші сівера, сіверці, східне плем'я наших слов'ян, вони ж і танаїти, чи донці. Притока Дону – Донець – і досі називається Сіверським [Донцем]...» (І.Є. Забелін, «Історія російського життя з найдавніших часів», ч.1: «Доісторичний час Русі», http://az.lib.ru/z/zabelin_i_e/text_0050.shtml; http://dugward.ru/library/zabelin/zabelin_istoriya_russkoy_jizni.html#gl6);

«Ім'я мідійського царя, в оригіналі Хува-Хшатра, грецька мова передає як Кіа-Ксар. Тобто іранське «ху-» передається грецькою як «кі-». А якщо врахувати, що іранський префікс «ху-» відповідає санскритському «су-», то санскр. «су-» = іран. «ху-» = у грецькій передачі «кі-». У той же час ассирійська форма імені Хува-Хшатра – Ума-Кіштар, де іранське «ва» передано як «ма». Тому, якщо взяти до уваги вищесказане, відповідність су-віри = ху-віри = кі-мери цілком можлива... Дослідник розкладає ім'я Сувір на «Су + вір», де «Су» – префікс, що надає основному слову високу якість і передає значення «дуже», «вкрай», «виключно». А «вір» – «чоловік, герой, богатир». Тому Сувір із санскриту означає «Справжній Чоловік», «Могутній Богатир». Так само пояснюється і етнонім

³⁸⁰ Вульг.-лат. «superanus», франц. «souverain» – верховний, евенк. «сувэрэ» – вершина; грец. «οπεράνω» – вище; араб. «кабір» – великий; азерб. «qabağıq» – «опуклість, вигнутість»; фін. «kurega» – опуклий, англ. «cavegn» – порожнина, каверна; лат. «caballus», с.-тюрк. «käväl» – «кінь, мерин»; перс. «kaval» – «швидкохідний кінь»; гінді «savāra», тадж. «савора», узб. «suvari», італ. «cavalcatore», англ. «cavalier», ісп. «caballero, caballista» – вершник; франц. «cavalier» – «вершник, зарозумілий».

³⁸¹ Д.-япон. «kami» – верх, «kimi» – верховний; нім. «himmel» – небо, «kamm» – «хребет, гребінь»; д.-в.-нім. «kamb» – гребінь; комі «чемер» – «гребінь, оселедець, чуб, чуприна»; ассир. «gimigrai», осет. «goumıy / gumeri», груз. «gmigi», вірм. «gmig» – «велетень, герой, богатир», «кумири» – «верховні божества»; «Гімалаї» – «верховина, піднебесся»; д.-ірл. «samn» – кривий; комі «комбиля» – вигнутий, угор. «homogú» – увігнутий.

³⁸² Хмара; прасл. *хмурь < пра-і.е. *smour- відносно *смурь – темний, – ЕССРЯ, фінік. «kamağ» – темний; вірм. «севері» – «чорний, темношкірий»; індонез. «sabur» – тьмянний; вірм. «sev», осет. «saw / sau», д.-норв. «svart» – чорний; вірм. «севері» – «чорний, темношкірий»; ісл. «svört» – «чорний, смаглявий»; англ. «swart» – «темний, смаглявий».

³⁸³ Чув. «хәмәр» – коричневий; нах., карач.-балк. «кюмюш», кр.-тат. «kümüş», турец. і азерб. «gümüş» – «срібло, а в давнину, вочевидь, червоне золото».

³⁸⁴ Франц. «saug» – «світло-коричневий» (в давнину «яскраво-коричневий»); грец. «кафэ», блг. «кафяв», бсн. «kafena», мкд. «кафена», турец. «kahverengi», північно-тюрк. «kovug» – «карий, коричневий, кавовий».

³⁸⁵ Нім. «alt», англ. «auld, old», вал. «oed», ст.-сл. «ветьхъ», іврит «ватик», евенк. «уту» – старий; іврит «атік», яван. «jadul», нідерл. «oud» – стародавній; таміл. «ātiyāṇa» – «незайманий, чистий, стародавній»; англ. «eldest» – «найстарший»; ест. «kuld», англ. «gold» – «золотий, золотистий»; лат. «altus» – високий; англ. «ultra» – крайній; ран.-прасл. *uld, монг. «ард» / *[н]ард – «люд, нарід», – П.Д.

³⁸⁶ Санскр. «su-varṇa, svarna, suvarca» – золото, «суварчаса» – золотий, «сувіра» – мужній; «su-viṛya» – «мужність, доблесть, військо з героїв»; «sāvīrya» – «сильний, могутній»; евенк. «сувэрэ» – вершина, швед. «suverän» – найвищий», – П.Д.

сувіри. Тому сівери / кімери – «справжні мужі», «доблесні богатири», «могутні герої»...» (Сергій Наливайко, передмова до кн. Степана Наливайка, «Індоарійські таємниці України», <http://www.rulit.me/books/indoarijski-taemnici-ukraini-read-178747-4.html>).

Зі слов'янськими ж лексемами «пол» – беріг, «планина» – гора і «полонина» – «плоскогір'я, слабо горбиста гірська поверхня», можливо, пов'язані, як індонез. «*ralung*» – улоговина, так і найменування деяких стародавніх держав: «Полона» у Ферганській долині, «Полунік» у Стародавній Вірменії та «Полонія» – Польща.

Слов'янськомовні горяни не відразу стали селитися в наданих їм містах на землях Русі. В ті часи, коли їх усіх називали полянами-русами та чорними клобуками, вони вважали за краще мешкати за межами князівських вотчин і, перш за все, там, де були присутні гірські ландшафти. Для цього найкраще, і підходили околиці Росі і Тясмину:

«Видно Ведмідівку, Тясмин та узбережжя Дніпра... Місцевість – маленький Кавказ: гори, яри, все вкрите лісом... Вся місцевість дійсно нагадує Кавказ у зменшеному розмірі. Гори, вкриті лісами, роблять на обрії чудові візерунки, перерізані глибокими ярами. На хвилястих полях, куди не глянь – високі кургани-могили. Видно, що тут колись «бували справи» – було кого і ховати...» (Юрій Горліс-Горський, «Холодний Яр», https://www.e-reading.club/bookreader.php/1005025/Gorlis-Gorskiy_Yuriy_-_Holodniy_Yar.html).

Тому-то не тільки пращури словенців і чорногорян, а і пращури українців горяни грутунни / руси та алани-торки і оселилися після навали гунів переважно в гірських місцевостях. І саме це і дозволило зберегти українцям переважання як геному **R1a1a1b1a1 / R1a1a7**, так і основних антропологічних і етнічних рис своїх пращурів сарматів і готоаланів, включно з мовною картиною світу та зі сформованою нею ментальністю.

І все ж таки антропологічно найбільш близькими до стародавніх грутуннів = русів (а, можливо, і до аварів) є, саме, чорногоряни. Хоча вони і втратили поступово чоловічі генетичні маркери своїх сарматських пращурів через змішані шлюби з антропологічно спорідненими тубільцями (**I2*** / **I2a** та **E1b1b**), але ж дуже схожі на чорнобрових українок чорногорянки все ж таки змогли зберегти не тільки слов'янську мову своїх сарматських пращурів, а і їхні основні антропологічні риси:

Чорногорянське військо; Чорногорянка, Василь Поленов, 1874 р.,
(<https://ru.wikipedia.org/wiki/Черногорцы>);

«Чорногоряни – напрочуд висока нація. Вони ділять перше місце у світі за зростом з голландцями. Середній чоловічий зріст у Чорногорії становить 185 см. Чорногоряни не лише високі, а й міцні. У них добре розвинена м'язова маса, вони відрізняються бездоганним здоров'ям. Майже у всіх чорногорян темні очі, чорне волосся, правильні, але трохи жорсткі риси обличчя» (Чорногоряни, <https://mymontenegro.org/info/chernogorecy>);

Femme de Montenégro

Habitant de Montenégro

Велетенські довгоногі та кароокі нащадки грутуннів / рузарів / русів чорногоряни (Історія Чорногорії, https://ru.wikipedia.org/wiki/История_Черногории).

Але ж через відсутність на східних теренах України гірських масивів пращури українців і змушені були задовольнитися мешканням переважно на Середньоруській, Донецькій та Надазовській височинах. І отже, так званий Руський Каганат пращурів українців грутуннів = хросів / русів-торків існував саме у Наддонні та Північному Надазов'ї (Салтівсько-Маяцька АК), а також і в Тамані (майбутнє Тматороканське князівство), і в Криму (князівство Доро / Мангуп) задовго до виникнення об'єднання суверенних українських князівств у Наддніпрянщині.

І саме мешканці Салтівсько-Маяцької АК алани-торки / руси-торки після угорської навали перебралися з Наддоння у Наддніпрянщину та стали відомими як поляни-руси. Існує також припущення, що після окупації Норику (Південно-східної Австрії) військами Карла Великого шляхетні роди грутуннів / хорутан не забажали йому підкоритися і теж повернулися на батьківщину своїх пращурів та влилися в спільноту полян (зовнішніх племен для переважно балтськомовних на той час племен Північної України). Але ж є можливим також повернення з Паннонії до Наддніпринщини частини нащадків грутуннів / хросів / русів і значно раніше, а саме після смерті Само (658 р.) та загибелі утвореної ним слов'янської держави:

«Загибель держави Само і утворення Другого Аварського каганату призвели до втечі частини слов'янського населення. Castellum у Кестхеї-Фенекпусті (Валкум – Вогастісбург) було зруйновано, багато могильників «ранньоаварського» часу припинили своє існування, неподалік городища з'явився кочівницький пізньоаварський цвинтар (Седов, 1995, с. 116). Християнське населення почало залишати каганат...» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«У 8 столітті король франків Карл Великий завоював ці землі (Норик / Хорутанію, – П.Д.) назад, і включив до складу своєї держави. Після цього земля Нижньої Австрії у

низці західноєвропейських письмових документів 8 – 11 століть називалася Рузарамарка (земля Русів). Археологи встановили, що цими Рузарами – Русами були люди Аварської археологічної культури, що ховали своїх померлих за сарматським обрядом, і надалі їхні прямі нащадки були в якості Дунайської дружинної культури. Характерно, що після того, як Карл Великий завоював Нижню Австрію і вигнав звідти людей Аварської культури, то одночасно на землі нинішньої Чехії та Польщі прибувають Хорвати³⁸⁷ зі своєю правлячою династією Крока (засновника Кракова, – П.Д.), і називають себе вихідцями з Хорутанії³⁸⁸. Державність Польщі та Чехії, як і державність Іллірійських слов'ян, була тісно пов'язана з людьми Аварської Культури, а значить і з (ослов'яненними, – П.Д.) нащадками Роксолан³⁸⁹. У цьому сенсі середньовічні польські історики мали рацію, коли називали свою державність продовженням державності Європейської Сарматії – Роксоланії³⁹⁰. Одна з історичних земель Польщі називалася стародавнім ім'ям Куявія, за назвою племені сарматського³⁹¹. Куяви, безумовно, були складовою сармат Роксолан. Столиця Русі місто Київ одного кореня та походження з назвою цього сарматського племені. Легендарний Кий мав типово сарматське ім'я і, отже, належав до Роксоланів і входив до військової шляхти східних слов'ян під назвою Анти³⁹². Деякі дослідники припускають, що руський літописний Кий є реальним князем Антським, відомим у Візантійській імперії як Хільбудій, що як військовий найманець дослужився до військового правителя провінції Тракія. Анти мали своє досить потужне державне утворення³⁹³ зі спадковим політичним врядуванням і вели організовані війни зі своїми сусідами на річці Дунай зі східними германцями Гепідами та Лонгобардами. У середньовічних хронічках (Лонгобардські аннали) державність Антів названа Антаїбом» (Олександр Чуприна, «Передісторія Стародавньої Русі // Про переселення та справи слов'янські» Глава V. Частина 2, <http://predistoriya-drevney-rusi.ru/o-pereseleniyax-slavyanskix/o-pereseleniyax-i-delax-slavyanskix-glava-v-chast-2/>);

«Київський митрополит Петро Могила називає Київську православну церкву «Церква Роксоланська». Митрополит Петро Могила у своєму літописі каже: «Православні Роксолани». То й же самий вираз застосовували і у державних висловлюваннях світських верств. Богдан Хмельницький у переговорах зі Швецією через посла Веллінга відстоював перед Шведським королем для державних козаків «права на всю Україну, або Роксоланію, де була грецька віра та мова (їх), що існує до Вісли». Гетьман Виговський у 1657 році, продовжуючи ті ж переговори, вимагав визнання права «на всю Україну, або Роксоланію». У Бендерській конституції гетьмана Пилипа Орлика (1711 року) Роксолани³⁹⁴ згадуються як пращури українців. Поляк Я. Смолінський описує посольство Хмельницького у 1648 році під Замостям і говорить про «шляхетного Роксоланина». Севастян Сакович (1543 – 1602 рр.) написав поему «Роксоланія», тощо. Отже, ясно, що «Роксоланами» називали південних Русів. Звичайно, їх так би не називали, якби не було для цього жодної підстави. Однак у науці ідентичність Русів та Роксолан «не доведена»? Вона «не доведена» і тому ще, що тоді треба відкинути «норманізм», а цього ніхто не міг зробити. Проте Роксолани боролися проти Германаріха (350 – 375 роки) під керівництвом свого князя Болеміра. Ім'я це, як і ім'я Божа, слов'янське³⁹⁵ (чи балтське або ж кельто-іллірійське, – П.Д.)» (Юрій Миролюбов, «Преісторія слов'яно-русів», т. 14, https://www.e-reading.club/chapter.php/131824/0/Miroljubov_14_Preistoriya_Slavyano-Rusov.html; <https://www.rulit.me/books/preistoriya-slavyano-rusov-read-169308-22.html>);

³⁸⁷ Насправді хорутани = грутунни = хроси / руси, – П.Д.

³⁸⁸ А на землі колишнього Рейдготаланда у Наддніпрянщині прибувають поляни-руси, – П.Д.

³⁸⁹ Та нащадками слов'янськомовних гостроготів і аланів держави Германаріха, – П.Д.

³⁹⁰ Тобто держави Германаріха, – П.Д.

³⁹¹ В античні часи, вочевидь, балтськомовного, – П.Д.

³⁹² Можливо, ослов'янені аланами-торками та грутуннами нащадки балтськомовних аорсів Яньцай, – П.Д.

³⁹³ Вочевидь, на Північному Кавказі, – П.Д.

³⁹⁴ Ослов'янені аланами-торками чи гревтунгами / грутуннами, – П.Д.

³⁹⁵ Чи балтське або ж кельто-іллірійське, – П.Д.

«Згодом із героїчного персонажа король Ерманаріх перероджується на антигероя. Це стає очевидним вже в «Сазі про Дітріха Бернського», але особливо в пізній німецькій баладі XVI ст. про смерть короля Ерменріха ("Ermenrichs Tod"). Сам факт, що в ранньосередньовічному епосі і, можливо, у зображенні на камені з Ардрі VIII, протягом півтисячоліття зберігалася пам'ять про трагічну загибель Великого короля, може розцінюватися як свідчення неординарних масштабів історичної особи Ерманаріха. Оскільки найбільший вплив на історичні долі народів надавали племінні вожді та королі, то діяння їх відкладалися в колективній пам'яті й надалі ставали об'єктом меморіалізації. З відходом ватажка, наділеного успіхом, здатністю забезпечувати багатство і благополуччя одноплемінників, із загибеллю короля-воїна, хоробрість і сила якого гарантувала безпеку соціуму, виникала загроза зовнішнього завоювання, що ставила під питання саме існування. Вочевидь, саме ці глибинні історичні причини і породили феномен Ерманаріха / Хейдрека / Ермунрекка, епічний образ якого більш ніж півтисячоліття пережив наймогутнішого гострогоського короля. На думку дослідників, у цьому важливу роль відіграло і останнє його діяння – незвичайна для (античних, – П.Д.) германців смерть Ерманаріха. Але, пішовши з історії, він надовго став персонажем середньовічних героїчних легенд» (Ірина Зінківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на рубежі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>).

Отже цілком можливо, що не тільки Амалі, а і більшість шляхетних родів гостроготів була антського (анського) та роксоланського походження. Але не виключено і те, що самі ці шляхетні роди янцай (антів) і роксолан, як і шляхетні роди царських усунів язаматів, походили зі слов'янськомовного Дому Джаову, що контролював торгівлю вздовж Шовкового Шляху. Те ж, що у літописах поляни величалися не лише русами, а і нарцями / норцями (тобто прибульцями з Норіку), можливо і відображено в легендах народів Північного Кавказу про велетнів Нартів:

«Ж. Дюмезиль звертає увагу на три функціональні роди в нартівському епосі осетин³⁹⁶. Кожен рід відрізнявся своїми якостями: одні були багаті хоробрістю, інші худобою, а треті – розумом. У генеалогічних переказах сучасних осетин також популярний сюжет про три роди. Ці факти можуть пояснити виникнення розповіді про три види і три місця русів в арабо-перській географії IX ст. – Арсанії, Славії і Куйабі³⁹⁷» (Олена Галкіна, «Таємниці Руського каганату», <https://www.litmir.me/br/?b=9373&p=62>; https://www.e-reading.club/chapter.php/13162/132/Galkina_-_Tajny_Russkogo_kaganata.html; <https://unotices.com/book.php?id=6326&page=62>);

І саме у часи панування у Східній Європі слов'янськомовних козар більш цивілізовані прибульці з Норіку хорутани = грутунни = хроси / руси, що стали головними пращурами українців, і вийшли на історичну арену:

«У вступній частині «Повісті минулих літ», намагаючись визначити місце слов'ян у світі, автор її наводить відому біблійну легенду про Вавилонську тисняву та поділ мов, серед яких, за його словами, і «були мовою словенською, від племені Афетова, нарці (різночитання: норці, нориці. – В.К.) що суть словене»... Прийнято вважати, що, незважаючи на введений літописцем легендарний сюжет, у уривку зберігся якийсь невиразний спогад про ім'я слов'ян – нарці (норці), що дійсно мало колись місце і походило від назви відомої придунайської провінції Норик. «Нарці, – пише Д.С. Ліхачов, – чи норіки – мешканці Норіку... У VI ст. тут уже мешкали слов'яни (слов'янськомовні гостроготи гревтунги / грутунни = хорутани, – П.Д.). Тому, вочевидь, а може бути і внаслідок якогось переказу, норіки і були ототоженні в Русі зі слов'янами» (Д.С. Ліхачов, коментар у кн. «Повість минулих літ», т. 2. М., 1950, стор. 213). Друга згадка про нарців

³⁹⁶ А також і в нартівських епосах черкесів, кабардинців та адигів, і подібно до того, як це було у індоаріїв і у прабалто-слов'ян, – П.Д.

³⁹⁷ Відповідно – в Хорезмі / Арсанії, в Наддонні-Кубані / Славії, де мешкали разом з грутуннами-русами темно-червоношкірі ас-сакаліба – караболгари та каракозари, і в Наддніпрянщині / Куйабії чи раніше навіть в Надбалтійській Куявії, де мешкали разом з гунами вількінами = русами-торками роксолани, – П.Д.

міститься в «Тлумачній Палеї», в якій проти найменування окремих народів стоять пояснення: «авер – чи суть обізи», «румі, що зуться греці». Також і «нориці, або суть словінці» (там же; порівн. також стор. 341)...» (Веніамін Кобичев, «У пошуках прабатьківщини слов'ян // Оборотні тікають від змій», <https://www.klex.ru/14f7>);

«Ряд предметів італо-остготської традиції одягу (ремінні пряжки та фібули) з'являється в Криму та на Таманському півострові в VI ст. Ці предмети свідчать про рух італо-остготських груп населення до Північного Надчорномор'я³⁹⁸. Цілком можливо, що ця міграція відбувалася в рамках військової політики Юстиніана, наприклад, депортація військовополонених із сім'ями та їхні поселення на далеких кордонах Східної Римської імперії» (Мішель Казанський, «Елементи італо-остготського жіночого костюму на північ від Чорного моря та військова політика Юстиніана», <https://cnrs.academia.edu/MKazanski>).

«Гунська експансія наприкінці IV – середині V ст. призвела до кардинальних змін політичного, етнічного та культурного характеру у східноєвропейському Барбарікумі на північ від Чорного моря. В археологічному матеріалі ці зміни знайшли відображення, зокрема, у зникненні черняхівської культури, залишеної народами готської спільки та у появі на тих же теренах набору східногерманських речей дунайського походження. Спробуємо розібратися, які реальні події та процеси відображає цей археологічний факт. ... Поза всяким сумнівом, східногерманські емігранти з Дунаю користувалися відомим престижем серед східних (слов'янськомовних, – П.Д.) германців. Це, на мою думку, і пояснює факт сприйняття дунайського³⁹⁹ «княжого» костюма з великими двопластинчастими фібулами як готами країни Дорі у Південно-Західному Криму, так і готами-тетракситами Північно-Східного Надчорномор'я. Тут, особливо у Південно-Західному Криму, відбувається «демократизація» колись престижного костюма з великими двопластинчастими фібулами. Він масово копіюється і добре представлений у поховальних пам'ятках пересічного населення. До речі, саме за такою моделлю, як це показано П. Переном, відбувається формування «нарядного» костюма аквітанських та іспанських візиготів. На Захід смолінський убір був, найімовірніше, принесений у 472–474 рр. почтом остроготського принца Амала Відімира, що емігрував з Дунаю до своїх далеких візиготських одноплемінників. Харизматичне прізвище Амалів користувалося у готів особливим престижем, і цей убір напевно послужив об'єктом наслідування. Невипадково саме в цей час у південній половині Галії з'являються спочатку рідкісні поховання з «княжим» дунайським убором, а з останніх десятиліть V ст. «нарядні» репліки смолінського костюма добре відомі у візиготських некрополях Іспанії. У Наддніпрянщині, на відміну від Криму та Чорноморського узбережжя Кавказу, германський костюм не прижився. Це пов'язано, мабуть, із двома обставинами. По-перше, германські анклави були тут менш значущими, ніж у Надчорномор'ї. По-друге, український лісостеп у цей період є зоною слов'янської (насправді балтської, – П.Д.) експансії, про що свідчить поява тут слов'янських (насправді балтських, – П.Д.) пам'яток пеньківської культури V ст., а у надчорноморському степу болгари витісняють гунів, ситуація тут також не є стабільною. В цих умовах германське населення могло вижити, лише розчинившись серед слов'ян⁴⁰⁰ чи гуно-болгар. Деякі знахідки є археологічним відображенням якихось трагічних подій військового характеру, що відбувалися тут у другій половині V ст. Це, наприклад, Рублівський скарб на Дніпровському Лівобережжі. Він містив золоті монети, з яких найпізніші карбовані в 450–457 рр., а також золоті «королівські» браслети з розширеними кінцями. Однак, судячи з рідкісних знахідок поховань за обрядом трупоположення з пальчастими фібулами раннього VI ст., таких як Мартинівка, якісь групи східних

³⁹⁸ Тому не виключено і те, що Арсою = Артанією = Харутанією східні автори могли називати і терени майбутнього Тмутараканського князівства, заселеного Юстіаном грутуннами = хорутанами, – П.Д.

³⁹⁹ Норіксько-паннонського готу-алано-гунського, – П.Д.

⁴⁰⁰ Насправді ослов'янивши разом з гуно-болгарами і аланами-торками не дуже чисельних балтськомовних праго-корчакців і колочинців, що поступово повернулися на терени України, – П.Д.

германців все ж таки зберігалися в слов'янському⁴⁰¹ ареалі лісостепу і пізніше. Можливо, не без їхньої допомоги слов'яни⁴⁰² Наддніпрянщини в пізньому VI ст. сприймають германську моду на пальчасті фібули» (Мішель Казанський, «Старожитності постгунського часу на півдні Східної Європи та ангіскіри», file:///C:/Users/Anthoniy/Downloads/M_Kazanski-1.pdf).

Отже, прашурами українців були саме темно-червоношкірі горяни сармати та їхні переважно чорняві та кароокі нащадки алани-торки, готи, гуни уличі, караболгари та каракозари, а зовсім не фінськомовні блідолиці степовики скити:

«Було встановлено, що всі досліджені гунські чоловіки мали карі очі і чорне або каштанове волосся, і мали змішане європейське та східноазіатське походження» («Походження гунів», https://ewikiuk.top/wiki/Origin_of_the_Huns; Андрій Непарацький [Endre Neparáczki] та ін., «Гаплогрупи Y-хромосоми кочових народів Карпатського басейну гунів, аварів та завойовників угорського періоду», <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6851379/>).

На те, що прашури не тільки українців, а і всіх нині лише смаглявих індоевропейців були горянами переконливо вказують і їхні етноніми. Етнонім савромати (д.-грец. Σαυρομάται), вочевидь, це пізня форма етноніму *тавромати / таври (д.-грец. *Ταυρομάται / Ταύροι), який відповідає горянам і є спорідненим іншим етнонімам, що можуть бути утвореними від гірських топонімів «татри, товтри / *тумб[р], пагорб / *гаторб, височина = груд / *труд, гора / *тав[т]р, голова / *дилва, вершина = тім'я⁴⁰³ / *тумб, кряж / *драд, гряда / *трда, хребет / *требет»:

taur (daur, deal, tau[t]r, turó, taung, tau, dag, tag, tuswau, tumb, tob, tuber) > *saur (sar, ser, sir, sh'iras, sliabh, san, shān / šan, suvere, seondu, *sogd) > *gaur (gręda / gryada, grud, gora) > *kaur (kryazh, colle, colina, kalva, kalns, ketera, katar, kodër, kopec, Kúppe, knoll, cnoc);

taur > *baur (bryn, bereg, berg, brdo, blur, bugor; parvat) > *mau[r] (mons / montis, mountain, mynydd, mendia, mta);

taur > *baur > *gaur (*grdo, gręda / gryada, grud, hrot, gora, girik, hrib, hill, høyde) > *kaur.

Отже, горянами за своїми етнонімами також були:

таври / даури / дарди (таври, тубали, тевкри, тибарени, дардани, етруски / *тетруски, тангути, дунгани [кит. хуей], даури / дагури = тагори / тохари, таджики = сарти, тадзанс, дідоугань [д.-укр. *дідугани?], татаби, тати, татари⁴⁰⁴ / *тартари, тантань / *таргарь, датань > *дабань > давань = барканії [грец. Βαρκανίοι] > паркани, тевтони, голландці [англ. Dutch], німці [нім. Deutsch], тюринги, дарди, даргінці, двали, дігорці, дороговити / драговити, требовляни, тервуняни / тервінги, тарпети, таркаси / черкаси, тиврульці, тиверці [творці], тюркюти [согд. Twrk – творці]) > *саври / сарди / согди (*саурави [каурави⁴⁰⁵], сурасени / шурасени, сураштри, саувіри, шальви, сарди, сарбати / сармати /

⁴⁰¹ Насправді в балтсько-слов'янському, – П.Д.

⁴⁰² І також нечисленних балтів, що на той час могли бути вже ослов'яненими германцями і іншими прибульцями з Далекого Сходу, – П.Д.

⁴⁰³ Гірським лексемам в давнину були споріднені лексеми «темний» і «чорний». І навіть зараз чес., слвц. «temeno» – тім'я і слвн. «temen» – темний є не лише однокорінними, а фактично складаються з одних і тих же літер.

⁴⁰⁴ Етнонім «татари», як і пол. «tatra» – «висока гора» і укр. «тóвтри» – «каміння (скелі) на дні річки», вочевидь, виник з *tartra, що зводиться до прасл. *tǫtr- [goroh.pp.ua]. І, можливо, він спочатку відносився лише до мешканців передгір'я та гірських улоговин.

⁴⁰⁵ Магабхарата, вочевидь, була кодифікована на санскриті вже після того, як під впливом говірок нащадків туранців більшість «тамтемних» («дантемних») імен і етнонімів вже була витіснена із вжитку їхніми кентумними аналогами, як це відбулося також з запровадженням і туранських назв темних кольорів («кара / کالا» замість «тор» – «темний, чорний»).

серменди, шани / сери, сянбї / серби / сорби, соранї, сарти / сорти = согди, сагудати⁴⁰⁶ [согдїйці], сикули, сатархи [татари], сувари / *тувари⁴⁰⁷ = суази > чуваша, савїри / севордїк, сїверці / сїверяни, шерпи, шорці) > *гаури / гаруди (гордїєни, гургани, гротингти / грутунни / гревтунги, гардїнги, гаруди, хороти / хорутани, хорвати, хроси / руси) > каури / карди / курди (каури, каурави, каламі, кроати / хорвати, карїнти / коротани / хорутани, карди, курди, курманджі, картвели, кавари / кабари, кияни / кияти, ковуї – ковалї);

таври / даури / дарди > *баври / барди (борканїї / паркани, болгари / булгари, бургунди, боруски / пруси, баювари / бавари, ломбарди / лонгобарди, бердїлії, борани / воради, барангури / беленджерї / берендеї, барсали / берсили, парси / перси, бриганти, брїги / фригїйці / мушки, *бризи / фризи, белги, буруші / бурушаски) > *маври / марди (мадри, марди, мордвини, марїйці, умман-манда, мунда, манїпурї, манейці, мони, манї, маньчжури, монголи, мунтяни, мїдїйці / мадаї < *ма[н]даї, матїєни / *ма[н]тїєни);

таври / даури / дарди > *баври / барди > *гаври / гаруди > каури / карди.

Даурами (дагурами / тохарами / тагороами / *таурами від таур / тау / таг / даг – гора), як і монголами та маньчжурами (манями / манами / м'андросами / мандами / манжами – мужами / мужиками від *манда / монт – гора) в давнину називали переважно слов'янськомовні *тавроматські / савроматські / сарматські племена. Саме їх етноніми і зберегли нинїшні монголоїдні народи, пращури яких мешкали черезсмужно з темно-червоношкірими пращурами слов'ян і навіть частково перебралися разом з ними до Європи у складї сарматських / сермендських / германських, аланських і жунських / гунських племінних об'єднань.

Лексема ж «гора» є новоутворенням, що остаточно сформувалося, вочевидь, на теренах Скандинавії на основі полаб. «d'örä» – гора чи лексеми «брдо» > *грдо (гряда, груд, гора) під впливом говірок як тубільців Європи, так і більш пізніх прибульців – кадусїїв, курдів і сако-масагетів. Отже, сармати / серменди прийшли до Скандинавії переважно як бердїлії (лат. *Berdilii*), борани / воради, барангури / берендеї, а повернулися до Великої Світїодь вже також і як германці гротингти [грец. *Γροτίγγοι*] / грутунни [лат. *Grutunni* / *Gruthunni*] / гротуни [лат. *Grotuni* / *Grotoni*, гот. **Hrôthuns*] / грутунці [лат. *Grutunci*] / гревтунги / грейтунги [лат. *Greutungi* / *Greuthungi*, англосакс. *Hrædas*, ісл. *Hrǫð*].

«Дантемна»⁴⁰⁸ («тамтемна»⁴⁰⁹) протоїндоевропейська мова, вочевидь, сформувалася ще за часів мешкання праслов'ян в високогірних улоговинах півночі Гіндустану, в яких повітря було дуже розрідженим. І вона була результатом багатомісячної адаптації органів відтворення мовлення до таких екстремальних умов існування темно-червоношкірих пращурів слов'ян.

Як відомо, мовлення людини негативно впливає на процеси її дихання і кровопостачання кисню до її органів. І це дуже ускладнюється не лише дефіцитом кисню у повітрі, а і спазмуванням кровоносних капілярів через втрату необхідної концентрації вуглекислоти в крові. Тому мовний апарат людини був адаптований до цих екстремальних умов на генетичному рівні. І саме завдяки цьому поступове зменшення висоти мешкання більшості праслов'ян відносно рівня світового океану і не могло призвести до катастрофічної зміни місця артикуляції приголосних в більшості лексем їхньої мови. І, отже, перехід від архаїчних зубних «дантемних» («тамтемних») приголосних «D, T, TH» [Д, Т, ТХ] за цих умов був найбільш сприятливим зовсім не до задньопіднебінних кентумних, а саме до теж зубних сатемних приголосних «DZ, Z; TS, S, Š» [ДЗ, З; ТС (Ц), С, Ш]. Адже лише при такому перетворенні мови зоставалося незмінним місце

⁴⁰⁶ В цьому етнонімі прибульців із Согду, як і в багатьох інших слов'янських етнонімах (ваюніти / *баянь, ободрити > бодричі, галмати > гломачі, хорвати, каналїти, верзити, велегезити, езерити), використано праслов'янсько-маньчжурсько-монголький кінцевий формат «-ти» > «-чи», що є показником множини.

⁴⁰⁷ Кельт. «taur», діал.-чув. «тав» / *тау – гора (діал.-чув. «тавра» – «на горі»).

⁴⁰⁸ «Дантиська» – зубна мова.

⁴⁰⁹ «Тамтешня» мова.

артикуляції природно взаємно замінних приголосних. І до того ж це було притаманно як сатемним, так і кентумним мовам:

*таримати // *цармати > сармати – «мешканці високогірної долини річки Тарим» (тюрки називали річку Тарим «Чорною»; тадж. «торик», англ. «dark» – темний);
гаруди, гревтунги / грутунни / *гръотінги [hrō:θ], коротани / хорутани / хороти // візант. «хрьоси / хроси [hros / hrus]» = «роси, руси»;
воради = борани // д-київ. «варязі» = варяги;
тарпети = taury; *tervi [горяни; черви] = tervingi [тервуняни] // tservingi [црв'яни] > chervingi [черв'яни] > zeriuanі [зеруяни > слов'яни] > серби / серпи [змії = черви; горяни];
прасл. *torki / *torkasi, італ. «tarcasi» // півд.-сл. «царкаси», адиг. «шаркас», каз. «шеркес» – черкаси [темні, чорні; горяни];
гоударі, *коударі = кідарити, *кударі, кутригури // козари / *кузари;
хагги [лат. Chatti, грец. Χάττοι] // гесси [нім. Hessen] = каззи / газзи [лат. Gazzi] = козари / хазари [лат. Gazar] = венендери / венеди (угор. «koszorú» – вінок);
кутії / гутії // каш / куш / кушити, косе = кассити, кхосути = гікосои;
йоти / гьоти, юти = *утії / юеджи / юечжи // узи;
готи / готфи, гуди // гузи, язиги;
согди = сугуди // огузи;
гінді «gōtrā», панджабі «gōtī» – плем'я // сорані «hoz» – «плем'я, нарід»;
ятії = юечжи // яси / аси = алани;
суге // сусе;
атіани [лат. Atian] // асіани [перс. Asian] (Зуєв, Абаєв);
венеди = венендери = веньоуго // веньсу – зовнішні [венети];
анти // анси (готський королівський рід Амалів);
табари / табасарани // савари / савіри / суvari;
таври / *таури // савромати, савари, савіри / *саури (горяни, велетні);
даури / *дагури = тохари / тагори (тугури / бугури, бухари, пугури / пугураї, пагеріти, мугули / моголи), дунгани, тангути > *тoгуди > *тугути // сугуди / согди, сарти / сорти, суvari = сузи, савіри / севордік, сіверці / сіверяни;
тангути (баргути / *бангути = байегу, мангути) // тунгузи⁴¹⁰
татари // сатархи (лат. Satharchoes, грец. Σαταρχαίους) / сатархеї-спалеї;
дахи / даки // саки = скити (снскр. «дасья» – раб);
тиверці // сіверці (араб. «сіявурдія», вірм. «севордик» [темношкірі]);
курди // курші / корсь;
мідійці // мізійці (Мідія // Мізія);
зах. «фрутени» // русини; рудий // русявий;
лтс. «ruds» // «tūsgans» – рудий;
лит. «radas» // фін. «ruskea», лат. «fuscus» – коричневий;
ірл. «donn» // кит. «zōngsè», хрв. «smeđa», евенк. «сиґама, сиґарин», нан. «сугдюн», сесото «sootho» – коричневий; кор. «sukure» – «гнідий, каштановий, світло-коричневий»;
норв. «tød», нім. «tot» – червоний // нім. «rosig» – рум'яний, «rosa» – рожевий;
ірл. «dearg», в'єтн. «dō» // груз. «ts'iteli», гінді «surkh», тадж. «сурх», перс. «soḡx», курм. «soḡ», осет. «siḡx», лтс. «sarkans», чув. «сарă», нан. «сэгден», нах. «цлен» – червоний;
праіндосл. *tourg / *tourk' > *tomrēn' > *тъмьпъ, блг. «тъмен, мн. темен», слвн. «temèn», мкд. «темен», срб.-хрв. «таман», *пушту «тог», тадж. «торік», курм. «tarî», протогерм. *derkaz, ст.-англ. «deorc, dun», англ. «dark» – темний; англ. «dull, dingy», ірл. «dorcha», нідерл. «donker», нім. «dunkel», лат. «tenebris», лит. «tamsus», лтс. «tumšs», ест. «tume», фін. «tumma», слвн. «temno», кор. «eo'duun», в'єтн. «tôi (tām)» – темно; д.-япон. «dami / yami» – темрява // блр. «цёмны», пол. «ciemny», в.-луж. «ćemny», н.-луж. «šamny»,

⁴¹⁰ Тут, як і в багатьох інших випадках, має місце констатація зовсім не тотожності самих племен і народів, етноніми яких можуть бути лише подібними, а тільки переходу від частково «тамтемного» («дантемного») саме до частково сатемного (а зовсім не кентумного) озвучення схожого етноніму.

грец. «σκούρος, σκοτεινός», італ. «scuro», порт. «escuro» – темний; нан. «сахарилā», англ. «swart» – «темний, смагливий»; прасл. *smugъ, ст.-укр. «смурий» – хмурий;

прасл. *tour[g]ni > *torni, д.-герм. *þiustria, вірм. «t'uχ» – «чорний, коричневий, темний»; вал., бретон. «du», ірл. «dubh», хмонг «dub», в'єтн. «đen» – чорний // маньчж. «sahaliyan», нан. «сахарин» / *саварин – «чорний, дуже темний»; вірм. «севері» – «чорний, темношкірий»; мкд. «црна», срб. «црн», дан. «sort», ісл. «svartur», англ. «sable», осет. «sau», тадж. «сиёҳ», турец. «siyah», груз. «shavi», марій. «šem» – чорний;

норв., швед. «svart» // нім. «schwarz» – чорний; прасл. *tourg / *tourk' > *šouk / *sěrk, монг. «торго» // лат. «sericum», англ. «silk» – шовк [темний, сірий];

прасл. *tourk' > *tusk- – «темрява; тусклий; похмурий, каламутний, темний»; д.-англ. «diestre» [þystre], д.-фриз. «thiüstere», с.-нідерл. «duuster» – тьмянний; англ. *tourk' > «dusk», тадж. «торикй», тагал. «takipsilim» / *ta[r]ki-, ірл. «duibhe» / *duvi[r]he, нім. «Dämmerung» / *Dävverung // п.-прасл. *su]mrakъ < *tuvrak' < *tourk', грец. «σούρουπο», дан., норв. «skumring» / *skuvering, швед. «skymning», нідерл. «schemering» / *schevering, галіс. «solpor», яван. «surup», індонез. «senja», курм. «êvartarı» / *s]êvartarı, япон. «yūgure» / *s]yūvure – сутінки;

праіндосл. *diēlang', алб. «dielli», кит. «tài yáng», япон. «taiyō», д.-кор. *tae, курм. «tav» // амхар. «ts'ehāyi», п.-прасл. *siung' > *sungъ, кит. «sūn», маньчж. «šun», негід. «siun», ульч. «siu(n)», нан. «siu / siun», д.-япон. «san», в.-колим., васюган. «su:ŋk», хант. «sunk», себ., корс., англ., бавар. «sun», фриз. «sinne», лат. «solis» – сонце;

прасл.-і.е. *tang, лит. «dangus», лтс. «debesis», д.-кит. «тянь» [tiānkōng], д.-монг. *tangri [tengeri], евенк. «tineri», сол. «tener», фін. «taivas», ест. «taevas», чув. «түпе» // італ., ісп. «cielo», франц. «ciel», рум. «cer», ірл. «spéir», япон. «sora», англ. «sky», мальт. «sema», азерб. «səma» – небо;

праіндосл. *tandra > снскр. «chandra», фінік. «tanet», сомалі «dayax», груз. «tve», каннада «tīṅgaḷu, ісл. «tungl», маньчж. *tiya > «biya», евенк. *tega > «бѣга», кор. «dal» // япон. «tsuki», монг. «сар», д.-грец. «Σελένα» – місяць;

таміл. «mātam», нім. «Mond», дан., норв. «måned» // гудж., бенг. «māsa», італ. «mese», чes. «měsíc» – місяць;

яван. «dina», гінді «din», лит. «dieną», кит. «tiān», англ. «day», нім. «Tag» // пол. «dzień», чева «tsiku», суах. «siku», рум. «zi» – день;

слвн. «ténja» // в.-луж., н.-луж. «señ», лтс. «sejs», чув. «сулхән» – тїнь;

алб. «kodër» – пагорб // вірм. «kuz» – бугор;

праіндосл. *tunt- > *tumb- – «вершина, маківка, верхівка, пагорб»; грец. «τῦμβος» – «пагорб; могильний курган», лат. «tumulus» / *tum[p]ulus, катал. «turó», рум. «deal», в'єтн. «dòi» – пагорб; мкд. «тумба» – «гірка, пагорб, замет», індонез. «tumpukan» – «пагорб, стопка»; прасл. *teme; ст.-сл. «тѣма», слвн. «tème», чes., слвц. «temeno», евенк. «тэмулкэн», чув. «түпе» / *түме – «тім'я, маківка»; япон. «tōbi» – голова; мкд. «теме», себ. «tumo», каз. «төбе», тадж. «теппа», азерб. «təpə», турец. «tere», кирг. «дөбө» – «пагорб, узвишся, височина, вершина»; англ. «top» – «верх, вершина, маківка, верхівка»; «tuber» – «бугор, виступ, клубень»; башк. «түбә, түбәсек» – «сопка, невелика гора з округлою вершиною» // англ. «sinciput», нім. «Scheitel» – «тім'я, маківка»; чув. «сăрт» – пагорб, башк. «сусак», лтс., ест. «sopka» – «сопка, невелика гора з округлою вершиною»;

праіндосл. *taur, бірм. «taung» – гора; д.-грец. «ταῦρος» – «гірський хребет»; праіндосл. *d'lva, нан. «дили», евенк. «дыл» [знах. в. «дылва»], кит. «tóu» / *tóu[l], каз., татар. «тау» / *тау[l], монг. «толгой» / *to[y]л-, кирг. «тоо», туркм. «dag» – «голова = вершина / гора»; лат. «testa» – «шкаралуца; череп, голова», франц. «tête» – «голова, вершина, верхівка, розум» // п.-праіндосл. *s'lva > *g'lva / *golva, ірл. «sliabh», снскр. «sh'iras», вірм. «sar», тадж. «сар», курм. «ser», гінді «sīg», пандж, непал. «sīra», д.-кит. «шан / шань» [shān], кор. «san» – «голова = вершина / гора»; гудж. «śīgōbindu», телугу «śīṅṅami», евенк. «сувэрэ» – вершина; кор. «seondu» – «голова = керівник; головувати»;

прасл. *ending > *ęding⁴¹¹ > *jedynъ / *edinъ – «єдиний, один»; прото-і.е. *oi-nod; блг. «єдин», малът. «wahda», індонез., малай. «satu», швед. «ett» // пра-і.е. *oi-nos; тагал. «isa», лат. «unus», лтс. «viens», прус., гот., нім. «eins» – один;

пра-і.е. *tod, прасл. *тъѣ, рос. «тот», англ. «that» // нім. «das», лтс., лит. «tas», блг. «тозі» – «що, той, то, це»;

пра-і.е. *duō-u – «цей, той» > прасл. *d'va > алт. *tiubu > тунг.-маньчж. *Zube > евенк. «дюр» / Зү-г [Старостин] – два; сол., маньчж. «дювэ [juwe], дю [ju]», евен. «дюр», негід. «дюл», ороц., удег. «дю», ульч. «дюэл», нан. «дюэр» [Василевич], кор. «dul», тагал. «dalawa», себ. «duha», індонез. «dua», тадж. «ду», снскр. «dvi», гінді «do», грец. «δύο», лат. «duo», алб. «dy», лит. «du», італ. «due», вал. «dwy», лтс. «divas», швед. «två», фриз. «twa», англ. «two», ісл. «tveir», нідерл. «twee» // нім. «zwei», лаос. «song» – два;

прасл. *трѣ, снскр. «trayas», лат. «tribus», англ. «three», гудж. «traṇa», себ. «tulo», малаг. «telo», яван. «telu», гінді «teen», марат., бенг., пендж. «tīna», тагал. «tatlo», шона «tatu» // тадж. «се», курм. «sê», груз. «sami», бірм. «sone», тай. «Sām», кор., лаос. «sam», кит. «sān» / *tār – три;

лат. «quattuor», д.-грец. «τέτταρες» // грец. «τέσσερις» – чотири;

прасл. *te[r]tyre > *četyre, д.-грец. «τέτταρες» / *τέρταρες, каз. «төрт», узб. «to'rtta», монг. «дөрөв», турец. «dört», евенк. «дыгин», маньчж. «duin» / *du[rt]in // слвц. «štyri, štyria», в.-луж. «štyri, styrjo», н.-луж. «styri, styrjo», слвн. «štiri, štírje» – чотири;

кор. «daseos», монг. «тав», хмонг. «tsib», евенк. «тунжа» // маньчж. «sunja» – п'ять;

прасл. *šestь, слвн., чес. «šest», срб.-хрв. «шест», малът. «sitta» // пол. «sześć», блр. «шэсць», лит. «šešios», нім. «sechs» – шість;

праіндосл. *ot[ta]lung > *otung > *otm', д.-ісл. «átta», порт., галис. «oito», італ. «otto», дан. «otte», норв. «átte», швед. «átta», бенг. «āṭa», пандж. «aṭha», гінді «aath», вірм. «ut'» алб. «tetë», бірм. «shit» // прасл. *osmь, снскр. «aṣṭau, aṣṭa», лит. «aštuoni», лтс. «aštuoni», бсн. «osam», мкд. «осум», блг. «осем», чес. «osm», пол. «osiem» – вісім;

прасл. *deviṇi > *devety; лтс. «deviṇi», лит. «devynios», кит. «jǐy», маньчж. «uyun» / *dyun, евенк. «дегин» / *девин, азерб. «doqquz» // в'єтн. «chín», яван. «sanga», індонез., малай. «sembilan», себ., тагал. «siyam» / *diuan, малаг. «sivy» / *divy – дев'ять;

маньчж. «jaluka», евенк. «дялум» [про посудину], монг. «дүүрэн», азерб. «dolu», каз. «толық», узб. «to'la», угор. «teljes» – повний; евенк. «дялум» – цільний; ест. «terve», в'єтн. «trøn», татар. «тулы» // блг. «цяло», слвн. «cela», мкд. «целина» – «цілий, цільний»;

бірм. «takolone» / *ta[n]tolone, лат. «totalis» / *to[n]talis, італ. «totale», англ., норв. «total» / *to[n]tal // гінді «samagr» / *samatr, малай. «semua», ісл. «samtals», нім. «sämtlich», швед. «samtliga», мкд. «сите», серб. «све», хрв. «svi», бсн. «sve» – «весь, всього, в цілому»;

р.-прасл. *tamdung / *tantung, кит. «tōngtōng», маньчж. «eiten» / *[t]ei[n]t-, в'єтн. «toàn bộ» / *toàn tộ, лаос. «thangmod» / thantmod, камб. «teangmoul» / *teantmoul, кор. «jeonche» / *jeonthe, себ. «ang tibuok» / *ti[n]tuok, лат. «totum» / *to[n]tum, порт. «todo», тадж. «тамоми» / *там[т]оми, каз. «tutas» [тұтас] / tantas, узб. «butun» / *tu[n]tun, гінді «tamaam» // кит. «zhěngtǐ, zhōng», япон. «zentai, zensū», кор. «chongche» / *chontche, чева «zonse», нім. «ganz» / *zanz, катал. «sencer», галис. «enteiro» / *senteiro, ісп. «entero» / *sentero, гудж. «samagra» / *samasra, евенк. «сувэ[л]» – «весь, цілий»;

д.-укр. «тьма», д.-тюрк. «thmen», узб. «tumen», татар. «төмән», монг. «түмэн» – «десять тисяч [воїнів, вершників]»; ст.-сл. «тьма», чес. «tma», бсн. «tama», лтс. «tumšs», нідерл. «donker» // кит. «zǐ», евенк. «сиңкэв», блр. «цемра», пол. «ciemność» – темрява;

р.-прасл. *(deang)tantung > *(de)tantung⁴¹² > *(de)centь > *(de)seťь, пра-і.е. *de(s)n[t] > *de(k)ñ, евенк. «дѣан / дян», орок. «дѣн», нан. «дѣан», сол., негід., удег. дян[н], ульч. «дюан», маньчж. «juwan», д.-кор. [когурьо] «tok», д.-япон. «tovo», лат. «decem», нідерл. «tien», англ. «ten» / *deang, швед. «tio», дан. «ti» // кит. «shí», тох. А «škānt», тох. Б

⁴¹¹ -ing (-ęng, -ung, -ang) – праслов'янсько-маньчжурський суфікс, що утворював із кореня іменника прикметник.

⁴¹² Тут (de / *deang), (ty) – десятикратно підсилюючі префікси.

«śkante», н.-луж. «źasety», нім. «zahn» / *deang – десять (за сенсом ранньопраслов'янської лексеми це ж є одна тисячна частина тьми / тумена);

прасл. *torok, англ. «fourty» / *tourty, ісл. «fertugur» / *tertugur, монг. «дөчин», евенк. «дыгин-дяр» // грец. «σάραντα», кит. «sìshí» – сорок;

р.-прасл. *tamdu[ng] > *tantu[ng]⁴¹³, маньчж. «tanggū» / *tantgū < *tamdgū, евенк. «нямәди» / *тямәди, бірм. «tairar» / *tai[n]trar, тагал. «daan» / *daan[t], малаг. «jato» // п.-прасл. *santu[m]' > съто; бсн. «stotinu», лат. «centum» / *tēmtung; лтс. «simts», лит. «šimtas» / *tēmtung, снскр. «śat, śatām», марат. «śambhara» / *tamthara, монг. «зуу», малаг. «zato», непал. «saya», тадж. «сад», яван. «satus», авест. «satəm» – сто (сота частина тьми / тумена);

р.-прасл. *(deang)tamdung > *(ting)tandung > *ty[ng]tentja (можливо, утворене з *tū(s)-, як і прасл. *ty[m]ti > *tyti – «гладшати, набухати» [goroh.pp.ua]), маньчж. «minggan» / *tingtan-, евенк. «миҗан» / *тин[т]ан-, бірм. «taihthaung» / *dea[ng]tha[m]dung // п.-прасл. *tyseṭja, прус. «tūsimtons» (зн. в. мн.), нідерл. «duizend», д.-в.-нім. dūsund, ісл. «fúsund», гот. «fūsundi», англ. «thousand», нім. «tausend», дан. «tusind», швед. «tusen, діал.-евенк. «тыхинчә» / *тысинчә – тисяча (десять сотих тьми, а отже, і десять сотень або буквально «десята сотня»);

п.-прасл. *tyseṭja, д.-япон. «ti» // япон. «sen», кор. «cheon», каннада «sāvira» – тисяча; корс. «tanti», пол. «dużo», лтс. «daudz», лит. «daug», себ. «daghan sa», япон. «takusan no» // евенк. «сот» [про дію], вірм. «shateru», алб. «shumë», угор. «sok» – багато;

пра-і.е. «хот, хат, кот, кат» – «житло, будинок, хата, селище» // лат. «casa» – «котедж, хатина, каюта, альтанка, павільйон»;

прасл. *rodъ – «під [у печі]; підошва»; англ. «foot» // нім. «Fuß» – «стопа, підніжжя»;

прасл. *duša, пол. «dusza», лит. «dvasia» // англ. «soul», ісл. «sál», нім. «Seele», лит. «siela», монг. «сэтгэл», індонез. «sukma» – «душа, дух»;

прасл. *terv' > *čǣvъ, лтс. «tārs», мальт. «dudu» // мкд., срб. «црв», грец. σκουλήκι, турец. «solucan» – «черв, черв'як, хробак»;

прасл. *terving, ісп. «torcido», порт., галіс. «torto», катал. «tort», лат. «tortus», пандж. «tēdhē», гінді «tedha» // вірм. «tsurr», італ. «storto», рум. «strâmb», нідерл. «scheef», дан. «skæv», ісл. «skakkt» – кривий;

прасл. *jadam, снскр. «ádmi» – їм; пра-і.е. *jad- / *ed-, прасл. *yadamti, мкд. «jade» > *ēd-ti, лат. «edo», грец. «ἔδω», хет. «etmi», гот. «itan», д.-ісл. «eta», англ. «eat» – їсти // п.-прасл. *jasti, -ěsti, д.-в.-нім. «еззан», н.-в.-нім. «essen» – їсти (попри «їда» – їжа);

прасл. *glota[m]ti⁴¹⁴ > *glъtati, слвн. «goltáti» – «глигати, ковтати» // прасл. *golsa[m]ti > *golsati – «голосити, кричати»; слвн. «glás» – голос;

прасл. *město, місто // місце;

прасл. *stěna // блр. «цяна» – стіна;

прасл. *těsknъ // блр. «цесны» – тісний;

прасл. *těsto // н.-луж. «śesto» – тісто;

прасл. *gruda – грудa // рос. «грязь» – грязюка; рос. «груз» («грузнути») – вантаж;

лат. «moneta», дан. «mønt», нідерл. «munt» // нім. «Münze» – монета;

лат. «tinnitus» порт. «toque», галіс. «tocando», монг. «дуугарах» // франц. «sonnerie», катал. «sonant», італ. «squillare» – дзвін;

лат. «tortiāre» // франц. «trousser» – крутити;

нім. «draht», слв. «drót» – дрот / дріт // франц. «trousse», нідерл. «tros» – трос;

⁴¹³ Походить від р.-прасл. *tamda / *tanta > *toča – «густа темна хмара; велика кількість», що споріднене з бірм. «taintite», маньчж. «tugi» / *tongi < *tanti, ст.-укр. «туча» / *tanda – «хмара, гроза, дощ, велика кількість» та з лит. «temdyti» – темніти, а також і з лит. «tánkus», вірм. «t'anjr», д.-ісл. «fettr», с.-в.-нім. «dichte» – густий. І, як бачимо, не лише в ранньопраслов'янській, а і у бірманській і у маньчжурській мовах число «сто» походить від лексеми «туча» – «велика кількість». Отже, це чітко вказує на поступове просування праслов'ян «маньчжів / монжів / мѡжів» – мужів з Гіндустану до узгір'їв Північно-Східного Китаю і пізніше на терени Маньчжурії саме через нинішні терени Бірми / Ньями.

⁴¹⁴ -[m]ti / -mbi – праслов'янсько-маньчжурський суфікс, що утворював з кореня лексеми інфінітив дієслова.

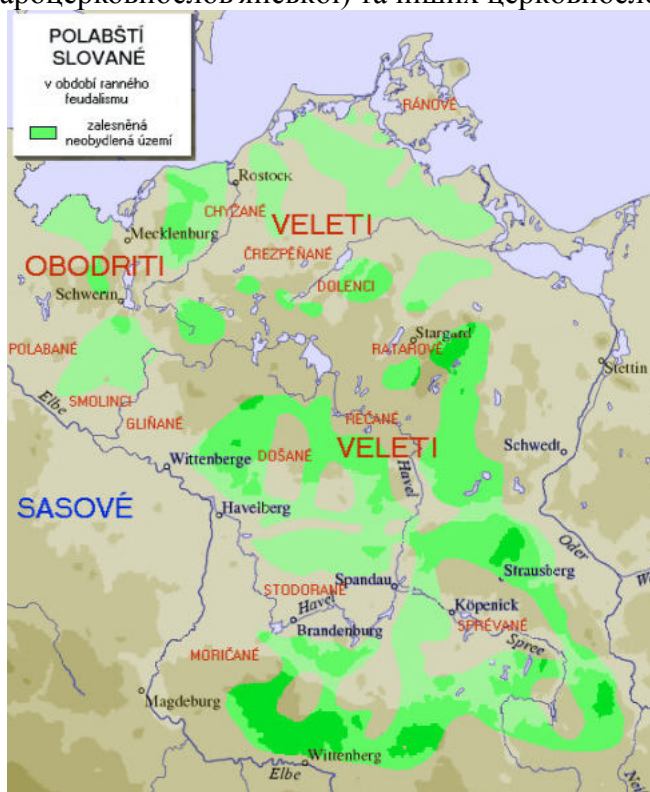
франц. «capot», пол. «kaptur», узб. «kaput» // порт. «capuz», турец. «kapüşon» – капюшон;
англ. «great», фриз. «grut», нідерл. «groot» // англ. «gross», франц. «gros», нім. «groß» – великий;
англ. «bottom // base» – основа;
англ. «butt // ass» – дупа;
англ. «hut, hutch, cottage, cot» // нім. «Haus» – хатина, англ. «house» – «будинок, житло, будинок, сім'я, господарство, публіка»;
англ. «water», гот. «wato» // нім. «wasser» < *wather < «water» – вода;
англ. «out» // нім. «aus» – «зовні, поза»;
англ. «to» // нім. «zu», монг. «зүг» [züg], кит. «su» – до;
англ. «let» // нім. «lassen» – «дозволяти, веліти; нехай»;
англ. «white» // нім. «weiß» – «білий, сідий, блідний»;
англ. «set» // нім. «setzen» – встановити;
англ. «heart», чес. «srdce» // нім. «Herz», блг. «сърце» [sürtse] – серце;
алб. «degë», англ. «twig» // нім. «Zweig», нан. «сукту», евенк. «сэктэ» – гілка;
англ. «salt» // нім. «Salz» – сіль;
англ. «street», лат. «strata» // нім. «Straße» – вулиця;
дан. «eddike», лат. «scetum» // нім. «Essig» – оцет;
осет. «forot» // перс. *parasu- – топор [Абаєв];
осет. «roton» // перс. *rasana – мотузка [Абаєв];
осет. «talm» // перс. *salmi- [назва дерева, Абаєв];
гудж. «duṅgālī», малаг. «tongolo», хмонг. «dos», кит. «yángcōng» / *jāngcōng, кор. «yangra» / *jangra, япон. «tamanegi» // монг. «сонгино», азерб., турец. «soğan», татар. «суган», вірм. «sokh», лит. «svogūnas», тагал. «sibuyas» – цибуля;
слвн. «kota» // турец., кр.-тат. «köşe» – кут;
блг. «твар» – тварина // звір; кіт // кішка;
тавр (лат. «taurus», від д.-грец. «ταυρος» – тур, бик) // зубр, грец. «σαῦρος» – ящір;
гад (що повзає) // пол. «wąż», н.-луж. «huž» – «вуж, змія, черв'як»;
гадюка // «гаспид / аспід» – «змій; злий дух, диявол»;
ходить (повільно пересуватися) // тадж. «хазидан» – повзати;
евенк. «туручāн», прасл. *торока (від «торохтіти») // сорока;
Торчинці [Торчин] // Сорочинці; кудари, Кодак // козари, козак;
д.-ісл. «gríð», д.-київ. «гридень, гридь» // франц. «garçon» [гарсон] – «хлопець, молодець, юнак»;
держало > дзеркало // рос. «зеркало»; дзвін // рос. «звон»;
рать // разити (снскр. «ṛtiṣ, ṛtiṣ» // с.-в.-нім. «rûsch» – напад, д.-тюрк. «ориш» – «бійка, війна»);
тьмаритися > *тсьмаритися – темніти > смурніти (смурий) > хмурніти (хмурий; хмарніти, хмара);
тіпатися > *тсіпатися (ціпок) > сіпатися – смикатися;
тяпати > *тсапати (цапати) > сапати (рос. «тяпка» // сапка);
бродити, бреду // брести;
доводити, веду // довести (псл. *vedti > вести); відати, повідомлення // вісті, повістка;
сидіти, сиджу // сісти; сідало // рос. «насест»;
слвн. «smeti» // пол. «śmieci», хрв. «smeće» – сміття;
мітла, мету // мести (прасл. *met'[m]ti > *metti > мести);
плетіння, плету // плести;
нитка // низка – «послідовність, ряд» (нанизувати – розміщати намистини на нитці);
неприйняття, несприйняття // неприязнь;
володар, володіти // привласнити, власник;
дупло // мкд. «шупливи», срб. «шупље», бсн., хрв. «šuplje»;

англ. «path», рос. «путь» // н.-луж. «пуś» – шлях;

срб.-хрв. «тањак» // н.-луж. «śańki» – тонкий.

Таким чином перехід від «дантемної» («тамтемної») протоідоєвропейської мови мешканців високогірних улоговин природно міг відбутися в сиву давнину переважно до сатемної праїндослов'янської мови, а зовсім не до кентумної праїдоєвропейської мови мешканців степів і рівнин, що сформувалася переважно на неїдоєвропейських етнічних субстратах під впливом праїндослов'янського мовного суперстрату, для якого задньопіднебінні та глоткові (фарингальні) приголосні споконвічно не були притаманними. На них праслов'яни змушені були перейти лише після катастрофічного вигнання їх китайцями на рівнини з високогірних улоговин Північно-Східного Китаю. Подібних змін у своїх мовах зазнали і кавказці, коли вони спустилися з гір до долин Північного Кавказу. Адже навіть і зараз їхні мови є гортанними. Частково ж «кентумізована» лексика слов'ян поступово піддалася палаталізації (м'якшенню) на протязі трьох її періодів: «Перша палаталізація полягала саме у переході задньоязикових (кентумних) приголосних [q], [k], [x] перед голосними переднього ряду у м'які шиплячі приголосні [ʒ], [č] і [š']» (Григорій Петрович Півторак, «Історичні чергування», <http://izbornyk.org.ua/ukrmova/um25.htm>).

До того ж завдяки спуску слов'ян з гір в долини став можливим навіть і перехід не тільки сатемної, а і архаїчної «дантемної» («тамтемної») ранньопраслов'янської лексики (що збереглася лише в нині мертвих мовах полабських слов'ян) в пізньопраслов'янську частково «кентумізовану» лексику в більшості нині існуючих кентумно спотворених, але все ж таки сатемних слов'янських мов, що утворилися переважно на основі старослов'янської (староцерковнослов'янської) та інших церковнослов'янських мов.

Тому-то багато кентумних слів нинішніх слов'янських мов, можливо, сформувалися в середньовіччя саме на основі і «дантемних» слів, що збереглися на той час не лише у тунгузько-маньчжурських мовах, а і в античних давньослов'янських мовах нащадків сарматських племен, які мешкали раніше на Далекому Сході Євразії черезсмужно (впереміж) з тунгузо-маньчжурськими племенами. Отже, праформи цієї лексики збереглися тільки у нині мертвій мові полабських слов'ян. І це можливо були не лише древани (дербани – вільні), а і інші нащадки гунів ультинзурів (велетів / вільців / лютичів) та аваро-болгарів (ободритів).

«Для полабської мови характерні збереження низки архаїчних рис (наявність носових голосних; форми без метатези плавних; наявність аориста й імперфекта; релікти двоїни; деякі просодичні особливості), поява інновацій, низка з яких пов'язана з впливом німецької мови (дифтонгізація закритих голосних; перехід⁴¹⁵ голосних [o] в [ö], [ü] і [a] в [o])...» (https://uk.wikipedia.org/wiki/Полабська_мова).

На відміну від сучасних слов'янських мов для мертвої полабської мови, як і для чуваської та тунгузько-маньчжурських мов, не є характерним також і перехід в [g] і [k] приголосних [d] і [t] в багатьох лексемах, хоча і можливо їх відновити в деяких все ж таки кентумно спотворених лексемах⁴¹⁶:

*d'änt-, *t'ämd- – сто (від р.-прасл. *d'änt-, *t'ämd- > *sъto – сто; маньчж. *t'ämd- > «tanggū», евенк. *тямāди > «нямāди», бірм. *dai[n]t- > «tairar», кит. *däint- > *tāi[md] > «bāi», кор. *daent > *tae[m]d > «baeg», монг. *дуун[t] > «зуун», тагал. *daan[t] > «daan», хмонг *duant > *bua[n]s > «ruas», ірл. *téa[m]d > «céad», лит. *dintas > *timtas > «šimtas» – сто);

*d'ö[r]t- > «citër» – чотири (від прасл. *d'ört > *te[r]tyre > *četyre – чотири; чув. *т'авартā > «гаватгā», евенк. *д'и[r]тин > «дыгин», маньчж. *d'ö[rt]in > «duin», монг. «дөрөв», турец. *d'ört > «dört», каз. «төрт», узб. *d'ört- > «to'rtta», д.-грец. *τέρταρες > «τέτταρες» – чотири);

«sarūt'e» – широкий (від р.-прасл. *sar- > *šcīgь, *šigь⁴¹⁷ – «протяжність; просторість; шир»; чув. *сарата > «сарлака», діал.-евенк. *сэртэрин > «нэптэрин», *сартама > «вардама» – широкий; чув. *сар[t]- > «шāнāсуллā» – місткий, *сарг- > «шалпар» – просторий; *сирёт > *[ш]ирёк > «ирёк» – «простір; просторий»; евенк. *[c]артин > «албин» – «протяжність; шир; простір»);

*d'ögā – гора (від р.-прасл. d'ör-, daur- > *taur- > *sar- > gal[va] – «голова, вершина, гора»; нан. «дили», евенк. «дыл», себ., тагал. *[d]ulo > «ulo», монг. «толгой», кор. «san», «seondu», вірм. «sar»; снскр. «sh'iras», тадж. «сар», курм. «ser», гінді «sīg», пандж., непал. «sīra», чув. *дāлава > «кāлава» – «голова, вершина»; гудж. «sīrōbindu», телугу «śīṛṣamu», евенк. «сувэрэ», *d'орон > «хорон», чув. «тāрā», «тūпе», «тёпек», «тāрнашка» – вершина; чув. *д'арт > «сарт», тавё, ту, нан. *d'урэн > «хурэн» – гора; чув. *д'арт > «сарт», «тёме» – пагорб);

*t'ūra – купа (від прасл. *t'ūra > *кура – «велика кількість зібраних речей, людей тощо»; чув. *тюпа > «купа», евенк. *тупу- > «чубугэр», себ. «тарок», тадж. «теппа» – купа; англ. «top» – «вершина; крона; шпиль; верх»);

*t'ōra – копа (від прасл. *t'ōra > *stora > *кора – «копа; копиця; стопа [стопка]»);

*d'ölū > «celū» – «чоло, щока, обличчя» (від прасл. *d'ōlo > *čelo – «чоло, голова»; чув. *д'ерэй > «чёрей», нан. *д'ерэл > «дэрэл», евенк. *д'ерэ > «дэрэ» – «поверхня голови, що вільна від волосся; обличчя»; евенк. *д'еллэ > «дэллэ» – «череп, лоб», евенк. *д'ёрон > «хорон» – вершина; р.-прасл. *d'äur, *t'äur > *sar, нан. *д'или > «дили», евенк. *д'ил > «дыл» [знах. «дылва»] – голова; пол. «czoło» – «чоло; фасад; [військ.] голова»);

*d'ölā – «гола, лиса [голова]» (від р.-прасл. *d'öug, *doong [> *dolg] > *sou[k]' > *golъ – «сук, гілка; гола; довга»; чув. *датла > «шакла» – «голий; лисий; стрижений»,

⁴¹⁵ А, можливо, на відміну від інноваційованих (фонетично оновлених) слов'янських мов, навпаки, не відбувся в полабській мові перехід архаїчних [ö] і [ü] в сучасну [o], а архаїчної [o] в сучасну «балтську» [a], до якої і менш архаїчна українська мова теж так і не перейшла. Та й «окаючі» північноросійські діалекти теж не засвоїли цю переважно «балтську» інновацію.

⁴¹⁶ Тут, враховуючи довготривалість природно можливих змін у коренях слів як приголосних, так і голосних, застосовані відновлення архаїчних форм (праформ) коренів слів за методами Юліуса Покорного, Сергія Старостина та Чанга (Цун-гунг Чанг, «Індоєвропейська лексика в старокитайській мові», <https://publikationen.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/year/2009/docId/7147>).

⁴¹⁷ Плутання [š] та [s] залежно від діалекту в полабських мовах, вочевидь, пов'язано з таким же плутанням в евенкських діалектах, а, можливо, і викликано переходом від [s] в ранньопраслов'янських мовах до [š] у деяких словах сучасних слов'янських мов. На це вказує саме вживання як у полабській мові, так і в сучасній чуваській мові [s] замість [š] у відповідних словах української мови.

*д'арабас > «çарамас» – «роздітий, голий, оголений [первинно про обдертий стовбур, що не має гілочок]»; чув. *d'ёлен > «çёлен», негід. *d'улама > «сулама» – «змія [алан]; безшерста [голошкіра] істота»; евенк. *д'юла[н]гин > «дюлакин», кит. *d[l]ǎn[g] > «tǎn», курм. *d[l]a[n]zǐ > «tazǐ», індонез. «telanjang», каз. «жалаңаш», кирг. «жылаңач», татар. «ялангач», тадж. *д'олён[г] > *c[у]лён[г] > «урён» – голий);

«bant'áj» – «лава, лавка, ослін, парта» (від р.-прасл. *bant'â- > *banka – «лава; поперечна лава на човні; сидіння для веслярів»; нан. «бандан», монг. «вандан», яван., індонез., малай. «bangku», себ., тагал. «bangko», франц. «банс», нім. «Bank», італ. «панса», грец. «παυκάκι» – «лава, лавка, ослін, парта»);

«vod'ör» – «водяний змії; вугор» (від р.-прасл. *vod'ör' > *oġgь – «водяний змії; водьор > вугор⁴¹⁸», похідного від прасл. *voda – вода; чув. *водра > *ботра > «пукра», монг. *вадга[p] > «батга», кит. *vëndi[г] > *pěnci > «fěnci», кор. *wadang > «jwachang» – вугор; грец. «υδρα» – «гідра, водяна змія», фриг. «βέδου» – вода);

«t'aurâi» – кури (від р.-прасл. *t'aur' > *kuġь – півень; чув. *tǎ[p]x-тѣп > «чǎх-чѣп», нан. *т'и[r]то > «чико», евенк. *туриты > «тумиты» – куриця);

«t'ösă» – коса (від р.-прасл. *t'ösă > *tsosă > *kosa – коса; чув. *таса > «самса» – коса; евенк. *туса- > «тукалāн» – «коса [в морі]»);

*t'aurin' > «t'ögin» – корінь (від прасл. *t'aurin' > *t'ören' > *koġь – корінь; чув. *ты[ре]н- > «тымар», маньчж. *ta[ren] > «da», *turene > «fulehe» – корінь; кит. *[t]yu[г]ǎn > «yuǎn», япон. *t'öron > *koron > «konpon» – «корінь; походження; джерело»; япон. *tsurene > «tsukene» – «корінь, основа»);

«d'ört'a» – гіркий, *d'örtica – гірчиця (від р.-прасл. *d'ört'ang' > *goġькь – гіркий; чув. *д'арат > «шарак», нан. *д'о[r]чиси > «гочиси», евенк. *д'ар[т]йпчу > «йдарйпчу», *д'э[r]типчу > «гэчипчу» – гіркий; евенк. *д'ар[т]йси > «йдарйси» – гірчиця);

«st'aibă» / *t'a[l]ită – «хліб, зерно» (від р.-прасл. *t'[a]lěut' > *glěub [> *klǫbь] > *xlěbь – «згорнутий або кулястий предмет; клубок; колобок, хліб»; чув. *тыла[т] > «тырǎ» – «хліб, зерно, посів»; евенк. *толото > «колобо» – «печений хліб, коровай, колобок»; кит. *t'ü[l]ǎnbāo > *biǎnbāo > «miǎnbāo», лат. «torta» – «круглий хліб»; монг. *талт > «талх», маорі talo[t] > «taro», яван., індонез., малай. *[t]roti > «roti», вал. *t'ara > «bara», швед. *t'ü[r]öd > «bröd», нідерл. *t'ü[rod] > «brood», лит. *du[l]ota > «duona» – хліб; кит. *tù- > «хù», лат. *tlomus > «glomus» – клубок; блг. *t'[a]лт'ó > «кълбó» – «кулястий предмет, клубок, згорток»; лат. «globular» – кулястий);

«t'ölú» – «колесо, коло, віз» (від р.-прасл. *t'ölú > *kolo – «колесо; коло, круг»; чув. *т'арта > «карта» – круг; чув. *т'ал-т'ал > «кал-кал», евенк. «талан» – «коло [на поверхні води від кинутого камінця]», індонез., малай. *tolat > «bulat», япон. *t'alui > *baruī > «marui», кор. «dulle», кит. *t'ü[l]ǎn > «tuǎn» – круглий; евенк. *тулу- > *бурумэ > «мурумэ» – «круглий [плаский]»);

«t'ül'on» – «коліно / клан; частина, ланка стебла рослини; загин, поворот [дороги, ріки, труби]; рід, походження» (від р.-прасл. *t'ül'ong [< *dou[gl]ang < *daurēng] > *solong > *kolino – «зміїний рід; коліно / клан; горянин; довгий», похідного від р.-прасл. *doog – «сук, гілка; гола»; чув. «турат» – «сук, гілка; покоління, коліно»; нан. «дялан» – «покоління, коліно»; евенк. *д'алан > «халан / калан» – «родина, коліно / клан»; нан. *д'ала > «хала» – прізвище; маньчжур. *tougıya > «tobgiya» – коліно);

«t'enądztwü» – «князівство, царство» (від р.-прасл. *t'enądz' > *kьnędзь – князь; чув. «кнеç» – князь; евенк. «киняш» – «голова роду»; *тотун[г] > «котун», *тунту > «кунгу» – «конунг / князь; господар, пан»);

*darb / *derb > «tjarl» – чоловік (від р.-прасл. *darb > *sarb / *derb > *serb – «вільна людина; слуга»; чув. *тарбǎ > «тарçǎ», евенк. дэрүбэ > «кэлүмэ», *дэрбэн > *сэрбэн >

⁴¹⁸ Це переконливо свідчить як про первинність «дантемності» («тамтемності») ранньопраслов'янської лексики, так і на те, що полабська мова дійсно була найархаїчнішою зі всіх слов'янських мов. Адже лише вона частково не зазнала інновацій, що спотворили корені слів заміною приголосних [d] і [t] нехарактерними для ранньопраслов'янської мови кентумними приголосними.

«гэрбэн», япон. *dor[b]ei > «dorei» – слуга; чув. *дёрб- > *[c]ир[б]ёк > «ирёк», *дэрб- > *салбар > «шалпар», евенк. *дэрбкйн[г] > «дэрүмкйн», *дэ[р]бгу > *гу[р]бгу > «чумку», *дэрб- > *тэрбукйт > «тйнмукйт» – «вільний; де[р]белий»; дісл. *darb > «karl» – «вільна людина; старий чоловік, чоловік; хлоп, слуга»; н.-в.-нім. *Derb > «Kerl» – «хлопець, чолові'яга»);

*d'üöre > «chüöre» – «гидкий, брудний»; *t'örně > «corně» – чорний (від р.-прасл. *d'[ü]öreng > *t'örně > *čǫнь(їь) – «чорен, чорний»; чув. *дәрә- > «çäpälçäk», *дәрә- > «вараланчäk», *дирё- > «кирёклё», *дирё- > «киревсёр, евенк. *дурэ- > *бурэ- > «булэчй» – брудний; чув. *дәрә- > «çäpälçäk», *ку-дәр > «кутәр» – «грязюка; бруд»; евенк. *дурон > борон – бурий; чув. *ду[о]ра [> *т[у]ора > *тора] > «хура», маньчж. *sa-tar- > «sahaliyan», нан. *са-тарин > «сахарин» – «чорен, чорний»; пушту *t'ör- > «toг», тадж. «торик», ст.-англ. *d'üör- > «deorc», англ. «dark» – темний);

«d'unä» – «кал, гівно» (від р.-прасл. *d'ünä > *gouno > *govьno – «кал, гівно»);

*d'eodě > «cheudě» – худий (від р.-прасл. *d'eodě > *худь – «не товстий; пісний; убогий; [рідко] поганий»; чув. *д'ё[о]де- > «сётексёр» – «худий, сухий, пісний, несмачний, убогий, бідний, виснажений, неродючий», нан. *д'[ё]оду- > «хумду» – худий, *д'[ё]оди- > «гудиэлэ» – «нешасний, безпорадний, бідолашний», евенк. *дяундä > «дяланңä» – «худий, худорлявий, пісний», *дяунда > «дяланңа» – «худий, поганий», маньчж. *[d']oudo- > «olhon», евенк. *[d']оудо- > «олгокин» – сухий; чув. *дәтәк > «шәтәк» – «худий, дірвий; дірка, отвір, пробоїна», нан. *дандар > «сангар» – дірка);

«vāt'ü» – око (від р.-прасл. *[v]āt'ü > *oko – око; маньчж. *yat'a > «yasa», нан. *ватал > «насал», евенк. *[v]әт'a > «әса», в.-луж., н.-луж. *wot'o > «woko», лит. «akis» – око; вірм. «akn» – «око; отвір, дірка»; грец. «ὄδομαι» – «бачу, дивлюся»);

«t'üst» – кістка (від прасл. *t'öst' > kostь – кістка; кит. *t'ü[s]tou > «gütou», япон. *tosthi > «kosshi», тадж. *[т]уст- > «устухон» – кістка);

«dlän» – долоня (від прасл. *dolнь – долоня; монг. *дал[н]- > «далдуу», маньчж. *dalan- > «falanggū», *dala[n] > «gala», нан. *доло[н] > «хоро», евенк. *д[л]ан- > «ханңа, япон. *de[l]n- > «tenohira», кит. *[d]láng > «láng», лит. «delnas», лат. *dalna > «palma» – долоня);

«düm» – дім (від прасл. *d'üm' > *domь – дім; чес. «dům», лат. «domus», нан. «дө» / *дөм, евенк. «дю»), діал.-евенк. «дюндя» / дюм- – дім; евенк. «дюмй» – «великий дім»);

«dāzd» – дощ (від р.-прасл. *dāzd > *dъzджь > *dъzdzь – дощ; маньчж. *[d]azda > «aga, нан. *дуждэ > «тугдэ», евенк. *тыждэ > «тыгдэ» – дощ);

«d'ölqb» – голуб (від р.-прасл. *d'ölqb > *golqbь – голуб; евенк. *дилиб- > «диргивкй» – голуб);

«t'öza» – коза (від р.-прасл. *t'öza > *koza – коза; нан. *тоза > *тита > *[c]иба- > «иман», хмонг «tshis», прус. *tosse > «wosse», лит. *[t]ožkà > «ožkà», хрв. «jarac», гот. «hakuls» / *t'aku- – коза);

«t'übälä» – кобила (від р.-прасл. *t'übälä > *kobyła – «кобила; знаряддя або предмети, схожі на коня»);

«t'ötäi» – коти (від р.-прасл. *t'ötä > *kotь – кіт; кит. *tāo[t] > *bāo > «māo», япон. *teto > *beso > *mego > «neko», *tyutta- > [s]yussa- > «yuggaggi», тагал. *tuta > *buta > «pusa» – кіт);

«t'auchior» / «t'auxor» – кухар (від р.-прасл. *t'auxor > kuchar – кухар).

Вочевидь, вживання в праїндослов'янській мові приголосного [p] мало місце вже в сиву давнину, коли на теренах Гіндустану мова протослов'ян була переважно ще «дантемною» («тамтемною»). Втратили ж через ротацізм приголосний «р» або замінили його носовими приголосними [н] чи [м] в багатьох споконвічно індоевропейських словах ті народи, що запозичили їх в давнину у протослов'ян чи навіть перейшли на вживання праїндослов'янської мови і тим самим стали індоевропейцями:

ірл. «domhan» / *dordan, мальт. «dinja», курм. «dinya» / *din[d]ya < *d[u]ir[d]ya, індонез., малай., суах. «dunia» / *dun[d]ia < *du[e]rdia, хауса, бенг., гінді, гудж. «duniya» /

*dun[d]iya < *du[e]r[d]iya, яван. «donya», тадж. «дунё» / ду[э]р[д]ё, узб. «dunyo», турец., азерб. «dünya», кит. «tiāndì», япон. «tenka» / *t[u]erda, чув. «тёнче» / *тёнде⁴¹⁹ < *т[у]эр[ъ]д, «тәнәç» / *тәнәд < *ту[э]р[ъ]д, евенк. «буга» / *бога < *тонга < *торда, маньчж. «dergi» / *d[u]erdi, кор. «sesang» / *te[n]dang < *d[u]erdang – «світ, всесвіт < твердь»;

тагал. «mundo», лат. «mundus», порт., ісп. «mundo», баск. «mundua», франц. «monde», італ. «mondo» / *bordo, алб. «botë» / *bo[n]të < *bordo, прасл. *mirь / *mor[d]ь < *bordo – «нарид, світ [світ гір⁴²⁰]», похідні від прасл. *burdo / *bordo (< *t[a]urdo < *daurdo) > *bьrdo – «гора, пагорб, височина» (праіндосл. *daurd- > *taurd-, бірм. «taung», катал. «turó», полаб. «d'örä», рум. «deal», в'єтн. «đồi» – гора), утвореного чергуванням голосних від прасл. *duerd (< *daurd-) > *tuerd > *tvьrdь – «твердь, твердий»;

лит. «dirva» / *d[u]irma, «žeminti», «žemė» / *d[u]e[r]mė, пол. «ziemia» / *due[l]mia, хрв. «zemlja» / *d[u]el̩mia < *duerdia, монг. «дэлхий» / *дэлдий < *д[у]эрдий, евенк. «дуннэ» / *дулнэ < *ду[э]рд-, кит. «de» / *d[u]e[r]d-, «tǔ» / *dǔ[er]d-, япон. «daichi» / *dui[r]di, кор. «daeji» / *due[r]ji, індонез., яван., малай. «bumi» / *du[e]r[d]-, малаг. «tany», чув. «тёнче» / *тёнде < *т[у]ёрд- – земля, похідні від прасл. *duerd- > *tverd- > *tvьrdь – «твердь, твердий», утвореного за допомогою суфікса -d-ть від основи *duer- > *tvьr-, пов'язаної чергуванням голосних з tvor- (tvori[m]ti – творити);

валл. «daear» / *duear[d], ірл. «domhan» / *duerdan, дан., швед. «jorden», норв. «jord», нідерл. «aarde», нім. «Erde», англ. «earth», курм. «erd» / *d[u]erd, лат., порт., італ. «terra» / *t[u]erda, франц. «terre», ісп. «tierra» / *tuerta, гінді «dharatee» / *duerd- > bhārata⁴²¹, кор. «tolyu», чув. «çёр» / *д[у]ёр[д] – «країна; земля, твердь»;

євенк. «еркэ» / *эрдэ < *т[в]эрдэ – всесвіт [Земля]; монг. «дэлхий», «ертөнц» / *эртөнц < *т[в]эрдєнг, норв., дан. «verden» / *t[ver]den, нідерл. «wereld», швед. «värld», англ. «world» – світ; нім. «Welt» – «світ, велетенський край», похідний від прасл. *tvьrdь – «твердь, твердий» чи від *velting < *ber[d]ing < *ter[el]ding – «велетенський, великий».

8. Переважна фінськокомовність більшості скитських, іллірійських і тракійських племен

«Ні стародавні елліни, ні стародавні перси і словом не обмовилися про те, що мова скитів нагадувала їм мову дійсно іранськокомовних мідян і персів. Адже в той час відмінності гіпотетичної північноіранської говірки від власне іранської повинні були б бути настільки невеликими, що сприймалися б у давнину як єдина мова. Але цього-то і не було... Дуже важливо тут відзначити, що індоарійських паралелей у мові слов'ян значно більше, ніж іранських. Іранські ж можна вважати вкрай незначними. А якби скити були іранцями (а не фінами, – П.Д.), при настільки довгому сусідстві зі слов'янами ми спостерігали б прямо протилежну картину мовних впливів на слов'ян Наддніпрянщини. Крім того, навіть в іменослові богів скитів, який доніс до нас Геродот, сучасна дослідниця Н.І. Васильєва не без підстави бачить реліктові форми саме індоарійських мовних форм, але ніяк не іранських. За свідченням Геродота, скитський цар Іданфірс визнавав своїми володарями тільки верховних скитських богів: Папая та Табіті. Аналогій в іранському пантеоні іменам цих богів немає. Зате індійський матеріал надає нам можливість порівнювати скитську богиню вогню Табіті з дочкою індоарійського божества Савітара, Тапаті, що була у шлюбі з мітичним царем Самвараньєю. Говорячи про спроби визначити мову стародавніх скитів, потрібно враховувати, що мовознавці виділили пласт слов'янсько-іранських сходжень (ізоглот). Це – слова зі сфери моралі, права, медицини, побуту: Сварог, Хорс, Вій, Рарог, Симаргл, бог, див, ящір, віра, ірій, рай, небо, святий,

⁴¹⁹ Отже, вживання приголосного [p] у чуваській і болгарській мовах, як і у слов'янських, було споконвічним і цілком природним, а не розвинулося під впливом фіно-угорського субстрату (угор. «világ» – світ; фін. «vuogi» / *buog[d]i – гора), бо навпаки в сучасному чув. «тёнче» – світ приголосний [p] вже відсутній.

⁴²⁰ Адже «mons / montis, mountain, mnyudd, mendia, mta» – гора, що й підтверджує мешкання праїндоевропейців саме у гірських світах.

⁴²¹ Отже, сенс назви країни Бхарата, в якій спочатку мешкали протослов'яни, – «країна, земля, твердь».

ватра (вогонь), волати, ворожити, гадати, гатати (заклинати – близько до іранського «гата»), жертва, могила, писати, слово, чари, чаша, благо, зло, мудрий, сором, честь, – вет («ізвет», «віщати»), вина, рота (клятва), гой (здоровий), хворий, мир. Польські терміни «szatrzyc» (чаклувати) і «roszwaга» (потвора, чудовисько) також споріднені іранським ізоглосам⁴²². Важливо, що всі ці ізоглоси загальнослов'янські. Деякі з цих слів відомі (в дещо інших формах) і в інших індоєвропейських народів. Все це говорить тільки про те, що й мови не може йти про запозичення цих «сходжень» у скитів. В іншому випадку паралелі могли бути тільки у східних та південних слов'ян. Ми ж спостерігаємо, що всі ці ізоглоси з'явилися явно за часів загальнослов'янської єдності, задовго до VIII століття до Н.Х., коли скити стали заселяти і обживати Південне Надчорномор'я⁴²³...» (Володимир Ларіонов, «Скитська Русь. Таємничий витік слов'янської раси»,

http://thelib.ru/books/larionov_vladimir/skifskaya_rus_tainstvennyy_istok_slavyanskoy_rasy-read-6.html);

«Наступний крок у висвітленні проблем, пов'язаних з походженням скитського звіриного стилю, зробив російський археолог Г.І. Боровка. Він стверджував, що мистецтво скитів не пов'язане скільки-небудь відчутно ні з грецьким (іонійським, VII – VI ст. до н.е.), ні з іранським мистецтвом, а має суто місцеве коріння. Зіставляючи скитські вироби з зооморфними речами з Сибіру і Надуралля, він прийшов до висновку, що їхні спільні витoki лежать в культурах епохи неоліту і бронзи півночі Євразії, насамперед – племен мисливців і рибалок (тобто фіно-угорців і самодійців, – П.Д.). Словом, знову ми бачимо тут «сибірський слід» (Валерій Гуляєв, «Скити: розквіт і падіння великого царства», <http://iknigi.net/avtor-valeriy-gulyaev/54931-skify-rascvet-i-padenie-velikogo-carstva-valeriy-gulyaev/read/page-20.html>);

«Проблема генези пермського звіриного стилю далека від розв'язання, але навряд чи варто сумніватися в тому, що одним з його витоків був звіриний стиль у мистецтві іранськомовних⁴²⁴ степових племен Євразії, з мови яких і потрапило в пермське слово, що розглядається тут зі споконвічним значенням «дракон». Давність образу дракона в пермській традиції, таким чином, не підлягає сумніву, але при цьому немає жодної необхідності в умоглядних побудовах про самостійне складання цього образу у фольклорі комі на базі «тотема-ведмедя» (Володимир Напольських, «Кентавр ~ гандхарва ~ дракон ~ ведмідь»: до еволюції одного мітологічного образу в Північній Євразії», <https://core.ac.uk/download/pdf/235149815.pdf>);

«Поки прогресивні реформи Петра Великого не змінили хід розвитку країни, російське декоративне мистецтво зберігало багато рис скитського стилю. Хоча зооморфічні зрощування та оленячі мотиви були забуті, збереглося багато візерунків із птахів. Вони з'являлися як прикраси на різних виробах з металу та кераміки, вишивках та вогнепальній зброї. Деякі предмети домашнього посуду, найчастіше ложки та келихи для вина, зберегли скитські форми. На них, як і раніше, зображалися олені та візерунки у вигляді накінчених стріл, настільки характерні для скитської орнаменталії» (Тамара Т. Райс, «Скити: будівельники степових пірамід // Нарід. Релігія», <http://www.bibliotekar.ru/skify/11.htm>);

«Змінюється характер зовнішнього оформлення рукописів. У київську епоху панує (у Залішанщині фінський, – П.Д.) «звірячий (тератологічний)» орнамент, з кінця XIV ст. він зникає і на його місці з'являється (там мусульманський, – П.Д.) орнамент рослинний або геометричний» (Микита Міщерський, «Історія російської літературної мови», р. 8 «Літературно-писемна мова московського періоду – мова великоросійської нарідності», http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/meshch/08.php);

⁴²² Лексичним сходженням, – П.Д.

⁴²³ Тобто ще в Північному Китаї, а ймовірно все ж таки, коли праслов'яни перебували на околицях Північного Ірану, прямуючи з Китаю до Європи, – П.Д.

⁴²⁴ Вочевидь, все ж таки прафінськомовних степових племен, – П.Д.

«Вирішальне значення для етнічної ідентифікації скитів набуває вивчення їхнього поховального обряду. Він сильно відрізняється від того обряду, який був притаманний іранцям або індійцям, як, втім, і будь-якому іншому індоевропейському народу. У гробницю правителя містилися вбиті дружини і слуги, а навколо поховальної камери встановлювалися насаджені на палі опудала коней. Ці звичаї описані Геродотом, їхні сліди знайдено під час розкопок багатьох курганів, але вони абсолютно неарійські. Вони мають точні відповідності у кочівників Монголії⁴²⁵, яких ніяк не можна віднести до аріїв, причому вони існують у них на протязі багатьох століть, як було показано Міннзом. Він вважає скитів монголоїдними попередниками гунів, татар і печенігів, і це не викликає сумніву. Професор Ростовцев, який був останнім прихильником іранської гіпотези походження скитів, сам же і породив сумніви в цьому. Він переконливо довів відміну сарматів, які, поза всяким сумнівом, були іранцями⁴²⁶, від їхніх попередників скитів. У могилах сарматів не зустрічається ні масових поховань коней, ні убитих жінок і слуг, їхній поховальний обряд був більш простим, хоча поховальний інвентар при цьому був значно багатшим. Їхній поховальний обряд має аналоги і в інших індоевропейських народів. Притаманні їм гробниці нового типу раніше всього з'являються в східній частині Росії, в Оренбурзькому краї, в V столітті до н.е. і звідти поступово поширюються на захід, у глиб території скитів – до Криму в II столітті н.е. і в Наддунав'я приблизно до 50 року н.е. Після того, як стала ясною відмінність сарматів від скитів, зникли реальні підстави вважати останніх іранцями. Стало зрозумілим, звідки у них з'явилися іранські імена в римський час, а також іранські слова в мові сучасних осетин... Точно так само і спроба Хьюзінга довести європейське походження скитів виглядає абсолютно недоречною. Найбільш ранні скитські поховання спочатку з'являються в степах між Кубанню і Дніпром. Матеріали VIII – V століть до н.е., що виявляються на захід від Дніпра, вельми відрізняються від скитських і виявляють безсумнівні риси подібності з гальштатською культурою, що набула поширення в Центральній Європі. Тільки з VI століття до н.е. поховальні обряди і окремі предмети, більш характерні для східних регіонів, починають проникати в західну частину Росії і стають звичайними там тільки два століття тому. Насправді є археологічні свідчення проникнення скитів в Болгарію, Угорщину і східну частину Німеччину, але там вони були тільки загарбниками, які прийшли зі сходу» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Перша поява аріїв на сторінках історії», <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>, «Іранці в 1-му тисячолітті до н.е.», <http://www.istorya.ru/book/arii/08.php>);

«Власне кажучи, відомо всього два поховання, що належали скитським царям і відносяться до часу, наступному негайно за поверненням скитів з Азії. Це так званий Мельгуновський скарб – комплекс речей, випадково виявлених в Литому кургані біля Кіровограду [Кропивницького, – П.Д.], і жалюгідні залишки поховання у слободи Криворіжжя на річці Калитві в басейні Сіверського Дінця... В обох курганах подібна картина – поховання за допомогою трупоспалення⁴²⁷ з підпохованням речей, уцілілих від вогню. Обидва поховання знайдені далеко одне від іншого: одне в межиріччі верховій Інгулу і Інгульця, а інше на одній з лівих приток нижньої течії Сіверського Дінця, обидва в прикордонні степу з лісостеповою смугою і обидва, – ймовірно, залишені скитами, що ще не влаштувалися на певному місці і забезпечували своє існування за рахунок населення лісостепової смуги. Скити, які повернулися з Азії отримали назву «царських» – «саі», ймовірно, тому, що були об'єднані під деспотією царя, одного з уцілілих членів династії, яка очолювала їх в Азії... Скитам, що повернулись, тобто. скитам-царським, вдалося підкорити їх⁴²⁸ тільки після того, як вони вийшли проти них не зі зброєю, а з батогами. Адже не скорені зброєю діти рабів не могли встояти перед батогами, в чому і

⁴²⁵ А, можливо, і в уралоїдів самодійців, – П.Д.

⁴²⁶ Насправді, балто-слов'янами, – П.Д.

⁴²⁷ Що взагалі є несумісним з притаманним іранцям поклонінням вогню, – П.Д.

⁴²⁸ Нащадків своїх фінськомовних холопів – психічно інфантильних добровільних рабів, – П.Д.

позначилася їхня рабська природа (Геродот, IV, 1-4). Звичайно, це тільки легенда, і до того ж створена в рабовласницькому середовищі, але в ній отримали відображення цілком реальні відносини між завойовниками і переможеними, якими в даному випадку були скити різної історичної долі. Скити-царські відтіснили скитів-кочівників до степового Криму (і далі на захід, – П.Д.), і зайняли степи Нижньої Наддніпряниці» (Михайло Артамонов, «Кіммерійці і скити [від появи на історичній арені до кінця IV ст. до н.е.]», http://annales.info/skif/small/art_kis.htm);

«Не заперечуючи можливості окремих вторгнень скитів за Карпати, слід зазначити, що закарпатські пам'ятки зі скитськими елементами, як показала О.І. Мілюкова, залишені місцевим населенням, що було у зв'язках зі скитами. Появу цих речей, швидше за все, треба віднести на рахунок переселенців з північного боку Карпат⁴²⁹, витіснених звідти скитами-царськими, оскільки ці речі, що відтворюють ранні скитські форми, датуються в загальному V ст. до н.е., коли північно-східна Румунія з Молдовою та Поділля були очищені від свого населення. Приєднавшись до спорідненого населення на південь від Карпат, ці переселенці, мабуть, злилися з тубільцями і, принаймні, швидко втратили й без того нечисленні ознаки своєї особливої культури... Його (Страбона, – П.Д.) дані не суперечать відомостям Геродота та інших про іранські⁴³⁰ звичаї, одяг та походження сігінів⁴³¹, дають підстави пов'язувати їх зі скитами, що археологічно підкріплюється поширенням скитських речей у Середній Європі, переважно на території Угорщини. Таким чином, є всі підстави вважати, що агатірси⁴³², сигіни та невідоме на ім'я населення Поділля були близько спорідненими зі скитами⁴³³... У Середній Європі розрізняються три регіони поширення пам'яток скитського типу: трансільванський, північноугорський та болгарський (нижньодунайський). Речі скитських типів раннього часу (кінця VI – V ст.) є характерними для двох перших з цих регіонів, в болгарському⁴³⁴ же подібні зі скитськими форми з'являються в пізніший час... Про роль скитського мистецтва в розвитку тракійського мистецтва можна судити за поширенням в останньому в IV ст. прикрас кінської вуздечки у вигляді ажурних орнаменталізованих фігур тварин та їхніх частин, зокрема ніг з копитами або пазурами, відомих у Скитії з V ст. до н.е. Безперечні відповідності їм є на Алтаї у складі ритуальних масок, які одягалися на голови коней, з лопатями, що звисали з боків голови, у вигляді задніх ніг будь-якої тварини, інша частина якої розміщувалася на лобі або на морді самого коня. Скитські та тракійські вуздечні прикраси є скороченими відтвореннями таких масок і могли проникнути у Тракію (до гетів) лише через скитів, оскільки в Передній Азії нічого подібного досі не виявлено» (Михайло Артамонов, «Кіммерійці та скити [від появи на історичній арені до кінця IV ст. до н.е.]», http://annales.info/skif/small/art_kis.htm);

«Вказуючи на зв'язок селищ та могильників стародавніх фіно-угорців з широкими річковими заплавами – базою їхнього скотарства, П.П. Єфименко звернув увагу на інвентар чоловічих поховань, що характеризує мордву та мурому I тис. н.е. як кінних пастухів, які трохи нагадують за своїм вбранням і озброєнням, а отже, і способом життя кочівників південноруських степів (тобто скитів, – П.Д.). Не можна сумніватися, – писав П.П. Єфименко, – що пастухівство, для якого використовувалися прекрасні луки за течією Оки, в епоху виникнення могильників набуває значення одного з дуже важливих видів господарської діяльності населення краю (П.П. Єфименко, «До історії Західного Надволжя у першому тис. н.е.», СА, 1937). Так само характеризували господарство надволзьких фіно-угорців і інші дослідники, зокрема О.І. Горюнова. На підставі матеріалів Дурасівського городища, дослідженого в Костромському регіоні і, що

⁴²⁹ Фінськомовних скитів та інших нащадків карасукців, – П.Д.

⁴³⁰ Насправді, давньоіндійські, тобто принесені до Північного Ірану з Гіндустану, – П.Д.

⁴³¹ Індійських пращурів циган, – П.Д.

⁴³² Пращури російських мерян, – П.Д.

⁴³³ Фінськомовними нащадками доліхокранних андроновців та карасукців, – П.Д.

⁴³⁴ Точніше в тракійському регіоні, – П.Д.

відноситься до кінця I тис. н.е., та інших археологічних пам'яток вона встановила, що аж до цього часу надволзькі фіно-угорські – мерянські племена⁴³⁵ – були переважно скотарями. Вони розводили головним чином коней і свиней, у меншій кількості велику і дрібну рогату худобу. Землеробство займало у господарстві другорядне місце поряд з полюванням і рибальством. Така картина й у дослідженого О.І. Горюновою Тумівського селища IX – XI ст., розташованого біля Мурома (О.І. Горюнова, «Етнічна історія Волго-Окського міжріччя», МІА, 1961). Скотарський вигляд господарства тією чи іншою мірою зберігався у фіно-угорського населення Надволжя і в період Стародавньої Русі. У Літописі Переяславця Суздальського після перерахування фіно-угорських племен – інших язицей (мов, – П.Д.) – сказано: «Іспр'ва споконвічні данники та конокормці». – Термін «конокормці» не викликає жодних сумнівів. «Інші мови» вирощували коней для Русі, для її війська. Це була одна з основних їхніх повинностей. У 1183 р. князь Всеволод Юрійович, повертаючись до Володимира з походу на Волзьку Булгарію, коні пусти на мордву, що було, мабуть, звичайним явищем. Вочевидь, мордовське господарство, як і господарство інших надволзьких фіно-угорців – конокормців, суттєво відрізнялося від сільського господарства слов'янсько-руського населення. Серед годівель, згадуваних у документах XV – XVI ст., значиться міщерська кінська пляма – мито, що стягується з продавців і покупців коней [С.Б. Веселовський, «Феодальне землеволодіння в Північно-Східній Русі», М., 1947]. На такій своєрідній економічній основі, при переважанні скотарства, особливо конярства, у надволзьких фіно-угорців наприкінці I тис. н.е. могли скластися класові відносини лише примітивного, дофеодального вигляду, хоча і зі значною суспільною диференціацією, схожі на суспільні відносини кочівників I тис. н.е.» (П.М. Третьяков, «Біля витоків давньоруської нарідності» // «На фіно-угорських околицях Стародавньої Русі»,

<https://e-knigi.com/nauchnye-i-nauchno-populjarnye-knigi/istorija/page-30-184521-petr-tretyakov-u-istokov-drevnerusskoi-narodnosti.html>; <https://history.wikireading.ru/383113>);

«...основою для складання прафінсько-угорських культур в Європейській частині (Надбалтика, Білорусь, західна частина Волго-Окського межиріччя, Україна), можна вважати синтез свідерської та аренсбургської культур, особливо помітний в басейні р. Німану. Зближення культур епохи мезоліту призвело до появи ряду постсвідерських культур – німанської, кундської та бутівської (Жилін, 1998; Сидоров, 1998; Кольцов, 1998)... В епоху бронзи, через заняття більшості територій індоіранськими племенами⁴³⁶ важко виділити фіно-угорський пласт. Однак досить чітко фіксується домішка значної уралоїдності на черепках зрубної культури, що може говорити якщо не про значний вплив, то про тривале співіснування даних груп населення. Необхідно відзначити, що черепки зрубної культури південних регіонів Східної Європи та Волго-Уралля відрізняються між собою, в бік переважання в останніх серіях помітної монголоїдної домішки. Думка ряду археологів щодо фактично безперешкодного просування індо-іранців по території лісостепового та лісового Волго-Уралля, не завжди виправдана» (Микола Щербаков, автореф. дис. «Формування фіно-угорських народів: епоха каменю – раннє залізо: Проблеми вивчення», <http://www.dissercat.com/content/formirovaniya-finno-ugorskikh-narodov-epokha-kamnya-ranee-zhelezo-problemy-izucheniya>).

На неіранськомовність більшості скитських племен вказує як наявність фінського форманта «ва» (вода) у назвах не тільки східноєвропейських, а і багатьох західноєвропейських річок (Дунава = Дунай, Драва, Сава, Недава, Орлява, Ілова, Неретва, Млава, Нішава, Ресава, Сучава, Тирнава, Тутова, Прахова, Бирзава, Молдова, Ондава, Житава, Рімава, Миява, Орава, Сазава, Їглава, Отава, Опава, Одрава, Бечва, Углава, Ослава, Влтава, Морава, Острава, Житава, Шумава, Планява, Плуґава, Свежава, Мурафа, Лядова, Боржава, Тересва, Іква, Льва, Унава, Росава) в місцях осідання скитів або ж їхніх

⁴³⁵ Нашадки переважно агатірсів [д.-грец. Αγαθηρσοι] і, можливо, споріднених їм масагетів [д.-грец. Μασσαγῆται, лат. Massagetae] акацирів [д.-грец. Ακατιρων, лат. gens Acatzirogum], – П.Д.

⁴³⁶ Насправді, теж фінськомовними алтайськими племенами, – П.Д.

фінськомовних попередників чи нащадків (іллїрійців, тракійців, даків та інших), так і поява форманта «дон» (вода) в назвах деяких з них лише в сарматську епоху:

«Вважається безперечним, що більшість річок з закінченнями на «ва, га, ма, ра, са, ша» і «за» носить імена угорсько-фінські, які змінилися в устах пізніших слов'янських колоністів і втратили будь-який сенс, або перероблені для осмислення на слов'янський лад... Крім вищевказаних найменувань: Обша, Сопша, Емшан, на просторі між Західною Двіною, Торопою та Ловаттю ми виявляємо: Дапша, Перегва, Комша, Ока, Оліо, Альо, Насва. Навіть новгородська річка Шелонь носила колись іншу назву – Сухона. Якщо ми попрямуємо тепер вздовж течії Двіни, вздовж її північного берега, то зустрінемо імена: Іжма, Оша, Спастерей, Лосма, Перевза, Олола, Каруза, Іса, Орша. Нам залишається перейти на лівий беріг Західної Двіни і на правий беріг Дніпра. Здавалося б, що тут ми повинні потрапити на територію, чужу за своєю топографічною номенклатурою всякому фінізму. Дійсно, рідко, у вигляді поодиноких випадків, але, тим не менше, і тут трапляються аналогічні імена. Зустрічаються Цна, Волма, Олса, Жіжма і Віжна...» (Петро Голубовський, «Історія Смоленської землі до початку XV століття», <http://lifeinbooks.net/read-online/istoriya-smolenskoy-zemli-do-nachala-xv-stoletiya-petr-golubovskiy/>);

«Наприклад, В.М. Топоров і О.М. Трубачов відзначали у О.І. Соболевського упереджену з точки зору іранської мови інтерпретацію гідронімів Верхньої Наддніпряни та суміжних регіонів. Розглядаючи аналіз О.І. Соболевським назв річок, озер і гір, не можна не відзначити, з одного боку, виняткову важливість виявлених ним закономірностей, до яких ми пізніше ще повернемося, але, з іншого боку, і значної кількості натяжок і припущень при спробі іранськомовного пояснення ним різних слів і назв...» (Юрій Яхонтов «Літопис слов'ян-русів з найдавніших часів до Рюрика / Іранськомовними чи були скити?», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111148.htm>);

«Осармачення боспорських територій зі сходу вторинне і відносно пізніше явище, тому ми можемо сказати, що і історичні, і етнографічні матеріали свідчать, в свою чергу, проти скитської мовної приналежності місцевих назв «Темарунда» – «Азовське море» і «Sinu-(s)»⁴³⁷ – Дон... Відлунням такої назви Дону аж до відносно пізніх часів можна вважати позначення Синя Вода (1363 р.)...» (Олег Трубачов, «INDOARICA в Північному Надчорномор'ї», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111147.htm>).

Вочевидь, фінськомовні скити, іллїрійці та тракійці тривалий час контактували в Західній Європі з витісненими ними далі на захід кельтами (кіммерійцями = кімврами, тевтонами і іншими):

«Наприклад, в кельтських мовах уральські елементи, що ясно простежуються, можуть відображати дуже давні контакти індоевропейців з гілкою уральської групи мов, пов'язаної в свою чергу з мовами основної зони утворення монголоїдної раси» (Аполлон Кузьмін, «З передісторії народів Європи», http://www.zlev.ru/59_45.htm).

До того ж і багато фахівців обґрунтовано заперечують іранськомовність скитів:

«Є і такі лінгвісти, які загалом заперечують іранськомовність скитів. Вже згаданий Віктор Петров наполягав на тому, що іранські слова прийшли до слов'ян за посередництва якогось народу, який трохи спотворив їхнє звучання. Таким ретранслятором він уважав скитів. Отже, на думку дослідника, вони говорили не іранською. Подібний різнобій думок викликаний насамперед тим, що науці насправді мало що відомо про мови цих впливових кочівників. Завдяки Геродоту та іншим античним письменникам до нас дійшло лише кілька десятків скитських імен, а також назв племен, зброї чи місцевостей. Російський іраніст Василь Абаєв, додавши до цього мізерного списку деякі написи, що не еллінською звучать з могильних каменів Ольвії та інших грецьких колоній Північного Надчорномор'я, спробував відновити скитський словник. При цьому він виходив з двох припущень. Перше: скити та сармати говорили двома діалектами однієї мови. Друге: осетинська мова

⁴³⁷ Ест. «sinise», фін. «sinisen», морд. мокш. «šeñ», ерзя «señ», мар. «šinziš» / «симсе», удм. «зангари» – синій. Тому не тільки Дон, а і річка Сан теж є синя. Отже до сарматів від Сану до Дону мешкали фіни, – П.Д.

близька до скитської. Але останнім часом обидва ці припущення викликають у лінгвістів обґрунтовані заперечення. «Скитський» словник Абаєва затріщав усіма швами» (Ігор Коломійцев, «Нарід-невидимка. Оновлена версія», http://kdet.ucoz.ru/index/glava_odinnadcataja_jazyk_i_baltija/0-163/);

«З давньої мови скитів, передбачуваної праматері всіх готських⁴³⁸ мов, до нас дійшли кілька слів: «Εχαμραιος» – «священні шляхи»⁴³⁹, «Ari[ma]»⁴⁴⁰ – одиниця, «Сроч» – око, «Οιογ»⁴⁴¹ – чоловік, «Ρατα»⁴⁴² – вбивати, «Groucasum» – «білий від снігу» (Шерон Тьорнер, «Історія англосаксів», http://britanniae.ru/reconstr/sharon_turner/sharon-turner_2_01.htm#28);

«Нижче, в додатку «Скитська лексика за даними письмових джерел» наведено перелік, що містить близько двох сотень слів, походження яких античними авторами однозначно приписувалося скитам. Основу цього переліку становить лексика Надпонтійської Скитії, що почерпнута зі скитської розповіді Геродота. До цього переліку, однак, не включалися слова, сарматського або аланського походження. Перелік цей анітрохи не претендує на повноту і, безсумнівно, легко може бути розширений при більш поглибленому вивченні творів античних авторів. Абаєв використовував трохи більше 30% від загального числа слів, що містяться в цьому переліку (ці слова підкреслені). Як уже згадувалося вище, Абаєв для своєї реконструкції відбирав тільки такий словниковий матеріал, який мав очевидне «іранське» походження. Ми бачимо, що такий підхід залишає за бортом близько 70% лексики, яка не має «іранських» коренів, але яка, безсумнівно, є скитською. Так з семи імен скитського пантеону богів, Абаєв посилається тільки на імена бога Папая та богині Табіті. З 60 імен скитських царів і шляхетних скитів, наведених в переліку, він згадує тільки 18 імен. Таким чином, намагаючись відтворити скитську лексику виключно на «іранській» основі, Абаєв, з одного боку, проігнорував значну частину дійсно скитських слів, а з іншого боку, інтенсивно використовував іншомовний ономастичний матеріал сарматського та аланського походження. Які ж висновки можна зробити в результаті критичного осмислення матеріалу, викладеного в нарисі В.І. Абаєва? Вочевидь, що скитська лексика, навіть в тому вигляді, в якому вона збереглася до наших днів, не вкладається цілком в прокрустове ложе уявлень про її виключно «іранське» походження. Ситуація зі скитською мовою виявляється більш складною, ніж це передбачають прихильники «іранськомовності» скитів. Оперуючи «іранськими» іменами з епіграфічних пам'яток Північного Надчорномор'я, Абаєву вдалося відтворити частину сарматської або аланської⁴⁴³ лексики. Однак немає жодних підстав називати словник, складений з отриманих таким чином лексем, «Словником скитських слів» (Георгій Дремін, «Скито-сарматські говірки та «скитський» словник В.І. Абаєва», <http://kladina.narod.ru/dremin/dremin.htm>; <https://www.twirpx.com/file/2473593/>);

«Таким чином, навряд чи серйозно можна говорити про будь-яку етнічну (навіть, якщо не йти у визначенні етносу далі мовної спільності) однорідність скитів, хоча на цьому час від часу намагаються наполягати деякі науковці... Хотілося б думати, крім того, що про іранізм киммерійців і скитів (західних саків, – П.Д.) можна говорити лише стосовно до якоїсь частини племен, що носили ці збірні імена. Втім, зі сказаного в відповідних розділах випливає, що політична (а також, ймовірно, соціальна та військова) термінологія, як і деякі політичні встановлення та порядки, подібно значному загальнокультурному впливу, виходили переважно з Ірану⁴⁴⁴...» (скитолог Лев Єльніцький, «Скитія Евразійських степів. Історико-археологічний нарис», Новосибірськ, 1977, <http://kronk.spb.ru/library/el nizky-la-1977.htm>; <https://www.twirpx.com/file/279102/>);

⁴³⁸ Точніше, нинішніх псевдогерманських, – П.Д.

⁴³⁹ Угор. «pálya» – шлях, – П.Д.

⁴⁴⁰ Фін. «eräs» – один, – П.Д.

⁴⁴¹ Лит. «vugu», лтс. «vīrs», ерзя «сōга», башк. «ір» – чоловік, – П.Д.

⁴⁴² Ест. «tappa», фін. «tapraa» – вбивати, – П.Д.

⁴⁴³ Тобто запозиченої осетинами давньослов'янської сарматської або аланської лексики, – П.Д.

⁴⁴⁴ Насправді з фінськомовного Турану та з балтсько- і слов'янськомовних Таримської улоговини та гірських масивів Північного Китаю, – П.Д.

«Не можна ж серйозно сприймати факт перетворення одного з найчисленніших і могутніх народів землі (скитів, – П.Д.), за даними стародавніх письменників, в невеликий осетинський нарід, який, за відомостями одного з основоположників іранськомовної теорії В. Міллера, на 1881 рік становив 111 тис. чоловік, займаючи територію всього близько 205 – 210 квадратних миль. Та й зовні між осетинами і скитами⁴⁴⁵, судячи з зображень, що дійшли до нас, нічого спільного немає. Однак думка щодо загальної іранськомовності скитів підтримується далеко не всіма дослідниками і сьогодні. Наприклад, в більш пізніх публікаціях О.М. Трубачов зазначає, що не всі матеріали укладаються в концепцію скитське = іранське. Там же щодо іранськомовності кіммерійців він справедливо робить висновок, що династи з іранськими іменами у кіммерійців – недостатній аргумент щодо приналежності всього етносу. Л.А. Лелеков пише, що належність скитів до іранськомовних народів поки ще не стільки аксіома, скільки гіпотеза, яка не пояснює задовільним чином цілого ряду фактів, таких, як імена Папай, Апі, Аргімаса в пантеоні, Анахарсіс, Іданфірс, Савл, Гнура, Скіл в ономастиці, назва намету і кочового возу в апелятивній лексиці, початкові s- і sk – в етнонімах «сінд», «скит», «сколот», «савромат», «сармат» і тощо... Проаналізуємо хронологію і територію поширення знайдених слів. Це знахідки на місці надчорноморських міст Танаїду, Ольвії, Горгіпії, Пантікапею, Фанагорії та інших, імен міщан, які жили в проміжку 700 – 800 років. Написи на каменях, знайдених в містах Південної Росії, крім зазначених вище досліджень, є також в роботах В.В. Латишева. Якщо подивитися на мапу території, зайнятої скитами і сарматами, то орієнтовні розрахунки показують, що територія надчорноморських міст, де були знайдені написи, становила менше соті частки відсотка (0,01%) від загальної території Скитії та Сарматії. Причому територія специфічна, в цілому не скитського або сарматського населення. Математично оцінюючи результати лінгвістичного аналізу, зробленого за цією частиною, що становить менше 0,01% від усієї території і віднесена до всієї Скитії та Сарматії, можна сказати, що достовірність висновків прагне до нуля. Схожу думку мав і І.Є. Забелін, який писав, що імена на каменях абсолютно не вказують на мешканців всієї країни...» (Юрій Яхонтов, «Літопис слов'ян-русів з найдавніших часів до Рюрика // Іранськомовними чи були скити?», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111148.htm>).

З Поділля, Бессарабії, Буковини, Трансільванії, Мезії, Тракії та Добруджі хвилями міграцій на Північ і в Надволжя (вздовж Прип'яті і верхів'їв Дніпра), вочевидь, були захоплені як нащадки споріднених арізантам алазонів або ж ареатів / арсіетів⁴⁴⁶, фінськомовні корали (пращури корели = карелів) та черемошські племена (пращури волзьких черемисів), так і морісени (пращури марійців), мурешські агатірси (пращури мерян і муровлян = муроми), беси (пращури весі / вепсів) та фени / фіни, ім'я яких лише поширили на брахікранне населення Суомі / Фінляндії. На мешкання фінськомовних народів Півночі і Надволжя раніше в Іллірику та Тракії вказують і наступні відповідності:

«В окремий субкластер об'єднані популяції греків і марійців (волго-карпатська гілка **R1a-Y2902**). Це на перший погляд незрозуміле об'єднання можна пояснити тим, що марійці, які вже є справжніми європеїдами, можуть бути близькими до стародавніх європеїдів, які ще за кілька тисяч років до н.е. мігрували до Європи, швидше за все, з Азії⁴⁴⁷, – ахейцям, представникам Крито-Мікенської цивілізації, нащадками якої є греки (та марійці, – П.Д.)...» (А.Ф. Назарова, В.О. Асланішвілі, С.М. Алхутов, «Генетика та антропологія народів Кавказу, та проблема походження європеїдів», <http://srn.su/?p=108>);

«Російські грамоти XV століття називають п'ять родів карельських дітей, тобто окремі роди карел. Один із п'яти родів – Тиврульці, тобто Тивер, тиверці⁴⁴⁸. Пояснення зайві. Така згадка ні про що не говорила б, якби не відомості про Тракію – їхню давню

⁴⁴⁵ Як і зі слов'янськомовними аланами-торками, – П.Д.

⁴⁴⁶ Можливо, тоді ще балтськомовних брахікранних прашурів ерзян = арісу.

⁴⁴⁷ З високогірних улоговин Паміру та його передгір'їв, – П.Д.

⁴⁴⁸ Вочевидь, корали, що, можливо, входили раніше в тиверську спілку племен (але ж не встигли тиверцями ослов'янитися) чи навіть, як і тиверці, просто були металургами (татар. «тимер» / *тивер – залізо), – П.Д.

батьківщину. Повернемося до Йордана та його твору, який, як стає зрозумілим, є найважливішим джерелом з історії племен Черняхівської культури – слов'ян та фіно-балтів. Гольтескити. Це останнє зі скитських племен. Після доби великого переселення скитів на Дніпрі просто не залишилося. Гольтескити – це голядь⁴⁴⁹, плем'я, що мешкало південніше прусів. З наступного буде ясно, що скити справді дали початок деяким племенам і нарідностям півночі, а їхні боги були не забуті до прийняття християнства» (Володимир Щербakov, «Століття троянови», <https://coollib.net/b/43166-vladimir-ivanovich-scherbakov-veka-troyanovi/>; «Зустрічі з Богоматір'ю», <https://readli.net/vstrechi-s-bogomateryu/>; https://modernlib.net/books/scherbakov_vladimir/vstrechi_s_bogomateryu/read/);

«ППерм. (прапермська, – П.Д.) ж *ruz- відбиває форму мови-джерела з африкатом і, таким чином, невиводима ні з російської, ні з давньоруської, що було показано ще Х. Паасоненом, який пов'язував мордовську та пермську назви «жита» з трак. «βρίζα» – «вид злаку, жито», припускаючи, що пермсько-мордовський корінь сходиться до слова якоїсь іранської⁴⁵⁰ мови [Paasonen 1906: 2-5] (не виключено, що саме до фінсько-тракійської, зважаючи на колишнє мешкання фінськомовних скитів у тракійській Добруджі – Малій Скитії, а пращурів фінів Надволжя у Тракії та Іллірії, – П.Д.). Тракійське слово має надійні паралелі в арійських мовах: санскр. «vr̥hi-» – «рис, Getreide», перс. «birinj» – рис, каті «wṛiṣ» – ячмінь і т.д., які сходять до праформ типу ар. *ṛi(n)jhi- та є культурним терміном неясного походження [Mayrhofer III: 282]...» (Володимир Напольських, «Балтсько-слов'янський мовний компонент у Нижньому Надкам'ї в сер. I тис. н.е.», http://www.archaeology.ru/Download/Napolskich/Napolskich_2006_BS_component.pdf; <http://archtat.ru/content/uploads/2017/12/Napolskyh2.pdf>);

«Так само можна знайти грецькі запозичення у фінсько-угорських мовах. Наприклад, безперечно грецького походження, всупереч Серебрянікову, мокш. «ватракш» – жаба (грец. «βατραχος» те саме). Є ще кілька інших переконливих відповідностей: ерз. «віськс», мокш. «візькс» – сором (грец. «αισχος» – «сором, ганьба»), ерз. «нартемкс» – полин (грец. «ναρθηξ» – фенхель; обидві рослини мають гострий запах), мокш. «клек» – гарний (грец. «γλυκυσ» – солодкий), мокш. «стирь» – дівчина (грец. «στειρα» – ялова). Покорни відносить грец. «Πινδος» до і.е. *kuei – світити («leuchten»). Це слово має паралель у мові мокша «піндельф» – «блиск», ізольоване слово серед фінсько-угорських мов. Марійському «каля» – «миша» добре відповідає грец. «γαλη» – «куниця, ласка, тхір», мар. «лаку» – «яма» тотожне грец. «λαχη» від «λαχάινω» – копати. У надбалтійсько-фінських мовах є слова, походження яких є загадкою для фахівців. Наприклад, у етимологічному словнику сучасної фінської мови передбачається можливість стародавнього запозичення з німецьких мов фін. «hero» (зменшення від нього «hevonen»), ест. «hobu, hobune», вепс., карел. «hebo» – все «кінь». Однак при цьому зазначається, що навіть віддаленої подібності цим словам серед німецької лексики немає (Häkkinen Kaisa. 2007). Фінському лінгвісту не спало на думку привести у відповідність надбалтійсько-фінським словам грец. «ιλλος» – кінь, фонетично адекватне фін. «hero». Далі, фін. та вепс. «raimen» – пастух, ідентично грецькому «ποιην» (те саме), але К. Хяккінен пов'язує ці слова з лит. «rietiuo» – пастух (там же) при тому, що фонетично грецьке слово відповідає їм набагато краще. Ще однією загадкою для фахівців є походження у надбалтійсько-фінських мовах назви кажана: фін. «lerakko», карел. «Yölerakko», вепс. «ölärakkoine». Фонетична різноманітність говорить про запозичення, але з якої мови? Вочевидь з давньогрецької, в якій слово «ἰέρᾱξ, -ᾱκος» означало «яструб, сокіл» і Фріск його пояснював як «високо літаючий». Можна також відзначити, що ест. «aug» – «пар» нагадує грец. «αηρ» – «повітря» (Валентин Стецюк, «Давні греки та італіки на території України та Росії», <https://www.v-stetsyuk.name/ru/Alterling/Greeks.html>).

Перські племена, як і всі прадавні індоевропейці, були горянами, а не степовиками. Тому не тільки європейські скити, а і споріднені їм азійські степові племена саків і

⁴⁴⁹ Вочевидь, прашури голяді галінди, – П.Д.

⁴⁵⁰ Можливо, тоді ще балтськомовних брахікранных прашурів ерзян = арісу.

масагетів (маскутів) принципово не могли бути індоевропейцями, а отже, і іранцями. На теренах як Центральної так і Середньої Азії взагалі не має іранських гідронімів і топонімів, бо перські племена були нечисленними. А малочислена індійськомовна фригійська шляхта мітаннійської та мідійської держав тим паче була не в силах швидко індоевропеїзувати тубільців Ірану та Середньої Азії. Іранізування курдів і лише шляхти племен Середньої Азії могло відбутися лише на рубежі ер, коли населення Середньої Азії (Яньцаю та Кангюю) було вже переважно балтськомовним савроматським. В сиву ж давнину гідроніми і топоніми Середньої Азії могли бути лише фінськими. Але з приходом з Індії до гірських масивів Центральної та Середньої Азії прабалтсько-слов'янськомовних племен в цих регіонах з'явилися саме праслов'янські та прабалтські, а зовсім не іранські гідроніми та топоніми:

оз. Балхаш (лит. «bala» – болото; пол. діал. «bałka» – «маленьке озеро»; укр. «балище» – «місце, де раніше була низина», – Фасмер);

оз. Челкар (Шалкар) – тюркське переіменування слов'янського відображення простору (в.-луж. «šěŕ», н.-луж. «šyŕ», полаб. «sar» – «шир, широчінь, простір»);

р. Зеравшан (шугн. «zıraw» – «гірський потік»; в.-луж. «žogŕo» – джерело; слвн. «žlêb», д.-чесь. «žleb», слвц. «žl'ab», «žleb», пол. «złób» – жолоб; пол. «zógaw», в.-луж. «žeraw» / «žogaw», н.-луж. «žogawa» – журавель);

р. Матча – верхня течія р. Зеравшан (матиця, матка – «джерело чогось, місце його народження», – Даль);

р. Язгулем – «дуже (вкрай) сильний», «більший», «велике мілководдя» (лит. «ežė», діал. «ažià», прасл. *jěзь – «межа, край, кордон, грядка, мілководдя в затоці біля берега»; лтс. «eža» – «грядка, межа», д.-прус. «asy» – межа; сrb. «још», слвц. «vias» – більше; сrb. «јакo» – дуже; «аж» – «підсилювальна частка»; блг. «голям», сrb. «гòлем», чесь. «holemý» – великий; лит. «galià» – «сила, потужність»);

р. Гунт – «галаслива, шумлива» (лит. «gandai» – «гудіння, галас, шум»; прасл. *gound- – «гунути, тобто відгукуватися луною – лунати»);

р. Теджен (д.-іран. «Таґані») – річкова система стариць і каналів (лит. «tekėjimas», лтс. «tecėjums – течія; «дідуган» – «старий дід, старик»);

р. Нура – норівлива (пол. «nurt» – течія, ст.-укр. «нурт» – вир; «нурити» – пірнати; лит. «noras» – «прагнення, бажання»; прасл. *nogvъ – норів);

рр. Ілі, Іргіз, Іртиш – «ілісті, глинисті, мулисті» (ст.-укр. «іловай» – «низина, драговина, багно»; прасл. *jьlъ, слвц. «il», пол. «ił» – глина; лтс. «īls» – «дуже темний»);

р. Ішим (лтс. «zems» – «низька, низовинна, тобто не гірська, а приземиста річка»);

р. Об, укр. р. Соб (лтс. «чре», лит. «чрè», д.-прус. «аре» – річка; перс. «аб» – вода);

р. Мургаб (Маргав), як і европ. рр. Муреш (Маріс), Мулянка, Самур і Самара, – «каламутна, брудна»; ст.-сл., ст.-укр. «мул» – багно; «мурий» – «темно-сірий, сіро-бурий»; прасл. *smugъ, ст.-укр. «смурий» – «хмурий, похмурий, каламутний, темний»; «маркий» – «такий, що легко забруднюється»; «марати» – бруднити; «замарати» – забруднити; «замарашка» – бруднуля; розм.-зниж. «замурзанний» – «брудний, неохайний»);

р. Атрек / *Отрог / *Отрок / *Абрек – «ріка, що тече вздовж відрогу, або ж віддалилася від моря, до якого добігає лише у період повені, і отже, зріклася його» (рос. «отрог» – «відріг, тобто відгалуження основного гірського ланцюга»; отрок – «підліток, здатний вже зрестися опіки батьків»; абрек – «людина, яка прирекла себе на вигнання»; обрій – «максимально віддалений»; опричний – «сторонній, окремиий»);

р. Харнаб / *Горнаб – гірська або лісова річка [вода] (пол. «górski» – гірський; д.-прус. «gariān» – дерево, лит. «girià», діал. «girè» – ліс);

р. Сват – священна (свята);

рр. Калгути, Кальджир, укр. рр. Калка / Кала, Кальміус – «каламутні, з непрозорою водою» (гінді «kālā» – чорний, дуже темний; «каламутна» – «темно-мутна, непрозора»);

рр. Курчум, Куршаб / *Курт-апе; укр. р. Корсак – «короткі чи такі, що мають гірку воду» (лат. «curtus», нім. «kurz», цел. «кратък» – «короткий, куций»; лит. «kartūs» – гіркий; д.-прус. «аре» – річка; річка курдів чи куршів?);

р. Сумбар – сумбурна, бурхлива притока р. Атрек (сумбур – «хаос, безладдя, замішання»; литовський бог врожаю та пива Самбаріс);

рр. Узбой, укр. Супой – «заболочена заплава чи висохлі узбіччя» струмка, або ж ланцюг озерець» (від лит. «uz» – «поза, замість» [струмка]);

рр. Окс (Амударья), Вахш – «потоки з вершин / золотисті» (лтс. «augšā» – верх / лит. «auksas» – золото; Дар'я / Дарина – подарована [Всевишнім]);

р. Яксарт (Сирдар'я) – «дуже золотиста» (срб. «јак» – дуже; укр. «як зол[о]т[о]» – «як золото» або ж «як сард[онікс] / сердолік» помаранчево-червона вода);

рр. Бартанг, укр. Прут – «борзі, пруткі, стрімкі чи навіть брудні» (срб. «брздица» – «гірський потік, стріміна»; пол. «bardzo» – дуже; лит. «burzdūs» – рухливий, живий; блр. «борздо» – швидко; ст.-сл. «прждьнь» – «пруткий, швидкий»; пол. «brudny» – брудний);

р. Кудара – правий виток Бартангу (ніби кудря – кучеря, що звисає з вершини гори);

р. Памір (помірний – «слабкий, тихий або не самий високий»);

р. Горган – верховинна або ж довга річка (горган – «верховина, вершина, хребет»; горголя – «дуже висока [довгонога] людина чи вкрай висока верховина»; блр. «гаргара» – «велика громіздка річ»; лтс. «garš» – довгий; лит., лтс. «garkājains» – довгоногий);

Гірканія / *Гірськанія (Горган) – гірська місцевість на півночі Ірану (лит. «guras», санскр. «giris» – гора; лит. «кьгк», срб. «гркљан» – «горло, гирло»);

Панджаб / Пяндж – «п'ять річок» (д.-прус. «аре» / *аб – річка);

Бадахшан – Верхів'я Вахшу / *Воксу [грец. «Оксу»] (від «бадилля» – «вершків рослини чи верхів'я гірського масиву»; пол. «biodro» – «стегно, верхня частина ноги»; тадж. «падар», ісп. «padre» – «батько, голова родини чи гір»; «бадьорий» – «той, хто перебуває у чудовому стані з відчуттям підйому сил і з піднятим настроєм»);

Копет-даг – «скопище вершин чи гір» (лит. «kāra», «kāre» – «дюна або ж довга, піднесена гряда», – Фасмер; лит. «kaupiti» – «накопичувати, копити, збирати»; словц. «кора» – «копа, купа», «копиця» – копна; лит. «stogas» – «покрівля, дах»; нім. «dach» – «верх, дах»; евенк. «дугэ» – вершина; турец. «dağ» – «гора, обитель духів»; лит. «būstas» – будинок; лат. «habitatio» – «обитель, житло»; ст.-сл. «дохъ» – дух);

Паркана (Фергана) – «верховина, огорожена [горами]» (i.e. *b^herǵ^h – високий; берег – «піднесення над водою»; нім. «berg» – «вершина, гора»; санскр. «Parjñya-», хет. «Piruna-», лит. «Perkunas», ст.-сл. «Перунъ» – «верховне божество»; «баркан / паркан» – «висока огорожа»);

Лона (Полона) – «стародавня держава у Ферганській долині» (лоно; полонина – «гірська долина»; Полонія = Польща; блг. «планина» – гора; «полон» – видобуток);

Давань – «давня держава у Ферганській долині» (срб.-хрв. «Даван», словн. «Dāvəp» – «давній, дуже старий»);

Самарканд (Мараканда) – «похмурий, що має сутінковий вигляд» (укр. р. Самара; морок – «сутінок, темрява»; мряка – «морось, туман»; словн. «somrak», мкд. «самрак» – сутінки; мара, марево – «густий туман, серпанок»);

Бухара / *Vakaḡu – «західна, багряна на заході сонця, багрова» (лит. «vakaḡu» – захід; лит. «vakaḡinis» – вечір; ст.-сл. «багрь» – «бурий, багрянний, багровий, темно-червоний»; словн. «вака», срб. «бакар» – мідний; Бугур / *Бухар – бугор).

До того ж академік РАН О.М. Трубачов показав, що майже всі виявлені у Європі прадавні написи, гідроніми і топоніми відповідають зовсім не іранській, а індоарійській мові, тобто санскриту. І, отже, враховуючи те, що найбільш близькими до санскриту з сучасних мов є балтські (більше 80% санскритських коренів саме у литовській мові), то можна вважати, що після кельтських племен до Східної Європи прибули з нащадків праіндоевропейців саме балтськомовні брахикранні савромати, яких на теренах Росії частково асимілювали прийшли з заходу фінськомовні іллірійці, тракійці та скити.

«З огляду на етнічну строкатість скитського світу, логічно припустити, що й мова скитів вироблялася у ході послідовних відносно різномірних лексичних напластувань. Швидше за все, скитська мова стала результатом асиміляції місцевим скотарським та землеробським населенням елементів культури зайшлих кочових племен при впливі з боку периферійних осілих цивілізацій. Тут доречно згадати роботи акад. О.М. Трубачова, в яких він переконливо показав, що мова найближчих сусідів скитів: синдів, меотів, таврів була близька до індоарійської (прабалтської, – П.Д.) або прадавньоіндійської мови» (Георгій Дремін, «Скито-сарматські говірки та «скитський» словник В.І. Абаєва», <http://kladina.narod.ru/dremin/dremin.htm>; <https://www.twirpx.com/file/2473593/>);

«Говорячи коротко, відкриття полягає в тому, що на території південної частини Східноєвропейської рівнини виявлено присутність однієї з ранніх форм індоарійської мови та, відповідно, належного етносу. Кордони ареалу, в якому зазначені сліди цієї мови, – від Північного Кавказу на сході до Закарпаття, Дакії та Трансільванії на заході. Досі індоарійська мова в її архаїчній формі була відома за текстами, створеними в Індії та на підступах до неї із заходу, з одного боку, і за реліктами мови індоаріїв, виявленими на Близькому Сході в мітаннійському локусі, з іншого. Тепер же відновлено третій, «західний», локус індоарійської мови, і тим самим намічено в загальному вигляді той ланцюжок індоарійських локусів, який запрошує до роздумів та реконструкції подальших пересувань індоаріїв. Мова «надчорноморських» індоаріїв дозволяє поглибити ведійсько-санскритську перспективу та поставити на порядок денний питання про решту невидимої частини «надчорноморської» індоарійської, точкою відліку та контролю якої є все-таки виключно ведійсько-санскритські (істотно рідше – пракритські) дані» (В.М. Топоров у кн.: О.М. Трубачов, «INDOARICA у Північному Надчорномор'ї», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111147.htm>);

«...дуже нечисленними, але й сьогодні переконливими в наших очах є докази Кречмера, хоча ми не можемо не відзначити, що не згаданий ним Ріттер за сто двадцять років до нього вже звернув увагу на індійську природу синдів, близькість назв Нураніс – «Південний Буг», Нураніс – «Кубань» та Нураніс – Нуphasis в Індії (Діодор Сицилійський XVII. 93). Більше того – Ріттер звернув увагу на те, повз що пройшли мимо і Кречмер, і всі інші дослідники, – це стародавнє будівництво штучних каналів у так званій Синдській Скитії (Scythia Sindica) – у низов'ях П. Буга та на північ від Криму, а також на нижній Кубані (за даними Плінія та Страбона), що передбачає давню осілість та високий рівень розвитку землеробства. Це вказує ще на одну ймовірну серйозну відмінність синдів від скитів і дає синдам характеристику, набагато більш опуклу та відмінну від тієї, яку дав їм Кречмер, який побачив у них лише індійських коноводів північнопонтійських степів» (Олег Трубачов, «INDOARICA у Північному Надчорномор'ї», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111147.htm>);

«Слов'яни рано стали користуватися відомою кельтсько-германською назвою «dunaj / dunavъ», що належала до Середнього і Верхнього Дунаю, проте цікаво, що вони не знали стародавніх назв Нижнього Дунаю, наприклад «Istros». З поля зору стародавніх слов'ян випав таким чином тракійський сектор річки. Це відповідає переважним стародавнім зв'язкам між тракійською, данською та балтійською... Цікаво, що деякі індоарійські (праіндійські) ізоглоси (лексичні сходження, – П.Д.), можливо, виступають ще в Карпатському регіоні. Так, уже Соболевський зв'язав назву притоки Тиси Hornad з снскр. «nadi» – річка; ми можемо додати ряд місцевих назв з елементом «-nad», відомих виключно в Трансільванії та Банаті: «Panade, Tasnad, Tusnad, Cenad». Відома Nitra у Словаччині знаходить тепер пояснення як пов'язана з давньою формою (neitra), снскр. «netra-» – прохід» (О.М. Трубачов, «Етногенез слов'ян та індоєвропейська проблема», Етимологія, 1988 – 1990, – М., 1992, <http://www.philology.ru/linguistics3/trubachev-92.htm>).

9. Причетність українців до дружинної культури сарматів і їхніх нащадків аланів-торків, античних германців і аварів

Вочевидь, дружинну культуру до Європи принесли з Центральної Азії слов'янськомовні да-юечжі та алани-торки і розповсюдили її їхні нащадки германці готи:

«Мені імponує думка О.О. Наглера та Л.А. Чіпірової у тому, що алани являли собою якусь воєнізовану групу кочівників, що не складала етнічної єдності [Наглер А.О., Чіпірова Л.А., 1985]. Цю ідею підтримав та розвинув М.Б. Щукін, а нещодавно до неї приєднався і О.В. Симоненко, внісши свої уточнення [Щукін М.Б., 1992; 1994; Симоненко О.В., 2003]. Вважаю, що ранні алани були невеликим, але потужним етнополітичним об'єднанням, яке прийшло з глибин Азії, з'ясувати точно, звідки зараз неможливо. Встановивши панування над частиною колишнього населення, яке раніше входило до складу аорсів, вони склали верхівку нового кочового об'єднання, що згодом отримало ім'я аланів. При цьому вони мали свою власну елітарну субкультуру, відмінними рисами якої були перераховані раніше новації в речовому матеріалі, і власною ідеологією, яка частково знайшла вираз у новому поховальному обряді. Така картина не є унікальною для давнини та середньовіччя» (І.В. Сергацьков, «Проблема становлення середньосарматської культури», <http://www.archeologia.ru/Library/Book/807fc56bdc96/page9>; http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/I_Sergackov_Pr_Sr_sarmat_Kultur.pdf);

«І справді, той самий Тацит, який розповідає про незначність князівського господарювання в Германії, говорить зовсім протилежно про тих (слов'янськомовних античних, – П.Д.) германських племен, які жили на Балтійському надмор'ї; саме, він свідчить, що «готи суворіше, ніж інші германці, підпорядковані були князям», і що «ругії і лемовії та всі тамтешні германські народи відрізнялися своєю покiрністю королям». Таке переважання міцного підпорядкування у надбалтійських германців тоді, коли вся (кельтсько-, балтсько- та слов'янськомовна, – П.Д.) Германія ще жила незалежними сім'ями, показує, здається, прямо на панування у них дружинного устрою. За всіх цих свідочств імен, способу життя та побуту, ми можемо з майже повною впевненістю визнати, що (слов'янськомовними, – П.Д.) германськими племенами на Балтійському надмор'ї були зайшли дружини, що підкорили там давніх мешканців, вендів, тобто слов'ян⁴⁵¹» (Олександр Гільфердінг, «Історія балтійських слов'ян», <http://flibusta.site/b/333527/read>);

«Про германців розповідали ще Юлій Цезар, який зустрічався з ними в середині I ст. до н.е., та історик Тацит, який вивчав побут і звичаї їх наприкінці II ст. н.е. За часів Цезаря це були переважно скотарі, мисливці й рибалки, без розвинутого землеробства. Земля оброблялася спільно великими родовими групами, а продукти згодом розподілялися між собою. Ще через 150 років землеробство стало основним заняттям. Землю почали ділити між так званими великими сім'ями, які містили три покоління родичів. Землі було багато, і довгий час її браку не відчувалося. Виникає ремесло і ринки збуту. Незначні справи роду і племені вирішуються старійшинами. Для найважливіших справ скликаються нарідні збори. У германців такі збори припадали на «щасливі дні» – при повному чи новому місяці. Приходили озброєними, згоду чи незгоду висловлювали, потрясаючи зброєю. Усі дорослі обшинники були одночасно воїнами, наявність зброї була ознакою вільного, повноправного члена племені. Шляхетні й багаті часто збирали навколо себе дружину і, за висловом Тацита, «віддавали перевагу здобуттю собі кров'ю те, що іншим діставалося потом». Звісно, така дружина добиралася без огляду на належність дружинників до того чи іншого роду» («Держава франків», <https://studentu.info/gosudarstvo-i-pravo/istoriya-gosudarstva-i-prava-zarubezhnyh-stran/derzhava-frankiv>);

«Письменник С.В. Алексеев в книзі «Слов'янська Європа 7 – 8 століть» пише, що до складу Пенківської культури Антів⁴⁵² входила локальна Мартинівська археологічна

⁴⁵¹ Насправді тоді ще кельтсько- та балтськомовних вендів – протослов'ян, – П.Д.

⁴⁵² Насправді нащадків як балтськомовних Роксолан, так і слов'янськомовних Грутуннів і Аланів-торків Черняхівської АК, а не північних кавказців Антів, – П.Д.

культура, яка була археологічним двійником військової і соціальної шляхти Антів у вигляді прямих нащадків сарматів Роксолан⁴⁵³. Авари розгромили військовий потенціал Антів⁴⁵⁴ і насильно включили переможених Дружинної Мартинівської культури до складу своєї дружинної культури, яка в науці отримала назву – Аварська археологічна культура. Авари (обри = ободріти? – П.Д.) з 7 по 9 століття створили в Східній Європі від річки Дунай до Південної Балтики свою імперію під назвою Аварський каганат. Російські (та українські, – П.Д.) археологи встановили, що Дунайська дружинна культура є прямим етнокультурним продовженням Аварської археологічної культури, як археологічного двійника Аварського каганату. Коли Аварський каганат зник з політичної мапи Європи, то на його місці відразу ж вкоренилася Дунайська дружинна культура. Більшість істориків і археологів називають людей Дунайської дружинної культури слов'янами, які дотримувалися сарматських поховальних обрядів, щоб підкреслити свій високий дружинний статус. В руських (давньоукраїнських, – П.Д.) літописах говориться, що слов'яни Київської землі Поляни прозвалися Руссю, а від них всі інші східні слов'яни. Самі Поляни є переселенцями «Норцями» (інша назва слов'янської держави Хорутанія у складі Аварського каганату). Ми вже знаємо, що російські (та українські, – П.Д.) історики та археологи встановили, що в Київську землю в 9 – 10 столітті переселилася слов'янська військово-дружинна культура під назвою Дунайська культура. Літописні Поляни – Норці⁴⁵⁵, що прозвалися Руссю, в археологічному плані були Дунайською дружинною культурою, яка дійсно зародилася на основі аварської культури на землях слов'янської держави Хорутанія на Середньому Дунаї» (Олександр Чуприна, «Передісторія Стародавньої Русі // Історія дружинної етнічної групи східних слов'ян» Розділ 3.1. Частина 3, <http://predistoriya-drevney-rusi.ru/istoriya-drevnej-rusi-2/istoriya-druzhinnoj-etnicheskoj-gruppy-vostochnyx-slavyan-razdel-3-1-chast-3/>);

«Ободритські городища⁴⁵⁶ мають зовсім інший вигляд: невеликі, з потужними укріпленнями, вони розраховані на вузьке коло людей, племінну шляхту та дружину, в той час як основна частина одноплемінників мешкала поблизу на укріплених передградях або відкритих селищах. Поряд з балтійськими в IX ст. відомі ободріти⁴⁵⁷ на Дунаї, поблизу від Белграда: мабуть, саме тут була основна, вихідна територія цього племені, звідки частина ободритів (ймовірно, після аварського вторгнення 568 р.)⁴⁵⁸ переселилася на північ, до Балтійського моря...» (Йоахім Херрман, «Ободріти, лютичі, руяни», <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000056/st056.shtml>);

«Перший каган жужанів на початку V століття носив ім'я Татар (кит. Датань), а самі жужані іменувалися в південнокитайських хронічках татарами (датань, тантань). Більшість дослідників згідна з тим, що жужані V – VI століть були пращурами європейських аварів, чие ім'я своєю чергою перегукується з назвою племені ухань⁴⁵⁹ у Маньчжурії [Кляшторний, Савинов, 2005, с. 55-57]» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«Зробив каган (жуань-жуанів / жужанів = авар / обрив, – П.Д.) і інше підприємство та підпорядкував собі людей племені отер⁴⁶⁰. Це одне з найсильніших племен в силу своєї

⁴⁵³ І античних германців Гарудів = Грутуннів, – П.Д.

⁴⁵⁴ Насправді нащадків як балтськокомовних Роксолан, так і слов'янськокомовних Аланів і Грутуннів, – П.Д.

⁴⁵⁵ Нашадки протоукраїнськокомовних остготів гарудів / гардінгів = гревтунгів / грутуннів = хорутан і українізованих балтів роксолан – хороти = хроси / руси, – П.Д.

⁴⁵⁶ Нашадків жуань-жуанів жунів-обрив а, можливо, і інкорпорованих ними нащадків таких же велетенських грутуннів хорутан, що суперничали і ворогували зі спорідненими їм велетнями гунами вільцями, – П.Д.

⁴⁵⁷ Нашадки слов'янськокомовних аварів / обрив, – П.Д.

⁴⁵⁸ Вочевидь, після розгрому аварського каганату франками та лангобардами / лангобардами, – П.Д.

⁴⁵⁹ А інша назва жужанів жуань-жуані перегукується з назвою племінного об'єднання гань-гунів (ганьсуйських жунів), що входило до складу племінної спілки юечжів = нюйчженів / чжурчженів, – П.Д.

⁴⁶⁰ Слов'янськокомовних *утіів / гутіів = тохарів = да-юечжі / отер, споріднених готам ютам / йотам та гунам ультинзурам = геатам / гаутам; адиг. «отэр» / *[г]отэр – «зграя, гурт», – П.Д.

численності та завдяки військовим вправам у повному озброєнні. Вони мешкають на сході, там, де тече річка Тип (Тарим, – П.Д.), яку тюрки, звичайно, називають Чорною. ...кажуть, серед скитських народів плем'я аварів є найбільш діяльним і здатним» (Теофілакт Сімокатта, «Історія», https://azbyka.ru/otechnik/Istoriya_Tserkvi/istorija/; <http://xwap.me/books/8201/Istoriya.html?p=62>);

«Авари – нащадки хіонітів⁴⁶¹, що мешкали у пониззі Сирдар'ї, де ними були залишені «болотні городища», виявлені С.П. Толстовим. Хіоніти – нащадки сакського племені хіаона⁴⁶². Вони не підкорилися тюркютам і тікали від них на захід⁴⁶³. Усього пішло 20 тисяч людей, до яких пізніше приєдналися ще 10 тис. угорців, розбитих тюркютами. Угорськими дослідниками зафіксовано, що 80% аварських черепів є європеїдними, а 20% належать до західносибірського⁴⁶⁴ слабкомонголоїдного типу. Візантійські історики називали аварів (обрів) «вархонітами». Слово «вар» («бар») або «уар» – «річка» – «було епітетом до етноніму – хіоніти; мабуть, «вархоніти» означало «річкові хіоніти» (в сенсі «прибережні, що мешкають на берегах річки»), які дійсно мешкали на берегах великої ріки»...» (Ігор Антонов, «Р.Г. Кузєєв про проблему ранніх тюрків у Волго-Уральському регіоні», <http://vatandash.ru/index.php?article=2200>; <https://na5ballov.pro/lib/drevrus/5205-antonov-iv-rail-gumerovich-kuzeev-ob-etnicheskoy-istorii-volgo-uralskogo-regiona-v-epohu-srednevekovya.html>);

«Термін керміхіон дволексемий: кермі / хермі / ермі + хіон, він тотожний поєднанням «harməga haun» пазендського та «karmig huon» зороастрійсько-пехлевійських текстів. Слово «karmig» (і його варіанти) означає «червоний»⁴⁶⁵...» (Ю.А. Зуєв, «Найсильніше плем'я», <http://s155239215.onlinehome.us/turkic/29Huns/Zuev/ZuevStrongTribeRu.htm>);

«Тюрки називали псевдоаварів племенем отер (єдиний раз у листі кагану) і завжди – вархонітами. Вони ж повідомили, що у племені отер⁴⁶⁶ два стародавні керманічі «були Уар і Хунні. Тому деякі з цих племен отримали назву уар і хунні». Отже, два племені або два роди – уар та хунні. З іншого боку, це були, мабуть, не племена в нашому розумінні, а великі об'єднання племен, бо трохи пізніше візантієць Сімокатта повідомляє, що втекло з тюркського полону ще три племені, числом 10 тисяч, і кожне мало своє ім'я, але «було родом з народу уар і хунні»... Самі псевдоавари називали себе уар, не інакше. Назву хунні практично не вживали. Чи маємо ми припустити, що уар – панівне плем'я⁴⁶⁷, а хунні – підлегла меншість⁴⁶⁸? Братське, дружне, але все ж таки не рівне. Мабуть, так воно й було» (Ігор Коломійцев, «Гаємниці Великої Скитії. Нотатки історичного слідопита», <https://readli.net/taynyi-velikoy-skifii-zapiski-istoricheskogo-sledopyita/>; http://loveread.ec/read_book.php?id=74608&p=1).

Отже, слов'янськомовні авари⁴⁶⁹, до складу яких входила і решта племен юечжі, були майже останньою частиною «змійного» етносу сарматів, що перебрався до Європи та частково до Бохаю та далі до Японії (так званий японцями нарід-вершник; япон. «norite» – вершник). Ті ж нащадки слов'янськомовних сарматів, що залишилися в Північно-Східному Китаї були асимільовані спочатку тюркютами, а потім монголами, що відносять до головних своїх пращурів нірунів також і жужанів, нащадками яких вважаються тохурагуди (тохари-гуди / гуттії) та дулати. Отже, серед монголів Чингізхана були і

⁴⁶¹ Слов'янськомовних керміхіонів – «червоних жунів = чи-ді» та да-юечжі / отер / *[г]отер, споріднених темно-червоношкірим псевдоаварам / обрам – жуань-жуаням; адиг. «отэр» / *[г]отэр – «згряя, гурт», – П.Д.

⁴⁶² Насправді жунського племені хіаона, – П.Д.

⁴⁶³ Разом з жуань-жуанями = обрами / псевдоаварами, – П.Д.

⁴⁶⁴ Насправді належали до східносибірського тунгузько-маньчжурського типу, – П.Д.

⁴⁶⁵ Точніше карміновий (темно-вишневий) колір шкіри горян гань-гунів (ганьсуйських жунів), – П.Д.

⁴⁶⁶ *Готер / гуттії = да-юечжі; адиг. «отэр» / *[г]отэр – «згряя, гурт», – П.Д.

⁴⁶⁷ Слов'янськомовне європеїдне плем'я, – П.Д.

⁴⁶⁸ Тунгузькомовна слабкомонголоїдна меншість, – П.Д.

⁴⁶⁹ Насправді гань-жуни, етнонім яких пізніше був переосмислений як «жуань-жуані» – «ті, що повзають, як змії»; кит. «жуань» – «повільно повзти, плазати»; піньїнь «Ruǎnguān / Rúgú» – «звиваючись, корчачись».

європеїди, що стали шляхетними родами в Московії та запровадили в ній слов'янську мову своїх пращурів разом з нащадками слов'янськомовної шляхти волзьких булгарів:

«Не заперечуючи наявності монголоїдного⁴⁷⁰ елемента в складі населення аварського каганату, слід зауважити, що ці локальні групи вельми нечисленні та губляться в загальній масі європеїдного населення аварського каганату» (Тібор Той, Берта Фірштейн, «Антропологічні дані до питання про велике переселення народів. Авари і сармати», http://lvb.lt/primo_library/libweb/action/dllDisplay.do?vid=LABT_VU1&docId=VUB01000444749&fromSitemap=1&afterPDS=true);

«Візантійські та західноєвропейські джерела (наприклад, Менандр, Павло Диякон) пов'язують аварів з гунами⁴⁷¹, вказуючи (Менандр) на схожість аварів з гунами, в звичаях і мові, або на генеалогічний зв'язок аварів з гунами (Павло Диякон). Вражав візантійських істориків явно східний звичай носіння аварами кіс⁴⁷²... Їхній стан, що ділився на дев'ять великих кіл обведених ровом і насипами⁴⁷³, «займає обидва боки Дунаю, звідки вони з лишком 250 років жахливим чином громили і тіснили навколишні народи»... Вся історія аварів – історія торгового або військового зв'язку їх з візантійськими провінціями, племенами та народами на околицях Дунаю, де вони в значній мірі асимілювалися місцевим населенням...» (Олександр Бернштам, «Нарис історії гунів», р. XII «Аварський каганат», <https://www.bookvoed.ru/files/3515/10/38/92.pdf>).

Вочевидь, співдружність двох галузей єдиного слов'яно-тунгузького суперетносу нірунів / норітів (нартів) – слов'янськомовних сарматів і тунгузькомовних чжурчженів / чжулічжень / нюйчжень / нюйчжі (кит. «Nǚzhēn», «Rǔzhēn» / *Рузкен)⁴⁷⁴ = *юечжі / ютії / гутії збереглася до часів Чингісхана та навіть і значно пізніше. Адже назву своєї спільної держави «Золота імперія» (китайською мовою – Цзинь) слов'яно-тунгузька (протоманьчжурська) шляхта перенесла як до Поволжя, утворивши там «Золоту Орду», так і до всього Китаю, фактично консолідувавши в єдину державу всі його сучасні народи. Метисовані ж нащадками європеїдів юечжів нечисленні нащадки тунгузькомовних чжурчженів поступово були ослов'янені в Європі разом з тубільцями Московії саме цими нащадками сарматів (юечжів) нірунами:

«[S 59] Частина розповідей про них буде наведена в історії про Добун-Баяна та Алан-Гоа. Ці племена монголів складаються з двох відділів: монголів [мугул]-дарлекіни та монголів [мугул]-ніруни. Під монголами дарлекін маю на увазі монголів взагалі, а під [монголами] нірун⁴⁷⁵ – тих, що походять із непорочних чересел, тобто з роду та чересел Алан-Гоа, оповіді про що є відомими та поширеними серед монголів. Розділ перший про тих, кого називають монгол-дарлекін. Вони є галузями та племенами, які ведуть своє походження від залишків монгольських племен нукуз⁴⁷⁶ і кіят, що колись пішли на Ергуне-кун, [де] і розмножилися. Були вони [ще] до часу Добун-Баяна та Алан-Гоа. Розділ другий про тих, кого називають монгол-нірун. Вони є тими племена, що походять із роду Алан-Гоа після смерті її чоловіка Добун-Баяна. Алан-Гоа належала до племені куралас,

⁴⁷⁰ У давнину лише злегка монголоїдного тунгузько-маньчжурського елемента, – П.Д.

⁴⁷¹ Фактично з тими ж самими жуань-жуанями – нащадками да-юечжі та інших слов'янсько- та тунгузько-маньчжурськомовних аланів-жунів / гунів, – П.Д.

⁴⁷² Носіння кіс – тунгузькомовними, а оселедців або кіс – слов'янськомовними псевдоаварами, – П.Д.

⁴⁷³ Кіл, подібних січам українських козаків, – П.Д.

⁴⁷⁴ Нюйчжі – «золоті, шляхетні» від кидан. «нюйгу» – золото. Монголів же, як і сарматів / сарбатів, та і річку Амур (тунг. «Мангу») пов'язували з сріблом (нан. «мэнгун», монг. «мэнгэн, мэнгэ» [mǒngǒ], евенк. «мэнун», кор. «еун» / *[m]eun – срібло). До того ж сріблястою річкою був не лише Амур, а і одна з двох його виток річка Аргунь (лат. «argenti» / *[s]arbenti, нім. «Silber» / *Serber < *Derber – срібло), на околицях якої в Ергуне-кун і виник улус «мунгу / *менгу», шляхтою в якому були нащадки аланів-торків і сарматів (сяньбі = сербів) слов'янськомовні кияти та ніруни. І, отже, етнонім монголи (менгу: нім. «Mensch» – особа, «Menschlich» – людина) є монгольською калькою етноніма серби (срібні, вільні).

⁴⁷⁵ Вочевидь, це були нащадки жуань-жуанів = нірунів – слов'янськомовних європеїдів сарматів (аланів) і співдружних з ними тунгузько-маньчжурськомовних слабкомонголоїдних дунху / тунгузів, – П.Д.

⁴⁷⁶ Племена, що були споріднені срібним булгарам – нукратам, а також пращурам суварів / чувашів і кумиків (тадж. «нукра», узб. «kumush», каз. «күміс», татар. «көмеш» – срібло), – П.Д.

що є однією з галузей монголів-дарлекінів. [Алан-Гоа], згідно з думкою та твердженням монголів, після смерті [свого] чоловіка завагітніла від променя світла, і від неї з'явилося на світ три сини; і тих, хто належить до роду цих синів, називають ніруни. Значення [слова] нірун є чересла. Вказівка на ці чисті чересла в тому, що вони [сини] походять від [надприродного] світла. Ті племена, що належать до роду Алан-Гоа та її синів, діляться на три частини в наступному підрозділі: Перша – ті, що походять з роду Алан-Гоа до шостого покоління, у якому був Кабул-хан. Усіх цих людей із [числа] синів, племінників та їхнього роду [уруг], незалежно називають нірун. Так само нірунами називають братів Кабул-хана та їхній рід...» (Фазлаллах Рашид-ад-Дін, «Джамі Ат-таваріх», Р. 4, https://www.vostlit.info/Texts/rus16/Rasidaddin_2/knigal/frametext4.html).

Тому-то майже ніяких слідів як монгольської, так і чжурчженьської (татарської) мови та не тільки в українській, а і в російській мові так і не залишилося. І ослов'янили туранців Московії перш за все шляхетні татаро-монголи Абдулови, Аксакови, Аляб'єви, Анічкови, Апраксіни, Ахметови, Балакіреви, Баскакови, Бахметови, Бачуріни, Башметови, Бердяєви, Булгакови, Буніни, Бухаріни, Годунови, Горчакови, Дашкови, Державіни, Єрмакови, Єрмолови, Кадишеви, Карамзіни, Касимови, Кутузови, Мансурови, Машкови, Мічуріни, Нарішкіни, Огарьови, Пешкови, Радіщєви, Рахманінові, Ростопчіни, Ртищєви, Рязанови, Салтикові, Саруханові, Суворіни, Суворови, Сулєшови, Тарханові, Тєніщєви, Тімірязєви, Тургєнєви⁴⁷⁷, Тютчєви, Урусові, Чаадаєви, Шадріни, Шалімові, Шєремєтєви, Юсупові, Якубові, Язикові та багато інших (<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/686162>).

І більшість цієї татаро-монгольської шляхти московитів була типовими європеїдами як і Чингісхан і його нащадки:

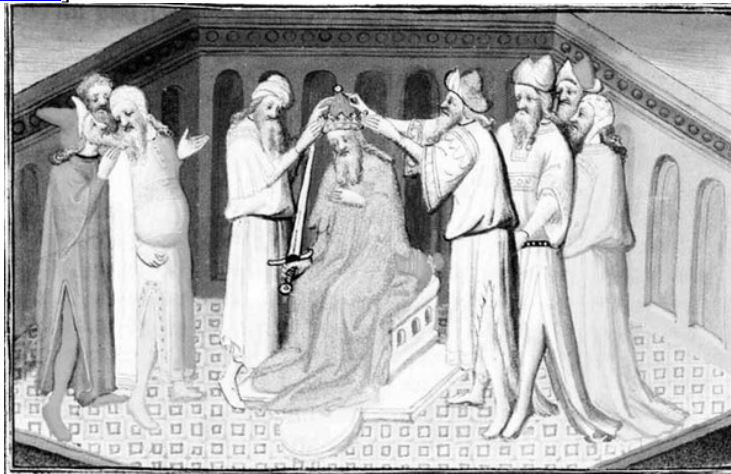
Зберігся китайський малюнок XIII – XIV століть, на якому зображений Чингісхан під час соколиного полювання (<https://arianasiresearch.files.wordpress.com/2015/10/screen-shot-2015-10-15-at-8-36-39-pm.png?w=660>, <https://www.amazon.com/o/ASIN/0863562884>). Як бачимо, на цьому малюнку коваль Чингісхан зображений зовсім не монголоїдом і, отже, є типовим нащадком слов'янськомовних темно-червоношкірих сарматів. Адже він має, як і маньчжурська шляхта середньовічного Китаю, зовсім не сплющене і не жовте, а добре профільоване і темно-червоне обличчя, великий ніс і, хоч і підстрижену, але ж густу чорну бороду. Та й зараз його незаангажовані дослідники зображають, як і його онука Бату Хана, хоч і не червонолицим, але ж носієм європеїдних рис без притаманної монголоїдам косоокості (<https://www.history.com/topics/asian-history/genghis-khan>):

⁴⁷⁷ Нан. «тургэнди», монг. «түргэн» – швидко.

«Що ж до татарського володаря Темоджина, то він високого та величного зросту, з великим чолом і довгою бородою. Особистість войовнича та сильна. <...> Ця людина⁴⁷⁸ мужня, рішуча, витримана, поблажлива до всіх, шанує Небо і Землю, цінує довіру та справедливість [«Мен-да бей-лу», 1975. С. 48, 49]...» (Чжао Хун, цит. за Ю.І. Дробішев, «Образ Чингіс-хана у середньовічних європейських джерелах», http://www.orientalstudies.ru/rus/images/pdf/journals/p_mongolica_23_2_2020_12_drobyshev.pdf).

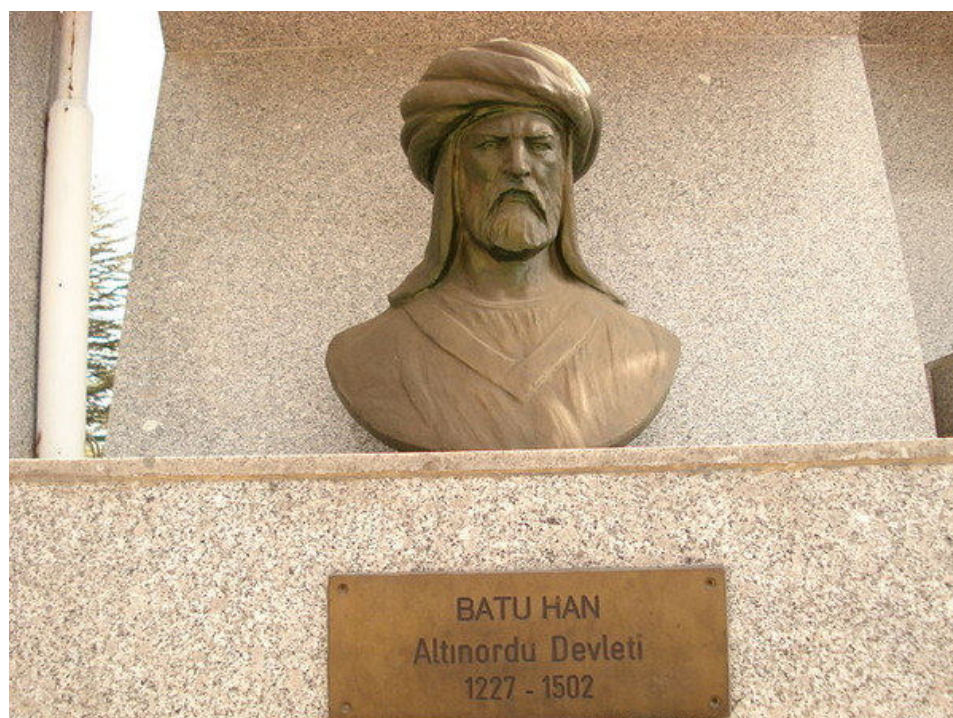
Та й Марко Поло вважає Чингісхана європеїдом, зображуючи його та інших нащадків сарматів жуань-жуанів – стародавніх монголів (мангу / менгу / менью / менву / менгули / моголи)⁴⁷⁹ такими ж вельми високими, довгоногими та довгобородими як і ті європеїди кияни та ніруни, з якими йому довелося спілкуватися в Центральній Азії [«Татари та монголи один нарід. Татари чи монголи? У монгольських військах не було монгольських коней», <https://kerchtt.ru/uk/tatary-i-mongoly-odin-narod-tatary-ili-mongoly-v-mongolskih-voiskah-ne/>]:

⁴⁷⁸ Довгобородий коваль Чингіз-Хан, що був нащадком європеїдів сарматів нірунів (слов'янськомовного шляхетного роду тунгузо-маньчжурів сяньбі / сербів), – П.Д.

⁴⁷⁹ Від тунгузо-маньчжурського слова «ман-гму / манггу / мангга», що означає «сильний, пружний, твердий» [Васильєв], а, можливо, і могутній наче змії, дракон чи янгол або бог (монг. «могой» / *мо[н]гой, лат. «anguis» / *[m]anguis, ест. «madu» / *ma[n]gu – змії; д.-кит. «tang» – «жахливий змії, дракон», лаос. «mangkop», тай. «mangk» – дракон; англ. «angel», грец. «ἄγγελος» / *[μ]ἄγγελος – янгол; аустр. «Бонг» – «бог Сонця»). Від прасл. *mangemti > *moęęti > *mogti – могти; гот., д.-в.-нім. «tagan», італ. «taggio», ісп. «тауо, тау», англ. «тау», монг. «май», індонез. «mei», блг. «мога» – «могти, могли, можемо»; «намагáтися» – «старатися; домагатися; прагнути»; кит. «néng» / *méng – спроможний, «nénggòu» / *ménggòu – змогли; індонез. «mungkin», узб. «tumkin», кирг. «мүмкүн», тадж. «мумкин аст» / *«мунгин аст» – можливо; дан. «māske» – може; кор. «manh-eun», в'єтн. «manh mē» – могутній; в'єтн. «manh» – сильний, нан. «мангади» – сильно; гот. «mahst» / *ma[n]hst, д.-в.-нім. «maht» – сила, пол. «мос» – «сила, міць»; маньчж. «mangga» – твердий; евенк. «māñā» – пружний; англ. «man», грец. «άνδρας» / *[μ]άνδρας – «мужик, чоловік». Або від пра-і.е. *men[e]gh- / *mon[e]gh-; д.-англ. «manig», англ. «manу», кор. «manh-eun» – «багато, безліч, чисельні»; д.-ірл. «menicc» – «частий, численний»; гот. «manags» – «багато, багато хто», д.-в.-нім. «manag» – «інший, деякий»; порт. «um monte de», індонез. «banyak» / *manуag, д.-укр., ст.-сл. «мъногъ», блг. «мно́го», срб.-хрв. «мно́го», слв. «mnòg, mnóga», чес., словц. «mnohý, mnoho», пол. «mnogo» – «мно́го, багато».

Насправді і Бату Хан не був типовим монголоїдом. До наших днів дійшли його погруддя, що належать Туреччині:

та його реалістичне зображення (<http://danaqaz.kz/barlyk-nomirler/2017/9-10-38/item/617-batu-khan-sajyn-1255-653>):

«Батий – фактичний засновник першої російської держави – Золотої Орди. Не можна забувати, що Батий ще й названий батько першого великого росіянина – засновника Москви, «святого» Олександра (Неврюя) Невського, за якого він зокрема видав свою дочку. Завдяки чому у крові московських князів з'явилася крапля крові Чингізхана. Крапля, наявність якої стала обов'язковою умовою при претензії на трон... Насправді подвиг Батия полягає в тому, що він став тим щитом, який врятував Росію від згубного впливу Заходу! Він зупинив просування цивілізації на Схід! Бату врятував Росію від найгіршої долі, від поглинання розбещеним Заходом, від втрати унікальної неповторної рабської ідентичності!.. «Ця країна взагалі дуже гарна, добра і родюча, але нарід у ній грубий, неосвічений, мішкуватий, невічливий і ні на що не придатний; причиною того самі росіяни, тому що уряд тримає їх так строго і міцно, як невільників і кабальних рабів. Вони і не хочуть навчитися нічому пристойному та чесному, нікуди не виїжджають зі своєї землі, а всі сидять удома, вважаючи, що місто Москва – єдине у світі, і великий їхній князь – наймогутніший і найбагатший государ із усіх королів, не думають, що йому є рівні за багатством і могутністю, пишнотою і величчю. Тому вони так і горді й чванливі розумом і серцем, зневажають усі інші народи і надають своєму великому князеві таку повагу, такі почесні та послуги, наче він не государ їхній та правитель, а сам Бог» [шведський дипломат та історик Петро Петрій де Ерлезунда (1570 – 1622)]...» (Олег Чеславський, «Грозний, Сталін і... Батий!», <https://www.liveinternet.ru/tags/батий/>, <https://www.liveinternet.ru/users/4798140/post402558253/>).

Спорідненими справжнім стародавнім монголам нірунам (сарматам жуань-жуаням) є не тільки більшість споконвічних слов'ян, а і отюречені нащадки слов'янськомовних волзьких болгарів (караболгарів і каракозарів гунів-савірів) чуваші = суази / *сувари⁴⁸⁰, що мають сарматський субклад **R1a1a1b1a1 / R1a1a1g (M458)** чоловічої Y-ДНК гаплогрупи та теж є чорнявими та брахікефальними європеїдами. Але ж вони, як і горяни даури = *таври > савіри, гольди, нанайці і маньчжури та й їхні пращури нюйчжі, вочевидь, пов'язували себе на відміну від монголів зовсім не з сріблом, а з червоним золотом⁴⁸¹. Інші ж народи могли пов'язувати їх етнонім, як і етнонім сіверян, з темно-червоним і навіть майже чорним чи пізніше лише смаглявим кольором їхньої шкіри⁴⁸².

«Лінгвістично чуваші, перш за все, цікаві тим, що є єдиним народом, який говорить вимерлою болгарською мовою, так званої болгарської гілки, що включає козарську та болгарську мови. На думку багатьох дослідників [Білих, 2006] саме мовна приналежність визначає основну гіпотезу походження чуваського етносу, яка передбачає, що пращурами чувашів є волзькі болгары [Іванов та ін., 2000]. Іншу точку зору про походження чувашів висловлює О.П. Смирнов, на думку якого чуваський етнос склався на основі осілих фіно-угорських народів Волзько-Уральського регіону, на яких вплинули, через своє становище в краї, болгары-сувари [Смирнов, 1951]» (Наталія Трофімова, автореф. дис. «Мінливість мітохондріальної ДНК та Y-хромосоми у популяціях Волзько-Уральського регіону», <https://www.dissercat.com/content/izmenchivost-mitokhondrialnoi-dnk-i-y-khromosomy-v-populyatsiyakh-volgo-uralskogo-regiona>);

«З погляду антропології основна маса чувашів відноситься до європеїдного типу з невеликою часткою монголоїдності. Дослідження науковців показали, що, монголоїдні риси спостерігаються лише у **10,3** відсотка чувашів, з них: – 3,5% (тобто відносно всього населення лише 0,36%, – П.Д.) відносно чисті монголоїди; – 63,5% (6,54%) змішаний монголоїдно-європеїдний тип з переважанням європеїдних характеристик; – 21,1%

⁴⁸⁰ Від прасл.-і.е. *su-verg < *su-berg – «найвищий, самий верхній»; евенк. «сувэрэ» – вершина, швед. «suverän», франц. «souverain» – «найвищий, верховний»; кит. «zhǔchí rén», англ. «sovereign» – «суверен, правитель, господар»; гінді «savāra», тадж. «савора», узб. «suvori», франц. «cavalier» – вершник; снскр. «suvīra» – мужній; «su-vīra» – «мужність, доблесть, військо з героїв»; «sāvīra» – «сильний, могутній».

⁴⁸¹ Кидан. «нюйгу», снскр. «su-varṇa, суварча», марат. «s[u]varṇa», телугу «s[v]arṇa», комі-перм. «зарниа», осет. «зарин», курм. «zêr» – золото.

⁴⁸² Перс. «seu», вірм. «севері» – «чорний, темношкірий»; англ. «swart» – «темний, смаглявий», ісл. «svört» – «чорний, смаглявий».

(2,17%) різний [інший] європеїдний тип: темнозабарвлені, русяві, світлоокі; – 5,1% (0,53%) сублапоноїдний тип із слабкими ознаками монголоїдності» («Характерні риси зовнішності чувашів. Антропологічні ознаки», https://чув.рф/137-appearance_chuvash.html);

«1. На початку X століття на лівому березі Волги існували з одного боку болгарські племена, – в основному три: власне болгарі, ескел і барсула, – з іншого боку велике плем'я чи «нарід», що мав ім'я «с'аваз» чи «суаз», яке до числа болгарських племен не належало. Племя це мешкало у районі ріки Утки, а може бути вже в той час частково на правому березі Волги. 2. Мова цього племені чи «народу с'аваз», можливо, вже в той час була болгарською, але з деякими діалектичними особливостями, в тому числі з наявністю звука «з» чи «ç» на місці декотрих болгарських «р», а також, імовірно з переважанням глухих приголосних. Сама назва племені є «ч'аваш...» (А.П. Ковалевський, «Чуваші та болгарі за даними Ахмеда ібн-Фадлана», <https://www.academia.edu/39203617>).

Тунгузькомовні темно-червоношкірі гуни савіри (каракозари) як на Далекому Сході, так і на Північному Кавказі мешкали черезсмужно з дружніми їм слов'янськомовними темно-червоношкірими аланами-торками (гунами ультинами – пращурами уличів):

«Потрібно звернути увагу на думку А.Д. Удальцова про те, що хуни Птолемея відносяться до алано-сарматських племен. У всіх повідомленнях про зіткнення варварських племен алани і гуни практично завжди виступають разом. Практично відсутні навіть свідчення про пряме зіткнення гунів і аланів. Так, наприклад, проти Радагайса Стіліхон уклав альянс з аланами та гунами. Ам'ян Марцеллін, наприклад, каже, що «вестготи закликали на допомогу зграї гунів та аланів». З подібних повідомлень (де алани та гуни виступають разом) можна скласти цілу таблицю. Згодом уже «гунів» Північного Кавказу називали то гунами, то савірами, то козарами. Прокоп Кесарійський так і пише: «гуни, звані савірами...» або: «Тим часом Кавад відправив інше військо в підвладну римлянам Вірменію... з ними було три тисячі гунів, так званих савірів, найвойовничішого племені...». Тут доречно навести повідомлення Прокопія Кесарійського і про те, що «...задовго до цього йому (Гувазу – А.Г.) вдалося укласти альянс з аланами та савірами...». Цікаво, що це джерело локалізує гунів неподалік Лазики і саме тому Гуваз хотів встановити контроль над Лазикою, оскільки у цьому разі він вважав за можливе захистити Іран від вторгнень гунів. Примітно, що стара назва Дігорської ущелини (Північна Осетія) – Савір-кому (букв. «Савірська ущелина»). У тій же Дігорській ущелині знаходяться гірські вершини Тенгір-цау (букв. «Гора Бога Тенгірі») та Савартизон-хох (букв. «Савірська вершина»), Савір-дон (Савірська річка), джерело Савір. Немає сумнівів у тому, що це не савірські назви, а іранські назви країни савірів, дані самій ущелині та топонімам прийшлими пращурами іронців, що й закарбувалося в цих іронських назвах колись тюркської⁴⁸³ Дигорії. Загалом у Північній Осетії понад 200 тюркських топонімів!

⁴⁸³ Насправді тоді ще тунгузько- та слов'янськомовної. Адже їхні нащадки карачаївці та балкарці, що зараз із монголоїдних рис мають лише епікантус, отюречилися значно пізніше. Та і сучасні мови цих нащадків

Проте ретельний аналіз античних, вірменських, грузинських та албанських джерел про гунів не залишає сумнівів у тому, що «Царство гунів» розташовувалося саме у Центральному Передкавказзі. Так, у двох джерелах, «Вірменській географії» та «Історії Агван» Мойсея Каганкатваці, містяться цінні відомості про локалізацію «Царства гунів». Особливо цікаві дані «Історії агван», сюжет про місію Ірсаїла до гунів та опис цього маршруту... «Відроги Кавказьких гір, звернені на північ заходу, доходять до Іллірії та Тракії, а звернені на південь – на сході досягають до тих самих проходів, якими гуни, що там мешкають, проходять у землю персів і римлян; один із цих проходів називається Тзур, а інший носить старовинну назву Каспійської брами. Всю цю країну, що простягається від меж Кавказу до Каспійської брами, займають алани; це – плем'я незалежне, здебільшого воно було близьким з персами та ходило походами на римлян та інших ворогів персів... Тут мешкають гуни, так звані сабіри, та деякі інші гунські племена. Кажуть, що звідси вийшли амазонки...». Знову ми маємо дивовижне повідомлення про спільне проживання гунів та аланів на одній території... Тісне зіткнення та змішання гунів з аланами відбувалося біля Чегемської та Баксанської ущелин, Кисловодської улоговини та прилеглих Передкавказьких степів. Ця версія не нова та вже й не раз висловлювалася авторитетними науковцями. Тому Жан Шарден не просто каже: «Мешканці Кавказу становлять ту войовничу нарідність, що так прославилася під ім'ям гунів, яка розпалася тепер на різні дрібні племена... Ці карачеркеси (карачаївці – А.Г.), як їх звать турки, тобто «чорні черкеси», становлять північну галузь...» ... Л.Н. Гумільов необгрунтовано називає савірів фіно-угорським народом, що прийшов із Сибіру. Повна неспроможність такої думки очевидна. У антропологічному типі гунських поховань Північного Кавказу повністю відсутній монголоїдний тип (угорські народи Сибіру відрізняються сильним монголоїдним елементом). Відсутній значний угорський мовний елемент на Північному Кавказі. Угорські мовні елементи є у карачайсько-балкарській мові, але пов'язані з найдавнішою епохою, коли урало-алтайські та тюркські народи лише починали формуватися... Дослідники відзначають, що проникнення савірів далеко в гірські райони Центрального Кавказу та їх вплив тут були надзвичайно великими, особливо звертаючи увагу у зв'язку з цим на той факт, що свани досі називають карачаєво-балкарців савірами. У літературі все частіше звертається увага на факт великої концентрації гунських пам'яток у гірській Балкарії та Карачаї, що говорить, на думку дослідників, про масову міграцію гунів (савірів) у гори Центрального Кавказу та участь їх у етногенезі карачаєво-балкарців та кумиків» (Ахмед Глашев, «Козари та гуни Північного Кавказу», https://www.academia.edu/35387102/KHAZARS_AND_THE_HUNNS_OF_THE_NORTHERN_CAUCASUS?email_work_card=thumbnail&li=0).

«Вочевидь, робота з М.І. Артамоновим і з його «Історією козар» дозволила Л.Н. Гумільову викристалізувати свою думку про походження чувашів, яку він виклав у статті «Гуни» «Радянської історичної енциклопедії» (1963). Всього одна коротка пропозиція: «Залишки гунів, відтіснені волзькими булгарами на північ, брали участь у етногенезі чуваського народу» – дає нам два важливі висновки: 1) чуваші – залишки гунів, а не частина булгар; 2) спочатку, після 463 р., вони були відтіснені булгарами на Середню Волгу, а потім туди через два з половиною століття козари витіснять самих булгар» (А.С. Сараєв, «Походження та етнічна історія чуваського народу у працях Л.М. Гумільова», <https://www.academia.edu/39722972/>).

На те, що пращури більшості чувашів темно-червоношкірі горяни гуни савіри (жуни сувари), караболгари та каракозари прийшли до Європи з Далекого Сходу разом зі слов'янськомовними темно-червоношкірими сарматами та аланами-торками свідчить велика кількість чувасько-евенкських та чувасько-корейсько-японських лексичних ізоглос, більшість з лексем яких мають праслов'янське походження подібно тим, що приналежать до концепту «дербінг» – «свобідний, вільний; слуга; робітник; чистити,

мають дуже багато лексичних сходжень як з тунгузько-маньчжурськими мовами, так навіть і з японською мовою.

очищати; дерти, луб, кора, деревина; дьоргати, смикати, дорога, шлях; обличчя, лоб, череп; черево; ярмарок, дерібан; горяни; тервінги, черв'яни, серби, сармати; араби, арамейці, вірмени та інше»:

чув. «тарсә» / *тарбә < *тәрб- > *сәрб-, евенк. «кәлүмә» / *[c]кәлүбә < дәрүбә > *склаб- > *склав-, «гәрбән» / *сәрбән < *тәрб- < *дәрб-, япон. «dorei» / *der[b]ei – слуга; чув. «ирёк» / *[c]ир[б]ёк < *дёрб-, «шалпар» / *салбар < *сәрб- < *тәрб- < *дәрб-, евенк. «дэрүмкйн» / *дәрбкйн[г], «чумку» / *ту[р]бгу < *дэ[р]бгу, «тынмукйт» / *тәрбукйт < *дәрб- – «слобідний / свобідний, вільний; де[р]белий»; чув. «тирпейлө» / *дирбейлө – «вільний від броду; чистий»; евенк. «дылам» / *дыраб – «чистий [про звук]»; чув. «сул» / *дул, кит. «dàolù», кор. «dolo», себ., яван. «dalan», япон. «dōgo» – «звільнений від рослинності прохід; дорога, шлях»; чув. «сурәк» / *дур[б]әк, евенк. «дәрбилгәчә, дэлпәргәчә» – «вільний проміжок [в суцільній деревині]; тріщина», «дәрбилгә-мй / дэлпәргә-мй» – тріснути; чув. «чәрмала», «тәлпала» / *дәрбала, евенк. «талумәде-мй» / *дарбәде-мй, монг. «цууранхай» / *диур[б]анг-, «урах» / *[д]ур[б]а[н]г – «дербти / дерти, здирати [шкіру, луб, кору]»; чув. «тир» / *дәр, маньчж. «sukū» / *sukū[ra] – шкіра, чув. «чөрей» / *д'ёрәб, нан. «дэрәл» / *д'ерәб, евенк. «дэрә» / *д'ерә[б] – «поверхня голови, що вільна від волосся; обличчя»; евенк. «дәллә» / *д'ерә[б] – «череп, лоб», кит. «tóugǔ» / *dórbǔ – череп; чув. «хуп» / *луб, «хупә» – «луб, кора», нан. «хоракта», діал.-евенк. «эрәктә» / *[д]эрәбтә – кора, евенк. «дәллә» / *дәрбә- – «кора, поверхня дерева; деревина»; чув. «хәрәмла» / *дәрәбла – «звільняти від кіптяви, броду; чистити», евенк. «гәрбә-мй» / *дәрбә-мй – «звільняти, очищати дерево від гілок; обрубувати суччя», чув. «сарамас» / *дарабас – «роздітий, голий, оголений [первинно про обдертий стовбур, що не має гілочок]», евенк. «чиримчә» / *дирибчә – «дикі [вільні] рослини: цибуля чи часник, що не мають гілочок; черемша / *деребша»; чув. «сельдерей» / *дерберей, япон. «serogi» / *der[b]ogi, кор. «selleoli» / *derbeoli, монг. «селөдерей» – «дика [некультивована, вільна] рослина; селера»; чув. «ярмәркка»⁴⁸⁴ / *[д]әрб[т]орг- – «відторгання, торгівля за вільними цінами; ярмарок», евенк. «дярбан» / *дәр[и]бан, *дәрб[т]ор[г] – «велике стійбище; ярмарок»; евенк. «ирэмймәтчә-мй» / *[д]әрб- – «ходити [в гості]»; маньчж. «yabumbi» / *[d]ya[r]bumbi, кит. «yóuli» / *[d]yóuri – «ходити [повільно]» (слова, що походять від праслов'янської лексики *derbing > *terb[ing] > *s[e]rb > [*srb // *sueb-] > *slebodan > slob[od]an > sloven > slav- // sveb[odan] > svav – «слобідний / свобідний, вільний; свеб = серб; шваб / слав = словен; германець / гермундур = серменд / жирмунт» і є спорідненими лексемам: *derib > dulib – «вільна, нежняжа людина; дуліб»⁴⁸⁵; *paderbnyk > *paserbnyk – «нерідна = вільна дитина»; *derbun[g] > *tē[r]vun > tivun – «вільнонаймана людина = слуга в Київській Русі; тивун»; прасл.-і.е. *derb^h- – «геребити / *дербити; шкрябати; здирати; злупити; зрізати [звільнюючи від чогось]»; прасл. *der[b]ga[m]ti > *d^hrgati – «звільняти від рослинності; дьоргати, смикати, тягти, рвати»; *der[b]ga > *dorga – «звільнений від рослинності прохід, проїзд; дорога, тропка, стежка»; *der[bm]ti > *derti – «дерти, здирати; звільняти від кори чи будь-якого іншого поверхневого шару»; *derbo > *dervo – «звільнений від кори будівельний матеріал = деревина»⁴⁸⁶; *derbo < *derdo > *žrdio – «вільна частина будь-чого суцільного = отвір; шийка великої посудини для вина; жерло»; *derba > *torba > *korab – «вільна ємність для речей; торба, короб»; *derb' > *želbь –

⁴⁸⁴ Можливо, це вже пізня форма слова, що суттєво змінилася під впливом російського слова «ярмарка».

⁴⁸⁵ Даури > таври / тев[к]ри > савари / савіри / суvari, севера = сіверяни > гебри, гавеляни / гевели > каурави, кавари; *деріби = дуліби > тервуняни / *терви = тервінги > серби / сорби, сорти / сарти, кельт. «сліаби» = *слави = сваи > хороти / хорутани, хорали, хорвати > гаруди, герули > карпи, карінти, кроати; далмати > серменди / сармати / сарбати > галмати; д'араби, д'арамейці, д'армяни [вірмени] – «горяни; вільні люди».

⁴⁸⁶ Раніше як праіндослов'яни, так і більшість праіндоевропейців використовували для позначення дерева та деревини інший термін, пов'язаний не зі звільненням дерева від кори, а з дуже великою його висотою: *mond < *bond / *bend < *bord / *berd < *berg – «височина; висока рослина; дерево, деревина»; лат. «mont-» – «височина, гора»; нідерл. «boom» / *boon[d], нім. «Baum», алб. «pemë» / *bemë, лит. «medis» / *be[n]d- – дерево; англ. «wood» / *bo[n]d, франц. «bois» / boi[n]d, порт. «madeira», ісп. «madera» / *ma[n]dera, ірл. «(adh)maid», лит. «medienos» / *be[n]d- – деревина.

«пристрій для вільного стоку води; жолоб»; **derbent* – «вільний прохід»; *[*su*]*derb*[*m*]*ti* > **serbti* – «звільняти [очищати⁴⁸⁷] від домішок метал»; *[*su*]*derebro* > *sudrabs*, *serebro* – «очищений метал; срібло⁴⁸⁸»; **derbo* > **červo* – «вільна від будь-чого порожнина; черево⁴⁸⁹»; **derb* > **čerp-*, сомал. «*dharbaaxo*» – «кістяк голови, звільнений від мозку; щось обдерте; череп»; **derberey* > **serberey* > **selderey* – «вільна [дика, некультивована] рослина; сельдерей»; *[*d*]*reb-* > **revenь* – «вільна [дика, некультивована] рослина; ревінь»; **d'arbus* > **harbuz* – «звільнений плід [від гудини-матері]; **derb* > **terv* > **čŕgvь* – «вільний прохід для їжі; черв'як, хробак; змія»; **derbec'* > **žerbec'* – «звільнившись з черева та ще досі вільний від вузди кінь, тобто жеребець»; **derbec'* > **vorbьсь* – «вільний, дикий птах; горобець»; **derab* > **žeravь* – «вільний, дикий птах; журавель»; **derb*[*t*]*org* > **jermark* > **jārmak* – «торгівля за вільними цінами; ярмарок»; **deryban*⁴⁹⁰ – «звільнення нерухомості від державної опіки»; **dereb* > **žerbyjь* – «спосіб звільнення вій відповідальності за прийняте рішення, уживаний з метою довільного встановлення певної черговості, прав та обов'язків на що-небудь, оснований на випадковості; жереб»; **deribat* – «довільне похідне; дериват [споріднене лат. «*derivatus*» – відведений]»; прасл. **derbend* > **sermend*, нім. «*Diener*» / **De*[*rb*]*ner*, лит. «*tarnas*» / **der*[*b*]*nas*, вірм. «*tsarra*» / **tsarba* < **derba*, лат. «*servus*»⁴⁹¹ / **derbus* – «вільна, незалежна людина, що прихильна до когось; слуга»; лтс. «*brīvība*» / **d*[*e*]*rib-*, лаос. «*seliphab*» / **derib-*, узб. *erkinlik* / **[s]er*[*b*]*kin-* < **derb-* – свобода; англ. «*derby*» – «висока непокрита [звільнена від покриття] посудина; котелок»; турец. «*serbest*» / **derb-* – «вільний, безкоштовний»; перс. «*talk*» – визволитися; лит. «*drabažas*» – «відпала кора»; рум. «*țelină*», блг. «*целина*» / **дер*[*б*]*ина*, мкд. «*целер*», словц. «*zeler*», чес. «*celer*» / **der*[*b*]*er* – селера; грец. «*δρόμος*», рум. «*drum*» / **d*[*e*]*rub*, порт. «*saminho*», франц. «*chemin*» / **de*[*r*]*bin*, лтс. «*ceļu*» / **deru*[*b*] – «дорога, шлях»; н.-луж. «*jermank*», «*jermark*» / **der*[*b*]*mark* < **derbtorg*, адиг. «*ермэлыкь*» / **[д]эрб*[*т*]*орг* – «торгівля за вільними цінами; ярмарок»; франц. «*marche*», англ. «*market*» / **torget* – «ринок, торг»; англ. «*bargain*» / **torgain*, нім. «*Markt*», лит. «*derėtis*» / **der*[*b*]*ėtis* – торг; галис. «*burato*» / **durabo*, словц. «*diera*» / *dier*[*b*]*a*, хрв. «*гура*» / **[die]ruba*, мкд. «*дупка*» / **ду*[*р*]*бка* – «вільний прохід через перепону; дюрка, дірка»; япон. «*kubo*» / **du*[*r*]*bo*, тадж. «*холй*» / **дорй*[*б*], англ. «*hollow*» / **dorob*, лтс. «*dobi*» / **do*[*r*]*bi*, пол. «*dziupla*» / **dziurba* – дупло; япон. «*karappo*» / **darabo* – «незайнятий, вільний; порожній»; пол. «*dziurawy*» / **diuraby*» – дірявий).

Вочевидь, гуни (жуни) савіри (темношкірі) були антропологічно змішаним народом – так званими зараз, гуранами. Їхня шляхта була нащадками слов'янськомовних сарматок,

⁴⁸⁷ Баск. «*garbi*», лит. «*švarus*» / **dar*[*b*]*us*, лтс. «*tīrs*» / **dīr*[*b*]*s*, малай. «*bersih*» / **der*[*b*]*sih* – «звільняти від шкірки, кожури, бруду; чистити».

⁴⁸⁸ Лтс. «*sudrabs*», «*sidrabs*», лит. «*sidābras*», гот. «*silubr*», д.-в.-нім. «*silbar*, *silabar*», д.-англ. «*seolfor*, *siolofr*», д.-фриз. «*sēlover*», д.-ісл. «*silfr*», франк. «*снідерл*», англ., швед. «*silver*», с.-в.-нім. «*Silber*», япон. «*shirubā*» – срібло; пекче «*siri*» – метал; акк. «*sarpu*» / **darbu* – «очищене срібло [праіндослов'янське запозичення]», «*sarapu*» / **darabu* – «очищати, виплавляти».

⁴⁸⁹ Праіндосл. **derbhañ* > **sārbhañ* > санскр. «*gārbhañ*» – «материна утроба, черево [вільна утроба]; зародок».

⁴⁹⁰ Цей термін, що хоч і має праслов'янське походження, сучасні слов'яни, вочевидь, запозичили у евенків.

⁴⁹¹ Отже, слугами, як і славетними слов'янами чи склавинами, на відміну від прислуги можуть бути лише самодостатні та вільнолюбні люди, а зовсім не поневолені люди, а тим паче і не добровільні раби (холопи): «Служити б радий, прислужуватись тошно» [Грибоєдов]. Маньчж. «*gebu*» / **de*[*r*]*bu*, нан. «*гэрбу*», евенк. «*гэрбй*» / **дэрбй* – ім'я; евенк. «*гэрбэн*» / **сэрбэн* < **тэрб-* < **дэрб-*, «*кэлүмэ*» / **[с]кэлүбэ* < *дэрүбэ* > **склаб-* > **склав-*, япон. «*dorei*» / **dor*[*b*]*ei*, «*sābanto*» / **dā*[*r*]*banto*, монг. «*зарц*» / **дар*[*б*]*ц*, чув. «*тарсә*» / **тарбә* < **тэрб-* > **сэрб-* – слуга; евенк. «*дэрүмкйн*» / **дэрбкйн*[*г*], «*чумку*» / **ту*[*р*]*бгу* < **дэ*[*р*]*бгу*, «*тѳнмукйт*» / **тэ*[*р*]*букйт* < **дэрб-*, чув. «*ирёк*» / **[с]ир*[*б*]*ёк* < **дёрб-*, «*шалпар*» / **салбар* < **сэрб-* < **тэрб-* < **дэрб-* – «слобідний > свободний, вільний»; нан. «*дэбомби*» / **дэ*[*р*]*бомби*, себ. «*trabahante*» / **darbahante* – робітник; нан. «*дэбон*» / *дэ*[*р*]*бон* – праця (від прасл. **derbing* – «вільний; послужливий; іменитий; родовитий; шляхетний; володар гербу»; лит. «*darbuotojas*» – «слуга, працівник»; бенг. «*sramika*» / **d*[*a*]*rbika*, катал. «*treballador*» / **derballador*, порт. «*trabalhador*», франц. «*travailleur*» / **darbailleur*, лтс. «*darbiniece*», лит. «*darbininkas*», нім. «*Arbeiter*» / **[D]arbeiter* – робітник; лит. «*tarnas*» / **dar*[*b*]*nas*, алб. «*shërbëtor*» / **dërbëtor*, англ. «*servant*», лат. «*servus*», італ., порт. «*servo*» / **derbo* – слуга; лат. «*private*» / **d*[*e*]*ribate* – приватний; англ. «*tear*» – дерти).

що одружували своїх синів переважно з жінками дружніх алано-сарматських племен. Адже навіть до самого падіння маньчжурської династії Китаю його імператриці одружували своїх синів лише на жінках зі шляхетного європеїдного роду нірунів (ніра). І навіть наложниць для майбутніх імператорів Китаю обирали переважно саме з цього славетного роду.

Можливо, українські князі монгольського походження Глинські (Мамаї) теж були не лише ковалями киятами⁴⁹², а і нащадками слов'янськомовних горян нірунів [тунгузько-маньчж. «ниравй»]⁴⁹³ = аланів / асів = гунів / жунів = «зміїв» (монг. «нуруу», маньчж. «alin», швед. «åls», евенк. «гуңукā», япон. «une», порт. «cume» / ***gune** – гірський хребет):

«Зібравшись усі разом, вони заготували в лісі багато дров і вугілля цілими харварами, зарізали сімдесят голів биків і коней, здерли з них шкури і зробили [з них] ковальські хутра. [Потім] склали дрова та вугілля біля підніжжя того косогору і так обладнали те місце, що разом цими сімдесятьма хутрами стали роздмухувати [вогонь під дровами та вугіллям] доти, доки той [гірський] схил не розплавився. [В результаті] звідти було видобуто безмірну [кількість] заліза і [разом з тим] відкрився і прохід. Вони всі разом відпочували та вийшли з тієї тіснини на простір степу. Кажуть, що роздувала хутра головна гілка [племені], що походить від Кияна» (Фазлуллах Рашид-ад-Дін, «Зібрання літописів», https://www.vostlit.info/Texts/rus16/Rasidaddin_2/kniga1/rametext4.html).

Але все ж таки «козацько-дружинна культура» українців-русів походить зовсім не від споріднених їм аварів чи нірунів (д.-кит. Rūzhēn / *Рузкен), що розчинилися в різних як тюркських і псевдогерманських, так і слов'янських народах, а саме від готоаланів, які були нащадками слов'янськомовних сермендів / германців:

«О. Кунік ... запропонував у 1875 р. інше пояснення: він вказав на можливість зв'язку імені Русі з епічним прізвиськом готів «Hreidhgotar», для якого він відновлює більш давню форму «Hrōthigutans» («славні готи») ... Думку Куніка розвинув у новому напрямі Будилевич, у доповіді, читаній на московському археологічному з'їзді. Він і історично, та етнологічно ставить Русь у зв'язку з готами, а її ім'я – з готською основою «hrōth»⁴⁹⁴, намагаючись, таким чином, замінити «норманську» теорію «готською»...» (Ф.А. Брокгауз, І.А. Єфрон, «Енциклопедичний словник // Русь, походження назви», <http://www.bibliotekar.ru/ber/286.htm>).

В «Етимологічному словнику української мови» (гол. ред. О.С. Мельничук, http://litopys.org.ua/djvu/etymolog_slovnyk.htm) спорідненому етноніму «грутунни» слову «гридь»⁴⁹⁵, що означає нижню верхівку княжої дружини (молодшу князівську дружину, – Ушаков, <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/782970>), зіставляється, як близьке до нього за змістом, грец. слово "χάρις", що означає: 1) краса, витонченість, привабливість; 2) слава; 3) прихильність, люб'язність, доброзичливість, добровільність, милість; 4) благодіяння, милість, послуга; 5) радість, насолода, блаженство; 6) шанування, честь, повага; 7) подяка, вдячність; 8) нагорода, винагорода; 9) благодать (Давньогрецько-російський словник Дворецького // χάρις, https://wiki.lingvoforum.net/wiki/index.php/Книги/Древнегреческо-русский_словарь_Дворецкого/137).

⁴⁹² Це множина слова «киян», сенсом якого, як і слів «болгар(ин)» і «монгол», є «коваль, молотобоець». Адже киянка – молоток, що походить від слів «кий, кую, ковати»; кит. «qiáng, qiángdà» – «могутній, потужний»; прасл. *кујь, н.-луж., пол. «kij», лит. «kūjis», лтс. «kūja», англ. «cue», кит. «chui», італ. «maglio» / *ma[n]glio, фін. «moukari», евенк. «балта», узб. «bolg'a», тадж. «болга» / *монга, кит. «bàng» / *màng, кор. «mangchi» – «кий [палиця], кувалда, довбня, балда, молот, молоток»; тадж., блг. «мангал», узб. «mangal», індонез. «anglo» / *[m]anglo – «мангал, жаровня».

⁴⁹³ Мар'яну / марути > ніруни / норіти / нарти – «варяги / вершники»; авест. «мара» > ніра, азерб. «ilan» / *alan / *[n]irun, турец. «улан» / *nirun, узб. «ilon» / *[n]irun, яван. «ula» / *[n]ira – «наг-горянин, змії, змія». На пратунгузькоманьчжурській мові (ПТМ) *n[i]agi – «чоловік, людина, юнак» [Анікін, Хелімський, 2007].

⁴⁹⁴ «Hrōth» – слава; гот. *Hrōthigutans – «славні готи»; д.-укр., блр. «груд» – «височина, пагорб»; чес. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик»; фриз. «grut» – «великий, крупний»; нім. «groß» – «високий, великий», – П.Д.

⁴⁹⁵ Праукр. *Гъридинь – горянин, адже ст.-укр. «гриди» – гряда, – П.Д.

І це слово є дуже близьким не тільки до лат. «gratia» та до авест. «xardnah» – «слава, велич, блиск, сяйво, харизма», але і до етнонімів: хорезмійці, хуруси / руси, кроати / хорвати та грейтунги / гревтунги / грутунни = хорутани. У грецькій мітології «харити», а в римській «грації» – «прекрасні за виглядом благодійні богині, що втілюють добрий, радісний і вічно юний початок життя».

Однак, можливо, що спотворений етнонім пращурів українців «русь» (як і їхній візантійський екзоетнонім «хроси» та східний екзоетнонім «хуруси / уруси») теж є зовнішнім етнонімом, а саме балтсько-фінським екзоетнонімом (подібно до етнонімів жмудь, ямь, корсь / курши, сумь / суомі, весь / вепси, водь, лібь / ліви, чудь і пермь):

«Це (Київська держава, – П.Д.) було досить ефемерне та аморфне утворення. Але керувалося воно з Києва через намісників, і всі вони були синами київського князя. Доріг не було, всі переміщення здійснювалися річками, взимку на санях, влітку на човнах. Від Києва до Новгороду шлях займав не менше двох місяців. Керувати такою державою було неможливо. Тому коли спочатку зникла печенізька небезпека, а потім поступово припинився шлях «з варяг до греків», це утворення почало розповзатися... І Київська Русь, і Давньоруська держава – це однаково коректні та однаково умовні назви для цього аморфного об'єднання. З'явилися ці найменування досить пізно. Різниця ніякої немає... Те, що центром держави був Київ, це безумовно. Київ був не тільки політичним, а й ідейним центром. Там була резиденція київського митрополита...» (Ігор Данилевський, з інтерв'ю Андрія Мозжухіна «Рюрик – це легенда», http://rusplt.ru/society/ryurik--eto-legenda-13348.html?utm_campaign=transit&utm_source=mirtesen&utm_medium=pad).

І, вочевидь, екзоетнонім українців русини / рутени був переосмислений сусідніми народами вже в кінці темних віків Середньовіччя та став пов'язуватися з темно-червоним чи навіть коричневим кольором шкіри височенних грутуннів = хросів = русів-українців⁴⁹⁶:

«На відміну від східних готів⁴⁹⁷, що промовляли свій етнонім «червоніти(ся)» готською як [hrō:ðuŋ], західні готи⁴⁹⁸ поступово перейшли на мову антів і стали вимовляти цей загальноготський (західнослов'янський, – П.Д.) етнонім на антській (південнослов'янській), тобто «черв'яції(ся)»⁴⁹⁹. Готською (західнослов'янською, – П.Д.) мовою цей варіант етноніма звучав як [θerviŋ (ðerviŋ)], оскільки в давньогерманській мові⁵⁰⁰ африкати «ц» не було і вона замінювалася міжзубною, яка в силу особливості давньогерманської мови вимовлялася напівдзвінкою, десь між [θ] і [ð]... Отже, чи не легендарна, а історична держава Рейдготаланд⁵⁰¹ була створена в III столітті н.е. надчорноморськими готами, що називали себе [hrō:θ] (і відомі нам в іншомовній передачі як: hros / hrus, рос / рус, руді, 'рoс)⁵⁰². На східнослов'янському ґрунті⁵⁰³ у [hrō:θ] неминуче повинен був відпасти відсутній в давньоруській мові (міському койне, – П.Д.) придих [h], а [θ] – перейти аналогічно грецькій мові в [s]: [hrō:θ] → [rō:s] → рос / рус. Тому можна з повною підставою стверджувати, що лінгвістичне перетворення в давньоруській мові етноніма грейтунгів [hrō:θ]⁵⁰⁴ в рос / рус є цілком закономірним» (Володимир Єгоров, «Русь і знову Русь», <https://flibusta.site/b/649535>);

⁴⁹⁶ Лтс. «gussys» – кроваво-червоний; д.-грец. «εῦ-χρως», нім. «rosig» – рум'яний; аккад. «hurāsu», фінік. «hrs», мікен. «ku-ru-so», д.-грец. «χρῶσός / χρῶός», іврит «charutz» – «червоне золото»; грец. «ῥοῦστος», лит. «gusvas», сrb. «руйан» – «темно-червоний, бурий»; лат. «russeus / gussys», італ. «rosso», рум. «roșu» – червоний; англ. «gusset», лтс. «gūsgans», лит. «gusvas» – червоно-коричневий; фін. «guskea», лтс. «gusls» – коричневий; курм. «geş» – чорний.

⁴⁹⁷ Хорватів = гельбідів / гепідів і хорутан = грутуннів / гревтунгів; хр'вт → [hroʊθ] → [hrō:θ]; праїндоевроп. *h'reudh-o'-, *h'reudh-o- – червоний; снскр. «gaurá» – червонуватий, – П.Д.

⁴⁹⁸ Тервінги / *цервінги / церівани / черв'яни = серменди = *сербати / серби; сrb → [serv] → [θerv], – П.Д.

⁴⁹⁹ Сrb. «црвена» – чермний = *червовий = червоний; праїндоевроп. k^wr-mi-, сrb. «црв», латгал. «tuorps», лтс. «tārps» – «черв, черв'як», англ. «heart» – черви, – П.Д.

⁵⁰⁰ Тобто в західнослов'янській мові, – П.Д.

⁵⁰¹ Reidgotaland, Reidgotaland, Reidgothland, Hreidgotaland або Hreiðgotaland / *Грейдготаланд, – П.Д.

⁵⁰² Англ. «gusset», лит. «gusvas», фін. «guskea» – коричневий, – П.Д.

⁵⁰³ Пізньому слов'янсько-балтському ґрунті, – П.Д.

⁵⁰⁴ Або ж грутуннів [hru:θ], – П.Д.

«Тому можна з повною підставою стверджувати, що перетворення давньоруською (праукраїнською, – П.Д.) мовою етноніма грейтунгів [hroe:th] на «рос / рус» лінгвістично цілком закономірно. Державу грейтунгів, реальний Рейдготаланд Германаріха, можна назвати Руссю – Руссю Першою [В. Єгоров. «Русь і знову Русь»]...» (Вольфганг Акунов, «Оповідь про наших готських пращурів», <https://flibusta.su/book/64678-skazanie-o-nashih-gotskih-predkah/read/>);

«...я бачив русів, коли вони прибули у своїх торгових справах і розташувалися на річці Атіль. І я не бачив (людей) з більш досконаліми тілами, ніж вони. Вони подібні до пальм, рум'яні, червоні. Вони не носять ні курток, ні жупанів, але носить будь-який чоловік з числа їх кису, якою він покриває один свій бік, причому одна з його рук виходить з неї... Потім прийшла стара жінка, яку називають ангелом смерті, і вистелила на лаву все вище зазначене; вона ж керує шиттям і приготуванням його, вона також бере дівчину, і я бачив її чорною (темно-червоною), товстою, з лютим виглядом...» (Авраам Гаркаві, «Сказання мусульманських письменників про слов'ян і русів», р. X, «З записів Ахмеда ібн-Фадлана ібн-Аббаса ібн-Рашида ібн-Хаммада [що писав в 20-х роках X століття]», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/X/Garkavi_mus_pis/10.htm).

Звичайно ж, не тільки вари, варіни, ободріти, вільці / лютичі, ломбарди та авари / обри, а й англї та юти, і йоти / гьоти, та гуни гаути / вільтини = фризи-руси, як і всі інші нащадки прабалтсько-слов'янськомовних жунів, дісців, сарматів, гутїїв = юечжїв / согдїв, аланів-торків і жуань-жуанів / нірунів (див.: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/71361>, http://dic.academic.ru/pictures/wiki/files/52/4_Gift_Bringers_of_Otto_III.jpg), мали аналогічно паміро-ферганцям, індоарїям, давнім персам, караболгарам і каракозарам дуже смаглявий (темно-червоний, темно-вишневий, малиновий, коричневий) колір шкіри:

«...візантїйці називають їх русїя, сенс цього [слова] – темно-червоні, руді» (ал-Мас'удї, середина X ст., «Арабські науковці про нашестя норманів на Севілью в 844 р.», http://www.vostlit.info/Texts/rus15/Ibn_al_Kutyja/text2.phtml?id=12427);

«XV. У північних краях є якийсь нарід, який греки за його зовнішнім виглядом називають Ρουσιος (русїос), ми ж за їхнім місцем мешкання кличемо «норманами», так як тевтонською мовою це означає «північні люди»⁵⁰⁵...» (Посол італійського короля Беренгарія до Візантії в 949 році Ліутпранд Кремонський, «Книга відплати», http://www.vostlit.info/Texts/rus/Liut_Kr/frametext8.htm).

Тут явне переосмислення перекладачем «водних людей», якими були пращури варїнів, гунів вількінів = вільтинів / велетів / вільтів = вільців / лютичів, вільтинів = фризів-русів, донських аланів-русів, азово-чорноморських готів-русів й інших полян-українців, що мандрували переважно верхи на човнах, – варягів (укр. «вершників») = нарців / нартів (япон. «норїта» – вершник) = русів⁵⁰⁶, в «північних людей»:

«...д.-ісл. «Njordr» [Ньорд] – морський бог, грец. «Nηρεύς» [Нерей] – морський цар, ім'я осетинських мітологічних героїв – нартів, ... снскр. «nârâs» – води, новогрец. «vêro» – вода, ... лит. «parsas» – «лють, мужність»...» (Вяч.Вс. Іванов, В.М. Топоров, «Індоевропейська мітологія», у кн.: «Міти народів світу: Енциклопедія». М., 1980. – Т. 1. – С. 527-533, <http://philologos.narod.ru/myth/indeurmyth.htm> <https://ru-sled.ru/indoeuropejskaya-mifologiya/>).

Тому-то горянам українцям більш личить саме сучасний їхній етнонім, що не є пов'язаним з кольором шкіри їхніх пращурів і означає вищі та верховні.

⁵⁰⁵ Проте в оригіналі тексту «aquilenaes homines» – дослівно «водні люди», а зовсім не «північні люди»; лат. «aqua» – вода; каталан. «Aquil • les» – Ахіллес; Ахілл перед проникненням в Троянський епос був річковим або ж морським богом, – П.Д.

⁵⁰⁶ Д.-київ. *нарвани / нарці = нормани від індоевроп. слова «нар» – води, що збереглося і в вепській мові у вигляді слова «narvaine / нарва» – «струмїнь, бурхлива течія, водограй, порїг».

10. Волелюбство українців і їхніх пращурів

Добре відомо, що добровільний раб держави (холоп) не здатен як до творчості, так і до інновацій:

«Я вважаю, що лише ті країни, що здатні до інновацій, будуть лідерами у майбутньому. Тільки ті, які здатні винаходити. Але інновація – це продукт культури. Більше того, певної культури, що не тільки заохочує освіту, а й заохочує підприємців до попиту на інновації – щоб перемогти в конкуренції. І це вимагає свободи. Невільні люди можуть лише запозичувати [інновації]... Так, існує дослідження, яке проводилося в шести країнах, у тому числі в Росії, в Україні та в низці європейських країн, і прийшли до висновку, що скрізь приватизування привело до збільшення ефективності, за винятком Росії...» (Інтерв'ю з Євгеном Ясіним: «Авторитаризм ми ще не видихнули», <http://www.liberal.ru/articles/4265>);

«Тут (в Україні, – П.Д.) є той дух свободи та надії, яким і не пахне на моїх рідних російських теренах та в душах моїх рідних співвітчизників. Тут нема рабства. Люди піднімають голови і тепер уже без страху. Це і є велике досягнення українського народу, до якого ми поки що навіть не наблизилися. І хоч би як сьогодні чи завтра не було важко, українці точно знають, що можуть викинути будь-якого чиновника з його місця, включаючи президента, якщо він діятиме не на користь людей. Вони довго терплять, а потім зносять все гівно до чортової матері...» (відомий російський музикант Олексій Лебединський, https://www.dialog.ua/news/130785_1505314248);

«В Україні точно немає такого жорсткого протиставлення, наприклад, інтелігенції та людей від землі. Там останні, найшановніші, бо земля завжди тебе прогодує, за будь-якого режиму. І це – ґрунт для особистої гідності. Там ціннісний ресурс більший, ніж у нас. Є російське прислів'я: «Кохання за гроші не купиш». Але немає розуміння, що за гроші не купиш взагалі жодну цінність – свободу, життя, талант, дружбу...» (Психолог, письменник Ольга Маховська, з інтерв'ю Галині Мурсалієвій «Стан умів за вітряної погоди», <http://www.novayagazeta.ru/society/65495.html>).

І це все, як і більш значне збільшення ефективності виробництва в Україні, ніж у Росії, звичайно, викликано набагато більшою свободою та підприємливістю українців ніж психічно інфантильних російськомовних мешканців Росії:

«Щодо психічних функцій української і російської душі, ще варто сказати про так зване «найбільш вразливе місце» – психічну функцію, за якою особа найменше впевнена, схильна до спрощеного розуміння світу, діє прямолінійно, нетворчо. Для української душі це так звана чорна сенсорика – психічна функція, яка «спеціалізується» на таких аспектах, як вольовий тиск, деспотія, примус, підкорення, агресивність тощо. В результаті українці відчують відразу до будь-якої грубої деспотії, будь-який зовнішній вольовий тиск вони сприймають дуже хворобливо, і ця їхня риса простежується принаймні з часів Київської Русі. Тому й не дивно, що в українській мові відсутнє слово «пытка» – для цього вживається латинське «тортури». Зате є слово «поступ», якого немає в російській мові, тому росіяни користуються латинським – «прогрес». На відміну від українців, у росіян «чорна сенсорика» є «цінністю», бо виражається у «сугестивній» психічній функції, за якою інформація сприймається некритично, справляє ефект навіювання, гіпнозу. Як наслідок, росіяни найкраще сприймають тверду, рішучу деспотію, без якої їм загрожують анархія і хаос» (І.С. Білик, «Соціально-психологічні основи спілкування: «етика відносин» та «інтуїція здібностей» (мовне вираження)), <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33635/141-Bilyk.pdf?sequence=1>, <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/33635>);

Немає в українській мові і споконвічного еквіваленту чужорідному українцям слову «влада» – деспотія (грец. «δεσποτία»; ст.-київ. «деспот» – «володар, господар» [ст.-укр. «господарь, гдрь»]). У українців, що ніколи не були схильними до холопського стану життя, взагалі не було такого поняття, як «влада», доки опікуни російських холопів не

нав'язали і їм старослов'янським «влада» з переосмисленим російськомовними холопами його значенням:

«Слід мати на увазі, що слово «володіння» під пером літописця означало щось інше, ніж пізніше феодальне або княже володіння. У слов'янській мові, не випадково (так само, як і у кельтській) одним словом були позначені і земля, і керування на ній: володіння (волость). «Володіння» в цьому сенсі не означало ні панування, ні власності. Це була форма почесних та вигідних, але все ж таки обов'язків. На практиці, звичайно, володарі прагнули стати панами та власниками. Тим не менш, княжа волость ніколи не зливалася з державним володінням. Та, і в рамках домену власність князя була обмежена» (Аполлон Кузьмін, «Звідки відбулася Руська земля», ст. VI – X Кн. 2, <https://readli.net/otkuda-est-poshla-russkaya-zemlya-veka-vi-x-kniga-1/>).

Адже, українці споконвіку самі були власниками, а зовсім і не чиеюсь власністю, а отже, і не холопами, і не «бидлом», щоб ними хтось володів:

«У Великому Князівстві Литовському, особливо на українських землях, наявність селянина-власника було явищем дуже поширеним. Нахабне позбавлення селян своєї землі магнатами, що розпочалося в середині XVI століття, викликало лютий протест і спротив. Протягом багатьох століть, у притул до XX століття український селянин буде боротися за свою землю. Незважаючи на те, що перед Люблінською унією, норми права на українських землях були приведені до стандартів усієї Речі Посполитої, неможливо було негайно змінити менталітет. Селяни українських земель нарівні з іншими соціальними верствами століттями мали право звернутися до суду та розпоряджатися своєю землею. Та, і місцева шляхта бачила у своїх селянах, якщо і не таких, що дорівнюють їй, то все ж таки і не «бидло»... Зростання експлуатації з боку польської шляхти призводило до масової втечі селян з західних та центральних регіонів України... Існування величезних незаселених територій на південному сході України створило унікальну можливість для появи слобідок вільних поселенців та початку процесу колонізування цих земель. Південна Київщина та Брацлавщина, а також територія так званого дикого поля, стали основними регіонами цього колонізування. У актових книгах польської адміністрації існують сотні справ про «втікачів», яких їхнім колишнім господарям майже ніколи не вдавалося повернути. Якщо у середині XVI століття на лінії Київ-Брацлав взагалі не існували села, то в першій половині XVII століття були вже сотні сіл і десятки міст. Особливо розростається Брацлавське староство, заселяється раніше спорожніла Умань, з'являється Чигиринське староство. Активізування козацтва, та в результаті зменшення татарської загрози, ще більше сприяє цьому процесу. В результаті колонізування кількість людей у східній Україні зросла майже в 20 разів. Це вже були абсолютно інші люди, не забиті кріпаки, а вільні поселенці, які звикли заробляти своїми руками та зі зброєю в своїх руках захищати себе та свої родини від татарських набігів... Формування менталітету мешканців прикордоння має стати однією з найважливіших передумов для майбутнього нового соціального утворення – козацтва. Багато поселенців мали наділи, які дорівнювали наділам шляхти або перевершували їх... Національна, духовна та релігійна криза, в якій опинилися українські землі у другій половині XVI століття, закінчилася так званим українським відродженням – незвичайним піднесенням, яке, з одного боку, було підтримане та захищене новою політичною елітою у вигляді козацтва, а з іншого боку – само надихнуло та посилило цю українську еліту, що народжувалася. Українське козацтво зовсім не відразу після свого виникнення виділилося в окрему соціальну верству з власними інтересами та менталітетом. Формування його розтягується понад сто років. Бажання втекти від гніту, придбати волю та незалежність породжує типологічно подібні явища в багатьох інших регіонах Європи: можна згадати донських козаків у Московській державі, граничар у Хорватії, гайдуків у Угорщині, тощо. Однак тільки українському козацтву було характерним прагнення не відокремитися у вільних краях, а керувати своєю країною. Тому їм вдалося очолити релігійну та духовну боротьбу України, щоб стати носіями національної ідентичності, та, зрештою, створити свою форму державності.

Цьому справ цілий ряд економічних, політичних, військово-стратегічних і соціальних причин та передумов. Однією з причин, що пояснювала швидкий розвиток козацтва, була найширша соціальна база, що завжди оновлювалася та розвивалася. Школу козацтва пройшли за різні роки сотні тисяч представників різних соціальних верств українського суспільства, включаючи шляхту, селян та міщан. Що стосується козаків-землеробів, то їхня дуже прогресивна форма вільної економіки вважається багатьма істориками як елемент буржуазного методу виробництва» (Ігор Данилевський, «Передісторія України», https://shron1.chtyvo.org.ua/Danilievskii_Igor/Istoriia_Ukrainy_ros.pdf?PHPSESSID=nii8o51e6f1mlj030pdtaggi21; <https://flibusta.su/book/46936-istoriya-ukrainyi/read/>);

«Що впадає у вічі, коли зіставляються два світи – латинсько-германський, до якого відносяться західні слов'яни разом з українцями, та російсько-московитський? Багатство фарб, величність протягом всієї історії, рухливість нарідних мас, напруга у конфліктах, вільна гра сил, сильна роль великих особистостей, примат права та логіки – на Заході; монотонність, пригнічений стан особистості, безбарвність історичних подій, недиференційованість елементарних сил народу, надміру велика роль держави – в Росії» (Дмитро Донцов, «Дух Росії», https://chtyvo.org.ua/authors/Dontsov/Dukh_Rosii/).

І тому, на відміну від росіян, у українців як ніколи не було, так ніколи і не буде сакрального ставлення до чиновників (урядовців) і до будь-яких інших посадових осіб, включаючи і самих високопоставлених:

«Українці не поважають власну деспотію⁵⁰⁷ так, як поважаємо її ми, вони не мають сакрального ставлення до верховної інстанції деспотії, а в нас воно ще й досі є... Я – громадянин великої країни, Російської Федерації і якимось чином я не бачу, щоб я зміг чогось зробити для забезпечення захисту своїх прав та свобод на власній території, де я народився...» (Шульгін: політолог Станіслав Белковський, з інтерв'ю Марині Корольовій, <http://echo.msk.ru/programs/personalno/1262874-echo/>; <http://www.ej.ru/?a=note&id=31702>);

«В Україні ніколи не було царського двору чи сакральної шляхти. Лідера завжди вибирав нарід, а не Бог. Причому ставлення до лідера завжди було скептичним. Щороку він мав доводити свою сміливість та лідерські якості. Існувала традиція: гетьман, якого обирали, має бути втоптаний у багнюку для того, щоб не забував, звідки вийшов, щоб пам'ятав, де опиниться, якщо не виконуватиме своїх функцій. І часто опинявся у бруді у прямому значенні цього слова. Те саме ми бачимо і зараз. Хоч би яким і не було господарювання в Україні, воно завжди буде непопулярним. Що б президент не робив, одразу «зрада» та «геть». Будь-який розсудливий українець знає, що якщо лідер не робитиме те, що має [робити], без проблем чи перевиберемо, чи змістимо, поставивши на його місце іншого...» (Олександр Стражний, «Мудрий, хитрий, толерантний. Хто такі українці – уроки самоідентифікації», <https://focus.ua/society/358317/>);

«Невід'ємним елементом українського менталітету є свобода. У прислів'ях це спостерігається на таких прикладах: «життя не має ціни, а свобода дорожча за життя», «вільному свобода не потрібна», «воля дає силу слабким». Більшість сприймає владу (деспотію, – П.Д.) як групу тих, хто перемиг у громадській боротьбі, як тих – у кого воля сильніша. На рівні несвідомого всередині люди почуваються «вільними» (вільному свобода не потрібна) від держави. Саме тому в українців держава завжди сприймалася як щось обмежене, що не може зазіхати на їхню свободу. Звідти і походить феномен українського анархізму – об'єднання вільних людей, які не терпітимуть якихось громадських системних обмежень, навіть якщо ця держава – своя. Також це допомагає зрозуміти, чому українці не надто шанобливі щодо своєї держави. Україну – шанують! А українську державу – ні! Держава обмежує їхню свободу. Вона – видобуток багатих і сильних, вона – не заслуговує на особливу повагу. Прив'язка українців саме до країни, а не до держави, і дозволила зберегти їм для себе, як для нації, територію України та утримати її під своїм культурно-цивілізаційним впливом. Щодо демократії українці не мають

⁵⁰⁷ Точніше, не поважають урядовців і інших «високопосадовців», бо будь-яка «влада» є неприйнятною для них деспотією, – П.Д.

особливих внутрішніх заперечень доти, доки вона не втручається безпосередньо в життя людей, не порушує їхню свободу. Тому, до участі у референдумах населення, загалом, ставитиметься позитивно. Оптимальною демократією для українців є та, яка допоможе їм звузити функції держави, мінімізувати їх лише до найнеобхідніших та забезпечити максимально вільний режим діяльності як у суспільно-політичній, так і в економічній та в інших сферах. Ймовірно, демократія по-українськи – це мінімізація врядування з його максимальною децентралізацією на користь регіонів. За такої формули, обов'язково підкріпленої рівністю законів для всіх й їхнім спільним виконанням, українці швидко засвоять демократію та перетворяться на законослухняних громадян. Саме тому, з огляду на ментальні особливості українців, для них оптимальною є саме інтеграція з Європейською Спілкою, де Україна матиме максимальний суверенітет та децентралізацію врядування, де не буде жорсткого центру прийняття рішень та вертикалі деспотії як у Росії. Саме тому участь України в Євразійській Спільноті навряд чи буде природною, широю та максимально комфортною для її громадян. Українці змогли вберегти свою свободу протягом останніх 5 сотень років, збережуть її й зараз, навіть якщо нинішнє українське керівництво має іншу думку» (Політичний аналітик Українського Фонду Демократії «Спочатку Люди» Роман Рукомеда, «Портрет українця», <http://www.euractiv.com/europes-east/portrait-ukrainian-analysis-509883>).

Як бачимо, українцям не потрібна жодна «влада» = деспотія, і тому-то нав'язаний їм імперцями старослов'янизм «влада», звичайно ж, доцільно замінити еллінізмом «деспотія». Адже будь-яка «влада» є деспотичною. Дійсно слово «влада» заворожує чиновників і прищеплює їм вседозволеність. Поки ми не усунемо це слово з українського лексикону, чиновники і не стануть слугами народу, а так і продовжуватимуть гнобити нас. Замість «радянських» і російських органів «влади» в Україні мають бути лише органи врядування та самоврядування. Дуже знаменним є те, що у російській мові взагалі відсутні точні еквіваленти українських слів «врядування» та «самоврядування». Тому вони й перекладаються російською мовою лише суто умовно як органи «управлення» (тобто керування) та «самоуправлення» відповідно. Слово «влада» слід виключити насамперед із конституції України та з усіх інших державних документів, а російському слову «влада» у російсько-українських словниках зіставити еллінізм «деспотія». Усі державні та регіональні (крайові) органи керування мають стати органами «врядування» або «самоврядування», а не органами «влади». Відповідно до цього з лексикону української мови повинні бути вилучені і старослов'янізми «можновладець / можновладник / владоможець» та «самовладник». Замість них відповідно до контексту можуть вживатися такі їхні синоніми як вельможа, сановник, плутократ, олігарх, володар, господар та навіть самодержець, государ. Церковнослов'янизм «владика», що передбачає володіння тільки релігійною свідомістю і то лише своїх парафіян, а не всіх українців, можна ж залишити.

Регіони ж України слід називати не «областями», а краями (слвц., чес. «ктај» – регіон): Київщина – Київський край, Черкащина – Черкаський край, Донеччина – Донецький край (подібно до Приморського, Хабаровського, Камчатського, Забайкальського, Красноярського, Алтайського, Краснодарського та Ставропольського країв Росії, заселених переважно брахікранними нащадками українців). Бо ст.-слов'янизм «область» для підсвідомості тотожний лексемам «волость» та «володіння»:

«...«область» – (об-власть) велика «влада», широка сила, право та міч. Якою «областю» це твориш, ким дана тобі «влада / (деспотія, – П.Д.)», звідки вона? «Область» бісів виганяти» (Володимир Даль, «Словник живої мови»); «область» – запозич. з ц.-сл., ст.-сл. «область»... Споконвічно д.-київ. «оболость» (Нестор, Житіє Феодосія; див. Срезн. II, 533). З об- і *volstь (див. волость)» (Етимологічний словник Фасмера).

І, отже, лексема «область» провокує керівників регіональних органів самоврядування несвідомо ставати володарями регіонів (місцевими князьками). Було б доцільним і термін «державна» замінити в конституції та в усіх інших офіційних документах на термін

«країна», адже українці споконвіку поважають лише свою країну, а не «державу», і їм абсолютно чужі як імперське мислення, так і імперська культура росіян:

«Деспотія в Росії має сакральний характер, і це – досить вочевидь. Деспотія є найвищим вираженням ідеї ієрархії. Вона не підконтрольна суспільству, лежить над законом, не пізнавана та т.д. ... Російська культура за своєю природою – імперська. Ідея імперії лежить у ядрі культури. Ми можемо спостерігати, як легко, і просто реставруються імперські сенси, як піднімаються імперські настрої, з яким ентузіазмом підхоплює ці настрої молодь. Ті, хто в нашій країні [Росії] називають себе націоналістами, насправді не є націоналістами. Це – імперські реставратори. Дане розрізнення важливе та суттєве. Сьогодні найнадійніший спосіб закопати російський нарід і зруйнувати російську державність – реставрація імперії...» (Ігор Яковенко, «Культурні витoki тоталітаризму в Росії», <http://journalufa.com/6320-kak-dolgo-nam-esche-ostavatsya-stranoy-osoboy-sudby.html>)

«Я вважаю, що росіяни та українці не один нарід, бо вони сформовані у абсолютно різних політичних культурах. Російський нарід у монархічній культурі, де є ідея царя та монархічний ритуал як основа легітимності існуючої деспотії. Український нарід цього не має. ... мешканці України, особливо за «пострадянський» час, і що корениться ще за старих часів, звикли, взагалі, до досить скептичного та світського ставлення до деспотії [високопосадовців]. Тоді як у російського народу ставлення до деспотії сакральне. Саме тому в Україні за останні 10 років відбулися дві революції, які Путін не зміг не лише ухвалити, а й зрозуміти. Просто банально зрозуміти, як людина...» (Політолог Станіслав Белковський, з інтерв'ю на «Ехо Москви», <https://lebed.com/2015/art6689.htm>).

Чиновники повинні служити не державі, а народу. І тому їх слід називати не державними службовцями, а нарідними службовцями і це має бути чітко відображено в Конституції України. І в першій же статті Конституції, перш за все, має бути проголошено призначення всього, що вміщує у себе поняття Україна, саме на благо Людини:

«У першій статті польської Конституції зазначено: «Республіка Польща є загальним благом всіх її громадян». У першій статті Конституції України йдеться зовсім інше: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». Тут Людини немає! І це ж і у першій статті Конституції Росії: «Російська Федерація – Росія є демократична федеративна правова держава з республіканської формою правління». Тут її теж нема! Зараз на наших просторах, за влучним висловом мого майже однофамільця економіста Олександра Йосиповича Пасхавера, відбувається важливий історичний процес: Україна залишає російський світ (вічного дитинства, – П.Д.). Добре б вирушити у бік Людини...» (Олександр Пасховер, «Україна покидає Російський світ. Куди далі?», <https://nv.ua/rus/opinion/ukraina-pokidaet-russkiy-mir-kuda-dalshe-17019.html>).

Волелюбні пращури українців, як і чорноволосі пращури споріднених їм північних італійців (ломбардів), валлонів Бельгії, південних норвежців і німців (швабів, сорбів, вільців та ін.) ніколи не прагнули до утворення не лише імперій, а і великих держав. Їх завжди влаштовувала співдружність князівств і, як і античних греків, – співдружність містечок (полісів) чи навіть хуторів:

«Пригадуючи тепер ці сільські сцени, я знову цілком переносюся в той далекий час, коли і на мою долю випадали хвилини повного, безтурботного щастя. Читаючи тепер, на відстані багатьох років, «Одіссею», я подумки живу з моїми милими хуторянами. У них є, принаймні, за часів мого дитинства були, риси, тотожні з первісною простотою і незіпсованістю героїв Гомера. Мені зрозуміліше, ближче стають образи Євмена, старого Лаерта, Телемаха, бабусі няні, коли я дивлюся на них крізь звичаї і звички моїх рідних малоросіян. Це слов'янське плем'я, як і більшість одноплемінників його, не змогло або не зуміло віддати себе незалежному існуванню, хоча і прагнуло до того сильно, принаймні, за часів Хмельницького. Але в них більше, ніж в північних слов'ян, збереглися корінні слов'янські особливості – любов до природи і мирні звичаї сімейно-землеробського побуту. Вони саме ті поляни, яких так привабливо описує Нестор» (Олександр Никитенко, «Моя повість про самого себе», Т. 1, http://az.lib.ru/n/nikitenko_a_w/text_0020.shtml).

Вочевидь, саме через це українці і не надають особливого значення античній державі своїх пращурів, завдяки нетривалому існуванню якої фактично і зародився сам етнос майбутніх українців. Бо українці досі так і не створили навіть належний їй меморіал і, отже, не увіковічили у своїй пам'яті події тої сивої давнини.

Можливо саме через волелюбність українців всі їхні державні утворення і були не авторитарними, а отже, на той час і недостатньо стійкими:

«У цій первісній республіці не було і сліду аристократії; будь-яка повнолітня людина була діяльним громадянином; всі посади, від десятника до гетьмана, були виборними. Зауважте, республіка ця проіснувала з XIII століття до XVIII, безперестанку обороняючись від великоросів, поляків, литовців, турків і кримських татар...» (Олександр Герцен, «Старий світ і Росія. Листи до В. Лінтона, лист перший, 1858», у кн.: «О.І. Герцен про соціалізм», <http://gertsen.lit-info.ru/gertsen/public/russie-vieux-monde/russie-vieux-monde-staryj-mir-i-rossiya.htm>; http://az.lib.ru/g/gercen_a_i/text_1854_stary_mir.shtml; https://imwerden.de/pdf/herzen_ss_v_30_tt_tom_12_1957_text.pdf);

«...корманчів [запорізьких козаків, – П.Д.], яким доля не сприяє, позбавляють почесей і, якщо на них падає підозра у якомусь злочині, натовп їх вбиває...» (Історична дисертація про козаків, представлена в приміщенні філософського факультету на публічний розгляд під головуванням месіра Готфріда Вейса з Торуні в Пруссії. Автор Йоганн-Іоакім Мюллер // Київська старовина, – 1996 № 4-5. – С. 76; середина XVII століття), http://www.br.com.ua/kurs/History_of_Ukraine/105194-14.html);

«Гетьмани взагалі дуже суворі; але вони нічого не роблять без військової ради... Щоб уникнути опали, гетьманові необхідно мати надзвичайну обережність у своїй поведінці, особливо коли він веде козаків на війну, щоб не зазнати будь-якої невдачі: у разі несприятливої зустрічі він повинен виявити винахідливість і відвагу, бо, якщо він виявить найменше боягузтво, його вбивають як зрадника, потім негайно вибирають іншого ватажка звичайним у них порядком, як я вже розповів вище. Посада ватажка та командира – обов'язок важкий і є справжнім нещастям тому, кому вона випаде. Протягом сімнадцяти років, які я провів на службі в цій країні, всі ті, хто обіймав цю посаду, нещасливо закінчили життя...» (Гільом Левассер-де-Боплан, «Опис України», <http://www.vostlit.info/Texts/rus12/Boplan/text2.phtml?id=190>);

«Неперевершений знавець як історії Запорізької Січі, так і її внутрішнього ладу Д.І. Яворницький, наголошуючи на демократизмі устрою Січі, писав: «В основі порядків запорізького устрою лежала громада, мир, товариство... Зовнішнім проявом цієї громади була рада..., нарідне віче. На цій раді могли бути присутніми всі без винятку січові козаки, починаючи від військової старшини та кінчаючи простою «біднотою», або простолудом, «голоотою». Тут панувала повна рівність між усіма членами громади; кожен міг відкинути пропозицію іншого та запропонувати власні плани та міркування; проте коли рішення було прийнято більшістю голосів на раді, воно ставало необхідним і обов'язковим для всіх» [Дмитро Яворницький, «Історія запорізьких козаків», Т.1. – с. 149-150]... Відмовляючись визнати авторитет будь-якого правителя, запоріжці здійснювали самоврядування згідно з тими звичаями та традиціями, які формувалися протягом поколінь. Всі мали рівні права та могли брати участь у досить бурхливих нарадах, у яких найчастіше перемагала сторона, що голосніше кричала. На цих стихійних зборах вибирали та з такою ж легкістю скидали козацьких ватажків – гетьмана, отамана, осавулів, писаря, обозного, суддю... Взагалі принцип одноосібної деспотії, військової диктатури, що виникав в умовах виняткової небезпеки, завжди боровся з принципом козацького народоврядування, згідно з яким здійснювалась виборність та колегіальність козацьких чинів. Звичайною була участь козацьких мас у їхній діяльності; козацька громада мала право будь-якої миті вимагати звіту, могла замінити нещодавно обрану особу іншою та вимагала від кожного суворої відповідальності. Ці республіканські принципи були вироблені в козацьких колах тривалим існуванням козацької республіки. Важливо, що гетьман обирався козацькою радою, яка, як і її прототип – давньоруське віче, жодних

норм представництва не знала. У раді брали участь всі козаки, голосуючи кожен за себе... Всі установи, і духовні, і світські, займали виборні люди, і всі справи вирішувалися волею віча – козацької ради, чи сільської громади...» (Н. Матвеева, «Традиції Запорізької Січі та становлення сучасної української демократії», <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/9.pdf>).

Українці, як і інші спадкові слов'яни, хоробрість і волелюбність успадкували від своїх пращурів північнокитайських серів⁵⁰⁸. Тому-то українці, як і їхні пращури баньшунські мані – ба-ді⁵⁰⁹ та інші сармати-дісці⁵¹⁰ за думкою стародавніх китайців є «божественним військом»:

«Хань-чжунський полководець Шан-цзі зробив одного разу наступну промову на захист ба-ді: «Ба-ді семи родів мають заслугу в тому, що вбили білого тигра. Ці люди – хоробрі, войовничі та добре вміють битися. Колись цяни, вступивши до округів та повітів Хань-чуань, зруйнували їх. Тоді нам на допомогу з'явилися ба-ді, і цяни були розбиті на голову та винищені. Тому-то баньшунських манів⁵¹¹ і прозвали «божественним військом». Цяни відчули страх і передали іншим родам, щоб вони не рухалися на південь. Коли ж згодом цяни знову вторглися з більшими силами, то ми тільки за допомогою тих же ба-ді кілька разів завдавали їм поразки... Що «ді» не були схильні до підкорення, найвище ставлячи особисту свободу, видно з того, що вони без вагання кидали свою поневолену батьківщину та розходилися – одні на північ, інші на південь, туди, де ще був простір, куди не добиралися китайці зі своїм державним устроєм, чиновниками та правилами гуртожитку. Так вони, з плином століть, дісталися з одного боку до басейну Брахмапутри, Іраваді та Салуїну, з іншого до Алтаю та південного Сибіру⁵¹². ...як північні, так і південні дісці⁵¹³ відрізнялися одними й тими ж рисами свого племінного характеру: гарячим темпераментом, зневагою до смерті, рішучістю та надзвичайною відвагою; це були воїни за натурою, за покликанням: вони вступали у боротьбу заради самої боротьби й, дорожачи своєю особистою свободою, не виносили підпорядкування, в якій би формі останнє не виявлялося. Будучи рухливими, енергійними, діяльними та в той же час, не відрізняючись великою прихильністю до батьківщини, вони залишали останню, коли умови життя в ній змінювалися, та розходилися все далі у пошуках країн, де їхнє соціальне життя у формі дрібної громади, керованої виборними старшинами, могло мати ще місце. Де б, проте, дісці⁵¹⁴ не мешкали, їхніми головними й улюбленими промислами завжди були полювання та рибальство, які цілком задовольняли їхні бродячі схильності, їхню заповзятливу натуру, найвищою мірою самостійну та лицарську... Наскільки можна судити тепер за уривчастими звістками про релігію дісців, що дійшли до нас, ми повинні вважати, що у них одночасно існували всі три стадії релігійного мислення, а саме – поклоніння природі (тотемізм), шаманізм і, нарешті, поклоніння пращурам, яке не розвинулося до антропоморфізму, можливо, завдяки саме тій обставині, що діській громаді були тоді чужі монархічні принципи» (Г.Ю. Грумм-Гржимайло, «Чому китайці малюють демонів рудоволосими?», <http://archive.li/TPE47> https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_004432794/ http://www.uhlib.ru/nauchnaja_literatura_prochee/russkaja_rasovaja_teoriya_do_1917_goda_to_m_2/p30.php; Павло Данильченко, «Божественне військо або Як українцям зламати хребет підступній варварській недоімперії», <https://pershyj.com/p-bozhestvenne-viisko-abo-yak-ukrayintsyam-zlamati-hrebet-pidstupnij-varvarskii-nedoimperiyi->).

⁵⁰⁸ Дісців, жунів, юечжів та інших.

⁵⁰⁹ Пращури європеїдів жуань-жуанів / жужанів = аварів / обрив та їхніх нащадків як шляхетних родів монголів і маньчжурів нірунів = ніра, так і волинян, і польської шляхти; кит. «жуань» – «повільно повзти, плазувати»; «жуань-жуань», піньїнь «Ruǎnguān / Rúgú» – «звиваючись, корчачись».

⁵¹⁰ Чи-ді – червоні ді, бей-ді – білі ді, жун-ді – велетні ді, шаньжуни – горяни-велетні, юечжі – гутїї.

⁵¹¹ Пра-і.е. *moung / *манд / *манж = ман – «горянин, мужня людина», – П.Д.

⁵¹² І далі як до Тихого океану [маньчжури], так і до Скандинавії [алани-торки, готи ґрутунни = руси, гуни ультини та інші] і навіть до туманного Альбіону [англи, юти, гуни вільтини / фризи-руси та данці], – П.Д.

⁵¹³ Пращури чорноволосих і смаглявих слов'ян, германців, французів, іспанців і італійців, – П.Д.

⁵¹⁴ Основні пращури українців, – П.Д.

А волелюбство як західних балтів (нащадків брахікранних язигів і західних роксолан), так і слов'ян (нащадків теж брахікранних античних германців, аланів-торків і ослов'янених східних роксолан), звичайно ж, не дозволяло їм підкорятися будь-якому авторитарному керманичу:

«16. ...Слов'яни суть з нащадків Мадая сина Нуха; до нього відносяться всі племена слов'ян і до нього примикають у своїх родовідах. Це думка багатьох людей обізнаних, які займалися цим предметом. Мешкають вони на півночі (буквально під Козерогом, – А.Г.), звідки простягаються на захід. Вони становлять різні племена, між якими бувають війни, і вони мають царів. Деякі з них сповідують християнську віру за Якобитським чином (за Несторіанським чином, – А.Г.), деякі ж не мають писання, не коряться законам; вони язичники та нічого не знають про закони (відвертої книги, – А.Г.). З цих племен одне мало раніше в давнину панування над ними, його царя називали Маджак (варіанти: Махак, Махал, Бабак (?) – А.Г.), а саме плем'я називалося Валінана... Згадане нами плем'я на ім'я Сарбін спалюють себе на багаттях, коли вмирає в них цар або голова: вони спалюють також його в'ючну худобу. Вони мають звичаї, подібні звичаям Гінду (Індії, – П.Д.); ми вже про це частково згадали вище в цьому творі, при описі гори Кабха і країни козарської, коли ми говорили, що в козарській країні мешкають Слов'яни та Русі і що вони спалюють себе на багаттях...» (Масуді, «Мурудж аз-Захаб ва Ма'адін ал-Джаухар», цит. за: А.Я. Гаркаві, «Сказання мусульманських письменників про слов'ян і русів [з половини VII століття до кінця X століття з Н.Х.]», СПб, 1870, С. 129 – 138,

http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/X/Garkavi_mus_pis/11.htm);

«Перший перекладач ал-Масуді А. Гаркаві вважав, що арабський історик передав відомості VI ст. щодо панування племені волинян у дулібському об'єднанні, що закінчилося приблизно 560 р. у період аваро-дулібської війни, під час якої загинув король волинян Мезамир (Маджак). Цю думку підтримали М.Ю. Браїчевський та Б.А. Рібаков, а також (не приймаючи тотожності Мезамира та Маджака) В.О. Ключевський та Й. Маркварт. Л. Нідерле дійшов висновку, що ал-Масуді передав події 593 р., а король Маджак був керманичем антського (дулібського, – П.Д.) об'єднання, в якому панівним було плем'я волинян, і тотожним Мусокію, про якого писав візантійський історик Теофілакт Сімокатта» (Леонтій Войтович, «Східне Прикарпаття у другій половині I тис. н.е. Початкові етапи формування державності», <http://cyberleninka.ru/article/n/vostochnoe-prikarpatie-vo-vto-roy-polovine-i-tys-n-e-nachalnye-etapy-formirovaniya-gosudarstvennosti>);

«Панування «Валінана»⁵¹⁵ ґрунтувалося на «шануванні» і «перевазі» та мало переважно культовий, а не політичний характер. «Маджак»⁵¹⁶ найімовірніше, періодично здійснював ритуальний об'їзд «підпорядкованих» земель і був чимось подібним до верховного жерця племінного культу (Перуна-Сварога?). На деяку умовність об'єднання дулібів у пору його складання вказує на повну відсутність даних про будь-яку слов'янську «монархію» в письмових джерелах того часу. Не виключено, що дуліби не мали загальноспільного віча, а єдність їх забезпечувалася лише ритуальним лідерством бужанського царя» (Сергій Алексєєв, «Слов'янська Європа V – VIII ст. // Анти та дуліби», http://loveread.ec/view_global.php?id=73680, <https://nemaloknig.net/book-45042.html>).

У балто-слов'яноаріїв, як і в індоаріїв, була станова (варнова) структура суспільства. Поляни-руси, будучи аналогічно польській шляхті та царським сарматам (снскр. «шарман» – «покров, благополуччя, захист»; «шаурі», «шура» – витязь; хет. «šagu» – «здобич, полон») військовою верствою, не мали морального права займатися не тільки ремеслами, а й землеробством. Вони були незалежними ні від кого воїнами-здобувачами і мисливцями-полювачами⁵¹⁷ і, отже, у мирний час промишляли, аналогічно половцям,

⁵¹⁵ Точніше, пращурів волинян = білих хорватів – паннонських аланів-торків, герулів і бужан, – П.Д.

⁵¹⁶ *Магадук – Магараджа = Шахін-шах – Верховний Дук / Дух = Духовник, подібно до того як араб. «аль-маджус» – бібл. «магог», – П.Д.

⁵¹⁷ «Поля» – щось вільне за межами чогось; ест. «рõline» – «закоренілий, застарілий, стародавній»; цсл. «пол» – «беріг [верх], тобто ближня смужка землі за межами водної річки»; д.-київ. «полон» – здобич.

полюванням і скотарством, використовуючи працю полонених. Найбільш підприємливі з них займалися також торгівлею та, подібно до їхніх нащадків козаків, запобігливими набігами на потенційних ворогів. Однак пізніше цей етнонім, вочевидь, поширився і на землеробів а, можливо, навіть і на ремісників, що проживали на їхніх землях (вочевидь, на вільновідпущеників або ж на всіх тих, що потребували захисту від агресивних прибульців). Тобто поляни стали озброєними землеробами-кшатріями. У літописах же сенс етноніму «поляни» було викривлено. І їхню назву стали помилково виводити не від слова «поля» (не підконтрольні нікому зовнішні землі – оукраїни), а від слова «поле». І це стали робити, незважаючи навіть на те, що поляни насправді мешкали не в полях, а в лісах на горах:

«Отож опісля смерті братів цих поляни⁵¹⁸ утискалися деревлянами та іншими навколишніми людьми. І знайшли їх козари осілими на цих горах у лісах, і сказали: «Платіть нам данину». Поляни, порадившись, дали від диму по мечу. І віднесли їх козари до свого князя та до своїх старійшин, і сказали їм: «От нову данину захопили ми». Ті ж запитали у них: «Звідки?». Вони ж відповіли: «У лісі на горах над річкою Дніпром»...» («Лаврентіївський літопис», 1377 р., http://expositions.nlr.ru/LaurentianCodex/Project/page_Show.php).

Насправді не виключено і те, що етнонім «поляни» взагалі походить від слова «полонина» – «пласкогір'я, плато, гірська рівнина чи навіть раніше і гора». Адже блг. «планина», як і нім. «berg», це є дійсно гора. І, отже, поляни, як і борани / *бороди / воради (від ст.-сл. «брдо / *бардо / *бордо» – «гора, пагорб»), і ломбарди (від ст.-укр. «ломус» – силач [Грінченко]), взагалі були горцями, раз мешкали на горах.

Вочевидь, перекрученою була в літописах і легенда про те, що поляни раніше були лише федератами, а зовсім не підданими Козарії. «Дань мечами», звичайно ж, означала лише готовність полян захищати своїми мечами рубежі Козарського каганату та брати участь у його військових заходах за відповідну винагороду. Це аналогічно тому, що, прибивши свій щит на воротах Царгорода, Ігор фактично погодився взяти його під захист від варварів, а зовсім не захопив його, як цю легенду стали інтерпретувати літописці.

Неполітичним було панування як у слов'янськомовних вестготів (і, у тому числі, і у тарпетів = тервінгів = тервунян / черв'ян = сербів), так і у більшості інших слов'янськомовних античних германців:

«Слабкості класової диференціації вестготів відповідає відсутність у них очної політичної організації на початок V століття. Керманічі вестготів від Атанаріха до Теодоріха I були, по суті, військовими ватажками, які не мали постійного політичного панування. Основою політичного ладу вестготів був значною мірою їхній військовий лад, що відображав той самий перехідний період від родових відносин до класового суспільства. Вестготи ділилися у військовому строю⁵¹⁹ на тисячі, п'ятисотки, сотні та десятки. Цей же поділ зберігався й у мирні періоди життя вестготів цієї епохи, аж ніяк не знищуючи, однак, родових угруповань. З іншого боку вирішальною силою навіть у військових питаннях виступала старовинна сходка воїнів, що була осередком суспільно-політичного життя племені, починаючи з найдавнішої епохи родового ладу» (А. Бергер, «Держава вестготів і падіння Західної Римської імперії», <https://libmonster.ru/m/articles/view/ГОСУДАРСТВО-ВЕСТГОТОВ-И-ПАДЕНИЕ-ЗАПАДНОЙ-РИМСКОЙ-ИМПЕРИИ>);

«Після Амаларіха королем в Іспанії було проголошено Теода. Опісля того, як його вбили, на королівський престол звели Теодегізила. Одного разу, коли він бенкетував зі своїми друзями та від душі веселився, раптово згасли світильники, і він загинув, лежачи за столом, від меча своїх ворогів. Після нього королівську владу отримав Агіла. Адже готи⁵²⁰

⁵¹⁸ Споріднені хорутанам = грутуннам-русам колишні мешканці Наддоння, – П.Д.

⁵¹⁹ Як пізніше й українське козацтво, – П.Д.

⁵²⁰ Як пізніше і нащадки слов'янськомовних готів, юечжів, аланів-торків, а також і роксолан, що ослов'янилися, – запорізькі козаки, – П.Д.

засвоїли жаклиний звичай, що якщо хто-небудь з королів їм не подобався, вони піддавали його мечу і ставили королем того, хто їм був до вподоби» (Григорій Турський, «Історія франків», III, Пер. Савукової, https://www.vostlit.info/Texts/rus/Greg_Tour/frametext3.htm).

Суто представницьким, тобто подібним до обмеженої монархії, було і каганське правління у козарських слов'ян (каган урядував, але не панував) і князівське врядування у всіх інших пращурів українців, а також і у новгородських словен:

«З кінця VII ст. козари поширюють своє підпорядкування у всьому просторі від Волги до Дніпра. Слов'янське населення підпорядковується їм і знаходить під їхнім урядуванням безпеку. У державі козар ми зустрічаємо повну релігійну та національну терпимість. Це відомо. Під час своєї могутності вони вмiли утримувати підпорядковані їм племена від ворожих сутичок. Кочівники угорці були залежними від козар, як це видно з розповіді Костянтина Багрянорідного. Ворожий рух у степах починається тільки в той час, коли Козарія послабшала у боротьбі з арабами, коли внаслідок цього їй довелося взятися за ту саму політику, якою користувалася у своєму безсиллі Візантія, – сварити сусідів, щоб утриматися самій. Початок цьому надала спілка козар із узми для приборкання печенігів у IX ст. Печеніги обрушилися на угорців, змусили їх піти до Паннонії. Козарія у відсутності сил була неспроможною впоратися з узми, що тіснилися половцями. Походи русів X століття підірвали її могутність остаточно та знищили цей оплот слов'янства на Сході. Але в період VII – IX ст. сила козар була ще міцна, і слов'яни під її охороною зберігали своє місцеперебування» (Петро Голубовський, «Печеніги, торки та половці до нашестя татар. Історія південноросійських степів IX – XIII ст.», <https://profilib.net/chtenie/97626/petr-golubovskiy-pechenegi-torki-i-polovtsy.php>);

«Козари, самі собою, через свою нечисленність не могли створити могутню імперію від Ками, Оки, Волги до Дніпра. Головною основою – фундаментом її будови були народи «Касарії»: Касоги, Черкаси та горяни Північного Кавказу, які мешкаючи в Боспорському царстві /столиця Пандекопія – нинішня Керч/, у містах: Фанагорія, Беленджер, Таматарха тисячу років, вже мали великий державний досвід будівництва осілої держави. І на неписаній Конституції Федерації якраз і відчувалася воля місцевого населення, бо залежність племен від урядового володарювання виражалася лише невеликою даниною і військовою допомогою; у внутрішні ж справи народів уряд не втручався і вони користувалися повним самоврядуванням. Англійський етнолог Хаверт каже, у статті: «Черкаси та білі Кхазари», що Козарія зародилася на Північному Кавказі, тобто там, де керманічами місцевих народів були Черкаси, в особі Касогів, Кабардинців, Кабарів і ніхто інший не міг бути першим організатором Козарського царства, бо їхнє ім'я: Кассаки, Касоги, Касари співзвучне з ім'ям Козар⁵²¹. Ім'я «Черкаси» в історії настільки злилося з поняттям Касогів, Казахів, Козаків, що часто в хроніках, без пояснень, не можна зрозуміти про які саме черкаси йдеться мова. Таким чином ім'я «Черкаси» для Північного Кавказу та Надазов'я (та України, – П.Д.), начебто було територіальним. Навіть літописець Нестор каже, що Козаки мають багато спільного та подібного до Черкас» (Генерал І.М. Коноводов, «Історико-географічний нарис буття козачого народу в епоху монголо-татарського володарювання», у кн.: «Козача старовина на мапах», https://vtoraya-literatura.com/pdf/konovodov_kazachyj_narod_ch1_1965_ocr.pdf; <http://kazvolnoe.narod.ru/page421.html>);

«У домосковській Русі князі «чоловіки» і «отроки» дуже схожі на західне лицарство, а удільні князі – на герцогів, графів та маркізів. Руські дружинники у «Слові про Ігорів похід» «нишпорять полем як сірі вовки, шукаючи собі честі, а своєму князю – слави». Саме особиста військова слава є найвищим стимулом до дії як у давньоруських, так і у західноєвропейських феодалів. Самі князівські імена – всі ці Ярославів, Святославів, Мстиславів, Вячеславів, дуже близькі до польських Болеславів, Владиславів, Мечиславів, – разом із прізвиськами на зразок Удалого, Сміливого чи Хороброго досить ясно говорили

⁵²¹ Курм. «kesek» – людина; сорані «hoz» – «плем'я, нарід»; нідерл. «gezin», англ. «house», япон. «kazoku» – родина, – П.Д.

про найдорощий для їхнього власника помисел. Подібно до західного шляхетного барона, що очолює своїх васалів і стурбований тим, як би хто інший не випередив його в атаці на супротивника, руський князь завжди попереду своєї дружини під прапором, у яскравому плащі, позолоченому шоломі, блискучих латах. Він, подаючи приклад особистої хоробрості, першим кидається до бою, відшукуючи серед ворогів рівного собі за становищем і за вдачею. У давньоруських князів меч сам вискакує з піхов, вони вкрай педантичні у питаннях честі, уразливі, самолюбні, але після доброї бійки легко миряться, виявляють великодушність до переможеного та нерідко разом з ним тут же, на полі бою, справляють тризну за вбитими. Угорський полководець XIII століття каже, що вони «охочі до бою, стрімкі на перший удар, але довго не витримують». Історія Західної Європи знає чимало прикладів того, як воїни, взявши нападом місто, грабують його та влаштовують при цьому страшну різанину, але їй невідомі «подвиги» Чингізхана та Тамерлана, які вже після перемоги холонокровно винищували все полонене населення та споруджували собі пам'ятники у вигляді пагорбів з черепів. Справа в тому, що європейський государ навіть у хвилини найсильнішого гніву проти курки, що несе йому золоті яйця, пам'ятав про те, що, зарізавши її, завдасть непоправної шкоди. Феодал же кочівник, вихований у традиціях степової війни за пасовища, традиціях, що передбачали повне – до немовляти в колісці, щоб не залишилося месника, – винищення племені чи народу-суперника...» (Федір Нестеров, «Зв'язок часів», <https://readli.net/svyaz-vremen/>; <https://coollib.com/b/124187-fedor-fedorovich-nesterov-svyaz-vremen/readp?p=6&cnt=9000>);

«Якщо ми візьмемо найосновнішу лінію розвитку Новгород і Києва, Галича та Вільні, з одного боку, та Москви – з іншого, то нам стане досить вочевидь: і Новгород, і Київ, і Галич та Вільня створили у себе суто аристократичний устрій. І в Новгороді, частково і в Києві князі, тобто представники монархічного зачину країни, були просто найманцями, яких віче то запрошувало, то виганяло на власний розсуд. У Галичі князівську владу боярство взагалі з'їло. У Литовсько-Руській державі, аристократія тільки й чекала моменту, щоб утвердити свої вільності перед єдинодержавним володарюванням. Це їй і вдалося – ціною існування держави. У Києві «у XI столітті управління містом та регіоном зосереджувалося в руках воєнної старшини» [Ключевський]. «Віча волосних міст, у Києві та Новгороді, що з'являються за літописом, ще на початку XI століття, з часів боротьби Ярослава зі Святополком у 1015 році, все гучніше починають шуміти з кінця цього століття, роблячись повсюдним явищем, втручаючись у князівські відносини. Князі мали зважати на цю силу, приходити з нею до угоди, укладати «ряди» з містами, політичні договори. «Князь, сідаючи у Києві, мав зміцнювати старший стіл під собою домовленням із київським віче. Князі не були авторитарними государями землі, а лише їхніми військово-поліцейськими керівниками» (Іван Солоневич, «Нарідна монархія», <http://rus-sky.com/history/library/narmon3.htm>).

І все це мало місце навіть ще за часів, коли пращури слов'ян, а отже, і українців мешкали у високогірних улоговинах Північно-Східного Китаю разом з тунгузько-маньчжурськими племенами. Бо така ж форма народоправства збереглася і у мохеських племен (мукрі = *вукрі / букрін), і у споріднених їм інших сушеньських (сугдин = суксин / су[к]шень), а пізніше – і чжурчженьських (чжушень = чоґду = чосјн / чусін / чосон) гірських племен, що запозичили світосприйняття у слов'янськокомовних жунів дісців / серів, які були пращурами сугудів / соґдів = юечжів, і перейняли у них більшість своїх звичаїв:

«Суворо дотримувалося правило, за яким будь-який з членів роду міг без будь-яких побоювань висловити думку з питань, що обговорюються. Такі наради були свого роду нарідні збори рівноправних чоловіків-воїнів. У них керманічі та ватажки спілки племен питали поради, а у відповідь вислуховували найрізноманітніші думки. Навіть якийсь час після утворення імперії такий порядок залишався непорушним. Коли чжурчжені вирішували питання про якусь важливу справу, то учасники наради виходили в поле, влаштовували належне в таких випадках частування, окреслювали вугіллям коло і, посідавши, починали висловлювати думки. Першими говорили не начальники, а нижчі.

Государ вислуховував «проекти» і вибирав той, який йому подобався більше за інших. Цікаво, що виконавцем обраного проекту призначався зазвичай той, хто його висунув. Коло після закінчення наради знищувалося, щоб, як вважалося, ніхто не чув людського голосу, а ворог не дізнався про прийняте рішення, і відомості про нього не вийшли за межі кола, де йшли розмови» («Аньчунь Гурунь: літописи про великих чжурчженів 10 – 12 століття», <https://www.vostlit.info/Texts/rus11/Zinschi/vved2.htm>).

І це ж є тим же самим козацьким (сарматським) колом. Від нащадків слов'янськомовних сарматів да-юечжі (гутіїв кідаритів = *каракудар / каракузар / каракозар) та кавказьких аланів-торків (русів-торків) – горян готів-тетракситів і таркасів / черкасів перейняли цей же звичай і горяни адиги:

«Черкесів (адизькі народи, – П.Д.) зазвичай уявляють як якесь збіговисько розбійників, дикунів, що не мають ні віри, ні закону: ця думка помилкова. Нинішній (1839 р.) стан Черкесії викликає в пам'яті уявлення про цивілізацію часів перших королів у Німеччині та Франції. Це зразок феодальної, лицарської, середньовічної аристократії в античній Греції. Племена Кавказу представляють зазвичай рідкісний приклад тої сталості, з якою деякі народи зберігають свої давні звичаї: що робилося за тисячу років до нашої ери, те й зараз. Жодне з первісних племен не залишилося більш вірним своїм античним звичаям, ніж черкеське... Усі князі, і навіть шляхта рівні між собою. Серед цього великого населення, здатного, як я вже казав, виставити до 100 тисяч воїнів, немає жодної впливової людини, яка могла б утворити коаліцію або виробити генеральний план наступу чи оборони; кожен князь, кожен шляхтич, навіть кожен відпущеник – сам собі господар і підпорядковується тільки самому собі... Цей дух незалежності... позначається на їхніх звичаях, їхньому законодавстві, їхніх оселях...» (Фредерік Дюбуа де Монпере, «Історія черкеської нації», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Kavkaz/XIX/1820-1840/Dubois_Monpere/text4.htm);

«...найнезвичнішим явищем у житті адизьких народів була демократична форма правління у вигляді «нарядних законодавчих зборів». Саме цей момент виділяв адигів із навколишніх народів. Такі збори у них носять назву «хасе» або «хаса»...» (Михайло Крайсвітний, «Козаки та адиги – охоронці демократії», http://passion-don.org/kazak/kraisv_4.html).

Така ж сама форма народоправства була притаманна і багатьом слов'янськомовним нащадкам сарматів, включаючи й готів, і кангюїців (канглів = пачинакітів / печенігів / баджанаків, що були пращурами слов'янськомовних паджо = чалдонів):

«В екстраординарних випадках Печеніги, як відомо з пізніших (XI ст.) джерел, збирали «сходку», що була, по суті, нарядними зборами – характерним органом військової демократії. Про неї згадують у своїх творах єпископ Бруно та Візантійська царівна Ганна Комніна» (Світлана Плетньова, «Половці», <http://Annales.info/step/pletneva/index.htm>).

Сармати фактично заклали й засади європейського лицарства. Лицарі Круглого Столу разом із королем Артуром стали найпопулярнішими персонажами у літературі Середньовічної Європи. Козацькому колу відповідає і сарматське (праслов'янське) слово «курінь»⁵²²:

«Значення слова «курінь» перський історик XIV ст. Рашид-ад-Дін визначає, як «кільце». У старовинні часи, коли якесь плем'я зупинилося на якомусь місці, на кшталт кільця, а найстаріший з них був подібний до точки в середині кола, це називали курінь» (О. Данкір, Г. Кочієв, С. Ходов, В. Юрив, «Козачий Порядник», <http://sites.google.com/site/olegdankir/Poriadnik/vse-formirovania/kuren>).

Отже, саме сарматські традиції своїх пращурів продовжили і українські козаки, які були справжніми лицарями. Лицарський дух фактично був притаманний і всьому

⁵²² Д.-грец. «κορώνις» – вигнутий, переносно – «закінчення, кінець, вершина»; кит. «quānzī», д.-монг. «kureyeen», нідерл. «kring», угор. «korong», каз. «ауқым» – коло, ісл. «hring», англ. «cogona», кит. «quānzī», ісп. «ago», вірм. «bgh / bǝg» – кільце.

волелюбному народу України, що покозачився. Адже ці традиції були притаманні і всім слов'янським племенам, нащадки яких і сформували український етнос:

«Письмова історія застає слов'ян з чітко діючою організацією управління. Б.А. Рибаків звернув увагу на те, що до IX століття слов'янські «племена», «землі», «князювання» займали величезні території, що перевищували землі більшості європейських королівств. По суті, це були держави атенського типу. У всіх них існувало вже відокремлене від суспільства, але ще не відірване від нього остаточно княже врядування. Повість минулих літ зберегла деякі дані про організацію врядування в деревлянській землі. На чолі стоїть князь, і князівське врядування є тут давнім, традиційним. У всякому разі, деревлянські послы, які прийшли до Ольги, протиставляють «добрих» деревлянських князів «руському» князю Ігорю, як правителів, стурбованих не просто збиранням данини, а й процвітанням землі. Деревляни обробляють ниви, пасуть стада, а «тримають землю», тобто керують нею, «кращі люди», які, проте, за підтвердженням прав повинні звертатися до «землі». В кінцевому рахунку саме «земля» і направляє їх в якості послів до Ольги... Відомості про Київ кінця X століття уточнюють типову картину. Населення міста та, мабуть, також і сільської округи поділялося на десятки, сотні, іноді також півсотні та півтисячі. У місті вершиною такої адміністрації був тисяцький. Але існувала тут і рада старійшин – «старців градських», які здійснювали керівництво нарідними зборами – вічем, а також стежили за виконанням прийнятих рішень... В літописі, як було сказано, з'єднані різні уявлення про початок Русі. Один з найдавніших літописців поставив на початку своєї праці три питання: «Звідки пішла Руська земля», «хто в Києві начав вперше княжити» та «звідки Руська земля стала бути». Відповідь насамперед на ці питання і треба шукати в тексті. Він і справді є в літописі: русь – це поляни, колись вони, як і інші слов'яни, вийшли з Норику – римської провінції на Правобережжі Дунаю. Першими князями в Києві були Кий та його брати, після чого «рід їх» княжив у полян-русів. Літописець не знав точно, коли все це було, хоча до нього дійшли перекази про дунайські походи Кия, про приймання його якимсь візантійським «царем». Чи не знав він і про те, чому полян стали називати Руссю. Але він наполегливо підкреслював, що «поляни, яже нині зовомая русь» – плем'я слов'янське, що разом з іншими слов'янськими племенами воно отримало початок християнства ще в Норику від апостола Павла (або навіть раніше на Північному Кавказі, де полян пізніше називали нарцями = нартами, – П.Д.)» (Аполлон Кузьмін, «Звідки пішла Руська земля», Століття VI – X, кн. 2, <https://readli.net/otkuda-est-poshla-russkaya-zemlya-veka-vi-x-kniga-1/>).

Самі ж поляни-руси можливо вже тоді величали себе українцями (високими, верховними). Адже від пра-і.е. *ek't – «вершина, височина» з переходом *ek до *uk-, *uc-, *uic-, *ouk-, *auk-, *aug-, *ak- в багатьох мовах утворюються слова, що означають «вищий, найвищий, верховний, старший»⁵²³. Так звані *вукри / букрі / мукрі чи «вакараї»⁵²⁴ можливо були спорідненими українцям пізньосарматськими мешканцями далекосхідної держави Бохай жужанями (кит. «жуань-жуані» – ті, що повзають, як змії), відомими у Європі як авари:

⁵²³ Тох. (б) «auki», «auks», тох. (а) «ok», «уук» – «зростання, розвиток, старшинство, сильний, переможець»; таміл. «исса» і турец. «yüce» – «вищий, верховний»; турец. «yücelik», узб. «буюклік» – величність; азерб. «уса» – вищий; япон. «saikō» – найвищий; норв. «jukeg» – «юкер / *джюкер» [головний, вищий, верховний]; гінді «уусаа», турец. «jükar, jühar», карач.-балк. «ogaag», татар. «jugar*» – високий; кр.-тат. «ууqarı» – верховний; араб. «akbar» – «дуже піднесений, великий»; нім. «Hügel» – «бугор, пагорб»; япон. «ōkina» – великий, «ōkii» – «великий, крупний»; азерб. «уекә», тюрк. «бакур», «пакор» – великий; гот. «aukan», лит. «áugu», «áugti», лтс. «áugu», «áugt», швед. «ōka» – рости; нідерл. «kruin», англ. «асте», япон. «soki», кар.-балк. «чокь», «чукуй» – вершина; гінді «исса», азерб. «yüksäk», снскр. «ага» – «вершина, вістря»; каннада «ага» – верх; новогрец. «δκρο, άκρη» – «край, кінець, високий»; бенг. «ussatā», лат. «augustus», лит. «ugis, aukštis» – висота; лит. «aukščiausias» – найвищий, татар. «югари» – старший; англ. «huge» – величезний; япон. «shūgi» – «вершина, кінчик»; евенк. «уги» / *укь[r]и – верх; «угу» / *укь[r]у – берег; «угū / угйū» – верхній; «укури» / *укьри – «височина, пагорб»; прасл. *uklēja, лит. «aukšlė» – «уклейка, верховодка».

⁵²⁴ Снскр. «vakra» / *va[n]dra – «викривлений, кривий»; отже, венеци та вандалі – кривичі та мандрівники.

«...теленбінські оленячі тунгузи українського роду...». У зв'язку з цим досить цікавим видається існування серед Олекмінських тунгузів роду Вакарай, що одержав назву Українського. Передбачається, що початок роду Вакарай дали Меркіти, які вступили в контакт з евенками: «Тому цікаво, що рід увакасіль або вокарай⁵²⁵ у складі забайкальських евенків Г.М. Василевич та В.О. Туголуков пов'язували з мекрітами або меркітами. Серед тунгузів східного узбережжя Байкалу зустрічається Вакарайський рід, що включав як конярів, так і оленярів [Туголуков, 1980]. У евенків можна зустріти перекази про боротьбу з народом залізних богатирів «Бекрі» у яких і коні були закуті в залізо. Вони зазнали поразки та були асимільовані тунгузами-евенками [Туголуков, 1985]» (Василь Ушницький, «Зникле плем'я меркітів (мекритів): до питання походження та історії їх», http://tyrk.ucoz.ru/publ/ischeznuvshee_plemja_merkitov_mekritov_k_voprosu_ikh_proiskhozhdeniya_i_istorii/1-1-0-11, <http://tyrk.ucoz.ru/publ/>).

Вочевидь, меркіти, як і варяги, це вершники (мерк = берг = верх) або торговці⁵²⁶. Але на відміну від варягів, що переміщалися верхи на човнах (кит. «zhōu»), вони переміщалися верхи на мерилах (давньоісл. «merg» – кобила, монг. «mōgin, morin», калм. «mōgn» – кінь). На мерилах і верблюдах вони перевозили й товар (лат. «mercatura, mercatus») – переважно нефарбований (темний) шовк-сирець. Тому грец. «Σῆρες», лат. «sēres», а отже, і англ. «silk» можливо утворилися не від назви Китаю, а від праслов'янського слова «сирий» чи «сірий» (подібно до слова «сірка»), бо саме нащадки індійських сураштрів праслов'янськомовні сармати запровадили в Китаї шовкопрядіння та торгували шовком. Не виключено, що шовк-сирець чи шовкова нитка називалися праслов'янською мовою і словом *меркъ, що походило від «меркнути» – темніти. Бо монг. «торго» – шовк теж значить «темний»⁵²⁷. Від *меркъ, вочевидь, походить слово «мережа», що спочатку значило «сплетена з шовкових ниток». І отже, саме від слів *меркъ і «торго» походить слово торговець (англ. «merchant»).

Можливо, вакараями / вокараями (верховними) у чжурчженських племен, як і вукраї (хунгарами = гуно-аварами) у паннонських і польських слов'ян, був військовий прошарок вершників, нащадки якого пізніше стали шляхтою у підкорених ними племен:

«У Великому Князівстві Литовському за Окольським (Simon Okolski. Orbis Polonus. Krakow, 1642. Т. 3 стор. 306-310) герб Вукри, (пол. Wukry) належав роду, що об'єднав кілька прізвищ: Mokosiej-Denisko, Mokosiej, Mokosiej-Bakowieckie, Mokosiej-Gorajskie, Mokosiej-Nowosielskie, Mokosiej-Szybińskie. Там же у Окольського опис гербу і легенда, що зводить цей рід до нащадків молодшого сина Атілли, наскільки їй можна довіряти судити не беруся. Хоча за твердженням польських істориків старовинний рід Мокосіїв-Денисько, що мешкав на Волині, згадується в польських хронічках у 1068 році; в цьому році Болеслав II Сміливий пожалував грамоту власникові фортеці Кременець «Мокосію з роду Денисько» (документального свідчення ні в хронічках, ні літописах знайти не вдалося). В літературі згадується, що дарча грамота зберігалася до початку XVI століття на Волині в маєтку нащадків Мокосіїв-Денисько Бережи біля Кременця» (Ігор Шибєко, http://redbow.ru/gostevaya_kniga?p=1; https://www.wiki-data.uk-ua.nina.az/Україна_герби.html);

«Не можна не звернути уваги на глибоку плутанину в джерелах і в ранньої історіографічної традиції у зв'язку з визначенням етнічної природи гунів (жунів китайських хронічок, – П.Д.). Так, в «Норманській хроніці» (837 – 891 pp.) є свідчення, що розміщує «гунів»⁵²⁸ серед населення острова Сканзи (тобто Скандинавії). Відстоюючи традиційне норманістське положення про етнічну однорідність скандинавського населення, А. Стендер-Петерсен зауважив, що «анналіст, вочевидь, хотів блиснути своїми поверхневими знаннями і додав відсебеньки самої поганої якості». Пояснення явно також

⁵²⁵ Вокараї / *во[н]караї < монгараї – нащадки слов'янськомовних юечжійських та монгольських племен уокіл / укіл / вокіл < *мо[н]гіл – гревтунгів / крєвтунгів = кривичів та вондобардів / ломбардів, – П.Д.

⁵²⁶ Англ. «merchant», «marketeer», «bargainer» – «торговець, купець».

⁵²⁷ Пушту «tor», курм. «tarī», тадж. «торик», ст.-англ. «deorc», англ. «dark», ірл. «dorcha» – темний.

⁵²⁸ Гунів ультинзурів = вількінів / велетів – пращурів уличів / улахів, вільців / лютичів і фризів-русів, – П.Д.

не кращої якості, тим більше що ще один автор говорить приблизно про те ж: Відукінд (X ст.) зазначає, що «гуни вийшли з готів, а готи, як оповідає Йордан, вийшли з острова за назвою Сульце... Є група джерел, яка зближує гунів зі слов'янами. Відомо, що назва «Хунгарія» – Угорщина стала результатом осмислення династії угорських королів в якості наступників Аттіли. У слов'янській же історіографії було поширене переконання, що «Хунгарія» – це слов'яни, які прийшли з Надмор'я, від річки Вкра або Укра. Звідси в деяких випадках змішання «укран» з «унгарами». Сам Аттіла в середньовічній слов'янській традиції сприймався нерідко в якості першого короля Померанії або в якості першого правителя вандалів, яких зазвичай розглядали як пращурів слов'ян на території між Ельбою і Віслою. У цій іпостасі Аттіла розглядається в «Хроніці Великопольській», де також ставиться знак рівності між хунгарами та вандалами. У сазі про Тідрека Бернського «Гуналанд» розташовується на захід від Польщі і прямо ототожнюється з Фрисландією⁵²⁹. П. Шафарик привів велику кількість відомостей про пізніше змішуванні слов'ян з гунами⁵³⁰, причому навіть в XIX ст. німці іменували «гунами» групу слов'ян, що мешкали в Швейцарії. «Містом гунів» в деяких сагах іменується балто-слов'янський Волін, а етнічна назва «гунів» поширюється на вендів-венедів. З іншого боку, Адам Бременський (XI ст.) знав, що Русь, яка називалася варварами Данії Гострогардом, мала ще й іншу назву: Хунгард, оскільки тут спочатку мешкали гуни. Цей сюжет повторює і Гельмольд, схильний і передбачуваних нащадків гунів – угорців віднести до слов'ян (можливо через те, що угорська шляхта в його часи була слов'янськомовною, бо переважно мешкала у слов'янськомовній Братиславі, – П.Д.)...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Гуни, без перебільшення, найзагадковіший нарід, що пронісся над Європою в тому смерчі, який називають «Великим переселенням народів». У нас є два докладних описи гунів – праця римського історика Амміана Марцелліна (на ньому, власне, і базується нинішнє уявлення про гунів взагалі, про їхні зовнішність і спосіб життя), і мемуари дипломата Пріска Панийського, який їздив до столиці Аттіли з візантійським посольством. Так от якщо викреслити з обох описів слово «гуни», то ніхто не здогадається за ними, що мова йде про один й той же нарід. Гуни Амміана потворні, подібні «двоногим звірям». Пріск зазначає красу гунських жінок, а зустрівши елліна, що мешкав серед гунів, не впізнав в ньому земляка, поки той не заговорив. Гуни Амміана⁵³¹ проводять життя у сідлі і в кибитці, боячись будівель, ніби гробниць, і все життя проводять в кочовищах, так що ніхто з них не знає, де народився. Пріск описує столицю Аттіли, як справжнє дерев'яне місто, описує і палац керманіча. Амміан стверджує, що гуни ніколи не доторкуються до сохи. Згідно Пріску, гунське простолюддя п'є напій з ячменю, а шляхта любить вино – і те, і інше без землеробства немислимо. Гуни Амміана одягаються в шкури та носять їх, поки ті не розвалюються. Гуни Пріска одягаються добре, а шляхта – навіть розкішно. Цікаво – особливо для нашої теми – те, що Пріск величає Аттілу «повелителем віддалених островів океану». Мова, швидше за все, йде про Балтійське море – до іншого «океану» володіння Аттіли не могли бути поширеними в принципі. Але ... яким чином їхнім «повелителем» міг би стати ватажок кінної орди кочівників, які, як це живописно змальовано у Амміана, спустившись з сідла, ледь можуть ходити? Ніяка кіннота і в більш пізні часи не доходила до балтійських берегів з Середньої Наддніпряниці або Наддунав'я. Тим паче неможливо було це повторити тисячоліття назад» (Лев Прозоров, «Варязька Русь. Слов'янська Атлантида», http://loveread.ec/read_book.php?id=28109&p=9);

«М. Аліханов-Аварський, коментатор «Дербенд-наме», вважав: гун / хун / кхун мовою лаків або кумухів має те ж значення, що і «hun» і «hune» давньопівнічними

⁵²⁹ Фрисландією – країною споріднених роксоланам, франкам і прусам балтськомовних фіризів, на землі яких і переселилися слов'янськомовні гуни вількіни чи частина їх нащадків вільців / лютичів, – П.Д.

⁵³⁰ Тобто зі спорідненими пращурам слов'ян сарматам слов'янськомовними гунами / жунами, – П.Д.

⁵³¹ Вочевидь, лише тунгузи, що входили разом зі слов'янськомовними гунами до орди Аттіли, – П.Д.

говірками німецької мови, тобто «високий», «велетень». Авари (обри), цілком ймовірно, становили одне з гунських (сарматських, – П.Д.) племен...» (А. Салмін, «Савіри на Кавказі», http://www.kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-239-5/978-5-88431-239-5_05.pdf).

Вельми знаменна давньогрецька лексема «ἄκρος», що є концептом (багатозначним поняттям): 1) вищий, верхній; 2) зовнішній, поверхневий; 3) крайній; 4) найкращий, чудовий, відмінний (Давньогрецько-російський словник Дворецького // https://wiki.lingvoforum.net/wiki/index.php/Книги/Древнегреческо-русский_словарь_Дворецкого/4).

І отже етнонім «оукри / укри» подібно етнонімам «угри», «югури» і «уйгури» не тільки означає крайні (грец. «ἄκρο» – кінець), але ще й верховні⁵³², а також високі⁵³³ і навіть чудові, успішні⁵³⁴. І він фактично є всього лише калькою з етнонімів «арії»⁵³⁵, «хроси / руси», «грутунни» та «анти»⁵³⁶. І, тому-то, українці, звичайно ж, є високими і успішними громадянами «Верховної й Успішної країни» – України. Адже як нинішні, так і колишні форми її назви: «Ус-ґаніа», «Ук-ґаніа» і «*Оук-ґанд / Оук-Райна» (новогрец. «Ουκ-ρανία») є складними (двокореневими) словами подібно до англійського топоніму Окленд⁵³⁷. Слова ж «край» і «крайній»⁵³⁸ утворилися, вочевидь, від праіндоевропейської основи *ek'og – «вершина, піднесеність» або ж безпосередньо від української основи *оукрай в результаті втрати початкового голосного *е або ж пізніше дифтонгу «оу» (переосмислення його в префікс) подібно до того, як від праіндоевроп. *црег – зверху⁵³⁹ утворилися ірл. «barr», лит. «viršc» і вірм. «verev» – верхній і, звичайно, також і українське слово «верх».

І навіть прізвисько «хохол» українців, що є переважно нащадками «черняхівців» – височенних грутуннів, означає теж саме. Адже воно походить від німецького слова «höher» – «високий, вищий»:

«С.П. Сегеда відзначає певну подібність одонтологічних характеристик черняхівської та давньоруської людності Правобережжя, що може свідчити про те, що слов'яни або асимілювали частину черняхівців, або входили до конгломерату народів, що створили цю культуру. Певні спільні риси він вбачає і у черняхівського та давньоруського населення Лівобережжя» (Т. Рудич, «Населення Середнього Подніпров'я I – II тисячоліття за матеріалами антропології», http://www.vgosau.kiev.ua/load_books/Rudych.pdf);

«Згідно з даними соматології, сучасній українській людності взагалі притаманні відносно високий зріст, брахікефалія, досить темний колір очей і волосся, середня ширина обличчя, пряма форма носа, середній розвиток третинного волосяного покриву. Відхилення від цього комплексу ознак спостерігаються у поліській зоні, в Карпатах, Буковині, Нижній Наддніпрянщині, що дозволяє виділити тут локальні антропологічні варіанти. Певні регіональні відмінності зафіксовані і за підсумками одонтологічних, дерматогліфічних і гематологічних досліджень. Одночасно можна констатувати, що українці більш однорідні в антропологічному плані, ніж, скажімо, італійці чи французи. Фізичні особливості сучасного населення України сформувалися на основі морфологічних рис літописних слов'янських племен, що мешкали на її території в епоху середньовіччя: полян, деревлян, тиверців, уличів, сіверян і, вочевидь, білих хорватів, які в свою чергу

⁵³² Д.-грец. «ἄκρος» – «крайній, зовнішній, вищий, верхній, верховний», кр.-тат. «уцраг» – верховний.

⁵³³ Гінді «чусаа», лит. «aukštas», турец. «jükar, jühar, yüksek», карач.-балк. «ogaar», татар. «jugar* / югарі», узб. «уцрагі» – «високий, вищий; вершина».

⁵³⁴ Грец. «ἄκρος» – чудовий, азерб. «uğur» – «успіх, удача, фарт».

⁵³⁵ Укр. «орії / горії» = «горнії» – «небесні, горяни, верховинці, верховні»; сарматськ. «орії / арії» – «крайні, зовнішні», – Татищев.

⁵³⁶ Грец. «ἀνώτερος» – вищий; валл. «anterth» – «пік, висотка»; монг. «өндөр» – високий.

⁵³⁷ Ст.-англ. «Auck-land» – «верховна / висока земля».

⁵³⁸ Нідерл. «Kruin» – вершина; лат. «cogona, cogonam» – «крона, корона, вінець».

⁵³⁹ Нім. «ober», англ. «upper», «over» – верхній.

успадкували риси своїх попередників⁵⁴⁰» (Сергій Сегеда, «Антропологічний склад українського народу», <http://litopys.org.ua/segeda/se03.htm>).

Першою ж державою прашурів українців грейтунгів / грутуннів = хросів / русів і аланів-торків була держава Ерманаріха (лат. Hermanrich / Hermanaricus / Ermanrich) Грейдготаланд (Hreidgotaland / Hreiðgotaland / Reičgotaland / Reidgotaland / Reidgothland / Reidgotland), якій відповідають ім'я-приставка hreið-⁵⁴¹ (що означає «красива, велика, відома, славетна, шляхетна») і Черняхівська АК:

«Найважчою проблемою для Північного Надчорномор'я є питання перебування тут готів. Ф. Браун вважав його «одним з найважливіших в історії дорюриківського періоду руського життя та життя слов'янського світу взагалі». Історична доля готів у Північному Надчорномор'ї надзвичайно складна. Основний факт, що впадає у вічі кожному, – це відсутність конкретності в джерелах. Труднощі вивчення історії готів ускладнюється й тим, що з моменту становлення готської проблеми в дослідженнях утвердилося вкрай невизначене поняття «держава Ерманаріха». Воно має на увазі існування в IV ст. такого об'єднання племен, панування в якому було зосереджено в руках готських керманічів. Біля витоків найвищого піднесення цієї спільноти – regnum Йордану – стояв Ерманаріх. Могутність його тяглася від Волги до Карпат, від Чорного до Балтійського моря. Висловлювалася думка про те, що готи були своєрідним організуючим зачином суспільно-політичного та економічного життя ранніх слов'ян і що «держава Ерманаріха»⁵⁴² була прямою попередницею Київської Русі. До цього часу серед дослідників все ще немає єдності у питанні щодо реальності не тільки існування у Північному Надчорномор'ї якогось об'єднання готів з певним рівнем політичної організації та етнічної консолідації, а й перебування у цьому районі готів взагалі» (історик Віра Буданова, «Готи в епоху Великого переселення народів», https://www.studmed.ru/budanova-vp-goty-v-epohu-velikogo-pereseleniya-narodov_adedc37ec62.html; <https://coollib.com/b/419898/read>);

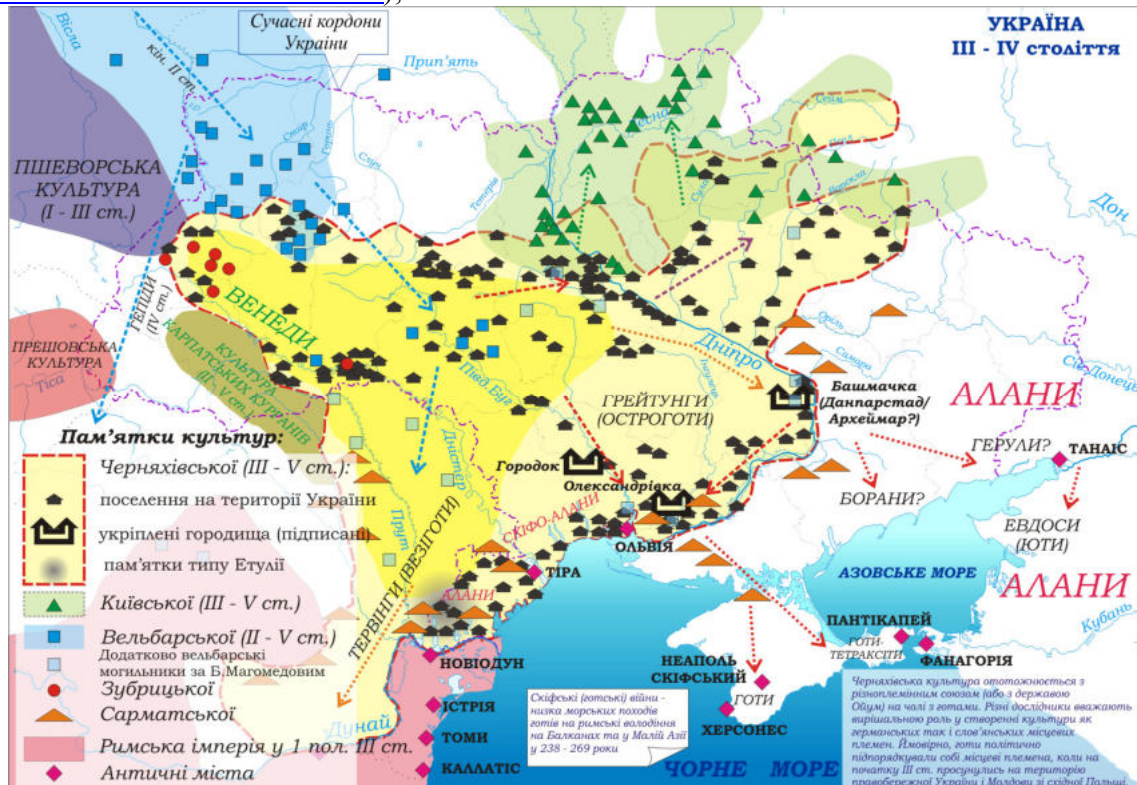
«Отже, міць Гостроготського королівства ґрунтувалася, перш за все, на авторитеті та досягненнях короля Ерманаріха, що спирався на дружину. Наступну експансію його королівства зараз пояснюють різними геополітичними, економічними та соціальними факторами: контролем найважливіших торгових річкових шляхів Східної Європи, службою в Римській імперії тисяч молодих варварів як федератів, що приносили «додому» досягнення провінційно-римської культури, іншими впливами пізньоантичної цивілізації. За своїм геополітичним становищем, поліетнічною структурою та роллю в ньому річкових магістралей держава Ерманаріха IV ст. певною мірою була предтечею Київської Русі IX ст., що також виникла на головних торгових шляхах Східної Європи, які пов'язували північ і південь. Цей висновок, вперше зроблений М.І. Ростовцевим майже сто років тому, незважаючи на деякий наліт модернізації, знаходить нові підтвердження не тільки в письмових, а й археологічних джерелах. Відомо, що одна з очевидних характеристик початку державності – це «ефект снігового кому»: якщо він почав рухатися, то рухається дедалі швидше. У сучасній культурній антропології це описується за допомогою поняття соціального ароморфоза. Справді, за мірками на той час утворення «держави» Ерманаріха відбувалося дуже стрімко, на очах одного-двох поколінь. Внаслідок вражаючих військових успіхів влада короля ставала дедалі сильнішою і незаперечною... У результаті на півдні Східної Європи складалася нова етнополітична співдружність, куди входили гостроготи, візиготи та інші племена, і щодо якої Йордан

⁵⁴⁰ Роксолан, гревтунгів / грутуннів і їхніх прашурів сарматів, а також як аланів-торків Черняхівської, Пеньківської, Лука-Райковецької, Волинцевської і Салтівсько-Маяцької АК та Північного Кавказу, так і гунів ультинзурів, караболгар і каракозар, – П.Д.

⁵⁴¹ Вочевидь, це переважно тунгузи а, можливо, і угорці, що входили разом зі слов'янськомовними гунами до орди Аттіли, – П.Д.

⁵⁴² Адже не тільки поляни-руси, а і більшість інших українських племен були нащадками черняхівців – слов'янськомовних готів грутуннів і аланів-торків та балтськомовних роксолан, – П.Д.

одного разу вжив термін «societas» (Get., 130)» (Ірина Зінківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на рубежі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

Археологічні культури 3 – 4 ст. н.е. Східної Європи (Археологія Української РСР, 1986);

Приблизне розповсюдження слов'янськомовних готів і аланів та балтськомовних венедів і антів на теренах держави Германаріха (за І. Коломійцевим, «Нарід-невидимка. Оновлена версія», http://kdet.ucoz.ru/index/glava_odinnadcataja_jazyk_i_baltija/0-163).

Про те ж, що руси були нащадками гостроготів ґрунунів, а отже, і слов'янськомовними германцями, добре розуміли і в ранньому середньовіччі, що і відобразилося не тільки в українських епічних билинах, а і в північних сагах:

«Про Русь та її правителів цього ж періоду повідомлялося і в давньонімецьких оповідях про Тидрека Бернського, що увійшли до науки як Тидрексага. Це джерело, як відомо, передає епічну спадщину, яка сходить до подій V ст. – Війнам гунів на чолі з Аттілою та готів на чолі з Теодоріхом. Але крім гунського та готського правителів у ній фігурували Ілля Руський та руський король Володимир, який правив, згідно з Тидрексагою, у V столітті. Територія, підвладна, згідно з Тидрексагою, епічному Володимирі, включала землі від моря до моря, що простягалися далеко на схід, і перевершувала розміри Київської держави X ст. [Sagan 1830 – 1854]. Визначний російський історик С.М. Азбелев блискуче довів, що руський король Володимир з Тидрексаги збігається з образом епічного князя Володимира з руських билин, колишнього правителя Русі в період, коли вона зазнала навалу гунів [Азбелев 2007: 43]» (Лідія Грот, «Огляд сучасного норманізму. Частина друга. Міти норманізму та їхні витoki», ІФ, 2019, № 3 – 4, <https://independent.academia.edu/histformat>);

«Билинне суспільство виявляється на цілу епоху давніше за літописне! Це і багато іншого спонукає дослідників зрушувати датування історичної першооснови билин у глибину часу. «Його (билинного епосу, – Л. П.) зародження необхідно віднести приблизно до середини першого тисячоліття нашої ери»... Тут Азбелев звертається до матеріалів Тидрексаги та Йоакимівського літопису. Настільки очевидна подібність билинного Іллі та Іллі Руського із саги, настільки ж очевидна неподібність «Вальдемара, конунга русів» із саги та Володимира Святого. В Йоакимівському літописі Володимиром звать одного з легендарних прадавніх князів. Цікаво, що передують Володимирі у цьому літописі очевидні вихідці з мітичного епосу, герої-епоніми, прабатьки – Словен, Рус, Вандал, Волх та інші. А після нього йде низка дванадцяти безіменних поколінь аж до майже історичного Бурівоя, батька знаменитого та вже, безумовно, історичного Гостомисла. «Явну співвідносність деяких суттєвих епізодів і водночас героїв у... билинах, у фольклорних джерелах Йоакимівського літопису й у середньовічних обробках германського епосу не можна пояснити грою випадку», – стверджує дослідник. Яким часом датує Сергій Миколайович час життя прототипів героїв билинного епосу? Якщо Володимир билин є тотожним «Вальдемару» Тидрексаги та Володимирі Йоакимівського літопису, то на це питання легко відповісти. Перший бився з готами та гунами, другий був пращуром у тринадцятому коліні Гостомисла, що помер, згідно з німецькими⁵⁴³ хронічками, в 844 році. Неважко підрахувати, що жив він близько V століття, якраз за часів готів і гунів. Тобто та сама «середина першого тисячоліття нашої ери», яку вважають часом зародження билин петербурзькі співавтори. Отже, як бачите, читач, представники різних шкіл різними методами дійшли висновку про формування епосу в середині першого тисячоліття нашої ери» (Лев Прозоров, «Пори руських богатирів. За сторінками билин – у глиб часів», Яуза, Ексмо; 2006, <https://studfile.net/preview/7036207/page:6/>).

І взагалі, як виявилось, всі «давньоруські» билини так званого «київського циклу» до подій у Стародавній Київській державі жодного стосунку не мають, оскільки описують події більш давнішого готоаланського та гунського минулого України-Русі, що частково відображені у «Тидрексазі»:

«Західні шляхи Іллі та західне позаросійське приурочення його, – писав Халанський, що ототожнював Іллю Муромця з князем Олегом Віщим «Мурманським» (тобто «варягом», «норманном») – було викликано зближенням його прізвиська Мурманський зі словом Муравський, Стародавній шлях з Моравії та Польщі до Києва міг прямувати а) Березиною та б) Прип'яттю. Перший варіант мається на увазі варіантом [билини] Рибнікова т. III № 4, де Ілля виїжджає з Крякова, тобто Кракова та села Березина. Другий

⁵⁴³ Тобто згідно з псевдогерманськими хронічками, – П.Д.

шлях мають на увазі варіантом [билини] Рибнікова т. IV № 2, у якому йдеться про зупинку Іллі «у місті Тургови», тобто Тур'єві чи Турові на Прип'яті». Припущення М.Г. Халанського про зв'язок західних (Київських та білоруських) переказів про Іллю Муромця з Моравією та давнім торговим шляхом Прага – Краків – Київ (укр. «муравським шляхом», – П.Д.), отримує тим більше важливе значення, зважаючи на те, що Київські та взагалі західноруські легенди про Іллю Муромця мають більш давнє походження, ніж великоруські «муромські» билини, відомі нам за записами XVII – XX ст. Таким чином, лексичне значення всіх варіантів імені Іллі Муромця, відсутність згадок про нього у великоросійських регіонах до XVII ст., стародавність південноруських переказів⁵⁴⁴ про Іллю та їхня географічна орієнтація на Моравію та Краків, говорить про те, що легенди про Іллю зародилися у Києві та спочатку пов'язували походження цього героя з Моравією, тобто містом Моравом руських літописів та билин» (Н.В. Філін, «Про історичний прототип Іллі Муромця», <http://histline.narod.ru/il01.htm>).

Поширеність московських пізніх записів цих билин лише на територіях, населених нащадками фіно-угрів, підтверджується наявністю в них запозичень із фінського епосу. Так, наприклад, билинний герой Самсон Коливанович це є ні хто інший, як Сампса Калевайнен. Цілком можливо, що «Соловей-розбійник» – це, лише, спотворена форма первісного «слов'янин-розбійник» (під впливом мокш. «salams» – красти, мокш. «salitsa», мар. «šolo» – злодій, фін. «sala» – таємне, – Фасмер). Адже і нинішнє фін. «gosvo» – «грабіжник, розбійник» асоціюється фінами з етнонімом «росіянин».

Як бачимо, жодної нарідної творчості, за винятком примітивних казок, у аутичних та психічно інфантильних московитів не було, та й не могло бути. Всі билини передавалися споконвіку від попереднього покоління до наступного у вузькому колі пригніченої московитами шляхти новгородських словен, до творчості якої етнос ослов'янених набагато пізніше московитів мав таке ж лише суто «споживче» відношення, яке нині російськомовні люди мають до творчості винищених їхніми пращурами інорідницького дворянства та інорідницької інтелігенції Царської Росії:

«...професор З. Шамбінаго у своїй статті в «Історії російської літератури» з подивом констатує дивний факт, що жодних історичних пісень і сказань російського народу, які стосуються найважливіших подій періоду від Івана Каліти до Івана Грозного, немає (М.Н. Тихомиров, «Московське царство Іоанна III», Праці з історії Москви, цит. за: Ярослав Кеслер, «Забута історія Московії. Від заснування Москви до Розколу ... // Московське царство Іоанна III», <https://history.wikireading.ru/82522>).

Пізніше ж ці епічні свідчення про існування античної України-Русі в наукових працях стали замовчуватися, бо визнання українців, як і західних та південних слов'ян, нащадками античних германців зовсім не влаштовувало ті сусідні народи, що лише запозичили індоєвропейську лексику також і у слов'янськомовних античних германців:

«...історичні свідчення фіксують етнонім росів (грец. «хросів», – П.Д.) як мінімум з VI століття, причому саме етнонім, оскільки майже у всіх наведених повідомленнях йдеться не про країну або державу, а лише про нарід, який називається hros (hrus), роси (руси), роди⁵⁴⁵. Нарід цей, що мешкає на «острові росів», але водночас десь біля Криму (Кавказу), а також у Північному Надчорномор'ї, нагороджується такими характеристиками: варварський, жорстокий та кочівний; відважний і звитяжний, що робить свої набіги тільки на кораблях; купецький, що не гребує работоргівлею; не іменитий, принижений і бідний, але досяг блискучої висоти та незліченного багатства. Іноді характеристики виглядають суперечливо, наприклад, роси не мають селищ і

⁵⁴⁴ Тобто українських переказів, – П.Д.

⁵⁴⁵ Гаруди [лат. Harudes / Arudes / Arachi], гардинги [лат. Gardiugi / Gardingi], хредготи [англосакс. Hreðgotum / Hreðgotan], гревтунги / грейтунги [лат. Greutungi / Greuthungi, англосакс. Hrædas] Γροθίγγοι / Hrō:θίγγοι / грутунги / грутунни [лат. Grutunni / Gruthunni] / гротуни [лат. Grotuni / Grotoni, рот. *Hrōthuns] / грутунці [лат. Grutunzi] арабські ал-урдуман'я, східне хуруси / уруси, візант. хрьоси / хроси = руси; англ. «gárdisták», фін. «kaarti», алб. «гоје» – «гвардія, охорона»; д.-сканд. «grīði, grīðmaðr» – «товариш, охоронець», – П.Д.

нерухомого майна, але при цьому є багато міст. І ніде, можливо, крім «Перського аноніма» з його «народом країни», ні слова про країну, державу росів! Невже цей нарід, нагороджений такими яскравими, хоч і суперечливими характеристиками, не мав своєї держави? Виявляється, мав, але в далекому минулому. Більш того, держава цього незвичайного (українського, – П.Д.) народу могла в період розквіту вважатися великою державою, з якою був вимушений вважатися сам зарозумілий Рим. Але ніхто з процитованих вище свідків, включаючи раннього з них, Псевдо-Захарію, цієї держави вже не застав... Існування держави росів або, точніше, їхніх пращурів (грутуннів, – П.Д.) у першій половині першого тисячоліття нашої ери не сумнівні домисли, не фантазії, а факт широко відомий, засвідчений безліччю документів, надійно доведений археологічно, але чомусь завзято ігнорований у контексті походження Русі. Йдеться про готську надчорноморську державу III – IV століть, а також черняхівську археологічну культуру, яка нині пов'язана з готами більшістю археологів. Непросто окреслити межі цієї держави. Єдиний готський історик Йордан, праці якого сягнули нашого часу, стверджував, що імператору готів Германаріху підпорядковувалися племена, як відомі з наших літописів, так і інші невідомі. Загалом, за Йорданом, імперія Германаріха простягалася від Балтійського до Чорного моря з півночі на південь і від Вісли та Дунаю до Дону із заходу на схід...» Відновлення у правах оригінального етноніму /hr̥ōθ/ утворює форму метаморфозу: невиразні «корчувачі лісу» Тацита перетворюються на відомих грейтунгів, епічне Рейд-море виявляється реальним Чорним, а мітичний Рейдготланд (що займав «весь материк») – цілком історичною імперією Германаріха, державою (пращурів українців, – П.Д.) надчорноморських готів, народу вершників і мореплавців» (Володимир Єгоров, «Русь і знову Русь», file:///C:/DOCUME~1/Anthony/LOCALS~1/Temp/Egorov_Rus-i-snova-Rus.649535.html; <https://flibusta.site/b/649535>);

«Під тиском надійних фактів, що з'являються чи не щорічно, серед більшості російських та українських археологів до кінця XX ст. стверджується думка про належність Черняхівської культури до загальноєвропейського обрію культур пізньоримського часу ступенів C та D1 (приблизно 230 – 400 pp.). Хронологічно та територіально її розквіт відповідає культурі поліетнічного утворення, відомого у письмових джерелах як “regnum” Ерманаріха. Сьогодні вже не можна дорікнути археологів у тій строкатості думок щодо проблеми етнічного змісту Черняхівської культури, як це можна було зробити кілька десятиліть тому. Звичайно, деякі розбіжності залишилися, але тепер навіть археологи-слов'яни в оцінці Черняхівської етнополітичної спільноти тією чи іншою мірою визнають особливу роль у ній готів... У цьому сенсі дуже показово, що останнім часом деякі дослідники навіть пропонують відмовитися від традиційної археологічної назви «Черняхівська культура» та замінити її на «Черняхівську цивілізацію чи протоцивілізацію» («передцивілізацію») як на поняття, що більше відповідає рівню складності та стадії історичного розвитку що залишив її соціум. Так, М.Ю. Брайчевський в одній з останніх робіт вважав за можливе назвати Черняхівську культуру як одну з цивілізацій-сателітів Римської імперії. За рядом базових археологічних показників черняхівська культура справді не вкладається у рамки традиційних уявлень вітчизняних науковців про культури первісності» (Ірина Зіньківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на межі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

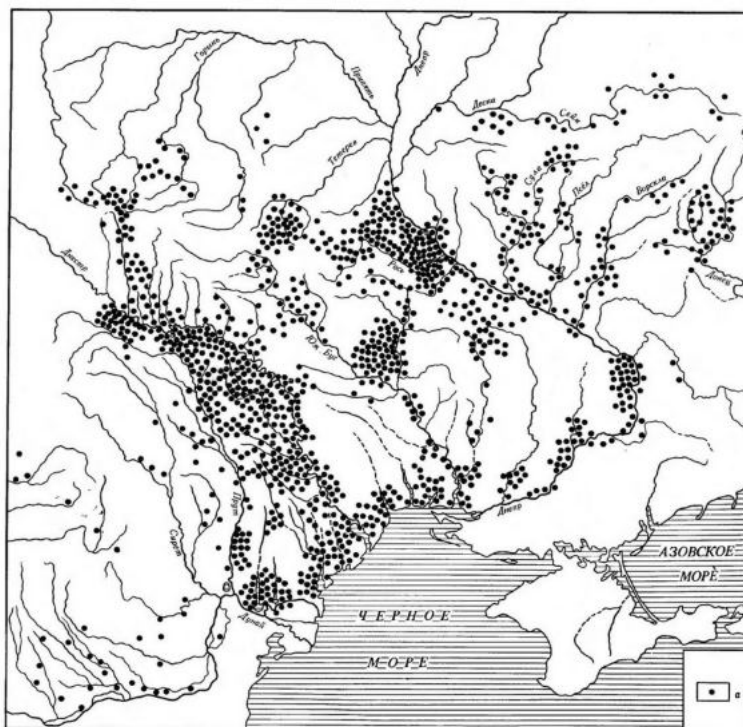
«...період приблизно від 280 до 350/380-х років, з піком у 330 – 360 роки, був епохою найбільшого розквіту Черняхівської культури. Саме до цього часу велика територія від східної Трансильванії до верхів'їв річок Псла та Сейму на Курщині Росії, на площі, яка трохи поступається всій Західній та Центральній Європі, виявилася покрита густою мережею поселень і могильників, напрочуд одноманітних за своїм культурним виглядом. Ці пам'ятки займають і всю територію Молдови та практично майже всю Україну. Кожен, кому доводилося проходити археологічною розвідкою бодай одну з ділянок цього простору, знає, що черепки блискучої сірої Черняхівської кераміки, яку ні з якою іншою

не сплутаєш, можна знайти чи не на кожному зораному полі українсько-молдовських чорноземів. Сліди Черняхівських поселень іноді тягнуться на кілька кілометрів. Схоже, ми маємо справу з якимось дуже численним населенням, і щільність заселеності в IV столітті лише трохи поступалася сучасній» (Марко Щукін, «Феномен черняхівської культури епохи Костянтина – Констанція, чи що таке черняхівська культура?»),

<https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-chernyahovskoy-kultury-epohi-konstantina-konstantsiya-ili-chto-takoe-chernyahovskaya-kultura>);

«Однорідність більшості черняхівських пам'яток може пояснюватися однорідністю населення, що залишило їх і було переважно (протоукраїнськомовними, – П.Д.) готами – в минулому носіями вельбарської культури...» (Борис Магомедов, «Черняхівська культура. Проблема етносу», https://www.studmed.ru/magomedov-b-chernyahovskaya-kultura-problema-etnosa_3706de2733f.html);

«...села відрізняються своєю величиною, деякі простягаються більш ніж на кілька кілометрів, розташовані на терасах річки та складаються не менше ніж із сімдесяти будинків. Житла, з яких складаються села у Волині та Молдові, являють собою житлові будинки зі службовими приміщеннями. Садиба налічує від двох-трьох до десяти або більше будівель, кожна з яких має конкретне сільськогосподарське призначення: комору, зерносховище, стайню, хлів та інші. Прямокутні у плані будинки розташовувалися над землею та мали міцні стіни з обмазаних глиною лозин. Вони мали щільно утрамбовані глинобитні підлоги, посилені дерев'яними настилами. Багато будинків склалися з двох кімнат, в одній – житловій половині – розташовувалося вогнище, в другій половині розміщалися стайні та кліті для тварин. Подібне планування є характерним і для помешкань германців. Довжина будинку [черняхівців] могла перевищувати 12 метрів» (Марія Гімбутас, «Слов'яни», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/gimb/02.php);

Черняхівські пам'ятки за Галиною Нікітіною;

«Вражає уяву науковців навіть не сам по собі прогрес, що раптово награвив сюди, але й те, як швидко його досягнення розходяться всією територією Готської держави. Наприклад, для виробництва скла в ту епоху підходили виключно деякі райони Прикарпаття, де були поклади сировини та росли дерева особливо твердих порід, що дають деревне вугілля, здатне підтримувати необхідну для лиття скляної маси високу температуру. Тим часом виробни карпатських складувів трапляються у всій Скитії й далі, аж до берегів Південної Балтики, данських та скандинавських меж. Про те, як вони

цінувалися в ту епоху, свідчать латки із золотих пластин, які ставили на скляні кубки, що тріснули. Так само всюди поширюється чудова черняхівська кераміка, однакова зброя та прикраси, предмети побуту та знаряддя праці. Це означає, що існувала єдина держава, яка забезпечувала твердий порядок. Завдяки йому розцвіли товарно-грошові відносини і купці без страху могли перевозити навіть найтендітніший товар у найвіддаленіші частини Східногерманської держави⁵⁴⁶. При цьому на Сході Європи витончений посуд, виготовлений у спеціалізованих майстернях, практично витіснив з ужитку ліпні вироби. Тоді як у сусідній Німеччині, наприклад, значна частина посуду ще ліпилася вручну. А така велика кількість срібних римських монет, що виявляють у тутешніх скарбах і могильниках, не зустрічається археологам в жодному іншому європейському регіоні, навіть на території самої Імперії. Часом складається враження, що цей метал весь, без залишку, від римлян пішов до східних германців, яких античні автори часто дорікали за «сріблολюбство...» (Ігор Коломійцев, «Нарід-невидимка. Оновлена версія», http://kdet.ucoz.ru/index/glava_odinnadcataja_jazyk_i_baltija/0-163);

«Отже, що ж таке черняхівська культура. Це одне з найбільш дивних і археологічно строкатих утворень на землі майбутньої України, частково Білорусі та Росії. Це величезна територія, що простягається від низин Дунаю до низин Дніпра, від Карпат до дніпровського правобережжя, а місцями і до Сіверського Дінця, та від верхів'їв Дніпра до узбережжя Чорного моря. Але, не дивлячись на свою вражаючу археологічну, а отже, вихідну етнічну строкатість, це – єдина культура, в чому археологи переконалися, розкопавши на цій площі понад чотири тисячі пам'яток, що їй належать. Це величезна кількість відкритих, нічим не захищених сільських селищ, від маленьких, в 7-10 житлових будівель, до величезних, де більше сотні житлових і господарських будівель. У багатьох з них стоять упереміж і наземні будинки – зруби, і напівземлянки різних будівельних традицій, явно занесених сюди різними народами⁵⁴⁷. ...все доморосле ремесло, принесене сюди різними народами, було витіснено продукцією великих ремісничих центрів: виготовлена на гончарному крузі та прекрасно обпалена кераміка, з формами, притаманними римській провінції, чорна та кольорова металургія, ковальські й ювелірні вироби, зброя, тканини і т.д. Чому це важливо? Та тому, що говорить про наявність на цій величезній території регулярної системи зв'язків, яка перетворювала місцеве населення з дивного конгломерату чужих один одному людей різних культур, різних мов, в єдиний нарід, пов'язаний як мінімум торгово-обмінними відносинами. Тут вже є чіткий поділ праці між сільськими господарями, ремісниками та воїнами. Безсумнівно, є і професійні торговці, що налагоджують обмін продукцією не тільки всередині цієї території, але і з Римською імперією: у селищах знайдені імпортні амфори та скарби римських монет (до речі, з датуванням матеріалів!). Військові дружини теж виділяються своїми похованнями зі зброєю, але мешкали вони ще в тих же селищах, що і всі інші» (Олексій Бичков, «Слов'яни, хто ви і звідки?» в зб. під ред. Анатолія Тараса «Передісторія білорусів з найдавніших часів до XIII століття», <https://coollib.net/b/377826-anatoliy-efimovich-taras-predyistoriya-belarusov-s-drevneyshih-vremen-do-xiii-veka/read>);

«І пшеворська, і зарубинецька, і черняхівська культури справді подібні за своєю структурою: у всіх великі могильники, «поля поховань», поховання з різноманітним та численним інвентарем, багато фібул, велика кількість лощеної та лощено-хрупавої кераміки. Усі ці культури «фібульні», «мискові», вони й справді становлять єдиний «культурний світ» (Щукін 1994). Тільки Одер не є його західним кордоном. За ним міститься ясторфська культура Німеччини, що теж відноситься до цього «світу». І відмінності пам'яток пшеворської культури з розташованими західніше навіть менш помітні, ніж з зарубинецькими⁵⁴⁸ та черняхівськими⁵⁴⁹. Виходячи лише з подібності

⁵⁴⁶ Тобто античної української держави, – П.Д.

⁵⁴⁷ Різними народами, що були ослов'янені готами та аланами-торками, – П.Д.

⁵⁴⁸ Балтсько-кельтсько-іллірійськими / венедськими, – П.Д.

⁵⁴⁹ Слов'янськими готоаланськими = сарматськими, – П.Д.

культур, слов'ян⁵⁵⁰ довелося б «розселити» аж до Рейну та Південної Скандинавії...» (М.Б. Шукін, «Народження слов'ян»,

https://www.e-anthropology.com/Katalog/Istoria/STM_DWL_L38Y_ChPjiXKSxX4x.aspx);

«На даний час не викликає сумнівів факт участі (слов'янськомовного, – П.Д.) сарматського населення II – III ст. н.е. в складенні південно-західного регіону Черняхівської культури. Цьому сприяв поступовий перехід сарматів до осілости, що привело до появи у них селищ, подібних черняхівським [Рікман, 1975], до посилення контактів і зв'язків сарматів і осілого землеробського населення, яке мешкало поруч з ними. Показовими є наявність схожих рис в поховальному обряді⁵⁵¹ – існування однакових за формою та облаштуванням могильних ям з уступами (заплечиками та підкладкою – Переяслав-Хмельницький та ін.); поширення трун і колод та північне орієнтування похованих, характерні для пізніх сарматів і ранніх черняхівців; положення рук на тазі та грудях; наявність скорчених скелетів (Черняхів, Касанове та ін.). У селищі Леськи та в Маслівському Черняхівському могильнику виявлено сарматські дзеркала. До сарматських елементів поховального ритуалу в Черняхівських могилах слід також віднести червону фарбу, сліди баранячого м'яса, залишки кінської туші, ножі та т.д. Дані антропології, отримані при дослідженні південно-західних ареалів Черняхівської культури [Рікман, 1975, с. 321], свідчать, що поряд з готським антропологічним типом⁵⁵² зустрічається і сарматський (брахікранний) тип. Природно, що в інших Черняхівських ареалах відсоток сарматського етнічного типу серед матеріалів Черняхівських могильників міг бути менш відчутним або ж зовсім відсутнім [Кондукторова, 1979, с. 67], як, наприклад, на Нижньому Дніпрі. Але в інших Черняхівських регіонах він виступає цілком виразно, як і внесок сарматської культури в створення черняхівської культури в цілому [Баран, 1981]» (В.Д. Баран, Є.В. Максимов, А.Т. Сміленко та ін., «Етнокультурна мапа території Української РСР в I тис. н.е.», <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004329>);

«...під Готією в IV ст. мався на увазі не Крим і не Північне Надчорномор'я, а якийсь район на Балканах на північ від Дунаю, можливо східна частина Великої Валахії та Молдова, тобто ті місцевості на північ від Істра, які межували з провінцією Скитією. Імператор Констанцій завжди упорядковував кордон саме в цьому регіоні. Напис з Троезма (нині Іглиця в Добруджі) свідчить про зміцнення «місцевості на ділянці кордону, де розташовувалися співвітчизники готів». Можливо *gentiles Gothorum* – це певна частина грейтунгів або тервінгів, не пов'язаних з імперією договором і які тому представляли для неї чималу небезпеку... Чим ближче підступали готи до кордонів Римської імперії, тим частіше вони потрапляли в зону значної щільності населення. Населення цієї зони, яка була названа римськими письменниками *Barbaricum solum*, складалося з дако-тракійських, іллірійських, кельтських, алано-сарматських і слов'янських племен. Саме тому, що готи були органічною частиною цього племінного світу, вони нічим вельми не виділялися, їхні пересування на південь до Меотиди та на Балкани не викликали особливого занепокоєння. До появи готів автохтонне населення на відміну від імперії поставилося в цілому спокійно. Іноді сталі переміщення та рух призводили до зіткнень (наприклад, зі спалами, гепідами), однак вони носили локальний характер. В основі цих конфліктів лежало прагнення опанувати територією або тими благами, які племена отримували в різній формі від імперії. Твердження про те, що просування готів з півночі на південь супроводжувалося винищенням або підпорядкуванням племен, що зустрічалися на їхньому шляху, не знайшло в письмових джерелах ні прямого, ні непрямого підтвердження...» (Віра Буданова, «Готи в епоху Великого переселення народів», https://www.studmed.ru/budanova-vp-goty-v-epohu-velikogo-pereseleniya-narodov_adedc37ec62.html; <https://coollib.com/b/419898/read>);

⁵⁵⁰ Нащадків слов'янськомовних античних германців та кавказьких аланів-торків = таркасів / черкасів, – П.Д.

⁵⁵¹ У поховальному обряді слов'янськомовних гостроготів ґруннів і споріднених з ними аланів, – П.Д.

⁵⁵² Насправді не готи, а мезодоліхокрани скитського походження, що увійшли в готську спільноту разом з брахікранними ґруннами та аланами-торками, – П.Д.

«На час Прокопія Кесарійського соціальне, а в якійсь мірі, можливо, і етнічне відокремлення готської верхівки було вже настільки значним, що взаємини готів з іншими племенами, що населяли Північне Надчорномор'я, треба розглядати переважно в класовому аспекті. Сармато-аланська шляхта охоче об'єднувалася з готською, хоча, можливо, і виявлялася в підлеглому положенні. Трудовий же шар (слов'янськомовних, – П.Д.) готів, природно, вступав у взаємини та з плином часу злився з таким же шаром решти населення Надчорномор'я... «Готи» Прокопія обробляли землю «своїми руками», тобто не мали ні рабів, ні тим більше якогось шару залежних землеробів в своєму середовищі. Соціальною нерозчленованістю «готів» можна пояснити й їхню неприязнь до замкнених фортечних споруд; яких вони, по-перше, при їхньому способі життя не потребували, а по-друге, подібні будови були, як правило, одним з наслідків і атрибутів сильно розвиненої соціальної нерівності. Патріархальний же рівень південнобережної готської громади є яким з усього, що говорить про них Прокопій, аж до зауваження про їхню безмежну гостинність. Переконає в тому і стала готовність «готів» змінити орала на мечі...» (О.І. Домбровський, «Фортеця в Горзувітах // Загадка країни кримських готів», <https://qrim.org/?p=27359>; <https://valentin-nuzhdenko.ru/literatura-o-kryme/gorzuvity.pdf>);

«Власне київська культура⁵⁵³ охоплює Середню Наддніпрянщину по обидва береги річки аж до гирла Березини, Середнє та Нижнє Наддесіння, весь басейн Сейму, на півдні тягнеться аж до гирла Росі та середньої течії Псла і Сули (Терпиловський, Абашина 1992; Терпиловський 1994), а на сході досягає Курська, верхів'їв Сіверського Дінця та навіть Дону. Значна частина цієї ж території в той же самий час (III – IV ст.) зайнята і пам'ятками черняхівської культури⁵⁵⁴, яка охоплює більш широкий ареал приблизно від Клуза в Румунії до Курська, а на Правобережжі Дніпра від лінії Луцьк-Київ аж до узбережжя Чорного моря. У зоні перетину цих культур на Лівобережжі спостерігається, однак, вельми цікаве явище: вони співіснують, мають деякі контакти; на київських пам'ятках є іноді домішка черняхівської гончарної кераміки, а на черняхівських – ліпної київської, але злиття не відбувається, оскільки кожна з культур займає свою екологічну нішу. Черняхівські тяжіють до чорноземів, а більшість київських розташовується на піщаних дюнах в заплавах річок. Я мав можливість спостерігати це явище в спільних розвідках з Е.А. Горюновим у басейні Псла. Іноді селища розташовані практично сусідньо, але топографія різна. Способи ведення сільського господарства та використання угідь у носіїв цих культур були різні, та вони могли співіснувати, не надто заважаючи один одному. Є, втім, і виключення, відносини носіїв двох культур не завжди склалися однозначно. Наприклад, у селищі Глеваха під Києвом шар київської культури перекритий черняхівсько-вельбарським, перші, ймовірно, були витіснені другими. Спостерігається і загальний процес деякого зсуву населення в північному напрямку (Терпиловський 1989). Відбувалося все десь в межах III – IV століть, для більш точного датування поки замало даних. Не виключено, що це пов'язано з описаними Йорданом діями Германаріха⁵⁵⁵ проти (балтськомовних, – П.Д.) венедев... Ще один елемент, який об'єднує київську культуру з пам'ятками глибинки лісової зони, – пряслиця з великим отвором, відсутні в черняхівській культурі та в старожитностях Центральної Європи. Можна було б згадати тут ще й залізні шпильки типу «пастушачої палиці», та деякі інші елементи. Здається, північний (фінський, – П.Д.) напрямок зв'язків київської культури просто ще недостатньо вивчено, ніхто поки не ставив перед собою мету зробити це цілеспрямовано. Більше приділялося уваги південним елементам на північних пам'ятках [Третяков 1966; Митрофанов 1978; Фурас 1993]» (М.Б. Щукін, «Народження слов'ян», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Article/schuk_rogdslav.php);

⁵⁵³ Як кельтизованих або обалтених і пізніше ослов'янених нащадків фінськомовних тракійців і скитів – доліхокранних кривичів / кривунів, так і балтськомовних нащадків роксолан і верхніх аорсів – брахікранних спалів / спорів, борусків та інших венедев, – П.Д.

⁵⁵⁴ Античних прашурів полян-русів – слов'янськомовних готоаланів – П.Д.

⁵⁵⁵ Керманіча прашурів полян-русів і хорутан – гревтунів / грутунів, – П.Д.

«А тепер ще про один вельми важливий надалі наслідок нашестя гунів. Після того як воно переросло в Велике переселення народів, археологічно відзначається цікава річ: мало того, що загинули всі ремісничі центри черняхівської та пшеворської культур, загинули їхні великі селища. Зник також весь військово-дружинний компонент в обох культурах⁵⁵⁶. Хто ж залишився на території і черняхівської, і пшеворської культур? Схоже, тільки споконвічні хлібороби, орачі та скотарі, селяни, одним словом! І хоча ми говоримо зараз про криваві часи, про масову загибель людей різних мов, про загибель величезної держави – Західної Римської імперії, ми одночасно говоримо і про початок царювання слов'янської мови в Центральній та Східній Європі! Звісно ж, що тут ми стикаємося з головною слов'янською загадкою. До межі двох ер античні джерела – і грецькі, і ранньоримські – ніяких слов'ян взагалі не знали⁵⁵⁷» (Олексій Бичков, «Слов'яни, хто ви і звідки?», у зб. під ред. Анатолія Тараса «Передісторія білорусів з найдавніших часів до XIII століття», <https://coollib.net/b/377826-anatoliy-efimovich-taras-predyistoriya-belarusov-s-drevneyshih-vremen-do-xiii-veka/read>);

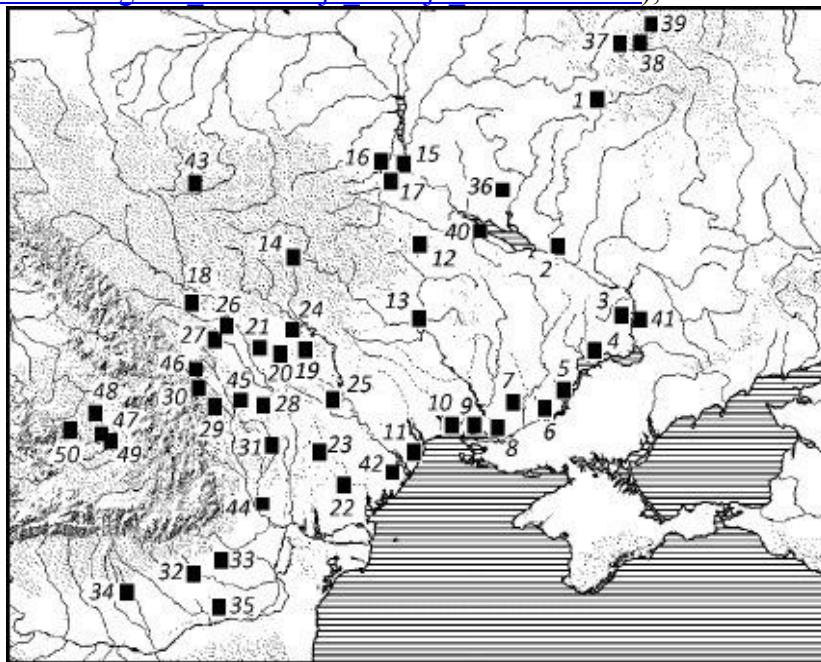
«Тим не менш, певна частина остготських племен після першого потрясіння все ще перебуває в Україні: «Вивчення черняхівських пам'яток гунського часу показує, що вони зберігають основні риси, які характеризують цю культуру в догунський час. При цьому деякі некрополі та поселення виникають у попередній час і продовжують функціонувати. Судячи з матеріалів могильників, в яких залишаються колишні поховальні обряди, не зазнає кардинальних змін і костюм». Водночас археолог Казанський зазначає певні зрушення на південь населення, яке раніше мешкало на просторах Польщі і навіть на берегах Балтики, в районі майбутньої Пруссії: «Можна припустити, що якась частина носіїв пшеворської культури мігрувала в черняхівську зону. У той же час у Наддніпрянщині та у Наддністрянщині з'являється серія балтських речей». Дослідник зауважує запустіння у володіннях сусідніх вандалів: «Цікаво відзначити, що на початку епохи переселення народів відбувається знелюднення Центральної та Північної Польщі, тобто зони пшеворської культури, хоча якесь населення там залишається». Ймовірно, частина вандалів, разом із візиготами, біжить від гунів за Дунай, на імперські землі, але інші племена чомусь зміщуються на південь і опиняються на території колишньої Готії, де відтепер панують грізні кочівники. Тут же волею долі виявляються деякі західні балти. Але переміщення з Півночі виявилися не єдиними міграціями в Скитію, як повідомляє Казанський: «інші речі, знайдені на пізньочерняхівських пам'ятках характерні для понто-кавказької зони. Це кераміка північнокавказького вигляду з Капулівки, металеві дзеркала з Борохтянської Вільшанки, Бизюка. Не виключено, що ці знахідки маркують появу якогось «південного» населення у зоні черняхівської культури»... Що ж відбувається у цей час у Готії? Очевидними є дві головні тенденції: з одного боку – втеча населення від гунів на територію Імперії, з іншого – концентрація всіх, хто залишився, на півдні колишньої держави Германаріха. Причому на береги Дніпра та Дністра потрапляють люди, які раніше жили в різних і дуже віддалених місцях: від Північного Кавказу до Балтійського узмор'я... Про долю своїх поневолених прашурів Йордан повідомляє наступне: «Про них відомо, що після смерті короля їхнього Германаріха вони, відокремлені від візиготів і підпорядковані владі гунів, залишилися в тій же країні, причому Амал Вінтарій утримував усі знаки свого панування. Наслідуючи доблесті діда свого Вультульфа, він, хоч і був нижче Германаріха за щастям і успіхам, з гіркотою переносив підпорядкування гунам. Потроху звільняючись з-під їхньої влади та пробуючи проявити свою силу, він рушив військо в межі антів і, коли вступив туди, в першій битві був переможений, але надалі став діяти рішучіше і розіп'яв короля їхнього Боза з синами його та з сімдесятьма старійшинами для залякування, щоб трупи розп'ятих подвоїли страх підкорених... Вінтарій у Йордана – не безумець, не самодур, що не вижив з розуму деспот, а, навпаки, постать героїчна і водночас трагічна.

⁵⁵⁶ Очевидно, крім Мартинівського осередку, – П.Д.

⁵⁵⁷ Попри те, що слов'янськомовними були не тільки сармати і більшість германців, а і темношкірі аланиторки, – П.Д.

Історик не засуджує його бунт, але сповнений співчуття до родича. Отже, письменник вважає дії керманіча розумними та цілком виправданими ситуацією, що складається. Готський ватажок не дитя мале, він чудово знав, що його вчинок не сподобаються гунам, проте напав на антів⁵⁵⁸, бо думав – їхнє приєднання його посилить. І план Вінитарія майже спрацював. Хоч і не з першої спроби, він зумів підкорити впертих (балтськомовних, – П.Д.) антів, і, як випливає з подальшого контексту, це додало моці готської армії та дозволило двічі розбити степовиків, доки трагічна загибель ватажка не поклала край цьому доблесному заколоту. Враховуючи всі ці обставини, багато західних науковців і вважають антів епохи Боза не мешканцями дніпровських лісів, а якимсь аланським племенем з обойми гунів, що кочувало окремо від решти орди десь між Дніпром і Доном. Крім того, з'ясовується, що перші згадки про плем'я з назвою «анти» переносить нас на початок нашої ери та зовсім в інший регіон. Пліній Старший, а потім географ Помпоній Мела, спостерігають антів у I столітті серед народів далекого Кавказу. Щоправда, у різних списках праць Плінія це загадкове ім'я пишеться то окремо, то разом із сусідами. В одній редакції фігурують «кісії» та «анти», в іншій – «кісіанти». Географ Мела, тим не менш, поділяє два ці етноси. Втім, навіть якщо припустити, що Пліній писав назву народу разом, цей факт все одно нічого не змінює. Оскільки під «кісійськими горами» у його творах фігурують північно-східні відроги Кавказу. Значить, виходить «кісії» та поруч «анти», або просто «анти з кісійських гір». У будь-якому разі доводиться визнати, що спочатку ця назва спливла у світі кочівників Північного Кавказу. ...як пише білоруський історик Сергій Рассадін: «З одного боку, всі відомі зіставлення «Воз» зі слов'янськими мовними фактами вважають неправдоподібними, а з іншого – є дуже співзвучні імена германців: Восо, король Бургундії, Восос, франкський посол». Крім того, і у степових народів зустрічалися імена зі схожим корінням: Буз, Бузан... Мешканці Готії, всі без винятку, навіть нащадки скитів-землеробів і грецьких колоністів, вважали себе повноцінними германцями, дотримувалися загальних культурних традицій, займалися, переважно, землеробством і розмовляли, зрозуміло, східногерманськими мовами⁵⁵⁹» (Ігор Коломійцев, «Нарід-невидимка. Оновлена версія»,

http://kdet.ucoz.ru/index/glava_sorokovaja_vremja_busovo/0-192);

Мапа черняхівських пам'яток гунського часу за Мішелем Казанським (дис. «Готи у Східній Європі в гунський час за археологічними даними: фінальна фаза черняхівської культури»).

⁵⁵⁸ Нащадків кит. «яньцай», що мешкали тоді на Північному Кавказі, – П.Д.

⁵⁵⁹ Тобто східними діалектами слов'янської мови, – П.Д.

Часткове запусітіння земель, покинутих слов'янськомовними горянами гострогортами, що через навалу гунів перебралися на захід до більш звичних для них гірських регіонів, дозволило дніпровським балтам (тобто обалтеним нащадкам раніше фінськомовних скитів) повернутися з прип'ятських боліт до більш благодатних південних земель своїх пращурів, але ж ненадовго. Адже їх знову витіснили на північ спочатку нащадки слов'янськомовних насельників Богемії дулібів і черв'ян (сербів) – германці деревляни, а потім і нащадки слов'янськомовних насельників Паннонії та Наддністрянщини готоаланів та споріднених їм гунів і аварів – білі хорвати (волиняни) та черв'яни (бужани):

«Крім того, є знахідки в Наддністрянщині та у верхів'ях Пруту, які датуються найбільш ранніми датами празької культури⁵⁶⁰ – V ст. н.е. На цих пам'ятках ліпна празька кераміка поєднується з гончарною керамікою попередньої черняхівської культури. Крім того, у цьому регіоні виявлено найбільш раннє житло слов'янського типу – напівземлянки з піччю-кам'янкою... Згідно з третім законом резервуару, депопуляція і має супроводжуватися регресом. Справа не в специфіці празької культури, примітивної та бідної, а в об'єктивних законах розвитку. Разом з накопиченням щільності населення наступна стадія розвитку празької культури, культура типу Луки Райковецької, характеризується гончарною керамікою, численними знахідками металевих виробів, прикрас та імпортованих речей. Отже, розселення слов'ян на величезних територіях було можливо лише тому, що ці території запустили. Побачимо, як це було. Насамперед слов'яни із Наддністрянщини почали заселяти Волинь, що спорожніла після відходу звідси готів⁵⁶¹ у IV ст. Потім слов'янські поселення з'являються на Поліссі. До того часу носії балтських культур – спершу кийвської, а потім генетично пов'язаної з нею колочинської – сильно просунулися на південний захід: на південь від Прип'яті, на Волинь і південне Полісся. Тут, крім давніх слов'янських гідронімів, виявлено великий масив балтських гідронімів [Трубачов 1968, с. 272-273, мапа 11]. Цікаво, що назви лівих приток Прип'яті повторюються на її правому березі. Підраховано, що всього повторюються 16 назв, причому всі ці назви балтські. Зрозуміло, це не може бути випадковістю [Седов 1963, с.123, 124]. Пояснення цьому знайдено вже давно: балти з лівого, північного берега Прип'яті перейшли на правий берег, залишений слов'янами⁵⁶², та принесли із собою звичні їм назви річок [Рибаків, с. 190]. Переселення балтів на південь від Прип'яті, що зафіксоване в гідронімах, відповідає пам'яткам колочинського типу. Вони виявлені у басейні Тетерева, Вужа та на Случі, притоці Горині [Русанова, с.39]. Саме у цьому районі фіксуються балтійські гідроніми. Ймовірно, слов'яни перебували під впливом більшого критичного коефіцієнта, ніж балти, тому що їм вдалося знову зайняти свої споконвічні землі. Археологічні дані дозволяють побачити цей процес. На одному із поселень празької культура північного Полісся, в околицях якого немає виходів каменю, в найбільш ранньому житлі піч складена з обпалених глиняних вальків, що імітують каміння. За конструкцією піч така ж, як ранні печі-кам'янки в більш південних регіонах Наддністрянщини, де каміння достатньо. Отже, спочатку прибульці з півдня, тобто слов'яни, намагалися робити печі так, як це роблять у них на батьківщині, і тільки згодом навчилися робити глинобитні печі [Русанова, с.25]. Відносини з балтами були немирними, тому на Поліссі виникає одне з небагатьох городищ празької культури⁵⁶³ – Хотоміль. На сході, як я вже зазначав вище, слов'яни, завдяки тому, що частина пеньківців-антів мігрувала на південно-захід, змогли вселитися в ареал їхньої культури, а згодом повністю їх асимілювати. Міграції антів, а слідом за ними і слов'ян на Балкани також відбувалися в умовах депопуляції цих місць внаслідок набігів варварських народів. Дослідники давно

⁵⁶⁰ Яка була археологічною культурою ослов'янених готоаланами, гунами і аварами фінськомовних та раніш обалтених тубільців Європи, що звикли користуватися лише саморобною ліпною керамікою, – П.Д.

⁵⁶¹ Тобто після вимушеного навалю гунів тимчасового відходу їх пращурів слов'янськомовних готів до більш безпечних гірських масивів, – П.Д.

⁵⁶² Тобто слов'янськомовними готоаланами та гунами, – П.Д.

⁵⁶³ Вочевидь, празької АК ослов'янених готоаланами фінів та балтів, що не знали гончарного кола, – П.Д.

звернули увагу на те, що слов'янські топоніми на Балканах та в Греції найбільше поширені у гірських регіонах [Georgacas, s. 77]. Це свідчить про те, що слов'яни спочатку заселяли гірські райони... В результаті вихідних міграцій Волинь та Наддніпрянщина втратили майже все своє населення до VIII ст. В цей час тут було покинуто Зимнінське городище, майже не залишилося селищ. Центром формування власне східнослов'янської мови стає Середня Наддніпрянщина⁵⁶⁴. Саме вона стала донором міграцій, внаслідок яких слов'яни асимілювали населення багатьох районів Східної Європи. Саме з Середньої Наддніпрянщини слов'яни знову заселили спустілі Волинь та Наддністрянщину, які, таким чином, опинились у зоні східнослов'янських діалектів. Сталося це не раніше кінця IX ст. [Насонов, с.138], тобто тоді, коли східнослов'янська мова вже сформувалася⁵⁶⁵» (Андрій Алексаха, «Походження слов'ян. Поступологічна реконструкція», https://alexakha.ucoz.com/aleksakha-proiskhozhdenie_slavjan.pdf).

Тому-то в благодатній українській мовній картині світу (МКС), що таким чином і уникнула потворного туранського впливу, будь-яка особистість і є непересічною та дійсно особливою. Проте при цьому вона і не сакралізується та поважається лише за своїми заслугами перед суспільством, а не за своїм статусом у суспільстві та державі. Саме через це українці й стають неабиякими особами, що мають почуття власної гідності та віддають перевагу максимально можливій свободі від держави:

«Ставлення до землі українського селянина межувало з її обожнюванням. Землеробський спосіб життя разом з близькістю до природи, взагалі, народжував як ліричність чи провінційну сентиментальність, так і почуття власної гідності, впевненість у своїх силах, певною мірою – індивідуалізм. У почутті власної гідності, значущості корениться гостре, навіть болоче почуття справедливості, ненависті до утисків, що штовхають українця до перманентного пошуку правди... Починаючи від східнослов'янського віча та козацької ради, український нарід завжди тяжів до більш демократичних та республіканських форм правління, на відміну від інших європейських країн з їхніми ідеями «цезарепапізму». Але той самий індивідуалізм, який виступає зворотним боком демократизму, був однією з головних причин відсутності протягом тривалого часу власної державності» (Сергій Беляєв, «Загадка української душі. Особливості менталітету українців» <http://www.navigator.lg.ua/arts.php?mode=r&art=r0073>).

Проте така поведінка була притаманна споконвіку, як давнім слов'янам, так і всім іншим індоєвропейцям – горянам:

«Афганські племена ворогують один з одним і між ними часто бувають криваві сутички. Коли Ельфінстон запитав про це афганців і порадив їм обзавестися королем, він отримав відповідь: «Нехай краще ворожнеча та кров, тільки не верховний правитель». Так міг би відповісти якийсь барон германського походження у франкській Франції. Афганці – приклад індоєвропейського панівного шару. За часів Якоба Грима такими уявляли індоєвропейців взагалі: воїнами-кочівниками. Але цей стан не міг бути споконвічним, оскільки саме іранська група індоєвропейців спочатку мала характерні риси воїнів-селян, світогляд яких знайшов свій вираз у маздеїзмі» (Ганс Ф.К. Гюнтер, «Нордична раса серед індоєвропейців Азії та питання про прабатьківщину та расове походження індоєвропейців», www.jagannath.ru/users_files/books/PROROK_NORDI4ESKOI_RASY.doc; <https://velesova-sloboda.info/antrop/gyunter-nordicheskaya-rasa-sredi-indoevroyeytsev-azii.html>; <http://geum.ru/next/art-90585.leaf-15.php>; <http://textarchive.ru/c-1930427-pall.html>);

⁵⁶⁴ Отже, саме тут, вдалині від балтського етнічного субстрату, і сформувалися майже остаточно давньоукраїнська мова та благодатна українська мовна картина світу на основі як родинної мови нащадків гостроготів, що повернулися в Наддніпрянщину після окупації Норику військами Карла Великого, так і слов'янських діалектів південних русів (готів-тетракситів) і аланів-торків з Північного Кавказу та з Салтівсько-Маяцької АК, – П.Д.

⁵⁶⁵ Але ж ніякої загальносхіднослов'янської мови не існує, бо російська мова сформувалася на основі солунського діалекту болгарської мови та біблійних текстів на цій церковнослов'янській мові, а українська мова насправді є більш спорідненою з західнослов'янськими мовами, – П.Д.

«...у хеттів царське врядування ніколи не було настільки деспотичним, як у вавилонян, єгиптян і асирійців. Семіти вважали царя божеством і поклонялися йому. Для персів і хеттів цар – набагато скромніша постать. Не бог, навіть не син і не родич бога. Це дуже типова арійська межа. Не відомий жоден арійський нарід, який би обожнював своїх керманічів. І завжди арійці обмежували їхню деспотію радою старійшин, мудреців або членів правлячого роду. Ось і в хеттів цар Телепін в 1525 р. до НХ заповідав: «Завжди та навіки при тому, хто буде царем після мене, повинні збиратися його брати, сини, свояки, кровні родичі та воїни... Адже і в Парфянському царстві деспотія царів обмежувалася «радою родичів» та «радою мудрих і магів». І в Персії царя оточували родичі та маги. Зовсім не був священною істотою Дарій, обраний за жеребом. Зовсім не вважав царське врядування божественним Гобрій, котрий відмовився від корони... І хетти, та інші арійці вважали, що цар та його наближені вводять закони, щоб і самим їх теж виконувати. «Цар перший із тих, хто дотримується закону» – вважали хетти» (Андрій Буровський, «Арійська Русь. Брехня та правда про «вищу расу»», http://thelib.ru/books/andrey_burovskiy/ariyskaya_rus_lozh_i_pravda_o_vysshey_rase-read-4.html);

«Варяги привносили із собою зовсім не монархічну систему, а щось на зразок атенського полісу. Найдавніші міста півночі, включаючи Надволжя, керувалися приблизно так само, як міста балтійських слов'ян. Кончанська система Новгороду близька до аналогічного територіального поділу Штеттіна. Навіть надзвичайно важливу роль архієпископа Новгороду ми зрозуміємо лише в порівнянні з тією роллю, яку грали жерці в житті балтійських слов'ян, принаймні деяких з них... Варязький тип соціально-політичного устрою – це, зрештою, той самий слов'янський (у всякому разі більш слов'янський, ніж власне російський), заснований повністю на територіальному принципі, на вічових традиціях і такий, що абсолютно не передбачає можливість централізації. Відмінною особливістю цього є велика роль міста взагалі та торгово-ремісничих верств зокрема. Саме високий рівень матеріальної культури та налагодженість громадського управління забезпечили переважання переселенців на великих просторах півночі Русі, а також швидку асиміляцію місцевого неслов'янського населення... Варяги та частково фризів⁵⁶⁶, які включилися до колонізаційного потоку з кінця VIII століття, могли поповнити всі князівські дружини, але самостійної ролі таки не грали, а на півночі Русі саме вони вплинули на створення полісної системи, яка не сприймає централізації...» (Аполлон Кузьмін, «Звідки пішла Руська земля», Вік VI – X Кн. 2, <http://readli.net/otkuda-est-poshla-russkaya-zemlya-veka-vi-x-kniga-1/>);

«Як правило, ніхто не сумнівається у європейському характері Києво-Новгородської, домонгольської Русі. Але існує поширена думка, що монгольське ярмо радикально змінило суспільний та політичний архетип російського народу слов'ян⁵⁶⁷. Був європейський нарід слов'ян⁵⁶⁸, а став – зовсім іншим. А далі починаються суперечки, який саме. Але чомусь іспанці залишилися іспанцями за 700 років арабського володарювання; греки, серби чи болгари зберегли свою ідентичність після 400 років панування турецького, а росіяни (і лише росіяни!) перестали бути самими собою через те, що 250 років виплачували данину Золотій Орді! А тим часом, адже навіть окупації російської землі в ті часи не було, були лише епізодичні каральні набіги...» (історик російської церкви Лев Регельсон, «Самодержавству Івана Грозного передував абсолютизм європейського типу», <http://www.liberal.ru/articles /4534>);

⁵⁶⁶ Вочевидь, зовсім не давні балтськокомвні фризів, а нащадки переважно слов'янськокомвних гунів ультинзурів = велетабів / велетів, що були лише переселенцями на терени Давньої Фризії, – П.Д.

⁵⁶⁷ Хоча, звичайно ж, тоді ніякого російського народу насправді ще й не було, а була тільки тартарська земля, населена в Залішанщині та в Надволжі переважно фіно-угорськими та тюркськими племенами та лише невеликою кількістю ослов'яненних нащадків цих же туранців, – П.Д.

⁵⁶⁸ Насправді переважно лише слов'янськокомфонний туранський нарід, – П.Д.

«З'ясувалося, що християнство проникало на Русь щонайменше п'ятьма⁵⁶⁹ різними шляхами: з Візантії на південь Русі, з Болгарії туди ж, з Північного Кавказу⁵⁷⁰ теж на південь Русі, з Німеччини⁵⁷¹ на північ та на південь Русі та з Ірландії на північ Русі⁵⁷². Пам'яттю про множинність витоків руського християнства служать як розбіжності у влаштуванні церкви та церковної термінології у різних частинах давньої Русі, та невізантійські, західні терміни «поп» (від латинського «папа») і «церква» (від латинського «циркус» – коло; порів. німецька Kirche, англійська Church і ін.; грецькою ж церква – «еклезія», звідки її назви у романських країнах: італ. Chiesa, франц. Eglise і ін.). Перша церква, збудована у Києві Володимиром I після «хрещення», була названа Десятинною, оскільки на її утримання йшла десята частина князівських доходів. Але звичай церковної десятини був притаманний саме західній, католицькій церкві, та ніколи – візантійській⁵⁷³. Ще цікаво, що у Римі довгий час прославляли руського князя Ярополка – попередника Володимира «святого» – як «хрестителя» Русі...» (Ярослав Бутаков, «Сьогодні є наслідком минулого», <http://ehorussia.com/new/node/10666>).

Зовсім інша поведінка була притаманна слов'янськофонним блідолицим нащадкам фіно-угорців (вепсів, мері, мокшан і ін.) і тюркськомовних половців, що ментально асимілювали, врешті-решт, нечисленних прийшлих темно-червоношкірих слов'ян Залішанщини (майбутньої Московії) та привили їм холопську ментальність задовго до нашестя татаро-монголів – ще за часів князювання Андрія Боголюбського:

«Згодом, коли аморфне утворення, зване умовно Київською Руссю чи давньоруською державою, розпадається, з'являються самостійні державні утворення: землі та князівства, кожне з яких так чи інакше розвиває [свою] вихідну основу. У результаті формуються три базові типи державності, причому все залежить від того, яка з перелічених сил стоїть нагорі трикутника врядування. «Республіканський» Новгород, а потім Псков і певною мірою Полоцьк основою беруть вічові збори, які запрошують князя з дружиною до виконання цілком певних військових функцій. На півдні та південному заході утворюється те, що умовно можна назвати ранньофеодальною монархією. Там, здавалося б, є досить сильна деспотія князя. Але врядування старшої дружини (боярства) її переважає. Бояри контролюють дії князя, причому дуже впевнено та успішно. Це їм робити тим легше, що вони очолюють вічові збори (у таких містах, як Галич). Боярство тут може навіть змусити «вищого» представника органів врядування у особі князя чинити всупереч його власним бажанням і планам. І, нарешті, третій тип державності, що склався на північному сході – той самий, який – на жаль! – розвивається в нашій країні⁵⁷⁴ вже протягом багатьох сотень років. Це деспотична монархія. Основу її закладає в XII столітті Андрій Боголюбський, який виганяє старшу дружину та залишається з тією організацією, яку ми до певного часу не бачимо. Це «службова організація». Грубо кажучи, обслуговуючий персонал, що складається з холопів, які до того займалися лише господарськими питаннями. Нове оточення, набране князем Андрієм з холопів, – це вже не товариші, а милостники, підручники. Мало того, він і зі своїми родичами починає поступати як із підручниками. Що, ясна річ, їх дуже ображає. Василь Йосипович Ключевський одним із перших дуже чітко зафіксував цю «самодержавну революцію» Андрія Боголюбського. ...особливість деспотичної держави у тому, що змінити її природу неможливо, і можна лише усунути деспота, на місце якого неминуче прийде інший деспот. Отож, якраз Андрій Боголюбський був першим, хто це на собі й зазнав. Згодом, до речі, картинка буде приблизно такою ж. Фактично всі спадкоємці Боголюбського, так чи

⁵⁶⁹ Насправді шістьма, – П.Д.

⁵⁷⁰ Від кавказьких аланів і абхазів, а також і від слов'янськомовних темно-червоношкірих готоаланів = таркасів / черкасів та інших слов'янськомовних каракозар, – П.Д.

⁵⁷¹ Фризії та Вагрії, – П.Д.

⁵⁷² І навіть з несторіанських громад Надволжя до Московії, – П.Д.

⁵⁷³ Що була більш деспотичною ніж латинська, – П.Д.

⁵⁷⁴ Росії, – П.Д.

інакше, випробували цю лінію поведінки у більш менш жорсткій формі. Ординська навала та включення північно-східної та північно-західної Русі у сферу впливу Великої Монгольської імперії лише забезпечили цьому процесу сприятливіші умови. А Іван Грозний просто доводить цю систему державного управління до логічного кінця, ототожнивши себе зі Спасителем...» (Ігор Данилевський, «Деспотична держава виникла і почала відтворюватися на Русі з XII століття», <http://www.liberal.ru/articles/4534>);

«У мене вийшов третій том «Історії Російської держави». Називається «Від Івана III до Бориса Годунова». Перші два томи я писав у досконалій холоднокровності, ніби про якусь іншу країну (від тієї Русі справді нічого чи майже нічого не залишилося), а тут не залишало відчуття, ніби розглядаєш дитячі знімки когось добре знайомого. Це вже наша держава – та сама, в якій ми животіємо понині. Вона поки що в дитинстві, але очі, ніс, вуха не сплутаєш, та й деякі риси характеру розпізнаються. Мені свого часу на моєму історичному відділенні чомусь не пояснили очевидну істину: що Російська держава виникла не в дев'ятому столітті за Рюрика та Віщого Олега, а в п'ятнадцятому, за великого князя Івана Васильовича III. Так ми з того часу в цьому будинку і мешкали, тільки шпалери міняли, меблі переставляли, та іноді керуючих будинком у вікно викидали» (Борис Акунін, «Зима! Селянин, тріумфуючи», <https://borisakunin.livejournal.com/149183.html?page=5>);

«Використовуючи основну характеристику етнічної історії – рівень пасіонарної напруги, – легко узагальнити різницю між Київською та Московською Руссю, вказати на два різні потоки руської історії. Спробуємо уявити це як таблицю, де найбільш наочно видно, що етногенез Московської Русі – Росії лише у XX ст. підходить до тих фінальних фаз, до яких пройшла вся історія Київської Русі. Москва не продовжувала традицій Києва, як це робив Новгород. Навпаки, вона знищила традиції вічової вільності та князівських міжусобиць, замінивши їх іншими нормами поведінки, багато в чому запозиченими у монголів, – системою суворої дисципліни, етнічної терпимості та глибокої релігійності» (Лев Гумільов, «Від Русі до Росії. Нариси етнічної історії», М.: Екопрос, 1992, <http://gumilevica.kulichki.net/R2R/r2r03f.htm#r2r03chapter7>);

«У бесідах з Москвитами наші, вихваляючи свою вільність, радили їм з'єднатися з народом Польським і також здобути свободу. Але росіяни відповідали: «Вам дорога ваша воля, нам неволя... Якщо ж сам государ подіє неправосудно, його деспотичне право: як Бог, він карає та милує. Нам легше перенести образу від царя, ніж від свого брата: бо він володар всього світу» (Самуїл Маскевич, «Щоденник», 1594 – 1621 р., <http://www.vostlit.info/Texts/rus12/Maskevic/frametext1.htm>);

«Російські публіцисти різних напрямів були згодні у тому, що Бог – «цар небесний», а цар – «земний бог». Ця думка у XVI столітті мала широке, навіть повсюдне поширення, що підтверджується спостереженнями іноземних мандрівників. Німець П. Одерборн у памфлеті на Грозного (1585) помітив, що за життя цар – земний бог, одночасно імператор і тато для своїх підданих. Ще 1612 року, у розпал Смути, голландець Ісаак Масса писав, що московити вважають царя «майже земним богом». Щось подібне писав Грозному з кримського полону опричник Васюк Грязной: «Ти, пане, як Бог», ти робиш людину і малою, і великою. Це, звісно, слова порожнього хвалька та застільного блазня, «історичного» діяча у ноздрівському значенні. Але вони тим більше показові: значить, думка про «земного бога» стала розхожою, перейшла у спільне користування» (А. Панченко, у Діалозі: «Щоб свічка не згасла // Кумир їх – Брехня», <http://gumilevica.kulichki.net/TNEC/t nec03.htm>);

«Ісаак Масса вважав, що московити «вважають свого царя вищим божеством». З ним згоден Г. Седерберг: московити «вважають царя майже богом». І Йоган Георг Корб: «Московити корилися своєму государеві не стільки як піддані, скільки як раби, вважаючи його, швидше за бога, ніж за государя». У пізніший час, звичайно, і піддані Російської імперії усвідомлюють, що їхня офіційна релігія має цю дивну, не цілком християнську рису. Павло Флоренський прямо заявляв, що «у свідомості російського народу

самодержавство є не юридичне право, а виявлений самим Богом факт, – милість Божа; а не людська умовність... Цікаве судження висловив Всеросійський помісний собор 1917/18 року: для імператорського періоду «треба говорити не про православ'я, а царслав'я»... На Московській же Русі вважають, що у спілкуванні з Богом проявляється людська природа царя. У відносинах із підданими він – Бог...» (Олександр Бушков, Андрій Буровський, «Росія, якої не було – 2. Російська Атлантида // Обоженнювання царя», <https://mydocx.ru/8-26403.html>);

«Уже за часів правління Івана III у російській державі складається система авторитарного врядування, що мало значні елементи східних деспотій. «Государ всієї Русі» мав обсяг врядування та авторитет, незмірно більший, ніж у європейських монархів. Все населення країни – від найвищого боярства до останнього смерда – були підданими царя, його холопами. На думку багатьох істориків, відносини підданства ввела в закон Білозерська статутна грамота 1488 року. За цією грамотою всі верстви були зрівняні перед державною деспотією. Широке поширення в нашій історичній науці набула точка зору, що в цей час між князем і всіма верствами суспільства, включаючи і вищі, встановлювалися чіткі службово-підданські відносини. У основі їх лежали не договірні відносини, що були притаманними країнам Західної Європи та фіксували як обов'язки і права і, навіть, привілеї тих чи інших соціальних груп, а жорстке підпорядкування та покірність волі великого князя. Припиняються від'їзди бояр від князя. Стверджується форма звернення бояр і князів до государя: «Я є хлоп твій», – немислима для відносин між сюзереном і васалом. Посол Німецької імперії Сигізмунд Герберштейн на початку XVI ст. зазначав: «На Русі (у Московії, – П.Д.) вони називають себе холопами, тобто рабами государя... Цей нарід виявляє більше задоволення в рабстві, ніж у свободі... Засновані на захисті та довірі взаємні відносини між володарем і васалом, у яких володар надавав захист, а васал обіцяв зберігати вірність, суперечили духу московського самодержавства. Московські князь і цар, хоч і вимагали підпорядкування та клятви у вірності, але самі якщо і давали, то були вільні відмовитися від них. Принцип взаємності, що включав у собі на Заході також і право опору, не узгоджувався з московським самодержавством, за уявленнями якого панування виходило лише з одного центру, тому й могутні бояри залишалися «холопами»... Цікава думка одного голландця, що побував у Росії на початку правління Михайла Федоровича Романова, наведене істориком Костомаровим: «Сподіваюся, що Бог розплющить очі юному цареві, як це було з колишнім царем Іваном Васильовичем: бо такий цар потрібен Росії, інакше вона пропаде; нарід цей благоденствує тільки під долонею свого володаря та тільки в рабстві він багатий і щасливий». Ця думка цікава і тим, що холопський стан як природний для російської людини відзначається вже тоді» (Георгій Кіреєв, «Зрозуміти Росію», http://samlib.ru/k/kireew_g_a/understandrussia-2doc.shtml);

«Згадаймо знаменитого публіциста тієї епохи Пересветова. Він казав, що Росію може врятувати лише «гроза». Приклади він наводив публіцистично-пристрасні: «Царські вельможі завдяки своїй підступності та диявольській спокусі додумувалися до того, що викопували щойно похованих покійників з могил, порожні могили засипали, а покійника, поколовши рогатиною або порубавши шаблею і вимазавши кров'ю, підкидали до будинку багача. Потім виставлять позивача-наклепника, що Бога не боїться, та, засудивши неправедним судом, розграбують двір його та все багатство. Нечисто багатіли вони диявольською спокусою, а царської грози на них не було». Тому й радив Пересветов малолітньому цареві, майбутньому Грозному, напустити на бояр «грозу». Заклики його звучали страшно: «Таких треба у вогні спалювати та іншим лютим смертям піддавати, щоб не множилися біди...» (Володимир Кантор, «У Росії не було жодної книги, присвяченої праву, яка прозвучала б так само сильно, як «Дух законів» Монтеск'є або «Філософія права» Гегеля», в кн.: «Європейський вибір чи знову «особливий шлях»?», <https://www.hse.ru/data/2011/01/13/1208022018/evrop.pdf>);

«Комунізм мав успіх у Росії в значній [мірі] завдяки національному характеру російського народу – завдяки його слабкій здатності до самоорганізування та самодисципліни, схильності до колективізму, холуйській покірності перед вищими верствами, здатності легко піддаватися впливу всякого роду демагогів та пройдисвітів, схильності дивитися на блага як на дар долі чи згори, а не як результат власних зусиль, творчості, ініціативи, ризику. Внаслідок свого національного характеру⁵⁷⁵ російський нарід не зміг скористатися плодами своєї великої революції та плодами перемоги у війні над Німеччиною, не зміг завоювати привілейоване становище у своїй країні, виявився неконкурентоспроможним у боротьбі з іншими народами за найкращі позиції та блага. Російський нарід не надавав підтримку своїм найталановитішим одноплемінникам, а, навпаки, всіляко перешкоджав виявленню, просуванню та визнанню їх...» (Олександр Зінов'єв, «Російський експеримент», <https://litlife.club/br/?b=199472&p=11>);

«Російський комунізм, – за вірним зауваженням г. Сиромятникова, – є споконвічний руйнівний зачин російського народу, є розтрата природних багатств його держави, розтрата природних багатств його природи. Вилікуватися від нього можна тільки вільною працею та твердим правом власності. Тоді, – каже він, – можливо, й буде здійснення мрії про мир між Європою та Росією. До того ж миру не буде, як би ми його не бажали, тому що елементи Росії та Заходу суть елементи різних епох людського розвитку, і Захід може тільки боятися нас, як руйнівної сили, або зневажати нас, як силу, що руйнується...» Цілком правильне міркування. «Дивовижний цей нарід російський, – зауважив зі свого боку покійний А. Рубінштейн у своїх «Афоризмах», – він лінивий як тварина, найгірший п'яниця, хитрий до обману, набожний до дитинства, монархічний до рабства. Природа так дивно його пристосувала, що він до всього придатний... але він має характерну особливість, яка його губить і багато в чому йому шкодить. Він або підкорений до приниження «що я?», «та чи можу я?», «та чи смію я?», або вже сам чорт йому не брат «не підвертайся», «все можу, що захочу!» – називають це «широкою натурою». Точніше вважати це відсутністю виховання, витримки, залишками якогось кочового первісного стану. Скачуть же у нас стрімголов і інтелігенти Невським [проспектом], наче вони у себе в азіатському степу. Характерність цього скакання відзначив ще покійний історик Соловйов...» (Костянтин Скальковський, «Думки росіян про себе: Маленька хрестоматія для дорослих», С.-Петербург, 1905, <http://coollib.net/b/329712/read>);

«Марксистська причина – окремих випадок російської причини». – «Сталінське варварство – пряме продовження варварства Росії». – «Царизм і комунізм – той самий противник». – «Все перейшло до рук деспотизму не 1917, а 1689 р.» (інакше – в 1564 р.). – «Російський месіанізм під псевдонімом марксизму». – «Поділ російської історії на дожовтневу та післяжовтневу – під сумнівом...» – «Комунізм – ідеологічна раціоналізація російської імперіалістичної політики, – більш універсальна, ніж слов'янофільство чи православ'я». – «Немає зміни в російській політиці з 1917 року». – «Перебільшене ставлення до жовтневого перевороту: ...знищення початкової моделі (революції), повернення російської історії на круги своя». – «Насіння соціалізму загинуло в російському ґрунті» (Тут погоджуся: ґрунт виявився для соціалізму міцний, довелося киркою додавати). – «Як до революції панувало зло та придушувалося добро, і після революції». – «Між царизмом і «радянщиною» пряма спадкоємність у гнобленні», «якісна подібність» (Олександр Солженіцин, «Наші Плюралісти», <https://pereklichka.livejournal.com/911141.html>);

«...більшовицька революція – це історичний зрив, свого роду контрреформа, що перервала суперечливу російську модернізацію 1861 – 1917 рр.; сталінський соціалізм – це традиційне російське державне кріпацтво, лише вбране в марксистський одяг. Спадкоємність московської політичної культури та її авторитарний характер підкреслювали такі західні історики та політологи, як Річард Пайпс, Едвард Кінан, Збігнєв

⁵⁷⁵ Точніше внаслідок своєї психічної інфантильності, що формується бидлотворною російською мовною картиною світу, – П.Д.

Бжезінський, Стефан Уайт. Зрозуміло, що такий погляд зумовлює песимізм щодо чергової спроби російської реформації. Близька до зазначеної позиції концепція А. Янова, за якою історія російської модернізації має стійкий, укорінений у структурі та культурі російського суспільства циклічний алгоритм: від реформ до контрреформ. Наприкінці 80-х років до думки про традиційне коріння більшовизму звернулося багато російських науковців і публіцистів (Ю.М. Афанасьєв, Л.С. Васильєв, В.І. Селюнін та інші, які або розмірковували про традицію державного та революційного деспотизму у душі М.О. Бердяєва, або розглядали «радянський» (советський, – П.Д.) соціум як варіант азіатського способу виробництва» (Михайло Афанасьєв, «Клієнтелізм і російська державність», <https://studfile.net/preview/6265025/>);

«Безпосередня мета революції у Росії полягала у знищенні буржуазії – «великої гниди земної кулі». Засобом був специфічний людський матеріал: «Лише декласовані, що виродилися зі свого класу, «виродки» історії і робили насамперед революції... Хай животіють безіменні «виродки» та всякі «покидьки» людства!». «Без мук не можна змінити суспільство: адже соціалізм отримав у спадок міщанство, сволоту («людей з вищою освітою – рахівників» і т.п.)... Страждання відітре з таких, розмеле їхній розум, від якого можна застрелитися в провінції». «Свідомість, не закріплена у почутті, це справді контрреволюція, тобто німецький стан». «Якщо не можна згуртувати людей на основі спорідненості, то можна їх поєднати на основі мучеництва». Насправді «велика гнида» та «виродки» зіграли роль історичного гною: «У революцію виграє «бічна сила», бо головні знищують один одного, а бічна залишається у здоров'ї та забуває все». «Міщанин, а не герой вивезе історію». Інакше кажучи, реальна революція в Росії виявилася мукою мас заради перемоги міщан під виглядом революційних перетворень... «...«Радянська» деспотія спирається на пристосувальні елементи, які пристрастно чіпляються за життя та готові на все...» (Андрій Платонов, «Дерев'яна рослина», http://modernlib.ru/books/platonov_andrey_platonovich/derevyannoe_rastenie/read_1/, цит. за: Віктор Макаренко, «Російська деспотія та бюрократична держава», ч. 1, <https://hub.sfedu.ru/storage/1/754137/b44c7e11-cf0c-4d9c-afc6-58afab055366/>);

«Подібний етнос повинен мати деспотичне правління, він вимагає такого правління, як наркоман потребує наркотиків, таке деспотичне правління з природи подібного етносу, це по-перше, а по-друге, деспотичне правління автоматично спонукає подібний етнос перебувати в тому стані та вигляді, в якому він перебуває, органічно вимагаючи, знову ж таки, деспотичного правління» (Євген Гуцало, «Ментальність Орди // Раби рабів», або ж: «Яку Росію ми втратили?», <http://exlibris.org.ua/orda/r08.html>);

«Суспільство, відмовившись від поняття добра як такого, винесло собі цим смертний вирок. Але зовні, у словесній формі це все ще виглядало легковажно, умоглядно. Проте виявилось, що мова – це і є основа світу. Її спотворення породило потворні думки, а потворні думки – криваві вчинки. Набоков показав нам не вчинки-події, і навіть не хвору думку, а суть – мертва мова. Мова, що вирізує ножицями брехні картонну реальність...» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://www.6lib.ru/books/read/beskonehny-tupik-227874/>);

«5. Інфантилізування народу. У більшості пропагандистських виступів, розрахованих на широку публіку, використовуються такі докази, персонажі, слова та інтонація, ніби йдеться про дітей шкільного віку з затримкою у розвитку або розумово неповноцінних індивідуумів. Чим сильніше хтось намагається ввести в оману слухача, тим більше він намагається використовувати інфантильні мовні звороти. Чому? Якщо хтось звертається до людини так, ніби їй 12 років, то через навіювання у відповіді або реакції цієї людини також буде відсутня критична оцінка, що характерно для дітей» (Професор мовознавства, філософ Ноам Хомський: «10 жахливих трюків, за допомогою яких контролюють маси», https://protocol.ua/ru/noam_homskiy_10_gutkih_tryukov_s_pomoshchyu_kotorih_kontroliruyut_massi/).

11. Найперші згадки про пращурів українців у Європі

Пращури українців і інших слов'ян меоти тарпети⁵⁷⁶ = тервінги / тервуняни / черв'яни згадуються в Надазов'ї разом з сарбатами / сербами (грец. Σέρβοι, лат. Serboi / Sirboi; лат. «serpa» – змія) ще до нашої ери. Коли Геродот вперше (близько 450 р. до н.е.) згадує сарбатів / сарматів, він виявляє їх на Дону [10, IV: 19]:

«Землі сарматів починалися на захід від Кангюю, в районі Аральського моря. Сармати – загальна назва великого масиву іранськомовних кочових племен⁵⁷⁷, під якою вони були відомі грецьким та римським авторам. За походженням сармати були споріднені зі своїми східними сусідами – юечжами⁵⁷⁸ та усунями⁵⁷⁹. Протягом II ст. до н.е. – V ст. н.е. сармати кочували на величезному просторі степів від Аральського моря до Дунаю. З праці Страбона відомі назви та терени кочовищ окремих сарматських племен у II – I ст. до н.е.: у басейнах Уралу та Волги жили верхні аорси, на Дону – аорси, на Кубані – сіраки, землі між Доном і Дніпром займали роксолани, а трохи на захід від них мешкали язиги. У I ст. н.е. до Східної Європи з Внутрішньої Азії перекочували алани – сильний у воєнному плані рід чи клан. Під тиском аланів язиги перейшли Карпати та осіли в межиріччя Тиси та Дунаю, на межі римської провінції Паннонії. Сармати панували в європейському степу до середини IV ст. н.е., коли у 375 р. вони та співдружні їм готи опинилися на шляху нової хвилі східних кочовиків – гунів» (Олександр Симоненко, «Періодизування військової справи кочівників Евразії в епоху раннього заліза», https://www.ssc-ras.ru/files/files/Konf_Ar_voina2014.pdf);

«...ім'я сербів можна вивести тільки від одного дійсно існуючого народу. Йдеться про плем'я сяньбі, яке мешкало в степовій⁵⁸⁰ Маньчжурії. У середині II століття н.е. сяньбійський каган Таншихай остаточно розгромив гунів⁵⁸¹ і створив степову імперію, що розпалася після 235 року. Вважається, що самоназвою цього племені було *särbi, sirbi, sirvi [Pelliot, с. 35; Гумільов, 1994, с. 4]. У «Природній історії» Плінія Старшого говориться: «Починаючи від Кіммерія, [у Меотійського озера] живуть меотики, гали [і] сарни, серреї (сербей, – П.Д.), скізи, гніси⁵⁸²» [Пліній Старший, «Природна історія», VI, 19; «Стародавня Русь», I, 247]. Птоломей поміщає сербів, чи сирбів, ще далі на сході, між Кавказькими горами та Волгою: «Сарматію займають... між Керавнськими горами (Кавказ) та річкою Ра (Волга) – оринеї, уали та серби» [Птоломей, «Географія», V, 9, 21; «Стародавня Русь», I, с. 195]... Оскільки серби та хорвати постійно згадуються як сусіди, можна припустити, що європейські сяньбі увійшли до складу племен сарматів. Яким чином їхнє ім'я було засвоєно слов'янами, сказати важко...» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«І Пліній (79 р.), і Птоломей (170 р.) згадують сербів⁵⁸³ біля Меотиди та адигів – зіхів⁵⁸⁴. Виходить, що пращури українців і серболужичан сусідили 1800 років тому на Азові та за час Великого переселення народів пройшли звідти довгий шлях на захід до Сербії та Лужичанщини, зберігши мовні риси, спільні з мовою давніх сусідів – праукраїнською» (Костянтин Тищенко, «Правда про походження української мови», https://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2012/10_12/04/tyshenko/tyshenko.pdf);

⁵⁷⁶ Прабалт. *tarps, латгал. «tuorps», лтс. «tārps» – «черв / змія».

⁵⁷⁷ Насправді балтсько- та слов'янськомовних напівкочових племен, – П.Д.

⁵⁷⁸ Праслов'янськомовні *уті / гуті = ютунги / юти = йотунги / йоти = готи / гети, – П.Д.

⁵⁷⁹ Прабалтськомовні пращури франків язамати, язиги – П.Д.

⁵⁸⁰ Насправді сяньбі (також кит. «шаньжуни») мешкали, як і інші слов'янськомовні сарматські / сермендські племена (грец. «сери»), в високогірних улоговинах Маньчжурії, – П.Д.

⁵⁸¹ Насправді розгромив не горян гунів / жунів, а степовиків сюнну (хуннів), – П.Д.

⁵⁸² Пліній Старший згадує там же [Природна історія. VI.50] нарід Хроаси (Chroasai), нащадками якого, можливо, були гревтунги / грутунни = хроси / руси та зараз є навіть і сучасні кроати / хорвати, – П.Д.

⁵⁸³ Сарбатів / сарматів та споріднених з ними тарпетів = тервінгів – тервуніотів / трібінців / тервунян / церіван / черв'ян; латгал. «tuorps», лтс. «tārps» – черв, – П.Д.

⁵⁸⁴ Що тоді мешкали значно південніше, – П.Д.

«У них [у хорватів] засвідчена племінна назва, безсумнівно, на рубежі II століття в гирлі Дону на двох грецьких написах, як особисте ім'я іранського походження, але слов'янські риси хорватів під час їх імміграції не викликають сумніву» (Jaroslav Šidak [Ярослав Шідак], «Hrvati. Etnogeneza hrvatskog naroda», Enciklopedija Jugoslavije).

Про історію тарпетів [грец. Τάρπητες] свідчать кам'яні написи – титулари боспорського царя Перісада I [Берислава I / Бориса I] (348 – 309 роки до н.е.), в якому перераховуються підпорядковані йому народи, в тому числі і тарпети. Можливо, нащадками їх були не тільки готи, гаути та вермілани Скандинавії, а і античні герули⁵⁸⁵, борани / воради⁵⁸⁶ та тореати / торети = торки:

«Торки – велике скитське плем'я⁵⁸⁷, туранське за походженням. Воно увійшло до складу козацької нарідності та його основне скитське ім'я Коссака чи Кассака поширилося на племена козарських слов'ян. Їхня власна племінна назва Торети стала відомою на Кавказі дуже рано. У I – II ст. Торет знають географи Пліній Ст. та Птоломей; вони вказані в титулі боспорського царя Аспурга, як його піддані. Археологія датує їхнє поховання з конем ще ранішим часом. З V століття ці поховання зникають на Півн. Кавказі і з'являються у Заволжі; з X ст. вони переходять на Дон, Донець і поширюються далі на Захід до басейну Нижнього Дніпра. Так простежуються шляхи Торків доти, коли про них дізнаються руські літописці» (О.І. Скрилов, Г.В. Губарев, «Козачий історичний словник-довідник» // «Торки», 1970 р., <https://kazak.academic.ru/2076/ТОРКИ>; <http://interpretive.ru/termin/torki.html>).

Припущення О.М. Ременнікова про праслов'янську приналежність боранів ґрунтується на фонетичній подібності (на його думку) імен готських керманічів Респа [Respa], Ведука [Veduco] і Тарвара [Tharuaquoque] з давньослов'янськими іменами. І саме від боспорських правителів пращури українців запозичили свій герб – тризуб:

«Пліній і Птоломей згадують про присутність народу, іменованого анти, поруч з Азовським морем, на захід від Дону. Вочевидь, це був той же нарід, що і (балтськомовні, – П.Д.) Яньцай китайських хронічок. Антів, які, швидше за все, були правлячим племенем, ототожнювали з аорсами. Назва «анти» також з'являється на пантикапейській стелі III століття, з чого випливає, що в цей час вони мешкали десь поруч з Боспорським царством... Іншим пізнішим аланським плем'ям були анти, яких Йордан вважає слов'янським народом⁵⁸⁸, додаючи, що «венди (слов'яни), хоча і походять від одного кореня, але носять три різних імені: венди, анти та склавини». Однак це не суперечить ідентифікації антів як аланів (асів): сармати⁵⁸⁹, вочевидь, утворювали на даній території правлячий клас, який поступово ослов'янився⁵⁹⁰. Цей процес, ймовірно, завершився не раніше VI століття н.е., хоча багато сарматських традицій збереглося. Серед них – тамги та пов'язані з ними вірування, які передалися скореному слов'янському населенню⁵⁹¹. Герб старої руської правлячої династії Рюриковичів, чиєю столицею був Київ, утворився від тамги» (Тадеуш Сулімірський, «Сармати. Стародавній нарід півдня Росії», <http://lib.rus.ec/b/290590/read>; http://loveread.ec/view_global.php?id=75672).

Вочевидь, перша хвиля навали високорослих сарматів / сермендів = германців⁵⁹² відбулася задовго до початку нашої ери, можливо наприкінці IV ст. до н.е. чи в перші десятиліття III ст. до н.е. Інформація про це не зафіксована античними авторами з простої

⁵⁸⁵ Грец. Αἰρούλοῖς / еркули / *геркули / *геркулеси – велетні = верли.

⁵⁸⁶ Вірм. «vordi» – син; лат. «vermis», вірм. «vord», нідерл. «worm» – черв, що був тотожним змію у всіх праїндоевропейців, а отже, і у черв'ян = слов'ян.

⁵⁸⁷ Насправді слов'янськомовне сарматське (зміїне) плем'я темношкірих нащадків горян; пушту «tor», тадж. «торік», ст.-англ. «deorc», англ. «dark» – темний, – П.Д.

⁵⁸⁸ Насправді балтськомовним склавинським народом; скальви (нім. Schalauer, прус. Skalavo / Skalwa, лит. Skalviai) – балтськомовне плем'я, що, як і пруси, і слов'яни, було в Середньовіччя червоношкірим, – П.Д.

⁵⁸⁹ Сарбати = серби та алани-торки, – П.Д.

⁵⁹⁰ Насправді сам ослов'янив разом зі своїми нащадками готами тубільців Європи, – П.Д.

⁵⁹¹ Точніше, ослов'яненому населенню, – П.Д.

⁵⁹² Слов'янськомовних юечжів / *утіів / гутіів = ютів = йотів / гьотів / ґрутуннів = готів.

причини. Сармати, будучи горянами, лише ринули до гірських масивів Скандинавії (Скандзи), кліматичні умови мешкання в яких на той час були дуже сприятливими. І тому вони вернулися до осілого чину мешкання своїх пращурів, заселивши обидва береги сучасного Балтійського моря, яке саме через це і стало відомим в античності як Сарматське море. І, отже, Скитія загинула зовсім не через навалу сарматів, яким на той час була не цікавою рівнинна місцевість майбутньої Русі-України:

«Чи була тоді Скитія завойована новими прибульцями? Відомо, що степова Скитія після смерті царя Атея в 339 до н.е. занепадає та до початку III ст. до н.е. припиняє своє існування. Раніше це пояснювалося вторгненням до Скитії сарматів. Потім було з'ясовано, що сарматські пам'ятки біля колишньої Скитії, до середини II ст. до н.е., практично відсутні. Це явно не вкладалося у рамки колишніх уявлень про раннє масове вторгнення сарматів. Наскільки вплинула поява нового угруповання кочівників у IV ст. до н.е. на східних кордонах Скитії на стан справ у самій Скитії визначити важко. Складається враження, що основна їхня маса затрималася на Нижньому Доні. Джерела не містять достатньо переконливої інформації про те, наскільки далеко на захід від Дону нове угруповання контролювало території. Можна припускати, що поява нового етнополітичного об'єднання була одним із факторів, що призвели до послаблення Скитії. Наступний прилив нового населення в донські та волзькі степи відноситься до II ст. до нашої ери. Поява нових груп кочівників простежується на археологічному матеріалі, як це зазначено і письмовими джерелами. У матеріальній культурі сарматів відчувається вплив традицій культур, розташованих далеко на схід... Межиріччя Волги і Дону та Нижнє Надволжя, за уявленнями дослідників, у III – II ст. до н.е. було зайнято численним сарматським населенням, а степи колишньої Скитії у цей час, принаймні до середини II ст. до н.е., були порожніми та сарматами чомусь не займалися. Складається враження, що степи Дону та Нижнього Надволжя у III ст. до н.е. були заселені відносно слабо. Принаймні цю проблему можна остаточно вирішити лише після виділення сарматських комплексів III ст. до н.е., що дуже складно, у зв'язку з відсутністю опорних пам'яток цього часу в колишній Скитії та на суміжних територіях...» (А.С. Скрипкін, «Роль міграцій у становленні сарматських культур Дону та Нижнього Надволжя» / «Сармати і Схід», 2010, <https://volsu.ru/download.php?id=8e188c76%2034f0%2011e4%20d583%200025909acda2-1.pdf>);

«Хто і коли розтрощив Скитію – одна з головних проблем в археології та історії скито-сарматського світу. У літературі існують чотири версії причин та подій, що спричинили розпад Скитії у III ст. до н.е.: «кельтська» (експансія кельтів з Балкан), «кліматична» (різке погіршення клімату з катастрофічними наслідками), «економічна» (занепад зернової торгівлі) та «сарматська» (навала сарматів зі сходу). У статті розглядається так звана «сарматська» гіпотеза з нової точки зору. Нечисленні, але виразні археологічні знахідки на території України, Молдови та Румунії (характерні бронзові налобники та пластини нагрудників, вудила з хрестоподібними «строгими» насадками, великі окучаті намистини-амулети) та їхні аналоги на Північно-Західному Кавказі та в Надкубанні на початку III ст. до н.е. дозволяють припустити, що військова експансія сіраків та меотів⁵⁹³ призвела до витіснення скитів із надчорноморських степів у Придністров'я. Перелічені знахідки маркують просування їхніх носіїв зі сходу на захід, до Дунаю. На Нижньому Дністрі досліджено скитські могильники другої половини III – середини II ст. до н.е., відсутні східніше та відомі у літературі як Тираспільські кургани. Зважаючи на археологічний матеріал, не виключено, що кавказькі завойовники були шляхтою скитської орди, представники якої поховані в Тираспольських курганах. Ритуальні депозити («скарби» чи «дивні комплекси») цього часу на Кавказі та у Північно-Західному Надчорномор'ї є пам'ятками військової еліти нового об'єднання. Можливо, її

⁵⁹³ Переважно тарпети = тервінги = тервуняни / черв'яни, відомі також як сарбати = серби, – П.Д.

слід ототожнювати з сайями царя Сайтафарна з декрету на честь Протогена» (О.В. Симоненко, «Про сарматське завоювання Скитії», <https://elibrary.ru/item.asp?id=35250069>).

Отже: «Тема причини загибелі Скитії, яка багато років обговорювалася, залишається дискусійною і в даний час. Автором в останні роки з цієї проблеми опубліковано кілька робіт, у яких на підставі письмових та археологічних джерел обґрунтовувалася причетність сарматів до падіння Скитії наприкінці IV – перші десятиліття III ст. до н.е. Ця концепція висувалась раніше і іншими дослідниками. В даний час з'явилися роботи, що відстоюють інші версії, в яких робиться спроба довести непричетність сарматів до подій, які призвели Скитію до загибелі. Основні положення, що викладаються у цих роботах, зводяться до твердження про відсутність сарматських пам'яток III ст. до н.е. не тільки на території Північного Надчорномор'я, а й на схід від Дону. У зв'язку з цим стверджується, що поява сарматів у степах Східної Європи відноситься до часу не раніше II ст. до н.е. У пропонованій статті з урахуванням антропологічних та археологічних даних доводиться наявність у Волго-Уральському регіоні пам'яток сарматів з IV по I ст. до н.е. без будь-яких хронологічних розривів, обстоюється ідея поетапного освоєння східними кочівниками Волго-Донського та Північнонадчорноморського регіонів. На першому етапі відбувається дестабілізація політичної ситуації з середини IV ст. до н.е. у зв'язку з появою на Нижньому Дні сарматів. Другий етап пов'язаний з завданням ударів по Скитії у першій половині III ст. до н.е. сарматами. Протягом більшої частини III ст. до н.е. основною територією проживання сарматів є землі, що розташовувалися на схід від Дону, звідси вони здійснюють набіги в Північне Надчорномор'я з метою пограбування чи збору данини. Ця концепція знаходить підтримку і у нових інтерпретаціях письмових джерел лінгвістами» (А.С. Скрипник, «До дискусії про причину загибелі Скитії», <https://elibrary.ru/item.asp?id=42336285>);

«Так, він [хіатус] існував. На жаль, або не на жаль, це були не сармати (точніше, не савромати, – П.Д.) – це були інші загарбники, і вони дійсно посунули скитську людність, але не винищили, як писав Діодор Сицилійський, до ноги, перетворивши більшу частину України на пустелю. Вони посунули, зруйнували скитську державність і відтиснули решту населення на захід. Бо якраз на Дністрі є поховання III – початку II століття [до н.е.]. Це скитські поховання – відомі Тираспільські кургани. Їх почало досліджувати ще подружжя Стемповських у XIX столітті... Наші колеги з Росії останні десять років досліджують на північно-західному Кавказі, в передгір'ях, специфічні пам'ятки біля станиць Тенгінської, Новолабінської – це меоти. Але не ті меоти, які нам завжди були відомі, до яких ми звикли з університетів, тобто добрі, мирні землероби, що землю копали та з греками вино пили, – а нова культура, дуже войовнича, з кінськими могилами, з великою кількістю зброї, войовничі серйозні люди. І ось ці, будемо казати, «меоти» (бо не всі їх визнають меотами), скоріш за все, в спілці з сіраками й зруйнували степову Скитію. Вони посунули скитів, і їм належать найбільш ранні (бо є й пізніші) «дивні комплекси». Отже, Скитія впала під тиском зовнішнім, але не сарматів, а спілки меотів⁵⁹⁴ і сіраків, а останні і є сармати⁵⁹⁵. І археологічні докази цього – не тільки ранні «дивні комплекси» та відсутність скитських поховань, а й простежені руйнування на грецьких і варварських землеробських поселеннях, аж починаючи зі станиці Єлизаветівської та закінчуючи хорою Ольвії та Тіри, це північний Крим. Вони прокотилися такою хвилею. І всі ці пожежі на землеробських поселеннях синхронні й датуються, як довели пітерські науковці Юрій Виноградов і Костянтин Марченко, 70 – 60-ми роками III століття [до н.е.]. Якраз усе збігається: і скити зникають в цей час, і поселення хтось випалює, і «дивні комплекси» з'являються, та трохи згодом, в середині III століття [до н.е.], виникає Тираспільська скитська субкультура» (Олександр Симоненко про історію войовничих кочовиків: «Без сарматів не було б лицарства», https://zaxid.net/bez_sarmativ_ne_bulo_b_litsarstva_n1530415).

⁵⁹⁴ Тарпетів = тервінгів = тервунян = черв'ян, – П.Д.

⁵⁹⁵ Чи савромати, – П.Д.

З цієї ж причини і наступна навала слов'янськомовних темно-червоношкірих сарматів, що відбулася у I ст. н.е., лише тимчасово потіснила населення, що мешкало на Східноєвропейській рівнині та не змусила його в подальшому мешкати в укріплених селищах:

«У середині-кінці I ст. н.е. зарубинецькі райони Середньої Наддніпрянщини приходять в запустіння. На думку археологів, причиною цього є натиск сарматів. Дійсно, археологічними розкопками виявлені сліди того, що на рубежі нашої ери дерев'яні укріплення деяких городищ середньої Наддніпрянщини були спалені, а на зовнішній стороні городищ були виявлені сарматські накінечники стріл. Однак опісля передбачуваного сарматського розгрому на місці спалених укріплень практично на всьому просторі правобережних зарубинецьких племен на городищах були споруджені нові, більш потужні укріплення. Час спорудження цих укріплень – перше століття н.е. Отже, зарубинецьке населення Середньої Наддніпрянщини натиск сарматів витримало, а пішло з рідних місць пізніше. Міграції з Середньої Наддніпрянщини були спрямовані в басейн Десни та в лісостеповий район на Південному Бугу, про що свідчить подібність в кераміці, оселях, залізних виробах. Можна припустити, що зарубинецьке населення дійсно пішло в лісову зону на Десну, рятуючись від сарматів. Але тоді незрозуміло, чому частина зарубинців пішла на Південний Буг, причому виниклі тут селища не мали ні природних, ні штучних оборонних засобів. Чи не правда, факти говорять самі за себе – населення біжить від степовиків⁵⁹⁶, переселяючись ближче до них, при цьому не намагається навіть оселитися у важкодоступному місці та ніяк не зміцнює свої селища! На своїй колишній території в Середній Наддніпрянщині населення, що залишилося, покидає укріплені городища та поселяється в маленьких незахищених селищах. Показово, що зарубинецьке населення, яке залишилося на середній Наддніпрянщині, продовжує мешкати не тільки на півночі від Росії, а й на сході (на лівобережжі) та навіть південніше в маленьких неукріплених селищах. Це теж мало схоже на втечу від степовиків» (Андрій Алексаха, «Походження слов'ян. Поступологічна реконструкція», https://alexakha.ucoz.com/aleksakha-proiskhozhdenie_slavjan.pdf).

Таким чином, пращурів як гутіїв юечжів / *утіїв = готів йотів / ютів і аланів-торків, так і їхніх нащадків темно-червоношкірих середньовічних слов'ян (сербів / сорбів = сарбатів / сарматів, хорватів і інших) недолугі історики хибно вважають іранськомовними, а нащадків брахікранних сарматів / сермендів темно-червоношкірих античних германців вони ж блюзнірські вважають пращурами блідолицих доліхокранних псевдогерманців. І саме це і є головною причиною того, що формування суперетносу мезобрахікранних і брахікранних слов'ян (нащадків меотів тарпетів – вестготів тервінгів = тервунян / черв'ян = сербів та нащадків юечжів і аланів-торків – остготів грутуннів = хросів / русів та і інших античних германців) ними ж лицемірно пов'язується з примітивними тубільцями Європи – блідолицими доліхокранними «пражанами» та відноситься лише до кінця I тис. н.е., незважаючи на згадки про їхніх пращурів в античних джерелах навіть ще до нашої ери:

«Загадка походження слов'ян полягає в тому, що вони з'являються на сторінках історії ніби звідкись. Найперша згадка імені слов'ян у писемних джерелах відноситься до 512 року. Раніше слов'яни згадуються лише під назвою венетів⁵⁹⁷. Біда полягає в тому, що це плем'я відоме у таких місцях і в такий час, де історичних слов'ян бути просто не могло: у Галлії, Пафлагонії та Венеції. Однак нікуди не подітися від того, що західні сусіди слов'ян германці⁵⁹⁸ знали їх тільки під ім'ям вендів. Згідно з Тацитом, Плінієм Старшим і Птоломеем, венети жили десь на схід від Вісли, яка в той час розділяла Германію (Свебію) і Сарматію аж до узбережжя Балтійського моря (Сарматського океану). Де б не мешкали

⁵⁹⁶ Насправді від звиклих до осілого чину життя біженців з високогірних долин Північного Китаю, – П.Д.

⁵⁹⁷ Тобто хибно ототожнюються з північними кельто-іллірійцями та з обалтеними нащадками фінів, – П.Д.

⁵⁹⁸ Насправді псевдогерманцями, що лише привласнили етнонім пращурів слов'ян античних германців, як це зробили і туранці Ірану, привласнивши етнонім індійських аріїв, та туранці Росії, привласнивши етнонім пращурів українців, – П.Д.

ці венети, їхні землі лежали на північ від Карпат. Водночас слов'янські перекази одноставно поміщують батьківщину слов'ян на південь від Карпат, на Дунаї, у римських регіонах Паннонії, Іллірику та Норіку, де в римські часи не відомі ні венети, ні тим більше слов'яни. На довершення всього слов'яни з'являються у VI столітті не одні, а у супроводі народу антів⁵⁹⁹, який не відрізнявся від власне слов'ян нічим, крім імені, був чисельнішим і сильнішим за них і проте безслідно зник через 100 років на початку VII століття... У римській Дакії відомо кілька курганних могильників II століття, у тому числі найбільший з них Кашольц-Кальбор, що складається з більш ніж 300 насипів, 50 з яких були розкопані [Федорів, Польовий, 1973, с. 199-200]. Спочатку робилися спроби пов'язати цей могильник з корінним дакійським населенням, але незабаром з'ясувалося, що трансільванські кургани залишили переселенці з Норіку та Паннонії. При цьому мешканці Східної Паннонії селилися в Західній Дакії, а мешканці Норіка – здебільшого на сході (Трансільванії), у сільській місцевості [Історія Румунії, с. 54]. Похоронний обряд норіків та паннонців різко відрізнявся від ямних трупоспалень інших переселенців іллірійського та тракійського походження. Виділялися вони і своєрідним одягом з пальчастими фібулами норіцько-паннонського типу, і взагалі, порівняно зі своїми сусідами, особливо тракійцями, вони виглядають найменш романізованими [Історія Румунії, с. 75-76]» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/).

Отже ж, пращурів українців античні історики знали не тільки задовго до нашої ери, а і у пізньоантичні часи, як германців готів (йотів / ютів), насправді тотожних сермендам гутіям (юечжам / *ютіям / *утіям):

«Оскільки Юти, які оселилися в Англії, не були ні норвежцями, ні данцями, як відомо в пізній період, вони повинні були бути за своїм походженням, за свідченням рунічних написів, виявлених в Кенті, або англами⁶⁰⁰, або готами⁶⁰¹. Під час Пітея, в 4 ст. до н.е., і Птоломея, у 2 ст. н.е., готи, як уже говорилося, займали регіон на сході Балтики. Це ім'я там втрачено, але збереглося на острові Готланд і в провінції Готланд в Швеції. Традиція відносить цей балтійський ареал, до їхньої батьківщини, але в будь-якому випадку в дуже давній період вони, мабуть, мешкали на берегах Балтики. Стародавня назва Ютланд (Uuitland) для частини східного берега Балтики нагадує нам про ютів. Так юти (Uuit), ймовірно, видозмінена форма від Юті (Jute) або Jewit, і в ютській (Jutish) частини Англії, такій як Гемпшир, ми зустрічаємо назви Uuit або Wit, Wihthland для острова Вайт (Wight). Тотожність деяких ютів готам показана подібністю їхніх назв, і стародавнім поширенням їх по обидві сторони Балтійського моря; подібністю звичаїв, як буде показано вище; і в історичних джерелах, таких як Ассер (Asser), який, стверджував, що мати короля Альфреда походила з готів і ютів, фактично ідентифікує їх як один (чорнявий, – П.Д.) нарід. У збережених пам'ятках з давніми готичними рунами в Кенті ми отримуємо підтвердження цьому. Біда згадує про подібність топонімів у багатьох частинах Англії і каже: «Імена пращурів і інші топоніми в Кенті та інших частинах Англії не дозволяють нам припускати лише нарід ютів (Jutish)⁶⁰²». Доведене мешкання готів і фризів у Кенті, та поселенців цих же нарідностей у багатьох інших частинах Англії, мабуть, дає можливість відповісти на питання, ким насправді були люди, звані в Кенті та Гемпширі ютами – тобто, готами або готського походження. Роль народів Балтики, які брали участь в завоюванні та колонізуванні Англії, недооцінена. З таким значним центром торгівлі і мореплавства, що існував у Вісбі, хоча і меншим, ніж він став згодом, не можна

⁵⁹⁹ Насправді у супроводі балтськокомовних нащадків аорсів яньцай / *антсай, що мешкали у готські часи на Північному Кавказі, – П.Д.

⁶⁰⁰ Спорідненими анкліям = оногурам / утигурам; лат. «anguis» – змії, – П.Д.

⁶⁰¹ Спорідненими ютунгам та гунам ультинзурам = вількікам нащадками велетнів жунів хутталанів і інших гутіїв юечжів; хрв. «guja» – «аспид, вуж»; лтс. «odze», англ. «adder», чес., слвц., ст.-луж. «had» – «вуж, гад, гадюка», – П.Д.

⁶⁰² Споріднених *ютічам / *л'ютічам / лютічам / вільціям, – П.Д.

сумніватися у зв'язку готів з усіма цими морськими експедиціями, і не тільки в якості перевізників. Час заселення острова Готланд канув у далекій давнині...» (Томас Вільям Шор, «Походження англосаксонського народу», <http://universe-tss.su/main/litstr/16067-proishozhdenie-anglo-saksonskogo-naroda-obnovlyaetsya.html>);

«Унгури⁶⁰³, за свідченням Псевдо-Захарія, прийшли на Кавказ із Согдіани, де їхні будинки були зруйновані землетрусом. Оногури⁶⁰⁴ були добре відомі на Кавказі задовго до навали гунів⁶⁰⁵. Збереглася старовинна легенда про битву велетня Хоногура з перським шахом. Коли він викликав шаха на поєдинок, виклик замість нього прийняв вірменський витязь Бабік Сюні. Він переміг страшного велетня та відвоював свободу рідної землі...» (Михайло Ромашко, «Таємничі оногури», <http://zagadki-istorii.ru/civilizacii-48.html>);

«Тільки Бакаф, колись побудований унгурами, був зруйнований землетрусом і Согдіана зазнала на собі мору та землетрусу... Примітки: 28. ...Оногури спочатку селилися на узбіччях річок Сирдар'я, Або, Чу. Просуваючись на захід, частина їх осіла на Північному Кавказі, інші, пройшовши вздовж північних берегів Чорного моря, вторглися в Дакію, Мезію, Тракію» (Теофілакт Сімокатта, «Історія», кн. 7, https://azbyka.ru/otechnik/Istoriya_Tserkvi/istorija/);

«Згідно з сирійською компіляцією Захарії Рітора, авнагури / аунагури населяли степи на північ від Кавказу, ведучи життя кочівників. Однак Теофілакт Сімокатта повідомляє нам, що у них були міста – і в більш ранню епоху вони збудували місто Бакат⁶⁰⁶. Точніше вказує місце проживання Космографія Равеннського Аноніма (Ravennatis Anonymi), який поміщає Patria Onogogia на північ від Понта на околицях озера Меотида (тобто Азовського моря). Судячи з деяких списків єпархій кінця VII століття або початку VIII століття, у VII столітті в готській єпархії існувало єпископство оногурське, що свідчить про досить раннє поширення християнства серед оногурів⁶⁰⁷» (Д. Димитров, «Протобулгари північного та західного Чорномор'я», Варна, 1987, <https://shejere.livejournal.com/45281.html>; <http://www.protobulgarians.com/Russian%20translations/Dimitro%Dimitrov/Dimitro%Dimitrov.htm>; <http://odnapllyazyk.narod.ru/protobul.htm>).

Також відомо, що:

«Геродот серед народів Малої Азії називає поряд тибаренів і мосхів, ймовірно, все тих же Таба та Муск або Тувал і Мешех. Країна Таба, як вважають дослідники, розташовувалася в районі стародавнього металургійного комплексу Східної Анатолії: там розташовувалося відоме в I тисячолітті до н.е. місто Тебрікі, де добували залізну руду. Можна припустити, що найменування Тебрікі, Тибар, Тувал мають між собою певну спорідненість. Ще один напрямок далеких зв'язків: за переказами одне з важливих шумерських допотопних міст⁶⁰⁸ називалося Бад-Тібіра, що зазвичай перекладають як місто мідників⁶⁰⁹. Ну а тепер, зв'язки зовсім далекі, і на них теж звернули увагу дослідники: цікаво, що в індоарійських «Ведах» Твастр – бог ковальства. Слова Тувал, Тібіра, Твастр здаються пов'язаними зі слов'янськими «творець», «творити», «творіння»⁶¹⁰...» (Леонід Гомберг, «Дорога на Ханаан», <http://www.universalinternetlibrary.ru/book/29550/ogl.shtml>);

⁶⁰³ Оногури = анклії / ангуарії, споріднені англам та унгличам / уличам / улахам, – волоти / велетні, – П.Д.

⁶⁰⁴ Он-огузи = *on-oculi = an-guli / ан-гли = арімаспи – одноокі; скит. «арі» – одиниця; фін. «eräs», лат. «unus», італ. «uno», вал., ісп. «un», нідерл. «aon», англ. «one», кор. «han» – один; скит. « $\mu\alpha\sigma\lambda\omicron\varsigma$?», лат. «oculi», арагон. «güello», гот. «augo», ісл. «auga», швед. «öga», чув. «куз», азерб., турец. «göz», каз. «коьз» – очі; англ. «gaze», азерб. «göz» – погляд; кирг. «кара», італ. «guardare» – «дивитися»; чув. «кур», каз. «көрү», узб. «кўрмок» – «бачити, дивитися»; ісл. «enskur», угор. «angol», кр.-тат. «ingliz» – англійська; італ. «inglese», румун. «englez», осет. «англіс», лит. «anglas» – англієць, – П.Д.

⁶⁰⁵ Вочевидь, вперше оногури прибули на Кавказ на початку нашої ери у складі янтсай = антів або пізніше у складі ультинзурів, що контролювали торгові шляхи, разом з іншими аланськими племенами, – П.Д.

⁶⁰⁶ В Європі ж ранніми поселеннями оногурів = утигурів = ясів були городища Салтівсько-Маяцької АК і поселення оногурів = русів на Тамані та в Криму, – П.Д.

⁶⁰⁷ Споріднених аланам-торкам / аланам-русам, що залишилися у Східній Європі, – П.Д.

⁶⁰⁸ Заснованих переселенцями з Двараки / *Твараки в Ділмуні = Індії, – П.Д.

⁶⁰⁹ Лит. *tvaris / «varis», англ. «brazen» – мідний, – П.Д.

⁶¹⁰ Снскр. «двар, двара» означає утворення – «отвір, пройму»; «двері, ворота, браму», – П.Д.

<https://www.profilib.net/chtenie/56850/leonid-gomberg-doroga-na-khanaan-20.php>);

«Тиварьони (Тибар) – стародавні племена, що мешкали на південному узбережжі Чорного моря, між рр. Котіорой та Керасунт. Згадуються античними авторами (6 – 1 ст. до н.е.), які відзначали у тибаренів наявність скотарства як основного заняття. Деякі науковці вважають, що одна з гілок тибаренів після падіння Хеттської держави переселилася до гірського регіону Східної Каппадокії. Ця частина тибаренів відома під назвою Тубала⁶¹¹» («Вел. Рад. Енци.», Т. 42, http://bse2.ru/book_view.jsp?idn=030307&page=405&format=html).

Тому не виключено, що пращурами українців можуть бути не тільки грутунни / хроси / руси, алани-торки та жуни / гуни (уличі / улахи / волохи), а і тиварьони⁶¹² / тибарени, що разом з кавказькими аланами-торками, можливо, були пращурами тиверців / *тиврульців:

«...на території Верхнього та Середнього Дністра (де мешкали алани тиверці, – П.Д.) і на прилеглий до неї території Прикарпаття, в середовищі культур римського часу (черняхівської та карпатських курганів) археологічно фіксується процес формування певного типу житла – прямокутної споруди з піччю-кам'янкою в кутку. Слід особливо підкреслити, що якщо заглиблені житла різного типу, як уже згадувалося, зустрічаються на великій території у селищах ряду різних культур римського часу, то така суттєва деталь внутрішнього устрою помешкань, як піч-кам'янка, в першій половині I-го тисячоліття нашої ери відома тільки в зазначеному регіоні. Як відомо, устрій житла є однією з найхарактерніших рис матеріальної слов'янської культури, а піч-кам'янка представляє собою, мабуть, саму істотну частину інтер'єру слов'янського житла, невідому за межами слов'янської території. Можна з упевненістю сказати, що наявність в поглибленому житлі печі-кам'янки виразно свідчить про слов'янську етнічність населення, яке залишило цю пам'ятку» (Л.В. Вакуленко, О.М. Приходнюк, «Місце і співвідношення слов'янських старожитностей I тис. н.е.», <http://194.44.152.155/elib/local/sk475252.pdf>);

«Останнє, втім, не наближало вирішення головного питання слов'янської археології – про походження класичної празької культури. Найраніші її пам'ятки виявлено в Прикарпатті, у верхів'ях Пруту та Дністра, де було знайдено найперші слов'янські напівземлянки з печами-кам'янками (Баран, 1983). Питання ускладнювалося тим, що цей регіон у пізньоримський час (III – V століття) був зайнятий пам'ятками провінційно-римських культур Черняхівська та карпатських курганів, які за своїм виглядом суттєво відрізнялися від «бідної» празької культури наступного часу. В.В. Сєдов та В.Д. Баран пов'язували її походження зі слов'янським населенням, яке проживало тут під владою готів...» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«Слід особливо підкреслити, що така суттєва деталь внутрішнього устрою житла, як піч-кам'янка, в першій половині I-го тисячоліття нашої ери відома тільки на території Верхнього та Середнього Дністра. Печі-кам'янки представляють собою істотну частину тільки слов'янського інтер'єру, і їхня наявність свідчить про присутність праслов'янського етносу в середовищі населення, що залишив ці пам'ятки... Таким чином, осілі землеробські племена на території Дністровсько-карпатських земель в I – початку III ст. були представлені культурами типу Поянешти-Виртішкой та Липицької, старожитностями Карпатських курганів. Всі племена, носії цих культур, в тій чи іншій мірі піддавалися впливу праслов'янських і сарматських народів» (Н.А. Чаплигіна, «Населення Дністровсько-карпатських земель і Рим в I – III ст. н.е.»),

⁶¹¹ Інша ж з гілок тибаренів, що мігрувала до Північно-Західного Кавказу та була асимільована аланами, можливо, відома як досвідчені та майстровиті металурги тиверці, – П.Д.

⁶¹² Можливо, це інша з гілок тибаренів, що мігрувала до Північно-Західного Кавказу та була значно пізніше асимільована там аланами. Але ж можливо і те, що назва досвідчених і майстровитих металургів тиверців, як і більш стародавніх тибаренів, просто походить від праслов'янського слова «творці», добре відомого і на Далекому Сході Евразії (кит. «tǐèjiàng» / *tǐ[v]ě[r]jiàng, узб. «temirchi» / *tǐverchi [тиверці], татар. «тимерче» / *тиверче – коваль [творець]; евенк. «тавиткит» / *тѡв[ар]ит – кузня; татар. «тимер» / *тивер – залізо), – П.Д.

<http://archive.today/J5U5#selection-149.1-149.77>);

«Декілька сезонів пішло на те, аби у 50-і роки ХХ століття розкопати залишки невеликого селища поблизу села Жовтневе на Харківщині... Печі мешканці споруд складали з місцевого вапняку та розташовували в кутку, зазвичай північно-східному, топкою на південь. Ці споруди розміром в середньому 1x1 м нагадують печі-кам'янки празької культури. Часом печі споруджували на останці, вирізаному з глини, – тоді вони підносилися над земляною долівкою на 30–40 см... Гончарі працювали безпосередньо у селищах. Знайдено групи споруд, серед яких розкопано і відповідну майстерні, причому з двох'ярусним гончарним горном. Ще тут мешкали та працювали ковалі, які забезпечували сусідів всім необхідним інвентарем, – сапами, серпами, сокирами, не кажучи про дрібні вироби – ножі або цвяхи. Мешканці подібних селищ не кочували, а обробляли землю, розводили худобу на навколишніх пасовищах. Благо у лісостепу земельних угідь тоді вистачало. Знахідки залізних мотик відомі не лише з розкопок могильників, але і за знахідками у селищах. Зерна було багато, його зберігали у ямах і мололи на жорнах, знайдених серед решток помешкань. Кожне селище забезпечувало себе усім необхідним, а те, що не могли виробити на місці (бронзове литво, прикраси) вимінювали у містах. Життя було досить заможним, бо місцеві мешканці дозволяли собі купувати амфори з привезеним за багато сотень кілометрів вином. Селище поблизу Жовтневого не мало укріплень, отже, поклядалося на певний захист, наявність неподалік надійного та безпечного сховища. Але період існування селища припадає на VIII – IX століття, часи посилення позицій каганату в цьому регіоні. Слов'яни – поляни та мешканці півночі не влаштовували нищівних набігів, а справно платили козарам данину» (М. Відейко, «Україна від антів до Русі», розділ 20 «Про селища Козарії»,

https://chtyvo.org.ua/authors/Videiko_Mykhailo/Ukrayna_ot_Antov_do_Rusy_ros/);

«Не можна сумніватися, що уличі [лат. Unlizi] та тиверці [лат. Aturezane] під час зародження держави у полян стояли за культурою вище інших слов'янських руських племен. Більшому культурному розвитку їх сприяло географічне положення займаної ними території. Завдяки їй вони рано повинні були стати учасниками в чорноморській торгівлі⁶¹³: вони не були тільки «надрічковими» мешканцями, а й приморськими, та вплив місцевості був для цих племен анітрохи не меншим, як і на будь-який інший нарід. «Неповороткі» готи стали завдяки сусідству з морем поворотними та громили своїми морськими набігами регіони Візантійської імперії. Адріатичні слов'яни також є майстерними моряками. Ми не маємо ніякого права заперечувати силу цього впливу на уличів і тиверців. Пригадаймо, що човни для морських походів, за словами Костянтина Багрянорідного, будували слов'яни, підлеглі Києву. Отже, якщо вміли будувати, то і плавали... Ми маємо повне право припускати, як сказано вище, що уличі та тиверці по культурі стояли вище інших русько-слов'янських племен. Тому вони з великим успіхом чинили опір домаганням Києва. Ми виявляємо навіть в літописі цікавий факт, що змушує визнати їх єдино самостійними племенами, тоді як інші платили данину кому-небудь. Літопис кілька разів повторює, що поляни, сіверяни, радимичі та в'ятичі були обкладені даниною на користь козар, але немає в ній жодної згадки, жодного натяку, що тому ж піддавалися уличі та тиверці. Одне за іншим без особливого опору підкоряються племена Києву, і тільки уличі та тиверці надають протидію. «І бе обладая Олег деревляни, – говорить літопис, – полянами, радимичами, а з уличі та тиверці імеяше рать». Ми зустрічаємо тільки раз участь цих племен у походах руських князів, і то в якості прибічників, а не підлеглих, саме в поході Олега 907 р., але і то тільки одних тиверців. Далі немає ніяких згадок ні про останні, ні про уличів. Вочевидь, вони не брали участі в загальнооруському житті, своїми силами повинні були боротися з ворогами, що наринули» (Петро Голубовський, «Печеніги, торки та половці до навали татар. Історія південно-руських степів IX – XIII ст.», http://history.org.ua/LiberUA/PTPIst_1884/PTPIst_1884.pdf);

⁶¹³ Про що свідчить безліч знахідок східних дирхемів і римських денаріїв на Вінниччині, – П.Д.

«Перший з слов'янських царів є цар Діра, він має великі міста та багато населену країну; мусульманські купці прибувають до столиці його держави з різного роду товарами. Біля цього царя зі слов'янських царів мешкає цар Аванджа⁶¹⁴, що має міста та великі регіони, багато війська та військових припасів; він воює з Румом, Іфранджем, Нукабардом і з іншими народами, але війни ці нерішучі. Потім з цим слов'янським царем межує цар Турка⁶¹⁵. Це плем'я найкрасивіше зі слов'ян лицем, більше них числом і хоробріше серед них силою» (А.Я. Гаркаві, «Сказання мусульманських письменників про слов'ян і русів // з творів Абуль-Хасана Алі ібн-Хуссейна, відомого під прізвиськом Аль-Масуді (писав від 20 або 30 до 50-х років X ст. за Н.Х.)», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/X/Garkavi_mus_pis/11.htm).

Переважно, саме, у аланів-тиверців (з усіх слов'янських племен) і була повсюдно поширена металургія заліза:

«Проте те, що північнокавказькі алани були відомі як видатні ковалі аж до XIII ст., повідомляє Гільом Рубрук: «І коли ми дісталися до описаного переходу, то із 20 [провідників, – О.Б.] у двох виявилися лати. Я запитав, звідки вони до них потрапили. Вони сказали, що купили лати у вищезгаданих аланів, які вміють добре виготовляти їх і є чудовими ковалями...» (Олег Бубенок, «Мадяри та козари у Північному Надчорномор'ї», https://shron1.chtyvo.org.ua/Bubenok_Oleh/Madiary_i_khozary_u_Pivnichnomu_Prychornomor_i.pdf?);

«Сама ж назва, тиверці, можливо, походить від назви фортеці Тура (Tura, Turris), в якій імператор Юстиніан I розмістив одне з антських⁶¹⁶ племен, мабуть, пращурів тиверців. Назва Тура, звичайно, певним чином пов'язана з античною назвою Дністра Тирас, який згадується Геродотом. Грецька літера (іпсилон), вочевидь, використовувалася, щоб передавати звук, чужий грецькій мові. Початкова назва⁶¹⁷ походить від іранського кореня (tur або tvr). Отже, тиверці (чи турці) були дністровським племенем» (Георгій Вернадський «Стародавня Русь», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/ver/);

«Розкопки показали, що в цитаделях мешкала не тільки шляхта, мешкали там і висококваліфіковані ремісники: зброярі, ювеліри, золотарі. Про це розповіли залишки їхніх майстерень, знаряддя праці, напівфабрикати та чудові вироби з срібла, бронзи, з сердолику та інших каменів, із заліза та сталі, численні прикраси та зброя. А навколо цитаделей, в неукріпленій частини селищ, мешкали прості ремісники: ткачі, гончарі, ливарники, металурги – плавці заліза⁶¹⁸. На одному тільки Алчедарському селищі район металургів займав площу понад ста гектарів. Це був дивовижний для того часу розмах металургійного виробництва. Тут знайдені сотні кілограмів залізної руди, шлаки, вугілля, сотні повітродувних керамічних сопел, десятки домниць для виплавки заліза, печей для збагачувального випалу залізної руди... Житла розташовані не рядами та не по колу, як в попередні періоди, а гніздами, в кожному з яких від двох-трьох до п'яти-шести осель. Число людей, що мешкали в них, дивним чином збігається з кількістю похованих в одному кургані. Якщо припустити, що кожне гніздо осель – патронімічна сім'я, то зрозумілим буде гніздове планування селища – це і є територіальна близькість членів

⁶¹⁴ *Аландж / *Валандж = Валинана – держава герулів та паннонських і волинських аланів-**дунглібів* = дулібів / **дерібів*; ст.-англ. «dun, duning» – «темно-коричневий, чорний»; лат. «tenebris», нім., швед. «dunkel», нідерл. «donker» – темний; кор. «dunhan», турец. «donuk», карач.-балк. «тунакы», англ. «dingy», лит. «dulsvas», фриз. «dull» – тьмянний, – П.Д.

⁶¹⁵ Цар аланів-**тіурків* = турців / тиверців [лат. Aturezane] – творців [металургів і ковалів, що, можливо, були нащадками не тільки табаристанців гунів-савірів, а і аланів-тибаренів Північного Кавказу; евенк. «тавичимнй, тавин», узб. «temirchi», татар. «тимерче» / **тиверче*, кит. «tiějiàng» – коваль], – П.Д.

⁶¹⁶ Тобто розмістив одне з кавказьких яньцайських = аланських племен, – П.Д.

⁶¹⁷ Чи навіть етнонім тиверців, як і етнонім металургів та ковалів жуань-жуанів тюркютів, походить від праслов'янського согдійського кореня «twrk» – творець, – П.Д.

⁶¹⁸ Можливо, нащадки тибаренів і аланів-торків тиверці – творці; д.-київ. **тьвар'* / **тьв'р'*, укр. «твір» – «виріб, створення, творіння»; праукр. **добро* – «виріб = творіння, товар»; согд. «twrk / тіурк» – «творець, металург, коваль?»; кит. «tiejiang», вірм. «darbin», ісп. «herrador», лит. «kalvis» – коваль; шор. «тебір / темір» – метал, – П.Д.

патроніму родини. Усередині гнізда осель або біля них зазвичай розташовані одна або кілька домниць. Це господарська близькість. І кожен курган – усипальниця членів патроніму родини – теж прояв певної близькості між ними...» (доктор історичних наук Георгій Федоров, «Знайдено селище тиверців», Наука і життя, №9, 1963 р., <http://www.perunica.ru/arxeologia/1423-najdeny-poseleniya-tivercev.html>);

«У другій половині IX століття безвісний чернець одного з баварських католицьких монастирів склав опис європейських племен і народів. Його праця дивом збереглася до наших днів. Нині вона перебуває в Мюнхені. З келії свого монастиря, розташованого десь на лісистому гірському схилі, монах дивився пильно та бачив далеко. Згадуючи різні племена та народи, мюнхенський анонім давав їм коротку, але дуже виразну характеристику. Втім, ним, ревним католиком, всі люди, що не визнають врядування Папи, вважалися ворогами та породженнями пекла. Серед інших згадує монах і слов'янське плем'я тиверців. На своїй варварській латині він називає тиверців «популюс фероціссімус» – «лютий нарід»⁶¹⁹ і каже, що у них було сто сорок і вісім міст... Ми мали в своїх руках всі знаряддя праці, від важких молотів до волочила – складного інструменту для виготовлення дроту з срібла та бронзи, всі види зброї та побутових предметів, всі типи прикрас – від витончених набірних срібних сережок у вигляді виноградного грона до різного виду бронзових кілець, браслетів і скляних намистин. Ми могли на власні очі побачити і той загальноруський характер, який мала культура слов'ян Подністров'я, та ті її риси, які були характерні саме для тиверців... Це місто чорної металургії лежить біля притоки Дністра – річки Черн⁶²⁰. Багато назв, наприклад назви сіл, часто змінюються. Але назви річок дуже стійкі – вони зберігаються століттями. Давньоруське місто, що лежить в Подністров'ї між Білгородом і Хотиним на річці Черн, і є літописним Черном» (Георгій Федоров, «Денна поверхня», <http://www.sgtnd.narod.ru/wts/rus/Fedorov1.htm>).

Цікаво, що протобалтсько-слов'янську назву заліза (прасл. *žel-zo, маньчж. «sele», евенк., негід., ороц., удег., ульч, орок. «сэлэ», сол. «сэлэм / сэлэмзй», кор. «cheol», монг. «оэлом», бур. «һэлмэ» / *сэлмэ – залізо, вочевидь, споріднену ст.-сл. «желы» – черепаха, пол. «glaz» – камінь з загальним вихідним знач. «камінь» [Трубачов]) запозичили навіть і тибетці, а не тільки корейці та тунгузо-маньчжури:

«До речі, цікавий факт. Тибецька назва для «заліза» («lcags» з більш давньої «с[a]lags»), мабуть, має загальне походження з балто-слов'янською (рос. «железо», лит. «геляжис» і тощо) та не має жодних аналогій в інших індоевропейських мовах. Причому, мова йдеться саме про залізо, а не про метал взагалі чи руду, «та бронзу теж» і тощо. Сучасні індоевропейці в той же час в окремих статтях відзначають дуже цікаві паралелі між слов'янськими та тохарськими мовами. Отже, виходить, що все не так просто. Можливо, до складу народу Тибету влилася якась кількість носіїв протобалтсько-слов'янських мов? Тут ще багато чого не прояснено...» (Ігор Тоноян-Беляєв, «Тибецька та слов'янська назви для заліза», в публ.: «Суперечка про праатьківщину індоаріїв», http://генофонд.рф/?page_id=3430).

12. Етногенез українців

До етносу ж українців увійшли не тільки горяни поляни-руси (алани-торки та споріднені їм гостроготи грутунни / хорутани), а і як черв'яни (церівани / тервуяни = тервінги = тарпети), волиняни (нащадки білих хорватів, дулібів і герулів / верлів), ультини / уличі (грец. «Ο'υλτίνοις», вірм. «улахи»⁶²¹ = влахи / волохи / волоти – велетні) та тиверці (турці / *тиурці / тіурки / twrk – творці), так і нащадки слов'янськомовних караболгар, каракозар (включно з кавказькими аланами) та інших гузів / *гудів (жунів = гунів – велетнів), а саме чорні клобуки (ковуї, *дер[б]ендеї / берендеї / барангури = борани /

⁶¹⁹ Вочевидь, все ж таки нарід-металург, адже лат. «ferrī / ferrum», татар. «тимер» / *тивер – залізо, а кит. «tiějiàng» / *ti[v]ě[r]jiàng, узб. «temirchi» / *tivrchi [творці], татар. «тимерче» / *тиверче – коваль, – П.Д.

⁶²⁰ Як бачимо, дан., норв. «jern» – залізо, як і сама чорна металургія, має цілком прозоре походження, – П.Д.

⁶²¹ Отже, волох / влах / улах = тюрк. «улуғ» = дан. «Helgi / Halga» = Олег – «великий, велетень / волот».

воради, яси⁶²² / аси / *хази, торки⁶²³, таркаси [лат. Tarcazi] / черкаси – темні аси, що були нащадками темно-червоношкірих *[т]роксолан / роксолан, аланів-торків / русів-торків, готів-тетракситів і гузів-торків) та інші нащадки слов'янськокомовних сарматів / сермендів = германців, юечжів і аланів-торків:

«Таким чином, можна прийти до висновку, що тамги групи «юечжі Дому Чжаову» (ще раз зазначимо, що ми умовно зберігаємо за ними цю назву), зустрінуті в Південно-Західній Монголії, Середній Азії, Центральному Казахстані та Північному Надчорномор'ї, показують шлях просування групи кочових племен⁶²⁴ від Монгольського Алтаю та Джунгарії через Казахстан і Середню Азію в Східну Європу. Було б дуже заманливо зв'язати це просування племен з широким розповсюдженням в останні століття до н.е. та особливо в перші століття н.е. в Середній Азії та сарматських районах курганних поховань в підбоях з південним орієнтуванням похованого (це райони Західної Фергани, Согду, Хорезму, Північного Надкаспію та далі на захід). Належність сарматів, як і давніх правителів Хорезму, Бухари та Согду, до іранської групи племен⁶²⁵ не залишає сумніву в тому, що племена групи «юечжів Дому Чжаову» були іранськими⁶²⁶. Цагангольський комплекс тамг, як уже зазначалося, виділяється серед відомих матеріалів з Монголії. Він дозволяє висунути дуже цікаве для історії не тільки західних районів, а й самої Монголії припущення про наявність в її південно-західних районах у другій половині I тисячоліття до н.е. групи іранських племен. Факт цей не повинен викликати подиву, оскільки аналіз мов тохарської та саксько-хотанської, писемні пам'ятки яких знайдені в Східному Туркестані, привів дослідників до висновку, що вони пов'язані за своїм походженням зі східноєвропейським ареалом індоєвропейських мов⁶²⁷, від яких відокремилися до V ст. до н.е.» (Б.І. Вайнберг, Е.А. Новгородова, «Нотатки про знаки та тамги Монголії», <http://kronk.spb.ru/library/vainberg-novgorodova-1976.htm>);

«...Алани, що отримали своє ім'я від гір, частими перемогами мало-помалу підкорили собі сусідні народи та дали їм своє ім'я, подібно персам... Колись вони прийняли всі одне ім'я та називаються тепер аланами, тому що у всіх них однакові звичаї, дикий спосіб життя та однакове озброєння». З цього повідомлення Амміана Марцелліна виникла думка, що назва алани означає взагалі горян і зокрема, кавказьких горян. У зв'язку з цим декотрі намагалися пояснити походження самого терміну «алан». Так, Сестренцевич-Богущ під ім'ям «Алан» приймає Алтайський хребет. Нейман виробляє слово алани з маньчжурського «alin» – «гірський хребет». За твердженням Cahun Leon, давньотюркською мовою⁶²⁸ алани означають горян... А що алани не втратили своїх етнічних рис, про це свідчить сам же Амміан Марцеллін, описуючи їхній зовнішній вигляд (високий зріст, красу, темно-русяве волосся і ін.) І тим самим як би підкреслюючи їхню етнічну індивідуальність...» (З. Ванєєв, «Середньовічна Аланія», р. 1 «Алано-Осська проблема і середньовічна Аланія», <http://osetins.com/2008/02/09/print:page.1,srednevekovaja-alanija.-glava-1.-alano.html>);

«К. Мюлленхофф, праці якого заклали основу (хибних, – П.Д.) уявлень про іранськокомовність скито-сакських і сармато-аланських племен, вивчаючи етимологію слова «алан» прийшов до висновку, що воно походить від маньчжурського «alin» – гірський хребет... У Нижньому Надволжі на основі етнічного ядра савроматів складається ранньосарматська культура, представлена потужними племінними об'єднаннями аорсів і

⁶²² Снскр. «yاسas» – слава.

⁶²³ Тадж. «торік», пушту «tor», протогерм. *derkaz, ст.-англ. «deorc», англ. «dark» – темний; срб.-хрв. «црн», азерб. «чірклі» – чорний.

⁶²⁴ Насправді напівкочових прабалтсько- та слов'янськокомовних племен, – П.Д.

⁶²⁵ Насправді до прабалтсько-слов'янської групи племен, – П.Д.

⁶²⁶ Насправді праслов'янськими пращурами племен готоаланів, – П.Д.

⁶²⁷ Згідно Іванову 1958; Георгієву 1958; Порцигу 1964 саме прабалтськокомовні савромати, а також і слов'янськокомовні сармати, юечжі та алани, вочевидь, і залишили свій суперстрат в тохарських мовах, – П.Д.

⁶²⁸ Насправді ж тунгузько-маньчжурською мовою, бо згідно досліджень Прицака тюркська мова на той час ще не утворилася, – П.Д.

сіраків, а в Південному Надураллі на основі іседонського етнічного масиву формується Прохорівська культура ранніх алан⁶²⁹. ...простежується певна закономірність в поширенні подібних явищ в матеріальній культурі від Монголії через Середню Азію в степи Східної Європи. Причому хронологічно ця культурологічна хвиля збігається з просуванням зі сходу в Середню Азію юечжів, а потім з появою аланів в Північному Надчорномор'ї [Скрипкін, 1990, С. 200-207]... Палеоантропологічні матеріали з Туви, Гірського Алтаю та Західної Монголії дозволили з максимальною об'єктивністю підтвердити етнологічну достовірність стародавніх китайських історичних хронічок щодо європеїдного населення Центральної Азії – жунів, юечжів, усунів і дінлінів... до середини II ст. до н.е. асо-юечжійські військові кліщі зімкнулися над Середньою Азією: була підкорена територія держави Кангюй (з якою, ймовірно, була утворена військова спілка), були завойовані Согд, Бухара та Хорезм. В ході цієї глобальної військової операції сформувалася єдина арійська ідеологія іранськомовних степовиків⁶³⁰, що гордо іменували себе, незалежно від приналежності до конкретного степового племені⁶³¹ – «агуана». У скитському (сакському) лексичному морі, яке оточувало асів, це слово незабаром стало звучати як «alana» – «alan», що дозволило аським полководцям згуртувати різноплемянний, але пасіонарний людський конгломерат в жорстку та міцну військово-етнічну спілку, яка зі славою просувалася через століття та народи під грізним ім'ям великих аланів» (Микола Лисенко, автореф. дис. «Аси-Алани в Центральній Азії: Центральноазіатський аспект раннього етногенезу аланів», <http://www.dissercat.com/content/asy-alany-v-tsentralnoi-azii-tsentralnoaziatskii-aspekt-rannego-etnogeneza-allan>);

«Цікаво, що етнонім «ас»⁶³², вперше з'явившись в формі «асії» на сторінках античних джерел у I ст. до н.е. (тобто задовго до першої згадки про аланів), проіснував паралельно з етнонімом «алан»⁶³³ протягом усього історичного буття аланського народу, часом навіть заміщаючи це найменування в текстах історичних документів. Уже Страбон знає «асіїв», які в числі інших племен «відняли у греків Бактрію» [Strabo. XI. 8,2], це ж плем'я в формі «асаїв» ('Αδατοι / Яду, – П.Д.) відомо і Птоломею [Ptol. Geog. 5,9,16]. Помпею Трогу відомі «асіани», що стали царями тохарів [Pomp. Trog. Prol. 42]. А. Алемань вказує, що грузинські Oset'i та osi, в давніших формах Ovset'i та ovsi, є нічим іншим, як варіантом споконвічного етноніму *as-, в достатку задокументованого у східних джерелах як As, у монгольській мові у формі Asud (у множині), в китайських хронічках як Asu, а також в середньолатинських формах As, Aas, Assi, Azzi. Цей же етнонім відомий на івриті в формі Asia, а в давньоруських літописах багаторазово відбитий як етнічне найменування Яси [Алемань. 2003. С.33-34] (Микола Лисенко, автореф. дис. «Етногенез і військова історія іранських кочівників Єврозії в період II ст. до н.е. – II ст. н.е.», <http://www.protobulgarians.com/Russian%20translations/Liysenko%20N%20N.pdf>);

«Салтівсько-маяцька культура (друга половина VIII – початок X ст.) є однією з найяскравіших культур Східної Європи періоду середньовіччя. Як було зазначено, населення, що залишило пам'ятки цієї культури, входило до складу Козарського каганату – держави, що займала великі території Східної Європи та проіснувала понад три століття – з середини VII ст. до другої половини X ст. Без звернення до матеріалів салтівсько-

⁶²⁹ Нашадки темно-червоношкірих горян, шкіра яких в низинах поступово зблідла; грец. «άλικος», блг. «алено», рос. «алый» – яскраво-червоний, – П.Д.

⁶³⁰ Насправді обалтених степовиків і нащадків балтськомовних усунів = асіан: язаматів, язигів і роксолан, а також і нащадків слов'янськомовних горян жун-ді та юечжі: аланів-торків, античних германців, гунів ультинзурів, караболгар і каракозар, – П.Д.

⁶³¹ Насправді до гірського племені оріїв / *горіїв / *саріїв / аріїв – горян; вірм. «sar [сар]» – гора, – П.Д.

⁶³² Снскр. «ahi- / aži-», авест. «aži-», грец. «ἄσις», н.-луж. «huž» – «змія, черв»; слвн. «kača», англ. «asp» – «гадюка, змія», грец. «ἄσπις, -ίδος», укр. «гаспід / аспід» – «змій; злий дух, диявол»; прасл. *Qz' / *Qžь, пол. «wąż» – вуж; тадж. «хазідан» – повзати; турец. «asil» – шляхетний; франц., пол., турец. «as» – «ас, видатний, досвідчений», – П.Д.

⁶³³ Каз., кирг. «жылан», азерб. «ilan», турец. «yılan» – змії, – П.Д.

маяцької культури⁶³⁴ неможливе вирішення багатьох проблем у вивченні історії східноєвропейських народів» (С.І. Владіміров, автореф. дис. «Озброєння та військова справа населення Доно-Донецького лісостепу у другій половині VIII – початку X ст.: салтівсько-маяцька культура»,

<https://www.dissercat.com/content/vooruzhenie-i-voennoe-delo-naseleniya-dono-donetskoii-lesostepi-vo-vtoroi-polovine-viii-nacha>);

«Загалом, фактів, які свідчать про належність салтівських селищ аланам і в період козарського панування, та пізніше, так само як і про збереження ними своєї (слов'янської, – П.Д.) мови, так багато, що можна лише дивуватися, чому козарознавці їх ігнорують. При цьому треба мати на увазі, що будівельниками міст і творцями високої культури, включаючи писемність, були саме алани⁶³⁵, а не козари⁶³⁶. Інший етнічний компонент, представлений брахікранними (кулястоголовими) похованнями, згідно Турчанинову, виявився черкеським⁶³⁷. У літописі «яси та касоги» часто йдуть у парі. Так вони згадані і в звістці про похід Святослава, що призвів до загибелі Козарського каганату: «Іде Святослав на козари; почувши ж козари, іздоша супроти з князем своїм Каганом, і соступишася битися, і бувши брані, здолавши Святослав Козар і град їх Білу Вежу взяв. І яси переможи і касоги»... Березовець припускав, що саме від салтовців ім'я «Русь» перейшло і на наддніпрянські слов'янські племена. За цим припущенням слідувати немає необхідності, оскільки за джерелами відомо багато «Русій» (більше десятка) і на півночі, і на півдні, і на заході, і на сході (зведення цих звісток див. у кн. «Звідки пішла Руська земля», 1986, кн. 1). Проблема полягає в іншому: чому аланів Наддоння східні автори називали «русамі»? І в зв'язку з цим постає питання щодо Надчорноморської Русі, яку також козарознавці ігнорують. Література про Надчорноморську Русь величезна, та в числі тих, що займалися цією темою науковців, було багато блискучих розумів (починаючи з Г. Еверса та В.Г. Василівського). По суті, і сперечалися лише тому, що шукали та не виявляли тут слов'янську Русь. А Русь спочатку всюди була неслов'янською⁶³⁸. Про те, що вона була такою в VIII – IX століттях в Криму, досить переконливо показав Д.Л. Таліс (стаття «Роси в Криму» http://historylib.org/historybooks/Fomin_Varyago-Russkiy-vopros-v-istoriografii/27 в журналі «Советська археологія», 1974, № 3). Таліс підтримав ідею Березовця та спробував знайти докази того, що і в Криму «росами» називали алан. Але археологічна та антропологічна близькість проглядається в могильниках південно-західного Криму та в брахікранних похованнях Наддоння. Зазвичай вважається, що і тут, і там залишили слід болгари⁶³⁹, що мешкали тут раніше. Але ж захоронення в могильниках Криму практично не мали монголоїдної домішки (стаття Ю.Д. Беневоленський, «Антропологічні матеріали з середньовічних могильників південно-західного Криму» в «Матеріалах і дослідженнях з археології СРСР», вип. 168, Л., 1970)...» (Аполлон Кузьмін, «Козарські страждання», http://www.zlev.ru/39_12.htm);

«...Ступінна книга (офіційне історичне джерело Московського царства 16 – 17 ст.!) прямо заявляє, що: «За Іраклія царя ходиша Русь і на царя Хоздроя перського». Може йтися лише про візантійсько-перські війни середини 7 ст. н.е.; добре відомо, що спільником імператора Іраклія в цих війнах виступала Козарія, яка відправила свою армію в Закавказзя та Іран. Виходить, що Ступінна книга, оповідаючи про ці події, стверджує, що козарська армія – це руська армія!.. Ще в 16 – 17 ст. ніхто не сумнівався, що Козарія і є Русь; саме тому в історичних джерелах, що зазнали тотальної правки вже в пост-

⁶³⁴ Слов'янськомовних готоаланів, караболгар і каракозар, – П.Д.

⁶³⁵ Темношкірі і брахікранні алани-торки / алани-руси та споріднені їм караболгари утигури = яси, – П.Д.

⁶³⁶ А тим паче і не блідолиці та доліхокранні масагети = акацири, які мешкали з ними черезсмужно, – П.Д.

⁶³⁷ Насправді виявився слов'янськомовним черкаським і касожецьким етнічним компонентом, відповідним таманським готам-русам і іншим кулястоголовим горідам українцям, а зовсім не мезокранним понтідам адигам / черкесам, – П.Д.

⁶³⁸ Насправді Русь завжди була саме слов'янською протоукраїнською = готоаланською, – П.Д.

⁶³⁹ Тобто не монголоїдні слов'янськомовні горіди – алани-торки, які були основним компонентом всіх караболгарських і каракозарських племен, – П.Д.

петрівські часи, в 18-му столітті, майже ніяких згадок про козар немає. Всі повідомлення про Козарію виявилися настільки «незручними», що їх просто усунули...» (Ніна Васильєва, «Руська Козарія», https://www.studmed.ru/vasileva-n-i-russkaya-hazariya_d5fea15b9a7.html);

«Не випадково араби знали тільки одних європейських купців, які плавали по Дону і Волзі, Чорному та Каспійському морях, а також відвідували Багдадський халіфат, – русів. Ці вихідці з «найвіддаленіших меж країни слов'ян» (тобто зі слов'янського Надмор'я) везли на східні ринки рабів і хутро. До Багдаду руси⁶⁴⁰ добиралися на верблюдах. Перекладачами їм служили слов'янські слуги-євнухи. Цікаво, що на території халіфату руси видавали себе за християн і платили подушний податок (замість звичайної десятини), що, мабуть, сильно скорочувало торгові збитки від митних поборів... Етнічна приналежність русів була засвідчена арабськими письменниками з усією певністю: «Якщо говорити про купців ар-рус, то це один з різновидів слов'ян» (Ібн Хордадбех, друга половина IX ст.)... Руси («слов'яни від ругів», за визначенням митного статуту) з'являлися в Баварській марці головним чином в якості купців. Торговий шлях їх пролягав з берегів Балтики вздовж Ельби та Одери до Праги, а з неї Влтавою до дунайських міст Баварської марки – Раффельштеттена, Енса, Лінца, Пассау, Регенсбурга та ін. Наприклад, біля ободритського Веліграда (Мекленбурга) на Балтику виходила траса, яка вела на південь, у Наддунав'я через Шверін-Магдебург-Галле-Прагу. Ця траса за всією своєю протяжністю з побудованими на ній греблями та мостами вперше описана у 965 р. Ібрагімом ібн Якубом... Кінцевою метою «руських» купців були візантійські ринки. За свідченням Ібн Хордадбеха, купці «ар-рус» «доставляють заячі шкурки, шкурки чорних лисиць і мечі з найвіддаленіших окраїн країни слов'ян до Румійського [Середземного] моря. Володар ар-Рума [Візантії] стягує з них десятину». Ці «окраїни» укупі з мечами («франкськими» мечами, як уточнюють інші арабські письменники, тобто перекупленими русами у франкських торговців зброєю з держави Каролінгів) досить ясно викривають в «купцях ар-рус» надморських русів⁶⁴¹, що освоїли на той час центральноевропейський шлях «з варяг до греків». Через «країну слов'ян» (слов'янське Надмор'я) вони піднімалися по Ельбі та Одери до Дунаю, де потрапляли під дію Раффельштеттенського митного статуту; рухаючись далі на південь, вони виходили до берега Адріатики та закінчували свою подорож в торгових центрах Греції або в самому Константинополі. Це і був справжній середньовічний шлях «з варяг до греків»...» (Сергій Цветков, «Стародавні руси – воїни та торговці», http://zaist.ru/news/proiskhozhdenie_rusov/drevnie_rusy_voiny_i_torgovtsy/).

В українській мові є таке поняття як «поля» (срб. «наполе», гінді «рāга», грец. «πέραν» – «поза межами»; англ. «bare», ест. «paljas» – порожній; тадж. «беруна», «берунї» – зовнішній; англ. «hollow», блр. «полю» – порожнистий). Воно означає крайові зовнішні ділянки, що знаходяться за межами чогось (наприклад, частини капелюха, що облягає голову, або зони записів на аркуші зошита). Означало воно раніше і непідвладні князям українні землі, що розташовувалися біля краю підконтрольних їм територій. Тому й етнонім «поляни», подібно до етноніму «борани», є тотожним етнонімам «анти», «венеди», «юечжі» (єда, утії, асії), «утигури» (яси), «кутургури / кутригури» (*унгличі / уличі) та «українці». І, будучи узагальнюючим поняттям, він ставився в давнину до всіх прикордонних слов'янськомовних племен, що, хоч і не побажали відмовитися від свого суверенітету та стати підданими кагана чи князів, проте в якості їхніх федератів брали активну участь у життєдіяльності як Козарського каганату, так і пізніше Київського та інших князівств:

«У слов'янській фольклорній традиції «полянин» (або «поляниця») – воїн-одинак, чужинець, але такий, що вільно спілкується зі слов'янами⁶⁴² та мешкає на нічийній землі.

⁶⁴⁰ Слов'янськомовні нащадки велетнів асів / аланів-торків = *утіів / гутіів / юечжіів, – П.Д.

⁶⁴¹ Не лише балтійськоморських, а і чорноморських русів, адже саме Чорне море тоді називалося Руським морем, – П.Д.

⁶⁴² Деревлянами, дулібами, хорватами, бужанами, сіверцями та іншими слов'янськими племенами, – П.Д.

Етнонім «поляни» з'явився на кордонах словенського ареалу з іншими слов'янськими (у широкому розумінні) групами населення – з антами⁶⁴³ на Середньому Дніпрі, з венетами⁶⁴⁴ на Віслі. Таким чином, можна зробити висновок про те, що «полянин» є представником слов'янськомовного, але не словенського племені. Для дуліба VI століття це, по-перше, ант⁶⁴⁵» (Сергій Алексєєв, «Слов'янська Європа V – VIII століття // Анти та дуліби», 2009 р., http://loveread.ec/view_global.php?id=73680, <https://nemaloknig.net/book-45042.html>);

«М.М. Тихоміров звернув увагу на те, що поляни тут (у ПВЛ, – П.Д.) «зближені» з руссю, яка відрізняється від варягів [Тихоміров, 1947. С. 70]: це і природно, бо русь⁶⁴⁶ вже влаштувалася та «прозвалася» в Полянському Києві, а за варягами Ігор спеціально посилав за море, кличучи їх на греків. Той самий автор зауважив, що поляни не згадуються серед слов'янських племен – данників русі в трактаті «Про управління імперією» візантійського імператора Костянтина Багрянорідного, який писав у середині X ст. [Тихоміров, 1947. С. 77]: мабуть, процес злиття полян⁶⁴⁷ і русі зайшов у цей час досить далеко» (В.Я. Петрухін, «Початок етнокультурної історії Русі IX – XI століть», http://krotov.info/library/16_p/et/petruh_00.htm);

«...загадка «полян», згадуваних поза цього панегірика, як можна охарактеризувати «легенду про полян», вміщену в недатованій частині ПВЛ, у власне літопису зводиться до того, що ними «володіє» Олег (ст. 6393 / 885 р.), їх тепер називають «руссю» (ст. 6406 / 898 р.), і хоча вони називаються «полянами», але говорять словенською мовою (там же), їх узяв із собою Олег під стіни Константинополя (ст. 6415 / 907 р.), їх бере у похід Ігор (ст. 6452 / 944 р.), після чого вони назавжди зникають зі сторінок ПВЛ... Підтвердження їхньої чужорідності слов'янському світу⁶⁴⁸ виявилось лише одного разу в поясненні «краєзнавця», що «аще й поляни звахуся, але словенська мова бо; полянами ж прозвалися, занеже у полі сядяху, а мова словенська бо їм єдина» [Іп., 20]. Все це змушує припустити, що справжнє походження киян для автора першої половини XII ст. залишалося невідомим, і ця прогалина в історії була ним заповнена шляхом адаптації текстів, здатних запровадити киян (нащадків готів-грейтунгів?), по-перше, до родини слов'янських народів через «полян-ляхів», і, по-друге, підвести їх до головної події їхньої дійсної історії – перетворення «словен»⁶⁴⁹ на «русь» («а словенська мова та руська [тобто українська, – П.Д.] одна: від варяг бо прозвана руссю, а спершу беша словене» [Іп., 20])» (Андрій Нікітін, «Підстави російської історії // «Повість врем'яних літ» як історичне джерело», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/nikit/04.php).

Отже, полянами-русами, вочевидь, на той час звалися і готи-тетраксити:

«Гуни (жуни, – П.Д.) ж зі своїм ватажком попрямували до себе додому, щоб там надалі жити одні. Коли вони опинилися поблизу Меотійського озера, то зустрілися там з так званими готами-тетракситами. Готи, відгородившись спочатку щитами, стали проти наступаючих з метою захищатися, сподіваючись на свою силу та на укріпленість місцевості. З усіх тамтешніх варварів вони є самими мужніми. Початок Меотійської протоки, де тоді мешкали готи-тетраксити, утворюючи місяцеподібну затоку і найкращим чином захищаючи їх, залишало для нападників тільки один не дуже широкий вхід до них.

⁶⁴³ Вочевидь з велетнями полянами-русами та аланами-русами, адже балтськомовні кавказьці анти не були відомими на Середньому Дніпрі, – П.Д.

⁶⁴⁴ Вочевидь з велетнями гунами вільцями, яких називали вендами, бо балтськомовні античні венеди на той час були вже асимільовані нащадками слов'янськомовних античних германців, – П.Д.

⁶⁴⁵ Для дулібів велетнями «полянами», вочевидь, були грутунни / руси, алани-торки, герули / *геркули та авари / обри, адже кавказькі анти в їхніх краях були невідомими, – П.Д.

⁶⁴⁶ Слов'янськомовні грутунни = хроси, – П.Д.

⁶⁴⁷ Слов'янськомовних велетнів аланів-торків / хросів, – П.Д.

⁶⁴⁸ Вочевидь нащадкам «празько-корчакців», «коловичів» і інших ослов'яненних дніпровських балтів, – П.Д.

⁶⁴⁹ Тобто спочатку велетенських нащадків слов'янськомовних грейтунгів / грутуннів = хорутан, чорноморських готів-тетракситів = хросів, донських аланів-торків і караболгар = ясів, а також каракозар і хорасміїв = хурусів (від фриз. «grut», нім. «groß» – «високий, великий»), а потім через темно-червоний колір шкіри і всіх мешканців Русі = України – русинів / рутенів, адже італ. «grosso», рум. «goșu» – червоний; англ. «grusset», лтс. «gūsgans», лит. «gusvas» – червоно-коричневий; фін. «guskea», лтс. «rusls» – коричневий, – П.Д.

Пізніше ж, так як ні гуни не хотіли втрачати тут свого часу, ні готи не сподівалися протягом довгого часу протистояти безлічі ворогів, вони вступили один з одним в угоду, щоб з'єднавшись зробити спільно перехід і щоб готам оселиться на протилежному материка на самому березі протоки, де вони і тепер сидять, і щоб ставши на майбутній час друзями і спільниками утигурів, жити там з ними на вічні часи на одних і тих же правах. Таким чином ці готи влаштувалися тут (на «острові русів», – П.Д.)» (Прокопій Кесарійський, цит. за А.Л. Єрмолін, «Гуни-утигури та готи-тетраксити у творі Прокопія Кесарійського (локалізування місця протистояння гунів і готів, а також шлях руху їх через Керченський півострів у 3-й чверті V ст. н.е.)», <http://annales.info/step/hunny/ermolin.htm>);

«Що стосується відносин із племенами, насильно залученими утигурами (жунами / гунами, – П.Д.) до спілки, то, згідно з джерелом, обов'язки готів-тетракситів не були надто обтяжливими: вони мали брати участь у спільних військових експедиціях і були настільки незалежними, що самостійно відправляли посольство до Візантії, щоправда, з релігійних питань. Можна пояснити відсутність відомостей, скажімо, про стягувану данину або будь-які інші тягарі, непоінформованістю Прокопія. Але також можна припустити, що його опис відповідав реальному, досить вільному, стану готів, оскільки вони не були розбиті та переможені утигурами, а вступили з ними в спілку в результаті переговорів, у ході яких зобов'язалися виконувати дві умови: переселитися на територію останніх і надавати їм військову допомогу, в іншому ж мати «...рівні та однакові права»...» (В.П. Буданова, А.А. Горський, І.Є. Єрмолова, «Велике переселення народів. Етнополітичні та соціальні аспекти», <http://flibusta.site/b/493178/read>; <http://www.twirpx.com/file/1272777/>).

«Поява в Криму групи скандинавських вихідців не є такою вже неймовірною. Згадаймо хоча б появу на Чорному морі герулів, пов'язаних походженням з Норвегією чи германськомовних евдусіан північнокавказького узбережжя, ім'я яких, Eudoses, вперше засвідчено Тацитом у Ютландії (Germania, XL). Щоправда, ні ті, ні інші прямо в Південно-Західному Криму стародавніми авторами не засвідчені, а скандинавське походження герулів нещодавно взагалі було поставлене під сумнів (Ellrgard 1987). Для атрибуції пам'яток типу Ай-Тодор особливе значення можуть мати відомості анонімного «Періпла» V–VI ст. про евдосіанів, які говорять «готською та таврською мовами» та локалізовані десь у північній частині чорноморського узбережжя Кавказу, швидше за все, неподалік від сучасного Новоросійська (Baschmakoff 1948: Codex Londinensis 22). Вже давно вони зіставлені, по-перше, з ютландськими евдосіями Тацита, та, по-друге, з готами-тетракстами / трапезитами Прокопія (Bel. Got. IV.4, 5), що мешкали на тій самій ділянці узбережжя та прийшли до Кавказу з Боспора Кіммерійського, швидше за все в середині V ст. (Про них див. Казанський 1999). Точне співвідношення між готами-тетракстами та евдусіанами зараз встановити практично неможливо: чи то евдусіани з якихось причин перейменували себе на тетракситів, чи, що вірогідніше, вони становили один із кланів тетракситського об'єднання V–VI ст. У будь-якому разі встановлюється певний зв'язок між скандинавськими за походженням евдосіями-евдусіанами, германцями, які знають «таврську» мову, і готами-тетракстами, які прийшли на Кавказ із Криму. Тому необхідно згадати ще про одне ім'я готів-тетракситів – трапезити, пов'язане, на думку істориків, з назвою гори Трапезус у Південному Криму, нині більш відомою як Чатир-Даг, можливе початкове місце проживання трапезитів (Васильєв 1921). Коло начебто замикається: у III (?) – у першій половині V ст. на південному березі Криму, у тому числі на схилі Чатир-Дага, існує скандинавське за походженням населення, що залишило пам'ятники типу Ай-Тодор, пізніше на кавказькому узбережжі з'являються германці зі скандинавським ім'ям евдусіани, що говорять «таврською», одна з назв яких вказує на їхнє південнокримське походження. Така реконструкція має свої слабкі місця, насамперед із погляду археології. Справді, у районі розселення готів-тетракситів / трапезитів до їхнього відходу до Криму, тобто на Боспорі Кіммерійському, відомі не скандинавські, а Черняхівські елементи (докладніше: Казанський 1999), а на кавказькому узбережжі, на пам'ятках тетракситів (Дюрсо), чітко виражені лише загальні для всіх східних германців престижні елементи

«дунайської» моди (Kazanski 1996; Казанський 2000; Мاستикова 2000; Mastykova 2001). Іншими словами, судячи з археологічних даних, боспорські готи-тетраксити були, швидше за все, якоюсь групою, що походила не з Південного берега Криму, а з Черняхівської зони. Однак така група могла інкорпорувати й інші германські та негерманські елементи. Справді, поховальний обряд і матеріальна культура тетракситів, відомі за некрополем Дюрсо, мають і такі незвичайні для готів риси, як поховання коней, напевно запозичені від степових кочівників, присутність гривен у жіночому уборі, що має витoki в костюмі Боспора (Мастикова 2000) або зовсім чужі готам присутність зброї та сільськогосподарських знарядь у могилах. Якщо поміщення зброї в поховання можна пояснити аланським, гунським чи боспорським впливом, наявність сільськогосподарських знарядь у могилах має паралелі насамперед у некрополях типу Ай-Тодор. Можливо, ми маємо справу з германською групою, що має змішане походження, до складу якої могли увійти на якомусь етапі її історії й південнокримські германці скандинавського походження» (Мішель Казанський, «Германці в Південно-Західному Криму в пізньоримський час і в епоху великого переселення народів», <http://vitaantiqua.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/03kazanskyi-1.pdf>).

Дійсно, як балтськомовні гуди / язиги, троксолани / роксолани (гуди / узи = торки) та яньцай / *антсай = анти, так і слов'янськомовні нащадки юечжів / *утіів / гутіів алани-торки / алани-руси = готи (гревтунги / грутунни = хорутани, йоти = юти), гуни (геати / гаути = вількіни / велети / вільці), юецзи (хваліси / хорезміїці / хорасмії = хуруси / руси) та караболгари (утигури = яси-руси), змішавшись як з такими ж слов'янськомовними меотами ерулами / герулами / хоролами, боранами / ворадами, торетами / торками та тарпетами / тервінгами (тервунянами / черв'янами = зеруянами = сербами), так і з сірматами та сіраками, і стали родоначальниками багатьох слов'янськомовних наріздностей, саме які і відносилися словенами (слов'янськофонними нащадками балтів) до слов'янськомовних полян-українців, що були спочатку лише федератами київського та інших князівств, як пізніше і торки та каракозари. Це, перш за все, нащадки ворадів / *варягів / боранів = *барангурів / берендеїв = баяндурів – словаків⁶⁵⁰, буртаси = бродас = бродники, варанги = варяги та споріднені, як їм, так і кавказьким баранджерам / беренджерам / баланджарам / беленджерам⁶⁵¹ *дер[б]ендеї / берендеї [перундеї], а також герули (хорали – горяни), каракозари (циркаси / черкаси), ковуї / коуї (касоги = кассаки / кашгари?) та інші високорослі горяни – каракозари та чорні клобуки, які були, як і зеруяни / черв'яни (склавини середньовіччя), нащадками слов'янськомовних сіраків, тарпетів = тервінгів = тервуян / черв'ян = сербів та інших сарматів, а також аланів-торків, утигурів та інших согдійців⁶⁵².

Отже, середньовічні волиняни (білі хорвати, дуліби та бужани), вочевидь, були нащадками паннонських аланів / *валанів, боранів / ворадів та герулів / хоралів / верлів:

«Дослідник хорватського етногенезу Степан Крізі-Сакач крім Галичини включає в терени Білої Хорватії Чехію, Моравію, Шлезію й Словаччину. Відомий хорватський історик В'єкослав Клаіч ототожнював Білу Хорватію приблизно з територією Королівства Галичини й Володимирії, наголошуючи, що міста Перемишль, Бужеськ, Велинь, Червен, Пліснеськ і Радече – міста білих хорватів. Той самий Клаіч, посилаючись на московські архіви, вказує, що ще в ХІХ ст. мешканці сіл довкола волинського міста Дубно називали себе білими хорватами. М.М. Чуріч, покликаючись на архівні дані, наводить точну цифру тих, хто себе ідентифікував, як білі хорвати – 17 228. Що більше, інший хорватський

⁶⁵⁰ Нідерл. «woord», дан., англ. «word», нім. «wort» – слово; ст.-сл. «варити», рос. «ворчать» – «говорити, бурчати»; «баяти» – розповідати; герм. «guard, ward» – «варта охорона»; протоіндоєвроп. *wrdhos, д.-перс. *wrda-, угор. «vörös» – червоний; перс. «ward» – троянда, укр. «варзія» – «назва червоної фарби», асоціюється з і.е. *b[h](e)rg[h], ісп. «borde», гінді «barhata», лит. «briauna», ісл. «brún», «barmur», пол. «brzeg», укр. «беріг» – край; гінді «rigānā» – старий.

⁶⁵¹ Асоц. з тадж. «баланд» – «високий, верхній»; хрв., бсн. «brdo», срб. «брдо» – «пагорб, гора».

⁶⁵² Да-юечжі / великих юечжі, тохарів / пугурів, кушан / кушанів / *кушаків = касогів, кідаритів / *кударитів / *кудар = *гузар / кузар / козар, юецзи = хвалісів / хорезміїців.

історик Мірко Відовіч твердить, що ще в XIX ст. мешканці сіл довкола Володимира Волинського називали себе хорватами. Клаіч твердить, що русини Галичини, Закарпаття, Буковини, а також Волині й Поділля є прямими нащадками білохорватського племені. Покликаючись на візантійського царя Константина VII Багрянорідного, Клаіч підкріплює своє твердження, ідентифікуючи порфорогенетових Бойків з бойками в Карпатах, що надає йому можливість точніше встановити місце знаходження Білої Хорватії власне в Галичині. Таким же шляхом йде і Домінік Мандіч, визнаючи порфорогенетових Бойків українською етнічною групою. І старіші хорватські історики, як, наприклад Фердо Шішіч ототожнював русинів Галичини з білими хорватами. Цікаво відзначити, що і російські історики, яких друкували в Хорватії, так само ідентифікують русинів Галичини та Волині з білими хорватами. Так Б.Д. Греков твердить, що сучасне українське населення Галичини та Волині, не є прибульцями на цій території, але автохтонними нащадками білих хорватів. Що більше, цей автор наголошує на тому, що спільництво білих хорватів і Київської Русі тривало, принаймні, від часів Київського кагана Олега до Володимира, який завоював східну частину Білої Хорватії. З іншого боку, пояснюючи виникнення та відносну стабільність Галицько-Волинської держави, М. Бранд пише, що ще в доруський період ці терени мали сильну традицію державотворення, будучи хребтом Білої Хорватії». Біла Хорватія згадується в Літописі попа Дуклянина (хорв. Ljetopis popa Dukljanina) та творах інших письменників, які іноді використовують цю назву і для Надморської Хорватії. За Леонтієм Войтовичем: «...у VIII – X ст. до приєднання до Київської Русі у басейнах Сяну та Верхнього Дністра, напевно, існували хорватські племінні князівства посян, теребовлян і поборан; на Середньому Дністрі і Верхньому Пруті – Східнотеребовлянське чи Галицьке хорватське князівство (а, напевно, і обидва); за Карпатами – Боржавське, Верхньотисянське, Земплинсько-Ужанське та Нижньотисянське хорватські князівства. Укріплення городищ, які збереглися, їхні планування та забудова, ремісничі комплекси, як згадуваний металургійний комплекс у Рудниках, рівень технології виробництва дозволяють говорити про диференціацію суспільства в обох регіонах і його політичну організованість»... «Засновником Великої Хорватії був хорватський князь Самослав (якщо вірити Аль Масуду, це був волинський або дулібський князь на ім'я Маджак), який переміг у кривавому протистоянні аварів і франків, розширив кордони своєї держави до Кадан та Веймара на заході та Стільська на сході. У 662 р. він помер, держава розпалася, утворилося багато князівств, п'ять з них були хорватськими: Нетранське, де правили прямі нащадки Славника (нам відомі лише імена Прибини та Коцеля), Краківське, де панували нащадки Крака), Стільське (правителі невідомі), Хорутанське на території сучасної Австрії та Білохорватське в Богемії (Чехії), правителю якого, князю Славнику, в середині X ст. вдалося знову об'єднати Велику Хорватію в одну державу, яка, хоч і на короткий час (тому про неї так мало відомостей), стала однією з найбільших країн у Європі. Отже, Велика Хорватія існувала не тільки в сер. X ст., коли її описав Багрянорідний, а в тому чи іншому вигляді мало не чотири століття (631 – 995 рр.), і процеси, що в ній відбувалися, кардинально вплинули на подальший розвиток не тільки руського світу, а й усього слов'янства» [Семенюк С. «Українські історико-етнічні землі (Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина, Чехія, Австрія, Саксонія), 2011»]» (Андрій Байцар, «Україна та українці на європейських етнографічних мапах», https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/Baytsar-UKRAYINA-ta-ukraintsi-na-kartakh_book2021.pdf);

«Як впливає з розповіді Костянтина Багрянорідного, архонт Херсонеса Фарнак, опісля закінчення невдалої для Боспору війни (після 328 р.), переселив у суміжні з Херсонесом райони частину боспорського війська, серед яких були, мабуть, і представники «воїнства Меотиди» – герули. З другої чверті IV ст. на Боспорі та у Південно-Західному Криму поширюються багато в чому подібні могильники. Це близькоспоріднене боспоро-алано-герульське населення, розміщене на кордонах Херсонесу та Боспору, і стало, на мою думку, запорукою стабільної ситуації в Тавриці, аж

до гунського вторгнення. Розселення на кордонах варварів у цей час знаходилося в руслі політики Костянтина Великого, основні риси якої копіювалися і на околицях, і в цьому немає нічого дивного. Нашадки цих двох груп населення, здається, стали основою для формування історичних готів країни Дорі (у Південно-Західному Криму) та готів-трапезитів (готів-русів, – П.Д.) – у Східному. Питання про співвідношення колишніх герулів і наступних «готів» у принципі вирішимо: сам Йордан зараховує герулів до «готського народу», а якщо так, то в уявленнях візантійців зіставлення тих та інших взагалі могло здаватися природним. Не виключено, що тут далася взнаки і християнізація боспорських (слов'янськокомовних, – П.Д.) германців у зв'язку з «реанімацією» Готської єпархії. Справді, втративши свою сутність, герули, ставши федератами Боспору та Херсонесу, лише «компонентом населення», яке «герулами» у старому значенні бути перестало. Зберігши пам'ять про свою початкову германську підоснову (а багато з них або їхніх «пращурів» справді могли бути вихідцями з остготського світу), герули цього часу вже повністю асоціювали себе з готами, ім'я яких, певною мірою, стало тепер уже, особливо у візантійців, загальним, як би синонімом [поняття] федерати, без особливого розбору їхнього дійсного етнічного складу» (В.Ю. Юрочкін, «Готи-трапезити на прикордонні Боспору», http://annales.info/blacksea/small/g_trapez.htm);

«Шопен пише, що про нарід Герулів у «Слов'янській Хроніці» є слова (стор. 35, частина IV), з яких видно, що Верле був побудований Герулами (Хоролами). В іншому місці своєї праці Шопен говорить також, що місто Воллін було збудовано Герулами. Російська (як і українська, – П.Д.) назва «Воллін» може мати значення «Волинь», що доводило б перебування Герулів (Хоролів) свого часу на Волині. Це підтверджується у листі Богдана Хмельницького, де він вказує на Герулів (Хор[о]лів) як на один із народів, що були пращурами українського народу. Однак сам український нарід є Київська Русь, що залишилася без князів...» (Юрій Миролюбов, «Матеріали до історії вкрай-західних слов'ян», <https://history.wikireading.ru/299976>; http://slava.ho.ua/pdf/miro_zapad.pdf);

«У слов'янській традиції існувало уявлення, що «хунгари» – це слов'яни, що прийшли з Надмор'я, від річки Варта чи Укра. Звідси допускалося змішання украин з унгарями. П. Шафарик навів велику кількість відомостей про змішування слов'ян з гунами, причому навіть у XIX ст. німці називали «гунами» (кит. «жунами» – «високими, велетнями», – П.Д.) групу слов'ян, котрі жили у Швейцарії. Назва «гунів» іноді поширювалося на вендів-венедів, «містом гунів» у деяких сагах іменувався знаменитий слов'янський Волін, що у гирла Одери...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження російського народу // Сліди взаємодії Наддніпрянської Русі з Надбалтикою та Надчорномор'ям», <https://flibusta.club/b/221162>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Так, пояснення Адама [Бременського] про тотожність мекленбурзьких слов'ян вінулам та вандалам Гельмольд переймає (1–2), доповнюючи його вже своїми подробицями, зокрема тим, що плем'я гаволян – це плем'я герулів. Подальший опис Юмни⁶⁵³ (2–19 у Адама) Гельмольд також переймає, доповнюючи повідомленням, що руїни цього міста зберігаються ще у його час. З чого можна зробити висновок, що Гельмольд не просто цитував уривки Адама 2–18 та 2–19, а й замислювався над відповідністю цих описів реаліям другої половини XII століття та виправляв або доповнював те, що вважав за потрібне» (А. Пауль, «Варіни, яких називали ободритами», <https://e-knigi.com/nauchnye-i-nauchno-populjarnye-knigi/istorija/page-11-184567-andrei-paul-baltiiskie-slavyane-ot-rerika-do.html>; <http://pereformat.ru/2014/04/varini-obodriti/>).

Пращури ж лемків і гуцулів⁶⁵⁴, вочевидь, були балтськокомовними савроматами. Ослов'янилися ж вони, коли перебували разом з пращурами сербів тарпетами = тервінгами = тервунянами / черв'янами / церіванами / зеруянами у спілці античних германців

⁶⁵³ Юліна / Волліна / Воліна», – П.Д.

⁶⁵⁴ *Гудсулів = гудів / язигів.

вестготів⁶⁵⁵. Можливо до субетносів лемків і гуцулів увійшли й нащадки гельветів = гепідів / гелпідів = хорватів⁶⁵⁶. Античні історики називали зміями саме пращурів українців савроматів і сарматів (змії витіснили зі Скитії кельтів неврів):

«Геродот також повідомляє, що неври за одне покоління до походу Дарія (тобто в середині VI століття до н.е.) змушені були переселитися зі своєї батьківщини в землю будинів через «змій». Змія була тотемом у тракійських та балтських племен⁶⁵⁷. Тому, можливо, у цьому повідомленні передано розповідь про витіснення неврів народами, у яких тотемом була змія» («Ньоври», <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/427491>).

Влахами (волотами) хорвати та босняки зараз називають православних сербів, а мешканці Адріатичних островів – взагалі всіх мешканців материкової Далмації [Назін]. Уличів, принаймні вірмени, теж називали улахами (влахами / волохами) через високий їхній зріст. Д.-укр. слово «волот» – велетень. Пращурами ж уличів / улахів / волохів, як і вільців / лютичів та велетабів / фризів-русів, були слов'янськомовні велетні жуни / гуни – альтцигіри / ультинзури / ультизури / ультини = вількіни / гаути (лат. «altum» – високий).

Щодо інших південнобалтійських і скандинавських слов'ян, яких як і верлів / герулів = гаволян, і гаутів / вількінів, і велетів / лютичів, і фризів-русів, і боранів / ворадів = варів / варнів / варангів називали в Україні-Русі варягами, то вони швидко розчинилися у спорідненому їм українському етносі, а у своїй північній батьківщині поступово перемішалися з напівслов'яненними античними германцями / сермендами балтами та тубільцями (кельтами, кельто-тракійцями, кельто-іллрійцями, фінськомовними північними іллрійцями та іншими нащадками фінськомовних скитів). Саме через те, що вони володіли не тільки рідною для них слов'янською мовою, а і північними піджинами (протопсевдогерманськими діалектами «данської» і німецької мови), якими вони спілкувалися з тубільцями, поступово вони і онімечилися, слухаючи християнські проповіді на близьких до цього піджину саксонських діалектах німецької мови:

«Не можна не відзначити і культурний вплив південнобалтійського торговельного шляху на балтійських слов'ян. В силу низки обставин, а саме – спадкоємності балтійських слов'ян з більш давнім населенням півдня Балтики, культура якого була дуже схожа з культурою континентально- і північногерманських народів⁶⁵⁸, так і найтісніша взаємодія з сусідніми континентально- і північногерманськими племенами (саксами, фризами, данами та ін.). У період VI – VIII ст. це призвело до появи тут особливої культури, що досить сильно відрізнялася від культури інших слов'ян, які жили на континенті. Для ободритів, рюгенських слов'ян, надмор'ян і навіть вільців був характерний так званий «скандинавський поховальний обряд»⁶⁵⁹ – поховання в човні, камерні поховання та кам'яні кладки біля підніжжя курганів. Також і велика кількість прикрас з «північною» символікою – в першу чергу, рівноплечих, овальних, дископодібних та інших фібул, як і трапецієподібних і «молотоподібних» підвісок, що в історіографії отримали назву «молоточків Тора», вказує на велику схожість культури півдня Балтики насамперед із північногерманськими народами. ...детальне дослідження приморських торгових центрів південнобалтійського шляху виявило місцеве виробництво багатьох з цих амулетів та фібул, як і слов'янську приналежність камерних та човнових поховань» (Андрій Пауль, «Балтійські слов'яни. Від Реріка до Старігарда», <https://e-knigi.com/nauchnye-i-nauchno-populjarnye-knigi/istorija/page-11-184567-andrei-paul-baltiiskie-slavyane-ot-rerika-do.html>).

Відмінність же поховального обряду шляхти у балтійських слов'ян і у пращурів українців грутуннів / русів від такого ж обряду у інших слов'ян пов'язана з тим, що пращури саме готів (ютів / йотів і грутуннів / русів) гутії (*утії / юечжі) практикували

⁶⁵⁵ Лтс. «tārgs», латгал. «tuorps», прасл. *čьгьв, срб. «црв» – «черв, змії»; лат. «segra», неаполітано-калабр. «servone», фін. «käärme» – змія; лит. «kirminas», тадж. «кірм» – «черв, хробак».

⁶⁵⁶ Італ. «Chrobasia / Chrobatia» – Хробатія / Хорватія / Кроатія; укр. «хробак» – черв (табуйований змії).

⁶⁵⁷ У балтськомовних савроматських, а також і у слов'янськомовних сарматських племен, – П.Д.

⁶⁵⁸ Точніше раніше слов'янськомовних північногерманських народів, – П.Д.

⁶⁵⁹ Що майже тотожний поховальним обрядам океанійців, аустронезійців і юечжів, – П.Д.

поховання своєї шляхти у колісницях і, можливо, були добре знайомі з поховальним обрядом у човнах, притаманним аустронезійцям, що мешкали на Тихоокеанському узбережжі та були раніше сусідами їхніх прашурів:

«Рідкісні за розкішню поховальні колісниці V – III ст. до н.е., що виявлені в провінції Ганьсу на північному заході Китаю, були ритуальними візками та належали до поховального начиння. Таку думку висловили фахівці, які завершили попереднє вивчення археологічної знахідки. Про те, що ці колісниці не були повсякденним засобом пересування, катафалками чи бойовими машинами, свідчать практична відсутність слідів використання, розкішний декор та яскравий розпис по лаку. Вочевидь, що вони використовувалися в ритуальних заходах», – сказав археолог з Ганьсуського НДІ з культурних цінностей та археології Чжоу Гуанцзі, який керував розкопками на території Чжанцзячуань-Хуейського автономного повіту, де й були виявлені поховання періоду Чжаньго /Воюючих царств, 475 – 221 рр. до н.е./, що містять ці поховальні колісниці. Розкопано три усипальниці, у двох з них виявлено по 5 колісниць. Їхні дерев'яні конструкції встигли повністю розкластися за минулі два тисячоліття з лишком, проте декор із золота, срібла, міді та навіть агату все ж таки дає уявлення про розкіш цих поховальних візків» («Виявлені в Ганьсу поховальні колісниці V – III ст. до н.е...», <http://russian.china.org.cn/russian/276518.htm>).

Нащадками ж роксолан і інших аланів-торків були також і (на той час вже слов'янськомовні) гузи-торки / *гуди-торки, що увійшли в етнос українців разом з іншими слов'янськомовними сармато-аланськими племенами:

«Як свідчать міграції гузів і печенігів, затримка в зоні Східного Надкаспію приводила до «європеїзування» зовнішності матеріальної культури кочівників, внаслідок чого поява цих народів у Надволжі та Північному Надчорномор'ї вже не супроводжувалася появою тут нових «східних» елементів культури. Вочевидь, той самий механізм раніше зумовив помітне «європеїзування» культури болгар, носіїв «сивашівського» та «соколівського» типів. Регіони Південного Підуралля та Східного Надаралля виявляють тісний взаємозв'язок з кожною новою хвилею кочівників, що проникала у ранньому Середньовіччі до Східної Європи, виступаючи не просто «коридором», а й своєрідним «трампліном» у формуванні «європейської» культури кочівників (нащадків горян Центральної Азії, – П.Д.)» (Олексій Комар, ««Азіатські» елементи культури кочівників Східної Європи VI – VIII ст.», <https://iananukiev.academia.edu/AlexKomar>);

«Ібн Місхвейх (1030 р.) пише, що тюрки (гузи) напали на Козарію в 965 р. Збіг дати цього нападу з розгромом Козарії Святославом давно вже давав привід вважати, що або тюрки⁶⁶⁰ у цьому повідомленні поставлені помилково замість Русі, або, що напади тих і інших були узгоджені між собою. Досить імовірно, що правим є Вестберг, вважаючи, що Святослав підбив гузів⁶⁶¹ на війну з козарами, обіцяючи їм частину видобутку... Цілком ймовірно, з відходом Святослава саме язичницькі гузи господарювали в завойованих з їхньою допомогою козарських володіннях. Тому-то деякі арабські автори і виставляють тільки гузів як ворогів козар, зовсім не згадуючи Русь. Саме тому козари і просили у Хорезма допомоги не проти Русі, а проти гузів... «Іде Володимир на Болгари з Добринею уєм своїм в лодіях, а торки берегом приведе на конях; і переможи Болгари» [Повість минулих літ, I, с. 59]. Особливо слід відзначити, що Володимир діяв за прикладом свого батька у спілці з гузами, що, цілком ймовірно, продовжувала існувати з часу Святослава» (Михайло Артамонов, «Історія козар», <http://gumilevica.kulichki.net/AMI/ami124.htm>);

⁶⁶⁰ Насправді темно-червоношкірі слов'янськомовні алани-торки та ослов'янені нащадки балтськомовних гудів *троксолан / роксолан – гузи-торки = таркаси / черкаси, – П.Д.

⁶⁶¹ Слов'янськомовних узів / гудів-торків, а аж ніяк не тюрків; кит. «chuse» – «чудовий, неперевершений»; ірл. «uasal», вірм. «azniv», осет. «уæздан», кавк. *гуздень / «уздень» – «благорідний, шляхтич»; осет. «кад», англ. «kudos», лит. «guõdas», лтс. «gũods» – «гідність, честь, слава»; гінді «āḍara» / *gāḍara, лтс. «godu» – «гідність, честь», – П.Д.

«Що (слов'янськомовне, – П.Д.) плем'я торків дійсно мешкало біля Дону, доводиться тою обставиною, що його залишки в першій чверті XII століття ведуть на берегах цієї річки відчайдушну боротьбу з половцями. Потім Костянтин Багрянорідний в одному місці робить дуже важливе повідомлення. «Повинно знати, – виявляємо у нього, – що в той час, коли печеніги⁶⁶² були вигнані зі своєї землі, деякі з них за своєю волею та за взаємною згодою залишилися там і стали жити разом з так званими узами і до сих пір перебувають між ними»... Ця звістка вказує на дружнє спільне співжиття, а ніяк не на кочування тільки в одних і тих же місцевостях. Ця невелика кількість печенігів, що залишилися, могла бути розпізнана від (таких же темно-червоношкірих, – П.Д.) узів тільки завдяки збереженню свого національного одягу, як повчає сина наш імператор-письменник. Перечитайте тепер всі наші літописи та переконайтеся, що печенігів серед половців не було...» (Петро Голубовський, «Печеніги, торки і половці до навали татар. Історія південноросійських степів IX – XIII ст.», <https://profilib.net/chtenie/97626/petr-golubovskiy-pechenegi-torki-i-polovtsy.php>; http://history.org.ua/LiberUA/PTPIst_1884/PTPIst_1884.pdf);

«Отже, печеніги⁶⁶³ та гузи (торки), що залишилися в степах після численних погромів, увійшли в половецьку етнічну співдружність. Однак частина з них, намагаючись зберегти (слов'янське, – П.Д.) етнічне обличчя, підкочувала до самих кордонів Русі – на р. Рось і пішла на службу до руських (київських) князів, утворивши чудовий військовий заслон від половців. Землі Надросся були віддані їм під пасовища. Територія була невеликою, кожна орда мала власний наділ. Численні могильники, розкопані в Надроссі в кінці XIX – початку XX ст. Н.Є. Бранденбургом, є свідченнями повного освоєння цієї ділянки степу кочівниками⁶⁶⁴. Мапографування могильників з різною обрядовістю дозволило, як нам представляється, намітити ділянки, зайняті ордами, що належали печенігам і торкам. Крім них, в якості васалів Русі в літописах згадуються берендеї. Рід баяндур, відомий і у кипчаків, і у гузів. Вочевидь, баяндури⁶⁶⁵ входили в гузьку спільноту, а після розгрому торків відокремилися від них і в великій кількості перейшли на службу до руського князя. Їх було навіть більше, ніж торків і печенігів разом узятих. У всякому разі згадуються вони частіше, а значить політично були багато активніше. До середини XII ст. всі ці васальні орди об'єдналися в єдину спільноту Чорних Клобуків⁶⁶⁶» (С.О. Плетньова, «Кочівники Середньовіччя. Пошуки історичних закономірностей», https://www.4italka.ru/nauka_obrazovanie/istoriya/189172.htm);

«Цікаво, що селькупи називають російських чалдонів «паджо». Так само називали росіян-самарців Каялових їхні сусіди, коли вони мешкали на берегах теплого моря «за Доном». Європейська зустрічальність слова «паджо» відносно до росіян (паджо-рус) відзначається також В.П. Кобяковим. Разом з тим, поширення цього слова в центрі Азії у Хакасії (аджоа, ажо) відзначає Л.Р. Кизласов. Стародавні хакаси в 6 – 7 століттях титулом аджоа або ажо наділяли правителя, законодавця та верховного суддю в одній особі» (Микола Новгородов, «Томське Лукомор'я // Російський слід на Обі», <http://www.sibogni.ru/content/tomskoe-lukomore>);

Отже етнонімом «паджо» (баджо / баджанакими) називалися і нащадки слов'янськомовних сарматів кангли (кангюйці), більш відомі нам як печеніги (пацінаки):

⁶⁶² Слов'янськомовні баджанакими / баджо та тадзанс / *таджо – прашури паджо / чалдонів а, можливо, і більшості таджиків, – П.Д.

⁶⁶³ Нащадки слов'янськомовних сарматів – баджо / баджанакими, – П.Д.

⁶⁶⁴ Точніше, змушеними кочувати горянами, – П.Д.

⁶⁶⁵ Ослов'янені бронзоволиці нащадки балтськомовних баянь = веньсу / веньоуто = вхндур / ванандур / венендерів = венедів [грец. Οβενέδοι] – ваюніти та берендеї в давньокиївській вимові; тунг. / евенк. «баян» – багатий; пра-і.е. *bherg'hos, загальносл. «bergъ», укр. «беріг», тадж. «баланд» – високий; осет. «барæг» – вершник; темно-червоношкірі беленджери / *барангури = воради / борани = варанги / варяги, етнонім яких, можливо, походить і від пра-і.е. *wrdhos, д.-перс. *wrda, угор. «vörös» – червоний, грец. «βερτζω» – рожевий, д.-укр. «варзія» – «назва червоної фарби»; перс. «ward» – троянда; перс. «birinj», лит. «varinis» – мідний; тадж. «бірінчй» – бронзовий, – П.Д.

⁶⁶⁶ Відомі як слов'янськомовні таркаси / черкаси – «чорні аси», – П.Д.

«Як і всі кочові імперії – держава печенігів не була етнічно однорідною. Правлячі верстви розмовляли іранською мовою⁶⁶⁷; це з'ясувалося недавно, коли в 1958 р. М. Мішерський видав давньоруський переклад «Історії Іудейської війни» Йосипа Флавія. Там є порівняно стародавня давньоруська глоса «язик же Ясескш відомо є, яко від печеніженська роду народився, мешкаючи біля Тана [= Донець-Дон] та Меотського [= Азовського] моря» (М. Л. 1958). Іранцями⁶⁶⁸ були також спільники печенігів (кангарів): «верхні Аси» (хваліси) та волзькі «річкові Аси» (Фурдаси / Буртаси). Зате за мовою тюрками були Ічгілі (пізні секлери в Угорщині). Крім них, значну роль грали ще гуно-болгарські мовні елементи. Це видно, хоча б з того, що печенізька верхівка вживала протоболгарську мову та абетку (на грецькій основі), як про це свідчить відомий напис печенізького вельможі Бойілі Жупана з кін. 9 – поч. 10 ст. (т. зван. скарб з Nagy-Szent-Miklos). Тому Кашгарі (11 ст.) та арабські географи 10 ст. пов'язують печенізьку мову з болгарською⁶⁶⁹. На всій території, де колись мешкали печеніги, тобто від Середньої Азії до Балкан, знайдено багато написів рунічним письмом, яке науковці, мабуть, справедливо – приписують печенігам. Але спроби його розшифровки з тюркської (остання А. Щербака від 1959 р.) не дали задовільних результатів, головним чином тому, що написи дуже короткі» (Омелян Прицак, «Печеніги», http://shron.chtyvo.org.ua/Pritsak_Omelian/Pechenihiy.pdf);

«Повинно знати, що пачінакити називаються також Кангар, але не всі, а нарід трьох фем: Іавдіірті (Явдіертім, – П.Д.), Куарціцур і Хавуксінгіла, як більш мужні та благородні, ніж інші, бо це і означає прізвисько Кангар» (Костянтин Багрянорідний, «Про управління імперією // Про нарід пачінакитів», http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Konst_Bagr_2/text37.phtml?id=6396);

«Плем'я Іртим (у розширеному варіанті – Іавдіертім) відповідає тюрк. «Йабди Ердім» – «відмінне заслугами»... Плем'я Гіла (розширений варіант – Хавуксінгіла) відповідає тюрк. «Кабукшин Йула» – «йула кольору деревної кори»⁶⁷⁰...» (Коментар до: Костянтин Багрянорідний, «Про управління імперією // Про нарід пачінакитів», http://www.vostlit.info/Texts/rus11/Konst_Bagr_2/text37.phtml?id=6396);

«Слід вважати, що до таких «хоробріших і шляхетних» племен належали племена, що живуть у центральній частині європейської Печенігії, тобто на берегах Дніпра (округ Явдіертим сусидить з регіонами, підпорядкованими русам). ...звертає він увагу на ототожнення В.М. Татищевим печенігів із сарматами «за обставинами». Що тут мав на увазі автор: чи тільки кочовий спосіб життя цих двох народів, чи, спираючись на якісь, тільки йому відомі джерела, мав на увазі етногенетичний зв'язок печенігів з індоіранським світом⁶⁷¹? Останнє представляє особливий інтерес, оскільки подібні припущення висловлювалися дослідниками вже в наш час на підставі ширшого кола даних лінгвістичних та антропологічних...» (Г.М. Гарустович, В.О. Іванов, «Огузи та печеніги в Євразійських степах», https://www.studmed.ru/garustovich-g-n-ivanov-v-a-oguzy-i-pechenegi-v-evraziyskih-stepyah_1e06024cf6f.html);

«Строго кажучи, якщо вірити Костянтину, народом, який переміг мадьяр і змусив їх піти на схід, були так звані кангари, найхоробріші з племен печенігів. Грегуар

⁶⁶⁷ А, цілком можливо, розмовляли навіть і південнослов'янською мовою, що в Центральній та Середній Азії використовувалася тоді в якості лінгва франка. Адже алани-торки та караболгари / яси були нащадками як слов'янськомовних античних аланів-торків, так і споріднених їм гунів утигурів, а іранські ж осетинські говірки були лише нав'язані персами, що охороняли ущелину Дар'ял, зовсім не спорідненим аланам-русам кавказьким тубільцям овсам / осетинам значно пізніше, – П.Д.

⁶⁶⁸ Вочевидь, все ж таки балтами, поступово ослов'яненими кангарами чи волзькими булгарами, – П.Д.

⁶⁶⁹ Вочевидь, зі слов'янською булгарською, спорідненою слов'янській мові каракозар, – П.Д.

⁶⁷⁰ Де «йула» або «гіла» / *віла (ст.-сл. «віла» – змій), «дьюла» у мадьяр – посадова особа з дуже високим титулом; печен. «юла»; тюрк. «улуґ», каз., турец. «büyük» – великий від сарматського прасл. *velukъ; фінік. «катаґ» – темний; нах. «комарійн» – малиновий; грец. «καφέ», блг. «кафья», бсн. «kafena», мкд. «кафена» – «кавовий коричневий»; отже, «Кабукшин Йула» – «Коричневі Велетні / Кабари / Кавари», – П.Д.

⁶⁷¹ Насправді з балто-слов'янським світом, – П.Д.

ідентифікував кангарів із козарськими племенами, званими кабарями, наводячи правдоподібні причини цього феномена. Можливо, тоді після поразки кабарями близько 760 року саварти-асфали пішли до Персії? Хочеться думати, що «бунтівні дії» (апостасія) кабарів, які змусили їх піти з Козарії, як стверджує Костянтин, мали якийсь зв'язок з наверненням козарської верхівки до юдаїзму близько 740 року» (Дуглас Данлоп, «Історія козар-іудеїв. Релігія вищих кланів», <https://ratelib.com/books/309836-istoriya-hazar-iudeev-religiya-vysshih-klanov>);

«Проте про «Білу та Чорну угорщину» згадував у своїй «Хронічці» («Історії Франції») французький автор Адемар Шабаннський (989 – 1054). Дуже цікаво, що Адемар про Угорщину пише в тій частині своєї «Хронічки», де йдеться про діяння Брунона Квортфурського: «Наслідуючи його приклад, єпископ Бруно попросив імператора, щоб той розпорядився присвятити його кафедру єпископа на ім'я одольрик, якого сам вибрав. Після того, як це було зроблено, він смиренно відбув у провінцію Угорщина, яку називають Біла Угорщина, щоб її можна було відрізнити від іншої – Чорної Угорщини, яка мала назву внаслідок того, що її нарід⁶⁷² темношкірий, подібно до етиопів» [Адемар 2015, 194]» (Олег Бубенок, «Козари в історії Східної Європи», <https://krymskiy.academia.edu/OlegBubenok>);

«У статті А.Н. Карсанова «Тюрксько-аланські зв'язки» Р.Г. Кузєєв виділив цілий абзац: «Біруні (973 – 1048) писав про надаральських і надкаспійських аланів, що «вони – рід аланів і асів, і мова їхня тепер складена з хорезмійської та печенізької (слов'янської чалдонської, – П.Д.)». У «Іудейській війні» Йосипа Флавія є звітка про напад у 72 р. аланів⁶⁷³, що мешкали біля Танаїсу і Меотійського озера, на Мідію (Персію) і Вірменію. У давньоруському перекладі праці Флавія, зробленому, ймовірно, в XI ст., написано: «Мова ж ясецька (так на Русі називали алан, – А.К.) відомо є, яко від печеніженська роду родися, живущє біля Тану та Меотського моря. У той самий час совещаша ввійти на Мідську землю на воеваніє». Свідощтва Біруні і давньоруського перекладача говорять про близькі, етнічні зв'язки між (слов'янськомовними, – П.Д.) аланами та печенігами». З цього приводу Р.Г. Кузєєв зробив приписку: «Добре доведено, що башкири – отуречені іранці (може бути аси, алани). А що таке хорезмійська мова? Алани та печеніги були тісно пов'язані»⁶⁷⁴...» (Ігор Антонов, «Р.Г. Кузєєв про проблему ранніх тюрків у Волго-Уральському регіоні», <http://www.ikuzeev.ru/sites/default/files/И.В. Антонов. Кузеев Р.Г..pdf>);

«До того ж виглядає дивною ситуація, при якій в сучасній слов'янській болгарській мові так мало пізніх (середньовічних) іранізмів. Скажімо, в українській та російській мовах їх значно більше, що має цілком прийнятні пояснення. Виходить, що поки рано говорити про збереження іранськомовного прошарку усередині болгарських племен у період козаро-болгарського конфлікту, що відбувся за розпадом Великої Болгарії Кубрата. Стало бути, неможливо припускати мовну ситуацію серед салтівського населення степового Наддоння – Наддонців'я в VIII – X ст... Тому поки неможливо сказати, якою мовою говорили донецькі яси на початку XII ст., коли вони опинилися в епіцентрі подій, пов'язаних з походами Володимира Мономаха та Ярополка проти половців⁶⁷⁵» (О.Б. Бубенок, «Нашадки сарматів в степах Східної Європи (VI – XIV ст.)», https://chtyvo.org.ua/authors/Bubenok_Oleh/Potomky_sarmatov_v_stepiakh_Vostochnoi_Evrop_VIXIV_vv/);

«Літописним підтвердженням європеоїдності надчорноморських печенігів є розповідь у «Повісті минулих літ» про облогу Києва печенігами в 968 р., коли якийсь киянин зумів вийти з Києва та викликати підмогу, прикинувшись печенігом. Цей випадок

⁶⁷² Вочевидь, прибульці з Хорезму каракозари кабари / кавари, – П.Д.

⁶⁷³ Темно-вишневі алани-руси, – П.Д.

⁶⁷⁴ І ті й інші були насадками спочатку балтськомовних, а пізніше слов'янськомовних кангюців / кангарів / канглів, – П.Д.

⁶⁷⁵ Якщо ж це були не прашури осетинів – псевдоаланів, то вони, як і печеніги-кангари, вочевидь, були слов'янськомовними, а не іранськомовними, – П.Д.

описується наступним чином: «він же вийшов з міста, тримаючи вуздечку, і побіг через стоянку печенігів, запитуючи їх: «Чи не бачив хто-небудь коня?». Бо знав він печенізьку мову, і його приймали за свого» [ПСРЛ. Т.1. Ленінград, 1926]. Безумовно дана розповідь передбачає, що зовнішнім виглядом киянин цілком міг зійти за печеніга. В 970 р. згідно з повідомленнями візантійських істориків Іоанна Скілиці та Лева Диякона печеніги беруть участь у військовому поході Русі на Візантію. Скілиця пише, що військо Святослава складалася з трьох етнічних елементів: руси + болгари, угорці й печеніги. Для печенігів цей похід закінчився невдачею – в одному з боїв під Аркадіополем візантійці заманили їх у засідку та практично повністю знищили [Лев Диякон. Історія, Москва. 1988]... Крім цього, Багрянорідний повідомляє, що кримські піддані Візантії наймають печенігів для виконання доручень в Русі (можливо, завдяки слов'янськомовності їх, – П.Д.) [Костянтин Багрянорідний, «Про управління імперією». Наука, Москва. 1991]. У другій половині X ст. арабський мандрівник Ібн-Хаукаль, характеризуючи взаємини Русі та печенігів, пише, що печеніги є бойовим «вістря» русів і їхньою силою [В.В. Каргалов, «Зовнішньополітичні фактори розвитку феодальної Русі. Феодальна Русь і кочівники». Москва, 1967]» (Володимир Луценко, «Печеніги», <http://vlalut.livejournal.com/>, <http://archive.li/UqL1X>);

«Китайські спостерігачі завжди помічали, що звичаї та одяг кангюїців (кангарів, – П.Д.) не відрізняються від сарматів і аланів. У джерелах кангюїці розглядаються як кочовий нарід, але разом з тим згадується наявність в їхній країні міст. Говорячи про Яньцай, китайська історія епохи молодших Хань повідомляє, що «нарід мешкає всередині глиняних стін». Це служить непрямим свідченням того, що і на території Кангюя, спосіб життя мешканців якого був схожий на Яньцай, так само були осілі селища. М.І. Філанович зазначила можливу правоту Б.А. Литвинського, що ототожнює Яньцай (в майбутньому Аланья) з Надараллям, припустивши, що йому може відповідати район Джетиасарів з його «глиняними стінами», тобто, потужним фортечним будівництвом. Аналізуючи китайські джерела, Л.А. Боровкова привела відомості, що свідчать про падіння колишньої могутності держави Кангюї до III – IV ст. н.е. Особливо цікаво, з її точки зору, вказівка на те, що в цей час кангюїці за виглядом, звичаями та одягом були подібні даваньцям, мешканцям держави Давань⁶⁷⁶, яка обіймала центральну та східну частину Ферганської долини. Даванці за повідомленням в «Ши цзи», повтореному в «Хань шу», були європеїдами, вели осілий спосіб мешкання і займалися землеробством. Отже, і кангюїці були європеїдами. У II – I ст. до н.е. вони були кочівникам, а до IV ст. н.е. перейшли на осілий спосіб мешкання, але, судячи з опису, займалися відгінним тваринництвом. Племена, що споконвічно мешкали на території Кангюя, брали участь в етногенезі та формуванні алан. З точки зору деяких дослідників, саме Кангюї з'явився колискою народу, що більше сторіччя існував під ім'ям «алани». Утворення в низинах Сирдар'ї (балтсько-слов'янськомовної, – П.Д.) сармато-аланської етнокультурної спільності поклато початок поширенню її в Закаспії, Північному Кавказі та осідання сарматських груп на окраїнних територіях Хорезму, у Надараллі, північних районах бухарського та самаркандського Согду, про що свідчать матеріали вивчення могильників на кордонах Хорезму, Заузбойського плато, Бухарського та Самаркандського оазисів» (Г.А. Тернова, «До історії сармато-аланських племен Жетису та Південного Казахстану в кінці III – IV ст. (за матеріалами археології)», <http://www.iie.kz/wp-content/uploads/2014/02/2013262.pdf>).

Доліхокранні ж «праго-корчакці», «колочинці» та середньовічні псевдогерманці Скандинавії, як і споріднені їм такі ж доліхокранні блондини Росії, взагалі, не увійшли до українського етносу:

«Оскільки мезокранія та відносна широколицість в середні століття виявляються тільки у слов'ян (лужичани, деякі групи словаків і мораван, деревляни, тиверці та уличі), назвемо цю комбінацію власне слов'янською, хоча б відносно цієї конкретної епохи... Київський некрополь дає значний краніологічний матеріал, але так як він надходить з

⁶⁷⁶ Срб.-хрв. «Даван», слвн. «Dávən» – «давній, дуже старий», – П.Д.

розкопок, проведених у минулому столітті, диференціювати його за обрядом поховання (в дерев'яних трунах, в ґрунтових могилах або в зрубних гробницях) зараз неможливо. Тому я була змушена зіставити сумарну серію з Київського некрополя з (середньовічними, – П.Д.) германцями. Це зіставлення дало вражаючі результати – жодна зі слов'янських груп не відрізняється в такій мірі від германських, як міське населення Києва. Таким чином, слід визнати, що в складі дружини київського князя норманів⁶⁷⁷ було надзвичайно мало, якщо ніяких слідів їх в антропологічному вигляді населення міста не виявлено. Що стосується сільського населення Київської Русі, то воно також не виказує рис зв'язку зі скандинавами, відносячись до того ж антропологічного типу, що й міське» (Т. Алексеева, «Етногенез східних слов'ян за даними антропології», р. VIII «Деякі питання походження слов'ян», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/etnogenes_vost_slavyan/08.php);

«Ми простежили логіку основних подій етнічної історії Русі та Росії. Неважко побачити, що виклад цієї логіки зовсім не схожий на розповідь про соціальну історію. Етнічну історію будь-якої країни, тобто історію народів, що її населяють, не можна розглядати так, як ми розглядаємо економічні відносини, політичні колізії, історію культури та думки. Не є винятком і історія Росії, викладена в етнічному аспекті: її неможливо уявити у вигляді лінійного процесу, що йде від Рюрика до Горбачова. Події етногенезів народів нашої Вітчизни становлять історичну канву життя принаймні двох різних суперетносів⁶⁷⁸. Тому необхідно розрізняти історію Стародавньої Київської Русі (з IX до XIII ст., включаючи і історію Новгороду до його падіння в XV ст.) та історію Московської Русі (з XIII століття до наших днів)... Дійсно, якщо ми маємо на увазі культуру, тобто все, що є створеним людьми, то з тезою про спадкоємність із гріхом навпіл можна погодитись⁶⁷⁹. Але якщо йдеться про етногенез, то до нього ця теза взагалі не застосовується. На відміну від культурної традиції, етнічна традиція – це не спадкоємність мертвих форм, створених людиною, а єдність поведінки живих людей, що підтримується їхньою пасіонарністю. Що ж до стереотипів поведінки людей у Київській Русі та в Московській державі, то вони, як ми переконалися, відрізнялися дуже суттєво» (Лев Гумільов, «Від Русі до Росії. Нариси етнічної історії», М.: Екопрос, 1992, с. 292-296, <http://gumilevica.kulichki.net/R2R/r2r03f.htm#r2r03chapter7>).

Шведський антрополог Лундман відніс українців, разом з черв'янами південно-східної Польщі до малої раси горідів (східних альпінідів):

«Церівани (zerivani) / зеруяни (zeriuanii)⁶⁸⁰ – це королівство (regnum) настільки велике, що з нього походять всі слов'янські народи⁶⁸¹ і ведуть, за їхніми словами, початок» («Баварський географ», http://www.vostlit.info/Texts/rus12/Bav_geogr/text.phtml?id=61);

«...«lingua seruiana» – сербська мова (в писемності Дубровника XV – XVIII ст.)» (Олег Трубаков, «Мінливий світ і вічні слова», <https://app.box.com/s/sfqocgfy7ki24o89b010ivt9aec6qhf>).

13. Нетотожність малих юечжі, псевдотохарські літературні пам'ятки яких збереглися, пращурам справжніх тохарів – слов'янськомовних да-юечжі

Значний вплив праслов'янськомовних пращурів аланів великих юечжів (кит. «да-юечжі») на літературну мову малих юечжів (можливо індоевропеїзованих жунами та юечжами нащадків далекосхідних нівхів) відслідковується в Джатакамалі та інших буддистських пам'ятках на псевдотохарських мовах:

⁶⁷⁷ Північних блідолицих псевдогерманців, тобто доліхокранних норманів не готського і не гунського вількінського – велетського походження, – П.Д.

⁶⁷⁸ Більш розвиненого та волелюбного брахікранного українського і навпаки переважно архаїчного холопського доліхокранного російського суперетносів, – П.Д.

⁶⁷⁹ Хоча ж культура може бути створеною переважно інородцями, – П.Д.

⁶⁸⁰ Seruiani / черв'яни = серби; слвн. «čřv», срб. «црв» – черв; лат. «serpens», італ. «serpe» – змія, – П.Д.

⁶⁸¹ Тобто нащадки *славів / свавів / свевів і інших античних германців, – П.Д.

«До досить раннього періоду (частково можливо після відділення анатолійського) можуть бути віднесені численні тохаро-слов'янські загальні риси. Наприклад, якщо є дійсним припущення Адамса [Adams 1999: 661] про те, що тох. Б «äerška» несе у собі слід і.е. *swesorkikeH, то зв'язок з типом слов'янських зменшувальних, таких, як російська «сестричка», не викликає сумнівів. Давно помічено, що тох. Б «teki» 'слово, наказ' (A take) тотожно прототипу ст.-сл. «рѣчь», але з таких ототожнень прямують безперечні висновки про стародавні зв'язки діалектів. У світлі цих відкриттів нового часу здається потрібним переглянути звичні уявлення щодо ступеня архаїчності слов'янських мов. У деяких відносинах архаїзм прямо їх пов'язує з найбільш давніми станами індоєвропейської прамови⁶⁸²» (В'яч.Вс. Іванов, «Про співвідношення успадкованого («генетичного» в лінгвістичному сенсі) та ареального в структурі слов'янських мов», <https://inslav.ru/images/stories/pdf/ArealGeneticBook-fv.pdf>);

«В.В. Іванов сформулював гіпотезу про етнічну неоднорідність юечжійської племінної спільноти, в якій «на певному етапі поряд з тохарами входили і східно-іранські племена⁶⁸³». З огляду на те, що в II ст. до н.е. аж ніяк не всі юечжі покинули Внутрішню Азію (згідно з китайськими джерелами, в Ганьсу та Східному Туркестані залишилися «малі юечжі»), В.В. Іванов допускає «факт відкочування на захід, в Середню Азію, саме східно-іранського компонента⁶⁸⁴ цього (юечжійського, – С.К.) племінного об'єднання, що користувалося, поряд з іншими, також етнонімом тохарів⁶⁸⁵». Теза про етнополітичну неоднорідність юечжійської племінної спільноти отримала несподіване підтвердження в результаті петрогліфічних знахідок в Південно-Західній Монголії, де на скелях ущелини Цагангол (Гобіалтайський аймак), серед наскальних малюнків, містився комплекс тамгових знаків. Б.І. Вайнберг досліджувала можливі зв'язки цагангольських тамг і показала їхню єдність за зображеннями та походженням з вельми специфічною групою тамг Середньої Азії та Надчорномор'я – з тамгами на монетах царів Хорезму, Согду та Бухари, а також з сарматськими тамгами. Ще раніше нею було встановлено, що родинні династії Согду, Бухари та Хорезму II – I ст. до н.е. вийшли з середовища кочових племен, які брали участь в розгромі Греко-Бактрії, але разом з тим вони ніяк не були пов'язані з кушанською династією. Б.І. Вайнберг іменує їх «юечжами Дому Чжаову». Саме з цим «Домом», згідно з китайськими джерелами, пов'язані всі правлячі «Доми», що створені юечжами на північ від Бактрії. Вочевидь, що та частина юечжійського племені, тамги якої зафіксовані в Гобійському Алтаї, а пізніше – в Согді, Бухарі та Хорезмі, не була ідентична південній кушанській групі юечжів. За своїми генетичними зв'язками північні юечжі тяжіли до сарматських племен Казахстану та Надуралля, аналогічні цагангольським тамги яких зафіксовані для III – I ст. до н.е. Цагангольський комплекс тамг свідчить про розселення в Південно-Західній Монголії, принаймні, в межах Монгольського та Гобійського Алтаю, «у другій половині I тис. до н.е. групи іранських⁶⁸⁶ племен». Тим самим саме цагангольські тамги надійно підтверджують гіпотезу щодо юечжійської приналежності «пазирикців», висунуту С.І. Руденко, і, більш того, щодо їхніх сарматських (східноіранських) зв'язків⁶⁸⁷. Етнополітичний поділ юечжійських племен і «вельможних Домів» їх у II – I ст. до н.е. на північну та південну групи відображає розпад, після важких військових поразок кінця III ст. до н.е., юечжійського (тохарського) багатоплемінного об'єднання, яке створило до того у Внутрішній Монголії архаїчну кочівницьку імперію, на чолі якої стояв єдиний правитель і яка мала у своєму розпорядженні військо до ста тисяч кінних воїнів. Сима Цянь про цей період історії юечжів пише: «У колишні часи (юечжі)

⁶⁸² І, вочевидь, вказує на присутність до нашої ери праслов'янськомовних племен у Центральній Азії, – П.Д.

⁶⁸³ Насправді пращури слов'янськомовних готів йотів / ютів, гунів гаутів / геатів / вількінів, утигурів і бугаритів / бугурів / пугурів – да-юечжі, – П.Д.

⁶⁸⁴ Насправді не східно-іранського, а слов'янського компонента, – П.Д.

⁶⁸⁵ Слов'янськомовних тугурів = бугурів / пугурів – пагеритів = бугаритів = бургал / болгар, – П.Д.

⁶⁸⁶ Насправді прабалтсько-слов'янських племен, – П.Д.

⁶⁸⁷ Насправді балтсько-слов'янських зв'язків, – П.Д.

були могутніми та з презирством ставилися до сьонну» (С.Г. Кляшторний, «Юечжі та гуни», <http://lib.icr.su/node/2230>);

«Археол. к-ра С.⁶⁸⁸ на теренах від Уралу до Дону поділяється на 3 періоди: ранньосарматський (2 – 1 ст. до н.е.), середньосарматський (1 – серед. 2 ст.) та пізньосарматський (2-га пол. 2 – 4 ст.). Сарматська к-ра сучасної України має дещо ін. періодизацію: 1-й період (2 ст. до н.е. – серед 2 ст.) з фазами А1 (2 – 1 ст. до н.е.), А2 (1-ша пол. 1 ст.) та В (2-га пол. 1 – серед. 2 ст.) і 2-й період (2-га пол. 2 – 4 ст.) з фазами С1 (2-га пол. 2 – серед. 3 ст.) та С2 (2-га пол. 3 – 3-тя чв. 4 ст.). Єдиними археол. пам'ятками сарматської к-ри є курганні поховання. С. ховали померлих у переважно впускних похованнях у більш ранні кургани. Поховальне начиння яскраво демонструє розвинуте соціально-майнове розшарування сусп-ва. Найбагатші гробниці з численними золотими та срібними прикрасами належали "царям" та "царицям" (за термінологією антич. авторів): Чугуно-Крепінка серед. 2 ст. (розкопки С. Санжарова), Соколова Могила серед. 1 ст. (розкопки Г. Ковпаненко), Весняне кінця 1 ст. (розкопки О. Симоненка), Ногайчикський курган 2-ї пол. 1 ст. (розкопки А. Щепинського), Пороги кінця 1 ст. (розкопки Б. Лобая та О. Симоненка), Михайлівка кінця 1 ст. (розкопки А. Добролюбського), Мокра серед. 2 ст. (розкопки Т. Щербакової). С. були кочовими скотарями з рухливим типом кочування. Склад череди – насамперед вівці та коні. У сарматських могилах як напутню їжу застосовували тільки баранину, а про розвиток конярства свідчать знахідки спорядження для їзди верхи, зброї воїна-вершника й слава С. у стародавньому світі насамперед як непереможних кіннотників. С. являли собою т. зв. нарід-військо, де все чоловіче та частина жіночого (незаміжні дівчата) населення були воїнами. Гол. родом військ була легка кіннота, заможні кочовики склали панцирну кінноту. У С. існували традиційні для кочовиків ремесла: обробка металів (зокрема вир-во зброї та прикрас, у т. ч. із золота), обробка шкіри та виготовлення виробів із неї тощо. Знахідки прясел у жін. похованнях свідчать про наявність ткацтва. Безумовно, сарматські жінки виробляли повсті, обробляли шкіру та ін. продукти тваринництва...» (О.В. Симоненко, «Сармати», <http://www.history.org.ua/?termin=Sarmaty>);

«Грум-Гржимайло пропонує гіпотезу, згідно з якою гілка юечжів, що потрапила на Алтай, об'єдналася з тамтешніми дінлінами та в V ст., зруйнувавши Юебань, пробралася через Середню Азію в Тохарістан. Однак розкопки Пазирика показали, що алтайські європеїди не світловолосі дінліни, а чорняві арійці⁶⁸⁹...» (Лев Гумільов, «Ефталіти та їхні сусіди в IV ст.», <http://gumilevica.kulichki.net/articles/Article30.htm>);

«Спочатку тохарські мови були віднесені до мов centum та поставлені поруч із західними індоєвропейськими. Нині в них відкрито більше ознак групи satem, ніж групи centum... За своїм становищем у розпаді індоєвропейської спільноти, який визначається граматичними і лексичними ізоглосами (van Windekens 1976; Adams 1984), тохари близькі до балтсько-слов'янських і германських мов (Іванов 1958; Георгієв 1958; Порциг 1964)... Георгієв навіть об'єднує їх з балтсько-слов'янсько-германською підгрупою в одну північну групу⁶⁹⁰ індоєвропейських мов (Георгієв 1958б: 277 – 282)...» (Лев Клейн, «Стародавні міграції та походження індоєвропейських народів», https://www.studmed.ru/view/kleyn-ls-drevnie-migracii-i-proishozhdenie-indoevropskikh-narodov_cf8f46fd5d1.html);

«Про досить стародавні паралелі до таких фольклорних (за витоками) побудов в слов'янських традиціях свідчить тохарський Б поетичного тексту Джатакамали 352а 2-3202, де в 2 рядках з'єднуються 4 подібні зменшувальні форми: «kokalyiškam yākwaskam» – «возички (та) конячки», «sāsūškam p̄jaiyuīškam» – «синків ніженьки» (всі 4 форми утворені від слів індоєвропейського походження та могли б бути стародавніми, хоча це не обов'язково; підкреслені мною зменшувальні тохарські суфікси типологічно, а можливо і генетично, подібні до слов'янських». Таким чином, можна цілком обґрунтовано

⁶⁸⁸ Сарматів / сермендів = да-юечжі / великих *утіів / гутіів, – П.Д.

⁶⁸⁹ Слов'янськомовні темно-червоношкірі гяньгуни / ганьсуйські жуни = жуань-жуані, – П.Д.

⁶⁹⁰ Точніше в минулому Північно-Китайську групу, – П.Д.

стверджувати, що тохарська мова в ІЕ сім'ї є найбільш близькою слов'янським і балтським мовам, а швидше за все, якщо говорити прямо, вона має спільні з ними коріння» (Костянтин Пензев, «Арійська теорема / Цікава лінгвістика», http://www.uhlib.ru/istorija/ariiskaja_teorema/p6.php);

«У 2000 р. вийшла книга «Історична фонетика тохарських мов» (Бурлак 2000). У ній за збереженими словами обох мов реконструюється пращурою для них прототохарська, а вже вона зіставляється з праїндоевропейською. З зіставлення її з праїндоевропейською з'ясовується, що виділення прототохарської з праїндоевропейської супроводжувалося низкою суттєвих перетворень (Бурлак, 2000: 180 – 181). Вся система приголосних перебудована, ларінгальні та гуттуральні відмінності зникли, у більшість сполучень приголосних вставлені голосні, що їх розділяють⁶⁹¹, і тощо. Це приводить до висновку про величезну роль субстрату, більш того – до ідеї, що прототохарська мова – це стороння індоевропейська мова⁶⁹², засвоєна місцевим неіндоевропейським населенням, яке говорило на мові, що не мала ні скупчень приголосних, ні різноманітності гуттуральних і ларінгальних. Аналіз прототохарської фонетики не дозволив автору зближувати цей субстрат з угорським мовою. Неясно, де проходило засвоєння індоевропейської мови іншим населенням – вже в місцях виявлення тохарських мов або десь ближче до праїндоевропейської. Можливо, є надія ідентифікувати субстрат за неіндоевропейським займенником першої особи в тох. *A nāṣ* (ч. р.) і *ñuk* (ж. р.), тох. *B ṅaś* (ч. р.) і *ñis* (ж. р.). За люб'язною підказкою В. Кулешова, єдина територіально близька мова, в якій є схожий займенник, це нівхська – з її займенником першої особи «пуі». У нівхській також є термін для колеса *kukuš*, який можна пов'язати з тохарським *kukāle* «колесо» (пор. грец. *κύκλος*). Судячи з топоніміки, нівхи в минулому населяли велику територію на Далекому Сході – Надамур'я⁶⁹³ та Сахалін і, отже, цілком могли бути тим етносом, який послужив субстратом для тохарської» (Лев Клейн, «Стародавні міграції та походження індоевропейських народів», https://www.studmed.ru/view/kleyn-ls-drevnie-migracii-i-proishozhdenie-indoevropejskih-narodov_cf8f46fd5d1.html).

14. Українськомовність донських і північнокавказьких аланів і їхніх нащадків полян-русів та п'ятигірських черкасів (жанінців)

Звичайно ж об'єднання аланських племен, як пізніше і об'єднання переважно слов'янськомовних аварських племен, до якого входили і монголоїдні тунгузо-маньчжури, не було моноетнічним. Окрім брахікефальних балто-слов'ян в нього входили також і доліхокефальні прототюрко-германці сако-масагети (саки / сакси, мазкути, талиші та інші частково іранізовані туранці), що були не темно-червоношкірими на відміну від слов'янськомовних нащадків сарматів і юечжів – асів, готів і інших слов'янськомовних античних германців, а лише яскраво-червоними, бо довго мешкали не в високогірних долинах, а на рівнинах. Вочевидь, саме через них європейці і називали аланами також і слов'янськомовних асів / ясів і інших брахікранних і темно-червоношкірих слов'ян і поступово ослов'янених балтів. І, можливо, саме через цих доліхокефальних блідолицих алан, що поступово опсевдогерманілися або ж отюречилися, і вважають зараз хибно, що сармати, да-юечжі та алани-аси були не слов'янськомовними, а іранськомовними.

Вочевидь, саме в Кангюї, в якій мігрували да-юечжі слідом за балтськомовними усунями, а отже, і в Хорезмі⁶⁹⁴, що входив до його складу, остаточно і утворилася на балтському субстраті переважно слов'янськомовна аланська спільнота:

⁶⁹¹ Дія закону відкритих складів, як і в праслов'янській мові, – П.Д.

⁶⁹² Вочевидь, праслов'янська мова, – П.Д.

⁶⁹³ Де нівхи мешкали раніше черезсмужно з тунгузо-маньчжурами та слов'янськомовними горянами діццями [чи-ді – «червоними ді» та бей-ді – «білими ді»], ба-ді, ді-жунами, шаньжунами та сербами [кит. «Xīānbēi / Сяньбі», маньчж. «Sirbi / Sirvi / Sarbi»]; бенг. «sarbōssa», гінді «sarvōssa» – найвищий, – П.Д.

⁶⁹⁴ Кит. Юегянь / Юецзянь – країна юецзи = да-юечжі / великих *утіів / ютів / йотів / йотунгів.

«Поява у II ст. до н.е. на території стародавньої авестійської «Кангхи, високої та священної» царства Канг, швидше за все, пов'язано з переселенням сюди частини юечжійських (тохарських) і сакараукських племен, які поділили з усунями колишні землі заякскартських і семирічанських саків. Однак справжня зміна етнічної, расової та культурної ситуації пов'язана з воїстину епохальною подією – великим переселенням зі Сходу» (Сергій Кляшторний, «Держави та народи Евразійських степів: від давнини до Нового часу», https://coollib.com/b/230553-sergey-grigorevich-klyashtornyiy-gosudarstva-i-narodyi-evraziyskih-stepey-ot-drevnosti-k-novomu-vrem_/read);

«Держава кангарів⁶⁹⁵ виникла в III ст. до н.е. в середній течії Сирдар'ї, в районі Кангхи. На чолі цієї держави стояв рід Уин, що походив з східносакського народу юечжів⁶⁹⁶» (Т.М. Амінов, «Ранні державні утворення на території Казахстану», <http://samzan.ru/35373>; <http://library.psu.kz/fulltext/buuk/a58.pdf>);

«Археологічний матеріал, таким чином, не дає підстав вважати, що (слов'янськокомвні, – П.Д.) юечжі асимілювалися в середовищі хорезмійців (це найменування можна застосовувати до двох більш ранніх груп місцевого населення, які спільно мешкали в оазисі низин Амудар'ї до появи тут племен юечжів). За довгий час перебування в лівобережному Хорезмі (з рубежу IV – III ст. до н.е. до V ст. н.е.) вони теж «отримали право» називатися хорезмійцями⁶⁹⁷, хоча і зберегли свою самобутність⁶⁹⁸. З цією юечжійською групою населення ми можемо пов'язувати і походження правлячої династії Хорезма, що карбувала монету з кінця I тис. до н.е. [Вайнберг, 1977]. У монографії по нумізматиці Хорезма я детально проаналізувала всі доступні в той час джерела (нумізматики, тамги, письмові свідчення), тому тут я не буду повторювати аргументацію, а викладу лише основні висновки дослідження. Династія Хорезму, що карбувала монету, походила з кочового племені, яке брало участь у розгромі Греко-Бактрійського царства. Зіставлення тамг на монетах дозволило імовірно виділити особливу юечжійську групу (умовна її назва «юечжі Дому Чжаову»), яка залишилася в Середній Азії після відходу основної маси кочівників за Амудар'ю і з якою, ймовірно, пов'язані і деякі місцеві династії більш пізнього часу (Согд, Бухара, Хорезм і ін.). Зіставлення тамг на монетах з широким колом подібних знаків, відомих на території від Західної Монголії до Надчорномор'я [Вайнберг, Новгородова, 1976], дозволило зробити висновок про те, що тамги поширювалися зі сходу з (балтсько- та слов'янськокомвними, – П.Д.) племенами, які в широкому сенсі слова можна назвати «сарматами» (пор. ідею про східних сарматів у А.М. Мандельштама [1978])...» (Б. Вайнберг, «Етнографія Турана в давнину», <http://booksshare.net/index.php?id1=4&category=history&author=vaynberg-bi&book=1999&page=124>);

«З кінця I тис. до н.е. в Середній Азії з'являється велика кількість підбійних і катакомбних поховань, які, ймовірно, пов'язуються з племенами юечжі та усунів. Пов'язані з цим поховальним обрядом могильники відомі більш ніж у 140 пунктах, кількість вивчених курганів з підбоями та катакомбами досягає 1500, причому хронологічно ці могильники сягають V ст. – епохи «великого переселення народів». Визнано, що підбійно-катакомбний обряд поховання в Середню Азію привнесений ззовні і, швидше за все, є генетично пов'язаним з сарматами⁶⁹⁹. Середньоазіатські зв'язки аланів та їхнє перебування у глибинах Середньої Азії фіксуються не тільки у античну епоху, а й у середньовіччі. Так, С.П. Толстов описує в пісках Середньої Азії середньовічну фортецю Алан-кала, яка стоїть на великому караванному шляху з Хорезма до Східної Європи, що йде через безводне плато Устюрт. Назву фортеці він пов'язує з назвою народу алан. Там

⁶⁹⁵ Канг / Кангха [Сангха] / Кангюй / *Канаан / *Князівство / *Кантон = *Кутія / Готія, – П.Д.

⁶⁹⁶ Насправді з сарматського слов'янськокомвного жунського / гунського народу юечжів, – П.Д.

⁶⁹⁷ Хорасміями = хурусами / хросами / русами, – П.Д.

⁶⁹⁸ Та зберегли також і слов'янську мову та стали лише федератами Хорезму – полянами / українцями, тобто зовнішніми (вендами / венедами / веньоуто), – П.Д.

⁶⁹⁹ Точніше з нащадками сарматів і да-юечжі аланами-торками, – П.Д.

же С.П. Толстов пише і про роль аланів⁷⁰⁰ в етногенезі хорезмійців» (В.О. Кузнецов, «Нариси історії аланів», http://iratta.com/alans/972-02_massagety_i_asii.html);

«Г.Ф. Дебець, зв'язавши антропологічні дані Д.К. Третьякова з певними типами поховань, прийшов до висновку, що, незважаючи на велику схожість всіх черепів (типові європеїди: похилий лоб і розвинені надбрівні дуги), можна пов'язати брахі- та мезокранні (сармато-аланські, – П.Д.) черепи з похованнями катакомбної культури, а доліхокранні (скитські, – П.Д.) – з похованнями ямного типу. Таким чином, відмінність давньоямних і катакомбних антропологічних ознак зводиться тільки до збільшення черепного покажчика у людей катакомбної культури. Г.Ф. Дебець вважає, що подібне явище треба пов'язувати з переселенням: «є дуже ймовірним припущення про те, що катакомбна культура, принаймні певна її частина, є не просто етапом розвитку суспільства, а пов'язана з розселенням якоїсь етнічної групи, яка включала в собі брахікранний елемент». Досліджені в невеликій кількості черепи з поховань на Північному Кавказі звертають на себе увагу порівняно високим черепним покажчиком. Цілком ймовірно, на Північному Кавказі і був той центр відносної брахікранії, звідки могло проникати населення на територію північнонадчорноморських степів...» (Тетяна Попова, «До питання про походження катакомбної культури», <https://secrethistory.su/950-k-voprosu -o-proishozhdenii-katakombnoy-kultury.html>);

«У середньовічному Надроссі, можливо, була присутність інших етнічних груп. Так, наприклад, на могильнику Яблунівка археологами фіксуються зв'язки з Північним Кавказом (Моця О.П., Покас П.М., 1998). Автори припускають, що це пов'язано з переселенням ясів, полонених у 1029 синами Володимира Святославовича (Никонівський літопис). Якщо яси були аланами у широкому сенсі цього етноніма, то антропологічним виглядом населення Чигирини можливо зобов'язане і їм. Важливим у цьому плані є зафіксовані паралелі в топоніміці Черкащини та Кавказу (Коков Д.Н., 1966)» (Тетяна Рудич, «До питання щодо антропологічного складу населення України XVI – XVII ст.», <http://www.kaz-volnoe.narod.ru/page357.html>);

«У середні віки в Південно-Західній Тавриді переважало населення з брахікранним широколицим антропологічним типом, що поширився тут після того, як за часів козарського панування на півострів прийшли ранні болгари. Але разом з тим, як про те можна судити за письмовими джерелами та даними лінгвістики, в середньовічному Криму були присутні і готоалани. ... К.Ф. Соколова відзначає, що брахікранні вузьколиці черепи, які походять головним чином зі склепів Інкерманського та Чорноріченського могильників, мають аналогії на Північному Кавказі, що ще раз підтверджує аланське походження цих склепів» (І.С. Піоро, «Кримська Готія» (Нариси етнічної історії населення Криму в пізньоримський період і раннє середньовіччя), <http://qrim.org/?p=33554>);

«Про величезний ареал аланів, що тягнувся «від Істра до Ганги» писав Амміан Марцеллін (XXXI, 2, 16). Тип розселення аланів був черезсмушний: «між багатолюдними та великими племенами». Як видно з цього пасажу, у Амміана Марцелліна алани явно не етнонім. Він же спеціально відзначає і багатоплемянний склад аланів (XXXI, 2, 13). Отже, до III – IV ст. н.е. формується аланська спілка, яка спочатку була організована за типом чоловічих спілок з різко мілітаризованою спрямованістю, включаючи іноплемянний склад. А назва «алани» у цей ранній період їхньої історії означала назву чоловічої військової спілки⁷⁰¹, військових дружин, а згодом трансформувалася в етнонім» (Марія Балабанова, «Реконструкція соціальної організації пізніх сарматів за антропологічними даними», <http://annales.info/sarmat/small/nav6b.htm>);

«Про походження аланів написав Петро Крусьбер в своїй праці про північні народи, де він зазначає, що вони були венецьким, або слов'янським, плем'ям. Те ж саме стверджує і Матвій Меховський в 13-й главі I книги, де пише, що алани, вандалі, свеві та бургунди були з польських земель і говорили одною і тою ж польською, або слов'янською

⁷⁰⁰ Насправді з сарматського слов'янськомовного жунського / гунського народу юечжів, – П.Д.

⁷⁰¹ Тобто «змійної» чоловічої військової спілки; «алани / аси» – «змій / вузі», – П.Д.

мовою. Про це ж пише і Веремій Руський в своїх літописах. Пьєрфранческо Джамбуларі та Іренікус (I) стверджують, що чехи (Воєти) походять від згаданих аланів, яких Карл Вагрійський (II) називає слов'янським плем'ям. Крусбер (I) і Альберт Кранц (I, 22) зараховують до слов'ян також і верлів. Карл Вагрійський (III) пише, що знайшов у Франкфурті рукописну книгу одного автора, який, викладаючи історію Німеччини, переконливо доводив, що верли були слов'янами; і автор цей жив в настільки давні часи, що, як було видно зі згаданої праці, міг застати онуків і правнуків верлів. Альберт Кранц в I книзі «Вандали» наводить кілька аргументів на доказ того, що верли, або герули, були слов'янами. Однак Гельмольд Пресвітер усуває всі сумніви, згадуючи в числі слов'ян, що мешкають на Венедському морі, і цих верлів, які, згідно за Рейнекцієм, мешкали біля річки Гаволи. Деякі письменники називають їх герулами, але це неправильно, оскільки справжнім їхнім ім'ям було верли, що на слов'янській означає «неприборканий, жорстокий та гордовитий нарід». Про те, що саме ці якості історики приписували верлам, піде мова...» (Мавро Орбіні, «Слов'янське царство // Походження слов'ян та поширення їхнього панування», <https://www.litlib.net/bk/44636/read>, <https://coollib.com/b/223948/read>);

«У розглянутому комплексі фольклорних мотивів, представлених як у переказах середньовічних хорезмійців (за аль-Мукадасі й аль-Біруні), так і у фольклорі сучасних етнографічних груп у складі узбеків і каракалпаків (сарті Хорезму, узбеки-мітани долини Зеравшану, каракалпаки-мюйтени пониззя Амудар'ї), простежується певна історична послідовність. Цар Сходу (а Бактрія стосовно Хорезму – південний схід) чи цар Кияні вигнав гурт своїх підданців у віддалене пустельне місце (Хорезм був вельми віддаленим від хліборобських центрів півдня Центральної Азії й Ірану та відносно малозаселеним у цей період), і вигнанці заснували там державу Хорезм. Сіявуш (Сіяваршана Авести), якого історико-епічна традиція відносить до династії Кеянідів (можливих царів Бактрії), – теж вигнанець, що становить додаткову лінію аналогій. Він приходить із півдня у ці майже незаселені місця й стає засновником першої хорезмійської династії Сіявушидів, яка царювала в Хорезмі аж до X століття н.е. [Толстова]. Вітчизняні сходознавці вже проводили паралелі між ним і легендарним ранньослов'янським князем Києм [Наливайко]... Отже, в українському історичному фольклорі в узагальнено-фантастичній формі знайшли відображення історичні долі стародавніх іранських нарідностей⁷⁰², і мотиви, що оповідають про це, дійшли з глибини віків у споминах їхніх далеких нащадків – узбеків південного Хорезму та мюйтенів, етнографічної групи у складі каракалпаків і узбеків⁷⁰³» (Костянтин Рахно, «Легенда про походження запоріжців та її східноіранські паралелі», <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/philology/article/view/755/715>);

«Як відомо, Київ заснований Києм, першим князем київським. Що ж нам відомо про нього? Виявляється, Кий був вихідцем з Хорезму (справжнє його ім'я – Куйя; коваль? – П.Д.), після переселення частини хорезмійців-мусульман⁷⁰⁴ в Козарію, де вони були розселені в межах держави, Куйя став вазіром Козарії, ця посада після його смерті дісталася його синові – Ахмаду бен Куйя. Історик X століття ал-Масуді пише: «У цій козарській країні мусульмани є переважаючою силою, тому що вони становлять царську армію. Вони відомі в цій країні як Арсії (яси-аорси), і вони прибульці з країни Хорезм. У стародавні часи, слідом за появою ісламу, почалися в їхній країні посуха та мор, і тому вони прийшли до козарського царя. Вони були людьми сильними та сміливими, і козарський цар покладався на них в своїх військах... Крім того, їм належить посада вазирів. В даний час вазир один з них – Ахмад бен Куйя... Мешканці Арсії мають також мусульманських суддів». Арсанія⁷⁰⁵ – адже це одна зі «слов'янських» країн, нарівні зі Славією та Куявією...» (Олексій Бичков, «Льодове побоїще та інші «міти» російської

⁷⁰² Насправді стародавніх балто-слов'янських нарідностей, – П.Д.

⁷⁰³ А також і у хорватів / хрватів / кроатів з острова Крк, – П.Д.

⁷⁰⁴ Хоча, цілком можливо, що більшість з слов'янськомовних хорасміїв = хурусів / русів так і не встигли стати мусульманами, – П.Д.

⁷⁰⁵ Арсанія / *Хварсанія = Хварезм / Хорезм, – П.Д.

історії» / «Київська Русь. Країна, якої ніколи не було?: легенди та міти», <http://fibusta.site/b/389092/read>; <https://coollib.com/b/294764/read>);

«Наприклад, О. Прицак прямо пов'язує літописного Кия з батьком козарського вазира (голови збройних сил Козарського каганату) Ахмеда бен Куйа, згаданого ал-Масуді в оповіданні про сталу найману армію козарських правителів. Що стосується «неминучості» висновку щодо ідентифікації літописного Кия та козарського (точніше, хорезмійського) Куйа, то тут, мабуть, правильніше буде прислухатися до згадуваної думки В.Я. Петрухіна. Однак саме визнання можливості іранського походження імені засновника Києва⁷⁰⁶ досить цікаво» (Ігор Данилевський, «Передісторія України», https://shron1.chtyvo.org.ua/Danilievskii_Igor/Istoriia_Ukrainy_ros.pdf?PHPSESSID=nii8o51e6fmlj030pdtaggi21; <https://fibusta.su/book/46936-istoriya-ukrainyi/read/>);

«У Шумерському царському списку перші вісім царів, тобто всі царі, що жили до потопу, розподілені по п'яти містах. Про місто перших двох царів різні варіанти списку дають різні відомості. З трьох основних копій, що дійшли до нас, дві стверджують, що першим містом було Ерідуд, а третя копія, на думку найавторитетнішого експерта Т. Якобсона, першим містом називає місто Куара. Він же наводить аргументи на користь того, що варіантами вимови для Куара були також Кувар і Кубара⁷⁰⁷. «Куара – кувар» виразно здається словом, пов'язаним з граматичним коренем «ков – куй», асоційованим з ковалями. «Куара» вельми схоже на «Куар» – вірменський варіант для імені «Кий – Каїн...» (Борис Мойшезон, «Вірменоїди – аристократія давнини», <http://novarm.narod.ru/arch052006/armeno.htm>);

«Слід зазначити, що середньосарматський культурний комплекс поєднує нові риси, які мають східне походження, з ранньосарматськими⁷⁰⁸. Становлення цього періоду традиційно пов'язують з появою нової політичної сили на історичній арені аланів⁷⁰⁹, які прийшли зі сходу. Ця концепція не суперечить «відродженню» старих рис, які були характерні для пам'яток скито-савроматського періоду. В першу чергу до них можна віднести такі яскраві ознаки, як діагональний тип поховання, звіриний стиль і інші... Виділення пам'яток середини III – IV ст. н.е. в Волго-Донському межиріччі, на Нижньому Дону та в Північному Надчорномор'ї, головною відмінною особливістю яких є поховання в Т-видній катакомбі, характерній північнокавказьким аланам, ставить перед науковцями нові дослідницькі завдання. Крім того, в цих комплексах були зафіксовані і відмінності як у поховальному обряді, так і в елементах матеріальної культури, що дозволило деяким дослідникам виділити окрему культуру, пов'язану з переселеннями частини північнокавказьких алан на північ і північний захід і формування алан-танаїтів письмових джерел...» (Олександр Пилипенко, Степан Черданцев, Ростислав Трапезов, Матвій Томілін, Марія Балабанова, «До питання про генетичний склад сарматського населення Нижнього Надволжя (дані палеогенетики)», <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-geneticheskom-sostave-sarmatskogo-naseleniya-nizhnego-povolzhya-dannye-paleogenetiki>);

«...тільки в слов'янсько-румунсько-грецькому обряді, як і в хорезмійському, слово «коляда» (colinda, qalandas) міцно пов'язується з назвою новорічної обрядової пісні та стає приспівом цієї пісні. Між Хорезмом і слов'янсько-румунсько-грецьким світом можна відзначити ще один, дуже важливий для нашого дослідження регіон, Західний і Північний Кавказ з народами, що населяють його та належать до православної церкви (грузини, абхази, осетини). У всіх цих народів поширені і обряд, і термін. В Абхазії «Каланда» або «Калинди» – назва новорічного обряду та обрядового хліба. У гурійців Васильєв день називається «каландоба...» (Сергій Толстов, «В зв'язку з історією хорезмійсько-козарських відносин», <http://groznejat.tripod.com/kalandas/>);

⁷⁰⁶ Насправді слов'янського юечжійського походження імені засновника Києва, – П.Д.

⁷⁰⁷ Коубара = Кавара – кавовий / коричневий, – П.Д.

⁷⁰⁸ Тобто з балтськими та слов'янськими рисами, – П.Д.

⁷⁰⁹ Тобто нащадків да-юечжі – слов'янськомовних хорезмійців юецзи, – П.Д.

«Поряд з представленою інформацією, є і додаткова: «рус і козар були однієї матері та батька. Рус шукав і знайшов місце собі, острів не великий і не маленький, з болотистим ґрунтом і гнилим повітрям. Місце те лісисте та важкодоступне, і ніколи жодна людина не досягала того місця». Наведена характеристика місця розташування руса цікава не тільки тим, що відображає етнічну спорідненість руса та козара⁷¹⁰, єдність південно-уральського походження⁷¹¹, але і те, що місце розташування «острова» – «смердюча» земля, яка перебуває в басейні р. Емби⁷¹². З іншого боку, цей опис наводить на думку щодо правоти Байєра та Шафарика, які вперше звернули увагу на те, що в стародавній мові індоєвропейців слово «рос» означає також озеро, багно, сире багнисте місце, яке пізніше в Надазов'ї назвуть «елем». «Острів» русів міг бути алегоричним позначенням їхнього ареалу в середовищі інших, оточуючих цей етнос народів» (Володимир Кожухар, «Русь, яка була: витоки, генезис, міграція», <http://www.kaliningrad.wie.su/WiE-en/soderzhanie.pdf>);

«Селища наддніпрянських слов'ян навіть в X ст. не покривали Надросся⁷¹³, а тим часом багато елементів Надроської культури ясно простежуються в слов'янських старожитностях цього часу. Природно припустити, що ця обставина є результатом масового проникнення носіїв культури⁷¹⁴ Надросся в слов'янське середовище⁷¹⁵. Антропологічні ж дослідження говорять, що «скито-сарматські» (тобто аланські / аські) риси, в фізичному вигляді київського населення стародавньої Русі, як міського, так і сільського, виражені настільки яскраво, що «ця подібність може бути витлумачена в плані неслов'янської приналежності⁷¹⁶ полян⁷¹⁷» [Алексеева Т.І., «Етногенез східних слов'ян за даними антропології». М., 1973. В кн.: «Слов'яни та Русь: Проблеми та ідеї: Концепції, народжені трьохсотлітньою полемікою, в хрестоматійному викладі»]. Про присутність в «русських»⁷¹⁸ дружинах київських князів численного іранськомовного контингенту⁷¹⁹ досить ясно свідчать іранські божества⁷²⁰ Хорс і Симаргл в язичницькому Пантеоні князя Володимира. Хочу звернути увагу на те, що легенда про полянську данину, виплачену козарам мечами, належить саме ясьському населенню Наддніпрянщини. Згадка меча, як характерного предмета озброєння скито-сарматських народів, простежується в писемних пам'ятках з часів Геродота. Тим часом археологічні дослідження в Середній Наддніпрянщині говорять про те, що меч «не має місцевих коренів в культурі попередньої доби» [Цеглярів А.Н., Медведєв А.Ф. «Озброєння // Давня Русь: Місто, замок, село». М., 1985. (Археологія СРСР). С. 320], а масове озброєння мечами східнослов'янських ополчень відбулося не раніше X ст., тобто тоді, коли Київське князівство вже позбулося данинної залежності від козар. Отже, легенда про данину мечами виникла у народу, що оселився в Середній Наддніпрянщині в VII – VIII ст. та з давніх пір сповідував культ меча. Цим народом могли бути тільки (слов'янськомовні, – П.Д.) аси. У світлі наведених вище антропологічних даних щодо фізичного вигляду «полян», ця гіпотеза має твердий ґрунт. Виникнення Наддніпрянської Русі стало тією справжньою зустріччю слов'янського та іранського світів⁷²¹, прелюдією до якої був тисячолітній період скито-сарматського панування в Північному Надчорномор'ї. З цього часу давньоруська культура відчуває

⁷¹⁰ Тобто таких же темно-червоношкірих, як і руси, каракозар, – П.Д.

⁷¹¹ Насправді східно-туркестанського походження, – П.Д.

⁷¹² Арсія / Арсанія / Артанія / *Гарданія / *Харутанія, в якій перебували військові дружини хорасміїв = хурусів = *гардів / гарудів / хоротів, або ж в гирлі / гортані р. Кубань, де перебували військові дружини готів-русів / гревтунгів / грутуннів = хорутан, – П.Д.

⁷¹³ Багнистого місця, що дало назву річці Рось, – П.Д.

⁷¹⁴ Насправді носіїв слов'янської сарматської / аланської культури, – П.Д.

⁷¹⁵ Насправді в кельтське та балтське середовище, – П.Д.

⁷¹⁶ Насправді некельтської та небалтської приналежності, – П.Д.

⁷¹⁷ Що були споконвічно слов'янськомовними, – П.Д.

⁷¹⁸ Гревтунгських / грутуннських = хорутанських і хорезміських / хвалиських = хурусських, – П.Д.

⁷¹⁹ Насправді слов'янськомовного контингенту, – П.Д.

⁷²⁰ Насправді слов'янські сарматські божества, – П.Д.

⁷²¹ Насправді, зустріччю кельтського та балтського світів зі слов'янськомовним сарматським світом, – П.Д.

сильний іранський вплив⁷²². Давньоруський словник рясніє словами іранського походження⁷²³ – «сокира», «хата», «шаровари» та ін. Через посередництво асів давня Русь ознайомила з вавилонськими та пергамськими мірами довжини та ваги, загальноприйнятими в сарматський період на всьому Передньому Сході, на Кавказі та у Північному Надчорномор'ї. Так, давньоруська «велика гривенка» або «руський фунт» відповідає вавилонській міні, а «пуд» – вавилонському таланту; пергамський «палець» дорівнює руському «вершку», а «крок» – «аршину» [Вернадський Г.В., «Стародавня Русь»]. Руське (українське, – П.Д.) нарідне мистецтво сприйняло багато іранських мотивів⁷²⁴. Найбільш яскравий з них – улюблений сюжет давньоруської вишивки: жінка на коні або між двома кіньми, під копитами яких, а також нагорі зображені по два знака свастики, – ймовірно, сонце в «верхній» та «нижній» півсфері небес. Шанування скитами Великої Матері відзначено ще Геродотом; цей культ був характерний і для алан. Давньоруські билини знають чимало випадків одруження київських витязів на богатиршах-«Поляницях», які виїжджають «в чисте поле полякувати, та шукати ж собі супротивничка». Причому, як правило, вони перевершують чоловіків-«супротивничків» силою, відвагою та бойовим мистецтвом. Ось Добриня тричі наїжджає на випадково зустрінуту в степу Поляницю Настасю, намагаючись збити її з коня ударами палиці по голові. На третій раз Настася, нарешті, звертає на нього увагу: «Думала ж, що руські комарики покушують, ажно руські богатирі поклацують!» А свою пропозицію одружитися з нею вона втілює в наступну форму: «Зроби зі мною заповідь велику, а не зробиш ти заповіді та великої – на долоню покладу, іншою зверху притисну, зроблю я так тебе з вівсяний млинець»...» (Сергій Цветков, «Сармати та слов'яни», http://zaist.ru/news/slavyane_v_antichnosti/sarmaty_i_slavyane/).

Споріднені полянам-русам слов'янськомовні північнокавказькі алани-торки (таркаси / черкаси – темні аси) неодноразово частково переселялися на нинішні землі України:

«Йдеться про одну з люстрацій (перепису, ревізії) Канівського та Черкаського замків, датовану 1552 р., де сказано: «Початок Черкасів і Канева. Від початку Черкасів і Канева відходи по всіх тих річках вільні були... ..бо князь великий Литовський Гедимін, завоювавши над морем Кафу та весь Перекоп і Черкаси П'ятигірські, та привівши частину Черкасів з княгинею їх, посадив їх там, де тепер Черкаси сидять, а Сніпородців посадив на Дніпрі у Каневі і, сидячи Сніпородці на Дніпрі у Каневі, передбачивши батьківщини свої по річках іншим Сіверським, уходити не стали» [Архів Південно-Західної Росії, 1886, с. 103]. Якщо врахувати, що Гедимін – великий князь литовський одноосібно правив з 1316 по 1341 рр., то виходить, що місто Черкаси було засноване у першій половині XIV ст. і своєю назвою завдячувало народу кавказького походження... До цього слід додати, що у лютому 1560 р. князя Д. Вишневецького було призначено Іваном IV воєводою у черкасів, куди московський цар відправив православних місіонерів. Д. Вишневецький успішно впорався з цією місією – черкаси прийняли православ'я⁷²⁵, а на дочці одного з князів Черкаських – Марії (до хрещення – Кученії) Темрюківні був одружений другим шлюбом сам цар [Запорізька січ]. Відомо також, що після 1560 р. Д. Вишневецький, невдоволений ставленням до нього Івана IV, повертається на Запоріжжя із відданими йому українськими та донськими козаками, а також черкасами з племені Жане [Дмитро Байда-Вишневецький]. ...академік Ф.І. Шміт зазначив, що церковне мистецтво Стародавньої Русі мало свої витоки не в Константинополі, а в Північно-Західному Кавказі [Шміт, 1919]. Крім того, Л.І. Лавров підкреслив, що існують «загальні риси в архітектурі найстаріших храмів Києва та Чернігова, з одного боку, та синхронних храмів Абхазії (особливо Моквінського) – з іншого» [Лавров, 1961]. ...Л.І. Лавров більш детально зупинився на багатьох аспектах цієї проблеми. Він, зокрема, наголосив: «Окремі риси побуту населення

⁷²² Насправді ж, вона відчуває сильний слов'янський сарматський вплив, – П.Д.

⁷²³ Насправді давньослов'янського сарматського походження, – П.Д.

⁷²⁴ Насправді слов'янських сарматських мотивів, – П.Д.

⁷²⁵ Насправді ж, вони православними були і значно раніше, – П.Д.

Київської Русі мали місце у побуті кавказьких народів. Наприклад, адиги⁷²⁶, подібно до Святослава та запоріжців, носили на голові оселедці, про що свідчили Юліан у XIII ст., Інтеріано у XV ст. і російський мандрівник 1890 р.» [Лавров, 1961]. Дослідник також наголосив на спільних рисах у будівельній техніці українців та адигів Північно-Західного Кавказу [Лавров, 1961]. Він також звернув увагу на одяг: «Відомо, що ряд елементів старовинного одягу українського козацтва (жупан, кунтуш, шапка «кабардинка» тощо), а також селянського (наприклад, постолі) має аналогії у старовинному одязі кавказьких горян, грузинів та вірмен» [Лавров, 1961]. Л.І. Лавров також наголосив, що важкий український плуг має аналогії з адигейським [Лавров, 1961]. Дослідник пояснював дані збіги різними чинниками, не виключаючи при цьому можливості міграції окремих груп кавказького населення на територію України в минулому» (О.Б. Бубенок, «Деякі паралелі у матеріальній культурі населення української Наддніпрянщини та Півн.-зах. Кавказу», <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171978/09-Bubenok.pdf?sequence=1>).

Вочевидь, слов'янськомовних північнокавказьких аланів витіснили зі своїх земель козарські кавказці разом зі східними курдськими племенами, що були переселені козарами з Вірменії безпосередньо до території Аланії або ж персами до сучасної території Південної Осетії (в останньому випадку з метою підтримки ними перського військового гарнізону, що охороняв «Дар'яльські ворота» до Закавказзя):

«Середньовічний грузинський історик Леонтій Мровелі, що жив, як вважає більшість дослідників, у XI ст. і користувався давньою історичною письмовою традицією, називає пращурів осетин «козарами». Як було показано ще в минулому столітті, під «козарами» давньогрузинських хронічок насправді ховаються скити⁷²⁷, а ім'я «козар» в даному випадку є лише анахронізмом... Як пише Мровелі, в перший же свій похід цар скитів («козар») перевалив через Кавказькі гори та підпорядкував собі народи Закавказзя. Синові своєму Уобосу він виділив землю від р. Ломекі (Тереку) на сході до західних меж Кавказу, разом з бранцями з Вірменії (Сомхиті) та Східної Грузії (Картлі). «І оселився тут Уобос⁷²⁸. Нашадками його і є овси. Це і є Осетія (Овсеті), яка (територія) була частиною спадку Кавказу». Отже, згідно з Мровелі, осетини є прямими нащадками скитів⁷²⁹, що включили в свій склад також бранців з Вірменії та Східної Грузії. Непрямим доказом справжності цього генетичної зв'язку може служити, зокрема, позначення давньогрузинськими літописами етнонімом овси (осетини) як скитів, сарматів і аланів, так і сучасних осетин» (Ю.С. Гаглоїті, «Алано-Георгіка», <http://www.iriston.com/nogbon/news.php?newsid=1236>);

«Під 515 р. коміт Марцеллін говорить про напад гунів-сабірів на регіони Вірменії та Малої Азії. Ромеї намагалися змовитися з гунами, залучити їх на свою сторону, так як нанесений ними збиток важко відчувався провінціями... Таким чином, з відносною впевненістю можна говорити про те, що в епоху Анастасія (до 518 р.) Каваду довелося вести боротьбу на північних кордонах своєї імперії і не тільки на схід від Каспію, але і на західному його березі, на Кавказі. Боротьба ця велася і дипломатичним шляхом та з залученням військової сили. Прокопій Кесарійський стверджує, що саме Кавад опанував «Каспійськими воротами» після смерті Амвазука, «родом гуна». Останній пропонував передати охорону воріт ромеям, але Анастасій, нібито, не сподіваючись на військову силу, відмовився від цього, а Кавад прогнав дітей Амвазука та захопив ворота. Факт цей можна віднести до 507 або 508 рр., бо Прокопій повідомляє про нього до того, як була закінчена споруда фортеці Дари. Погоджуються з цим свідченням дані сирійської хронічки, яка повідомляє, що Кавад наполегливо вимагав від ромеїв суму в п'ять кентенаріїв золота, яке

⁷²⁶ Насправді, лише аланська шляхта адигів – князі [адиг. «пши»] та уздені [адиг. «уерк»], – П.Д.

⁷²⁷ Чого насправді не могло бути, бо царські скити паралати були індійцями (можливо, бгригами / фригійцями) чи навіть кельтами (можливо, бригантами [лат. Brigantes]), а зовсім не іранцями, а скитське протонароддя взагалі було переважно фінськомовним, – П.Д.

⁷²⁸ Разом також і з курдськими бранцями, – П.Д.

⁷²⁹ Насправді ж, осетини є прямими нащадками козарських кавказців і бранців курдів, – П.Д.

він отримував в якості оплати утримання перських військ, що оберігали ворота від гунів» (Н. Пігулевська, «Сирійські джерела з історії народів СРСР», <https://www.klex.ru/151q>; https://www.koob.ru/pigulevskaya_n_v/syrian_sources_history).

І це добре узгоджується як з тим, що антропологічно неоднорідні курди вважають також і осетинів нащадками своїх пращурів, так і зі значною подібністю між чоловічими та жіночими черепами середньовічних пращурів осетинів, а також і наявністю у осетинів і у курдів талишів як іранського, так і кавказького компонента в матрилинійній частині їхнього генофонду:

«Краніологічна характеристика. При описі черепної коробки як в чоловічій, так і в жіночій серіях, слід в першу чергу відзначити значну величину поперечних розмірів. В обох групах значення поперечного діаметра потрапляють в категорію великих величин (146,3 і 143,2 мм), тоді як для інших двох діаметрів характерні середні значення величин. Таким чином, ми можемо характеризувати черепи як помірно брахікранні за черепним вказівником, ортокранні за висотно-подовжньому, тапейокранні в жіночій і метріокранні в чоловічій серіях за висотно-поперечному вказівниками. Лоб в чоловічій і у жіночій серіях широкий за абсолютною величиною (100,3 і 98,1 мм) і середньоширокий щодо поперечного діаметра (за лобно-поперечним вказівником). Довжина основи черепа в чоловічій серії середня (102,5 мм), в жіночій – велика (99,3 мм). Детальні показники форми зводу (хорди та дуги) – середні. Форма черепної коробки за вертикальною нормою характеризується переважанням овоїдної форми та її брахікранного варіанту сфеноїдної: 81,5% в чоловічій серії, 70,9% в жіночій. Для жіночих черепів характерно також значне поширення сфеноїдних форм (20,8%), непритаманних чоловічим черепахам... В цілому черепи серії з Верхньої Кобані представляються нам типово європеїдними. Звертає на себе увагу значний розвиток поперечних розмірів, особливо поперечного та вилицьового діаметрів, а також розмірів фізіологічно корельованих з ними. Слід зазначити, що подібність між чоловічими та жіночими черепами досить велика. У зв'язку з цим статеві діагностика за черепами дуже ускладнена... Керуючись принципом найбільшої інформативності та достатньої потужності, нами були відібрані для порівняння такі серії: серія з могильника у станиці Змійська (Північна Осетія), серії з аланських могильників Дуба-Юрт (Чечня) та Чир-Юрт (Дагестан) – дані могильники характеризуються катакомбним обрядом поховання і аланським виглядом інвентарю, зокрема кераміки, серії з могильників Верхньосалтівський та Зливкинський – ці могильники, хоча і відносяться до іншого регіону (Наддоння), в культурному відношенні мають аланський вигляд, а також серії з могильників Харх (Північна Осетія) та Сіоні, які вважають належними місцевому гірському населенню. Для порівняння бралися тільки чоловічі черепи, бо жіночі серії чисельно недостатні. При порівнянні можна бачити істотну відмінність матеріалів з Верхньої Кобані від черепів з могильників Дуба-Юрт і Верхньосалтівський, причому особливо сильно розрізняються серії за черепним вказівником (80,6 на черепах з Верхньої Кобані і 72,4 і 75,3 – на дуба-юртських і верхньосалтівських черепах) і вилицьовим діаметром (137,1 на верхньокобанських і 132,8 та 131,3 – на дуба-юртських і верхньосалтівських черепах). Найбільшу близькість верхньокобанська серія виявляє з матеріалами з могильників, приписуваних місцевому населенню: Сіоні та Харху... Серія з Мощової Балки відрізняється більшою відносною масивністю діафізів, а осетинська – більшою довгоногістю, на що вказують індекси пропорцій. Нерозробленість питання про фактори та характер мінливості довгих кісток утримує нас від будь-яких остаточних висновків. Можна лише з твердою впевненістю сказати, що висока довжина та масивність кісток всіх трьох серій передбачає близькість до сучасних представників кавказької типу, для яких характерні високий зріст і масивність скелета» (Олексій Тихонов, «Середньовічне населення Північної Осетії [за матеріалами могильника Верхня Кобан]», https://journal.iea.ras.ru/archive/1990s/1994/no3/1994_3_062_Tikhonov.pdf);

«Патрилинійна частина генофонду талишів представлена 9 гаплогрупами Y-хромосоми – P-M45, R1-M173, Rlala-M17, R2-M124, F-M89, G-M201, J2-M172, I-M170.

Частоти гаплогруп Y-хромосоми у талишів виявляються в межах частот, зазначених у порівнюваних народів Кавказу, Передньої та Середньої Азії, за винятком гаплогрупи **R1-M173**, частота якої у талишів є вищою. Велика частина батьківських ліній (80%) у талишів представлена трьома гаплогрупами – **R1-M173**, **J2-M124** і **F-M89**... За оцінками генетичних відстаней, розрахованих на основі даних про поліморфізм мтДНК, найближчими до популяції талишів виявилися іранськомовні етноси – курди, перси та осетини, тобто матрилінійна частина генофонду талишів несе яскраво виражений «іранський» компонент. Проте, «кавказький» компонент в матрилінійній частині генофонду талишів виражений досить чітко, бо в просторі генетичних відстаней кавказькі народи розташовані компактною групою в безпосередній близькості від талишів. Положення талишів в просторі генетичних відстаней по маркерами Y-хромосоми демонструє їхню близькість до деяких народів як Кавказу, так і Передньої та Середньої Азії. Так, талиші близькі до вірмен, кумиків, туркмен, мазандаранців, гілянців, турків, тобто до народів різної лінгвістичної та географічної приналежності. Це дозволяє зробити припущення про змішаний склад патрилінійного генома талишів. За матрилінійною та патрилінійною частинами генофонду талиші зближуються з гілянцею і мазандаранцями, з якими їх об'єднує спільне походження» (Асадова Первін Шамсаддін кизи, автореф. дис. «Генетична характеристика талишів Азербайджану за даними про поліморфізм мітохондріальної ДНК, Y-хромосоми та імунно-біохімічних маркерів», <https://www.dissercat.com/content/geneticheskaya-kharakteristika-talyshei-azerbaidzhana-podannym-o-polimorfizme-mitokhondrial>);

«Субклад **R1a1a7-M458** був виявлений лише серед черкесів та шапсугів. Ця гаплогрупа має середню частоту на Кавказі всього 5%, але була виявлена у 20% черкесів⁷³⁰ та у 22% даргинців⁷³¹, двох груп із протилежних частин Кавказу» (Генетика народів. Адиги [черкеси], <https://blog.genotek.ru/adyghes>).

На пізні іранізування населення Північної Осетії вказує і відсутність на її території стародавніх іранських топонімів:

«Цікавим є той факт, що значна кількість географічних назв на території Осетії легко тлумачиться сусідніми кавказькими мовами. Це є свідченням та результатом тривалих та інтенсивних зв'язків у галузі господарства, побуту, матеріального та культурного життя осетинського народу з навколишніми кавказькими народами. Наприклад, на території Північної Осетії понад 120 географічних назв пояснюються адизькими, вайнахськими та картвельськими мовами» (Є.Б. Бесолова, Про «Словник лексичних спільностей етнокультурного ареалу Анатолія-Кавказ-Іран», <https://cyberleninka.ru/article/n/o-slovar-leksicheskikh-obschnostey-etnokulturnogo-areala-anatoliya-kavkaz-iran>).

Царі у алан називалися давньоукраїнською мовою «алдар / *валдар» – володар:

«У розділі 10-му своєї праці Костянтин (Багрянорідний, – П.Д.) говорить про народи, яких можна було б використати проти козар у випадку війни між останніми й Візантійською імперією. «...Також і правитель Аланії, оскільки дев'ять регіонів Козарії перебувають поруч із Аланією, ...може, якщо захоче, розорити їх, завдавши тим самим чимало шкоди й руйнувань козарам, оскільки саме із цих дев'яти регіонів Козарія черпає свій добробут і процвітання». У наступному, 11-му розділі, Костянтин говорить, що правитель Аланії може також напасти на козар, коли ті перебувають на шляху до Саркелу. Оскільки Саркел був побудований у 833 р., розділ 11-й, мабуть, описує ситуацію пізніше цієї дати, тоді як розділ 10-й відбиває ситуацію до 833 р. Згадування Саркелу є знаменним, оскільки він був побудований, щоб перешкоджати нападам русів на Козарію. Таким чином уявляється цілком ймовірним, що в розділі 11-му руси розглядаються як можливі противники козар, і розгляд цього розділу додає аргументів на користь припущення, що правитель Аланії може бути ідентифікований як руський каган. У ті часи, коли писав

⁷³⁰ Тобто готоаланський субклад виявлено лише у тих адигів, що є генетичними нащадками аланів і яких осетини тому-то і називають асами; у самих же осетинів цей субклад взагалі не виявлено, – П.Д.

⁷³¹ Тобто цей субклад виявлено у тих даргинців, що є нащадками слов'янськомовних каракозар, – П.Д.

Костянтин, Київ уже став більш значимим руським центром, аніж Тмуторокань, а оскільки Костянтин приділяв чимало уваги Русі, у ряді інших розділів своєї праці він, можливо, зволів упустити назву «Русь» у розділах 10-му та 11-му, у яких йдеться про азовську територію, щоб уникнути плутанини. Назва Аланія використовувалася в цих розділах скоріше як географічний, а не етнографічний термін. Отже, якщо колись Козарський каганат мав потужні міста-фортеці переважно на південному сході, там, де його потенційним противником був Арабський халіфат, то в 30-х рр. IX ст. Козарія змушена була створити ціною територіальних поступок за допомогою візантійських військових інженерів і будівельників на північно-західних кордонах досить потужну для свого часу систему оборони, здатну стримувати натиск потужного сусіда – носіїв волинцівської культури. Ареал цієї культури поширювався на все Дніпровське лівобережжя. У районі Києва волинцівські пам'ятки відомі й на Правобережжі (між нижніми течіями рік Росі й Тетерева). На північному сході племена волинцівської культури поступово розселилися також у басейні Середнього Дону й на Верхній Оці. Коріння волинцівської культури виявляються і в Середньому Надволжі, де в IV – VII ст. існувала іменьківська культура, формування якої було обумовлено міграцією великої групи населення із Черняхівського ареалу у зв'язку з гунською навалою. Наприкінці VII ст. у результаті розселення в Середньому Надволжі кочових орд болгар основна маса слов'ян іменьківської культури змушена була залишити ці землі й повернутися в Наддніпрянщину, де й склалася волинцівська культура» (Віталій Чечило, «Київський каганат чи Київська Русь?», <https://maidan.org.ua/arch/hist/1112777771.html>);

«Коли цар Абас почув цей наказ, зібравши вірменську кінноту, з'явився до річки Кури і розташувався табором проти табору Бера⁷³²...» (Степанос Таронський [Емін], [https://ru.wikisource.org/wiki/Всеобщая_история_\(Степанос_Таронский;_Эмин\)/Книга_3._Часть_1](https://ru.wikisource.org/wiki/Всеобщая_история_(Степанос_Таронский;_Эмин)/Книга_3._Часть_1), «Загальна історія»).

Цікаво, що Абу Хамід ал-Гарнаті (1130 р.) відрізняє дві самостійні мови аланську⁷³³ та аську⁷³⁴ як від тюркської, так і від перської мов:

«Цей емір читав під моїм керівництвом «Задовільну книгу» ал-махам з фікху; а він – хай помилює його Аллах! – говорив на різних мовах, таких, як: лакзанська, і табаланська, і філанська, і закаланська, і хайдакська, і гумікська, і сарірська, і аланська, і аська, і заріхкаранська, і тюркська, і арабська та перська. У мене на заняттях були присутні люди з цих нарідностей, і він пояснював [зміст цієї книги] кожній нарідності на її мові...» (Абу Хамід ал-Гарнаті, «Ясний виклад деяких чудес Магрибу», <http://www.vostlit.info/Texts/rus4/Garnati/frametext1.htm>).

Але ж сильний аланський вплив відбувся не лише на раніше не слов'янське населення України, Скандинавії та взагалі всієї Європи, а і на народи Козарії та Північного Кавказу і у тому числі і на лезгин, вірмен, чеченців (нахче / нохчій), осетин та народи Грузії, у яких дуже багато прадавніх лексичних запозичень зі слов'янської (алано-української) мови кавказьких аланів:

«Так, є вказівка перського автора XIII ст. Фахр ад-Діна Мубаракшаха про запозичення козарами писемності у русів⁷³⁵. Однак насправді деякі написи на речах, знайдених в козарських селищах, зроблені аланською мовою⁷³⁶, інші – аланським письмом тюркською мовою (Турчанинов Г.Ф. Пам'ятки писемності та мови народів Кавказу та Східної Європи. Л., 1971). Отже, аланську та «руську» мови в Північному Надчорномор'ї часто сприймалися як синоніми... У поемі Нізамі Гянджеві «Шах-Наме» (XII ст.)

⁷³² Аланський князь Ап'хазів Бер / Бар, вочевидь, «Верховний» – від алано-української лексеми «беріг / берг» – верх; укр. «бараліжний» – «той, що рухається не самостійно, тобто верхи на чомусь», – П.Д.

⁷³³ Вочевидь, алансько-українську мову черкасів-жанінців і черкаських узденів адигів, – П.Д.

⁷³⁴ Можливо, кавказько-слов'янсько-перський піджин, на ґрунті якого врешті-решт і утворилася осетинська креольська мова, – П.Д.

⁷³⁵ У хросів / ґрунтунів чи навіть у споріднених їм хурусів / хорасмів з Хорезму, – П.Д.

⁷³⁶ Тобто північнокавказькою словінською мовою, якою спілкувалися алани та каракозарські племена, – П.Д.

згадуються «руські бійці з аланів і арків⁷³⁷». Нарешті, сирійський письменник XIII ст. Бар Гебра розшифрував термін «ар-рус» наступним чином: слов'яни, алани, лезгини...» (Сергій Цветков, «Таврійська Русь», http://zaist.ru/news/tavrisheskaya_rus/tavrisheskaya_rus/);

«Можна без коливань констатувати близькість географічного середовища пращурів слов'ян і вірмен з відповідною екологічною зоною (зокрема, збіги назв тварин і в ботанічних позначеннях). Даний висновок, заснований на лінгвістичному матеріалі, підкріплюється і екстралінгвістичними (зокрема, етнографічними) даними. Генетична спадкоємність проявляється в цілому ряді спільних рис культової ролі рослин, що відображаються у вірменській та слов'янській мовних традиціях і що має велике значення як для етно- та палеолінгвістики, так і для етногенезу та ранньої передісторії вірмен і слов'ян» (Людвіга Сараджева, «Порівняльно-типологічне дослідження індоєвропейської ботанічної термінології у давньовірменській та слов'янських мовах», https://archive.org/stream/B-001-004-138/etymology1979_djvu.txt);

«Досліджуваний в нашій роботі матеріал дозволяє вважати, що основна маса найбільш ранніх запозичень, що міцно увійшли в словниковий склад нахських мов, зобов'язана своїм походженням індоєвропейським мовам, зокрема, слов'янським. Вплив індоєвропейської лексики на нахську був, мабуть, не тільки найбільш раннім за часом, але і найбільш сильним за дією в процесі формування словникового складу нахської мови... За геофізичними ознаками до території контактування слід відносити в основному гористу місцевість (Північний Кавказ, Крим, Карпати, Балкани)... Деякі слов'янські лексеми, які традиційно відносять до запозичень зі «скитської», ймовірно, є запозиченнями з нахських мов... Багато класичних іранізмів, на яких ґрунтується висновок щодо іранськокомовності скитів, при найближчому розгляді їх такими не є... Лінгвістика, топоніміка та етнографія свідчать про те, що між Східним Прикарпаттям, Дніпровсько-Дністровським басейном і Північно-Західним Кавказом з давніх-давен існували найтісніші і широкі зв'язки (Кобичев, 1973). Про широкі зв'язки карпато-дунайського світу з Північним Кавказом пише В.І. Козенкова. За її словами, між культурами двох цих регіонів так багато спільного, що цю спільність «навіть чи можливо задовільно пояснити тільки регулярними контактами мінового характеру. Слід вести мову і про якісь етнічні включення» (Козенкова, 1980)... В лексико-граматичному відношенні в слов'янсько-нахських ізоглосах (сходженнях, – П.Д.) представлено 35 іменників, 18 прикметників і 26 дієслів... Встановлено значну схожість фонетичних систем... Незважаючи на те, що дієслова в загальнотеоретичному плані – одна з найменш проникних галузей лексики, в слов'янських і нахських мовах нами виявлено близько тридцяти дієслівних ізоглос. Серед них 8 дієслів звучання, 7 дієслів трудової діяльності, 4 дієслова з семантикою горіння і 7 «різних» дієслів, що головним чином позначають рух. Для порівняння можна вказати на те, що серед 500 перських запозичень в лезгинській мові немає жодного дієслова (Ефендієв, 1997)... Кількість і якість ізоглос свідчить про тривалі та інтенсивні слов'янсько-нахські зв'язки з найдавніших часів. Неспроможна точка зору, яка вважає, що контакти чеченської мови з російською представляють пізніший етап в історії чеченської лексики дожовтневого періоду і що всі контакти вайнахів із зовнішнім світом відбувалися неодмінно за посередництва тюрків або алано-осетин... Отримані результати, безумовно, дають додаткову аргументацію гіпотези Вацлава Поляка щодо слов'янсько-кавказької мовної спілки. Серйозним аргументом на її користь є, на наш погляд, не стільки загальна кількість слов'янсько-нахських словникових подібностей, на цілий порядок переважаючих розглянуті В. Поляком зближення, скільки власне дієслівні ізоглоси, які з'являються зазвичай при змішуванні мов. Важливою обставиною в плані сказаного є також збіг у досліджуваних мовах деяких граматичних явищ, таких, як класні визначники..., спосіб вираження дієслівної дії..., чергування голосних кореня... серед розглянутої лексики розділу переважають характеристики гористого ландшафту. Це означає, що зона взаємодії

⁷³⁷ Аорсів – іншого аланського племені, що мешкало в провінції Хорезма Арсанії; вочевидь, це хуруси / хорасмії – нащадки слов'янськокомовних гутіїв / юєцзи / да-юєчжі, – П.Д.

слов'янських мов з нахськими, скоріше, представляла гірську або передгірську місцевість, ніж рівнинну. З регіонів, що відповідають таким геофізичними характеристиками, можна назвати Північний Кавказ, Крим, Карпати та Балкани. Однак найбільш вірогідною з усіх зазначених територій в якості регіону ймовірної взаємодії слов'янських і нахських мов, насамперед, слід виділити зі зрозумілих причин Північний Кавказ⁷³⁸. Такий висновок, на наш погляд, підкріплюється й окремими слов'янсько-дагестанськими ізоглосами⁷³⁹...» (Арбі Вагапов, дис. «Нахсько-слов'янські лексичні ізоглоси»,

<https://www.dissercat.com/content/nakhsko-slavyanskije-leksicheskie-izoglossy>);

«На думку В.І. Абаєва, «особливо численні та значні ізоглоси (лексичні сходження / збіги, – П.Д.), що зв'язують осетинську зі слов'янськими мовами. Тут ми маємо не тільки лексичні, а й деякі важливі граматичні зв'язки, що вказує на особливу тривалість і інтимність контактів». Наприклад, осет. «*tajan*» примикає до ст.-сл. «*tajo*», укр. «танути», і на індоіранському ґрунті корінь **ta-* не розпізнається. Інший приклад: ос. «*taɣxon*» – «обговорення, судилище» невіддільне від ст.-сл. «*tlk*», укр. «толк, тлумачити». Має паралелі в литовській, германських, давньоіндійській, хеттській, можливо – етрусській, але іранських відповідників не відзначено. Інше слово, осет. «*kuɣ*», зіставляється з елементом «*kuɣ*» в українській: курносий, кирпатий, куций, крайти («обрізати»). Слово в осет. «*kurd*» – коваль В.І. Абаєв зближує з давньоруським «к'рчі»⁷⁴⁰» (Надія Ніколаєва, «Індоевропеїзування Кавказу за даними лінгвістики та археології»,

<https://cyberleninka.ru/article/n/indoeuropeizatsiya-kavkaza-po-dannym-lingvistiki-arheologii>;

<https://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/his/16/image/16-119.pdf>);

«Важливі дані про мовні контакти племен «скитського світу» з пращурами слов'ян зафіксовані в осетинській мові – спадкоємниці скито-сарматських діалектів⁷⁴¹. В осетинській виявлені характерні подібності з низкою індоєвропейських мов Європи – балтськими, германськими та деякими іншими. Збіги зі слов'янською, як зазначає В.І. Абаєв, який досліджував ці подібності, значно перевершують сепаратні зв'язки осетинської з будь-якою іншою індоєвропейською мовою» (Г.М. Бонгард-Левін, Е.А. Грантовський, «Скити і слов'яни: мітологічні паралелі», <http://historylib.org/historybooks/B-A--Timoshchuk-Drevnosti-slavyan-i-Rusi/21>; <https://bookin.ucoz.ru/load/17-1-0-5558>);

«Виявилося, що в осетинській мові містяться ізоглоси (мовні відповідності), зовсім чужі «іранськомовному» світу. Зв'язків з такими південними індоєвропейськими мовами, як грецька та вірменська (територіально близьких іранському ареалу!) взагалі не виявлено. Зате виявилися зв'язки осетинської з мовами народів Північної Європи та Сибіру – з германськими, латинською, балтійськими (литовською), давньосибірською мовою тохарів і головне, зі слов'янськими! Більш того, виявилося, що зв'язки осетинської (передбачуваного релікта скитської мови) зі слов'янською мовою набагато значніші, ніж з мовами інших європейських народів⁷⁴²... Отже, осетинська мова виявляє сліди глибоких зв'язків, перш за все, зі слов'янськими мовами! Власне, глянувши на сучасну географічну мапу, дивуватися цьому не варто: найближчими сусідами осетин є якраз слов'яни-росіяни; але з цього випливає дуже важливий висновок: те ж саме було і раніше, в самий період формування осетинської мови⁷⁴³...» (Юрій Петухов, Ніна Васильєва, «Велика Скитія», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111142.htm>; <https://www.lit-yaz.ru/literatura/17523/index.html?page=15>);

⁷³⁸ На якому мешкали слов'янськомовні алани / аси та каракозари, – П.Д.

⁷³⁹ Наприклад, лезг. «кака», укр. «коко» – яйце, – П.Д.

⁷⁴⁰ Можна порівняти також з укр. «криця» – сталь; «криця» – свіжа брила вивареного з чавуну заліза, що йде під величезний водяний молот, для віджимання, проковки та обробки в смугове та інше залізо, – Даль.

⁷⁴¹ Насправді іранських діалектів, бо скити та сармати були не іранськомовними, а переважно відповідно фінськомовними та слов'янськомовними, – П.Д.

⁷⁴² Вочевидь, через мешкання пращурів осетинів поряд зі слов'янськомовними каракозарами та аланами, а також з їхніми нащадками черкасами, – П.Д.

⁷⁴³ Тільки раніше це були, все ж таки, не ослов'янені росіяни, а сарматські та аланські племена, що принесли слов'янську мову до Північного Кавказу з Північно-Східного Китаю, – П.Д.

«Грамматичні осетинсько-слов'янські ізоглоси (збіги, – П.Д.) виражаються в утворенні перфекта за допомогою превербів, як в осетинській, так і в слов'янських мовах... Із загальних осетино-слов'янських мітологом дослідниками згадані аналогії сюжетів про велетня Мукара з «нартського епосу» та Святогора зі слов'янських билин. Число аналогій може зрости за рахунок залучення паралелей з українсько-російських чарівних казок. Перш за все, це повне відтворення початку першої легенди про Нартів в казці про Жар-Птицю, Івана-царевича та Сірого Вовка. В саду Нартів, розповідають осетинські (і адигейські, – П.Д.) билини, росла яблуня, на якій дозрівало яблуко, від якого залежало життя Нартів, але птах із золотим оперенням повадився красти це яблуко. Два брата стали вартувати сад і підстрелили птицю. За її слідом вони доходять до моря, де мешкає Володар вод Донбеттир. Птах виявляється його дочкою. Один з братів спускається в царство Донбеттира та рятує царівну, віддавши їй її оперення. Ця частина легенди становить кілька змінений зміст другої російської⁷⁴⁴ (первинно алансько-української, – П.Д.) нарядної казки про Морського царя та Василину Премудру, в якій говориться, що Іван-царевич викрадає оперення Василини Премудрої, щоб заручитися її підтримкою. Третій сюжет пов'язаний з наказом Дзерасси, дочки Донбеттира, своїм синам вартувати її могилу три дні. Через невиконання наказу відбулося народження Сатани, чарівного пса та народження чарівного коня. У російській казці⁷⁴⁵ «Сивко-Бурко» чарівний кінь є нагородою Івану, молодшому синові, який виконує наказ батька та сторожить могилу три дні. Четвертий сюжет в «нартському епосі» пов'язаний з Сосланом, Великим нартом, який доскакує на своєму чарівному коні до літаючої вежі, де мешкає Дочка Сонця, та одружується з нею. У казці «Сивко-Бурко» Іван виконує аналогічну задачу та одружується на царівні з вежі. П'ятий сюжет пов'язаний з одруженням іншого Великого нарта, Хамиця, на дочці Донбеттира, яка змушена переховуватися в жаб'ячій шкірі, або в черепащачому панцирі. Глузування Сирдона (заздрість, злі підступи) змушують її покинути чоловіка. У українсько-російській нарядній казці «Царівна-жаба» заздрісники спляють жаб'ячу шкіру царівни, що призводить до подальших лихих пригод Івана-царевича та царівни-жаби. Шостий сюжет «нартського епосу» про чарівне військо, яке виходить або з Чорної гори, або з морських глибин, мають відображення в російській казці⁷⁴⁶, обробленій нашим великим поетом А.С. Пушкіним⁷⁴⁷, про військо, що «з вод чередою виходить ясних, і разом з ними дядько їх морський»... Дані археології, лінгвістики (дані картвельських і осетинської мов), мітології показують, що в Центральній Європі та на Північному Кавказі в давнину мешкали племена, що є спорідненими за матеріальною культурою, за мовою, та які мають схожі релігійно-мітологічні системи» (Надія Ніколаєва, «Етнокультурні процеси на Північному Кавказі в III – II тис. до н.е. в контексті давньої історії Європи та Близького Сходу», <http://saunje.ge/index.php?id=1856&lang=ru>);

«І, подібно до того як Тапаті, всупереч з прямим змістом свого імені, більше світить, ніж гріє, сліпуче блищить, але не пече, можна думати, що і Табіті – якщо не в її функціях Гестії, то в її відносинах з людьми – був притаманний не тільки жар, але і блиск; цю рису виявляє епітет (w) асугухс, стає власним ім'ям Табіті на останньому етапі її існування, коли вона перетворилася в художній образ. Такі скитські та осетинські дані, які, не маючи відношення до маздеїстського Ірану, примикають до індійського⁷⁴⁸ фольклору про Сурью і його дочку та підтверджують старовину цього фольклору; кольчуга, подарована Сонцем своєму зятю Сибалцю, нагадує панцирі – вроджену приналежність Сурьї та його сина Карни; дочка Сонця Ацирухс, яку шукає та отримує в дружини Сослан, відповідає Тапаті,

⁷⁴⁴ Первинно алансько-української, – П.Д.

⁷⁴⁵ Насправді в алансько-українській казці, як і в багатьох інших казках, запозичених росіянами (Юрій Вінничук, «Як у України Колобка поцупили», <http://tsn.ua/analitika/yak-v-ukrayini-kolobka-pocupili.html>), – П.Д.

⁷⁴⁶ Насправді в алано-українській казці, – П.Д.

⁷⁴⁷ Великим компілятором, що переважно запозичував літературні сюжети у інших народів, – П.Д.

⁷⁴⁸ І давньоалансько-українського фольклору, – П.Д.

що випромінює світло і яку шукає та отримує дружиною Самварана» (Жорж Дюмезіль, «Скити та нарти // Тапаті, Табіті, Ацирухс», <http://ebook.yap.az/pdf/oDBszcR3xG>; http://apsnyteka.org/452-Dumezil_skify_i_narty.html);

«Однак насторожує те, що кабардинський сюжет про Дракона нагадує більше не слов'янського Змія Горинича, а далекосхідного Дракона. Не варто забувати, що до адигів на Кавказ він міг потрапити не від слов'ян, а від тюркськомовних кочівників, які могли принести його з глибин Азії⁷⁴⁹. Як бачимо, багато сюжетів із героїчного циклу Стародавньої Русі мають чимало спільного серед зразків нартського епосу народів Північного Кавказу, насамперед осетин та черкесів: боротьба витязів із велетнями; спроба героїв досягти неба; добровільне одруження жінки з героєм; лікування хворої жінки за допомогою кинджалу; боротьба витязя із драконом; пожвавлення померлої за допомогою чудодійного зілля тощо. Дослідники вже давно намагалися пояснити існуючі фольклорні паралелі. ...великі збіги між давньоруським та осетинським фольклором можна пояснити тим, що, відповідно до широко відомого факту, у VIII – X ст. по сусідству з сіверянами на берегах Сіверського Дінця вздовж північно-західного кордону Козарського каганату мешкали алани, які мали північнокавказьке походження⁷⁵⁰. Відомо також, що після середини X ст. частина цих аланів переселилися в середовище мешканців півночі. Про це можуть свідчити спостереження антропологів, згідно з якими в післякозарський час серед слов'ян-сіверян з'явилися носії особливого доліхокранного антропологічного типу⁷⁵¹, поширеного раніше в лісостеповому Наддонні. Що ж до великих збігів у фольклорі східних слов'ян і адигів, то це можна пояснити тим, що у XI ст. на Північно-Західному Кавказі поруч із землями адигів-касогів⁷⁵² існувало Тмуроканське князівство. Як зазначалося, дані давньоруських літописів свідчать, що у 1022 р. разом із тмуроканським князем Мстиславом на землі Південної Русі переселилися касоги. Проте досі залишається проблематичним визначення напряму запозичень багатьох сюжетів» (О.Б. Бубенок, «Адиги в Північному Надчорномор'ї», ekmair.ukma.edu.ua > [Bubenok_Adyhy_v_Severnom_Prychernomore](#));

«Ось що пишуть з цього приводу антропологи В.П. Алексеев і Ю.В. Бромлей: «Середньовічні алани відрізнялися від осетин настільки сильно, що різниця між ними відповідає різниці між крайніми варіантами європеїдної раси»... «З факту давнини та автохтонного формування кавказького типу вже був зроблений висновок, що осетини є нащадків місцевих етнічних груп, що населяли центральний Кавказ з глибокої давнини. Та обставина, що тип цей представлений у народів в основному картвельської, нахських і аваро-андо-дідойських мовних сімей, свідчить про те, що місцеві етнічні групи говорили на одній з місцевих кавказьких мов. Серйозні морфологічні відмінності між аланами та сучасними корінними мешканцями Осетії, відсутність специфічної подібності між ними та сарматами не дають можливості прийняти гіпотезу, згідно з якою пращурами осетин були іранськомовні народи. Як примирити ці факти, що твердо встановлені антропологією та не викликають сумнівів, з іранськомовністю осетинського народу? Єдине задовільне пояснення полягає в тому, що ми допускаємо перехід пращурів осетин з місцевої кавказької на іранську мову на якомусь відрізку їхньої історії. Всі інші пояснення не витримують критики з точки зору антропологічних фактів. Перехід пращурів осетин – місцевих племен, які говорили на кавказьких мовах, на іншу мову – мову прийшлого населення – не поодинокі подія в історії народів Північного Кавказу. З аналогічним процесом ми стикаємося при розгляді походження балкарців і карачаївців – теж типових представників кавказької типу...» [В.П. Алексеев, «Історична антропология та етногенез // Антропологічні дані та походження осетинського народу»]... До аналогічного висновку на

⁷⁴⁹ Але ж з глибин Азії цей сюжет до кабардинців і адигів принесла все ж таки їхня слов'янськомовна аланська шляхта – уорки / уздені, – П.Д.

⁷⁵⁰ А раніше і «черняхівське» українське походження, – П.Д.

⁷⁵¹ Кавказького маскутського – сакомасагетського, а можливо і половецького доліхокранного типу, – П.Д.

⁷⁵² Точніше поруч із землями пращурів шляхти їх – слов'янськомовних аланів-торків і готів-касогів, – П.Д.

основі аналізу об'єктивних генетичних даних прийшов і генетик І. Насідзе...» (Хусейн Чокан, «Популяційна генетика про проблему походження осетинського етносу», <http://vchechne.ru/archive/index.php/t-3008.html>);

«Черепи, вивчені В.В. Бунаком, дозволили йому зробити висновок про те, що переважаючим антропологічним типом населення ущелин Північної Осетії XVI – XVII ст. був понтійський, тобто відмінний від того, що притаманний сучасним осетинам. Серія ж із розкопок Б.А. Куфтіна, на думку її дослідника М.Г. Абдушелішвілі, «явно не відповідає нашому уявленню про кавказькі типи взагалі та про осетинів зокрема». Хоча автор і не заперечує її подібності з іншими сучасними кавказькими групами. До цієї точки зору, що вважалася переконливою, схиляється і А.В. Шевченко. Він вважає, що дігорців і іронців за ознаками, що характеризують форму мозкової коробки, та шириною обличчя можна порівняти з адигами, тобто представниками іншого, ніж осетини, антропологічного типу. Особливості цих черепів такі, що змушують або засумніватися в приналежності склепів, звідки походять черепи, пращурам осетин, або визнати значне збільшення ширини обличчя та голови у сучасних осетин протягом двох останніх століть в результаті розширення кола шлюбних зв'язків через зворотне переселення на рівнину. Висловлені іншими авторами сумніви в можливості співвіднесення особливостей склепових черепів з Осетії з особливостями будови голови та обличчя сучасних осетин В.П. Алексеевим не беруться до уваги... Таким чином, обличчя у середньовічних осетин⁷⁵³ було значно вужчим, ніж обличчя у сучасних і середньовічних балкарців і хевсурів. Не відзначаються склепові черепи «дігорців» і «іронців» і значним рельєфом. У всякому разі, за даними В.П. Алексеева, черепи натухайців, шапсугів і абхазів за ступенем розвитку надбрів'я перевершують черепи «іронців» і «дігорців»⁷⁵⁴. Ще одна характерна риса склепових черепів – це їхня відносно невелика висота від базіону, що не типово для горян Кавказького хребта. Однак ця особливість залишається поза увагою дослідників. До недавнього часу єдиним матеріалом, який підтверджував гіпотезу щодо брахікранії та широколицьості місцевого населення і мав аналоги з брахікранним матурізованим варіантом, що виділяється у складі сучасних осетин, була невелика серія (4 чоловічих і 3 жіночих черепа) з кам'яних ящиків Херха в Дар'яльській ущелині. Більшість же відомих середньовічних серій з території Північного Кавказу походить з могильників, що належать (слов'янськомовним, – П.Д.) аланам, які широко розселилися на теренах нинішніх Кабардино-Балкарії, Черкесії та Північної Осетії... Зіставлення досліджуваної серії з сумарними серіями з пізньосередньовічних склепів Осетії, які, як уже було сказано, вважаються безпосередніми пращурами осетин, іронців, дігорців і туалцьців, показує її суттєву відмінність від них, а також від того краніологічного комплексу, який звичний кавказькому типу. Дзівгиські черепи відрізняються меншими розмірами мозкової коробки та лицьового скелету, а також пропорціями його, особливо значні відмінності від осетин-туалцьців. У цьому ж напрямку йдуть відмінності і від черепів зі Змійського могильника: дзівгиські черепи дещо менші, з більш вузьким і низьким обличчям і, що особливо важливо, з низьким черепом. Найбільшою мірою ці черепи близькі до черепів з аланських могильників Західної Аланії, зокрема з-під скельних навісів на річках Уруп і Велика Лаба, а з більш пізніх – зі склепів Гізельдонської ущелини та дещо менше – Куртатинської... Проблема формування антропологічних особливостей сучасних осетин аж ніяк не зводиться до проблеми походження кавказького антропологічного типу. З великою часткою ймовірності можна сказати, що переважаючим антропологічним типом населення Аланії і Північної Осетії до моменту утворення алано-осської нарідності був понтійський. Антропологічні особливості похованих в дзівгиських і осетинських склепах, що датуються не пізніше XVIII ст., свідчать про значний вплив аланського компонента на формування фізіономічних особливостей осетин, які жили два століття назад» (М.М. Герасимова,

⁷⁵³ Точніше у слов'янськомовних аланів-торків = таркасів / черкасів, – П.Д.

⁷⁵⁴ Тобто, насправді черепи не «осетин», а пращурів черкас, що мігрували пізніше на терени України, – П.Д.

«Палеоантропология Північної Осетії в зв'язку з проблемою походження осетин», https://journal.iea.ras.ru/archive/1990s/1994/no3/Gerasimova_1994_3.pdf);

«В IV – VIII століттях н.е. у центральному Передкавказзі мешкали та активно розвивалися кілька різних племінних об'єднань алан, що відрізнялися одне від одного елементами культури і, зокрема, деталями поховального обряду та інвентарем⁷⁵⁵. Ці племінні об'єднання співвідносяться з місцями мешкання народів, відомих за літературними даними як «алани», «аш-тігори», «дігори» та «авсурки» [Коробов, 2009]. «Алани» асоціюються з археологічними пам'ятками верхів'їв Кубані, «аш-тігори» – з пам'ятками Кисловодської улоговини, «авсурки» локалізуються на території сучасної Інгушетії та центральної частини Чечні, «дігори» – співвідносяться з археологічними пам'ятками Кабардино-Балкарії та Північної Осетії. Тільки на околицях Кисловодська – Кисловодської улоговини відкрито та вивчено 146 ранньосередньовічних аланських укріплень [Коробов, 2012]. До середини VIII століття в Кисловодській улоговині фіксується згасання функціонування аланських катакомбних могильників. Цей процес асоціюється з міграцією частини північнокавказьких алан у лісостепову зону Донецько-Донського міжр'ччя та подальшим формуванням Салтівсько-Маяцької культури [Афанасьєв зі співавт., 2015]... Європеоїдний компонент чоловічої вибірки виявляє подібність із мезобрахікранными серіями з міських могильників Салтівсько-Маяцької культури та сарматами Надволжя та Наддоння [Батієва, 2002]... Вивчення палеоантропологічних матеріалів аланських могильників дає уявлення різноманітності морфологічних типів серед представників носіїв однієї культури на початкових етапах її розвитку. Наприклад, поодинокі добре збережені чоловічі черепи, поховані в ранньосередньовічному (кінець II – перша третина VII ст. н.е.) аланському могильнику Брут 2, розташованому на території правобережного району республіки Північна Осетія-Аланія, є 2 різних морфологічних типа. Перший – масивний, з великими розмірами мозкової коробки та широким обличчям, а другий – з довгою та вузькою черепною коробкою, вузьким та дуже низьким обличчям, коротким та середньошироким носом [Герасимова у співавт., 2009]. Неподалік від могильника Брут 2 розташована ще одна пам'ятка – Бесланський могильник ранньоаланського часу, датований кінцем II – початком IV ст. н.е. Чоловіча вибірка з цього могильника представлена тринадцятьма черепами різної збереженості та характеризується великим розмахом значень більшості основних розмірів. Середні значення групи характеризують вибірку як таку, що володіє середнім поздовжнім, малим поперечним і великим висотним діаметрами. ...до VII століття н.е. за палеоантропологічними матеріалами, що походять з могильників з території Кавказу, спостерігається морфологічна різноманітність місцевих груп населення, на які накладаються морфологічно неоднорідні ранньоаланські серії» (Н.Я. Березіна, автореф. дис. «Ранньосередньовічне населення Центрального Кавказу за даними антропології (на прикладі вивчення могильника Мамісондон)» <https://istina.msu.ru/dissertations/146764735/>);

«Певна близькість кераміки Пастирського городища із салтівською відзначалася багатьма фахівцями. У літературі висловлювалася думка також про антропологічну близькість салтівців та полян. Сам собою цей факт значний, передусім, оскільки салтівці (що буде сказано нижче) у багатьох джерелах називалися «русамі», і це явно був один із видів «русів», згадуваних східними джерелами. Але ці спостереження викликали сумніви та заперечення: салтівці ближче до аланського населення Північного Кавказу. Проте й культурні та етнічні контакти між Наддніпряниною та салтівцями були, мабуть, досить значними. У цьому плані має певний інтерес уточнення: з якими саме групами салтівців контактувало населення Наддніпрянини? Справа в тому, що до периферії салтівської культури примикав і регіон Надазовської Русі. Виділяючи специфічний регіон «давніх русів», Б.А. Рибаків підкреслював їхні південні, надчорноморські зв'язки та і не оминав західноєвропейських аналогів. «Старожитності русів, – зазначав він, – це особисті убори

⁷⁵⁵ І більшість з яких, що були мезобрахікранными, мігрувала в різні часи до Північного Надчорномор'я (алани-тибарени = тиверці) та в Наддоння (алани-торки = поляни-руси), – П.Д.

воїнів та їхніх дружин, що мешкали на кордоні степу та пов'язані сталими та міцними зв'язками з боспорськими містами, з південними різноплеменними військовими спілками, полем діяльності для яких були степові простори Надчорномор'я, Північного Кавказу Дунаю, рівнини Ломбардії, Середньої Франції та Іспанії. Стародавності русів⁷⁵⁶ (хурусів = хоросан = koroško = хорутан = грутуннів / гревтунгів, – П.Д.) за своїм характером дуже близькі до речей передмеровінгського стилю Західної Європи, що пояснюється, зрозуміло, не готським чи лонгобардським походженням наддніпрянських фібул та поясних наборів, а давно доведеним формуванням цього стилю в Наддніпрянщині... Розквіт Надчорноморської Русі має місце у VIII – IX ст., де на початку X ст. порівняно висока осіла культура Криму та Надазов'я гине, мабуть, під натиском печенігів. Багато поселень запустіють, хоча на деяких життя продовжить до XI ст. (насамперед уздовж східного узбережжя Криму та у прилеглому узбережжі Азовського моря). Мабуть, тоді ж руси опиняються на службі у різних володарів Кавказу та у Візантії. Ймовірно, брали участь вони й у походах на Каспій, хоча «найіжджений» шлях туди був у салтівських аланів-русів. Притиснутим до моря росам нічого не залишалось, як підкоритися кочівникам, або шукати нових місць для поселень. Якесь частина їх виявляється і в Наддніпрянщині. Принаймні, в Наддніпрянщині є і археологічні, і антропологічні ознаки, що ведуть до Надчорномор'я та Наддоння. У літературі висувалася думка і про прямий зв'язок салтівців та полян в антропологічному відношенні. Але може йтися лише про змішування різних за походженням груп. Прибульці, певне, були тут лише втікачами. Але вони приносили з собою культурні традиції, для яких тут був певний ґрунт...» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», https://statehistory.ru/books/Apollon-Kuzmin_Nachalo-Rusi-Tayny-rozhdeniya-russkogo-naroda/22; <https://flibusta.club/b/221162>; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi>);

«Цей погляд базується, насамперед, на вивченні поховальних старожитностей, представлених похованнями в катакомбах, що співвідноситься з поховальною практикою середньовічних алан. Виходячи з цього вважається, що аланські племена, мабуть, масово заселяють Кисловодську улоговину в середині V ст. н.е. і зникають із неї⁷⁵⁷ в середині VIII ст. н.е., коли їх змінює населення, що практикує обряд поховань під скельними навісами⁷⁵⁸ [Кузнецов, 1962; Ковалевська, 1984; Афанасьєв, Руніч, 2001]» (Д.С. Коробов, «ГІС-моделювання сільськогосподарських угідь епохи раннього середньовіччя у Кисловодській улоговині», <https://www.archaeolog.ru/media/periodicals/agis/AGIS-6/Korobov/page1.html>);

«Особливо показовими у цьому плані можуть бути артефакти матеріальної культури, пов'язані з побутовими особливостями народів регіону у минулому. Дослідники вже давно звернули увагу на те, що матеріальна культура населення української Наддніпрянщини та черкесів Північного Кавказу має чимало спільних рис, але пояснювали цей факт по-різному. Так, ще у першій половині XIX ст. на подібність одягу, житла та антропологічного типу українців Наддніпрянщини та черкесів вказав О.І. Ригельман. У XIX ст. А.Ф. Шафонський звернув увагу на схожість стародавньої монументальної архітектури південних українців та черкесів. Він також відзначив в обох народів однакові елементи одягу – шапки, черкески тощо. На початку XX ст. Федір Кіндратович Волков наголосив на спільних рисах у будівельній техніці українців та адигів. Зазначені дослідники бачили у цих паралелях результати міграції кавказьких народів на територію України в минулому, але не могли визначити час таких міграцій» (О.Б. Бубенок, «Адиги в Північному Надчорномор'ї», https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ; [ekmair.ukma.edu.ua](https://www.ukma.edu.ua) > [Bubenok_Adyhy_v_Severnom_Prychernomore](https://www.ukma.edu.ua));

«...У 14 столітті, коли черкаси до тутешніх місць з Кабарди прийшли, в князівстві Курським, під врядуванням татар, зібравши безліч зброю, слободи населили та

⁷⁵⁶ Хурусів = хоросан = koroško = хорутан = грутуннів / гревтунгів, – П.Д.

⁷⁵⁷ Мігрують з неї до Надчорномор'я в нижню Наддніпрянщину та до Наддоння, – П.Д.

⁷⁵⁸ Вочевидь, прашури осетин, – П.Д.

крадіжками промишляли, але через багацько на них скарг татарським баскаком на Дніпро переведені та місто Черкаси вони збудували, яке дотепер у тому ж місці й тією ж самою назвою називається, що перебуває на правому березі річки тої, нижче міста Канева, от чому все козацтво та вся Малоросія потім черкасами найменувалися, а зовсім не козарами... Що ж до козар, від яких запоріжці думали бути, звідкіля і які люди були, та чи можуть козаки своє походження від них мати наступними з ними коловоротностями, оголошує ясно нам взята з грецьких літописців, російська Четья-Мінея, оповіданням своїм в місяці травні в 11 день, що козари, яких греки козарами, римляни ж газарами називали, був нарід скитський⁷⁵⁹, мови слов'янської. Країна їхня була поблизу Меотичного озера, яке і Мертвим морем називалося (нині ж Азовським іменується)...» (О.І. Рігельман, «Літописна розповідь про Малу Росію та її нарід і козаків взагалі // Різна думка козаків про походження своє», <http://litopys.org.ua/rigel/rig02.htm>);

«Ми помітили, що більша частина царських будинків (шинків) близько Вороніжа заселена була черкасами⁷⁶⁰. Люди ці дуже охайні та так само охайно утримують і свої будинки, взагалі вдачі вони веселі та живуть досить приємно, бавлячись завжди грою на скрипці та інших струнних інструментах. Такі музиканти зустрічалися нам у всіх будинках його величності до самого маєтку, або замку, князя Олександра. Вони відразу ж починають свою музику, як тільки хто-небудь приїде до них, і продають тут же мед і горілку; між ними є і жінки, які надають проїжджим різні послуги. Одяг у них особливий, зовсім не схожий на російський, особливо одяг жінок. Звичайне плаття жінок становить сорочка, підв'язана поясом, навколо якого пришивається смугаста тканина, що висить до самих ступень ніг на кшталт спідниці. Навколо голови у них пов'язана біла хустка, і частина підборіддя у них також пов'язана. Один кінець вказаної хустки витончено якимось пов'язаний з одного боку голови, а інші кінці його бувають особливим чином розпущені...» (Корнелій де Бруїн, «Подорожі до Московії», <http://www.vostlit.info/Texts/rus6/Bruin/frameset4.htm>);

«Чоловічий одяг черкасів такий самий, як у ногайців, тільки їхні шапки іноді ширші, та їхній верхній одяг, грубий плащ з овечої шкіри, зав'язується у ший шнурком, і оскільки він не настільки просторий, щоб закрити все тіло, вони повертають його навколо залежно від вітру та погоди. Чоловіки їх набагато приємніші, ніж ногайські, і жінки вкрай добре складені, з надзвичайно прекрасними рисами обличчя, привабливим чистим кольором шкіри, прекрасними чорними очима, які разом з їхнім чорним волоссям, що звисає двома локонами з кожного боку обличчя, надають їм дуже приємного вигляду. Вони носять чорний чепчик на голові, вкритий прекрасною білою накидкою, пов'язаною під підборіддям... Їхня мова спільна з сусідніми татарами, хоча їхні керманічі знають і російську мову» (Пітер Генрі Брус, Мемуари (1692-1757), «Кавказ. Європейські щоденники XIII – XVIII століть», http://apsnyteka.org/646-kavkaz_evropeiskie_dnevnik_i_xiii-xviii_vekov_108-201.html);

«Що за КУБАНСЬКІ КОЗАКИ в X ст.? Невже козаки (касак) = адигейці, як безсоромно пишуть деякі «коментатори»? Чому з такими зусиллями вони намагаються «поширити» малі народи Кавказу на північ, «заселити» ними російські степи? Етнічно ізольовані народи гір завжди утворюють спільноти, що є адаптованими до особливого природного середовища, і в інших умовах не живуть. Кавказькі народи не могли бути «маджусі», як араби іменували іранських зороастрійців, а також русів і слов'ян – носіїв арійської релігії. І чим могла вразити арабів зовнішність адигейців, що майже нічим не відрізняється від їхньої власної? Настільки сильне враження на них здійснювали не адигейки, а кубанські козачки⁷⁶¹... Алани передкавказьких степів є ні хто інші, як руси-алани, а кубанські «касаки» ... є просто кубанські козаки. Тобто два великих автономних регіони Козарського каганату, не рахуючи дніпро-донських полян і сіверян, були заселені

⁷⁵⁹ Насправді сарматський, – П.Д.

⁷⁶⁰ Слов'янськомовними аланами-торками / таркасами – українцями північнокавказького походження, – П.Д.

⁷⁶¹ Нащадками яких є саме довгоногі та чорноволосі українки, – П.Д.

русами⁷⁶². Але є всі підстави вважати, що слов'янсько-руське населення становило основу взагалі в усіх регіонах каганату» (Юрій Петухов, Ніна Васильєва, «Евразійська імперія скитів [сарматів / аланів, – П.Д.] // Руська Козарія», [http://www.e-reading.club/chapter.php/1002353/29/Vasileva_Nina - Evraziyskaya imperiya skifov.html](http://www.e-reading.club/chapter.php/1002353/29/Vasileva_Nina_-_Evraziyskaya_imperiya_skifov.html)).

На відміну від східно-північнокавказьких мов у західно-північнокавказьких мовах дуже мало стародавніх індоєвропейських запозичень (дивіться, наприклад, Сергій Старостин, «Індоєвропейсько-північнокавказькі ізоглоси», http://apsnyteka.org/1476-starostin_s_trudy_po_jazykoznanju.html). Адигейська мова була вже самодостатньою, коли слов'янськомовні алани-торки стали шляхтою у її носіїв. І тому аланам майже нічим було збагатити адигейську мову. До того ж вони приховували свою мову від пересічних адигів, щоб ті не розуміли про що говорить поміж собою їхня нечисленна шляхта. Саме це і зберегло чистоту адигейської мови. Якщо в ній і є якісь слов'янські запозичення, то вони нечисленні та є переважно більш пізніми, бо проникли в неї не від алан, а від російських загарбників.

Наявність же в українській та в адиго-черкеських мовах слов'янської аланської лексики ще ніким не досліджена через хибне уявлення про іранськомовність кавказьких аланів. Наприклад, аланське походження може мати таке слово як «чагарь / чагарник», бо ад. «чъыг» – дерево. Адигейське слово «мытгыр» – «рослий, високий» можливо походить від слов'янського «матьорий».

Ад. «куаш» – куш, «маркЮ» – малина; «смородин» – смородина, «къамыл» – комиш, «бжьэ» – бджола, «ны» – «ненька, мати», «нэнэжь» – «ненька матері чи батька», «ты, ятэ» – «тато, батько», «тэтэжь» (каб. «дадэ») – «дід, дідусь», «делэ» – «телепень, дурень», «жъоркъ» – «жар, спека», «къарэ» – карий, «лъапэ» – «лапа, стопа, підніжжя [гори]», «мазэ» – місяць, «къуачІэ» – кут, «чылэ» – село, «пхъэІаш» (випадіння приголосної «л») – плуг (д.-київ. «плугъ»), «къужъы» – груша, «стэчан» – стакан (д.-київ. «достоканъ»), «піу, пів» – пиво, «ощхы» – дощ, «шичешин / шикешина / скрипкэ» – скрипка. Діалектне ад. «къартоп» – картопля. Ад. g^wərx [Абдоков 1973] / «гурыгъ» – шкворень (споріднене з алансько-укр. «голка»; прасл. *jьbgьla). Убихське «хате» (i'q'atc'3-y) – жито теж може мати аланське походження.

Ад. «цЫфы» (випадіння приголосної «л»), рос. «человек» – людина.

Ад. «шэ», каб. «пшэр» – жир.

Ад. «дагэ» – жир (можливо споріднене з д.-чес. «dahněti» – «тліти, горіти» та слвн. діал. «dēgnem, dēgniti» – «горіти, випускати духа» [Плетершник])

Ад. «куп» – «група, гурт», «купышху» – натовп, тоді як укр. «купа» – «велика кількість», пол. «кура» – «велика кількість, натовп», блг. «купът», срб.-хрв. «куп» «з'їзд, збори».

Ад. «отэр» / *[г]отэр – «зграя, гурт», тоді як укр. «отара» / *[г]отара – «стадо овець».

Ад. «темен» – «болото, плавні», тоді як укр. «твань» – «в'язке болото, бруд, рідке багно». «Надвір вийдеш – дощ та твань, та туман непроглядний» [Панас Мирний, III, 1954] (Академічний тлумачний словник [1970–1980], <http://sum.in.ua/s/tvanj>).

Ад. «чэрэз», блг. «череша» – вишня, тоді як укр. «черешня» – «світла вишня».

Ад. «зэндэлэ чъыг», каб. «хуэрэджэ е хуэрэджей» – «абрикосове дерево», тоді як укр. «жерделя» – дика абрикоса / дзендзар (<https://uk.wikipedia.org/wiki/Абрикоса>).

Ад. «роз», блр. «ружа», бсн. «гуџа», чес. «gůže» – «роза, троянда».

Ад. «къэрабэ» – кульбаба, вочевидь, є вторинним утворенням «на основі початкового *кульбава з прасл. *[kulьbava (květьka)] «схильна до загинання (округлості) квітка» (пор. укр. [кульба́стий] «горбатий, загнутий»), де *kulьbava – жін. р. прикметника *kulьbavъ, похідного від «kuliti» – гнути (укр. [ку́лити])» (<https://goroh.pp.ua/Етимологія/кульбаба>).

«...В.Ф. Горленко, окрім уже зазначених збігів у матеріальній культурі українців та черкесів, наголосив і на інших рисах: «широке поширення в українців, як і у мешканців

⁷⁶² Пращурами саме українців, а не росіян, – П.Д.

Кавказу, звичаїв побратимства»; «наявність у запоріжців «черкеського» сідла» і тощо. Звернув увагу дослідник і на таку деталь: «Відоме на Лівобережжі слово «чукати» (дітей), тобто, граючи з ними, ритмічно качати їх уздовж вертикалі на кшталт руху вершника при верховій їзді в сідлі, має загальний корінь з адизьким словом «цикію»...» (О.Б. Бубенок, «Адиги в Північному Надчорномор'ї», https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ;_ekmair.ukma.edu.ua > ; [Bubenok_Adyhy_v_Severnom_Prychernomore](https://www.academia.edu/40260809/АДЫГИ_В_СЕВЕРНОМ_ПРИЧЕРНОМОРЬЕ;_ekmair.ukma.edu.ua)).

Мають місце також і грузинсько-давньоукраїнські лексичні відповідності (див.: Г.А. Клімов, «Кілька картвельських індоєвропейців», http://www.ruslang.ru/etymology_1979), що теж вказують як на тривале перебування стародавніх слов'ян на Північному Кавказі, так і на їхню участь в етногенезі сванів (5% гаплогрупи **R1a**) слов'янськомовних аланів.

Не виключено, звичайно ж, і те, що стародавні слов'яни забезпечили своїм суперстратом не тільки пратохарську, пратюркську та континентальну праяпонську (пуйоську) мови, а все ж таки й мову адигів:

«Збереглася легенда, записана В.О. Потто, що всю місцевість і всі розливи поблизу гирла Кубані займало колись хегатське плем'я, що було найближчим до володінь кримських татар, а на південний схід від них мешкали жанінці – сильний і страшний для сусідів нарід, який виставляв до 10 тисяч чудових вершників. Жанінське плем'я було колись на Кавказі сильним і могутнім, різко відрізнялося від інших черкеських племен своєю сміливістю, гордістю, духом незалежності та полум'яним характером. Жанінці⁷⁶³ сповідували майже не з перших століть нашої ери християнську віру та говорили слов'янською мовою. Власне це були не черкеси, а кубанські «черкаси» (темно-червоношкірі нащадки готів-тетракситів і аланів-торків таркаси, – П.Д.), давнє і сильне слов'янське плем'я, черкаське козацтво, про яке будемо говорити нижче. Хегатці та жанінці протягом декількох століть з відчайдушною завзятістю відстоювали свою віру та незалежність; частина їх раніше, в X, XI і XII ст., переселилася на Дніпро, а інші врешті-решт загинули в нерівній боротьбі з ворогами: залишки їх в сімдесятих роках XVIII ст. були винищені чумою. Запоріжці на їхньому місці знайшли лише кілька бідних хатин, розкиданих на Кара-Кубанському острові. Про християнство давніх кубанських черкасів свідчать збережені досі численні руїни храмів, шанованих, як святині, не тільки нинішніми черкесами-християнами, але навіть і мусульманами... Герберштейн на початку XVI ст. і досвідчений місіонер Крижанич, родом з Кرواتії, що об'їздив за часів Олексія Михайловича всю Росію і навіть перебував близько 15 років на засланні в Тобольську, позитивно стверджують, особливо останній, що Кубанські Черкаси – слов'яни і що богослужіння у них відбувається слов'янською ж мовою» (Євграф Савельєв, «Історія козацтва з найдавніших часів до кінця XVIII століття», <http://passion-don.org/history-1/chapter-9.html>);

«Коли збираються, при настанні осені, зі своїми співучасниками, в набіги князі та шляхта⁷⁶⁴, вони спілкуються, бажаючи приховати зміст своїх промов від інших, абсолютно своєрідною мовою, званою ними «такобза»⁷⁶⁵ і що не має ніякої схожості з черкеською, але народу не дозволяють говорити цією мовою. З усіх авторів тільки Рейнеггс [Reineggs, II, 248] наводить кілька прикладів цього жаргону, який, цілком можливо, являє яку-небудь оригінальну мову⁷⁶⁶ та доводить, що в черкеському народі є різні елементи і що князі та шляхта – прибульці, що укорінилися тут силою та хитрістю [Jean Potocki. Voyge, etc., t. I, 168]...» (Фредерік Дюбуа де Монпере, «Історія черкеської нації», http://apsnyteka.org/648-dubua_frederic_de_monpere_puteshestvie_vokrug_kavkaza.html);

⁷⁶³ Жане, жаней – жуни / гуни, – П.Д.

⁷⁶⁴ Уорки / уздені, – П.Д.

⁷⁶⁵ *Даксоба – «східна, *токсоланська / роксоланська»; снскр. «daksa», лтс. «dekstera», тадж. «дуруст» – «право, права, східна», – П.Д.

⁷⁶⁶ Вочевидь, аланську слов'янську мову, – П.Д.

«Вони відразу визначають за зовнішнім виглядом стародавніх черкесів, прізвища яких ніколи не змішувалися з чужою кров'ю, та відрізняють їх від прізвищ, які з'явилися тут пізніше. Справжні, природні черкеси⁷⁶⁷ добре складені, стрункі та красиві, мають виразне обличчя та гордий вигляд; нечистокровні ж, навпаки, зовсім схожі на татар і в них неможливо виявити й натяку на шляхетську гордість... Внаслідок того, що черкеську мову неможливо передати ніяким алфавітом і вона не може бути ясно та правильно переданою за допомогою якої-небудь іншої мови, кабардинці користуються татарською мовою, та користуються нею і для листування. Але вони мають секретну або таємну мову⁷⁶⁸, на якій між собою говорять тільки князі та шляхта, а простий нарід не наважується говорити цією мовою, навіть якщо і розуміє її. ...черкеси, або кабардинці, якщо розглядати в цілому, добре складені та сильні, енергійні, невтомні, активні, горді, добре поведуться зі зброєю як верхом, так і пішки. Вони голять голову та бороду, відпускають довгі вуса та ретельно доглядають за ними. Острів Кизил-Таш, утворений двома рукавами Кубані, називається зараз Тамань; Страбон називав його Сіракене⁷⁶⁹» (Якоб Рейнеггс, «Загальний історично-топографічний опис Кавказу»,

<https://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Kavkaz/XVIII/1760-1780/Reineggs/text3.htm>);

«Черкеська шляхта, тобто уорки-лицарі, складає найбільше п'яту частину, а на думку деяких знаючих росіян, мабуть, тільки десяту частину численного народу адиге... Тільки ці уорки та ще більш шляхетні представники княжих домів (пщи) можуть претендувати з повним правом на далеко поширену чутку щодо черкеської краси» (Моріц Вагнер, <http://adygi.ru/index.php?newsid=456>; <https://ru.pinterest.com/pin/1848--11751649013835124/>);

«Герберштейн Сигізмунд – австрійський барон (1486 – 1566). У рр. 1517 та 1526, був послом Німецького імператора у Московії. Свої враження описав у трактаті «*Regum Moscovitorum Commentarii*», де згадує П'ятигірських Черкас, християн, які говорили слов'янською мовою та в його час мешкали на Кавказі: «Цей нарід, сподіваючись на неприступність своїх гір, не чинить послух ні Туркам, ні Татарам. Росіяни стверджують, що це християни, що вони живуть незалежно за власними законами, а церковну службу виконують за грецьким обрядом слов'янською мовою, якою вони власне і користуються головним чином у житті»...» (О.І. Скрилов, Г.В. Губарев, «Козачий історичний словник-довідник» // Герберштейн», <https://kazak.academic.ru/372/ГЕРБЕРШТЕЙН>);

«Наша давня історія поки що відновлена тільки в схемі і тому не раз видається у спотвореному вигляді, іноді через незнання, а частіше за національними міркуваннями чужих нам істориків. Разом з тим, непохитною залишається стара точка зору, викладена в етнографічній праці професора Московського університету Е.Ф. Зябловського (Загальна географія Російської імперії. М. 1807, ч. 3) і в підручнику російської географії К.І. Арсеньєва, де козаки вказуються в якості особливого слов'янського народу, що займає частину Росії, поряд з пануючими росіянами та підкореними поляками» (О.І. Скрилов, Г.В. Губарев, «Козачий історичний словник-довідник» // «Козаки», <http://www.cossackdom.com/enciclopedic/k.htm>);

«На початку ХХ ст. видатний російський лінгвіст-кавказознавець Л.Г. Лопатинський звернув увагу на ряд суфіксів російської мови, які збігаються з відповідними суфіксами адиго-черкеських мов, наприклад, «ко» в адизькій «син»⁷⁷⁰ і ряд інших (пор. українські прізвища типу Лисенко, дослівно «син лисого», Ткаченко – «син ткача», Шевченко – «син шевця» та ін.; пор. також топоутворення: Київщина, Полтавщина та інші при адизькому «щи» – «місце, округа, стоянка»). Підводячи підсумок свого дослідження, Л.Г. Лопатинський писав: «На мою думку, між черкеським і російським, і особливо південноруським (читай українським, – В.К.) «ко» існує історичний зв'язок» (Л.Г. Лопатинський, «Суфікси російської мови. Вплив кавказьких мов на їхнє утворення», в кн.:

⁷⁶⁷ Тобто черкаси, – П.Д.

⁷⁶⁸ Можливо, близьку до староукраїнської готоаланську чи каракозарську мову, – П.Д.

⁷⁶⁹ Островом сіраків = ціркас, – П.Д.

⁷⁷⁰ А в японській мові «ко» – «дитина; маленька річ», – П.Д.

«Збірник матеріалів для опису місцевостей та племен Кавказу», вип. 31. Тифліс, 1902). Наведені лексеми Л.Г. Лопатинський вважав запозиченнями з кавказьких мов, але, скоріше, це прояв впливу стародавньої загальноєвропейської⁷⁷¹ на кавказькі, в даному випадку адизькі мови...» (Веніамін Кобичев, «У пошуках праатьківщини слов'ян», <https://www.klex.ru/14f7>).

Отже чорноволосі та брахикранні українці, що мають чоловічу Y-ДНК гаплогрупу **R1a1a7 / R1a1a1g** (субклад **M458**, що присутній і у адигів) і прізвище з суфіксами -енко або -енко (ст.-англ. «ing», люксембург. «jong», грец. «γιο / γιός», адиг. «кьо», кабард. «кьюэ», снскр. «sūnu», англ. «son», фриз. «soan», нідерл. «zoon», укр. «синку» [клич. відмінок] – «син, синок»; япон. 子 / -ко – «дитина, син, маленький», снскр. «kana» – маленький) з великою достовірністю є нащадками саме північнокавказьких аланів-торків / таркасів / черкасів, що майже всі поступово мігрували до України чи асимілювалися іншими кавказцями. Бо присутність основних гаплогруп сучасного населення Північного Кавказу у українців є дуже незначною:

«В українських популяціях дуже рідкісні варіанти гаплогруп **G-M201** та **J-M304**, що характерні для народів Кавказу. Субгаплогрупи **G-P303**, **G-P16**, **J1-M267*** та **J2-M67***, що досягають високих частот у кавказькому регіоні (Rootsi et al., 2012; Balanovsky et al., 2011; Дибірова та ін., 2010), менше 4% чоловічих родоводів в Україні (табл. 1). До того ж, альтернативним джерелом для **G-P303** та **J2-M67*** може бути шлях «Близький Схід – Балкани – Північне Надчорномор'я», що ще більше знижує потенційний кавказький внесок та вказує на відсутність генетично ефективних міграцій із цього регіону. Це вступає в деяке протиріччя з археологічними даними (що вказують на найтісніші зв'язки населення Північного Кавказу та Північного Надчорномор'я) і даними антропології про роль понтійського (західно-кавказького) антропологічного типу у формуванні антропологічних особливостей українців та південних росіян» (О.М. Утевська, А.Т. Агджоян, О.В. Балановська, Л.О. Атраментова, О.П. Балановський, «Витоки формування українського генофонду за даними щодо Y-хромосоми», [http://seriesbiology.univer.kharkov.ua/ukr/18\(2013\)/pdf/87.pdf](http://seriesbiology.univer.kharkov.ua/ukr/18(2013)/pdf/87.pdf)).

Але ж, якщо темношкірим кавказьким аланам-торкам (італ. «тарк-асам» / черкасам) дійсно була притаманна українська чоловіча Y-ДНК гаплогрупа **R1a1a7 / R1a1a1g**, то протиріччя не виникає, і тому принципово можливим було навіть і переселення їх на терени України:

«Таким чином, зникнення аланів із Підкавказької рівнини вже за часів хана Берке можна пояснити не винищенням і не вигнанням аланів на Захід, а чітко продуманою політикою монгольської верхівки поступового переселення аланів з Північного Кавказу в надчорноморські степи. У результаті, на Північному Кавказі назавжди була ліквідована загроза аланського сепаратизму, а в степах Північного Надчорномор'я дуже швидко з'явилося нове економічно активне населення... На жаль, існує помилкова думка, що етнонім «черкас» походить від етнічної назви черкес. Але у творі П'єтро Карпіні «Історія монгалів», написаному ще в 40-ті роки XIII ст., серед завойованих монголами народів Кавказу вже згаданий нарід Черкаси. Навіть ще в XV ст. італійські автори Йосафат Барбаро та Георгій Інтеріано використовували форму Черкаси» (Олег Бубенок, «Політика монголів по переселенню народів на півдні Східної Європи у часи Олександра Невського», <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171978/09-Bubenok.pdf?sequence=1>).

Вочевидь, окрім жанінців, які перебували на Північному Кавказі ще в часи Герберштейна та були християнами, більшість решти північнокавказьких аланів, що вижила після епідемії 1346 р., була змушена оселити на своїх землях в якості тяглового прошарку інородців зихів, ставши у них шляхтою – уорками (ад. «уерк» – уздень) та

⁷⁷¹ Але ж можливо, і стародавньоукраїнської черкаської мови, бо шляхетні роди адигів були готоаланського черкаського, тобто українського походження, – П.Д.

поступово асимілювавшись їхніми нащадками адигами (черкесами), а також і змінивши разом з ними християнську віру своїх батьків на мусульманську:

«Відомо, що з XIV ст. місце аланів на Північнокавказькій рівнині зайняли адиги-черкаси⁷⁷², що передбачало зміну їхнього довілля та способу життя. Це пояснює збереження в них тих елементів культури, яка мала поширення серед аланів на Передкавказькій рівнині в передмонгольський період, тобто йдеться про запозичення багатьох елементів культури черкасами (зихами, – П.Д.) від їхніх попередників-аланів⁷⁷³. Виходить, що пращури українців могли запозичити ці пристосування для зберігання зерна від аланів або черкасів, що переселилися з Північного Кавказу, у дуже значний проміжок часу – з XIII по XVI ст.» (О.Б. Бубенок, «Деякі паралелі у матеріальній культурі населення української Наддніпряниці та Північно-західного Кавказу»,

<http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171978/09-Bubenok.pdf?sequence=1>);

«Прокопій Кесарійський зазначає, що у 6 столітті зихи мешкали в оточенні аланських племен, гунів-савірів та абазгів. Регіон, що населяв цей нарід, називали Зихією. Головними містами зихів були Нікопсія та Зихополь. У четвертому столітті нашої ери зихи згадуються у книзі Руфа Феста Авієна «Опис земного кола». Одна з останніх згадок даного етноніму належить до п'ятнадцятого століття. Генуезець Джорджіо Інтеріано, який мешкав у той час на Кавказі, у своїй праці «Життя зиків, іменованих черкасами» писав, що даний нарід називається «зихами» латинською та грецькою мовами; «Черкасами» його називають турки та татари, а самі себе зихи називають «адигами». У 16 столітті габсбурзький посол, письменник, історик Сигізмунд фон Герберштейн у книзі «Нотатки про Московію» називав цей нарід «чиками» та «черкасами п'ятигірськими» (Історія варварських племен. Зихи, <http://the-barbarians.ru/varvari-vremen-rima/zichi.html>).

До того ж цілком можливо, що етнонім адиги спочатку був ендоетнонімом саме нащадків юечжі / *юе-джи = яду – кавказьких аланів-торків (тарк-асів / черкасів).

15. Споріднені українцям народи

Спорідненими українцям окрім південних австрійців⁷⁷⁴, південно-східних поляків⁷⁷⁵ та словенців, словаків, чехів і чорногорян є такі ж височенні, брахікранні, чорноволові і раніше слов'янськомовні англи, бельгійці (валлони), північні французи⁷⁷⁶, фламандці⁷⁷⁷, ісландці, данці⁷⁷⁸, смугляві норвежці, південно-західні шведи Сконе⁷⁷⁹, шваби⁷⁸⁰ та лонгобарди⁷⁸¹:

«Ознайомившись із роботою цього англійського історика (Т. Шора, – П.Д.), я дійшов одного цікавого висновку, в якому немає нічого дивного. Всі ці англи, сакси, юти, гети, готи, дани, фризи, венди, лонгобарди на початковому етапі своєї історії – суть, протослов'янсько-руські племена⁷⁸². Сьогодні вважається само собою зрозумілим, що

⁷⁷² Зиги / зихи / джихи = чиги, – П.Д.

⁷⁷³ Насправді від своєї нової шляхти – аланів-черкасів, – П.Д.

⁷⁷⁴ Нащадків грутуннів = хорутан Норику.

⁷⁷⁵ Поляків Польської Галичини – Краківщини, Сандомирщини, Люблінщини, Холмщини та Берестейщини.

⁷⁷⁶ Нащадки бургундів і аланів-норманів; осет. «xelun» – повзати; яван. «ula», евенк. «кулін», узб. «ilon», азерб. «ilan», башкир. «йилан», татар. «елан», кирг. «жылан», турец. «улан» – змія.

⁷⁷⁷ Нащадки гунів вількінів / велтинів / велетабів / вільців / [у]лютичів.

⁷⁷⁸ Славні донці; татар. «дан», кирг. «даңк», каз. «даңк» – слава; с.-в.-нім. «dank» – «подяка, думка»; гінді «dhanyavaad», англ. «thank», нім. «danken», дан. «takke» / *tanke – дякувати / *дя[н]кувати.

⁷⁷⁹ Нащадки залишків гьотів, гаутів / геатів = вількінів. Питання про ступінь спорідненості гьотів з готами та вількінами суперечливе, так само як і ототожнення гьотів з гаутами, що згадуються в «Беовульфi» (під назвами «Geata» і «Wedera» / *We[n]dera) та в скандинавських сагах. Адже всі ці етноніми стосуються велетнів і етимологуються дуже просто, як племена (пандж. «gōtī», лат. «gens» – плем'я; сорані «hoz» – «плем'я, нарід»; япон. «Hito» – нарід; евенк. «хутэ» – нащадок; нідерл. «gezin», англ. «house» – родина).

⁷⁸⁰ Нащадки алеманів та інших свевів / свавів / *славів.

⁷⁸¹ Лат. «longus» – високий, гот. «bards» – велетень; хрв., бсн. «brdo», срб. «брдо» – «пагорб, гора».

⁷⁸² Точніше, слов'янськомовні античні германці – нащадки сарматів, аланів-торків та інших юечжів, – П.Д.

венди-венеди-венети-вентичі – це в'ятичі⁷⁸³ російських літописів. Ті ж англи – це унгли, або угли та далі – угличі. Сакси – це саки, що прийшли з Азії, одне зі скитських племен. Фризи – це врязі, варяги та ін. Ні в кого не може бути сумнівів, що прашурами так званого англосаксонського народу була велика кількість племен, які згодом і отримали цю узагальнену назву. Серед цих племен і багато є представників слов'янсько-руських наріздностей, об'єднаних ім'ям венедів. Говорячи про лінгвістичну ситуацію Т. Шор, не приховуючи впливу венедських (слов'янських) діалектів на англійську, проте, без жодних обґрунтувань, підкреслює, що вплив їх був «тільки дуже обмеженою мірою». Наголос, який Т. Шор робить на темнішу пігментацію деяких представників прашурів англійців, пов'язуючи її з венетами, а загалом зі слов'янами, не дивує...» (Б. Новицький, «Передмова перекладача» до кн. Томас Вільям Шор, «Походження англосаксонського народу», <http://universe-tss.su/main/litstr/16067-proishozhdenie-anglo-saksonskogo-naroda-obnovlyaetsya.html>; www.history-fiction.ru/get-book-file.php?id=2979);

«Там, де кінчається Полонія, ми приходимо до великої країни тих слов'ян, які в давнину вандалами, тепер же вінітами, або вінулами⁷⁸⁴ називаються ... Інша річка, тобто Одра, що прямує на північ, перетинає землю вінулів, відокремлюючи надмор'я від вільців... За Одрою, що повільно тече, та за різними племенами надмор'я, на заході ми зустрічаємо країну тих вінулів, які називаються доленчанами та ратарями... Такі то ці племена вінулів, що розсіяні по землях, регіонах і островах на морі. Весь цей нарід, відданий ідолопоклонству, завжди мандрівний та рухливий, що промишляє розбоєм, вічно турбує, з одного боку, данів, з іншого – саксів» (Гельмольд, «Слов'янська хронічка», <http://www.vostlit.info/Texts/rus/Gelmold/framegell.htm>);

І саме під впливом повноголосся стародавньої протоукраїнської мови прашурів вінулів-лонгобардів – гьотів та гунів геотів / гаутів італійська мова і стала такою ж мелодичною, як і українська:

«Народи 3 – 7 ст.(епоха великого переселення): вінули-лонгобарди (середня течія Ельби, до Везера; в Італії у 6 ст.) – слов'янські народи 8 – 15 ст. (Середні століття): вінули, вініти (тотожність вендам-венетам підтверджена Гельмольдом)...» (Ніна Васильєва, «Русь і варяги», <https://coollib.net/b/169592/readp>; <https://readli.net/rus-i-varyagi-si/>);

«Попереду інших розташувалися дикого виду високі люди⁷⁸⁵ з довгими списами та широкими мечами. Без сидел, вони міцно сиділи на своїх сильних конях. Їхній ватажок здалеку побачив Цетега, що під'їжджав, і стрілою кинувся до нього на своєму чудовому коні... Цетег під'їхав до лав його воїнів. – Хто ви та хто ваш ватажок? – Запитав він. – Ми лонгобарди, – відповів один із них. – А наш ватажок – Альбоїн, син нашого короля. Він найнятий Нарзесом» (Фелікс Дан, «Боротьба за Рим», http://ruslib.do.am/publ/dan_feliks_borba_za_rim_stranica_17/1-1-0-3873);

«Коли чутка про численні перемоги лонгобардів поширилася всюди, Нарзес, імператорський секретар, який на той час керував Італією та тепер озброювався на війну проти Тотіли, короля готів, відправив посольство до Альбоїна та просив його, оскільки він уже й раніше був спільником лонгобардів, допомогти йому у боротьбі з готами. Альбоїн послав йому тоді добірне військо, щоб підтримати римлян проти готів. Лонгобарди, перепливши через Адріатичне море в Італію, з'єдналися з римлянами та розпочали війну з готами. Перемігши готів разом із їхнім королем Тотілою майже до повного винищення їх, вони повернулися додому переможцями, удостоєні багатих дарів. І весь час, поки лонгобарди володіли Паннонією⁷⁸⁶, вони допомагали римській державі проти її ворогів... Збираючись у похід на Італію з лонгобардами, Альбоїн послав за допомогою до своїх

⁷⁸³ Насправді балтськомовні савромати та скити, що стали балтськомовними (обалтилися), ім'я яких пізніше лише перейшло й на фінськомовних доліхокранних в'ятичів, – П.Д.

⁷⁸⁴ Фін. «vanha», ест. «vana», сrb.-хрв. «даван», слвн. «dávən» – «давній, стародавній, дуже старий»; в'янути = старіти; блр. «венджани» – «копчені, у сенсі смагляві, обпалені сонцем, засмагли, зів'ялі», – П.Д.

⁷⁸⁵ Волохи – волоти / велетні, – П.Д.

⁷⁸⁶ Починаючи з 550 р., – П.Д.

старих друзів, саксів, бажаючи, щоб завойовників такої великої країни, якою була Італія, було якнайбільше. Понад 20 тисяч саксів, разом із дружинами та дітьми, піднялися зі своїх місць, щоб, за його бажанням, вирушити до Італії. Клотар та Сігіберт, франкські королі, почувши про це, переселили швабів та інші народи на землі, залишені саксами...» (Павло Диякон, «Історія Лонгобардів», кн. II,

http://www.vostlit.info/Texts/rus/Diakon_P/frameset2.htm);

«Лонгобарди, або ломбарди, на початку I століття мешкали на лівому березі нижньої течії Ельби. На початку V століття вони пересунулися в басейн середньої течії Дунаю. У 552 році, коли 5500 лонгобардів прибули до Італії як наймана кіннота у військо візантійського полководця Нарзеса, вони, вочевидь, помітили родючість місцевих земель та поганий захист їх. Потіснені аварами, що прийшли до Середньої Європи зі сходу в 557 році, лонгобарди в 568 році разом з групами інших германських і слов'янських племен, що приєдналися до них, почали вторгнення до Італії. І незабаром рівнини Північної Італії отримали назву Ломбардія... Саме армію лонгобардів вели Пипін, син Карла Великого, та Ерік, герцог Фріуля в кампанії, яка призвела до повного розгрому військ Аварського каганату в Паннонії – військо аварів було переважно легкою кіннотою» (В. Норман, «Середньовічний воїн. Озброєння часів Карла Великого та Хрестових походів», http://www.xliby.ru/istorija/srednevekovi_voin_vooruzhenie_vremen_karla_velikogo_i_krestovyh_pohodov/p3.php).

Про слов'янськомовність античних ломбардів свідчить не тільки наявність великої кількості слов'янсько-італійських ізоглос, виявлених переважно Віктором Мартиновим:

1) «bobъ» – біб (> д.-італ. «baba»); 2) «borsъno» – борошно (> д.-італ. *bharsina); 3) «dety» – дитя (> д.-італ. «dhetos»); 4) «glъtzъ» – «горло, глотка» (> д.-італ. «glutos», італ. «gola»); 5) «golobъ» – голуб (> д.-італ. «galumbis»); 6) «goserъ» / *donserъ – гусак (> італ. «hanser», італ. «оса»); 7) «гъгпъ» – «горно, вогнище, піч, грубка» (> д.-італ. «ghurnos», італ. «forno»); 8) «jъгъла» – голка (> д.-італ. «jugula», італ. «ago»); 9) «kobyла» – кобила (> італ. «cavalla»); 10) «лѣто» – «літо, сприятлива пора» (> д.-італ. *laitos); 11) «matorъ» – «материй, старий, зрілий» (> д.-італ. «matoros»); 12) «moltъ» – молот (> д.-італ. «malteos», італ. «martello»); 13) «ny – vy» – «ми – ви» (> д.-італ. «nos – vos», італ. «noi – voi»); 14) *ogъlъ – кут (> д.-італ. «angulos», італ. «angolo»); 15) «pastyъ» – пастух (італ. «pastor»); 16) «pгавъ» – правий (> д.-італ. «pravos»); 17) «sekyга» – сокира (> д.-італ. «sekura», італ. «scure»); 18) «kolaska» – коляска (> італ. «calesse, carrozza, corriera»); 19) *sedlo, *selo – «село, селище» (> італ. «sala» – «двір, дім»); 20) *xata – хата (> італ. «casa» – «хата, дім, будинок»); 21) stѣblo > stьblъ – «стебло, стовбур, стрижень» (> італ. «stelo» – «стебло, стовбур»); 22) *zuong > *zvqкъ – звук (> італ. «suono» – звук); 23) *čъgvъ – змія (> неаполітано-калабр. «servone» – змія); 24) «bagno» – «болото, драговина, мочар» (> італ. «bagnato» – «мокрый, вологий»); 25) *bolto – болото (> півн.-італ. «palta», ломб. «palta» – болото); 26) «pisčalъ» – «сопілка; пістоль; гармата» (> італ. «pistola» – «пістолет, пищаль»); 27) *l'udin' > «ljudinъ» – один [чоловік] (> італ. «l'uomo» / *l'uo[d]no⁷⁸⁷ – чоловік); 28) *bëang > *bělъ – білий (> італ. «bianco» – білий); 29) *burung > *bury – бурий (> італ. *bu[r]io > «buio» – «темний, бурий»); 30) *suinъ – свиня (> італ. «suino» – свиня); 31) *grozdъ(n-) > хрв. «ogrozd» – гроно (> італ. «agresto» – «незрілий виноград»); 32) *s[i]ung – сонце (> ломб. «suu»).

Цілком можливо, що частина цих слів потрапила до італійської мови від гостроготів, що не лише засвоїли латинську лексику у спотвореному вигляді, а і пристосували латинське словотворення для своєї слов'янської розмовної лексики. Інші ж слова, вочевидь, потрапили до неї від тоді ще слов'янськомовних ломбардів.

Про це свідчить і дія у пізній латині (і у ранньому періоді в історії італійської мови ломбардів) закону відкритих складів, що був характерним на той час у Європі лише

⁷⁸⁷ Лат. «unus» – один, «uno» – разом.

слов'янським мовам сарматів і їхніх нащадків античних германців, а отже, і слов'янській мові пращурів ломбардів / лангобардів:

«Мовознавство, втім, дає непряме, але дуже вагоме свідчення тому, що слов'янська мова була широко поширена в дунайських провінціях у римський час. На це вказують виняткові за глибиною впливи зв'язку між пізньою латиною (романською) та слов'янською мовою. Справа в тому, що звуковий лад романської (до розпаду її на окремі мови) та слов'янської (до падіння редукованих звуків ь і ъ) повністю збігаються. Обидві мови являли собою мови з відкритим складом, подібно до японської. Ця мовна особливість дуже рідко зустрічається⁷⁸⁸ на теренах Європи та взагалі серед індоевропейських мов. Тому припущення про випадковість подібності (що є можливим по відношенню до систем голосних з відносно невеликим числом елементів, які до них входять) у цьому випадку практично виключено. Дж. Бонфанте, який дослідив цю проблему, дійшов до висновку про сильний вплив протороманської на слов'янську мову в умовах двомовності⁷⁸⁹ [Іванов, 1989, с. 25-27]» (Сергій Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/).

Адже більшість італійських слів навіть і зараз має відкритий останній склад (що закінчується голосною літерою), незважаючи на те, що відповідні їм латинські та французькі слова формально мають закриті останні склади:

- лат. «concordia, concensus», франц. «accord», італ. «accordo» – акорд;
- лат. «advocatus», франц. «avocat», італ. «avvocato» – адвокат;
- лат. «obligatio», франц. «engagement», італ. «fidejussione» – зобов'язання;
- лат. «rod, baculum», італ. «baguette» – «багет, прут, палка»;
- лат. «talarium», франц. «ballet», італ. «balletto» – балет;
- лат. «convivium, epulum», франц. «banquet», італ. «banchetto» – банкет;
- лат. «tessera», франц. «billet», італ. «biglietto» – білет;
- лат. «armilla», франц. «bracelet», італ. «bracciale» – браслет;
- лат. «caesar», франц. «césar», італ. «cesare» [чезаре] – кесар / цезар;
- лат. «conceptum», франц. «concept», італ. «concetto» – концепт;
- лат. «concentus», франц. «concert», італ. «concerto» – концерт;
- лат. «contractus», франц. «contrat», італ. «contratto» – «контракт, договір»;
- лат. «corset», франц. «corset», італ. «corsetto» – корсет;
- лат. «libellum», франц. «livret», італ. «libretto» – «буклет, свідоцтво»;
- лат. «fasciculus», франц. «paquet», італ. «pacchetto» – пакет;
- англ. «quartet», франц. «quatuor», італ. «quartetto» – квартет;
- лат. «effigies», франц. «portrait», італ. «ritratto» – портрет;
- лат. «bassoon», франц. «basson», італ. «fagotto» – «фагот»;
- лат. «glider», франц. «planeur», італ. «aliante» – «планер»;
- дан. «silhuet», швед. «silhuett», італ. «silhouette» – силует;
- лат. «legatus», франц. «ambassadeur», італ. «ambasciatore» – «посол»;
- лат. «author», франц. «auteur», італ. «autore» – автор;
- лат. «amateur», франц. «amateur», італ. «amatore» – amator;
- лат. «poacher», франц. «braconnier», італ. «braccioniere» – бракон'єр;
- лат. «director», франц. «directeur», італ. «direttore» – директор;
- лат. «detector», франц. «détecteur», італ. «rivelatore» – детектор;
- лат. «doctor», франц. «docteur», італ. «dottore» – доктор;

⁷⁸⁸ Насправді ж, ця мовна особливість мала місце на той час у Європі лише в слов'янських мовах, що сформувалися на Далекому Сході Євразії під впливом аустронезійських і східнокитайських говірок, – П.Д.

⁷⁸⁹ Насправді ж, мав місце, навпаки, дуже сильний вплив слов'янських мов античних германців на протороманські мови, що утворилися на латинських мовних субстратах на основі піджинів, якими слов'янськомовні античні германці спілкувалися з латинськомовними тубільцями окупованих ними країн. Адаже в самій пізній латині не міг без стороннього впливу розпочати діяти закон відкритих складів, – П.Д.

лат. «donatoris», франц. «donneur», італ. «donatore» – донор;
лат. «gladiator», франц. «gladiateur», італ. «gladiatore» – гладіатор;
лат. «major», франц. «majeur», італ. «maggiore» – «майор, більший»;
лат. «minor», франц. «mineur», італ. «minore» – «мінор, неповнолітній»;
лат. «piastres», франц. «piastres», італ. «piastre» – піастр;
лат. «inceptor», франц. «pionnier», італ. «pioniere» – піонер;
лат. «soror», франц. «sœur», італ. «sorella» – сестра;
лат. «lupanar», франц. «bordel», італ. «bordello» – бордель;
лат. «vitriolum», франц. «vitriol», італ. «vetriolo» – купорос;
лат. «uasculum», франц. «creuset», італ. «crogiolo» – тигель;
лат. «channel», франц. «canaliser», італ. «canale» – «канал»;
лат. «baron», франц. «baron», італ. «barone» – «барон»;
лат. «baculum», франц. «bâton», італ. «bastone» – «батон, прут, палка»;
лат. «pessulus, fulmen», франц. «boulon», італ. «bullone» – «болт, штир»;
лат. «pertron», франц. «pertron», італ. «pertrone» – «перон»;
лат. «petram», франц. «tocher», італ. «pietra, goccia» – камінь;
лат. «vexillum», франц. «bannière», англ. «banner», італ. «bandiera» – прапор;
лат. «corridor», франц. «couloir», італ. «corridoio» – коридор;
лат. «barometer», франц. «barometer», італ. «barometro» – барометр;
лат. «magyar», франц. «magyar», італ. «magiario» – мадьяр;
лат. «domini», англ. «master», італ. «maestro» – «власник, майстер»;
лат. «pistol», франц. «pistolet», італ. «pistola» – «пістолет, пищаль»;
лат. «populit», італ. «populista» – популіст.

Вочевидь, і довгоногі чорняві англи, як і українці, теж є нащадками гьотів:

«З населення Упланду⁷⁹⁰, що було відокремленим від гьотів⁷⁹¹ і готського впливу горами та лісами, і потрапило в своєрідні життєві умови, виробилося особливе плем'я, більш відстале в торговій справі та в техніці, але зате більш войовниче. З причини частих зіткнень цього племені з тубільцями, лапландцями, воно звикло називатися «своїми» – «Suihones, Sviar, Sveal», яке ім'я вперше зустрічається у Тацита. Взагалі, у цих свеїв сталося це звичаєм називати країну за мешканцями, в той час як в південній Швеції мешканці отримують свою назву від країни... До пори до часу гьоти не стикалися зі свеями. Це доводиться, між іншим, тим, що в Упланді, не знайдено слідів тваринної орнаментики, такої характерної для гото-гьотських зносин. Але, починаючи VI століттям, в Упланді відбуваються важливі зміни: Упсала стає центром країни... Археологічні знахідки, монети та рунічні написи вказують на найтісніший зв'язок Бірки з Готландом, тому ми в праві дивитися на Бірку як на крайній пункт гото-гьотської торгівлі. Це пояснило б перевагу культури Бірки над іншим Упландом того часу... Торгові експедиції гьотів в Меларн відкрили свеям очі на їхні багатства і таким чином мирні зносини швидко змінилися ворожими. Ці війни гьотів⁷⁹² і свеїв знайшли свій відгук у пісні Інґлінг-таль, яку Сноррі поклав в основу своєї Інґлінг-саги, що відкриває його історичну працю. Yngvi, за визначенням Сноррі, синонім Фрея; звідси назва царського роду Ynglingar... На противагу гьотам, котрі вважають Одіна (Gautr) своїм родоначальником, свеї виводили династію своїх конунгів від цього Інґві, вважаючи його своїм богом – Sviagud. Іншим джерелом для історії ворожнечі гьотів⁷⁹³ і свеїв є поема Beowulf. Шоломи та мечі, описані в англосаксонській поемі, мають ті ж характерні риси, як і шоломи та мечі, знайдені в курганах Упланду. Так як у «Беовульфі» та в оповіданні Сноррі паралельні епізоди освітлені однаково, то і Інґлінг-таль походить з гьотської традиції. Виходить, що в даних

⁷⁹⁰ Можливо, доліхокранних нащадків прототюркськомовних сако-масагетів, кельтськомовних бастарнів та кельто-тракійців, а також і фінськомовних «північних іллрійців» та скитів, – П.Д.

⁷⁹¹ Слов'янськомовних брахїкранних пращурів українців, – П.Д.

⁷⁹² Угор. «göte», бенг. «gōdhā» – тритон, – П.Д.

⁷⁹³ Слов'янськомовних родичів пращурів українців, – П.Д.

епізодах чується відгомін пісенної творчості гьотів, від якої збереглася лише одна строфа – та, що вирізана на Рьокстені... Взагалі, антагонізм свеїв і гьотів вилився як би в боротьбу⁷⁹⁴ двох світоглядів, бо свеї міцно трималися за язичництво, в той час як (нащадки слов'янськомовних донських аланів-торків, – П.Д.) гьоти⁷⁹⁵ вже давно прийняли християнство» (Карл Тіандер, «Датсько-російські дослідження // Готи, гьоти, свеї», Петроград, 1915, http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/K_Tiander_Datsko-RU_issledovania.pdf, <http://norroen.info/articles/tiander/11.html>);

«...«Беовульф» – це підстава для гордості сучасних англійців! Про що там? Якийсь витязь (або князь?) Беовульф народу геотів⁷⁹⁶, що мешкав у південній Скандинавії, де правив король Хігелак, йде рятувати данського князя Хродгара від страшного дракона Гренделя (Кренделя?). Чим же доводиться пишатися сучасним англійцям? По-перше, саме епічний твір відношення ні до англів з саксами, ні до Британії в цілому не має. По-друге, написаний цей епос через як мінімум 5 століть після описуваних подій (X ст.) християнським монахом на латинській мові (текст піддався літературній обробці християнського книжника). По-третє, хто такий нарід геотів з Беовульфа – невідомо. Деякі науковці припускають, що це гьоти, які мешкали на півдні Скандинавії. Але їх сьогодні, скоріше, відносять до протослов'янських племен, але ніяк не до горезвісних (сучасних, – П.Д.) «германців». По-четверте, ім'я Бео-вульф англійці перекладають як «Бджола-вовк», або «шершень». Хоча бджола по-англійськи – це «bee (бі)», а шершень – це «hornet». Натяжки просто дивовижні. По-п'яте, якщо сучасному англійцеві дати текст оригіналу, написаний, нібито, на давньоанглійській, то цей текст здасться йому більш тяжким для розуміння ніж навіть китайська грамота. Жодного знайомого слова. Ось такий гумор. Виходить, що «англосаксонська мова» (7 – 12 століття) це не англійська зовсім! Ось, що з цього приводу пише лінгвіст Сокіл-Кутиловській: «У будь-якому випадку видно, що на Британських островах немає ні культурної, ні мовної спадкоємності. Навіть мову, яку британці тепер називають «давньоанглійською», вони приписали до германських мов. Вкрасти чуже вкрали⁷⁹⁷, але не знають, що з цим краденим робити, – читати-то на ній вони не можуть!» А ось «Бео-вульф» легко перекладається як «білий вовк». Так в сербській мові Білград звучить в оригіналі як «Бео-град»⁷⁹⁸. Але це вже слов'янська мова, значний давній пласт якої, як ми відзначали, присутній в сучасній англійській. На сторінці 71 є одне цікаве зауваження щодо рідкісності згадки імені шведів, що вказує на слабкість чи навіть нерозвиненість самої шведської держави. Бо держава геотів – це не держава шведів. А під ім'ям скандинави могли проходити і праслов'яни-руси⁷⁹⁹, що швидше за все...» (Б. Новицький, «Передмова перекладача» до кн. Томас Вільям Шор, «Походження англосаксонського народу», <http://universe-tss.su/main/litstr/16067-proishozhdenie-anglo-saksonskogo-naroda-obnovlyaetsya.html>; <http://urokirus.com/new/index.php/articles/708-thomas-shor>);

«Поховальні кораблі в Саттон-Ху та Снейпі тлумачилися як передбачуваний зв'язок між королівським будинком східних англів та вендельською династією⁸⁰⁰ у Швеції [Bruce-Mitford]» (Барбара Йорк, «Королі та королівства ранньої англосаксонської Англії», http://britanniae.ru/reconstr/barbara/barbara_01.htm).

Отже під тиском свеїв залишки гьотів та гаути, як і раніше споріднені їм слов'янськомовні англї, змушені були переселитися на південний беріг Балтійського

⁷⁹⁴ Боротьбу, в якій свеї перемогли та могли б асимілювали слов'янськомовних гьотів та гаутів, якщо б ті поступово не емігрували на землі сусідніх слов'янських племен, – П.Д.

⁷⁹⁵ Нашадки слов'янськомовних донських аланів-торків, – П.Д.

⁷⁹⁶ Пращурів українців гьотів та гаутів, – П.Д.

⁷⁹⁷ А, можливо, і не вкрали, бо теж є нащадками прадавньоукраїнськомовних гьотів та гаутів, – П.Д.

⁷⁹⁸ На давньокитайській мові «бей-ді» – білі, а «чи-ді» – червоні пращури / діди, – П.Д.

⁷⁹⁹ Слов'янськомовні нащадки жунів / гунів гаутів = вільтинів / вількінів – велетнів, – П.Д.

⁸⁰⁰ Гунською вількінською / вендельською династією, бо саме на пращурів вількінів – гунів ультинзурів, що оселилися на землях венедів, перейшов у Середньовіччя екзотонім венди / вендели, – П.Д.

моря. Але ж ще довго вони намагалися повернути собі землі своїх батьків у Південній Швеції:

«З надмор'янського узбережжя Балтики в цей час були організовані подібні експедиції проти Готланду, Еланду та в південну Швецію. У другій половині X ст. місцеве населення відновлювало такі старовинні оборонні споруди, як у Екеторпі на Еланді; і тут нерідкими були поселення слов'янських військових дружин⁸⁰¹. Відомий шведський дослідник М. Стенбергер дійшов висновку, що численні слов'янські елементи в матеріалах пізніх шарів Екеторпа можуть вказувати не тільки на торговельні зв'язки, а й на те, що Еланд у цей час був зайнятий слов'янами з південного узбережжя Балтики, про що повідомляють Саксон і датська «Сага про Кнютлінгів»...» (Йоахім Херрман, «Слов'яни та нормани в ранній історії балтійського регіону // Рік 793-й – походи вікінгів», у кн.: «Слов'яни та скандинави», <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000056/st012.shtml>).

Наявність як в англійській, так і в датській та в інших скандинавських мовах праукраїнської лексики з фонологією, що відображає перехід [o] в [i] у закритих складах, вказує на те, що чергування [i] – [o] відбулося у праукраїнській готоаланській мові ще до того, як слов'янськомовні англї перебралися з Ютландії до туманного Альбіону:

англ. «ridge» – «хребет, гірський хребет, коник, ребро, край, гірський кряж», дан. «ryg», ісл. «hryggur» (попри нім. «Grat» – «гребінець, хребет, ребро, кромка, грат, задирка», гот. «hrot» – дах, чес. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик», але при лит. «kraigas» – хребет подібно ст.-укр., русин. «хрибет» [Жит. 1583], блр. «хрыбет» – хребет; слвн. «hrib», мкд. «рид, ридот» – пагорб; слвн. «grīb» – гриб);

англ. «hill» – «схил, пагорб, височина, гора, гірка, піднесення», норв. «hill» – пагорб (попри лтс. «kalns», рос. «холм» – пагорб, але подібно до укр. «схил», «гірка»);

англ. «midge» – «мошка, комар, дуже маленька істота, дуже маленька річ», дан. «myg», норв. «mygg» – «комар» (попри нім. «Mücke», італ. «moscerino», порт. «mosquito», але подібно укр. «мілкота» – «маленькі, мілкі істоти чи предмети», «мілина» – «неглибоке місце у водоймищі»);

англ. «trifle», дан. «trifli» – «дрібниця, нікчемність, невеликий предмет», (попри гот. «gadraban» – «видовбати, вирубувати», лтс. «drapsnas» – «крихти, шматочки, відходи» [Max Vasmer], але подібно укр. «дріб» – «дрібні металеві включення набоїв вогнепальної зброї»);

англ. «jingle», дан., норв., ісл. «jingle, jinglen» – «дзвін, брязкіт» (при лтс. «zvana», але попри блр., рос. «звон»);

англ. «spit» – «загострений стержень, шпага, меч»; англ. «spear», дан., норв. «spyd», нідерл. «spies», нім. «Spieß» – спис (при с.-в.-нім, с.-англ. «spale» – «довга, пласка жердина» [Фасмер], попри нім. «Spucke» – шампур, швед. «spjut» – спис);

англ., норв. «stick» – «палка, палиця», с.-в.-нім. «stich» – «укол списом», рос. «стегать» – стібати, стег – «стібок (у шитті)» (при нім. «Stake» – «жердина, кіл, стовп», д.-ісл. «staki» – «жердина, спис» [Фасмер], рос. «стакан» – склянка, але попри д.-ісл. «stakkr» – «стіг сіна», рос. «стог» – стіг; дан. «stok», хрв. «štar» – палка);

англ. «stilt» – «стояк, опора, ходуля», дан., норв. «stilte», швед. «stylta» – «опора, ходуля» (попри нім. «Stand» – «стійка, положення, пост, стан, рівень, показання», але подібно укр.: стійка, стіл, стійло, стійма, стійкий);

англ. «wit», фриз. «witten», дан. «vide», нім. «wissen» – «відати, знати» (попри люксем. «wëssen», від прасл. *věditi);

англ. «witch», пол. «wiedźma» – відьма, англ. «witcher», пол. «wiedźmin» – відьмак (при Водин / Вотан = Відьмак – «знавець / провидець і провідний»; «веду́, весті́» пов'язано чергуванням з «водити», – Фасмер);

англ., норв. «skin» – «шкіра, шкірка, оболонка, обшивка» (попри д.-прус. «skārdā» – шкіра при англ. «scale, squama» – луска, пол. «skóra» – кожа; укр. скорина, скоринка);

⁸⁰¹ Переважно нащадків жунів / гунів вількінів = гаутів – вільців, – П.Д.

англ. «wind» – «вітер, дихання, дух, виток, оборот, повітряний струмінь», дан., норв. «vinden, vind», ісл. «vindurinn» – вітер (при лат. «ventum, venti», але попри люксем. «wand»), блг. «вѣтъра» – вітер, рос. «вонь» – сморід);

англ. «rise» – «зріст, зростання, підйом, початок, збільшення, схід», ісл. «rísa», нідерл. «rijzing» – «зріст, зростання» (попри пол. «wzrost», чес. «růstu», рос. «рост» – зріст);

англ. «white», дан. «hvid», норв. «hvit», ісл. «hvítur», нідерл. «wit» – білий (попри лтс. «balts», лит. «baltas», нім. «weiß», гот. «hweits» – білий, пол. «światło» – світло, але подібно укр. світло, світлий);

норв., дан. «dyg» – тварина, нім. «Werk» – робота, лит. «tvėrti» – «схватити», лтс. «tverti» – «хватати, держати» (попри швед. «djur» – тварина, англ. «work» – «робота, праця, твір, справа», лит. «tvárstyti» – перев'язувати, лтс. «tvařstít», – «хватати, ловити», але подібно укр.: «твір» при «тварина», «утворення», «творіння», «потвора» від ст.-сл. «творити»);

англ. «kitten, kitty, kit» – кошеня, ісл. «kettlingur» – кіт (попри лат. «cattus», нідерл., фриз. «kat», люкс. «katz», рос. «кот»);

англ. «till» – «до, доки», дан., норв. «til» – до (попри нідерл. «tot» – доки, рос. «только» при укр. «тільки»);

англ. «stream» – «потік, текти, струмок, струмінь, течія, річка», ісл. «streymi» – струмок (попри нім. «Strom», нідерл. «stroom» – струм, дан. «strøm» – «сила, потужність», але ж подібно до укр. «струмок» – «стрімкий ручай»);

англ. «pile» – «вістря, стояк, паля, купа», д.-англ. «fīl» – пилка (попри нім. «Pfahl» – «кіл, стовп, паля, жердина», але подібно укр. «опилки», «пилити»);

англ. «bliss» – «млість, блаженство, щастя» (попри д.-ірл. «mlāith» – «ніжний, гладкий, м'який», грец. «βλῆξ» – «млявий, відсталий, дурний» [Фасмер]);

англ. «night» – ніч (попри нім. «nacht», дан. «nat», норв. «natt», ісл. «nótt», рос. «ночь»);

англ. «by» – «біля, близько, поблизу, поруч» (попри чес. «podle», рос. «возле, подле»);

англ. «with» – «від, з, разом з, незважаючи на, навкруг» (попри блг., рос. «от»);

англ. «bigger», пол. «większy» – «більший» (попри блр. «большы», рос. «больший»).

Як бачимо, процес падіння редукованих [ъ] і [ь] у слов'янських говірках античних англів і данів теж супроводжувався переходом у закритих складах [o] в [i], а [u] в [ə], причому таких переходів у мові англів сталося навіть більше, ніж у більш повногосній українській мові, у більшості слів якої короткі голосні [ъ] і [ь] перейшли у голосні повного звучання:

англ. «mirk», д.-ісл. «myrk», швед. «mörker» – морок / *торок (попри англ. «murky» – темний, похмурий, сумнівний);

англ. «child» – «дитина, син, малюк, немовля, нащадок», англ. «children», нідерл. «kinderen» – «діти, хлопці», англ. «kiddie» – «діточки», нім. «Kind», люкс. «Kand», лит. «kūdikis» – «малюк, дитина», блг. «чедо», д.-пол. «czędo» – чадо (від ст.-сл. «чъдо» – дитя, «челядь» – «рід, родина, рідня, домочадці»; срб.-хрв. «чѣдо», ст.-чес.. «čad, čád» – «хлопець, парубок», – Фасмер);

англ. «herd» – гурт, нім. «Herde», швед., дан. «hjord», ісл. «hjörd, hjarðar» – «гурт, стадо, паства, натовп» (від ст.-укр. «гуре» – багато, укр. «гура» – «куча, груда, скупчення, маса, натовп» при і.е. *оугръ-, д.-грец. «ῥῥλος» – «охлос, натовп, велике скупчення людей»);

англ. «grid» – «грати, мережа, енергосистема, модулятор, рашпіль», д.-в.-нім. «grintil» – «засув, балка, жердина», д.-ісл. «grind» – «корма, рама, остов, гратка, огорожа», ісл. «girding», норв. «gjerde» – «огорожа, тин», ісл. «rist» – «грати, мережа», дан., норв. «gitter» – грати (попри полаб. «gfōda» – «сідало, садова грядка», в.-луж. «hrjada» – «балка,

грядка», чes. «hřada» – «балка, жердина; грядка», слвц. «hrada», пол. «grzęda» – «жердина, сідало, грядка», – Фасмер);

англ. «chill» – «холод, озноб, кокіль, застуда, охолодження, прохолода» (попри англ. «cool», норв. «kjølig» – прохолодний);

англ. «rib» – «ребро, рубець, гострий край» (попри лит. «grobas», блр. «руб» – ребро, від хребет, гребінь);

англ. «wield» – «володіти, мати в руках» (від прасл. *voldētī, д.-київ. «володѣти»);

норв., дан. «kilde» – «джерело, колодязь» (попри швед. «källa» – джерело, гот. *kalding-, ст.-сл. «кладъсь», блг. «кладенец», сrb.-хрв. «кладенац», слвн. «kladénac» – колодязь від прасл.-гот. «kalds» – холодний, – Фасмер).

Можливо, від праслов'янських (сарматських, юечжійських) та давньоукраїнських (готоаланських) лексем походять, наприклад, і такі германські слова:

швед. «konung», норв. «konge», нім. «König» – «король, князь, володар» від прасл. *kъnędzo – гніздо [місто сидіння керманіча / володаря землі – князя] (прасл. *kъnędzь, як і протогерм. *kuninga-, походить від ранньопрасл. *kūningŭ > *kъnęgь);

швед. «lodja», дан.-норв. «lodje», с.-н.-нім. «loddie, loddige» – «вантажне судно», англ. «boat» від д.-київ. «лодь / лодья» – лодка (прабалт.-сл. *oldi-, ст.-лит. «aldija», лит. «valtis»), що походило від і.е. *aldh- – корито (укр. «лодва» – дошка, «лодя» – потужне місце під колесом водяного млина);

швед. «träsk» – «болото, трясуна» від сл. «тряска, струс, трясуна, трясти»;

швед. «moln» – хмара від прасл. *mъlni, блг. «мълния» – блискавка;

англ., дан., швед., норв. «gnit / nit», каз., кирг. «нит» – гнида (від прасл. *gnida при лит. *gninda / «glinda»);

ст.-англ. «gob» – «рот, глотка, грудка» від прасл. *gouba; ст.-укр. «губа», блг. «гѣба» – рот; чes. «huba», стар. «húba», пол. «geba», в.-луж. «huba», н.-луж. «guba» – «рот, морда» [Фасмер];

швед., норв., дан. «hav» – море від д.-київ. «губа» – «бухта, невелика морська затока, гирло річки, схованка»;

норв., дан. «havn», нідерл., англ. «haven» – «притулок, гавань» (тиха гавань – схованка від шторму на морі) походить від прасл. *xовань, укр. «схованка, сховище» – «укриття, притулок» (д.-київ. «ховатиса» – «берегтися, триматися» [Фасмер], укр. «ховати», пол. «schować» – «ховати, приховувати» [спочатку в роті, за губу]);

ісл. «girðing», норв. «gjerde» – «огорожа, тин»;

д.-сканд. «tuna» – «огорожа, тин»; д.-англ. «tūn» – «огорожа, поле, двір, дім, житло, село, город»; суч. англ. «town» – місто від ст.-київ. «тупъ», укр. «тин» – «густі зарості, тин, огорожа», що походить від прасл. «стънь» [Семенов] – «стіна, тин, тінъ» або *tyęti – «густо рости» [Мартинов] (чи навіть має кельтське походження: вал. «dinas» – місто, ірл. «dun», гел. «daingneach» – фортеця, галл. «dun» – «пагорб, фортеця, місто» [Казанський]);

д.-сканд. «torg», швед. «torg», дан. «torv» – «риночок» від прасл. *tъrgь [Фасмер], від якого походять укр. «відторгати» і монг. «торго» – шовк;

швед., норв. «rad», ісл. «röð» – «ряд, рядок, строчка, шеренга» від ст.-сл. «ръадъ» – «ряд, рядок, порядок» (при і.е. *ord-, лат. «ordo» – «ряд, порядок»);

д.-ісл. «hamarr» – «молот, скеля», фриз. «hammer», д.-в.н. «hamar» – молот [камінний] від ст.-сл. «ками» – камінь (попри пра-і.е. *akmen-, лит. «акмуо» – камінь [Фасмер]);

англ. «length» – «відстань, довгість, довгота, довжина, протяжність, тривалість», швед. «längd», дан. «længd», ісл. «lengd» – «довжина, тривалість», лат. «long» – «довгий, довго, давно», кит. «changdu» – «довжина, протяжність» від пра-і.е. *dluhgho-, снскр. «dīrgha», авест. «darəga», прасл. *дорога / *дългогь, блг. «дълго» – довгий (блр. «далечыня» – «далечинь, віддаленість, довжина»; лтс. «tālė», лит. «tolybė» – далечинь);

англ. «door» – «двері, дверцята, вхід, дім, заслінка, дорога»; бенг. «darajā», лит. «durys», лтс. «durvis», вірм. «durгу» – двері від прасл. *дорога / *дългогь;

д.-ісл. «myrk», д.-норв. «blakk», д.-англ. «blas» – «темний, мазкий»; гот. «maurgins», д.-в.-нім. «morgan» – ранок; англ. «mirk», швед. «mörker», ст.-сл. «мъракъ» – морок; чес. «mrkat», пол. «mrugać» – «моргати, мерехтити, меркнути»; нім. «welken», лит. «blukti», пол. «blaknąć» – «блякнути, вицвітати, марніти»; прасл. *marati – «мазати, бруднити, робити темним»; «хмара» від прасл. *хмурь < і.е. *smoug- відповідно до *смурь – темний; фінік. «kamar» – темний; чув. «хăмър» – коричневий; чеч. «комарийн» – малиновий;

д.-ісл. «kúla» – «куля, м'яч, шишка», норв. «kul» – глиба, «гуля» – шишка;
ісл. «stynja», дан. «stønne» – стогнати (від блг. «стон» – стогін);
ісл. «sigti» – «сито, решето» від прасл. *sěkti – сікти (споріднено лат. «secūris» – сокира);

швед. «halvö», дан. «halvø» – півострів від прасл. *хълъ – «пагорб, голова»;
швед., норв. «hjulet», «hjólid» – колесо (пол. «koło», слвн. «kolo») від прасл. «коло, колода»;

швед. «*tvarog / varog», норв., дан. «vareg», ісл. «vara, vörug» – «товар, витвір, виріб» від прасл. *tvoŕiti – «тримати, творити»;

швед. «nöd» – «необхідно, потрібно» від д.-київ. «надобѣ» – «надоба, нужда, потреба, необхідність»;

англ. «need» – «надоба, потреба, нужда, необхідність» від прасл. *doba (початкове значення д.-київ. «на добѣ» – «вчасно, в добрий час»; пол. «doba» – «доба, час»; блг. «дѣба» – «час, пора»; чес. «období» – «сезон, час року, період»; слвн. «obdobje», хрв. «gazdoblje» – «період, строк»);

ісл., швед., фриз., англ. «coddle» – кутати від прасл. *kōtz – «кут, укриття»;
швед., норв., дан. «hav» – море від д.-київ. «губа» – «бухта, невелика морська затока, устя / гирло річки»;

фриз. «toer», англ. «tower» – «вежа, башта, твердиня, фортеця, підтримка, пілона» від ст.-сл. «тврѣдь», хрв. «tvrđava», срб. «тврђава», слвн. «trdnjava» – «твердь, твердиня, фортеця» і споріднено срб. «торањ», лат. «turris», лтс. «tornis» – «твердиня, башта»;

фриз. «holle», нідерл. «hoofd», англ., норв. «head» – «голова, керманіч, лідер»;

фриз., нідерл., нім. «ei», срб. «јаје», слвн. «јајсе», пол. «јајко» – «яєчко, яйце» від прасл. *isto – яйце при лит. «inkstai» – бруньки;

фриз. «blijе», англ. «blithe» – «веселий, життєрадісний, безтурботний», нідерл. «blij» – щасливий, англ. «bliss» – «щастя, гаразд, блаженство, безтурботність» від ст.-сл. «благъ» – «благий, блаженний» [Фасмер]; блр. «балазе» – благо;

англ. «mercy» – «милість, милосердя, співчуття, пощада, щастя, прощення» від ст.-сл. «милъ» чи лит. «mielas, mylas» – «милий, люб'язний»;

англ. «very», нідерл. «erg», нім. «sehr», норв. «veldig» від прасл. *velmi, блр. «вельмі», слвц. «veľmi», чес. «velmi» – дуже;

англ. «top» – «верх, вершина, маківка», кирг. «дѣбѣ», каз. «тѣбе», азерб. «тѣрѣ», турец. «tepe» – «пагорб, височина, вершина» від ст.-сл. «тѣма» – «тім'я, маківка»;

англосакс. *hrædas, англ. «ridge» – «хребет, гірський хребет, коник, ребро, край, гірський кряж» від чес. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик», д.-укр., блр. «груд» – височина, чес. «hořejší», блг. «горен» – «верхній, горній» або ж від д.-київ.-цсл. «грьда», блг. «гредá» – «грядка, грядка, балка»;

англ. «day», дан., нідерл. «dag», ісл. «dagur», нім. «Tag», лит. «dienà», лтс. «diena», д.-прус. «deinan», санскр. «dīnam», гінді «din», кит. «tiān», слвн. «dañ», срб. «дан» – день (можливо, від прабалт.-сл. *diāng);

англ. «stand», фриз. «stean», нідерл. «staan», нім. «stehen», дан., норв., швед. «stå» – стояти; англ. «stone», швед. «sten», нім. «stein» – камінь; дан. «sten» – «камінь, скеля»; бсн. «stijena», срб. «стијена» – «скеля, стіна», нім. «Stand» – «стан, стійка, стенд» від прасл. *stojati – стояти [Фасмер] (праіндоевроп. *sta- – «стояти, ставити»; кит. «shítou» – камінь);

англ. «state», ісл. «ástand», нім. «Zustand», срб. «станье» – «стан, держава», блг. «стане» – вставати від прасл. *stojati – стояти та «становитися»;

англ. «scour» – скеля, порів. д.-в.-нім. «scala» – «шкаралупа, лушпиння» від прасл.*skala, срб.-хрв. «скала», слвн. «skála» – «скеля, тріска» (колоти, сколювати); «Скеля – загальнослов'янське слово індоевропейського походження. Сходить до тієї ж основи, що й щілина, уламок. Вих. знач. – «прірва, ущелина» (Етимол. словник Крилова);

англосакс. *drugud / «drugud» – «випробувана частина світи» (моральність, хоробрість, щедрість, багатство) від «друг, дружина»;

англосакс. «tergan», англ. «jerk», блг. «дзергáць», пол. «dziergać» – «дергати, сіпати, смикати» [Фасмер] від ст.-сл. «дръжжъ» – держати;

англ. «grumble» – грім (споріднено д.-прус. «grumins» – грім, лит. «grumėnti» – гриміти, грец. «χρόμος» – «шум, тріск, іржання», «χρόμαδος» – «скрегіт, шум» [Фасмер]);

англ. «tush» – «линути, нестися, ганяти» від «рух, рушити»;

англ. «root», дан., норв. «roten», ісл. «rótin», лат. «radix» – корінь (можливо, від латини походить і прасл. *rod – род; слвн. «rōd», н.-луж., чес., слвц. «rod», в.-луж., пол. «ród»; пов'язано чергуванням голосних з цсл. «редъ», слвн. «redíti, redím» – «кормити, ростити» [Фасмер]);

англ. «crown» – близький (з одного і того ж «кореня» – рода), д.-київ. «искрь» – близько, «искрьнь», ст.-сл. «искрь, искрьнъ» – ближній, блг. «іскрен», срб.-хрв. «іскрънъ», слвн. «iskr̥g, iskr̥nji» – поряд, «iskrè» – близький (ймовірно, від «is-» та основи «crown» [Фасмер]);

англ. «sheer» – «явний, істинний, чистий», гот. «skeirs» – «явний, ясний» (ймовірно, від «s-» та основи «keirs» – корінь): пол. «szczery» – щирий (пол. «korzeń» – корінь);

англ. «cheek», срб. «чхеек» – щока, пол. «szczeka, szczeka» – щелепа;

англ. «calash», «carriage» – «коляска, карета, каретка» від прасл. «коло, колесо»;

англ. «nest» – гніздо від прасл. *kъnędzo, пол. «gniazdo» – гніздо;

англ. «good», нім. «Gut» – «благо, добро, користь»; англ. «kudos», лит. «guodas», лтс. «gùods» – «честь, слава» від д.-київ. «годъ» – «час, строк», укр. «годі» – «досить, хватить», чес. «hodný» – «гідний, достойний, спроможний», пол. «godność» – «гідність, честь»;

англ. «sword», фриз. «swurd», нідерл. «zwaard», ісл. «sverðid», дан. «sværdet», норв. «sverdet», швед. «svärdet», нім. «Schwert» від прасл. *tverǵь – «твердь, твердий»; пол. «twardy», в.-луж. «twjerdy», блр. «цвѣрды» – твердий;

англ. «severe» – суворий;

англ. «hard» – «коржавий, жорсткий, твердий»;

д.-англ. «mése», д.-сакс. «mâki», гот. «mēki», д.-ісл. «mækir», фін. «miekkä», ест. «mõõk» – меч від прасл. *meš [Фасмер], що походить, як і «мітити», від прасл. аланоготського «maitan» – «рубати, різати»;

д.-англ. «streal» – стріла; д.-в.-нім. «strâla», словін. «strâula» – промінь;

д.-англ. «bearu» – «ліс, зарослі», д.-в.-нім. «faro, baro» – «перелісок, ліс», д.-ісл. «borg» – «дерево, хвойне дерево» (від прасл. *boǵь – бір);

англ. «pale», д.-в.-нім. «pfâl», лтс. «pâlis», лат. «pâlus» – паля (споріднені слова «палка», «палиця» [Фасмер]);

англ. «dream» – «снитися, бачити у сні, уявляти, мріяти» від д.-київ., цсл. «дрѣмати» – дримати;

англ. «first», ісл. «fyrsta», дан., норв. «første», швед. «första», фриз. «earste», нідерл. «eerste», нім. «erste», блг. «първата», мкд. «првиот» – перший;

англ. «brink», пол. «brzeg» – «беріг, край» від прабалт.-сл. *bŕingъ – «верх, верхівка, вершина, кінець, край, беріг»;

англ. «stranger» – «стороння людина, зайда, незнайомиць, чужинець, чужеземець» від пра-сл. *storna – «сторона, країна»;

англ. «twice» – «двічі, вдвоє»;

ст.-англ. «deore» – «дорогоцінний, любий» від прасл. *dorgъ – дорогий;

англ. «friend» – «приятель, подруга, знайомий, товариш, друг» від ст.-сл. «prijęti» – «прияті / прийняти»;

англ. «woman» – жінка від прасл. *womēno – вим'я; чес., словц. «vemeno», бсн. «vīmena», срб. «вимена», полаб. «voimā», в.-луж. «wumjo», н.-луж. «humje», пол. «wymię», блг., мкд. «вимето»;

англ. «wield», д.-англ. «wealdan», гот. «waldan», лит. «valdyti», ест. «valdama» – «володіти, мати в руках» від ст.-сл. «влодѣти», бсн. «vlastiti», чес. «vlastnit, ovládat», блр. «валодаць» – «володіти, мати»;

англ. «bleach» – відбілювати (зробити вицвілим, збляклим, блідим) споріднено укр. «блекнути»;

англ. *blaec – темний, «black» – чорний; н.-нім. *blāk – «копіть, сажа»; укр. «блак» – «смола, дьоготь»; укр. «блякнути, блекнути», пол. «blaknąć» – «вицвітати, блекнути» від прасл. *blъk- або ст.-сл. «облакъ», дисимільованого з *ob-volkъ – волочу [Фасмер];

англ. «gadfly» – «гедзь, овід, сліпень»; англ. «gad», норв. «gand, gann» – «загострена палка»; гот. «gazds», полаб. «zōdlü» – жало [Телсжко, Фасмер];

англ. «hit» – «бити, вражати, ударяти, ударитися, досягати, нападати» від прасл. *žędlo – жало, дисимільованого з *geldlo [Фасмер] (укр. «гатити» – «бити, гамселити»; «годзити, гудити» – «осуджувати, хулити»; «годі» – «досить, хватить»; пол. «godzic», срб. «погодити» – вражати; лтс. «gadįs» – «здатний, поважний, тверезий», «gadīt» – «потрапляти, придбавати, знаходити»; прасл. *gadъ – «гадюка, змія»);

англ. «hut», дан., норв. «hytte», нім. «Hütte», швед. «hydda», срб. «хут», гінді «kutiya» – «хата, хатина»;

д.-англ. «ōdel», «eadele», д.-псевдогерм. «ódal», д.-в.-нім. «uodal», «uodil» – «спадкове сімейне володіння» (як і ст.-сл. «удѣл», укр. «наділ» від дієслова «ділити»);

англ. «daughter», дан., норв. «datter», ісл. «dóttur», нім. «Tochter» – дочка від прасл. «dъkt'i», ст.-сл. «дъшти (род. в. «дъштере»», болг. «дъщеря»); спорідн. лит. «duktė» (род. в. «dukteřs») [Фасмер];

англ. «mother», дат. «moder», ісл. «móður» – матір від прасл. *matir, ст.-сл. «мати» (род. в. «матере»); спорідн. лтс. «mate», д.-прус. «mūti», лит. «mótina» [Фасмер];

англ. «sister», дан., норв. «søster», ісл. «systur» – сестра від прасл. *sestra, ст.-сл. «сестра» (на відміну від санскр. «svásar-», авест. «švanhar-», д.-прус. «Swestro», літер.-гот. «swistar» [Фасмер]);

англ. «brother», ісл. «bróðir», дан., швед. «broder» – брат від прасл. *bratъ [Фасмер] (д.-укр., чес., в.-луж. «bratr»; порівн. «братерство»);

англ., дан., норв. «steppe», нім. «Steppe», ісл. «steppa» швед. «stäpp» – степ;

англ. «step» – «крок, шабель» (споріднено з укр. «стопа, ступня, ступати»);

англ. «rag» – «гострий кут» (можливо, від д.-прус. «ragis» чи від ст.-сл. «рогъ» – rig);

англ. «while» – «проміжок часу», гот. «hweila», д.-в.-нім. «hwila» – «час, година мить» (укр. «хвилина», «хвиля» [Фасмер]);

англ. «swish» – «свист, шелест, шарудіння, помах зі свистом, різка», «whistle» – «свист, свисток, глотка, горло, гортань», д.-ісл. «hvísla» – «шептати, свистіти, бушувати», ісл. «whistling» – свистячий, норв. «svijsj» – «шелест, шуршание», словн. «svîšk» – шипіння, пол. «swist» – свист (від прасл. *gveizd-; пол. «gwizdać», чес. «hvízdati», словц. «hvízdat'», в.-луж. «hwizdać», н.-луж. «gwizdaś» – свистіти [Фасмер]);

англ. «apple» – яблуко від прасл. *ablъko; що утворено за допомогою суфікса -ъk – від пізньопраїндоевропейської основи *āblu – «яблуко» (до цієї ж основи сходять лит. «obuolys», лтс. «ābols», англ. «apple», нім. «Apfel», гал. «avallo», д.-ірл. «aball»);

англ. «whore» – повія, полаб. «chüöre» – «гидкий, брудний» (пов'язано з д.-в.-нім. «swēřan» – хворіти, чес. «chugavý» – «хворобливий, кволий», укр. «хворий» [Фасмер]);

англ. «gray, grey» – сірий, укр. «грязний» – брудний, словн. «grêz» – «тина, трясина» (пов'язано з «грузь, грязь», «грузнути / грязнути» [Фасмер]);

англ. «grab» – «захват, рейфер, самозахват, черпак, привласнення, ківш»; «gow» – гребти – від прасл. *grebu – гребу (укр. «загарбник», «гребля», «гребувати», «граблі, грабіжник, гребінка, загробити, громити»);

англ. «flesh» – плоть від ст.-сл. «плѣть» – «шкіра, колір шкіри» (подібно слову «пліш» – плішина);

англ. «glow» – «горіти, сяяти, виблискувати» від ст.-сл. «горѣти, горю, грѣти, грѣю»;

англ. «fall», швед. «falla» – «падати, знижуватися» від прасл. *падль – «палий, низький»;

англ. «sword», швед. «svärd», нім. «Schwert» – «меч, шпага, шабля, палаш, шашка, рапіра» від багаторазового згортання (рос. «сворачивания») металеві заготовки у процесі кування (прасл. *vьrtjь, *vьrtěti; *vьrtь, *verstī; *verteno; *vortь, д.-київ. «воротити», ст.-сл. «вратити» – крутити; санскр. «vartatē, vartati» – «крутитися, котитися»);

д.-англ. «slāw, slāw», англ. «slow» – «повільний, неквапливий, поступовий, тихий, млявий», англ. «slack» – «млявий, слабкий, несильний, недбалий, повільний, розслаблюючий», нім. «schlapp» – «в'ялий, млявий, слабкий, знесилений», «schlaff» – «млявий, розслаблений, слабкий, провислий, ненапружений, слаботягнутий», д.-київ. «слободний», сrb. «слободан» – «свобідний, ослаблений», блг. «хлѣбав» – слабкий від «хлябати» – «слабіти, ослаблювати, шататися, розхитуватися, розсихатися, стукати, брякати, від нещільної пригонки речі»;

англ. «all» – «все, весь, цілий, всякий, можливий»; швед. «hela» – «всі, весь, цілий, в цілому»; угор. «tele, teljes» – «цілий, повний» від ст.-сл. «цѣль» – цілий;

англ. «full», гот. «fulls» – повний від ст.-сл. «плѣнь» – повен;

англ. «same», дан. «samme» – «той же самий» від прасл. *sōmos – самотній;

англ. «that», фриз. «dat», ісл. «það» – той від д.-сл., д.-київ. «тъ» – так;

англ. «may», дан. «må», ісл. «má» – «може, майже», пол. «ma» – має;

англ. «must», нім. «müssen, muss», швед. «måste», блг. «мъст», чес. «mošt, by měl», бсн. «мога», слвн. «moraš, morajo», пол. «musi» – мусити, нім. «Muss» – «вимушеність, необхідність»;

англ. «love», гот. «lubo» – любов від ст.-сл. «люби», сrb.-хрв. «љуби» – любий;

англ., дан. «folk» – люди від д.-київ., ст.-сл. «плѣкъ», блг. «пѣлк» – «нарид, натовп»;

гот. «hlaifs», евенк. «колобо» – хліб (від прасл. «колобокъ», «коло»).

Не виключено, звісно ж, і формування протогермансько-тюркських говірок як аргументу чи підживів, якими спочатку спілкувалися лише поліетнічні військові формування, що здійснювали охорону торгових караванів вздовж Шовкового Шляху. Як доліхокранним сако-масагетським племенам, так і таким же скандинавам та іншим блідолицим північноєвропейським племенам спочатку нередукована та флективна протогерманська лексика, вочевидь, була нав'язана саме цими військовими формуваннями червонолицих і брахикранних слов'янськомовних сарматів / сермендів = германців, що їх підкорили:

«В. Манчак зробив кількісне порівняння обраних слов'янських (давньоцерковнослов'янських та середньоболгарських), балтійських (литовських) та німецьких (готських) текстів із Біблії. Підрахунок збігів між лексичними одиницями індоевропейського походження у цих текстах показав, що таких збігів між слов'янською та германською більше, ніж між балтійською та германськими; звідси Манчак робить висновок, що слов'янська прмова була також і географічно ближчою до германської, ніж балтійська...» (Х. Бірнбаум, «Слов'янська прабатьківщина: Нові гіпотези (з нотатками щодо походження індоевропейців)», <http://www.philology.ru/linguistics3/birnbaum-88.htm>).

До того ж прагнення до нової аглютинації є риса саме германських мов, що зближує їх із тюркськими мовами як представниками старої аглютинації:

«Германські мови, поки були тюркськими⁸⁰², були аглютинативними мовами. Однак, як буде показано в наступній частині даного дослідження, вони потрапили в слов'янське мовне середовище та поступово стали флексивними мовами, як це і було характерно для слов'янських мов. Однак разом зі зникненням слов'янського субстрату⁸⁰³, тобто разом з

⁸⁰² Точніше фінсько-самодійськими прототюркськими, – П.Д.

⁸⁰³ Насправді етнічного суперстрату слов'янськомовних античних германців, – П.Д.

винищенням оточуючих слов'ян⁸⁰⁴ або в міру їх огерманенню, зовнішній слов'янський тиск на германські мови припинився, і вони стали прагнути до свого первісного ладу – до аглютинативного, що лінгвісти і зафіксували, назвавши це «тенденцією до аналітизму». Зрозуміло, що якби лінгвісти назвали це явище «тенденцією до аглютинізму», вони змушені були б побачити неминучу мету такого розвитку у тюркські мови як якийсь ідеал; але до цього ні західні, ні радянські лінгвісти готові не були. Що ж до германських мов, то, залишаючись у своїй основі тюркськими⁸⁰⁵, вони в силу мовної гнучкості (лабільності) на якийсь період могли стати тимчасово флексивними, однак, як тільки тиск на них зник, вони поступово знову повернулися у вихідний стан і стали такими, якими були – аглютинативними» (Валерій Чудінов, «Ваґрія. Варяги Русі Яру: нарис деполітизованої історіографії // Свідочтва фонетики та граматики», <https://readli.net/vagriya-varyagi-rusi-yara-ocherk-depolitizirovannoy-istoriografii/>).

Гостроготи Теодоріха можливо вже були поліетнічним військом, хоча його особиста дружина і складалась переважно з родичів, що були балтського (анського) та слов'янського (амальського) походження:

«Гостроготи Теодоріха були поліетнічною армією⁸⁰⁶, що складається з «готів», які в свою чергу включали групи амалів, ругіїв, вандалів, аланів, герулів, скирів, тюрингів, свевів, сарматів, тайфалів, гепідів і алемманів, – див.: Pohl W. Conceptions of Ethnicity in the Early Medieval Studies // *Archaeologia polona*. Vol. 29. 1991...» (цит. за Андрій Шпірт, «Віденська школа історичної етнографії та проблема етногенезу в епоху раннього середньовіччя», <http://www.imomi.unn.ru/wp-content/uploads/2017/docs/Almanac-on-the-history-of-the-Middle-Ages-and-the-Early-Modern-Times-Issue-3-4.pdf>);

«Цілком забезпечити фінанси від розладу Теодоріху⁸⁰⁷ не вдалося; але все-таки право обкладання державним податком всіх підданих, незалежно від походження, служило для Теодоріха важливою матеріальною основою врядування. Вищі та середні верстви населення півострова досягли при ньому помітного поліпшення свого добробуту. Мирна політика дозволила піднятися землеробству; торгівля, що зовсім впала з початку V століття, значно відродилася. Готські історики вихваляють процвітання Італії, де «навіть купці можуть вільно подорожувати, навіть золото та срібло можна покласти на дорозі та через довгий час по тому, знайти його недоторканим». В діях уряду помітно намагання встановити правосуддя та захистити населення від надмірних вимог фіску та від вимагань з боку чиновників. Захоплюючись роллю «батька своїх підданих» і не розраховуючи на сумлінність адміністрації, що вже звикла утискати керованих, король оголосив себе як би особистим опікуном і покровителем усіх слабких» («Теодоріх Великий / нім. Theoderich der Große», https://ru.wikipedia.org/wiki/Теодорих_Великий).

Нормани, що підкорили Англію, теж були споріднені як українцям, так і англам:

«У перші місяці свого правління Генріх I⁸⁰⁸ провів велику роботу з легітимізації свого врядування та завоювання довіри населення. Вперше в англійській історії король при коронації підписав хартію вольностей, в якій засудив методи управління свого попередника та пообіцяв керуватися виключно принципами справедливості і турботи про підданих. Він негайно звернувся до Ансельма, вигнаного архієпископа Кентерберійського, та запросив його повернутися в країну, обіцяючи задоволення його вимог... Генріх був вище людей низькорослих, але поступався високим; волосся чорне, поріділе від чола, очі з м'яким блиском, м'язисті груди, повне тіло... Якщо міг, здобував перемогу без кровопролиття, якщо не міг інакше – то малою кров'ю. В їжі не примхливий, він швидше

⁸⁰⁴ Насправді витіснення чи асиміляції слов'янськомовних античних германців прототюркським, фінським та іншими північноєвропейськими субстратами, – П.Д.

⁸⁰⁵ І фінськими, – П.Д.

⁸⁰⁶ Але ж переважно слов'янськомовною армією, – П.Д.

⁸⁰⁷ Керманичу гостроготів ґрутуннів, що були пращурами як хорутан = рузар, так і русів = українців. Д-кит. «рузіє» – юечжі [Ходжаєв], <https://www.gbv.de/dms/goettingen/734965265.pdf>, – П.Д.

⁸⁰⁸ Що був, як і король гостроготів Теодоріх, нащадком славетних донських аланів-торків, – П.Д.

задовольняв голод, ніж пересичувався різної їжею; ніколи не пив, але тільки тамував спрагу, осуджуючи найменше відхилення від стриманості як в собі самому, так і в інших»

(Норман / Лордман Генріх I, [https://ru.wikipedia.org/wiki/Генрих_I_\(король_Англии\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Генрих_I_(король_Англии)));

Чорнявими (чорноволосими) та кулястоголовими (брахікранними) як і алани-торки, нормани, данці, ломбарди, валлони, шваби та українці були також і англійці. І до того ж переважно чорнявими та кулястоголовими були і англійські аристократи (шляхтичі), що мали сарматське (юечжійське, аланське) походження.

Дочка поета Байрона графиня Ада Лавлейс в ранньому дитинстві мала трохи сплющений (менш рельєфний) профіль обличчя і, отже, була схожа на північну китайку сарматського (жунського) походження. Але ж, тривало та тяжко перехворівши, вона подолала всі свої слабо монголоїдні риси і перетворилася на типову довгоногу сарматку:

(Довгонога дочка поета Байрона графиня Ада Лавлейс, <https://www.chayka.org/node/5356>;
<http://naoblake.com/pervyj-programmistom-v-mire-byla-doch-poeta-lorda-bajrona/>);

Та й слов'янське сарматське походження завжди мала та і має майже вся європейська аристократія (шляхта), бо була та і є переважно чорнявою та кулястоголовою:

Карл Великий, Імператор Заходу (800 – 814 рр.),
<http://voprosy-pochemu.ru/wp-content/uploads/2014/09/karl-velikiy.jpeg>;

Жан-Луи Бездар – Лотарь I, король Серединного королівства (843 – 855),
[http://www.liveinternet.ru/users/teanika/post257903662/;](http://www.liveinternet.ru/users/teanika/post257903662/)

(Марія Софія Фредеріка Дагмар російська імператриця, дружина Олександра III (з 28 жовтня 1866), мати імператора Миколи II, <https://lenta.ru/articles/2006/09/26/funerailles/>, <http://www.lgsp.petrobrigada.ru/pic/MariyaF.jpg?from=http://www.lgsp.petrobrigada.ru/pic/MariyaF.jpg>; https://icdn.lenta.ru/images/0000/0095/000000959842/detail_1358527647.jpg);

(Петроспектива: весілля кронпринцеси Мері і данського кронпринца Фредеріка, https://ru.hellomagazine.com/thumb/755x550_0/images/2014/march/katia/wedding17032014-anons.jpg, <https://gubdaily.ru/blog/news/v-petrozavodske-poyavitsya-novaya-ploshhad-video/>, <https://ru.hellomagazine.com/monarkhi/svadby-monarkhov/1964-svadba-kronprintCESSy-meri-i-kronprintca-frederika.html>).

Сучасним же українцям найбільш спорідненими як антропологічно, так і мовно, звичайно, ж є чорняві словенці:

«З точки зору руського літописця початку XII ст., «хорвати білі та серби, і хорутани» входили в одне коло давніх слов'янських племен. Але в описуваний час хорвати ближче стояли до хорутан, ніж до сербів. При всьому тому хорутани ще підтримували більш тісні, ніж хорвати, зв'язки з західними слов'янами⁸⁰⁹. Багато нових явищ у культурі та мові –

⁸⁰⁹ І з іншими нащадками донських аланів-торків, – П.Д.

загальні для східних, західних слов'ян і хорутан... З іншого боку, і в Хорутанії, і в Хорватії сильно відчувалася спадщина місцевого населення. І там, і тут таким місцевим населенням були іллірійці та кельти, що колись сприйняли від римлян романську мову та культуру. До початку VIII ст. ці стародавні мешканці повсюдно зливаються зі слов'янами, передаючи їм частину своєї культурної спадщини. Власне єдина культура Хорутанії (Карантанії) склалася до середини VIII ст. Це стало результатом тривалого змішування слов'ян, германців і місцевих романців в Східних Альпах. В результаті слов'янські племена хорутанської спільноти розселилися від Дунаю до Адріатичного моря. Основна частина їх мешкала в гігантському трикутнику між кордонами Баварії, Лонгобардського королівства та Аварського каганату. Однак на півдні вже в VIII ст. хорутани розселялися по Істрії та Фриулю, проникали по Саві в Хорватію. На заході окремі роди слов'ян осідали в землях Баварії, до околиць Зальцбурга та навіть і західніше. Державні кордони не могли стати перешкодою для стихійного руху слов'ян, що страждали від малоземелля. Слов'яни-хорутани були нащадками як слов'янських переселенців⁸¹⁰, так і тубільного населення. Часом вони і мешкали на місцях, освоєних уже здавна» (Сергій Алексєєв, «Слов'янська Європа V – VIII століть // Альпійські та паннонські слов'яни у VIII ст.», http://loveread.ec/view_global.php?id=73680, <https://nemaloknig.net/book-45042.html>).

На те, що остготи гревтунги / грутунни = хорутани є загальними пращурами південних австрійців, словенців і українців, вказує лексична близькість гортанних словенських говірок не тільки до гортанної південнослов'янської мови аланів (якою, можливо, спілкувалися раніше і пращури кавказців осетинів), а і до давньокиївської (давньоруської = української) мови України-Русі. Та й співучість мови словен подібна співучості мов українців і ломбардів:

«Але в цілому спілкуватися важко. По-перше, вимова. Як і у всіх південних слов'ян, вона гортанна (особливо звук «А»); «Ш» і «Ч» теж не наші (не російські, – П.Д.). Плюс тональні наголоси, що роблять мову «співучою». У підсумку: коли вперше чуєш здалеку словенську мову, здається, що говорять англійською... ні, італійською... ні, якісь знайомі слова чує: «hvala», «prosim», «dobro»... Якщо прислухатися (особливо коли словенець говорить повільно, що рідкість), то можна щось зрозуміти. Але не більше. А вже вони нашу російську і зовсім не розуміють – в основному через вимови, вже дуже вони у нас різні, навіть для однакових або схожих слів... У підсумку, помучившись трохи в пошуках спільної мови, [росіяни], що спілкуються, повільно переходять на одну з іноземних – англійську, німецьку чи італійську, якими тут цілком пристойно володіє багато-хто. До речі, дивився по телевізору хорватські та чорногорянські канали, спілкувався з сербськими колегами – розумів більше, ніж на-словенській (і на українській? – П.Д.)... Їхав я з великим жалем, не дивлячись на невеликі неприємності в аеропорту. Сидячи в залі очікування, я сумно оглядав навколишні «леталіщу» (укр. «летовишу», – П.Д.) гори. Я вже встиг полюбити Словенію. І сподіваюся ще туди повернутися – з сім'єю!» (Олексій Зуєв, «Словенія», <http://alexzuev.narod.ru/my/Slovenija/Slovenija.htm>).

І все це зовсім не випадково, судячи з численних сходжень ойконімів (топонімів та гідронімів) Словенії, включаючи й прилеглі до неї території, з ойконімами України, теж включаючи суміжні з нею території:

Авгуштине / Avguštine (Костанєвиця-на-Кркі) — Августинівка (Запоріщина)

Адамово / Adamovo (Велике Лаще) — Адамове (Житомирщина)

Аксамс / Ahams (Австрія, Тіроль) — Оксамитне (Одещина)

Андол / Andol (Рибниця) — Анадоль (Донеччина)

Андрейці / Andrejci (Моравське Топлице) — Андрійки (Полтавщина), Андрійківці (Хмельниччина)

Ансфельден / *Антфельден / Ansfelden (Верхня Австрія) — Антопіль (Рівненщина, Вінниччина, Житомирщина)

⁸¹⁰ Остготів гревтунгів / грутуннів, – П.Д.

Армешко / Armeško (Кршко) — Армашівка (Одещина)
 Артиче / Artiče (Брежице) — Артищів (Львівщина)
 Артманя Вас / Artmanja vas (Требне) — Атманай / *A[r]тманай (Запоріщина)
 Астберг / Astberg (Австрія, Тіроль), Аштен / *Астен / Asten (Верхня Австрія) —
 Астей (Закарпаття)
 Бабичі / Babići (Копер) — Бабичі (Закарпаття, Львівщина, Черкащина, Полтавщина
 та ін.)
 Боденське озеро / Bodensee; Баден / Baden (Німеччина, Австрія), Батін (Герцоговина,
 Болгарія) — Батин (Івано-Франківщина)
 Баковці / Bakovci (Мурська Собота) — Баківці (Волинь, Львівщина)
 Балковці / Balkovci (Чрномель) — Балківці (Буковина)
 Бане / Bane (Велике Лаще), Баня Лока / Vanja Loka (Костел) — Баня Лисовицька
 (Львівщина), Баня-Березів (Івано-Франківщина)
 Бар / Bar (Чорногорія), Барі (Італія) — Бар (Вінниччина, Львівщина)
 Барізони / Barizoni (Копер) — Березань / *Барізань (Київщина)
 Барісловці / Barislovci (Видем) — Борислав (Львівщина)
 Барка / Barka (Дівача) — Баркове (Дніпровщина), Баркасово (Закарпаття)
 Бартула / Bartula (Чорногорія) — Бартуха (Житомирщина)
 Бахманнинг / Bachmanning (Верхня Австрія) — Бахмач, Бахани / *Бах[м]ани
 (Чернігівщина), Бахмут (Донеччина)
 Бач / Ваґ (Ілірська Бистриця) — Бачів (Львівщина)
 Башель / Bašelj (Преддвор) — Башине (Рівненщина), Башилівка (Харківщина)
 Бедень / Bedenj (Чрномель) — Бедевля (Закарпаття)
 Бека / Beка (Хрпеле-Козіна) — Бекарівка (Запоріщина)
 Біла Церкев / Bela Cerkev (Шмарешке Топлице) — Біла Церква (Київщина)
 Белиця / Belica (Осилниця), Белиші (Чорногорія) — Білицьке (Донеччина), Біличі
 (Волинь, Львівщина, Київщина)
 Белсько / Belsko (Постойна) — Більськ (Полтавщина)
 Белтници / Beltnici (Помурський регіон) — Белз (Львівщина), Білижінці
 (Хмельниччина)
 Белца / Belca (Кранська Гора) — Більці / Бельці / Bălți (Молдова)
 Белчий Врх / Belčji Vrh (Чрномель) — Більчін (Хмельниччина)
 Бенете / Venete (Блоке) — Бене (Закарпаття)
 Беніця / Benica (Лендава) — Беніца (Білорусь, Мінщина), Бенівка (Київщина)
 Беране / Berane (Чорногорія) — Бирине (Чернігівщина)
 Беринек / Berinjek (Літія), Беріняк / Berinjak (Видем) — Бориня (Львівщина)
 Беричево / Beričevo (Дол-при-Любляні) — Бирине (Чернігівщина)
 Берндорф / Berndorf (Нижня Австрія), Бернштайн / Bernstein (Австрія, Бургенланд),
 Берн / Bern (Швейцарія) — Бернове (Буковина), Бернадівка (Тернопільщина), Бернашівка
 (Вінниччина)
 Бецау / Bezau (Австрія, Форарльберг) — Бецилове (Одещина)
 Беч / Веґ, Бечас / Веґаје (Церкниця) — Бечева (Полтавщина)
 Бирна Вас / Birna vas (Севниця) — Бирине (Чернігівщина)
 Бистриця / Bistrica (Козе, Літія, Накло та ін.) — Бистриця (Закарпаття, Львівщина,
 Івано-Франківщина, Хмельниччина), Бистриця (Румунія); р. Бистриця (права притока
 Дністра, Івано-Франківщина)
 Битне / Bitnje (Бохінь), Битня Вас / Bitnja vas (Мокроног-Требелно) — Битень
 (Волинь)
 Битиче / Bitiče (Літія) — Битиця (Сумщина)
 Біхльбах / Bichlbach (Австрія, Тіроль) — Бихів (Волинь)
 Бич / Віґ (Требне) — Бичаль (Волинь)
 Биче / Віґе (Гросупле) — Бичева (Житомирщина)

Биш / Viš (Трновська Вас) — Бишів (Івано-Франківщина, Київщина, Львівщина),
 Бишки (Тернопільщина), Бишків (Львівщина), Бишкінь (Сумщина)
 Бишка Вас / Viška vas (Мирна Печ) — Бишляк (Рівненщина)
 Бібербах / Viberbach (Нижня Австрія) — Бібрка, Боберка (Львівщина), Бобрік
 (Чернігівщина, Полтавщина, Сумщина та ін.), Бобринець (Кропивниччина), Бобровиця
 (Чернігівщина)
 р. Біела / Vijela (Чорногорія) — р. Біла (Львівщина)
 Біело Поле / Vijelo Polje (Чорногорія), Біле / Viļje (Мірен-Костанєвіца) — Біле
 (Львівщина, Рівненщина, Харківщина), Біла (Буковина, Тернопільщина, Вінниччина та
 ін.)
 Біще / Višče (Домжале) — Біще (Тернопільщина)
 Благовиця / Vlagovica (Луковиця) — Благівка (Луганщина),
 Благуш / Vlaguš (Святий Юрій-об-Щавниці) — Блажів
 Блед / Vled (Верхня Крайна) — Блешня (Чернігівщина), Блідні (Хмельниччина)
 Блуденц / Bludenz (Австрія, Форарльберг) — Блудень / Блудзен (Білорусь,
 Берестейщина), Блудше (Чернігівщина)
 Бобен / Voben (Храстник) — Бобине (Сумщина)
 Бобово / Bobovo pri Ponikvi (Шентюр) — Бобове (Закарпаття)
 Бовше / Bovše (Войник) — Бовшів (Івано-Франківщина)
 Богиня Вас / Boginja vas (Метлика) — Богинівка (Дніпровщина)
 Божакowo / Božakovo (Метлика) — Божкове (Черкащина)
 Боларка / Bolarka (Хорватія) — Боярка (Київщина, Черкащина, Одещина), Боярка-
 Будаївка (Київщина)
 Болехнециці / Volehnečiči (Юрій-об-Щавниці) — Болехівці (Львівщина), Болехів
 (Івано-Франківщина)
 Болтія / Voltija (Літія) — Болотня (Львівщина, Київщина)
 Боричево / Boričevo (Ново Место) — Боричівка (Тернопільщина)
 Боровак / Borovak pri Podkumu (Загоре-об-Саві) — Борова (Харківщина)
 Боровніца / Borovnica (Осреднесловенський регіон) — Боровніця / Борівниця /
 Borownica (Польща, Люблінське та Підкарпатське воєвод.), Боровиця (Черкащина,
 Житомирщина), Боровеньки (Луганщина), Боровенька (Сумщина)
 Боровці / Borovci (Марковці) — Борівці (Буковина)
 Боршт / Boršt (Брежице, Копер, Метлика) — Боршів (Львівщина), Боршна
 (Чернігівщина)
 Боряна / Borjana (Кобарід) — Борятин (Житомирщина, Львівщина)
 Ботричниця / Botričnica (Шентюр) — Ботар (Закарпаття)
 Бохинь оз. / Bohinj jezero, Бóхинь / Bohinj (Північно-західна Словенія) — Бохня /
 Bochnia (Польща, Малопольське воєводство), Бохни (Хмельниччина), Боханів
 (Чернігівщина), Бохоники (Вінниччина)
 Бочаї / Vočaji (Копер) — Бочаниця (Рівненщина), Бочанівка (Полтавщина)
 Бочково / Vočkovo (Блоке) — Бочкове (Харківщина)
 Боянці / Voјanci (Чрномель) — Боянець, Бояничі (Львівщина), Бояни (Буковина)
 Браунау / Braunau-am-Inn (Верхня Австрія), Браник / Branik (Нова Горіца) — Бранів /
 *Бра[у]нів (Рівненщина), Брани / *Бра[у]ни, Брунетівка / *Бр[а]унетівка (Волинь),
 Брунівка / *Бр[а]унівка (Полтавщина)
 Брасловче / Braslovče (Савинський регіон) — Берислав / Бериславль (Херсонщина),
 Брацлав (Вінниччина)
 Братнице / Bratnice (Іванчна Гориця) — Братениця (Сумщина, Харківщина)
 Брваце / Brvace (Гросупле) — Бервиця (Київщина)
 Брдине / Brdinje (Равне-на-Корошкeм) — Бердинове (Одещина), Бердянка
 (Луганщина, Харківщина), Бердянськ (Запоріщина)

Брдице / Brdice pri Kožbani, Brdice pri Neblem (Брда) — Бердихів (Львівщина), Бердичів (Житомирщина), Бердичі (Донеччина)

Брдо / (Домжале, Назаре, Нова Горіца, Тржич, Шентюр) — Бердо (Чортків, Тернопільщина)

Брег / Breg (Жировниця, Межиця, Севниця та ін.) — Берг (Рівненщина), Береги (Закарпаття, Львівщина, Рівненщина та ін.)

Брегана / Bregana (Хорватія) — Бережанка (Волинь, Тернопільщина, Хмельниччина та ін.), Бережани (Тернопільщина)

Брегенц / Bregenz (Австрія, Форарльберг) — Бригинці (Чернігівщина)

Брежице / Brežice (Споднепосавський регіон) — Бережинці (Хмельниччина)

Брезник / Breznik (Загоре-об-Саві, Чрномель) — Березники (Волинь, Закарпаття, Харківщина та ін.)

Брезово / Brezovo (Літія, Севниця) — Березово (Закарпаття), Березове (Полтавщина, Київщина та ін.)

Брест / Brest (Іг) — Брест / Берестя (Білорусь, Берестейщина), Брестів (Закарпаття)

Бресте / Brestje (Брда) — Берестя, Берестечко (Рівненщина)

Брине / Brinje (Дол-при-Любляні, Шентруперт) — Бринь (Івано-Франківщина), Бринів (Рівненщина), Бирине (Чернігівщина)

Брич / Brič (Копер) — Бреч (Чернігівщина)

Брише / Briše (Загоре-об-Саві, Камник) — Брише (Волинь), Брищі (Рівненщина)

Брод / Brod (Бохінь) — Брід (Житомирщина, Закарпаття), Броди (Львівщина)

Броднице / Brodnice (Лашко) — Бродниця (Рівненщина)

Брунн / Brunn, Брунн-ам-Гебирге / Brunn am Gebirge (Нижня Австрія), Брунк / Brunk (Радече), Бруна Вас / Bruna vas (Мокроног-Требелно) — Брунівка (Полтавщина), Брунетівка (Волинь)

Брукк / Bruck an der Leitha (Нижня Австрія) — Бруски (Сумщина), Бруховичі (Волинь), Броска (Одещина)

Бруханя Вас / Bruhanja vas (Добреполе) — Бруховичі (Волинь)

Будане / Budanje (Айдовщина) — Буданів (Тернопільщина)

Будва / Будва (Чорногорія) — Буда (Київщина, Чернігівщина, Житомирщина), Будилів (Тернопільщина, Івано-Франківщина)

Будігост / Budihost' (ст.-слвн.) — Бидгощ / Bydgoszcz (Польща), Будагощ (Білорусь, Вітебщина), Будиголош (Львівщина)

Будинці / Budinci (Шаловці) — Буденець (Буковина), Будаївка (Київщина)

Бузет / Buzet (Хорватія) — Бузаки (Волинь), Бузове (Харківщина), Бузівка (Черкащина, Дніпровщина)

Буков Врх / Bukov Vrh (Гореня вас-Поляне) — Буків (Волинь)

Буковець / Bukovec (Велике Лаще, Словенська Бистриця), Буковці / Bukovci (Марковці) — Буковець (Закарпаття, Івано-Франківщина)

р. Буковиця (Чорногорія); Буковиця / Bukovica (Ренче-Вогрско) — Буковиця, Буковина (Львівщина)

Бургау / Burgau (Австрія, Штирія) — Боржава (Закарпаття)

Буртайші / Буртайши (Чорногорія) — Бурти (Київщина, Черкащина, Полтащина та ін.), Буртин (Хмельниччина)

Буч / Вищ (Камник), Буче / Вище (Козе) — р. Буча (ліва притока Ірпеня, Київщина); Буча (Київщина)

Бучечовці / Вишешовці (Крижевці) — Бучач (Тернопільщина)

Бучка / Вишка (Шкоцян) — Бучки (Чернігівщина, Житомирщина)

Бушиня Вас / Višinja vas (Метлика) — Бушинка (Вінниччина)

Вагна / Wagna (Австрія, Штирія) — Вага (Тернопільщина), Вахнівка, (Вінниччина), Вахнівці (Хмельниччина)

Ваграйн (Понгау) / Wagrain (Pongau) (Австрія, Зальцбург) — Баглаї (Хмельниччина), Багрин (Київщина)

Вайден / Weiden an der March, Вайдгофен / Waidhofen an der Thaya-Land (Нижня Австрія) — Байдівка (Луганщина), Байдакове (Кропивниччина), Байдаківка (Дніпровщина)

Вайкендорф / Weikendorf (Нижня Австрія) — Байківка (Вінниччина, Дніпровщина), Байківці (Волинь, Тернопільщина)

Вайтра / Weitra (Нижня Австрія), Вайтерсфельден / Weitersfelden (Верхня Австрія) — Вітрянка (Буковина), Ватра / Vatra (Румунія)

Вале / Vale (Комен) — Вали (Буковина)

Вальхзе / Walchsee (Австрія, Тіроль) — Валки (Харківщина, Житомирщина, Чернігівщина, Сумщина)

Ванг / Wang (Нижня Австрія) — Ванжулів (Тернопільщина), Ванжина Долина (Полтавщина)

Варош / Varoš (Маколе) — Вараш (Рівненщина), Варюшине (Миколаївщина), Варяж (Львівщина)

Варт / Warth (Нижня Австрія), Вартберг / Wartberg ob der Aist (Верхня Австрія) — Вартиківці (Буковина), Вараш (Рівненщина)

Ваттенс / Wattens (Австрія, Тіроль) — Ватин, Ватинець (Волинь)

Ваче / Vače (Літія) — Вачів (Хмельниччина)

Вашца (словен. Vašca (Церкле-на-Горенськем) — Вашківці (Буковина)

Веленьє / Veléne / Velenje (Веленьє) — Велин (Львівщина); Волинь; Велинь / Волинь (Польща, давнє червенське / черв'янське місто)

Велике Поляне / Velike Poljane (Велике Поляне) — Велика Поляна / Veľká Poľana (Словакія), Поляна (Закарпаття, Львівщина, Вінниччина та ін.)

Величане / Veličane (Ормож) — Величкове (Полтавщина)

Вельм / Фельм / Velm-Götzendorf (Нижня Австрія) — Велимче (Волинь), Велин (Львівщина), Велюнь (Рівненщина)

Вельс / Wels (Верхня Австрія) — Велин (Львівщина), Вєлицьк (Волинь), Велихів (Рівненщина)

Вендлинг / Wendling (Нижня Австрія) — Вендичани (Вінниччина)

Венс / Wepns (Австрія, Тіроль) — Венслави (Полтавщина)

Вєргль / Wörgl (Австрія, Тіроль) — Вергулівка (Луганщина), Вергуни (Полтавщина, Черкащина)

Верда / Werda (Австрія, Каринтія) — р. Берда (Запоріщина)

Вердич / Verditz (Австрія, Каринтія) — Бердичі (Донеччина), Бердичів (Житомирщина)

Верфен / Werfen (Австрія, Зальцбург), Врхника / Vrhnika — Верхнів (Волинь), Верхня (Івано-Франківщина), Верхівня (Житомирщина)

Відень [срб.-хрв. Беч / Веџ] — Беч / Biecz (Польща, Малопольське воєводство)

Відень / Vienna {*Vi[n]день / Vindobona} (Австрія) — Видень (Житомирщина), Бідин (Чернігівщина, Львівщина), Видинів (Івано-Франківщина), Віднів, Відники (Львівщина)

Візельбург / *Висельбург / Wieselburg-Land (Нижня Австрія) — Виселок (Хмельниччина), Виселка, Виселкове (Київщина), Визирка (Одещина), Визирівка (Сумщина)

Вільдон / Wildon (Австрія, Штирія) — Вильчики / *Вільтин (Чернігівщина), Вельтин (Польща)

Вінден / Winden am See (Австрія, Бургенланд), Віндігштайг / Windigsteig (Нижня Австрія), Віндішгарстен / Windischgarsten, Віндхаг / Windhaag bei Freistadt (Верхня Австрія) — Віднів / *Vi[n]днів, Відники / *Vi[n]дники (Львівщина), Вінтенці / *Вінденці (Полтавщина)

Виниця / Вініца / Vinica (Чрномель), Вініца / Vinica pri Šmarjeti (Шмарешке
 Топлице), Вініца / Виница (Північна Македонія) — Вінниця, Винники (Львівщина)
 Винтарі / Vintarji (Рибниця), Винтареvecь / Vintarjevec (Шмартно-при-Літії),
 Винтаровці / Vintarovci (Дестрник) — Винторівка (Сумщина)
 Виня Вас / Vinja vas (Ново Место) — Винятинці (Тернопільщина)
 Вир / Vir (Домжале) — Вир (Чернігівщина), Вири (Сумщина, Рівненщина)
 Високо / Visoko (Іг, Шенчур) — Високе (Сумщина, Полтавщина, Запоріщина та ін.)
 Витан / Vitan (Ормож), Витанє / Vitanje (Савинський регіон) — Витань (Івано-
 Франківщина), Витачів (Київщина), Витень (Волинь)
 Витовле / *Витоуле / Vitovlje (Нова Горіца) — Витуле (Волинь)
 Вихре / Vihre (Кршко) — Вихрівка (Хмельниччина)
 Вичанці / Vičanci (Ормож) — Вичавки, Вичівка (Рівненщина)
 Вишевца / Viševca (Церкле-на-Горенськем) — Вишевичі (Житомирщина)
 Вінцендорф / Winzendorf-Muthmannsdorf (Нижня Австрія), Вінічка вас / Vinička vas
 (Ленарт) — Вінниця; Вінницьке (Крим), Вінинці (Київщина)
 Водице / Vodice (Осреднесловенський регіон, Водице; Айдовщина, Добреполе) —
 Водиця (Закарпаття)
 Волча / Volča (Гореня вас-Поляне), Волчанські Руди / Volčanski Rutí (Толмин) —
 Вовчанськ (Харківщина)
 Ворхдорф / Форхдорф / Vorchdorf (Верхня Австрія) — Ворохівка (Чернігівщина),
 Ворохта (Львівщина), Ворчин (Волинь), Форголань (Закарпаття)
 Врх / Vrh (Велике Лаше, Загоре-об-Саві, Лошка долина та ін.) — Верхи (Волинь)
 Врхе / Vrhe (Ново Место, Загоре-об-Саві, Трбовле та ін.) — Верхове (Харківщина),
 Верхів (Рівненщина)
 Врхуле / Vrhulje (Кршко) — Верхоли (Полтавщина)
 Вршник / Vršnik (Кунгота) — Вершниця (Житомирщина)
 Гааден / Гаден / Gaaden (Нижня Австрія) — Гадинківці (Тернопільщина), Гадяч
 (Полтавщина, Харківщина)
 Гагенбрунн / Hagenbrunn (Нижня Австрія), Гагенберг / Hagenberg-im-Mühlkreis
 (Верхня Австрія) — Гогине (Харківщина)
 Гадрес / Gadres (Нижня Австрія) — Гадяч (Полтавщина, Харківщина)
 Гаєвці / Gajevci (Горишниця) — Гаївці / Гаєвцы (Білорусь, Гродненщина, Мінщина),
 Гаївка (Волинь)
 Гай / Gaj (Брежице, Словенська Бистриця, Шмаре-при-Єлшах та ін.) — Гай
 (Київщина, Житомирщина, Чернігівщина, Сумщина, Буковина та ін.), Гайки (Волинь,
 Полтавщина та ін.), Гайок (Львівщина), Гаївка (Волинь, Кропивниччина, Хмельниччина,
 Полтавщина, Одещина), Гаївці / Гаєвцы (Білорусь, Гродненщина, Мінщина),
 Гайнбург / *Хайнбург / Hainburg an der Donau (Нижня Австрія), Гайнберг / Geinberg
 (Верхня Австрія), Гайндл / *Хайндл / Hajndl (Ормож), Гайниче / Gajniče (Гросупле) —
 Хайнівка (Кропивниччина)
 Гайшевці / Gajševci (Крижевці) — Гайшин (Київщина), Гайсин (Вінниччина)
 Галліцін / Gallizien (Австрія, Каринтія), Галиція / Galicija (Жалець) — Галицинівка
 (Донеччина), Галицинове (Миколаївщина), Галицівка (Буковина), Галиця (Буковина,
 Чернігівщина), Галичина [Галиція / Galicja] (Україна, Польща), Галич (Івано-
 Франківщина, Тернопільщина)
 Гальтюр / Galtür (Австрія, Тіроль), Бад-Галль / Bad Hall, Гальнойкірхен /
 Gallneukirchen (Верхня Австрія) — Гальчин (Житомирщина, Чернігівщина), Гальчинці
 (Хмельниччина)
 Гамінг / Gaming (Нижня Австрія) — Камінь (Житомирщина, Чернігівщина,
 Сумщина, Івано-Франківщина), Камінне (Полтавщина, Івано-Франківщина), Гамівка
 (Запоріщина)

Ганденберг / Gandenberg (Верхня Австрія) — Гандеровиця (Закарпаття), Гандрабури (Одещина), Хандобоківка (Чернігівщина),
Гаранас / Garanas (Австрія, Штирія), Гарс-ам-Камп / Gars am Kamp (Нижня Австрія),
Горанець / Goranec (Хорватія),— Гориця (Чернігівщина, Хмельниччина), Горанці / Горанцы (Білорусь, Гродненщина), Гореничі (Київщина), Горянка (Миколаївщина), Горенка (Тернопільщина)
Гардегг / Hardegg (Нижня Австрія) — Гардишівка (Житомирщина)
Гарт / Hart im Zillertal (Австрія, Тіроль), Гарц (Німеччина) — Гарт (Чернігівщина), Хартонівці (Тернопільщина)
Гаттендорф / Gattendorf (Австрія, Бургенланд) — Гатне (Київщина), Гатна (Хмельниччина)
Гарштен / Гарстен / Garsten (Верхня Австрія) — Гаршине (Крим)
Гатина / Gatina (Гросупле) — Гатна (Хмельниччина), Гатне (Київщина)
Герас / Geras, Герасдорф / Gerasdorf bei Wien (Нижня Австрія) — Гераськівка, Гераськівське (Луганщина), Геруси (Львівщина), Герусівка (Полтавщина)
Геретсберг [нім. Geretsberg] (Верхня Австрія) — Гертопи (Одещина), Гериня (Івано-Франківщина), Геронимівка (Черкащина)
Герлос / Gerlos (Австрія, Тіроль) — Горлівка (Донеччина), Гирло / Гърло (Болгарія)
Гербіх / Herbich (Верхня Австрія) — Гербине (Одещина)
Гермагор / Hermagor (Австрія, Каринтія) — Гермаківка (Тернопільщина), Германівка (Київщина, Харківщина)
Германці / Hermanci (Ормож) — Германівка (Київщина, Харківщина)
Гернштайн / Gernstein (Нижня Австрія) — Гериня (Івано-Франківщина), Гірне (Сумщина), Гірники (Волинь, Рівненщина)
Гершинг (Верхня Австрія) — Герсеванівка, Герсеванівське (Харківщина), Герца (Чернігівщина), Герцівці (Закарпаття), Гірсівка (Запоріщина)
Гётценс / Götzens (Австрія, Тіроль), Гётцис / Götzis (Австрія, Форарльберг) — Гетен, Гетиня (Закарпаття)
Гінцлінг / Ginzling (Австрія, Тіроль) — Гінці (Полтавщина), Гиньківці (Тернопільщина)
Гланегг / Glanegg (Австрія, Каринтія) — Гланишів (Київщина)
Гледніц / Гльодніц / Glödnitz (Австрія, Каринтія) — Глезне (Житомирщина), Глядин (Чернігівщина), Глядки (Тернопільщина, Хмельниччина)
Глинек / Glinek (Мирна, Шкофліця) — Глинець (Львівщина)
Глине / Glinje (Брасловче) — Глинне (Львівщина, Рівненщина)
Глобасніц / Globasnitz (Австрія, Каринтія), Глобел / Globel (Содражича) — Глоби, Глобине, Глобівка (Полтавщина)
Гмюнд / Гмінд / Gmünd (Нижня Австрія) — Гуменці, Гумнище (Волинь), Гумницька (Львівщина, Тернопільщина)
Гнадендорф / Gnadendorf (Нижня Австрія) — Гнатенки (Полтавщина)
Гнезау / Gnesau (Австрія, Каринтія) — Гнезно / Gniezno (Польща), Гніздичне (Тернопільщина), Гніздище (Чернігівщина)
Гогенау / Хоенау / Hohenau an der March, Хое-Ванд / Hohe Wand, Гогенайх / Hoheneich (Нижня Австрія) — Гогине (Харківщина), Хохонів (Івано-Франківщина), Хохітва (Київщина)
Гозау / Госсау / Gosau (Верхня Австрія) — Козьова (Львівщина), Гусавка (Чернігівщина), Гошів (Івано-Франківщина, Житомирщина)
Голлентон / Hollenthon (Нижня Австрія) — Голендра (Тернопільщина), Голендри, Голинчинці (Вінниччина), Голинь (Івано-Франківщина)
Голлинг-ан-дер-Зальцах / Golling an der Salzach (Австрія, Зальцбург) — Голинь (Івано-Франківщина), Голінка (Сумщина, Чернігівщина)
Голиця / Golica (Железнікі), Голице / Golice (Камник) — Голиця (Одещина)

Голубіч / Golubić (Хорватія), Голубічі / Golubici (Сербія), Голубовці / Golubovci (Чорногорія) — Голубічі (Чернігівщина), Голубече (Вінниччина)

Гольс / Gols (Австрія, Бургенланд), Гольцгаузен / Holzhausen (Верхня Австрія) — Голиця (Одещина), Голики (Хмельниччина), Холосне (Житомирщина)

Гомила / Gomila (Дестрник, Мирна), Гомилці / Gomilci (Дестрник) — Гоміль [Гомій] (Білорусь), Гомельське (Дніпровщина)

Гоняче / Gonjače (Брда) — Гонятичі (Львівщина)

Гореня Вас / Gorenja vas (Требне, Канал), Горене / Gorenje (Кочев'є, Луковиця, Постойна) — р. Горинь (права притока Прип'яті); Горинь (Житомирщина), Гориничі (Рівненщина)

Горичах / Goritschach (Австрія, Каринтія) — Горичів (Волинь)

Горіца / Gorica (Італія), Гориця / Gorica (Моравче, Пуцонці, Радовлиця, Чрномель та ін.) — Гориця (Хмельниччина, Чернігівщина)

Горішніца / Gorišnica (Подравський регіон) — Горішні Плавні (Полтавщина), Горішній (Львівщина)

Горн / Horn (Нижня Австрія) — р. Горинь; Горинь (Житомирщина), Гореничі (Київщина)

Горяне / Gorjane (Козє) — Горяне (Харківщина), Горяни (Львівщина, Вінниччина)

Гостинца / Gostinca (Подчетртек) — Гостинцеве (Львівщина)

Граберн / Grabern (Нижня Австрія), Грабен / Graben (Рибниця) — Грабарівка (Полтавщина, Вінниччина), Грабина, Грабник (Львівщина), Грабняк (Житомирщина), Грабунь (Рівненщина)

Градець / Gradec (Кршко, Півка), Граденц / Gradenc (Жужемберк) — Градське (Сумщина), Градениці (Одещина), Граддя (Волинь)

Градішка / Gradiška (Кунгота), Градишко / Gradiško (Блоке) — Градиськ (Волинь), Градизьк (Полтавщина), Городисько (Львівщина), Городиська (Івано-Франківщина, Хмельниччина)

Градiшче / Gradišče — Городище (Житомирщина)

Градніц / Gradnitz (Австрія, Каринтія), Градник / Gradnik (Семич), Градишица / Gradišica (Хрпелє-Козіна) — Градениці (Одещина), Городниця (Івано-Франківщина, Тернопільщина, Волинь, Черкащина), Городок (Львівщина, Хмельниччина)

Грахово / Grahovo (Церкниця) — Гракове (Харківщина), Рахів / *Грахів (Закарпаття)

Грац / Graz [слвн. Градец / Gradec] (Австрія, Штирія), Хардегг / Hardegg (Нижня Австрія) — Града (Тернопільщина), Граддя (Волинь), Городець (Житомирщина, Рівненщина)

Грачище / Gračišče (Копер) — Грачівка (Харківщина)

Гребене / Grebenje (Рибниця) — Гребені (Київщина), Гребенів (Львівщина), Гребінка (Полтавщина)

Гредиг / Grödig / Grädig (Австрія, Зальцбург) — Гродзеве (Черкащина), Гродно (Білорусь), Груд (Житомирщина), Грудки (Волинь)

Грештен / Gresten-Land (Нижня Австрія) — Христинівка / *Хрестинівка (Черкащина), Хрестівка (Херсонщина), Хрестище (Харківщина, Донеччина), Гришки (Полтавщина, Сумщина, Хмельниччина), Гришкове (Харківщина)

Гросмугль / Großmugl (Нижня Австрія) [Висока чи велика могила] — Груд (Житомирщина), Грузьке (Сумщина, Дніпровщина, Запоріщина, Кропивниччина) / Могилів (Дніпровщина), Могилів подільський (Вінниччина), Могилатів (Полтавщина)

Грудниця / Grudnica (Толмин) — Груд (Волинь)

Грушковец / Gruškovec (Циркулане) — Грушківці (Вінниччина, Хмельниччина)

Губно / Gubno (Козє) — Губин (Волинь, Київщина, Хмельниччина, Тернопільщина), Губник (Вінниччина)

Гуміш / Gumisch (Австрія, Каринтія) — Гумніська (Львівщина, Тернопільщина), Гуменці (Волинь, Хмельниччина)

Гумнице / Gumnišče (Шкофліца) — Гумнице (Волинь)
Гунскирхен / Gunskirchen (Верхня Австрія) — Гунча (Вінничина), Гуничі (Житомирщина), Гуньки (Полтавщина)
Гурк / Gurk / *Gurok (Австрія, Каринтія) — Огурцівка, Огірцеве (Харківщина), Гурівка / *Гурківка (Кропивниччина)
Гуртен / Gurten (Верхня Австрія) — Гуртове (Запоріщина), Гуртовівка (Харківщина)
Гутау / Gutau (Верхня Австрія), Гуттарінг / Guttaring (Австрія, Каринтія), Сан-Готард / San-Gotthard (Швейцарія) — Гут (Закарпаття), Гута (Київщина, Вінниччина, Хмельниччина), Хутори (Черкащина, Вінниччина) [готар – межа, кордон; хутір – виселок за межу селища]
Гюрм (Нижня Австрія) — Гурине (Харківщина)
Гюссинг / Güssing (Австрія, Бургенланд), Гусинье / Gusinje (Чорногорія) — Гусинка, Гусина Поляна (Харківщина)
Далне Ніве / Dalnje Njive (Чрномель) — Дальне (Дніпровщина, Харківщина, Донеччина)
Данковці / Dankovci (Пуцонці) — Данківці (Буковина)
Дворяне / Dvorjane (Дуплек) — Дворянка (Миколаївщина)
Дебро / Debro (Лашко) — Дебрі (Львівщина), Дебреве (Чернігівщина)
Декани / Dekani (Копер), Дечани / Dečani (Косово / Чорногорія 1913) — Деконка (Дніпровщина), Диканька (Полтавщина), Дич (Сумщина)
Деллах / Dellach (Австрія, Каринтія), Делач / Delač (Костел) — Ділок (Закарпаття)
Десенці / Desenci (Дестрник), Десинець / Desinec (Чрномель) — р. Десна (ліва притока Дніпра), Деснянка (Чернігівщина)
Дешен / Dešen (Моравче), Дешеча Вас / Dešeča vas (Жужемберк) — Дешки (Київщина, Чернігівщина), Дешичі (Львівщина)
Диліці / Dilici (Копер) — Диліївка (Донеччина)
Дрново / Drnovo (Кршко) — Дернове (Сумщина), Дерно (Волинь)
Дімбах / *Димбах / Dimbach (Верхня Австрія) — Димине (Кропивниччина), Димівське (Миколаївщина), Димка (Буковина)
Дітах / Ditaх / Dietach (Верхня Австрія) — Дитятки (Київщина)
Добль / Dobl (Австрія, Штирія) — Дубляни / *Добляни (Львівщина, Рівненщина), Дублінки / *Доблінки (Житомирщина)
Доберсберг / Dobersberg (Нижня Австрія) — Доброгірське (Дніпровщина), Добре (Миколаївщина, Волинь, Крим)
Добовиця / Dobovica (Літія) — Добошівка (Львівщина)
Добра / Dobra (Австрія, Каринтія) — Добра (Черкащина)
Доброва / Dobrova (Австрія, Каринтія) — Добрівляни (Львівщина, Тернопільщина)
Добровце / Dobrovce — Добровка, Добровець (Румунія), Добровці / Добровці (Росія, Липецька), Добровляни (Івано-Франківщина)
Довже / (Мислиня) — Довженки (Миколаївщина)
Долина / Dolina (Австрія, Каринтія), Долена / Dolena — Долина (Тернопільщина, Івано-Франківщина, Запоріщина, Київщина, Полтавщина, Донеччина)
Доленці / Dolenci (Шаловці), Доленьці / Dolenjci (Чрномель) — Долинка (Волинь, Вінниччина, Запоріщина, Одещина, Черкащина), Долинівці (Хмельниччина)
Доманьшевці / Domanjševci (Шаловці) — Доманівка (Миколаївщина, Київщина), Домантівка (Київщина), Домантове (Черкащина)
Домжале / Domžale (Осереднесловенський регіон) — Домажир (Львівщина)
Дорен / Doren (Австрія, Форарльберг), Дорнава / Dornava (Подравський регіон) — Добрин (Хмельниччина), Дерцен (Закарпаття), Деренівка (Тернопільщина)
Дорнице / Dornice (Водице) — Дарниця (Київщина, Миколаївщина)
Драга / Draga (Шторе, Шкофя Лока, Лошкий Поток та ін.), Драге / Drage (Метлика) — Драгівка (Дніпровщина), Драгово (Закарпаття)

Драгомель / Dragomelj (Домжале), Драгомило / Dragomilo (Шмаре-при-Єлшах) — Дрогомишль (Львівщина)
 Драгонья / Драгоня / Dragonja (Піран) — Драгиня (Закарпаття), Дорогань (Житомирщина), Драганівка (Хмельниччина, Тернопільщина)
 Драженці / Draženci (Хайдина) — Велика Дражня (Житомирщина), Дражня (Білорусь, Гомільщина, Могилівщина), Деражня (Хмельниччина, Сумщина, Житомирщина), Деражне (Рівненщина), Дерезичи (Львівщина)
 Дрваня / Drvanja (Бенедикт) — Дерев'яна (Київщина)
 Дрново / Drnovo (Кршко) — Дернове (Сумщина)
 Дрос / Dros, Дрозендорф-Цісерсдорф / Drosendorf-Zissersdorf (Нижня Австрія) — Дорос [Мангуп] (Крим), Доросині, Дроздні (Волинь), Дроздів, Дроздинь (Рівненщина), Дротинці (Закарпаття)
 Дубровиця / Dubrovica (Хорватія) — Дубровиця (Львівщина, Рівненщина)
 Єловец / Jelovec (Марибор, Севниця та ін.) — Нижній Яловець (Буковина), Єловец (Білорусь, Могилівщина; Росія, Брянщина)
 Єнс / Enns (Верхня Австрія) — Єньки, Єнківці (Полтавщина), Єньків (Чернігівщина)
 Жабляк / Жабляк (Чорногорія) — Жабелівка (Вінниччина), Жабоч (Житомирщина)
 Жабче / Žabče (Толмин) — Жабче (Волинь, Хмельниччина, Житомирщина)
 Жалец / Žalec (Савинський регіон) — Жалин, Жалянка (Рівненщина), Жалківщина (Сумщина)
 Жерьяв / Жеряв / Žerjav (Чрна-на-Корошкем), Жерявка / Žerjavka (Шенчур) — р. Жерів; Жерів (Житомирщина), Жерева (Київщина)
 Жеровинці / Žerovinci (Ормож) — Жеревці (Житомирщина)
 Житенце / Žitence (Святий Юрій-в-Словенських Горицях), Житковці / Žitkovci (Добровник / Dobrovnik) — Житинці (Житомирщина), Житне (Сумщина), Житники (Черкащина, Вінниччина)
 Житомир / Žitomir / Žitomir (Хорватія) — Житомир (Полісся)
 Жихово Село / Žihovo selo (Ново Место) — Жихове (Сумщина)
 Жрнова / Žrnova (Раденці) — Жорнава (Закарпаття)
 Жужемберк / Žužemberk (Південно-Східна Словенія) — Жужеляни (Львівщина)
 Жуково / Žukovo (Рибниця) — Жуково (Закарпаття), Жукове (Дніпровщина, Одещина)
 Жупанє Ніве / Županje Njive (Камник), Жупанчичі / Župančiči (Копер) — Жупани (Львівщина), Жупанівка (Житомирщина)
 Забава / Zabava (Загоре-об-Саві) — Забава (Львівщина)
 Забреж / Zabraž (Лашко), Забрежник / Zabražnik (Жири) — Забереж (Закарпаття), Забережжя (Івано-Франківщина)
 Забрєзниця / Zabražnica (Жировниця) — Заберізки (Тернопільщина)
 Загорье / Загоре / Zagođe (Козє, Півка, Святий Томаж) — Загір'я (Львівщина, Тернопільщина)
 Загреб / Zagreb (Хорватія), Загріб / Захриб / Zahrib (Церкниця) — Загребля (Рівненщина, Житомирщина, Полтавщина, Хмельниччина), Загребелля (Полтавщина, Сумщина, Чернігівщина)
 Залисець / Залісець / Zalisec (Жужемберк) — Залисиця (Волинь), Залісся (Київщина, Вінниччина, Волинь та ін.)
 Залужье / Zalužje (Хорватія), Залог / Zalog (Крань, Стража), Залоше / Zalošče (Нова Горіца) — Залужжя (Закарпаття, Львівщина, Рівненщина, Вінниччина, Сумщина)
 Зальбах-Хинтерглемм / Saalbach-Hinterglemm (Австрія, Зальцбург) — Залібівка (Рівненщина)
 Зальцбург / Salzburg (Австрія), Зільц / Silz (Австрія, Тіроль) — Соледар (Донеччина), Сіль (Закарпаття), Сільне / Сольне (Рівненщина), Сільце (Закарпаття, Тернопільщина), Селец (Житомирщина)

Замостець / Zamostec (Содражиця) — Замостище (Полтавщина, Рівненщина)
 Замушани / Zamušani (Горишниця) — Замшани (Волинь)
 Зарече / Zarečje (Лірська Бистриця), Заречиця / Zarečica (Лірська Бистриця) —
 Заріччя (Закарпаття, Сумщина, Львівщина, Черкащина та ін.), Зарічне (Полтавщина,
 Сумщина, Одещина та ін.)
 Заттейнс / Satteins (Австрія, Форарльберг) — Затон (Полтавщина), Сатанів
 (Хмельниччина)
 Зілліан / Sillian (Австрія) — Жуляни / Желань / Желяне / Жіляни (Київщина), Зілове
 (Волинь), Зелене (Київщина, Житомирщина та ін.)
 Зірндорф / Sierndorf (Нижня Австрія), Зірнінг / Sierning (Верхня Австрія) — Зірне
 (Рівненщина), Зірниця (Запоріщина)
 Злато Поле / Zlato Polje (Луковиця) — Золота Поляна (Дніпровщина, Запоріщина)
 Златопілля (Кропивниччина), Златопіль (Запоріщина)
 Зобот [*Суобот] / Soboth (Австрія, Штирія) — Собич (Сумщина), Субіч
 (Хмельниччина), Собатин (Закарпаття), Суботів (Черкащина, Івано-Франківщина),
 Суботці (Кропивниччина), Забодаква (Полтавщина)
 Зоренці / Zorenci (Чрномель) — Зоринці (Вінниччина)
 Зубен / Suben (Верня Австрія) — Зубані (Полтавщина)
 Зульц / Sulz (Австрія, Форарльберг) — Жуличі (Львівщина), Шульське
 (Харківщина), Сульське (Сумщина)
 Золленау / Sollenau (Нижня Австрія) — Солоне (Закарпаття, Тернопільщина,
 Запоріщина, Дніпровщина та ін.), Солонів (Рівненщина), Солонівка (Чернігівщина)
 Зьолль / Söll (Австрія, Тіроль) — Зольня (Житомирщина)
 Зьольден / Sölden / Soelden (Австрія, Штирія) — Золоте (Рівненщина, Крим), Золочів
 (Львівщина, Харківщина), Злочів (Львівщина)
 Есеніце / Єсеніце / Jesenice — Есень (Закарпаття)
 Івенца / Ivenca (Войник) — Івниця (Житомирщина)
 Іжаковці / Ižakovci (Белтинці) — Їжаківка (Полтавщина)
 Ізола / Izola (Обално-крашка), Ізвир / Izvir (Брежице) — Ізов (Волинь), Іза
 (Закарпаття)
 Лірська Бистриця / Pirska Bistrica (Нотрансько-крашка) — Іллірія (Луганщина)
 Ілльміц / Ilmitz (Австрія, Бургенланд) — Ільмівка (Чернігівщина), Іллімка
 (Житомирщина), Ілемня (Івано-Франківщина)
 Іловка / Povka (Крань) — Ілів (Львівщина)
 Іловці / Povci (Лютомер), Іловца / Povsa (Войник) — Ілавче (Тернопільщина)
 Іляшевці / Pjaševci (Крижевці) — Ілляшівка (Хмельниччина, Вінниччина,
 Рівненщина, Житомирщина), Ілля (Одещина)
 Імст / Imst (Австрія, Тіроль) — Імстичове (Закарпаття)
 Ішка / Iška (Іг) — Ішків (Тернопільщина)
 Кавче / Kavče (Велене) — Кавське (Львівщина)
 Кайндорф / Kaindorf (Австрія, Штирія) — Кайнари (Київщина)
 Кал / Kal (Півка, Семич, Толмин та ін.) — Каллів (Закарпаття)
 Кальс-ам-Гросглоккнер / Kals am Großglockner (Австрія, Штирія) — Калуш (Івано-
 Франківщина), Калюсик (Хмельниччина)
 Калше / Kalše (Словенська Бистриця) — Калчева (Одещина), Калуш (Івано-
 Франківщина)
 Каменіца / Kameniča (Метлика, Севниця), Каменик / Kamenik (Шмарє-при-Єлшах),
 Камнік / Kamnik (Осреднесловенський регіон) — Камені (Житомирщина), Кам'яниця
 (Закарпаття, Рівненщина), Кам'янець-Подільський (Хмельниччина)
 Каплъ / Kapl (Австрія, Тіроль), Капелльн / Kapelln (Нижня Австрія), Капла / Kapla
 (Табора), Капеле / Kapele (Брежице), Капля Вас / Kaplja vas (Преболд, Севниця) —
 Каплинці (Полтавщина), Каплівка (Буковина)

Капланово / Kaplanovo (Велике Лаше), Капрун / Kaprun (Австрія, Зальцбург) — Каплани (Донеччина), Каплунівка (Полтавщина, Харківщина)

Каштен / Kasten bei Böhheimkirchen (Нижня Австрія) — Каштани (Крим), Каштаново (Крим, Закарпаття), Каштанівка (Крим, Запоріщина, Хмельниччина)

Квасиця / Kvasica (Чрномель) — Квас[ов]иця, Квасів (Волинь), Кваси (Закарпаття)

Кидричево / Kidričevo (Подравський регіон) — Кидрасівка (Вінниччина)

Кисовець / Kisovec (Загоре-об-Саві) — Кисівка (Харківщина)

Київ / Kijev (Хорватія), Кієво / Kijevo (Хорватія), Кіяні / Kijani (Хорватія) — Київ (столиця України); Київ (Миколаївщина), Київець (Львівщина), Київка (Херсонщина), Київське (Полтавщина, Миколаївщина, Дніпровщина, Запоріщина), Киїнка (Чернігівщина)

Клагенфурт / Klagenfurt am Wörthersee (Австрія, Каринтія), Клада / Klada (Шкофліца), Кладе / Kladje (Лашко, Гореня вас-Поляне) — Кладнів (Волинь)

Кленово / Klenovo (Лашко), Кленик / Klenik (Півка, Литія) — Кленове (Київщина, Харківщина, Чернігівщина, Вінниччина), Клен (Житомирщина)

Клиня Вас / Klinja vas (Кочев'є) — Клин (Рівненщина, Сумщина, Дніпровщина)

Клопце / Klopce (Жужемберк, Словенська Бистриця) — Клоп[отів]ці (Хмельниччина), Клопіт (Рівненщина)

Ключев[и]ця / Ključevica (Трбовле) — Ключ[ин]івка (Сумщина), Ключівка (Хмельниччина)

Кметі / Kmeti (Хорватія) — Кмитів (Житомирщина)

Кнежа / Kneža (Толмин) — Княжа (Черкащина)

Коблах / Koblach (Австрія, Форарльберг), Коболі / Kobilj (Комен), Кoble / Koble (Словенське Коніце) — Кобло (Львівщина), Кobleво (Миколаївщина), Коблин (Рівненщина), Коблиця (Київщина), Кобеляки (Полтавщина)

Ковчице / Kovčice (Хрпеле-Козіна) — Ковчин (Чернігівщина)

Козарно / Kozarno (Брда), Козарице / Kozarišče (Лощка Долина) — Козари (Чернігівщина), Козарик (Луганщина), Козарівка (Черкащина, Вінниччина), Козаровичі (Київщина)

Козина / Kozina / Kozina (Хрпеле-Козіна), Козяне / Kozjane (Дівача) — Козина (Івано-Франківщина, Тернопільщина), Козин (Київщина, Рівненщина), Козинці (Вінниччина), Козятин (Вінниччина, Волинь, Сумщина), р. Козинка (Київщина)

Коколайнцак / Kokolajnsčak (Святий Юрій-об-Щавниці), Кокоричі / Kokoriči (Крижевці), Кокаре / Kokađe (Назарє) — Коколове (Кропивниччина)

Кокошне / Kokošnje (Домжале) — Кокошинці (Тернопільщина)

Словенске-Конице / Slovenske Konjice (Нижня Штирія), Конушко / Konuško (Шмарепри-Єлшах) — Конице (Волинь), Конищів (Вінниччина)

Коленча Вас / Kolenča vas (Добреполе) — Коленці (Київщина), Колінці, Колінки (Івано-Франківщина), Колінківці (Буковина)

Коловрат / Kolovrat (Загоре-об-Саві) — Коловерти (Рівненщина)

Команія / Komanija (Доброва-Полхов Градец) — Комань (Чернігівщина)

Комарниця / Komarnica (Церквеняк) — Комарицьке (Сумщина)

Комен / Komen (Обално-крашка) — Комини (Хмельниччина)

Копер / Koper (Західна Словенія, община Копер) — Копелянка (Житомирщина), Копи (Миколаївщина), Копилів (Київщина)

Копивник / Koprivnik (Раче-Фрам) — Копи (Миколаївщина), Копилів (Київщина), Копилля (Волинь)

Корачице / Koraciče (Святий Томаж) — Кораки (Житомирщина)

Кореняк / Korenjak (Заврч) — Кореньок, Кореневе (Сумщина), Корінне (Крим, Луганщина)

Коритно / Koritno (Блед, Брежице, Оплотниця) — Коритне (Буковина, Рівненщина, Одещина)

Коритниця / Koritnica (Кршко) — Коритниця (Волинь)
 Корнойбург / Korneuburg (Нижня Австрія) — Корніїв (Чернігівщина), Корнів,
 Корнич (Івано-Франківщина), Корничі (Львівщина)
 Корошка / Koroška (регіон Корошка), Корошка Бела / Koroška Bela (Єсеніце),
 Корошка Вас / Koroška vas (Ново Место) — Коросно, Коростів (Львівщина), Корост
 (Рівненщина), Коростки (Житомирщина), Коростень (Житомирщина, Чернігівщина),
 Коростівці (Вінниччина), Коростова (Тернопільщина), Коростовичі (Івано-Франківщина),
 Коростувата (Буковина)
 Косеч / Koseč (Кобарід) — Косенки (Сумщина)
 Косовеле / Kosovelje (Сежана) — Косованка (Буковина), Косів (Івано-Франківщина,
 Тернопільщина)
 Костревниця / Kostrevnica (Загоре-об-Саві, Шентюр) — Кострина (Закарпаття)
 Коти / Koti (Ново Место) — Коти (Львівщина, Рівненщина)
 Котор / Kotor (Чорногорія) — Которини (Львівщина)
 Кошаки / Košaki (Марибор) — Кошаковські (Львівщина)
 Крайна / Krajna (Тишина) — Крайне (Закарпаття, Крим), Крайня Деражня
 (Житомирщина)
 Кралєвці / Kraljevci (Святий Юрій-об-Щавниці) — Кролевець (Сумщина)
 Крамаровці / Kramarovci (Рогашовці) — Крамаренки (Полтавщина)
 Красинець / Krasinec (Метлика) — Красниця (Львівщина), Красенівка (Черкащина)
 Красна / Krasna (Польчане) — Красна (Закарпаття, Тернопільщина, Івано-
 Франківщина)
 Кремс / Krems (Нижня Австрія), Кремен / Kremen (Кршко), Кременик / Kremenik
 (Гореня вас-Поляне) — Кремеш (Волинь), Кремидів (Івано-Франківщина), Кремне
 (Житомирщина), Кремінне (Вінниччина), Кремінна (Луганщина)
 Кремениця / Kremenica (Гр), Кременца / Kremenca (Церкниця) — Кременець
 (Донеччина), Кременець (Волинь, Тернопільщина), Кременчук (Полтавщина)
 Кренгльбах / Krenglbach (Верхня Австрія) — Крені (Чернігівщина), Креничі
 (Київщина), Кренидівка (Сумщина)
 Крепле / Kreplje (Сежана) — Крепи (Луганщина)
 Крестениця / Krestenica (Канал) — Крестянівка (Крим)
 Кривиця / Krivica (Шентюр) — Кривиця (Рівненщина), Кривець (Київщина, Івано-
 Франківщина, Черкащина)
 Кривчево / Krivčevo (Камник) — Кривичі (Львівщина, Рівненщина)
 Крижанче / Križanče (Хорватія), Крижан Врх / Križan Vrh (Бистриця-об-Сотлі), Криж
 / Križ (Коменда, Сежана, Требне) — Крижанівка (Вінниччина, Одещина), Крижопіль
 (Вінниччина)
 Криже / Križe (Ново Место, Брежице, Тржич), Крижевець / Križevac (Зрече),
 Крижевці / Križevci (Горні Петровці, Крижевці) — Крижі (Тернопільщина), Крижик
 (Сумщина), Крижівка (Волинь), Крижовлин (Одещина)
 Крим / Крм / Krim — Крим, Кримок (Житомирщина), Кримне (Волинь, Рівненщина)
 Крниця / Krnica (Горе, Копер, Луче) — Криниця (Хмельниччина, Тернопільщина,
 Львівщина, Черкащина, Полтавщина)
 Крнче / Krnče (Рибниця) — Креничі (Київщина)
 Кропа / Kropa (Радовлиця) — Кропи (Львівщина)
 Крупа / Kupa (Семич) — Крупа (Волинь)
 Крчевина / Krčevina (Ормож) — Корчів'я (Рівненщина), Корчівка (Хмельниччина,
 Львівщина, Житомирщина), Корчівці (Буковина)
 Кршич / Kršič (Камник) — Коршів (Івано-Франківщина, Рівненщина, Волинь)
 Кршко / Krško [*Крско / Krsko] (Нижня Крайна) — Коросно / Krosno (Польща,
 Підкарпатське воєводство), Коросно [Коросне] (Львівщина), Криски (Чернігівщина),
 Корсів (Львівщина), Корсунь (Черкащина)

Кундль / Kundl (Австрія, Тіроль), Згорня Кунгота / Zgornja Kungota (Подравський регіон, Кунгота) — Куна, Кунка (Вінниччина), Кунча (Хмельниччина)
 Куншперк / Kunšperk (Бистриця-об-Сотлі), Кунова / Kupova (Горня Радгона) — Кунівка (Полтавщина), Кунашівка (Чернігівщина)
 Купшинці / Kupšinci (Мурська Собота) — Купчинці (Тернопільщина, Вінниччина)
 Кутинці / Kutinci (Святий Юрій-об-Щавниці) — Кутин (Рівненщина)
 Кютай / Kühtai (Австрія, Тіроль) — Кут (Буковина, Тернопільщина, Харківщина), Кути (Волинь, Львівщина, Чернігівщина, Черкащина), Кухче, Кухітська Воля (Рівненщина)
 Лабан / Laban (Чорногорія) — Лабач (Львівщина), Лубни (Полтавщина)
 Лавамюнд / Lavamünd (Австрія, Каринтія) — Лави (Чернігівщина)
 Лавриця / Lavrica (Шкофліца) — Лаврівка (Кропивниччина, Вінниччина)
 Лавровець / Lavrovac (Логатець) — Лаврове (Крим, Полтавщина), Лавриківці (Тернопільщина)
 Ладендорф / Ladendorf (Нижня Австрія) — Ладинь (Волинь), Ладне (Харківщина)
 Лаже / Laže (Дівача) — Лажева (Хмельниччина)
 Лайбниц / Leibnitz (Австрія, Штирія), Лайбен / Leiben (Нижня Австрія), Лобница / Lobnica (Руше) — р. Лобниця, Лобна (Волинь), Лубни (Полтавщина)
 Лозенштайн / Losenstein (Верхня Австрія), Лазница / Laznica (Марибор) — Лозниця (Житомирщина)
 Лангау / Langau (Нижня Австрія) — Ланкове (Запоріщина), Ланок (Хмельниччина)
 Ландекк / Landeck (Австрія, Тіроль) — Ландарі (Полтавщина)
 Ланише / Laniše (Камник, Гореня вас-Поляне), Ланище / Lanišče (Шкофліца) — Лани (Івано-Франківщина, Вінниччина, Львівщина, Кропивниччина, Полтавщина)
 Ланц / Lanz (Австрія, Тіроль), Ланцендорф / Lanzendorf (Нижня Австрія), Ланцова Вас / Lancova vas (Видем), Ланцово / Lancovo (Радовлиця) — Ланцеве, Ланкове (Запоріщина)
 Ласберг / Lasberg (Верхня Австрія) — Ласки (Житомирщина), Ласків (Волинь), Ласківці (Тернопільщина)
 Латернс / Laterns (Австрія, Форарльберг) — Латірка (Закарпаття)
 Лаксенбург / Лахенбург / Laxenburg (Нижня Австрія), Лахонці / Lahonci (Ормож), Мала Лахия / Чрномель) — Лахни (Полтавщина), Лахнівщина, Локня (Сумщина)
 Лашко / Laško (Савинський регіон, община Лашко), Лашка Вас / Laška vas (Лашко) — Лашківка (Буковина), Лашуки (Чернігівщина)
 Леваньці / Levanjci (Дестрник) — Левантівка (Одещина), Левенцівка (Полтавщина, Дніпровщина)
 Ледина / Ledina (Севниця) — Ледне (Рівненщина)
 Лединиця / Ledinica (Жири) — Ледянка (Хмельниччина)
 Ленд / Lend (Австрія, Зальцбург), Лендава / Lendava (Помурський регіон, Лендава) — Ленди (Київщина)
 Ленцинг / Lenzing (Верхня Австрія) — Ленків (Чернігівщина, Львівщина), Ленівка (Хмельниччина), Ленківці (Хмельниччина, Буковина)
 Лесковца / Leskovca (Лашко), Лесковець / Leskovac (Іванчна Гориця, Ново Место, Целе та ін.) — Лесковець (Болгарія), Лісковець (Закарпаття), Леськове (Черкащина), Леськівка (Харківщина)
 Леобен / Leoben (Австрія, Штирія), Леобендорф / Leobendorf (Нижня Австрія)
 Либенау / Liebenau (Верхня Австрія) — Любинь (Рівненщина), Великий Любінь, Любинці (Львівщина), Любине (Минолаївщина), Любині (Львівщина)
 Леондинг / Leonding (Верхня Австрія) — Леонідівка (Черкащина, Донеччина)
 Лех / Lech (Австрія, Форарльберг), Лехен-на-Похорю / Lehen na Pohorju (Подвелка) — Лехнівка (Київщина, Хмельниччина), Лешнів (Львівщина)
 Лешниця / Lešnica (Ормож) — Лешнів (Львівщина)

Лисець / Lisec (Толмин, Требне) — Лисець (Хмельниччина)
Лінц / Linz (Верхня Австрія), Лієнц / Lienz (Австрія, Тіроль) — Лінці (Закарпаття, Вінниччина), Лінчин (Рівненщина)
Ліпа / Lipa, Zlatna lipa (Хорватія), Липа / Lipa (Белтинці, Добреполе, Зрече та ін.) — р. Липа (Волинь), р. Золота липа (Тернопільщина), Липа (Волинь, Рівненщина, Івано-Франківщина), Липно, Липляни (Волинь), Липове (Чернігівщина, Полтавщина та ін.)
Ліпіцах / Lipizach (Австрія, Каринтія), Липниця / Lipnica (Радовлиця) — Липняк (Сумщина), Липник (Львівщина), Липецьке (Одещина), Липецька Поляна (Закарпаття), Липецьк / Липецк (Росія)
Липовець / Lipovec (Рибниця, Семич, Шмарє-при-Єлшах) — Липовець (Вінниччина, Київщина, Львівщина, Закарпаття)
Літія / Litija (Осереднесловенський регіон, Літія) — Літиня (Львівщина), Літин (Вінниччина, Волинь), Літки (Київщина, Житомирщина, Хмельниччина), Лідин (Чернігівщина), Ліда (Білорусь, Гродненщина)
Літчау / Litchau, Лічау / Litschau (Нижня Австрія), р. Літава / Litava (Чехія) — Літвиця (Рівненщина), Літинка (Вінниччина), Літин (Волинь, Вінниччина), Литичів (Хмельниччина)
Ліцен / Liezen (Австрія, Штирія) — Ліщин (Житомирщина)
Ловник / Lovnik (Польчане) — Ловинь (Чернігівщина)
Лог / Log (Кранська Гора, Луковиця, Рогатець, Руше, Севниця) — Великий лог (Луганщина), Кам'яний лог (Білорусь, Гродненщина), Логвин (Київщина), Логвини (Полтавщина)
Логатець / Logatec (Осереднесловенський регіон, Логатець) — Логачівка (Харківщина)
Ложина / Ložina (Подлехник) — Лежино (Запоріщина)
р. Ложниця / Ložnica (Савіня); Ложниця / Ložnica (Веленє, Маколе) — Лозниця (Житомирщина)
Лозице / Lozice (Випава) — Лозичне (Хмельниччина)
Локавці / Lokavci (Горня Радгона), Локавець / Lokavec (Лашко, Айдовщина), Локовець / Lokovec (Нова Горіца), Локовиця / Lokovica (Превалє, Шоштань) — Лукавці (Буковина), Лукашівка (Вінниччина, Чернігівщина, Сумщина, Харківщина)
Локвиця / Lokvica (Мірен-Костанєвіца) — Локниця (Рівненщина)
Лосдорф / Лоосдорф / Loosdorf (Нижня Австрія) — Лоска, Лустівка (Чернігівщина), Лосяч (Тернопільщина), Лустун (Буковина)
Лохен / Lochen am See (Верхня Австрія), Лохача / Lohača (Постойна) — Лохня (Сумщина), Лохівка (Крим), Лохово (Закарпаття), Лохвиця (Полтавщина)
Луковець / Lukovec (Комен, Літія, Севниця) — Луковець (Житомирський район, Чернігівщина, Івано-Франківщина)
Луковиця-при-Домжалах / Lukovica pri Domžalah (Верхня Крайна, Луковиця) — р. Луквиця (права притока Лукви, Івано-Франківщина); Луковиця (Черкащина, Буковина), Лукавці (Буковина)
Лунц / Lunz am See (Нижня Австрія) — Лунка (Буковина, Закарпаття), Лонівка (Львівщина), Ланцеве (Запоріщина)
Луція / Lucija (Піран) — Луці (Полтавщина), Луцьк (Волинь), Лучин (Житомирщина)
Лучине / Lučine (Гореня вас-Поляне) — Лучин (Житомирщина), Лучинець (Вінниччина)
Лютомер / Ljutomer (Лютомер) — оз. Людомер (Білорусь, Гомільщина)
Любінь / Ljubinj (Толмин) — Любінь (Рівненщина)
Любляна / Ljubljana (столиця Словенії) — Люблине, Любине (Миколаївщина), Люблинка (Херсонщина), Люблин (Польща), Любеля, Любині (Львівщина), Люботин (Харківщина, Волинь)
Любниця / Ljubnica (Витанє) — Любинці (Львівщина)

Майнинген / Meiningen (Австрія, Форарльберг) — Мійнич (Львівщина), Майнівка (Чернігівщина)
 Малинище / Malinišče (Осилниця) — Малинище (Львівщина)
 Малин / Малін / Malin (Хорватія), Малиниці / Malinici (Боснія та Герцеговина) — Малин (Житомирщина), Малинівці (Хмельниччина), Малинівка (Вінниччина, Харківщина)
 Малні / Malni (Блоке) — Малнів (Львівщина)
 Мальніц / Mallnitz (Австрія, Каринтія) — Малинці (Буковина), Мальовниче (Вінниччина), Мальчиці (Львівщина), Мельниця (Волинь), Мельники (Черкащина)
 Манк / Mank (Нижня Австрія) — Маниківці, Моньки, Манівці (Хмельниччина), Мантин (Рівненщина)
 Манче / Manče (Віпава) — Манчичі (Сумщина)
 Марковці / Markovci — Марківці (Хмельниччина, Вінниччина, Чернігівщина)
 Марушичи / Marušići (Хорватія) — Марушівка (Житомирщина)
 Мархегг / Marchegg (Нижня Австрія), Мархтренк / Marchtrenk (Верхня Австрія) — Мархалівка (Київщина), Марухи (Сумщина), Марфопіль (Запоріщина)
 Марбах / Marbach an der Donau (Нижня Австрія), Marbach am Neckar (Німеччина, Баден-Вюртемберг) — Марухи / *Мар[б]ухи (Сумщина)
 Маринча Вас / Marinča vas (Іванчна Гориця), Маринчки / Marinčki (Велике Лаще) — Мариничі (Буковина), Маринка (Львівщина)
 Марібор / Maribor (Нижня Штирія) — Маріуполь (Донеччина, Кропивниччина), Маріямпіль (Івано-Франківщина)
 Марково / Markovo (Камник) — Маркове (Донеччина, Кропивниччина, Крим)
 Марковці / Markovci (Марковці, Шаловці) — Марковичі (Волинь)
 Мартине / Martinje (Горні Петровці) — Мартини (Львівщина)
 Мартянці / Martjanci (Моравське Топлице) — Мартинці (Сумщина)
 Матцен / Matzen-Raggendorf (Нижня Австрія) — Матків (Львівщина), М'ятин (Рівненщина)
 Матяшевці / Matjaševci (Кузма) — Матяші (Полтавщина, Львівщина), Матяшеве (Донеччина)
 Махничі / Mahniči (Сежана) — Махнівці (Львівщина)
 Маховник / Mahovnik (Кочев'є) — Маховик (Харківщина), Маховики (Чернігівщина)
 Мачки / Mački (Велике Лаще) — Мацьки (Житомирщина)
 Мачковці / Mačkovci (Пуцонці) — Мацьківці (Чернігівщина)
 Машель / Mašelj (Семич) — Машево (Чернігівщина)
 Медведек / Medvedjek (Требне, Велике Лаще), Медводе / Medvode (Центральна Словенія, Медводе) — Медвідка (Вінниччина), Медведівка (Хмельниччина, Чернігівщина, Харківщина)
 Мёдер / Mäder (Австрія, Форарльберг) — Медёрове / Мердерове (Кропивниччина)
 Медлінг / Mödling (Нижня Австрія) — Меделівка, Моделів (Житомирщина), Модричі (Львівщина)
 Медно / Medno (Любляна) — Медин (Тернопільщина)
 Меле / Mele (Горня Радгона) — Мелені (Житомирщина)
 Мелинці / Melinci (Белтинці) — Меленці (Житомирщина)
 Мельк / Melk (Нижня Австрія) — Мільки (Чернігівщина), Мельна (Івано-Франківщина)
 Менишка Вас / Meniška vas (Доленське Топлице) — Мена (Чернігівщина), Менчичі / *Меншичі (Волинь), Меньківка (Житомирщина)
 Мерече / Meregče (Ілірська Бистриця) — Мерещів (Львівщина)
 Метніц / Metnitz (Австрія, Каринтія), Метний Врх / Metni Vrh (Севниця) — Метенів (Тернопільщина)
 Мигер / Mieger (Австрія, Каринтія) — Мигія (Миколаївщина)

Миголиця / Migolica (Мирна) — Мигалівці (Вінниччина)
 Мизенбах / Мізенбах / Miesenbach (Нижня Австрія), Мизний Дол / Mizni Dol (Врхника) — Мизинівка (Черкащина), Мизове (Волинь), Мізюринці (Тернопільщина)
 Микларі / Miklarji (Чрномель) — Миклаші (Хмельниччина)
 Миле / Milje (Шенчур), Милава / Milava (Церкниця) — Мила (Київщина), Милове (Херсонщина)
 Миличі / Miliči (Чрномель) — Мильці (Волинь, Полтавщина), Мильчиці (Львівщина)
 Мирен / Miren (Мирен-Костанєвиця) — Мирин (Волинь)
 Мирке / Mirke (Врхника) — Мирків (Волинь)
 Миртовичі / Mirtoviči (Осилниця) — Мировичі / *Мир[т]овичі (Волинь)
 р. Мислиня / Mislinja (Slovenj Gradec) — р. Мислин (ліва притока Бучі, Київщина)
 Мислиня / Mislinja (регіон Корошка, община Мислиня), Мисличе / Misliče (Дівача)
 — Мислина, Мислині (Волинь), Мислятин (Хмельниччина)
 Михаловці / Mihalovci (Ормож) — Михалківці (Хмельниччина, Рівненщина)
 Михеля Вас / Mihelja vas (Чрномель) — Михля (Хмельниччина)
 Мірніг / Mirnig (Австрія, Каринтія), Мирна / Mirna (Південно-Східна Словенія, община Мирна) — Мирне (Київщина, Полтавщина, Харківщина, Тернопільщина та ін.)
 Млаке / Mlake (Метлика, Мута) — Млаки (Хмельниччина)
 Млаче / Mlače (Словенське Коніц) — Млачівка (Київщина)
 Млинсько / Mlinsko (Кобарід) — Млиниська (Львівщина, Тернопільщина)
 Млинше / Mlinše (Загоре-об-Саві) — Млинище (Волинь, Житомирщина)
 Модрич / Modrič (Лашко, Словенська Бистриця) — Модричі (Львівщина)
 Мозире / Мозирье / Mozirje (Мозире), Мозель / Mozelj (Кочев'є) — Мозир / Мозырь (Білорусь, Гомільщина), Мόсир (Волинь)
 Мойковац / Mojkovac (Чорногорія) — Мойка (Харківщина)
 Мокрець / Mokrec, Мокриць / Mokrič (Гросупльє) — Мокрець (Волинь, Київщина)
 Мольтн / Molln (Верхня Австрія) — Молниця (Буковина)
 р. Морава / Marx March; р. Мура / Mura; Мурау / Murau (Австрія, Каринтія) — р. Мурава (Київщина), р. Мурафа (Вінниччина), Мурава (Білорусь, Берестейщина)
 Мосбах / Moosbach / Mosbach (Верхня Австрія; Німеччина, Баден-Вюртемберг),
 Моосдорф / Moosdorf (Верхня Австрія) — Мόсир (Волинь), Мосорівка (Буковина),
 Мошни, Мошурів, р. Мошурівка (Черкащина)
 Мосте / Moste (Жировниця, Коменда), Мосте / Mostje (Лендава, Юршинці) — Мости (Львівщина, Рівненщина, Чернігівщина)
 Мотовилці / Motovilci (Град) — Мотовилівка (Київщина, Житомирщина)
 Мочиле / Močile (Чрномель) — Мочола (Закарпаття)
 Мошне / Mošnje (Радовлиця) — Мошни (Черкащина)
 Мощанці / Moščanci (Пуцонці) — Мощаниця (Волинь, Житомирщина, Рівненщина)
 Мраморово-при-Лужарих / Mramorovo pri Lužarjih (Блоке) — Мраморне (Крим)
 Мукендорф / Mukendorf (Нижня Австрія), Муггендорф / Muggendorf (Нижня Австрія) — Мукані (Львівщина), Мукошин (Волинь), Мукачево (Закарпаття)
 Мута / Muta (регіон Корошка, община Мута) — Мутин (Сумщина)
 р. Мура / Мур / Muhr (Австрія, Словенія, Хорватія) — р. Мурафа (ліва притока Дністра, Вінниччина)
 Мьодлінг / Mödling (Нижня Австрія) — Меделівка (Житомирщина), Медівка (Вінниччина)
 Мьонххоф / Mönchhof (Австрія, Бургенланд) — Моньки (Хмельниччина), Меньківка (Житомирщина), Минківка (Харківщина), Мінківка (Донеччина), Миньківці (Київщина, Хмельниччина, Рівненщина), Мінакове (Сумщина), Менчичі (Волинь)
 Мюльдорф / Mühldorf (Нижня Австрія), Мулява / Muljava (Іванчна Гориця) — Мульчиці (Рівненщина)
 Небло / Nablo (Брда) — Небилів (Івано-Франківщина)

Неделіще / Nedelišće (Хорватія), Неделиця / Nedelica (Турнище) — Неділище (Житомирщина)

Немиле / Nemilje (Крань) — Немилів (Львівщина)

Нивице / Njivice (Радече), Нивиця / Njivica (Крань) — Нивиці (Львівщина)

Низка / Nizka (Речиця-об-Савиньї) — Низк[івк]а (Чернігівщина)

Ніверце / Njiverce (Кидричево) — Ніверка (Хмельниччина)

Нікшич / Никшић (Чорногорія) — Нікішине (Донеччина)

Нова вас / Nova vas (Блоке, Іванчна Гориця, Преддвор) — Нова (Чернігівщина)

Новаке / Novake (Войник, Польчане, Тржич) — Новак[ов]е (Одещина)

Нусбах / Nußbach (Верхня Австрія), Нускова / Nuskova (Рогашовці) — Носи, Носівка (Чернігівщина, Полтавщина), Носенки (Полтавщина), Носів (Тернопільщина), Носівці (Тернопільщина, Вінниччина), Носківці, Носиківка (Вінниччина), Носовичі (Волинь)

Обрежъс / Obrežje (Брежице, Радече), Обреж / Obrež (Средище-об-Драві) — Побережжя (Івано-Франківщина), Побережне (Вінниччина, Львівщина)

Обров / Obrov (Хрпеле-Козіна) — Обрив (Крим)

Обровац / Obrovac (Хорватія) — Обривка (Херсонщина)

Обрше / Obrše (Луковиця) — Оброшине (Львівщина)

Овсише / Ovsíše (Радовлиця) — Овсюки (Полтавщина)

Огониця / Ohonica (Боровниця) — Огоньки, Вогневе, Вогні (Крим)

Огулин / Ogulin (Чрномель) — Огульці (Харківщина), Огульчанськ (Луганщина)

Оконина / Okonina (Любно) — Оконськ (Волинь)

Олеще / Олещче / Olešče (Лашко) — Олещин (Івано-Франківщина), Олещенкове (Сумщина)

Олиме / Olimje (Подчетртек) — Олине (Сумщина)

Олшевек / Olševек (Шенчур) — Олішівка (Житомирщина)

Ольсдорф / Ohlsdorf (Верхня Австрія) — Ольшана (Чернігівщина), Ольшани (Волинь), Ольшаниця (Київщина), Ольшанка (Житомирщина), Олешки (Херсонщина)

Онек / Onek (Кочев'є) — Онок (Закарпаття)

Оплотниця / Oplotnica (Оплотниця) — Оплітна / *Оплотна (Львівщина)

Ореховець / Orehovec (Костанєвиця-на-Кркі, Шмарє-при-Єлшах), Ореховиця / Orehovica (Випава) — Оріховець (Київщина, Тернопільщина), Оріховиця (Закарпаття), Оріхівка (Полтавщина, Сумщина, Луганщина, Запоріщина, Хмельниччина та ін.)

Орле / Orle (Шкофліца) — Орли (Дніпровщина, Черкащина)

Орлек / Orlek (Сежана) — Орлик (Полтавщина)

Орт / Orth an der Donau (Нижня Австрія), Орт / Ort im Innkreis (Верхня Австрія), Ортнек / Ortnek (Рибниця), Ортнице / Ortnice (Козе) — Ортиничі (Львівщина), Орчик (Харківщина)

Орова Вас / Orova Vas (Ползела) — Орява (Львівщина)

Острóг / Ostrog (Чорногорія) — Острог (Рівненщина)

Павловці / Pavlovci (Ормож) — Павловичі (Волинь, Житомирщина)

Пак / Pack (Австрія, Каринтія), Пако / Рако (Боровниця), Пака / Рака (Витане, Добреполе, Мислиня) — Пакуль (Чернігівщина)

Палче / Palče (Пивка) — Пал[аги]чі (Івано-Франківщина)

Пальтінг / Paltling (Верхня Австрія), Пальтерндорф / Palterndorf-Dobermannsdorf (Нижня Австрія) — Балта (Одещина), Балтазарівка (Херсонщина), Бальківці (Хмельниччина), Пальче (Волинь), Пальчик (Черкащина), Пальчики (Чернігівщина), Пальчиківка (Полтавщина), Пальчинці (Тернопільщина, Хмельниччина)

Панече / Panеče (Лашко), Панце / Panсе (Любляна) — Панчеве (Кропивниччина)

Папірниця / Papirnica (Шкофя Лока) — Папірня (Львівщина, Житомирщина, Чернігівщина, Сумщина, Хмельниччина)

Парндорф / Parndorf (Австрія, Бургенланд) — Парне (Дніпровщина), Парневе (Луганщина), Парницьке (Полтавщина), Парнувате (Харківщина), Парня (Київщина)

Паха / Paha (Ново Место) — Пахар (Дніпровщина)
 Пашинг / Pasching (Верхня Австрія) — Пашена Балка (Дніпровщина), Пашенівка (Полтавщина), Паш[к]ине (Сумщина), Пасинки (Вінниччина)
 Певно / Pevno (Шкофя Лока) — Певна (Житомирщина)
 Пекре / Pekre (Марибор) — Пекарі (Черкащина, Сумщина)
 Пелла / Пьолла / Pölla (Нижня Австрія) — Пеленківщина (Полтавщина), Пелинівка (Вінниччина)
 Санкт-Пельтен / Sankt Pölten (Нижня Австрія), Польче / (Брасловче) — Пільце (Львівщина), Пильки, Білчін (Хмельниччина), Білиця, Берки (Сумщина), Біличі (Волинь, Львівщина), Биличи (Львівщина), Білятичі (Рівненщина), Бельці / Більці / Bălți (Молдова)
 Пенневанг / Pennewang (Верхня Австрія), Пеное / Penoje (Словенське Коніце) — Піни / Пени (Крим)
 Перг / Perg (Верхня Австрія) — Перга (Житомирщина)
 Перванг / Perwang am Grabensee (Верхня Австрія), Перовець / Peroves (Словенське Коніце) — Первенець (Миколаївщина), Пер[е]ва[ль]не (Крим), Перв'ятичі (Львівщина), Бервиця (Київщина)
 Перніц / Pernitz, Пернег / Pernegg, Пернерсдорф / Pernersdorf (Нижня Австрія), Пернице / Pernice (Мута), Перниця / Pernica (Песниця) — Перенівка (Івано-Франківщина), Перенятин (Рівненщина), Перун (Запоріщина), Бернове (Буковина), Бернадівка (Тернопільщина), Бернашівка (Вінниччина)
 Перово / Perovo (Рибниця) — Перове (Крим)
 Перценбойг-Готтсдорф / Persenbeug-Gottsdorf (Нижня Австрія) — Перчунове (Кропивниччина) / Хотиж (Житомирщина), Хотешів (Волинь), Хотів (Київщина), Гут (Закарпаття), Гута (Київщина, Вінниччина, Хмельниччина та ін.)
 Перчах / Пьорчах / Rörttschach am Wörthersee (Австрія, Каринтія) — Перчунове (Кропивниччина)
 Песе / Pesje (Кршко) — Песець (Хмельниччина)
 Пехларн / Röchlarl (Нижня Австрія) — Пехи (Волинь), Пихи (Львівщина), Похівка (Івано-Франківщина)
 Печ / Peč (Косово / Чорногорія 1913) — Печі (Чернігівщина), Печище (Сумщина)
 Пира / Puhga (Нижня Австрія), Пиран / Piran (Обално-крашка) — Пила, Пиратин / *Пира-тин (Львівщина), Пирятин (Полтавщина)
 Писарі / Pisari (Копер) — Писарівка (Вінниччина, Хмельниччина, Житомирщина та ін.)
 Пілліхсдорф / Pillihsdorf (Нижня Австрія) — Пилівка (Сумщина), Пильки (Хмельниччина), Пільце (Львівщина), Пелюхівка (Чернігівщина)
 Пінсдорф / Pinsdorf (Верхня Австрія) — Пінськ (Білорусь, Берестейщина)
 Піттен / Pitten (Нижня Австрія) — Підтемне (Львівщина), Піщане (Полтавщина, Херсонщина, Харківщина та ін.)
 Плав'є / Plavje (Копер), оз. Плавське; Плав / Плав (Чорногорія) — Плав'я (Закарпаття, Львівщина), Плавське (Херсонщина)
 Плес / Ples (Моравче) — Плесна (Хмельниччина), Плесецьке (Київщина)
 Плеско / Plesko (Храстник) — Плескачі (Київщина), Плесківці (Тернопільщина)
 Плетере / Pleterje (Кршко, Кидричево) — Плетнєве (Сумщина)
 Плеш / Pleš (Жужемберк), Плеше / Pleše (Шкофліца), Плешивець / Plešivec (Велене) — Плешевичі (Львівщина)
 Плисковиця / Pliskovica (Сежана) — Плиска (Тернопільщина), Плиски (Чернігівщина), Плисків (Вінниччина), Плискунівка (Чернігівщина)
 Плодршниця / Plodršnica (Шентиль) — Плодорідне (Запоріщина, Крим)
 Плужине / Плужине (Чорногорія) — Плужне (Хмельниччина), Плужники (Київщина)
 Плуска / Pluska (Требне) — р. Плоска (права притока Південного Бугу, Хмельниччина), Плоска (Буковина, Львівщина, Житомирщина, Хмельниччина та ін.)

Побреж / Pobrež (Оплотниця), Побрежье / Побреже / Pobrežje (Чрномель, Видем) —
 Побережжя (Івано-Франківщина)
 Поводе / Povodje (Водице) — Поводи (Полтавщина)
 Повчено / Povčeno (Лашко) — Повч, Повчине (Житомирщина)
 Поггерсдорф / Poggersdorf (Австрія, Каринтія) — Погірці, Погар, Погарисько
 (Львівщина), Погарщина (Полтавщина)
 Погоник / Pogonik (Літія) — Погоня (Івано-Франківщина), Погонівка (Харківщина)
 Подбрдо / Podbrdo (Толмин) — Підгорб (Закарпаття)
 Подгор'є / Подгоре / Podgorje (Апаче, Веленє, Камник, Копер, Словень Градец) —
 Підгір'я (Івано-Франківщина, Львівщина, Волинь, Полтавщина, Миколаївщина)
 Подгора / Podgora (Гореня вас-Поляне, Добреполе, Равне-на-Корошкем, Стража та
 ін.) — Підгора (Полтавщина, Тернопільщина)
 Подгорці / Podgorci (Ормож), Подгориця / Podgorica (Чорногорія) — Підгірці
 (Львівщина, Київщина, Рівненщина)
 Поделе / Podjelje (Бохінь) — Поділля (Київщина, Полтавщина, Сумщина, Івано-
 Франківщина та ін.)
 Подлипа / Podlipa (Жужемберк, Врхника, Кршко) — Підлипки (Рівненщина),
 Підлипці (Львівщина)
 Подлюбель / Podljubelj (Тржич) — Підлуби (Львівщина, Житомирщина)
 Подова / Podova (Раче-Фрам) — Подове (Дніпровщина, Запоріщина, Херсонщина)
 Подолниця / Podolnica (Хорюл) — Подолянка (Миколаївщина), Подолянці
 (Житомирщина)
 Подолшева / Podolševa (Солчава) — Подільське (Черкащина), Поділля
 Подрече / Podrečje (Домжале) — Підріччя (Волинь)
 Пожаре / Požarje (Загоре-об-Саві) — Пожарки (Волинь)
 Пожег / Požeg (Раче-Фрам) — Пожежа (Тернопільщина)
 Пожниця / Požnica (Лашко) — Пожня (Сумщина)
 Познановці / Poznanovci (Пуцонці) — Познань (Рівненщина), Познанка [Перша,
 Друга] (Одещина)
 Покоше / Pokoše (Словенська Бистриця) — Покошичі (Чернігівщина)
 Поллінг / Polling im Innkreis (Верхня Австрія), Поленці / Polenci (Дорнава) —
 Польонка / Палёнка (Білорусь, Могилівщина), Полонка (Волинь), Полонки
 (Чернігівщина), Полоничі, Полонична (Львівщина)
 Полице / Police (Горня Радгона), Полиця / Polica (Гросупле, Накло) — Полиці
 (Рівненщина, Волинь)
 Поляна / Poljana (Камник, Превале), Поляне / Poljane (Речиця-об-Савинь) — Поляни
 (Львівщина, Рівненщина, Тернопільщина, Хмельниччина)
 Пониква / Ponikva (Шентюр), Поникве / Ponikve (Добреполе, Брежице, Сежана та ін.)
 — р. Пониква; Пониква (Львівщина)
 Поповці / Popovci (Видем) — Попівці (Вінниччина, Хмельниччина, Тернопільщина)
 Постойна / Postojna (Нотрансько-крашка) — Постійне (Рівненщина)
 Поттенштайн / Rottenstein (Баварія, Нижня Австрія), Поден / Roden (Костел) —
 Подин (Чернігівщина)
 Поток / Potok (Железнікі, Ідрія, Камник, Назаре та ін.) — Потік (Київщина,
 Львівщина, Івано-Франківщина та ін.)
 Похорье [*Погорье] / Pohorje (Циркулане) — Погорье (Білорусь, Гродненщина,
 Берестейщина), Погірці (Львівщина)
 Праше / Praše (Крань) — Прачі (Чернігівщина)
 Првачина / Prvačina (Нова Горіца) — Перв'ятичі (Львівщина)
 Првенці / Prvinci (Марковці) — Первенець (Миколаївщина)

Превальє / Превале / Prevalje (регіон Корошка, Превальє; Луковиця), Превале-під-Кримом / Prevalje pod Krimom (Брезовиця), Превале / Prevale (Літія) — Перевальне, Перевалівка (Крим), Перевали (Волинь), Перевальське (Дніпровщина)

Прегартен / Pregarten (Верхня Австрія), Прегара / Pregara (Копер), Прегаре / Pregarje (Ілірська Бистриця) — Пригарівка / *Пригар[т]івка (Полтавщина)

Преддвор / Preddvor (Горенський регіон, Преддвор) — Передвір'я (Львівщина)

Прекоре / Prekorje (Целє) — Перекора (Хмельниччина)

Прелесе / Prelesje (Гореня Вас-Поляне, Літія, Чрномель, Шентруперт) — Прилісне (Волинь)

Преска / Preska (Медводе, Севниця, Содражиця) — Приски (Рівненщина)

Преслава / Preslava (Словакія), Прецлава / Preclava (Ормож) — Переяслав- [Хмельницький] (Київщина), Берислав (Херсонщина), Брацлав (Вінниччина), Вроцлав (Польща)

Приходи / Prihodi (Єсеніце) — Прихід (Житомирщина)

Проттес / Prottes (Нижня Австрія) — Протеси (Львівщина), Проточі (Дніпровщина)

Пукінг / Pucking (Верхня Австрія) — Пуків (Івано-Франківщина)

Пустике / Pustike (Шмарє-при-Єлшах) — Пустинка (Волинь, Донеччина), Пустинки (Чернігівщина)

Пухенштубен / Puchenstuben (Нижня Австрія), Пухенау / Puchenu (Верхня Австрія) — Бухни (Вінниччина), Бухуни (Полтавщина), Пухівка (Київщина), Пухова (Рівненщина), Пухальщина (Полтавщина)

Раах / Рах / Raach am Hochgebirge (Нижня Австрія) — Рахни (Вінниччина), Рахія (Івано-Франківщина)

Равне / Ravne (Айдовщина, Железнікі, Літія, Мирна та ін.), Равне-на-Корошкем / Ravne-na-Koroškem (регіон Корошка) — Рівне (Рівненщина, Волинь, Львівщина, Запоріщина, Херсонщина, Полтавщина та ін.)

Санкт-Радегунд / Sankt Radegund (Верхня Австрія), Радегунда / Radegunda (Мозире) — Радехів (Волинь), Радихівщина, Радіжеве (Рівненщина)

Раденці / Radenci (Помурський регіон) — Радошице / Radoszyce (Польща, Свентокшиське воєводство / Лемківщина), Раденичі (Львівщина), Раденськ (Херсонщина)

Радін / Radin (Австрія, Форарльберг) — Радін (Білорусь, Гомільщина), Радінка (Київщина), Родинське (Донеччина), Раденичі (Львівщина), Раденськ (Херсонщина)

Радовичі / Radoviči (Метлика) — Радовичі (Волинь)

Радовиця / Radovica (Метлика), Радовлиця / Radovljica (Горенський регіон, Радовлиця) — Рад[к]овиця (Хмельниччина), Радолівка (Запоріщина)

Радовля / Radovlja (Шмарешке Топлице) — Радовель (Житомирщина)

Радуше / Raduše (Словень Градець) — Радошин (Волинь)

Раєць / Rajec (Брежице) — Рай (Тернопільщина), Райки (Хмельниччина, Житомирщина, Одещина), Раївка (Житомирщина, Дніпровщина, Луганщина)

Райзенберг / Reisenberg (Нижня Австрія) — Райське (Донеччина)

Райнгерс / Reingers, Райнсберг / Reinsberg (Нижня Австрія), Райндол / Rajndol (Кочев'є), Райнковець / Rajnkovec (Рогашка Слатина), Райновще / Rajnovšče (Ново Место) — Райнівка (Запоріщина), Райнова (Львівщина)

Раке / Rake (Костел) — Раки (Сумщина)

Ракитна / Rakitna (Брезовиця) — Рокитне (Рівненщина)

Раковець / Rakovec (Брежице, Метлика, Шмарє-при-Єлшах) — Раковець (Львівщина, Івано-Франківщина, Тернопільщина)

РаксENDORF / Raxendorf (Нижня Австрія) — Рак[о]шино (Закарпаття), Ракша (Донеччина), Ракшівка (Дніпровщина)

Рамзау / Ramsau, Рандег / Randegg (Нижня Австрія) — Ранжеве (Одещина), Рандава (Харківщина)

Ранквайль / Rankweil (Австрія, Форарльберг), Ранковці / Rankovci (Тишина) — Ранок (Чернігівщина)
 Рате / Ratje (Жужемберк) — Рата (Львівщина)
 Ратковці / Ratkovci (Моравське Топлице) — Ратівці (Закарпаття)
 Рачице / Račice (Ілірська Бистриця) — Рачи[н]ці (Хмельницьчина)
 Раша / Raša (Сежана), Рашиця / Rašica (Любляна, Велике Лаще) — Рашівка (Полтавщина)
 Ребер / Reber (Жужемберк) — Ребрикове (Донеччина, Луганщина)
 Рева / Reva (Требне) — Реви (Сумщина), Реваківці (Буковина)
 Регау / Regau (Верхня Австрія), Ригель-при-Ортнеку / Rigelj pri Ortneku (Рибниця), Ригонце / Rigonce (Брежице) — Рагівка / *Ригівка (Київщина), Риги (Полтавщина), Рижове (Харківщина), Рижів (Житомирщина), Рижа (Буковина)
 р. Река / Река (Хорватія, Словенія) — р. Ріка (права притока Тиси, Закарпаття)
 Репище / Rerišče (Видем) — Репище (Житомирщина)
 Ретече / Reteče (Шкофя Лока) — Ретик (Сумщина)
 Ретць / Retz (Нижня Австрія), Рете / Retje (Лошкий Поток), Реценяк / Resenjak (Ловренц-на-Похорю) — озеро Рит[е]ць (Волинь), Ретіч (Закарпаття), Рацеве (Черкащина)
 Рёшиц / Röschitz (Нижня Австрія) — Решуцьк (Рівненщина)
 Ржище / (Костанєвиця-на-Кркі, Літія), Ржише / Ržiše (Загоре-об-Саві) — Ржищів (Волинь)
 Рибек / Ribjek (Осилниця) — Рибник (Львівщина), Рибники (Тернопільщина)
 Рибниця / Ribnica (Південно-Східна Словенія, Рибниця; Брежице, Півка) — Рибниця (Молдова, Наддністров'я), Рибча (Тернопільщина), Рибчинці (Київщина, Хмельницьчина); р. Рибниця (Івано-Франківщина)
 Рижана / Rižana (Копер) — Рижани (Житомирщина, Черкащина, Львівщина)
 Ритмерк / Ritmerk (Ормож), Рифник / Rifnik (Шентюр) — Ритні (Київщина)
 Рова / Rova (Домжале), Рове / Rove (Войник) — р. Рів, Рів (Вінниччина)
 Ровинь / Rovinj / Ruvigno (Хорватія) — Ровеньки (Луганщина), Рівне (Полісся)
 Рогашка-Слатина / Rogaška-Slatina (Савинський регіон, Рогашка Слатина) — Рогачинка (Херсонщина), Рогачин (Тернопільщина), Рогатин (Івано-Франківщина)
 Рогла / Rogla (Зрече) — Рогалі (Львівщина)
 Рогозніца / Rogoznica (Ленарт) — Рогізка (Вінниччина), Рогозянка (Харківщина), Рогозник (Польща, Сілезія)
 Розенау / Ruzhново / *Рожново / Rosenau-am-Gengstras (Верхня Австрія), Рожно / Rožno (Кршко), Рожанче / Rožanče (Блоке), Рожанець / Rožanec (Чрномель) — Рожни (Хмельницьчина, Київщина), Рожнів (Івано-Франківщина), Рожнівка (Чернігівщина), Розничі (Волинь)
 Рослайтен / Roßleithen (Верхня Австрія), Росалнице / Rosalnice (Метлика) — Росільна (Івано-Франківщина), Рославичі (Київщина), Русалівка (Черкащина)
 Рошня / Rošnja (Старше) — Рошняте (Івано-Франківщина)
 Ртиче / Rtiče (Загоре-об-Саві) — Ртищівка (Харківщина)
 Руде / Rude; Руда / Ruda (Італія) — р. Руда (Київщина, Житомирщина, Чернігівщина, Черкащина, Сумщина, Полтавщина та ін.), Руде Село (Київщина)
 Руден / Ruden (Австрія, Каринтія), Рудна Вас / Rudna Vas (Радече), Рудно / Rudno (Железнікі) — Рудня (Львівщина, Волинь, Житомирщина, Чернігівщина, Рівненщина та ін.), Руденка (Сумщина), Руденька (Житомирщина)
 Рунеч / Runeč (Ормож) — Рунне (Крим), Руня (Закарпаття)
 Русбах / Rußbach (Нижня Австрія), Росбах / Roßbach (Верхня Австрія) — Русів (Волинь), Русивель (Рівенщина), Росава (Київщина), Росівка (Житомирщина), р. Рось
 Руст / Rust (Австрія, Бургерланд) — Ростань (Волинь), Ростов (Сумщина), Ростуче (Крим)

Рут / Rut (Толмин), Рута / Ruta (Ловренц-на-Похорю) — оз. Рутка; Рутка (Буковина),
 Рута Дольна (Білорусь)
 Сабоне / Sabonje (Ілрська Бистриця) — Сабове (Кропивниччина)
 р. Сава, р. Савія (притока Сави, Целе); Савина / Savina (Любно) — р. Са[л]ва (Ліва
 притока Боржави, Закарпаття), Савин, Савинка, Савинки (Чернігівщина)
 Саг / Saag (Австрія, Каринтія) — Саги (Херсонщина)
 Сад / Sad (Іванчна Гориця) — Садів (Волинь)
 Самобор / Samobog (Хорватія) — Самбір, Самбор (Львівщина)
 Самоториця / Samotorica (Хорюл) — Самотоївка (Сумщина)
 Сапник / Sapnik (Костел) — Сап[а]нів (Тернопільщина), Сап[а]н[івч]ик (Рівненщина)
 Светинці / Svetinci (Дестрник) — Свитинці (Вінниччина)
 Селище / Selišče (Доленське Топлице, Толмин), Селищі / Selišči (Святий Юрій-об-
 Щавниці) — Селище (Буковина, Київщина, Хмельниччина, Вінниччина, Сумщина,
 Харківщина та ін.)
 Сеново / Senovo (Кршко) — Сінне (Полтавщина, Сумщина, Харківщина та ін.)
 Сенчак / Senčak (Святий Томаж) — Сенча (Полтавщина), Сенчиці (Рівненщина)
 Сеч / Seč (Кочев'є), Сеча / Seča (Піран) — Січинці (Хмельниччина)
 Сеянці / Sejanci (Святий Томаж) — Сіяньці (Рівненщина)
 Силова / Silova (Велене) — Сила (Миколаївщина), Силівка (Одещина)
 Скаковці / Skakovci (Цанкова) — Скаківка (Житомирщина)
 Скопо / Skoro (Сежана) — Скопівка (Івано-Франківщина), Скопіївка
 (Кропивниччина)
 Славина / Slavina (Літія, Постойна) — Славна (Вінниччина, Тернопільщина)
 Сливниця-при-Марибору / Slivnica pri Mariboru (Хоче-Сливниця), Сливниця-при-
 Целю / Slivnica pri Celju (Шентюр) — Сливниця (Львівщина)
 Смолник / Smolnik (Доброва-Полхов Градец, Руше), Смолинці / Smolinci
 (Церквеняк) — Смолин (Львівщина, Чернігівщина), Смоляний (Львівщина), Смоляне
 (Запоріщина), р. Смолянка (Чернігівщина, Сумщина, Тернопільщина), Смóлянка
 (Чернігівщина, Тернопільщина, Одещина), Смоленка (Дніпровщина), Смоленськ (Росія)
 Совиня Печ / Sovinja Peč (Камник) — Совинка (Сумщина)
 Соколичі / Sokoliči (Копер) — Соколинці (Вінниччина), Соколине (Сумщина, Крим),
 Соколище (Волинь)
 Солчава / Solčava (Савинський регіон, Солчава) — р. Сучава [*Соучава / *Солчава]
 (Буковина), Сучава (Румунія)
 Сребрнице / Srebrnice (Ново Место) — Срібне (Рівненщина, Донеччина)
 Сердне / Srednje (Марибор) — Середне (Закарпаття)
 Стан / Stan (Мирна), Станише / Staniše (Шкофя Лока) — Станин (Львівщина),
 Станєвці / Stanjevcı (Горні Петровці), Станетинці / Stanetinci (Церквеняк) — Станівці
 (Буковина)
 Стара Гора / Stara Gora (Бенедикт, Мирна, Нова Гориця) — Гора Стара (Закарпаття)
 Стаховиця / Stahovica (Камник) — Стахорщина / *Стаховщина (Чернігівщина)
 Стеблєвек / Stebljevek (Камник) — Стеблівка (Закарпаття, Рівненщина), Стеблянки
 (Сумщина)
 Стоговці / Stogovci (Апаче) — р. Стоговець (Закарпаття), Стоговка (Росія,
 Смоленщина)
 Стрелці / Strelci (Марковці) — Стрільцівка (Луганщина), Стрільцеве (Миколаївщина)
 Стрмець / Strmec (Велике Лаше, Ідрія, Літія, Луче) — Струмок (Буковина,
 Житомирщина, Одещина)
 Студенець / Studenec (Постойна, Севниця) — Студенець (Чернігівщина, Черкащина)
 Студенице / Studenice (Польчане) — Студениця (Вінниччина, Житомирщина)
 Суботиця / Subotica (Сербія), Мурска-Собота / Murska Sobota — Суботівка
 (Вінниччина), Суботів (Черкащина)

Суха / Suha (Шкофя Лока) — Суха (Закарпаття)
 Сухадол / Suhadol (Лашко, Словенське Коніце), Сухадоле / Suhadole (Коменда, Літія)
 — Суходіл (Івано-Франківщина, Львівщина, Сумщина, Миколаївщина, Луганщина та ін.)
 Сушиця / Sušica (Іванчна Гориця) — Сушиця (Львівщина)
 Табор / Tabor (Савинський регіон, Табор; Нова Гориця, Сежана) — Табори (Житомирщина), Таборів (Київщина), Таборівка (Миколаївщина)
 Тавжле / Tavžlje (Церкниця) — Тавежня, Тавільжанка (Харківщина)
 Тадтен / Tadtен (Австрія, Бургенланд) — Тадані (Львівщина)
 Тайнах / Tainach (Австрія, Каринтія) — р. Тайна (Тернопільщина)
 Танча Гора / Tanča Gora (Чрномель) — Танське (Черкащина), Танява (Івано-Франківщина)
 Тарсдорф / Tarsdorf (Верхня Австрія), Трсек / Trsek (Копер) — Тарсалак (Запоріщина), Торське (Тернопільщина, Донеччина), Торосове (Одещина)
 Тельфс / Telfs (Австрія, Тіроль); Телче / Telče, Телчице / Telčice (Севниця) — Тельчі (Волинь), Тельне (Чернігівщина), Теляж (Львівщина)
 Темниця / Temnica (Мірен-Костаневіца) — Темне (Сумщина), Темнівка (Харківщина)
 Темліне / Temljine (Толмин) — Темирівка (Запоріщина), Темирівці (Івано-Франківщина)
 Тенетише / Tenetiše (Крань, Літія) — Тенетники (Івано-Франківщина)
 Тепане / Teranje, Тепанський Врх / Teranjski Vrh (Словенське Коніце) — Тепениця (Житомирщина)
 Тепе / Тере (Літія) — Теперівка (Хмельниччина), Тепениця (Житомирщина)
 Тёрніц / Ternitz (Нижня Австрія), Тернберг / Ternberg (Верхня Австрія), Тер / Тер (Любно), Трне / Trnje (Півка, Требне, Чреншовці, Шкофя Лока), Трниче / Trniče (Старше) — Терни (Полтавщина, Харківщина, Дніпровщина), Тернів (Львівщина), Тер[е]нці (Житомирщина)
 Тимелькам / Timelkam (Верхня Австрія) — Тимар (Вінниччина)
 Тирнау / Thirnau (Німеччина, Баварія), Тирнау / Tugnau (Австрія, Штирія), Трново / Trnovo (Лашко) — Тернава (Львівщина), Тернавка (Львівщина, Хмельниччина, Буковина), Тернова (Харківщина, Хмельниччина), Тернівка / Терновка (Львівщина, Вінниччина, Житомирщина та інші), Тернопіль [Тарнополь], Тирново (Молдова, Болгарія)
 Толлет / Tollet (Верхня Австрія) — Толе (Крим, зникле селище біля Севастополю)
 Тотовец / Totovec (Хорватія) — р. Тетинець (Житомирщина)
 Трагвайн / Tragwein (Верхня Австрія) — Драгово (Закарпаття), Драгівка (Дніпровщина), Торгів (Львівщина)
 Траун / Traun, Траункірхен / Traunkirchen; оз. Траунзее [Трав'яне / Трав'янисте озеро] (Верхня Австрія), Травна Гора / Travna Gora (Содражиця), Травний Дол / Travni Dol (Ново Место) — Травкине (Чернігівщина), Травневе (Київщина, Тернопільщина, Харківщина, Донеччина та ін.)
 Трбовльє / Trbovlje (Засавський регіон, Трбовльє) — Теребовля, Теребóвль (Тернопільщина)
 Трібен / Trieben (Австрія, Штирія), Трибей / Tribelj (Дравоград) — Трибухи (Вінниччина), Теребежі (Львівщина)
 р. Трієстінг / Triesting (Нижня Австрія), Трієст / Trst / Trieste (Італія) — Тристеня (Волинь)
 Трлічно / Trlično (Рогатець) — Тирлівка (Вінниччина), Тирлова Балка (Кропивниччина)
 Трговишче / Trgovišče (Ормож) — Торговище (Волинь)
 Трновець / Trnovec (Кочев'є, Видем, Медводе, Метлика, Севниця) — Тарновець / Tarnowiec (Польща, Підкарпатське воєводство)
 Трново / Trnovo (Лашко, Нова Гориця) — Терново (Закарпаття)

Трновці / Trnovci (Святий Томаж) — Тарнівці (Закарпаття), Тернопіль (Галичина)
Тройбах / (Верхня Австрія), Тройно / Trojno (Лашко) — Тройняки (Полтавщина),
Троїця (Івано-Франківщина), Троїцьке (Миколаївщина, Дніпровщина, Запоріщина,
Донеччина та ін.)
Троповці / Troповci (Тишина) — Тропове (Вінниччина)
Трошине / Trošćine (Гросупле), Трщина / Trščina (Севниця) — Трошин (Черкащина),
Троща (Вінниччина, Житомирщина)
Трояне / Trojane (Луковиця) — Трояни (Львівщина, Запоріщина, Миколаївщина,
Полтавщина), Троянів (Житомирщина)
Трстенік / Trstenik (Бенедикт, Крань, Ормож, Шентруперт) — Тростянець
(Вінниччина, Сумщина)
Трушке / Truške (Копер) — Трушки (Львівщина)
Тулн / Tulln an der Donau, Тульбінг / Tulbing (Нижня Австрія) — Тулин
(Тернопільщина), Тулинці (Київщина), Тульчин (Вінниччина)
Туляки / Tuljaki (Копер) — Тулія (Чернігівщина), Тулуків (Івано-Франківщина)
Тунице / Tunjice (Камник) — Туники (Київщина)
Турє / Turje (Храстник) — Тур'є (Львівщина)
Тустань / Tustan (Хорватія) — Тустань (місто-фортеця, Львівщина)
Тухля / Tuhlja (Хорватія) — Тухля (Львівщина)
Тучна / Tučna (Камник) — Тучне (Львівщина, Сумщина)
Тушимля / Tušimlja (Сербія) — р. Тушемля (Росія, Смоленщина), Тушемля
(Білорусь)
Тюрніц / Türnitz (Нижня Австрія), Турнище / Turnišče (Турнище), Турнше / Turnše
(Домжале) — Туринка, Турича (Львівщина), Туриця, Турички (Закарпаття), Туричани
(Волинь), Турчинка (Житомирщина), Турчинці (Хмельниччина)
Уде / Udje (Гросупле) — Уди (Харківщина)
Улака / Ulaka (Блоке) — Улакли (Донеччина)
Унець / Unec (Церкниця), Уніше / Uniše (Шентюр) — Уніж (Івано-Франківщина)
Усте / Ustje (Айдовщина) — Устя (Вінниччина, Хмельниччина, Івано-Франківщина,
Тернопільщина, Львівщина, Рівненщина), Устечко (Тернопільщина)
Фала / Fala (Руше, Селниця-об-Драві) — Фалиш (Львівщина), Фалемичі (Волинь)
Фара / Fara (Блоке, Костел) — Фаринки (Волинь)
Фёзендорф / Vösendorf (Нижня Австрія) — Фисуни (Полтавщина), Феськи
(Харківщина)
Филовці / Filovci (Моравське Топлице) — Филінці (Житомирщина)
Фитіс / Vitis (Нижня Австрія) — Фитьків (Івано-Франківщина)
Фошт / Fošt (Словенська Бистриця) — Фошки (Буковина)
Франковці / Frankovci (Ормож) — Франківка (Вінниччина, Черкащина), Франкопіль
(Рівненщина)
Фролех / Froleh (Света Ана) — Фроли (Чернігівщина)
Фурт / Furth an der Triesting (Нижня Австрія) — Фуратівка (Одещина), Фурси
(Київщина), Фурсове (Чернігівщина)
Хабер / Haber (Австрія, Каринтія) — Хабарище (Волинь)
Хайнсько / Hajnsko (Шмарє-при-Єлшах) — Хайнівка (Кропивниччина)
Халлайн / Hallein (Австрія, Зальцбург) — Халаявин (Чернігівщина), Халаїдове
(Черкащина)
Хард / Hard (Австрія, Форарльберг), Хартберг / Hartberg (Австрія, Штирія) —
Кардаші (Чернігівщина, Сумщина), Гардишівка (Житомирщина), Хартонівці
(Тернопільщина)
Харе / Harje (Лашко) — Харенки (Полтавщина)
Харіє / Harije (Ілірська Бистриця) — Харівка (Сумщина)

Харткірхен / Hartkirchen (Верхня Австрія), Гардек / Хардек / Hardek (Ормож) — Гарт (Чернігівщина), Хартонівці (Тернопільщина)

Хвалетинці / Hvaletinci (Святий Андраж-в-Словенських Горицях) — Хвальки (Полтавщина)

Хільм / Hilm (Нижня Австрія) — Холм / Хелм / Chełm (Польща, Люблінське воєводство), Холмець, Холмок (Закарпаття)

Хіршбах / Hirschbach im Mühlkreis (Верхня Австрія), Гершичі / Geršiči (Метлика) — Гірськ (Чернігівщина)

Хлебче / Hlebče (Велике Лаше) — Хлепча (Київщина), Хлібичин (Івано-Франківщина)

Хлевише / Hleviše (Логатець) — Хлівище (Буковина)

Хмельчич / Hmeljčič (Мирна Печ) — Хмільник (Вінниччина, Закарпаття), Хмельовик (Київщина)

Ходош / Hodoš (Помурський регіон, община Ходош) — Ходоси (Рівненщина)

Хом / Hom (Шентруперт) — Хоми (Тернопільщина)

Хомець / Homec (Войник, Домжале, Речиця-об-Савини) — Хомець (Львівщина)

Хорн / Horn (Нижня Австрія) — р. Горн (притока Сейму), р. Горинь; с. Горинь (Житомирщина)

Хотемеж / Hotemež (Радеч) — Хотимир (Івано-Франківщина)

Хотиза / Hotiza, Хутін / Hutin (Хорватія), Хотиза / Hotiza (Лендава) — Хотиж (Житомирщина), Хотин (Буковина, Рівненщина)

Хотовля / Hotovlja (Гореня вас-Поляне) — Хотівля (Чернігівщина)

Хотунє / Hotunje (Шентюр) — Хотуничі (Чернігівщина)

Хорюл / Horjul (Осреднесловенський регіон, Хорюл) — Хорол (Полтавщина)

Хочевє / Hočevje (Добреполе) — Хочева (Київщина)

Храсте / Hrašče (Крань), Храстенице / Hraštenice (Доброва-Полхов Градець) — Хрестище (Донеччина, Харківщина)

Хренова / Hrenova (Войник), Хренца / Hrenca (Марибор) — Хренів (Волинь, Львівщина)

Хриб / Hrib (Преддвор, Шмарешке Топлице), Хриби / Hribi (Луковиця) — Горб (Закарпаття), Горби (Полтавщина, Тернопільщина), Хребтіїв (Хмельниччина), Грибівка (Одещина)

Хрибляне / Hribljane (Церкниця), Хрпеле / Hrpelje (Хрпеле-Козіна) — Горбали (Львівщина), Горбулів (Житомирщина)

Хрушеве / Hruševje (Постойна), Хрушево / Hruševo (Доброва-Полхов Градець) — Грушеве (Сумщина, Полтавщина, Харківщина)

Хрушевка / Hruševka (Камник) — Грушівка (Буковина, Львівщина, Волинь, Рівненщина, Миколаївщина, Дніпровщина, Запоріщина та ін.)

Худо / Hudo (Ново Место, Домжале, Тржич) — Худоліївка (Полтавщина, Черкащина)

Цветковці / Svetkovci (Ормож) — Цвіткове (Черкащина, Дніпровщина, Запоріщина, Кропивниччина), Квіткове (Тернопільщина, Херсонщина)

Цветль / Zwettl (Нижня Австрія), Цветль / Zwettl an der Rodl (Верхня Австрія) — Цвітне (Кропивниччина), Світле (Одещина, Тернопільщина, Луганщина, Донеччина та ін.)

Цвюльфаксінг / Zwölfaxing (Нижня Австрія) — Цвіле (Дніпровщина), Цвіліхівка (Вінниччина), Цевеличі (Волинь)

Цеберн / Цьоберн / Zöbern (Нижня Австрія) — Цеберка (Житомирщина), Цебрів (Тернопільщина), Цьови (Полтавщина)

Цегелниця / Segelnica (Накло) — Цегельне (Харківщина)

Целль / Zell (Австрія, Каринтія), Цэле / Celje (Центральна Словенія, община Цэле) — Целіїв (Тернопільщина)

Церквище / Cerkvíšče (Чрномель), Церкниця / Cerknica (регіон Нотрансько-крашка, Церкниця) — Церковна (Івано-Франківщина)
 р. Цётина / Cetina (Хорватія), р. Цетине / Četinja (Чорногорія) — р. Цетиня (Польща)
 Цётине / Цетиње (Чорногорія) — Цетине (Чехія), Цетуля (Львівщина)
 Цикава / Čikava (Гросупле) — Цикова (Хмельниччина)
 Цирє / Čirje (Кршко) — Цир (Волинь)
 Цирсдорф / Ziersdorf (Нижня Австрія), Цирль / Zirl, Цирник / Čirnik (Австрія, Тіроль), Цирник / Čirnik (Брежице, Мирна), Циринга / Čiringa (Кунгота) — Цир, Циркуни (Харківщина), Сирники (Волинь), Сирниця (Житомирщина), Сіренки (Сумщина, Полтавщина), Сірнички (Волинь)
 Церово / Cerovo (Гросупле) — Сирове (Миколаївщина)
 Ціллінгдорф / Zillingdorf (Нижня Австрія), Целине / Celine (Кршко) — Цілинне (Крим)
 Цлан [*Злин] / Zlan (Австрія, Каринтія) — Зла[з]не (Рівненщина), Злинка (Кропивниччина)
 Чаковець / Čakovec (Хорватія), Чакова / Čakova (Святий Юрій-об-Щавниці) — р. Чаква (права притока Горині, Рівненщина), Чаква (Рівненщина)
 Чепле / Čerlje (Кочев'є, Врансько, Літія, Луковиця) — Чепа (Закарпаття), Чепелі (Вінниччина, Львівщина, Харківщина)
 Чепно / Čepno (Півка) — Чепине (Дніпровщина)
 Чернихайм / Tschernheim (Австрія, Каринтія) — Черняхів (Житомирщина), Чернихів (Львівщина, Тернопільщина), Чернігів (Сіверщина / Чернігівщина)
 Черможише / Čermožise (Жетале) — р. Черемош; Черемошне (Вінниччина, Житомирщина, Волинь)
 Чече / Čeče (Храстник) — Чечелеве (Полтавщина), Чечеліівка (Вінниччина, Кропивниччина), Чечельник (Вінниччина, Хмельниччина), р. Чечва (ліва притока Лімниці, Івано-Франківщина)
 Чигінь / Čiginj (Толмин) — Чигин (Сумщина)
 Чорна Гора / Crna Gora / Црна Гора (Чорногорія) — Чорна гора (Київ, Закарпаття), Чорногірка (Чернігівщина, Одещина)
 Чрета / Čreta (Врансько) — Черетів (Івано-Франківщина)
 Чрешкова / Čreškova (Войник) — Череш (Буковина)
 Чрешневець / Črešnjavec (Войник, Словенська Бистриця та ін.) — Черешневе (Вінниччина, Запоріщина, Херсонщина)
 Чрмошніце / Črmošnjice (Семич) — р. Черемош, Черемошна (Київщина, Івано-Франківщина)
 Чрна Вас / Črna vas (Любляна) — Черна (Закарпаття), Чорна (Хмельниччина, Одещина)
 Чрнець / Črnes (Рибниця) — Чернецьке (Чернігівщина, Сумщина)
 Чрнече / Črneče (Дравоград) — Чернече (Полтавщина, Дніпровщина, Одещина)
 Чрномель / Črnomelj (Південно-Східна Словенія, Чрномель) — Чорнобиль (Київщина)
 р. Шавник; Шáвник / Шавник (Чорногорія) — Савин, Савинка, Савинки (Чернігівщина)
 Шайббс / Scheibbs (Нижня Австрія) — Шайбівка (Тернопільщина)
 Шальхен / Schalchen (Нижня Австрія) — Салькове (Херсонщина)
 Шарндорф / Scharndorf (Нижня Австрія), Шарнштайн / Scharnstein (Верхня Австрія) — Шарин, Шарнопіль (Черкащина), Шаргород / *Шар[н]город (Вінниччина); р. Сарна; Сарнівка (Волинь, Львівщина, Житомирщина), Сарни (Львівщина, Рівненщина, Черкащина), Сарнів (Хмельниччина), Сарники (Івано-Франківщина), Сарновичі (Житомирщина), Сарнавщина (Сумщина)

Шартен / Scharten (Верхня Австрія), Шратовці / Šratovci (Раденці), Шардине / Šardinje (Ормож), Шаред / Šared (Ізола) — р. Сарата (Молдова, Одещина), Сарата (Буковина)

Швадорф / Schwadorf (Нижня Австрія) — Швадрони (Черкащина), Швац / Schwaz (Австрія, Тіроль), Швайггерс / Schweiggers (Нижня Австрія) — Швайківка (Житомирщина), Швайківці (Тернопільщина), Швачиха (Київщина)

Шевле / Ševlje (Шкофя Лока) — Шевелівка (Харківщина)

Шеки / Šeki (Копер) — Шеки (Полтавщина)

Шенбриц / Šenbric (Веленє) — Шенб[о]рн (Закарпаття)

Шенегг / Schönegg (Верхня Австрія), Ше[м]ник / Šemnik (Загоре-об-Саві) — Шенгаріївка, Шенгури (Полтавщина)

Шенковець / Šenkovec (Хорватія), Ше[м]н[и]к / Šemnik (Загоре-об-Саві) — Шенковиця (Македонія), Шинківщина (Полтавщина), Шимківці (Тернопільщина, Хмельниччина)

Шент Янж-при-Радлях / Šent Janž pri Radljah (Радле-об-Драві) — Святе [Сент / Шент] (Рівненщина), Шендерів (Вінниччина), Шендерівка (Буковина, Вінниччина, Черкащина)

Шепуле / Šepulje (Сежана) — Шепелі (Полтавщина), Шепель (Волинь)

Шерово / Šerovo (Шмарє-при-Єлшах) — Шерове (Одещина)

Шестдобе / Šestdobe (Раче-Фрам) — Шистів (Волинь)

Шибелі / Šibelji (Комен) — Шибалин (Тернопільщина)

Шибеник / Šibenik (Шентюр) — Шибене (Київщина)

Шидльберг / Шідльберг / Schiedlberg (Верхня Австрія) — Шидлівці (Тернопільщина, Хмельниччина)

Шильдорн / Шільдорн / Schildorn (Верхня Австрія) — Шили (Тернопільщина, Полтавщина), Шилівці (Буковина), Шилівка (Полтавщина, Донеччина)

Шинков Турн / Šinkov Turn (Водице) — Шинківщина (Полтавщина) / Туринка, Турича (Львівщина)

Шипек / Šipek (Чрномель) — Шипи[н]ки (Вінниччина), Шипинці (Буковина), Шипівці (Тернопільщина)

Ширє / Širje (Лашко) — Ширівці (Буковина)

Шкале / Škale (Веленє) — Шкилі (Полтавщина), Скалева (Кропивниччина), Скала (Вінниччина)

Шкрабче / Škrabče (Блоке) — Шкроби (Волинь), Шкробове (Чернігівщина), Скребиші (Київщина), Скребелічі (Житомирщина)

Шкрбина / Škrbina (Комен) — Шкроби (Волинь)

Шмарє / Šmarje (Айдовщина), Шмарца / Šmarca (Камник) — Смаржинці (Вінниччина)

Шматевж / Šmatevž (Брасловче) — Шматове (Сумщина)

Шмигел / Šmihel (Нова Гориця) — Шмиглі (Полтавщина)

Шомат / Šomat (Шентиль) — Шом (Закарпаття)

Шоллах / Schollach (Нижня Австрія) — Шолойки (Чернігівщина)

Шоттвін / Schottwien (Нижня Австрія) — Шотівка (Херсонщина), Шутнівці / *Шутвінці (Хмельниччина)

Шоштань / Šoštanj (Савинський регіон, Шоштань) — Шостаки (Полтавщина), Шостаків (Рівненщина), Шостка (Сумщина), р. Шостка (ліва притока Десни)

Шпаннберг / Spannberg (Нижня Австрія) — Шпанів (Рівненщина)

Шпиллерн / Spillern (Нижня Австрія) — Шпилі (Київщина), Шпиль, Шпилівка (Сумщина), Шпильщина (Львівщина)

Шпиц / Spitz (Нижня Австрія), Шпичник / Špičnik (Кунгота) — Шпиків, Шпиківка (Вінниччина), Шпичинці (Житомирщина, Хмельниччина), Спичинці (Вінниччина), Спичувате (Чернігівщина)

Шпринц / Šprinc (Разкриже) — Сприня (Львівщина)

Шремс / Schrems (Нижня Австрія) — Шрамки (Полтавщина), Шрамківка (Черкащина)

Шталцері / Štalcerji (Кочев'є) — Стальнівці (Буковина)

Штанел / Štanjel (Комен) — Штанівка (Сумщина)

Штатенберг / Štatenberg (Маколе), Штатенберк / Štatenberk (Мокроног-Требелно) — Стадня (Львівщина, Полтавщина), Стадниця (Київщина, Вінниччина, Полтавщина, Львівщина та ін.)

Штеген / Стеген / Steegen (Верхня Австрія) — Стегниківці (Тернопільщина)

Штеттен / Щеттен / Stetten (Нижня Австрія) — Щетини (Сумщина), Щитинь (Волинь), Щєцин / Szczecin (Польща, Західнонадморське воєводство)

Штирія / Steiermark (Австрія), річка та місто Штайр / Steyr / Steia (Верхня Австрія) — р. Стир [струміль]; Стирти (Житомирщина), Стайки (Київщина, Полтавщина)

Штоккерау / Stockerau (Нижня Австрія) — Штукар (Миколаївщина)

Шторово / Štorovo (Блоке) — Сторо[жо]ве (Полтавщина), Сторо[же]ве (Донеччина, Крим)

Штратцинг / Stratzing (Нижня Австрія) — Стратин (Івано-Франківщина)

Штрасбург / Straßburg (Австрія, Каринтія) — Страсне (Харківщина)

Штрохайм / Stroheim (Верхня Австрія) — Строганівка (Херсонщина, Запоріщина), Строгонівка (Крим)

Штурмовці / Šturmovci (Видем) — Штурмове (Луганщина, Крим)

Штяк / Štjak (Сежана) — Стягайлівка (Сумщина)

Шулинці / Šulinci (Горні Петровці) — Шуліківка (Луганщина)

Шумник / Šumnik (Літія) — Шуми (Вінниччина), Шумин (Чернігівщина), Шумина (Львівщина)

Шутна / Šutna (Крань, Кршко) — Шутнівці (Хмельниччина), Шутеньке (Кропивниччина)

Щит / Ščit (Шмартно-при-Літії) — Щитинь (Волинь), Щитівці (Тернопільщина)

Юрна Вас / Jurna vas (Ново Место) — Юринці (Хмельниччина)

Юрówці / Juróvci (Видем) — Юрówці (Польща, Білостоцьке воєводство), Юрківці (Чернігівщина, Хмельниччина, Вінниччина, Буковина)

Ябланиця / Jablanica (Лірська Бистриця, Севниця) — Яблуниця (Буковина, Івано-Франківщина), Яблуновиця (Вінниччина)

Яворник / Javornik (Ідрія, Крань, Шторе) — Яворник (Польща, Підкарпатське воєводство), Явірник (Івано-Франківщина)

Яворье / Яворе / Javogje (Велике Лаще, Гореня вас-Поляне, Хрпеле-Козіна, Шентюр) — Яворів (Львівщина), Яворек / Jawogek (Польща, Малопольське Воєводство)

Ягнениця / Jagņjenica (Радече) — Ягнятин (Житомирщина)

Ягоде / Jagodje (Ізола) — Ягодин (Волинь), Ягідня (Львівщина), Ягідне (Волинь, Вінниччина, Чернігівщина та ін.)

Якотина [Акотина] (Боснія) — Якотин (Переяславщина), Яготин (Київщина)

Яковце / Jakovce (Сежана) — Яківці (Волинь), Якова (Одещина)

Яма / Јама (Крань, Ново Место) — Ями (Київщина, Буковина, Луганщина)

Ямниця / Јамница (Превале) — Ямниця (Івано-Франківщина)

Янкова / Јankova (Войник) — Яновка (Одещина)

Ярки / Јarkі (Хорватія) — Ярки / Ярки (Росія, Вороніжчина), Ярки (Черкащина), Ярок (Закарпаття, Дніпровщина)

Ярмовець / Јarmovec (Шентюр) — Ярмолинці (Вінниччина, Сумщина)

Ярче Брдо / Јarčje Vrdo (Гореня вас-Поляне) — Ярчівці (Тернопільщина)

Ясен / Јasen (Домжале) — Ясени (Буковина, Сумщина)

Ястребці / Јastrebcі (Ормож), Ястребник / Јastrebnik (Шмартно-при-Літії) — Яструбці, Яструбки (Крим), Яструбинці (Вінниччина).

Серед цих ойконімів, що збігаються, дуже багато таких, які не мають слов'янського походження. А це означає, що вони були занесені слов'янськомовними племенами в Західну Європу саме з теренів України ще в часи нашествия гунів і, отже, могли бути притаманними вже селищам Черняхівської археологічної культури. Але ж не виключено і принесення пізніше декотрих із них, навпаки, на терени України з Норіку та його околиць. Виникнення ж багатьох ойконімів пізніше цих подій може бути пов'язано з їхньою багатовіковою спадкоємністю в цих регіонах, що були населені нащадками слов'янськомовних античних германців. Цьому значно посприяла і багатвікова спорідненість українській мові всіх західних слов'янських мов, включно з найбільш фонетично архаїчною словенською, що, позбувшись дії закону відкритих складів, так і не набула повноголосся. Звичайно ж, первісні форми більшості ойконімів могли і не зберегтися. Тому-то доводиться порівнювати лише похідні від них форми, що можуть відрізнитися як суфіксами та закінченнями, так і кореневими голосними або ж навіть і приголосними літерами. Наприклад в українських формах багатьох ойконімів замість літери «л» стала вживатися літера «в», а в словенських формах замість літери «с» («s») стала вживатися літера «ш» («š» / «sh»). При цьому треба враховувати і те, що австрійські ойконіми з закінченням на «-au» («-au») є зміненими за німецькою вимовою слов'янськими ойконіми з закінченням на «-ava». І до того ж в німецьких формах слов'янських ойконімів також можуть бути змінені й декотрі приголосні літери. Найчастіше замість літер «б» («b») і «в» («v» / «w») в німецьких формах ойконімів використовується літера «ф» («f»).

У Словенії, південно-східних регіонах Австрії (Каринтії та Штирії) та Нижній Австрії мешкають переважно альпініди та динариди. І ці альпініди норикського типу дуже близькі антропологічно до горідів, що компактно мешкають тільки в Україні та в південно-східних воєводствах Польщі. Альпійська мала раса характеризується низьким і широким обличчям, крутим чолом із слабо вираженими надбрівними дугами, різкою брахікефалією, темною (від каштанової до чорної) пігментацією волосся та райдужки очей. За словами Вільяма Ріплі та Карлтона Куна альпійська раса переважає в Центральній, Південній та Східній Європі, а також і в деяких частинах Західної та Центральної Азії. В. Ріплі стверджував, що альпініди (нащадки слов'янськомовних античних германців та їхніх пращурів сермендів / сарматів) були вихідцями з Азії та поширилися на захід разом із виникненням і розширенням сільського господарства, яке вони вкоренили в Європі. До того ж нащадки осілих у Нориці остготів гревтунгів / грутуннів = хорутан – словенці та австрійці були, подібно до українців і ломбардів / лонгобардів, переважно довгоногими та високорослими горянами⁸¹¹:

«З погляду руського літописця початку XII ст., «хорвати білі та серби, та хорутани» входили в одне коло давніх слов'янських племен. Але в описуваній час хорвати стояли ближче до хорутан, ніж до сербів. При всьому тому хорутани ще підтримували тісніші, ніж хорвати, зв'язки з західними слов'янами. Багато нових явищ у культурі та мові – загальні для східних, західних слов'ян та хорутан... Трьом масивам слов'янського населення – хорутанському, паннонському та хорватському – відповідають у VIII ст. три археологічні культури. За всієї мовної та культурної близькості хорутан і хорватів їхній побут та спосіб життя дещо відрізнялися... З іншого боку, спорідненість з іншими слов'янськими племенами відчувалася у культурі та, звісно, це становило чималу важливість у самосвідомості (нащадків грутуннів, – П.Д.) хорутан. Дослідники вже давно звернули увагу на один різновид жіночих прикрас слов'ян – скроневі кільця – як на своєрідний маркер племінної приналежності. У східних слов'ян, наприклад, жінки різних племінних спілок носили скроневі кільця різних типів. У хорутан і хорватів VIII ст.⁸¹² поширений один і той же тип скроневиx кілець – дротяні, з петелькою та гачком або

⁸¹¹ Лат. «лонг / long» – «довгий, високий», гот. «бард / bard» – «горянин, велетень», сrb. «брдо / brdo», нім. «berg» – «пагорб, нагірря, гора».

⁸¹² Що мешкали раніше сусідньо в державі остготів на теренах сучасної України, – П.Д.

двома гачками на кінці...» (Сергій Алексєєв, «Слов'янська Європа V – VIII століть // Альпійські та паннонські слов'яни у VIII ст.», <https://nemaloknig.net/book-45042.html>);

«Цікавий результат дає також вивчення лексики сучасних південнослов'янських мов. Наприклад, український дослідник О. Стрижак (О. Стрижак, «Серби й Україна // Україна. Наука і культура. – К., 1993) звернув увагу на наявність у сербській та українській мовах низки семантично майже тотожних слів, як-от: *vátra* (вогонь), *vúlića*, *gínuti*, *golóta*, *gúska*, *díxati*, *žvákati*, *zbrka*, *kvóčka*, *lágoditi*, *lájati*, *ľudstvo*, *ľuľka*, *masníj*, *mľivo*, *mochár*, *múľati*, *nápad*, *nástup*, *neuk*, *obris*, *okrájati*, *ónde* (там), *náša* (пасовисько), *plétivo*, *plínuti*, *pósluga*, *práľa*, *púzo*, *sebé*, *sírnik*, *slína*, *snagá*, *súknja*, *tin* (кельтське «таун» – «огорожа, град / місто», – П.Д.), *túga*, *ulučítiti*, *jariná* та багато інших. Вони свідчать про те, що в мові населення Середньої Наддніпряни та Прикарпаття (тобто праукраїнців), звідки пращури сербів і хорватів прийшли на Балкани майже 1500 років тому, всі ці слова вже були в V – VI ст. н.е. Щодо походження хорватів саме з цих місць сумніватися не доводиться: на це чітко вказують географічні назви на території нинішньої Хорватії: хрв. *Kijev*, *Kijevo* (зафіксовано 5 назв), *Kijani*, *Žitomir*, *Malin*, *Bolarka* та ін.» (Григорій Петрович Півторак, «Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов», <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivtorak.htm>);

«Експансія готів поширилася на Крим, Балкани, Галію та Іспанію. На жаль, цей шлях їх зовсім не висвітлено антропологічними джерелами. Щоправда, відразу треба зазначити, що з усієї складності та багатогранності готської історії важко очікувати, що з готами пов'язані певні антропологічні риси. Судячи з далматинських хронічок, готи могли бути збірною назвою. При описі взяття Соліна готами під проводом Тотіли (III ст.) готи одночасно називаються й хорватами... Якщо все ж таки припустити, що власне готи були досить представницькими в конгломераті племен, що виступають під цією назвою, та отже, могли зберегти свій антропологічний тип, то і в цьому випадку в розпорядженні антропологів будуть вкрай убогі дані» (Тетяна Алексєєва, «Слов'яни та германці у світлі антропологічних даних», https://archive.org/details/slavyane_i_germantsy/);

«Згідно Хоми Архідіакону, в Далмацію переселилися готи, яких «...і склавинами називають». К. Шегвіч, зазначаючи, що Хома «...зве хорватів то готами, то слов'янами аж до епохи угорських королів», робив висновок: «Хома називає хорватів готами в етнічному значенні до XI ст., пізніше вони тільки «Croati», а коли говорить презирливо, тоді він вживає слово «Sclavi»⁸¹³... К. Шегвіч прийшов до висновку, що «Libellus Gothorum містить звістку, що хорвати суть етнічні готи, що прийшли під проводом Тотіли⁸¹⁴ та його братів...»... І з Хронічки Томи Сплітського, та з латинського тексту попа Дуклянина впливає, що для цих авторів імена Gothi та Sclavi могли бути тотожними поняттями. Це не може бути випадковим. Подібність між Дуклянином і Хомою Архідіаконом дуже велика, і це може вказувати на те, що обидва автори використовували одні й ті ж ранні джерела... Відомо, що готи Далмації та Лібурнії після падіння готської гегемонії в VI ст., не пішли з цих меж, тому що їх залучив на свій бік візантійський полководець Костянтин (за свідченням Прокопія Кесарійського)... Лінгвіст Й Вукович звернув увагу на результати досліджень словенського мовознавця Ф. Безлая, який стверджує, що одна з хвиль слов'янських переселенців⁸¹⁵ могла прийти ще у II ст. до н.е. ... Хорвати на території Крбави, Ліки та Гацьки були, згідно Хоми Архідіакона, аріанами, що також вказує на тотожність готам або особливу до них близькість... Таким чином, сучасний хорватський нарід виник як нова етнічна спільнота на Балканах завдяки етнічній сполучі та соціальній інтеракції військових контингентів «гото-склавинів», що прийшли з півночі, та різних популяцій більш численних автохтонів, що мешкали тут» (І. Мужич, «Sklavi(ni) – Σκλαβῆνοι та формування хорватського народу на Балканах», <https://cyberleninka.ru/article/n/sklavi-ni-i-formirovanie-horvatskogo-naroda-na-balkanah>);

⁸¹³ Темні / темно-червоні, – П.Д.

⁸¹⁴ Бадуїли, – П.Д.

⁸¹⁵ Темно-червоношкірих слов'янськомовних германців, – П.Д.

«Обидва народи дуже полюбилися один одному, тобто готи, а вони ж і слов'яни, та вулгари, а в основному тому, що обидва народи були язичниками та була в них та сама мова. Незабаром вулгари, тепер будучи вже в безпеці з усіх боків, збудували собі хутори та села і заселили зайняту ними країну аж до наших днів». (Туберо), а докладніше з 17-го ст. (Лучіч). Сам перекладач літопису зі слов'янської мови на латину у вступі «Автор до читача» називає його Записом (книжкою) готів (Libellus Gothorum), який латиною називається Regnum Sclavogum... 25. Ототожнення готів зі слов'янами за часів Дуклянина звичайне. Далматинські латиняни, наприклад, називали тих хорватів, які виборювали слов'янську літургію у церкві, готами. Навіть сплітський синод 1060 р. стверджував, що глаголиця це «готські письмена», які «винайшов якийсь еретик Мефодій»... 28. Подібно з Ш. (Хведро Шишичем, – П.Д.) те, що у VI і VII розділах сказано про переслідування християн язичницькими прийшлими слов'янами (ймовірно готами), що є історичною правдою, тому Ш. вважає, що це взято з якогось стародавнього рукопису...» («Літопис попа Дуклянина», <http://www.vostlit.info/Texts/rus6/Dukljanin/frametext.htm>);

«Нам зрозумілі слова житія про те, що Кирило розмовляв з людиною, яка читала псалтир і євангеліє слов'янською мовою (кримських готів, – П.Д.), оскільки Кирило сам був слов'янином; але як Кирило міг розмовляти з готом, не знаючи готської мови (якби та була німецькою, – П.Д.), залишається незрозумілим» (М.Н. Тихомиров, «Походження назв «Русь» і «Руська земля» // Рад. етнографія, Збірник статей, – М.-Л., 1947, – с.80, <http://litopys.org.ua/rizne/spysok/spys05.htm>);

«Дослідження показало, що ідеї про особливу близькість кримсько-готської до скандинавської (Е. Шварц) або західногерманської (О. Гренвік) не мають під собою реального ґрунту. Однак не підлягає сумніву, що, по-перше, ця східногерманська (протослов'янська, – П.Д.) мова або діалект могла відрізнитися значною своєрідністю порівняно з відомим нам східногерманським матеріалом, і по-друге, зазнала істотної трансформації через особливі умови побутування та специфічну письмову фіксацію» (Наталія Ганіна, автореф. дис. «Готські мовні релікти», <https://www.dissercat.com/content/gotskie-yazykovye-relikty-0>);

«М. Смішко стверджував, що «своєрідний характер дністёрської культури «полів поховань», особливо яскраво виражений на ранньому (липицькому) етапі його розвитку, дає підставу стверджувати, що вона належала окремій групі ранньослов'янських племен» – «пращурам літописних тиверців». Я. Пастернак вважав представників липицької культури «праслов'янськими племенами південного походження, що їх античні історики (Геродот, Арріян, Страбон) називали гетами, зближеними до даків, а Теофілакт Сімокатта назвав слов'янами. Його думку (Т. Сімокатти, П.С.) прийняло пізніше багато істориків і славістів, зокрема М. Орбіні, Сенковський, Д. Іловайський, Ф. Брун, Н. Леопардов, Е. Богуславський та В. Жукович...». І далі: «Цим гетським племенем могли бути, як здогадується М. Смішко, костобоки, які, за Птоломеєм, були найбільш на північ висуненим дако-гетським племенем, а за Л. Нідерле, були слов'янами» (П. Салевич, «Давні поселення у витоках літописної річки Білки. Зарубинці та Звенигородці», 2016 <https://nz.lviv.ua/archiv/2016-4/19.pdf>);

«III.4. (7) [І ось] спалахнула та запалала війна між ромеями та персами. А гети або, що те ж саме, полчища слов'ян завдали великої шкоди регіону Тракії... (14) Отже, не давши відповіді на їхню зухвалість, [Пріск] сказав, що війну розпочато проти слов'ян: адже угоди та договори з аварами не скасовують війни з гетами» (Теофілакт Сімокатта, «Історія», <http://www.vostlit.info/Texts/rus16/Simokatta/frametext1.htm>).

16. Принесення до Європи слов'янської мови з Північно-Східного Китаю

Слов'янську ж мову принесли до Європи з високогірних улоговин Північно-Східного Китаю саме темно-червоношкірі сармати / серменди (сери античних, жуни – китайських авторів; д.-кит. «jun» – «високий, красивий, чарівний», д.-кит. *жун = шан, кит. «Zūnjìng» – шана, «zūnzhòng de» – шановний; кит. «сяньбі» – назва народу, що розгромив імперію хунну / сюнну; «сяньби» на маньчжурській мові вимовляється як «сербі»):

«Іранські, особливо скитські, переселення можуть бути хорошим прикладом далеких міграцій індоєвропейців на захід східним шляхом. Саме такий шлях передбачається більш раннього часу для західних індоєвропейських мов – кельтсько-італійських, іллірійських, німецьких, (і пізніше, – П.Д.) для балтсько-слов'янських. Всі ці мови виявляють ряд ізоглос (лексичних сходжень, – П.Д.), спільних з тохарською, що дуже важко пояснити без припущення спільних міграцій цих мов з тохарською. Тохари (та балто-слов'яни сармати, – П.Д.) з Центральної Азії прямують на Схід⁸¹⁶. Інші західні мови прямують через Центральну Азію у західному напрямку до Європи. Цим пояснюються деякі лексичні зв'язки західної групи індоєвропейських мов з алтайськими (*mog-k- – кінь у германській та кельтській). При такому припущенні зрозумілі й численні індо-ірансько-кельто-італійські ізоглоси...» (Т.В. Гамкрелідзе, В.В. Іванов, «Проблема визначення початкової території проживання та шляхів міграції носіїв діалектів загальноіндоєвропейської мови», <http://www.philology.ru/linguistics3/gamkrelidze-ivanov-72a.htm>);

«Варто додати до вище зазначеного, що ряд сучасних дослідників зафіксували зв'язки між індоєвропейськими та стародавніми китайськими мовами. І хоча паралелей виявлено все ще порівняно мало⁸¹⁷, сам факт незаперечний – єдине питання – як його інтерпретувати. І якщо ви пригадаєте, що індоєвропейське плем'я тохарів справді мешкало поруч із чжоусцями, в районі сучасного Сінь-цзяна, то є всі причини не лише погодитися з ідеєю багатолінійності процесу генезису чжоусців, а і пов'язати його з проблемою генезису шанського осередку цивілізації. Адже ан'янська фаза існування шанців – одна й та ж межа другої та третьої третини II тисячоліття до н.е., коли формувалося та структурувалося протодержавне утворення Чжоу. Як не погодитися з ідеєю Е. Паллібленка, згідно з якою мало що могло б утримати степовиків-індоєвропейців⁸¹⁸ «від того, щоб вторгнутися до Китаю та оселитися там, принісши з собою технічні досягнення Близького Сходу (та, перш за все, Індії, – П.Д.), які могли б закласти основи цивілізації з писемністю, металургією та тощо». Іншими словами, самі процеси, що привели до появи основи китайської цивілізації Шан, на її периферії могли відіграти роль у формуванні невеликої етнічної спільноти чжоусців, що згодом опинилася в сфері культурного впливу шанців» (Леонід Васильєв, «Стародавній Китай», Том 1. Шан-Інь, Західне Чжоу (до VIII ст. до н.е.)), <https://readli.net/drevniy-kitay-tom-1-predyistoriya-shan-in-zapadnoe-chzhou-do-viii-v-do-n-e/>);

«Але якщо ми подивимося на самі архаїчні форми Шан-Іньської писемності, то побачимо, що вони схожі не тільки на своїх віддалених нащадків – китайську ієрогліфічну писемність, а й на рунічну писемність європейських народів. Нагадаю, що схожість з рунічною писемністю має і писемність пелазгів, що мешкали на протилежному кінці Євразії. У наш час більшість науковців вважає, що рунічна писемність має досить пізні походження, але якщо комплексно оцінити писемність давнини і проаналізувати пам'ятки, що дійшли до нас⁸¹⁹, то можна зробити сміливе припущення, що саме рунічна писемність була початковою писемністю індоєвропейців – аріїв і мало змінившись збереглася у

⁸¹⁶ Перші китайські запозичення з тохарської датуються 3 ст. до н.е., а з праслов'янської значно раніше, коли правителі Китаю стали величати себе індоєвропейським терміном «Ван», – П.Д.

⁸¹⁷ Насправді виявлено досить достатньо. Просто невдячне людство не бажає визнати, що майже всіма своїми цивілізаційними досягненнями воно повинно завдячувати, саме, нащадкам брахкранных людей-змій Гіндустану, що поступово розчинилися в ньому, – П.Д.

⁸¹⁸ Вочевидь, все ж таки горян-індоєвропейців, що мешкали також і в передгір'ях (товтрах), – П.Д.

⁸¹⁹ Від сермендів / германців, що були відомими у Європі як виробники шовкових тканин сери, – П.Д.

найбільш консервативних народів, в той час як в інших цивілізаціях руни зазнали трансформацію в різні типи письма від літерного фінікійського, до ієрогліфічного китайського... Знаки ворожильних написів були нагадувальними (мнемонічними) та понятійними (ідеографічними), тобто передавали поняття незалежно від звучання відповідного слова». І тому, говорячи про культуру Шан-Інь, ми не знаємо навіть чи дійсно держава називалася Шан⁸²⁰. Так що, цілком можливо, що Шан-Іньці⁸²¹ говорили аж ніяк не китайською (а ранньопраслов'янською, – П.Д.) мовою» (Михайло Діунов, «Расово-пізнавальна історія цивілізацій: Стародавній Китай», <http://www.rus-obr.ru/idea/1828>);

«За словами китайського спостерігача VII ст. до н.е., у жунів «вищі зберігають простоту щодо нижчих, а нижчі служать вищим (тобто виборним старійшинам і керманічам, – С.К.), керуючись щирістю та відданістю» [Таскин]. Війна та набіг з метою захоплення здобичі – важлива сторона їхнього життя... Однак навіть за часів найбільшої слабкості дрібних китайських царств жуни ніколи не загрожували їм завоюванням. Набіги кочівників стримувалися або обмежувалися військовими заходами, дарами, підкупом керманічів, торгівлею» (Сергій Кляшторний, «Казахстан. Літопис трьох тисячоліть», <https://coollib.com/b/513246-sergey-grigorevich-klyashtornyiy-kazahstan-letopis-treh-tyisyacheletiy/read>, <https://history.wikireading.ru/226783>).

До того ж ми маємо дуже переконливі факти, щодо слов'янськомовності шляхетних родів шанців. Правитель в Стародавньому Китаї називався індоевропейським терміном «Ван» (а це ж хорватський «бан» і український «пан»). Китайські часописи стверджують, що філософське вчення даосизм (д.-кит. «дао», кор. «доло», япон. «доро», укр. «дорога» – шлях) китайці запозичили у східних іноземців (тобто у пращурів українців, що мешкали тоді біля Тихого океану).

Приблизно в VII ст. до н.е. під впливом аустронезійських і китайських мов в праслов'янській мові відновив свою дію закон відкритих складів. В Європі ж та і в Західній Азії не мешкали у той час народи, мова яких могла б так вплинути на праслов'янську мову. Літера «л» в слові «Сонце» відсутня не лише в багатьох германсько-слов'янських, а і в тунгузько-маньчжурських мовах, в яких дуже багато праслов'янських запозичень. У евенків хліб називається «колобо» (колобок української казки), а сторони світу, як і в українців, називаються «північню» та «півднем». До того ж у сушенів існувало козацьке коло.

Отже, саме далекі пращури українців індійці ядави / шурасени / сурадени (Матхура – сучасний регіон Брідж в Уттар-Прадеші), *гаураштриїці / сураштри⁸²² (південь сучасного Гуджарату) = сурожді⁸²³ та європеїдні північні китайці шани⁸²⁴ / сери / серменди = жуни⁸²⁵ і були біля витоків як давньоіндійської, так і давньокитайської цивілізації:

«Носії гаплогрупи **R1a1** – стародавні індійці⁸²⁶.

5. Інтерпретація Т. Ківісілда (Естонія), Сенгупти (Індія), Саха (Індія), С. Шарми (Індія). Естонський біолог Томас Ківісілд (Toomas Kivisild) показав у своєму дослідженні у 2003 р. максимальну різноманітність **R1a1 (M17 / M198)** на території Південної Азії. Ківісілд вважав, що джерелом гаплогрупи **R1a1** була Південна та Передня Азія. Це стверджують і індійські дослідники Сенгупта (Sengupta, 2005), Саха (Sahoo, 2006), С. Шарма (2009). Автори розрахували «різноманітність» гаплотипів гаплогрупи **R1a1**, і

⁸²⁰ Сян-бі / Сер-бі, – П.Д.

⁸²¹ Або вірніше, спочатку шляхта та прошарок досвідчених людей Шан-Іньців, – П.Д.

⁸²² Князівство Саураштра в епосі Магабхарата – одне з багатьох князівств, якими керують царі Ядави в центральній та західній Індії. Інші князівства в цій групі включають Князівство Чеді, Князівство Дасарна, Князівство Сурадена (або Князівство Каруша), Князівство Кунті, Князівство Аванті, Князівство Малава, Князівство Гурджара, Князівство Анарта, Князівство Дварака, Князівство Відарбха, – П.Д.

⁸²³ *Саурави / гаурави / каурави; гудж. «gaugava» – «високий, піднесений, величний»; гудж., марат. «gaugava» – слава; гінді «gaugav» – гордість.

⁸²⁴ Д.-кит. *шани – «горці, шановні»; кит. «shān», кор. «san», р.-прасл., ст.-вірм. «sar» – гора.

⁸²⁵ Д.-кит. «jun» – «високий, красивий, чарівний», – П.Д.

⁸²⁶ Бхарати та їхні пращури та нащадки, що були далекими пращурами і українців, – П.Д.

виявили, що вона дорівнює 0,52 в Індії, 0,40 у європейців і 0,32 у Середній Азії. Як відзначають індійські дослідники, питання походження гаплогрупи **R1a1** залишається не зовсім зрозумілим ще й тому, що виявлено дуже мало носіїв батьківських гаплогруп **R***, **R1*** та **R1a***, як і субкладів **R1a1a**, **R1a1b** та **R1a1c**.

6. Інтерпретація П. Андерхілла та Ш. Мірабаль (США).

Пітер Андерхілл (2009), Regueiro (2006) показали, що **R1a** та **R1a1** походять з південноазіатських країн. Згідно з дослідженнями американських генетиків Пітера Андерхілла (Peter A. Underhill) та Шейли Мірабаль (Sheyla Mirabal) з Департаменту молекулярної та людської генетики та Міжнародного університету в Майамі (Флорида) у 2009 р., гаплогрупа **R1a1** є тепер **R1a1a**. Є два основні субклади – **R1a1a*** та **R1a1a7**. **R1a1a7** з маркером **M458 (R1a1a1b1a1)**, – П.Д.) – європейський маркер, та його епіцентр – Польща (нащадки готів гревтунгів / грутуннів – горіди польської Галичини, – П.Д.). У Європі представлені субклади **R1a1a*** та **R1a1a7 (M458)**, у Південній Азії – **R1a1a***, **R1a1a5 (PK5)** та **R1a1a6 (M434)**. Частка **R1a1a7** у Європі – до 70% гаплогрупи **R1a1** та її носіями є понад 30% населення в основних регіонах Східної Європи. За оцінками авторів, вік східноєвропейського субкладу **R1a1a7** становить 10700 років, а загальний вік **R1a1a*** у Європі – 11300 років. Загальний вік **R1a1a*** у Західній Індії – 15800 років. У зв'язку з цим автори висловлюють припущення про південноазіатське походження цієї гаплогрупи. Андерхілл також стверджує, що жодних давніх міграцій зі Східної Європи до Індії не було, оскільки в Індії відсутній східноєвропейський субклад **R1a1a7**. На його думку, може йтися лише про давню міграцію **R1a1a** з Азії до Європи, а субклад **R1a1a7** виник у Східній Європі⁸²⁷ вже після періоду появи аріїв в Індії⁸²⁸. Роботи цих дослідників є найсвіжішими та всеосяжними. Вони ставлять під сумнів вихід носіїв **R1a1** зі Східної Європи, про який пишуть інші дослідники. Йдемо далі. Дослідження П. Андерхілла та Ш. Мірабаль показали, що за оцінками всіх вікових варіантів свого походження слов'яни сформувалися вже після того, як **R1a1** розсіявся настільки широко, що зміг об'єднати Центральну Європу та Індію. Тож роль слов'ян як розповсюджувачів гаплогрупи не пояснює походження та розселення **R1a1** загалом. Чим більше даних, тим обґрунтованіше це припущення. Андерхілл і Мірабаль розраховали час виникнення **R1a*** і **R1a1** в Індії – відповідно 18478 та 13768 років, тобто набагато раніше, ніж виникнення там індоарійської мовної родини. У дослідженні висловлюється припущення автохтонності, тобто місцевого походження північних індійців і походження **R1a1** на Індійському субконтиненті... Таким чином, напрошується висновок про розселення носіїв **R1a1** задовго до початку експансії «індоевропейців» або «Аріїв», і все це наводить на думку про зв'язок **R1a1** з ностратичною спільністю» (Петро Олексенко, «Гіндустан – колыска людства чи перевалочний пункт у розвитку цивілізацій?», <https://history.eco/oleksenko-indostan-kolybel-chelovechestva/>);

«У Магабхараті згадувався давньоіндійський нарід сураштра та країна Сураштра, які за часів Магабхарати розташовувалися на території Качського Раму та на півострові Сураштра (теперішній півострів Катхіявар в Індії, штат Гуджарат) на північному сході Арабського моря; Птоломей (7.1) називав цю країну Сурастреною [Syrastrena]; Страбон згадував прибережну індійську країну Сараосту (11.11.1), але неясно де вона була; у «Житті Мерліна» Гальфріда Монмутського (1216) згадується Сигейське болото в Індії, що, можливо, є болотом Качського Рама. Півострів Катхіявар був одним із вогнищ харапської цивілізації (третє тисячоліття до нашої ери), де людські поселення розташовувалися в основному на берегах річок і на океанському узбережжі. Цікаво, що нарід, який у Магабхараті називався шураасена [у буддійських авторів сураасена, – Г.М. Бонгард-Левін, «Індія у давнину»), мешкав у верхів'ях річки Сарасваті (трохи вище за сучасний Делі), тоді як сураштри мешкали в районі, де Сарасваті впадала в Арабське море» (Сергій Дарда, «Пояс світу // Катхіявар-Крим, або що означає ім'я Сергій»,

⁸²⁷ Насправді виник у Північному Китаї чи Південно-Західній Монголії, – П.Д.

⁸²⁸ Тобто після імігрування аріїв з високогірних долин Північно-Західної Індії до долини р. Сарасваті, – П.Д.

<http://beltofpeace.com/16-1.html>);

«Сураштра – давня назва півострова Катхіявар на західному узбережжі Індії та добре відома країна в Давній Індії, мешканці її – не менш відомі сураштри. Назву Сураштра (Сураттха, Суратта, кит. Су-ла-чха) знають «Рамаяна», «Магабхарата» й інші джерела. Буддійські джатаки (повчальні оповідки про життя Будди) мовлять, що уздовж Сураштри текла річка Шатодіка, на берегах якої мешкали відлюдники, що перебралися сюди з інших місць. Назву Шатодіка складають шата «сто» + удака-удіка «вода», тож назва означає «Стовода», бо, вочевидь, мала багато приток; її семантичні двійники – річка Шатадру «Стобіжна» в Панджабі-П'ятиріччі та українська Стохід, притока Прип'яті. Своім розквітом давня Сураштра завдячувала торгівлі, вона мала сангхову, тобто громадську форму правління (снскр. «сангха» – громада). Китайський прочанин Хуан Цзян пише, що столиця Сураштри лежала в узніжжі гори Юх-шан-та (снскр. Удджаянта)... Птолемей згадує країну Sygastrene, ототожнювану з Сураштрою, яка простягалася від гирла Гінду до затоки Кач і була в часи Птолемея однією з трьох частин Індоскитії. Після скитської експансії Сураштра потрапила під владу династії Гуптів, що підтверджує напис імператора Скандгупти (455–480 рр. н.е.). А печерний напис в Удаягірі «Удай-горі» (пор. укр. Удай-ріка та Одайпіль на Київщині, якому тотожний інд. Удайпур) повідує, що Скандгупта «день і ніч думав, як би його найпевніше уберегти Сураштру від ворожих зазіхань». Наскельний напис скитського царя Рудрадамана (II ст.) згадує Тушаспу, правителя Сураштри, і називає його яван-раджа – «грецький цар». Сураштрою в часи Скандгупти правили шакські (скитські) правителі, так звані мурунди. Давньоцейлонські хроніки терміном мурунда означають саків-скитів, вони ж мовлять, що мурунда – володар у скитів, він вважається земним утіленням бога Варуни... Синонім до назви Сураштра – Сураджд'я, де «раджд'я» – теж «край, країна, держава», а су – префікс, що надає слову вищої якості⁸²⁹. Тож і Сураджд'я означає «Добра-Гарна країна», тобто «Праведна-Доброчесна країна». Назва споріднена з давньоукраїнськими назвами Сурож (Сугдея, – П.Д.) у Криму й Сураж на Чернігівщині...» (Степан Наливайко, «Епічна Індія і Давня Україна – споріднені ареали: Гуджарат – Сураштра – Крим»,

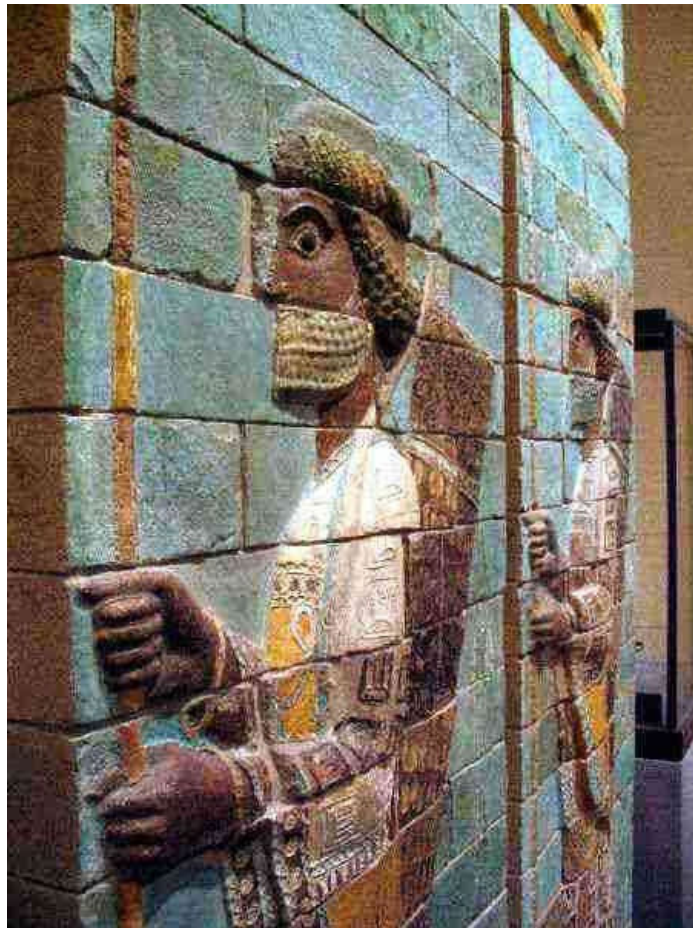
[https://spadok.org.ua/books/Epichna_Indiia_i_Davnia_Ukraina_sporidneni_arealy_Gudzharat_Surashtra - Krym.pdf](https://spadok.org.ua/books/Epichna_Indiia_i_Davnia_Ukraina_sporidneni_arealy_Gudzharat_Surashtra_-_Krym.pdf)).

До того часу, коли нащадки блідолицих саків-бахліків⁸³⁰, що колись мешкали в Аратті на теренах Панджабу, – сакараваки, джати, кушани, гуджари, ефталіти та інші (які мали не арійську, а туранську чоловічу Y-хромосомну гаплогрупу **Z93 [R1a1a1b2]**) повернулися до Північного Гіндустану, його населення мало таку ж темно-вишневу (коричневу) шкіру як і боги Вішну (Крішна) та Шива (Кала-Рудра), а також і як дравіди та перси:

«Збереглися кольорові кахлі, що прикрашали стіни палацу перського царя Дарія I (VI століття до н.е.) у місті Сузи, на яких зображені воїни перської родової гвардії...» <http://v-rodyonov.livejournal.com/2543.html>; <http://www.historie.ru/civilizacii/drevnyaya-persiya/246-drevnie-persy-ot-plemeni-do-imperii.html>);

⁸²⁹ Як і в слові «сугуди» / *су-гуди = согди, – П.Д.

⁸³⁰ Доліхокефальні дасья шака, що мешкали в Аратті, столицею якої була Шакала, – П.Д.

(<http://www.livius.org/pictures/iran/susa/susa-soldiers-relief/susa-soldiers-relief-4/>;
<http://sytycdism.com/palace-in-susa.html>, <http://archive.li/WOFJJ>, http://www.livius.org/susa/susa/susa_soldiers.html, Перська родова гвардія);

Sassanian plate, Shapur II hunting

(https://realhistoryww.com/world_history/ancient/Misc/Crests/History_of_the_Holy_Roman_Empire.htm, Перський шах Сасанідів Шапур II);

«Битва темно-червоношкірих Кауравів і Пандавів на полі Курукшетра», (Ілюстрація до рукопису Магабхарати XVIII (?) століття, <http://rushist.com/index.php/mifologiya/4658-makhabkharata-kratcoe-soderzhanie>; <https://en.wikipedia.org/wiki/Mahabharata>);

«Найдавніші легенди з історії Індії згадують дві (темно-червоношкірі, – П.Д.) династії, які тепер загубилися в темряві часів; першою була династія царів «сонячної раси», що царювала в Айодхі (тепер Уде); друга, династія «місячної раси», – в Праязі (нині Аллахабад)» (Олена Блаватська, «Розкрита Ізіда», т. 2, «Індія – колыска арійських народів. Темношкірі арійці», <http://hrist-commun.narod.ru/Indija.htm>);

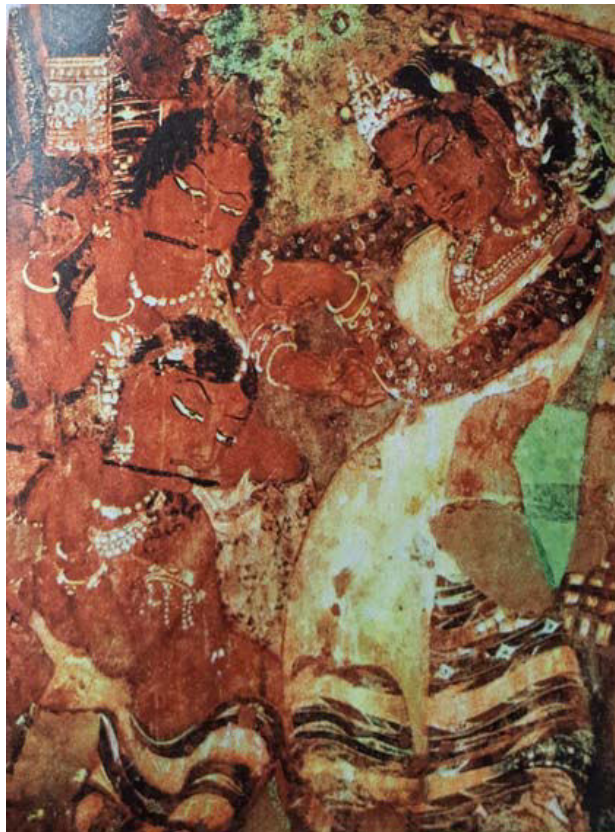

«Магабхарата – героїчний індійський епос», <http://waking-up.org/religii-mira/mahabharata-heroycheskyj-nydyjskyj-epos/>;

«Магабхарата»: Зображення весільного кортежу раджи Немінати. У вольєрі зображені тварини, яких забивають на їжу на весіллі. Охоплений співчуттям до тварин, Неміната відмовився одружитися та зрікся свого королівства, щоб стати Шраманою, <https://en.wikipedia.org/wiki/Mahabharata>.

В середньовіччя ж опісля метисації (змішання з блідолицими туранцями саками) колір шкіри північних індійців значно посвітлішав:

«Танцюристка та музики». Аджанта. VII ст. (Шудрака, «Глиняний візок» у кн: «Класична драма Сходу», БВЛ, М.: «Художня література», 1976).

Тому-то на відміну від смаглявих нащадків темно-червоношкірих праїндоевропейців і всіх стародавніх мешканців Індійського субконтиненту (Гіндустану) блідолиці нащадки прототюрксько-германськомовних сако-масагетів та фінськомовних скитів, іллірійців і тракійців (сучасні блідолиці германці та росіяни) дійсно мають спільний туранський ген світлої шкіри з індійськими блідолицими нащадками саків-бахліків / мадраків Аратти (туранців – сакараваків, джатів, гуджарів, ефталтів і ін.), що переважно мають туранську

чоловічу Y-хромосомну гаплогрупу **Z93 (R1a1a1b2)**, а також і зі стародавніми лівійцями, лише яких з усіх середземноморців стародавні єгиптяни і відносили до білої раси:

«І ще в одному місці йдеться про світлошкірість жінок Аратти: «Один з гордовитих знатних бахліків жив у Куруджангалі [Джунглях Куру] і... співав: «Пишнотіла, ніжна діва в тонкій вовняній шалі згадує, вірно, засинаючи, мене, бахліка, у країні куру! Переправившись через річку Шатадруку, через миле серце Іраваті, я повернуся на батьківщину та побачу прекрасних жінок її з великими «раковинами», *світлошкірих* [вид. мною, – О.С.] дів з очима, подовженими полум'яно-червоним миш'яком, підчорненими сурмою» [Магабхарата. Карнапарва. Глава 30. Вірші 19-26]... Таким чином, носії індоарійських мов, що проживають на схід від долини Сарасваті в Північній Індії, споріднених ним за мовою⁸³¹ мешканців Панджабу, що є також носіями традицій харапської цивілізації, сприймали як Варварів. При цьому принаймні антропологічний зв'язок їх з дравідами півдня Гіндустану виключається, саме, їхньою неодноразово згадуваною світлою пігментацією шкіри. Тим часом якби пращури індоаріїв, що засуджують їх у цій частині поеми, просувалися в Південну Азію з північного заходу, як це передбачає міграційна теорія, саме регіон Аратти мав би стати прабатьківщиною всього індоарійського населення Індостану та не міг би іменуватися житлом варварів та розсадником «антикультури». З іншого боку, якби осередок індоарійської культури перебував у долині Сарасваті, то регіони на захід від неї аж до долини Кабула природно сприймалися б як *периферія та варварська окраїна ареалу індоаріїв*» (Олександр Семененко, «У Панджабі погані бахліки з Аратти – не арії, а якщо б міграція [була б] з півночі, то були б арії», в публ.: «Суперечка про прабатьківщину індоаріїв», http://генофонд.рф/?page_id=3430);

«Йохан Хансман пов'язує термін «Балоч»⁸³² з Мелухою, назву якої, як вважають, було визначено цивілізацією долини Інду для шумерів (2900 – 2350 рр. до н.е.) та аккадців (2334 – 2154 рр. до н.е.) у Месопотамії. Мелуха зникає з месопотамських записів на початку другого тисячоліття до н.е. Тим не менш, Хансман стверджує, що слід її в модифікованій формі, як *Baluḥḥu*, був збережений у назвах продуктів, імпортованих асирійцями (911 – 605 рр. до н.е.). Аль-Мукаддасі (985 р. н.е.), який відвідав столицю Макрана Баннайбура, стверджує, що він був населений людьми на ім'я Балусі (Балучі), що спонукало Хансмана постулювати «Балух» як модифікацію Мелухху та Балухху. Аско Парпола пов'язує ім'я Мелухху з індоарійськими словами Млечча (санскрит), *milakkha / milakkhu* (палі) тощо, які зазвичай використовувалися для вказівки на «зовнішніх варварів будь-якої раси чи кольору», а також застосовувалися давніми індійськими королівствами для опису іноземців. Серед інших груп, званих млеччами, були саки, гуни⁸³³, йони, камбоджи, парфяни, бахліки та рішики. Амара-коша описав Кірати та Пулінди як млеччаджати. Індо-греки, скити були також млеччами... У перських джерелах землі нинішнього Белуджистану називалися Макою або Мекраном (д.-перс. Мака-, перс. *مکران*) і в давнину Мекран мав переважно неарійське⁸³⁴ автохтонне населення, яке, можливо, зберіглося аж до експансії белуджів. За словами дослідників белуджі є нащадками давніх мідійців і парфян, або є засновниками їхніх держав, і відрізняються великою домішкою сакських елементів... Масуді згадує балочів (*balōč*) поряд з кофічами (*kōfīč*)...» («Белуджі», <https://ru.wikipedia.org/wiki/Белуджи>).

⁸³¹ Вочевидь, тоді спорідненими індоаріям за мовою були лише шляхетні роди бахліків / мадраків. Адже простонароддя бахліків Аратти тоді було переважно протофінсько-самодійськомовним як і його нащадки скити та сако-масагети, про що свідчать чисельні запозичення в фінських мовах зовсім не з іранських мов, а з санскриту та стародавніх індоарійських мов і навіть зі стародавніх дравідійських мов, – П.Д.

⁸³² Якщо етнонім «балоч» є самоназвою добелуджського автохтонного блідолицького населення, то не виключено, що нащадками його пращурів могли бути і отюречені пізніше половці (угор. «палоч»), – П.Д.

⁸³³ Насправді хунни / сюнну, бо ні пращури тунгузо-маньчжурів, що мешкали в давнину на Сході Гіндустану, ні нащадки індоаріїв слов'янськомовні європеїди гуни / жуни не могли бути млеччами, – П.Д.

⁸³⁴ Вочевидь, протофінсько-угорськомовне блідолице автохтонне населення, нащадками якого могли бути і пращури марійців фінськомовні греки ахейці = оксейці, – П.Д.

З Ділмуну – Індії (Саураштри та долини Сарасвати) племена темношкірих кауравів (*тауравів) Місячної династії – чеді (*теді), сураштри (*таураштри) та шурасени / сурасени (сарасвати = сурожці = сугуди / согдійці⁸³⁵) мігрували не лише до Ірану та Південного Афганістану, витіснивши з нього на Північ блідолицих бахликів (пращурів скитів і саків), а навіть і до високогірних улоговин Південної Монголії та Північного Китаю, де і стали відомими античним європейцям як сери (жуни), а пізніше і як серменди / сармати та отер / *готер = гутії = готи (кит. юечжі / *утії = юти). Про темношкірість інської шляхти манів шанців повідомляється в «Сюнь-цзи»:

«Як сказано в «Хронологічних таблицях» «Ши цзі», у період правління Шуня (5-го ді) у «Се народився (син – С.Д.) Чжао-мін» [«Ши цзі», гл. 13-та]. У «Сюнь-цзи» [гл. «Ченсян»] повідомляється: «Темний правитель (кит. «сюань ван») Се породив Чжао-міна...». Після проминання часу, «після смерті Се на престол (на пост [глави роду Ін] – С.Д.) вступив його син Чжао-мін» (2-е покоління роду Ін) [«Ши цзі», гл. 3-тя, «Чжао-мін»]» (Дмитро Суровень, «Складне вождівство в стародавньому Китаї періоду Ся», ПСДП, 2022, Вип. 18-й, <https://usla.academia.edu/DmitriySuroven>);

«Першовідкривач китайського неоліту Ю. Андерсон, узагальнюючи результати своїх досліджень, висунув теорію (що свого часу отримала значний резонанс) про те, що «протокитайці» – творці культури фарбованої кераміки – були мігрантами з заходу. Спочатку вони, просуваючись у східному напрямку, досягли Ганьсу, а потім проникли на територію Хенані [Andersson, 1925, 35-45]. Б. Карлгрен запропонував дещо іншу інтерпретацію фактів, отриманих Андерсоном: «протокитайці» мешкали в басейні Хуанхе ще в донеолітичний час, а згодом туди переселилися та змішалися з «протокитайцями» інші племена, які принесли з собою культуру фарбованої кераміки. Припущення Б. Карлгрена підтримали деякі японські археологи [Хамад Косаку, 31]. Ідею поширення культур фарбованої кераміки з заходу на схід розділяв китайський науковець Лян Си-юн, що відкрив у Шаньдуні культуру «луншань»⁸³⁶. В одній зі своїх ранніх робіт Лян Си-юн відтворює картину поступового поширення фарбованої кераміки з Ганьсу на схід, а чорної кераміки-з Шаньдуна на захід. Дифузія цих культур відбувалася, за Лян Си-юном, кількома хвилями. Рання хвиля поширення чорної луншаньської кераміки близько 2500 р. до н.е. досягла поселення Яншао, а потім продовжувала рух на захід і близько 2000 р. до н.е. прийшла в Ганьсу, де чорна кераміка змішалася із фарбованою. Пізня хвиля досягла лише Хоугана. Це сталося у 2300 – 2000 роках. до н.е., коли фарбована кераміка біля Хенані вже зникла. У свою чергу рання хвиля фарбованої кераміки докотилася до Хоугана, тоді як пізня – лише до Яншао, де, зіткнувшись із зустрічною хвилею чорної кераміки, втратила здатність до подальшого просування на схід, зникла або змінила напрям свого руху [Лян Си-юн, 97]... В одній з перших статей на цю тему Л.С. Васильєв наголошував на «вражаючій схожості» в орнаментативній кераміці типу «баньшань» і «мяодигоу», з одного боку, та «трипілля», а також «анау» – з іншого. Стверджуючи, що в Сіньцзяні, тобто на півдорозі між Анау та Ганьсу, були виявлені сліди розписної кераміки та що серед яншаоських черепів у Ганьсу Д. Блеком були виявлені три екземпляри, які свідчили про змішування західних та протокитайських рис, Л.С. Васильєв в такий спосіб реконструює передісторію формування у басейні Хуанхе культури «яншао»: «Археологічні матеріали свідчать про те, що на межі IV – III тисячоліть до н.е. з Ірану⁸³⁷ в

⁸³⁵ До племінних об'єднань кауравів, вочевидь, входили не тільки брахікранні індоевропейці – прабалтослов'яни, а й монголоїдні й дравідські племена та бахліки Аратти, що стали в Сибіру етнічним субстратом доліхокранних прафіно-угрів і самодійців. До Північно-Східного Китаю праслов'янськомовні сармати / *сарасвати прибули з долини Sarasvati > Harahvaiti через землі сучасної Бірми разом з прототунгузами.

⁸³⁶ Не виключено, що носіями археологічної культури «луншань» були східні іногородці «І» = Каурави, що після поразки в битві з Пандавами та поглинання морем (бл. 3100 – 2500 рр. до н.е.) їхнього портового міста Двараки мігрували на Далекий Схід і принесли до Шаньдуна з Індії не лише технологію виготовлення чорної кераміки, а і філософське вчення, яке пізніше стало відомим як даосизм, – П.Д.

⁸³⁷ Насправді інфільтрація землеробів не з Ірану, а з Кашміру та взагалі з Північного Гіндустану, в багатьох регіонах якого через землетруси, що призвели до загибелі Калібангану I (бл. 3000 – 2700 рр. до н.е.),

Середню Азію йшла інтенсивна інфільтрація землеробів, внаслідок чого на території Середньої Азії виникли помітні переміщення мас землеробського населення... Можливо, що в результаті цих зафіксованих археологією переміщень носіїв культури розписної кераміки Середньої Азії одна з племінних груп десь у районі сучасного Сіньцзяну вступила в контакт із місцевими доземлеробськими монголоїдними племенами, що населяли тоді Північний Китай, Монголію та ряд суміжних районів Азії. Внаслідок цього контакту і могла виникнути нова культура» [Васильєв Л.С., 1964, 132]... Пізніше Л.С. Васильєв відмовився від пошуків рис прямої подібності між «яншао» та «анау», звернувшись до культури «бурзахом» на території Кашміру [Васильєв Л.С., 1974]» (М.В. Крюков, М.В. Софронов, М.М. Чебоксаров, «Стародавні китайці: проблеми етногенезу», <https://coolib.com/b/334736-mihail-vasilevich-kryukov-drevnie-kitaytsyi-problemyi-etnogeneza/read>);

«Батьком Місячної династії вважається бог місяця (звідси його назва) Сома, або Чандра⁸³⁸... Так, нащадками Друхью називалися царі Гандхари на північ від Індії; ...нащадками Яду – племена хайхаїв⁸³⁹, бходжей, відарбхів, чеді (у Берарі та Декані), а також ядави – рід, у якому, за переказами, народився Крішна і столиця якого Дварака (Двараваті у Гуджараті) загинула разом із ними незадовго до його смерті, і т.д. Найбільшої слави й могутності досягли, проте, нащадки молодшого сина Яяті – Пуру, якому заповів своє царство батько. Серед нащадків Пуру (пауравів) індійські оповіді називають: племена бхаратів⁸⁴⁰ і панчалів, що згадуються ще в «Рігведі», царів Душ'янту, героя легенди про Шакунталу, Бхарату, Куру, Шантану⁸⁴¹ – чоловіка богині Ганги, нарешті, Панду та Дхрїтараштру, чий сини – пандави та каурави» (Павло Грінцер, «Місячна династія» Енци. «Міти народів світу», https://gufo.me/dict/mythology_encyclopedia/ЛУННАЯ_ДИНАСТИЯ);

«Раджпути діляться на більш давню Місячну (Чандраванша або Чандра-бансі), менш давню Сонячну (Сурьяванша або Сураджд-бансі) і наймолодшу Вогняну (Агніванша, Агні-бансі або Агні-кула) династії. Місячна династія, що походить від ранніх аріїв, у свою чергу, ділиться на дві лінії – Ядавів⁸⁴² і Пауравів (від останніх сталася славетна династія Матсья). Кшатрійськими царями, що керували на Ганзькій рівнині (тобто за межами початкової Ар'яварти), були вже представники Сонячної династії, що просувалися на схід від первісного арійського ареалу (хоча правляча сім'я князівства Мевар у Раджпутані – Сисодія – теж відносила себе до «сонячних» раджпутів). Існує ще невелика⁸⁴³ четверта, неканонічна Зміїна династія (Нагаванша або Нага-бансі)» («Населення Раджастхана // Раджпути», <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1836633>);

«Відомий індолог Ф. Сталь запитує: «Чому ніхто... не згадує індоарійську або кафірську як можливі мови мумій [Тариму]? Чому всі вважають, що мова їх повинна була бути тохарською або іранською? Хіба індоарійська та навіть кафірська не є, щонайменше, рівноймовірними кандидатами? Хіба індоарійська⁸⁴⁴ не є більш ймовірним кандидатом, ніж іранська, так як всі іранські мови, що поширилися на схід, відносяться до першого тисячоліття н.е.? ... Багато давніх мешканців Таримського басейну могли говорити не на іранській або тохарській, як зазвичай уявлялося, але на ранній формі кафірської або індоарійської⁸⁴⁵... За багатьма параметрами культура Гумугоу виводиться з Гіндустану і /

повного обміління річки Дрїшадваті (2600 р. до н.е.) та суттєвого зменшення водного ресурсу річки Сарасваті, стало неможливим продуктивне землеробство, – П.Д.

⁸³⁸ Чандра / *Тантра; фінік. «Танет» – місяць; санскр. «тан» – «розповсюджуватися, розширюватися, рости вшир, охоплювати»; укр. «танути» – «зменшуватися у розмірах [до серповидності]», – П.Д.

⁸³⁹ Можливо племена, споріднені хайкам – протовірменам, – П.Д.

⁸⁴⁰ Пагеритів / українців; гінді «bāhaṅī», д.-грец. «Ἰκρός», д.-укр. *оукръ – «зовнішній, наріжний», – П.Д.

⁸⁴¹ Сян-ту – прашур, як кауравів Індії, так і нащадків їх – шанців держави Шан-Інь на теренах Китаю, – П.Д.

⁸⁴² У тому числі і юечжі, що частково повернулися до Індії з Північного Китаю та яких індійці називали Яду / Ядавами, а їхніх метисних нащадків називають зараз джатами, – П.Д.

⁸⁴³ Невелика саме тому, що більшість її племен мігрували на Далекий Схід Азії, де і ослов'янилися, – П.Д.

⁸⁴⁴ Чи навіть протослов'янська сарматська, – П.Д.

⁸⁴⁵ Чи навіть на ранній формі прабалтсько-слов'янської мови, – П.Д.

або з культури РВ [Рігведи, – П.Д.] (культ лінгама та йоні; розведення корів, кіз і овець; вирощування зернових; стрільба з лука, застосування рослинної психоактивної речовини; символізм води / човна / корабля; жертвоприношення у стовпів; трупоположення (в дерев'яних трунах витягнуто на спині), численні прикрашені рогами поховальні стовпи; солярний культ з семеричною символікою; укріплені селища; іригаційні канали). Загальною виявляється і чоловіча гаплогрупа **Ra1a**. Але човнові труни таримців видають в них споріднену пращурам германо-балто-слов'ян групу, що після виходу з Південної Азії відхилилася на північний схід... Тарим був коридором проникнення індоєвропейської лексики в мови Далекого Сходу. У II тис. до н.е. індоєвропейці досягли Китаю, де були виявлені паралелі з РВ (блюдо-ПАНЬ – модель колісниці Ашвинів, Паньгу = Пуруша – Хіраньягарбха)» (Олександр Семененко, «Таримський слід виходу індоєвропейців з Індії», https://archive.org/stream/SemenenkoTarimskiiSledIshoda/Semenenko%20Tarimskii%20Sled%20Ishoda_djvu.txt, <http://scipeople.ru/publication/118584/>);

Саме стародавнім «родом Місяця» були і яду = гутії / *утії / юйчжі / юечжі⁸⁴⁶:

«У мітах стародавніх насельників Азії Сонце набувало образу червоного / рудого коня, здатного за один день подолати на небосхилі величезний простір від світанку до заходу сонця; місяць сприймався в образі білого коня, що проходить такий же шлях від заходу сонця до світанку. Ієрогліфи, що входять до складу транскрипції «юе-чжі», мають смислове навантаження: «рід Місяця», або «Місячна гілка»⁸⁴⁷. Тому семиплеменність аргіпеїв [д.-грец. Ἀργυπαῖοι, – П.Д.] і юечжі⁸⁴⁸ пояснюється семинічними фазами нічного місяця, виділеними ще за палеоліту» (Юрій Зуєв, «Каганат Се-яньто та кімеки», <http://s155239215.onlinehome.us/turkic/20Roots/201Seyanto/ZuevSeyantoRu.htm>);

«Китайське посольство Чжан Цяня до юечжі у 126 році до н.е., печери Могао, настінний розпис» (<https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1218562>);

«Позначенням частини цього племені в північно-східному кутку Ордоса та на північний схід від нього було юйчжі (<ngiou-tie<uti) «рід нефриту / яшми», символу Місяця. Ці ієрогліфічні варіанти відбивають звучання «uti» і містять інформацію про головну етнографічну межу самого племені: це «рід Місяця», тобто. Жінки – Цариці. Назва «Юечжі го», що зустрічається в джерелах, означає не тільки «держава Юечжі», а й «Держава Жінки-Цариці», генікократична держава. У цьому світлі є показовими слова літописця: «Коли цар великих юечжі був убитий хусцями (сюнну, 176 р.), царицею стала його дружина. Вона підкорила Дася (Бактрію) та панувала над нею» (Бань Гу, р. 61, с. 749)» (Юрій Зуєв, «Ранні тюрки: нариси історії та ідеології», https://www.studmed.ru/zuev-yua-rannie-tyurki-ocherki-istorii-i-ideologii_c2f6d254019.html);

⁸⁴⁶ Пращури слов'янськомовних античних германців [гьотів, ютів, грутуннів, тервінгів, англів та ін.], аланів-торків = ясів, гунів ультинзурів = вількінів [вільців / лютичів і волохів / улахів / уличів], караболгар утигурів, каракозар та інші.

⁸⁴⁷ Стародавня або «Місячна» династія, – П.Д.

⁸⁴⁸ А також і Баньшунських манів – ба-ді, – П.Д.

Расселение племен в Средней Азии около VII в. до н. э.

«Хоча Сима Цянь розташовує корінну територію (темо-червоношкірих, – П.Д.) юечжів в кінці III ст. до н.е. «між Дуньхуаном і Циляншаньом», тобто на північ від Нань-Шаню, в південно-західній частині провінції Ганьсу, більш широкий аналіз джерел дозволив Кадзуо Енокі стверджувати, що тут розташовувалися лише основні центри юечжів, прив'язані до давньої трансазійської торгової траси. Реальне панування керманічів юечжі та розселення племен їх поширювалися тоді на більшу частину Монголії, Джунгарію, Тянь-Шань, де вони були сусідами з усунями, а також на Таримський басейн і верхів'я Хуанхе⁸⁴⁹» (Сергій Кляшторний, «Юечжі та гуни», <https://history.eco/sergej-klyashtornyj-yuechzhi-i-gunny/>; <https://history.wikireading.ru/226785>);

«Грандіозний успіх китайського етнічної зсуву на північ був багато в чому зумовлений первинним успішним проникненням китайського елемента на всі поверхи державного будівлі імперії Чжоу, тохарської за походженням⁸⁵⁰ своїх перших володарів і такої, що спиралася спочатку на білі жун-ді⁸⁵¹» (Микола Лисенко, автореф. дис. «Аси-Алани в Центральній Азії: Центральноазіатський аспект раннього етногенезу алан», <http://www.dissercat.com/content/asy-alany-v-tsentralnoi-azii-tsentralnoaziatskii-aspekt-rannego-etnogeneza-allan>);

«На більш стародавньому етнолінгвістичному матеріалі базується азіатсько-дніпровська теорія, яка шукає давню слов'янську прабатьківщину в Азії, в зоні лісостепу⁸⁵² приблизно на півночі сучасного Казахстану та півдні сусіднього Сибіру. За цією гіпотезою, звідти слов'яни за кілька століть до н.е. рушили на захід (слідом за сарматами)⁸⁵³; та розселилися спочатку на просторі між Дніпром і Бугом» (Віктор Тітов, «Етногенез литвинів (білорусів) в слов'янському контексті», у зб. під ред. Анатолія Тараса, «Передісторія білорусів з найдавніших часів до XIII століття», <https://coollib.net/b/377826-anatoliy-efimovich-taras-predyistoriya-belarusov-s-drevneyshih-vremen-do-xiii-veka/read>);

«Видатний російський науковець шукав... відповідь на пекуче питання: яким народам і якій расі належать тисячі стародавніх курганів, розкиданих на просторах Сибіру? Відповідь Флоринського була чітка та однозначна: найдавніше населення Сибіру

⁸⁴⁹ І навіть на Алтай та Саяни – ганьсуйці / *ганьжуни / гяньгуні, – П.Д.

⁸⁵⁰ Насправді праслов'янськомовної юечжійської за походженням, – П.Д.

⁸⁵¹ Насправді на темно-червоношкірі європеїдні племена жун-ді, – П.Д.

⁸⁵² Вочевидь, все ж таки у високогірних улоговинах, в яких завдяки високому рівню ультрафіолетового опромінення праслов'яни і зберегли темно-червоний колір шкіри своїх індоєвропейських пращурів, – П.Д.

⁸⁵³ Насправді, рушили слідом за балтськомовними савроматами аорсами та усунями (язаматами, язигами та ін.), бо самі брахкранні сармати, звичайно ж, і принесли слов'янську мову до Європи, – П.Д.

належало до арійської раси, а точніше, племен, що стали пізніше відомими історії під ім'ям слов'ян [В.М. Флоринський, «Первобутні Слов'яни за пам'ятками їхнього доісторичного життя. Досвід слов'янської археології», Томськ, 1894 р., <http://eknigi.org/istorija/44658-pervobytnye-slavyane-po-pamyatnikam-ix.html>]. Василь Маркович провів гігантську роботу, порівнюючи археологічні знахідки розкопаної Шліманом Трої, адриатичних венетів (загальновідомо, що Венети – це слов'яни, чого не можуть заперечувати як наші, так і західні історики), а також надбалтійських венетів зі знахідками в північноросійських і південноруських (українських, – П.Д.) курганах. Подібність знайдених предметів побуту, орнаментів, посуду з венетських – точніше, слов'янських – земель із сибірськими курганними предметами була настільки вражаюча, що не залишалася сумніву – йдеться про історичне буття різних гілок єдиного могутнього арійського народу – «протослав'ян» (Ілля Глазунов, «Росія розіп'ята», http://fictionbook.ru/author/glazunov_ilya/rossiya_raspyataya/read_online.html?page=45#part_4_049);

«Серед популярних у науковому середовищі гіпотез, як бачимо, немає гіпотези сибірського походження слов'ян. Це не зрозуміло. Множинність теорій та не здатність жодної з них бути загально визнаною пояснюється нестиковкою даних археології, мовознавства, антропології, письмових джерел. Примирити всі ці гіпотези, проте, здатна ще одна теорія – теорія сибірського походження низки слов'янських племен» (І.В. Ташкінов, «Сибір – сакральна прабатьківщина слов'ян», <http://www.knt.org.ru/konf-Sakr-dokl-Tashinov-mart-2009.htm>);

«Словом, далеко не випадково дослідники, добре знайомі з історією культури давнини, нагадують про те, що іньська цивілізація багато в чому подібна до культури ряду напівосілих племен-степовиків, настільки помітних на політичній арені Західної Азії в тому ж другому тисячолітті до н.е. Як правило, ці племена, досить знайомі і з землеробством, і з бронзою, але воліли войовничу долю скотаря та мисливця та мали у своєму розпорядженні запряжених у бойові колісниці коней, нерідко вихором обрушувалися на території, що здавна обробляються місцевими землеробами, завойовували їх і потім осідали. Так було з хеттами, гіксосами, касситами⁸⁵⁴, аріями⁸⁵⁵» (Михайло Діунов, «Расово-пізнавальна історія цивілізацій: Стародавній Китай», <http://www.rus-obr.ru/idea/1828>);

«Стародавні китайські тексти згадують про поселення варварських народів у центрі китайської спільноти. «Жуни» та «І» займали території в Шаньсі, Хебеї та на узбережжі півострова Шаньдун⁸⁵⁶. Вони вважалися не китайськими тубільцями, але це не підтверджується реальними свідченнями. Нарід «І» принаймні був дуже близьким «китайцям», тобто мешканцям цивілізованих держав...» («Енциклопедія Китаю», Ч. 1, Р. 1 «Передісторія», <https://www.abirus.ru/content/564/623/626/12562/12971.html>);

«Крім того, як з'ясували дослідники, спочатку острів Шаньдун, особливо його північні та західні регіони), розвивався майже настільки ж інтенсивно, як і район Нижньої Янцзи. На Шаньдуні виникли політії (ранньодержавні утворення) самостійної цивілізації аустронезійського народу «східних І»⁸⁵⁷. Таким чином, згідно з найновішими

⁸⁵⁴ Кассити = ядави / ятії; маратхі «Jāṭīcē», гінді «jaati», англ. «caste, genus» – «каста, походження, привілейований рід, клас», можливо, від кореня «кші / *каші» – «правити, керувати, володіти», – П.Д.

⁸⁵⁵ Так було також і з джоусцями / джоу = серами – сермендами / сарматами та з їхніми нащадками слов'янськокомовними античними германцями, – П.Д.

⁸⁵⁶ Вочевидь, це стародавня індійська морська колонія на теренах Китаю, назва якої до її переосмислення, можливо, означала «священну обитель» Шантану – пращура Шан Тана та Сян-ту, що «прославився славою великих заслуг, добрий порядок панував за морями навколо...» [Ши цзі] та який, можливо, був ототожненим пізніше з верховним володарем Шан-ді. Правитель царства Цінь, що виникло на її теренах, Цінь Ши Хуан-ді (*Жуан-ді; Хуан = Жуан = Ван) був бородатим метисом – напівєвропеїдним інородцем (гураном), – П.Д.

⁸⁵⁷ Саме у аустронезійсько- та праслов'янськокомовних інородців «І», що мешкали разом в Шаньдуні, китайці і запозичили філософське вчення даосизм (д.-кит. «dao», кор. «dolo», япон. «doro», прасл. *doḡga – «дорога, шлях», що походить від *doḡ < *der[b]ъ – «продертий в хащі простір» чи від *doḡiti – «торити шлях,

археологічними даними, найбільш соціально-економічно розвиненими регіонами Східної Азії в III – на початку II тис. до н.е. були райони Нижньої Янцзи та Шаньдуна. Як встановили археологи, у III тис. до н. на Нижній Янцзи (у районі озера Тайху) та на півночі Шаньдуна з'явилися перші держави (китайського типу «міста-держави»), причому, в такій кількості, що фактично примикали одна до одної... Суспільно-політичний досвід культури Лянчжу в кінці III – початку II тис. до н.е. був сприйнятий найпізнішою неолітичною культурою Луншань (виникла на початку III тис. до н.е. на Шаньдуні), з якою наразі пов'язується процес утворення єдиного китайського етнокультурного субстрату⁸⁵⁸. ...аналіз даних писемних пам'яток про Ся та шанців до Чен Тана дозволяє говорити лише про значну спільність їхньої ранньої історії. Ся – найменування великої етнічної спільноти, можливо конгломерату споріднених спільнот, що мешкали в районі Хуанхе, а шанці – частина її, що прагнула політичного панування у його рамках. Мабуть, як і багато народів, шанці переміщувалися в пошуках оптимальної ніші для родючих і погано заселених земель Великої Рівнини. Зрештою, вже в середній бронзі переміщення приведуть їх на північ від Стародавнього Надмор'я та сусідньої частини Великої Рівнини, де і виникне держава Шан... Дослідники вказують на те, що в додержавний період (період Ся) періодичні переселення були характерною рисою життя людей. Однак, ведучи осілий, землеробський спосіб життя з різних причин, вони неодноразово переміщувалися в межах трьох сучасних провінцій – Хенань, Хебей та Шаньдун. Джерела говорять про вісім переселень ... шанців. ... Деякі дослідники так намагалися пояснити причини цих переселень. На думку деяких науковців, неодноразові зміни столиці або ставки правителів відображають «напівномадський» спосіб мешкання шанців. ... Не випадково дослідники, які добре знайомі з історією культури стародавності, нагадують про те, що цивілізація Інь схожа багато чим з культурою ряду напівосілих племен-степовиків, що були дуже помітні на політичній арені Західної Азії в тому ж II тисячолітті до н.е. Як правило, ці племена, що досить знайомі були з сільським господарством і бронзою, але віддали перевагу воявоначній долі скотаря та мисливця і мали в своєму розпорядженні запряжених у бойові колісниці коней, часто вихором навалювалися на території, землі яких вже давно оброблялися місцевими землеробами, завойовували їх, а потім осідали. Так було з хеттами, гіксосами, касситами, аріями» (Дмитро Суровень, «Складне вождівство в стародавньому Китаї періоду Ся», ПСДП, 2022, Вип. 18-й, <https://usla.academia.edu/DmitriySuroven>);

«У похованнях міста Шан виявлені останки європеїдів. Дослідники вважають, що це військовополонені євразійці, захоплені китайцями та принесені в жертву. Однак можна висунути й іншу версію, яку, до речі сказати, висловлювали й інші науковці, що в місті Шан відкриті поховання європеїдів, які належали до правлячого класу – до місцевої родової аристократії. Тоді стає зрозуміло, яким чином в іньський Китай потрапили секрети виплавки металу, колісниці та інші винаходи індоевропейців. Петухов і Васильєва продовжують: «Написи пізнього Інь вказують, що на заході від цієї держави мешкає плем'я чжоу. Чжоусців називали «варварами». Є всі підстави вважати, що чжоусці – «варвари», які принесли з собою у Китай XI століття до н.е. черговий культурний імпульс, були представниками того ж найдавнішого європеїдного населення Центральної Азії, що і створило неолітичну культуру Яншао... Китайські джерела зводять походження чжоусців і їхніх родичів жунів до перших імператорів, Хуанді та Яньді, що правили в середині 3-го тисячоліття до н.е., у період світанку культур Яншао. Виявляється, що «варвари» чжоу та жуни походять безпосередньо від добродесних імператорів, що принесли до Китаю цивілізацію». Таким чином, ґрунтуючись на цьому тексті, можна припустити, що

продираючись крізь хащі»). В «Хоу хань-шу» (глава Дун і чжуань «Опис східних іноземців I») перераховується дев'ять видів «I», – П.Д.

⁸⁵⁸ До якого входили не лише аустронезійські та праслов'янські, а і тунгузо-маньчжурські племена, – П.Д.

першими імператорами Китаю були білі люди⁸⁵⁹» (Олександр Белов, «Арійська минуле землі Руської. Таємничі коріння русичів // Куди їздили арії на своїх колісницях», <http://oldrushistory.ru/library/Ariyskoe-proshloe-zemli-Russkoy--Tainstvennye-korni-rusichey/26>);

«Є достатньо підстав вважати, що племінна спілка іньців, яка мешкала на цій порівняно невеликій території, відчувала себе до певної міри чужорідним тілом у тому етнокультурному середовищі землеробів неоліту, що її оточувало. При цьому йдеться не лише про різний рівень культури, а й взагалі про етнічні, навіть расово-антропологічні відмінності. Зазвичай у публікаціях сучасних китайських антропологів звертається увага головним чином на те, що зуби похованих іньців свідчать про їхню монголоїдність. Але приналежність до монголоїдів ще жодною мірою не виключає можливості суттєвих расових відмінностей між іньцями, з одного боку, та місцевими землеробами неоліту – з іншого⁸⁶⁰, а ряд спеціальних досліджень підтверджує факт такого роду відмінностей. Зроблений Лі Цзі аналіз 135 черепів з Хоуцзячжуана (поблизу Аньяна) показав, що за всіма семи основними прямими вимірами іньські черепи відмінні від неолітичних, причому різниця (головний показник у іньців – 76,96) свідчить про помітне зростання брахікефального елемента в іньській популяції. Щоправда, при цьому Лі Цзі застерігається, що це ще не може бути сприйняте як свідчення «фундаментальних змін» в етнічній композиції іньців порівняно з епохою неоліту. Але нехай різні відмінності дійсно не «фундаментальні» – вони тим не менш є, і навіть дуже помітні. І якщо спробувати дати археологічне й історичне тлумачення цього факту, то воно зведеться все до тої ж тези про відому етнокультурну та навіть расову несхожість між племінною спілкою іньців і неолітичним середовищем, що оточувало її в басейні Хуанхе... Наскільки можна судити за наявними нині даними, під найменуванням Ся в іньський час малася на увазі вся та етнічна сукупність неолітичних племен, з якою пращури іньців зіштовхнулися та вступили у взаємодію, опинившись у басейні Хуанхе. У будь-якому разі, однак, саме протистояння Ся та Інъ у китайській історичній традиції свідчить про ті етнічні відмінності між неолітичною периферією та компактною спілкою іньців, які у світлі всього наданого видаються досить очевидними... Якщо звернутися до написів на іньських гадальних кістках, які досить добре вивчені та систематизовані, то легко помітити, що найважливіше місце у практиці ритуалів займало принесення в жертву, нерідко у масових кількостях, полонених, тобто сусідів іньців. Нічого схожого в епоху неоліту, як про це свідчать поховальні обряди та розкопки могильників, не було. Звичайно, це «нововведення» можна пояснити тим, що іньці, на відміну від своїх попередників – луншаньців, були на іншому ступені соціального розвитку. Часто при цьому посилаються навіть на інститут рабства, хоча з логічного погляду ці посилення явно неспроможні: масове принесення, в жертву полонених іноплеменників могло означати лише те, що рабів колектив іньців, по суті, не потребував. Отже, зафіксована в писемних пам'ятках іньської епохи та підтверджена археологічними розкопками іньських поховань практика ритуальних людських жертвоприношень перебувала у явній невідповідності з тим, що було в басейні Хуанхе до іньців... І навряд чи появу такого роду практики у іньців можна віднести лише за рахунок соціальної еволюції землеробів неоліту басейну Хуанхе до племінної спілки епохи бронзи. Адже в тому й полягає суть питання, що іноплеменники приносилися в жертву іньським племінним вождям, насамперед покійним, на чолі з великим божественним першопращуром Шанді. Іншими словами, жертвами такого роду підкреслювалася етнокультурна різниця між іньцями та неіньцями, так само як і етнічна гомогенність серед самих іньців – нащадків великого Шанді... Тепер про історіографічну традицію. Згідно з найдавнішими історичними записами, зафіксованими ще в Шуцзін, династія Інъ не була першою: першою та явно легендарною династією, що нібито правила в Китаї до Інъ, вважається Ся. У Шуцзін у главі «Тан-ши» йдеться про те, що останній

⁸⁵⁹ Насправді темно-червоношкірі, як і всі інші нащадки праїндоевропейців, – П.Д.

⁸⁶⁰ Тобто між пращурами сушенів, з одного боку, та пращурами хуся – з іншого, – П.Д.

правитель цієї династії, Цзе, вирізнявся поганою поведінкою та недоброчинними акціями, внаслідок чого нарід страждав. Саме цим, зокрема, аргументував своє рішення виступити проти нього іньський Чен Тан, який назавжди залишився в китайській історичній традиції одним із зразків високо-добродійного правителя, який виступив проти тирана та тим здійснив волю Неба: «Правитель Ся винен; побоюючись Шанді, я не смію не покарати його»... Скаковий кінь, бойова колісниця, бронзові втулки, ярма, начиння та зброя, що не мали прототипів у Китаї, але були аналогічними некитайським... Ці нововведення прийшли в іньський Китай через посередництво кочівників, швидше за все, в результаті серії спорадичних воєн... Зібрані воєдино, 15 – 20 зображень іньців у расовому відношенні є різке строкатою картиною. Серед них можна виявити і беззаперечних монголоїдів, як континентальних, так і тихоокеанської гілки, і меланезоїдів, і близьких до них типів з негро-австралоїдною домішкою і, що найбільш цікаво у світлі проблем, що вивчаються нами, явно виражені європеїдні типи. Прямі, гострі, навіть трохи гачкуваті носи, дуже слабо виражені вилиці, очі з явно немонголоїдним розрізом, стислий рот з тонкими губами – ні в Чжоу, ні в пізніші епохи нічого схожого в китайській пластиці, камені та бронзі не зустрінеш... В окремих зображеннях європеїдний расовий тип представлений явно та беззаперечно, наприклад, голова з характерним довгим носом і вузьким обличчям, вироблена у вигляді навершя, або фігурка людини з великим носом з горбинкою... У розпорядженні китайських археологів і антропологів є багато сотень і тисяч ще не вивчених (або вивчених, але з якихось причин залишених неопублікованими) іньських черепів. Досліджені ж і опубліковані мізерні та суперечливі матеріали про расовий тип іньців лише підтверджують ті висновки, що вже були зроблені у зв'язку з аналізом іньського мистецтва і які збігаються з іншими викладеними вище даними: етнокультурна спільнота Інь сформувалася на китайському ґрунті в ході складного процесу синтезу компонентів як місцевих, так і прийшлих... Плем'я, про яке може йтися мова, було в якомусь, нехай вельми віддаленому, ступені спорідненим з іншими степовими племенами тієї епохи, що сходили до спільного для них індоіранського⁸⁶¹ кореня та використовували мову, що відповідала цьому ж кореню. Плем'я було знайоме з системою ієрогліфічного письма та астрологічного календаря, володіло навичками художньої майстерності. Принаймні, частина його пращурів належала до немонголоїдного антропологічного типу, про що свідчать і загальні дані антропологічного аналізу (брахікефальність іньців), і деякі зображення людських осіб на бронзі» (Леонід Васильєв, «Проблема генезису китайської цивілізації», https://www.abirus.ru/user/files/Ebooks/vasil_ev_1_s_problemy_genezisa_kitayskoy_tsivilizatsii_formi.pdf);

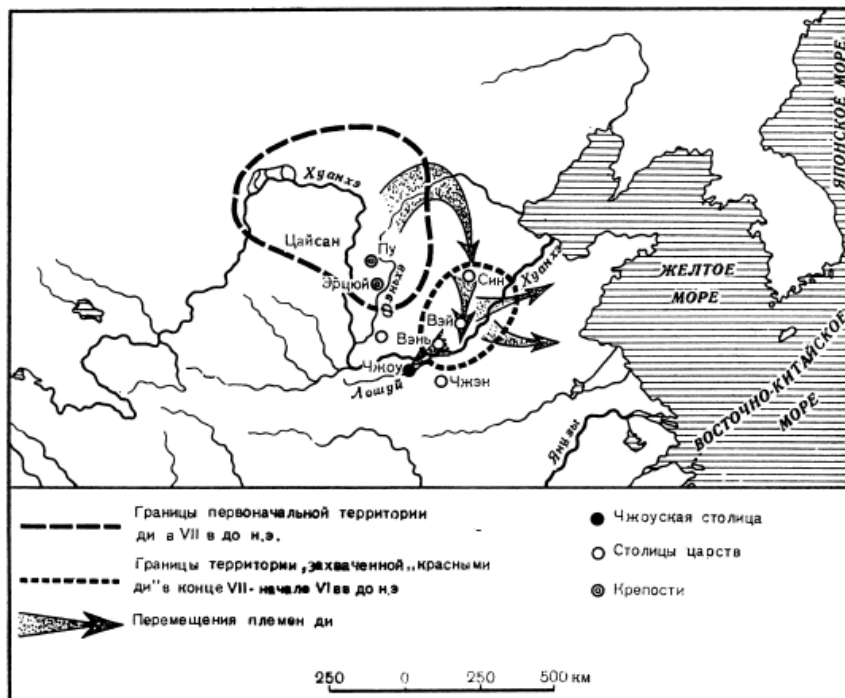
«Вочевидь, брахікранний європеїдний тип принесли з Китаю ді. Інший різновид ді – усуні (прабалтськомовні лаоцяни – старі цяни, – П.Д.) – також короткоголові [Г.Ф. Дебець, «Палеоантропология СРСР», М.-Л., 1948]» (Лев Гумільов, «Дінлінська проблема. Перегляд гіпотези Г.Ю. Грумм-Гржимайло в світлі нових історичних та археологічних матеріалів», http://gumilevica.kulichki.net/articles/Article26.htm#Article26note_13);

«Ді належали до числа автохтонів Китаю. Вони склали навіть ядро того народу, що в 1122 р. до Н.Х. опанував увесь Китай, давши йому династію Чжоу (1122 – 225). Слід додати, що іногородців яо-мяо китайці вважають нащадками чжоусців і що за таких же нащадків видають себе і іногородці вони... Засновник династії Хань (206 р. до Н.Х.) був також людиною не монгольського типу: «Гао-ді мав орлиний ніс, широкий лоб і був обдарований великою кмітливістю», – читаємо ми про нього в «Ган-му»...» (Володимир Авдєєв, «Російська расова теорія до 1917 року», Т. 2, <https://www.profilib.net/chtenie/70473/vladimir-avdeev-russkaya-rasovaya-teoriya-do-1917-goda-tom-2-lib-174.php>);

⁸⁶¹ Насправді до індослов'янського кореня, – П.Д.

«Досить сказати, що, коли в 318 р. до н.е. п'ять правителів найбільш великих царств вперше офіційно прийняли титул вана, який до того часу міг носити лише чжоуський Син Неба, в числі їх був правитель Чжуншань. Отже, нам порівняно добре відомий ланцюг політичних подій, учасниками яких були протягом VII – IV ст. до н.е. племена ді. На жаль, відомості про їхню культуру, спосіб життя, мову є фрагментарними. Це пояснює значні розбіжності в думках дослідників з приводу походження та етнічної приналежності ді» (М.В. Крюков, М.В. Софронов, М.М. Чебоксаров, «Стародавні китайці: проблеми етногенезу», <https://coollib.com/b/334736-mihail-vasilevich-kryukov-drevnie-kitaytsyi-problemyi-etnogenezu/read>);

«Жуни займали територію, досить однорідну з ландшафту і монолітну: на північному заході вони населяли оазис Хамі, де межували з індоєвропейськими чешисцями⁸⁶², що мешкали в Турфані; на південному заході вони володіли берегами озера Лобнор і Черчен-Дар'ї, приєднуючись до Хотану та гір Алтинтаг, де кочували тибетці – жокаянь; жунам належало також плоскогір'я Цайдам, а споріднені з ними племена ді мешкали в північній Сичуані. Але головна маса жунських племен групувалася в Північному Китаї. У провінції Хебей мешкали племена: бейжун (вони ж шаньжуни), цзяші (відгалуження племені чиді), сяньлюй, фей та гу (відгалуження племені бейді), учжун. Загальна їхня назва була – бейді. На заході мешкали племена, які отримали загальну назву жунді. Вони мешкали серед китайського населення, не змішуючись з ним, в провінціях: Шеньсі – дажуни⁸⁶³, ліжун, цюаньжуни; Ганьсу – сяожуни; Хенань і Шаньсі – маожуни, бейді, чиді, цянцижуни, луші, люсю та дочень. До жунських племен належали кочові племена леуфань і баянь⁸⁶⁴. Леуфань («старі» вани, – П.Д.), спочатку містилися у Шаньсі (на території сучасної Тайюань), але потім ми застаємо їх у Ордосі. Вочевидь, саме їх мав на увазі Птоломей, розповідаючи про нарід серів, що мешкають сусідньо з синами – китайцями» (Лев Гумільов, «Історія народу хунну», <http://gumilevica.kulichki.net/HPH/hph02.htm>; <https://bookz.ru/authors/lev-gumilev.html>);

Карта 8. Племена ді в VII—VI вв. до н. е.

⁸⁶² Можливо, козарськими пращурами чигів = чехів, самоназва яких чеши [Češi] в епоху Хань вимовлялася як «ka-srj» – касрі / касір / касар = казір / козар, – П.Д.

⁸⁶³ Пращури да-юечжі та даваньців? – П.Д.

⁸⁶⁴ Пращури берендеїв = баяндурів – баянь та венендерів = венедів – бани = фани = вани = веньоуто – П.Д.

«Гірські жуни були проміжною ланкою між степами та цивілізованим Китаєм. Вони тримали у своїх руках широку смугу передгір'їв від оазису Хамі на заході до Хінгану на сході. Численні племена їх «розсіяно мешкали у полонинах, мали своїх государів і старійшин, нерідко збиралися у великій кількості родів, але не могли з'єднатися». Цілоком ймовірно, що степовики-хунни іноді брали участь в походах своїх (прабалтсько-слов'янськомовних, – П.Д.) сусідів і тільки таким чином китайці дізнавалися про їхнє існування. Тому відомості про хуннів стародавнього періоду уривчасті. Останнє ж спричинило виникнення різних гіпотез, що ототожнювали хуннів то з хяньюнь і хуньюй, то з самими шаньжунами, причому забувалося, що хунни були степовиками, а не горянами. У зв'язку з усім сказаним розкривається загадковий етнонім жун... Докладний і ґрунтовний розбір цієї теми дав Латтімор, який приходить до висновку, що жуни та ді мешкали всередині Китаю та були осілі горяни, а не степові кочівники, тобто аж ніяк не хунни, але щодо расової приналежності їх він не говорить нічого» (Лев Гумілев, «Історія народу хунну // Жуни та хунни», https://www.e-reading.club/chapter.php/17527/8/Gumilev_Istoriya_naroda_hunnu.html, <http://gumilevica.kulichki.net/HPH/hph01.htm>);

«Згідно з «Цзо-чжуань», жуни відрізнялися від чжоусців одягом, їжею, мовою, звичаями та грошима. Але була і деяка схожість, серед жунів були з китайськими прізвищами Цзи та Цзян. Незважаючи на відмінності, китайці часто та тісно контактували з жунами, наприклад, Цзиньський Сянь-гун взяв собі за дружину жунську княжну. Жуни з'явилися поряд з китайцями в кінці династії Шан⁸⁶⁵ – початку Західної Чжоу. До кінця Західної Чжоу жуни були на піку могутності, зробивши свій внесок в її падіння. У період Чунцю жуни здійснювали набіги на серединну китайську рівнину, не боячись навіть найсильніших князівств Цзинь і Ци. Найбільший вплив жуни здійснювали на сусіднє з

⁸⁶⁵ Вочевидь, держава Шан була державою пращурів зовсім не хуся, а тунгузо-маньчжурів Сушень, що були спорідненими пращурам шанів і монів сучасної Мьянми і були витіснені хуся та жунами в Пониззя Хуанхе. Шляхетні роди цих стародавніх шанів, вочевидь, мали індійське походження та були спорідненими слов'янськомовним шань-жунам (бей-ді) та чи-ді. А сама правляча династія Шан вела свій родовід від Сянтуну пращурою Шан Тана та нащадка каурава Шантану, що був правителем царства Куру в Хастінаपुरі, – П.Д.

ними царство Цинь, яке через це вважалося напівварварським. Починаючи з середини періоду Чуньцю царство Цинь підкорило безліч жунських племен, а після приходу до панування династії Цинь жуни були остаточно розбиті... Жуни вперше згадуються на ворожильних кістках з міста Інь, столиці царства Шан. Але чи йде мова про них, як про національність, поки невідомо. Мешканців західних околиць шанці називали цянами. Жуни витіснили нарід Чжоу з землі Бінь на рівнину Чжоуяоань. Правитель Чжоу Гу-гун Даньфу керував переселенням. Він взяв собі за дружину Тайцзян з роду Цзян, який як мінімум частково має жунське походження. У всякому разі, частина чжоуських додинастичних поховань має жунські риси...» (Енциклопедія Китаю: «Жуни», <https://www.abirus.ru/user/files/Ebooks/PervPeriod.pdf>);

«Ймовірно, китайці вперше зіткнулися з жунами під час великих військових дій, що призвели до розгрому Західного Чжоу (771 – 770 рр. до н.е.). У ньому, крім жунів, брав участь нарід ді (деякі дослідники вважають, що поєднання жун-ді позначає єдине угруповання кочівників). Спорідненість жунів і племен, що створили Чжоу, швидше за все, мітологічний сюжет, як і спорідненість жунів з тянами (цянами, – П.Д.) – племенами, які воювали з Інь у 2-й половині 2-го тисячоліття. Більш вірогідним є спорідненість жунів з династією держави Північна Цинь, яка пізніше створила імперію Цинь. У стародавній філософії часом ідеалізувались простота звичаїв і чесноти жунів, що протиставлялися «зіпсованим» китайцям» (П.М. Кожин, «Енциклопедія // Жуни», <http://knowledge.su/zh/zhuny->);

«За згадками географічних назв, так чи інакше пов'язаних з походами проти цянів, можна судити, що ці племена були західними сусідами Інь. Але цяни іноді називаються в написах «північними» (бей цян) [Ло Чжень-юй, Хуан Цзюнь]. Все це дозволяє припускати, що в кінці XIII ст. до н.е. цяни займали території, які колись належали іньцям, – західну та центральну частину Хенань, а також, ймовірно, південну частину Шансі. Характерно й інше визначення, що нерідко додається до цянів в інських написах, – «кінські» або «багато розводять коней» (ма цян, до ма цян) [Хаясі Тайсуке, Го Мо-жо]. Зауважимо, що самі іньці розводити коней не вміли. Потреби в конях для армії, головною ударною силою в якій були бойові колісниці, іньці задовольняли за рахунок данини від західних і північно-західних сусідів... Цяни не згадуються в джерелах чжоуського часу. Проте є серйозні підстави вважати, що саме ці племена фігурують в більш пізніх письмових джерелах під ім'ям «жунів». У X – VI ст. до н.е. одна з груп жунів називалася «цзян-жун» або «жуни, що носять родове ім'я Цзян». Досить імовірно, що етимологічно Цзян походить від назви «цян», точно так само як цюаньжуни чжоуського часу, мабуть, безпосередньо пов'язані з племенами цюань інських написів. Як припускає Мен Вень-тун, перші правителі спадкового володіння Цинь, що виникло в X – IX ст. до н.е., були вихідцями з племені цюаньжунів [Мен Вень-тун]. Під ударами цюаньжунів у 771 р. до н.е. впала чжоуська столиця [Такігава Каметаро]... Аналізуючи результати археологічних розкопок на сході провінції Ганьсу, Ся Най висловив припущення, що енеолітичні культури, відкриті в цьому районі (зокрема, сива), пов'язані з етнічною спільнотою жунів. Підставою для цього йому послужила знахідка поховання культури сива з трупоспаленням. Як свідчать деякі джерела, такий звичай практикувався в Іцюй [Моцзи іньде]. Хоча кремація – аж ніяк не єдиний спосіб поховання, зафіксований в могильниках культури сива, таке припущення є досить переконливим. Якщо воно вірно, пізня енеолітична серія давніх черепів, здобута Ю. Андерсоном в похованнях культур сива, шадін, синьдянь і описана Д. Блеком, є джерелом наших суджень про фізичні типи племен західних жунів в першій половині I тисячоліття до н.е. У зв'язку з цим доречно поставити питання про ймовірну етнічну спорідненість жунів і чжоусців. Є підстави вважати, що за своїм походженням чжоусці були пов'язані з групою племен, що сформувалися на території сучасних провінцій Шеньсі і Ганьсу і говорили тибето-бірманськими мовами⁸⁶⁶.

⁸⁶⁶ Вочевидь, все ж таки прабалтсько-слов'янськими мовами, зважаючи на європеїдність ді та інших споріднених їм жунських племен, що стали відомими пізніше в Європі як савромати та сармати, – П.Д.

Відокремлення двох підрозділів цієї групи, одна з яких привела до формування цянів (жунів), інша – чжоусців, почалося, мабуть, ще в кінці III тисячоліття до н.е. Тьмяні ремінісценції цього процесу знайшли відображення в давньокитайських мітах, в яких племена східної частини цієї групи були персоніфіковані в образі «імператора» Хуан-ді, а західної – Янь-ді; обидва вони нібито були братами, але «Хуан-ді з'явився на р. Цзішен, Янь-ді – на р. Цзяншен; вони з'явилися та виявили різні чесноти, тому Хуан-ді заснував рід Цзи, а Яньді – рід Цзян» [Гоюй]. Цзи – це родове ім'я чжоусців; Цзян етимологічно ідентично найменуванню «цянь». Згідно з легендою, матір'ю першопращура чжоусців була Цзян Юань, тобто жінка з роду Цзян [Такігава Каметаро]. Таким чином, можна припускати, що чжоусці та цяни мали спільних прашурів. Пізніше, в результаті відокремлення чжоусців, з одного боку, та цянів (жунів) – з іншого, уявлення про єдність походження цих племен поступово відходить на другий план і затушовується політичним протиборством» (М.В. Крюков, М.В. Софронов, Н.Н. Чебоксаров, «Стародавні китайці: проблеми етногенезу // Цяни (жуни)», <https://coollib.com/b/334736-mihail-vasilevich-kryukov-drevnie-kitaytsyi-problemyi-etnogeneza/read>);

«Чотири роки грабували жуни⁸⁶⁷ беззахисний Китай, поки Вень гун, князь уділу Цзінь, домагався згоди імперського сейму на вручення йому повноважень на вигнання жунів та відновлення порядку. Тільки 632 р. він вигнав їх зі столиці та стратив зрадника, узурпатора – князя уділу Дай. Тоді ж циньській Му-гун (659 – 621) знищив 12 володінь жунів на заході та повернув Китаю землі Чжоу⁸⁶⁸. Проте жуни не були розбиті, і боротьба тривала до 569 р., коли вони уклали мир із уділом Цзінь. У V ст. перевага схилилася на бік китайців. Чжао ван, князь уділу Цзінь, завоював царство ікюйських жунів у Шеньсі та східному Ганьсу... Як остаточна перемога дісталася китайцям, переконливо показано ними самими. Жуни займали величезну територію та ділилися на безліч великих та малих племен. «Всі ці покоління розсіяно мешкали у гірських долинах, мали своїх государів і старійшин, нерідко збиралися у великій кількості родів, але не могли з'єднатися» [Микита Бічурін (Іакінф)]⁸⁶⁹. До тих пір, доки в самому Китаї панувала феодальна роздробленість, жуни могли мати часткові успіхи, але як тільки володіння укрупнилися та князі стали царями, централізована сила перемогла хоробрих жунів. Кам'яні замки виявилися надійнішими притулками, ніж гірські ущелини» (Лев Гумільов, «Історія народу хунну», <http://gumilevica.kulichki.net/HPH/hph03.htm>);

«У ході військових зіткнень китайці не раз переконувалися в перевагах варварської кінноти, а іноді навіть переймали одяг і зброю своїх супротивників... В той же час самі китайці не тільки стримували жунів біля своїх кордонів, а й захоплювали їхні землі. Перше таке повідомлення відноситься до 623 р. до н.е., коли правитель царства Цинь, Му-гун, напав на жунів і захопив «дванадцять їхніх володінь» [Таскін]. Радикальна зміна загальної ситуації в Центральній Азії сталася, згідно Сима Цяню, в період Боротьби Царств (463 – 222 рр. до н.е.). Замість колишніх жунів і ді⁸⁷⁰ на півночі та заході з'являються сильні об'єднання кочових племен сюнну (хуннів) та юечжів, а про дунху повідомляється, що вони «досягли розквіту» та у них з'явився єдиний правитель» (Сергій Кляшторний, «Держави та народи Євразійських степів: від давнини до Нового часу», <https://coollib.com/b/230553-sergey-grigorevich-klyashtornyiy-gosudarstva-i-narodyi-evraziyskih-stepey-ot-drevnosti-k-novomu-vrem/read>; «Степові імперії: народження, тріумф, загибель», <http://kronk.spb.ru/library/klashtorny-savinov-2005-1-1-2.htm>).

⁸⁶⁷ В тому числі і сери = ді[сці], і серби / сяньбі, і *утіі / гутіі / *готер / отер / юечжі – слов'янськомовні прашури готів / ютів / йотів, сіраків = зеруян = черв'ян / тервуян = тервінгів = тарпетів = сербів, утигурів = ясів, кідаритів = *кудар / козар та інших сарматських, аланських і согдійських гірських племен, – П.Д.

⁸⁶⁸ Д.-кит. «чжоу», кит. «yu / go» – «територія, край, регіон»; лтс. «vaigs», франц. «joue», англ. «jaw, jowl», лат. «gena», італ. «guancia, gota», турец. «уанак» – «щока; бічна поверхня», – П.Д.

⁸⁶⁹ «Збірник відомостей про народи, що мешкали в Середній Азії в давнину», Відділення І «Хунну», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/China/Bicurin/Sobr_sved_o_narodach/Tom_I/text11.htm, – П.Д.

⁸⁷⁰ Прашурів слов'янськомовних сермендів / германців, що вже мігрували до Європи, – П.Д.

Майже тисячоліття прабалтсько-слов'янськомовні горяни (дісці та інші жуни) були, як сталими постачальниками пасіонаріїв до чжоуського Китаю⁸⁷¹, так і буфером, що захищав мешканців рівнин Китаю від тибетців та північних степовиків. Це забезпечило бурхливий розвиток та багатівікове процвітання Піднебесної (Чжунчжоу / Юйчжоу – Серединної держави / цілісної території) під скіпетром спочатку праслов'янськомовної недеспотичної діської династії Чжоу. Вигнання ж прабалтсько-слов'янськомовних жунів зробило Китай абсолютно беззахисним, і ним з тих пір правили деспотичні завойовники, що безперервно змінювали один одного (колишні степовики циньці, табгачі, сюнну / хунни, кидані, чжурчжені, монголи, маньчжури). Нав'язаний ними холопський спосіб життя поступово став цілком комфортним для населення Китаю (як пізніше і для населення Росії). Саме це і загальмувало подальший цивілізаційний розвиток китайського суспільства:

«Згідно з теорією Шан Яна, всі люди однакові у своїх низьких прагненнях і навіть заради малої вигоди здатні на злочини. Тому для наведення в країні порядку необхідні суворі закони та суворі покарання навіть за невеликі провини, що називалося «викорінення покарань через покарання». Стрункий і цілісний план Шан Яна був націлений насамперед на централізацію управління, зростання виробництва зерна та збільшення військової могутності держави, проголошені «Єдиними». Всі інші заняття, що відволікають нарід від цього – розваги, торгівля, вивчення наук, музика тощо, були оголошені «паразитарними», що сприяли ослабленню, а то й загибелі держави і фактично підлягали переслідуванню. Характерно, що в деяких списках, які перераховували «паразитів держави», до них було включено навіть шанування пращурів і людинолюбство. Під керівництвом Шан Яна держава Цінь перетворилася на налагоджену машину, в якій були неможливі злочини та бунти, оскільки такі дії каралися нещадно та, як правило, дуже жорстоко – тоді в Цінь навіть смерть засудженого через обезголовлення вважалася легким видом страти! Виготовлення зброї в Ціні стало державною монополією, порушення якої каралося смертю. Все озброєння для ціньської армії, що розросталася, відтепер вироблялося в численних державних майстернях за єдиним стандартом і таврувалося за місцем виготовлення. Для повноти державного контролю як в армії, так і в усій країні була введена система колективної відповідальності, заснована на розподілі на п'ять і десять дворів у мирному житті та на п'ятірки та десятки воїнів в армії. Це змушувало всіх ціньців стежити за поведінкою своїх сусідів у мирному житті та соратників в армійському підрозділі, в якому вони служили. (Цей закон Шан Яна вплинув на історію Китаю, а система «п'ятірок» і «десяток» (шиу), яка пов'язувала взаємною відповідальністю, породила надалі систему кругової поруки у селі (баоцзячжиду), що проіснувала в різних варіантах до ХХ ст.). Навіть за недонесення про порушення закону будь-який підданий Цінь підлягав смертній карі⁸⁷², тоді як за повідомлення про порушення закону ціньський підданий нагороджувався рангом шляхетності як за вчинення військового подвигу...» («Соціально-економічні реформи в Серединних царствах // Давній Китай: Реформи Шан Яна (IV ст. до н.е.)», [https://ru.wikipedia.org/wiki/Цинь_\(царство\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Цинь_(царство)); <https://helpiks.org/6-19765.html>).

На те, що діська династія Чжоу була індоевропейського походження, вказують як поява в Китаї, саме, разом з нею колісниць, шовкопрядіння та новітніх металургійних технологій, так і лише формальність централізованої системи відносин в епоху її недеспотичного правління. Ця система відносин була подібною до тих, які існували в Стародавній Греції та в Стародавній Київській державі. І тому вона цілком природно і повинна була призвести до розпаду недеспотичної держави, що дозволило суверенним князівствам, які утворилися пізніше, більш стрімко розвиватися в конкурентній боротьбі один з одним і знову об'єднатися на вищому рівні свого розвитку:

⁸⁷¹ Краянського / українського Китаю; д.-кит. «чжоу», кит. «yu / go» – «край, територія, регіон», – П.Д.

⁸⁷² Як це мало місце і за часів Сталіна в СРСР, – П.Д.

«Початку періоду Чуньцю передували події, пов'язані з ослабленням панування чжоуського вана. Імператор Ю-ван був повалений представниками чжоуської родової шляхти, зокрема і з участю правителів кількох володінь, які прагнули самостійності та повного суверенітету у землях. До подій були залучені степовики-жуни. Новим ваном було призначено старшого сина від відстороненої старшої дружини (дочки глави жунського роду Шень) Пін-вана. Центр панування було перенесено на схід із долини річки Вейхе в долину річки Лохе. Землі в долині Вейхе увійшли до складу напівжунського царства Цінь, яке з цього моменту почало поступово посилюватися. Політична роль вана Чжоу різко впала. Отримавши обмежений уділ, Дім Чжоу насправді перетворився на таке ж удільне князівство, а ван став «першим серед рівних». Тим не менш, верховенство вана зберігалось ще тривалий час, спочатку реально, а потім все більш формально. Вани стрімко втрачали залишки реального панування, їхній вплив у сакральній сфері танув, але не так стрімко... Суспільна система в Китаї часів Чжоу полягала в тому, що імператор (ван) затверджував і призначав удільних правителів (чжухоу), які отримували титул гуна та хоу. На чолі багатьох удільних володінь було поставлено представників молодших ліній династії Чжоу, зокрема, на чолі князівств Лу, Старша (Мала) Вей, У, Цай, Цао, Цзінь, Чжен. Удільними правителями ставали також правителі окремих царств, які визнавали гегемонію вана. Чжухоу мали регулярно приходити до двору та приносити дари, внаслідок чого отримували від вана також багаті подарунки. У разі слабкості чи неадекватності центрального уряду чжухоу переставали з'являтися до двору. Удільні правителі вічно ворогували один з одним, завойовували сусідні князівства, і нерідко влаштовували у своєму володінні систему, подібну до дому Чжоу. У 403 р. до н.е. правителі царств Чжао, Хань, Вей проголосили себе ванами, після чого формальна централізована система відносин порушилася, на вана чжоуського домену взагалі перестали зважати... Серед удільних князів у цей час стали виділятися гегемони, які потім формально утверджувалися ваном. Гегемони нерідко володіли більшим врядуванням і впливом, ніж ван...» (Алекс Грін, «Стародавній Китай», «Період Весни та Осені», [1 Перенос столиці Чжоу и правление Пин-вана, https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/340663](https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/340663))

Вочевидь, слов'янськомовна согдійська (юечжійська) династія «Дім Чжаову», що поширила свій вплив і на Середню Азію та здійснювала контроль над торгівлею вздовж «Шовкового шляху», теж вела свій родовід саме від діської сяючої династії Чжоу:

«Дім Чжеу (Чжоу, – П.Д.) спочатку мав столицю в Бін-чен біля гір Ци-шань. Вин-ван, підкоривши уділ Чун, переніс свій Двір з Бін-чен у Фин – колишню столицю уділу Чун, і назвав це місто Цзун-чжеу. Ву-ван із Фин переніс столицю до Хао. Місто Хао лежало за 18-ть лі від Сі-ань-фу на північний захід; Фин розташовувався за 30-ть лі від у. м. Юй-хянь на схід. Хао лежав на східному березі річки Хао-шуй, а Фин на західному березі річки Фин-шуй, і відстояли один від одного на 25 лі. Хоча Двір мав перебування у Хао; але через те, що храм його пращурів був у Фин, то вел. князь як для жертвопринесення, так і для інших важливих випадків у тому храмі завжди ходив у Фин. Фин-чжеу, назва окружного міста, що у Ордосі у межах Заднього Прапора на правому крилі. Заснований був у 585 році. Від м. Фин-чжеу вважалося до Шен-чжеу 530 лі, на південний захід до Лін-чжеу 900 лі, на південний схід до Хя-чжеу 750 лі, на північний захід до м. Хе-сі 80 лі» (Микита Бічурін [Іакінф], http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/China/Bicurin/Sobr_sved_o_narodach/Tom_IV/text2.htm, «Збірник відомостей про народи, що мешкали в Середній Азії»).

17. Слов'янсько-китайські, -корейські, -тунгузько-маньчжурські та -японські ізоглоси

Тому-то як до праїндоевропейських, так і конкретно до праслов'янських слів і є дуже близькими багато китайських, корейських, тунгузько-маньчжурських і японських слів:

«Після довгої перерви, наприкінці 60-х років, розпочався новий період пошуків індоевропейських відповідностей до слів давньокитайської мови. У 1967 році Я. Уленброк

писав, що кількість китайсько-індоевропейських відповідностей настільки велика, що настав час говорити про їхню мовну спорідненість. Однак у цій статті він навів лише 57 етимологій. У 1969 та 1970 рр. Я. Уленброк виступив із статтями, де він рішуче стверджував, що народи культури фарбованої кераміки говорили індоевропейськими мовами та прийшли із заходу на територію сучасної провінції Ганьсу між 3000 і 2500 роками до н.е. [Ulenbrook, 1968-1969; його ж, 1970, 595, 601]. У 1969 р. Т. Улвінг загалом підтримав погляди Я. Уленброка і навів близько двохсот нових етимологій [Ulving, 1968 – 1969, 945–951]. До думки Я. Уленброка приєднався також Л.С. Васильєв, хоч і не погодився з його історичною інтерпретацією лінгвістичних даних [Васильєв Л.С., 1976, 301-302]. У науковому обґрунтуванні китайсько-індоевропейської спорідненості далі всіх просунувся Е. Пулібленк. Він зазначив, що сучасні дослідники найдавнішого стану індоевропейських мов реконструюють такий етап їхнього розвитку, коли основні морфеми у цих мовах були суто складовими. У цій найдавнішій односкладовій формі вони можуть бути порівняні з давньокитайськими словами. З іншого боку, вже давно показано, що незмінність не завжди була властивістю китайської морфеми – так звані сімейства слів Е. Пулібленк розглядає як докази існування в давньокитайській мові морфології аблаутного типу [Pulleyblank, 503-504]. Переконливі китайсько-індоевропейські лексичні відповідності нечисленні, але Е. Пулібленк сподівається, що згодом їхня кількість зростатиме. У числі безперечних відповідно він називає *k'iwʔn – собака, і.е. «kuon» і «ngiug» – корова, і.е. «guou». Ці два слова зустрічаються в багатьох сино-тибетських мовах, що означає їхню приналежність до найдавнішої лексики, що збереглася з часів сино-тибетської єдності. Е. Пулібленк звертає також увагу на те, що слова зі значенням «крутити» починаються на v-, а слова зі значенням «молоти» – на m- як у давньокитайській, так і в протоіндоевропейській. Однак Е. Пулібленк аж ніяк не вважає доведеним спорідненість китайської та індоевропейських мов, хоча й думає, що вона може бути доведена в майбутньому... Походження загальної лексики в протоіндоевропейській та давньокитайській мовах найпростіше може бути пояснено через запозичення. Однак у цьому разі негайно виникає питання про джерела запозичення. Загальна китайсько-індоевропейська лексика здебільшого перегукується з найдавнішою ностратичною, яка могла потрапити у китайську мову не тільки через індоевропейські, а й через інші ностратичні мови. В даний час цю лексику співвідносять з індоевропейською, тому що індоевропейські мови досліджені краще за інші ностратичні мови. Надалі ж, коли решта ностратичних мов буде досліджена так само детально, як індоевропейські, з'явиться можливість вказати й інші можливі джерела запозичень таких слів, як «ma» – кінь, і.е. «marko-»; «miet» – мед, і.е. «medhu» та ін. Всі ці міркування підводять до висновку, що найдавніші контакти китайської мови з ностратичними не підлягають сумніву, однак лише в майбутньому можна буде з упевненістю сказати, з якими саме ностратичними мовами ці контакти відбувалися – з індоевропейськими чи з будь-якими іншими... Е. Пулібленк вказує спільні з протоіндоевропейськими слова «k'iwan» – собака та «nging» – бик, які зустрічаються також і в інших сино-тибетських мовах, що свідчить про їхню належність також до періоду сино-тибетської єдності. Інші ж ностратичні запозичення зустрічаються тільки в китайській і не зустрічаються в інших сино-тибетських мовах. Це означає, що вони були запозичені в пізніший час – опісля руйнування сино-тибетської мовної єдності» (М.В. Крюков, М.М. Чебоксаров, М.В. Софронов, «Стародавні китайці: проблеми етнологенезу», <https://coollib.com/b/334736-mihail-vasilevich-kryukov-drevnie-kitaytsyi-problemyi-etnogeneza/read>);

«У 1967 р. Ян Уленбрук опублікував статтю про збіги сенсу та звучання 57 давньокитайських та давньонімецьких слів. Потім він опублікував ще два нотатки, присвячені докладному етимологічному аналізу деяких слів: «ді» (молодший брат), «сюе» (кров). Сенс цих нотаток зводився до того ж: у давнину звучання та значення обох слів були подібними, близькими в Китаї та у індоевропейців. Ці положення було підтверджено іншим синологом-лінгвістом, Т. Улвінгом. Він писав: «Цей матеріал (мова йде про його

статтю, – Л.В.) – побічний результат моєї роботи над зведенням даних «Gramma ta Serica Recensa» в алфавітний давньокитайсько-англійський та англо-давньокитайський словники, яку я зробив кілька років тому у зв'язку з вивченням корінних слів китайською мовою. Спочатку, збираючи матеріали, я не мав наміру виявити будь-які генетичні зв'язки між китайською та індоевропейськими мовами. Я й зараз ще дуже сумніваюся у цій спорідненості. Але яке б пояснення численним і безперечним збігам між китайськими та індоевропейськими словами не було дано, вони безперечно заслуговують на увагу. Ось чому, підбадьорений появою роботи Уленбука, я вирішив запропонувати щось із моїх матеріалів. Оскільки половина зіставлень Уленбука (йдеться про 67 слів із першої статті, – Л.В.) була і в мене, я їх тут не повторюю». Далі у статті йде зіставлення ще 150 – 200 слів. Отже, кількість збігів стала вже настільки значною, що навряд чи можна пояснити це з допомогою випадковості. Обережність формулювань та невпевненість загальних висновків у статті Улвінга цілком зрозуміла: ставлячи питання лише про мову, вона має замало підстав для сміливих гіпотез. Більше того, ця обережність цілком виправдана, що добре видно на прикладі робіт Уленбука: на відміну від Улвінга він набагато рішучіший у висновках і, сміливо посилаючись на мітичного Фусі, легендарну династію Ся (яку він дуже впевнено зіставляє з епохою Яншао), робить дуже далекосяжні висновки про те, що індоевропейське коріння проникло в Китай швидше за все ще з розписною керамікою... Складне питання мови. Немає сумнівів, що багаторазове змішання сильно змінило і граматичний лад, і лексичний багаж нащадків тих племен, які, вступивши один з одним у взаємодію, започаткували іньську цивілізацію. Нова мова, що склалася на базі цього змішання, була унікальною, своєрідною, тобто тою, що згодом і стала китайською. Але в її найдавніших шарах можуть бути простежені деякі коріння, що зближують її з найдавнішими індоевропейськими мовами. Мабуть, щось таке трапилося і з іньською ієрогліфічною писемністю, і з астрологічно-календарними уявленнями, і з системою вірувань та ритуалів...» (Леонід Васильєв, «Проблема генезису китайської цивілізації», https://www.abirus.ru/user/files/Ebooks/vasil_ev_l_s_problemy_genezisa_kitayskoy_tsivilizatsii_formi.pdf).

Тайваньський дослідник Цун-тунг Чанг [Tsung-tung Chang] фактично показав, що багато сучасних китайських слів мають точні германські⁸⁷³ відповідники, бо утворилися, як і вони, завдяки редукції та втраті флексій одними і тими ж праіндоевропейськими лексемами (Юліус Покорний, 1959 р., «Індоевропейський етимологічний словник», Берн і Мюнхен: Франке видавництво, <https://www.proto-indo-european.ru/dic-pokorny/index.html>), якими спілкувалися з ними шляхетні пращури сарматів (чи-ді, бей-ді, жун-ді та ін.):

«А Карл Карстієн (1936) дотримується думки, що «китайська найбільш ідеально відповідає гіпотетичному індоевропейському прототипу»⁸⁷⁴. Що стосується лексики, то існує разюча подібність в односкладовій структурі основних слів. У сучасній німецькій та англійській мовах усі слова повсякденного мовлення є односкладовими, а їхня стереотипна структура така: початковий(і) приголосний(і) + голосний(і) + кінцевий(і) приголосний(і). Така сама структура слова справедлива і для китайської мови. Вона принципово відрізняється від двоскладової структури алтайських слів і від триконсонантно-двоскладової структури семітських слів. Характерною для односкладової структури слова є, крім того, комплексність ядра складу, що складається з різних голосних і груп голосних на відміну від монофтонального вокалізму багатоскладових слів. Іншим запереченням, висунутим проти порівнянь між китайською та індоевропейською мовами, є наявність тональних наголосів у китайській мові. Оскільки більшість сучасних індоевропейських мов мають лише експіраторні наголоси, китайська мова вважається дуже екзотичною. Проте навіть у китайській мові використання тональних наголосів як

⁸⁷³ Насправді ж, псевдогерманські відповідники, бо тотожні стародавньослов'янським античні германські лексеми на межі ер ще мали флексії, яких нащадки тубільців Європи поступово позбулися подібно до хуася.

⁸⁷⁴ Насправді прототипу нефлексійних примітивних мов тубільців Північної Європи, що на відміну від хуася запозичили значно більше індоевропейської лексики, позбавивши її флексій як і хуася.

засобу лексичної диференціації є результатом порівняно недавнього розвитку довгої історії китайської мови, найдавніші пам'ятки якої датуються 1300 р. до н.е. (пор. Chang 1970, стор. 21). Про існування тональних наголосів у 5 столітті вперше згадав Шен Юе (Shen Yüeh, 441 – 513), про що не було відомо стародавнім китайцям. У середньокитайській (Mch.) було чотири категорії тонів: A P'ing-sheng 平 рівний тон (що розвинувся в мандариновий тон 1 або 2). B Shang-sheng 上 висхідний тон (мандариновий тон 3). C Ch'u-sheng &# 21435; зникаючий, тобто спадаючий тон (мандариновий тон 4). D Ju-sheng &# 20837; вступний тон із ефектом стакато, слово раптово припиняється кінцевим приголосним -p, -t, -k. (У ранній мандаринській мові слова цього тону втратили свій кінцевий приголосний і були розподілені відповідно між тонами 2, 3 і 4, відповідно до фонації початкових). У середньокитайській мові слова вступного тону були єдиною групою, яка все ще зберігала кінцеві зупинки і, отже, близьку складову структуру. Тому вони найбільше підходять для переконливих порівнянь з однокореновими індоєвропейськими основами слів. Кінцеві зупинки -p, -t, -k вступного тону досі збереглися в повсякденному мовленні кількох діалектів Південного Китаю, а також у китайських запозиченнях у японській, в'єтнамській та корейській мовах. Як носій тайванського діалекту міннанського походження, я міг одразу ідентифікувати деякі індоєвропейські основи з відповідними китайськими словами. Крім того, володіння японською та німецькою також було великою підмогою для цього навчання. У наступних списках я вибрав низку індоєвропейських основ, які фонетично та семантично еквівалентні китайським словам. Відповідності в початкових і кінцевих приголосних відносяться до точок артикуляції, таким чином ми маємо рівняння: IE labials = старокитайські labials, IE dentals = dentals, IE l, r = dentals (пор. стор. 31); Ø, i (кінцевий і медіальний) IE velars = velars і laryngeals, i зрідка (так звані «сатемні»-форми) IE velars = зубні шиплячі та африкати. Що стосується способу артикуляції, то між індоєвропейськими та китайськими приголосними немає регулярних відповідностей, як закон Грімма, який до певної міри діє серед індоєвропейських діалектів. Але це не дивно, оскільки в старокитайській мові чергування початкових у голосі було звичайним засобом створення нових слів з однієї основної форми. Правила вокальних відповідностей в індоєвропейських діалектах досить складні. Як відомо з історії англійської вимови, голосні постійно змінюють свої якості від однієї мови до іншої, а також час від часу в межах однієї мови. Взагалі, вокалізм давньогрецької мови вважається стандартом для протоіндоєвропейської мови. Старокитайські голосні майже відповідають їй (див. стор. 30), але подробиці реконструкції середньо- та давньокитайського вокалізму будуть розглянуті пізніше (стор. 26-30). На даний момент необхідно завчасно зауважити, що основою аблаутування германських дієслів є форма простого минулого часу (претерітуму) або речівника, а не форма інфінітива, як вважалося досі. Тому в деяких випадках я повинен трохи змінити основний голосний дієслівних форм, наведених у Покорни, щоб отримати кращу основу для порівняння. Оскільки давньокитайські дієслова не були флексійними, можливо, вони найкраще зберегли оригінальну голосну... Працюючи над дисертацією про родини слів у китайській мові, Ульвінг уклав для власного використання два словники: «Архаїчна китайська – англійська» та «Англійська – архаїчна китайська», і виявив таким чином 238 китайських слів, подібних до індоєвропейських коренів. Однак, незважаючи на таку значну кількість словесних еквівалентів, пан Ульвінг занепав духом і, як він сказав мені у своєму листі від квітня 1986 року, припинив свої дослідження в цій галузі. Скептицизм, поширений серед індоєвропейців щодо порівняльних досліджень з іншими мовами, значною мірою базується на догматичній думці, що доречною є лише морфологія, але не лексика. Оскільки типологія китайської мови, здається, виключає спорідненість з індоєвропейською мовою, вони схильні відкидати будь-які лексичні відповідності як просто випадкові чи оноματοпоетичні. Крім того, доісторичні контакти та суміші між цими мовами здаються немислимими, оскільки індоєвропейці, як припускають, виникли в Північній Європі або, в кращому випадку, в степах Центральної

Азії, за тисячі миль від Східної Азії. Отже, будь-які дослідження спорідненості між старокитайською та індоєвропейською мовами були б марними з самого початку. Проте серед індоєвропейців існують і протилежні погляди. Дослідження германських мов і найдавнішої індоєвропейської мови, хеттської, привели декотрих з них до критичного перегляду панівної концепції протоіндоєвропейців. Герман Гірт (1934), наприклад, стверджує: «Індоєвропейські мови мають відносно пізній розвиток, і його правильне розуміння може бути досягнуто, лише виходячи з часу нефлексії». А Карл Карстієн (1936) дотримується думки, що «китайська найбільш ідеально відповідає гіпотетичному прототипу індоєвропейської⁸⁷⁵». Що стосується лексики, то в односкладовій структурі основних слів є разюча подібність. У сучасній німецькій та англійській мовах усі слова повсякденного мовлення є односкладовими та мають стереотипну структуру: початковий приголосний(i) + голосний(i) + кінцевий приголосний(i)...» (Цун-тунг Чанг, «Індоєвропейська лексика в старокитайській мові», <https://publikationen.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/year/2009/docId/7147>).

Новодавньо- (Nch.), середньодавньо- (Mch.) і стародавньокитайські (Ach.) та прасіно-індоєвропейські (Pch-i.e.) односкладові кореневі основи колишніх і сучасних китайських (Ch.) слів:

Nch. «fu» [Chang] < **Mch.** pjuk [Chang] < **Ach.** puk [Chang] < **Pch-i.e.** *bhug [Pokorny, 100] < *bh[r]ug (**Ch.** fu / fù [Chang]) – «пузо, живіт, шлунок, утроба, черево» (від прасл. *bhrg – «брюхо, черево»; нім. «Bauch», пол. «brzuch», в.-луж., н.-луж. «brjuch», д.-київ. «брюхо», маньчж. «duha» – черево; кит. «dùzi» / *rùzi, дан. «bug», швед. «buk» / *bhug, англ. «belly», лит. «pilvas» – «пузо, живіт»; лит. «rùžas» – йорж; грец. «πύρη» – «задниця, дупа»);

«kie» < kiep < kep < *ĝer [Pokorny, 382] < *[\š]če[l]p- (tɕja / jiá [Chang] // «hé» / «é») – «щелепа, щока» (від прасл. іменника *[\š]čelpъ / *[\š]čelpa – «щелепа / відколоти шматок» чи від дієслова *ščeleti > *ščelęti > *ščoloti [лит. «skėlti») – «сколоти, сколювати, розколювати», хоча і споріднено словам «скальп» від лат. «scalpere»⁸⁷⁶ – «скоблити / скромадити»; англ. «jaw», нім. «Kiefer», в.-луж. «čoło, čelesno» – щелепа; срб. «цхеек», англ. «cheek» – щока, що походять від прасл. *sъlpъ / *čęlo – «чоло / верх або передня частина чогось»; ц.-сл. «челеснь» – «вищий, головний»; пра-і.е. *kel- – «бути нагорі», «підніматися вгору»; лат. «celsus» – «високий, що підноситься», «collis» – пагорб);

«khu» < khot < *kot [Pokorny, 586] < *kontg (khu- / ku [Chang] // yú) – «кут, куток, дупло, нора, барліг, ліжка» (від прасл. *kontg > *kotъ > *kutъ – кут; англ. «kot» – ліжка; англ. «hole», кит. «ku» – «отвір, діра; дупло, яма, нора, лаз»; кит. «kǒng» – «отвір, діра»; кор. «gagdo», япон. «kado, kōnā», кит. «yú» – «кут, куточок»);

«xie» < ħiep < ha:p < *kalb [Pokorny, 554] (ɕie [Chang]) – «клопіт, турбота, допомога, сприяння» (від прасл. *kalbg > *klop[ot]ъ > *hlopъ – «клоп, клопіт, клаптик, хлоп'я, хлопець» чи від прасл. евенк. «хулукун» – малий; англ. «help» – «допомога, поміч, зарядунок, клопіт»; пра-і.е. *(s)kelp- – розтинати);

«ku-» < kot < *kost [Pokorny, 616] (gǔ / ku- [Chang]) – кістка (від прасл. *kostъ; срб.-хрв. «kōst», лат. «costa» – ребро; япон. «kosshi» – скелет);

«хо-» < ħât < ħuat < *k^wad [Pokorny, 645] < *h^wat (xy- / he [Chang] / shú) – «хто, що, котрий, чого» (від прасл. *h^wat > *h^wto > *къ-to – хто; *ch^wto – «що, хто»; лат. «qui, quis»,

⁸⁷⁵ Насправді стародавня протокитайська мова відповідає позбавленому флексії праслов'янсько-тунгузькому підживу, на основі якого і сформувалися всі стародавні китайські діалекти. Цей піджив, як і всі інші переважно менш архаїчні кентумні підживи (на основі яких сформована Покорним кентумна версія праіндоєвропейської мови) фактично утворилися на основі більш архаїчної ніж вони та санскрит сатемної чи навіть дантемної (тамтемної) праслов'янської мови, що сформувалася ще на теренах Гіндустану і в якій на той час закон відкритих складів ще не відновив свою дію. Адже відбутися це могло лише в Східному Китаї під впливом аустронезійських говірок.

⁸⁷⁶ Однак кентумні мови часто і втрачають первинну першу літеру «с». Так переосмислене англ. «lead» [д.-англ. «lædan», «līdan») – вести, можливо, походить від прасл. *slēdovati – слідувати (за лідером / *слідером).

англ. «what, who», дан. «hvem», нім. «wen», маньчж. «we», кит. «shú, shéi» – хто; лат. «quid», дан. «hvad», кор. «mwo» – що);

«lue» < luet < leut < *leud [Pokorny, 684] (lje- / lie [Chang]) – «ледь, ледве, мало, трохи» (від прасл. *le – «тільки, лише»; прасл. *ledva, пол. «ledwie», англ. «little», дан. «lidt», норв. «liten» – «мало, трохи, небагато»);

«ie» < iap < lop < *lobh [Pokorny, 690] (ie- / ye [Chang]) – «лупити, луб, лист, листок» (від прасл. *lupěmti > *lupęti > *lupiti – лупити; грец. «λέπος» – «луб, кора, шкірка»; лит. «lepetà» – лапа; мкд. «ливче», лит. «lāpas» – лист; словц. «lupeň», рос. «лепесток» – пелюстка; спорідн. «облупити, лупа, шкаралупа, лопата, лопать, лопух, лоб, лобок»);

«muo» < moat < mat / *mad [Pokorny, 694] < *mast- (muo / mo [Chang]) – «мостити, настил, мост, щогла, жердина» (від прасл. *mostěmti > *mostęti > *mostiti – мостити; *mostg > *mostъ – міст чи від пра-і.е. *mast- – «жердина, дошка, настил»; «мастак» – «вміла й досвідчена в певній ділянці людина; майстер, митець»; ст.-укр. «мастерити» – «майструвати, якісно споруджувати чи робити щось»; «замашувати» – «мостити, настилати»; англ., дан., норв., швед. «mast», лтс. «masts», пол. «maszt», блг. «мачта», ст.-укр. «машта» – щогла);

«muz» < mot < *mor[t] [Pokorny, 735] (muo / mo [Chang]) – смерть (від прасл. *mor – мор; санскр. «māras» – «мор, смерть», лат. «mors», нан. «бурбури» / *мормури – смерть);

«ni-» < niek⁸⁷⁷ < nak / *nak [Pokorny, 762] < *niak- (ni- / ni [Chang]) – «никнути, зникнути, потонути, випадково померти» (від прасл. *niaknomti > *niknoṭi > *niknuti – «никнути, схилитися, нахилитися, зникати»; пол. «niknąć» – зникати, словн. «nikniti» – зникнути, срб.-хрв. «niknuti» – «поникнути; упасти на коліна», ст.-сл. «поникнѣти» – нахилитися; лит. «nikti» – «зникати, хиріти», лтс. «nikt» – хиріти; хет. «ninink» – «підіймати, брати; збирати», <https://www.goroh.pp.ua/Етимологія/зникнути>);

«rau / ро-» < bāk < *pauk [Pokorny, 843] < *b[r]ak (pao / po // bao / bǔzú [Chang]) – «брак / обмаль / нестаток, трохи > *брохи > брак, замало, декілька, нестаток, дефіцит» (від п.-прасл. *brak – «недосталь, нестаток, дефіцит»; кор. «bujog», швед. «brist» – «брак, нестача, недостача»; лат. «paucitas», англ. «paucity» – «мізерність, недостатність, нечисленність»);

«fa-» < buat < blot < *plot / *plod [Pokorny, 837] < *plotg (fa- / fa [Chang]) – «плисти / пливти / *плимти, пливемо / *плимо, пліт / *плот» (від прасл. *plotg > *plotъ; англ. «float», швед. «flotte», нім. «Floß», лтс. «pluts» – «пліт, паром»);

«j-» < zjək < zeək < *regt [Pokorny, 856] < *rēngt (ʃ / shi [Chang] // rán) – «порядний, гідний, правильний, правий, найзручніший, слухний, справедливий» (від прасл. *rēngt > *ręd > *ryad – ряд та *rēngtēmti > *rędęti > *ryaditi – «рядити, упорядковувати, регулювати, судити»; англ. «range, rank», лтс. «rinda» – ряд; лит. «grandinė» – «ланцюг, ряд»; пра-і.е. *reg- – «випрямляти, правити»; нім. «richten» – «рихтувати, випрямляти, правити, судити»; лат. «rectus», англ. «right», кит. «rán, shi» – «правильний, правий, слухний»);

«lie» < liet < liət < *rist // *slid [Pokorny, 859 // 926] (lie [Chang]) – «розривати, роздирати, розділяти, розрізати [злитне, цільне]» (від прасл. *slid > slědъ – «слід, колія [безперевний ряд відбитків стоп ніг чи коліс]» чи від *šćьljъ – щіль або ж від *lijemti > *li[ję]ti > *liti – «лити, злити, зробити злитним [щільним, цільним]»; срб.-хрв. «лити, lijem», словн. «liti, lijem» – «лити, лємо»; лит. «lieju, lieti» – «ллю, лити»; англ. «slit» – «щіль, проріз»: асоц. зі «слід [від прорізу, розриву]», з «наслідок»);

«sau» < sāk < *zok / *sāg [Pokorny, 877] < *zo[гъ]k (suo / zhǎo [Chang]) – «шукати, виявляти» (від прасл. *zogъкъ – «зіркий, здатний розгледіти, а отже, і розшукати будь-що поглядом»; «визирати» – «шукати поглядом, очима кого-, що-небудь»; чес. «hledat, vyhledávat», словц. «hl'adat'», лит. «siekti», англ. «seek», норв. «søke», дан. «søge», нім. «suchen», пол. «szukać», літ.-гот. «sōkjan», ст.-укр. «іскати» – шукати; словц. «šukat'» – «метушитися, шукати»; спорід. «зазіхати» – «пристрасно бажати, намагатися захопити,

⁸⁷⁷ Вочевидь, праслов'яни проникли з Гіндустану на терени Північного Китаю декількома хвилями, принісши з собою до них і відповідні словозміни.

привласнити що-небудь», «засікати» – «виявляти кого-, що-небудь, визначаючи місцезнаходження, розташування»);

«tʃi-» < tʃjup < tsop < *sap [Pokorny, 880] (tʃɫ / zhi [Chang]) – «життєві сили, живиця, сік, сапа; виснажувати, сушити» / «суп, вечеряти, їсти» (від прасл. *sarъ > *sorъ та *sorĕmti > *sorĕti > *sopiti – «сопіти; дути», пов'язаного чергуванням голосних із «sapatī» – «сопіти, пихтіти, шумно дихати»; срб.-хрв. «са̀па» – «дух, дихання»; слвн. «sàpa» – «дихання, подих, вітерець»; д.-укр. «сопѣти / сапѣти», чес. «sopiti», срб.-хрв. «сòпити, сòпим» – «пихтіти, сопіти»; слвн. «sorĕti, sópsti, sópem» – «шумно дихати, пирхати»; пол. «sapa[']c[']» – «сопіти, пихтіти»; в.-луж. «sapa[']c[']» – «сопіти, сапати, прискати, палахкотіти, вивергати»; н.-луж. «sapaś» – «палахкотіти, палати, пломеніти / полум'яніти»; спорід.: «сопло, сопель, сопілка»; хвороба «сап»);

«sie» < siet < siət < *stij / *skid [Pokorny, 921] < *staj- (ɕie / xie [Chang] // shi) – «гівно, лайно, навоз, гній, гидити» (від прасл. *staj:nja – стайня, що, як і прасл. *stoj-lo – стійло, походило від пра-і.е. *ste-ie-tei – стояти; евенк. «стайка» – «стайня, хлів»; бсн. «stajnjak», срб.-хрв. «стајњак» – «навоз, гній»; англ. «shit», нім. «Scheiße» – «гівно, гидота»; англ. «sit» – «сидіти, засідати, перебувати, просиджувати, стояти, позувати»);

«tsje» < tsiap < tsjəp < *skip [Pokorny, 922] (tʃi / ji [Chang]) – «керівний принцип, кермо, руль, стерно, хвіст» (від прасл. *skipa – «скіпка, тріска» [може бути результатом контамінації форм типу «скибка, скáбка, скопити та щéпа, щіпáти», <https://goroh.pp.ua/Етимологія/прискіпливий>]; ст.-укр. «скѣпище, оскѣпище» – «древко / ратище» [спис чи держак списа або прапора]; «оскѣпъ» – спис; «поскѣпани» – розколені; ст.-укр. «рòзскіп» – розщіп, «прискіпливий» – «такий, що виражає вимогливість»; пол. «skipka» – «скіпка, скалка», «skierpina» – щілина; д.-англ. «scip», англ. «ship» – «корабель, судно, вантажити, перевозити, найматися»; «скіпетр» [д.-грец. «σκήπτρον» – «палка, посох, жезл», від д.-грец. «σκήπτω» – опираюся] – «стародавній символ володарювання», лат. «scipio» – персонал);

«ki-» < kjup < kop < *kop / *[s]kop [Pokorny, 931] < *kop- (tʃi / ji [Chang] / jué) – «копати, гній, гидити» (від прасл. *koraĕmti > *kora[ɕ]ti > *kopati – копати; срб.-хрв. «кòпати, кòпáм», слвн. «kopáti, kopám», чес. «kopati», слвц. «kopat'», пол., в.-луж. «kopaś», н.-луж. «kopaś», кит. «jué» – копати; англ. «to scoop» – «копати, черпати, колупати, видовбувати»; нім. «schaufeln» – «копати, рити, згрібати, перелопачувати», «schöpfen» – «черпати, творити»);

«si-» < ziup < zleup < *sleubh [Pokorny, 963] < *s[k]leubg (ɕi- / xi [Chang]) – «прослизати, ковзнути, ковзати» (від прасл. *s[k]leubg > *sklǫz – «склизкий / слизкий, ковзкий»; *skleubg > *sǫlaving – «склизкий, славний»; англ. «to slip into» – «прослизати, непомітно увійти»; гот. «sliupan», нім. «schlüpfen» – «прослизати, ковзати, ковзнути, шмигнути, юркнути»; д.-в.-нім. «slofen» / *slaven – «робити ковзним, ковзьким, слизьким, гладким»; нім. «Schlange», дан., норв. «slange», нідерл., фриз. «slang» / *s[k]la[vi]ng – «змій, змія»);

«tʃi-» < tʃjək < tiək < *stig [Pokorny, 1017] (tʃɫ- / zhi [Chang]) – «підійматися, підніматися, височіти, зростати, дійти» (від прасл. *stog / *stig – стіг; пра-і.е. *(s)teg- – «жердина, кіл»; д.-ісл. «stakkr» – «стіг сіна», «staki» – «жердина [що здійсмається над землею], спис»; від цьго ж кореня: прасл. *stǫga > *stǫzja – «стежка [що веде вгору]», «стег» – «стібок [у шитті]; «стежити», «стогін [спочатку зі зверненням до всевишнього]»);

«tu-» < dot < dut < *dat / *[s]tu[r]d [Pokorny, 1024] < *[s]da[m]t- (thu- / tu [Chang]) – «[ки]датися, [по]датися, рушити, піти, відправитися, нестися, рвонутися, падати» (від прасл. *dajemti > *da[jɛ]ti > *dati – дати чи *starajemti > *stara[jɛ]ti > *starati – «старати, добувати, діставати, придбавати»; здатися; недатися; податися – «рушити [переважно назад]; відправитися; поступитися = здатися; розширитися = «роздатися, роздутися»; схуднути = здутися»; пол. «nadać» – «здуття живота»; мкд. «даде» – дав; мкд. «оди», серб.-хрв. «иди», слвн. «rojdi» – «йти, йди»; нім. «stürze» – падати);

«tsu-» < tsuk < tsok < *tsuk / *stouk [Pokorny, 1032] < *tsu[r]k- (tsu- / zu [Chang]) – «наконечник стріли, стрілиця, розмірна стрілка» / «штука, шматок, частина чогось» (від прасл. *tsurka – «цурка / невелика паличка, обрубок» чи від *sokъ – «сук / частина гілки дерева»; *тсурбан – цурбан; нан. «сукту» – гілка; лит. «stūngis» – «держак ножа»; італ. «zoccolo», франц., англ. «socle» – цоколь);

«taj» < dai < dæg < *d[r]egh [Pokorny, 227] < *dreng- (tai / dai [Chang]) – «дряхлий, трухлий, тухлий, в'ялий, непригожий» (від прасл. *dreng-s- > *dręg-s- / *dręxь – дряхлий; можливо, пов'язане з *drenġajemti > *dręga[ję]ti > *drigati – «тремтіти, смикатися» або з «трух́а»; слвн. «dresêl» – «сумний, похмурий»; д.-київ. «трухъ» – «прілий, трухлявий, похмурий»);

«tau // tu-» < dau // tou < do:g // to- < *dh[r]ogh // *dor [Pokorny, 257 // 278] < *do[r]g (tao / dao // tu- / du [Chang]) – «дорога, шлях, стежка» // «двері, дім, оселя, квартира, помешкання» (від прасл. *der[b]g > *dorъ – «розчищене місце» з пра-і.е. *der[b]gh- > *dorgh- – «дерти, дёргати, смикати»; себ., яван. «dalan», кит. «dào / dàoù», кор. «dolo», япон. «dōro», лтс. «seļu» – «дорога, довгий, далекий шлях»; маньчж. «gogo» / *doro – далекий; англ. «door» – «дорога, двері, дверцята, вхід, дім»; бенг. «darajā», лит. «durys», лтс. «durvis», вірм. «durgu» – «двері, вхід до чогось»; чес. «drhati» – «тріпати льон»; пол. «dziergać» – «зав'язувати, затягувати вузол»; блр. «дзергáць», англос. «tergan» – смикати; с.-в.-нім., н.-в.-нім. «zergen» – «смикати, тягнути, терзати, мучити, сердити»; спорідн. «дорогий», «торг», «торгувати», «вторгатися» «відторгати», «торити», «творити»);

«luai» < luā < loag < *log / *logh [Pokorny, 658 / 659] < *lag- / *leng- (lei / lei [Chang]) – «лагодити, налагодити, лагідніти, лагода, лагідний, лад, ряд, порядок, принадність, приємність, задоволення» / «лог, пролог, лягати, ложити, лігво, ліжка, лежні, положення» (від прасл. *lagoda – «порядок, приємність» / *lengemti > *lēg[ę]ti > *lyagti – лягти; в.-луж. «lahoda» – «привабливість, лагідність»; н.-луж. «lagoda» – принадність; чес. «lahoda» – приємність; сrb.-хрв. «ла́года» – «відчуття приємності, безтурботність»; лтс. «lāga» – «ряд, порядок»; лит. «logóti» – «складати, упорядковувати»; слвн. «iz:ložiti» – вивантажити; гот. «lagjan», д.-ісл. «leggja», д.-в.-нім. «leggan» – «ложити, класти»);

«thi-» < thei < lhəig < *leig [Pokorny, 667] < *leg- / *lyag (thi- / ti [Chang]) – «лежень, труп, тулуб, тіло, небіжчик, покійник» (від прасл. *lengemti > *lēg[ę]ti > *lyagti – лягти чи *telo – тіло; гот. «lagjan», д.-ісл. «leggja», д.-в.-нім. «leggan» – «ложити, класти»; гот. «leik» – тіло);

«iu» < jiu < leug < *leugh [Pokorny, 687] < *lecki < *lensk- (jou / you [Chang]) – «ласкати, пестити, лестити, улещувати, приваблювати, манити, лестки» (від прасл. *lenskaemti > *lēska[ę]ti > *laskati – «ласкати, просити» чи *lecki – лестки; блг. «ласка́я» – «лещу, песчу», «ласкательство» – «лестощі, улещування»; пол. «łaskać» – «гладити, лестити»; нім. «becken» = *lecken > locken – манити);

«ie» < ia < lo:g < *louk [Pokorny, 688] (ie / ye [Chang]) – «лука, луг, лаз» (від прасл. *louka – «мис, що утворений річкою; заливний луг»; чес. «louka», слвц. «lúka», пол. «łaka», в.-луж., н.-луж. «łuka» – луг; болг. «лъка» – «вигин, луг, вигін»; сrb.-хрв. «лу́ка» – «луг, гавань»; слвн. «lōka» – «болотистий луг у долині»);

«ma-» < mea < mog < *mork [Pokorny, 700] (ma- / ma [Chang]) – «мерин, кінь» (від прасл. *morkъ < *torкъ – «морок, темнота» чи *мигъ – темний, що, можливо, пов'язане з «mur-» – «брудне болото» [Būga], або навіть від прасл.-тунгуз. *murin – «темний кінь»; евенк. «мурин», нан. «морин», маньчж. «mōgin», монг. «морь [morj]», кор. «mal», кит. «mǎ» – кінь);

«hai» < hai < mhəig < *me[r]g [Pokorny, 748] < *mo[r]g (hai / hai [Chang]) – «море, озеро» (від прасл. *morg > *mog'e / *мегъ – море; пол. «morze», слвн. «morje», в.-луж., н.-луж. «morjo», д.-в.-нім. «meri», нім. «Meer» – море);

«pu:» < bou < bog < *polg [Pokorny, 799] (pu: / bu [Chang]) – «нарид, натовп, військо, полк» (від прасл. *polg > *polкъ – «багато, повно, натовп, військо»; чес., слвц. «pluk» –

куча; лит. «pulkas» – «натовп, загін», алб. «plogu» – натовп; англ. «folk», нім. «Volk» – наряд);

«ʃl» < zjəi < ziæg < *zik / *sik^w [Pokorny, 898] < *zi[r]k- (ʃl- / shi [Chang]) – «зиркати, бачити, дивитися, оглядати, спостерігати, уявляти собі» (від прасл. *zirkaemti > *zirka[ę]ti > *zirkati – «зиркати, бачити»; срб.-хрв. «zàzreti, zàzrêm» – побачити; словн. «zrėti, zrêm» – подивитися; «зіркуватий» – «схожий на зірку; лит. «žėrėti, žėriu» – «сяяти, світити», «žėruoti» – «палати, сяяти»; англ. «sight» – «зір, погляд, вид»);

«leu» < ljo- < liog < *kreuk [Pokorny, 938] < *greud < *d'oreud (ly- / lü [Chang]) – «груд, гряда, гребінь, гірський чи спинний хребет, основа, суть, сила волі» (від прасл. *greud > *grōdъ – «груд / височина: підвищення на болоті, пагорбок» чи «gręda» – «гряда, грядка»; пол. «grōd» – «підвищення на [болотистому] лузі; підвищення, заросле лісом»; блрс. «груд» – «горб; сухий луг, суходіл»; словц. «hruda» – «клаптик землі»; блг. «грєда», срб.-хорв. «грєда» – «балка, мілина»; япон. «kairei» – «хребет, ребро»);

«li-» < ljəi < sliæg < *slik [Pokorny, 965] < *sli^wk- (li- / li [Chang]) – «сливка, слива, терен» (від прасл. *slivъka – слива; в.-луж. «slowka / slěuka», н.-луж. «sliwa / slička», полаб. «slaiwó» – слива; д.-в.-нім. «slêha, slêwa», англ. «sloe» – терен; лат. *līvos – синюватий, «līvidus» – «синій, свинцевого кольору»; д.-ірл. «lī», кімп. «līw» – «колір, блиск»);

«tsi-» < tseəi < tseæg < *dh[r]egh // *t[r]eg [Pokorny, 251 // 1032] < *d[r]ěžg- // *t[r]ěsk- (tsi- / zi [Chang]) – «нечистоти, відброси, осад, відстій, каламуть, крихітка, шматочок» (від прасл. *drězga > *trěska – «крихітка, шматочок, тріска, скалка, скіпка»; пол. «drzazga», чес. «dřízka» – «скалка, скіпка»; словн. «drísk, dríst» – понос; прасл. *drězgaemti > *drězka[ę]ti > *driskati – дристати; блг. «дріскам», срб.-хрв. «дріскати, дріскам», словн. «driskati, drístati», чес. «dřízati, drístati», пол. «dryzdać, drystać, drzysać», в.-луж. «dristać» – дристати; англ. «dirt» – «бруд, нечистоти» (з *drit), нідерл. «dreet», вестфал. «driət» – випорожнення [див. Фасмер, Маценауер, Сольмсен, Бернекер, Персон, Хольтхаузен]; аналогічно з прасл. *drězga > *brězga, словн. «brizga» – бризка);

«fi-» < pui < pud < *bh[r]ud / *bh[r]u-t [Pokorny, 145] < *b[r]oud (fei / fei [Chang]) – «бродити, кипіти, вирувати, люсувати, пінитися, варити» (від прасл. *broud > *brodъ – брід та *broudemti > *brodęti > *broditi – «бродити; повільно чи хаотично пересуватися [перемішатися]; перебувати у стані бродіння»; срб.-хрв. «брòдити», словн. «bróditi», чес. «broditi», пол. brodzić, в.-луж. «brodzić», н.-луж. «broziś» – бродити; лит. «bradýti», лтс. «bradīt» – «переходити в брід», нім. «brodeln» – «кипіти, вирувати, клекотіти», англ. «yeast» – «бродити, дріжджі»);

«phuo» < phoa < pod < *bh[ɫ]d // *bho[r]st [Pokorny, 155 // 169] < *boud- (phuo / po [Chang]) – «вовтузити, шарпати, бити, розбивати, розколювати, лопнути, лупитися, тріснути, зламати» (від прасл. *bouduzemti > *bovtuzęti > *vovtuziti – «вовтузити, шарпати, бити, тискати»; «бовдур» – «рибальська жердина, бовт»; споріднено «бовтати, збовтувати, розбовтувати», «бовтанка» – хитання; нім. «platzen» – лопнути, «bersten» – «лопнути, тріснути, зламати»);

«fi-» < phui < pud < *plud / *plut // *bh[r]ust [Pokorny, 837 // 171] < *pe[r]d < *baird- (fei / fei [Chang]) – «персі / груди, височина» (від прасл. *pe[r]d > *perdъ – перед > *prsi – «персі / груди» чи прасл. *bairdo > *bardo > *brdo – «височина, пагорб», що є синонімом прасл. *grōdъ – «груд / височина», від якого походить термін «груди»; пол. «pierś», чес. «prsa», словц. «prsnik», словн. «prsi» – «персі / груди»; пра-і.е. *bherg[h] – «високий край суши, гора; пагорб»; санскр. «bṛhant» – високий; блг. «бърдо / бырдо», срб.-хрв. «брдо», мкд. «брдото», бсн. «brdo» – пагорб; алб. «burg» – «гора, горний хребет»; гот. «bairgahei» – гори, «bards» – «велетень, горянин», «baurgs» – «фортеця, місто»; франц. «bord» – край; пол. «burta / bort» – «борт корабля, берег каналу»);

«khi-» < khei < keb // ked < *gerbh // *gred [Pokorny, 392 // 405] (tchi- / qi [Chang]) – «гребти, шкребти / скребти, скоблити, краяти, кроїти, вирізати» / «гордувати, гидувати, кривдити» (від пра-і.е. *(s)kerb(h)- / *(s)kreb(h)- – «шкребти, різати», похідне від *(s)ker- «різати»; прасл. *skrebemti > *skreb[ę]ti > *skrebtі – «шкребти, дряпати»);

«ean» < ŋean < gans < *ġhans [Pokorny, 412] < *gōs (jen / yan [Chang]) – гусак (від прасл. *gōs > *gōš – гусак; пра-і.е. *ġhans-);

«lan» < lan < gland < *ġhland [Pokorny, 431] < *glād- < *dlād- (lan / lan [Chang]) – «блиск, сяйво, яскравість, глянець» (від п.-прасл. *glāđъкъ – глādкый; д.-в.-нім. «glat» – «глādкий, блискучий»);

«tshan» < tshan < sland < *sl'ad / *ġhland [Pokorny, 431] < *sl'ud- (tshan / can [Chang]) – «блиск, сяйво, яскравість, глянець, слюда» (від прасл. *sl'uda; блг. «слюда», чес. «slída», слвц. «sl'uda, slieda» – слюда; д.-укр. «слуда» – «скеля; гора, урвище»; пра-і.е. *(s)lei-g- «слизистий»; лтс. «gl'otas», блг. «слуз», бсн., слвн. «sluz» – слиз; монг. «шүлс», лит. «seilės» – слина);

«xuaј» < huai < hoad < *goad / *ġho[r]st // *kuat [Pokorny, 445 // 627] < *gydg (xuaј / xuai [Chang]) – «гідкий, огидний, брудний, бридкий» / «сир [прокислий]» (від прасл. *gydg > *gyđь – «нечисть, бруд; мерзотник; [огида]», *gydēmti > *gydēti > *gyditi – гидити; пра-і.е. *g^uēdh-, *g^uōdh- – «щось огидне, бридке»; лат. «caseus» – сир; снскр. «gūtha-» – кал; д.-в.-нім. «quat», нім. «Kot» – бруд);

«uaј» < ŋoaj < ŋoad < *ghost [Pokorny, 453] (uai / wai [Chang] // kè) – «гість, приїжджий купець, чужинець, чужеземець» (від прасл. *ghostg > *gostь – «гість, приїжджий купець»; блг. «гост», срб.-хрв. «ġōst, слвн. «gōst», чес. «host», слвц. «host'», пол. «gość», в.-луж. «hósć» – гість; англ. «guest», гот. «gasts», нім. «Gast» – гість; англ. «stranger» – «стороння людина, зайда, незнайомиць, чужинець»; лат. «hostis» – «чужинець, ворог»; евенк. «устэк» / *[r]остэк – ворог; кит. «kè, kèrén», япон. «kyaku» – гість);

«khei-» < kheji < kaid < *g^whaid [Pokorny, 488] (tchi- / qi [Chang]) – «етер; атмосфера; обставини; погода; повітря; подув» (від прасл. *g^whaidher > *vedrь > *vētrь – «погода; ясний, сонячний [день]; повітря; подув повітря; вітер»; снскр. «vātas», лат. «vēntus», д.-прус. «wetro», гот. «winds», пол. «wiatr», н.-луж. «wjetš», блг. «вятър», срб.-хрв. «vjētar», слвн. «vēter», чес. «vitr», слвц. «vietor» – вітер; лтс. «vėtra» – «буря, негода»; лит. «vėtra» – буря; англ. «weather», нім. «Wetter» – погода);

«an» < ŋan < gand < *kanth [Pokorny, 526] < *kantg (an / an [Chang]) – «край; ребро; грань; кут; кант, кайма, облямівка» (від прасл. *kantg > *kantь > *kontь > *kōtь > *kutь – «кут; кант, край; ребро» та *kantaēmti > *kōta[ę]ti > *kutati – «кутати, окутувати; укривати; затуляти; старанно загортати; [турбуватися, доглядати; виховувати (дітей); заспокоювати]», *kōtg > *kaťь – «кут; край; ребро; круг; кант, облямівка»; блг. «кътам» – «бережу, ховаю»; пол. «kať», мкд. «кат», слвн. «kót», чес. «kout», слвц. «kút», срб.-хрв. «кът» – кут; споріднене з грец. «καυθός» – «куток ока», «καμπή» – «вигин, поворот»; лат. «campus» – поле; лит. «kampas» – кут, «kūtis» – «яма, вирита свиньми»; прус. «kūnti» – «доглядає, піклується», що зводяться до пра-і.е. *kam- (*kam-tho-), *kam-p- – згинати);

«xi-» < hei < hed / *ke[r]dh [Pokorny, 579] < *ge[r]d (çi- / xi [Chang]) – «гурт; стадо; табун; ватага; череда» (від прасл. *gerdēmti > *gorodēti > *goroditi – «городити, обгороджувати, оперізувати», *gorda – «горожа, огорода», *gordь – горód; гурт – «група, компанія; натовп; стадо; (присл.) багато»; д.-ісл. «girda», д.-англ. «gyrdan», англ. «gird» – оперізувати; гот. «gaírda», н.-в.-нім. «Gurt» – «пояс, пасок; гурт»; д.-в.-нім. «hurt», н.-в.-нім. «Hürde» – «плетена огорожа для овець»);

«laj» < ļaj < ļad < *lod [Pokorny, 666] < *glod- (lai / lai [Chang]) – «ледар, ледашо; гультяй, нероба» (від прасл. *glodaēmti > *glodaēti > *glodati – «глодати, глидати; гризти», *glodать – «лотр, лóдар, ледар; ледашо; гультяй»; ст.-пол. діал. «glodać», чес. «hlodati», слвц. «hlodat'», в.-луж. «hłodać», н.-луж. «glodaś», блг. «глождя», срб.-хрв. «глодати», слвн. «glódati» – глодати; блг. «лóдар» – ледар; кит. «lǎn», рос. «ленивый» – ледачий);

«muai» < moi < mod < *mogd [Pokorny, 696] (mei / mei [Chang]) – «дівчина, діва мадмуазель; мадам; матрона; мати» (від прабалт.-сл. *mogde – жінка; ст.-лит. «mótė», лит. «moteris» – жінка; англ. «maid» – «діва; прибиральниця; служниця»; нім. «Mädchen» – дівчина; франц. «madame», укр. «мадам, матуся, матінко», блг. «майка», нан. «мама» – «ввічливе звернення до літньої жінки»; нан. «мама», евенк. «атыркән» / *[m]атыркән –

старуха; маньчж. «eme», кит. «mǔqīn», блг. «майка», італ. «madre»; англ. «mother» – «мама, мати, матір»; алб. «motra / motrë» – сестра; кит. «mei» – «молодша сестра»);

«phi-» < phəi < pəd < *perd [Pokorny, 819] (phi- / pi [Chang]) – «пердіти, пукати» (від прасл. *perdēmti > *perdēti > *perditi – «пердіти, пукати»; япон. «he» / *pe, кит. «pī» – «пердіти, пукати»);

«pha-» < phea < pogd / *porkt [Pokorny, 820] < *pongd- (pha- / pa [Chang]) – «пугало; переляк, страх» (від прасл. *pong[d]nomti > *pognoṭi > pugnuti – «пугнути, лякати»);

«tsʃ» < dzəi < zəib < *seb / *se[l]bh [Pokorny, 884] < *sebl- < *seb' (tsʃ / zi [Chang]) – себе (від прасл. *seb'e > *seble; н.-луж. «seb'e», в.-луж. «sebjē» / *seble, пол. «siebie», срб.-хрв. «сѐбе», чес., слвн. «sebe»);

«tsi» < dzəi < zəid < *seid / *seit [Pokorn, 891] < *s[l]id (tsi / zi [Chang]) – «слід; повинен; треба; отже; відтоді; тому» (від прасл. *slid – слід; блг. «трябваше», бсн., срб.-хрв. «treba», пол. «powinien» – «слід; повинен; треба»; англ. «should» – «слід; повинен»; англ. «since», нім. «seit» – «відтоді; тому; оскільки»);

«tsuo» < dzoā < zoad < *sōd [Pokorny, 886] (tsuo / zuo [Chang]) – «садовити; сад; зад; сидіння, місце; посада» (від прасл. *sōdēmti > *sadēti > *saditi – «садити: саджати, садимо; садовити; сидіти, сидим»; снскр. «sādāyati», полаб. «sodě» – «[він] садить»; лит. «sodinti» – садити; пол. «sadzić», чес. «saditi», слвц. «sadiť», в.-луж. «sadžeć», н.-луж. «sajžaś», блг. «сая», срб.-хрв. «сáдити», слвн. «sadiť», ст.-сл. «садити»; англ. «seat», нім. «Sitz», кит. «zuò» – сидіння; англ. «sitting», кит. «zuòzhe» / *zhuzhìng – «сидячий, сидячи»; прасл. *sēdimti > *sēdēti > *sēdēti, дан. «sidde», англ. «sit», нім. «sitzen», кит. «zuò», монг. «сууж, суу», япон. «suwagu», кор. «eoullim» / *seoullim, маньчж. «tembi» / *[zuò]tembi, нан. «тэсиури» / *[сиу]тэри, евенк. «тэгэгтчэ-мй» / *[сиу]тэгэгтчэ-мй – сидіти);

«tsin» < tsin < seənd < *sent [Pokorny, 908] < *ši[r] / *tsa[r] (tʃin / jin [Chang]) – «поширити, поширювати; посилати, надіслати, відправляти, доставляти, постачати» (від прасл. *tsirēmti / *širēmti > *širēti > *širēti – «ширити, поширювати» чи від *tsarēmti > *tsarēti > *tsariti – «царити, господарювати»; срб.-хрв. «širiti» – поширити; прасл. *širь, полаб. «sar» / *tsar, пол. «szerz», в.-луж. «šěř», н.-луж. «šyř» – шир; гот. «sandjan», д.-ісл. «senda», англ. «send», нім. «senden», кит. «sòng» / *sòrg – «доставляти, постачати»; кит. «sànbù» / *sàrbù – поширення);

«tsi» < dziə < dziəd < *slid [Pokorny, 926] < *slit (tsi / zi [Chang]) – «щілина; пропіз; розщеплювати; розрізати вздовж; рватися» (від прасл. *lějo – ллю та *sliemti > *sli[ç]ti > *sliti – «злити, тобто з'єднати; щепити / зчепити; *щілити / *зчілити; щільніти / *зчілніти, що є антонімами слів «розлити; роз'єднати; розщепити, розчепити; *розщілити, *розчілити»; «злитний» – «щільний / *зчільний; цільний»; *злит – «щілина, тобто те, що було до злиття, а отже, і до виникнення стану щільності; нім. «Schlitz», д.-ісл., англ. «slit»⁸⁷⁸ – щілина; кит. «sī liè» – рвати);

«xaj» < hāj < hōd < *skoth [Pokorny, 950] (haj / hai [Chang]) – «знищувати; занапастити; шкодити; шкода; шкода́, жаль» (від прасл. *škodēmti > *škodēti > *škoditi – «шкодити; вадити, заважати»; пра-і.е. *skēth- / *skēth- / *skōth- – шкодити; пол. «szkodnik», слвн. «škodljivec», слвц. «škodca», чес. «škůdce» – шкідник; пол. «szkoda», чес., слвц., в.-луж., н.-луж., слвн. «škóda», срб.-хрв. «шкода», д.-в.-нім. «scado», нім. «Schade» – «шкода; шкода́, жаль»; д.-ісл. «skaði», д.-англ. «scaðu», англ. «scathe» – «шкода, знищувати, занапастити»; кит. «Shānghài» – шкода);

«sin» / si[l]n < suən / *suent [Pokorny, 1048] < *suənd- (çyn / xun [Chang]) – «сильний, стрімкий, швидкий, хуткий, спритний, хвацький» (від прасл. *suəndki – «сильний, спритний, швидкий, хвацький»; пол. «szwytki» – «спритний, влучний, хвацький»; гот. «swinþs», д.-англ. «swīð» – «сильний, спритний»; англ. «swingeing» – «величезний, сильний»; англ. «quick; swift», с.-в.-нім. «swinde», нім. «geschwind» – швидкий);

⁸⁷⁸ Отже, це англійське слово має праукраїнське походження, що вказує на колишню українськомовність англів.

«tsin» < tsuən < tsuənd < *tsuend / *suent [Pokorny, 1048] < *tsueng (tʃyn / jun [Chang]) – «дзвін; звук / *[д]звук; сильний; гучний» (від прасл. *tsueng > *dzwonъ – «дзвін; звук, голос»; пол. «dzwon», слвн. «zvôn», чес., слвц., в.-луж., н.-луж. «zvон», срб.-хрв. «звѣно» – дзвін; лат. «sonus», д.-інд. «svanás» – звук; алб.-тоск. «zëh» / *dzëh, рег. «zah» / *dzah – голос [з пра-і.е. *ǵhvonos < *svonos < *tsueng⁸⁷⁹]; англ. «sound» – «сильно, гучно, міцно»);

«suəi» < suei < suəd < *sue[r]d / *sue[r]th [Pokorny, 1050] < *su:verg / *suerd (suei / sui [Chang] // zuàn) – «меч суверена; суворий меч; будь-який меч; свердлити; шнек; алмаз» (від прасл. *su:verg / *su:varg / *su:barg > verh / b'reg – «суверен; варяг / вершник або від прасл. *suerd > s'verd'lo – «свердел / свердло»; верх; берег»; «суворий, сувора» – «верховний [наказ]; дуже значна зверхня [догана]»; снскр. «сувіра» – мужній; «su:virya» – «мужність, доблесть, військо з героїв»; «sávīrya» – «сильний, могутній»; евенк. «сувэрэ» – вершина, швед. «suverän» – найвищий; франц. «souveraineté» – верховенство; кит. «zhūchí gén», англ. «sovereign» – «суверен, правитель, господар»; д.-сканд. *váringr, «væringr», д.-ісл. «væringjar», с.-грец. «βάρανγοι» – «варанги / верінги / варяги = вершники; англ. «warden» – «вартівник, правитель»; чес., слвц. «svog», пол. «sworzeń» / *swordeń – «свірень / шворінь»; англ. «sword», нім. «Schwert» – меч; кит. «zuàn» – «свердлити; шнек; алмаз», «zuàntóu» – свердел; кор. «song-gos» – «шило; свердел»);

«uəi» < uəi < uəid < *uald [Pokorny, 1112] (uei / wei [Chang]) – «царство, держава, володіння; волость, область, терен, територія; потужність, міць» (від прасл. *uald > *vold' – «волость / *володь; володіння»; лтс. «vâlsts» – держава; д.-ісл. «vald», д.-фриз. «wald», лит. «valsčius» – «волость; володіння»);

«tʃiu» < tʃu < dog < *dɔg / *dhog^{wh} [Pokorny, 240] (tʃou / zhou [Chang] / tiān) – день (від прасл. *dong > *dɔg > *diāng > *dънь – день; д.-інд. «dagh» / *dagh, срб.-хрв. «dân», слвн., полаб. «dan», гот. «dags» / *dags, нім. «Tag» / *Tag, ст.-сл. «дънь», снскр. «dīnam», лит. «dienà», лтс. «diena», кит. «tiān» – день; ірл. «denus» – «проміжок часу»);

«tʃa-» < tʃea < dzog < *dh[r]ogh [Pokorny, 276] < *dheur- (tʃa / zha [Chang] // shǎ) – «дурити, обдурювати; обманувати, вводити в оману; манити; ошукати; зводити, розчаровувати» (від пра-і.е. та прасл. *dheur > *durъ [durънь] – дур [дурня]; слвн. «dúr» – дикий; слвц. «durný» – «похотливий; злий»; кит. «shǎguā», евенк. «дулбун» – «глупий, дурний»);

«ləu» < læu < læg < *leg [Pokorny, 667] < *lĕj- (lou / lou [Chang]) – «лити, текти» (від пра-і.е. *lĕj- та прасл. *lĕjom > *lъjъ > *lъju – «ллю, лити; текти»; в.-луж. «leć», н.-луж. «laś», блг. «лѣя, [лія]» – «хлинути; полити, хлюпнути», споріднене з лит. «lĕju, lieti» – лити);

«u-» < ŋou < gog < *wog [Pokorny, 1117] < *wag- (u- / wu [Chang] // zhòng / héng) – «вага, увага, уважний, бодрий» (від прасл. *waga – вага; в.-луж. «waha», н.-луж. «waga», слвн. «vāga», н.-в.-нім. «Wāge», англ. «weight», кор. «muge» / *wuge – вага; н.-в.-нім. «wāgen» – зважувати; снскр. «vāhati» – «іде, везе»; нім. «wach» – прокинутися; похідні слова: вагатися, поважати, розважати, переважати, поважитися, відважитися; важливий);

«ien» < uen < oan < *an [Pokorny, 39] (jen / yan [Chang]) – «на, наперед, уперед, далі, до; біля; близько» (від пра-і.е., р.-прасл. *an[o] > прасл. *na – «наверх, нагору»; лит. «ant» – на; кит. «ān» – сідло);

«puəi» < poi < poi < *pol [Pokorny, 121] < *bhol- (pei / bei [Chang]) – «куля; булька, бульбашка; чаша, миска; кубок» (від прасл. *bhol- > *bul:j- – «пузир, пухир; гуля; жовно; куля, брила, грудка» та прасл. *bul- – «гуля, набалдашник»; пра-і.е. *bu-, *bhū – «надувати, роздувати; розпухати, набрякати; закруглятися, розширюватися» і його похідними *beu-, *bheu-, *bheul-, *bhul- – «пухнути, набрякати», *bheua – «рости, збільшуватися»; в.-луж. «bul» – м'яч; блр. «бульдыр» – «пузир; неродючий бугор»; лат.

⁸⁷⁹ Це переконливо вказує на незвучність і сатемність лексики праїндоевропейців. Ці особливості як праслов'яни, так і китайці, що перейняли від них лексику, довше всіх зберігали на східній периферії індоєвропейського ареалу.

«bullа» – «пухир, прищ; брунька, опуклість; набалдашник»; нідерл. «puilen» – «пухнути, набрякати»);

«phi-» < pjiə < peia < *bhera [Pokorny, 136] (phi- / pi [Chang] // xióng) – ведмідь (від пратунгузького слова, від якого походить евенк. «бирин» – ведмедиця; англ. «bear», монг. «баавгай», нан. «мапа», кит. «xióng» – ведмідь);

«tʃhaŋ» < dʒaŋ < dlǎŋ < *dlongh [Pokorny, 197] (tʃhaŋ / chang [Chang]) – «довгий; високий; протяжний, тривалий; давно, довго; завдовж; протягом» (від прасл. *dylgъ – довгий; кит. «zhǎng» / *chang – «довгий; великий; довготривалий; старовинний, старший»; англ. «great», пол. «cielna», блг. «голям», мкд. «големо», чес. «holemý» – «великий, довгий»; маньч. «golmin» / *dolnin – довгий; нан. «даи» / *д[л]а[н]и – великий, «даидима» / *д[л]а[н]идима – старший);

«tʃeu» < tʃjou < tou < *drou [Pokorny, 214] (tʃu- / zhu [Chang] // chái / shù) – «дрова, дерево, деревина» (від прасл. *drou > *drvo – «дрова, дерево, деревина»; блг. «дърва» – дрова, «дърво» – дерево; срб.-хрв. «дрво», слвн. «drvo», чес. «drvo» – «дерево, деревина»; пол. «drzewo» – дерево, «drwa» – деревина; кит. «chái» – дрова; кит. «shù», япон. «tsugi», кор. «teuli» – дерево; евенк. «делгэ» / *дербэ – «дерева, що стоять поряд»);

«xuai» < hoi < huai < *k^wel // *wel [Pokorny, 639 // 1140] < *vert (xuei / hui [Chang] // zhuǎn) – «вертати; повертати, повернути, повертатися; обертатися, обертати; крутити» (від пра-і.е. *wer- і прасл. *vertēmti > *vьrteti > *vьrtěti – «вертати, обертатися»; блг. «вр'тя», срб.-хрв. «вр'јети», слвн. «vrtěti», д.-чес. «vrtět», слвц. «vrtet'», пол. «wiercieć», в.-луж. «wjerćić», н.-луж. «wjeršeś»; споріднені лит. «verčiù», «veřsti», лтс. «vėrst» – «повертати, крутити»; д.-прус. «wīrst» – ставати, «wartint» – звертати; лит. «vīřti» – «перекидатися, ставати», гот. «waifpan» – ставати, лат. «verto, -ere» – «повертати, звертати, крутити»; санскр. «vartatē» – повертається, «vartáyati» – обертає; англ. «change» – «змінити, зміна, заміна, поворот»; кит. «zhuǎn» – «вертати, передавати, переміщати, транспортувати, виверт, викрут, цикла, кільце, коло»);

«khiu» < gju < gleu < *gleu [Pokorny, 361] (tʃhjou / qiu [Chang] // xù) – клубок (від прасл. *gleu > *klǫbъ – «згорнутий або кулястий предмет», звідки постали значення «згорток, клубок» і «частина тіла кулястої форми» [https://goroh.pp.ua/], а також «коло; колобок; хліб»; блг. «кълбó» – «кулястий предмет, клубок, згорток»; лат. «globular» – кулястий, «glomus» – клубок; англ. «clew», «clue» – «клубок [ниток]; нитка; ключ; змотувати в клубок»; евенк. «колобо» – «печений хліб, коровай», тобто «колобок» від д.-сл. *kolo[bъ] – «куля; коло»; кит. «xù» – клубок);

«ku-» < kou < kou < *glōu [Pokorny, 367] < *zou- (ku- / gu [Chang]) – «сестра чоловіка» (від прасл. *zou- > *zъly – «золвіця / зовиця»; с.-блг. «зльва», блг. «зълва», з.-блг. «зóлва», срб.-хрв. «зáова», «зáва», слвн. «zólva», д.-чес. «zelva», пол. «zełwa», «zołwa»; кит. «gū», «sǎozi» – зовиця);

«xau» < hau < hau < *ghau // *kau [Pokorny, 413 // 535] < *zau- (hao / hao [Chang]) – «кричати, викликати, звати» (від прасл. *zaumti > *zъvemtí > *zъvęti > *zъvati – «звати, звемо; називати; кликати»; срб.-хрв. «звāти», «зóвѣм», слвн. «zvāti», «zóvem», д.-чес. «zvāti», «zovu», чес. «zvat», «zvum», слвц. «zvat'», «zvem», пол. «zwać», «zowę» – «звати, звемо»; авест. «zavaiti», санскр. «hávati» – кличе);

«xau» < hau < hau < *ghau [Pokorny, 413] < *zvau- (hao / hao [Chang]) – «хвастати, хвалитися, базікати» (від прасл. *zvaumti > *xvastaemti > *xvasta[ę]ti > *xvastati – хвастати; срб.-хрв. «хвāстати», «хвāстām» – «хвастати, базікати», слвн. «hvastāti», «hvastām», чес. «chvastat», слвц. «chvastat' sa» – хвастати);

«iu» < njju < gou < *g^wou [Pokorny, 482] (njou / niu [Chang]) – «велика рогата худоба» (від прасл. *gou – «говядо / велика рогата худоба»; блг. «говѣдо», срб.-хрв. «гóведо», слвн. «govedo», чес. «hovado», слвц. «hovādo», в.-луж. «howjado», н.-луж. «gowēdo»; тадж. «гов», англ. «neat», кит. «niú», евенк. «инак», монг. «үнээ» – корова);

«khuai» < khoi < hoi < *koil [Pokorny, 520] < *tsoil (xuei / hui [Chang]) – «цілий, цільний, цілком, весь, здоровий, непошкоджений» (від прасл. *tsoil > *tsoilъ > *cělъ –

«цілий, здоровий, непошкоджений»; полаб. «cól», пол. «cały», слвн. «câl», блг. «цял», чес., слвц. «ceľý», в.-луж. «cyły», н.-луж. «ceľу», срб.-хрв. «цеџ», ст.-сл. «цѣль»; кит. «zhènggè, zhěng» / *zhě[l]ng, япон. «zentai» / *ze[r]ntai – «весь, цільний»);

«kheau» < kheau < hau < *kau [Pokorny, 535] (tɕjao / qiao [Chang]) – «колоти, рубити, сікти» (від прасл. *kauēmti > *kolēti > *kolati > *kolti – колоти; блг. «кóля», срб.-хрв. «клати, кóльем», слвн. «kláti, kóljem», чес. «kláti, koli», слвц. «klat'», пол. «kłóć», «kłuć», в.-луж. «kłóć», н.-луж. «kłójś» – колоти);

«khiu // eam» < khju // ѱeom < hoi // hóm < *kol[m] [Pokorny, 544] < *dolm (tɕhjou / qiu // ien / yen [Chang] // shí) – «холм, пагорб» // «заплава; річний острівець; камінь; скеля; опора» (від прасл. *dolming > *kolming > *golemъ – великий > *хълмъ – «холм, пагорб»; блг. «голям» – великий, срб.-хрв. «голем», чес. «holemy», д.-пол. «golemszy» – більший; блг. «хълм», срб.-хрв. «хўм», слвн. «hòlm», чес. «chlum», слвц. «chlm», пол. «chełm», в.-луж. «kholm», н.-луж. «chółm» – пагорб; чув. «хўме», діал.-евенк. «кана» – стіна; в.-луж. «kul'a» – «куля; гуля; брила; ядро»; маньчж. «alin» / *[s]alin, лит. «kalnas» – гора; япон. «ishi», кит. «shí» – «камінь, скеля»; кит. «shítou», кор. «seuton», тадж. «санг», авест., д.-перс. «asman» – камінь);

«hau» < hau < hō: < *kor [Pokorny, 583] (hao / hao [Chang] // kē) – «коржавіти, шкарубнути; коржавий, шкарубкий, жорсткий, репаний, грубий; щетина, жорстке волосся» (від прасл. *korgavimti > *korgavēti – «коржавіти, жорсткішати, твердіти»; блг. «корав» – «коржавий, жорсткий, твердий, тяжкий», слвц., чес. «krutý» – жорстокий; лтс. «grūts» – «грубий, тяжкий, складний»; франц. «fort», нім. «hart», норв., англ. «hard» – «коржавий, жорсткий, твердий»; евенк. «катан» / *ko[r]тан, япон. «katai» / *ko[r]tai, кит. «kē» / *ko[r] – «коржавий, жорсткий, міцний, суворий»; евенк. «корколй» – груба [про тканину]; «корунд, кора, корка, корж» – «істотно тверді / коржаві чи заскорузлі / зашкарублі утворення»; нан. «хорица» / *хор[т]ица – захист {як і «кордон», від прасл. *kortъ > *h[v]ortъ > *tv^hrdъ – твердь [діалектне *хвортъ]; фортеця / *хвортеця = твердиця / твердиня}; коробити, короб, корабель; коротка [спочатку про жорстку щетину]; коротати [про час – використовувати певним чином, заповнювати якимсь заняттям]; англ. «short, curt», нім. «kurz» – «короткий, куций», нан. «хурми» / *кур[т]ми – короткий);

«muo» < moa < moa < *mol [Pokorny, 716] (muo / mo [Chang]) – «молоти, подрібнювати» (від прасл. *molemti > *melēti > *melti – «молоти, подрібнювати»; пра-і.е. *mel- / mol- – «молоти, розтирати»; гот., д.-в.-нім. «malan», д.-ісл. «mala», лтс. «malu», лит. «malù», полаб. «mlaht», н.-луж. «mlas», япон. «migu», кит. «мо» – «молоти, подрібнювати»; маньчж. «monjimbì» / *moljimbì – терти [молоти]; евенк. «боритча-мй» / *молитча-мй – «подрібнювати, ділити»);

«wu-» < mbjou < mo- < *mōra // *mor [Pokorny, 736 // 734] (u- / wu [Chang]) – «відьма; жіночий демон смерті; примара, привид; сновидіння» // «марати, збагнітувати, безчестити, ганьбити, порочити, паплюжити» (від прасл. *mōrak > *morkъ – «морок, туман, хмара» // *morēmti > *marēti > *marati – «марати, бруднити, збагнітувати, очорнити»; пра-і.е. *mer- / mor- – «чорнити, темна фарба»; прасл. *mara – привид; кор. «manyeo» / *ma[r]nyeo, япон. «majō» / *ma[r]jō, кит. «wū» // «wūró» – відьма; япон. «bōrei» / *mōrei – «примара, привид»);

«eu» < ?jo < o- < *ō [Pokorny, 772] (y- / yu [Chang]) – «про; о-» (від прасл. прийменника *ō – про [про що?] та префікса *o-, наприклад: «обережно; осторонь; околиця; огорожа; одержати»; ст.-сл., рос. «о»; «об», бсн., срб.-хрв., пол., чес. «о», англ. «of»; «on», япон., маньчж. «de», кор. «e», кит. «yú» – про);

«fu-» < pjou < plo < *plo [Pokorny, 803] < *plē- / *blo- (fu- / fu [Chang]) – пліва (від прасл. *plēva > блр. «плявá» – пліва; пол. «błona», слвц. «blanka» – «мембрана, пліва, плівка»; спорід. прасл. *relva > н.-луж. «plowa» – полова [насінневі плівки];

«fi-» < pui < poi < *por [Pokorny, 817] (fei / fei [Chang]) – парити [летіти] (від прасл. *porēmti > *parēti > *pariti [pъrati, perō] – парити [летіти]; кит. «fei» / *poi[r] // «fīāoyáng» – летіти);

«fu-» < bju // bjou < biəu // biou < *pleu // *plou [Pokorny, 835 // 837] (fu- / fu [Chang]) – «плисти // плавати» (від прасл. *pleomti > *pleōti > *pleuti // *ploomti > *ploōti > *plouti – «плисти // плавати»; пол. «pływać», чес. «plouti, plavati», ст.-чес. «plúti», слвц. «plut’», «plávat’», н.-луж. «płuwaś»; полаб. «plajě» [пливе], блг. «плувам, плавам», срб.-хрв. «плићи, пливати [плавати]», слвн. «plúti, plávati», ст.-сл. «плоути, плавати»);

«phuəi» < boi < bai / *p[ɾ]āi [Pokorny, 844] < *b[ɾ]āi- (phei / pei [Chang] // bū- / bū) – «плекати, леліяти, пестити, няньчити, виховувати, ростити, годувати грудню» (від прасл. *brāikamti > *blekati [блекотати, бляяти, бекати, немов вівця] > *plekati – «плекати, леліяти, пестити, як вівця ягнят» [подібно до: брикати > плигати – «підстрибувати, стрибати»; *брекати > брехати / блр. «брахáць»; *блекати > плекати > плакати]; нан. «пилкиори» – «пестити; плекати?»; евенк. «балдб́дя-мй» – ростити [про дерева та тварин], «иргитчэ-мй» / *[б]иргитчэ-мй – «ростити [дитину], виховувати»; «иргйде-мй» / *[б]иргйде-мй – годувати [тварин], «б́лгатча-мй / *[б]б́лгатча-мй – няньчити; кор. «boyughada» – «годувальниця, няня»; кит. «bǔ» – годувати, «bǔrǔ» – «грудне вигодовування»; англ. «bait» – «годувати, приманювати»; «beau» [bō] – «залицяльник, кавалер, франт»);

«fjəŋ» < çjaŋ < sãŋ < *song^wh [Pokorny, 907] < *tsueng^wh (çəŋ / sheng [Chang]) – «дзвін; звук; голос» (від прасл. *tsueng^wh > *dzwonь – «дзвін; звук, голос»; пол. «dzwon», слвн. «zvón», чес., слвц., в.-луж., н.-луж. «zvон», срб.-хрв. «звòно» – дзвін; лат. «sonus», снскр. «svanás» – звук; алб.-тоск. «zëh» / *dzëh, гер. «zah» / *dzah – голос [з пра-і.е. *ǵhvonoс < *svonoс < *tsueng^wh]; англ. «sound», япон. «saundo», кор. «saundeu», кит. «shēngyīn», нан. «сиасин» / *сиандин – звук);

«sun» < son < suən / *sūn [Pokorny, 913] < *sūen < *siuem- (sun / sun [Chang] // zi / yīng < *siue[ng]) – «син; дитина; насіння; дрібниця, маленька річ» (від прасл. *siuень – син, що походив від прасл. *siuemti – народжувати; авест. «hunami» / *sunami – народжую; блр. «сын», д.-укр., ст.-сл. «сынъ»; чес., слвц. «syn», пол., в.-луж., н.-луж. «syn»; блг. «синѣт», срб.-хрв. сін / «sin», слвн. «sîn»; снскр., лит. «sūnús», д.-прус. «souns», гот. «sunus», псевдотохар. А «se», В «soyā» – син; кор. «soin», япон. «shōni» – дитина [тобто народжена]; япон. «shōnen» – хлопчик [тобто син, народжений], «shounen» – «хлопець, парубок»; англ. «baby» [ˈbābē / бебі], кор. «jasig», япон. «ко-, kodomo», «otoko» / *ot[ɾ]oko, кит. «zì» – «отрок; дитя, дитина; немовля; малеча, малюк, малюта»; [англ. *bigbē, нан. «пиктэ» / *бигбэ – «велике дитя»; англ. «big», евенк. «бугды», ст.-монг. «богдо» – великий; евенк. «бэ, бэбэ*» – «коліска з дитиною»]; англ. «child», кор. «jason», япон. «jidō», евенк. «хутэ», кит. «zhìzì» – «чадо, нащадок»; авест. «hūnu-» / *sūnpu-, англ. «young», нім. «jung», япон. «jushi / *ju[n]shi, yangu, seinen», маньчж. «juì» / *ju[n]i, кит. «yīng» / *siu[ng], «yīng’ér» – «юнак / *сюнак, юнкер, юнга, парубок, дитина, син»; япон. «yangu», евенк. «хунáткāн» – «юначка, дівчина»; евенк. «хунáт» / *сюнáт – «юниця, дівця», ст.-укр. «юниця» / *сюниця – молодиця);

«siu» < siu < siu < *sjiū [Pokorny, 907] (sjou / xiu [Chang] // zhuī-) – «зшивати, зашивати; ремонтувати, відновлювати, виправляти» (від прасл. *sjiemti > *sjiwēti > *sji[wa]ti > *šiti – «шити, зшивати, зашивати», що споріднено пра-і.е. *sjiū-, *sēiw-, *sjēw-; блр. «шыць», «шыю» – «шити, шию»; блг. «шия» – шию; пол. «szyć», «szyję», чес. «šít», «šiji», срб.-хрв. «шити», «шијем», слвн. «šíti, šijem» – «шити», «шиємо»; слвц. «šit’», в.-луж. «šíc», н.-луж. «šyś», полабск. «sait» – шити; маньчж. «ufimbi» / *[si]uvimbi, д.-в.-нім. «siuwan», гот. *siujan, лит. «siūti», «siuvù» – «шити, шию»; евенк. «илливүн» / *шилливүн – шиття; кит. «zhuīzi», евенк. «силгивүн» – шило);

«xue» < huā < hoa / *skō [Pokorny, 951] < *sko- (çye- / xue [Chang]) – «взуття [шкіряне]; шкіра» (від прасл. *skora – «шкіра, шкура»; пол. «skóra», англ. «skin», маньчж. «sukū», япон. «sukin» – «шкіра, шкура»; чес. «skot», блг. «скотове», евенк. «укусэл» / *[c]укусэл, нан. «удин» / *[x]удин – «скотина / велика рогата худоба»; «скорина» – «верхній затверділий шар чого-небудь»; д.-укр. «скорняк» – шкірник);

«liu» < lju < sleu / *sreu [Pokorny, 1003] < *s[t]reu- (ljou / liu [Chang]) – «струменіти, текти, литися; струмок, річка» (від прасл. *streumeniēmti > *str[e]umeni[ē]ti > *strumeniti – «струменіти, струмувати, струмити»; прасл. *str[e]jmy / *strume, лит. «srautas» / *s[t]raumas, англ. «stream» – «струмок; потік, течія»; лтс. «strāva», лит. «srovė» / *s[t]rovė, япон. «sutorīmu», англ. «flux», кор. «heuleum», кит. «liú» – «струм, потік»; прасл. *liemti > *li[ē]ti > *liti – лити; англ. «flow», кор. «heuleuda», маньчж. «eyembi» / *[l]eyembi, нан. «хулбури», кит. «liú», «xīliú» – «лити, текти»);

«tshau» < tshau < tsəu < *steu [Pokorny, 1009] (tshao / cao [Chang]) – «керувати, спрямовувати, стелити» (як і прасл. *storna – сторона, від прасл. дієслова *steurēmti > *ste[u]r[ē]ti > *sterti – «стелити, слати; спрямовувати»; блг. «постилам», грец. «στόρνυμι» – «стелю, стелемо»; лат. «sterno» – «стелю, розстеляю»; лтс. «stirināt» – «прухати, трясти»);

«[j]əŋ» < zjəŋ < zeəŋ / *strenk [Pokorny, 1036] < *string < *stroung (ʃəŋ / sheng [Chang]) – «стрункий, струна; пасмо, вервечка, рядок» (як і *stroungsnā? > *struna – «жила, тятива; струна; мотузка, стрічка» > англ. «string» – «струна; жила, тятива; нитка; ряд, рядок», походить від прасл. *stroung – «стрункий⁸⁸⁰; стройний; стрійний; строгий, жорсткий» > *string – стрійний [гарно одягнений; гармонійний]; прасл. «strojъ» – «порядок, лад»; пра-і.е. *strei- – «тугий, твердий, жорсткий»; рос. «строен», блг. «стройна» – стрункий; рос. «строка» – рядок; мкд. «строј» – «устрій; лад»; «стрій» – «ряд; одяг, наряд»; «перестрій» – перебудова; пристрій; настрій; кит. «shéng» – «мотузка, канат»);

«tʃuaŋ» < tʃeaŋ / tʃeaŋ < tsəŋ < *strong [Pokorny, 1037] < *stro[u]ng (tʃuaŋ / zhuang [Chang]) – «строгий, суворий, сильний, міцний, дужий, могутній, можний, навальний, солідний, твердий, тривкий, чіпкий» (від прасл. *stroung – «стрункий; стройний; строгий, жорсткий» > *stroгъ – «строгий, жорсткий»; блр. «строгі», пол. «srogі» – «жорстокий, лютий»; пол. *strog-, *strzeg-, (ст.) «strzegać» – «стерегти, охороняти, пильнувати; чатувати» (SW VI 373, 455, 474, 475); блг. «страж», чес. «stráž», пол. «strażnik», слвн. «stražar» – «сторожовий, сторож»);

«tseu» < tseo < so- < *sour [Pokorny, 1039] (tʃy- / ju [Chang]) – «кислий; рідкий; прокислий, огидний, поганий; сир, сироватка; киснути, заквашувати» (від прасл. *souroung > *suroвь – «кислий, рідкий»; пра-і.е. *sū-ro- / sou-ro- – «кислий, солоний, гіркий»; блг. «сурова́тка», срб.-хрв. «сурутка», н.-луж. «surowizń» – сироватка; прасл. *sourъ > *суръ, чес. «sóg», полаб. «sar» – сир; англ. «sour», япон. «sui» / sui[r] – кислий; евенк. «ириде-мй» / *сириде-мй – «киснути [про молоко]»);

«tʃin» < tʃjən < sən < *sun [Pokorny, 341] < *s[t]aŋ < *stang (tʃən / zhen [Chang] // chéng» / *sténg) – «бути; стати; стан; істинний, правдивий, вірний, дійсний, певний, справжній» (як і іменник *stang > *staнь – стан [тулуб, корпус, талія; верхня частина жіночої сорочки; стоянка; обставини; (іст.) адміністративно-поліцейський підрозділ; соціальна група (статус); технічний пристрій; станок] > норв., швед. «sann» / *s[t]ann – «правда, вірно», походить від прасл. *stanovēmti > *stanovēti > *stanoviti [se] – становитися [відбуватися]» та від *stavaēmti > *stava[ē]ti > *sta[va]ti – «ставати [бути]» > *stati – «стати [бути]»; блг. «ставам [бивам]», мкд. «станува» – «ставати [бути]»; пол. «stać» / «być» – бути при пол. «stać się; stawać się», чес. «stát se», слвц. «stat' sa», слвн. «postati» – «стати; ставати; постати»; фриз. «wurde» / *burde – «стати; ставати [бути]»; англ. «by» – бути, «stand» – стояти; бсн. «stajati», англ. «become», кит. «biàn chéng / chéngwéi» – «змінити стан; стати; ставати»; нім. «sein» / *s[t]ein, швед. «ange» / *[st]ange, рос. «состояние», кит. «chéng» / *sténg – стан);

«tʃaŋ» < tʃjāŋ < tǎŋ < *tongh [Pokorny, 1067] < *toŋ (tʃaŋ / zhang [Chang] // zhu- / chù / tuō / tòng) – «туг, тугий; тужитися; потуга; тужити; туга; тягти, тягнути / тянути; натягувати; натяг; смикати, сіпати, шарпати» (як і «натяг» – «напружена деформація [лат. «tension» – напруження]», походить від прасл. *toŋ / *toŋoŋ [tong / tongung] – «туг / тугий»

⁸⁸⁰ Отже, на відміну від більшості інших мов в українській мові, як і в евенкській, слова «стрункий» та «струна» є спільнокореневими (евенк. «илгачй» – стрункий; «илгэн» – струна). І це також свідчить про подібність ментальності українців і нащадків стародавніх китайців евенків.

та *tongěmti > *toęęti [se] > *tugiti [se] – тужити[ся] > *teęęnōti – «тягнути / тянути» > *teęęti – тягти; англ. «tug», кит. «zhuāi» – «тягти, тягнути, тягати, розтягувати, натягувати»; англ. «tow», кит. «tuō» – «тягти, буксирувати»; англ. «twitch», кит. «chù» – «стягати, сіпати», «tòng» – «туга; сум; смуток»; евенк. «тәнчэде-мй» – «тягати, смикати, сіпати, шарпати»);

«thiəŋ» < thieŋ [dhieŋ] < teəŋ [deəŋ] / *tenk [Pokorny, 1067] < *teng (thiəŋ / ting [Chang] // táng) – «притягувати [до відповідальності], стягувати, стягати [через суд кошти]; тяганина, тяжба, впротяз, протязом, витяз» (від прасл. *tengnemti > *teęęnēti / *teęęnōti – тягнути; *tengaěmti > *teęęa[ę]ti > *teęę[a]ti – тягати > *teęęti – тягти; пол. «ciągnąć», в.-луж. «ćahnuć», слвц. «ťahať, tiahuť», чес. «táhnout», срб.-хрв. «потегнути», слвн. «potegniti» – «тягнути, потягнути»; «впротяз» – «один за одним у запряжці, цугом»; англ. «court», кит. «fǎtíng» – «суд, зал суду, курія, форум»; англ. «court», кит. «tíng» – «суд, двір, подвір'я»; англ. «court», кит. «táng» – «суд, зал, велика кімната»);

«tʃhəu» < dzeu < dzeu < *treu [Pokorny, 1072] (tshou / chou [Chang] // yōu, suān / tòng) – «похмурий; сумний» // «жаль, журба, згризота, печаль, печалування, скорбота, смуток, сум» (від прасл. *treuěmti > *treuēti > *trajati / *trъvati – тривати; «тримати» – «тривало мати»; англ. «durable» – «тривкий, тривалого користування, довгочасний, надійний, стійкий»; англ. «dreary» – «тривало похмурий, тривало сумний»⁸⁸¹; евенк. «хуркэйпчу» / *x[м]уркэйпчу – «печальний, сумний» / *похмурий; англ. «trouble» – «тривога [тривкий неспокій]; турбота, неприємність; біда, лихо, морока; тривожити [тривало непокоїти], турбувати, мучити»; лат. «turbāre» – «хвилювати, розладнувати, тривожити, турбувати», що пов'язане з «turba» – «тривале сум'яття, безладдя»; лат. «term» – термін, що походить, можливо, від прасл. *treuěm-; англ. «sorrow», кит. «suān», «tòng» – «сум, смуток, журба»; англ. «sorrowfulness», кит. «yōu» – скорбота; англ. «woггу», евенк. «хивин» / *тривин, «хивйінмукāнде-мй», кит. «yōu», «yōuxin» – «тривога, тривожити»);

«uaŋ» < uāŋ < uāŋ < *wan[ak] [Pokorny, 1067] (uaŋ / wang [Chang]) – «ван / бан / пан, господар, верховний керманіч, володар; панувати» (від прасл. *wang – «пан, верховний керманіч» та *wanguěmti > *panuēti > *panuvati – панувати; маньчж., кор. «Wáng», кит. «Wáng / Huáng» [Ван / Хуан] – «монарх, господар, верховний керманіч»);

«rau» < reau < roug / *bok [Pokorny, 100] < *roug (pao / bao [Chang] // pan) – «пакування, упаковка, пакунок, пакет, пакувати» (від прасл.-маньчж. *roug – «мішок, пакунок» та *rouguěmti / *rouguěmbi > *raguēti > *pakuvati – пакувати; англ. «pack» – «пак, упаковка, швора, безліч, зграя, спорядження», «sack» – «сак, лантух, мішок, бурдюк, фаса, мантія, міх», «sac» – «сак, сумка, кіста»; англ. «bag», кит. «pán» – сумка; евенк. «хутакан», кит. «bāo» – «мішок, сумка»; італ. «baule» – «баул [bájул], валіза, скринька для білизни»; «баула» – «шкіряна сумка»);

«phau» < beau < boug / *bhōg // pok^w [Pokorny, 113 // 798] (phao / pao [Chang] // bāo / pēng) – «пекти; запікати; варити; випалювати; сушити» // «смажити; готувати; куховарити» (від прасл. *bhōg > *pekть – піч та *bhōgomti > *pekōti > *pekuti > *pekti⁸⁸² – «пекти; парити; варити; готувати»; англ. «bake» – «випалити, випікати, пекти, сушити, тверднути»; англ. «boil», кит. «bāo» – варити; англ. «cook», кит. «pēng» – «готувати [їжу]»);

«kho-» < kǎ- < ka- / *kǎkha [Pokorny, 523] < *sokha (khy- / ke [Chang]) – «соха; сук; гілка; кілок» (від прасл. *soxa [sokha] – «соха; дерево з розвилкою»; срб.-хрв. «ха» – «жердина з розсохою»; слвн. «sôha» – «статуя; кілок»; англ. «soha», кит. «sū hā» – соха);

«keu» < kjo < kio(g) / *keug [Pokorny, 589] < *zhěug- < *zheog- < *tseonz- (tęy- / ju [Chang] // zhì / zuò) – «присідати, сидіти» (від прасл. *tseonzemti > *zheoęęti > *zhěugjati > *čičati – «чучверіти; присідати»; блг. «клякам», пол. «kucacь», бсн. «čičati», срб.-хрв. «чучати», слвц. «čipietь», англ. «crouch, squat», кит. «jù, zhì» – «чучверіти; присідати»);

⁸⁸¹ Отже, це є різносенсні терміни, що пов'язані поміж собою лише першоосновою «тривало».

⁸⁸² Це теж може свідчити про проникнення праслов'ян з Гіндустану на терени Північного Китаю декількома хвилями.

«kau» < kau < ko- / *kōk [Pokorny, 589] < *khoch- (kao / gou [Chang] // gāo) – «високий, вищий, верх, верхівка, пагорб; чуб, хохолок; кінець снопа, пук» (від прасл. *khochoŭ – «верхівка; пагорб, хохол»; в.-луж. «khochoŭ», н.-луж. «chochoŭ» – «верхівка, пагорб; чуб»; полаб. «chüchol», лтс. «сґкуліс» – «чуб, хохол, коса, махор»; англ. «high», нім. «hoch», нан. «гогда», евенк. «гугда», кит. «gāo» – високий; англ. «масго», кит. «hóng» – макро);

«хеу» < khjo < hio(g) / *keuk [Pokorny, 589] < *kěu[r]g (çy- / xu [Chang] // zhǒng) – «гірка; схил; пагорб, холм; височина; куча; курган» (від прасл. *kěurg > *kark – «карк, коркоші, потилиця, плечі», від якого походить і дієслово *kargavimti > *korgavęti > *korgaviti – «коржавити, жорсткішати, твердіти», чи від *[š]kěu[r]k > *ko[r]ka – «шкоринка, шкірка, трверда оболонка; омертвілий зовнішній шар у деяких рослин»; італ. «carcassa» – «скелет, каркас; жорстка основа»; англ. «tumulus», перс. «gūrkhāne», пол. «kurhan», кит. «zhǒng» – «курган, могила»; англ. «slope», япон. «saka», кит. «xiélǜ» – схил; англ. «hill», вірм. «sar», кор. «san», кит. «shān» – гора);

«кәу» < kәu < koug < *kōg [Pokorny, 537] < *sog (kou / gou [Chang] // zhǎo / zhàng- / shù) – «кіготь; гак, гачок; клюка, крюк» // «сук; гілка; дерево; соха, плуг, орати» (від прасл. *song > *kogъть > *kogъть – «кіготь, пазур» чи навіть від прасл. *song > *sog > *sokъ – «сук, гілка»; англ. «claw», бсн. «kandža», монг. «khums», япон. «tsume», евенк. «осикта» / *хосикта, кит. «zhǎo» – кіготь; маньчж. «hitahūn», нан. «хосакта» – ніготь; пра-і.е. *keg-, *kek- – гачок; д.-англ. «hacod», в.-луж. «kocht» – «остюк, вусик [на колосі]»; н.-луж. «kochś», англ. «hook», евенк. «гоко», нан. «гохо», кит. «gōu» – гак; д.-япон. «kagi», суч.-япон. «hokku» – «гак, ключ»; япон. «kakkoī» – крутий, індонез. «kokot» – «вигнутий, гак»; лит. «at-šankē» – «гак, виступ на дереві, палка»; англ. «clasp», кит. «kòu», «kòuzi» – «пряжка, застібка, запинка, затискач»; англ. «obstacle», кит. «zhàng'ài» – «перешкода, перепона, завада, заковика»; снскр. «śaṅkūḥ» – «гострий кілок, дерев'яний гвіздок, кіл» [Фасмер]; япон. «shi» – «кінцівка, гілка, сук»; евенк. «сэктэ» [у хвойного дерева], нан. «сукту», кит. «shùzhi», тагал. «sanga»⁸⁸³ – гілка; кит. «shù» – дерево; япон. «suk-» – «орати, чесати», «suki» – «лопата, плуг»; індонез. «sungkal» – лемех; япон. «saku» / *suku – «розчачнути, розсікти, розколоти», як і «соха», від «сук, кіл, дерево з розвилкою» [Фасмер]);

«liu» < lju < liu / li^hu < *lik^w [Pokorny, 659] < *lish^w (liou / liu [Chang] // líng / -liàng) – «лишити, залишити; позбавити; втрачати; уникати» (від прасл. *lish^węmti > *lišęti > *lišiti – «лишити, залишити»; прасл. *lishom > *lišo > *lišu – «позбавлю; залишу, мину»; англ. «remain», лит. «išlikti» – залишатися; англ. «reserve», лит. «liēka», кит. «bǎoliú», «tíngliú» – «залишати, резервувати, бронювати»; англ. «excess», кит. «guòliàng» – «лихва, надлишок»; англ. «zero», кит. «líng» – нуль);

«xau / хо-» < hâk < hâuk < *grænug [Pokorny, 383] < *dz[e]raung (xau / he [Chang] // guàn) – «журавель, стерх» (від прасл. *dzeraung > *zeravjъ – журавель; англ. «crane», д.-в.-нім. «kranuh», люксем. «Kranen», ест. «kraana», італ. «gru», лит. «gėrvė», д.-прус. «gerwe», лат. «grūs», грец. «γέρανος», япон. «tsuru», лтс. «dzērve, celtnis», угор. «daru», слвн. «žerjav» – кор. «keulein», евенк. «карав», кит. «guàn», «hè» – журавель);

«ea» < ?ea < ho- < *grā [Pokorny, 384] < *grak (ja / ya [Chang]) – «грак, галиця, гава, крак, крумкач, ворон, ворона» (від прасл. *grakъ – грак; англ. «crow», монг. «хэрээ», евенк. «кэрээ», «сөр», япон. «karasu», кит. «yā» – «крак, ворон, ворона»);

«ku-» < kou < kog < *kog [Pokorny, 517] < *zieg / *saig (ku- / gu [Chang]) – «грак, галка, ворон, ворона» (від прасл. *saig / *zieg > *kog > *koza – коза; англ. «goat», грец. «αἴγα», япон. «yagi», нім. «ziege», кит. «sè gui», «shānyáng»);

«хеaj» < heaj < hōg / *kark [Pokorny, 531] < *karg (çje / xie [Chang] // ráng) – «краб, карк, коржавий, жорсткий» (від прасл. *karg > *karkъ – «карк; коржавий, жорсткий» > *kogaъь – «короб, корабель, краб; коржавий, жорсткий»; блг. «корав» – «коржавий,

⁸⁸³ Саме наявність великої кількості сатемних лексем на далекій периферії сучасного ареалу мешкання індоевропейців переконливо свідчить не лише про гіндустанську прабатьківщину індоевропейців, а і про сатемність праїндоевропейської мови.

жорсткий, твердий, тяжкий»; англ. «stab», япон. «kani», кит. «páng» < *kang < *karg, «xiè» – краб; від «páng» > «panzer» – «панцир, жорсткий»);

«wun» < muon < muon / *mun [Pokorny, 752] < *mu[r]ong (wun / wen [Chang] // mǎ, mǎyǐ, měng) – «мурандій, муравель, мура́х, мураха, комар» (від прасл. *murgong > *mur[o]ug > *morv-j— «мурандій, муравка, муравель, мура́х, мураха»; англ. «ant», полаб. «morvĕ», пол. «mrówka», чes. «mravenec», евенк. «ирикта» / *[м]ирикта, япон. «mushi», кит. «mǎ», «mǎyǐ» – «мураха, комаха»; англ. «gnat», япон. «ка», кор. «mogi», кит. «wén», «wénzi» – комар; англ. «midge», кит. «měng» – мошка);

«pa-» < pea < pog < *pork [Pokorny, 841] < *pors- (pa- / ba [Chang] // xī / zhū) – порося (від прасл. *porse – порося; англ. «pig» / *pi[r]g, япон. «buta» / *pu[r]ta, кит. «xī, zhū»);

«thun» < don < duən < *suwin [Pokorny, 1038] < *duwing (thun / tun [Chang] // shi / xī / zhū) – свиня (від прасл. *duwing > *suinъ > *svinъja – свиня; англ. «swine», в.-луж. «swiŋjo», н.-луж. «swiŋa», полаб. «svaiŋa», італ. «suino», евенк. «сунюрин» / *су[и]нюрин, азерб. «donuz», кор. «dwaеji», кит. «shi» / *svi, «xī», «zhū» – свиня);

«fī-» < cjiə < səg < *suk [Pokorny, 1038] < *[t]su[š]k (ši- / shi [Chang] // xī / zhū) – «свиня, чушка» (від прасл. *tsuška – «чушка, свиня»; англ. «pig», кит. «shi», «xī», «zhū» – чушка);

«lu-» < luk < louk / *roik [Pokorny, 859] < *oulk < *[t]oulk (lu- / lu [Chang]) – «олень, лось» (від прасл. *oulk' < *[t]oulk' – «олень, лось» > *louk' > *los' – лось; англ. «goe»⁸⁸⁴, нім. «Reh», лит. «elnias», мкд. «елен», евенк., нан. «орон», мал., індонез. «gusa», кит. «lù» – олень; англ. «elk», нім. «Elch», лтс. «alnīs», італ., ісп. «alce», пол. «łoś», евенк. «лукучѳн» [навесні], мал., індонез. «gusa besar», кит. «tuólù» – лось);

«fī-» < seət < sit / *sknid [Pokorny, 608] < *snĕd (ši- / shi [Chang] // suān, zhà, kĕn) – «гнида; гнітити, гнобити, томити, виснажувати, обтяжувати, мучити, засмучувати» (від прасл. *snĕda⁸⁸⁵ > *hnida – гнида, що утворилося, як і слово «снідати», від прасл. *snĕdaĕmti > *snĕdaĕti > *snĕdati – «з'їдати; пригнічувати, гнітити, гнобити, томити, виснажувати, обтяжувати, мучити, опановувати, поглинати, обурювати»; англ. «nits», д.-англ. «hnitu», слов. «hnida», словн. «gnida», бсн. «gnjida», алб. «thĕní» / *tsanid-, ест. «ting» / *tsing, тур. «sirke», с.-ірл. «sned» – гнида; прасл. *snĕť – «сніт, колода», чes. «snĕť» – сук; гот. «sneiþan» – різати; англ. «gnaw», евенк. «кэниде-мй», кит. «кĕн», маньчж. «saimbi» – «гризти, згризати, роз'їдати, турбувати»; англ. «oppress», япон. «shĭtageru», кит. «zhà» – «пригнічувати, гнітити, гнобити, засмучувати»; англ. «pressure», япон. «shimetsu», кит. «zé, zhèn» – «гніт, тиск, натиск, утруднення»; англ. «weary», кит. «suān» – «стомлювати, назолити, набридати, варудити, зморювати»).

Давньокитайські слова:

«ді» / *di[vdg] – 1) «верховний вождь»; 2) «правитель-першопращур», «пращури, прадавні правителі», 3) «молодший брат» [Уленбрук]; евенк. «дĕ» – 1) кровний родич; 2) чоловік, 3) товариш, друг; нан. «эди» – чоловік, «диа» – товариш (від прасл. *divdg – дід *divd' – дідик; асоц. з похідними: «дівер, діва, дівчина, дідусь, дядько, діти» та зі ст.-укр. «дивий» – «дикий, вільний, несвійський», з снскр. «див / дев», гінді «dev», лат. «deus» – бог [можливо, спочатку першопращур], лат. «divus» – божественний, а також з кит. «da / da de», нан. «даи», кор. «dae», груз. «didi», лит. «didelis / didis» – великий, монг. «дээд» – «верхній, верховний»);

«пу» / *bu[ng] – родовід (від прасл. *bu[m]ti – бути; асоц. з прасл. *bata / *batja – батько, снскр. «pugaṇa» – «прадавня булина / билина»);

«чи» – «червоні, східні / південні?»; «чиді» / «чи-ді» – «червоні пращури» (від прасл. *čĕg[m]ti – червоніти чи *čĕgvъ > *čĕgvъ – черв; «чирва» – «масть у гральних картах, позначувана червоним сердечком»);

⁸⁸⁴ Отже, англійська лексема «goe» – олень фактично походить від праслов'янської лексеми *los' – лось.

⁸⁸⁵ І це теж підтверджує, що слов'янська мова як через збільшення тиску повітря в низинах, так і під впливом говірок тубільців Європи насправді зазнала кентумізації, а зовсім не сатемізації, як це помилково зараз вважається.

«бай» / «бей» – «білий, західний / північний»; «байді / бейді» / «бей-ді» – «білі пращури»; кит. «bái, bái de, báisè» – білий (від прасл. *běang > *bělъ – білий; італ. «bianco», турец. «beyaz», срб. «бео», блг. «бял», нім. «weiß» – білий; срб. «Београд» – «біле місто», англ. «Beowulf», блг. «Бял вълк», срб. «Бео вук» – «Білий вовк»);

«чан» / *доун – високі; «чанді» / «чан-ді» – «високі пращури» (від прасл. *dOUNg – «довгий, високий»);

«жун» [jun] – «високий, красивий, чарівний» (від прасл. *dOUNg – «дух, джин, велетень»; кор. «gin» – високий; кор. «geoin», балтійське надморське «хун» – велетень; нім. «Hüne» – «гігант, богатир»; лакс. «гун / хун / кхун» – «високий, велетень»; франц. «géant», англ. «giant», швед. «jätte», курд. «hût», кит. «Jùdà», гудж. «Jāyaṅṅa», бенг. «daiya» – гігант; баск. «handi» – великий; англ. «Genie», срб. «џин» – «Джинн, Дух»; монг. «Хүн» [Khün], хант. «хант» – людина);

«ян» / *[c]ян [sün] – «сонце, сонячні промені, сяйво, сонячна сторона» [Сима Цянь] (від прасл. *s[i]ung < праіндосл. *tsung' < *d[i]unde – сонце; маньчж. «šun», нан. «сиун», діал.-евенк. «сигун», себ., ісл. «sun» [*siun], ломбард. «suu», д.-в.-нім. «sunno», хрв. «sunce» – сонце);

«чень» [chén] / *чінг [ching] – «адміністратори, сановники, чиновники» (від прасл. *ching [чінг] – чин; д.-київ. «чинь» – «порядок, правило, ступінь, посада, збори»; «почин» – «починання, ініціатива»; «вчинок» – «окрема дія особи»; «чинити» – «робити, виробляти, влаштовувати», «зачинити» – «закрити [двері]»);

«цїн» [zhèn] – «сановник, вельможа, міністр...», – БКРС. Т. II. С. 766; сучас. кит. «zhì» / *chìng – «ранг, звання, чин, сан, класифікувати» (від прасл. *ching [чінг] – чин);

«чжоу» [сучас. кит. «yu / guó / go»], д.-грец. «γῆ» / «γῶα» – «територія, край, регіон» (від прасл.-і.е. *go / *ho⁸⁸⁶ – поняття, що означає не лише територію, а і все сутнє для будь-кого; франц. «joue», англ. «jaw, jowl», лат. «gena», італ. «guancia, gota», турец. «yanak» – «щока / бічна поверхня»; слвн. «határ» – «готар, межа; країна»; срб.-хрв. «xātār» – «земельні володіння села»; «хутір» – «поселення за межею села»; англ. «house» – хата);

«хòу» [піньїнь: hòu] / *hou[dar] – «господар [hospodar], судар [soudar], хазяїн, володар» (від п.-прасл. *houtъ < *zhutъ⁸⁸⁷ < *soud' < *d'üm' – «хата, садиба, дім»; кит. «zhùtún / zhùzā», тадж. «хона» / *хом, англ. «home [houm] / house», нім. «Haus», нідерл. «huis», дан., норв., швед. «hus» – «житло, хата, дім, приміщення, квартира»; «худоба» – «свійська / домашня тварина»; слвн. «sát» [seʧt] – «соти, стільник»);

«ху» [піньїнь: hú] / *hu[rba] – «племена, варвари» (від п.-прасл. *hurt / *hurba < *sürba / *surma < *turma / *tolpa / *toura – «гурт, юрба, юрма, натовп; група, компанія; стадо»; гінді «gōtrā», панджабі «gōfī» – плем'я; гінді «jāti» – «нарид, етнос, раса»; сорані «hoz» – «плем'я, нарид»; лит. «guotas» / guo[r]tas, пол. «hurm, hurma», англ. «swarm», кит. «tuántǐ», алб. «turma», вал. «tyrfa», мкд. «толпата», блг. «тълпа» – «гурт; група, компанія; натовп; стадо»; пол. «hurm» – «отара; громада; велика кількість; натовп»; якут. «sùrbā» – стадо; «даури, таври, савіри, гутїї / *гу[r]тії, гуди, готи, гузи» – «горці / горяни»);

«Ван» / «Хуан» [Wáng / Huáng] – «господар, верховний керманіч, монарх, пан» (від пра-і.е. *[v]an[o] – угору і, отже, як і ст.-сл. «венти» – великий, має суто індоєвропейське походження: від прасл. *wang, мікен. «wa-na-ka», фриг. «wanak / wanaktei», грец. «[F]άναξ» / [F]ανακτος – «керманіч, цар, володар»; хрв. «ban» – «пан, господар»);

⁸⁸⁶ Пол. «gość», в.-луж. «hóść» – гість, тобто той, хто має право отримати все суттєве для нього; ізгой – це той, хто втратив щось суттєве для його звичайного існування (права на володіння чимось або інші права чи чийсь опіку або навіть волю); загоїти – відновити щось суттєве, що було пошкоджене чи втрачене; прогати – втратити щось суттєве; гойдатися – періодично втрачати рівновагу чи щось інше суттєве; накоїти – позбавити себе чи когось іншого чогось суттєвого.

⁸⁸⁷ Закон відкритих складів відновив свою дію лише в пізньопраслов'янській мові. І це відбулося лише після розгрому пращурами хуся держави Шань-Інь. Тобто це, вочевидь, відбулося після того, як пращури слов'ян сармати разом з пращурами маньчжурів сушеннями змушені були мігрувати до узбережжя морів Тихого океану, де саме під впливом говірок аустронезійців цей закон і відновив поступово свою дію.

«шанобливе звернення до чоловіка в Україні, Чехії, Словаччині, Польщі та у лужичан; «панувати» – «мати переважне порівняно з чимсь поширення; безмежно поширюватися»);

«сі» [si] – «старша сестра» [С. Цянь] (від прасл. *sěstra < *dě[r]stra – сестра; ірл. «deirfiúr», кит. «jīe, zī», лат. «soror», япон. «shisutā» / *shisut[r]ā, англ. «sister», пол. «siostra» – сестра);

«бó» – «старший брат батька», «сташий з братів», «гегемон серед князів» [Сима Цянь], маньчж. «бейле», чжурчж. «боциле» – князь (від прасл. *boili, ст.-сл. «болѣи» – «більший, великий»; блг. «боіл» – «найбільший чин сановника», боляри / бояри – «найвища верства феодального суспільства в X – XVII століттях у Болгарії, Давньоруській державі, Галицько-Волинській державі, Великому князівстві Литовському, Сербії, Хорватії, Словенії та в інших державах»);

«бāн» – «суспільство, соціальний колектив, панство» (від прасл. *banuva[m]ti – панувати; англ. «to ban» – забороняти законом, наказом чи іншим формальним способом);

«бāнгó» [bango] – «володіння, місто-держава» (від прасл. *ban – володар і *go < *do[měng] – «домініон, держава»);

«дунху» / *дунсу- < *дун[г]ту- – «східні / темні тубільці» (від прасл. *dung – темний та *hu < *tu[t] – тут; ст.-англ. «dun», нім. «dunkel», лтс. «tumšs» – темний);

«ліньху» / *ліньсу- < *лі[с]ньту- – «лісні тубільці» (від прасл. *lěšъ – «простір, порослий деревами, особливо листяними; дерева, особливо листяні; дерево як будівельний матеріал» та *hu < *tu[t] – тут);

«мань» – «некитайські племена на півдні Китаю» (від прасл. *monžъ < *mont – «муж; горянин»);

«мінь» / *мань – нарід (від прасл. *monžъ < *mont – «муж; горянин»; можливо, в давнину – індоевропейські племена чи індоевропейська шляхта в Північному Китаї та в Сибіру; англ. «mountaineer», ісп. «montañés», італ. «montanaro» – горянин; ностр. *mun-a'у – груди; д.-кор. *міна – «жінка; самка» [Блажек]; *монт / *монд > *монг > ман – самоназва пращурів слов'ян і шляхетних європеїдних племен чи родів монголів, маньчжурів [mǎnzhōu] / *манж[ур], самодійців, мансі та башкирів [самод. *mong, мансі «mans, moans», башк. «мэндэ» – людина]; прасл. *monžъ [< *mon-gio-], ст.-сл. «мжжь» [манж], блг. «мъжът», нім. «Mensch» / *Манж / «Mann», снскр. «mānuṣ», грец. *[μ]ανδρός – «людина, муж, мужик»);

«маньчжури» / *маньджури < *манькур[д]и – «верховні [горні] чжурчжені [змії, вовки]» (від прасл. *monžъ / *mong – «муж; горянин» та д.-кор. [когурьо] «куре» / *курде – змія; азерб. «qurd», карач.-балк. «к'урт», татар. «корт», туркм. «gurt», д.-прус. «girmis» – «хробак, змія»; прасл. *serba < *derba – «вільна; змія»; курм. «gûg» < *kûg, тадж. «гург» – вовк; перс., укр. «джура» – «товариш, зброєносець, новоприйнятий молодий козак [зміїчик, вовчик]);

«мандарин» – «високий / верховний китайський державний чин» (від п.-прасл. *mand < *barg < *taur – «гора, верх»; повернулося до слов'ян через нім. «Mandarin» або ж інші мови з порт. «mandarim» – теж саме [зближено з «mandar» – наказувати] від снскр. «mantrī» [mantrīn-] – радник, міністр; [«mántras» – «порада, сентенція», – Фасмер]);

«Ман» – «жахливий змії, дракон» (від прасл. *monžъ < *mont – «муж; горянин»);

«сін» / *з'[p]інг [*xīng] – зірка (від прасл. *z'rě[m]ti > *zъrěti – «зирити, дивитися»; лит. «žėgúoti» – «блищати, сяяти»; подібно до «зіниця» / *з[p]іниця – «зрівка, зорок»);

«шан / шань» [shān] – гора (від прасл. *sar < *taur – «голова, вершина»; кор. «san», вірм. «sar» – «гора, вершина»; снскр. «sh'iras», тадж. «сар», курм. «ser», гінді «sir», панджабі, непал. «sira», кор. «seondu» – «голова, вершина»; гудж. «śirōbindu», телугу «śīrṣamu», евенк. «сувэрэ», «хорон» / *d'орон – вершина; чув. «сарт» – «гора, пагорб»; япон. «soga» – небо; монг. «сар» – місяць [небесний, високий, горний, верхній]; шанці / шани = сари / сери, шунганці, сяньбі = серби / сорби, шерпи, сорти / сарти, сортол / сартаул, шорці, саргати, сарагури, хорвати = сарбати / сармати / серменди = германці, серадзяни, сірмати, сіраки – «горяни, високі, верховні»);

«шан» [šang] – «вищий, верховний; старший, головний», сучас. кит. «zūnyán» – гідність, «zūnjìng, zūnzhòng» – шана, «zūnzhòng de» – шановний; кит. «song», япон. «sonkei», евенк. «онгон» / *ш]о҅он, кор. «jongyeong» – «повага, шана» (від прасл. *sarg [< *taurg] > *golva – «голова, вершина» чи від прасл. *šang / *š[ɫ]ang < *t[a]lang – «почуття поваги; пошана; шляхетність, таланність, талановитість»; пол. «szana», лит., лтс. «šana» – шана; пол. «szanowany» – шанований; тадж. «шаън» – «сан, шана, честь, гідність»; «талан» – «щаслива доля, життєвий шлях, щастя; талант, вдача; успіх, удача»;

*тян / *тан / *дон / *дун [*tiang / *tang / *dōng / *dung] – «небесний, східний» (від прасл. *dōng > *dъždъ – «небесні води; дощ»; Тянь-Шань [Tian-Shan] – «небесні / божественні гори»; *Шантану = «Шаньдун» [піньюнь: Shāndōng] – «Схід гір», тоді як снскр. «Шантану» – благодатна [земля, країна]; праїндосл. *tandra > снскр. «chandra», фінік. «танет», ісл. «tungl» – місяць; снскр. «tan» – «розповсюджуватися, розширюватися, рости вшир, охоплювати»; укр. «танути» – «зменшуватися у розмірах [до серповидності]);

«тянь» [tiānkōng], д.-монг. *tangri > монг. «tengeri» [тэнгэр], евенк. «tineri», сол. «tener», кор. «haneul» / *taneul, фін. «taivas» / *ta[n]igas, ест. «taevas» – небо; дунху [піньюнь: Dōnghú] – «східні, небесні варвари»; тунгузи, тангути, дунгани – небесні [горні] племена (від прасл.-і.е. основи *tang < *dang < *dound- – небо; лит. «dangus» – небо, прасл. *dang[dg] < *dound- – «дощ, небесні води»; *Дангъ-бог > Даж[д]бог, пол. «Dadžbóg» – «Бог неба»; рр. Танаїс = Дон, Дніпро, Дністр, Дунай – «небесні води [горні ріки]);

«де» [dě] – «карма; дійсність як відплата за діяння та слова» (як і «дійсність» та «дієслово» від прасл. *děystvo [ст.-сл. «дѣйство»] – «дія, дійство»);

«сюе»⁸⁸⁸ [Уленбрук], бірм. «sway», монг. «цус» [tsus], маньчж. «senggi», лат. «sanguis», італ., галіс., порт. «sangue», ісп. «sangre», катал., франц. «sang», рум. «sânge» – кров (від сатемного прасл.-і.е. *sang < *dong / *tang – кров, якому відповідають аустронезійські «тамтемні» («дантемні») себ., тагал. «dugo» < *dōg < *dong, япон. «dōkei» / *dō[n]kei, малай., індонез. «darah» / *da[n]rah, суах. «damu» – кров та туранські кентумні каз. «қан», татар. «кан», турец. «kan», азерб. «qan», узб. «qon», тадж. «хун», курм. «xwîn», гінді «kḥoon» – кров; отже, прасл. *dong / *tang – «рідина, кров»; монг. «шингэн» / *тинг- – рідина; англ. «thin» / *thing – «рідкий, тонкий»; лат. «tenues», вал. «tenau», ірл. «tanaí», бсн. «tanak», срб. «танак», норв. «tynn», дан. «tynd» / *tyng, швед. «tunn», нім. «dünn», нідерл. «dun» / *dong – тонкий);

«н'юй» / *ю]н'юй [yung], япон. «yangu» – «юний, юнак, юнга» (від прасл. *yung > *junъ – юний; д.-київ. «унъ», нім. «jung», англ. «young» – «юний, молодий»; лит. «jáunas» – молодий);

«к'юен» [k'üeng] – «сувій, згорток» (від п.-прасл. *kuv'ëng [< *suv'ëng] > *къniga – «звитий, сувій, книга»; др.-тюрк. *küinig, уйг. «kuin» – сувій; пра-і.е. *[s]ui-, *[s]uei- – «крутити, гнути»; прасл. *v'ě[m]ti > *viti – вити, *v'ëng – в'юнкій);

«mi, mat» < *miet < [пратох. *myat > тох. В «mit'») – мед [Гамкрелідзе, Іванов] (від прасл. *me[l]dъ; кит. «mi», алб. «mjaltë», лат. «mel», лит. «medus» / *me[l]dus, бенг. «madhu», марат., гудж., «madha», яван. «madu», вірм. «meghr», срб. «душо», себ. «dugos» – мед; евенк. «мэриктыкун» / *мэл[д]иктыкун – осиний мед);

Сучасні китайські слова:

«Ménggǔ rén» [Монголи], «Mǎnzhōu rén» [Маньчжури] – «мужики, люди, горяни» (від прасл. *monъ / *mong – «муж; горянин»; мансі «mans, moans», самод. *mong, башк. «мэндэ» – людина; кит. «man» – «варвар, знущання», měng – «лютий, жорстокий, енергійний, різкий»);

«dangshi» / *tangdi – тоді (від прасл. *tongdy > *тъgdy; д.-київ. «тогда» / *то[н]гді, ст.-сл., рос. «тогда», блр. «тагды» – тоді, – Фасмер);

⁸⁸⁸ Те, що це сатемне слово, як і слово «жалість», збереглося у протилежних і дуже взаємно віддалених регіонах Європи, переконливо вказує не тільки на можливість виникнення його лише в дуже архаїчні часи у високогірних регіонах Центральної чи Південної Азії, а навіть і на сатемність праїндоевропейської мови.

«dīkàng lì» / *dug-, хмонг «zog» / *dog – «сила опору»; кит. «duō» / *du[zh]ō – багато; д.-япон. «tōkō» – вічно (від прасл. *dōgъ > *dugъ – «сила, міць», *dugъ – дужий; пол. «dużo», лтс. «daudz», лит., жемайт. «daug» – «багато, дуже [багато]»; срб. «дуго» – «надовго, на довгий строк»; блр. «доўга» – довго);

«tuózi» – «куча, груда, брила» (від прасл. *tōča – туча; д.-київ. «туча» – «множина, безліч, хмара»);

«dūbàn» / *dolvàn, «tóu bù», «tóu» / tóu[r], «shōu», каз. «тау» / *тау[p], монг. «толгой» / *то[u]p-, евенк. «дыл» [знах. «дылва»⁸⁸⁹], яван. «sirah» – голова; маньчж. «dergi» / *ta[u]rgi – верхній; монг. «дарга» – головний (від прасл. *daur > *taur > *sar > *goga – «голова, вершина, гора»; авест. «staēra-», «taēra-» – «вершина гори»; д.-грец. *ταυρωματα / ταύροι – горяни; грец. «τύμβος», лат. «tumulus», мкд. «тумба» – «пагорб, гірка»; татри, товтри / *тумбри – «пагорби, гірки»; груд / *труд – височина, тім'я / *тум[б] – «вершина; кряж / *драд; гряда / *грда; хребет / *требет»);

«tóugǔ» / *dórbǔ, кор. «dugae» / dolgae < *dórbae – череп; евенк. «дэллэ» / *дэрбэ – «череп, лоб»; нан. «дэрэл», евенк. «дэрэ», чув. «чёрей» / *дёрэй – «поверхня голови, що вільна від волосся; обличчя» (від прасл. *derb > *čerp – «кістяк голови, звільнений від мозку; щось обдерте; череп»; блр. «чэрап» / *дэраб, сомал. «dharbaaxo», бенг. «karōṭi» / *darōbi – череп);

«shí» – «камінь, скеля»; «shítou», кор. «seuton», япон. «ishi» – камінь (від прасл. *stoja[m]ti > *stojati – стояти; англ. «stone», швед. «sten», нім. «stein» – камінь; дан. «sten» – «камінь, скеля»; бсн. «stijena», срб. «стијена» – «скеля, стіна», нім. «Stand» – «стан, стійка, стенд»);

«de» – місце (від прасл. *dě[m]ti > *děti – «класти, діти [кудись]»; срб.-хрв. «дјети» – «сховати, подіти»);

«mùxié» – могила (від прасл. *mogyla – купа, вочевидь, пов'язане з *mog'[m]ti > *mogti – могти, первісно «тягти» [отже, «стягнене в купу»]; блг. «могіла» – «насип, пагорб»);

«zī» / *tī[m]-, д.-япон. «damī» / *tamī, япон. «yami» / *[t]yami, кор. «amheug» / *[t]amh-, бірм. «aamhaawin» / *[t]aamh-, бенг. «timira» – темрява (від прасл. *tma – «п'ятьма, морок»; бсн., срб. «тама», лат. «tenebris», «umbra» / *[t]umbra, ісп. «sombra» / *tombra – темрява; срб.-хрв. «тама» – «морок, туман», «тамна» – темний; снскр. «tāmas», лит. «tamsà» – морок; снскр. «tamráh» – «який затемнює», д.-в.-нім. «dēmag» – морок; асоц. з авест. «dunman» – туман, з «димка»; з гудж. «daphana», гінді «dafana» – «поховання, захоронення»; з блр. «дамоўка» – домовина, гінді «tābūta» – «труна, домовина»);

«tiān» / *diāng – день, «dàn» / *dàng – «світанок; день» (від прасл. *diāng [< *dağ] > *dънь – день; праіндосл. «dagh» / *dağh, снскр. «dīnam», лит. «dienà», лтс. «diena», ст.-сл. «дньнъ», срб.-хрв. «дън», слвн., полаб. «dan», гот. «dags» / *dags, нім. «Tag» / *Tag – день);

«sūn», «yáng» / *[s]yáng < *dyund[e], «tài yáng» / *dài[s]yáng, себ. «sun», кор. «taeyang» / *tae[s]yang, маньчж. «šun», нан. «сиун» / *диун, діал.-евенк. «сигун», евенк. «дылачā» / *дыла[н]дā – сонце (від прасл. *sungъ // *sonde < *d[i]unde – «сонце; сонячний, сяючий»; алб. «dielli» / *dieiī⁸⁹⁰, лат. «solis» / *douis, лит. saulė / *daūė, англ. «sun», фриз. «sinne», слвц. «sinko», хрв., бсн. «sunce», слвн. «sonce», срб. «сун, сунце», мкд. «сонцето», блр. «сонца»⁸⁹¹ – сонце);

⁸⁸⁹ Саме завдяки китайській, корейській, японській та тунгузько-маньчжурським мовам ми і можемо реконструвати праслов'янську мову.

⁸⁹⁰ В албанській мові збереглося багато «тамтемних» («дантемних») індоєвропейських архаїзмів. І тому не виключено, що пращури албанців прийшли із Гіндустану до Європи раніше всіх інших індоєвропейців.

⁸⁹¹ У процесі перетворення дифтонгів у мовах нащадків готів (українців, південно-західних білорусів, хорутан, словенців, хорватів, сербів, босняків, черногорян, македонян і словаків), як і у мовах оніменених нащадків північно-західних слов'ян (англів, нідерландців, фризів, австрійців і німців) голосний «у» не перетворився в слові «сонце» в приголосний «л» на відміну від слов'янських мов, що сформувалися на балтських та ілліро-тракійських субстратах.

«tīng», хмонг «tin», індонез., малай. «timah» / *tinag, д.-япон. «(t)su(d)zu» / *tsung- (suzu), кор. «cholong» / *dolong, «juseog» – олово; кит. «tāiyáng» / *dài[s]yáng, евенк. «дылачā» / *дыланг, алб. «dielli» – сонце; індонез., яван. «seng» – цинк; монг. «цагаан» [tsagaan] / *ца[н]гаан – білий (від праіндосл. *tsung' [< *d[i]unde > *diēlang'] > *sungъ – «сонце; сонячний, сяючий»; ірл. «stáin» / *tsáin, рум. «staniu», вал. «tun», англ., дан. «tin», тадж. «тин», турец. «teneke» / *tenge – олово);

«fēnshāo» / *pé[l]mshāo, нан. «гилэкпин» / *пилэмпин, кор. «bulkkoch», тадж. «аланга» / *п[а]ламга, хмонг «nplaim» – полум'я; япон. «honō» / *ho[r]nō < *po-rō-mō, кор. «bul, bulbich» – вогонь; евенк. «илкэде-мй» / *п[ил]кэде-мй – «палити, пекти [про сонце]», «ириде-мй» / *п[и]риде-мй, «булатча-мй», діал.-евенк. «далгадя-мй» – пекти; тагал. «hurno» / *purno, індонез. «rapen, perapian» – піч (від прасл. *polmen- < *bulmen – «полум'я, вогонь», пов'язаного з *del[g]ěmti > *bulě[m]ti > *polěti – «жегти, палати, горіти»; лат. «flamma», д.-грец. «πῦρ» – «вогонь, полум'я»; лат. «fornus» / *pornus < *polmus – «піч, пекти»);

«diān» / *djān[g], «tàng», д.-япон. «jak-» / *[d]ja[n]g- (yak-, yakedo, yakeru) – «жегті, спалювати; горіти»; япон. «taku» / *d[j]ag- – «горіти, варити, розпалювати, кипіти, розводити багаття» (від прасл. *djǎg[m]ti > *žegti; *djego > *žego – «палити, спалювати; палю, спалюю»; снскр. «dāhati» – «палить, спалює», «jāñj» – «світити, горіти»; авест. «dažaiti» – «спалює; згоряє / згорає», алб. «djeg», лит. «deginti» – «палити, спалювати»; лит. «dėgti», лтс. «degt» – «горіти; палити, випалювати»);

«tiānqì» / *tiā[r]mqì, евенк. «тырганй» / *тыр[м]ганй – «верем'я, погода»; кит. «wēnnuǎn» / *tērmuǎn, кор. «tatteushan» / *tarmeushan – «тепло, теплий»; маньчж. «bulukan» / *ter[m]ukan – теплий; нан., евенк. «няма» / *тя[р]ма – тепло (від прасл. *termę > *bermę > *vermę – «тепла, добра погода» та *terming – теплий; слвн., рум. «vreme» / *t[e]reme – «верем'я, погода»; грец. «θέρμη, θερμός», тадж. «гарм» / *тарм, нім. «warm», дан., норв. «varm», швед. «värma» / *tärma – «тепло, теплий»);

«dōngtiān» / *domtiān, кор. «dongcheon» / domtcheon, маньчж. «tuweri» / *tumeri < *dim[t]eri, нан. «туэ», евенк. «тугэнь», монг. «өвөл» / *[t]өмөп, себ. «tingtugnaw», бірм. «saunggrarse» / *daumtgrarse – зима (від прасл. *domteri > *dim[t]eri [*timteri] > *[d]zime[ri] > *zima – зима чи від *tumerg > *sǫmorkъ – «сутінок, присмерк» або ж від *tumarě[m]ti – «тьмарити, робити темним, затемнювати»; алб. «dimrit» / *dim[t]rit, вірм. «dzmerg», груз. «zamtari», болг. «зимата», тадж. «зимистон», курм. «zivistan», снскр. «hemantāḥ» / «hima», лат. «hiems», катал. «hivern», марат. «hivālā», англ., нім., нідерл. «winter», дан., норв., швед. «vinter» / *binter < *dimter[i] – зима);

«dòngjié» / *dòrdjié – «холонути, замерзати»; япон. «tōketsu» / *dō[r]getsu – замороження; япон. «samui» / *ta[r]mui», діал.-евенк. «гилды» / *дилд- [про воду], індонез. «dingin» / *dirdin, себ. «bugnaw» / *du[r]dnaw, тагал. «malamig» / *dalamig – холодний; кит. «shuāng» / *do[r]dāng, «bīngdòng» / *dīrdòng, кор. «seoli» / *deol[d]i-, «gyeolbing» / *deolding, япон. «tōkan» / *dō[r]dan, «samuke» / *darude, евенк. «доґото» / *допд-, себ. «kaging» / *da[r]ding – мороз; маньчж. «tuweri», нан. «туэ», евенк. «тугэнь» / *do[p]д- – зима (від прасл. *dord' > *bor[d]z' > *morzъ – «холод; мороз»; лит. «šal̃tis» / *dordis – «холод, мороз»; осет. «sārma» / *dārda – холод; лат. «congelatio» / *sorgelatio < *dord-, англ. «frost», нідерл. «vorst» / *dord, вірм. «sar-n» / *dar[d]-n – мороз; пандж. «thaḍā» / *da[r]dā, лат. «frigidi» / *drididi, вірм. «ts'urt», лтс. «salts», лит. «šalta» / *darda, авест. «sarəta», курд. «sar», тадж., перс. «sārd», осет. «sald» / *dard – холодний; алб. «mardhem» / *dardhem – «тремчу від холоду»);

«chōng» / *dōng < *dond-, «guàn» / *suàn[g] < *dōnd-, хмонг «dej», яван. «banyu» / *don[d]yu – вода; себ. «umog» / *b[un]og < *dondo – волога; індонез. «basah» / *do[n]d-, маорі «mākū» / *bāsū < *do[n]d- – «вологий, мокрий»; кит. «gǎn» / *dǎn – мити; евенк. «булэгэ» – трясовина; маньчж. «aga» / *d[a]n[da], яван. «udan», евенк. «удун» / *v[ud]ун, «тыгдэ» / *дыждэ, нан. «тугдэ» / *дуждэ – дощ (від прасл. *dond- > *bond- > *vo[n]da > voda – вода; осет. «дон», лит. «vanduō» [род. в. одн. «vandeñs»], жем. «unduo» / *v[and]uo,

гот. «watō», хет. «wātār» – вода; лтс., лит. «lietus» / ***[d]**lietus, лат. «pluvia», катал. «pluja» / ***bluja** < ***dluja**, гал. «choiva» / ***doiva**, н.-в.-нім. «Dust», прасл. ***dond-** > ***dʹšdʹ** > ***дъжджъ**, словц. «dáždʹ», мкд. «дожд», блг. «дъжд», чес. «déšť» – дощ);

«fāhàn» / ***pātàn** – питніти; «hàn» / ***[pā]tàn**, тагал. «pawis» / ***patis** – піт; д.-япон. «pit» – «мокнути; питніти»; тагал. «uminom» / ***[p]utinom** – поїти; маньчж. «omimbi» / ***[p]otimbi**, нан. «омиори» / ***[п]отиори**, евенк. «умдя-мй» / ***[п]утдя-мй**, тагал. «pontse», хмонг. «piv», гудж. «pīvuṃ» – пити; евенк. «умивкāнде-мй» / ***[п]утивкāнде-мй** – споювати (від прасл. ***potь** – піт або від ***pi[m]ti** > ***piti** – пити; лат. «pītuīta» – «слиз, мокрота, гнійна рідина; нежить»; англ. «sweat», лат., італ. «sudore» – піт; алб. «pīje», грец. «πότης», гінді «peena» – пити; снскр. «pāti» – пьє, «pīthah» – вода; грец. «πότης» – «волога, вода»; лит. «taukas», лтс. «malks» – «пити, ковток»; англ. «wet», норв. «våt» – мокрий);

«zhōng» / ***zvōng**, кор. «jing» / ***dz[v]ing**, «gong», бірм. «goong», тагал., індонез., яван. «gong» / ***dz[v]ong** – гонг; евенк. «кōнгйна-мй / кōнггин-мй», «кōнггальбу-мй» / ***дз[в]ōнггальбу-мй** – «дзвонити [дзвіночком]»; «конгкон» – «постукування по порожнистому предмету, тілу» (від прасл. ***zvong** < ***[d]zuing** < ***toung** – «звон, звук, голос, гонг»; «гугнявити» – «нерозбірливо говорити»);

«shēng» / ***šung** < ***t[o]ung** – «шум, звук, тон, голос»; «tián» / ***toun[g]**, «shēngyīn», япон. «sukoyaka», «sōken» / **dz[u]ōk-** < ***tou[n]g**, «sōn» / **dzōun** < ***toun[g]**, кор. «solī» / ***tou[n]g-**, «saundeui» / ***toung-** – «звук, тон»; кор. «tajinhada» / ***toung-** – звучати (від п.-прасл. ***[d]zuonkь** [> ***zvokь**, ***zvekь**] < ***dzuong** < ***toung** – «звук, тон»; алб. «tingull» / ***toung-**, себ. «tingog» / ***to[u]ng-**, тагал. «tunog» / ***t[o]ung**, маори «tangi» / ***to[u]ng-**, пол. «dźwięk», кор. «solī» / ***toui**, англ. «sound» / ***toung**, вал. «sain» / ***toun[g]**, лат. «sonus» / ***toung**, італ. «suono» / ***toun[g]**, д.-інд. «svanás» / ***suonás** < ***toung** – «звук, тон»);

«sāngyīn» / ***so[u]ng-** < ***toung**, бірм. «aasan» / ***[t]ou[n]s-**, бенг. «bhayēsa» / ***tou[n]g** – голос (від п.-прасл. ***sou[n]gь** [> ***golsь**] < ***zoung** < ***[d]zoung** < ***toung** – голос);

«wùzhí» / ***bùdtí** – «речовина, озброєння»; «wù» – «речовина, річ, матерія, предмет, зміст»; евенк. «идэгэ» / ***[в]идэгэ** < ***бидэгэ** – річ (від прасл. ***wùzhь** [< ***budʹ**] > ***věshchь** – «річ, речовина»; блг., рос. «вещество», лат. «substantia» / ***su-b[u]dt-** – речовина; ст.-сл. «вѣштъ», блг. «вещ», чес. «věс», словц. «ves», пол. «wies», в.-луж. «wjec», н.-луж. «wjec», гот. «waifhts» – річ, д.-в.-нім. «wiht», с.-в.-нім. «wiht, wicht» – «істота, річ»;

«guàn» / ***tuán[g]**, «tǒng» – «глечик, банка, бак, каністра»; «dàtǒng» – «велика діжа; бочка»; кор. «tong» – «бочка; труба; ванна»; евенк. «тыгэ» / ***ты[н]гэ**, себ., тагал. «tangke», монг. «сав» / ***санд** < **донг** – бак; маньчж. «jubki» / ***dong**, малаг. «sinyu» / ***sin[d]y**, себ., тагал. «banga» / ***tanga** – банка (від прасл. **tǒng** > ***dong** > ***sand** > ***sqdь** > ***sud** – «ємність для рідини; танк, судно; каністра, глечик, жбан, бак, банка»; прасл. ***tǒng** > ***dě[n]ža** – «діжа, діжка»; гінді «taṅkī», англ. «tank» – «бак; цистерна»; мкд. «тегла» / ***те[н]гла** – банка; дан. «tønde», норв. «tønne», швед. «tunna», ісл. «tunnu», словц. «sud», словн. «sod», блг. «сѣд», мкд. «сад» – «бочка; судок; судно»; ірл. «soitheach» – посудина);

«tāi», «miánxù» / ***tunt-**, тагал. «bungkos» / ***tunt-**, індонез. gumpalan / ***tumt-**, в'єтн. «tám lót» / ***tám[t] lót**, вірм. «bambak» / ***tamtak** – вата; кит., япон. «sāng» / ***tān[t]g**, бенг. «tuntagācha», яван. «mulut» / ***tunut**, непал. «tutī», марат. «tutīcī», тадж. «тут» – шовковиця; д.-япон. «wata» / ***tu[n]ta**, япон. «tsumebutsu» / ***tsumet-** – «шовкова вата» (від прасл. ***tu[n]ting** > ***bating** > ***vata** – «шовкові пачоси; вата», похідного від ***tu[n]t-** – «тут, шовковиця»; пол. «wata», австр. «wátta», н.-в.-нім. «wátte», бірм., бенг., англ. «wadding», алб. «vatë» – вата; нідерл. «watten» – «шовкові пачоси»; хрв. «dud», англ. «mulberry» / ***tunt-** – шовковиця);

«tǒng» – «туга; сум; смуток; біль» (від прасл. ***tǒnga** > **tōga** – «туга, горе, журба, сум, скорбота; сила, міцність; в'ялість, інертність, лінощі; стійкість, витривалість, жорсткість», пов'язане з «tōgь» «тугий, міцний»; снскр. «танга, тунга», тадж. «танг», евенк. «дангама», вал. «dynn», лит. «standus», англ. «tight, tense» – тугий; англ. «tug», «tow» – тягти);

«hóng» / ***sóng** < ***tóng** – «юрмитися, роїтися, кишіти», «zhuāi» / ***tuāi-** – «тягти, тягнути, тягати, розтягувати, натягувати»; «tuō» – «тягти, буксирувати»; «chù» / ***thù-** –

«стягати, сіпати»; евенк. «тāнчэде-мй» – «тягати, смикати, сіпати, шарпати», «тāнде-мй» – тягнути; кит. «yángé» / *tang-, «jīn» / *tin[g], кор. «dandanhan», евенк. «даннгама» – тугий (від прасл. *tong > *toğ / *tongung > *toğoğ – «туг / тугий; міцний, жорсткий, в'язкий» та *tongěmti > *toğeti [se] > *tugiti [se] – тужити[ся] > *teğnoṭi – «тягнути / тянути» > *teğti – тягти; англ. «tough» – «міцний, жорсткий, твердий, в'язкий, головоріз» > «sanguine» – «сангвіник, оптимістичний, рум'яний» > «homage» – «вшанування, шанобливість, пошана; повага» / «gang» – «юрма, банда, ватага, група»; снскр. «saṃgha» [самгха], палі «saṅgha» [сангха] – громада);

«jīrōu», япон. «toriniku», кор. «dalg», монг. «таха» / *та[р]киа – «курка; курятина»; евенк. «тумиты» / ту[р]нит-, нан. «чико» / *ти[р]ко – курка; кит. «gōngjī» / *tō[r]ngjī, япон. «ondori» / *tō[r]ndori, кор. «[su]talg», себ. «sunoy» / *tu[r]noy – півень; тагал. «tandang» / *ta[r]ndang, «tatyaw» / *ta[r]tyaw – «курка, півень» (від р.-прасл. *jouring > *touring > *souring > *g[o]urъ > *k[o]urъ – півень; полаб. «t'aurâi» – кури [goroh.pp.ua]; пол. «drób» – «курка; птиця; дичина»; ст.-сл. «коуръ», мальт. «serduk», швед. «turp» / *turp – півень; дан. «kylling», англ. «chicken» / *tirken, азерб. «toyuq» / *toyu[r]q, франц. «poulet», лат. «pullum» – курка; бенг. «mōrāga», гінді «murga» – «курка, півень»);

«wūyā» / *bū[r]yā, монг. «хэрээ» / *сэрээ – «ворон, можливо, раніше самець будь-якого птаха»; евенк. «илэ» / *[в]ирэ < *борэ-, малай. «orang» / *[v]orang < *borang – людина; д.-япон. «wo/-wo» – «самець, мужик, чоловік» (від прасл. *vornъ / *borang – «чоловік; самець; самець ворони; крук»; лит. «vargas», прус. «warnis», алб. «sorrë», тадж. «зоғ» – ворон; лтс. «vārna», тох. В «wraŋna» – ворона; д.-укр. «боран» – «баран, самець вівці»; ісп. «varón» – «самець, чоловік»; пізньолат. «baro», ірл. «fer», лат. «vir», лтс. «vīrietis», лит. «vyras» – чоловік);

«nán-, nánxìng» / *[bá]ranxìng < *tá[u]ranxìng, кор. «namseong» / *[bá]ramseong < *tá[u]ramseong – самець; япон., когурьо «na» / *narah – нарид; кит. «nánxìng» / *[bá]ranxìng, с.-кор. «narah» / *bara[n]g, кор. «nala» / *nara[h] – людство; кит. «wūyā» / *bū[r]yā – «ворон; можливо, раніше самець будь-якого птаха» (від прасл. *barang [> *bereng > *vereng] < *ta[u]rang – «горянин; вершник; чоловік; самець»; прасл. *tauramgeta > *ba[ra]ngeta > *mangete, блг. «мъжете», снскр. «narata» / *bara[ng]ta, англ. «mankind» / *ba[ra]ngind, нім. «Menschheit» – людство; «барангури, варанги, борани / воради» – люди);

«ren» / *[ve]rēn[g] – «люд, нарид, нація» (від прасл. *vereng – «горянин; вершник; варяг; чоловік; самець»);

«zhǔchí rén» – «суверен, правитель, господар»; евенк. «сувэрэ» – вершина; япон. «subarashī» – «великий, звеличений» (від прасл. *su:vereng – «суверен; варяг / вершник», що походять від підсилюючого префікса «su» та лексеми *vereng – «горянин; вершник; варяг; чоловік; самець», похідної від «bereg / b'reg» > «verg» – «берег; верх»; ст.-укр. «вергела», гот. «bards» – велетень; швед. «su:verän» – найвищий; франц. «souveraineté» – верховенство; англ. «sovereign» – «суверен, правитель, господар»; д.-сканд. *váringr, «væringr», д.-ісл. «væringjar», с.-грец. «βάρανγιοι» – «варанги / верінги / варяги = вершники»; снскр. «su:virya» – «мужність, доблесть, військо з героїв», «sávīrya» – «сильний, могутній»);

«gōngguó» [канг], япон. «kōkoku», кор. «gun», «gong-gug» – князівство; кит. «gou» [go], «guodu», «bāng» / *tang, «zhuàng[tài]», маньчж. «gugun», евенк. «дуннэ» / *тунг – країна; кит. «цзянцзунь» – «полководець; верховний правитель; державець»; д.-япон. «kami» / *sang < *tang / *targ > *barg – верх; япон. «gun / kuni», кор. «gyeongji», «sangtae», япон. «Shōgun» [Сьогун] / *Шо[н]гун – генерал; япон. «sonkei sa reŋu» / «shin'ainaru», індонез. «sayang» – «шановний, дорогий»; кит. «qiáng» – «міцність, сила», «gāng» – сталь; кит. «jīn» / *ting, «yángé» / *tang, кор. «dandanhan», евенк. «даннгама» – тугий (від п.-прасл. *kang < *sang < *tang – «князівство, країна, громада», що походило від прасл. *tang / *tóng > *toğ > *tug – «тугий, міцний, жорсткий, в'язкий»; грец. «γῆα» [geo], лат. «gentem», англ. «country» – «країна; нація»; ірл. «gcantún», англ. «county», гінді «kentan», бенг. «kyāntana», марат. «kaṅṭī», нім. «Gau», «Mark», франц. «canton», нідерл. «kanton»,

татар., башк. «кантон» – «кантон; князівство; край; округ»; снскр. «saṃgha» [самгха], палі «saṅgha» [сангха] – громада; п.-прасл. *konung – «князь, верховний правитель»; прасл. *tangang > *šangang > *ka[n]gan[g] > *kagan > kokhanyu – «верховний правитель; шановний; каган; коханий»; снскр. «танга, тунга», тадж. «танг», вал. «dynn», лит. «standus», англ. «tight», «tense» / *teng – тугий; англ. «tough» – «міцний, жорсткий, твердий, в'язкий», «keen» / *teen[g] – «гострий, сильний, енергійний, жорстокий»; ест. «kange» – сильний; лат. «can», нім. «können» – могли; ірл. «barr» – верх; прасл. *barg / *berg – «верх, берег, край»; гінді «kōṅa», англ. «angle» / *[k]angle – «кут, край»; лат. «anguli» / *[k]anguli, нідерл. «kant», гінді «kināre», тадж. «канор», д.-тюрк. «кан / ган», азерб. «kānar», турец. «kenar» – край; пол. «końca» – кінець).

«хує», д.-кит. «сюе» [Уленбрук], маньчж. «senggi», удег. «сакеэ», нан., негід., орок., ороц., ульч. «сэксэ», евенк. «сэксэ», япон. «chi», чув. «юн» / *сюн, бірм. «sway», калм. «цусн», монг. «цус / цусны», бенг. «sōṅita, khuna», себ., тагал. «dugo» – кров; кит. «sāng» – шовковиця (від прасл. *sang > sōkъ > сокъ – «кров; сукровця; сік»; лат. «sanguis», італ. «sangue», ісп. «sangre», франц. «sang», рум. «sange» – кров; англ. «sanies», ісп. «sanie[s]», франц. «sanie», лтс. «sūkalas», пол. «rosoka» – «сукровиця / сукроватиця, пасака»; «сукотіти» – капати; «сочитися / точитися» – «дуже повільно витікати, капати»);

«guōzhī» / *suō[r]zhī, тагал. «katas» / *ku[r]tas, себ. «duga» / *du[r]ga, ісп. «jugo» / *ju[r]go, кор. «juseu» / *ju[r]seu, яван., індонез. «jus» / *ju[r]s, япон. «shiru», тадж. «шарбат» / *сыр[о]ват, узб. «sharbat», азерб. «şirəsi», каз. «шырын» – сік; евенк. «чургй-мй» / «чулгй-мй» – «капати / накрапати; протікати, просочуватися»; «чургида-мй», евен. «чурга-», чув. «сәрәх» – сочитися; монг. «урсах» / *урсах – «потік, струм»; чув. «сәрхән» – «текти, бігти» (від прасл. *surovъ – «кислий, рідкий»; лат., англ. «serum», італ. «siero», тагал. «suwero», вірм. «shichuk» / *shi[r]chuk – сироватка; лтс. «sula» / *sura, лит. «sulčių» / *surčių, вірм. «hyut'» / *hy[r]ut' – сік; лат. «sūkties», лит. «teškėti» – сочитися; лит. «srovelė» / *s[t]rovelė – «потік, струм»);

«yuán» / *t[yu[r]án, япон. «konpon» / *koron < *t'ōron – «корінь; походження; джерело»; япон. «tsukene» / *tsurene – «корінь, основа»; маньчж. «da» / *ta[ren], «fulehe» / *turene, чув. «тымар» / *ты[pe]н- – корінь (від п.-прасл. *t'aurín' > *t'ören' > *koḡ – корінь; полаб. «t'ōrin» / *t'aurín' – корінь);

«zhóuǎ» / *stoubǎ, чув. «тём» / *c[т]тёб, «хәва» / *стаба – куш; чув. «хәмәл» / *стәбәл – стебло; евенк. «турӯ», нан. «тора» / *c[т]тол[б]а, япон. «tōgyō» / *s[t]tōgy[b]ō, чув. «шалча» / *ш[т]ал[б]ча – стовп; монг. «саваа» / *c[т]абаа – «стрижень, прут, штаба, палка» (від прасл. *stoub > *stǫpъ – «стовп; колода; опора; стовбур» чи від прасл. *stěblo > *stěbь – «стебло, прут, стрижень»; болг. «шубрак» / *ш[т]убрак, бсн., хрв. «žbun», срб. «жбун», рум. «tufă» / *s[t]ufă, вірм. «t'up'» / *s[t]t'up' – куш; блг. «стѣбло», слвн. «steblo», італ. «stelo», лат. «stem» – «стебло, стовбур»; англ. «stem» – «стебло, стовбур, стрижень»; лит. «stibis, stiebas» – «стовп, стовбур, стебло»; снскр. «stíbhīḥ» – «пучок, жмуток; волоть»; мкд. «шипка» / *ш[т]ипка, хрв. «štar», нім. «stab», швед. «stav», вірм. «chipot», турец., кр.-тат., уйг., кипч. «čybyk» – «прут, тонка паличка, стрижень, штаба»; полаб. «stāup» – олтар);

«shùzhi» / *sùki, себ. «sanga», тагал. «sangay» – гілка; евенк. «шуэрэн» / *cy[к]эрэн – сук; япон. «shi» / *shi[k] – «кінцівка, гілка, сук» (від прасл. *sùkъ < *sōkъ < *sonk < *d[o]ong – «сук, гілка»; снскр. «śaṅkúḥ» – «гострий кілок, дерев'яний гвіздок, кіл»; алб. «degë», нідерл. «tak», англ. «twig», нім. «Zweig», лит. «šaka» – «гілка, гілочка»; англ. «twig, snag» – сук);

«zong» / *so[lo]ng < *dougang < *daurěng – «коліно, клан»; «máng» / *bá[r]ng < *bár[a]ng – «нарід, люди»; «dāng» / *dā[o]n[r]g – «народжувати; мусить; мусить бути; буде»; евенк. «халан / калан» – «родина, коліно / клан»; нан. «хала» – призвище; чув. «халәх» – «нарідність, нарід»; япон. «zoku» / *z[l]o[n]ku, кор. «sog» / *s[l]o[n]g – рід; чув. «сѣлен», негід. «сулама» – «змія; безшерста [голошкіра] істота»; «солони» – «нащадки змій» (від п.-прасл. *solong [> *kolino] < *dou[g]ang < *daurěng – «зміїний рід; коліно /

клан; горянин; довгий», похідного від прасл. *doǫg – «сук, гілка; гола»; санскр. «kula», лат. «clan» – «рід, родина, коліно»; ірл. «cland / clan» – «поріддя, рід, клан»; дан. «slægt», норв. «slekt», швед. «släkte», фін. «suvun» / *sulun[g] – рід; нім. «Schlange», дан., норв. «slange», нідерл., фриз. «slang» – «змія; голошкіра істота»);

«zhǒng» / *šo[lo]ng < *dougang < *daurǝng, япон. «zoku», кор. «sog», монг. «төрөл», індонез. «marga», бенг. «barga» / *bar[a]ga, гінді «varg» / *var[a]g – рід; кит. «jiāzú» / < *jiā[r]dú, япон. «buzoku» / *bu[r]doku, монг. «овог» / *во[p]г – клан; праяпон. *mus / *muzh < *mong < *to[lo]ng < *dougang – «народжуватися; хлопчик, дівчинка, дитина» (від прасл. *mong {< *to[lo]ng < *dougang} > *možь > muzh – муж, спорідненого з прасл. *berǝng < *taurǝng < *daurǝng – «горянин; вершник; чоловік; самець» чи прасл. *barağ { *bǫrd-} > *varağ { *vard-} > *[v]or[a]da { *[v]ord-} > *ord[a] > *rodь – «горянин; вершник > орда, військо; варта; порядок, ряд, лад; устрій; нарід; рід, клан»; ст.-сл. «мжжь», слвн. «moški», хрв. «muškarac» – «муж, мужик, чоловік»; ісп. «varón», ірл. «fer» / *ber – чоловік; англ. «birth» / *bǫrd – «народження; народжувати, народити, народжати»; порт. «ordem», італ. «ordine», норв. «ordre», марат. «ḍḍara», нідерл. «soort» – рід; англ. «order» – «рід, устрій, стрій, порядок, лад, ряд та ін.»);

«jiā» / *ji[v]ā, «jiāting» / *ji[v]āting, «jiārén» – «родина, сімейство» (від прасл. *jive[m]ti > *ji[ve]ti > *žiti – жити; гінді «jāti» – «нарід, етнос, раса»; нідерл. «gezin» / *jetin – родина);

«zhǒng» / *sǒmg, «zǐ» / *sǐ[m]-, кор. «ssi» / *ssi[m]-, маньчж. «use» / *use[m]-, нан. «усэ» – «сім'я, насіння»; д.-япон. «sane» / *sāme – «ядро, кісточка»; евенк. «чэмэ» / *сэмэ, діал.-евенк. «чймэ» / *сймэ – «сім'я; ядро [горіха]»; тагал. «similiya» – «ембріон; плод; сім'я»; індонез. «sumber» – «джерело, походження, насіння» (від прасл. *sěme – «сім'я; сім'ячко, насіння»; д.-в.-нім. «sāmo», рум. «sămânță», лат. «sēmen», італ. «seme» – «сім'я, насіння»; прус. «semen» – посів);

«píngtǎn» / *p[l]íng-, кор. «peullaes», япон. «hen» / *p[l]en[g] – плаский; кит. «bǐng» / *b[l]ǐng, нан. «эпэн» / *п[л]эн, евенк. «бурдук», діал.-евенк. «талгәнэ», монг. «талх» / *балг < *пла[n]г, чув. «тырă», япон., себ. «pan» / *p[l]an[g], кор. «prang» / *plang – хліб; чув. «пѣлѣм» – блин (від прасл. *pling [< *plang] > *blinь – «плаский; блин; хліб»; алб. «banesë» / b[l]anesë, лат., катал. «plana», порт. «plano» – плаский; лат. «pane» / *p[l]ane – хліб; д.-в.-нім. «phanna» / *planna – «панва, сковорідка»);

«gǒng» / *dǒng – арка (від прасл. *dong > *doga – дуга);

«lǐ», «li» – сила (від прасл. *ljutь – «лютий: дуже сильний; грізний, суворий, жорстокий, дикий; гострий, пекучий»; блр. «люты» – «суворий, жорстокий, розгніваний; дуже сильний», тох. «lyutāg» – «дуже, занадто» [goroh.pp.ua]);

«huì» / *duì – буду, д.-япон. «wor» / *bol < *bou, евенк. «би-ми», «бидем», яван. «dadi», малай. «jadilah» – бути; кор. «doeda», евенк. «бдя-мй» / *[д]бдя-мй – становитися; нан. «балапчи» – «булий, колишній»; монг. «болох»⁸⁹² – ставати, «болно» – буде (від прасл. *daumti > *[s]tou[m]ti > *bouti, *daud > *[s]tou[d] > *bo[u] – «бути, буде; стати, стане»; слвн. «bo» – буде; лат., англ. «be», дан. «være», ісл. «vera» алб. «të jetë» – бути; курм. «dê» – буду; нім. «worden» / *bolden < *dauden – було, «wird» – «ставати, становитися»);

«gòu» / *dòu[b]-, «gòumǎi» / *dòubǎi, «shōugòu», евенк. «га-мй» / *до[б]-мй, яван. «tuku» / *dug[b]-, себ. «ragpalit» / *dugb-, тагал. «bumili» / *dub- – купувати; нан. «дяпаори» / *доба-, евенк. «дюпкэкй» / *доб- – «хапати; здобувати»; евенк. «дява-мй» / *доба-мй – «спіймати, захопити, здобути», «дявана» / *доб- – здобич (від прасл. *douby[m]ti > *koupi[m]ti > *kupiti – «здобути; придбати; купити»);

«mu, móu», «móuzi» / *bóuti, маньчж. «yasa», евенк. «эса» / *[в]эта < *бата, бірм. «myethci» / *byethci, індонез. «mata» / *bata, в'єтн. «mát» / *băt – око (від прасл. *bati[m]ti

⁸⁹² Отже, монголи також зберегли лексику своєї давньомонгольської слов'янськомовної шляхти. І це зовсім не є дивним. Адже навіть шляхетні роди монголів Чингізхана теж були слов'янськомовними, хоч і володіли тюркською та монгольською мовами свого простонароддя.

> *bačiti – «бачити / вочити»; *bato > *bako > *[v]oko – око; «баньки / беньки, балухи / бакули» – «баки, очі»; «бáча» – видіння; грец. «μᾶτι» / *βᾶт-, баск. «begi» / *bek-, лит. «akis» / *[b]akis < *bat- – око; снскр. «māṅīś, māṅī» – промінь, «māṅīkā» – «марево, міраж»);

«chákàn» [англ. «watch»] – «спостерігати, дивитись, старанно оглядати, чекати» (від прасл. *chaka[m]ti > *čekati – чекати; блр. «чакаць», блг. «изчакайте», ст.-пол. «czakać», срб.-цсл. «чакати», лтс. «pagaidi» / *takaidi, лит. «laukti» / *taukti – чекати);

«dū» – «спостерігати, побачити» (від прасл. *dui[m]ti sę > *diviti sę – «дивитися з інтересом, подивом», вочевидь, похідного від «divo» – диво);

«mèng» < *m[r]èng < *drèng, япон. «yume» / *[s]yum[n]e < *d'[r]yumn- – «мрія, сон»; евенк. «дёмкичин» / *d[p]ёмк- – мрія; нан. «аон» / [с]аон – сон; діал.-евенк. «чупидя-мй» / *супитя-мй – спати (від прасл. *сьпъ [< *сьрпъ] < *d[ʔ]y[u]m[ʔ]пъ, пов'язаного зі *сьра[m]ti < *dʔryumti – «спати, дрімати»; англ. «dream» – «мрія; сон; блаженство; видіння; дрімати; думати»);

«cān» / *ham, д.-япон. «kur-u» / *(h)am-u, япон. «куи», тагал. «kumain», себ. «каон», маньчж. «jembi» – їсти; монг. «(г)амт» – смак (від п.-прасл. *(h)amti – «гамати, гамкати; їсти»; пол., в.-луж. «hamać», лит., лтс. «ammât», алб. «hani», галіс., порт. «comer» – їсти);

«tūn» / *t[a]ūn[g], «tūnshí» / *t[a]ūngti, кор. «samkim» / *tal'k[t]im < *taū[n]gtim, маньчж. «tatambi» / *ta[ung]tambi, монг. «залгих» / *тал'г[т]их < *tay[н]гтих – «ковтати, глитати»; кит. «shǔnxī» / *t[a]ūng[t]ī, кор. «ppalda» / *tal[ng]ta < *taungta, silmang / *tiun[gt]ang, япон. «суи» / *tau[ngt]-, маньчж. «gocimbi» / *so[ung]timbi < *taungtambi, евенк. «угдйде-мй» / *c[ʔ]угдйде-мй < *t[a]y[н]гдйде-мй – смоктати; маньчж. «omimbi» / *t[a]u[ng]imbi, нан. «омиори» / *t[ʔ]a[у]н[г]иори, евенк. «умдя-мй» / *ta[у]ндя-мй, діал.-евенк. «силудя-мй» < *талу[нг]дя-мй, бірм. «sout» / *tou[ng]t – пити (від прасл. *taungtamti > *sou[n]gta[m]ti > *kovtati [*glʔtati] – «травити [поїдати], жерти [пити], сьорбати, смоктати, ковтати, глитати»; прасл. *tau[ng]tē[m]ti > *talʔeti > *tratiti > *traviti – «тратити, травити, знищувати, поїдати»; пол. «połknać» / *toʔgn[t]ać < *taugn[t]ać, чес. «polykat» / *bolykat < *taung[t]at, лат. «devorare, deglutire», ісп. «tragar», ірл. «shlogadh», дан. «sluge», нім. «schlucken», нідерл. «slikken», англ. «swallow», швед. «svälja», норв. «svelge» – «ковтати, глитати»);

«zhǎo» / *tsǎo-, япон. «tsume» / *tsong, чув. «кача», монг. «khums» / *tsuns – кіготь; япон. «hone» / *tson[st'], чув. «шǎмǎ» / *t[ʔ]шǎн[стʔ] – кістка (від прасл. *tsongtʔ > *kongtʔ > *kɔgʔtʔ – кіготь; бсн. «kandža» – кіготь; прасл. *ost' [*ostü] > *sost' [= sosok] > *ko[n]st' > *kost', татар. «сөяк», узб. «suyak», туркм. «sünk», азерб. «sümük» – кістка);

«dùzi», маньчж. «dakuula» / *dazuula, маорі «puku» / *puzu – «пузо, живіт», кит. «pāo» / *pā[z]o, «pángguāng, báng, guāng» – «сечовий міхур» (від прасл. *dùzo > *puzo – «пузо, живіт; опуклість» чи від *duzuyʔ > ruzuyʔ – «пузир, міхур»; лит. «búože» – «опуклість, булава, гудзик», «pūslė» – пухир; лтс. «pūslis» – «сечовий міхур»; блр. «пузы́р», в.-луж. «puzor» – «бульбашка на воді», гудж. «dūñṭi», гінді «dhondhee, thundee, tondee» – пупок);

«nèidi» / *nèid[r]i < *nèitri – «нетрі; нутро; надра»; «nèibù» / *nèit[r]ù < *mèitru, япон. «naimen» / *nait[r]en < *maitren, яван. «weteng» / *met[r]eng – «всередині; нутро, нутроці; утроба, материнське черево»; д.-япон. «uti» / *ut[r]i – «у нутрі; нутрянний, внутрішній»; япон. «naibu» / *nait[r]u, яван. «njero» / *nje[t]ro – «нутрянний, внутрішній»; (від прасл. *vъn-ɔtrʔ – усередину, що в результаті перерозподілу утворилося з прийменника *vъn – «в» і основи *ɔtr- / *m[ʔ]ɔtr- – «внутрішнє; надра; утроба; нутро; материнське черево», але вже на праслов'янському ґрунті почало сприйматися як *vъ-nɔtrʔ [goroh.pp.ua]; д.-в.-нім. «in-ādiri», д.-ірл. «in-athar» – «нутроці, надра»; лат., галіс., порт. «útero» / *m[ʔ]útero, нім. «Mutterleib», срб. «материцу», словн., хрв. «maternica», бсн. «matericu», ісп. «matriz», грец. «μῆτρα», алб. «mitra» – «нутроці; утроба, материнське черево»);

«niáng», маньчж. «eniye» / *[n]eniye, нан. «энео», евенк. «энē, энй, нēнē», хмонг «niam», тагал. «ina» – «неня, мати» (від прасл. *nenja – «неня; няня»; алб. «nēnē», снскр. «nanā» – «мама, неня»);

«mǔ»), «mǔqīn» / *mǔfīn, «māmā», япон. «botai» / *motai, в'єтн. «mẹ» – мати (від прасл. *mati [род. в. matere] – «мати, матір»; прус. «mūti», д.-ісл. «moðer», д.-в.-нім. «muoter», н.-в.-нім. «Mutter», англ. «mother», лат. «māter», грец. «μήτηρ», вал. «mam», снскр. «mātār-», авест. «mátar-», вірм. «mair», тох. А «mācar», тох. В «mācer», тадж. «модар» – «мати, матір»);

«chāngfù» / *dāmk-fù, кор. «amkae» / *[s]amka- < *damka-, себ. «babaye», тагал. «babaе» / *damae – самиця (від прасл. *dama > *sama > *houma > *kuma – «дама, жінка > самка > кума»);

«bàba» / *tata – «тато, батя, батько» (від прасл. *tata < *dziadzia – батько);

«dàyé» / *dà[d]yé – «дядя, дядько» (від прасл. *dziadzia; лит. «dėdė», грец. «θείος», ісп. «tío» – дядько);

«zhìzì» / *zhìdì – «чадо, нащадок» (від прасл. *čedo / *čeda / *čedъ; англ. «child», кор. «jason»; д.-укр. «челядин» – «дорослий син, парубок; член родини; слуга»; блг. «челяд» – родина, срб.-хрв. «чельад» – «челядь, домочадці, люди», чес. «čeled» – «сім'я, челядь; сучас. прислуга», пол. «czeladź» – «челядь, слуги»; прасл. *čel'adъ, словц. «čel'ad'», в.-луж. «čeledź», н.-луж. «celaž» – челядь);

«yīng'ér» – «юнак, юнга, дитина», япон. «yangu» – юний (від прасл. *ung > *junъ – юний; нім. «jung», англ. «young» – юний);

«zì, yīng» / *s[ing] – син (від прасл. *sing [< *sūnus] > *synъ – син; словн. «sīn», хрв. «sin» – син);

«sūnzì, sūn» – онук; япон. «shōnen» – «хлопчик [тобто син, онук]»; «shōni» – дитина, «shounen» – «хлопець, парубок», «seinen» – «юнак, молодь»; кор. «sonja», (від прасл. *sūnus > synъ – син; срб. «сон», нім. «sohn», д.-ісл. «sunr, songr», прус. «souns», лит. «sūnus», снскр. «sūnūh», гот. «sunus», д.-англ. д.-в.-нім. «sunu» – син);

«hunn'íuì'» [гүнн'юй'] – «придворна дівиця, прислужниця» (від прасл. *ung > *junъ – юниця; евенк. «хунāt» – «юниця, дівиця», ст.-укр. «юниця» – молодиця; евенк. «хунātкān», япон. «yangu» – «юначка, дівчина»);

«huīsè» / *su[r]īsè, евенк. «кури / *сури, сиґарин [сингарин]», монг. «саарал» – сірий; евенк. «гирку» / *сирку, індонез., малай. «serigala» – «вовк, сірко» (від прасл. *sur- > *sěgъ – сірий; турец. «gri», англ., нім. «grau» – сірий);

«jīn» / *j[uto]n, «jīnbì» / *jīlti, япон. «sai», п.-япон. «gōrudo», сілла, когурьо, пекче «so» / *so[lt], чув. «ылтāн» / *[з]ылтāн, монг. «алт» / *[з]алт, евенк. «алтан» / *[з]алтан, нан. «айсин» / *[з]a[l]тин, маньчж. «aisin» / *[z]a[l]tin, турец. «altın» / *[z]altın, себ. «bulawan» / *tulatan – золото; кит. «tōu» / *dōu[ting], кор. «jiltu», маньчжур. «suwayan» / suwa[r]yan, евенк. «сиґама», монг. «шар», себ. «dalag», тагал. «dilaw», хмонг. «daj» – жовтий; евенк. «сиґарин» – «сірий, жовтий» (від прасл. *jěuto > *[d]zolto > *zolto – золото чи від *dōu[ting] – жовтий; вірм. «voski» / *toski, тадж. «тилло» / *д[з]єлло, «зар», авест. «zaranya», перс. «zard», курм. «zêr», лтс. «zelts», англ. «gold», гудж. «suvarṇa», бенг. «sbarṇa» – золото; бенг. «jarada», лтс. «dzeltens», авест. «zairi», тадж. «зард», азерб. «sarı» – жовтий);

«yáng» – баран, «yánggòu» – ягня (від прасл. *yáng – ягня; асоц. з «янгол», «юний»);

«yāzì» / *yazi – качка (від прасл. *anzi > *gōsъ – «гусак, качур»; словн. «гаса» – качка);

«juédé» / *ueid- – відчувати; «bùgào» / *vùdào < *ueid- – «повідомлення, звістка» (від прасл.-і.е. *uoid-, *ueid-, *uid- – «бачити, знати, відати» та від прасл. *vėda[m]ti – відати);

«zhīdào» / *zh[n]īdào – знати (від прасл. *zna[m]ti > *znati);

«kuījiǎ» – «панцир, броня» (від п.-прасл. *kou[m]ti / *kujōti > *kovati / *kujō – «кувати, бити метал молотом»);

«chuse» / *chude – «чудовий, неперевершений» (від п.-прасл. *čudo – чудо);

«mírén» – чарівний (від прасл.-і.е. *mēi-r- > *mіль – «мирний; милий, лагідний»);

«měilì de» – «красивий, мальовничий» (від прасл. *měiling – мальовничий; гот. «mēla» – письмо, «mēljan» – «писати, креслити»; д.-ісл. «mæla» – малювати);

«le» – «радість, веселощі; задоволення, насолода, блаженство» (від прасл. *lěрь [лѣпъ] – «гарний, красивий; добрий, відповідний; блр. «лѣпшы» – «ліпший, кращий»; ст.-сл. «лѣпота» – «красота, блаженство; задоволення»);

«zuō» / «liú gěi» – «шуя, ліва» (від прасл. *šujь / *lěvъ – лівий);

«dijāo», «shōu» / *dōung, кор. «son», «soyu» – рука; малай. «tarik», маньчж. «tatambi», евенк. «тāнчэде-мй», монг. «татах» – «теребити, дьоргати, смикати» (від прасл. *dōung > *dolнь – «долоня; рука; довгаста річ; довгий» чи від *de[r]s[t]na > *desna – «рука, десниця, правиця»; алб. «dorë» / *dolë < *dōung, тадж. «даст» / *da[r]ст, курм. «dest» – рука; прасл. *de[r]k > пра-і.е. *deĕ- – подавати; вал. «dal», срб. «држати», угор. «tart», лтс. «turiet», пол. «trzymać», лат. «tenere», ірл. «shealbhú» – тримати; блг. «дрьпнете», швед. «dra», алб. «tërheq», грец. «τραβήζετε», нідерл. «trekken», лит. «traukti» – «теребити, смикати»);

«rǔtōu» – сосок (від прасл. *rǔтъ – «рот; дзьоб, сосок»; блг. «рѣтъ» – пригорок, срб.-хрв. «рѣтъ» – «вістря, вершина»; д.-київ., срб.-цсл. «рѣтъ» – «вістря, дзьоб»; звідси й «рот», – Фасмер);

«liǎn» – обличчя, «liǎnjiá» – «ланіта, щока» (від п.-прасл. *lanita < *olnita – щока; д.-київ., ст.-сл. «ланіта», слвн. «laníta», чес. «lanitva» – щока, що походить з ранньопрасл. *olnita – «вигнута частина тіла», споріднено грец. «ὠλένη» – лікоть, лат. «ulna» – «ліктьова кістка», гот. «aleina», д.-в.-нім. «elina» – лікоть [Фасмер]);

«cè» – «бік, сторона» (від прасл. *šĕeka – щока; срб. «цхеек» – щока; англ. «cheek» – «щока, боковина»);

«fā» / *va- – волосся (від прасл. *valsъ / *volsъ; с.-авест. «varəsa-», с.-перс. «vars», укр. «ворс / ворса»);

«hóu» / *hó[rd]u – горло (від п.-прасл. *g¹rdlo – горло; пра-і.е. *g^werw-; прасл. «кърк»); «чен» [yuán] / *стѣнь [*chéng] – «фортечна (міська) стіна, місто, *обнести стінами» (від прасл. *stěna – стіна);

«zhōu» / *dōu[bn] – човен (від прасл. *dōuba[m]ti > *dōlbati / *dōvbati – довбати; прасл. *dou[b]нь > *č^blнь, д.-київ. «челнь, челонь, чьлнь»; пол. «czółno» – човен);

«dìng», яван., індонез. «djangkar», кор. «dach», себ. «angkla» / *[d]angkla, монг. «зангуу», д.-япон. «ikari» / *i[n]kari < *[d]ing-, япон. «ankā, ikari, shin gari» – якір; індонез. «tjakar» – «лапа з пазурами»; в'єтн. «thuyèn», себ. «sakayan» / da[n]kayan, тагал. «bangka» / *dangka, евенк. «дявкан» / *дянкан, малай. «djong» – «джонка; човен з якорем»; кит. «dizi» / dìng-, монг. «доод» / *до[н]ог-, япон. «donzoko» / *dong- – дно (від прасл. *diangar > *[s]aĕkar > *yakoĕ' – «якір; дно; якірний човен [човен, що здатен чиплятися за дно водойми]; лит. «inkaras», блр. «якар», д.-ісл. «akkeri», швед. «akkeri», вал. «angog», англ., тагал. «anchor» – якір; лит. «diktorius» / *di[n]g- – «якір; диктор, спікер»; гінді «sahaara» / *sa[n]kaar- – «підтримка, опора, якір, посилення, ресурс»; полаб. «dānū» / *dāng, авест. «būnō» / *dūn[g]ō, лат. «fundus» / *dungus, лит. «duginis» / *dūnginis – дно; турец. «temel» – «фундамент, основа, земля, дно»);

«bāoguō, bāo», себ., тагал. «bag», малай. «beg», д.-япон. «pukurō», індонез., яван. «tas» / *tas[k] – «мішок, пакунок» (від прасл. *bagъ [> *ракъ] < *task- – «пакет, пакут, пакунок, мішок», похідного від прасл. *taska[m]ti > *taskati – таскати; архан. «пакуль» – «ковпачок, чохол»? [Даль]; чес. «рак» – «пакет; пачка»; англ., вал. «bag», дан. «taske», чес., словц. «taška» – мішок);

«fālù» / *pārù[d], lù / *rù[d], япон. «hōritsu» / *pōridsu – закон (від префікса «ро» та прасл. *rēđь – «ряд, лад; порядок; закон»; срб. «ред» – порядок);

«mùdi», япон. «meate», кор. «mogjeog» – «мета, призначення»; евенк. «ōmāчин» – «мета [дії]» (від прасл. *meta[m]ti > *metati – «кидати, викидати; народжувати [про деяких тварин]; [наливати]» [goroh.pp.ua], опосередковано пов'язане з прасл. *mēti[m]ti > *mētiti – мітити; пол. «miotać» – метати; лат. «metam», блр. «мэта», мкд. «мета» – мета; лтс. «mērķis», пол. «zmierzać», блр. «меціцца» – «мітитися, цілитися»);

«chuí» / *chu[ɣ]í – «кордон, межа»; япон. «shūryō» – кінець; монг. «хил», тадж. «сархад», азерб. «sərhəd» – кордон (від прасл. *chur < *d'ur[t] – «кордон, межа»; міра, що виділяється на основі слова «черезчур» [Потебня, Фасмер]; пол. «burta» / *d'urta, «bort» – «борт корабля, берег каналу»; франц. «bord», порт. «borda» – край; ірл. «teorann», англ. «border», ісп. «borde» – кордон; ірл. «deireadh», грец. «τέλος», норв. «slutt», швед. «slutet» – кінець);

«dòu» – «шия, горло» (від прасл. *doung – довгий);

«shī» / *shī[p] – «стріла, дротик, жало»; д.-япон. «sati» / *sati[ɣ], япон. «isshi» / *isthi[ɣ] – стріла; евенк. «шип» – шип, «суптылэ» – «рослинний шип; колючка», «сєраң» / *cē[ɣ]ранг – кіл (від прасл. *šip – «стріла, вістря, колючка, шип»; с.-нідерл. «strael», «strāle», д.-англ. «strāel», лит. «strėlá [strėlē~]», вал. «saeth», порт. «seta», лат. «sagitta», гінді «teer», бенг., гудж., марат., пандж. «tīra», курм. «tīr», тадж. «тир» / *c[ɣ]тир – стріла; д.-в.-нім. «strāla» – «стріла; блискавка»; н.-в.-нім. «Strahl» – промінь; пол. «stark» – «кіл, колючка»; чes. «šip», слвц. «šipka» – «стріла; шип»; в.-луж. «šip» – «стрижень; залізний кілок», нідерл. «stuug» – «штир, стрижень»; блг. «шип» – «шип, вістря, шпилька [рослини]»);

«bàng» / *doug, кор. «mangchi» / *dougchi – «палиця, балка, балда, кувалда, довбня, молот, молоток» (від прасл. *balka [< *doug] > *palka, *pala – «балка; палка; паля; довгаста річ < довга»; узб. «bolg'a», тадж. «болга» / *долга – «палка; балка»);

«mù» / *mo[nd], евенк. «мō» / *мо[нд], монг. «мод» / *мо[нд] – «дерево, деревина»; кит. «màn» / *mon[d], маньчж. «моо», нан. «мо», лаос. «mai», гудж. «Nāḍa» / *mā[n]d-, гінді «ped» / *be[n]d – дерево; кор. «mogjae» – деревина (від прасл.-і.е. *mo[nd] < *bond < berd < berg – «височина; висока рослина; дерево, деревина»; лат. «mont-» – «височина, гора»; нідерл. «boom» / *boon[d], нім. «Baum», алб. «remë» / *bemë, лит. «medis» / *be[n]d- – дерево; англ. «wood» / *bo[n]d, франц. «bois» / boi[n]d, порт. «madeira», ісп. «madera» / *ma[n]dera, ірл. «(adh)maid», лит. «medienos» / *be[n]d- – деревина; лат. «pontis» / *montis, італ. «ponte» / *monte, бсн. «most» / *mont – «піднесена [висока] споруда; міст; прімость, підмостки»; новоутворення ж *der'mo > *dervo – «обдерте від кори дерево» [gogoh.pp.ua] спочатку означало лише деревину, де прасл.-і.е. *der- – дерти, а *mo- – дерево; бенг. dru'ma, грец. «δόρυ», авест. «dauru», евенк. «дэллэ» / *дэрбэ, тадж. «дарахт», пандж. «darakhata», турец. «darağacı», хет. «tagu», лат. «arbor» / *[d]arbo-, англ. «tree» – дерево; снскр. «dāru» [dru-], курм. «dar» – «дерево [матеріал]»);

«jīāoyóu» / *jī[v]ā- – «живиця, смола, дьоготь» (від прасл. *jīvica > *živica – «живиця, смола»; д.-перс. «jīvā» – «він живе»; снскр. «jīvāh» – живий; грец. «δαίτα» – «спосіб життя»);

«jīēmù» / *diē[r]bù, yánmó / *[d]árbó, евенк. «талумāде-мй» / *дарбāде-мй, чув. «чярмала», «тāлпала» / *дāрбала, монг. «цууранхай» / *диур[б]анг-, «урах» / *[d]ур[б]а[н]г – «дербти / дерти, здирати [шкіру, луб, кору]» (від прасл. *derb[m]ti > *der[b]ti > *derti – «звільняти від кори чи будь-якого іншого поверхневого шару; дерти; дірявити»; англ. «tear» – дерти; прасл. *derbo > *dervo – «звільнений від кори будівельний матеріал = деревина»);

«dòng» / *dòrg, кор. «chang» / *darg, нан. «сангар», евенк. «сангār» / *дарг- – «отвір, діра»; чув. «çарта» / *дарда < *дарг- – отвір, «шāтāк» / *дāрāг – «діра, нора, яма»; нан. «чонгдо» / *дорг-, евенк. «сангār» / дарг- – яма (від прасл. *doga – «дюра, діра, отвір»; полаб. «darā», слвн. «déga», блр. «дзіра́, дзюра́», англ. «tear», грец. «τρύλα», тадж. «сӯрох» / *дӯрог – «дюра, діра», пол. «dziura» – «отвір, діра, нора, яма»);

«dāmén» / *dā[u]rén, евенк. «уркэ» / *[a]ургэ < *[d]аургэ, чув. «алāк» / *[d]apāг < *да[у]рāг, монг. «хаалга» / *даурга, бірм. «tanhkar» / *dā[u]rg- – двері (від прасл. *d[a]uri – «гірська ущелина = гірські ворота; двері» > *duri > *двьгь – двері; в.-луж. «durje», лит. «dūrys», лтс. «duris» / *d[a]uris, англ. «door», гот. «daúr», д.-в.-нім. «turi» / *d[a]uri, грец. «θύρα» / *θ[α]ύρα < *δαούρα – двері);

«chūrùkōu» / *dūrùk- – «ворота; шлюз» (від прасл. *duri > *dvъgъ – двері; слвн. «dūri», в.-луж. «durje», н.-луж. «žurja», лит. «duris», лтс. «durvis», швед. «dört» – двері);

«dì èr» / *dì [v]èr, евенк. «дѳрї», «дѳвугдэ» / *дѳвуп- [Старостин], чув. «деверь», маньчж. «juweci» / *d[y]uwe[r]ti, бірм. «duty» / *duti[r]y, алб. «e dyta» / *e dyta[ri] – «вторий, другий» (від прасл. *dutari, *dutarung > *butari, *butarung > *vutori, *vutorung > *vъторъ, *vъtornik – вторий чи від *dēuru[n]g > *dъrugъ – другий; ірл. «дара», тадж. «дигар» / *дивар, в.-луж. «wutory», ст.-сл. «vъторъ», лтс. «otrais» / *[v]otrais < *do[n]tr-, лит. «antra» / *d[on]tr-, д.-грец. «δεύτερος», фриз. «twad», баск. «bigarrena» / *ditarrena – «вторий, другий»);

«dōu» / *duā[ng], індонез. «dua», монг. «хоєр» / *доєр, маньчж. «juwe», евенк. «дѳр» / Зї-г < тунг.-маньчж. *Zube- < алт. *tiubu [Старостин] – два; кит. «shuāng» / *duāng < *du[t]āng – «два, обидва»; д.-япон. «putari» / *butari < *dutari, япон. «futatsu» / *dutatsu, маньчж. «juwe» / *d[y]uwe, евенк. «дѳктэ» / *дѳвдэ – двоє [Сиромятников]; нан. «дьюэту», евенк. «дѳктэ», кор. «dul da» – обидва (від прасл. *duāng, *duong > *duoq > *d[u]vě / > *d'va – два; пра-і.е. *duuō, лат. «duo», тадж. «ду» – два; блг., мкд. «и двете», н.-в.-нім., нім., нілерл. «beide» / *deide, гот. «bai» / *dai[t], швед. «både» / *tåde, «bägge» / *tädge, англ. «both» / *doth – «обое / обидва»);

«qiān» / *tiān[g]-, япон. «sen» / *ten[g]-, кор. «cheon» / *teon[g]-, бірм. «taihthaung» / *dea[ng]tha[m]dung, маньчж. «minggan» / *tingtan-, евенк. «миуан» / *тиу[т]ан-, діал.-евенк. «тыхинчā» / *тысинчā – тисяча; д.-япон. «ti» / *ti[ng]- < *deang- – «тисяча, граничне число» (від прасл. *ting[tandung] {< *deang[tandung]} > *ty[ng]tentja > *tysętja, можливо, утвореного з *tū(s)-, як і прасл. *ty[m]ti > *tyti – «гладшати, набухати» [goroh.pp.ua]; прус. «tūsımtons» [зн. в. мн.], лит. «tūkstantis», нідерл. «duizend», д.-в.-нім. dūsund, ісл. «þúsund», гот. «þūsundi», англ. «thousand», нім. «tausend», дан. «tusind», швед. «tusen – тисяча»);

«shí» / *dí < *de[tant] – «десята доля сотні [центу]; десять»; д.-япон. «towo» / *dowa[n], маньчж. «juwan» / jutan[t], евенк. «дѳаан / дѳян», орок. «дѳен», нан. «дѳан», сол., негід., удег. дян[н], ульч. «дюан» / *дю[в]ан, когурьо «tok» / *dek- – десять» (від р.-прасл. *[de]tant' > *[de]centъ > *[de]sętъ – «десята доля сотні [центу], одна тисячна доля тьми [тумена] – десять»; *[deang]tantung > *[de]tantung – десятий; пра-і.е. *de(ta)n[t] > *de(s)n[t] > *de(k)ñ, грец. «δέκα», лат. «decem», дан. «ti», англ. «ten» / *de[ta]n[t], тох. А «śkānt», тох. Б «śkante», н.-луж. «zasety» / dase[n]ty, нім. «zehn» / *det[a]n[t] – десять; грец. «δέκατος» / *δέτα[v]тос, снскр. «daśamā-», полаб. «deśotě» – десятий);

«jǐu», маньчж. «uuyun» / *j[u]yun, евенк. «егин, дегин» / *девин – дев'ять (від прасл. *jěuętъ > *devętъ; лтс. «deviņi», лит. «devynios» – дев'ять);

«jǐng» / *jǐrg- – дзеркало (від прасл. *jǐrga[m]ti > *zirkati – «зиркати, дивитися»; ст.-сл. «зъркати» – дивитися; слвн. «zǐkalo» – зіниця);

«sōusuō» – «шукати, пошук», діал.-евенк. «иктэ-мї» / *ш[иктэ]-мї – знаходити (від прасл. *sōusua[m]ti > *sukati – шукати; слвц. šukat' – «метушитися, шукати»; гот. «sōkjan», д.-ісл. «sōkja», д.-в.-нім. «suochan» – шукати);

«rán» / *rán[dg] – «рядовий, правильний, правий» (від прасл. *rándg > *rađъ – ряд);

«dān» – «тонкий, непарний, поодинокий, самотній», «shòu / *shòq < *tòon[g] – «тонкий, худий, бідний», кор. «ganeun» / *taneun, гудж. «thīna» – «тонкий, худий» (від р.-прасл. *tong, *тъпъ > *тъпъкъ – тонкий; швед. «tunn», нім. «dünn», гол. «dun» – тонкий);

«še» / *že[l]-, маньчж. «meihe» / *[š]'meihe < *[žal]'meihe, нан. «муйки» / *[z]'муйки, монг. «могой» / *[z]'могой – змія (від прасл. *ž[el]'mēja {< *žal'mēja} > *зьмѳя – змія; ст.-сл. «змига» – змія);

«zhū / zhūzhu / zhizhu» – павук (від прасл. *žuzelica – жужелиця; д.-київ. «жужа» – жук; чес. «žoužel» – хробак; рос. «жужжать» – дзижчати; тадж. «тортанак», тагал. «gagamba», себ. «kaka» – павук);

«*jiāngguǒ*» / **tiáng[r]*-, кор. «*jang-gwa*», евенк. «диктэ» / **ти[ан]г[р]*-, монг. «жимс» – ягода; кит. «*tiánguā*» < **tiáng[r]*-, маньчж. «*dungga[n]*» < **tiáng[r]*-, япон. «*suika*»⁸⁹³ / **su[n]ica* [**sōnica*] < **tiáng[r]*– кавун; кит. «*pútáo*» / **b[i]ú[n]d*- < **tiáng[r]*-, кор. «*podo*» / **b[i]o[n]go* < **tiáng[r]*-, япон. «*budō*» / **b[i]ōgō* < **tiáng[r]*– виноград (від прасл. **tiangroda* > **ja[n]g[r]oda* // **bi[o]ngrod* > **jagoda* // **vinograd* – «ягода, суниця; кавун // виноград»; загально-сл. «*jagoda*»; італ. «*anguria*» / **[j]anguria* < **tiáng[r]*-, катал. «*síndria*» / **ti[á]ngr-*, ісп. «*sandía*» / **t[i]áng[r]*-, себ. «*sandiya*», яван. «*semangka*», груз. «*sazamtro*» / **tiáng[r]*-, вірм. «*dzmeruk*», курм. «*zebeş*» / **te[r]beş*, тадж. «тарбуз», узб. «*tarvuz*», монг. «тарвас», гудж. «*tarabūca*», пандж. «*tarabūja*», гінді «*tarabooz*», бенг. «*taramuja*» – кавун; тадж. «харбуза», малай. «*tembikai*» < **tiáng[r]*-, прасл. **dynja* < **tián[gr]*-, евенк. «дыня» – диня; італ. «*agresto*» / **[j]a[n]grozdь* < **tiangrozdzь* – «незрілий виноград» [від прасл. **grozdzь(n-)* > хрв. «*ogrozd*» – гроно]; чес. «*angrešt*», ст.-укр. «агрестъ» > «агрисъ» – агрус; індонез., малай., яван. «*anggur*» / **[ji]ānggur-* < **tiáng[r]*-, тадж. «ангур» / **[ти]ангр-*, ірл. «*fionchaog*» / **tiáng[r]*-, лтс. «*vīnogas*» / **ti[á]ng[r]*-, лит. «*vynuogė*» – виноград);

«*guōzi*» / **guō[m]sči[k]*, япон. «*hachi*» / **ha[r]chi* < **garchi[k]* – горщик (від п.-прасл. **g^brmьсцькь* – горщик, похідного від **g^brmь* – піч; словц. «*hrniec*», чес. «*hrnec*» – горщик);

«*tiějiàng*» / **ti[v]ě[r]jiàng*, чув. «тимёрсё» / **тивёрсё* [тиверці], узб. «*temirchi*» / **tivirchi*, татар. «тимерче» / **тиверче*, евенк. «тавин» / **тав[ар]ин* < **тъв[ар]ин*, «тавичимнй» / **тъв[ар]ичимнй*, вірм. «*darbin*» / **d[v]arbin*, евенк. діал. «даркан» / **д[в]аркан*, монг. «дархан» / **д[в]архан* – «коваль [творець]»; евенк. «тавиткит» / **тъв[ар]иткит* – кузня; чув. «тимёр» / **тивёр*, татар. «тимер» / **тивер* – залізо (від прасл. **t[i]vęgь* > **tvoгь* – «твір, творіння», пов'язаного чергуванням голосних з **t[i]vaгь* > **tvaгь* – «творіння, створіння»).

Корейські слова:

д.-кор. [когурьо] «*kure*» / **kur[b]e* < **serb'* [кит. «сяньбі»] < **terv'* – змія (від прасл. **terv'* – «черв, хробак; змія»; прасл. **terving* – «вільний, кривий, кривич; змій»; нан. «колан» – хробак; санскр. «*kṛmī*», лит. «*kirminas*», д.-прус. «*girmis*», азерб. «*qurd*», карач.-балк. «*к'урт*», франц. «*courbé*», нім. «*kurve*», лат. «*carvus, pravum, tortus*», італ. «*storto*», ісп. «*torcido*», порт., галіс. «*torto*», катал. «*tort*» – кривий);

д.-кор. «ханкі» / **konig* – «князь / **к[о]нязь, хан» (від прасл. **kang* – країна; япон. «*kuni*» – «країна, князівство, ханство»);*

д.-кор. [когурьо] «*па*» / **na[rod]* – нарід; с.-кор. «*naḡah*», кор. «*nala*» – людство (від прасл. **narod* – нарід);

д.-кор. [пекче] «коранъ» – «темно-червоний, коричневий» (від прасл. **skora* – кориця; в.-луж. «*skorica*», пол. «*skoryca*» – «коричне дерево»);

д.-кор. [когурьо] «*уту*» / **[p]utu* [**putu* → **hutu* → *utu*], д.-япон. «*іту*» / **[p]іту* – п'ять (від прасл. **peťь* – п'ять);

д.-кор. [когурьо] «*ток*» / **des-*, д.-япон. «*тово*» – десять (від прасл. **desęťь*);

д.-кор. «*рол'*» [сучас. «*seuteb*»] – степ (від прасл. **rolje* – «відкрите місце, простір; рівнина, поле; рілля», похідне від «*роль*» – «широкий, плоский, порожній, неродючий»; асоц. з «поля» – «зовнішні зони будь-чого»);

д.-кор. [когурьо] «*осагам*» / **[r]usak-* – «русак, заєць» (від прасл. **rusang* – «русий, світло-коричневий із сіруватим або жовтуватим відтінком»);

д.-кор. [сілла, когурьо, пекче] «*со*» – золото (від прасл. **zolto*);

«*жілту*» – жовтий (від прасл. **jěltь* > **ž^bltь* – жовтий);

с.-кор. «*сал'*» / **žalo* – жало [залізне] (від п.-прасл. **žalo* < **žędlo*; ст.-сл. «*жалло*»);

«*чеол*» – залізо (від прасл. **žel-zo* / **žal-zo* – залізо);

«*бада*» / **vada* – море (від прасл. **voda* – вода);

«*салам*» – людина; «*саламдеул*» – «люди [залізні люди] – сармати, змії» (від прасл.

**ž[al]męya* та евенк. «сулама» / **салама* – змія [залізна, жалюча, евенк. «хулама» –

⁸⁹³ Спорідненість японської назви кавуна з назвою суниці може свідчити про те, що обидві ці назви утворилися від првслов'янського дієслова **sōnu[m]tī sya* – сунутися. Англ. «*snake*», япон. «*sunēku*» – «повзти; змія».

червона]; лит. «gyvatė» / *žylatė, кирг., каз. «жылан» [залізна], азерб. «ilan», турец. «yılan», туркм. «ýylan», татар. «елан» / *алан, нім. «Schlange», дан., норв. «slange», нідерл., фриз. «slang» / *s[e]lang, лат. «serpens» – «змія, змії»; лат. «salamandra» – саламандра; чув. «сулăмля» – «важкий, сильний, могутній»;

«gong-gug» / *kong-gug – «герцогство, князівство / *конунгство» (від прасл. *kang / *kong – країна);

«dolo» – «дорога, шлях» (від прасл. *dorga – «дорога; заглиблення, борозна, рівчак»; д.-київ. «дорога» – шлях);

«geodda, gada» – «ходити, йти» (від прасл. *xoditi < *sodi[m]ti – ходити; лтс. «staigāt», ісл. «ganga», нім. «gehen» – ходити);

«jing» / *dzving, «gong» – «дзвін, звук, голос, гонг» (від прасл. *dzving < *dzuong < *taung – «дзвін, звук, голос, гонг»; англ. «jingle» – «дзвін, дзвонити, дзвеніти»;

«ganeun» / *taneun, гудж. «thīna» – «тонкий, худий» (від р.-прасл. *tong > *тънь > *тънькъ – тонкий чи від *tanu[m]ti – «танути, тоншати»);

«yang» – «баран, вівця» (від прасл. *yáng > *[y]agnъ > [j]agne – ягня; алб. «qengji», ірл. «ūan» – ягня; санскр. «āngirah» – божественний);

«ul» – вовна (від прасл. *vulna > *v^blna – «вовна; хвиля»; бенг. «ula», блг. «vŭlna»);

«seutaeg» – «куча, стіг» (від прасл. *stog – стіг);

«kal» – «клинок, меч» (від прасл. *klinъ або *къlim – клин чи від *kolě[m]ti > *kolti – колоти);

«amkae» / *[s]amka- – сука (від прасл. *samka – самиця);

«rogu» – «морда, пика» (від прасл. *pyka < *tuka – «піка; товсте, тучне обличчя»);

«kalla» – ошийник (від п.-прасл. *kolo – коло; комір – «смужка в одязі коло шиї»);

«songkol» [songhyl] – сокіл [Ю.М. Бутин, «Корейсько-монгольські та французько-таджикські ізоглоси», http://mion.isu.ru/filearchive/mion_publications/sib_kor/1.htm] (від прасл. *so[ng]kolъ < *dongkor[b] – «сокіл; денний робітник»; монг. «шонхор» [sirJgur], тадж. «шохин», турец. «şahin» – сокіл; тадж. «шикор» – полювання; тадж. «кор» / *кор[б], лтс. «darbs», прасл. *derb > *[s]orb > *orb[ota] – «вільна праця; робота»; р.-прасл. *dong – день);

«taellou, sallo» – «тук, сало, жир» (від прасл. *tallg > *tukъ / *salo – «тук, сало, жир»; англ. «tallow», нім. «Talg», монг. «тарган», маньчж. «tarhūn», евенк. «бургу» / *тургу – «сало, жир, коломазь»; прус. «taukis» – сало; блр. «тлушч», чес. «tlustý», слвц. «tuku», лтс. «tauki», себ. «tambok», кит. «pàng de», лат. «pinguis», ірл. «saille» – жир).

Вочевидь, тунгузо-маньчжурське походження мають такі українські, слов'янські та англійські слова:

амбал (маньчж. «амба» / *[t]amba – великий; мкд. «тумба» – «гірка, пагорб, замет», індонез. «tumpukan» – «пагорб, стопка»; прасл. *temę; ст.-сл. «тѣма», слвн. «tème», чес., слвц. «temeno», евенк. «тэмулкэн», чув. «тўпе» / *тўме – «тім'я, маківка»);

буханець – «велика хлібина» (евенк. «бугды», ст.-монг. «богдо» – великий);

бугай – «великий бик» (евенк. «бугды», ст.-монг. «богдо» – «винятково великий»);

гаргара – «висока, велика річ» (евенк. «гугда», нан. «гогда» / *го[r]г[а]да – високий; «халгарган» – «голінастий, довгоногий»);

дертися, видертися – «вилазити нагору, на високий предмет» (маньчж. «dergi» – верхній);

гарпун, гармата (евенк. «гарпа» / *сарпа, евен. «гарпа, гарпун» – промінь; маньчж. «гарта», «гармала» / *сармала- – стріла; евенк. «гарпū-мй» – стріляти; бур. «харба» – «стріляти з лука»; лат. «арма» – зброя, «armatus» / *[s]armatus – озброєний, «sarmatae» – сармати / «військо сермендів»; ісп. «armada», італ. «armata», ст.-срб.-хрв. «армата» / *[с]армата – «армія, військо»; хорвати / *сарбати – «нарід-військо»);

лук, лучина⁸⁹⁴, влучно, влучити, вилучити, залучити, розлука (евенк. «лукї-мї» – «стріляти [луком]»; евенк. «лукї», чув. «ухă» / *лухă, татар. «ук» / *лук, азерб. «ох» / *lox, вірм. «slak'» – стріла; прасл. *lōčiti, д.-укр. «лучити» – «з'єднувати; згинати»); багór, багрá / *бадрá (евенк. «бадар» – «накінечник остроги чи стріли»); караул, караулити (евенк. «караул» – варта, «каравут-мї» – «вартувати, чатувати»); худий / *ху[м]дий (нан. «хумду», полаб. «cheudè» / *d'eomdè – худий; маньчж. «komso» / *k[h]omdo > *k[h]oɖo > *k[h]udo – мало; ст.-сл. «хоудъ» – «малий; простий; убогий; незначний»); патик – «маленька палка, палиця» (евенк. «адькăн» / *[п]атькăн – мало); камса / хамса – маленька рибка (маньчж. «komso» – мало); клаптик, клоп, хлоп'я, хлопець, клопіт (евенк. «хулукун» – малий); комаха, комар (евенк. «куму-кен» – комаха; япон. «ко, комака», кит. «qū, shǎo», кор. «so» – «дрібна, маленька»; япон. «ка», монг. «шумуул» – комар; япон. «kumo», кор. «komi», індонез. «kawa-kawa» – павук); пика – «обличчя, гола [безволоса] поверхня голови» (нан. «пика» – голий); гарний [мкд. «áрен», блг. «хáрен»] (від нан. «улэн» / *арэн – гарний, якому споріднені евенк. «блэн» – «здатна, талановита людина», «майстер свого діла»; тюрк. «у[г]лан / улан», азерб. «оулан» – «звитяжець, хоробрець, сміливець, молодець», а, може, і етнонім «алан» / *x[а]лан, що має спільне тунгузько-праслов'янське походження); алани / *x[а]лани < *c[а]лани < *d[а]лани – «вершники; голошкірі родичі зміїв, зміїні родовичі» (чув. «юланут» – вершник, «халăх» – нарід; нан. «дялан» – «покоління, коліно»; евенк. «халан / калан» / *далан – «родина, коліно / клан»; нан. «хала» – призвище; снскр. «kúlam» – «стадо, рій, рід»; ірл. «cland / clan» – «поріддя, рід, клан», снскр. «кула», лат. «clan» / *dlan – «рід, родина, коліно»; лат. «colonia», англ. «colony» – «колонія, сім'я, поселення»; лит. «келтіс / kiltis» – «плем'я, рід», «giminaitis» / *gi[r]minaitis – родич; лтс. «gimene» / *gi[r]mene, бенг. «paribāra» / *saribāra – «родина, сім'я / *ci[p]м'я»; кор. «salam» – людина, «salamdeul» – люди; с.-в.-нім. «Slahte» / *S[a]langte – «рід, плем'я, шляхта», тоді як евенк. «кулін», «сулама» / *сапама [залізна, евенк. «хулама» – червона], лат. «serpens» – змія; ест. «saarvas» – «видра, водяна змія»; лит. «жалтис» [žaltys] / *гал[а]тис / *кельтис – вуж; лит. «gyvatė» / *žylatė, кирг., каз. «жылан», татар. «елан» / *алан, азерб. «ilan», турец. «yılan», туркм. «ýýlan», нім. «Schlange», дан., норв. «slange», нідерл., фриз. «slang» / *s[a]lang < *dalang – «змія, змії», що чітко відповідає саме славетним поколінням родовитих (шляхетних) нащадків голошкірих «людей-нагів» / «людей-саламандр» – «сарматів / сермендів / германців = сербів / серпів = тервінгів / тервуян / черв'ян, кроатів / хорватів / хробатів = хробаків» і кельтів / галатів / *галанів» = «родичів, родовичів»; прасл. *doong > *soug' > *golъ, евенк. «дюлакин» / *дюла[н]гин, кит. «tǎn» / *d[l]ǎn[g], курм. «tazı» / *d[l]a[n]zı, індонез. «telanjang», каз. «жалаңаш», кирг. «жылаңач», татар. «ялангач», тадж. «урён» / *c[у]лён[г] < *долён[г] – голий; прасл. *doong > *dolnъ – «долоня [гола]»⁸⁹⁵); *doong > *doug > *d'lgъ – довгий; *doong > *dolt > *tarb > *terv' > *čgvъ – «черв; змії [голий, довгий]»; *doong > *dolg > *barg > *b[h]erg(h)' > *bergъ > *v'гхъ, – «високий край суші; берег > верх; гора, горб»; д.-в.-нім. «berg» – гора, гот. «baírgahei» – гори, авест. «barəzah-» – «гора, висота», осет. «bærzond», вірм. «bej» – висота», снскр. «bṛhant-» – високий); дно, «у дну» – всередину, д.-укр. «дънѣ, дъну» – всередині, «изъ дъну» – зсередини (маньчж. «duli[n]», сол., улч. «дули[n]», нан. «доли[n]», евенк., негід. «долин» – середина;

⁸⁹⁴ Вочевидь, у праслов'ян іншою (альтернативною) назвою стріли була «лучина», бо влучити в ціль можна камнем, кулею, лучиною (стрілою) чи іншим рухомим предметом, а не самим луком.

⁸⁹⁵ Походження від праслов'янської лексики *doong > *soug' > *golъ – голий не лише лексем «гілка», «коліно» [лат. «клан»], «сім'я / *ci[p]м'я», «довгий», «черв [змії]», «червоний», «берег», «верх», а і «долоня [гола]» та багато інших, від яких утворилися не лише праїндоевропейські, а і східноазіатські лексеми неїндоевропейських народів (такі, як «алани»), переконаливо свідчить не лише про первісність архаїчної протослов'янської мови, а і про зародження її на теренах Гіндустану.

маньчж. «do», негід., евен., орок, удег. «до», ульч., нан. «до-ни», удег. «дони-ги», евенк. «дō[н], дō[я]» – «нутро, нутрощі, вміст»; евенк. «донто» – «нутрощі, внутрішнє хутро в унтах»; евенк. «дōндū, дōдū» – «всередині, в глибині будь-чого»; «дōндук, дōдук» – «зсередини будь-чого»; «доптун» – «нижня підстилка під вьюком»);

дах, дашок (евенк. «дугā» – вершина; «дасна / дасин» – «дах, кришка, покривало»; «дохи» – дах; «дасивун» – дах [де мешкає дух-покровитель родини]; маньчж. «даси-» / *dasimbi, евенк. «дас-мй, дахи-мй, даши-мй», нан. «дасе-», негід., евен. «дас-», ульч. «даску-» – «накрити; закрити; занавісити»; пра-і.е. *(s)teg- – крити; д.-в.-нім. «dah» – дах); десниця – правиця (евенк. «дегин» / *десин, «дегиннū» / *десиннū – лівий); хлів, ц.-сл. «хлѣвина», ст.-сл. «хлѣвъ» (евенк. «гулэ» [hule] – «дерев'яний будинок»); ганок, пол. «ganek» (маньчж. «hanci» – «близький [до будинку]», с.-в.-нім. «ganc» – «зовнішня прибудова»);

доїти, доярка (від евенк. «дō», «дōн» / *дōя – «нутро, нутрощі, вміст», хоч не виключене походження і від д.-перс. *duž- – доїти [Абаєв] чи від д.-інд. «dháyati»⁸⁹⁶ – ссе); ох, óхати (евенк. «ōхāt» – «погано, зле»; «ōхат» – «бідний, жалюгідний»);

вава, вавка – «поранення, що ще не загоїлося» (евенк. «wāvукту» – «рана; поранений»; д.-в.-нім. «wēwo» – «біль, нещастя»; д.-англ. «wāwa» – рана⁸⁹⁷);

гоїти, загоїти (евенк. «гоё» – рана);

пухлина, пухир, опуклість (евенк. «пучи» – «наріст на стволі дерева»);

ярмарок / *[д]ярмарок (евенк. «дярбан»⁸⁹⁸ – «велике стойбище; ярмарок», якут. «дьяарбака / дьяарбанка» – «ярмарок, гуляння»; алт. «jарымка, jарымказы», кабард. «жармыкIэ», каз. «жәрмеңке», башк. «йәрминкә», татар. «ярминкә», монг. «яармаг худалдаа», адиг. «ермэлыкъ», ірон. «армукъа» – ярмарка; евенк. «ирэмймэтчэ-мй» – «ходить [в гості]»; маньчж. «yabumbi» / *ya[r]bumbi, япон. «agukimasu», кит. «yóulì», турец. «yüğü», англ. «journeу» – ходити; англ. «journeу», турец. «yolculuk» – «подорож, довга прогулянка»; евенк. «хирандбдя-мй», башк. «йөрөү», татар. «йөрү», турец. «yüğümek», туркм. «yögetek», карач.-балк. «айланыргъа», ест. «jalutama», франц. «marcher» – гуляти; франц. «marche»⁸⁹⁹, англ. «market», нім. «Markt» – ринок);

дерибан – «розпродаж державного майна за безцінь» (евенк. «дярбан» – ярмарок / *[д]ярбарок; евенк. «дярбан-мй» – «стояти великим стойбищем; з'їхатися в одне місце; жити на ярмарці; тинятися, вільно ходити без цілі, гуляти»);

уміти, умілий, ум; розуміти, розумний, розум; думати, додуматися / дотум[к]атися <https://goroh.pp.ua/Етимологія/тумак>, дотумкати – «збагнути, зрозуміти», дума, роздум; т[л]умачити – товмачити (евенк. «[т]ум-мй» [3 ос. «тумнен»] – «зв'язати, пов'язати; згорнути, намотати», «[т]умначи» – розумний [Василевич]; «тумир» – зв'язка; «туму-мй» – «зв'язати [в одне ціле]»; «уй-мй» / *ум-мй – «зв'язувати, прив'язувати, прикріпити»; «уй»⁹⁰⁰ / *ум – «ум; розум»; «уйдэ-мй» / *умдэ-мй – «зрозуміти; згадати»; евенк. «гунчэде-мй» / *думчэде-мй, чув. «уйла» / *умла- < *[д]умла-, «туйя́н» / *думя́- – думати; нан. «туму-» – намотувати; евенк. «толкйн» – сновидіння; маньчж. «gūnimbi» / *sūnimbi <

⁸⁹⁶ Аджє пратунгуси раніше мешкали разом з праслов'янами не лише в державі Шан-Інь, а можливо і на теренах Гіндустану.

⁸⁹⁷ Терміни, що були принесені до Європи сермендами свебами та гунами ультінами / вільтінами / вільтами.

⁸⁹⁸ Можливо, нім. «Jahmarkt» є лише переосмисленням тюркського слова «дьяарбанка», що походить від прасл. *dogog (карач. «джол», чув. «сул», каз. «жол», татар. «чара, юл», башк. «юл», кр.-тат. «yol [ёл]», узб. «yo'l», турец. «yol» / *[d]yog, кит. «dàolù, dào», кор. «dolo», япон. «dōgo», англ. «doog» – «дорога; довгий, далекий шлях»). Аджє товари на ярмарок у значні торгові центри доставлялися з їхніх далеких околиць.

⁸⁹⁹ Від етноніма «верховного українського» слов'янсько-тунгуського народу-вершника, що займався трансконтинентальною торгівлею («marg / berg / varg» – «верх, край»). Саме пращури та нащадки меркитів (верінгів / варягів) / мекритів (мукрі = мохе / букрі = бохе / вукри = вакараї) заснували в різні часи такі торгові держави як Бохай, Японія, Чехи, Маргіана, Хорезм, Козарія, Україна-Русь, Польща, Чехія-Моравія, Вагрія, Фризія-Русь.

⁹⁰⁰ Саме вмінням пов'язати поміж собою на перший погляд розрізненні факти (згорнути їх до одного цілісного уявлення [концепту] та «намотати собі на вуса» це зовсім не підсвідоме, а синтезоване розумом цілісне відображення дійсності) обумовлені в евенкійській мовній картині світу розумові здібності людини.

***dūmimbi** – думати; «**bodombi**» / ***podombi** – «думати, подумати»; «**umiyaha**» – черв [змій] д.-в.-н. «**tuom**», д.-англ. «**dōm**» – «гадання; думка; збори»);

тундра (евенк. «дуннэ», «дундэ» / *ду[л]ндэ, «дундрэ» / *дурндэ – «земля, ґрунт; могила»; «дуннэды» – «земельний, земляний»);

пурга (евенк. «**borga** / бурга* / сурган», карел. «**purgu**», фін. «**purku**» – «хуртовина, снігова завірюха, дощ із сильним і холодним вітром»; евенк. «бургал-мй» – «замітати, заносити снігом»; «пургэ-мй» – «піднятися [про хуртовину, завірюху, пургу]);

шуга – «дрібний крихкий лід у вигляді кашоподібної маси, що іде перед льодоставом або під час весняного льодоходу» (евенк. «суга»; «сугал-мй» – «піти [про шугу]);

хуга – «сильний вітер із снігом; завірюха, хуртовина» (евен. «хуги», орок., удег., ульч. «суи», сол. «сови» – «завірюха, хуртовина»; евенк. «сути» – «сильний вихор, смерч, буревій»);

голівня, головешка – «обгоріле поліно» (евенк. «голо» – поліно, «гулу» – голівня);

тліти – жевріти (евенк. «тэлэн», якут. «төлөн» – полум'я);

тара (евенк. «**tār**» – мішок; італ. «**tara**»⁹⁰¹ – «тара; знижка, відрахування»);

теліга (евенк. «**тэргэ***» – «підвода, віз, теліга»);

сарай – «приміщення чи окреме спорудження для зберігання різноманітного господарчого інвентаря, що має накритий чимось дах» (евенк. «сарай» – дах);

нині (маньчж. «**inenggi, ināngā**», евенк. «иненй» – день; «инэнмэн*» – сьогодні);

черемша, чурбак, черен, черешок (евенк. «чиримчā» – «дика цибуля, дикий часник»; чув. «**сарамас**», каз. «жалаңаш», індонез. «**telanjang**», тадж. «урён» – «оголений, голий» [про стовбур, що не має гілочок]);

диня (маньчж. «**dungga[n]**», кит. «**tiānguā**» – кавун; евенк. «дыня» – диня);

бурий (евенк., бур., якут. «боро» – сірий; евенк. «боронг» – коричнювато-сірий; «бурингка» – «бура лисиця»; «бурка» – «повстяний плащ»);

ґнідий / *снідий – жовтувато-бурий (евенк. «конгор» / *сиң-кур, бурят. «хонгор» / *сиң-кор – «соловий, буланій, жовтувато-сірий»; малай., яван. «**kuning**», маньчжур. «**suwayan**», евенк. «сиңама» – жовтий; евенк. «сиңарин» – «сірий, жовтий», евенк. «кури» – сірий; «конгноруи» – «вороний [про коня]»; «конгномо» – чорний; негід. «конгноин», сол. «хонгнорин», бурят. «хонгор» – соловий; евенк. «конгоро-мй» – «почорніти [зненацька]»);

буланій / *хуланій / *уланій (евенк. «улан, улама, хулама, уларін» – червоний);

кочувати (евенк. «кочо» – «закрут річки, звивисте русло, мис, річкова губа»; «кочов-мй» – «перейти через мис»);

швидкий / *шмидкий [від «шмигати» – «швидко йти; швидко летіти»] (евенк. «химā» / *шимā – «швидкість; швидкий, спритний»; «имāt» / «химāt» / *шимāt – швидко / *шмидко; пол. «**szwytki**» – «спритний, меткий, хвацький»; гот. «**swinþs**» / *sminþs – сильний; д.-англ. «**swīð**» / *smīð – «сильний, спритний»; англ. «**smith**» – «коваль [сильний, спритний]»);

сум, сумний (д.-япон. «**sum-**» – жити, евенк. «сумна-» – «битися [про серце]» [Сиром'ятников]; кор. «**sum**» – дихання, «**hansum**» – зітхати; кит. «**tòng**» – «туга; сум; смуток; біль»);

очаг (евенк. «ачаг» – «очаг, таган»);

таган, таганок, таганчик, таганець – «підставка для посуду на жаровні» (евенк. «тыгэ» – «посуд, посудина», «тыгэкэн» – чарка; нім. «**Tiegel**» – тигель);

котомка – «переважно шкіряна сумка, що носить на спині» (евенк. «кōтакāн» – мішок; «котōмка» – «сумка зі шкірок з ніг оленя»; «котōмкала-мй» – «нести на спині [у котомці]»);

⁹⁰¹ Запозичений сарматами у тунгусо-маньчжурів термін «tara» є лише омонімом в італійській мові запозиченого нащадками сарматів лангобардами у арабів терміна «знижка, відрахування».

пампушка, пол. «pańkuk», блг. «пóничка» – «пампúх, пончик» (евенк. «пунчушка» – «повна, гладка [людина], товстун»; «пунну» – «рибка для наживки»);

румка – чарка / *шар[ум]ка (евенк. «чаркэ», «урункэ» [Василевич] / *[ш]урункэ, удм. «сюмык» / *с[ар]юмык, лит. «taurè» / *šaurè, чув. «черкке» / *шеркке – «чарка [з вином]»; маньчж. «arkí» / *[š]arkí < *š[ar[um]ki – горілка; евенк. «аракй» – «горілка; вино»; нан. «араки» / *[ш]ара[м]ки, монг. «дарсны» / *шарсны, турец. «şagar», тадж. «шароб» / *шаром – вино; нідерл.⁹⁰² «róemer» / [ša]róemer – «румка, чарка, бокал [з вином]»; «róemen» / *š[ar]róemen – «прославляти, вихвалити»; «roem» / *š[ar]roem – «шана, хвала»; лит. «garbè» / *šarmè < *sarmè, тадж. «шараф», азерб. «şəraf», узб. «hurmat / *šurmat < *sarmat – «шана, честь»; норв. «ros» / *hros, лтс. «slavēt» / *sramēt⁹⁰³ – «хвала, похвала»; франц. «charme» – «шарм, чарівність; привабливість»; іврит. «шалом» – «мир [вітання]»);

карикатура – «викривлене зображення людини, типажу чи дії, зазвичай створене з розважальною метою»; італ.⁹⁰⁴ «caricage» – «перевантажувати, перебільшувати» (евенк. «карака̄» – «сміх, жарт»; «карачи» – злий; «кали» – «крупний, великий»);

закубрити – «щільно закрити» (евенк. «хакū-мй» – «оточити, закрити з усіх боків; обгородити, обнести тином; застібнути на всі гудзики; зшивати округло [руквиці, унти тощо]»; «хакūв-мй» / *хакūб-мй – «бути оточеним; опинитися у безвихідному становищі; бути зашитим з усіх боків; затягнутися [про рану]; зарости [про болото]»);

фуфайка / куфайка / *хакутка⁹⁰⁵ – тілогрійка (евенк. «кукайка» / *хакūtка – фуфайка; «хакūt» – щільно [з'єднати дві частини]; «хакūн-мй» – «щільно закутатися; застібнути на всі гудзики»);

доха (евенк. «даку» – «доха, кафтан»);

кошма (евенк. «кахима»);

бечівка (евенк., якут. «бэчимэ» – «ремінь, яким тягнуть лодку»);

буси (споріднено евенк. «бусэ, буше, бухэ» – пояс, «бусэлэвчэ» – підперезаний);

копут – «клопіт, біда»; н.-в.-нім. «karútt» – «розбитий, зламаний, зіпсований; той, що загинув» (евенк. «капут-мй» – «лопнути, тріснути, розбитися»; «капу-мй» – «бити, розбити, зламати, розламати; тріскатися [про лід]»; «капума» – «крихкий, ламкий»; «капутанму-мй» – порізатися);

уй / вуй – «дядько по матері» (евенк. «уй» – «жінка старшого брата; верх [будь-чого]»; «уелй» – родич);

карга [стара] (евенк. «кэрги-мй» – «згорбитися, зігнути»; маньчж. «sargan», чув. «карчак» – «жона, жінка»);

дилда – здоровань (маньчж. «jigamin», евенк. «дырам», сол., ульч. «дырами» – «гладкий, товстий»; евенк. «дылмарагда» – «з великою головою, головатий, головань»);

камбала – «природно сплющена риба» (евенк. «кампарй» від «кампарі-мй» – «розбитися вщент, зруйнуватися, стати старим [сплющеним]»);

судак / *су[г]дак (удег. «сугдехэ», нан., ульч. «сугда» – риба);

рак (евенк. «арак» – рак від «аран» – «ледь, ледве», «аран-аран», кит. «gǎngǎn» – «ледь-ледь, повільно», як і евенк. «аракун», нан. «элкэ, элкэди» – «повільно, поступово»);

мерин (маньчж. «тогін», нан., бурят., монг. «морин», евенк., сол. «мурин», ульч. «мури[н]», евен. «муран», орок. «мури», негід. «моин», ороц., удег. «муи» – кінь);

колонок, тхір (евенк. «xolongō, solongō, šoiongō» [Фасмер]);

тигр (діал.-евенк. «чигра» [Василевич], маньчж. «tasha» / *tash[r]a, себ., тагал. «tigre», гінді «taigar», япон. «tora» / *to[h]ra, кор. «beom» / *teom, монг. «бар» / *та[r]p);

⁹⁰² Пращури високорослих голандців – гунів вільтів (споріднених вільцям / лютичам і волохам / уличам) теж були слов'янськомовними та могли мешкати черезсмужно з прашурами тунгузів на Далекому Сході.

⁹⁰³ Отже, як германці грутунни = хроси / руси, так і інші слов'яни це є дійсно славетні, хвалені та шановані сармати = хорвати.

⁹⁰⁴ Пращури високорослих італійців – волохів лангобардів / ломбардів були слов'янськомовними і, отже, теж могли мешкати черезсмужно з прашурами тунгузів на Далекому Сході.

⁹⁰⁵ Тут має місце метатеза складів. До того ж в тунгузьких, як і в слов'янських мовах, літера «ф» і відповідний їй звук вдавнину були відсутніми. В маньчжурській мові вона замінила літеру «п» під впливом китайської.

кутька – щеня (евенк. «хутэ» – дитя);
слон (евенк. «сэлй» – мамонт; ст.-кит. *sḍaŋ, бірм «s^haŋ» < *s[l]aŋ – «слон, бик»);
мамонт (евенк. «меменде» – «монстр, потвора, страшнисько, чудовисько»; «jamendi /
ḡamēndy» – ведмідь [Фасмер]);
пантi (маньчж. «funtu» / *puntu, нан. «пунту», евенк. «пѣнту» – пантi);
сорока / *c[т]орока, чес. «straka» (евенк. «турачāн» / *c[т]урачāн – сорока);
чирікати – щебетати (евенк. «чиркукй» – «чиріця, чирѣнка, чірка, чирок», чес.
«čírek» м., «čírka» ж., пол. «czyranka», н.-луж. «сугка», – Фасмер);
мовчати – «поводитись, немов набравши в рота води чи мулу» (евенк. «мулу-мй» –
мовчати; евенк. «мй», кор. «mul» – вода; нан. «умбури» / *umbuli – сказати – тоді, як
прасл. *umbľcati, ст.-сл. «умльчати», слвн. «umolčáti» – умовчати; д.-в.-нім. «molawēn» –
«танути, зникати»);
сумбурна промова (нан. «умбури» / *c[т]умбури – сказати);
харчі – їжа (діал.-евенк. «харчи / карчи», якут. «харчы» – гроші; араб. «ḡarġ» –
«витрати, пайок, раціон»);
штани (евенк. «[и]стан» – штани; д.-тюрк. «iḡton» – «внутрішній, нижній одяг»);
халат (евенк. «калат», чув., тадж. «халат», узб. «xalat» – халат);
кордон (евенк. «олдон» / *k[р]ордон, гольд. «коррэ» – стіна; евенк. «курэ» – «огорожа;
город», можливо, від прасл. *gordь < *sord' – «огорожа, паркан, фортеця; місто; мур;
стіна»);
ст.-укр. «коко» – яєчко (евенк. «кбкб» – немовля [Василевич]);
ст.-укр. «юр» – вир [у воді] (евенк. «уил», «ху-юлй» – вир);
ст.-укр. «чикати, чикнути» – «відсікти, відрізати» (евенк. «чикā-мй» – «відсікти,
зрізати, зрубити, відрубити»);
ст.-сл. «тщетный» – марний (евенк. «хитэн» / *тщитэн – марний);
ст.-сл. «тъщедушьнъ» – «кволий, слабкий» (евенк. «сучэкин» / *t[с]удэ- – «кволий,
слабкий»; маньчж., чжурчж. «цзедуши» – князь [слабкий?]; нан. «бай» / *тщай, евенк.
«хитэн» / *тщитэн – «марно, даремно»);
рос. «рубаша» – сорочка (виникло завдяки метатезі у евенк. слові «урбākэ» – «жіноче
плаття-сорочка»);
рос., мкд., блг. «лента» – стрічка (нан. «ѣнто» / *l[л]ѣнто – стрічка);
рос. «пол» – підлога (нан. «палан» – підлога);
рос. «телега» – віз (евенк. «тэрга» – «сани, віз», «тэргэ» – візок; монг. «тэргэн» – віз);
рос. «путь», блг. «път», слвн. «pot» / *po[k]t – шлях (нан. «покто» – шлях);
рос. «воронка» – «вирва; лійка»; «баранка» – «бублик; кермо» (евенк. «баран» –
«глибокий, обсягистий, великий»; тадж. «баланд» – високий);
рос. «елань» – «велика прогалина, лугова чи польова рівнина; піднесена, гола і
відкрита рівнина» (евенк. «ялан» – «луг, рівнина»; «аглāн / авлāн» – поле; тюрк. «алан» –
«поляна, поле»);
рос. «юла» – дзига (евенк. «уил / уюл», «ху-юлй» – вир);
рос. «утка» – качка (евенк. «откй» – качка-крохаль; тагал., себ., малай. «itik» – качка);
рос. «кукушка» (евенк. «кукку, кукты», япон. «коку, kakkō» – кукушка; евенк.
«кукэвкй, кукэкй» – сойка; «кукты-мй» – кукуват);
рос. «юг» – південь (евенк. «дюга» – літом; нан. «дѣа» / *дѣ[г]а, діал. олонец. «лето» –
південь; діал. рос. «лѣтний» – південний, рос. прислівник «летее» – південніше [Фасмер]);
рос. «Николай», «Никодим», «Никита», «Никанор» (евенк. «никун» – малий, клич. в.
«никā» – «малюче, малече»⁹⁰⁶, ороц. «ничи», удег. «нича», орок., ульч., нан. «нуча» –
«малий, малюк»);

⁹⁰⁶ Як бачимо, в окремих тунгузько-маньчжурських мовах, як і в граматично споріднених їм окремих слов'янських мовах, досі зберігся кличний відмінок.

рос. «неделя» – тиждень (евенк. «надалла» – «сім днів» від евенк., сол., негід., евен. «надан», маньчж. «nadan», нан., орок., ороц., удег., ульч. «нада» – сім);

рос. «сербать» – сьорбати (евенк. «серба» – «щи, юшка»);

прасл. *bogъ – «бог, доля, майно, багатство»; «bogать» – «той, хто має великий наділ» [евенк. «буга», негід. «бога», маньчж. «бо»⁹⁰⁷ – 1) місцевість, країна, земля; ... 2) світ, всесвіт, світло; ... 4) небо, небосхил; ... 5) Бог, дух; кит. «Shén, Shàngdì», кор. «Sin», япон. «Камі», монг. «Бурхан», тадж. «Худо», осет. «Хуыцау», маньчж. «Dergi di», авест. «Вага» – Бог];

прасл. *хълмъ, тадж. «хилл», англ. «hill» – пагорб; д.-герм. *hulma- [д.-сакс., англосакс. «holm» – «височина, пагорб», д.-ісл. «holmr» – острівець, с.-н.-нім. «holm» – острів]; п.-прасл. *holemý < *solemý < *doug, чes. «holemý», блг. «голям», срб. «гòлем» – «великий, довгий»; себ. «dugay», бсн. «dugo», блр. «доўгі», пол. «długi», мкд. «долго», авест. «dareγoc-», тадж. «дароз», снскр. «dīrghāḥ», бенг. «dīrgha», хет. «daluga-», лат., англ. «long», італ. «lungo», бірм. «shi» – «довгий, протяжний»; нім. «Schlange», дан., норв. «slange», нідерл., фриз. «slang» – «змія [довга]» (евенк. «хилэкэн / урэкэн» – пагорб; евенк. «сулама / салама», негід. «сулама», чув. «сёлен» – «змія [довга]»; маньчж. «golmin» / *solmin – довгий; кит. «shé» – «змія [довга]»);

англ. «very», нідерл. «erg», нім. «sehr», швед. «väldigt», норв. «veldig», блр. «вельмі», словц. «veľmi», чes. «velmi», тадж. «хеле» – дуже; англ. «greatly» – «дуже, значно, піднесено»; ст.-укр. «гуре», нідерл. «veel», нім. «viel», словц. «veľa», словн. «veliko» – багато; англ. «great, grand», італ., ісп. «grande» – великий; п.-прасл. *gromd' > *гъродъ – «великий, груд [височина], громада, груди» (евенк. «хурэ», маньчж. «gemu» / *ge[r]mu – «весь, вся, все, всі»; маньчж. «geren» – багато);

англ. «pawt, neat» – «велика рогата худоба» (нан. «удин» / *[н]удин, кит. «niú» / *niú[t] – худоба);

англ. «babe» – «немовля, дитина, дитя» (евенк. «бэ, бэбэ*» – «колиска з дитиною»; маньчж. «bebu» – баюкання [Василевич]);

англ. «big»⁹⁰⁸ – великий (евенк. «бугды», ст.-монг. «богдо» – «винятково великий»);

англ. «saw» – «пила, пиляти»; «shove» – «сувати, сунути, пхати, штовхати» (евенк. «хүвүн, увун» / *сүвүн – пилка);

англ. «good» – «гарний, милий, благий, добрий, приємний, прийнятний, корисний, гідний» (евенк. «гудей», ороц. «гудели», удег. «гудихи» – красивий; нан. «гучули» – «красивий, милий, приємний, любий»; евенк. «гуде-мй» – «ласкати, цілувати, любити»);

англ. «bear» / *taer- – «родити, народити, витримати; витерплювати; долати» (евенк. «бургиде-мй» – народжувати; діал.-евенк. «бургиде-мй», евенк. «балдб-мй» – «родити, народити»; евенк. «балдын», нан. «балдиори» – народження; евенк. «тэрэ-мй» – «видержати, витримати»; евенк. «тэрэде-мй», нан. «алицаори» / *[т]алицаори – «терпіти, витерплювати»; япон. «taegu» – «витримати; вистояти; опиратися; вижити»);

англ. «ten» – десять (евенк. «дян / дьяан», сол., негід., удег. дян[н], орок. «дён», нан. «дэан», ульч. «дюан», маньчж. «juwan», д.-кор. [когурьо] «tok» / *deka, д.-япон. «тово», нім. «zehn», лат. «decem» – десять; евенк. «дякй» / «дягй» / дягйтын / *дэсйтын – десятий);

англ. «bear» – ведмідь (евенк. «баркачан» – ведмідь, «бэрин, бирин» – ведмедичка);

англ. «hound» / *hind // «dog», нім. «Hund» / *Hind – «пес, собака» (маньчж. «indahün» / *[h]ind- // [in]dag-, нан. «инда» / *[h]инда – «пес, собака»).

Багато ж тунгузьких (евенкійських, нанайських і ін.) та маньчжурських слів мають сарматське [прабалтсько-слов'янське] походження («Словник рос.-маньчжур.», https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Захаров_И_И_Полный_маньчжурско-русский_словарь_-_1875.pdf&page=44&uselang=ru); <https://ru.glosbe.com/ru/mnc>:

⁹⁰⁷ Наявність багатозначності евенкського терміна «буга» свідчить про те, що слово «бог» праслов'яни запозичили саме у прашурів тунгузо-маньчжурів, а не у іранськокомовної шляхти туранців сако-сомадійців.

⁹⁰⁸ Наявність великої кількості англійсько-евенкських ізоглос переконливо вказує на слов'янськомовність англів.

«...ламути» – самоназва евенків, які були мешканцями як узбережних, так і гірських вузьких і довгих долин (чув. «lām» – вологість; прабалт. «lāma» – «вузька довга долина»; лит. «loma» – лог; лтс. «lāma, lans» – низина; «лом» – «болото, заплашний луг з кочкарником і дрібноліссям» [Білорусь, північно-західні регіони]. Лом – «бурелом», «завал поваленого лісу», «занос», «затор на річці». Псковське «ломина» – «заросле і заболочене місце, завалене суччям» [Мокієнко, 1962]. Сюди ж «лам, ламисте місце» – «вітровальні ділянки гарів або проходження шквалистого вітру» ... [Повідомлення А.Н. Формозова] Пор. «zalomek» – низина... Лома – «низина; вузька, довга долина; поглиблення, низьке місце на лузі»; «найнижче сире місце на ріллі»; «яма, болото»; «lāma» – те ж [Невська, 1977] М. Фасмер [1967, 2] пов'язує з блг. «лам» – «яма, рів» [а в діалог. – «невелика височина»]; лат. «lāma» – «калюжа, топ, болото». У Л.В. Куркіної [1969] читаємо про формально-семантичну відповідність рос. «лом» та лтс. «lāma» – «калюжа, болото...» (Едуард Мурзаєв, «Словник нарідних географічних термінів», <http://www.protobulgarians.com/Polezni%20knigi/MURZAEV%20-%20Geographic%20terms%20in%20Russia.pdf>);

«булэгэ» – трясовина; «булэ», евен. «булэ» – «болото, багно, драговина» (від прасл. *bara – «калюжа, болото»; ст.-сл. «бара», лит. «bala», лат. «palus», ірл. «portach» – болото; блг. «бара» – «стояча вода, калюжа», лит. «drėgmės» – волога / *болога);

«мбста» – «підлога [у помешканні]» (від прасл. *mostь – «міст; шматки дерева, дрібні гілки, накидані на болото чи грузьку землю для зручності переходу», пов'язане з «mesti, metati» – кидати, а, отже, і з прасл. *mosti[m]ti > *mostiti – мостити);

«поллакā / поллама» – «рівна, відкрита, чиста, безліса місцевість», «ялан» – «луг, рівнина»; «аглāн / авлāн» – поле; тунг.-маньчж. *pāla-n, тюрк. «алан» / *[п]алан – «поляна, поле»; д.-кор. «поль» – степ (від прасл. *polg > *polь – «широкий; плаский; неродючий; порожній, не зайнятий [деревами]»; тадж. «холй» / *поли, бірм. «balar» – порожній);

«мэгдын» / *мэйдын – «пойма, беріг, луг, терраса» («відкрите місце, пустир у населеному пункті, місце біля будинку» [Важенин], що відповідає укр. слову «майдан» – «вільне відкрите місце, яке має біля себе будь-яка будівля» і, вочевидь, походить від прасл. *jьma[m]ti > *jьmati, *jьmать – «брати; мати, має» подібно до слів «масток», «майно» та «майбутнє», що має бути);

«бугар» – «сопка / бугор з горілим лісом»; «букачāн» (маньчж. «kuḡu / huḡu») – «бугор, пагорб, горб, сопка, височина»; чув. «мākār» / *бākār – бугор; чаг. «böḡḡi» – «кривий, зігнутий», турец. *böḡḡi – горб (від префікса «bu» та прасл. *gorēmti > *gorēti > *goriti – горіти; «гар» – «запах горілого, викорчування та випалена ділянка в лісі»);

«урэгэн» / *[г]урэгэн < *[б]эрэгэн – «пагорб, гірка, бархан»; «урэмэ» – гористий (від евенк. «урэ» / *[г]урэ < *бэрэ[г] – гора, що, як і нан. «хурэн», походило від прасл. *berег > *berгь – «гора, височина, верх; берег, край», спорідненого нім. «Berg» – гора);

«хологū» / горогū – «горній / горішній, верхній» (від п.-прасл. *goga – гора);

«уги» / *ук[г]ри – верх; «угйскй / угйскй» – догори; «угу» / *ук[г]у – берег; «угū / угйгū» – верхній; «укури» / *укъри – «височина, пагорб» (від прасл. *ouk'g; ст.-сл. «оукър» – «вершина, височина»; япон. «soki», кар.-балк. «чокъ», «чукуй», нідерл. «kruin», англ. «асте» – вершина; япон. «shūgi» – «вершина, кінчик»; снскр. «агра», гінді «исса», азерб. «yüksäk» – «вершина, вістря»; каннада «агра» – верх; бенг. «исса» – високий; бенг. «uccatā», лат. «augustus», лит. «ugis, aukštis» – висота; лит. «aukščiausias» – найвищий, азерб. «уса» – вищий; турец. «уц», азерб. «ус» – «вершина, пік, кінець», татар. «югари» – старший; новогрец. «ākpo, ākrη» – «край, кінець, високий»; англ. «huge» – величезний);

«оё» / *оу[кър] – «верхня частина, вершина будь-чого; поверхня, верхній шар будь-чого»; «оёкчо-мй» – «залізти нагору, на верх, на вершину будь-чого»; «оёкй» – «догори, на поверхню»; «оёкчбн» – пагорбок; «оёргūма» / *оу[к]ргūма – «найголовніший,

найверхніший» (від прасл. *ouk'ŕ > пра-і.е.⁹⁰⁹ *ek'ŕ; ст.-сл. «оукър» – «вершина, височина»; «Оукърания» – «верховна [земля]»);

«оёк» – «вгору, на поверхню» (від прасл. *ukor – «вершина, край»);

«мэнэ / мыне» – ледь-ледь (від прасл. *тънь[-жъ] < *mīnjis, *тъньš-; ст.-сл. «мьнѣ / мьнѣи», гот. «mins», д.-в.-нім. «mīn», чес. «méně», в.-луж. «mjenje», н.-луж. «ménej» – менше);

«кираха-мй» – «порошити, падати [про крихітний сніг]», чув. «сёрёш» – падати (від прасл. *kŕgxa – «криха, крихта, крихітка»);

«кира» – «маленький, мілкий»; «киракукан» – «дуже маленький, крихітний»; «кирагикан» – «невеличкий косогор»; «кирагикта» – бугорок (від прасл. *kŕši[m]ti > *kŕšiti – «крушити; кришити, подрібнювати» та від похідного *kŕgxa – крихітка);

«камнй» – «ущелина; скеля; вузька прирічна смуга землі біля підніжжя гори»; «камнйгā, камнйкта» – «скелястий пагорб, скеля, тіщина»; «камнйт-мй» – «притиснути, видавити, притиснутися, вимусити» (від прасл. *kami < *samu- – камінь; тоді як пра-і.е. *akmen- < *asmen- і, наприклад, авест., д.-перс. «asman», лит. «акмуџ, -eŕs» – камінь [Фасмер]);

«уту» / *вуту – старий, «этыркѣн» / *вэтыркѣн, чув. «ватā» – «старий, старик» (від прасл. *vetъxъ – «старий, ветхий»; пра-і.е. *цetus- / *цetuso-, лат. «vetus / veteris», лит. «vėtušas», лтс. «veçs» – «старий, ветхий» [Фасмер]);

«учэ, утэлэ*» – «давнина, бездна у часі» (від прасл. *цтыль – бездонний, від якого утворилися: ст.-сл. «жтыль», д.-київ. «утьль» – «дірвий, вутлий»; «утьлина, утьлизна» – тріщина [Фасмер]);

«тыманй» – ранок (від прасл. *tēmeng > *тътъль – темний; срб. «таман» – темний; чув. «тѣмен» – темінь, «сѣмлѣх» / *тѣмлѣх – темрява; гот. «taurgins», д.-в.-нім. «mogān» – ранок [від прасл. *mŕak – морок]; адже ранок асоціюється з притаманними йому темінню та туманом);

«борок» / *морок – сутінки (від прасл. *mŕokъ – «морок, темрява; туман; хмара»);

«сулус» / *зорус – «зірка / зоря», чув. «шурāмпущ» – зоря (від прасл. *zorja, *zarja – зоря; пол. «zorza»);

«яма» – могила (від прасл. *yama – яма [Василевич]);

«устак» – противник; «устэк», якут. «өстөс-» – «ворог, противник» (від прасл. *ost' > *gostъ – гість; англ. «guest» – «гість, чужеземець»; хрв. «ustaše» – «повстанці; бунтарі»);

«хутэ» / *сутэ – «чадо, дитя, син» (від прасл. *ost' > *sotъ > *sъть або ж від *çęd- і çęstъ зі значенням «спадкоємець; спадщина»; ст.-сл. «чадъ» – «люди, челядь»);

«омолгичан» / *о-молдичан, чув. «малай» – хлопчик (від прасл. *moldъ – молодий; рос. «мальчуган»);

«кунгакан», негід. «конгакан», евен. «кунга» – дитина; евенк. «кунга» / *сюнга – «дитина; дитинство, юнацтво» (від прасл. *syung > *sūnus > сунъ – «дитина, юнак, син»);

«киняш» – «голова роду»; «котун» / *конун[г], «кунгу» – «господар, пан» (від прасл. *kopung – князь / *к[о]нязь);

«кохун» – «працездатний; козарлюга; богатир» (від прасл. *koha[m]ti > *kohati – «шанувати, кохати»; каган – «поважний тосподар; верховний правитель, цар», пол. «kochan» – «шановний, коханий»; монг., якут. «коһун» – богатир; япон. «kohai» – «молодший за становищем» [буквально відповідає самому коханому в родині]);

«онгон» / *[ш]оңон, кор. «jongyeong» – «повага, шана» (від прасл. *sar [< *taur] > *golva – «голова, вершина» чи від прасл. *šang / *š[l]ang < *talang – «почуття поваги; пошана; шляхетність, талановитість»);

хутэл / *сотэр, кит. «jiātíng» / *jiā[ŕ]tí- – «родина, сімейство» (від прасл. *sotъ {< ost' < *[j]o[ŕ]st' } > *sъть – «сім'я, сота, стадо, гість, кістка, остъ»; споріднено гінді «gōtrā», панджабі «gōtī» / *sōtī – плем'я; лит. «gotas» / *suotad – «стадо / *сотато, група, компанія,

⁹⁰⁹ Адже кентумна праїндоевропейська мова склалася переважно на основі сатемної праслов'янської мови.

натовп»; гінді «jāti» / jāti – «нарид, етнос, раса»; сорані «hoz» – «плем'я, нарид»; нідерл. «gezin» / *getin < *setin, англ. «house» / *houte < *soute, япон. «kazoku» – родина; лат. «gens» – плем'я, «genus» – рід; прасл. *[j]o[r]st[ung] > *ost' [*ostü] > *sost' [= sosok] > *kost', що, мабуть, спочатку означало «жорстка; кістка» [goroh.pp.ua]);

«урйкйт, урйлэн» – стійбище; «гулэсэг» / *сурод- – село; «курэ» – «огорожа; город / *su-rod [поле, якому притаманна добра родючість]», «куреґ-мй» – обгороджувати; «олдон» / *[к]ордон, гольд. «коррэ» – стіна; чув. «хула» / *кар[т] – місто, «карта тыт» – городити; «карта» – «огорожа; город; хлів; загін для худоби» (від прасл. *surd' > *gordъ – «огорожа, паркан, фортеця; місто; мур; стіна; глузд», утвореного префіксом «su» [Куденко], що маркує позитивний рівень якості [добрий, гарний, важливий, подібний до чогось важливого тощо], з лексемою *rodъ < *ordъ – «рід; плем'я, нарид; батьківщина; одноплемінник, сородич, земляк; рада; урожай; доля», можливо, пов'язаною з «rosti, gasti < *ord-tei – рости [goroh.pp.ua]; прус. «sardis» – «пліт, огорожа»; фриг. «zordum» – місто; с.-в.-нім. «art» – «походження, рід»; вірм. «ordi» – син; хет. «ardu-» – правнук; грец. «ὀρθός» – прямий; д.-ірл. «ard» – високий; англ. «order», нім. «Ordnung» – «порядок, лад; добрий стан; глузд і тощо»; франц. «absurde» – «безглуздя, абсурд»);

«урбан» – «стійбище з багатьох юрт» (від прасл. *urba – «юрба; скупчення чогонебудь [будинків, дерев тощо]; вулиця»; пол. «hurm / hurma» – «стадо, отара»; срб. «гурема» – «натовп, юрма»; лат. «urbanus», англ. «urban» – міський⁹¹⁰);

«котон» / *ко[н]тон – «хлів, скотний двір» (від прасл. *kontanti > *kōtati > *kutati – «кутати, укривати, затуляти, окутувати; ховати; доглядати, піклуватися»; блр. «кутаць» – «кутати, ховати»; ст.-укр. «кутам» – «кутаю, ховаю, приховую»; прус. «kūnti» – «доглядає, піклується»; прасл. *kōtara, блг., мкд. «кошара» – «хлів для овець»; лтс. «kūts», англ. «cote» – «хлів, кошара, загін»);

«куре, кориган», чув. «карт[а]» – «двір, огорожа, тин, паркан, стійло»; монг. «хүрээ» – «огорожа, рамка, каркас» (від прасл. *gordъ < *surd' – «обгороджене місце, місто»; фриг. «zordum» – місто; прус. «sardis»⁹¹¹ – «пліт, огорожа»; лит. «gaĩdas» – огорожа);

«корбн», якут. «хороон» – «нора, барліг» (як і «схрон» – сховище, від прасл. *shorni[m]ti > *xorniti – «хоронити[ся], охороняти, ховати[ся], зберігати»);

«гулэ» – «дерев'яний дім»; чув. «кил» – дім (від прасл. *kolъ – кіл, пов'язаного з *kolti – колоти; ст.-укр. «обкілювати» – «зробити стіну з жердин»; «колода» – «стовбур зрубаного дерева [використовується як конструктивний елемент дерев'яних домів]»);

«утын» / *[х]утын – «хатина, будинок» (від прасл. *sont' > *hont' > *kōtъ – «кут; зонт / парасолька, захист [первісно від променів сонця]»; срб. «хут» / *kōtъ < *sont', бсн., англ. «hut», дан., норв. «hytte», нім. «Hütte», швед. «hydda», гінді «kutiya» – «хатина, будинок»; спорід. «сутінок»);

«кумдика» / *кунгика – «бок, край» (від п.-прасл. *kont' [> *kōtъ] < *sont' < *dont' – «кант, облямівка; кут, край; ребро; круг»);

«да» – та (частинка-сполучник: «нуңан-дā» – «він та я»);

«кошева» – «кошівка у саях» (від прасл. *košъ < *kosjo- – кош, похідного від *sont' > *zont' > *kōtъ – «кут; захист»; ст.-укр. «кошівка» – кошик [Грінченко]);

«сєранг» / *сєранд – «жердина, що використовується якості остова юрти» (від прасл. *surd' / *serd' > *z'rdъ – жердина);

«окол» – «огорожа [для полювання на гусей у тундрі]» (від прасл. *«o kolo» – «навколо, навкруги»; болг. «окол» – «окіл, навкруги», пол. «około» – біля);

⁹¹⁰ До тюркських мов ця індоєвропейська лексика увійшла ще в Центральній Азії та в Сибіру і саме тоді, коли всередині I тисячоліття нашої ери ці мови і сформувалися (як це довів Омелян Прицак) переважно на самодійсько-енісейських етнічних субстратах під впливом слов'янського суперстрату рештків сарматів і аланів-торків. Адже болгарська (гунська) мова до цього часу була тунгузо-маньчжурською.

⁹¹¹ Це також переконливо свідчить про сатемність протоіндоєвропейської мови, що пізніше зазнала часткового кентумізування через більший тиск повітря в низинах, а також і під впливом говірок тубільців як на Сході її (аустронезійців, нівхів і самодійців), так і на Заході її (кельтів, італіків і фінів).

«арама» – «кругом, навкруги, навколо, довкола» (можливо, від прасл. *ar̥ma > *ar̥ama – «крайові зони поля огляду та глибини роздільної здатності огляду»; рос. «рамень» – «ліс, сусідній з полями, ріллею»; діал. укр., рос. «рамень» – «густий ялиновий ліс»);

«курукэ», «куру» / *суру, – «край, круча, крутосхил, яр, яруга, обрив, урвище»; «кири» / *сири – «край, бок; грань; сторона; кут»; «кирий» / *сирий, татар. «кырый» / *сырый, якут. «кырыы» / *сырыы, маньчж. «ага» / *[s]a[r]ga, чув. «сёршыв», «хёрё» / *сёрё – край; евенк. «кирин» / «кирун» / *сирун, чув. «ййран» / *сйран – грань (від прасл. *kuroutь [> *kroutь] < *suroutь – «стрімкий, крутий»; евенк. «улукта» / *[c]улукта, «улу» / *[c]улу, індонез. «surat», англ. «sharp», турец. «sarp» – крутий; прасл. *sar- / *sur- / *sēr-, швед. «sarg», себ. «sulab» / *surab, япон. «heri» / *seri, вірм. «yezerk'», ест. «serv» – край; монг. «ирмэг» / *сирмэг⁹¹² – «край, грань»; англ. «stripe», алб. «shirit», вірм. «shertagits» – «смуга, смужка»; тадж. «сархад / сархад», туркм. «serhet» – кордон);

«гирйвун» – ножиці; «гир-мй / кир-мй» – «вирізати, різати»; «кирōдā-мй» – пилити; «кирга-мй» – «стригти, голити»; якут. «кырый» – стригти; евенк. «киркачāн» – ніж; «кирō», бурят. «киро», монг. «харсан / хөрөө» – пила (від прасл. *k'raja[m]ti [> *k'rajati] < *s'raja[m]ti – «краяти, кроїти, різати»);

«кипши» / *[c]кипши – «щипці, кліщі» (від прасл. *skejpa[m]ti > *šcipati – «щипати; різати, відокремлювати»);

«бэр, бэркэн» – лук; «бэркэ» – «хоробрий [горянин]»; «хэрэкэ» / *вэрэгэ < *бэрэгэ, чув. «хиртек» / *биртек – чужий [берег?]; чув. «хёрё» / *бёрё – берег (від прасл. *bergь – «верх; берег; гора чи будь-яка інша височина»; «берг / брдо» – «гора, пагорб», «берег» – височина [над водою], «баркан / паркан» – «високий тин»; асоц. з «ворог»; «веринг» – варяг);

«баргй» – «протилежний; протилежне місце, що розташоване напроти»; «баргйган / баргаган» – «мешканець протилежного берега річки»; «буркэ» – «огорожа, баркан, запор» (від прасл. *bergь – «верх, берег» та від похідного *barkan – «паркан, високий тин»);

«устан» – «відстань, протяжність», якут. «уста» – довжина (від прасл. *sta[n]ti > *stati [*stanō (se)] – «стати; становитися; починати; стояти»);

«багас» / ба[р]кас – «човен, баркас» (як і *barkan – паркан, від прасл. *bargь < *bergь – високий; лат. «bagca» – човен, англ. «barge» – баржа);

«бурус» – «точильний камінь; брусок» (від прасл. *brus; пов'язано з цсл. «бръснжти» – «скрести; брити, голити»; д.-ісл. «brúni» – «точильний брусок», «brúna» – точити);

«пэриаун» – «бурав, буравчик; веретено», чув. «пйра» – бур (як і «реgun» – «грім, блискавка», від прасл. *per'[m]ti > *perti – «перти [іти, просуватися, не рахуючись з перешкодами]; напирати [тиснути]; *пертіти [вертіти]; *пурити [бурити]»);

«пурул-мй» – «буравити, дірявити свердлом; бодати»; «хоролинькй» / *поролинькй – обертач; «хоролдє-мй» / *поролдє-мй, маньчж. «forgošombi» / *porgošombi, чув. «саврāн» / *парвāн, тадж. «гардиш» / *пардиш – обертається; чув. «пйрала», тадж. «парма кардан», узб. «parmalatoq», монг. «өрөмдөх» / *п[р]өрөмдөх, башк. «быраулау» / *пыраулау, татар. «бораулау» / *пораулау, франц. «percer» – «буравити, свердлити»; узб. «burilish» / *purilish – перетворювати (від прасл. *per'[m]ti > *perti – перти чи *pori[m]ti > *buriti – «підбурювати, непокоїти, турбувати, перешкоджати; заплутувати; кудлати; обертати; *порити [робити нори чи пори в будь-чому]; рити [землю та тощо, – goroh.pp.ua]»);

«сэлгэ-мй» / *сэрдэ-мй, чув. «силлен» – сердитися (від прасл. *s'rd[ьse] – серце);

«сурдак / сурдэк» – «страшний, лютий»; «сурдакта-мй / сурдэн-мй» – «бути, стати страшним»; «сурдэн-мй» – «змінитися в обличчі [від гніву, обурення]; обуритися, розсердитися» (від прасл. *urlkodlak < *[v]ulkodlak – «вурколак / вовколак»);

«пэхиргэ-мй / пэсиргэ-мй», удег. «пусэгэ-» – «лопатися, лопнути» (від прасл. *рихугь / *рихогь – «наповнене рідиною хворобливе здуття на шкірі; пухир, пузир, міхур», утвореного від основи дієслова *pukhno[m]ti > puxnoṭi – пухнути);

⁹¹² Отже, згідно праслов'янської та монгольської мов сірмати можуть бути українцями

«ирвак» – рибак [Василевич] (від прасл. *ūr-bā > *gūba > *ryba, утвореного з суфіксом -bā, від *ūr- – вода» [Якобсон, Макаєв, goroh.pp.ua]);

«сурка / хурка / шурка» – ікло (від прасл. *š'lyk' > *kьlykь – ікло, що походить від *š'[m]ti > *kьlti – колоти);

«капкән», чув. «капкән» (від прасл. *shap[k]a[m]ti > *khápati – хáпати та *sháпка > *khárка – пастка; словц. «čarít'» – схопити; чес. «čarati» – «хапати; збивати [фрукти з дерева]»);

«паси / пахи» – пастка (від прасл. *pastь < *padь, пов'язане з *pasti < *pade[m]ti – «упасти, пропасти»);

«эмнэ [эмнэ]» – «просторий, широкий, великий» (від прасл. *ima[m]ti > *imati – брати; відпов. укр. «емний» – «об'ємний, місткий, просторий, великий» та ст.-сл. «имѣти», «имамъ», утвореному від прасл. *jьmъ – «мати, маю»);

«ходо-мй» / *седо-мй – «перейти, переїхати, переплисти [через річку]» (від прасл. *xoditi < *sed'[m]ti, яке зводиться до пра-і.е. *sed- / sod- – «їхати; сидіти», що згодом розщепилося на омонімічні *sed- – «сидіти» та *sed- – «ходити, їхати» з наступним слов'янським переходом⁹¹³ у *sed- «s-» у «x-» [goroh.pp.ua]);

«тэсиде-мй» – чистити (від прасл. *těsting > *čistь – чистий; чув. «таса», тадж. «тоза» – чистий; лтс. «tīrba» – чистота; угор. «tisza», лтс. «tīrs» – чистити);

«тәнчэде-мй» – «тягати, смикати, сіпати, шарпати»; «тāнде-мй», чув. «тās / тāстар» – «тягнути, тянути» (від прасл. *tengnomti > *tęgnōti – тягнути; рос. «таскать», «тащить»);

«инги» – іній (від д.-індо-сл. «ēnī» – блискучий [Фасмер]);

«дйвэ-мй / дывэ-мй» – «дивуватися, вражатися»; «дывэлэгэт» – дивно (від прасл. *divo – диво);

«сумэт-мй» / *сум[н]эт-мй – «ховати, приховувати [підозрілого]»; «бути прихильником [будь-кого]»; «приховувати [будь-що]»; «розпочинати змову [проти будь-кого]»; шушукатися; «сумэчивденэ» / *сум[н]эчивденэ – підозріло (від прасл. *su-m'němti – сумнівати[ся]);

«сумэчив-мй» / *сум[н]эчив-мй – «сумніватися, підозрювати» (від префікса «su» та прасл. *m'němti > *m'něti – «мнити / думати»; сrb.-хрв. «сумња» – «сумнів; підозра», словн. «sumnja» – підозра; словн. «sum» – «підозра, припущення»);

«тыңнэ» – худий (від прасл. *тъпъ – тонкий);

«кручина-мй» – «кручинитися, журитися, засмутитися» (від прасл. *kruchina – «журба, смуток»);

«суннга» / *сумнга – «дуже далека; дуже довга [про подорож, що змушує сумувати за покинутими близькими]»; «сунча-мй» / *сумча-мй – «їхати довгий час; довго подорожувати; «тягнутися [про подорож]»; «сунчаткән» / *сумчаткән – «довго, багато часу [подорожувати]» (від прасл. *su-m' – сум);

«хукты-мй» / *хуткы-мй – «хутко убігти, відскочити» (від прасл. *хутькьъ – «хуткий, жвавий, рухливий, швидкий»; чув. «palt» – «швидко, хутко, блискавично»);

«этэкэн-мй» / *утэкэм-мй – «швидко убігти, утекти [про звіра]» (від прасл. *tek'[m]ti > *tekti – текти, спорідненого з лит. «tekėti» – «текти, бігти», «tėkmė» – «течія, потік»);

«туксан» – «біг [про людину]; втеча»; «туксана / туксача» – втікач; «туксан-мй» – «спромогтися до втечі»; «тукса-мй / туксактадя-мй» – «бігти [про людину]; текти [про рідину]» (від пра-сл. *tonke[m]ti > *točiti > *točiti – «точити [випускати рідину; сіпати; просіювати на решеті; вертити, крутити, – goroh.pp.ua]; оточити, заточити [про людину]»);

«чуксачй» / *стуксачй – соковитий; «эсикин» / *сэ[т]икин – «сирий; недозрілий; недопечений»; «чүксэ, чукса» / *стоукса, монг. «шүүс» – сік (від прасл. *stouk' > *sokь – сік; чув. «сётек» – «сік [той, що стік]; ірл. «sú», вал. «sudd», лат. «sucus», італ. «succo», рум., катал. «suc» – сік; «сочитися» / *с[т]очитися⁹¹⁴ – стекти);

⁹¹³ Можливо, ще в державі Шан-Інь через високий тиск повітря в низинах.

⁹¹⁴ Подібно до «сорока» / *с[т]орока; чес. «straka», євенк. «турачән» / *с[т]урачән – сорока.

«дорочи» – дріжджі (від прасл. *drozг-ъje – «закваска, дріжджі»);
«сирахун»⁹¹⁵ – сироватка; «чорэ» – сік; «чургї» / *стургї < *сургї – «сік [березовий]; крапля; теча», «дюлгуксэ» / *сюргуксэ, кит. «guǒzhī» / *suǒ[r]zhī, тагал. «katas» / *ku[r]tas, себ. «duga» / *du[r]ga, ісп. «jugo» / *ju[r]go, кор. «juseu» / *ju[r]seu, яван., індонез. «jus» / *ju[r]s, япон. «shiru», тадж. «шарбат» / *сыр[о]ват, узб. «sharbat», азерб. «şirəsi», каз. «шырын» – сік; евенк. «чургї-мї» / «чулгї-мї» – «капати / накрапати; протікати, просочуватися»; «чургидя-мї», евен. «чурга-», чув. «сăрăх» – сочитися (від прасл. *surovъ – «кислий, рідкий»; лат., англ. «serum», італ. «siero», тагал. «suwero», вірм. «shichuk» / *shi[r]chuk – сироватка; лтс. «sula» / *sura, лит. «sulčių» / *surčių, вірм. «hyut'» / *hy[r]ut' – сік; лат. «sūkties», лит. «teškėti» – сочитися; монг. «урсах» / *сурсах, лит. «srovelė» / *s[t]rovelė – «потік, струм»; чув. «сăрăхăн» – «текти, бігти»);
«пѳрок, пѳрук» – порох (від прасл. *рогхъ – «пил, порох»);
«бурдук» – борошно (від ран.-прасл. *bor-g-si-no > прасл. *borхъно – борошно);
«талки» (діал.) – м'ялка, «талган» (діал.) – борошно (від прасл. *tolk'[m]ti > *t'lk̄ti > *tolkti – «бити, товкти»);
«мелї-мї» – «молоти, розмелювати» (від прасл. *mel'[m]ti > *melti – «молоти, подрібнювати»);
«чэмэ / чїмэ» – «зерно, насіння, ядро горіха» (від прасл. *sěmę – насіння);
«мэчук, мячкан», чув. «мечёк» – м'яч (від прасл. *męкъ – м'який; чес. «měkký», в.-луж. «mjehki», н.-луж. «měki» – м'який; д.-укр. «мѣчь», блг. «мѣчка» – «хліб із сиром у формі кулі; колобок»; блг. «кълбѳ» – «кулястий предмет, клубок, згорток»);
«колобо» – «печений хліб, коровай» (від прасл. *klǫbъ – «колобок, клубок», що походить від *kolo[bъ] – «куля; коло»);
«алăди» – оладки (від прасл. *gladi[m]ti > *gladiti – «робити гладким, гладити»; «оглăдка» – «вид коржа»);
«пѳчу», чув. «пѳсер» – «піч, кухонна плитка» (від прасл. *pekть – піч; *pekti, д.-укр. «печи» – «пекти, печу»);
«кѳварда / ковородок» – «сковорідка, пательня» (від прасл. *skovordy – сковорода);
«камин» – «камін, залізна піч» (від прасл. *kamy < *asmĕn – камінь і праслов'янської печі «кам'янки»; грец. «κάμινος» – «піч (для випалу або плавки), горно; кухонна піч»);
«агин» / *[п]агин – «стебло трави» (від прасл. *ragin' – «стебло з листками і бруньками, розташованими за певним порядком», що утворено префіксом «ра» з прасл. *g'na[m]ti > *гъnati – гнати);
«аглă, аглăн» – «оголений, гладкий, безлісий»; «аглăннгї-мї» – «перетворювати лісну ділянку в поляну, тобто оголювати ділянку» (від прасл. *gol' – голий);
«ари*» – олія (від прасл. «olějъ»; д.-київ. «олѳи»);
«ярчик» – «сундучок, ларчик» (від прасл. *lagъ [Василевич]);
«балта» – молоток; бурят. «балта» – «балда, молот» (від прасл. *bhol- – «пузир, пухир; гуля; жовно; куля, брила, грудка» чи, можливо, від прасл. *bul- – «гуля, набалдашник»; пра-і.е. *bu-, *bhū – «надувати, роздувати; розпухати, набрякати; закруглятися, розширюватися» і його похідними *beu-, *bheu-, *bheul-, *bhul- – «пухнути, набрякати», *bheua – «рости, збільшуватися»; ісл. «bolti», дан. «bold», нідерл. «bal», англ., норв., нім. «ball», в.-луж. «bul» – м'яч; блр. «бульдър» – «пузир; неродючий бугор»; лат. «bulla» – «пухир, прищ; брунька, опуклість; набалдашник»; нідерл. «puilen» – «пухнути, набрякати»);
«кулус», чув. «сăлкус» – ключ (від прасл. *kljuъь – ключ; спорідн. «клюк» – «дерев'яний гак, дерев'яний гвіздок»);
«суп-мї» – «заскабити [тіло шипом чи будь-якою іншою скабкою]»; «супирѳ» / «хупирѳ» / «шупирѳ» – «переважно кущ шипшини чи взагалі будь-який кущ»; «супирѳг» /

⁹¹⁵ Це евенкійське слово строго відповідає зовсім не російському слову «сыворотка», а українському (сироватка) та праслов'янському сарматському (*surovъ) словам.

шупирѣ» – «зарості шипшини»; «суптылѣ» / «хуптылѣ» / «шуптылѣ» / «шиптѣн» – «шипшина, дика троянда; скабка / скалка»; ульч. «супирѣктѣ» – «шип, колючка» (від прасл. *šipr̥ – «стріла, вістря, колючка»);

«хэркэлэ» / *дзэркэлэ, кит. «jǐng» / *jǐrg – дзеркало (від прасл. *zʹrka[m]ti > *zʹrkati, *zʹrcati – «зиркати, кидати погляд, оглядати»);

«кугличѣ» / *к[р]угличѣ – «гудзик [буквально круглий]» (від прасл. *krug – «круг, коло»);

«пишал» – рушниця (від прасл. *piska[m]ti > *piscati – пишати; ст.-сл. «pisčalъ» – «сопілка; пістоль; рушниця; гармата»);

«пасту-мѣ / пастухча-мѣ» – «пасти, караулити [оленів]» (від прасл. *pas'[m]ti > *pasti – «пасти [худобу]; стерегти; доглядати»; «пастух»);

«багана» / *ба[л]гана < *ба[р]гана, «бакса» / *ба[л]кса – «балка, стовп, свая, підпірка» (від прасл. *balka < *balda – «балка, дрючок, чурбак, поліно / *боліно», що походило від *barg < *berg – «високий, довгий»; д.-в.-нім. «balko», англ. «balk», яван., індонез. «balok» – балка);

«бадара» / *багара – «лісова пожежа; лісове погоріще, погорілище» (від прасл. кореня *bag- – «горіти, тліти», від якого походить і «багаття»; монг. «бадара-» – палати);

«чэлкэ, чолко» – сідина (як і чолка у волоссі, від прасл. *čelo – «чоло, верхня надочна частина обличчя людини; лоб»);

«бѣли» – «блідий, білолиций» (від прасл. *bělъ – білий; пра-і.е. *bhel-; ст.-сл. *бълъ, *бълы – білий);

«би-ми» – бути; «бичэ» – «булий, колишній»; «биде-мѣ», «инде-мѣ» / *[б]инде-мѣ – «існувати, жити»; «биде-мѣ» – перебувати; «биѣнэ-мѣ» – бувати; діал. «булку-мѣ» – мешкати (від прасл. *by[m]ti < *budei – бути; пол. «być, bywać, być», блг. «біва, бівам, бѣда, м. бидува, бива, биде» – бути);

«бодо» – «бутність, буття, побут» (від прасл. *budu – буду [саме так мешкати]);

«сѣткѣ» – «сутній, істотний» (від прасл. *sotъ – «вони є; суть» [форма третьої особи множини теперішнього часу дієслова «бути», goroh.pp.ua], пра-і.е. *s-onti, лат. «sunt», ст.-сл. «сѣтъ» чес. «jsou», – «вони є; суть»; д.-київ. «сутьство» – «єство, природа»

«икэгды», чув. «иксѣ» – гикавка (від прасл. *sika[m]ti > *ikati – гикати);

«булэды» / *вурэгы – ворожий, «булѣн» – ворог (від прасл. *vorgъ – «ворог, лиходій»; пра-і.е. *urg-, що лежить в основі цих слів, означало «переслідувати, кидати, мучити»);

«мѣшня»⁹¹⁶ – «киса, мішечок; капшук» (від прасл. *mošna – «мішок для зберігання грошей, гаманець»);

«арувул» / *авуру- – «раптово, несподівано» (від прасл. *ab-ruptem' > raptem – раптом; лат. «abrupte, repente», англ. «abruptly», нідерл., фриз. «abrupt» – «зненацька, несподівано, раптово, стрімко, різко, грубо, круто, уривчасто»; пол. «raptem» – «раптом, раптово, зненацька, знічев'я; всього-на-всього»);

«учини-мѣ» (діал.) – шуміти (від прасл. *činiti – «робити [стежити за порядком]», похідного від *čipъ – «порядок, дія»; учинити шум, галас тощо);

«ут-мѣ» / *вит-мѣ – «вити [мотузку]; вертіти, крутити; укручувати, ввертати; намотувати» (від прасл. *viti – вити; лит. «ву́уати» – «в'є, крутить»);

«учѣр» / *уейр – вихор (від прасл.-і.е. *uei- – «крутити, гнути»; мкд. «виор» – вихор);

«илчадя-мѣ», діал. «улгэде-мѣ» – «плести [косу]» (від прасл. *ulgi[m]ti > *lōčiti, д.-укр. «лучити» – «з'єднувати; згинати»; спорідн. лат. «urgere», англ. «urge» – «гнітити, тиснути; налягати, напірати, спонукати, примушувати» та лат. «coniungere» – «об'єднувати, з'єднувати, підключати»);

«коси-мѣ / кохи-мѣ» – косити; «косикит» – покіс; «косивѣн» – коса; «косимнѣ», чув. «кусар» – косар (від прасл. *kosa – коса; пра-і.е. *kos- / *kes- – «різати, скребти»);

⁹¹⁶ Як бачимо, евенки зберегли дуже багато старослов'янських слів, які у слов'ян вже давно вийшли з вжитку.

«хам-мй / «хѡм-мй / сѡм-мй» – «зімкнути [очі], замкнути, закрити» (від прасл. *sam, *samo[m]ti – «усамітнитися, перебувати на самоті; замкнутися в собі; закритися від оточуючих», від яких походять і слова «самітний», «сум», «сумувати»);

«сади-мй» – «садити, саджати [городину]» (від прасл. *sadi[m]ti > *saditi – садити);

«хѡр-мй» / *пѡр-мй⁹¹⁷ – «парити в повітрі [про птаха]»; «харил-мй» / *парил-мй; чув. «парѡлтат» – «кружляти [в повітрі]» (від прасл. *parě[m]ti > *pariti – «парити [в повітрі]»);

«урѡкта» / *[г]урѡста – «горстка, пригорсть, жменька, купка» (від прасл. *g'rtā[m]ti > *g'rtati – «гортати, згортати»; блг. «грѣст», срб.-хрв. «грѣст», слвн. «gřst», чes. «hrst», пол. «garśc» – жменя; слвц. «hrst'» – «кулак; пригорща; сніп»);

«гаравул», чув. «кѣрепле» – граблі (як і «грабувати», від прасл. *greb'[m]ti > *grebti – гребти);

«уругатѣ» – рогатина (від прасл. *rog – ріг);

«хомут», чув. «хѡмѡт» – хомут (від прасл. *[s]kem- / [s]kom- / хом- – «тиснути, гнітити»);

«копна», чув. «капан» – «копа снопів, копиця» (від прасл. *kopa – «купа; копиця, скирта; одиниця лічби; громада» [gogoň.pp.ua]);

«коспоки», якут. «хоспок» – «комора чи інша господарча кімната в будівлі чи взагалі в господарстві родини (як і «господарство» від прасл. *gospodь – господь);

«кѡбстур» – «лівий боковий олень в упряжці» (від прасл. *kosturь – «костур, ціпок; груба палиця часто з загнутим верхнім кінцем, що може використовуватися для запрягання оленів і, вочевидь, розташована біля лівого бокового оленя);

«корчирѡ-мй» – «злежатися; «корсирал-мй» – «згортатися, зкручуватися [про листя від спеки]» (від прасл. *k'řč' – корчі і похідних від нього «закоржавитися» – «стати твердим і негнучким» і «закорчавитися» – скорчуватися, скорчитися [через довге зберігання в неналежних умовах]);

«бѣринѣ*» – «перина, матрац» (від прасл. *pero – «перо, пір'я»);

«корѡ-мй» / *горѡ-мй – «сильно горіти, згоріти, спалахнути» (від прасл. *gorě[m]ti > *gorěti, *gorjō, goriši – «горіти, згорати, загорітися»);

«хоролї» / *кололї – навколо; «хоролин» / *кололин – «кружляння, обертання, обхід, рух навколо будь-чого»; «хоролингкї» / *кололингкї – колесо (від п.-прасл. *kolo > хоро – коло; подібну викривлену форму успадкували від тунгузів болгари і інші слов'яни у слові «хоровѡд» / *коловѡд, що пояснює початкове «к» в деяких мовах і старих текстах [Черних]; блр. «карагѡд», пол. «korowid», чes., слвц. «chorovod» [gogoň.pp.ua]);

«корукуй» – «погано, зле» чув. «кѡрѡн» – туго (від прасл. *krōtь – «який крутиться, в'ється; зігнутий; міцний, твердий; стрімкий; різкий»; укр. «скрутно» – «туго, нелегко, гірко, важкувато, непереливки»);

«чанкїт» / *санкїт – «санний шлях»; «чанки», чув. «суна, сунашка» – санки [розвальні] (від прасл. *sanь – полоз);

«силгивѡн / хилгивѡн / шилгивѡн»⁹¹⁸ – шило (від прасл. *sijū[m]ti > *sijūti – шити);

«сїча» / *с[в]їча – свіча (від прасл. *svět' < *svoit- – світло);

«ѣдѣргѣ-мй» – «розпоротися, роздертися [за швом]» (від прасл. *der'[m]ti > *derti, *dьrō – «дерти, дѣртися» чи від похідного від нього *d'rgati – «дергати, смикати»);

«пулаткѡн» – хустка; «билат, пулат» – шаль (від прасл. *plat' – «шматок тканини»; укр., блг. «плат», пол. «płat» – «шматок тканини, полотна»; рос. «платок»);

«хутақан» / *хут[р]акан, чув. «хутақ» – «мішок, сумка» (можливо, хутряні);

«сукунѣ» – сукня (святковий жіночий одяг); «хукнѣ / сукно» – сукно (від ран.-прасл. *suka[m]ti > *sьkati – «в'язати вузли, зв'язувати, сукати, скручувати»);

⁹¹⁷ В багатьох діалектах евенкійської мови, як і в корейській та японській мовах, відбувся поступовий перехід до приголосного «х» не тільки від «с», а і від «п».

⁹¹⁸ Наявність в евенкійській мові як сатемних, так і кентумних діалектів переконливо вказує на те, що пратунгузько-маньчжурська мова, як і праслов'янська мова, була сатемною мовою. Адже пращури евенків теж спочатку мешкали на високогір'ях, а потім в оточенні народів, мови яких були переважно кентумними.

«тавар» – «матерія, тканина»; чув. «т'авар» – «сіль»; ст.-монг. «*tawar*», калм. «*tawɣ*» – «товари, власність»; д.-тюрк. «*tavar*» – «добро, майно, багатство»; балкар., крим.-тат. «*tu'ar*», ног. «тувар» – худоба; уйг. «*tavar*» – «майно, худоба» (від прасл. **t'vogь* – творіння, пов'язаного чергуванням голосних з **t'vagь* – «творіння, створіння»; **t'vagь* > **tovagь* – «матерія, тканина; худоба; майно; предмет торгівлі; продукт праці»; д.-укр. «тварь» – «виріб, витвір; предмет; те, що створено, творіння, створіння; тварини; світ, всесвіт; вигляд, подоба»; «ўтварь» – «виріб, творіння, зображення, прилад, посуд, зброя, прикраса»);

«тыргй» – угода (від прасл. **torg* – ринок; первісно угода у торгівельних відносинах);

«найман*» – торгівля (від префікса «на» і прасл. **[j]ьmɔ*: **najьmyt* – «наймит / найманець»; торгівлею займалися переважно наймані купці і продавці – найманці / **наймани*, саме від яких, можливо, походить і етнонім наймани);

«тар» / **ta-r* – той (< прасл. **ть* < пра-і.е. **to-*) [Старостин] (маньчж. «*tare*» – той);

«таду» [Василевич] – «тоді, у той час; там [перебувати, міститися]»; кит. «*dang-shi*» / **dang-di* – «тоді / **то[нг]-ді*» (від прасл. **tongdy* > **тьgdy*; д.-київ. «тогды» / **то[н]гді*, лит. «*tada*» / **tadu* – тоді; лтс. «*tagad*» / **tagadi* – тепер);

«минэ, миндук, миндӯ», чув. «мана» – «мене, мені» (від прасл. **mene* – мене [goroh.pp.ua]);

«Экун» / **ê-kūn* < тунгузько-маньчж. **xia-* (хаж-) < алт. **k'a(j)* – «хто, що» (< сл. **къ-to* < пра-і.е. **kwe-* – «цей, той») [Старостин];

«ѣкэ, ѣкэчѣн» – окунь (від прасл. **okun'*, похідного від прасл. **oko* – око);

«кулин» [знах. в. «кулинма»] < «сулама / салама» [«хулама» – червона], негід. «сулама», чув. «сёлен» – змія (від прасл. **ž[el]'měya* / **ž[al]'měya* – змія [залізна, жалюча]; лат. «*serpens*», неаполитано-калабр. «*cervone, serpe*» – змія; лит. «жалтис» [žaltys] – вуж; лат. «*salamandra*» – «саламандра, хвостате земноводне»; чув. «сулăмлă» – «важкий, сильний, могутній [наче змія]», кор. «*salamdeul*» / **sal-andeul* – [залізни]-люди);

«урэгэн» / **[б]эрэгэн* – горянин; «бэе» / **бэ[p]e* – людина, чоловік, самець; «бѣру, боре» – баран; «илэ» / **[б]эрэ*, малай. «*orang*» / **[b]orang*, індонез. «*manusia*» / **ba[r]nusia*, монг. «эр» / **[б]эр⁹¹⁹*, «хүн» / **сүн* < **т[а]ур-* – людина; монг. «хэрээ» / **cápээ* < **та[u]р-*, кит. «*wūyā*» / **bū[r]yā* – «ворон; можливо, раніше самець будь-якого птаха»; монг. «эрэгтэй» / **[б]эрэ[н]г-*, кит. «*nán-, nánxìng*» / **[bá]ranxìng* < **tá[u]ranxìng*, кор. «*namseong*» / **[bá]ramseong* < **tá[u]ramseong* – самець; япон., когурьо «*na*» / **narah* – нарід; кит. «*nánxìng*» / **[bá]ranxìng*, с.-кор. «*narah*» / **bara[n]g*, кор. «*nala*» / **nara[h]* – людство; монг. «бааран» – темний (від прасл. **berəng* < **barang* < **та[u]rang* – «горянин; вершник; чоловік; самець»; прасл. **tauramgeta* > **ba[ra]ngeta* > **mangete*, блг. «мъжете, снскр. «*narata*» / **bara[ng]ta*, англ. «*mankind*» / **ba[ra]nkind*, нім. «*Menschheit*» – людство; прасл. **l'udin'* < **ordinь*, бірм. «*luu*» / **lu[d]u[n]*⁹²⁰, лат. «*vir*», «*homo*» / **sono*, італ. «*uomo*» / **[s]uono*, англ. «*sire*», чув. «шăра» > «сын», узб. «*inson*», тадж. «*инсон*» / **[c]инсон* – людина; ісп. «*varón*», ірл. «*fer*» / **ber*, італ. «*l'uomo*» / **l'uo[d]no* < **ordno*⁹²¹ – чоловік [**l'udin'* – один]; тадж. «мард» / **бар[ан]г-*, **бер[ен]д-*, лтс. «*vīrietis*» – самець; англ. «*aries*», норв., швед. «*får*» / **bår[an]* – «овен / овець»; лат., італ. «*aries*» / **[b]aries*, перс. «*farn*» / **bar[a]n* – баран⁹²²; татар. «бүре», узб. «*bo'ri*», швед. «*varg*», гудж. «*vargu*» – вовк;

⁹¹⁹ Не виключено і те, що в дописемну ведичну епоху назва протослов'янськомовних горців Гіндустану була **беріі* > **баріі* > «аріі». І ці назви могли походити від лексем, що пов'язані з мешканням аріїв в давнину у високогірних улоговинах (перс. «*baḷa*» – верх; ірл. «*bagt*» – «верхній, вершина»; хет. «*paḡku-*» – високий; пра-і.е. **bār* – «їздити верхи» [Грантовський]).

⁹²⁰ Можливо, в бірманських діалектах теж збереглося багато праслов'янських запозичень.

⁹²¹ Лат. «*unus*» – один, «*uno*» – разом.

⁹²² Праіндоевропейці завжди вважали барана, як і змію, дуже поважною та мудрою істотою. Саме від перської лексеми «фарн» походить титул правителя країни «фараон». Та і лексема «трон» теж походить від лексеми «баран», як і лексема «таран». Вирази ж «тупий як баран» і «дивиться, як баран на нові ворота» стосуються саме тарана, а не цієї мудрої істоти. Те ж, що тунгузо-маньчжури споконвіків використовували

алб. «sorrë», тадж. «зоғ» – ворон; блг. «бáрин», чес., слвц., слвн. «bárin» – пан; франц. «baron» / *saron – «барон, зверхній можновладець»; д.-в.-нім. «baro» / *tauro > *saro – «войовнича людина», франк. «baro» / *tauro > *saro – «вільна людина»; «ber» / *taur > *ser – «лідер, керманич»; татар. «борынгы» – стародавній; прасл. *taur[e]g > [*bardo, *beręg] > «брдо, беріг» – «гора, височина»; «лонгобарди» – «високі горяни»; борани [кит. баянь; воради] > барангури [баранджари / баланджари / беленджери = баяндури; варанги / верінги / варяги – вершники] > берендеї = *сер[м]ендеї⁹²³ – «одна з основних сарматських / аланських складових етносу слов'янськокомовних пращурів українців»);

«лукучэ́н» – «лось [навесні]» (від прасл. *los' < *ols);

«гирку» / *сирку, індонез., малай. «serigala» – «вовк, сірко»; евенк. «кури / *сури, сиңарин [сингарин]», кит. «huīsè» / *su[r]īsè, монг. «саарал» – сірий (від прасл. *sěгъ < *sur- – сірий; турец. «gri», англ., нім. «grau» – сірий);

«сб́личй» / *со[и]ричй < *c[о]ирэ[k], «улэ» / *урэ < *c[о]ирэ[k] – вовк (від прасл. *soirkg > *voirkg > *vouk' > *v'lk' [*vovk'] – вовк [сірко]);

«билаки» – блоха (від прасл. *blъха < *blъsa; лит. «blusà», лтс. «blusa», вірм. «lu» < *bhlu-, снскр. «plúṣiḥ», алб. «plesht», лат. «pulex», афг. «vraža» < *brušā – блоха);

«куміркэ́н / кумікэ́н» – комаха; «кумир» – жук (від прасл. *komar' – комар; пол. «kómasu» – комарі; тадж. «хомӯшак», нан. «гармакта» / *кампракта, япон. «ка» – комар);

«качикэ́н» / *куцикэ́н – цуцик / *куцик (від прасл. *kqsъ > *kusъ – кúсий; куцка – «пес чи щеня з коротким хвостом» [gogoh.pp.ua]);

«сунюрин» / *су[и]нюр – свиня (від прасл. *s[ui]n'yur [> knur⁹²⁴] > *svinъja – свиня);

«авдучан» / *г[о]вдучан – корова (від прасл. *govędo < *sovędo – «велика рогата худоба»; індонез., яван. «sari» – корова);

«чáрдер» / *дáрбер – жеребець (від прасл. *žerb- < *derb- – «вільний; жеребець»; срб. «ждребе», бсн. «ždrebe», галіс. «poldro» / *dordro, італ. «puledro» / *durebro – жеребець);

«гаха, гаса, гаша» – «білий журавель» (від прасл. *gqsъ < *sonsg – гусак; маньчж. «ага» / *saga, вірм. «sag», лат. «anserem», яван., індонез. «angsa», італ., катал. «оса», лтс. «zoss», лит. «žąsis», япон. «gachō», бсн. «goose», пол. «gęś», слвц. «hus» – гусак);

«карав» – журавель (від прасл. *žeravъ; пол. «żuraw», англ. «crane», д.-в.-нім. «kranuh» – журавель; д.-в.-нім. «kerran» – «кричати»);

«ко́раки» – тетерка; «корокй / хорокй» – глухар, чув. «хур» – гусак (від прасл. *kur' – півень);

«перпукй» – перепел (від прасл. *perpelъ – перепел; прус. «penpalo», лит. «pīepala», лтс. «paipala» – перепел);

«хавал-мй», негід., евенк. «хавал-» / *ковал- – «робити, працювати [спочатку лише ковалем]; виробляти; обробляти»; «хавā» – «діло, робота; праця; зайняття»; «хавалма» – трудівник; «хавална» – «продукція; результат роботи, праці» (від прасл. *koval' – коваль; *kova[m]ti > *kovati, kujō – «кувати, бити метал молотом»; блр. «кава́ць» – кувати; д.-в.-нім. «houwan» – «рубати, завдавати ударів»);

«кургэ́мнй» [діал.] / *ку[ва]ргэ́мнй – коваль (від прасл. *kouvař' > *koval' – коваль; чес. «ковář» – коваль; пра-і.е. *kou- або *kāu- / кэу- – бити);

«тавин» / *тав[ар]ин < *тѣв[ар]ин, «тавичимнй» / *тѣв[ар]ичимнй, кит. «tiějiàng» / *ti[v]ě[r]jiàng, узб. «temirchi» / *tīvirchi, чув. «тимёрсё» / *тивёрсё [тиверці], татар. «тимерче» / *тиверче, вірм. «darbin» / *d[v]arbin, евенк. діал. «даркан» / *д[в]аркан, монг. «дархан» / *д[в]архан – «коваль [творець]»; евенк. «тавиткит» / *тѣв[ар]иткит – кузня; чув. «тимёр» / *тивёр, татар. «тимер» / *тивер – залізо (від прасл. *t[i]věгъ > *tvogъ – «твір, творіння», пов'язаного чергуванням голосних з *t[i]vaгъ > *tvaгъ – «творіння, створіння»);

замість іранської саме слов'янську назву цієї славетної істоти переконливо свідчить про неіранськомовність сарматів, що мешкали черезсмужно з ними.

⁹²³ Уявлення щодо тюркськомовності берендеїв, як і торків, караболгарів і каракозарів, є абсолютно хибними.

⁹²⁴ Кентумна спотворена (редукована) форма прасл. *s[ui]n'yur.

«чикāты-мй» / *сикāты-мй – «зрубити дерева; нарубити дрова»; евен. «чики-» – зрубити (від прасл. *sēkti – сікти; ст.-укр. «чикати, чикнути» – «відсікти, відрізати»);

«чикулй-мй» / *сикулй-мй – «відрізати клаптик, шматок будь-чого; зламати будь-що» (від прасл. *sēkēmti > *sēk[ę]ti > *sēkti – «сікти, різати»);

«ситэ» – сито (від прасл. *sito [раніша форма *sēi-to] за походженням пов'язане з *sejati / *sēti – сіяти);

«хэткэ» / *сэткэ – «сітка, мережа» (від прасл. *sěť < *soi-ti – сітка);

«ховок» / *совок [Василевич] – «совок з зубчиками для збирання ягід» (від прасл. *sova[m]ti > *sovati – совати);

«ходок» / *судок [Василевич] – «ящик для чашок» (від прасл. *sođь – «посудина; щось складене»);

«курус» – вантаж (від прасл. *gruzь – «густе багно, грязюка» та *gruzno[m]ti > gruznuti – грузнути [в грязюці]; ісп. «carga», малай. «kargo», лтс. «kravas», лит. «krovins», блр. «груз» – вантаж);

«усй» – «узд / вузда»; «усйт-мй» – загнудзати (від прасл. *uzda [Фасмер], утвореного від прасл. кореня «oda» [те, що вкладено до рота]: від пра-і.е. кореня *ous- [уста = рот] та кореня «dhe» [діти]);

«иллэ» / *[ц]иллэ, чув. «кёлетке» / *цёлетке – тіло (від прасл. *tsělo; н.-луж. «śelo», в.-луж. «śelo», пол. «ciało» блр. «цёла» – тіло);

«дангама» / *танг- – тугий (від прасл. *tóng > *toğ > *tug – «тугий, міцний, жорсткий, в'язкий, тонкий»);

«дулбун» [про людину] – «довбун, довбоніс, дятел, тупий» (від прасл. *d'!ba[m]ti > *d'!bati – довбати);

«хавулан» / *гавуран – «говірливий, балакучий» (від п.-прасл. *gavori[m]ti > *govoriti – говорити; говорун, балакун / *талакун);

«сулу» / *сула[бэт], «элбэтлэсэ» / *[с]ул[а]бэт-, чув. «халсәрлат» / *салсәбат – «слабий, беззахисний» (від прасл. *s[u]-labg > *slabь – «слабий, виснажений, безсилий, млявий»; пра-і.е. *[su]-lab- / [su]-leb- / [su]-lap- / [su]-lep- «в'яло звисати»);

«баламат» – «баламут; відчайдушний, розпачливий, безшабашний» (від прасл. кореня *bal- – «розмова, балаканина» та «мутити» – каламутити [*moť- – «смута, суперечка»]; слвц. «balamuta» – «замішання, сум'яття, непорядок, хаос; поширення пліток»; чес. «balamuta» – базікало; монг. «баламут» – «пустун, норовливий»);

«нушной» – «нужденний, бідний»; чув. «нушалăх» – нужда (від прасл. *nudja – «нужда, спонука, потреба, злидні, бідність»);

«лади-мй» – «підготуватися, наладити [будь-що]» (від прасл. *ladi[m]ti > *laditi – «приводити до ладу»);

«мэрдэ-мй» / *мэрд[х]тэ-мй, чув. «мёлтлет» / *мёл[ко]т- – «мерехтити, мелькотити, миготити» (від прасл. *merkno[m]ti > *myrknoťi – меркнути; «мёрхнути» – «втрачати яскравість, тьмянити»; «мелькнўти» – «швидко пронестися перед очима; дуже швидко зникнути»; «мёрхоть» – «брижі на воді від бистої течії»; блр. «мільгáць» – мигати);

«мэй-мй» – «коливатися, вигинатися, хитатися, похитуватися [про дерева]; погойдуватися»; «мэивчэ-мй» – розвіватися; «мэйдэ-мй / мэйнэ-мй» – «коливатися, гойдатися», чув. «вайкалан» / *май-кар[д]ан – хитатися; тадж. «мехнат кардан» – маятися (від прасл. *maja[m]ti > *majati – «махати, рухати туди-сюди»; «мáяти» – «коливатися, розвіватися, махати, повівати [про вітер]; виднітися вдалині [мигтити]; «маятись немов маятник»);

«тэмулжэн», чув. «тўпе» / *тўме – тім'я (від прасл. *temę; слвн. «tēme», чес., слвц. «temeno» – тім'я; мкд. «теме», себ. «tumoу», азерб. «тэрэ» / *тэмэ, англ. «top» – «вершина, верхушка»; можливо, від «темне» [адже праслов'яни були темноволосими] чи від *temti > *teťi [tęq] – «тяти, різати» [адже волосся на тім'ї час від часу підрізують чи підстригають]);

«гӯлды-мй» / *вӯлды-мй» – домовитися (від прабалтосл. *valoda – мова; англ. «word» – «слово, промова»);

«толкуйдā-мй» – думати; «толкуйде-мй» – «думати, вважати»; «тусака» / *тулака, чув. «тулāk» – «толк, глузд, резон, логіка, сенс» (від прасл. *tolk [< *taug] > *t'lk' [*t'ʲlkʲ] – «толк / товк; думка, пояснення; балачка, мова; товч»; пол. «tolk» – «розум, сенс, логіка»; англ. «talk» – «мовити, розмовляти, говорити; розмова, бесіда; базікання»; д.-інд. «tarkaḥ» – припущення; прасл. *tolka[m]ti > *balakati – «балакати / *талакати; мо[л]вити; довго розмовляти»; «балакун» – «той, що довго чи без толку розмовляє, тобто товче воду в ступі»; прасл. *tolke[m]ti > *t'ʲlkti / t'ʲlkti / telkti / tolkti – «бити, товкти; довго роздрібнювати будь-що»; «товч» – «дерть; те, що потовчено»);

«тылде-мй» / *тыл[к]де-мй» – «знати, відати, розуміти»; «тōлмат-мй» / *тōл[к]мат-мй – «перекладати з іншої мови»; д.-тюрк. *tīl[k]mači > *tīlmači, каз. «tilmäš» – товмач / *тол[к]мач; фриз. «talen» / *tal[k]en, узб. «til», каз. «тіл», татар. «тел» / *тел[к], кирг. «тілдер» / *тіл[к]дер, чув. «тукмак» / *ту[л]кмак – мова; англ. «tell» / *telk – «мовити, казати, розповідати; розповідь, розмова»; чув. «тєлсєр» / *тєл[к]сєр – безглуздий (від прасл. *t'ʲlkʲ – «думка, пояснення, мова» та від похідного від нього *t'ʲlkmač' > *t'ʲlkmač' – товмач; «талдичити» / *тал[к]дичити – «говорити одне і теж, що вже давно відомо всім»);

«мэдэдерй» – «чутливий, здогадливий»; «мудурйн / мудурєн», «мудэ» – хитрий (від прасл. *mōdǫgъ – мудрий, пов'язаного чергуванням голосних з *mьnēti – думати; снскр. «mēdhā» – «мудрість, розум, розуміння, думка»; авест. «mazdra-», ст.-сл. «мждръ» – «мудрий, мудруватий, дивний»; чув. «сирек» – «зіркий, здогадливий, хитрий» від прасл. *z'rě[m]ti > *zǫrěti – бачити);

«гōрбāчєн» – «робітник, батрак», чув. «курпун» – горбун (від прасл. *g'rb' – горб; [той, хто «горбатиться», батрачачи на пана]);

«меририн» / *мор[шт]ирин – «зморшка, складка»; «мєрин-мй» / «мори-мй» / *мор[шт]и-мй – «зібрати в складки» (від прасл. *m'rsči[m]ti > *mьrsčiti – морщити; лтс. «mārksla» – «жирова складка, подвійне підборіддя»; слвн. «mřšćiti» – «морщити, хмурити [брови]»);

«мэхэйд-мй», якут. «мэхэйдээ-» – «заважати працювати, відволікати» (від прасл. *měša[m]ti > *měšati – мішати; бсн. «miješanje», мкд. «мешање» – «перешкода, завада»);

«мэхэк» – «сто карбованців», чув. «михє», якут. «мөһөөк» – мішок [Василевич] (від прасл. *měx' – мішок);

«эгймкӯн» / *л[эгй]нкӯн – «легкий, легенький; невеликий [за вагою]» (від прасл. *l'g' – легкий);

«сухабо-мй» / *субахо-мй – помилятися; «суха» / *су[б]ха, азерб. «səhv» / *sə[b]hv, тадж. «хатогй» / *сабогй – «помилка, похибка»; якут. «сыһа» / *сы[б]һа – помилково (від прасл. *šybi[m]ti > *хybiti – «хибити, помилятися»);

«сурак» / *сулах – «новина; звістка; поголос, чутка»; якут. «сүрах» / *сүлах, чув. «сāмах» / *сāлах – чутки; чув. «хāлха» / *сāлха – слух (від прасл. *sluxъ – «слух, первісно: те, що говорять, що можна слухати, чутка»);

«хаватан» – «метушня, штовханина, клопіт»; чув. «хāватлā» – потужний (від прасл. *chvata[m]ti > *xvatati / xvatiti – «швидко хапати щось»; «метушитися» – «хвататися за що прийдеться»);

«хактанча-мй» – реготати; «хактанчан», чув. «ахāрттар» / *x[а]хāрттар – «регит, хохіт» (від прасл. *hohotъ; *hohotačēmti > *hohota[č]ti > *hohotati, слвн. «hohotāti» – реготати);

«ухэмук» / *у-хэвур, чув. «чир» / *хвир – «хворь, хвороба» (від прасл. *xvogъ / *xogъ, що виводиться з давнішого *suro- [*suro-]⁹²⁵ – «різати, колоти; наривати, гноїтися» [goroh.pp.ua]);

⁹²⁵ Це теж переконливо свідчить про сатемність праслов'янської мови, на основі якої і сформувалася кентумна прайндоевропейська мова під впливом кентумних мов етнічних субстратів Євразії, що сприйняли цивілізаційні та культурні досягнення праслов'янськомовних вихідців з Гіндустану, успадкувавши мову їх.

«бадага» – можливо; «багар» – «ймовірно, можливо, може бути» (від прасл. *bagti, bagnaṭi, *bažēti < *bagēti – бажати);

«хороліжки», чув. «кәлтәрмач» – колесо (від прасл. «kolo»; нівх. «кілкус», швед., норв. «hjulēt», «hjólíð» – колесо; тохар. «kukāle», грец. «κυκλος» – візок; лит. «kāklas» – шия);

«дунгтымэ» / *ду[ě]ртымэ – твердий (від прасл. *duērting > *tv^brdь – твердий; лат. «durum», франц. «dur» – жорсткий; лит. «tvirtas» – твердий);

«катан» / *ко[р]тан – «коржавий, жорсткий, міцний» [про метал]; «корколі» – «груба, сурова» [про тканину], чув. «сәран» / *с[к]әран – шкіра (від прасл. *skora – «шкіра, кора»; «коржавий» – «загрублий, затверділий [немов шкоринка]»);

«хорголдюн / корголдюн» / *солов- – олово (від прасл. *solvь – «соловий = жовтуватого-сірий [метал]»);

«хибинет» / *сивинет, кор. «seondu» / *s[v]eondu – свинець (від прасл. *svinьсь – свинець);

«болот*» – сталь, «болотмо*» – сталевий (можливо, безпосередньо від прасл. *ból'to – болото через виплавляння чавуну, а з нього і сталі з болотної руди, а не від перс. «pūlād» – «булат, сталь», адже металургія була принесена до Китаю з Індії, а не з Персії);

«алтан*» / *[з]алтан, кор. «guli» / *zuli, монг. «zes» – мідь; евенк. «алтачи» / *[з]алтачи – «позолочений, мідний» (від прасл. *zolto – золото; англ. «gold» – золото);

«чириктэ» – «червона / чирвона мідь» (від прасл. *čr̥gvь – черв; «чирва» – «масть у гральних картах, позначувана червоним сердечком»; чув. «хёрлэ» / *чёрлэ – «черлений / червоний»);

«дугума» / *д[о]угума – довгастиий (прасл.*dougг > *dovg' [> півд.-сл. *d^blgь] – довгий; гот. «laggs», н.-в.-н. «lang», англ. «long», вочевидь, з лат. «longus» – довгий);

«аркин» / *[ж]алкин – «укол, прокол»; «арки-мй» / *[ж]алким[т]й – «жалити, уколоти»; «аркиг-мй» / *[ж]алкимтй > «колоти [в боці]» (від прасл. *žalo < *žedlo – жало чи безпосередньо від прасл. *žagь < *gēr, пов'язаного чергуванням голосних з *gorě[m]ti > *gorēti – горіти; англ. «ardor», франц. «chaleur», каз. «жылу», чув. «сёлкёш, сулам, хёру», тадж. «гармй» – жар; англ. «ardor», кор. «yeol», чув. «шярәх», тадж. «гармй», мкд. «жар» – спека);

«олук» / *о[х]лук – вухо (від прасл. *ogluch – оглух; пол. «ogłuchł»; чes. «ohluchl» – оглухнув; рос. «олух» – йолоп);

«окошко» – вікно (від прасл. *oko – «око, отвір»);

«эчән-мй», «эчәсин-мй» / *очйсин-мй – озирнутися; «ичәвул-мй» – «кидатися в очі»; чув. «каялла саврәнса пәх» – «озирнутися назад» (як і «очікувати», від прасл. *oko, мн. *ochi – очі; евенк. «әса» / *оса – око, «ичә» – очі; чув. «кус, сәрлан» – очі);

«гэлэ-мй, гэләде-мй» – «хотіти, бажати [глядіти]; просити, благати, вимагати»; «гэлэв-мй» – «бути потрібним, необхідним; бути бажаним»; «гэлэн» – «бажання, прохання, вимога» (від прасл. *galy – очі; д.-укр. «галити» – «глядіти; бажати»; рос. «желать» / *гелать [буквально «глазеть»] – «очіти, зазіхати»; «желание» – бажання);

«гэләнэ-мй» – сватати (буквально «йти просити [глядачі в очі]» [Василевич]; від прасл. *galy – очі);

«нгэлумэ», «гэлэмэ» / *гәрэмэ – гріх (від прасл. *galy – очі, або ж, як і мкд. «грев» / *грем – гріх / *grimg, походить від прасл. *gremě[m]ti < пра-і.е. *ghrem – «греміти, гніватися»; д.-сканд. «gramr» [> ісл. «gramur» – «злий, розгніваний»], д.-в.-нім. «gram» – «злий, роздратований, розлючений» [> нім. «Gram» – скорбота]; англ. «guilt» / *guilm, монг. «нүгэл» / *нүгэлм, япон. «tsumi» / *tse[r]mi – гріх);

«сурэгй-мй» / *с[т]урэгй-мй < *т[с]урэгй-мй – «непокоїти, лякати, страшити; знущатися»; «сурэ-мй» / *с[т]урэ-мй < *т[с]урэ-мй – «непокоїтися, метушитися, метатися»; якут. «сүр» / *с[т]үр < *т[с]үр – «страх < жаж» (від прасл. *tšrach > *страхь – «жаж > страх»; н.-луж. «tšach», полаб. «stroch» – страх);

«суглѣ», якут. «сүбэ» – «вигук, що означає згоду»; «суглѣ-мї», якут. «сүбэлээ» – погодитися (від префікса «su» з ран.-ст.-сл. *glēsъ [> *glasъ] < *golsъ: *suglēsъ- – згода; срб. «сагласност», блг. «сѣгласие», нім. «Zusage» – згода);

«кингина-мї, кингина-мї, кингна-мї, кингдї-мї», «кинггї-мї» / *дзинггї-мї» – «дзинчати, дзвенїти» (від звуконаслідувального прасл. *dzing > *dzin' – «дзинг / дзинь»);

«кѳнгїна-мї / кѳнггин-мї», «кѳнггѳлбу-мї» / *дзвѳнггѳлбу-мї – «дзвонити [дзвіночком]»; «конгкон» – «постукування по порожньому предмету, тілу»; кор. «jing» / *zving, «gong», бірм. «goong», тагал., індонез., яван. «gong», кит. «zhōng» / *zvōng – гонг (від сарм. п.-прасл. *gong < *z[v]ong < *dzuong < *tōung – «гонг, звон, звук, голос»⁹²⁶; «гугнявити» – «нерозбірливо говорити»);

«гүкїт» – найменування; «гүктэ-мї» – «вимовляти, говорити»; «гүкѳт-мї» – «вимовити, домовитися» (від п.-прасл. *gukъ [*hukъ, *xukъ], «gukati» [*hukati, *xukati] похідне від звуконаслідувального вигуку «gu» [hu, xu]; «вїгук»; «вїдгук» – «відзив; відголос»; «гукати» – «кликати, кричати»; «гукавщїна» – «сильний крик»; «перегүк»; «гучнїй»);

«дукун» – «надпис, грамота, лист»; «дукумѳт-мї» – листуватися; «дукүна» – «надпис, твір [літератури]»; «дукүр» – «перелїк, підпис, текст»; «дукүвүн» – «записка, лист; зошит; документ; книга»; «дукүмнї» – «писар, діловод, секретар» (як і лат. «documentum» – «повчання, приклад; свідцтво», від прасл.-і.е. *dok- – «вчити, показувати»; прасл. *doka – «компетентна людина»);

«дума-мї» – «згадувати, поминати; думати» (від прасл. *duma – «дума, думка»);

«дуг-мї, дув-мї» / *д[о]уб-мї – «довбати, колоти, бити [лїд]» (від прасл. *douba[m]ti [> *d^h!b-ati]⁹²⁷ – довбати [dovbaty], [> *d^h!b-ti] – довбти [dovbtu]; блр. «дзяўбаць» [даўбáць], д.-київ. «дѳлбати», пол. «dłubać», чes. «dlubati, dloubati», слвц. «dlbat'», в.-луж. «dołbać», н.-луж. «dłupaś», блг. «дѳлбая, м. длаби», срб.-хрв. «издубити, дупсти», слвн. «dólbsti»);

«дурел» – «дурний, безглуздий» (від прасл. *durg > durъпъ – «дурня, нісенїтниця»);

«уннү» / *[в]уннү, нан. «ун», «пун» / *[в]ун – «вѳня / запах»; евенк. «уннүде-мї» / *[в]уннүде-мї – «створювати приємний запах [благовоння]»; «уннучї» / *[в]уннучї – «пахучий, запашний» (від прасл. *voň / *vonja; слвн. «vonj», слвц. «võňa»; чes. «vůně» – «пахощї, аромат, запах»);

«оду» / *чоду – «чудо, диво» (від прасл. «čudo», ст.-укр. «чоудо», слвц. «čud» – чудо; чes. «cuda» – «чудеса; нещастя»);

«дѳрбилгэ-мї / дѳлпѳргэ-мї» – трїснути; «дѳрбилгѳчѳ / дѳлпѳргѳчѳ» – «трїщина [в деревї]» (від прасл. *derebo > *dervo – дерево, що походило від прасл. = прото-і.е. *der- – «дерти [кору]», чи безпосередньо, як і «дерибанити», від прасл. *derěby[m]ti > терєбїти – «очищати, оббирати; м'яти; термосити; жерти; [торочити; очищати поле від кущів, дерев]»; «терѳб» – «череве, пузо» [gogoh.pp.ua]);

«кор» – «берестяний посуд [для борошна]» (від прасл. *kora – «затвердїлий зовнїшнї шар стовбура та гїлок дерева чи будь-чого іншого»);

«арба, гѳрба» – мїлина (від ран.-прасл. *gorb > *g^hrbъ – горб [на днї водойми]);

«арка» / *армо, чув. «хулпусси» / *армусси – плече (від прасл. *armo > *ramo – плече);

нан. «дяпаори» / *доба-, евенк. «дява-мї» / *доба-мї – «спїямати, захопити; здобути»; евенк. «дявана» / *доб- – «здобич [захоплена]», «дюпкѳкї» / *доб- – «хапати; здобувати», «га-мї» / *до[б]-мї – купувати (від прасл. *doby[m]ti > *dobyti – «здобути, захопити, придбати, купити»);

⁹²⁶ Слово, можливо, запозичене в аустронезїйцїв спочатку сарматами та сушенями, а від них і всїма тунгузами.

⁹²⁷ В українській мові другий голосний дифтонгу «оу» перетворився в приголосний «в». В більшості ж інших слов'янських мов він перетворився в приголосний «л» під впливом латинських або ж балтських говірок ослов'янених тубїльцїв. Так що загальноприйнята праслов'янська форма цієї лексики з літерою «л» зовсім не означає, що прасурї українцїв її вживали ранїше.

нан. «сомалан», евенк. «хутакан» / *сумакан, кор. «gabang» / *samang, япон. «kaban» / *saman, монг. «цүнх» / *сүмх – сумка; евенк. «инмэк» / *синмэк – «в'ючна сумка, в'юк» (від прасл. *suma, що утворилося префіксом «su» разом з коренем дієслова *j'mati – мати [«ма» – «має», goroh.pp.ua]; пол. «suma», лтс. «soma» – сумка; д.-в.-нім. «soum» – «в'юк, вантаж в'ючної тварини»; снскр. «kumbha» / *sumbha, авест. «хумба», тадж. «khimbh», перс. «хумб / хум» – «хум, велика посудина для зберігання запасів продуктів: зерна, вина, води);

нан. «гохо», евенк. «гоко», чув. «çakǎ» – гак; нан. «сукту», евенк. «сэктэ [у хвойного дерева]», кит. «shùzhì», себ. «sanga», тагал. «sangay» – гілка; евенк. «шуэрэн» / су[к]эрэн – сук; япон. «shi» / *shik – «кінцівка, гілка, сук» (від прасл. *sokъ < *sonk < *d[o]ong – «сук, гілка»; снскр. «śaṅkúḥ» – «гострий кілок, дерев'яний гвіздок, кіл»; алб. «degë», нідерл. «tak», англ. «twig», нім. «Zweig», лит. «šaka» – «гілка, гілочка»; англ. «twig, snag» – сук);

нан. «тэвэ» – вантаж; евенк. «тэвӯ» – «поклажа, вантаж» (від прасл. *tovar, що походить від прасл. *t'vogъ – творіння, пов'язаного чергуванням голосних з *t'vagъ – «творіння, створіння»; *t'vagъ > *tovarъ – «матерія, тканина; худоба; майно; предмет торгівлі; продукт праці»);

нан. «сэлэсу[н]», евенк. «сэлли, сэлливун, сэлми, холми», негід. «сэлэза, сэлэсих», ульч., орок. «сэлэсу» – «кольчуга, панцир» [залізні]; «сэлэмэ / хэлэмэ / шэлэмэ» – «залізний; серце» (від прасл. *žel-zo – залізо);

нан., евенк. «калан» / *каран, чув. «хуран», д.-монг. «qarum», тюрк., узб. «qozon» – «казан, котел, котелок [кастрюля]»; евенк. «карин, карита» – «шкарлупа, кора» (від прасл. i.e. *s]kora- [снскр. «kárman-», лат. «corium» – «шкіра, кора, скорина», тобто «те, що відрізається, віддирається»), як і д.-грец. «χαλκίον», лат. «cortina», англ. «caldron» – котел; «корець» – кухоль; короб, коробка, корабель, короблення);

нан. «таоси» / *таоди, евенк. «тала» / *тада, чув. «унта» / *тунда – (від прасл. *tondy > *tody – туди);

нан. «сианто», діал.-нан. «сеанту»⁹²⁸ / *сѣам[л]-, ульч. «сенту», удег. «санту» / *сѣам[л]-, евенк. «колто», діал.-евенк. «холто / солто» / *со[м]л-, кор. «jumeog» / *s]yum[l]-, кит. «quántóu» / *suám[l]-, япон. «ken» / *som[l]- – «кулак / *сѣлак < *со[м]лак [руки]»; евенк. «колто-мй», діал.-евенк. «солто-мй» – «ударити кулаком, бити кулаком»; «колтодѣ-мй», діал. «солтодѣ-мй» – «ударити кулаком» (від префікса «so-» та прасл. дієслова *mlě[m]ti > *mlěti – «мліти [зомліти]» чи навіть від прасл. *s]ko[m]ltě[m]ti > *s]ko[m]lteti > *koltiti – «колотити, бити, завдавати ударів [кулаком]»; авар. «зар» / за[м]л-, блг. «юмрук» / *c]умл-, кр.-гат. «юмрукъ», азерб. «yumruq», турец. «yumruk» / *s]yuml-, бенг. «kila» / si[m]l-, індонез. «kepala» / semal-, себ. «kumo» / *sum[l]-, тагал.⁹²⁹ «kamao» / *sam[l]-, лит. «kumštis» / *sum[l]- – кулак; прасл. *s]ko[m]lt' > *koltъ / *kolta / *kolto – «колода / *c]ко[м]лода; товчак [кулак]»; порт. «gamela» – «колода [для водопою]»; тадж. «кумда» / *кум[l]да – колода; лтс. «kamans» / *kam[l]ans – «комель / товстий кінець балки або колоди»);

нан., ороц., ульч. «мэгди» / *бэ[р]гди – «висока яруга, обрив»; удег. «могд'о» / *б'ргд'о, евен. «мэгдын» – виступ; евенк. «мэгдын» / *бэ[р]гдын – «терасовий берег, покритий деревною рослинністю, заплава; частина річного острова, покрита деревною рослинністю; заливна лўка [Василевич]» (від прасл. *bergъ – «берег, верх»; *b'rgd'o – «височина, гора, брдо»);

нан., ульч. «хоракта», орок. «хуракта», евенк. «эрэктэ» / *x]орактэ (діал.) – кора (від прасл. *koga; англ. «сок», блг. «корк», чес. «korek» – «корок, пробка»);

нан. «мэлэ», евенк. «мылэ» – мило; евенк. «мылэды» – мильний; «мылэдэ-мй» – милити (від прасл. *mydlo, похідного від *my[m]ti > myti – мити);

⁹²⁸ Отже, нащадки тунгузів і досі використовують архаїчні сатемні форми праслов'янської лексики, хоча звичайно ж кентумна лексика в більшості діалектів їх мов зараз переважає сатемну.

⁹²⁹ Але ж не виключено запозичення лексеми «кулак» усіма наведеними тут мовами і від аустронезійців.

нан. «дѐ» / *дѐм, евенк. «дѐю», діал.-евенк. «дѐюндя» / дѐюм- – дім; евенк. «дѐюмї» – «великий дім» (від прасл. *d'üm' > *domъ; чes. «dům»), полаб. «düm» – дім);

нан. «дили», евенк. «дыл» [знах. в. «дылва»], монг. «толгой», кит. «tóu» / *[h]tou, хмонг. «taub, hau», себ., тагал. «ulo» / *dulo– голова (від прасл. *d'lva > *s'lva > *golva; лит., лтс. «galva», пол. «głowa», чes. «hlava», фриз. «holle», дан. «hoved», норв. «hode», англ. «head» – голова; татар. «тау», кирг. «тоо», туркм. «dag» – «гора [голова, вершина]»);

нан., ульч. «хэвэн» – «широка протока, озеро»; евенк. «эвэрэн» / *[г]эвэрэн – «морська затока»; чув. «гавань», англ. «haven», норв. «havn» – «затока, гавань, морська губа» (від прасл. *gübā – «губа, лиман, затока», похідного від *gǫbnoṃti > *gǫbnoṭi – «гибнути, гинути»);

нан. «мэдэу-» / *вэдэу-, евенк. «мэту-», удег. «мэдэс-» – повідомити; сол. «мэдэ-» – дізнатися; евенк. «мэдэвмї» / *вэдэв-мї – «повідомити, розповісти, дізнатися, бути повідомленим» (від прасл. *věda[m]ti > *vědati – відати);

нан. «хэрэ» / *сэбэ < *дѐба, евенк. «бага» / *дѐба, япон. «gama» / *dzēba < *dēba; кит. «qīngwā» / *singbā, «wā» / *bā, кор. «jecha» / *dēba, тагал. «kabatsoy» / *saba-, чув. «шапа» – жаба (від прасл. *žaba < *dzēba < *dēba; пра-і.е. *g^uēbhā, д.-прус. «gabawo», порт., галіс. «sapo» / *žaba, лат. «būfō» / *tūpō < *dēba, бсн. «žaba», пол. «żaba» – жаба);

нан., евенк. «орон», чув. «п'алан» – олень (від прасл. *elenъ – олень, пов'язаного з *olnī – лань, *olsъ – лось);

нан. «гиран» / *къррак < *съррак, евенк. «геракта / гиракта» / *кърракта – крок, чув. «ура» / *[с]ура[к] – нога (від прасл. *k'rok' < *s'rok' – крок; слвн. «krák» – «стегно; біг»; блг. «крак» – нога; ст.-укр. «срака» – дупа);

нан. «балапчи» / *билапчи, евенк. «бичэ» / *би[л]чэ, чув. «малтанхи» / *билтанхи – «булий, колишний», евенк. «биңнэ-мї» / *бивнэ-мї – бувати (від прасл. *biudomti [> *bundomti > bōdōti] > byti [goroh.pp.ua] чи від прасл. *bouti < *[s]tou[m]ti, *bo[u] < *[s]tou – «бути, буде; стати, стане»; пол. «було» – було; лтс. «bījušais», лит. «buves» – булий);

нан., орок. «хур[у]ми» / *кур[ц]ми / *кор[т]ми, ульч. «хурми», евен. «урумкун», евенк. «хурумкун» / *куруткун, чув. «кёске» / *кё[р]ске, «кётёк» / *кё[ро]тёк – «куций, короткий» (від прасл. *kortъ – «короткий, обрізаний» і *korna[m]ti > *k'rnati – корняти; нім. «kurz», дан., норв. «kort» – короткий);

нан. «сугдэ», евенк. «йдү-дэ» / *[с]угү-дэ – всюди (від прасл. *sō[g]da > *sōda – сюди; бсн. «svugdje», мкд. «секаде», блг. «навсякьде» – всюди);

нан. «маси» / *маш[т]и < *могти, евенк. «бугу» / *могу – «сильний, потужний, міцний, могутній» (від прасл. *mog'[m]ti > *mogti – «могти, мочи»; ст.-сл. «могж, мошти»; рос. «мощный» – потужний);

нан. «сингнум» / *синг- < *тинг-, евенк. «симңун» / *тинг-, монг. «сүүдэр» / *түонг-, кит. «yīnyīng» / *[s]yīnyīng < *tyīn- – тинь (від п.-прасл. *sěнь < *těнь < *ting – тинь; блр. «цень», пол. «cień», чes. «stín», н.-луж. «śěń», слвн. «senca», бсн. «senka», блг. «сянка», порт. «sombra», лат. «umbra» – тинь);

нан. «хурукту» / *сурукту < *турукту, евенк. «ирчэ» / *[с]ирчэ < *турчэ – «стиглий, зрілий»; маньчж. «tubihe» / *turihe, кит. «tāi, pēi», кор. «таеа», монг. «ураг» / *[б]ураг, бенг. «bhṛṅṇa» – плід; гінді «phal», себ. «prutas» – фрукт (від р.-прасл. *turukt > *brukt' – «плід; фрукт; буряк»; азерб. «döl», каз. «ұрық» / *[б]ұрық – плід; д.-в.-нім. «brūhhan», д.-англ. «brūsan» – «їсти, насолоджуватися»⁹³⁰);

нан. «гучи» / *гуши, чув. «айшшэ» / *[г]уште, мкд. «уште» / *[г]уште – «ще / іще»; евенк. «кэю» / *гэ[щ]ю – гуща (від прасл. *gostъ – гуща», рос. «гуще» – густіше);

нан. «масиди» / *мацати – міцно (від прасл. *maka[m]ti > *makati – «м'яти, давити, мацати», що походило від прасл. *mog'[m]ti > *mogti – могті та *мос – «сила, міць»);

нан. «удин» / *[х]удин – «скотина / велика рогата худоба» (від прасл. *hud' – худий);

⁹³⁰ Аджэ прашури чорноволожих брахікефалів швабів і англів були слов'янськомовними.

нан. «гармакта» / *камракта, япон. «ка» – комар (від прасл. *комагъ, що пов'язане чергуванням голосних з *цьmeljъ – джміль); споріднене з лит. «kamānė» – джміль, «kamīnė» – «дика бджола», лтс. «kamane»);

нан. «сэрумбури» / *цэрумбури, чув. «хёрел» / *цёрел – «червоніти / *церленіти» (від прасл. *čŕvъ – черв; «чермний» – темно-червоний);

нан. «биракан» – «струмок; потік води, що стрімко тече з верхів'я» (від праіндосл. *bergъ – «край, височина, беріг, верх»);

нан. «бирэл» – борт (від праіндосл. *bergъ – «край, височина, беріг», аналогічно франц. «bordure» – «бордюр, борт, край, кант, облямівка, обрамлення»; споріднене слову «перила» – «огорожа по краю сходів, балкону, мосту»);

нан. «гочиси» / *го[р]чиси, чув. «хёрху» / *гёрку – гіркий (від прасл. *гогькъ, утвореного від дієслова *gorĕ[m]ti > *gorĕti – горіти»; блг. «горчица» – гірчиця);

нан. «дэнгсэ» / *тсэргсэ, чув. «тараса» – «ваги, терези» (від прасл. *čerslo – «чересло, перегородка», на яку спирається коромисло вагів; перс. «tārāzu» / *t[s]erāzu; турец. «terazi» / *t[s]erazi, блг. «терезія» / *т[с]ересія – терези / *черес[л]и);

нан. «насал» / *нагал – око (від прасл. *nosъ – ніс; франц. «nasal», блг. «назален» – носовий, тобто те, що біля носу; чи від «назолити», похідного від прасл. *galy – очі);

нан. «элу» / *улу[к] – цибуля (від прасл. *ulukъ < *julung < *dulung – «довгий, великий»; пра-і.е. *uel- / *uol- – «давити, оточувати; велика кількість»; в.- луж. «wulki», д.- тюрк. «ulug», монг. «том» – великий; япон. «tamanegi», кит. «yángcōng» / *jāngcōng, кор. «yangra» / *jangra, монг. «сонгино», дан. «løg», норв. «løk», швед. «lök», ісл. «laukur», блг., срб. «лук», бсн., хрв. «luk» – цибуля);

нан. «хорица» / *хор[т]ица – захист (від прасл. *kortъ > *h[v]ortъ > *tv^brdъ – твердь [діалектне *хвортъ]; фортеця / *хвортеця = твердиця / твердиня);

нан. «тонгалаори» / т[р]онгалаори, чув. «тёкён» / *т[р]ёкён – «трогати, торкати» (від прасл. *tro[n]ga[m]ti > *trōgati > *trogati – трогати, > tronuti – тронутити та від прасл. *torka[m]ti > *t^brkatі – «штовхати, ударяти»; лтс. «treksne» «удар, поштовх»);

нан. «балдиори» / *бордиори, евенк. «балдын» / *бордын, япон. «bāsu» / *bā[r]du < *donrg-, «tanjō» / *don[r]g- – народження; евенк. «бургиде-мй» / бордиде-мй – народжувати; діал.-евенк. «бургі-мй» / *борди-мй, евенк. «балдй-мй» / *бордй-мй – «родити, народити»; праяпон. *mus / *muzh < *mong < *to[lo]ng < *dougang – «народжуватися; хлопчик, дівчинка, дитина»; кит. «máng» / *bá[r]ng < *bár[a]ng – «нарід, люди»; нан. «най» – «людина, самець»; монг. «эрэгтэй» / *[м]эрэ[н]г-, тадж. «мард» / *бард, кит. «nán-, nánxìng» / *bá[r]nxìng < *dá[r]nxìng, кор. «namseong» / *dá[r]mseong – самець; япон. «zoku», кор. «sog», кит. «zhǒng» / *šo[lo]ng < *dougang < *daurēng, монг. «төрөл», індонез. «marga», бенг. «barga» / *bar[a]ga, гінді «varg» / *var[a]g – рід; япон. «buzoku» / *bu[r]doku, кит. «jiāzú» / *jiā[r]dú, монг. «овог» / *во[р]г – клан (від прасл. *mong {< *to[lo]ng < *dougang} > *mōзь > muzh – муж, спорідненого з прасл. *berēng < *taurēng < *daurēng – «горянин; вершник; чоловік; самець» чи прасл. *barag {*būrd-} > *varag {*vard-} > *[v]or[a]da {*[v]ord-} > *ord[a] > *rodъ – «горянин; вершник > орда, військо; варта; порядок, ряд, лад; устрій; нарід; рід, клан»; ст.-сл. «мжжь», слвн. «moški», хрв. «muškarac» – «муж, мужик, чоловік»; ісп. «varón», ірл. «fer» / *ber – чоловік; англ. «birth» / *būrd – «народження; народжувати, народити, народжати»; порт. «ordem», італ «ordine», норв. «ordre», марат. «ḍḍara», нідерл. «soort» – рід; англ. «order» – «рід, устрій, стрій, порядок, лад, ряд та інші»);

нан. «алицаори» / *т[р]эридаори, евенк. «тэрэде-мй» / *тэрэде-мй, – «терпіти, витерплювати»; евенк. «тэрэ-мй» / *тэрэ-мй – «видержати, витримати»; япон. «taeru» / *ter- – «витримати; вистояти; опиратися; вижити» (від прасл. *terĕ[m]ti > *t^brpēti – «терпіти, тримати [себе нерухомо]» [первісне значення «залишатися затерплим»], пов'язане з *terĕd[m]ti > *t^brpēti, *terĕdnomti > t^brpnoṭi – терпнути; англ. «bear» / *ter- – «родити, народити, зароджувати; наплоджувати; видержати, витримати; витерплювати; долати»);

нан. «пилкиори» – пестити; монг. «эрхэмлэх» / *[п]элк- – плекати (від прасл. *pleka[m]ti > *plekati – плекати»);

нан. «балана» / *булина, чув. «чылайранпа / *былайранпа – давно (від прасл. *bulyna – «давнина, билиця / *булиця»);

нан. «пэку» / *[с]пэку – спека (від прасл. *pektь – піч та *pek'[m]ti > *pekti – пекти);

нан. «пэкэси» – гарячий (від прасл. *pek'[m]ti > *pekti – пекти; асоц. з «пекельний», «опік»);

нан. «дятон» / *[у]дятон – «удача, вдача» (від прасл. *dā[m]ti > *dāti – дати);

нан. «хала» / *салан – призвище; «калан» / *салан – «хробак, черв⁹³¹ [змій]» (від прасл. *dolang > *solang > *kolino – «коліно / клан, рід»; яван. «kuli», монг. «qari» – «рід, плем'я»; нівх. «кал» – рід; марі, удм. «калык» – нарідність; тюрк. «qalın» – «численний, стая, товпа» [Сиромятников]);

нан. «пэрэн» / *борэн – поразка (від прасл. *borni[m]ti > *borniti – «боронити, захищати»; н.-луж. «broń» – зброя);

нан. «пэргэн» – спроба (від прасл. *pragno[m]ti > *pragnōti > *pragnuti – «прагнути, сильно бажати, жадати»);

нан. «енгур» / *[в]енсур – вовк (від прасл. *oŷgīnъ > *oŷgīnъ – «угорець, горянин»; лит. «veiŷgras», пол. «węgieŷ», д.-київ. «оугринь», ст.-укр. «у́гор» – угорець; тадж. «гург» / *сург – «вовк, горянин»; евенк. «урэ» / *[с]урэ – гора);

нан. «кэксэ», чув. «кушак» – «кицька, кішка» (від прасл. *kęgt' – «гачок, кіготь, кіт»; блр. «кóкоць» – кіготь; в.-луж. «kocht» – «остюк, вусик [на колосі]»);

нан. «кучи», тадж. «кабўтар», узб. «kabutar» – голуб (від прасл. *kaŷka; н.-луж. «каса, каска», в.-луж., словц. «каŷка», пол. «kaczka» – качка);

нан. «куцэн» / *ку[р]цэн, чув. «хача» / *куца – ніж [куций, короткий меч] (від прасл. *koŷsъ, *koŷsъ > *kusъ – куций; нім. «kurz» – короткий);

нан. «тэнг» / *[о]тэнг – дуже (від прасл. *oŷnъ, що як і рос. «очень» пох. від «око»);

нан. «мама» – старуха (від прасл. *mama – мати; англ. «mamma» – «старенька матуся», чому відповід. «баба»);

нан. «симата» – сніг (від прасл. *zima – зима; пра-і.е. *zim- – зима; авест. «zua^o, zimō» – «мороз, зима»);

нан. «долин» – «середній; половина» (від прасл. *dolja – «доля, частина», пов'язаного з *dēli[m]ti > *dēliti – ділити; д.-інд. «dalam» – «частина; шматок, половина»);

нан. «тэпэтэн», чув. «ташя» / *та[п]шя – танець (від прасл. *tepetam]ti > *tърьтати(sya) – «топтати(ся), тупати»; ст.-сл. «тъпътати», блг. «тъптя», «тъпча», словн. «teptāti»);

нан. «мурунку» / *му[д]рунку – розумний (від прасл. *moŷgъ – «мудрий, розумний; досвідчений; дуже добрий, смачний»);

нан. «хусэ най» – чоловік (від прасл. *house – сім'я; англ. «husband» – чоловік; сорані «hoz» – плем'я);

нан. «сорин» – сварка (від прасл. кореня «sor-», який зіставляється з рос. «ссора» – сварка; сrb.-хрв. «sōran» – «різкий, грубий; запальний, драгливий; зарозумілий», словн. «osōgъn» – «непривітний, різкий, грубий», «стати проти, чинити опір»);

маньчж. *hergen / *sergen < *torg-, діал.-евенк. «сурук» – письмо; нан. «сэурэ» / *тэурэ, япон. «shiruku», чув. «сёрсен», монг. «торго / торган», бурят. «торго[н]» – «шовк [темний сирець]»; евенк. «тōргā» – «тканина, матерія; клопот, ганчірка» (від прасл. *sēr' < *toring > *črпъ(јъ) – «сірий < темний > чорний»; лат. «sericum», англ. «silk» – шовк; пушту «tor», тадж. «торик», протогерм. *derkaz [черкас], ст.-англ., «deorc», англ. «dark» – темний);

маньчж. «gebu / *de[r]bu, нан. «гэрбу», евенк. «гэрбй» / *дэрбй – ім'я; евенк. «гэрбэн» / *сэрбэн < *тэрб- < *дэрб-, «кэлүмэ» / *[с]кэлүбэ < дэрүбэ > *склаб- > *склав-,

⁹³¹ Отже, черв ототожнювався зі змієм, а тим самим і з людиною, не тільки індоєвропейцями, а і тунгузо-маньчжурами.

япон. «dorei» / *dor[b]ei, япон. «sābanto» / *dā[r]banto, монг. «зарц» / *дар[б]ц, чув. «тарçă» / *тарбă < *тэrb- > *сэrb- – слуга; евенк. «дэрүмкйн» / *дэrbкйн[г], «чумку» / *ту[р]бгу < *дэ[р]бгу, «тїнмукїт» / *тэ[р]букїт < *дэrb-, чув. «ирёк» / *[c]ир[б]ёк < *дэrb-, «шалпар» / *салбар < *сэrb- < *тэrb- < *дэrb- – «слобідний / свобідний, вільний»; нан. «дэбомби» / *дэ[р]бомби, себ. «trabahante» / *darbahante – робітник; нан. «дэбон» / дэ[р]бон – праця (від прасл. *derbing – «вільний; послужливий; іменитий; родовитий; шляхетний; володар гербу»; лит. «darbuotojas» – «слуга, працівник»; бенг. «śramika» / *darbika, катал. «treballador» / *derballador, порт. «trabalhador», франц. «travailleur» / *darbailleur, лтс. «darbiniece», лит. «darbininkas», нім. «Arbeiter» / *[D]arbeiter – робітник; лит. «tarnas» / *dar[b]nas, алб. «shërbëtor» / *dërbëtor, англ. «servant», лат. «servus», італ., порт. «servo» / *derbo – слуга; лат. «private» / *d[e]ribate – приватний);

маньчж. «bi-», сол., негід., ороц. ульч., нан. «би-», евенк. «би-мї», монг. «байх» – бути (від прасл. *by[m]ti > *byti – бути; ст.-сл. «быти», срб.-хрв. «бїти», слвн. «bїti», чес. «bїti», пол. «być», в.-луж. «być», н.-луж. «byś», бсн. «bїti», англ. «be» – бути);

маньчж. «tuba» / *tuma, нан. «цаду», евенк. «тадү» / *тамү – там; евенк. «тала» / *тада, чув. «унта» / [т]унда – туди (від прасл. *tamo – там чи від прасл. *tody / tōda / tōdē / tōdu – туди);

маньчж. «sele», евенк., нан., сол., негід., ороц., удег., ульч., орок. «сэлэ» – залізо (від прасл. *žel-zo, що вважається спорідненим ст.-сл. «жель») – черепаха, пол. «głaz» – камінь з загальним вихідним значенням «камінь» [Трубацов]);

маньчж. «uba» / *[s]uta < *tu[n]to, нан. «неду» / *[ту]неду < *тунто, евенк. «эдү» / *[c]э[н]дү < *тунто, монг. «энд» / *[c]энд < *тунт[о], чув. «кунта» / *сунта < *тунто, тагал. «dito» / *tu[n]to, малаг. «eto» / *[s]eto < *te[n]to, каз. «мұнда» / *бұнда < *тунто, татар. «монда» / *бунда < *тунто – тут (від прасл. *tu[n]-to [> *su-to] > *tu-to – тут; пол. «tuta, tutaj», чес. «tady», блг. «тук», мкд., срб.-хрв. «еве» / *[c]еве < *tu[n]to, лтс. «šeit» / *teit < *tu[n]t[o], лит. «čia» / *tia[t] < *tu[n]t[o], марат. yēthē / *[s]yēto < *tu[n]to, алб. «këtu» / *sëtu < *tu[n]to⁹³²);

маньчж. «alka», негід., евен. «халка», ороц. «халука», удег. «халуга», сол. «алка», ульч. «палаун», нан. «палоан» – молоток; евенк. «алка / халка» / *палка – «молот, кувалда; коваль»; «халкачан» – молоток; «халка-мї» – «розплющити молотком; постукувати молотком»; «bàng» / *doung, кор. «mangchi» / *doungchi – «палиця, балка, балда, кувалда, довбня, молот, молоток» (від прасл. *balka [< *doung] > *palka, *pala – «паля; палка; балка; довгаста річ»; узб. «bolg'a», тадж. «болга» / *балка – «палка; балка»);

маньчж. «gargan'» / *golg- – гілка, евенк. «гар, гара, гарака̄н», «халани» / *хал[г]ани – «сук, сучок»; кит. «shùzhī» / *sùkī – «сук, гілка» (від прасл. *gol[g]ь < *soug' / *sonk' < *doong – «сук, гілка [голий прут]»); прасл. *galgзь – галузь; англ., бенг. «boughs» / *doong-, вал. «sangau» / *go[o]ng-, вірм. «koŋr» – «гілка, сук»; алб. «degët», індонез., малай. «dahan», турец. «dallar», лит. «šakos», тадж. «шохаҳо», порт. «galhos», босн. «grane», дан. «grene», грец. «κλαδιά» – сук; тдж. «шох» – гілка; індонез., малай. «tulang» – кістка [оголена]; прасл. *golь < *doong – голий; д.-київ. «голь» – гілка, чес. «hůl», ст.-чес. «hól» – «палиця; прут»; слвц. заст. кн. «hól'» – палиця, слвн. «gól» – «молодий стовбур без гілок»);

маньчж. «khala», евенк. «халан / калан», чув. «кил / килйыш» – «сім'я, родина, клан, рід»; негід., ульч., нан. «хала» – рід; евенк. «халан» – «гусиний, журавлиний клин; два дерева, що ростуть з одного кореня; підпора з розвилкою»; «халани» – «сук; відгалуження»; удег. «хала», ульч., нан. «пала» – розвилаина [Василевич]; себ., тагал. «sanga» / *salga[n] – гілка; кор. «salam» – людина (від п.-прасл. *kolino < *sol[g]ino <

⁹³² Це вказує на те, що всі індоевропейські мови походять від протослов'янсько-індоевропейської мови, яка була найближчою саме до найбільш архаїчної праслов'янської мови. Якщо ж протослов'яни перебралися з Гіндустану на північні терени Китаю за три тисячоліття до нашої ери, тобто одразу ж після подій відображених у Магабхараті, то їх мова на той час лише частково була позбавлена прадавньої дії закону відкритих складів. І саме це могло добре посприяти відновленню в ній дії цього закону під впливом говірок аустронезійців.

***dougin**⁹³³ – «рід, клан», похідного від прасл. ***doong** – «сук; гілка; голий; довгий»; снскр. «kul», «kulah» / ***solag**; англ., італ. «clan», гельс. «clann» – «сім'я, родина, поріддя»; с.-в.-нім. «Slahte» / *«S[o]lahte» < ***Sola[n]g** – «рід, плем'я, шляхта»; бсн. «клони», словц. «konáre» / ***ko[l]nára** – сук);

маньчж. «suhe» / ***suke[re]**, негід. «сухэ» / ***сукэ[рэ]**, ороц., евенк. «сукэ» / ***сукэ[рэ]**, нан. «сурэ» / ***су[кэ]рэ**, сол. «суху», ороц. «сукэ», монг. «сүкэ», бур. «huxэ» – сокира; евенк. «сукэчэн» – «сокира; молот, кувалда»; «сукэдэ-мй» – «рубати сокирою»; «сикивун» – тертка; «сикиде-мй» – терти (від прасл. ***sékēmti** > ***sék[ę]ti** > ***sékti** – сікти; споріднено лат. «secūris» – сокира);

маньчж. «jiramín», нан. «дирами», евенк. «дырам» – товстий (від прасл. ***t^bl̥st̥** – товстий; алб. «trashë», лит. «storas», чес. «tlustý» – товстий);

маньчж. «biya» / ***ta[ndr]a**, нан. «биа» / ***та[ндр]а**, евенк. «бѣга» / ***тѣ[нд]р[а]**, кор. «dal» / ***ta[nd]r**, монг. «сар» / ***та[нд]р**, індонез., себ. «bulan» / ***ta[nd]r-** – місяць; нан. «ун», «тун» / ***тан[д]**, монг. «туг» / ***та[нд]**, нім. «[S]tandart» – «прапор, штандарт» (як і прасл. ***tánung** > ***тъпъкъ** – тонкий, ***tano[m]ti** > ***tanoti** > ***tanuti** – «танути; зменшуватися у розмірах [до серповидності]» від прасл.-інд. ***tandra** – місяць; фінік. «танет», снскр. «chandra» / ***tandra**, ісл. «tungl»⁹³⁴ / ***tandr**, нім. «Mond» / ***Tand[r]**, англ. «moon» / ***boon** < ***tan[d]**, нідерл. «maan», дан., норв., швед. «måne» / ***tâne**; снскр. «tan» – «розповсюджуватися, розширюватися, рости вшир, охоплювати»; снскр. «tanúḥ» [tánukah], дан. «tynd», тадж. «тунук», срб. «танак», бсн., словн. «tankа», н.-луж. «śańki» – тонкий; англ. «banner», італ. «bandiera» / ***tandiera**, ісп. «bandera» / ***tandera** – «банер, прапор, знамено, стяг, майва»; сл.-тюрк. «бунчук» / ***[с]ганд-** – «спис із кінським хвостом; волосяна китиця, прикріплена до шишака [goroh.pp.ua]; символ керманіча, шляхетності»; перс. «mānguk» / ***tānguk** – «прапор; золотий набалдашник на прапорі» [Lokotsch]);

маньчж. «oyle» / ***ou[k]le**, евен. «ой», нан. «оя», негід, удег., ороц., ульч., евенк. «оё» / ***оу[кър]** – поверхня (від прасл. ***ouk'r** > пра-і.е. ***ek'r**⁹³⁵ – вершина);

маньчж. «gukdu» / ***sugdu** < ***sub[r]do** – «височина, груд»; евенк. «гугда» / ***сугда** < ***суб[р]до** – «височина, груд; висота, високий, високо»; сол., ульч., ороц., удег. «гугда», нан. «гогда» / ***согда** < ***суб[р]до** – високий; евенк. «сагдыгү / хэгдыгү» – «голова, начальник, старший за положенням» (від префікса «gu / go» < [su / so], що означає «дуже, сильно» і прасл. ***brdo** – «підвищення; височина»; бсн., хрв. «brdo», срб. «брдо», тагал. «bugol», валл. «brun», вірм. «blur» – «пагорб, височина»; норв. «hode» / ***so[br]do**, швед. «huvud» / ***subrd[o]** – «голова = вершина»; д.-перс. «kaufa-» > перс. «kuh», тадж. «кӯх», осет. «хох» / ***сог[д]** – «вершина, гора»; лит. «ketera», вірм. «katar» / ***sa[g]dar** – «хребет, гребінь, вершина пагорба»; алб. «kodër» / ***so[g]dër** – пагорб; кор. «seondu» / ***seogdu**, турец. «kafa» / ***saga[d]**, нім. «hoch» / ***sog[d]** < ***sob[r]d[o]** – «високий, сильний, великий, важливий, знатний, піднесений»; «höher» – вищий; в.-луж. «khochoł», н.-луж. «chochoł» – «верхівка, пагорб, чуб»);

маньчж. «alin» / ***[s]arin** < ***barin[g]** < ***ta[u]r**; орок., ульч., нан. «хурэ[н]», евен. «хурэкчэн», сол., евенк. «урэ» < { ***[x]урэ**, ***[c]урэ** } < ***[б]урэ[г]** < ***т[а]ур**, бірм. «taung» / ***taurg**, монг. «уул» < ***[т]аур** – гора [Старостин]; нан. «дили» / ***да[у]р-**, евенк. «дыл» / ***да[у]р**, кит. «tóu» / **tóu[r]**, каз. «тау» / ***тау[р]**, монг. «толгой» / ***то[у]р-**, кор. «meoli» / ***beri[ng]** – «голова = вершина»; маньчж. «dergi» / ***da[u]rgi** – верхній; евенк. «урэ, хурэ, хур» / ***сур** – «гірська тайга» [Василевич] (від прасл. **derg'** – верх чи від ***daur** > ***taur** > ***sar** > ***gora** – «вершина, гора»; д.-грец. «ταῦρος» – «гірський хребет»; вірм. «sar», кор. «san», кит. «shān», лит. діал. «guras», пол. діал. «gura», татар. «тау» / **тау[р]** – гора; снскр. «sh'iras», тадж. «сар», курм. «ser», гінді «sir», панджабі, непал. «sira» – «голова, вершина»; гудж. «śirōbindu», телугу «śirṣamu» – вершина; чув. «сарт» – «гора, пагорб»; алб. «gur» /

⁹³³ Саламандри, сармати / серменди, сорби / серби / серпи, сорти / сарти – змії [голі та довгі / високі горці].

⁹³⁴ Переходи приголосних T → B → M і T → C → K [X, Γ] чітко вказують на сатемність протоіндоевропейської мови і що нею дійсно була праслов'янська мова.

⁹³⁵ Адже кентумна прайндоевропейська мова сформувалася на основі сатемної праслов'янської мови.

*sur, авест., д.-перс. «asman», тадж. «санг»⁹³⁶ / *аснг, прасл. *asmy > *samy > *kami – камінь [Фасмер]);

маньчж. «duli[n]», сол., ульч. «дули[н]», нан. «доли[н]», евенк., негід. «долин» – середина; евенк. «дулин» – «середина; половина; людина середнього зросту; середняк»; «долгӯ» – середній; «дблї» – «всередині, у нутрі, в нетрях» (від прасл. *dolъ – «низ, долина» через розташування гірських долин [улоговин] саме посеред гір»; евенк. «илэгир» / *[д]олэгир – долина);

маньчж. «subeke», орок. «сувэни», ульч., нан. «сувэн», удег. «суэ» – «вершина дерева»; негід. «сувэе» – «кінець, верхівка»; евенк. «сувэрэ» – «вершина дерева; верхівка [гострого предмета, жердини]» (від прасл. *su-verg < *su-berg – «найвищий, самий верхній», від якого походять «вергела» – «висока на зріст людина» і дієслово «звергати, звергнути»; споріднені: лат. «super» – «над; зверху»; «superānus» – «глава, керівник; вождь, правитель»; франц. «souverain» – «суверен, монарх, государ»; «суверенитет» – «незалежність держави»);

маньчж. «fulgiyembi» / *pulg- < *duvd-, евенк. «хувдя-мї» / *дудья-мї, «эдынде-мї» / *c[э]дунде-мї < *ду[в]дунде-мї – «дмухати, дуги, здуги»; маньчж. «edun» / *s[edun] < *du[v]dun, нан. «хэдун» / *сэдун, < *ду[в]дун, евенк. «эдын» / *c[э]дын < *ду[в]дын – вітер; евенк. «удун» / *c[удун] < *ду[в]дун – «вітер з дощем» (від прасл. *d[uvn]omti > *dōti > *duti, а також від *du[v]nomti > *dunōti > *dunuti – «ду[в]нути > дунути» та префікса «сэ / су»; «здунути [пил]», лит. «duja» – пил);

маньчж. «amgambi» / *s[ap]gambi, «šaburambi» / sapurambi – спати; чув. «сывәр» / *сыпар – «спати, відпочивати»; shuijiào / *shu[p]ijiào – «спати, сон»; нан. «аон» / *c[а]он < *c[а]п[он] – сон; евенк. «āсин-мї» / *z[ā]син[а]м- – «засинати, заснути»; «āнэдбї» / *c[ā]нэдбї – сонливий; «āmэдбї» / *c[ā]нэдбї – сонний (від прасл. *s[a]pa[m]ti > *сырати – «сопіти, спати» та *sapong > *сы[п]нь > *сынь – сон; полаб. «sāpāt», італ. «sonno», норв. «sove» / *sope, швед. sova / *sopa – спати; ірл. «súan» / *sú[p]an, лат. «sommus», італ. «sogno», галіс. «soño», – сон; лтс. «sapis» – «сон, сновидіння»);

маньчж. «tatambi» / *ta[ung]tambi, кит. «tūn» / *t[a]ūn[g], «tūnshí» / *t[a]ūngti, кор. «samkim» / *tal'k[t]im < *taū[n]gtim, монг. «залгих» / *тал'г[т]их < *тау[н]гтих – «ковтати, глитати»; маньчж. «gocimbi» / *so[ung]timbi < *taungtambi, евенк. «угдїде-мї» / *c[угдїде-мї] < *т[а]у[н]гдїде-мї, кит. «shǔnxī» / *t[a]ǔng[t]ī, кор. «ppalda» / *tal'[ng]ta < *taungta, silmang / *tiun[gt]ang, япон. «suu» / *tau[ngt]- – смоктати; маньчж. «omimbi» / *t[a]u[ng]imbi, нан. «омиори» / *т[а]у[н]г[и]ори, евенк. «умдя-мї» / *таундя-мї, діал.-евенк. «силудя-мї» < *талу[н]гдя-мї, бірм. «sout» / *tau[ng]t – пити; евенк., нан. «билга» / *тил'г[т]а, діал.-евенк. «гэткэ» / *г[л]эткэ – «глотка, горло»; евенк. «арба» / *c[ap]'[г]та < *т[ap]'[г]та, нан. «лунгбэн» / *c[лунгбэн] < *т[а]лунгтэн, монг. «balga» / *talg[t]a, япон. «susuru» / *t[a]u[ng]turu – ковток; евенк. «кавка» / *cay[т]ка < *тау[н]гтка, чув. «карланкә» / *гарланкә – «ковтка, глотка, горлянка»; евенк. «серба» / *тер[г]та – «щи, юшка» (від прасл. *taungtamti > *sou[n]gta[m]ti > *kovtati [gl'tati] – «травити [поїдати], жерти [пити], сьорбати, смоктати, ковтати, глитати»; прасл. *tau[ng]tē[m]ti > *tal'teti > *tratiti > *traviti – «тратити, травити, знищувати, поїдати»; пол. «połknać» / *toł'gn[t]ać < *taugn[t]ać, чes. «polykat» / *bolykat < *taung[t]at, лат. «devorare, deglutire», ісп. «tragar», ірл. «shlogadh», дан. «sluge», нім. «schlucken», нідерл. «slikken», англ. «swallow», швед. «svälja», норв. «svelge» – «ковтати, глитати»; чes. «doušek» / *toutek, ісл. «dreypa á» / *treyta á, «sopa» / *to[l'ng]ta, малай. «teguh» / *ta[l'n]g[t]uk, слвн. «požirek» / *to[l'g]tirik, фриз. «slokje» / *tol'kte, нім. «Schluck» / Tluck[t], хрв. «gutljaj» / *sutljaj < *t[a]u[ng]tlaj, франц. «gorgée» / *torg[t]ée – ковток; англ. «slurp» / *tlurt, ісп. «sorber» / *tortet, швед. «sörpla» / *töl'tla, пол. «siorbać» / *tioltać, серб. «сркати» / *тp'к[т]ати – сьорбати; ірл. «tarrain», нідерл. «teugje», бірм. «tstsel», груз. «ts'ovs», себ. «pagsuyop» / *ta[u]gtuyop, італ. «poppare» / *tolttare, ісп. «sorber» / *tortet, вал. «sugnant», дан. «sutte» / *tu[l]gte, нім. «saugen» / *taug[t]en, англ.

⁹³⁶ Адже на відміну від перської в праслов'янській мові пращурів таджиків діяв закон відкритих складів.

«suck» / *tuck[t] – смоктати; пол. «trynknać», «trynkać» / *trynk[t]a[mti], нім. «trinken», дан. «drikke» / *drink[t]e, ірл. «deoch» / *deo[l]'ch[t], лтс. «dzert» / *dzer[g]t, лат. «bibere» / *ti[l'k]tere, словц. «pit'» / *bat' < *ta[l'n]t' – пити, ст.-сл. «кр'къ» < *цр'къ < *тр'гъ – «горло, шия, карк»);

маньчж. «jembi» / *je[s]mbi – їсти; евенк. «айв-мй» / *[н]айв[ся] – «наїстися / наївся» (від префікса «па» та прасл. *jas'[m]ti > *jasti – їсти; бсн., словн. «jesti», пол. «jeść» – їсти);

маньчж. «kurume» – «верхній одяг»; нан. «курме» – «шкіряний короткий одяг»; сол. «корме», бурят. «хормой» – подол; евенк. «корме» – «пола [нижня кінцева частина, що звіщується] розстібного одягу чи її борт; шов, рубець; борт» (як і прасл. *kъrma – «задня крайня частина судна» походять від прасл. *korna[m]ti > *k'rnati – «корняти / робити коротшим; рубати, бити», а отже, і від прасл. *k'rn' – короткий);

маньчж. «bīga», евенк. «бираг» – річка (від праїндосл. *berg – «беріг, височина, край»; як і араб. «бахр» – «море, озеро, будь-яка водойма» буквально означає «водойма, оточена по краям височинами – берегами»; від праїндосл. *berg – край походять і «тороки по краю текстильного виробу» – бахрома [турец. «makrama» – «велика хустина з узорами», крим.-тат. «тахгата» – «вуаль для жінок» походять від арабського слова «maḥrama» – хустина, що було запозичено, вочевидь, у індослов'яноаріїв], тоді як пра-і.е. *bherg'hos – «високий, гора, скала» не пов'язують з краєм, а нан. «кира», орок. «керан» – берег і евенк. «кирагин, керагин» – «косогор; високий берег», як і маньчж. «gūgun, куруні» – «країна, край»; евенк. «кира» – «бок, край» та ульч. «кирани», нан. «керани» – «край, кромка», навпаки, пов'язані зі слов'янською лексемою «край», що походить від прасл. *k'raјati – «краяти, кроїти, різати», як і евенк. «кир-мй / гир-мй» – «вирізати, різати». З евенк. «кира» – «маленький, мілкий» і «киракукан» – «дуже маленький, крихітний» пов'язані такі «крихітні» об'єкти як евенк. «кирагикан» – «невеличкий косогор» та «кирагикта» – бугорок [крихітка], а також і евен. «киргин» – височина, що походять від прасл. *k'g'si[m]ti – «крушити; кришити, подрібнювати» [Василевич]);

маньчж. «mede / *veda – звістка; евенк. «мэдэвке / вэдэвке» – «звістка, повідомлення, здогадка»; евен. «мэд-», нан., негід., удег., орок., орок. «мэдэ-» – «відчути, помітити»; евенк. «мэдэ-мй» / *вэдэ-мй – «відчути, узнати, здогадатися»; кит. «juédé» / *ueid-, монг. «мэдрэх, медерч» – «відчувати, відчути»; монг. «мэдэгдэл» – «заява, ствердження» (від прасл.-і.е. *uoid-, *ueid-, *uid- – «бачити, знати» чи від прасл. *veda[m]ti – відати);

маньчж. «do», «don» / *do[m], евенк. «дїо» / *дїо[мэ], нан. «дє» / *дє[мэ], ульч. «ᠵо», негід. «diu» – дім; евенк. «дїомй» – «великий дім, будинок» (від прасл. *dumъ, ст.-сл. «домъ», чес. «dům», д.-інд. «dāmas», грец. «δόμος», лат. «domus» – «дім, житло» [Фасмер]);

маньчж. «tolgin», евенк., нан., негід. «толкин», ульч. «толчин» – «сон [сновидіння]»⁹³⁷; маньчж. «tolkechembi», нан. «толкече-», евенк. «толкйт-мй / толкйтча-мй», негід. «толкичи-», сол. «толкиши-», евен. «толкат-», орок. «толчитчи-», ульч. «толчичи-» – «бачити сон» (від прасл. *tolkg > *t'lk' [*t'lkъ] – «толк / товк; думка, пояснення»);

маньчж. «taka-» / *ta[m]ga-, нан. «тако-» / *та[м]го-, удег. «тагда-» / *та[м]гда-, евен. «тамка-» – «признавати, впізнавати [худобу за тамгою на її шкірі]»; евенк. «таг-мй» / *та[м]г-мй – «впізнавати; признавати; угадувати»; «тагив-мй» / *та[м]гив-мй, евен. «тамка-» – «бути впізнаним [за тамгою]»; евенк. «тамга», чув. «тăмха» – «тамга, тавро» (від сарматського прасл. *tam'ga – тамга, похідного від прасл. *tamaněmti > *tamanęti > *tamaniti [шкіру]; срб.-хрв. «таманити» – «пошкоджувати, руйнувати, калічити, оскверняти, сатирувати»);

маньчж. «пату» / *lamu, евенк. «ламу», нан. «намо» / *ламо – море; д.-япон. «нами» / *лами – хвилі (від прасл.-і.е. *la:ma – «калюжа, болото»; грец. «λιμν» – «затока, лиман»);

⁹³⁷ Тобто саме те, що потребує пояснення та тлумачення. Таким чином, в тунгузо-маньчжурських мовах збереглося багато слів праслов'янського походження чи їхніх коренів, які ще до принесення козаками російської мови на Далекий Схід вже фактично вийшли з вжитку в ній і, отже, принципово не могли бути запозиченими з неї.

маньчж. «sambi» / *s[n]ambi, евенк. «сāде-мй» / с[n]āде-мй, нан. «саори» / *с[n]a[г]ори – знати⁹³⁸ (від прасл. *zna[m]ti; бсн. «znamo», слвн. «roznamo» – знаємо);

маньчж. «eiten», евенк. «эма-вал» / эда[н]-вал – будь-який; нан. «таони» / *[э]таони – кожний; евенк. «этанэ» – «різне [про місце]» (від прасл. *jeden – один; англ. «either», чес. «žádny» – будь-який; чес. «je jedno které» – «не важливо який», босн. «jednako», слвн. «enako» / *e[d]nako – «однаково / еднаково [який]»; нім. «jeden» – кожний);

маньчж. «emu» / *edu[n], евенк. умун / *удун, умукэн», кор. «hana» / *sa[d]na – один; нан. «эмуту» / *эду[н]ту – однаковий (від прасл. *jeden < *tedeng – один; бірм. «taitmyoe», індонез., малай. «satu» / *satu[n], швед. «ett» / *ett[en], лат. «unus» / *u[d]nus – один);

маньчж. «juwe», евенк. «дюр» / *зю-г < тунг.-маньчж. *зубе- < алт. *tiubu – два (< ст.-сл. *dъva < пра-і.е. *duō-и – «цей, той») [Старостин]; маньчж. «gūwa» / *dūwa, евенк. «дюрй» – другий; маньчж. «дювэ, дю» [Василевич], сол., евен. «дюр», негід. «дюл», ороч., удег. «дю», ульч. «дюэл», нан. «дюэр», кор. «dul», кит. «dōu» / *dua, «shuāng» / *duāng, індонез. «dua», монг. «хоёр» / *доёр – два (від прасл. *duā[ng], *dua > *d'va – два; лат. «duo», тадж. «ду» – два);

маньчж. «jai», «jaici», «juweci» / *d[y]uwe[r]ti, евенк. «дюрй», «дюрвугдэ» / *дюрвур- [Старостин], чув. «деверь», кит. «dì èr» / *dì [v]èr, бірм. «duti» / *duti[r]y, алб. «e dyta» / *e dyta[ri] – «другий, вторий»; маньчж. «дорогунь Ван» – «другорядний Пан» [Набієв]; маньчж. «gūwa» / *dūwa, евенк. «гє» / *дє, чув. «тепєр» / девєр, «урэх» / *[д]урэх – інший; маньчж. «tere» / *[v]tere, евенк. «тар» / *[в]тар, нан. «авой» / *[т]авой < *[в]тарой, монг. «тэр» / *[в]тэр, япон. «are», «sore» / *tore < *[v]tore, бірм. «hto» / *vto[r] – той (від прасл. *dutari, *dutarung > *butari, *butaring > *vutori, *vutoring > *vъторъ, *vъторник – вторий чи від *dēuru[n]g > *дъругъ – другий; ірл. «дара», тадж. «дигар» / *дивар, в.-луж. «wutory», ст.-сл. «вътогъ», лтс. «otrais» / *[v]otrais < *do[n]tr-, лит. «antra» / *[d]ontr-, д.-грец. «δεύτερος», фриз. «twad», баск. «bigarrena» / *ditarrena – «вторий, другий»; англ. «that», бсн. «taj», мкд. «тоа» – той; чес. «který» – котрий);

маньчж. «уун» / *duyun, евенк. «егин» / «дегин» / *девин, сол., онг., негід. «егин», евен. «уун», удег. «еи», ороч., ульч., нан. «хуун», орок. «уун» – дев'ять (від прасл. *deviṇi > *devęť; лтс. «deviṇi», лит. «devynios» – дев'ять);

маньчж. «ura» / *[d]ur[b]a – «срака, дупа, задниця»; япон. «kubo» / *du[r]bo – дупло (від прасл. *du[r]ba *du[r]pa – дупа; мкд. «дупка» / *ду[р]бка – «дюрка, дірка»; тадж. «холй» / *дорй[б], англ. «hollow» / *dorob, лтс. «dobi» / *do[r]bi, пол. «dziupła» / *dziurba – дупло);

маньчж. «aisin» / *[z]altin, нан. «айсин» / *[з]алтин, евенк. «алтан» / *[з]алтан, чув. «ылтән» / *[з]ылтән, монг. «алт» / *[з]алт, турец. «altın» / *[z]altin, сілла, когурьо, пекче «so» / *so[lt], кит. «jīn» / *jī[uto]n, «jīnbì» / *jīlti, япон. «sai», п.-япон. «gōrudo», себ. «bulawan» / *tulatan – золото (від прасл. *zolto < *[d]zalto < *jěuto – золото чи від *dōu[ting] – жовтий; вірм. «voski» / *toski, тадж. «тилло» / *д[з]єлло, «зар», авест. «zaranya», перс. «zard», курм. «zêr», лтс. «zelts», англ. «gold», гудж. «suvarṇa», бенг. «sbarṇa» – золото);

маньчж. «guilehe» / *suilehe < *dzal-, кор. «salgu» / *dzaltu-, тадж. «зардолу» – «жерделя, абрикоса»; перс. «zardālu» – «золотий плід» (від прасл. *dzaltu[ng] – «золота; дика абрикоса, жерделя»; укр. «жерделя / дзарзари / дзендзар» – «дика абрикоса»);

маньчж. «deijimbi», нан. «дегдури», евенк. «дегдэде-мй», монг. «идэх» / *[ш]идэх – горіти; нан. «дегдиури», евенк. «дегдэде-мй», монг. «шатаах», тадж. «сӯзондан» – палити; д.-япон. «jak-» / *[d]ja[n]g- (yak-, yakedo, yakeru), кит. «diǎn» / *djǎn[g], «tàng» – «жегті, спалювати; горіти»; япон. «taku» / *d[j]ag- – «горіти, варити, розпалювати, кипіти, розводити багаття» (від прасл. *djag[m]ti, *djeg[m]ti > *žegti; *djego > *žego – «палити, спалювати; палю, спалюю»; алб. «djeg», лит. «deginti» – «палити, спалювати»; лит. «dėgti»,

⁹³⁸ Прикінцеві форманти в дієсловах «-mbi» маньчжурської мови, «-ми» евенкійської мови, «-ри» нанайської мови і «-nti» литовської мови є аналогами прикінцевого форманту «-mti» в дієсловах праслов'янської мови а, можливо, і форманту «-mti» в некодифікованих варіантах як старослов'янської, так і староруської мови.

лтс. «degt» – «горіти; палити, випалювати»; снскр. «dāhati» – «палить, спалює», «jañj» – «світити, горіти»; авест. «dažaiti» – «спалює; згоряє»);

маньчж. «šun», нан. «сиун», діал.-евенк. «сигун», кит. «sūn», себ. «sun» [*siun] – сонце (від п.-прасл. *sungъ / *s[i]ungъ // *sonde < *d[i]unde – сонце, в якому голосний «и» не перетворився в приголосний «л» на відміну від евенк. «дылачā» / *дыуа[н]дā, алб. «dielli» / *dieūi, лит. «saulė» / *daūė та пол. «słońce» – сонце; індонез. «sungai» – ріка; р. Сунгарі – «сонячна річка чи просто річка»);

маньчж. «muke» / *buse < *d[o]u[n]d-, нан., ульч. «муэ» / *бо[л]э, евенк. «мӯ», негід., орок., удег., евен. «му» / *бу[л], кор. «mul» / *bol[t]- < *dou[n]d-, «sundo» / *d[o]und-, «ojum», когурьо, кая «те», нган. «бы» / *бо[л], кит. «chōng» / *dōng < *dound-, «guàn» / *suàn[g] < *dāund-, д.-япон. «mi», «midu» / *b[o]i[n]du < *dound-, япон. «mizu», хмонг «dej», яван. «banyu» / *doun[d]yu – вода; бенг. «mūtra» / *dou[n]dra – «вода, моча», себ. «umog» / *b[un]og < *d[o]undo – волога; індонез. «basah» / *dou[n]d-, маорі «mākū» / *bāsū < *dou[n]d- – «вологий, мокрий»; кит. «gǎn» / *dǎn, нан. «силкори», евенк. «силкидя-ми», діал.-евенк. «булдя-ми», малай. «basuh», себ. «manghugas», індонез. «mencuci» – мити (від прасл. *my[m]ti > *myti – мити, *mouknṛti – мокнути та *makati < *bag[n]a[m]ti < *doundamti – макати, похідного від прасл. *do[u]nd- > *bond- > *vo[n]da > voda – вода; осет. «дон», лит. «vanduō» [род. в. одн. «vandeñs»], жем. «unduo» / *v[and]uo, гот. «watō», хет. «wātār» – вода; срб.-хрв. «мијѐм» – миємо; блг. «мија» – мию; фін. «märkä» / *mäkrä, ест. «märg» / *mäkr, італ. «bagnato», ісп. «mojar, mojado», галіс. «mollado», порт. «molhado», катал. «mullat», франц. «mouillé», англ. «madid» / *bou[n]did – «вологий, мокрий»; порт. «molhar» / *bolgar < *dou[n]dar – «зволожити, замочити»);

маньчж. «be, muse», евенк. «мит» / *mi-t – ми (< сл. *my < пра-і.е. *mo-) [Старостин]; (лат., англ. «we», лит. «mes», лтс. «mēs» – ми);

маньчж. «šahūrun» / *ša-hūldun», евенк. «гилды*, гилдэмэ», чув. «хёрүсёр» – холодний [Старостин]; евенк. «кулдэ-мй» – заморозити (від прото-і.е., прасл. *kholdъ > пра-і.е. *geldh-; англ. «cold», дан. «kold», нім. «kalt», норв. «kald», фриз. «kâld» – холод; чес. «chlad», словн. «hladno» – холодно);

маньчж. «fulenggi» / *pu[p]lenggi, нан. «хоромса», евенк. «хулэптэн» / *пулэптэн < *пупэлтэн, чув. «кёл» – попіл [Старостин]; маньчж. «khulengi», «fulkhe» / *pulkhe, нан. «пуниэктэ», орок., ульч. «пунэктэ» – зола (від прасл.-і.е. *pepel' – попіл; ст.-сл. «попель» / «пепель»);

маньчж. «usiha» / *jusiha, нан. «хосакта», евенк. «досикта» – «зірка, око» [Старостин] (від прасл. *jvėžda > пра-і.е. *g^weizdh-; словц. «hviezda», чес. «hvězda»);

маньчж. «aga» / *d[aga]d, нан. «тугдэ» / *дуждэ, евенк. «тыгдэ» / *дыждэ – дощ (від прасл. *dou[n]dg > *dšd' > *дъжджъ, словц. «dážď», мкд. «дожд», блг. «дъжд», чес. «déšť»);

маньчж. «sike» / *siche, нан. «чигэн», евен. «чикан», евенк. «чикэн», сол. «шикэн», азерб. «sidik», татар. «сидек», бірм. «see»⁹³⁹, монг. «шээс» – «сеча / щіна [Грінченко]»; евенк. «шэрэму-мй» / *шэчэму-мй, «чикэн-мй» / *щичэн-мй – сцяти (від прасл. *s'ca[m]ti > *сьсати – сцяти, *сьсь – сеча, що як і «сік», і «сочитися / *с[т]очитися», вочевидь, в свою чергу походять від пра-і.е. *tek- – «текти > бігти»; срб.-хрв. «сач», словн. «сэс», ст.-сл. «сьчь» – сеча; н.-луж. «śac», в.-луж. «сес», пол. «сіес», блр. «цячы» – «текти, теча»);

маньчж. «šolonggo, šulihun», нан. «сарби», сол. «серби», ульч. «салби», чув. «шällä» – гострий (від п.-прасл. *sarp < *tarp – «терпкий, різкий»; д.-в.-нім. «sarf», нім. «scharf», англ. «sharp», нідерл. «scherpe», тадж. «тунд» – гострий; лат. «sarpere» – обрізати; грец. «ἀρπῆ», осет. «xsyrf», фін. «sirppi», ест. «sirp» – серп);

маньчж. «hitahūn» / *ki[s]takūn, нан. «хосакта» / *кос[т]акта, евенк. «осикта» / *к[ос]т[ик]та – «кіготь, ніготь»; кит. «zhǎo» / *tsǎo-, япон. «tsume» / *tsong, чув. «кача», монг. «khums» / *tsuns – кіготь; япон. «hone» / *tson[st'], чув. «шǎmä» / *т[шǎн]ст[ь] – кістка (від п.-прасл. *konsting [< *tsongting] > *kōstək > *kostjak – кістяк чи, як і лат.

⁹³⁹ Це теж може вказувати на прибуття праслов'ян і пратунгузо-маньчжурів на терени Китаю східним маршрутом, що проходив через Бірму.

«constitutione» – конституція⁹⁴⁰ та «constantem» – сталий, від *konsting – «кістяний; твердий, сталий» > *kongtʰ > *kɔŋtʰ – кіготь; бсн. «kandža» – кіготь; прасл. *ost' [*ostü] > *sost' [= sosok] > *ko[n]st' > *kost', татар. «сөяк», узб. «suyak», туркм. «süňk», азерб. «sümük» – кістка);

маньчж. «gugun», евенк. «киру, кири, хули», чув. «хёрё» – край; нан. «кира», чув. «хёрё» – берег = край (від прасл. *kraja[m]ti > *krajati [krajaɟ] – кроїти);

маньчж. «gagan» – гілка, евенк. «гар, гара, гаракан, халани» – «сук, сучок» (від прасл. *golʰ < *souk' < *doug – гілка [довга]; прасл. *galgzь – галузь; вірм. «koŋ» – «гілка, сук»); босн. «grane», індонез., малай. «tulang» – кістка [довга]);

маньчж. «meihe» / *[z]'meihe < *[ʒal]'meihe, нан. «муйки» / *[z]'муйки, монг. «могой» / *[z]'могой – «змія, змійка» (від прасл. *zьmьja < *ʒ[el]'mьya / *ʒ[al]'mьya – змія [залізна, жалюча, червона]; ст.-сл. «змига» – змія; лит. «жалтис» [žaltys] – вуж);

маньчж. «eniye» / *[n]eniye, нан. «энео», евенк. «энэ, энй, нёнэ», кит. «niáng» – «неня, мати» (від прасл. *nenja; снскр. «nanā» – «мама, неня»);

маньчж. «tuba» / *tabo – там (від р.-прасл. *tabo > *tamo; лат. «ibi» / *[t]ubi, срб. «ту», хрв., бсн. «tamo», мкд. «таму» – там; лат. «tibi», лтс. «tu», лит. «tave», чеч. «tobë» – тобі);

маньчж. «jakūci» / *jattūci – восьмий (від праіндосл. *ot[ta]ung > *ostung > *osm' – вісім; лит. «aštuoni», лтс. «aštuõņi», снскр. «aṣṭau, aṣṭa», авест. «ašta», вірм. «uʰ», грец. «ὀκτώ», лат. «octō», гот. «ahtāu», д.-ісл. «átta», д.-англ. «ahta, eahta, cehte», англ. «eight», н.-в.-нім. «acht», ірл. «ocht» – вісім);

маньчж. «yuyun» / *[j]yuyun, евенк. «егин, дегин» / *дев'ин, кит. «jiǔ» – дев'ять (від прасл. *devętʰ; лтс. «deviņi», лит. «devynios», тоді як гінді «nau», бенг. «naṣaṭi», япон. «nain», нім. «neun», тадж. «нӯх» – дев'ять);

маньчж. «dara, darama» – талія (від прасл. «tlo» – тло > *tēlo – тіло; снскр. «tālah» – «винна пальма»; вірм. «dalag» – «зелений, свіжий; зелень», алб. «dal» – «сходжу [про рослини]»; грец. «τάλις» – «доросла дівчина, наречена», «τέλος» – «завершення, виконання; мета; строк; податок; загін»; спорід. бенг., пандж. «dhaṛa», англ. «torso», япон. «torusō», евенк. «иллэ» / *[d]илэ – «тулуб, тіло», що поход. від «туліти» через прасл. *tul- [x*toul-]);

маньчж. «ju» / *ju[n]i, евенк. «[к]унгā-бэе», «[к]унакār», тадж. «кӯдак» / *кондак, кит. «yǐng» / *siu[n]g, «yǐng'ég», япон. «jushi / *ju[n]shi, yangu, seinen», авест. «hūnu-» / *sūnpu-, англ. «young», нім. «jung» – «юнак / *сюнак, юнкер, юнга, отрок, парубок, дитина, син»; евенк. «куңа» [знах. в. «куңадывэ»] – дитинство; евенк. «хунātкāн», япон. «yangu» – «юначка, дівчина»; евенк. «хунāt» / «сунāt» / *сюнāt, «[к]унга-ахи» – «молодиця, дівиця»; евенк. «хунāt / хунāч» – «дочка, сестра, дівчина»; сол. «унади», негід. «хонат», евен. «хунадь», ороц., удег. «хунади» – «дівчина, сестра» (від прасл. *syung > *sūnus > sunʰ – «дитина, юнак, син»; ст.-укр. «юниця» / *[c]юниця – молодиця; грец. «γυναίκα» – жінка; кит. «сюнну / хунну» – «богатири, молодці»);

маньчж. «golmin», чув. «калттам» – довгий, евенк. «горили» – «довгий [про шлях]»; «дугума» / *ду[л]гува – продовгуватий (від п.-прасл. *holemý < *dolemý; чеч. «holemý», блг. «голя́м», срб. «гòлем» – «великий, довгий»; «голіаф», «гулівер» – велетень);

маньчж. «gogo» / *doro, евенк. «горо» / *доро, сол., ульч., нан. «гор» / *дор – «даличина, далеко, далекий, дальній»; монг. «оргил» / *[d]оргил – «далекий пік; вершина брдо / планини» (від р.-прасл. *doroga > *dolog > *dʰlǵь – «дорога, довгий / далекий шлях, подоріж»; снскр. «dīrghāḥ», авест. «dareuoc-», хет. «daluga-» – «довгий / далекий»);

маньчж. «šanggiyan» / *tangdiyan, евенк. «багдама» / *та[н]гдама, «багдарин» / *та[н]гдарин, діал.-евенк. «чигдян» / *ти[н]гдян, нан. «цагдян» / *та[н]гдян, монг. «цагаан» / *ца[н]гаан, в'єтн. «trǎng» / *tǎng, хмонг. «dawb» / *dand, марат. «pāṇḍharā» / *tāṇḍharā, груз. «tetri» / *te[n]tri – білий; маньчж. «[ni]manggi» / *tangdi, евенк. «сиңилгэн», нан. «симата» / *тингата, япон. «sunō» / *tunō, яван., індонез. «salju», малай. «salji» / *tanji

⁹⁴⁰ Отже, конституція дійсно є кістяком суспільства, що забезпечує йому гармонічний розвиток.

– сніг; евенк. «унде-мї» / ***[т]ун[г]де-мї**, чўмдя-мї / ***тўн[г]дя-мї**, кор «nogda» / ***[т]nogda**, в'єтн. «tan chây» – танути (від прасл. ***tang** > ***sang** [***ting** > ***sing**] > ***sněgь** – сніг [білий]; лат. «candidus» / ***sandidus** < ***tangidus**, тадж. «сафед» / ***санед**, гінді «safed» / ***saned**, гудж. «saphēda» / ***sanhēda** – білий; хмонг. «daus», вірм. «dzyun», груз. «tovli», в'єтн. «tuyét», бенг. «tuṣāra» – сніг від прасл. ***tano[m]ti** > ***tanṓti** > ***tanuti** – танути; вал. «toddi» / ***tondi**, катал. «fondre» / ***tondre**, нідерл. «smelten», дан. «smelte» / ***snegte** – танути);

маньчж. «suwayan» / ***duwa[t]yan**, нан. «согдён» / ***доутён**, бірм. «aawarraung» / ***daawarraung**, себ. «dalag», тагал. «dilaw», хмонг «daj» – жовтий (від р.-прасл. ***douting** – жовтий; вірм. «deghin», лтс. «dzeltens» > курм. «zer», тадж. «зард» > чув. «сарă», каз. «сары», азерб. «sarı», угор. «sárga», монг. «шар» > лит. «geltona» – жовтий);

маньчж. «sahaliyan» / ***tour-**, нан. «сахарин» / ***саварин** < ***тоур-** – «чорний, дуже темний»; нан. «сахарилā» / ***саварила** < ***тоурила** – «темний, смаглявий»; евенк. «кара» / ***саура** < ***тоура** – «чорний, карий»; кор. «sukure» / ***suvure** < ***toure** // ***su-toure**, евенк. «конгор» / ***тоур** – «гнідий, каштановий, світло-коричневий»; япон. «sakuranbo» / ***savuranbo** < ***touranbo** // ***sa-touranbo**, індонез. «sakura» / ***savura** < ***toura** // ***sa-toura** – «вишня; дуже темна ягода» (від прасл. ***tour[g]ni** > ***torni** – чорний чи від прасл.-і.е. кореня ***tour** > ***saur** > ***kaur** – темний та в окремих випадках, можливо, і від підсилючого префікса «sa- / su-»); італ. «scuro» / ***ts[a]uro** // ***s[u]-c[a]uro** < ***su-sauro** < ***su-touro** – темний, східне «сакаліба – темношкіра [людина]»; снскр. «Калаявана» – «Чорний явана»);

маньчж. «talman», евенк. «тамнакса», авест. «dunman» – туман; евенк. «тамна-мї» – «слатися [про туман]» (від прасл. ***тъмъль** – «темінь, туман» чи від ***тъма** – «темінь, темрява» [Фасмер]; снскр. «tāmas», лит. «tamsà» – морок; срб.-хрв. «тама» – «морок, туман», «тамна» – темний; д.-япон. «dami / yami» – темрява);

маньчж. «eden» / ***[s]eden**, нан., онг., ульч. «эден», евенк. «эдён» / ***[с]эден**, сол. «эды», ороч., удег. «эде», негід. «эдиhi», монг. «эзэн» / ***[с]эдэн** – «чоловік, що обрав для своєї сім'ї осі[д]лий спосіб життя [сідень]; хазяїн садиби, оселі; господар, власник якогось господарства, речей, майна тощо» (від прасл. ***sědē[m]ti** > ***sědēti**, ***sědīq** – сидіти);

маньчж. «tuweri» / ***tumeri** < ***tim[t]eri**, нан. «туэ», евенк. «тугэнь», монг. «өвөл» / ***[т]өмөр**, кит. «dōngtiān» / ***dordiān**, кор. «dongcheon» / **dordcheon**, себ. «tingtugnaw», бірм. «saunggrarse» / ***daurdgrarse** – зима (від прасл. ***tim[t]eri** [***dimeri**] > ***[d]zime[ri]** > ***zima** – зима чи від ***tumerg** > ***ṣṣmorkъ** – «сугінок, присмерк» або ж від ***tumarē[m]ti** – «тъмáрити, робити темним, затемнювати»; алб. «dimrit», вірм. «dzmerг», груз. «zamtari», болг. «зимата», тадж. «зимистон», курм. «zivistan», снскр. «hemantáḥ» / ***«hima»**, лат. «hiems», катал. «hivern», марат. «hivāḷā», англ., нім., нідерл. «winter», дан., норв., швед. «vinter» / ***binter** < ***timter[i]** – зима);

маньчж. «abka(i)» / ***[n]abg-**, нан. «боа» / ***[на]б[г]оа**, евенк. «буга» / ***[на]буга** – «небо, небеса» (від прасл.-і.е. ***nabg-** > ***nebo** – «небо, небеса»; снскр. «nabhas» – «туман, пара, хмари»; авест. «nabah-» – «небо, повітряний простір»);

маньчж. «bulukan» / ***ter[m]ukan** – теплий; нан., евенк. «няма» / ***тя[р]ма** – тепло; кит. «wēnnuǎn» / ***těrmuǎn**, кор. «ttatteushan» / ***ttarmeushan** – «тепло, теплий»; евенк. «тырганї» / ***тыр[м]ганї**, кит. «tiānqì» / ***tiārmqì** – «верем'я, погода» (від прасл. ***termining** – теплий та ***terme** > ***berme** > ***verme** – «тепла, добра погода»; грец. «ἑρμῆς, ἑρμός», тадж. «гарм» / ***тарм**, нім. «wagt», дан., норв. «vagt», швед. «värma» / ***tärma** – «тепло, теплий»; слвн., рум. «vreme» / ***t[e]reme** – «верем'я, погода»);

маньчж. «tugi», евенк. «туксу» – хмара (від прасл. ***toṣa** – «густа темна хмара; велика кількість»; д.-київ. «туча» – «множина, безліч, хмара»);

маньчж. «bujan» – ліс (від прасл. ***buja[m]ti** > ***bujati** – «бу́яти, буйно рости; бушувати, буянити»);

маньчж. «sakda / sagda», нан. «агди / сагди», негід., ороч., орок., ульч. «сагди», сол. «сагды», евен. «хагды», евенк. «сагдї, хагдї, шагдї, уту», чув. «ватă» – старий; евенк. «этыркэ́н» – «старий, старик, старина»; «сагдан / хагдан» – старість, «сагдагү, хагдыгү» – «старійшина, старший» (від прабалт.-сл. ***su-gūdaī** – «сугуди / согди; дуже давні»);

«сагудати» – «стародавнє південнослов'янське плем'я»; пра-і.е. **цetus-*, **цetuso-*, лат. «*vetus / veteris*», лит. «*vėtušas*», лтс. «*veçs*» – «старий, ветхий» [Фасмер]; евенк. «сэгден» – кроваво-червоний);

маньчж. «*senggi*»⁹⁴¹, удег. «сакеэ», нан., негід., орок., ороц., ульч. «сэксэ», евенк. «сэксэ / сэгсэ / сэвсэ / сэхсэ / сэхэ / хэксэ / шэксэ / шэвсэ / шэхсэ / шэхэ», япон. «*chi*», кит. «*хуе*», д.-кит. «сюе» [Уленбрук], чув. «юн» / **сюн*, бірм. «*sway*», калм. «цусн», монг. «цус / цусны» – кров; евенк. «сэгиды / сэгден» – кровавий; «сэхсэгдэ, сэксэрэвчэ» – окровавлений; «сэксэрэ-мй – «окровавити, обагрить кров'ю»; «канна-мй»⁹⁴² < **санна-мй* – «пускати кров»; кит. «*sāng*» – шовковиця (від прасл. **sangg* > *sqkь* > *sokь* – «кров; сукровця; сік»; лат. «*sanguis*», італ. «*sanguis*», ісп. «*sangre*», франц. «*sang*», рум. «*sange*» – кров; англ. «*sanies*», ісп. «*sanies*», франц. «*sanie*», лтс. «*sūkalas*», пол. «*posoka*» – «сукровиця / сукроватиця, п'асока»; «сукотіти» – капати; «сочитися / точитися» – «дуже повільно витікати, капати»);

маньчж. «бейле», чжурчж. «боцзиле» – князь (від прасл. **boili*, ст.-сл. «боліи» – «більший, великий»; блг. «болі» – «найбільший чин сановника»);

маньчж. «*khan*», евенк. «кан», бурят. «хаан» – «князь, хан, цар» (від прасл. **kuning / *koning* > **к[о]нязь* – «князь, цар»);

маньчж. «*wang*» – «господар, верховний керманіч, король, пан» (від прасл. **wang*, фриг. «*wanak*», що відповідає, як і снскр. «*prandit*», людині, яка опанувала щось [заволоділа чимось]; хрв. «*ban*» – «князь, пан»);

маньчж. «*bugaki*», чув. «п'арах» – «прах, пил» (від р.-прасл. **borxь*; д.-київ. «порохъ» – пил; прасл. **borxьno* – борошно від р.-прасл. **bor-g-si-no* з коренем пра- і.е. **bhorg-* / **bhreg-* – дробити);

маньчж. «*dergi*» / **bergi* – верхній (від прасл. **bergь* – «беріг, верх, вершина», що походить від прасл.-і.е. **bherg'hos*, чи безпосередньо від прасл. **der'[m]ti* > **derti*, **дыг* – «дерти, дертися [розриватися; забиратися на самий верх⁹⁴³]]»);

маньчж. «*tantambi*» – вдаряти (від прасл. **tamtām*; блр., блг. «тамтам», слвн. «*tamtām*», гінді «*tamtam*» – барабан);

маньчж. «*niyaha*» / **[h]niyaha* – гнилий (від прасл. **gñiti*; блг.⁹⁴⁴ «гнияха» – гнили);

маньчж. «*laqu*» – неуспішний (від прасл.-і.е. **laku-* – «стояче водоймище»; франц. «*lacune*» – «прогалина; провал; пробіл; розрив [у успішній діяльності]]»);

маньчж. «*suksaha*» / **s[t]ugsaha* – стегно (від прасл. **stegno* [**stьgno*]);

маньчж. «*bethe*», нан. «бэгди» – нога (від прасл. **bedro* – «бедро, стегно»; пра-і.е. **bhed(h)-*, англ. «*bottom*» – «низ, нижня частина, основа»);

маньчж. «*falanggū*» / **palanggū*⁹⁴⁵, нан. «палган», ульч. «палдьян» – ступня; негід., евенк. «халган», сол. «алган» – нога; евенк. «халган» / **палган* – «нога; ступня; копито» (від прасл. **pal'* > **пальсь* – палець; лат. «*pollex*» – «великий палець»; д.-грец. «*φάλαγξ*» – «фаланга, суглоб пальця»; прасл. **pala* – «паля; довгаста річ»);

маньчж. «*gala*» / **pala*, *falanggū* / **palanggū?*, евенк. «ханжа» / **па[ла]нжа* – долоня (від прасл. **pal'* – палець; грец. «*παλάμη*» – «долоня, рука»; англ. «*palms*», італ., лтс.

⁹⁴¹ Наявність сатемної форми назви крові на протилежних краях Євразії теж переконливо підтверджує наш висновок про сатемність протоіндоевропейської мови. Адже архаїчні форми мови зберігаються саме на периферії ареалу її розповсюдження.

⁹⁴² Кентумна лексема «канна-мй» є тюркизмом в евенкській мові. Адже вона є калькою якутської лексеми «хааннаа». Якщо татар., башк., кирг., алт. «кан», каз. «қан», турец. «kan», кр.-тат., карач.-балк. «qan / кьан», узб. «qon», якут. «хаан», тадж. «хун» – кров є кентумними лексемами, то споріднені евенкам чуваші зберегли свою дотюркську сатемну лексему «юн» / **сюн*, бо перебралися з Північного Китаю до Європи ще до кентумізації китайської лексики та до того, як сформувалися в Азії кентумні тюркські мови.

⁹⁴³ Але ж не виключено і те, що це поняття утворилося під впливом спотвореного маньчжурами прасл. **bergь*.

⁹⁴⁴ Вочевидь, болгарини були не тюркськомовними, а слов'янськомовними європеїдами та слов'янсько-маньчжурськомовними гуранами.

⁹⁴⁵ Приголося «*f*» замість приголосної «*r*» стала використовуватися в літературній маньчжурській мові (у запозиченій уйгурській писемності), вочевидь, під впливом південнокитайських діалектів.

«palma», себ., тагал. «palad» – долоня; санскр. «pāṇih» / *pā[ɫ]ṇih, д.-в.-нім. «folma» / *polma – рука);

маньчж. «gio», удег. «гиосэ», ороч. «гиоса» / *кьоса – «дика коза, козуля» (від прасл. *koza < *sota < *t'ötā – коза; полаб. «t'özǎ», бірм.⁹⁴⁶ «sate», марат. «sēlī», хмонг. «tshis», груз. «tkha», в'єтн. «dê», яван. «[we]dhus» / *dhus, тадж. «буз» / *туз, курм. «bizin / *tizin, нім. «Ziege», грец. «γίδα», ісл. нідерл. «geit», англ. «goat», лит. «ožka», каз. «ешки», турец. «keçi» – коза);

маньчж. «gas'ha», нан., ороч., ульч. «гаса», удег. «гахэ» – «птаха, качка» (від п.-прасл. *gōs' – гусь; чes. «husa», слвн. «gos», пол. «gęś», бсн. «guska» – гусак);

маньчж. «muchi» – «ячмень, пшениця», нан. «муди» / *муги – овес, япон. «mugi» – злаки, тагал. «munggo» – боби [Сиромятников] (від прасл. *mōká – борошно, що пов'язано чергуванням голосних з *mēkъ – м'який; пол. «mąka», чes. «mouka», слвн. «moka», блр. «мука» – борошно; блр. «мучны», рос. «мучная» – борошняна; чes. «měkký», в.-луж. «mjehki», н.-луж. «mēki» – м'який);

маньчж. «maktambi» – сіяти (від прасл. *макъ – насіння; мкд. «маак», угор. «mag» – насіння; асоц. з «мак», «маківка», «макати» [насіння у воду перед сіянням]);

маньчж. «djilun» – жалість (від прасл. *djālъ > *žālъ – «жалъ; жальний»; хрв. «žaljenje» – жалість; лат., ісп. «dolor», італ. «dolore» – скорбота, англ. «doulour» – «смуток, скорбота, горе»);

маньчж. «sukū» / *su-kū[ra], япон. «sukin» – шкіра (від р.-прасл. *su-kūra / *su-kora > *skūra / *skora; дан. «skind, англ. «skin» – «шкіра, кожура»; дан. «skræl» – кожура; дан., швед. «skal» – оболонка; чes. «kūra» – кора);

пратунгузько-маньчж. *sabu – черевик [Фасмер] (від прасл. *tsapiyang – сап'ян [шкіра цапа]; англ., франц. «sabot» [дерев'яний черевик], ст.-сл., д.-київ. «сапогъ» – чобіт);

маньчж. «safiya» – сап'ян / саф'ян (від прасл. *tsapiyang [цап'янь], чes., слвц. safiàn, що спочатку означало добре оброблену шкіру лише цапа і, отже, походило від і.е. *kapro – «цап» чи навіть безпосередньо від самого слова «цап». Адже це слово пов'язане зі словами «цапати» – «рвати, смикати, хапати, тягти», «поцупити [капусту в городі]» та «цупкий» – «який погано піддається стисканню чи розтягуванню: тугий, пружний, міцний, жорсткий [матеріал]»⁹⁴⁷ <http://sum.in.ua/s/cupkyj>; пол. «сара́с» – «хапати»; срб.-хрв. «цапати» – «кусати [про змію]» <https://goroh.pp.ua/Етимологія/цап> [також ст.-сл. «сапогъ» – чобіт; чes. «šuba» – шуба; пол. «czapła», н.-луж. «сарла» – чапля; «чапати, чапатися, чіпати»]. Тому слово «сап'ян», вочевидь, відповідає саме слову «цупкий», а не близькому до нього перс. «sext» – «міцний, жорсткий» <https://goroh.pp.ua/Етимологія/саф'ян>);

маньчж. «yalı», евенк. «уллэ», кор. «yuglyu» – м'ясо (від прасл. *jalovъ – «ялова; та, що безплідна»; яловичина; лтс. «gaļu» – м'ясо);

маньчж. *gilambi [гила-], евенк. «гэлэл-мй», евен. «гэлэ-» – «скорбити, журитися, тужити; сумувати, нудьгувати за ким-небудь»; евенк. «гэлэликсэ» – «занудьгувавши, з болем у серці» (від прасл. *galy – очі);

маньчж. «edun» / *[v]edun, нан. «хэдун» – вітер (від прасл. *vedung; пра-і.е. *vēnto-, лат. «ventus», італ. «vento», англ. «wind», ст.-сл. «вѣтръ» – вітер).

маньчж. «jai», япон. «hai», кор. «уе» – «так, хай» (від прасл. *khai, що означає згоду; англ. «yea, yeah, yes», нім., нідерл., дан., норв., швед. «ja», ісл. «já», лтс. «jā», тадж. «ха», узб. «ha», хрв. «da», блг. «да»);

маньчж. «gulduri» [гулдурі] – «труба, гирло?» (від прасл. *g^hrdlo – «горло, гирло»; в.-луж. «hordŕo» – «горлянка, горло, гирло»);

маньчж. «šaburambi» / *šopurambi – спати (від прасл. *sъra[m]ti > *sъpati – спати, пов'язаного з іменником *sъrпъ > sъпъ – сон; лат. «sōrīre» – присипляти).

⁹⁴⁶ Це теж свідчить про можливість просування праслов'ян до теренів Північного Китаю саме через терени Бірми / М'янми.

⁹⁴⁷ Те, що всі ці слова утворюють концепт (в якому не можливо визначити основне слово) саме в українській мові, підтверджує висновки Красуського про більшу архаїчність української мови ніж санскриту та латини.

В евенкійській, як і в більшості слов'янських мов (крім російської), південь ототожнюється з «полуднем», а північ з «полуніччю»:

евенк. «инэн» – 1) полудень, 2) південь; «тыргакāкин» – південний; «тыргакāкин дылача» та «тыргаксакин čuba» – південь; «долбонйткй», «долбортыкй» – 1) північ, 2) до ночі; «долбогида» – 1) нічний бік, 2) північний бік, 3) північ».

У багатьох індоєвропейських мовах однокореневими є слова, що відповідають лісу та горі; гілея – «полісся, вологий тропічний ліс» (снскр., бенг. «агапуа», д.-грец. «ἄλη», лит. «gire, giria», лтс. «dzira», хрв. «goga», блг. «гора» – ліс тоді як снскр. «гіріх», авест. «гайріш», грец. «ορεινό», англ. «hill», пушту «гар», чes. «hora», пол. «goga» – гора):

«Праслов'янське «гора» означає і височина, і ліс, що уможливило припущення про його давнє значення «пагорб, височина, вкриті лісом» (Федот Філін, «До проблеми походження слов'янських мов», <http://www.philology.ru/linguistics3/filin-72.htm>).

Те ж саме має місце і в евенкійській мові: «хұра*» – ліс; «урэ» – «гора, ліс на горі». І, отже, не лише праіндоєвропейці, а й тунгузо-маньчжури були горянами.

Набієвим виявлено велику кількість близької лексики в російській та маньчжурській мовах. Однак багато запозичень маньчжурською мовою зі слов'янської (маньчж. «dǰilun» – жалість) і навіть із загальної індоєвропейської лексики він помилково розглядає, як запозичення російською мовою маньчжурської, а зовсім не української лексики, запозиченої раніше пращурами маньчжурів у пращурів українців сарматів:

«1. Присутність маньчжурських термінів у східноєвропейських мовах безсумнівна.

2. Зазначені терміни відносяться до державотворчої та інших соціально значущих сфер. У відомих мовах фіно-угорських народів, підкорених... в XI – XVI ст., дані терміни не виявлено. У зазначений період ці терміни вже існували у російській мові⁹⁴⁸» (Рустам Набієв, «Булгар та Північна Європа», <http://islamrt.ru/book/bulgar.pdf>).

До того ж С.А. Старостин [«Про доказ мовної спорідненості», <http://www.philology.ru/linguistics1/starostin-07.htm>] виявив велику кількість взаємних збігів у російській та у евенкійській мові навіть серед слів базисної лексики (п'ять збігів у 35-словній та шість збігів в 65-словній частинах списку Яхонтова, тобто 11% збігів у всьому списку базисної лексики Сводеша).

Можливо не тільки самі тунгузо-маньчжури, а і слов'янськомовні сармати, що мешкали череззсмужно з ними, принесли з Далекого Сходу до Східної Європи тунгузо-маньчжурські та праслов'янські назви гідронімів і інших ойконімів:

«Російські маньчжурологи ще на рубежі ХХ століття звернули увагу на різючу схожість низки далекосхідних та східноєвропейських гідронімів⁹⁴⁹. Одним із перших звернув увагу на різючу подібність гідронімів Далекого Сходу та Примор'я з назвами водойм європейської Росії А.В. Гребенніков. Він, зокрема, зіставляв із європейськими такі тунгузо-маньчжурські гідроніми, як Ангара, Ільмень, Уфа, Самара. Згодом фахівцями з ономастики на території східноєвропейської частини було виявлено назви річок, які могли мати тунгузо-маньчжурське (ТМ) походження. У 40-50-ті роки топоніми та гідроніми тунгузо-маньчжурського типу у Східній Європі виявляли А.І. Попов, М. Ряснен, Б.А. Серебренніков, Г. Василевич, А.К. Матвеев. Тунгузо-маньчжурські топоформанти в Заказанні виявила на кілька років раніше за автора даної роботи філолог Р.І. Куряєва. Результатом глибоких досліджень стало виявлення маркерних ТМ-гідронімів, які широко поширені на просторах Східної Європи (Матвеев 2001, Набієв 2007, Хелімський 2007, 2008 та ін.). З'ясувалося, що низка європейських мов містить терміни, які можна оцінювати як тунгузо-маньчжурські та маньчжурські запозичення. Зазначається, що на початку ХХ століття одним із перших закордонних дослідників вийшов на проблему відповідності цілого корпусу термінів маньчжурської та європейських мов Дж. Едкінс (G.

⁹⁴⁸ Спочатку в українській і лише пізніше в російській мові, – П.Д.

⁹⁴⁹ Наприклад, річки Німань, Самарга та Сунгарі в Маньчжурії і відповідні їм за назвою річки у Східній Європі – Неман, Самара, Сунгірь (притока р. Клязьми), а також річка Ангара в Сибіру та в Криму, – П.Д.

Edkins). Він, зокрема, зазначав, що «подібність маньчжурської мови до європейських мов безмежна». Він був одним з перших, хто застосовував її в етимології англійських термінів» (Р.Ф. Набієв, «Письменні джерела про тунгузо-маньчжурів у Східній Європі», <https://cyberleninka.ru/article/n/pismennye-istochniki-o-tunguso-manchzhurah-v-vostochnoy-evrope>).

На те ж, що шляхетні маньчжури у гіршому випадку були лише гуранами⁹⁵⁰, тобто незначно метисованими нащадками слов'янськомовних сарматів, вказує не лише наявність великої кількості слов'янсько-маньчжурських ізоглос, а і майже відсутність у них всіх типових монголоїдних рис (а саме, чорне, але не жорстке волосся, добре профільоване, а не сплющене обличчя, великий ніс, що не слабо, на відміну від монголоїдів, а навпаки дуже сильно виступає, відсутність азійської розкосості очей та смаглявість замість жовтини шкіри). Саме про це свідчить і опис вигляду китайської імператриці – вольової нащадки сарматів нірунки Цісі⁹⁵¹:

«Всі дами увійшли до аудієнц-зали, в якій вже перебувала на троні імператриця, що овдовіла. Трон, що височів на помості, застеленому червоним килимом, був кріслом, обтягнутим жовтою шовковою тканиною; перед ним стояв невеликий столик, накритий також жовтою шовковою тканиною. За кілька кроків від Цісі, з лівого боку, на такому ж троні сидів імператор⁹⁵² Гуансюй. Вона середнього зросту, добре складена, але тримається дещо сутулуватю. Її обличчя довгасте, чисте, смагляве, ненабілене і ненарум'янене. Очі чорні, невеликі, у них видно розум і проникливість, дуже живі й анітрохи не розкосі, а нагадують своїм розміром мигдалину. На голові типова маньчжурська зачіска, що складається з чорної перуки з широким поперечним бантом...» (Василь Сідіхменов, «Маньчжурські правителі Китаю», <http://maxima-library.org/opds/b/241458?format=read>).

Імператриця Цісі в молодості та Чжень Фей – улюблена наложниця імператора Гуансюя (<http://maxima-library.org/opds/b/241458?format=read>);

⁹⁵⁰ В давнину гуранами / *уранами, вочевидь, називали нащадків монголоїдних матерів і європеїдних батьків горців. Адже праманьчж. *гура, евенк. «ур» – гора, а евенк. «гуран» – несвійський (вільний, гірський) козел.

⁹⁵¹ Зі сарматського шляхетного племені Ніра = Нірун = Жуань-жуань, шляхта якого, як і Татари, Тадзанс та Таджикі = Сарті / Сорти = Сорби, була нащадками слов'янськомовних Манів і Сяньбі = Сербів = Серів.

⁹⁵² Отже, навіть, якщо маньчжурські імператори Китаю і не були за чоловічою лінією нащадками слов'янськомовних сарматів, то обирали собі дружин і наложниць переважно з дружнього сарматського шляхетного клану європеїдів нірунів. І завдяки цьому вони дистанціювалися не лише від китайців, а і від маньчжурського простонароддя, а також і успадковували розумові здібності від сарматських батьків своїх матерів. І тим самим за розумовими здібностями вони фактично були сарматами, – П.Д.

«Географ і лінгвіст, на ім'я Джон Берроу (John Barrow), що був, з 1792 до 1794 роках, у складі першої посольської місії Британії до Китаю, залишив після себе книгу «Подорожі в Китаї» (The Travels in China, 1804), в якій він описує свої враження від побаченого у китайській державі. Берроу пише: «Маньчжурські татари являють собою змішану расу. Серед них ми спостерігали деяких чоловіків і жінок, які були абсолютно білошкірими та рум'яними; деякі мали світло-блакитні очі, прямі та горбаті носи, буре волосся, величезні густі бороди та були схожі більш на греків, ніж на татар. Звичайно ж, не доведено, що греки Согдіани, чії нащадки, мабуть, змішалися із західними татарами, та з якими маньчжури були пов'язані, могли передати цей тип зовнішності. Чен Лунг, чий ніс був майже орлиним, а обличчя рожево-червоним, неодноразово вихвалявся своїм походженням від Чингісхана... Щодо розмовної мови маньчжурів, я зустрічав таку думку етнічного китайця: «Їхня мова настільки відмінна від китайської, що різниця навіть більша, ніж різниця між англійською та гінді». Гарний приклад. Інший китаєць, пише про те, що пам'ять про маньчжурський етнос, ні-ні, та й проявить себе, коли хтось у Північному Китаї скаже: «Мій батько високий, тому що він наполовину маньчжур». Більшою мірою саме високий зріст характеризує сучасних маньчжурських нащадків, навіть у випадках, коли високі люди називають себе етнічними китайцями. Будь-якого китайського дилду можна сміливо віднести до носіїв європеїдних генів, отриманих від маньчжурів або іншого подібного джерела⁹⁵³:... Ще один приклад побутового посилення на маньчжурську спадщину, згаданий вище китаєць наводить, цитуючи вислів слабкої статі: «Ми, дівчата на Північному Сході, красивіші через те, що в нашій рідні були маньчжури». З твердженням про красу, китаєць висловлює згоду, додаючи: «Однак усі вони підтверджують, що почуваються китайцями»...» (Володимир Янченко, «Маньчжури та Нанайці – Нащадки Неаріїв», <https://proza.ru/2021/06/01/637>).

Все це дозволяє зробити висновок про досить тривалий та тісний контакт праслов'ян у давнину як з тунгузо-маньчжурськими, так і з китайськими, і з корейськими племенами:

«Факти свідчать, що майже на порожньому місці виникла розвинена ієрогліфічна писемність, що за основними своїми параметрами є порівняно такою ж як і близькосхідна. Якщо додати до цього висновки деяких лінгвістів про паралелі між давньокитайською та індоєвропейськими мовами та нагадати, що система календарного числення, включаючи членування року на 12 місяців з використанням додаткових вставних (7 на 19 років) та застосування 60-річного циклу для обчислення днів, також копіює давньовавилонську⁹⁵⁴, як і система 12 знаків зодіаку (у Шан – 12 циклічних знаків), то важко утриматися від припущення, що не тільки бойові колісниці прикотили в Аньян з далекого Заходу... Крім писемності та календаря привертає увагу мистецтво, що виявилось насамперед у елегантному тонкому різьбленні, скульптурних зображеннях і бронзовому литті. Що стосується судин з бронзи, то вони були відомі і в доаньянські часи, причому в ерліганських майстернях їх виготовляли з дуже високоякісним орнаментом, який хоч і поступається за витонченістю та вишуканістю орнаменту на аньянських судинах. Аньянські судини з бронзи порівняно з ерліганськими – чи не вершина можливого, у чому легко переконатися, поглянувши на колекції таких посудин у музеях або хоча б просто ознайомившись з відповідними каталогами. Досконала форма, включаючи вироби у вигляді тварин (наприклад, слона), тонко витриманий стиль орнаменту, химерність різьблення – все це впадає у вічі та свідчить про високе мистецтво кваліфікованих майстрів бронзового лиття, які явно не даремно їли свій хліб. Аньянська кругла кам'яна скульптура, у тому числі з дуже твердих порід (мармуру та яшми), також демонструє високу майстерність та розвинений художній смак, що відточувалися століттями. Це відноситься до різьблення по дереву та кістці, до судин з білої глини, до архітектурних прикрас круп'яних будівель і тощо. Не торкаючись знову складної проблеми генези високоякісного мистецтва і досконалого художнього смаку шанських майстрів, будь-кому

⁹⁵³ Вочевидь, як і більшість європейців, переважно саме від сарматів, – П.Д.

⁹⁵⁴ А, можливо, і попередню їй давньоіндійську, – П.Д.

впадає в око: аньянський етап цивілізації Шан – не просто остання фаза спонтанної еволюції якоїсь етнічної спільноти, він знаменував собою різкий стрибок в історії Китаю. І цей різкий якісний стрибок у сфері витончених мистецтв, писемності та архітектури означав – незалежно від його витоків – кардинальне зрушення у духовній культурі мешканців протодержави Шан, у їхньому світогляді та менталітеті» (Леонід Васильєв, «Стародавній Китай», Том 1. Шан-Інь, Західне Чжоу (до VIII ст. до н.е.)), <https://readli.net/drevniy-kitay-tom-1-predyistoriya-shan-in-zapadnoe-chzhou-do-viii-v-do-n-e/>).

Цілком можливо, що шляхетними родами і корейського племені *куре*⁹⁵⁵, яке брало участь у вторгненні до Японського архіпелагу, були слов'янсько-тюркськомовні «зміїні» (сарматські / сербські / аланські) роди «плазунів» – нірунів⁹⁵⁶ (жуань-жуанів / жужанів). Адже *куре* / *когурьо* «куре», евенк. «кулін» [знах. в. «кулинма» < «салама / сулама» [«хулама» – червона], негід. «сулама», чув. «сәлен», снскр. «sarpaḥ» < *sarmaḥ, маратхі «sarpa», італ. «serpe», неаполітано-калабр. «serpone», кит. «ше», маньчж. «meihe» / *[š]'meihe < *[žal]'meihe, нан. «муйки» / *[z]'муйки, монг. «могой» / *[z]'могой, ст.-сл. «змига», прасл. *зьмьја < *ž[el]'mēja / *ž[al]'mēja, каз., кирг. «жылан», азерб. «ilan», башк. «йилан», татар. «елан» / *алан, турец. «yılan», туркм. «ýylan» / *sýylam < *sarama – «змій, змія» [залізна, жалюча, червона]; лит. «жалтис» [žaltys] – вуж; снскр. «kṛmī», циган. «кермо», перс. «kirm», тадж. «кірм», лит. «kirminas», д.-прус. «girmis», курм. «kurmekī», азерб. «qurd», карач.-балк. «к'урт» – «хробак, змія»; кит. «жуань» – «повільно повзти, плазати»; кит. «жуань-жуань», піньїнь «Ruǎnruan / Rúrú» – «звиваючися, корчачися»; алб. «gjarpër / gjarpër», грец. «hepō», осет. «xelun», лат. «serpo» – «повзати / плазати»:

«За повідомленнями давньокитайських джерел, тотемом «східних інородців», до яких належало і впливове плем'я *куре*⁹⁵⁷, була змія [Фань Веньянь]. Можливо, цей тотем і був узятий племенем як свою назву⁹⁵⁸ (Л.Р. Концевич, «Історичні назви Кореї», <http://www.libed.ru/knigi-nauka/868619-3-etnonimi-etnonimi-etnoniij-i-etnonimi-etnonimi-akademiya-nauk-sssr-institut-etnolrafii-n-mikluho-mta-klaya-etn.php>);

«...мабуть, найоригінальніша гіпотеза належить перу відомого російського етнографа С.М. Широкогорова (поч. 20 ст.), який вважав прабатьківщиною сучасних евенків ... східну частину Китаю, а саме – басейн річки Хуанхе⁹⁵⁹! На думку дослідника, зародження тунгузів як народу йшло на цій території ще в кам'яному віці, а потім вони поступово розселилися з півдня на Північ та Захід. Пізніше на південне походження евенків також вказував і М.Г. Левін, посилаючись на культ змії у північнобайкальських евенків (як відомо, культ змії був характерний для багатьох південних культур). Дослідник підкреслював, що евенкійські риси можна простежити у всіх тунгузо-маньчжурських народів – тобто, саме, евенкійська культура є своєрідною «червоною ниткою» у всій тунгузо-маньчжурській культурній традиції!⁹⁶⁰ Спираючись на археологічні матеріали, В.П. Алексєєв у певному сенсі повертається до старої точки зору С.М. Широкогорова про південну прабатьківщину тунгузьких народів. На його думку, пращури тунгузів були землеробами, проте у зв'язку зі зростанням населення вони змушені були освоювати північні території та переходити до мисливського промислу» (Євгенія Воронкова, Сергій Становкін, «Тасмниця походження евенків», <https://alllaguna.wordpress.com/2017/09/21/обычай-татуировкм-якутов-эвенкеитун/>;

⁹⁵⁵ Когурьо «куре», евенк. «кулін» – змія; снскр. «kṛmī», циган. «кермо», перс. «kirm», тадж. «кірм», лит. «kirminas», д.-прус. «girmis», курм. «kurmekī», азерб. «qurd», карач.-балк. «к'урт» – «хробак, змія»; нім. «kurve» – крива.

⁹⁵⁶ Тобто тих, що, хоча і вивозають з «нір», але ж є верховними та вершниками (япон. «noŋite» – вершник). До того ж не виключено і те, що етнонім «ніруни» є пов'язаним з водним середовищем і є тотожним етноніму «черв'яни». Адже не тільки морські німфи, а і водянні черви називаються нереїдами.

⁹⁵⁷ Когурїд / когурьо, – П.Д.

⁹⁵⁸ Адже кор. «salamdeul» / *sarm- – «люди» походить через евенк. «сулама» / *сарама – «змія», як і снскр. «sarpaḥ» / *sarmaḥ – «змія, змії», від праїндосл. *sarma < *derba – «вільна; горянка», – П.Д.

⁹⁵⁹ Де на той час мешкали черезсмужно з ними і праслов'яни сармати, – П.Д.

⁹⁶⁰ І навіть в японській культурній традиції, – П.Д.

https://chgik.ru/sites/default/files/mat_konf_lazarevskie2013_1.pdf);

«На Сході культ змії загальноновизнаний. Втім, не лише там. У мітології та поглядах кельтів, наприклад, змія асоціюється з родючістю та лікуванням, ототожнюється з мудрістю. Навіть із красою! А в Японії, якщо чоловік хоче зробити комплімент жінці, то каже їй: «Шановна (кохана), ти виглядаєш як справжня змія!»...» (Олександр Левіт, Наталія Гармаш, «У Японії чоловік, який бажає зробити комплімент жінці, каже: «Ти виглядаєш, як справжня... змія!»...», <http://fakty.ua/158230-v-yaponii-muzhchina-zhelayuschij-sdelat-kompliment-zhenschine-govorit-ty-vyglyadish-kak-nastoyachaya-zmeya>; http://poingettly.do.am/news/v_japonii_muzhchina_zhelajushhij_sdelat_kompliment_zh/2013-09-23-176).

І, вочевидь, саме нарид-вершник (червоношкірі «змії» жуань-жуані = ніруни) після розгрому киданями / китаями держави Бохай приніс праслов'янську мову як до Кореї / Когурьо, так і на Японський архіпелаг:

«...до III – II ст. до н.е. самі когурьосці мешкали далеко від моря, в Маньчжурії⁹⁶¹, на північ і північний захід від сучасної Кореї – у верхів'ях рр. Хуньхе та Ялу (Амноккан) (сучасні пров. Ляонін та Гірін / Цзілінь, КНР). Просування їх углиб півострова відбувається у першій половині I тис. н.е. (Воробйов М.В., 1994, с. 166, 167, мапи 1, 3, 4)» (І.Л. Кизласов, «Нові пошуки в алтаїстиці. II. Археологічні розробки», <https://nbdrx.ru/pdf/bx0000389.pdf>; <http://e-lib.gasu.ru/Drev/archive/02/Drev.pdf>);

«Частина жуань-жуанів побігла до Кореї та Північного Китаю⁹⁶², інші – на захід, де вони стали відомі під ім'ям аварів. Включивши до складу своїх орд численні пізньогунські племена⁹⁶³ Надволжя, Надазов'я і Північного Кавказу, ці авари в 558 – 568 рр. прорвалися до кордонів Візантії, створили в долині Дунаю свою державу та не раз спустошували країни Центральної Європи» (Сергій Кляшторний, «Держави та народи Евразійських степів: від давнини до Нового часу», <https://coollib.com/b/230553-sergey-grigorevich-klyashtornyiy-gosudarstva-i-narodyi-evraziyskih-stepey-ot-drevnosti-k-novomu-vrem/read>);

«У зв'язку з цим ще раз згадаємо зображення людей, різуче відмінних від монголоїдів, в усипальницях давньокорейських правителів, про які повідомляла Р.Ш. Джарилгасинова... Так, якийсь Лю Юань, піднявши повстання на теренах мешкання південних сюнну, тобто хуннів, що раніше підкорилися Китаю, заснував князівство «Північне Хань», що проіснувало з 304 до 318 рр. Його важка кавалерія, закута в броню, була грізною військовою силою, і Північний Китай був підкорений, а китайські правителі сховалися на півдні, відомому в історії як «Східне Чжинь»... але сумнівно-хуннське угруповання було повалено, і при цьому тільки в стінах столиці було вбито понад 200 тис. хунну, а 351 р. на полі бою полягло ще 30 тис. хуннських воїнів... У III столітті до н.е. «племена ді», пращури дінлінів або ранні дінліни⁹⁶⁴, зафіксовані майже в самому центрі Китаю. Варто зауважити, що «білявість» дінлінів та інших подібних типів контактного ареалу сильно перебільшена: серед них було багато людей рудих, шатенів, брюнетів, а головними відмінностями були європейський розріз очей та немонголоїдна форма носу» (В.Д. Косарев, ««Айнська проблема» сьогодні: хто такі демони та хто такі айни?», <http://panda.bg.univ.gda.pl/ICRAP/ru/kosarev12-1.html>);

«...Словом, одягнений танцюрист у типовий костюм когурьосців того часу. Зате на голові у нього химерний з тканини в червоний горох убір, що нагадує тюрбан, незвичайний для когурьосців. Ще більш несподіваним є обличчя танцюриста, зображене художником для більшої виразності у профіль, – вражає червоний колір шкіри обличчя, а також великий довгий ніс, не характерний для монголоїдів. Це дає підставу одним науковцям вважати, що зображений танцюрист у масці, а іншим – вважати, що танцюрист

⁹⁶¹ А потім і у державі Бохай разом зі слов'янськомовними жуань-жуанями, – П.Д.

⁹⁶² А пізніше з Когурьо до Японії, – П.Д.

⁹⁶³ І, вочевидь, включивши до складу своїх орд і тунгузькі, і навіть протокорейські племена, – П.Д.

⁹⁶⁴ Лев Гумільов все ж таки не ототожнює європеоїдів «ді» з пращурами доліхокранних дінлінів, – П.Д.

іноземного походження⁹⁶⁵» (Роза Джарилгасинова, «Когурьоські гробниці та їхній настінний живопис», <http://artyx.ru/books/item/f00/s00/z0000016/st002.shtml>);

«Бельц, один із найкращих знавців расології Японії, колишній особистий лікар мікадо, зводив до юечжі деяку «європейську» домішку серед японців, особливо серед вищих станів» (Ганс Ф.К. Гюнтер, «Нордична раса серед індоевропейців Азії та питання прабатьківщини та расового походження індоевропейців», <http://archive.li/Cn4Ai>; <http://www.velesova-sloboda.org/antrop/hans-guenther-05.html>);

«Гіпотеза про завоювання Хонсю народом-вершником археологічно аргументується японським дослідником Егамі Наміо. У ранній курганний період врядування мало шаманський характер, а потім воно набуло рис войовничості північноазіатського типу народів-вершників. Така істотна відмінність раннього та пізнього курганного періодів могла бути наслідком завоювання. Кочівники завоювали Південну Корею та Японію, тому японська та континентальна культури вершників ідентичні» («Історія Японії», Москва, 1988. С.23, <http://ifni.ru/topics/data/japan/japan03.htm>, <https://religionpeace.ru/drevnij/drevnij-mir-yaponiya.html>; «Японські скити» або культура Ямато»);

«На початку 30-х років ХХ ст. у своїх лекціях Егамі вперше висловив основні положення, які лягли в основу його гіпотези: саме на початку IV ст. н.е. з Північної Азії до Японії через Південну Корею прийшов нарід «вершників»... Щодо етнічної приналежності «вершників» Егамі Наміо висловлював припущення, що вони були тунгузького походження – пуйоської лінії, споріднені пуйо та когурьо, а також правлячої династії Пекче» (Дмитро Суровень, «Розвиток Японії наприкінці IV – на початку V ст., https://www.studmed.ru/suroven-da-razvitie-yaponii-v-konce-iv-nachale-v-vekov_4c372de970a.html).

Народом «вершників»⁹⁶⁶, вочевидь, були як маньчжурсько- та корейськомовні нащадки мохе (уцзі) та чжурчженів (протоманьчжурів), так і прототюрксько- та слов'янськомовні нащадки поліетнічних племен жуань-жуанів / нюйчженів = нірунів, пращурами шляхти яких були слов'янськомовні юечжі / юйчжі / *нюйчжі⁹⁶⁷:

«Академік В.Є. Ларічев повідомляє: «У жертву їм (шляхетним чжурчженням, – К.П.) приносили улюблених слуг і служниць, а також осідланих коней. І тих та інших спалювали, а рештки поміщали до могили. Крім того, для небіжчика та його потойбічної подорожі чжурчжені приносили в жертву свиней та собак, яких також спалювали. Окрім їжі, у могилу поміщали судини з питтям. Весь цей урочистий церемоніал звався «варити страву для небіжчика». Тут прошу читача звернути увагу на те, що чжурчжені готували кутю чи коливо для проводів небіжчиків, що характерно і для слов'янських звичаїв. Про поховальні обряди чжурчженів у XI ст. також відомо таке: «Якщо людина вмирає, [близькі] розрізають собі шкіру на лобі, кров та сльози [під час оплакування] змішуються. Називають це проводами слізьми та кров'ю». Різання рук і облич було однією зі складових слов'янського поховального обряду... Історія Дому Цзінь описана в історичній хроніці «Цзінь ши», і вона про походження чжурчженів розповідає таке: «Династії Цзінь первісне ім'я нюйчжі. Пращури нюйчжийців походять із покоління мохе, яке раніше називалося уцзі. Володіння уцзі⁹⁶⁸ в давнину становило країну Сушень (Племінне об'єднання Сушень, відоме за китайськими джерелами V – IV ст. до н.е., утворилося на теренах Північної Маньчжурії)» (Костянтин Пензев, «Князі Рос: Арійська кров», http://svitk.ru/004_book_book/6b/1443_penzev-krov.php);

«Володіння Угі⁹⁶⁹ лежить на північ від Гаогюйлі. Інакше називається Мохе. Кожне місто та селище мають свого старшину, незалежного від інших. Там люди міцного складу,

⁹⁶⁵ Жуань-жуаньського – гяньгуньського = ганьсуйського юечжійського походження, – П.Д.

⁹⁶⁶ Праяпон. *самура, гінді «savara», тадж. «савора», узб. «suvori», франц. «cavalier» – вершник.

⁹⁶⁷ *Нюйчжі – «золоті, шляхетні / благородні; кидан. «нюй» – золото.

⁹⁶⁸ Уцзі / *уті = юечжі, – П.Д.

⁹⁶⁹ Угі = букрі / мукрі / мохе – «кривичі», шляхетні роди яких бугури / пугури / вукри = вакараї були слов'янськомовними нащадками жуань-жуанів; снскр. «вакра» – «викривлений, кривий», – П.Д.

відважні і між східними іноземцями вважаються найсильнішими. Мова їх зовсім відмінна від інших» (Іакінф Бічурін, «Збірник відомостей про народи, що жили у Середній Азії в давні часи // Оповідання про східних іноземців [Бейші або Північна історія, гл. 94]», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/China/Bicurin/Sobr_sved_o_narodach/Tom_II/text5.htm; http://az.lib.ru/b/bichurin_i/text_0210.shtml);

«Дуже цікаво те, що виявляються сходження між алтайськими (у т.ч. тюркськими), індоєвропейськими та індонезійськими мовами. Наприклад, тюркське «tik» – «шити, втикати», індонезійське «tikam» – «укол»... індоєвропейське *teko- – «текти, тікати», японське «taki / tagi» – «бурхлива течія»: «tagit-u» – «струмитися» (сучасною японською мовою «taki» – водоспад: «tagir-u» – «вирувати», кипіти) ~ халха «даргіл» – «бурхлива течія», тагальське «takas» – утікач. Алтайське «pata» – поле, індоєвропейське pet(H) – «широкий, розстилалася», тагальське «patag» – рівний, яванське «patil» – «отруйні плавці»; індонезійське «padang» – «рівнина, поле», японське «pata» – «плавник (риби)», «pata» – «суходільне поле». – Загальне в семантиці – «пласка форма» [Сиромятников]. У цей же ряд, напевно, потрібно поставити евенкійське «сумна-» – «битися (про серце)», корейське «сум» – дихання, японське «sum-» – жити, індонезійське «sumpit» – «стріляти з духової трубки», тувинське «сымыраа-чы» – чаклун, японське «sumera» – правитель, індонезійське «sumungung» – привілейований; туркменське «сума:т-» – ховатися, евенкійське «сумет-» – «приховувати, укривати», корейське «сум-» – ховатися, японське «sum» – «внутрішній кут»; тюркське «süzük» – прозорий, маньчжурське «sumin» – глибокий, японське «sum-» – «прояснитися, стати чистим», індонезійське «sumug» – колодязь [Сиромятников], оскільки в білоруській та українській мовах є слово «сумно», що означає «журно, тяжко, важко, гірко, горісно; скорботно, тужливо». У зв'язку з тим, що О.Ю. Акулов стверджує, що слово «жити» дуже рідко запозичується, цікавий зв'язок між японським «sum-» – жити та білорусько-українським «сумно». Якщо слідувати логіці алтаїстів, то, відштовхуючись від цього зв'язку, можна наполягати на генетичній спорідненості слов'янських, індонезійських, японської, корейської, тувинської та інших мов» (Р.Р. Байтасов, «Тюркські мови: проблема спорідненості з алтайськими, малайсько-полінезійськими, індоєвропейськими та деякими іншими мовами Євразії», <https://cyberleninka.ru/article/n/tyurkskie-yazyki-problema-rodstva-s-altayskimi-malaysko-polineziyskimi-indoevropeyskimi-i-nekotorymi-drugimi-yazykami-evrazii>).

Вже сама надзвичайна розмаїтість слов'янсько-японських паралелей та лексичних сходжень є досить знаменною та дозволяє підтвердити як зародження праслов'янських говірок на Далекому Сході, так і участь їхніх носіїв нірунів у формуванні не тільки тюркських і тунгузько-маньчжурських, а й стародавніх японських говірок (ніппондзін / ніхондзін / *нірондзін – японці = ніруни = жуань-жуані). І це має місце, незважаючи навіть на те, що через неточне відновлення в 8-му столітті приголосного звуку «r» (що до цього заміщувався, як правило, звуками «s», «sh», «n» або «nr» [М.О. Сиромятников, https://wiki.lingvoforum.net/wiki/Участник:Hellerick/Сиромятников_Н.А.:_Древнеяпонский_язык, «Стародавньояпонська мова»]) і заміни ним приголосного звуку «l» у запозичених у дописьмову епоху праслов'янських словах, багато з них дуже сильно спотворилися. Тому-то і відновлюваному тут в словах з показником (*) звуку (r) міг передувати на теренах Маньчжурії та Кореї, вочевидь, непритаманний стародавній японській мові звук (l). Найбільш же очевидними відповідностями японських лексем як праслов'янським, так і сучасним слов'янським, помітними інколи, навіть, і без відновлення архаїчних форм слів, є такі:

«ка» – питальна частка (від праслов'янської питальної частки *ga);

«chūi» – «обережно, увага» (від праслов'янського слова *chu – «увага, остерігайся», похідного від дієслова *chuy – чуй);

д.-япон. «ku» / *su – «робити щось, або ж робити чимось» (від прасл. префіксального кореня *tu > *tsu > *su > *hu > ku > keu- / kou- – «робити щось, або ж робити чимось»; полаб. «keuteit» – робити; чес. «kouti» – «кувати; готувати, плести, затівати»; «кувати [від

прасл. *sudola[m]ti > *kud'lati > *kuz'lati > *kuvati] – «обробляти метал»; «куйовдити долонею / дланню [чуб, волосся, шерсть]» – «кудлати, кошлатити» [від прасл. *sudola[m]ti > *kud'lati]; «робити десницею» – «кудесничати / *судесничати»; «обробляти мозком» – «кумекати / *сумекати, смекнути»; від ст.-сл. «ѣлда» – «куйовдити / *суйовдити, елджити, каламутити, смітити, заводити лайку», – Даль; від ст.-сл. «обрѣтати» – «кубритати, чухати, шукати в голові», – Фасмер; від «воля» – «куволити / *суволити, заспокоювати», – Фасмер; від «лепетати» – «кулепетити, говорити невиразно», – Фасмер; від «лупити» – «кулупнути, колупати», – Фасмер; від «ніга» – «куніжитися, розніжитися», – Фасмер; від «прати» – «*купрати, купарандатися, купатися, плескатися, борсатися у воді», – Фасмер; від «пóra» – «закупорити, відкупорити»; від «вир» – кувиркатися; від «таїти» – «кут, кутати, укутувати, ховати», – Фасмер; чes. «kutiti», «kutati» – «копошитися, робити тишком-нишком», – Фасмер; від «кобіта» [дівчина, жінка] – «кукобити, холити, плекати»; від «марити» – «кімарити, куняти»; від «бити» – губити, від ст.-сл. «вѣрати / варити» – говорити, від «толкувати» – гугорити / *гутол[к]ити та судачити / *сута[л]чити, від «мнити» – «сумніватися, сумнів», від «м'яти» – сум'яття, від «вити» – сувій, від «тінь» – сутінки, а також: суміщати, суперечити, супроводжувати та інші з префіксом «су»);

«кōі» – «скоєння, вчинок, дія, акт, поведінка» (від п.-прасл. *kojě[m]ti > *kojiti – «коїти, чинити, виробляти; заспокоювати, вгамовувати»; укр. «коїти» – «робити щось недобре; виробляти, чинити», «скōїтися» – «відбутися; трапитися; виникнути»; пол. «koіć się» – «вестися, провадитися, складатися; везти, щастити»);

«okonai» – «впровадження; дія [закінчена], акт; вчинок, поведінка, аскетизм» (від п.-прасл. *kona[m]ti > *konati – «кінчати, виконувати; умирати», похідного від *kopъ – кінець);

«go» – «говір, мова» (від прасл. *govorъ < *gutorъ < *tolkъ < *taug – говір; лит. «tarmė» – говір; англ. «talk» – «говорити, розмовляти, мовити», «talking» – «говорити, говоріння», «tongue» / *tolgue – «язик, мова, говорити»);

д.-япон. «katar-u» / *gutar-u < *tsutol[g]-u – говорити (від прасл. *gutoryti < *tsutol[g]y[m]ti – «гугорити, говорити», що утворене префіксом *gu < *tsu та коренем *tor- < *tol[g]- – «глузд, розум, толк, мова, говір, голос»; япон. «tsutaeru»⁹⁷⁰ / *tsutal[g]u – розповідати);

«hōgen» / *go[u]ken – «говір, діалект» (від прасл. *guka[m]ti – «гукати, кликати»);

«kōzetsu» – «мова, язик» (від п.-прасл. *kazati < *kaza[m]ti – «казати, показувати»);

д.-япон. «mausu» / *mou[im]ti – мовити (від п.-прасл. *molui[m]ti [> *mьlviti] < *balu[ka]mti < *taugamti «гомоніти, балакати, мовити»; прасл. *mьlva < *moluga – «гомін, молва», ст.-сл. «мльвити», пол. «mówić», блр. «мовіць» – мовити);

д.-япон. «kōwe» (koe) / *goue[ns]ъ < *să[u]ng- < *daund, нан. «дилган» < *daund, евенк. «дылган», кит. «săngyīn» / *să[u]ng- < *daund, бірм. «aasan» / *[d]aus-, бенг. «bhāyēsa» / *dau[n]d – голос (від п.-прасл. *gousъ [> *golsъ] < *so[n]us < *zou[n]k < *[d]zoung < *daund – голос; алб.-тоск. «zëh» / *dzë[un]g, гер. «zah» / *dza[un]g, курм. «deng» / *daund, каз. «дауыс», татар. «тавыш» / *тауыш, узб. «ovoz» / *[t]ouoz, лтс. «balss» / *dalss, лит. «balsas» – голос; асоц. з «коверкати», «говорити», «балакати» / *талакати);

д.-япон. «wor» / *bol < *bou, евенк. «би-ми», «бидем», яван. «dadi», малай. «jadilah» – бути; кор. «doeda», евенк. «бдя-мй» / *[d]бдя-мй – становитися; нан. «балапчи» – «булий, колишній»; монг. «болох»⁹⁷¹ – ставати, «болно» – буде; кит. «hui» / *dui – буду (від прасл. *bouti < *[s]tou[m]ti < *dau[m]ti, *bo[u] < *[s]tou[d] < *daud – «бути, буде; стати, стане»;

⁹⁷⁰ Отже, праслов'янську лексику своєї слов'янськомовної шляхти зберегли не лише китайці, тюрки, евенки та монголи, а і корейці та японці.

⁹⁷¹ Отже, монголи також зберегли лексику своєї давньомонгольської слов'янськомовної шляхти. І це зовсім не є дивним. Адже навіть шляхетні роди монголів Чингізхана теж були слов'янськомовними, хоч і володіли тюркською та монгольською мовами свого престоноароддя.

слвн. «bo» – буде; лат., англ. «be», дан. «være», ісл. «vera» алб. «të jetë» – бути; курм. «dê» – буду; нім. «worden» / *bolden < *dauden – було, «wird» – «ставати, становитися»);

д.-япон. «tatak-u» – стукати (від прасл. *tataka[m]ti; ст.-укр. «татакати» – стукати);

д.-япон. «ti» / *ti[ng]- < *deang- – «тисяча, граничне число», япон. «sen» / *ten[g]-, кор. «cheon» / *teon[g]-, кит. «qiān» / *tiān[g]-, бірм. «taihthaung» / *dea[ng]tha[m]dung, маньчж. «minggan» / *tingtan-, евенк. «миуан» / *тиу[т]ан-, діал.-евенк. «тыхинчā» / *тысинчā – тисяча (від прасл. *[ting]tandung {< *deang]tandung} > *ty[ng]tentja > *tysętja, можливо, утвореного з *tū(s)-, як і прасл. *ty[m]ti > *tyti – «гладшати, набухати» [goroh.pp.ua]; прус. «tūsintons» [зн. в. мн.], лит. «tūkstantis» нідерл. «duizend», д.-в.-нім. dūsund, ісл. «þúsund», гот. «þūsundi», англ. «thousand», нім. «tausend», дан. «tusind», швед. «tusen – тисяча»);

д.-япон. «putari» / *butari < *dutari, япон. «futatsu» / *dutatsu, маньчж. «juwe» / *d[y]uwe, евенк. «дјоктэ» / *дјовдэ – двоє [Сиромятников]; маньчж. «juwesi» / *d[y]uweti, евенк. «дјовугдэ» / *дјовур- // «дјорй» / *дјовй[p]- [Старостин], чув. «деверь», кит. «dì èr» / *dì [v]èr, бірм. «duti» / *duti[r]y, алб. «e dyta» / *e dyta[ri] – «вторий, другий»; маньчж. «gūwa» / *dūwa, евенк. «гē» / *дē, «хууту» / *дунгту, чув. «тепёр» / девёр, «урăх» / *[д]урăх – інший; кит. «shuāng» / *duāng < *du[t]āng – «два, обидва»; нан. «дюэту», евенк. «дјоктэ», кор. «dul da» – обидва (від прасл. *butari, *butaring [< *dutari, *dutarung] > *vutori, *vutorung > *въторъ – «вторий, другий»; в.-луж. «wutoru», ст.-сл. «въторъ», лтс. «otrais» / *[v]otrais < *do[n]tr-, лит. «antra» / *[d]ontr-, д.-грец. «δεύτερος», фриз. «twad», баск. «bigarrena» / *ditarrena – «вторий, другий»; блг., мкд. «и двете», н.-в.-нім., нім., нідерл. «beide» / *deide, гот. «bai» / *dai[t], швед. «både» / *tåde, «bägge» / *tädge, англ. «both» / *doth – «обоє / обидва»);

д.-япон. «itu» / *[h]itu < *pętu < *tęng-, когурьо «utu» / *[h]utu < *pętu < *tęng-, кор. «daseos» / *dateong, маньчж. «sunja» / *tung-, евенк. «туннга»⁹⁷², монг. «тав» / *tang- – п'ять; бірм. «panyham» / *tang- – п'ятий (від прасл. *pęть / *bent' < *tęng – п'ять; азерб. «beş» / *te[n]g, хмонг. «tsib» / *tsi[n]t, суах. «tano» / *tan[g]o, індонез. «panca-» / *tanga-, італ. «cinque» / *tingue, лат. «quinque» / *tuingue, катал. «cinc», франц. «cinq» / *tęng – п'ять);

д.-япон. «towo» / *dowa[n], маньчж. «juwan» / jutān[t], евенк. «дъаан / дян», орок. «дён», нан. «дэан», сол., негід., удег. дян[n], ульч. «дюан» / *дю[в]ан, когурьо «tok» / *dek, кит. «shí» / *dí – «десята доля сотні [центу] – десять» (від р.-прасл. *[de]tant' > *[de]centъ > *[de]setъ – «десята доля сотні [центу], одна тисячна доля тьми [тумена] – десять»); *[deang]tantung > *[de]tantung – десятий; пра-і.е. *de(ta)n[t] > *de(s)n[t] > *de(k)m̃, грец. «δέκα», лат. «decem», дан. «ti», англ. «ten» / *de[ta]n[t], тох. А «škānt», тох. Б «škante», н.-луж. «żasety» / dase[n]ty, нім. «zehn» / *det[a]n[t] – десять; грец. «δέκατος» / *δέτα[v]τος, снскр. «daśamā-», полаб. «deśotě» – десятий);

д.-япон. «nōbo» (jōbu) – верхній, «nōbo-s-u» – підняти (від прасл. *nebo – «небо, небеса; піднебіння»; снскр. «nabhas» – «туман, хмари»; лат. «nebula» – туман; рос. «нёбо» – «те, що зверху; піднебіння»; нім. «oben / *[n]oben, über» – вище; англ. «upper» – верхній);

д.-япон. «urę» (jōbu) – верх (від прасл. *uperh < *uberg – «уверх / доверху»; прасл. *berg – «верх, берег, край»; пра-і.е. *uper – зверху; гінді «ūraḡa» – верх; нім. «über» – вище; англ. «upper», «over» – верхній; індонез. «uap», англ. «varog» – пар);

д.-япон. «ro» / *ro[l] < *bar – «колос, верхівка» (від прасл. *roľ < *bar – «те, що міститься зверху; покриття»; прасл. *bār – «баробаїтися, їздити верхи» [Грантовський]; д.-київ. «пол» – беріг / верх; полонина – «висока / гірська рівнина», рос. «половодье» – «висока вода, повінь»; пол. «ruřar» – стеця, лит. «palėrė» – «верхній поверх, горище»; ірл. «bar» – верх);

⁹⁷² Все це переконливо свідчить не лише про мешкання праслов'ян у давнину на Далекому Сході Євразії, а і про «тамтемність» («дантемність») протоіндоевропейської мови, збережену тунгузькими народами.

«subarashī» – «великий, звеличений»; кит. «zhǔchí rén» – «суверен, правитель, господар»; евенк. «сувэрэ» – вершина (від прасл. *su:barg / *su: berg > *su:varg / *su:verg – «суверен; варяг / вершник», що походять від підсилюючого префікса «su» та лексеми «bereg, b'reg» > «verg» – «берег; верх»; ст.-укр. «вергела», гот. «bards» – велетень; швед. «su:verän» – найвищий; франц. «souveraineté» – верховенство; англ. «sovereign» – «суверен, правитель, господар»; д.-сканд. *váringr, «væringr», д.-ісл. «væringjar», с.-грец. «βάρανγος» – «варанги / верінги / варяги = вершники; снскр. «su:virya» – «мужність, доблесть, військо з героїв»; «sávīrya» – «сильний, могутній»);

д.-япон. «sumera» / *sutura, япон. «shuryō» / *turyō – «правитель, володар»; япон. «samuray» / *saturay – самурай, індонез. «sumurung» – привілейований, тув. «сымыраа-чы» – колдун [Сиромятников] (від р.-прасл. *satur / *sutura > sumera > suvera – «верховний володар», що утворений префіксом «sa- / su-» та коренем «tur» – «володар» і зустрічається в мінойському напису [лінійного письма А] першої половини 17 ст. до н.е.; «буй-тур» – «постійне означення князя Всеволода, сподвижника князя Ігоря, у тексті «Слова о полку Ігоревім»); грец. «τύραννος» – тиранин; вульг. лат. «superanus» / *saturanus – верховний; швед. «suverän» / *suturän – «суверенний, найвищий, чудовий»);

д.-япон. «twoга» / *two[h]ra (tora / *to[h]ra), маньчж. «tasha» / *tash[r]a, діал.-евенк. «чигра» [Василевич], себ., тагал. «tigre», гінді «taigar», кор. «beom» / *teom, монг. «бар» / *та[г]р – «тигр; тварюка; володар хщів» (від прасл. *tvarь – «творіння, створіння; тварина» або ж від прасл. *turg > *tygr чи *turg > boil' > bolyarь > volodarь – володар; блг. «твар» – «тварина, створіння, істота»; тох. Б «walo» – правитель, гот. «waldan» – правити);

«in» / *[s]in' < *tēng, кит. «yīnyǐng» / *[t]yīn[g]-, нан. «сингмун» / *тинг-, евенк. «симнун» / *тимнг-, «ханян» / *тан-, монг. «сүүдэр» / *тонд-, малай. «bayang» / *tayang, в'єтн. «bóng tói» / *tóng- – тінь; маньчж. «tugi» / *tongi – «тінь, туча / хмара»; япон. «hogo» / *to[n]g-, монг. «хамгаалал» / *танг-, тадж. «ҳимоя» / *синоя < *тин[г]- – захист; япон. «sanjo» / *tang- – «допомога, патронаж»; япон. «onko» / *[s]onko < *tong, кор. «saengsaeg» / *taeng-, малай. «paungan» / *taung-, тагал. «pagtangkilik» / *ta[n]gt-, каз. «қамқорлық» / *tang- – «заступництво, патронаж»; япон. «kensei» / *tentei, евенк. «эжэсэй» / *тэнг-, яван. «daya» / *taya[ng], індонез. «kekuatan» / *(ke)tua[n]t-, малай. «kuasa» / *tua[n]t-, хмонг. «zog» / *to[n]g – «врядування, княжіння, царювання, панування, володарювання»; япон. «tentei», маньчж. «wang» / *bang < *tang, евенк. «тэгэмэр» / *тэ[н]г- – «правитель, володар, творець»; япон. «zanzhū» / *tàng-, «sensei» / *tentei, кор. «seonsaengnim» – «пан, захисник?» (від прасл. *tēt' / *tēng > *stēn' > *sēнь – «тінь, сінь; покров / покрив; захист; заступництво, патронаж» [slova.com.ua]; ст.-сл. «сѣнь» – «тінь; намет»; перс. «sāya» / *tāya[ng] – «тінь, захист» [goroh.pp.ua]; ісп. «sombra» / *tont-, нім. «Schatten» / *Ta[n]t- – тінь; лат. «tunica» / *tung – «нижня білизна, покрив»; ірл. «cosaint» / *(co)taint, лит. «apsauga» / *(ap)taong-, італ. «protezione» / (pro)te[n]t-, нім. «Schutz» / *Tontz – захист; яван. «nyokong» / *(nyo)tong, малай. «sokongan» / *(so)tong-, в'єтн. «ủng hộ» / *tũng-, нідерл. «steun» / *(s)teun[g] – підтримка; прасл. *konung < *ten(un)g, д.-київ. «knyaz'» / *t[e]nyaz' – «князь, захисник»; англ. «king» / *sing < *ting – «захисник, король, лев»; малай., індонез., яван. «singa», марат. «sinha» / *sing < *ting – лев; д.-київ. «сеньор», італ. «signor» / *singor, франц. «seigneur», ісп. «don», хрв. «ban» / *tang – пан; себ. «tigulang» / *ti[n]g-, лат. «senior» – старший; лат. «potentia» / *(po)teng-, ірл. «cumhacht» / *tung- – «панування, володарювання»; англ. «patent» / *(po)teng- – «патент, захист, привілея»);

д.-япон. «kami» / *sang < *tang / *targ > *barg – верх; япон. «gun / kuni», кор. «gyeongji», «sangtae», кит. «gou» [го], «guodu», «bāng» / *tang, «zhuàng[tài]», евенк. «дуннэ» / *тунг, маньчж. «gurun» – країна; япон. «kōkoku», кор. «gun», «gong-gug», кит. «gōngguó» [канг] – князівство; япон. «сьогун» / *шо[н]гун[г], кит. «цзянцзунь» – «полководець; верховний правитель; державець»; япон. «sonkei sa regu» / «shin'ainagu», індонез. «sayang» – «шановний, дорогий»; кит. «qiáng» – «міцність, сила», «gāng» – сталь; кит. «jǐn» / *ting, «yángé» / *tang, кор. «dandanhan», евенк. «даннгама» – тугий (від п.-прасл. *kang < *sang < *tang – «князівство, країна, громада», що походило від прасл. *tang

/ *tóng > *tōg > *tug – «тугий, міцний, жорсткий, в'язкий»; грец. «γῶα» [geo], лат. «gentem», англ. «country» – «країна; нація»; ірл. «gcantún», англ. «county», гінді «kentan», бенг. «kyāntana», марат. «kañṭī», нім. «Gau», «Mark», франц. «canton», нідерл. «kanton», татар., башк. «кантон» – «кантон; князівство; край; округ»; снскр. «samgha» [самгха], палі «saṅgha» [сангха] – громада; п.-прасл. *konung – «князь, верховний правитель»; прасл. *tangang > *šangang > *ka[n]gan[g] > *kagan > kokhanyu – «верховний правитель; шановний; каган; коханий»; англ. «homage» – «вшанування, шанобливість, пошана; повага»; себ., тагал. «dugo», лат. «sanguis», бенг. «sōṇita, khuna» – кров; снскр. «танга, тунга», тадж. «танг», вал. «dynn», лит. «standus», англ. «tight», «tense» / *teng – тугий; англ. «tough» – «міцний, жорсткий, твердий, в'язкий», «keen» / *teen[g] – «гострий, сильний, енергійний, жорстокий»; ест. «kange» – сильний; лат. «can», нім. «können» – могли; ірл. «barr» – верх; прасл. *barg / *berg – «верх, берег, край»; гінді «kōṅa», англ. «angle» / *[k]angle – «кут, край»; лат. «anguli» / *[k]anguli, нідерл. «kant», гінді «kinārē», тадж. «канор», д.-тюрк. «кан / ган», азерб. «kānaḡ», турец. «kenar» – край; пол. «końca» – кінець).

д.-япон. «takē» (take) – «гора, висота, зріст», «така» / *[s]taka, евенк. «гугда», нан. «гогда» / *[c]tog- – високий; евенк. «хэгды» / *[c]тэг- – «зріст, розмір»; кор. «seutaeg» – «стіг, куча, груд» (від прасл. *tagor > *bugor – «гора, бугор» чи від *s̥togь – стіг; англ. «stack», грец. «στέγος, τέγος» – «дах, покрівля», нім. «Dach» – «дах, покрівля, верх», турец. «dağ» – гора);

д.-япон. «mōri» / *bōri, (mori) – «ліс, гай»; япон. «bari» – бор (від прасл.-і.е. *bhar- – «бор, хвойний ліс, гай»);

д.-япон. «tani» (dēru / *dolu), кая «tan» / *dal – «дол, долина» (від прасл. *dolъ – «дол, долина»; «d» → «t», «r / l» → «n»; гот. «dal» – «долина, низина, яма»; д.-в.-нім. «tal», лтс. «ieleja» / *[d]ieleja – долина);

д.-япон. «pīra» / *pola – «рівне місце», «рага» (hara) – «поле, степ»; евенк. «поллак̄а / поллама» – «рівна, відкрита, чиста, безліса місцевість», «ялан» – «луг, рівнина»; д.-кор. «поль» – степ; кор. *p̄r̄(h)-, тунг.-маньчж. *p̄āla-n, тюрк. «алан» / *[p]алан – «поляна, поле»; евенк. «агл̄ан / авл̄ан», пратюрк. *ala-n / *ala-η, татар. «алан» – поле (від прасл. *polg > *polъ – «широкий; плаский; неродючий; порожнистий, вільний, не зайнятий [деревами]»; д.-київ. «поль» – «відкритий, вільний, порожнистий», укр. «пара» – «парове поле», «піл» – «припічні дощаті нари», «полонина» – «рівнина, гірська долина»; грец. «πλάξ», франц. «plateau» – «плато, піднесена рівнина»; снскр. «práthas» – ширина; бірм. «balaḡ», тадж. «холй» / *поли, турец. «yalan» – порожній);

д.-япон. «pata» – «поле суходільне», кор. «phat» – поле (від прасл. *rodъ – «дно, підвалина, під» чи від прасл. *rad' – «падъ / чітко окреслена, глибока, неширока долина, яр чи річище, можливо порослі лісом»; пра-і.е. *pet(h)- – широкий);

д.-япон. «kub(w)o» / *kúmpuá < *kamdu[b]a – «западина, поглиблення, увігнутість»; япон. «kangeki» – «щілина, розрив»; евенк. «киннеки» – кривий (від прасл. *kamduba > *kañjuba – «кандзюба / кривина; гачок»; ст.-укр. «каня» – веселка; д.-київ. «кумпол» – «купол, баня церкви, голова»; лат. «cupīca», ест. «küna» – «жолоб; западина; каньон, ущелина»; д.-грец. «καμπύλος» – «зігнутий, кривий»; ірл. «cam» – кривий; д.-грец. «καμπή», англ. «camber» – опуклість; франц. «cambure / courbure» – «вигин, закрут»; англ. «kink», нім. «knick» – вигин; шор. «канақ» – дуга; снскр. «kañṭha» – «горло, шия»; д.-грец. «κῆμαρα» – «склепіння, склепінчаста кімната»; грец. «καμπούρα», гінді «kūbaṛa», фін. «kumpare» – «бугор, горб»; лит. «kenkis» – багор, ест. «konks», італ. «gancio», турец. «kanca», нім. «anker» – гак);

д.-япон. «sir-u» (shiru) – «знати, розуміти [< з'ясувати собі, – Сиромятников]»; япон. «shiryoku» – зір, «zigi» – «знаючий, обізнаний», «sōryo» – «монах, преподобний» (від прасл. *zira[m]ti – «зирати, зирити; бачити»; ст.-сл. «зърѣти» – зріти; слвн. «rozogen», рос. «зоркий» – зіркий; слвц. «pázory», тадж. «nazari [нуктаи назар]» – «точка зору; погляд; переконання»; «прозрілий» – «той, що спіткав необхідні погляди, думки чи точки зору»);

д.-япон. «sиро» (shiro), кит. «sù» / *soi[r]-, евенк. «чэлкэ» / *тэр[н]гэ [про масть, волосся], хмонг «dawb» / *t[r]an[g], тадж. «сафед» / *t[p]a[n]г, в'єтн. «trắng», нан. «цагдян» / *t[p]a[n]гдян, евенк. «багдама» / *t[p]a[n]гдама, маньчж. «šanyan» / *t[r]an[gd]yan – «білий, безбарвний»; кит. «jǐáo» – «білий, яскравий» (від прасл. *sěрь / *soir- < *toir- – «сірий / безбарвний, позбавлений колірних відтінків; блідий; бідний»; хрв. «јер», пол. «szary», монг. «саарал» / *тоирал, татар. «соры» / *со[и]ры, гінді «sletee», пандж. «salēṭī», евенк. «игдяма» / *c[и]p[р]гдяма < *t[o]иргдяма – сірий; слвн. «sér», д.-ісл. «hárr» – «сірий, сивий»; «сірома / сіромаха» – «бідолаха, сирота»);

д.-япон. «кура», монг. «харанхуй», турец. «karanlık» – темний; япон. «kuroi» – «карий, чорний»; нан. «кури» – сірий, «сахарилā» – «темний, смаглявий»; маньчж. «sahaliyan» – чорний; кор. «sukure» – «гнідий, каштановий» (від прасл. *kary < *kar[l]i[ng] < *sharlīng < *tor[l]i[ng] > *tork > *derkaz > cherkas – «карий, гнідий / темно-коричневий; темний, чорний»; пушту «tor», тадж. «торик», протогерм. *derkaz, ст.-англ. «deorc», англ. «dark», ірл. «dorcha», грец. «σκούρος», італ. «scuro»; гінді «kāla» – темний; пізньолат. «scarlatinum», італ. «scarlatto», англ. «scarlet» – «багровий, багрянний, яскраво-червоний»; прасл. *terming > *č'г'мьль[ъ] – «чермний / темно-червоний, багрянний; прасл. *derb > *terv > *tserv > cherv – «вільний; черв'як; змія»);

д.-япон. «damī» / *tamī, япон. «yami» / *[t]yami, кор. «amheug» / *[t]amh-, бірм. «aamhaawin» / *[t]aamh-, бенг. «tīmīra», кит. «zī» / *tī[m]- – темрява (від прасл. *tьма – «п'ітьма, морок»; бсн., срб. «тама», лат. «tenebris», «umbra» / *[t]umbra, ісп. «sombra» / *tombra – темрява; срб.-хрв. «тама» – «морок, туман», «тамна» – темний; снскр. «tāmas», лит. «tamsà» – морок; снскр. «tamraḥ» – «який затемнює», д.-в.-нім. «dēmar» – морок; асоц. з авест. «dunman» – туман, з «димка»; з гудж. «daphana», гінді «dafana» – «поховання, захоронення»; з блр. «дамоўка» – домовина, гінді «tābūta» – «труна, домовина»);

д.-япон. «tōkōrō», монг. «газар» / *такар, кор., кит. «de» – місце; евенк. «дōкйт» – «місце посадки» (від прасл. *tokъ – «утоптене для молотьби місце; місце витоків води», похідного від *tek[em]ti > *tekti – текти; «ток» – «місце, куди завозять дерево, призначене для сплаву, або куди стікаються, збігаються»; бенг. «cākarī» / *tākarī, марат. «thikāṇa», лит. «daiktas», вірм. «tegh», грец. «θέση» – місце);

д.-япон. «kuda» / *g[r]ud[r]a < *trudra, маньчж. «гуддурі» / *труд- – труба; бенг. «tuṁṭi» / *t[r]uṁṭi, «gardāna», кит. «dòu», «dūnong» / *dūrong, «táng» / *t[r]áng, «sǎng» / *s[l]ǎng, «hóu» – горло (від прасл. *g'rdlo < *tro[m]dra – горло; *tromd[r]a > *trōba > truba – труба; в.-луж. «hordlo» – «горло, гортань»; англ. «throat», угор. «torok», ісп. «garganta», італ., ісп., себ., тагал. «tubo» / *t[r]ubo – труба; грец. «κράτηρας» – кратер);

д.-япон. «kōi / kōju-gu» – мерзнути (від п.-прасл. *kosně[m]ti – «косніти, коченіти, зашкарубнути, задубіти»; марат. «thijaviṇē», лтс. «sasalt», італ. «congelare» – замерзнути);

д.-япон. «kōr-u», «kōgōr-u», япон. «kōraseru», монг. «хөлдөх», кит. «dòngjié» / *dōrdjié – «холонати, замерзати»; япон. «tōketsu» / *dō[r]ketsu – замороження; япон. «kōrudo», бенг. «kōlḍa» – холод; япон. «samui» / *da[r]dui, діал.-евенк. «гилды» / *дилд- [про воду], індонез. «dingin» / *diridin, себ. «bugnaw» / *du[r]dnaw, тагал. «malamig» / *daladig – холодний; япон. «tōkan» / *dō[r]kan, «samuke» / *daruke, нан. «нонгди», діал.-евенк. «ноҗото», евенк. «доҗото» / *дорд-, кит. «shuāng» / *du[rd]āng, «bīngdòng» / *dīrdòng, кор. «seoli» / *deol[d]i-, «gyeolbing» / *deording, себ. «kaging» / *da[r]ding – мороз; маньчж. «tuweri», нан. «туэ», евенк. «тугэнь» / *ду[р]д- – зима (від п.-прасл. *holdъ < *sold' < *dord' > *bor[d]z' > *morzъ – «холод; мороз»; лит. «šal'tis» / *dortis – «холод, мороз», нім. «kälte», грец. «κρύο» осет. «sārma» / *dārma – холод; лат. «congelatio» / *sordelatio < *dord-, англ. «frost», нідерл. «vorst» / *dord, вірм. «sar-n» / *dar[d]-n – мороз; алб. «thëllim» / *dërdim – «мороз; зимовий вітер»; вірм. «sarrets'nel» / *darrets'nel – замерзнути; нідерл. «koud», пандж. «thadā» / *da[r]dā, лат. «frigidi» / *trigidi, вірм. «ts'urt», лтс. «salts», лит. «šalta», авест. «sarəta», курд. «sar», тадж., перс. «sārd», осет. «sald» / *dord – холодний; алб. «mardhem» «тремчу від холоду»; англ. «daze» / *da[r]ze – «вражати»;

приголомшувати; дивувати; залякнути; замерзнути»; рос. «мерзкий» / *дерзкий – «мерзенний / *зухвалий»; пол. «bardzo» / *dardzo – «дуже, вельми [холодно]»);

д.-япон. «kama» – котел, «kamö» (*kann, *kabö), індонез. «kendi», себ. «tibod» – глечик; каз. «кеме», узб. «кема», в'єтн. «tàu» – судно; малай. «sawan» – «чаша, кубок»; кит. «guān», «tǒng» – «глечик, банка, бак, каністра»; кор. «tong» – «бочка; труба; ванна»; евенк. «тыгэ» / *ты[н]гэ, себ., тагал. «tangke», монг. «сав» / *санд – бак; маньчж. «jubki» / *dondg, малаг. «sinyu» / *sin[d]y, себ., тагал. «banga» – банка (від п.-прасл. *kana / *kan[d] < *sand // *sud < *sodъ < *dong < tǒng > *tang > *banga > ba[n]k[a] > bak – «ємність для рідини; танк, судно; каністра, глечик, жбан, бак, банка»; блг. «кана», швед. «kanne», норв. «kanne», грец. «κανάτα», дан. «kande» – глечик; алб. «kavanoz», мкд. «тегла» / *те[н]гла – банка; дан. «tønde», норв. «tønne», швед. «tunna», ісл. «tunnu», словц. «sud», словн. «sod», блг. «сѣд», мкд. «сад» – «бочка; судок; судно»; ірл. «soitheach», ісп. «buque» – судно; укр. «ковець» – ковш; д.-грец. «κάδος», грец. «κανάτα», нім. «kanne», англ. «can», «canister» – «каністра, жерстяний коробок»; грец. «κούπα», блг. «купа» – кубок; гінді «кара» – «чаша, кубок», «tānkḥ» – «водойма; резервуар, цистерна, бак»; порт. «tanque» – став);

д.-япон. «kumo» / *khumo[ra] – «хмара; та, що робить морок» (від префікса «ku» та прасл. *morkъ – «морок, туман, хмара»; «суморок» – «сутінок, присмерк»; фінік. «kamaḡ» – «хмурий, темний»; фін. «hämärä» – «темний, сутінки»; нах. «комарийн» – малиновий);

д.-япон. «mag-ar» / *ba[n]g-ar < *dong-ar (mageru) – «вигинати, гнутися, бути вигнутим»; япон. «enکو» / *[d]engo – «дуга; вигин»; кит. «gǒng» / *bǒng < *dǒng – арка; нан. «мангади» – сильно; нан. «маси», діал.-евенк. «буку» – «сильний, дюжий»; япон. «chikaga» / chi[n]g-, хмонг. «zog» / *zo[n]g, кор. «ganglyeog» – потужність; евенк. «тандемий» – тягнути (від п.-прасл. *mog[em]ti > *mogti / *mo[n]g- < *bong < *dong- > *tong- > *song- > *gong- – «могти, бажати, дужати, тужити, надягнути = натягнути, тягнути, сягнути, загнути, гнути»; гот., д.-в.-нім. «magan» – могти», гот. «mahts», д.-в.-нім. «maht» – сила; словц. «vymáhat'» – витягати [goroh.pp.ua]; блг. «мощност», англ. «mightiness», нім. «Macht», норв. «makt», яван. «daya», лтс. «jauda», пандж. «tākata», гудж. «sakti» / *sa[n]gti, італ. «potenza», пол. «potęga» – потужність; каз. «доға», грец. «τόζο», ірл. «stua» – дуга; англ. «bend», нідерл. «toog, boog» – «дуга, арка, вигин»; азерб. «tağ», ісл. «bogi», швед. «båge», нідерл. «boog», нім. «Bogen» – «дуга, арка»; нідерл. «buigen», нім. «biegen», англ. «bend» – зігнути; нідерл. «gebogen» – вигнутий; азерб. «donqar» – горбун; англ. «tug», «tow» – тягти; асоц. з «магія», «могутність»);

д.-япон. «jugam-» / *dugam- – «бути дугастим [дужним = дюжим], кривим, вигнутим» (від прасл. *dong > doḡa – «кривина; дуга»; прасл. *dong > *doḡъ – «сила, міць»; ст.-сл. «дѣга», блг. «дѣгá» – «дуга, веселка», лит. «dangùs» – небо, лтс. «dañga» – «вибоїна, яма» [Фасмер]);

д.-япон. «kagi» (hokku) – «гак, ключ»; япон. «kakkoï» – крутий, індонез. «kokot» – «вигнутий, гак» (від п.-прасл. *kogъть < *dogъть – кіготь; грец. «δαγκάνα», бсн. «kandža», блр. «кóкоць», діал.-укр. «кóхоть» – кіготь);

д.-япон. «posó» (heso) – пуп; яван. «puser», індонез. «pusar», малай. «pusat», себ., тагал. «pusod» – пупок; тагал. «puso» – серце, «puson» – «стегна, поперек»; бірм. «puuḥraungg», кор. «bang-gwang», кит. «pāo, pángguāng, bāng, guāng» – «сечовий міхур»; в'єтн. «bong bóng» – «повітряна куля»; кит. «dùzi», маньчж. «dakuula», маорі «puku» – «пузо, живіт» (від прасл. *puzo < *dùzo – «пузо, живіт; опуклість» чи «puzyть» – «пузир, міхур»; лит. «búože» – «опуклість, булава, гудзик», «pūslė» – пухир; лтс. «pūslis» – «сечовий міхур»; блр. «пузы́р», в.-луж. «puzog» – «бульбашка на воді», гудж. «dūñṭī», гінді «dhondhee, thundee, tondee» – пупок);

д.-япон. «puto-» / *pu[k]to-, кор. «dukkeoun» – «повний, товстий»; монг. «зузаан» / *пузаан – «товстий, пузатий»; кит. «dùzi», прасл. *dùzo > pùzo – «пузо, живіт»; кор. «baekkob» – пупок; тагал. «puktô» – пухлина; маньчж. «dukdurembi» – «пухнути, набухати» (від п.-прасл. *puxnōti < *bukhnomti < *tukhnomti < *dukhnomti – «пухнути, набухати, тухнути, дохнути, дихнути», похідного від прасл. *tukъ – жир та від *ty[m]ti >

*tyti – «гладшати, набухати»; спорід. з «опухлий», «опуклий»; «набухлий»; «тухлий»; зулу «obukhulu», грец. «πυκνός», ісл. «fukkt», нім. «dick», нідерл. «dik», дан. «tyk», норв. «tykk», англ. «thick» – товстий);

«depari» / *deba – пухлина; індонез., малай. «tebal» – «дебелій, товстий» (від прасл. *debeľ – «дебелій, товстий; пухлина»; слвн. «debela», срб. «дебео» – «дебелій, товстий; густий»; вал. «diwmor», алб. «tumorit», англ. «tumor», бенг. «ti'umāra» – пухлина; прус. «debīkan» – великий);

д.-япон. «puij» – смердіти, «puk-u» (fuku), маньчж. «fulgiyembi» / *pulg- – «дути, дмухати» (від п.-прасл. *pōkati < *domka[m]ti – «дмухати, дути, дихати, пукати, тріскати, лопати», спорідненого з прасл. *puhnoṭi < *bukhnomti < *tukhnomti < *dukhnomti – «пухнути; набухати; тухнути, дохнути, дихнути», *pōk(nō)ti – тріскатися та *roukati < *bouka[m]ti – «стукати, тріскати, б́ухати»; ц.-сл. «пжкнжти» – лопнути, блр. «пўкацца» – лопатися; блг. «пўкам» – «переповнююсь; багато їм; помираю»; слвц. «pukat'», срб.-хрв. «пући» – «розкритися; раптово з'явитися»; пол. «pączek» – «брунька, пуп'янок; пиріжок, смажений у жирі», що є демінутивом від «pąk» – «брунька, пуп'янок», пов'язаного з дієсловом «pękać» – «розпукуватися; тріскати, лопатися»; н.-в.-нім. «bauchen» – «обдимати / обдувати, здувати» [goroh.pp.ua]);

д.-япон. «pitarī» / *bitarī < *tita- (o totsū), яван. «bathuk», гінді «mattha» – «чоло, лоб»; япон. «totsu-gata» – опуклий (від прасл. *tyti – «гладшати, набухати, ставати опуклим»; порт. «testa», дан. «prande» / *tande, тадж. «пешона» / *петона, грец. «μέτοπο», англ. «metope» – «чоло, лоб»);

д.-япон. «ti» – «кров, молоко, жіночі груди», «chichi» / *titi – молоко; тагал. «susō» – груди, «suhin» – сосати (від прасл. *tyti – «щиці; молочні залози»; грец. «τίτθος» – «сосок, материнські груди», «τίτθη» – «сосок, годувальниця», вірм. «tit» – «жіночі груди»; англ. «teat», норв. «titta» – сосок);

д.-япон. «kōmuga» – «м'язи гомілок» (від п.-прасл. *gomola – «гомілка, голінка»; ц.-сл. «гомола» – «брила, грудка»; слвн. «gomolj» – «грудка, бульба; наріст; опуклість»);

д.-япон. «asi-kubi» (ashikubi) – щиколотка; япон. «kubi» – «шия, холка»; «ashi», бірм. «hkyau», кит. «jīāo», себ. «tiil», кор. «bal», яван. «sikal», монг. «xөл» – стопа (від п.-прасл. *ko[by]lka [< *gomilka] > *kholka – «холка; шия»; ст.-укр. «кукобити» – холити; д.-київ. «щиколка» – «холка / *кобка стопи»; прасл. *kobyła – «кобила; зняряддя або предмети, схожі на коня», полаб. «t'übālā», нім. «kōb» – «комонь / кінь, шкапа» [goroh.pp.ua]; осет. «k'ubal» – «шия; голова» [Сиромятников]);

д.-япон. «kap(w)o» / *gob(w)o, с.-япон. «káfō» – обличчя, кит. «kǒu tào», маорі «ngutu» – «морда, губа»; тагал. «nguso» / *nguto – морда; себ. «ngabil» – губа (від п.-прасл. *gōba / *[n]guta < *n[a]duta – «губа; край рота; рот; морда, обличчя»; пол. «gęba» – «обличчя, рот»; чес., слвц. «huba» – «морда, рот»; срб.-хрв. «губа» – «морда, рило»; слвн. «gobec», слвц. «náhubok», узб. «tumshuq» – морда; с.-перс. «gumbad» – опуклість; лтс. «gumba» – «пухлина, підвищення, купа, зморшка» [goroh.pp.ua]);

япон. «muku» / *puka < *tuka, «taikō» < *tuka, тагал. «mukha», малай. «muka» / *puka < *tuka, гінді «mukh», кит. «miànkǒng» – обличчя; індонез., яван. «moncong», малай. «muncung», кор. «pogu» – «морда, пика» (від прасл. *pyka < *tuka – «піка; велике, товсте, тучне обличчя, яке наїв його власник; обличчя з надутими щоками», похідного від прасл. *tukъ – жир; лат. «faciem» / *paki-, англ. «face» [fās] / *pyka < *tuka – «обличчя; пика»; «наїсти пику» – «мати тучне обличчя»);

д.-япон. «pukigō», кит. «bāo, bāoguǒ», себ., тагал. «bag», малай. «beg», індонез., яван. «tas» – «мішок, пакунок»; евенк. «дукўўн» – пакет (від п.-прасл. *pak < *bag < *teng < *dong – «мішок, пакунок»; архан. «пакуль» – «ковпачок, чохол»? [Даль]; пакут, пакунок; чес. «pak» – «пакет; пачка»; англ., вал. «bag», дан. «taske», чес., слвц. «taška» – мішок);

д.-япон. «siri», маньчж. «ura» / *s[ur]a < *dur[b]a – «срака, дупа, задниця» (від прасл. *sěra[m]ti > *syrati – «срати, випорожнятися»);

д.-япон. «se» / *ze- (senaka / *ze[d]naka), маньчж. «fisa» – спина (від прасл. *zadъ – зад; босн. «nazad», мкд., срб. «назад», слвн. «nazaj» – «спина, назад»; алб. «dhjes» – випорожняюся);

д.-япон. «ragi» / *pa[l]gen – «нога, гомілка, кінцівка» [Сиромятников]; маньчж. «falanggū» / *palanggū, «bethe» / *be[l]the, нан. «палган», ульч. «палдян» – ступня; негід., евен., евенк. «халган», сол. «алган», кор. «pal», ерзя «пильге» – нога; маньчж. «gala» / *dala, falanggū / *palanggū – «рука, долоня»; евенк. «ханжа» / *па[ла]нжа, себ., тагал. «palad» – долоня (від прасл. *pal' > *ральсь – палець; прасл. *dala > *bala > *pala – «паля; довгаста річ»; лат. «pollex» – «великий палець»; д.-грец. «φάλαγξ» – «фаланга, суглоб пальця»; грец. «πλάμη» – «долоня, рука»; англ. «palm», італ., лтс. «palma» – долоня; д.-в.-нім. «folma» / *polma < *dolna, снскр. «pāñiṣ» / *pālīṣ < *dālīṣ – рука);

д.-япон. «te» / *de, хмонг «tes», в'єтн. «tay», індонез., малай., яван. «tangan», кит. «dìjīāo», «shōu» / *doug, кор. «son», «soyu» – рука; малай. «tarik», маньчж. «tatambi», евенк. «гәнчэде-мй», монг. «татах» – «теребити, смикати» (від прасл. *de[r]s[t]na > *desna – «рука, десниця, правиця» чи від *doug > *dolnъ – «долоня; рука; довгаста річ; довгий»; алб. «dorë» / *dolë < *doug, тадж. «даст» / *да[p]ст, курм. «dest» – рука; прасл. *de[r]k > пра-і.е. *dek- – подавати; вал. «dal», срб. «држати», угор. «tart», лтс. «turiet», пол. «trzymać», лат. «tenere», ірл. «shealbhú» – тримати; блг. «дръпнете», швед. «dra», алб. «tërheq», грец. «τραβήξτε», нідерл. «trekken», лит. «traukti» – «теребити, смикати»);

д.-япон. «tōr-u» – беру, «tor-u» – «брати, хватати»; яван. «terus», монг. «барих» – тримати; бірм. «thoet» / tho[r]et, монг. «хүрэх» / *түрэх, каз. «түрту» – торкатися (від прасл. *torka[m]ti > *tʰrkati – «торкати, штовхати; ударяти; брати, хватати»; в.-луж. «bjegu» – беру; бсн. «dodir» – торкатися; узб. «torting» – «теребити, смикати»);

д.-япон. «кар-» / *dob- – «купувати, міняти, придбати, отримати»; япон. «tsugu» / *dug[b]u – «придбати, досягти»; яван. «tuku» / *dug[b]-, себ. «ragpalit» / *dugb-, тагал. «bumili» / *dub-, кит. «gòu» / *dòu[b]-, «gòumǎi», «shōugòu», евенк. «га-мй» / *до[б]-мй – купувати; нан. «дяпаори» / *доба-, евенк. «дюпкэ́й» / *доб- – «хапати; здобувати»; евенк. «дява-мй» / *доба-мй – «спіймати, захопити, здобути», «дявана» / *доб- – здобич; тагал. «karit» – тримання (від п.-прасл. *kupiti < *koupi[m]ti < *doubu[m]ti – «купити, придбати, здобути» або ж від *khapa[m]ti [< *doubuva[m]ti] > *xapatì – «хапати, брати; копити; купувати < добувати, придбати» чи безпосередньо від п.-прасл. *kopa < *stopa – «купа; копиця, скирта; одиниця лічби; громада»; д.-київ. «хапати» – «брати, хватати»; лат. «саріо» – «(я) беру», алб. «кар» – хапати, снскр. «kṣapayati» – знищує; нім. «kaufen» – «купувати», що походить від пра-і.е. *khar-; тюрк. «qар-» – «хватати, хитити» [goroh.pp.ua]; нідерл. «kopen», швед. «köpa», дан. «købe» – купувати; англ. «purchase» – «купувати, здобути»; англ. «booty», дан. «bytte», ісп. «botín», італ. «bottino» – здобич; англ. «take» – «брати, забрати, взяти, хапати; привласнювати»; похідні: «охапка» – оберемок, «копиця», «копити», «накопичувати»);

япон. «taiki»⁹⁷³ / *tak- – «чекання нагоди»; хмонг. «tos» / *tok – чекати; япон. «tokei», кит. «chákàn» [англ. «watch»] – «спостерігати, дивитись, старанно оглядати, чекати»; евенк. «тыйтчэ-мй» / *тыйтчэ-мй, «эксйчэ-мй» / *[т]эксйчэ-мй – чекати; малай. «jangkaan» – очікування (від прасл. *taka[m]ti > *chaika[m]ti > *čekati – чекати; блр. «чакаць», блг. «изчакайте», ст.-пол. «szakać», срб.-ц.-сл. «чакати», лтс. «ragaidi» / *takaidi, лит. «laukti» / *taukti – чекати; слвц. «čakat'», в.-луж. «čakać», н.-луж. «sakać», блг. «чакам» – чекаю; чес. «čáka» – чекання; лит. «kàkti» – «досягати, хапати», лтс. «kasêt», прус. «kakīnt» – «хапати, діставати рукою» [goroh.pp.ua]);

д.-япон. «tikara» / *jakara, кит. «dikàng lì», хмонг «zog» / *dog – «сила опору»; кит. «duō» / *du[ž]ō – багато (від прасл. *jaka > *doğъ > *dugъ – «сила, міць», *dugjъ – дужий; хрв. «jaka» – «дужий, сильний»; лит. «jėga», швед. «tvinga», норв. «makt» / *dakt – сила;

⁹⁷³ До японської лексеми «taiki» ближче всього евенкська (аваро-українська) лексема *[т]эксйчэ-мй – чекати, а не більш архаїчна загальнослов'янська лексема «чакати» та відповідна їй китайська лексема «chákàn».

пол. «dužo», лтс. «dauž», лит., жемайт. «daug» – «багато, дуже [багато]»; срб. «дуго» – «надовго, на довгий строк»; блр. «доўга» – довго);

д.-япон. «tōki» – час, «tōkō» – вічно; евенк. «тыкин» – зараз; кит. «dangshi» – тоді (від прасл. *tek[m]ti > *tekti – текти; д.-київ., ст.-сл. «токъ» [Остром.], блг. «ток», слвн. «tōk» – «потік, течія»; срб.-хрв. «такмен», слвн. «təkmà» – негайно; споріднено також з «доки», «чекати», «тікати»; ст.-сл. «тъгда», блг. «тогава» – «потім, тоді»; лит. «takart» – «у той час, тоді»; ст.-сл. «текло», срб. «тек» – тільки; нім. «tag» – день);

«tsuide», «tsugini», кит. «dang-shi» / *tang-di – тоді; евенк. «таду» – «тоді, у той час; там [перебувати, міститися]» (від прасл. *tongdy > *тъgdy; д.-київ. «тогда» / *то[н]гді, ст.-сл., рос. «тогда», блр. «тагды» лит. «tada» / *tadu – тоді; лтс. «tagad» / *tagad[i] – тепер [Фасмер]);

д.-япон. «pire» – «плат, хустка» (від прасл. *platz – «частина, шматок [тканини]»), вочевид, пов'язане з «plata» – плата, *polt-no / *poltно – полотно [goroh.pp.ua]; д.-київ., ст.-сл. «платъ», блг. «плат», пол. «plát» – «шматок тканини, полотна»);

д.-япон. «sipo» / *sibo < *zow[t] < *dout (shio), кор. «sogeum» / *soleum, монг. «давс», маньчж. «dabsun», діал.-евенк. «давахун», нан. «даосон» / *даут- – сіль; себ. «dalag», тагал. «dilaw» – жовтий (від прасл. *solv < *zou[t] < *dout – сіль; алб. «deti» / *dout-, азерб. «duz», нідерл. «zout», англ. «salt», лат. «sal» – сіль; можливо, пов'язано з сіро-жовтим кольором неочищеної солі: бсн. «žuta», блр. «жоўты», пол. «żółty», тадж. «зард», монг. «шар» – жовтий);

д.-япон. «sumi» – «вугілля, чорнило», япон. «sumi» – чорнило (від р.-прасл. *s[u]mola – «смола, варена смола, вар; живиця; смолисте дерево», похідного від *s[u]mali[m]ti > *smaliti – «смалити, палити, пекти, закопчувати [до чорноти]»; пол., в.-луж., н.-луж. «smoła», чес. «smůla», «smola», слвц. «smola», полаб. «smölä» – «смола; пекло; духовка»);

«jushi» – «живиця, смола», «jinsei» / *jintei – життя; кит. «jiāoyóu», тагал. «dagta» – «смола, дьоготь» (від прасл. *živica < *dē[g]uto – «живиця; затвердий сік, що заживляє пошкоджену кору дерева» чи безпосередньо від *žiti < *dzi[utim]ti – «жити, животити» або ж від *dziut – «живіт, життя»; полаб. «žywica», слвц. «živica» – «смола, живиця»; лит. «deguto» – «смола, дьоготь»; англ. «juice» – сік; лтс. «dzivi», алб. «jeta», курм. «jīyan» – життя);

д.-япон. «(t)su(d)zu» / *tsung- (suzu), кор. «cholong» / *dolong, «juseog», кит. «tīng», хмонг «tin», індонез., малай. «timah» / *tinag – олово; кит. «tāiyáng» / *dài[s]yáng, евенк. «дылачā» / *дыланг – сонце; індонез., яван. «seng» – цинк; монг. «цагаан» [tsagaan] / *ца[н]гаан – білий (від праіндосл. *tsung' [< *d[i]unde > *diēlang'] > *sungъ – «сонце; сонячний, сяючий»; алб. «dielli» – сонце; ірл. «stáin» / *tsáin, рум. «staniu», вал. «tun», англ., дан. «tin», тадж. «тин», турец. «teneke» / *tenge – олово);

«gin», «shirubā» / *sirb- – срібло; пекче «siri» – метал (від прасл. *s[ě]rbro > *сьrebro – срібло; лтс. «sudrabs», «sidrabs», лит. sidābras, гот. «silubr», д.-в.-нім. «silbar, silabar», д.-англ. «seolfor, siolofr», д.-фриз. «sēlover», д.-ісл. «silfr», франк. «снідерл», англ., швед. «silver», с.-в.-нім. «Silber» – срібло; акк. «sarpu» – «очищене срібло [праіндослов'янське запозичення]»; прасл. *dērb- (*darb-) – очищати > акк. «sarapu» – «очищати, виплавляти»);

«sai», п.-япон. «gōrudo», сілла, когурьо, пекче «so» / *so[lt], кит. «jīn» / *jī[uto]n, «jīnbì» / *jīlti, чув. «ылтāн» / *[з]ылтāн, монг. «алт» / *[з]алт, евенк. «алтан» / *[з]алтан, нан. «айсин» / *[з]алтин, маньчж. «aisin» / *[z]altin, турец. «altın» / *[z]altın, себ. «bulawan» / *tulatan – золото; маньчжур. «suwayan» / suwa[r]yan, евенк. «сиҗама», монг. «шар», кит. «tōu» / *dōu[ting], кор. «jiltu», себ. «dalag», тагал. «dilaw», хмонг. «daj» – жовтий; евенк. «сиҗарин» – «сірий, жовтий» (від прасл. *jēuto > *[d]zalto > *zolto – золото чи від *dōu[ting] – жовтий; вірм. «voski» / *toski, тадж. «тилло» / *д[з]ёлло, «зар», авест. «zaranya», перс. «zard», курм. «zêr», лтс. «zelts», англ. «gold», гудж. «suvarṇa», бенг. «sbarṇa» – золото; бенг. «jarada», лтс. «dzeltens», авест. «zairi», тадж. «зард», азерб. «sarı» – жовтий);

д.-япон. «kur-u» / ***(h)am**-u, япон. «куи», тагал. «kumain», себ. «каон», кит. «cān», маньчж. «jembi» – їсти; монг. «(г)амт» – смак (від п.-прасл. ***(h)am** – «гамати, гамкати; їсти»; пол., в.-луж. «hamaś», дит.-лтс. «ammât», алб. «hani», галіс., порт. «comer» – їсти);

д.-япон. «adi» – смак (від прасл. ***ēd**-[m]ti > ***ēd**-ti – їсти; блг. «яда», снскр. «ádha», д.-ісл. «át» – «страва, їжа»);

д.-япон. «sakē» (sake) – «рисова горілка, лікер, алкоголь»; евенк. «хэкухй» / ***сэкухй** – горілка; малай. «sago» – саго (від прасл. ***sokъ** – «сік, напій»; д.-київ. «сокъ» – «рідина; сік; напій; їжа; ласощі»; діал.-чес. «sok», слц. «osoka» – «сік [грибний]», лат. «sucus» – сік; в.-луж., н.-луж. «sok» – сочевиця);

д.-япон. «na» / ***na**[me] (namae, nēmu), маньчж. «gebu» / ***jěmu**, індонез., малай «nama», тадж. «ном» – ім'я (від р.-прасл. ***n[a]men**- > ***ьnmen**- > ***jьmę**, ***jьmene** – ім'я; грец. «όνομα»), лат. «nomen», англ. «name» – ім'я);

д.-япон. «jak-» / ***[d]jag-** (yak-, yakedo, yakeru), кит. «diǎn» / ***diǎn**[g] – «жегті, спалювати; горіти»; д.-япон. «yaku» – пекти; япон. «taku» / ***d[j]ag-** – «горіти, варити, розпалювати, кипіти, розводити багаття»; маньчж. «dejimbі», нан. «дегдзури», евенк. «дегдэде-мй», монг. «идэх» / ***[ш]идэх** – горіти; нан. «дегдиури», евенк. «дегдбде-мй», монг. «шатаах», тадж. «сўзондан» – палити (від прасл. ***djeg**[m]ti > ***žegti**; ***djego** > ***žego** – «палити, спалювати; палю, спалюю»; алб. «djeg», лит. «deginti» – «палити, спалювати»; лит. «dęgti», лтс. «degt» – «горіти; палити, випалювати»; снскр. «dāhati» – «палить, спалює», «jañj» – «світити, горіти»; авест. «dažaiti» – «спалює; згоряє»);

д.-япон. «pit-» – «мокнути; пітніти»; кит. «fāhàn» / ***pātàn** – пітніти; кит. «hàn» / ***[pā]tàn**, тагал. «rawis» / ***patis** – піт; тагал. «uminom» / ***[p]utinom** – поїти; тагал. «pontse», маньчж. «omimbi» / ***[p]otimbi**, нан. «омиори» / ***[п]отиори**, евенк. «умдя-мй» / ***[п]утдя-мй**, хмонг. «рив», гудж. «ривим» – пити; евенк. «умивканде-мй» / ***[п]утивканде-мй** – споювати (від прасл. ***potъ** – піт або від ***pi**[m]ti > ***piti** – пити; лат. «pītuīta» – «слиз, мокрота, гнійна рідина; нежить»; англ. «sweat», лат., ітат. «sudore» – піт; алб. «rije», грец. «πτότό», гінді «реена» – пити; снскр. «rāti» – пье, «rithah» – вода; грец. «πτότόν» – «волога, вода»; лит. «maukas», лтс. «malks» – «пити, ковток»; англ. «wet», норв. «våt» – мокрий);

д.-япон. «sati» / ***sati**[r] (isshi / ***isthi**[r]) – стріла; кит. «shǐ» / ***shǐ**[p] – «стріла, дротик, жало»; евенк. «шип» – шип, «суптылэ» – «рослинний шип; колючка», «сераң» / ***сэ[т]ранг** – кіл (від прасл. ***strēla** – стріла; с.-нідерл. «strael», «strāle», д.-англ. «strāel», лит. «strėlá (strėlė~)», вал. «saeth», порт. «seta», лат. «sagitta», гінді «teer», бенг., гудж., марат., пандж. «tīra», курм. «tīr», тадж. «тир» / ***[c]тир** – стріла; д.-в.-нім. «strāla» – «стріла; блискавка»; н.-в.-нім. «Strahl» – промінь; пол. «stark» – «кіл, колючка»; чес. «šip», слвц. «šipka» – «стріла; шип»);

д.-япон. «tatak-u» – стукати (від прасл. ***tataka**[m]ti > ***tatakati** – «стукати, грюкати»);

д.-япон. «saba» / ***tuba** (sōon), монг. «шуугиан» – шум; хмонг «suab prov» – «шум, гам, гамір»; кит. «shēng» / ***šung** < ***t[a]ung** – «шум, звук, тон, голос»; евенк. «тэпкэн» – гам (від прасл. ***šumъ** < ***tub-** < ***t[a]ung** – «шум, гам, гамір, гомін; тупіт; галас; вир»; тадж. «садо», алб. «zhurma», ст.-сл. «шоумъ», лат. «sonitus» – шум; снскр. «svanás», лат. «sonus» – звук);

д.-япон. «sin-u» (shinu) – «згинути, вмерти», япон. «shibō» – «загибель, смерть» (від прасл. ***sgybnomti** [< ***dubnomti**] > ***gybnōti** – «гибнути, гинути»; ісл. «dauda», нідерл., норв. «dood», швед. «död», нім. «Tod» – загибель; пол. «zgon» – смерть);

д.-япон. «mak» – сіяти, «mugi» – злаки; япон. «mugi», маньчж. «muzhi» [мучжи] – пшениця; япон. «mokume» – зерно (від прасл. ***makъ** – «мак; насіння; зерно, зернятко»; мкд. «маак», угор. «mag» – насіння; «макұха» – «вичавки з насіння олійних культур; слвц. «тока», чес. «mouka», пол. «maқа», блр. «мука» – «перемелене зерно; борошно»; блр. «мучны» – борошняні);

д.-япон. «sane» / ***sāme** – «ядро, кісточка»; кит. «zhǒng» / ***sǒmg**, «zǐ» / ***sǐ**[m]-, кор. «ssi» / ***ssi**[m]-, маньчж. «use» / ***use**[m]-, нан. «усэ» – «сім'я, насіння»; евенк. «чэмэ» / ***сэмэ**, діал.-евенк. «чймэ» / ***сймэ** – «сім'я; ядро [горіха]»; тагал. «similiya» – «ембріон»;

плод; сім'я»; індонез. «sumber» – «джерело, походження, насіння» (від прасл. *sēme – «сім'я; сім'ячко, насіння»; д.-в.-нім. «sāmo», рум. «sămânță», лат. «sēmen», італ. «seme» – «сім'я, насіння»; прус. «semen» – посів);

д.-япон. «kusa» / *gōsa < *shonta < *dhōnto (kusa), маньчж. «orho» / *[t]orvo, евенк. «орокто» / *[t]оров-, нан. «нядяха» / *ядаха – трава; япон. «bokusō» / *pokusō – «трава, пасовисько»; бірм. «kite», монг. «хазях», тадж. «газад», маньчж. «saimbi» – «кусати, гризти»; маньчж. «jembali» – їсти; монг. «хадах», тадж. «дарав» – косити; бірм. «sate», бенг. «аја», гінді «ај», япон. «yagi» / *[shān]yá[n]gi, кит. «shānyáng», кор. «hosaeghan» / *[t]hot-, хмонг. «tshis» / tshit – коза (від п.-аваросл. *kusati < *kōsati < *konša[m]ti < *sonsamti – «кусати; їсти [відкушувати < гризти < сосати]» чи від п.-прасл. *kositi < *sēka[m]ti – «косити; сікти»; лит. «kašti» (kándu) – «кусати; їсти», «kašnis» – шматок; лтс. «kuōst» – кусати; полаб. «t'ōsǎ» – коса; франц. «tondre», катал., галіс. «segar», чes. «sekat», алб. «kosit» – косити; англ. «pasture» – пасовисько; не виключено також походження д.-япон. «kusa» і від п.-прасл. *konza > *kinza – «кінза / кореандр», що було запозичено наридностями Грузії у слов'янськомовних кавказьких аланів, і навіть, можливо, від п.-прасл. *kozyak / *kozlyak – «козлятник, козлинник, рутавка лікарська, в'язіль», похідного утворення від *koza / *kozol < *shota / *shoter < *dhot- – «коза / козел», зумовленого, вочевидь, тим, що ця рослина використовується як корм для худоби [goroh.pp.ua]; англ. «goat's-gue» – «козляча рута, козлятник»; лтс. «kaza / āzis», лат., італ. «capra», ісп. «cabra» / *catra, англ. «goat», марат. «Ṣēlī», вірм. «ayts», алб. «dhi» / *dho[t] – «коза, цап»);

д.-япон. «kar-u» (karu) – «косити, зрізати» (від п.-прасл. *karna[m]ti > *kornati – «корнати, обрізувати, зрізати під корень; стригти; пасти»; «обкарна́ти» – обкряяти [goroh.pp.ua]; порт., ісп. «cortar» – косити);

д.-япон. «kir-u» (kiru), «kiritori» – «кряяти / кроїти, різати» (від п.-прасл. *kiri[m]ti > *kriti – «відділяти, кряяти / кроїти, різати», похідного від *kiriǰь – крій);

д.-япон. «m[w]om-» / *m[w]on- (с.-япон. «móm-») – «мня́ти, стиснути, комкати» (від прасл. *memti > *meǰi – «м'яти, мня́ти; тиснути, стискати», віддалено пов'язаного з *meǰь – м'який; ц.-сл. «мьнж» – мну / *m[v]ну);

д.-япон. «tagit-u» – струменіти, «tog-u» / *tok-u – точитися (від прасл. *toki[m]ti > *točiti – «змушувати бігти, текти», каузатив від прасл.-і.е. *tek, *tekō, *tekti; ст.-сл. «истокъ» – джерело);

д.-япон. «rog-u» / *bor-u (horu) – «рити, порити»; «roga» – «печера [отвір / пора на поверхні гори]» (від прасл. *buriti < *bour[m]ti, *burja < *bourgia – «бурити; непокоїти, турбувати, перешкоджати; заплутувати; кудлати [МСБГ]; рити [землю та тощо]» [goroh.pp.ua]; споріднено з «порю, пороти [випорювати]»; асоц. з «пóрча» – «пошкодження, шкода; вада», «пора» – «порожнина, ритвина, пробоїна, отвір»; ст.-нім. «bohr» – «бур, свердло»);

д.-япон. «tire» / *[s]tepe – «безліч шарів» (від прасл. *stepenъ – «ступінь; те, що може збільшуватись подібно кількості кроків»; прасл.-і.е. *step- – «безліч регулярно укладених предметів»; асоц. з «тип» – «атрибут безлічі об'єктів, що володіють певною загальною і характерною переважно лише для них особливістю»);

д.-япон. «tura» – «накопичення чи скупчення чогось» (від прасл. *mur < *tuor – «мур; утвір»; прасл. *muruvati < *turuva[m]ti < *[s]tu[o]r[y]uvamti – «мурувати; створювати, накопичуючи щось»);

д.-япон. «mē», «ma-» / *ba- (me, bōshi) – око, «mi-ru» – бачити; індонез. «melihat» – побачити; маньчж. «[sa]bumbi» / *ba-, евенк. «ичэде-мй», нан. «ичэури» / *[v]ичэури < *бачэури – бачити; бірм. «myethci», індонез. «mata» / *bata, кит. «mu, móu», «móuzi» / *bóuti, маньчж. «yasa», евенк. «эса» / *[v]эга < *бата, в'єтн. «mát» – око (від прасл. *bati[m]ti > *bačiti – «бачити / вочити»; *bato > *bako > *[v]oko – око; «баньки / беньки, балухи / бакули» – «баки, очі»; «бáча» – видіння; грец. «μάτι» / *βát-, баск. «begi» / *bek-, лит. «akis» / *[b]akis < *bat- – око; снскр. «māṅīś, māṅīśī» – промінь, «māṅīśikā» – «марево, міраж»);

д.-япон. «uti» / *ut[r]i – «у нутрі; нутрянний, внутрішній»; япон. «naibu» / *nait[r]u, яван. «njero» / *nje[t]ro – «нутрянний, внутрішній»; кит. «nèibù» / *nèit[r]ù < *mèitru, япон. «naimen» / *nait[r]en < *maitren, яван. «weteng» / *met[r]eng – «всередині; нутро, нутроші; утроба, материнське черево»; кит. «nèidi» / *nèid[r]i < *nèitri – «нетрі; нутро; надра»; евенк. «хутукā» / *хут[р]укā – ядро (від прасл. *ǫtroba – «утроба, материнське черево; нутроші», похідного від прасл. *ǫtro / *[m]ǫtro – «нутро́; материнське черево» [Фасмер]; д.-київ. «утроба», чес. «útroba», катал. «ventre», лат., галіс., порт. «útero» / *[m]útero, нім. «Mutterleib», срб. «материцу», словн., хрв. «maternica», босн. «matericu», ісп. «matriz», грец. «μήτρα», алб. «mitra» – «нутроші; утроба, материнське черево»; д.-в.-нім. «in-ādirī», д.-ірл. «in-athar» – «нутроші, надра»);

д.-япон. «para» / *mata, япон. «haha» / *mata, «botai» / *motai, кит. «mǔ», «mǔqīn» / *mǔtīn, «māmā», в'єтн. «mẹ» – «мама, мати» (від прасл. *mati [род. в. matere] – «мати, матір»; прус. «mūti», д.-ісл. «moder», д.-в.-нім. «muoter», н.-в.-нім. «Mutter», англ. «mother», лат. «māter», грец. «μήτηρ», вал. «mam», снскр. «mātār-», авест. «mātar-», вірм. «mair», тох. А «māsar», тох. В «māser», тадж. «модар» – «мати, матір»);

д.-япон. «me-/me» – «самиця, жінка»; в'єтн. «mẹ», бенг. «mā», кит. «niáng», маньчж. «eniye» / *[n]eniye, нан. «энео», евенк. «энē, энī, нēнē», хмонг «niam», тагал. «ina» – «неня, ненька, мати» (від прасл. *nenja – «неня; няня»; алб. «nëpë», снскр. «nanā», бенг., марат., гудж. «janani», гінді «maan» – «мама, неня» адиг. «ны» – «ненька, мати», «нэнэжъ» – «ненька матері чи батька»);

д.-япон. «womina», англ. «woman», індонез. «wanita» / *wamita, маорі «wahine» / *wamine – жінка; яван. «wadon» / *wamon < *dom- – самиця; япон. «tune» / *dune, маньчж. «tunggen» < *dumg-, нан. «тунгэн» – груди; евенк. «тыңэн» – «груди тварини; вим'я», «дядан» – «оленяче вим'я», «дїбмї» – «великий дїм»; діал.-евенк. «дїбндя» – дїм (від прасл. *womeno < *domeno – «дама, пані, господиня; самиця; груди, вим'я»⁹⁷⁴, похідного від прасл. *domъ < *dumg – дїм; полаб. «düm», чес. «dům» – дїм; франц. «dame» – дама, що походить від лат. «domina» – «пані, господиня» [первісно «господиня дому»]; рум. «doamnă», алб. «zonjë», тагал. «ginang» – жінка; лат. «femina» / *vemina, італ. «femmina» / *vemmina, нім. «weiblich» / *weimlich, норв. «hunn» / *vumn, чув. «ама» / *[в]ама – самиця; чув. «āmār» / *[в]āmār – груди; чес., словц. «wemeno», босн. «vimenā», срб. «вимена», полаб. «voimā», в.-луж. «wumjo», н.-луж. «humje», пол. «wymię», блг., мкд. «вимето», азерб. «omuz» / *[w]omuz – вим'я);

«shukujo» / *suku- – «леді / лада; дама, пані; дружина»; кит. «chāngfù» / *dāmk-fù, кор. «amkae» / *[s]amka- – «самиця; сука, самиця собаки» (від прасл. *suka < *saka < *samka – «самиця; сука / самиця собаки»; прасл. *samъ < *sang – сам; лит. «šuõ» [род. в. «šūns»), лтс. «suns», прус. «sunis», снскр. «śúvā» [«śvā», род. в. «śunah»), авест. «spā» [род. в. sunō], вірм. «šun», грец. «κύων» [род. в. «κύωνος»), лат. «canis», гот. «hunds», тох. «ku», ієрогліфічне хет. «šuvana-» – собака [goroh.pp.ua]; нідерл. «teef», ісл., швед. «tík», норв. «tispe», дан. «tæve», ірл. «soith» – сука);

д.-япон. «kuma» / *dama (kuma, kumanon), кая «kuma», когурьо, пекче «кома» / *дама, кор. «gom» / *dam, евенк. «амākā» / *[д]амākā, діал.-евенк. «чабакā» / *дамākā, хмонг «dais» / *da[m]is, бірм. «wan» / *dan – ведмідь; япон. «kamin» – «кімарити, чутливо спати»; кит. «chāngfù» / *dāmk-fù, кор. «amkae» / *[s]amka- < *damka-, себ. «babaye», тагал. «babaе» / *damae – самиця (від п.-прасл. *kuma < *houma < *sama < *dama – «самка ведмедя, ведмедиця; кума», або ж від п.-прасл. *kumaryti < *tomli[m]ti – «кімарити, спати чуйно, чутливо; втомляти»; прасл. *toma – втома; грец. «κῶμα» – «глибокий сон, сплячка»; «команиця; куманика» – «ведмежа ягода, ожина, снобориха»; тадж. «зан», словц.,

⁹⁷⁴ В сиву давнину люди обходилися значно меншою кількістю термінів і одне й те ж слово мало багато понять, як це має місце навіть і зараз в англійській мові. В мові китайців взагалі ж сенс слова залежить навіть від його вимови. Та і у французькій і англійській мовах слова вимовляються не згідно з літерним їх відображенням подібно тому, як різні народи Китаю вимовляють по різному однакові ієрогліфічні відображення одних і тих же понять і термінів.

хрв. «žena» / ***dama** – самиця; пол. «kobieta» / ***komо[n]eta** – «самиця; самиця коня [кобня, комоня]»; гінді «jāe», суах. «dubu» – ведмідь);

«koibito» – «подруга чи буквально – кохана [найбільше ніж інші знайомі жінки]»; кор. «amkeos» / ***[s]amkeos** < ***damk-** – «самиця коня; кобила» (від прасл. ***kobieta** – «самиця; жінка» чи від ***kobyła** < ***d'ūmyla** – «кобила; знаряддя або предмети, схожі на коня»; полаб. «t'übālā», суах. «dume», мальт. «debba», фін. «tamma», вірм. «zambik», нім. «Stute», узб. «toychoq» – «кобила, самка коня»; пол. «kobieta» – «самиця; жінка»; укр. «кобіта» – «молода жінка», «кукобити» – «лелеяти, опікати, дбати»);

«on'na» – «жона, жінка» (від прасл. ***ona** < ***žona** < ***donna** – «вона; жона, жінка»; італ. «donna», тадж. «зан», тох. А «śān», тох. В «śana», беот. «βava» – «жона, жінка»);

«bijin» – «красива жінка» (від прасл. ***bojinya** > ***boginya** – богиня; снскр. «gnā» / ***[b]gnā** – богиня);

«kireina» / ***kire[s]ina** – «красуня, красива; красна діва» (від п.-прасл. ***krasa** < ***hródza** < ***vroda** – «врода, слава, краса»; слвн. «krásen» – прекрасний; мкд. «krásen» – гарний; карач.-балк. «чырайлы» – «чарівна, красива»; д.-в.-нім. «hruom», д.-ісл. «hróðz», ісл. «hrosa» – слава; аккад. «Hurāsu», фінік. «Hrs», мікен. «Ku-gu-so», грец. «χρυσος» [chrysos] – золото; чув. «вирас», грец. «εὔ-χρως, χρῦσός, Χρυσή» – «хроси / хрьоси / руси» = «вродливі; славетні, красиві»; нім. «groß» – «високий, великий, крупний, обширний, сильний»);

д.-япон. «to» (tobira, doa / ***dou[r]**), д.-кор. кая. «tor», евенк. «уркэ» / ***[д]уркэ**, кит. «dāmén» / ***dávé[r]n** – двері; кит. «chūrùkǒu» / ***dūrùk-** – «ворота; шлюз» (від прасл. ***dvygь** < ***dúri** – двері; гот. «daúr», слвн. «dúri», в.-луж. «durje», н.-луж. «žurja», грец. «θύρα», лит. «duris», лтс. «durvis», англ. «door», швед. «dörr», д.-в.-нім. «turi» – двері);

д.-япон. «ikari» / ***i[n]kari** < ***[d]ing-** (ankā, ikari, shin gari), кит. «ding», яван., індонез. «djangkar», кор. «dach», себ. «angkla», монг. «зангуу» – якір; індонез. «tjakar» – «лапа з пазурами»; в'єтн. «thuyèn», себ. «sakayan» / **da[n]kayan**, тагал. «bangka» / ***dangka**, евенк. «дявкан» / ***дянкан**, малай. «djong» – «джонка; човен з якорем»; япон. «donzoko» / ***dong-**, кит. «dǐzi» / **ding-**, монг. «доод» / ***до[н]og-** – дно (від прасл. ***yakor'** < ***[s]aḱar** < ***djangkar** – «якір; дно; якірний човен [човен, що здатен чиплятися за дно водойми]»; лит. «inkaras», блр. «якар», д.-ісл. «akkeri», швед. «akkarī», вал. «angog», англ., тагал. «anchor» – якір; лит. «diktorius» / ***di[n]g-** – «якір; диктор, спікер»; гінді «sahaara» / ***sa[n]kaar-** – «підтримка, опора, якір, посилення, ресурс»; полаб. «dānū» / ***dāng**, авест. «būnō» / ***dūn[g]ō**, лат. «fundus» / ***dungus**, лит. «duginis» / ***dūginis** – дно; турец. «temel» – «фундамент, основа, земля, дно»);

д.-япон. «umi» (umi / ***[l]umi**, unabara), маньчж. «паму» / ***lamu**, евенк. «ламу», нан. «намо» / ***ламо**, індонез., малай. «laut» – море; д.-япон. «памі» / ***lami** – хвилі (від прасл.-і.е. ***la:ma** – «калюжа, болото»; грец. «λιμὴν» – «лимман, затока»);

д.-япон. «wata» / ***tu[n]ta** (tsumebutsu / ***tsumet-**) – «шовкова вата»; кит. «tāi», «miánxù» / ***tuánt-**, тагал. «bungkos» / ***tunt-**, індонез. gumpalan / ***tumt-**, в'єтн. «tām lót» / ***tām[t] lót**, вірм. «bambak» / ***tamtak** – вата; япон., кит. «sāng» / ***tān[t]g**, бенг. «tuntagācha», яван. «mulut» / ***tunut**, непал. «tutī», марат. «tutīcī», тадж. «тут» – шовковиця (від прасл. ***vata** < ***bating** < ***tu[n]ting** – «шовкові пачоси; вата», похідного від ***tu[n]t-** – «тут, шовковиця»; пол. «wata», австр. «wátta», н.-в.-нім. «wátte», бірм., бенг., англ. «wadding», алб. «vatë» – вата; нідерл. «watten» – «шовкові пачоси»; хрв. «dud», англ. «mulberry» / ***tunt-** – шовковиця);

д.-япон. «usagi» / ***[r]usagi**, когурьо «осагам» / ***[p]усакам** – «русак, заєць» (від прасл. ***rusang** – «русий, світло-коричневий із сіруватим або жовтуватим відтінком»);

д.-япон. «kági», чув. «хур» – гусак (від п.-прасл. ***k[o]uḡ** – півень; тадж. «хурӯс» – півень; чес. «kouga», пол. «kuga» – «кура, курка»);

«gachō», «gūsu», кор. «geowi», яван., індонез., малай. «angsa», бенг. «hansa», снскр. «hanisá», «hamsás» [Крилов] – «гусак, гусь»; нан. «гаса» – «птах, птиця» (від п.-прасл. ***gōsь** < ***zōsь** < ***sansь** – гусак; лит. «žąsis, žąsių», лтс. «zùoss», вірм. «sag», д.-прус. «sansy», лат. «anserem» – гусак);

д.-япон. «kake» (kokku) – «когут, півень» (від п.-прасл. *kokotъ – «когут, півень»; д.-київ., ст.-сл. «кокоть», срб.-хрв. «ко̀ко̀т», слвн. «kokotъ», чes. «kokot / kohout», англ. «cock» – «когут, півень» [Фасмер]);

«toriniku», кор. «dalǵ», кит. «jīròu», монг. «тахиа» / *ta[p]киа – «курка; курятина»; евенк. «тумиты» / ту[p]нит-, нан. «чико» / *ти[p]ко – курка; япон. «ondori» / *[t]o[r]ndori, кит. «gōngjī» / *tō[r]ngjī, кор. «[su]talǵ», себ. «sunoy» / *tu[r]noy – півень; тагал. «tandang» / *ta[r]ndang, «tatyaw» / *ta[r]tyaw – «курка, півень» (від р.-прасл. *touring > *souring > *k[o]uǵь – «кур, когут, півень»; полаб. «t'aurāi» – кури [goroh.pp.ua]; пол. «drób» – «курка; птиця; дичина»; ст.-сл. «коурь», малт. «serduk», швед. «tupp» / *turp – півень; дан. «kylling» < *touring, англ. «chicken» / *tirken, азерб. «toyuq» / *toyu[r]q, франц. «poulet» / *touret, лат. «pullum» – курка; бенг. «mōraga», гінді «murga» – «курка, півень»);

д.-япон. «wo-/wo» – «самець, мужик, чоловік»; кит. «wūyā» / *bū[r]yā, монг. «хэрээ» / *сэрээ – «ворон, можливо, раніше самець будь-якого птаха»; евенк. «илэ» / *[в]ирэ < *борэ-, малай. «orang» / *[v]orang < *borang – людина (від прасл. *vornъ < *borang – «чоловік; самець; самець ворони; крук»; лит. «varnas», прус. «warnis», алб. «sorrë», тадж. «зоғ» – ворон; лтс. «vārna», тох. В «wraüña» – ворона; д.-укр. «боран» – «баран, самець вівці»; ісп. «varón» – «самець, чоловік»; пізньолат. «baro», ірл. «fer», лат. «vir», лтс. «vīrietis», лит. «vyras» – чоловік);

д.-япон. «di» / *di[vdg] (opodi) – «дід, дідусь»; д.-кит. «di» / *di[vdg] – «верховний вождь; правитель-першопращур; пращури прадавні правителі; молодший брат» [Уленбрук]; евенк. «дѐ» – «кровний родич; чоловік; товариш, друг»; нан. «эди» – чоловік, «диа» – товариш (від прасл. *divdg – «дід, дідусь», *divd' – дідик, від яких утворилися похідні: «дівер, діва, дівчина, дідусь, дядько, діти»; ст.-укр. «дивий» – «дикий, вільний, несвійський»; снскр. «див / дев», гінді «dev», лат. «deus» – бог [можливо, спочатку першопращур]; лат. «divus» – божественний; каб. «дадэ» – «дід, дідусь»);

д.-япон. «titi» – тато (від прасл. *tata [< *dziadzia] > *bata, *batja – «тато, батя, батько»; снскр. «tataḥ», лат. «tata», корн. «tat», лит. «tē'tis», «tē'tē», лтс. «tētis», «tēte», адиг. «ты», «ятэ» – «тато, батя, батько»; прус. «thetis», адиг. «тэтэжъ» – «дід, дідусь»);

«otōsan» – «отець, батько» (від прасл. *otъсь < *otъкъ < *otъ – «отець, батько»; адиг. «ятэ» – «отець, батя, батько»);

д.-япон. «nar-u» / *nar[d]-u – плодоносити («umare» / *unar[d]e – народжуватися); д.-кор. [когурьо] «па» / *na[rd] – нарід; с.-кор. «narah» / *narad, кор. «nala», кит. «nánxìng» / *dā[r]nxìng, снскр. «narata» / *dara[ng]ta – людство; евенк. «нираи-ла» – народити, «нирэй» – новонароджений; індонез. «marga», бенг. «barga», гінді «varg» – рід (від прасл. *nagodъ – нарід, похідного від *rodъ < *ordъ, *orda – «нарід, орда»; алб. «njerëzit» / *njerëdit, грец. «ανθρωποι» / *[μ]ανθρωποι, бсн. «ljudi» / *urdi – нарід; прасл. *daramgeta > *ba[ra]ngeta > *mandete, блг. «мъжете, нім. «Menschheit», англ. «mankind» / *ba[ra]nkind – людство);

праяпон. *mus / *muzh < *mong < *to[lo]ng < *dougang – «народжуватися; хлопчик, дівчинка, дитина»; япон. «bāsu» / *bā[r]du < *donrg-, «tanjō» / *don[r]g-, евенк. «балдын» / *бордын, нан. «балдиори» / *бордиори – народження; евенк. «бургиде-мй» / бордиде-мй – народжувати; діал.-евенк. «бургі-мй» / *борди-мй, евенк. «балдѣ-мй» / *бордѣ-мй – «родити, народити»; кит. «dāng» / *dā[ō]n[r]g – «народжувати; мусить; мусить бути; буде», «máng» / *bā[r]ng < *bā[r]a[ng] – «нарід, люди»; монг. «эрэгтэй» / *[м]эрэ[н]г-, тадж. «мард» / *бард, кит. «nán-, nánxìng» / *bā[r]nxìng < *dā[r]nxìng, кор. «namseong» / *dā[r]mseong, нан. «най» – самець; япон. «zoku», кор. «sog», кит. «zhǒng» / *don[r]d-, монг. «төрөл», індонез. «marga», бенг. «barga» / *bar[a]ga, гінді «varg» / *var[a]g – рід; япон. «buzoku» / *bu[r]doku, кит. «jiāzú» / *jiā[r]dú, монг. «овог» / *во[р]г – клан (від прасл. *mong {< *to[lo]ng < *dougang} > *mōзь > muzh – муж, спорідненого з прасл. *berēng < *taurēng < *daurēng – «горянин; вершник; чоловік; самець» чи від прасл. *barağ { *būrd-} > *varağ { *vard-} > *[v]or[a]da { *[v]ord-} > *ord[a] > *rodъ – «горянин; вершник > орда, військо; варта; порядок, ряд, лад; устрій; нарід; рід, клан»; ст.-сл. «мъжь», слвн. «moški», хрв. «muškarac» – «муж, мужик, чоловік»; ісп. «varón», ірл. «fer» / *ber – чоловік; англ. «birth» /

*bùrd – «народження; народжувати, народити, народжати»; порт. «ordem», італ. «ordine», норв. «ordre», мараг. «ōrdara», нідерл. «soort» – рід; англ. «order» – «рід, устрій, стрій, порядок, лад, ряд та ін.»);

«ōdā» / *ō[r]dā – «військо, порядок, ряд, лад» (від прасл. *orda – «військо; варта; порядок, ряд, лад; устрій; нарід; рід, клан»; нім. «Ordnung», порт. «ordem», італ. «ordine», норв. «ordre», мараг. «ōrdara», нідерл. «soort» – рід; англ. «order» – «рід, устрій, стрій, порядок, лад, ряд та ін.»; тюрк. «орда» – «військо, лад, ряд, порядок»);

«taeru» / *ter- – «витримати; вистояти; опиратися; вижити»; евенк. «тэрэ-мй» / *тэрэ-мй – «видержати, витримати»; евенк. «тэрэде-мй» / *тэрэде-мй, нан. «алицаори» / *[т]эридаори – «терпіти, витерплювати» (від прасл. *terǵe[m]ti > *t^bǵpēti – «терпіти, тримати [себе нерухомо]» [первісне значення «залишатися затерплим»], пов'язане з *terǵ[m]ti > *t^bǵpti, *terǵnomti > t^bǵnōti – терпнути; англ. «bear» / *ter- – «родити, народити, зароджувати; наплоджувати; видержати, витримати; витерплювати; долати»);

«shōnen» – «хлопчик [тобто син, онук]»; «shōni» – дитина, «shounen» – «хлопець, парубок», «seinen» – «юнак, молодь»; кор. «sonja», кит. «sūnzi, sūn» – онук (від прасл. *sūnus > сынъ – син; срб. «сон», нім. «sohn», д.-ісл. «sunr, sonr», прус. «souns», лит. «sūnūs», снскр. «sūnūh», гот. «sunus», д.-англ. д.-в.-нім. «sunu» – син);

«kodomō» / *so[n]do- < *dendo- – малюк, «jidō» / *ji[n]dō – «чадо, діти»; монг. «хүүхдүүд» / *хо[н]дү-, «кунгакār» / *кунда- – діти (від прасл. *dendo > *čedo / *čeda / *čedь – «дитя, дитина; спадкоємець»; ст.-сл. «чѣдо», д.-пол. «czędo», блг. «чѣдо» – «чадо, тобто дитина у сенсі нащадок»; хрв. «dijete», «djeteta» – «дитина, малюк»; тадж. «кӯдакон» / *кӯ[л]д[р]а-, нідерл. «kinderen», нім. «Kinder» / Kilder[en], англ. «children» – діти);

«jōchi» – дитячий (від прасл. *dhoitent- – «годоване груддю», похідного від *doji[m]ti > *dojiti – доїти; пол. «dzieci», хрв. «djecu» – діти; пол. «dziecięсу», хрв. «dječji» – дитячий);

«jushi» / *ju[n]shi, «yangu, seinen», маньчж. «jui» / *ju[n]ji, бірм. «luungaal», кит. «yīng» / *siu[ng], «yīng'ér», «yāng» – юнак; кит. «yòuzhì» – юний; япон. «yangu», евенк. «хунātкāн» – «юначка, дівчина»; евенк. «хунāt» / *сюнāt – «юниця, дівниця»; малай. «kanak» – дитина (від прасл. *yung > *junь – юний; лтс. «jaūns», лит. «jáunas» – «молодий; юний»; рос. «юноша», англ. «young» – юнак);

«musuko» – син [*мужи-ко – незрілий «муж» або чадо чоловічої статі, тобто син] (від прасл. *možь < *mon-dio- – мужик; снскр. «mánuh» – людина; чоловік; людство», гот. «manna», д.-в.-нім. «man», слвн. «moški», хрв. «muškarac» – «мужик, чоловік»);

«mago» / *ma[n]go, чув. «мāнук», евенк. «нэкўн» / *мэ[н]кўн – онук; маньчж. «ajige» / *m[a]n]jige, евенк. «никўн», нан. «нучи» – «маленький [внучик]» (зменшувальне від прасл. *možь – муж чи безпосередньо від прасл. *manuk > *[v]onuk – онук; лтс. «mazdēls» / *ma[n]zdēls, лит. «vaikaitis» / *mai[n]kaitis, нім. «Enkel» / *[V]enkel < *Menkel – онук; «манюня» – «крихтний, малесенький»);

д.-япон. korī / *kobi (с.-япон. «kōhi» > «koi») – кохати; япон. «koinaka» / *ko[h]inaka – кохання (від прасл. *(ku)kobi[m]ti > *kokha[m]ti > *kohati – «кукобіти; кохати; любити; холити; плекати», похідного від прасл. *kobita – «дівчина, жінка»; «кобила» – «самка коня / *ко[б]ня»; снскр. «kam» / *kob – «кохання, любов»; лат. «coitus» / *co[h]itus < *cobitus – «совокуплення, з'єднання, злиття»);

«kohai» – «молодший за становищем» (від прасл. *kokha[m]ti > *kohati – кохати; буквально відповідає самому коханому в родині);

«otoko» / *ot[r]oko – «отрок, парубок» (від прасл. *ot(ъ)гокъ – «той, хто не має права говорити; слуга»; в.-луж. «wotročk» – наймит; д.-укр. «отрокъ» – «дитя, дружинник, воїн, слуга» [goroh.pp.ua]);

«kessoku» – єдність, «kazoku» – «родина, сім'я, нарід», чув. «хо́за, хи́за» – «хазяїн, господар» (від прасл. *kotь – «кут; край; притулок»; «кутії, гуті, готи» – «ті, що мешкають у якомусь куті / краю; мешканці гірських улоговин і ущелин»; касог = козак / *кутак = кутій – «мешканець чужих кутів; гість»; «кутіяни» – «мешканці певної частини села»);

«хуторяни» – «ті, що мешкають за межами села»; сорані «hoz» – «плем'я, нарід»; англ. «house» – «житло, будинок»; «host» – «хазяїн, господар»);

д.-япон. «kirari» / *kolēbi – «нелюбов, нелюбство»; індонез. «kirap» – «коливатися, підніматися та опускатися» [Сиромятников], «keraguan» – коливання; тадж. «дудилагй» / *де[л]дилагй, азерб. «tərəddüd», монг. «эргэлзээ» / *[д]эргэлзээ, евенк. «делтунэн» / *делбунэн – «вагання, нерішучість» (від п.-прасл. *kolēbati < *delēba[m]ti – «колібати / коливати; колисати; хитати», похідного від прасл. *doubamti > *d^blb-ati – «довбати; коливати(ся)»; «теліпатися» – «висіти й хитатися»; д.-англ. «scelfan» / *telpan – качатися; англ. «doubt» – «невпевненість, сумнів»; грец. «δισταγμός» / *δισταγμός, лат. «dubitatio» / *di[l]bitatio – коливання; пол., в.-луж. «kolebaś», н.-луж. «kolebaś» – колибати / коливати [Фасмер]);

д.-япон «karashi» (karasi, keshi), евенк. «йдарйси» – гірчиця; чув. «хура», «хёрху», «шарак» / *дарак, нан. «гочиси» / *до[р]чиси, евенк. «йдарйпчу» – гіркий; евенк. «идарй» – гіркота, «йдарйдя-мй» – гірчити; чув. «тёлкёш», «çуләмлан» / *д[е]урәм-, маньчж. «deijimbi» / *de[v]i[r]jimbi, нан. «дегдэури» / *деврдэури, евенк. «дегдэде-мй» / *деврдэде-мй – «горіти [яскраво]» (від п.-прасл. *gogькь < *d'oring – гіркий, можливо, похідного від прасл. *deuri[m]ti – «виблискувати яскравим світлом; жевріти»; полаб. «d'ört'a» – гіркий; бенг. «sariṣā», гінді «sarason», гудж. «sarasava», блр. «гарчыца», монг. «гич» / *ги[р]ч, курм. «xerdel», тадж. «хардал», полаб. *d'örtica – гірчиця);

«kara» / *s[k]ara – «шкаралупа, оболонка» (від прасл. *skor(o)lupa – шкаралупа; чes. «skořapka»; асоц. з «кора», «шкіра»);

«kawa» / *da[r]ba – «кора, шкіра»; «sukin» / *suk[r]in[g] < *skuring – «шкіра, кожура»; «keihi» / *kei[r]hi < *deirhi – кориця; нан. «хоракта» / *дэракта, діал.-евенк. «дэллэ», «эрэктэ» / *[д]эрэктэ – кора; чув. «чърмала», «тълпала» / *дърбала, евенк. «талумәде-мй» / *дарбәде-мй – «дер[б]ти, здирати [кору, шкіру]» (від п.-прасл. *koga < *skoga < *dar[b]a – кора, похідного від прасл. *dar[b]emti > *der[em]ti > *derti – «звільняти від кори чи будь-якого іншого поверхневого шару; дерти; шкрябати»; гінді «daaracheenee», бенг. «dārucini», тадж. «дорчин», курм. «darçin», азерб. «darçin», каз. «даршын», монг. «шанцай» / *дарцай – кориця; бенг. «śalka», словц. «štekať» / *šte[r]kať, тагал. «tumahol» / *du[r]bah-, турец. «kabuk», англ., дан., норв. «bark» / *dark – «кора [дерта; темна]»; англ. «bark», лит. «dirti» – дерти);

д.-япон. «kage» («kagegi» – «коржавіти, засихати») – засихаючи; індонез., малай. «keras» – жорсткий; евенк. «катан» / *ко[р]тан – «коржавий, жорсткий, міцний» [про метал], «корколи» – «груба, сурова» [про тканину]; чув. «карә» – твердий, «сәран» / *с[к]әран – шкіра (від п.-прасл. *kařdamti > *k^hřdaviti – «коржавіти, дерев'яніти, твердіти, жорсткішати, засихати» чи безпосередньо від п.-прасл. *kora < *skora – «кора, шкоринка, шкіра»; лат. «durum», франц. «dur», англ. «hard», вірм. «kartsr», мкд. «крути», чes. «krutý» – жорсткий; евенк. «дунгтымэ» / *дуёртымэ, лит. «tvirtas», лат. «solida», англ., дан. «solid» – твердий);

д.-япон. «pa» (ha), гінді «pattiyon, patta, pattē, parn», пандж. «patā», себ. «dahon» – листя; себ. «ranid», гінді «patr, paal» – лист (від прасл.-і.е. *palistog / *paorstog – «палисток / паросток» чи від прасл. *ragon < *dahon – «пагін; листок», похідного від прасл.-і.е. *pa – дерево та п.-прасл. *hъna[m]ti > *gъnati – гнати; грец. «βλαστάρι» / *β[α]λαστάρι, ісп. «brote» / *b[a]ro[s]te – «палисток / паросток»; англ. «petal», грец. «πέταλα» / *πέ[λασ]ταλα, блр. «пялёстак» – пелюстка / *палістка; дан., норв. «ark» / *p[ar]a[k], каз. «парак», тадж. «варақ» – «листок [палисток / паросток]»; лит. «ginti» – гнати; лат. «pagina» – «листок; лист; аркуш»; прасл.-і.е. *da- > *ba- > *pa- // *ma-, нідерл. «boom» / *boon[d], нім. «Baum», алб. «remë» / *bemë, лит. «medis» / *be[n]d-, туркм. «ба.г» – дерево; англ. «wood» / *bo[n]d, франц. «bois» / boi[n]d, порт. «madeira», ісп. «madera» / *ma[n]dera, ірл. «(adh)maid», лит. «medienos» / *be[n]d- – деревина);

д.-япон. «siba» / *s[t]iba – «кущі, гілочки кущів, прути»; евенк. «супирэ» / *с[т]упирэ, кор. «supul» / *s[t]upul, себ. «sapinit» / *s[t]apinit, кит. «zhóuwǎ» / *stoubǎ, чув. «тём» /

*[с]тѣб, «хáva» / *стаба – куш; чув. «хámáл» / *стáбáл – стебло; япон. «tōgyō» / *[s]tōgy[b]ō, евенк. «турū», нан. «тора» / *[с]тол[б]а, чув. «шалча» / *ш[т]ал[б]ча – стовп; монг. «саваа» / *с[т]абаа – «стрижень, прут, штаба, палка» (від прасл. *stēblo > *stēbly – «стебло, прут, стрижень»; блг. «стѣбло», слвн. «steblo», італ. «stelo», лат. «stem» – «стебло, стовбур»; англ. «stem» – «стебло, стовбур, стрижень»; лит. «stibis, stiebas» – «стовп, стовбур, стебло»; снскр. «stibhiḥ» – «пучок, жмуток; волоть»; мкд. «шипка» / *ш[т]ипка, хрв. «štar», нім. «stab», швед. «stav», вірм. «chipot», турец., кр.-тат., уйг., кипч. «сyуык» – «прут, тонка паличка, стрижень, штаба»; болг. «шубрак» / *ш[т]убрак, бсн., хрв. «žbun», срб. «жбун», рум. «tufă» / *[s]tufă, вірм. «t'up'» / *[s]t'up' – куш);

д.-япон. «isa-go» < *[h]isa-gō < *pisa-kō, яван., індонез., малай. «pasir», гінді «praise», себ. «balas» / *blēs- – пісок; індонез., малай. «bersinar» / *bles- – блиск (від прасл. *pēsō-ko {< *b[ɫ]ēsō-ko⁹⁷⁵} > *pēsъкъ – пісок, де: «ko [=go]» – «мілкий предмет»; «ко» – дитя [Сиромятников]; д.-київ., ст.-сл. «пѣсъкъ», бсн. «prijesak», чes. «pisek», вірм. «p'oši» – пісок; снскр. «pāṁsuḥ» – «пил, пісок»);

д.-япон. «kaza» / *gaza < *dzasa < *dasa (kaze), маньчж. «edun» / *[s]edun < *du[v]dun, нан. «хэдун» / *сэдун, < *ду[в]дун, евенк. «эдын» / *[с]эдын < *ду[в]дын, чув. «сил» / *дул- – вітер; япон. «dageki» / *daseki, маньчж. «fulgiyembi» / *pulg- < *duvd-, евенк. «хувдя-мй» / *дувдя-мй, «эдынде-мй» / *[с]эдунде-мй < *ду[в]дунде-мй, чув. «вѣр[тер]» – «дмухати, дуги, здуги»; япон. «dasu, kesu», евенк. «сй-мй» / *га[с]й-мй < *дасй-мй, «сйде-мй» / *десй-мй, нан. «гупури» / *судури < *ду[в]дури, чув. «сунтер» < *дўвдер, кит. «jǐěkě, cuīhuō» – гасити; кор. «kkeuda» – «вимкнути, погасити»; япон. «fāsàn» / *pāsàn < *dāsàn, евенк. «эриде-мй» / *в[э]риде-мй, нан. «эрсури» / *в[э]ртиури, індонез. «bernapas» / *ver[t]nasas – «утворювати вітер [попід носом]; дихати» (отже, всі розглянуті тут японські лексеми походять від прасл. *gasiti < *dzasi[m]ti < *dasimti – «гасити [подихом, дмуханням вогонь]»; тох. «kās-», хет. «kišt-» – гаснути; слвн. «dal ven», лтс. «dzēst», блр. «тушыць», ісл. «setja út», каз. «сөндіру», швед. «släcka», норв. «slukke», лит. «gesyti, gesinti», н.-луж. «gasyś», чes. «hasiti», англ. «quench» – гасити; снскр. «jāsate, jāsyaṭi» – «є вичерпаний» [goroh.pp.ua]; відповідні ж тунгусо-маньчжурські лексеми походять також і від прасл. *d[uvn]omti > *dōti > *duti – дуги чи від прасл. *du[v]nomti > *dunōti > *dunuti – «ду[в]нути > дунути» та префікса «сэ / су» і навіть від прасл. *vērtē[m]ti > *v^ʳrtēti – «крутити, вертїти», похідного від прасл. *vē[r]tēr > *vētrь – «вертун; вертїй; ве[р]тло > вітер»; лтс. «virpuļot» / *virtuļot // virpulis – «вертїти // кружляти»; лтс. «vętra» / *vę[r]tra, прус. «wetro» / *we[r]tro, лат. «vēntus» / vērtus, гот. «winds» / *wirds – вітер);

д.-япон. «mi», «midu» / *b[o]i[n]du < *dound- (mizu), маньчж. «muke» / *buse < *d[o]u[n]d-, нан., ульч. «муэ» / *бо[л]э, евенк. «мū», негід., орок., удег., евен. «му» / *бу[л], кор. «mul» / *bol[t]- < *dou[n]d-, «sundo» / *d[o]und-, «ojum», когурьо, кая «ме», нган. «бы» / *бо[л], кит. «chōng» / *dōng < *dound-, «guàn» / *suàn[g] < *dàund-, хмонг «dej», яван. «banu» / *doun[d]yu – вода; бенг. «mūtra» / *dou[n]dra – «вода, моча», себ. «umog» / *b[un]og < *d[o]undō – волога; індонез. «basah» / *dou[n]d-, маорі «mākū» / *bāsū < *dou[n]d- – «вологий, мокрий»; кит. «gǎn» / *dǎn, нан. «силкори», евенк. «силкидя-ми», діал.-евенк. «булдя-ми», малай. «basuh», себ. «manghugas», індонез. «mencuci» – мити; евенк. «булэгэ» – трясовина; евенк. «булэ», евен. «булэ» – «болото, bagno, драговина»; евенк. «мўсу», «мўшу» / *бў[л]ту – «трав'яне болото; калюжі на болоті»; япон. «ame», бірм. «мое», кор. «bi», тадж. «борон», монг. «бороо», маньчж. «aga» / *d[aga]d, яван. «udan», евенк. «удун» / *в[удун, «тыгдэ» / *дыждэ, нан. «тугдэ» / *дуждэ – дощ (від прасл. *mu[m]ti > *myti – мити, *mouknōti – мокнути та *makati < *bag[n]a[m]ti⁹⁷⁶ < *doundamti – макати, похідного від прасл. *do[u]nd- > *bond- > *vo[n]da > voda – вода; осет. «дон», лит. «vanduō» [род. в. одн. «vandeñs»), жем. «unduo» / *v[anduo], гот. «watō»,

⁹⁷⁵ Можливо, від блиску гранул (мікрокристалів) піску чи навіть від плеску хвиль, що набігають на піщаний беріг.

⁹⁷⁶ Це словоперетворення, що відбулося лише у окремої частини праслов'янськомовних сарматів, не призвело до втрати першооснови, а лише збагатило праслов'янську мову.

хет. «wātār» – вода; срб.-хрв. «мијѐм» – миємо; блг. «мія» – мию; фін. «märkä» / *mäkrä, ест. «märg» / *mäkr, італ. «bagnato», ісп. «mojar, mojado», галис. «mollado», порт. «molhado», катал. «mullat», франц. «mouillé», англ. «madid» / *bou[n]did – «вологий, мокрий»; порт. «molhar» / *bolgar < *dou[n]dar – «зволожити, замочити»; лтс., лит. «lietus» / *d]lietus, лат. «pluvia», катал. «pluja» / *bluja < *dluja, гал. «choiva» / *doiva, н.-в.-нім. «Dust», прасл. *dound- > *dʹšdʹ > *дъжджъ, словц. «dážď», мкд. «дожд», блг. «дъжд», чес. «děšť» – дощ; д.-перс. *duž- – доіти [Абаєв]; прасл.-і.е. *dang < *dound-, лит. «dangus», монг. «тэнгэр», кит. «tiānkōng» – небо; прасл. *dound- > *dang > дънь, нідерл. «dag» / *da[n]g, кит. «tiān» – день; кит. «dàn» – «світанок; день»; прасл. *bara – «калюжа, болото»; ст.-сл. «бара», лит. «bala», лат. «palus» / *balut, ірл. «portach» / *bortach < *dordach – болото; блг. «бара» – «стояча вода, калюжа», лит. «drėgmės» / *d[u]rėdmės – волога / *болото; прабалтськосл. *bag[n]amti > *maka[m]ti, діал.-лит. «makù» – «потрапити в багно [болото, мокроту]; макати»; багно [> *макно] – «мокрота, мокротиння; болото, драговина, мочар»; «макати» – «мочити в рідині»; молоко / *болого; волога / *болога);

праяпон. *pit, д.-япон. «pi» (hi⁹⁷⁷) – «вогонь, сонце»; д.-кор. «pit» – «колір, світло [сонця]»; кор. «bich» – світло; санскр. «pituṣ» – «живлення [світлом сонця]» (від прасл. *pita[m]ti > *pitati – «годувати, кормити, жити»; срб. «питати, питам», словн. «pítati, pítam», чес. «pítat» – кормити; блг. «пiтомен» «смирний, ручний; виплеканий», словн. «pítoven» – відгодований; ст.-сл. «питомыи» – «той, якого годують; відгодований»; споріднено з «питомий», «пихкати», «палати», «порос [розкалений попіл]», д.-грец. «πῦρ» – «вогонь, полум'я»; беот. «πιτεύω» – зрошую);

«san» – сонце (від прасл. *sung (*s[i]ung) > *s^bньсе – сонце; маньчж. «šun», евенк. «сиун» [siun], кит. «sūn» – сонце);

д.-япон. «ро-пō-ро» / *ро-rō-mo < *ро-lō-mo, кит. «fénshāo» / *pé[l]mshāo, нан. «гилэкпин» / *пилэмпин, кор. «bulkkoch», тадж. «аланга» / *[п]аламга, хмонг «plaim», яван. «mugub», монг. «дөл» – полум'я; япон. «honō» / *ho[r]nō < *ро-rō-mō, кор. «bul, bulbich» – вогонь; кор. «taoleuda, taеuda» – спалювати, евенк. «илкэде-мй» / *[п]илкэде-мй – «палити, пекти [про сонце]», «ириде-мй» / *[п]ириде-мй, «булатча-мй», діал.-евенк. «далгадя-мй» – пекти; малай. «terbakar», евенк. «дегдэде-мй» / *де[л]гдэде-мй – «палати, горіти»; тагал. «hurno» / *purno, індонез. «prapen, perarian» – піч; евенк. «болтурук», тагал. «palayok», малай. «periuk», тадж. «дег» / *де[л]г – горщик (від прасл. *polmen- < *bulmen – «полум'я, вогонь», пов'язаного з *del[g]ěmti > *bulě[m]ti > *polěti – «жегти, палати, горіти»; лат. «flamma», д.-грец. «πῦρ» – «вогонь, полум'я»; лат. «fornus» / *pornus < *polmus – «піч, пекти»; споріднено з горн / *порн < *полм; лат., англ. «pot», лит. «puoda», мальт. «borma», хрв. «lonac», словн. «lonec» / *[p]lomec < *puodes, чес. «hrnec», словц. «hrniec», в.-луж. «hornc», н.-луж. «gjarne», полаб. «gornək» – горщик; англ. «potter», алб. «roçari» / *ро[r]çari, словн., хрв. «lončar» / *[p]lomčar – гончар / *го[r]нчар < *пол[у]мчар; алб. «djeg» / *dje[l]g, р.-прасл. *žegq < *de[l]gq, лит. «deginti», англ. «burn», дан. «brænde», п.-прасл. *gorěti < *polěti < *bulě[m]ti – «жегти, палити; палати, горіти»; прасл.-і.е. *d]ougnis > *delg- // ougnis, лит. «ugnis», лтс. «uguns», швед. «ugn» – вогонь);

япон. «hachi» / *ha[r]chi < *garchi[k], кит. «guōzi» / *guō[r]m]sči[k] – горщик (від п.-прасл. *g^bтньсцькь – горщик, похідного від *g^bтнь – піч; словц. «hrniec», чес. «hrnec» – горщик);

япон. «ōbun» / *[s]ovung < *soug, кор. «obeun», тагал. «oben», гінді «ovan, aavin», яван. «rawon» / *doug, пратюр. *sobun, азерб., турец. *soua / «soba» – піч (від прасл.-і.е. *soug < *diung – сонце; алб. «sobë», англ., нідерл. «oven» / *oueng, нім. «Ofen», дан., норв., ісл. «ovn» / *oung, фін. «uuni» – піч; «óвин» – «клуна, приміщення для сушіння снопів»);

д.-япон. «susu» (sūto) – «сажа, кіптява» (від прасл. *sadija – «сажа, кіптява»; лит. «súodžiai», дан. «sod», пол. «sadza» – сажа; фін. «susi» – вугілля);

⁹⁷⁷ Якщо в латині та давньокитайській, а під її впливом і в маньчжурській мовах відбувся перехід **p** → **f**, то в праяпонській мові під впливом праслов'янської мови нірунів відбувся переважно перехід **p** → **h**.

д.-япон. «nógaru-гу» (nigeyo / nigeru) – «рятуватися втечею, могти бігти» (від прасл. *noga – нога);

д.-япон. «furu» (furu) – «булий, колишній, дряхлий, старий» (від прасл. *perdie – «перед, раніше»; ст.-сл. «prǫjǫde» > «передже, переже»; споріднено з «порох», «брухт», англ. «roog» – «плохий, поганий»; мкд. «поранешен», рос. «прежний», англ. «former», шор. «пурунгу» – колишній);

с.-япон. «kara» – «кора, раковина»; нан. «хоракта» – кора (від прасл. *kora – кора);

«hen» / *p[l]en[g], кит. «píngtǎn» / *p[l]íng-, кор. «peullaes» – плаский; япон., себ. «pan» / *p[l]an[g], кор. «ppang», кит. «bǐng» / *b[l]íng, нан. «эпэн» / *п[л]эн, евенк. «бурдук», діал.-евенк. «талгāнэ», монг. «талх» / *балг, чув. «тырă» – хліб; чув. «пёлём» – блин (від прасл. *plang > *bling – «плаский; блин; хліб»; алб. «banesë» / b[l]anesë, лат., катал. «plana», порт. «plano» – плаский; лат. «pane» / *p[l]ane – хліб; д.-в.-нім. «phanna» / *planna – «панва, сковорідка»);

«jagu» / *jabu – «жбан, кувшин» (від прасл. *džbanъ, *сьбанъ – жбан; чес. «džban», словц. «dzban», зах.-блг. «джибан / джубан» – жбан);

«benkan» / *vĕnk- – «вінок, вінець, корона» (від прасл. *vĕnъ – «плетінка», пов'язаного з дієсловом *viti; прасл. *vĕnъкъ, н.-луж. «wĕnk» – вінок;

«kuraun», тагал., себ. «korona» – корона; д.-монг. «kureyen» – «круг, коло» (від п.-прасл. *kurongъ [< *turongъ] > *krōgъ – «щось скручене, згорнуте; круг» [gogoh.pp.ua]; алб. «kurorë», ісл. «kórónu» – корона; чаг. «kürän» – «куринь; натовп; плем'я; загін воїнів»; уйг. «kürjān» – обоз; д.-укр. «търтъ» – «вид страви»; лат. «tortus» – «кручений, звивистий», «discus» – «диск, круг, кружало», що походить від грец. «δίσκος» – «тарілка; геометрична фігура, обмежена колом»);

«busshitsu» / *budtĕtsu – «речовина, матеріал»; монг. «бодис» – «речовина, субстанція»; кор. «bonjil» – «сутність, речовина, буття, існування»; кит. «wùzhí» / *bùdtí – «речовина, озброєння»; «wù» – «речовина, річ, матерія, предмет, зміст»; евенк. «идэгэ» / *[в]идэгэ < *бидэгэ – річ; «бивук» / *бидук, діал.-евенк. «бигун» / *бидун – сутність; япон. «seizon» / *beidon, монг. «байх» / *байд – «буття, перебування; життя, існування» (від прасл. *budĕ[m]ti < *bōdō[t]i < *būdom[t]i – бути [gogoh.pp.ua] чи *budtya – «буття, об'єктивна реальність, матерія, речовина, існування, сутність, ество»; прасл. *budt' > *wūzhъ > *vĕshch' – річ; блг., рос. «вещество», лат. «substantia» / *su-b[u]dt- – речовина; ст.-сл. «вѣштъ», блг. «вещ», чес. «вѣс», словц. «ves», пол. «wies», в.-луж. «wjes», н.-луж. «wjec», гот. «waíhts» – річ, д.-в.-нім. «wiht», с.-в.-нім. «wiht, wicht» – «істота, річ»; «бутність» – «перебування, існування»; лтс. «būtiskums» – матеріальність; лтс. «būtība» – «сутність, речовина»; снскр. «bhūti» – буття; англ. «being» / *beind – «буття, перебування; життя, існування; сутність; істота»; «body» – тіло);

«dorei» / *der[b]ei, «sābanto» / *dā[r]banto, евенк. «гэрбэн» / *сэрб- < *тэрб- < *дэрб-, «кэлүмэ» / *[с]кэлүбэ < дэрүбэ > *склаб- > *склав-, монг. «зарц» / *дар[б]ц, чув. «тарсă» / *тарбă < *тэрб- > *сэрб- – слуга; евенк. «дэрүмкйн» / *дэрбкйн[г], «чумку» / *ту[р]бгу < *дэ[р]бгу, «тынмукйт» / *тэ[р]букйт < *дэрб-, чув. «ирёк» / *[с]ир[б]ёк < *дёрб-, «шалпар» / *салбар < *сэрб- < *тэрб- < *дэрб- – «слобідний / свобідний, вільний»; маньчж. «gebu» / *de[r]bu, нан. «гэрбу», евенк. «гэрбй» / *дэрбй – ім'я; нан. «дѐбомби» / *дѐ[р]бомби, себ. «trabahante» / *darbahante – робітник; нан. «дѐбон» / дѐ[р]бон – праця (від прасл. *derbing – «вільний; послужливий; іменитий; родовитий; шляхетний; володар гербу»; лит. «darbuotojas» – «слуга, працівник»; бенг. «śramika» / *darbika, катал. «treballador» / *derballador, порт. «trabalhador», франц. «travailleur» / *darbailleur, лтс. «darbiniese», лит. «darbininkas», нім. «Arbeiter» / *[D]arbeiter – робітник; лит. «tarnas» / *dar[b]nas, алб. «shërbëtor» / *dërbëtor, англ. «servant», лат. «servus», італ., порт. «servo» / *derbo – слуга; лат. «private» / *d[e]ribate – приватний);

«hōritsu» / *pōridsu, кит. «fǎlǔ» / *pǎrǔ[d], lǔ / *rǔ[d] – закон (від прасл. *rĕdъ – «ряд, лад; порядок; закон»; сrb. «ред» – порядок);

«meate», кит. «mùdì», кор. «mogjeog» – «мета, призначення»; япон. «mato» – «мета; типовий, характерний», «mezasu» / *metasu – «цілитися, прагнути»; евенк. «ōmāчин» – «мета [дії]» (від прасл. *meta[m]ti > *metati – «кидати, викидати; народжувати [про деяких тварин]; [наливати]» [goroh.pp.ua], опосередковано пов'язане з прасл. *mēti[m]ti > *mētiti – мітити; пол. «miotać» – метати; лат. «metam», блр. «мэта», мкд. «мета» – мета; лтс. «mērķis», пол. «zmierzać», блр. «меціцца» – «мітитися, цілитися»);

«tsuba» – край (від прасл. *tsub > *čubъ – «нежорсткий край; стирчате пасмо волосся; чуб»);

«shūryō» – кінець; кит. «chuí» / *chu[ɣ]í – «кордон, межа»; монг. «хил», тадж. «сархад», азерб. «sərhəd» – кордон (від прасл. *chur – «кордон, межа»; міра, що виділяється на основі слова «черезчур» [Потебня, Фасмер]; пол. «burta / bort» – «борт корабля, берег каналу»; франц. «bord», порт. «borda» – край; ірл. «teorann», англ. «border», ісп. «borde» – кордон; ірл. «deireadh», грец. «τέλος», норв. «slutt», швед. «slutet» – кінець);

«heri» / *peri < *beri[ng] – «край, кромка»; монг. «ирмэг» / *[ɣ]ирмэг < *бирмэг – край (від прасл. *ber[ĕn]gъ > *bergъ – «крайній; верхній; беріг / берег⁹⁷⁸»; ірл. «bar» – верх; «верінги» / *берінги = варяги – «верховні; вершники»);

«kairei» – «хребет, ребро»; чув. «сёршыв», «хёрё» – край (від п.-прасл. *krajъ, похідного від «кроїти» [krojiti] з первісним значенням «відрізок, обрізок» [goroh.pp.ua]);

«kubi» – шия; «kubiwa» > *kumira – «комір, нашійник» (від п.-прасл. *koubytsya – «заглиблення голови; кóвбиця, шия»; ковбешка – голова; ковбашка – «заглибина для попелу в печі»; осет. «k'u-bal» – «шия, голова»; лат. «collum», гот. д.-в.-нім. д.-англ. «hals» – шия», що споріднені з п.-прасл. *kolo – коло);

«ke», «kami» / *kabi – «волосся, верх» (від п.-прасл. *kabushka – «маківка голови; кабушка»; д.-грец. «κόμη», лат. «сарилло», італ. «сареллі», ісп. «cabello» – волосся; комі «чемер» – «чуб», «чуприна»; д.-грец. «κῆμόρα» – «склепіння, склепінчаста кімната»; д.-київ. «комара, кумпол» – «склепіння, купол»; «камка» – «жіночий головний убір»; «капа» – покривало);

«hadaka» – «гола, голий» (від п.-прасл. *gadyuka – гадюка чи від п.-прасл. *hadla > golv – «нагий, голий»; полаб. «d'ölā»⁹⁷⁹ – «лиса [голова]»);

«kābu» / *ku[ɣ]vu – крива (від п.-прасл. *k[u]rva [< *d'ūrva] > *krivъ – крива; кор. «keobeu», ірл. «cam», тагал. «kurba», лат. «curvus», англ. «curve», срб. «цурве» – крива);

«hachimitsu» – «бджолиний сироп, мед»; «mitsu» – сироп (від прасл. *medъ – мед; кит. «mi, mat < *miet» і тохар. В «mit < *miät» – мед; д.-в.-нім. «metu» – «медовий напій»);

«hachi» / *bachi, «mitsubachi» – бджола (від прасл. *bъčela – бджола; д.-київ., ст.-сл. «бъчела», лит. «bičių», «bitė» – бджола);

«shāre», «sara» / *sa[t]ra[va] – «страва, їжа, блюдо» (від прасл. *strava – «страва, їжа, блюдо»);

«hiaï», «hitan» / *hi[ɣ]tan, евенк. «эрумй» / *[ɣ]эру-, чув. «хурлăх» – горе (від п.-прасл. *gor-je – горе; словн. «gorjé» – «горе, плач»; д.-пол. «gorze» – горе);

«hitsūna»⁹⁸⁰ / *hi[ɣ]t-, нан. «гочиси» / *d'o[ɣ]чиси, евенк. «йдарйпчу» / *d'ar[t]йпчу, «гэчипчу» / *d'э[ɣ]типчу – гіркий; евенк. «йдарйси» / *d'ar[t]йси – гірчиця (від п.-прасл. *гогъкъ < *d'ört'ang' – гіркий);

«kajīya», «kaziya» – коваль (від п.-прасл. *kuz(ь)nja – кузня, утвореного від основи «kovati» (kujō) за допомогою складного суфікса -(ь)n-ja [goroh.pp.ua]; лит. «kalvis», лтс. «kalējs»; прадравид. *kol – «коваль, кузня, ковати», каннада «kulume», лит. «kalvė» –

⁹⁷⁸ Невідповідність у слов'янських мовах звука g, рефлексу непалатального і.е. g(h), рефлексиві палатального g в інших мовах satəm (пор. авест. z) пояснюється як одне з численних відхилень від звичайної рефлексиві індоевропейських задньоязичних або як відмінність слов'янських мов від інших індоевропейських у характері розширення кореня *bher- [goroh.pp.ua], вочевидь, через вторинність, а отже, і через меншу архаїчність усіх цих інших мов.

⁹⁷⁹ Вочевидь, полабська мова була найархаїчнішою зі всіх слов'янських мов.

⁹⁸⁰ Утворено, подібно до українського «гіркий», від «hitan» – горе.

ковати; пол. «kuźnia» – кузня; алб. «djathtë», д.-в.-нім. «zēso» – «десниця, права рука»; снскр. «dākṣiṇas» – «слушний, спритний, правий, південний»; авест. «dašina» – «правий; правиця / десниця»);

«musha» – воїн, «migite» – правий⁹⁸¹, «maito» / *ma[g]ito – могутність (від прасл. *možь < *mon-gio- – «муж; мужня людина; чоловік»; нім. «might» – могутність);

«bujin» – «воїн, боєць»; «buyū» – «звитяга, доблесть», «bīto» – бити, «batogu» – битва (від прасл. *biti < *bi[m]ti, *bītei або *beitei, боjь, утворення від двох різновидів того самого кореня [goroh.pp.ua]; лат. «battuere» – бити; пол. «batalja» – «баталія, битва»; асоц. з «буйність»);

«utsu», угор. «ütés» – удар⁹⁸² (від прасл. *der[b]ti – дерти; асоц. з «тиск» та «утиск» – «пригнічення, насильне, несправедливе обмежування чийх-небудь прав та дій»);

«herumetto» / *šelumetto – шолом (від прасл. *šelmъ – шолом; д.-київ. «шелóm»);

«tantō» / *t[i]andžō – кинджал, «ken» / *tian – меч (від р.-прасл. *ti[a]ndžō- – кинджал; себ. «sundang», монг. «чинжаал», карач. «χindžal», груз. «xandžali», тадж. «ханчар»);

«meitou» – «знаменитий меч», «іменний меч / міч» (від прасл. «mētiti» < *mēti[m]ti – мітити; «мічений»; срб.-хрв. «заміjєтити» – примітити; гот. «maitan» – «рубати, різати, висікати»);

«katana» / *ko[r]dana – «коржавий, жорсткий, міцний довгий меч з багаторазово [роз]катаної сталі» (від п.-прасл. *kordavi[m]ti > *koržaviti – коржавити чи від п.-прасл. *[roz]kata[m]ti > *[roz]katati – розкатати [в плаский брусок]);

«naifu», «naihu» – ніж (від прасл. *nožь – ніж, пов'язаного чергуванням голосних з «nizati» – «низати, проколювати», «nъziti» [goroh.pp.ua]; лтс. «nazis», полаб. «nūz», чес. «nūž», ест. «nuga» – ніж);

«mesu» – «ніж для різання їжі» (від р.-прасл. *mēsū > mēsъ – «міч; довгий ніж»; нідерл. «mes» – ніж);

«kō būtsu» – «чоботи; високі боти», чув. «çănama» – «черевик на підборах з гострими носками» (від п.-прасл. *koboty < *t'öboty – чоботи; пол. «czobot» – чобіт; блг. *ботини – чоботи [порів. «копито» – «високий під»; англ. «bottom» – «під, низ, основа»]);

«kabu» – «основа, нижній» (від п.-прасл. *kabluk < *sabluk < *dublu- – «каблук; підбор; основа; дуплет»; араб. «ka'b» – «п'ята, п'ятка»; асоц. з «каблук» – «нижня лука, дуга»; «облук» – «верхня лука», чес. «oblouk» – «дуга, арка, склепіння», – Фасмер);

«hari», «harijō», кит. «zhā» / *j'h[l]ā, нан. «хурмэ» / *гулкэ – голка (від п.-прасл. *jьgla – голка; слов. «ihla», полаб. «jāglā», яван., індонез. «jarum» – голка);

«ro» / *ro[sa] – роса (від прасл. *rosa – роса);

«ho» / *k[ho]dъ – «плавати, вітрило» (від п.-прасл. *khodi[m]ti > *xoditi – «ходити [морем]» чи від *xьlstъ – «хустка, шматок полотна»; рос. «холст»);

діал. «vata» / *vada, кор. «bada» / *vada – море; діал.-рюкю «bata» / *vada – затока (від прасл. *voda – вода);

«Wadatsumi» – «Бог моря» (від прасл. *Vodyanoу – Водяний);

«reiku» – озеро (від прасл. *rēka < *reika – ріка);

«ji», «jimen» / *zemen – земля (від прасл. *zemja – земля; ст.-сл. «земьнъ», д.-київ. «земь», сучас. «наземь, óземь»);

«daichi» – «земля, ґрунт» (від прасл. *datia – «земля, ґрунт; дача»; англ. «datcha», нім. «datscha» – дача);

«niwa» – «нива, город, сад» (від прасл. *niva – нива);

«kami» – папір (від прасл. *kamka – «камка; старовинна візерункова шовкова тканина»);

«ganban» / *sanman – «камінь, скеля», евенк. «камни», айну «suma», тадж. «санг» / *самгъ – камінь (від р.-прасл. *saming [> *kaming] < *asmen- – камінь; адже авест., д.-перс.

⁹⁸¹ Первісно – могутній.

⁹⁸² Утворення з префікса «у» і кореня «дар-», спорідненого з «дєрти, дрáти», які через прасл. *derti, *dьrō і *dьrati, *derō зводяться до пра-і.е. *dē-г- / dō-г- / derə- – «колоти, здирати (шкуру)» [goroh.pp.ua].

«asman», снскр. «аста», лит., лтс. «akmens», що походять від пра-і.е. *asmen- > *akmen-, не зазнали метатези);

«kana» – «складова азбука», «hon» – книга; кит. «kŋüen» – сувій (від п.-прасл. *kьniga / *süing – «сувій; згорнутий»);

«bādo» – «птаха, птаха, пташка» (від прасл. *bāda > *рѣта – птах; англ. «bird» – птах);

«tsuru» – «журавель, журка (діал.)» (від прасл. *žeravъ; тоді, як пра-і.е. *ger(a), англ. «crane»);

«sagi» / *t[sapi – чапля (від прасл. *čarja – чапля; д.-чес. «čierě», чес. «čár» – «лелека, бусел, черногуз»; «чапáтися» – «брести похитуючись», «чапати» – хапати);

«karasu» – «крак, галиця, гава, ворона» (від п.-прасл. *кѣракъ < *t'örakъ – «чорний; грак»; пол. «krak», блг. «гарван», бсн. «sgow» – «крак, ворон», д.-київ. «галиця» – галиця);

«gama» / *dzēba < *dēba; евенк. «бага» / *дѣба, нан. «хэрэ» / *сэбэ < *дѣба, кит. «qīngwā» / *sīngbā, «wā» / *bā, кор. «jecha» / *dēba, тагал. «kabatsoy» / *saba-, чув. «шапа» – жаба (від прасл. *žaba < *dzēba < *dēba; пра-і.е. *g^hēbhā, д.-прус. «gabawo», порт., галіс. «sapo» / *žaba, лат. «būfō» / *tūpō < *dēba, бсн. «žaba», пол. «žaba» – жаба);

«hadaka» – гола (від п.-прасл. *gadъ < *[nuo]gadъ – «гад; голий, нагий»; «гадюка» – гола; лит. «nuogas» / *nuogad, пол. «nagi», лат. «nudus», італ. «nudo» – «голий, нагий»; чес., словц. в.-луж. «had», срб.-хрв. «гăд» – гад [голий]; лит. «geda» – «сором, стид»; яван. «wuda» / *guda, індонез., малай. «telanjang», каз. «жалаңаш» / *салаңаш < *талаңаш, узб. «yalang'och» – голий; лтс. «nagu», прасл. *nogъть / *nogúть < *[na]gadъ – «ніготь; нагий, голий»);

«yagi» / *t'özi, хмонг «tshis» – коза (від р.-прасл. *t'öza > *koza – коза; грец. «αίγα», нім. «ziege», прус. «wosse» / *tosse, лит. «ožkà» / *t[ō]žkà, хрв. «jarac», гот. «hakuls» – коза);

«gaba» – «мул [робочий кінь]» (від п.-прасл. *rabъ < *orbъ – «невільник; раб»);

«uma» / *[j]uma[n] – кінь (від прасл. *jūm[o]нь > *kobнь – кінь; франц. «jument» – кобила; чес. «kúň» – кінь; порів. «кобила, комонь» [Фасмер]);

«kuroten» – соболь; «kuroi», монг. «харанхуй», маньчж. «sahaliyan» – чорний; кор. «sukure» – «гнідий, каштановий»; нан. «сахарилā» – «темний, смаглявий» (від п.-прасл. *karing < sor[b]ing < *terbing < *derbing – «темний; чорний; вільний»; протогерм. *derkaz, ст.-англ. «deorc», англ. «dark», пушту «tor», тадж. «торик», узб. «qorong'i», каз. «караңғы», італ. «scuro» – темний; дан. «sort» / *sortb, ісл. «svartur», англ. «sable» / *sa[r]ble, осет. «sau», тадж. «сиёх» – чорний);

«bībā» – «бібр, бобер» (від прасл. *bobъ, *bebъ, *bьbъ – «бібр, бобер»; нім. «biber», англ. «beaver»);

«tara» / *tora – тріска; чув. «шартлама» / *тарт- – тріскотня (від прасл. *t[o]raskъ > *trěskъ – тріск; грец. «τρίζυμο», лит. «traškesys» / *t[o]raškesys – тріск; н.-в.-нім. «Dorsch», д.-ісл. «forsk», блр. «траска́» – тріска; пол. «tarań», блг. «таран» – «висохла риба, що тріщить; тараня; тріска»; блр. «шóрах» / *горах – «шерех, шерехтіння»);

«risu» – білка (від прасл. *luszъ – «жовтуватий, рудий; лисий [без волосся; з білою плямою]»; діал. «лісий» – «жовтуватий, рудий»; словн. «lísa» – «пляма, лисина»);

«kitsune» – лисиця; «chīsai, ko», індонез., малай. «kecil», монг. «жизиг» – маленький (від п.-прасл. *kitъ > *kutъ > *kotъ – «кіт; маленький»; асоц. з «киця, кицюня» – кішечка; подібно до англ. «fox» – «лисиця, кішечка»; укр. «киця» – «мале горнятко»; угор. «kicsi», азерб. «kiçik», узб. «kichik», каз. «кішкентай», турец. «küçük», буковинсько-покутський діалект «куцька» – маленький; укр. «куций» – «короткий; низького зросту; короточасний; надто обмежений, недостатній»);

«ka», бірм. «hkuin», кор. «mogi», монг. «шумуул» – комар; япон. «kumo», кор. «komi», індонез. «kawa-kawa» – павук; япон. «ko, komaka», кит. «qū, shǎo», кор. «so» – «дрібна, маленька»; гінді «kam», бенг. «ката» – маленький; евенк. «куму-кен» – комаха; кит. «měng», бірм. «myawayu» – мошка [загальні семантичні компоненти: «чорний», «що має округлу форму», «що знаходиться вгорі», – Сиромятников] (від п.-індосл. *kam < *son < *dun – «маленький, тонкий» або ж від п.-прасл. *kumaška < sumat[o]k[h]a – «комашка <

суматоха; сум'яття; метушня», похідного від пізньопраслов'янського префікса *ku* < *su* та кореня *mēt* / *mōt*- < *bēt* / *bōt*- – «мутити; змішувати; вносити сум'яття; бентежитися» чи навіть від його безафіксної паралелі *mĕg*- / *mog*- < *mĕt*- / *mot*- < *bĕt*- / *bot*- – «шмигати < бігати < тікати» та похідного *metus*- / *motux*- < **tetos*- – «метушитися / мотатися / тинятися» [goroh.pp.ua]; безпрефіксні: вірм. «*motsak*», алб. / «*mushkonja*», англ. «*mosquito*», гінді «*mashak*», бенг. «*maśā*», нідерл. «*mug*», норв. «*mygg*», тадж. «*magac*», курм. «*rêṣû*», ісп. «*zancudo*», італ. «*zanzara*», марат. «*dāsa*», рум. «*țânțar*», ісл. «*stungumý*» – комар; англ. «*midge*», ісп. «*mosca*», груз. «*shuadghe*» / **shu[m]adghe*, гінді «*thigana*», турец. «*tatarcık*» – мошка; нідерл. «*dun*», англ. «*thin*» – тонкий);

«*mushi*» – комахи (від прасл. **mušьka* > **mъšьka* – «мушка, мошка»; д.-в.-нім. «*mucka*» – комар; лит. «*muse*», лтс. «*muša*» – муха);

«*sasu*» / **žadu* – «жало, жалити» (від прасл. **žędlo* < **djeldlo* – жало; пол. «*żądło*», блр. «*джала*», лтс. «*dzelt*» – жало; асоц. з «оса» / **coca*; «сосати [нектар]»);

«*akaïro*» / **[s]akairo*, нан. «сэгден» – червоний; кор. «*sukure*» – «гнідий, каштановий» (від п.-прасл. **su-kari* < **su-der[b]i* – «яскраво-червоний»; асоц. з «сакура» – «темно-червона ягода» та з «сакаліба» – «темно-червоношкіра людина»; англ. «*dark*», італ. «*scuro*», лат. «*obscura*» – темний);

«*burū*» – «блакитний, синій», монг. «бор» – «коричневий, карий, темний» (від прасл. **burung* – «сірий; бурий; темно-синій; темний»; англ. «*blue*», нім. «*blau*» – «блакитний, синій»; італ. «*buio*» / **bu[r]io* – «темний, бурий»; англ. «*brown*» – «коричневий, карий»);

«*uōten*» / **[s]yōten* – «суть, сутність» (від прасл. **sōtь* – «вони є» [goroh.pp.ua]);

«*dōro*», кор. «*dolo*», д.-кит. «*dào*», кит. «*dào*», себ., яван. «*dalan*», чув. «*сул*» / **дул* – «дорога, шлях»; япон. «*dōri*», кор. «*doli*» – «істина, сутність, причина, основа» (від прасл. **dorga* – «дорога; життєвий шлях; заглиблення, борозна, рівчак» та від прасл. **dolja* – «талан, вдача, доля, судьбина; жереб; не завжди залежний від волі людини життєвий шлях»; «дол» – низ, «дольний» – «нижній, земний»; д.-київ. «дорога» – шлях; грец. «*δρόμος*» – дорога; нім. «*drang*» – «потяг, прагнення»);

«*toreigu*» – стежка (від прасл. **toгь* – «тертя; торований шлях, вторована дорога; колія, слід» та від прасл. **torit[m]ti* < **torit[m]ti* – «торити, прокладати стежку, дорогу, шлях»; пол. «*tor*», рос. «тропа» – стежка; блр. «тор» – колія; чес. «*tor*» – «вторована дорога»; сербо-церковносл. «*tör*» – «слід; огорожа» [goroh.pp.ua]);

«*riku*» / **[b]riku* – земля (від прасл. **bъregь*, **bergь* – «край, берег, верх, земля»; ст.-сл. «брегъ» – берег);

«*sunō*» – сніг; праяпон. **sùnsù*-, д.-япон. «*suzu-si*», індонез. «*sejuk*» – прохолодний (від прасл. **snĕgь* – сніг; кельт. **snig*-, **snixt*, англ., слвн. «*snow*» – сніг);

«*kōri*» / **kōri[ngь]* – «крига, лід» (від п.-прасл. **kora* < *d'ōr[m]a* чи від п.-прасл. *[jь]kra*, яке, можливо, за допомогою збільшувального суфікса *i[n]g*- набуло форми **[jь]kriга* [goroh.pp.ua]; слвц. «*kra*», «*kryha*»; кар.-бал. «*кърау*» – іній; грец. «*δέρμα*», «*δору*» – «шкіра [зрізана]; шкура»; алб. «*kōrĕ*» – «кора [дерева, землі, хліба]»; блг. «*корá*» – «лід на берегах після осінньої повені»; асоц. з твердими утвореннями: «корж», «кора»);

«*shimó*» / **zimó* < **ša[r]ma* < **d'ār[i]ma* – «іній, мороз», «*fuyu*» / **puyá*- < **bu[r]im*- < **d'ārima* – зима (від прасл. **zima* < **ša[r]ma* < **d'ār[i]ma* – зима; прус. «*zemo*», лтс. «*ziema*», лат. «*hiems*» – зима; блр. «шэрань», лит. «*šarma*» – іній; авест. «*zyā*-(*zim*-), *zimō*» – мороз [goroh.pp.ua]);

«*shikke*» / **tikke* – волога (від прасл. **soкь* – сік чи від прасл. **točiti* < **toč[i]m*ti – «пускати, бігти, текти; гнати», каузатива від прасл. **tekti* < **tek[m]ti* – текти; прус. «*sackis*», лит. «*sakaĩ*» (мн.) – «деревна смола»; д.-київ. «точити» – «виділяти вологу, проливати; сочитися [подібно воді та конденсованій волозі]» [goroh.pp.ua]);

«*soga*» – небо (від прасл. **zarja*, **zorja* – зоря; асоц. з епітетом неба «зоряне»);

«*subaru*» / **suta[ža]ru* – стожари (від п.-прасл. **stožarь* < **stogĕr*- – стожар, пов'язаного з прасл. «*stogь*» – стіг);

«naito» – ніч, nishi» – Захід⁹⁸³ (від прасл. *nokъ – ніч; ст.-сл. «ношь», блг. «ношта», грец. «νύχτα», нім. «nacht» – ніч);

«azuma» / *asuna – Схід; д.-япон. «aze» – «валик [на полі], межа» (від прасл. *jasnъ(јъ) < *jěsnъ(јъ) < *ěsknъ(јъ) – ясний, пов'язаного з *jaskravъ(јъ), *(j)ěskravъ(јъ) – яскравий та з *jъskra – іскра; асир. «asu»; семіт. корінь «asu», що означає сходження або світло; слвн. «jasno», срб. «јасно» – «ясно, чітко, чисто»; прасл. *jězъ, спорідненене лит. «ežẽ» (ežià), діал. «ažià» – «межа, край, кордон»);

«kure» – «сутінки [край денного часу], кінець року [край року]» (від п.-прасл. *kraǰь, похідного від *krojiti < *kroji[m]ti – кроїти з первісним значенням «відрізок, обрізок» [goroh.pp.ua]);

«kōnā» – «кант, кут»; «katasumi», «kado» – кут (від прасл. *kont' > *kōtъ – кут; грец. «κωνόσ» – «кут ока»; пол. «kał», чес. «koutek», лит. «kampas» – кут, лат. «campus» – поле);

«kuni», «kantorī», маньчж. «куруні» – «країна, край» (від прасл. *kont', *kraǰь – «кінець, зріз; місцевість, сторона»; гінді «kinārē», азерб. «kānar» – край; «kan» – назва в давнину земель у Сх. Європі, на Близньому Сході, у Середній Азії та в Корей);

д.-япон. «kanki» (kunshu), д.-кор. «khanki» – «правитель країни, краю; монарх, князь, хан» (від п.-прасл. *kuni[n]gaz > *кънѣгъ > *кънѣдзь – «правитель країни, краю; князь», д.-київ. «конязь», д.-в.-нім. «kuning» – «правитель країни, краю; князь»);

«sā», індонез. «saudara», алб. «zotëri» – «судар, пан, добродій, охоронець⁹⁸⁴» (від прасл. «su» та «dar(-u)» – «прохання подати води та / або „лікві, що дарують одужання“» [Погребний-Олександрів] – давнього ввічливого звернення [хорони тебе, Боже] до людини чоловічого роду);

«satori» – «просвітлення, просвітлений» (від підсилюючого префікса «sa» [добро] та прасл. *tur (буй-тур) – володар⁹⁸⁵; асоц. з тими, що можуть мати значний життєвий досвід: «судар», «сідий», «старий», «старець», «старійшина»);

«shukun» / *župan – «володар [жупи]» (від прасл. *župa – «волость, область, округа»; хрв. «župan» – «жупан, князь, старійшина»);

«chōgō» – «старший, головний, зверхній» (від прасл. *čelo – «чоло, лоб; верхня надочна частина обличчя людини»; укр.-цсл. «челеснь» – «зверхній, вищий, головний»);

«hon» / *šon < *ton[g] – «тонкий, довгий, незламний предмет»; кит. «dān» – «тонкий, непарний, поодинокий, самотній», «shòu / *shòq < *shòon – «тонкий, худий, бідний», кор. «ganeun» / *taneun, гудж. «thīna» – «тонкий, худий» (від р.-прасл. *tong, *тъпъ > *тъпъкъ – тонкий; пол. «cienki» / *tenki – «тонкий, худий»; мкд. «тенки», чес. «tenký», лат. «tenues», дан. «tynd», норв. «tynn», англ. «thin», вал. «tenau», ірл. «tanaí», санскр. tanúḥ [tánukaḥ], швед. «tunn», нім. «dünn», гол. «dun», ісп. «delgado» – тонкий; грец. «τανύς», осет. «t'ænaæg» – довгий; грец. «ταναός» < ταναΐός – витягнутий; пра-і.е. *tenus від кореня *ten- «напинати, тягти», первісне значення якого «розтягнутий, видовжений» [goroh.pp.ua]);

«hosoi», «usui» / *usu[k]i – тонкий (від прасл. *oъzъкъ < *onzū-kū – вузький; чес. «úzký», срб. «узак» – вузький);

«tezema» / *tesena – «тісний, малий» (від прасл. *těsknъ – тісний);

«debu» – «товстий, гладкий, огрядний» (від прасл. *debelъ – «дебелій; здоровий, міцний; товстий»; ст.-сл. «дебель» – дебелій, «добль» – «доблий, доблесний»; слвн. «dóbělъ» – «здатний, придатний»);

«gesuto» – гість (від прасл. *gostъ – гість);

«umai», «sumāto» – «умний, розумний», «омоі» – думаю (від прасл. *umъ – «ум, розум»; ст.-сл. «оумъ» – розум);

⁹⁸³ Якщо в українській мовній картині світу (МКС) Захід є пов'язаним з заходом сонця, то в японській МКС він є пов'язаним з наставанням ночі.

⁹⁸⁴ Государ – охоронець «го» (землі, держави). Грец. «γη» (гео), ст.-кит. «go» – «земля, держава».

⁹⁸⁵ «Тамтемна» основа *tur – «володар» зустрічається вже в мінойському (лінійному письмі А) напису першої половини 17 ст. до н.е. («Сатири», <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1139071>).

япон., когурьо «па» – нарід; с.-кор. «*parah*», кор. «*pala*»; снскр. «*нарата*» / *нарід – людство (від префікса «па» та прасл. **rodъ* < **ordъ*⁹⁸⁶ – рід);

«*hito*» / **hi[r]to* / **[k]horto* – люди (спорідн. блг. «*хората*» – люди, грец. «*ἄνθρωποι*», лат. «*gente*» – люди);

«*ōru*» / **[h]ōru* – всі (від прасл. **ogava* – «орава; багато людей»; ст.-укр. «*гуре*» – багато; «*гура*» – «куча, груда, скопище, маса, товпа»; «*юрба*» – «орава, гурт, товпа», «*гурт*» – «група, компанія, товпа, стадо»; блг. «*хората*» – люди; кашуб. «*ogava*» – «толока під час орання» [*goroh.pp.ua*]; «*орати*» – «горлати», кричати»);

«*kumiai*» – спілка (від прасл. **kumъ* – кум; «*кумівство*»; турец. «*kuma*» – «коханка; молода дружина; наложниця; рабиня, служниця» [Меліоранський]);

«*oji*» – дядько (від прасл. **ujъ* – «вуй, дядько»; словц. «*ujo*» – дядько);

«*manuke*» / **maluke* – «дурень, блазень» (від прасл. **manuyna* – «манюня, манюній; малюк»; снскр. «*mānuṣ*», бенг. «*mānuṣa*» – людина; вірм. «*манук*» – «манюня, малеча, малюк»; лат. «*malus*» – «поганий, нікчемний» [«*малий, недостатній*»]; тагал. «*tanga*» – дурень; лат. «*mendax*», франц. «*menteur*», тадж. «*дурӯғғуй*» – брехун);

«*sanbi*» / **sarbi* – «хвалити, хвала» (від прасл. **sarbi*, **serbi* – «черв'яни; слов'яни; вільні; слуги»; асоц. з «шановний», а також з етнонімами: «сяньбі / серби», «сармати», «слов'яни»);

«*kurēdoru*» / **lulēdoru*, «*yurika go*» / **[l]yulika go* – «колиска, люлька» (від прасл. **[l]uljъka* – «колиска, люлька»; блг. «*люлката*», мкд. «*лулка*» – колиска);

«*kareshi*» – приятель (від п.-прасл. **xorostъ* – «краса, приємність», похідного від п.-прасл. **хогъь* < **t'ōrkъ* – «темний, чорний» [*goroh.pp.ua*]; асоц. з «хороший», «кореш»);

«*songen*» / **sargen* – «сан, гідність»; «*sonchō*», «*sonkei*» – «шана, шанування, повага» (від прасл. **šanъ* < **š[l]ang* < **talang* – «почуття поваги; пошана; шляхетність, талановитість» чи від прасл. **sar* [< **taur*] > **golva* – «голова, вершина»);

«*kyūgi*» – огірок (від п.-прасл. **gur[k]* / **d'ūr[k]* – огірок; діал.-укр., блр. «*гурок*», н.-луж. «*gurka*», ест. «*kurk*», д.-в.-нім. «*jār*», нім. «*Gurke*», с.-грец. «*ἄγουρος*» – огірок, асоц. з «гіркий»);

«*mosu*» – мох (від прасл. **мохъ* – мох);

«*konpon*» / **koron* < **t'ōron*, кит. «*yuán*» / **[t]yu[r]án* – «корінь; походження; джерело»; япон. «*tsukene*» / **tsurene* – «корінь, основа», маньчж. «*da*» / **ta[ren]*, «*fulehe*» / **turene*, чув. «*тымар*» / **ты[ре]н-* – корінь (від п.-прасл. **koḡ* < **t'ōren'* < **aurín'* – корінь; полаб. «*t'ōrin*» / **t'aurín'* – корінь);

«*gurō*» – «жар, світло, свічіння» (від п.-прасл. **gorēti* < **d'ōrē[m]ti*, **gorjō*, *goriši* – «горіти»);

«*shitai*», «*sitai*» / **sita[r]i* – «струп, тіло» (від прасл. **strupъ* – «струп, тіло / труп»; д.-київ. «*strupъ*» – «струп, рана, гріх»; грец. «*στρυφνός*» – «стовбур; твердий, жорсткий, міцний»);

«*chokku*» / **tsorku* – чурбак; «*tsurī*» – дерево (від прасл. **čurbakъ* / **tsurbakъ* – «обрубок дерева, коротка колода»; «чурбан»);

«*sutemu*» / **sutebu* – «стебло, стовбур» (від прасл. **stьblo* – стебло; англ. «*stem*» – «стебло; ствол; корінь»);

«*shi*» / **shi[ng]* – «кінцівка, гілка, сук», тагал. «*sanga*» – гілка (від прасл. **sōkъ* – сук, зближується з лит. «*at-šankē*» – «гак, виступ на дереві, палка» та з снскр. «*saṅkūṣ*» – «гострий кілочок, дерев'яний цвях, кіл» [Фасмер]);

«*shiten*» – «гілка, рукав, відділ» (від прасл. **ščetъka*, **ščetica* – щітка; блг., мкд. «*четка*» – кисть);

«*ki*» / **ki[l]*, когурьо «*ку*» – дерево (від п.-прасл. **koľ* – кіл; д.-прус. «*kirno*» – «кущ»);

⁹⁸⁶ Як бачимо, не лише корейська, а навіть і санскритська лексеми, що означають таке поняття як людство, походять від праслов'янської лексеми **paḡodъ* – нарід. Вочевидь, Михайло Красуський був правий, стверджуючи, що мова українців старіша за санскрит.

«asshu» – ясен (від прасл. *[j]asenъ/ь – ясен; англ. «ash» – ясен);

«obi» / *o[m]b[r]i – «стрічка, смуга» (від прасл. *ombriy – «обрій; смуга позірного перетину неба та земної поверхні»);

«jūshin» – діжа (від прасл. *dēža < *dēž-iā – діжа);

«waruku» / *baruku < *paluku – плохий (від прасл. *plokhij – плохий; д.-київ. «пложь» – плохий);

«sawagi» / *sawa[r]gi – «хвилювання, безладдя, шум, метушня» (від прасл. *svaгъ – «сварка, лайка»);

«baka» – універсальна образа (від прасл. *baka – «бьяка; дурне, погане; погана людина»; словц. «baka» – гидота; в.-луж. «bak» – гидкий [goroh.pp.ua]);

«hidoi» – «жорстокий, жакливий» (від прасл. *gydъ – «нечисть, бруд; мерзотник; [огида]»; «гидота», «гидкий»);

«rui» / *rui[d] – «рід [genus], вид, тип» (від прасл. *rodъ < *ordъ – рід);

«rets» / *redsu – «ряд, колонка, стовпець» (від прасл. *rēdъ – ряд);

«zō» / *zō[braz]- – зображення (від префікса «z» і прасл. *obrazъ, утвореного з префікса «ob» і основи іменника *gazъ; пол. «wzór» – візерунок);

«sōzō» – «творіння, утворення» (від префікса «so» та прасл. *z'dati; рос. «созидание, создание»; словн. «zidati» – «класти стіну»);

«shire» – «сила, могутність» (від прасл. *sila – сила; лит. «sīela» – «душа, дух, чуття» [Фасмер]; асоц. з «чари»);

«shiretsu», кр.-тат. «sert» – «жорстокий, лютий» (від прасл. *s'rditъ – сердитий, похідного утворення від іменника *s'rd[ьse] – серце, оскільки серце уявлялося як центр емоцій, зокрема гніву);

«haji» – «хай, ганьба» (від прасл. *hajati < *haja[m]ti – «хаяти, ганьбити, ганити»);

«gōman» / *gōnar – гонор (від прасл. *gonog – «честь; пиха»; пол. «honor» – «честь, пошана»; асоц. з пол. «gomon» – «гомін, сварка, шум»);

«hokori» / *pokori – гордість (від префікса «po» та прасл. *kogъ – образа; кр.-тат. «gurur»; чес. «hrdý» – гордий; асоц. з антонімом «покірність»; можливо, в давнину слово «покірний» мало інший сенс – «горделивий / гордовитий, образливий»);

«tura» – село (від прасл. *migrъ – «сільська громада»);

«machi» / *mati – «селище, місто» (від прасл. *matī – матір; д.-грец. «μητρόπολις» [метрополія] – букв. «материнське місто»; асоц. з «материй», «материк», «материнка»);

«katei» – «хата, дім» (від п.-прасл. *kata – хата, похідного від прасл. *kot – «кут; притулок»; н.-в.-нім. «Kate» – «хатина, халупа»);

«kami» – бог (від п.-прасл. *kumir < d'umir – «домовик або пізніше язичницький бог слов'ян», похідного від прасл. *d'um' > *domъ – дім; полаб. «dūm», чес. «dūm», лат. «domus» – дім);

«tōbu», «atama» – голова, себ. «tumoу» – вершина (від прасл. *temę – тім'я; мкд. «теме» – вершина; «атаман» – «ватажок, голова ватаги»; англ. «top» – «верх, вершина»; грец. «ἀτομο» – «персона, особа, атом»; «τόμος» – «частина, відрізок, том»; «τέμνω» – ріжу; прасл. *temti > *tęti [тъно] – «тяти, різати»);

«kamin» / *kimir – «кімарити, куняти, дрімати» (від прасл. *kimari[m]ti > *kimariti – «хилитися до сну»);

«yume» / *[s]yum[n]e < *d'[r]yumn-, кит. «mèng» < *m[r]èng < *drèmg – «мрія, сон»; евенк. «дёмкичин» / *d[р]ёмк- – мрія; нан. «аон» / [с]аон – сон; діал.-евенк. «чупидя-мй» / *супитя-мй – спати (від прасл. *sъpъ [< *sъpъ] < *d[ьr]yu[m]пъ, пов'язаного зі *sъpa[m]ti < *dъryumti – «спати, дрімати»; катал. «somni», ісп. «sueño», італ. «sogno», порт. «sonhar», лтс. «sarpnis», нідерл. «droom», дан. «drøm», ірл. «draumur» – сон; кар.-бал. «оюм» – «думка, намір»; нім. «schlummer», англ. «slumber» – «дрімота, сон»; англ. «dream» – «мрія; сон; блаженство; видіння; дрімати; думати»; асоц. з «ум», «дума»);

«damatte» – мовчки; евенк. «гунчэде-мй» / *думчэде-мй – «думати [мовчки]» (від прасл. *duma – дума);

«dōbutsu» – «тварина; звір [здобич]» (від прасл. *dobuti < *doby[m]ti – добути, утвореного префіксом «do» та прасл. *byti < *bu[dm]tei – бути);

«horobosu» / *grobosu – «угробити, знищувати» (від прасл. *grobъ – могила);
 «hīroi» / *[s]hīroi < *šīroi – широкий (від прасл. *šīgъ – «шир, велика, значна ширина, протяжність чогось у поперечнику»; алб. «gjerë» – широкий);
 «kōsa» – перетин (від п.-прасл. *kosa < t'ōsā – коса та *kosy⁹⁸⁷ < *t'ōsi[m]ti – «косити; перетинати стебло рослин»);
 «hasu» / *kasu – косий (від п.-прасл. *kosъ < t'ōs' – косий [> пра-і.е. *kosū- «обрубаний, обрізаний»], пов'язаного чергуванням голосних з tes- у *tesati < *tesa[m]ti – тесати);
 «hīru» – «гірка, пагорб, гора» (від п.-прасл. *goga < *d'ōgā чи *gīrka – гірка; «гір'я» – гори; санскр. «gīrī» – гора; мкд. «хил» – гірка);
 «kōchi» – нагір'я (від п.-прасл. *kucha < *kuk-ja – «купа, скопище [гір]»);
 «kui» / *kui[p] < *t'ūip, «hīru» / *kīru, «zuibun» / *duipun, кор. «deomi» / *deopi, кит. «duī» / *duī[p], себ. «tapok», тадж. «теппа», евенк. «чубугѣр» / *туну-, чув. «купа» / *тюпа – купа (від п.-прасл. *kirъ, *кура < *t'ūra – «велика кількість зібраних речей, людей тощо»; англ. «top» – «вершина; крона; шпиль; верх»);
 «kofun» / *kopun – «курган, насип» (від п.-прасл. *kopa < *stopa < *t'ōpa – «купа; копиця, скирта; стопа [стопка]; одиниця лічби; [громада]»; пол. «корієс» – курган);
 «burisu» – блаженство (від прасл. *bolgo, *bologo – благо; вірм. «bari», д.-київ. «бóлого» – благо);
 «shibō» / *dibō – «загибель, смерть» (від прасл. *dyba[m]ti > *gybati, *gybēti – «ледве ходити / дибати; гинути»; блр. «гібель» – загибель; «диба» – «знаряддя для катування та приречення на повільну смерть»; «дїбїтися» – «ставати дибом; ставати на диби»; гот. «diups», блг. «дѣбок» – глибокий; пра-і.е. *dheub(h)- / *dhub(h)- – «глибокий, порожній; заглибина; кіл; клин; бити» [goroh.pp.ua]);
 «idō» – рухатися; «i~tsu» – іти (від прасл. *(j)iti [/*ei-tei] – йти, *jьdō, [< *īd-] – йду [із суфіксом -do- в теп. ч., goroh.pp.ua]);
 «chōmitsu», «mitsu» – «щільний [первісно міцний]» (від прасл. *mits' – міць);
 «okoru» – сердитися [докоряти] (від п.-прасл. *kogъ – образа);
 «jīnsei» – життя; індонез. «jīwa» – душа (від прасл. *žiti, *živ- – жити; пра-і.е. *gīvotā, тайск. «chīwit», д.-київ., блг. «живот», блр. «жыццё», рос. «жизнь», лтс. «dzīvi», лит. «gyvata, gyvenimo» – життя; лтс. «dzīt» – «загоюватися, видужувати»; д.-перс. «jīvā» – «він живе»);
 «hīwaina» – «гумно / гувно» (від п.-прасл. *gumno – гумно; діал. «гувно́», блг. «гúвно» – гумно; утворення від стародавнього додавання *gu- [див. гов'ядо, говно́] до «м'яти, мну», лит. «minù, mīnti» – давити [ногами], букв. «місце, де скотина мене, топче скошений хліб» [Фасмер]);
 «surudo», сол. «сэрби», нан., ульч. «салби» – гострий (від прасл. *s'grъ – серп; англ. «sharp», нім. «scharf» – гострий);
 «awa» – просо (від прасл. *ovъsъ – овес; блр. «авёс» і срб. «овас» – овес);
 «sasu» – «жалити, колоти» (від прасл. *osa – оса);
 «suk-» – «орати, чесати», «suki» – «лопата, плуг», індонез. «sungkal» – лемех (від прасл. *suk < *sokъ – сук, як і «соха» [від прасл., що означає «сук, кіл, дерево з розвилкою», – Фасмер]);
 «saku» / *suku – «розчохнути, розсікти» (від прасл. *suk < *sokъ – сук; асоц. з «сікти», «сікач»);
 «osu» – жати (від прасл. *osenъ – «осінь; час жнив»; гот. «asans» – «пора жнив, літо»; дан. «hoesten» – жнива);

⁹⁸⁷ Після того, як слов'янськомовні сармати спустилися з високогірних улоговин у рівнинні долини, вони змушені були перейти на вживання не тільки раніше малопритаманних їм кентумних задньоязикових та глоткових приголосних (замість окремих «дантемних» і «тамтемних» зубних приголосних), а і переважно твердих приголосних (замість м'яких високогірних). Адже необхідність цього була викликана як більш високим тиском повітря та іншими некомфортними для мовлення природними факторами в низинах, так і самою генетично обумовленою побудовою мовних органів сарматів.

«ūru», кор. «ul», бенг. «ula» – «шерсть, вовна» (від прасл. *vulna > *v^bl^aна вовна; полаб. «vāuno», блг. «vŭl^ana», англ. «wool» – «шерсть, вовна»; чes. «vlna», рос. «волна» – хвиля);

«motsure» – «моток ниток» (від прасл. *motati < *mota[m]ti – «мотати, махати, намотувати», карач.-балк. «матау» – «моток ниток»);

«ureshii» – «веселий, ура» (від прасл. *urá – «бойовий заклик під час атаки; уживається для вираження загального схвалення, захоплення, радості» [goroh.pp.ua]);

«kugi» – ніготь (від п.-прасл. *kogъtь – кіготь);

«chiku» – щока (від прасл. *ščeка – щока);

«nōzu» – ніс (від прасл. *nosъ – ніс; слвн. «nosu / nos», пол., чes., слвц. «nos», блг., мкд. «нос» – ніс);

«bijon» / vid'ōn – «бачення, зір» (від прасл. *vidъ – вид; слвц. «videnie» – зір);

«kurō» – «біль, мука», «keigen» – «корчі, судоми, конвульсії» (від п.-прасл. *kuřъ > *k^ṛъ – корчі; пол. «kurcz», нім. «Krämpfe» – корчі);

«suji» / *sud- – м'яз (від прасл. *sud- – м'яз; *sudoma < *sōdoma⁹⁸⁸ – «судомо [м'язів]»);

«se» – задній (від прасл. *sedъno – «задниця; садно, рана від сідла у коня»; блг. «седни», чes. «sedni si» – сідати; д.-київ. «задъ» – «спина; сідниці; зад»);

«kuchi» – рот (від прасл. *kușъ > *kōșъ – «шмат, кусок»; прасл. *kōsati – кусати);

«karada» – тіло (від п.-прасл. *kolda kostь колода);

«koshi» / *kosti – стегно (від п.-прасл. *kostь – кістка);

«ude» – рука (від прасл. *oudъ – кінцівка; д.-київ. «оудъ» – кінцівка; пол. «ud» – ляжка);

«tamotsu» / *t[ɾ]amotsu – тримати (від прасл. *trimati < *trima[m]ti – тримати);

«utsu» / *[b]utsu – удар (від прасл. *butsati – «буцати; колоти рогами; бити потужно» [goroh.pp.ua]; асоц. з «бутси» – «взуття футболістів, призначене для виконання потужних ударів по м'ячу»);

«okonau», «okonawa» – «робити, виконав» (від п.-прасл. *konati – «кінчати, виконувати; умирати», рос. «окончил» – виконав);

«gishi» – «інтерес, відсоток, користь» (від прасл. *gešta⁹⁸⁹ – «решта, залишок; лихва»; д.-київ., ст.-сл. «лихва» – «корисний прибуток»);

«koto» – кобза (від п.-прасл. *kobza⁹⁹⁰ – кобза; угор. «koboz», тюрк. «kopuz» – стародавній сарматський щипковий струнний музичний інструмент, занесений до Японського архіпелагу народом-вершником – слов'янськомовними жуань-жуанями);

«mono» / *mo[y]no – річ (від прасл. *mayno – «майно; власні речі особи», похідного від прасл. *jъmati < *jъma[m]ti, *jъmать – «брати; мати»; полаб. «mom» – маємо; застар. «манатки» – «речі, пожитки», «манаття» – «пожитки, старий одяг»; «манатя» – білизна; «манаток» – масток);

«nagai» – «довгий [довгий як змії; ногатий про довгоногу істоту]» (від прасл. *nagъ – нагий чи від прасл. *noga – нога; чes. «nohátá» – довгоногий; снскр. «naga» – «гора, змії»);

«nise» / *nise[nt] – «хибний, підроблений [імітація, копія]» (від прасл. *ni se [ni te] – «ні це ні те; нісенитниця; те, що не має сенсу»; лат. «sentio» – «почуваю, розумію, думаю»);

⁹⁸⁸ Вимушене використання носових звуків це лише тимчасове явище в мовленні багатьох слов'янських народів, пов'язане з різким зменшенням висоти їхнього мешкання над рівнем світового океану. Поступово протягом декількох поколінь їхній мовний апарат пристосувався до більш високого тиску повітря та благополучно позбавився від цього негативного явища. Французи ж, що є нащадками слов'янськомовних вестготів, бургундів і аланів, так досі і не змогли від нього позбавитися. Адже вони, втративши свою рідну мову, вже не могли наполегливо прагнути відновити мовлення своїх пращурів.

⁹⁸⁹ Запозичення цього терміну в українську та в інші мови буцімто з латини зовсім не означає відсутність подібного терміну у праслов'ян на Далекому Сході Азії.

⁹⁹⁰ Дуже багато того, що нині вважається запозиченням з тюркських і іранських мов, насправді було праслов'янським суперстратом в цих мовах. І такі хибні погляди ґрунтуються саме на нерозумінні того, що слов'янська мова була принесена до Європи з Далекого Сходу Єврозії сарматами та їхніми нащадками.

«zubon» / *zupon < *zupa[kh]n – «штани [запахну́ті]»; «sutaddo / *zubaddo < *zupando – «запонка, шпилька» (від прасл. *pakh – пах чи від прасл. *zapona – запонка; як і «розпашонка», від іменника «пах» чи дієслова «запахну́ти» – «закинути, нахлеснути одну полу одягу [розстібнутих штанів] на іншу» чи навіть від іменника «запонка» [від ст.-сл. «запати» – задержати]; асоц. з япон., франц. «jupon» – «спідниця, під'юбник», а також з «зіпун» – «селянський каптан» та з «жупан» – «старовинний верхній чоловічий одяг, оздоблений хутром»).

«Подібні слова нерідкі в ДЯМ, що підтверджує думку болгарського лінгвіста проф. Ст. Младенова про те, що в японській мові є не менше ста давніх коренів, спільних з індоєвропейськими мовами» (Микола Сиромятников, «Стародавньоапонська мова», https://books.google.com.ua/books/about/Древнеяпонский_язык.html?id=Zk1kQgAACAAJ&redir_esc=y).

До того ж, багато індоєвропеїзмів у японській мові все ж таки ближче до слов'янської лексики, ніж до англійської або до будь-якої іншої індоєвропейської. І цьому зовсім не варто дивуватися. Адже ще С.А. Старостин («Про доказ мовної спорідненості», <http://www.philology.ru/linguistics1/starostin-07.htm>) виявив велику кількість взаємних збігів у російській та у спорідненій японській евенкійській мові навіть серед слів базисної лексики (п'ять збігів у 35-словній і шість збігів у 65-словній частинах списку С. Яхонтова, тобто 11% збігів у всьому списку базисної лексики Сводеша). Це добре узгоджується з думкою Грінберга про спорідненість японської мови з індоєвропейською родиною мов.

Як і в українській мові, в японській мові має місце не лише повноголосність, а й «перехід «і» першого складу в «а» (або в інший голосний) під впливом голосного другого складу (так званий перелом голосного «і»))» [М.О. Сиромятников, «Стародавньоапонська мова»]. Закон же відкритих складів, який поступово перестав діяти в слов'янських мовах, законсервувався в японській мові, вочевидь, через переважання відкритих складів як у колишньому аустронезійському субстраті японської мови, так і в численних запозиченнях із китайської лексики:

«Відкриті склади в давньоапонській мові – явище не споконвічне, а вторинне, пов'язане зі змішуванням мов, усуненням збігів приголосних під впливом субстрату» (https://books.google.com.ua/books/about/Древнеяпонский_язык.html?id=Zk1kQgAACAAJ&redir_esc=y, М.О. Сиромятников, «Стародавньоапонська мова»).

Як українською, так і японською мовами використовується аналогічний показник дрібного предмету. Так, наприклад, Musu-ko – син [мужичок], якщо ж «isi» – камінь, то «isa-go» – пісок [де: -go (= -kō) – «дрібний предмет 子»]. Адже те ж саме має місце і в українській мові: «Андрій – Андрійко», «Панас – Панько», «Сергій – Сергійко», «Василь – Василько», «Остап – Остапко», «Марк – Марко», «Іван – Іванко», «Хведір – Хведько», «Юрій – Юрко», «відро – відерко», «стакан – стопка», «скло – склянка», «ступа – ступка», «колода – колодка», «паля – палка», «вила – вилка», «ложе – ложка», «нога – ніжка», «гуляння – гулянка», «муха – мушка, мошка», «дорога – доріжка», «гора – гірка», «хмара – хмарка». Вочевидь, -go (= kō) є індоєвропеїзмом, оскільки воно дуже близько до мікен. «ko-wo», грец. «κβρος», іон. «κουρος», дор. «κωρος» – «дитина, хлопчик, юнак, син», грец. «υιο / υιός», адиг. «кьо», санскр. «sūnu», англ. «son», фриз. «soan», нідерл. «zoon», ст.-англ. «ing», люксем. «jong» – син; санскр. «kaṇa» – маленький.

18. Балтсько-таджикські та слов'янсько-таджикські ізоглоси

Також, цілком можливо, що і чалдони (паджо / *баджо = баджанаки / кангюїці) є залишками як неіранізованих, так і неотюречених пізніше слов'янськомовних племен, споріднених не тільки слов'янськомовним баджанакам (канглам, печенігам), а навіть і слов'янськомовним пращурам таджиків (*таджо = тадзанс = веньоуто – венетам), відомим китайцям як сяньбі, а пращурам маньчжурів як сербі. Адже мова таджиків є зовсім не східно-, а західноіранським діалектом. І, вочевидь, вона була нав'язана їм разом із Кораном, прибулими до Согду з арабами західними іранцями та хорасанцями. А оскільки

іранські діалекти не були рідними для брахікранних пращурів їх согдійців, то багато хто з таджиків (сартів / сортів = сорбів / сербів) і перейшли, врешті-решт, від них до тюркських діалектів нових прибулих загарбників, в яких теж були присутні прадавні слов'янізми.

Але ж в сучасній мові і неотюречених нащадків сянбї / сербів / сорбів = сортів / сартів теж збереглося багато слов'янсько-таджикських і балтсько-таджикських лексичних ізоглос (сходжень):

- «аз, ман» – «я, мене» (від прасл. *azъ / *jazъ – я, *mene – мене; д.-блр. «азъ», д.-київ. «язъ» – я; снскр. «māna», авест. «mana» – мене);
- «ту» – ти (від прасл. *tu – ти; лит., лтс. «tu» – ти);
- «мо» – ми (від прасл. *mu – ми; пол. «my», лит. «mes» – ми);
- «онхо» – вони (від прасл. *onъ – він; пол. «one», лтс. «vīņi» – вони);
- «ду» – два (від прасл. *du > *d(ъ)va – два; лит. «du», лтс. «divi» – два);
- «чахор» – чотири (від прасл. četyre – чотири; лтс. «četri», лит. «keturi» – чотири);
- «шаш» – шість (від прасл. šestь лит. «šeši», лтс. «seši»);
- «хафтум» – сьомий / *сідьмий (від прасл. *sedmъ – сьомий; словц. «siedmy» – сьомий);
- «сад» – сто (від прасл. *sъto – сто);
- «саддона» – сотня (від прасл. *сътня – сотня);
- «не» – ні (від прасл. *ně – ні);
- «нав» – новий (від прасл. *novъ – новий; лит. «naujas», лтс. «jauns» – новий);
- «бурхо» – бурий (від прасл. *burъ – бурий; лтс. «brūns» – бурий);
- «зур» – сильний (прасл. *silъnъ(јъ) – сильний; д.-київ. «зълъ»; н.-луж. «syła» – сила);
- «xele» / *zele – дуже (від прасл. *zělъ – дуже; ст.-сл. «sълъ», ст.-укр. «зело», словн. «zelō», д.-чес. «zielо» – дуже);
- «модар» – матір (від прасл. *mati, род. в. *matere – матір; пол. «macierz», лит. «motina» – матір);
- «зода» – «чадо, дитя» (від прасл. *čędo / *čęda – «чадо, дитя»; д.-пол. «czędo», ст.-сл. «чъдо» – «чадо, дитя»);
- «бародар» – брат (від прасл. *bratrъ – брат; нім. «Bruder», лтс. «brataritis» – брат; діал.-лит. «brotas» – коханець);
- «духтар» – «дочка, дівчина» (від прасл. *dъkti, род. в. *dъktere – дочка; ст.-сл. «дъшти», род. в. «дъштере», лит. «duktė», род. в. «dukteřs» – дочка);
- «барра» – ягня (від прасл. *bārānъ – баран; тоді як тадж. «гӯсфанд», перс. «фарн» – баран);
- «гов» – корова (від прасл. *govędo < *sovędo < *d'övędo – «велика рогата худоба»; індонез., яван. «sari», лтс. «govs» – корова; ст.-сл. «говвждъ», блг. «говѣдо», д.-укр. «говядо» – «велика рогата худоба»);
- «букқа» – «бик, бугай, буйвол» (від прасл. *bukъ, чи теж похідне від звуконаслідувального кореня būk- / bък-; лит. «bulius» – бик);
- «хурӯс» – «кур, півень» (від прасл. *kugъ – півень; ст.-сл. «коуръ», лтс. «gailis» – півень);
- «қоз», «ғоз» – гусак (від п.-прасл. *gōsъ – гусак; словн. «gōs», лтс. «zoss» – гусак);
- «магас» – комар (від прасл. *mъšъka – мошка; нім. «Mücke» – комар);
- «муши» – миша; «муши паррон» – кажан (від прасл. *mušъ – миша; снскр. «mūṣ-», лат. mūs, д.-в.-нім. «mūs» – миша; «кажан» – «миша, що парить у повітрі»; ст.-київ. «парити» – летіти);
- «паридан, парвоз кардан» – летіти (від прасл. *pariti < *pari[m]ti – «парити; триматися, летіти в повітрі на нерухомо розпростертих крилах»; ст.-сл. «пърати», ст.-укр. «парити» – летіти);
- «мис» / *мид – мідь (від прасл. *mědъ – мідь; пол. «miedź»; н.-луж. «měž» – латунь);

«чўян» / *дўв'ян, чув. «tšugun» – чавун (від прасл. *chavuti < *davy[m]ti – «чавити / стискати [розплавлений метал]» – «ливарити під гнітом, тиском»; хрв. «tùgum» – «велика мідна посудина на воду»; лтс. «šuguns» – чавун);

ст.-тадж. «зар» – золото (від прасл. *zolto – золото; лтс. «zelts» – золото);

ст.-тадж. «шараф», «шўхрат» – слава (від прасл. *slava – «слава, хвала»; лтс. «slava», лит. «šlovè» – слава);

«шаьн» – «сан, шана, честь, гідність»; кит. «song», япон. «sonkei», евенк. «онгон» / *[ш]оҗон, кор. «jongyeong» / *šjong- – «повага, шана» (від прасл. *šana – «почуття поваги; пошана; шана»; пол. «szana», лит., лтс. «šana» – шана);

«ғурур» – «гордість, гординя, зарозумілість, пихатість» (від п.-прасл. *g^rrdь – гордий);

«дурӯғ» – хибний (від прасл. *durь – «дурість; запаморочення; пустощі»; рос. «дурак» – «дурень, тобто той, що має хибне світосприйняття»);

«ковок» / *совок – совок (від прасл. *sovokь – совок, похідного від прасл. *sovati < *sova[m]ti; срб. «кугла», хрв. «kašičica» – совок; лтс. «kauss», блр. «коўш» – ківш⁹⁹¹);

«теппа» – «пагорб, височина, вершина» (від прасл. *temę – тім'я; ст.-сл., д.-київ. «тѣма», слвн. «tēme» – «тім'я, маківка»; блг., мкд. «топката» – куля);

«кулла» – вершина (від п.-прасл. *guga – гора; діал.-пол. «guga», лит. «guras» – гора; «горній» – верхній, «голова» – «верхня частина тіла», «горище»);

«кунч» / *кунт – кут; «гўшае» / *кўтае – «куток, куточок» (від прасл. *kontь > *kōtь – кут; чес. «конес», слвц. «koniec» – кінець);

«танг» – тугий (від прасл. *tóng > *tōg > *tug – «тугий, міцний, жорсткий, в'язкий»);

«санг» / *са[ме]нг – камінь (походить, саме, від прасл. *samęng > *kaměнь, бо снскр. «аста», авест., д.-перс. «asman»⁹⁹², лит., лтс. «akmens», що походять від пра-і.е. *asmen- > *akmen-, не зазнали метатези);

«кура» / *кула – куля; «кураи Замин» – «Земна куля» (від п.-прасл. *kul'a – куля; пол. «kula» – «куля, м'яч»; лит. «kulka» – «куля, ядро»);

«Замин» – Земля (від прасл. *zemja – земля; ст.-сл. «Земьнь», лтс. «Zeme», лит. «Žemė[s]» – Земля);

«хушкй» / *сушки – суша (від прасл. *sous- > *suxь – сухий [gogoh.pp.ua]);

«болои» – верхній (від прасл. *bergь⁹⁹³ > *v^bгхь – «берег > верх»; перс. «baḷa» – верх; ірл. «barr» – «верхній, вершина»; снскр. «bṛhant-», хет. «parku-» – високий; авест. *barəzah- – «гора, висота», осет. «bærzond», вірм. «berj» – висота; пол. «rułar» – стеля; д.-київ. «пол» – берег; «половоддя» – «півінь, висока вода»; лит. «palėrė» – «верхній поверх, горище»; асоц. з тим, що розташовується вище підлоги: «полок, полиця, балка», а також з «паркан / *баркан»);

⁹⁹¹ Походження не лише таджицької кентумної лексеми «ковок», а навіть і спорідненої їй лексеми «ківш» від сатемного дієслова «совати» (а зовсім не від кентумного дієслова «ковати») переконливо підтверджує первинність саме сатемної лексики та вторинність кентумної лексики. Адже задньоязикова та глоткова кентумна лексика утворилися в результаті збільшення тиску повітря в рівнинних долинах порівняно з низьким тиском повітря у високогірних улоговинах. Всім тим, хто став розмовляти на меншій висоті над рівнем світового океану, фактично приходилося зменшувати голосову щілину між задньою частиною язика та верхнім піднебінням, щоб захистити ще незміцнілі легені від надмірно високого тиску повітря. Це пояснює і гортанність вимови всіх інших горців, що спустилися з гір до долин.

⁹⁹² Хоча ж у перській мові і відбулася кентумізація більшості праіндослов'янської лексики, але ж давньоперського слова «asman» – камінь вона не торкнулася. І це теж переконливо свідчить про сатемність праіндослов'янської лексики. Кентумізація санскриту та спорідненої йому прабалтської мови, вочевидь, відбулася на теренах Південного Афганістану під впливом прафінсько-самодійських говірок асимільованих праіндобалтами решток бахликів і інших млечхів. Зберегти ж сатемність цієї лексеми змогли лише китайці та іранізовані нащадки праслов'ян таджики.

⁹⁹³ Невідповідність у слов'янських мовах звука [g], рефлексу непалатального пра-і.е. [g(h)], рефлексіві палатального [g] в інших мовах satəm (пор. авест. [z]) пояснюється як одне з численних відхилень від звичайної рефлексії індоевропейських задньоязичних або як відмінність слов'янських мов від інших індоевропейських у характері розширення кореня *bher- [gogoh.pp.ua].

«сохил» – берег (від прасл. *sxył – «схил; береговий схил», похідного від прасл. *xyliti < chyli[m]ti – «нагинати; нахилити»);

«ьярї» – «яр, яруга, ущелина» (від прасл. *jaгь – «яр; ярий, несамовитий»);

«ситора» – зірка; «нуктаи назар» – «точка зору» (від прасл. *zьrěti < *zь[d]rě[m]ti – «зрити < з[d]рїти»; ст.-укр. «здрик» – зір, «здрячий», «зздрити»; словц. «nazor» – думка);

«зимистон» – зима (від прасл. *zima – зима; лит. «žiema», лтс. «ziema» – зима);

«борут» – порох; «барф» – сніг (від прасл. *borxъ > *porxъ – «пил, порох; борошно; сніг»; д.-київ. «порохъ» – «пил, порох»; італ. *barina > «farina», ісп. *barina > «harina», мкд. «брашно» – борошно; гінді «barpha», алб. «borë», мальт. «borra» – сніг; «пороша» – «перший сніг, що випав»);

«будан» – «бути, буду» (від прасл. *byti < *bu[dem]ti – бути; д.-київ. «быти, бывати, буду», лит. «būti», лтс. «būt» – «бути, буду, будемо»);

«бўронї» – бурхвильний; «бўрон» – буран; «бўрои» – буря (від прасл. *burja < *d'ūrja – буря; мкд. «бура» – буря; похідні: «буремний, бурливий»);

«туман, низм» – туман (від прасл. *тъма – «тъма, пїтъма, темрява, темїнь»; полаб. «tāma» – темїнь; та від прасл. *nizъ – униз; чес. «niz», рос. «низменность» – низина; «туман» – «пар, що стелиться в низинах»);

«дуд» – дим (від прасл. *dumъ – дим; лит. «dūmai», лтс. «dūmi» – дим; пра-і.е. *dhūw – димити; асоц. з «дути» / *дмути, споріднено з «дуда, дудка»);

«гарм, гармї» – «жар, спека» (від прасл. *gorě[m]ti > *gorěti – горїти; лит. «karšta», лтс. «karsts» – «жарко, спекотно, гарячий»; асоц. з гаром і жаром, притаманними також і гарматі);

«рох / *де рох» – дорога (від прасл. *dorga – «заглиблення, борозна, рівчак», вважається спорідненим з прасл. *derb- > *d'rgati – «дьоргати, смикати, тягти, рвати», звідки й ст.-укр. «дєргати» [goroɦ.pp.ua]; пандж. «Dē rāha» – «шлях, дорога», пандж. «Ṭaraika», англ. «track» – «трек, тракт, стежка»);

«дароз» – довгий, «дарозї» – довжина (від прасл. *derb- > *d'rg' > *d'lgъ – «вільний, довгий», ст.-сл. «длѣгъ» – довгий, асоц. з «дорога», «на дорозі»);

«калон» / *голем – великий (від п.-прасл. *golěmъ / *d'ölěmъ, golěmъ / *d'ölěmъ – довгий, як і, очевидно, – «великий»; звідки через значення «дужий; здібний, спритний» сучасна семантика: блг. «голям», срб. «голем», чес. «holemý» на відміну від перс. «bzrg, zyady, wsy» – великий);

«тунок» – тонкий (від прасл. *tānu[n]g > *тъпъкъ – тонкий);

«холї» – «пустий, порожній» (від п.-прасл. *xolstъ – «порожній; холостий; вихолощений; позбавлений природних [звичайних] властивостей»);

«берунї» – зовнішній (від прасл. *ber[in]gъ > *bergъ – «високий; зовнішній [для улоговини, водойми]; блг. «поли», срб. «наполе», гінді «rāga», грец. «πέραν» – «поля, тобто те, що зовні, за межами чогось»; «бриль» – «соломяний капелюх [що має захисні від сонячного світла поля]»; лит. «brylius», рос. «брылы» – «поля, краї / криси капелюха», лит. «paraštė» – «поля сторінки, аркуша»; англ. «bare», рос. «полюй», ест. «raļjas» – «порожній, порожнистий»);

«гулў» – горло (від п.-прасл. *gьrdlo – горло, пол. «gardło», лит. «gerklės» – горло);

«халк» – «гортань, ковтка» (від п.-прасл. *glъtati < *gouta[m]ti – ковтати; чес. «hlta», пол. «krtań», рос. «глотка», лит. «gerklų» – гортань);

«абрў» – брова (від прасл. *[o]bry > *bry – брова; срб. «обрва», словн. «obfv», словц. «obrв» – брова);

«лабхо / лаб» – губи (від лит. «lūpos», лтс. «lūpas» – губи);

«пешона» / *п[л]ешона – лоб (від прасл. *plěшь – «пліш, лисина; частина шкіри голови без волосся»; лтс. «piere / pieri» – «лоб; чоло»);

«гўш» / *вўш – «вухо, вушний» (від прасл. *ouso > *ucho – вухо; н.-луж. «hуcho», лит. «ausis», лтс. «auss», прус. «āusins», гот. «ausō» – вухо);

«гуррї» – гуля (від прасл. *gulja – «гуля; гудз, наріст»);
«лаьнат» – «лайно, гівно» (від прасл. *lōi-ino > *lajьno – «лайно, гівно» [goroh.pp.ua]; блг. «лайно» – гівно);
«тир, тирча» / *стир – стріла (від прасл. *strēla – стріла; д.-англ. «strāel», с.-нідерл. «strael, strāle» – стріла; словин. «strāula», н.-в.-нім. «Strahl» – промінь; ст.-укр. «торч» – «плетений паркан, огорожа»; асоц. зі «стирчати», «стрімка», «струмінь»);
«олат» / *орад – знаряддя (від прасл. *orōdъje – «знаряддя; гармата»; слвн. «ogōd», «ogōdъje», рос. «орудие» – знаряддя);
«кофта» / *копта – копати (від прасл. *kopati < *kopa[m]ti – копати);
«шох» – гілка, «шохахо» – сук (від прасл. *sōkъ < *sonkъ < *song – «сук; виступ на дереві, що утворює розвилину»; лит. «šaka»; слвн. «sōk» – сук);
«соха» – поле [тобто суша] (від прасл. *suxъ < *sous- – сухий чи від *soxa – «соха; дерево з розвилкою»; тобто, це «звільнена від дерев ділянка, що ореться сохою»; від праслов'янського, що означає «сук, кіл, дерево з розвилкою»);
«майдон» – «поле, майдан» (від прасл. *majdanъ – «поле, пустир, незабудоване місце, що придане до маєтку і теж є майном його господаря, тобто те, що я маю і, отже, все те, що моє», похідного від прасл. *jъma[dēm]ti – матимемо⁹⁹⁴ > *jъmati, *jъмать – «брати; мати, має»; евенк. «мэгдын» / *мэйдын – «пойма, беріг, луг, терраса»; англ. «demesne» – «власність, володіння, ділянка, що прилягає до будинку, маєток»);
«котеч» – «котедж, хата» (від п.-прасл. [пізньосарматського] *xata – хата, похідного від прасл. *d'ont' > *hont' > *kōtъ – кут; евенк. «утын» / *[x]утын – «хатина, будинок»; авест. «kata», перс. «kad», бсн. «kuća», срб. «кућа», слвн. «hiša / hišo», нім. «Hütte», англ. «house» – «вкопана в землю будівля»);
«хұчаин» – «хазяїн, господар» (від прасл. *hont' > *kōtъ – кут чи від прасл. *хуча > *xata – хата, бсн. «kuća» – «хата / хижа / хижина»);
«кунч» – кут (від п.-прасл. *kont' > *kōtъ – кут; лит. «kamри» – кут; грец. «καυθός» – «кут ока»);
«гурұх» – «гурт, група» (від п.-прасл. *hurtъ – «група, компанія; натовп; стадо; [присл.] багато»; бсн. «krdo», слвц. «krdeľ»; слвн. «čred» – череда);
«ғизо» – їжа (від прасл. *jasti [префіксальна звукова форма – ěsti] < *ēsti < *ēd-nti – їсти; блр. «ежа», пол. «jedzenie» – їжа; асоц. з «хижа» та зі ст.-сл. «хытити» – викрадати);
«хұрокї» – харчі (від п.-прасл. *karchi < *t'orgi – «шовк; торги; гроші», похідного від прасл. *toringъ – «темний; чорний»; діал.-евенк. «харчи / карчи», якут. «харчы» – гроші; монг. «торго» – шовк; араб. «ḥaḡḡ» – «витрати, пайок, раціон»; вірм. «kerakug»; лтс. «pārtiku» – їжа);
«растанї» – рослина (від п.-прасл. *rosti < *ors[m]ti – рости; блг., рос. «растение», слвн., слвц. «rastlina», чес. «rostlina» – рослина);
«ревоч» – ревінь (від прасл. *revenъ < *[d]reb- – «вільна, некультивована рослина; ревінь»; блр. «рэвэнь», срб. «ревѐд»; блг. «ревен», слвц. «rebarboga», слвн. «tabarbara», лит. «gabarbarų», лтс. «gabarberi», англ. «rhubarb»);
«харбуза» – диня (від п.-прасл. *harbus < *d'arbus – «звільнений плід [від гудини-матері]; гарбуз»; лит. «arbūzas», лтс. «arbūzs» – кавун);
«чумиза» – чумиза (від прасл. *chumiza – «культурний підвид мишія; чумиза»);
«ангур» / *вангур – виноград (від прасл. *weing – «вино; винний»; гот. «weinagards» – виноградник; пол. «winogrono», лит. «vynuogė», лтс. «vīnogas», тоді як перс. «noun» – виноград);
«дарахт» – дерево (від прасл. *dervo < *derbo – «обдертий [звільнений від кори] стовбур; дерево»; снскр. «dāru»; «dru-» – «дерево [матеріал]», – Фасмер; лит., лтс. «darva» – смола; асоц. з «дрова», «дрюк», «дрючок»);

⁹⁹⁴ Подібно до «знайдемо», утвореного від «знайти».

«чӯбин» / *чӯ[r]бин – дерев'яний (від прасл. *čurъ < *dur[b]ъ – «межа; обрізок; чурбан»; чув. «tšaruzêr» – безмежно; лтс. «šuriņa» / *ču[r]biņa – «обмежений стовбур; чурбан»);

«сало» / *са[д]ло – сало (від прасл. *sadlo – сало, пов'язаного з прасл. *saditi – «садити, сідати»; «те, що сідає на м'ясо» [goroh.pp.ua]);

«хӯрдан» – пити (від п.-прасл. *kurg'ati < *kurg'a[m]ti – «киряти, пити» [Трубачов]; блр. «керіць» – «кутити, пити»; пол. «kirzuc» – «пити, мочитися», лит. «gerti» – пити);

«шӯрбо» – «щерба / *сьорба, суп» (від прасл. *sʹrb- / sʹrb- / serb- – сьорбати [goroh.pp.ua]; лит. «stiuba» – щерба, лтс. «zura»; слово «щерба», вочевидь, походить від можливості щербатої людини лише сьорбати рідку їжу);

«ғалоғула» – «говір, говірка» (від прасл. *golgolъ – говір, утвореного подвоєнням того самого кореня, що й у суфіксальному прасл. *gol-sъ – голос [goroh.pp.ua]; стар. «глаголити / галаголити» – говорити);

«гуфтугӯ» – «розмовляти, говорити» (від прасл. *gutorъ – говір [goroh.pp.ua]; стар. «гутарити / гуторити»).

У слов'янських мовах при утворенні іменників від дієслів звук «т», як правило, перетворюється на звук «ч». Це ж має місце і при утворенні іменників, що позначають діяльність або професію: укр. «ткач, сіяч, орач, копач, поливач, збирач, прибирач, наглядач, випробувач, винищувач, видобувач, викладач, тлумач, сурмач», блг. «ковач, водач», рос. «врач, скрипач, палач». Останній склад «чи», що присутній у множині таких іменників, був запозичений з праслов'янської мови для утворення іменників, які позначають діяча або назву професії, не тільки пратюркською, а й таджицькою мовами: «колхозчи» – колгоспник, «тракторчи» – тракторист. Таджикицьке допоміжне дієслово «кардан», що означає «робити», вочевидь, є спорідненим слов'янському префіксу «ку», що означає «робити чимось» або ж «виробляти що-небудь»: «кудес[н]ити», «кудлатити», «кумекати», «кувати», «кукобити», «куняти», «куелдити», «кубритати», «кулепетити», «кулупнути / колупнути», «куніжитися», «купатися», «кувиркатися», «кутати», «закупорювати», «відкупорювати».

І ці запозичення зі слов'янських мов є значно ранішніми ніж входження заселених таджиками регіонів до складу Росії. Адже серед них є багато таких, що на той час уже вийшли з лексику російськомовного населення.

19. Стародавньослов'янська лінгва-франка у Центральній і Середній Азії та в Європі

До того ж стародавня праслов'янська мова, що сформувалася на протязі багатьох століть у Північному Китаї, дуже довго використовувалася і в якості «лінгва-франка» як у Центральній, так і в Середній Азії. Адже торгівлю вздовж «Шовкового шляху» здійснювали саме слов'янськомовні да-юечжі. Юечжійські роди з «Дому Джаову» були шляхтою не тільки у кушан і в більшості князівств Кангюю, а й у балтськомовних усунів і у верхніх аорсів (яньцай / антів). Тому-то іранські євреї, що мігрували до Хорезму і там приєдналися до торгівлі уздовж «Шовкового шляху», дуже швидко ослов'янилися:

«...до VIII ст. Хорезм (кит. Юецзянь, – П.Д.) був державою з винятково високою цивілізацією та культурою». Євреї в авангарді цього підйому і сам Хорезм заснований ними⁹⁹⁵ (насправді согдійцями да-юечжі / юецзи, що займалися торгівлею уздовж Шовкового шляху, – П.Д.). Автора приваблює епізод початку VIII століття, коли родич шаха Хуразад спробував захопити владу. Поєднавши думки узбецького історика Я.Г. Гулямова та Толстова, Кожинов пов'язав у цьому русі військовослужбову верству зі старим дехканством (в поясненні Кожинова «феодалів») та єврейську «інтелігенцію». Ті та інші якимось чином зішлись на ідеях маздакізму, а цей рух «був соціалістичним або

⁹⁹⁵ Заснований насправді согдійцями юецзи, що займалися торгівлею уздовж Шовкового шляху, – П.Д.

комуністичним за своєю спрямованістю», що переслідував «мету встановлення економічної рівності та спільності майна – аж до запровадження «колективної власності на жінок» (В. Кожин, «НР» № 11, с.173). Боротьбою за владу в Хорезмі скористувалися араби. В результаті «комуністам» довелося тікати до Козарії. Якби вони дорогою заглянули до Горгану, то здобули б ще й Червоний прапор (під таким прапором проходило повстання у VIII столітті у Горгані). Але, захопивши владу в Козарії, єврейські «комуністи» не поспішали втілювати ідеали, що ними проголошувалися. «Необхідно відзначити, – прозоро натякає Кожин, – що, вставши на чолі Каганату, юдеї аж ніяк не прагнули насаджувати маздакитський «комунізм», який потрібен був лише тоді, коли завдання полягало в знищенні наявної державної деспотії, – як в Ірані початку VI століття або, пізніше, в Хорезмі початку VIII століття. Так, у козарського кагана, повністю підлеглого цареві-каганбеку, був великий гарем, і на нього ніхто не робив замах...» ...Татищев вважав на основі матеріалів, що були у нього, що козари – ті ж слов'яни, оскільки київські юдеї говорили слов'янською мовою⁹⁹⁶. У козаро-єврейському листуванні сказано і про появу в Козарії ортодоксів, що наставляли правителів іудейському розуму. Вони, напевно, ускладнювали становище правлячого клану, але подолати прихильності шляхти до своєї тюркської генеалогії не могли» (Аполлон Кузьмін, «Козарські страждання», http://www.zlev.ru/39_12.htm);

«Наприклад, професор факультету лінгвістики Тель-Авівського університету Пол Векслер, висунув теорію, котра відносить їдиш / ідиш⁹⁹⁷ до групи слов'янських, а не германських мов (в статті «Їдиш – 15-а слов'янська мова» / Paul Wexler, «Yiddish – The Fifteenth Slavic Language», International Journal of the Sociology of Language 91, 1991). Пізніше, в книзі «Ашкеназійські євреї: слов'янсько-тюркський нарід в пошуках єврейської ідентифікації» [Paul Wexler «The Ashkenazic Jews: A Slavo-Turkic People in Search of a Jewish Identity», Columbus: Slavica 1993], на основі величезного лінгвістичного, історичного та етнографічного матеріалу Векслер запропонував переглянути і всю теорію походження східно-європейського єврейства... Лише пізніше, разом з німецькою колонізацією західнослов'янських земель, східноєвропейські євреї разом з іншими західними слов'янами⁹⁹⁸ перейшли на німецьку мову і засвоїли елементи німецької культури. Тому-то в їдиші не вдається простежити наступність походження від якогось певного німецького діалекту...» (Міхаель Дорфман, «Як євреї походять від слов'ян», <https://coolib.com/b/178502-mihael-dorfman-evrei-i-zhizn-kak-evrei-proizoshli-ot-slavyan>);

«Єврейську мову у відображенні німецьких письменників відрізняють вкраплення гебраїзмів (Bocher – хлопець, Shnoger – жебрак і т.д.) і особливий порядок слів (синтаксис їдишу зазнав чимало слов'янських впливів, і тому в їдиші, наприклад, в складових дієслівних присудках або в придаткових реченнях дієслово не ставиться в кінець фрази)⁹⁹⁹» (Олександр Піперські, Олександра Полян, «7 фактів про їдиш та німецьку», <http://eshkolot.ru/library/text/39917>).

Нащадки довгоногих да-юечжі / отер¹⁰⁰⁰ / *утіів / гутіів чорняві гуни гаути = вількіни / вельти / велети / вільтини / вільці стали шляхетними родами не тільки кельто-тракійців свеїв (шведів), а і споріднених прусам балтськомовних фризів. Саме вони разом з більш ранніми біженцями зі Скандинавії, що стала для них немилою, – нащадками теж гутіів да-юечжі = готів йотів та ютів чорнявими грутуннами = русами-торками і стали відомі в Північній Європі як варяги-руси та фризи-руси. А отже, і вони разом зі спорідненими їм слов'янськомовними донськими аланами-русами = полянами-русами, чорноморськими

⁹⁹⁶ Слов'янською мовою юечжів Хорезму (кит. «юецзи»), – П.Д.

⁹⁹⁷ Хорезмійський протоїдиш – мову віндів – *[v][n]діш (нім. *windisch), – П.Д.

⁹⁹⁸ Тобто разом з пращурами швабів слов'янськомовними алеманами [алем. Alemanne, нім. Alamannen, Alemannen] та ослов'яненними кельто-іллрійцями та балтами віндами / вендами, – П.Д.

⁹⁹⁹ Вочевидь, це було і в давньослов'янському протоїдишу, – П.Д.

¹⁰⁰⁰ Д.-норв. «гаутар» – геат / гаут = *готер / отер – «вільний хуторянин», що мешкає за готаром і не є підпорядкованим ні самій громаді, ні будь-якій панівній в ній верстві і, отже, є козаком українцем; готар – «межа, кордон»; хутір – «виселок за межу селища»; адиг. «отэр» / *[Г]отэр – «зграя, гурт», – П.Д.

(тматороканськими) готами-русами та хорезмійцями хорасміями = хурусами здійснювали торгівлю вздовж річкових і морських шляхів сполучення. Тому зовсім і не дивно те, що слов'янська торгова лексика залишила свій слід в скандинавських і в інших середньовічних псевдогерманських мовах.

До того ж і у всіх каганатах, що об'єднали слов'янські та ослов'янені племена та народи: Руському, Козарському і Аварському мовою міжетнічного спілкування була одна і та ж алано-гунська слов'янська «лінгва-франка», яка панувала до цього на просторах Центральної та Середньої Азії на протязі багатьох століть після того, як їх покинули балтськомовні савромати. Саме це і є основною причиною як досконалості майже всіх сучасних слов'янських мов, так і уявного «вибухового» зростання кількості їхніх носіїв і стрімкого поширення їх на теренах Середньовічної Європи:

«Досі так і не виявлено жодного археологічного свідчення вибухового зростання населення на території Поліської «білої плями» перед появою історичних слов'ян, що заповнили за лічені десятиліття всю Європу. Залишається зовсім незрозумілим, як мешканці кількох десятків постзарубинецьких хуторів, кожен по 10-20-30 дворів могли всього за кілька поколінь «розплодитись» у мільйонні орди історичних слов'ян, і чи могли взагалі. Тому гіпотеза про «білу пляму» поки так і залишається лише гіпотезою – однією з багатьох... 19 листопада 2012» (Володимир Єрьоменко, https://vk.com/wall-14813293_18729?reply=18733);

«У роботах ряду авторів висловлено думку, що слов'янська мова була *lingua franca* в Аварському каганаті, особливо на останньому щаблі його існування (Curta, 2004). Вочевидь, що це була та сама мова, з якою угорці, які змінили авар через 100 років після розгрому останніх франками (літописними «волохами»¹⁰⁰¹), запозичили безліч слов'янських слів. На думку Е.А. Хелімського в угорській мові налічується від 300–400 до 600–650 ранніх слов'янських запозичень, що стосуються найважливіших сторін життя, у тому числі християнська, соціально-політична та землеробська термінологія (Хелімський, с. 404-435). Дослідник називає джерело цих запозичень панноно-слов'янською мовою. Мова ця, не співвідносна безпосередньо з жодною з сучасних слов'янських мов (там же, с. 408), за сукупністю фонетичних рис багато в чому близька південнослов'янським мовам: словенській і кайкавській, а також і середньословацькому діалекту (там же, с. 429), тобто є саме тими слов'янськими говірками, носії¹⁰⁰² яких називають себе «слов'янами» у вузькому значенні цього слова... Польські автори XVI століття називали «слов'янами» (Słowak, Słowak) південних слов'ян та нижньолужицьких сербів (KucEROVÁ, 1990, S. 212), тоді як верхньолужицьких сербів називали словом «Sarb» – серб... Як бачимо, серед усіх слов'янських мов «проблемними» у сенсі приналежності до своєї мовної групи є виключно ті, чий носії використовували як «племінну» назву ім'я слов'ян» (Сергій Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/);

«...до наших днів козачі діалекти вивчені мало, а питання про мову Кавказьких і Козарських Слов'ян все ще перебуває на стадії припущень. Деякі історичні дані говорять про те, що ця козака прामова була спорідненою мові давньоболгарській і що св. Кирило, відвідавши Козарію, ознайомився з нею ближче, а після у перекладах користувався її словами та деякими граматичними формами. Вирішення питання слід шукати в самих старовинних рукописних книгах на давньослов'янській мові. До оригінальних висновків дійшов, вивчаючи давньослов'янський переклад «Історії» Флавія, «радянський» філолог-гебраїст М.А. Міщерський. Він датує його серединою XI ст. і переконаний, що «переклад

¹⁰⁰¹, Насправді літописними волохами / *волотами – велетнями були не самі франки, а велетенські горці лангобарди, за допомогою яких і було розгромлене військо велетнів обрив / аварів, – П.Д.

¹⁰⁰², Отже, носії цих говірок не є нащадками конкретних давніх слов'янських племен і, на відміну від чорногорян, не мають своїх родоводів на протязі багатьох поколінь. І тому-то вони, маючи різноманітне етнічне походження, і змогли згуртуватися в конкретну ослов'янену націю лише завдяки використанню не рідної для їх пращурів мови, що була дуже близькою до єдиної слов'янської лінгва франка, – П.Д.

був зроблений на півдні Русі, найімовірніше на південному сході, близь Чорного моря та Козарської землі». Там же і в той же час, на його думку, переведені «Естирь» і «Іосіпон», більш пізні історичні твори. XI ст. – епоха існування Томаторкані¹⁰⁰³, краю високої елліністичної культури. Там мирно мешкали місцеві Кавказькі Слов'яни, Греки та Євреї. Шістдесяті роки цього століття ознаменовані будівництвом там монастиря. Там, дійсно, могли перекладатися на слов'янську мову і з грецької [«Історія» Флавія], і з єврейської [«Іосіпон»]. «Невідомий обдарований майстер слова, досконало володіючи мовою оригіналу, володіючи неабияким талантом письменника, зміг не тільки виконати літературне завдання (...), але і створити справді художній твір» [Міщерський]. У більш пізньому дослідженні «Візантійсько-слов'янські літературні зв'язки» [Візантійський Тимчасовик, т. XVII, М. – Л. 1960] той же автор ще впевненіше говорить, що найраніші переклади на старослов'янську мову зроблені в Козарії¹⁰⁰⁴, а тому рясно виявляють зв'язки з мовою Північнокавказьких і Наддонських Слов'ян: «Деякі мовні особливості вказаних перекладних пам'яток, – каже він, – як нами зазначалося в низці робіт, також можуть бути визнані свідцтвами про зв'язок їх з Козарською землею. Але якщо в Козарському каганаті іудейство було панівним віросповіданням, то ще раніше в ньому поширилося християнство, воно підтримувалося там протягом наступних періодів тісними стосунками з Візантійською Церквою. Серед християнських підданих Козарського каганату, безсумнівно, було дуже багато слов'ян і чи слов'янська мова не була, в результаті цієї своєрідності, загальною письмовою мовою для всього населення каганату». Не може бути сумніву і в тому, що у XI ст., що нас цікавить, слов'янська мова панувала також в Державі Томаторканській¹⁰⁰⁵» (О.І. Скрилов, Г.В. Губарев, «Козачий історичний словник-довідник» // «Мова козака», 1970 р., <http://interpretive.ru/dictionary/405/word/jazyk-kazachii;> <http://www.protobulgarians.com/Russian%20translations/Asi%20-%20predki%20kazakov.htm>);

«Мова чистих козар не схожа на мову тюркську, і з нею не схожа ні одна з мов відомих народів... Козари не схожі на турків. Козари чорноволосі, і їх два розряди. Одні називаються каракозари і вони смагляві, навіть майже чорні, подібно індійцям, а інші складають клас білий...» (Ібн-Хаукаль, з «Книги шляхів і царств». Вірменія, Арран і Азербейджан. II частина, https://antitopor.com/historical_documents/ibn-haukal.-iz-knigi-putej-i-carstv.-2-ya-chast.html);

«Козарська держава була багатоплемінною: до її складу входили болгари, тюрки, слов'яни, євреї та ін. Слов'ян тут було багато (пор. Надазовську та Надчорноморську Русь). З X ст. особливо енергійно стали проникати сюди слов'яни з Київської держави в зв'язку з переможними походами на козар Київського князя Святослава. До XI ст. Саркел став, у всякому разі, містом з переважно слов'янським населенням. Арабський науковець XI ст. ал-Бекрі (помер у 1094 р.) пише, що козари через змішання зі слов'янами говорили слов'янською мовою нарівні з іншими народами півночі, в тому числі з печенігами та русами. Костянтин Багрянорідний у своєму творі «De administrando imperio» між іншим пише про печенігів, що вони дають візантійським чиновникам клятви за своїми «законами», причому вживає тут в грецькому тексті чисто слов'янський термін «(ар.)». Такий же слов'янський термін «воєвода» застосовувався до керманічів мадярських. З цього приводу візантолог Вугу J.В. зауважує, що на півдні «слов'янська мова в цю епоху була взагалі свого роду lingua franca для неслов'янських народів по Дунаю та Дніпру». Сходознавець акад. Френ щодо історії козар висловився, що ця історія є частиною давньої історії Русі, настільки історії цих двох держав переплітаються...» (Борис Греков, «Київська Русь», <http://www.bibliotekar.ru/rusFroyanov/17.htm>);

¹⁰⁰³ Країни таманських торків італ. «таркасів» – черкасів = *ас-таркан / ас-тарханів – «чорних / темних асів»; подібно до пол. «karaczan / karakan», рос. «таракан», укр. «тарган / торган» [Фасмер] – «чорний / темний жук», – П.Д.

¹⁰⁰⁴ Точніше в Руському каганаті, – П.Д.

¹⁰⁰⁵ Тобто в Руському каганаті, – П.Д.

«Дані арабських авторів про русів і слов'ян в Козарії ніяк не можна інтерпретувати в тому сенсі, що мова, мовляв, йде тільки про наддніпрянських полян і сіверян, які б сплачували, згідно київським літописом, «козарську данину». Навпаки, абсолютно вочевидь, що руси та слов'яни становили основу населення у самому центрі Козарського каганату, у надазовських, донських, кубанських і підкавказьких степах... Як і всі слов'янсько-руські держави, Козарський каганат мав федеративну структуру. Окремі регіони керувалися автономно, будучи майже суверенними «царствами»... Не доводиться сумніватися, що «алани» підкавказьких степів є не хто інші, як руси-алани, а кубанські «касаки»... є просто кубанські козаки. Тобто, принаймні, два великі автономні регіони Козарського каганату, не враховуючи дніпро-донських полян і сіверян, були заселені русами. Але є всі підстави вважати, що слов'янсько-руське населення становило основу взагалі у всіх регіонах каганату. Справді, коли арабські війська йшли воювати з Козарією, їм доводилося мати справу, перш за все, зі слов'янами... Вже говорилося про те, що арабський полководець Нарван, який прорвався через Кавказ у 737 р., взяв в полон на Дону 20 тисяч слов'ян, а не «простих козар», як, здавалося б, слід було. Втім, це не дивно, оскільки, за даними Масуді, основу війська козарського царя становили саме руси та слов'яни! Найцікавіше, що підтвердження цього факту збереглося і в руських літописах...» (Ніна Васильєва, «Руська Козарія», https://www.studmed.ru/vasileva-n-i-russkaya-hazariya_d5fea15b9a7.html);

«...Татищев вважав на основі наявних у нього матеріалів, що козари – ті ж самі слов'яни, оскільки київські іудеї говорили слов'янською мовою¹⁰⁰⁶. У козаро-єврейському листуванні сказано і про появу в Козарії ортодоксів, що наставляли правителів іудейському уму-розуму. Вони напевно ускладнювали становище правлячого клану, але подолати прихильності шляхти до своєї тюркської генеалогії не могли...» (Аполлон Кузьмін, «Козарські страждання», http://www.zlev.ru/39_12.htm);

«Згідно з деякими археологами, значні анклавні східних слов'ян здавна існували в межах козарського каганату, на території розповсюдження Салтівської археологічної культури, особливо в долині Сіверського Дінця та в Північному Надазов'ї» (Олександр Шапошніков, «Козарська мова // Книга пам'яті: зниклих мов Росії та суміжних країн», Енциклопед. словник-довідник, <https://ru.scribd.com/document/367111620/Al-Shaposhnikov-Qasar>, http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/Al_Shaposhnikov_Qasar.pdf);

«Ймовірно, (слов'янськомовні, – П.Д.) авари привели з собою в Паннонію спільників – антів¹⁰⁰⁷ зі Східної Європи. Результатом цього симбіозу аварів і слов'ян, за деякими припущеннями [О. Прицак, Г. Лант], було поширення слов'янської мови як *lingua franca* і навіть консолідація праслов'янської етнолінгвістичної спільності...» (В.Я. Петрухін, Д.С. Раєвський, «Нариси історії народів Росії в давнину і ранньому середньовіччі // Слов'яни та кочівники в ранньому середньовіччі: проблема етнокультурного синтезу», http://stepnoy-sledopyt.narod.ru/history/slav_i_kochevniki.htm);

«Лант припустив, що до 750 р. в мові слов'ян¹⁰⁰⁸ не видно взагалі ніяких діалектних відмінностей в галузі фонетики, тоді як в морфології відмінності були не більшими, ніж між давньоцерковнослов'янською та давньоруською...» (Х. Бірнбаум, «Слов'янська прабатьківщина: Нові гіпотези (з нотатками з приводу походження індоевропейців)», <http://www.philology.ru/linguistics3/birnbaum-88.htm>);

«Наскільки «ослов'янена» була козарська еліта, видно з того факту, що греки називали одного з козарських каганів (початок 8 ст.): Ібузір ГЛАВАНОС. В останньому слові слід бачити, звичайно, слов'янське слово «голова» (в сенсі: голова адміністрації). Гарну відповідність цьому титулу дав Костянтин Багрянорідний: в його творі згадано, що козарські закони називаються ЗАКОНАСИ. Нарешті, як встановлено, писемність, що

¹⁰⁰⁶ Тобто говорили слов'янською мовою хорезмійських юечжів (кит. «юецзи»), – П.Д.

¹⁰⁰⁷ А також могли привести з собою і як азово-чорноморських готів-русів, так і донських аланів-русів разом з такими ж слов'янськомовними караболгарами та каракозарами, – П.Д.

¹⁰⁰⁸ Нащадків античних германців, аланів-торків, а також гунів ультинзурів, караболгар і каракозар, – П.Д.

застосовувалася в Козарії, мала алано-сарматське походження; а деякі арабські автори прямо пишуть, що козари запозичили свою писемність у русів! Мимоволі виникає питання: якщо козарська армія складалася з русів і слов'ян, якщо «главаноси адміністрацій» писали свої «законаси» руськими письменами¹⁰⁰⁹... то хто ж все-таки правив у Козарії і якою мовою говорила її еліта? Схоже на те, що навіть представники верхньої верстви¹⁰¹⁰, тюрків за походженням, були «руськомовними»¹⁰¹¹!. У будь-якому випадку, безсумнівно, що «прості козари» епохи раннього середньовіччя – це ті ж самі руси-алани, котрі займали волго-донські степи і в античні часи, і що слов'янсько-руське населення в Козарії переважало...» (Ніна Васильєва, «Руська Козарія», https://www.studmed.ru/vasileva-n-i-russkaya-hazariya_d5fea15b9a7.html);

«Руси грамотні. Згідно з ібн-ан-Надімом з Багдада, що приводить у своєму трактаті «Фіхрист» («Каталог») відомості про письмена та писемність неарабських народів, у тому числі і ар-рус, «вони мають письмена, що вирізуються на дереві» [Гаркаві 1870; Зайцев, Морозов 2007; Калініна 2019]. Те, що у русів є писемність і вони пишуть на надгробку «ім'я чоловіка та ім'я царя русів», засвідчив ібн Фадлан [Ковалевський 1956]. У XII столітті автор «Моджмал ат-таваріх» також фіксує уявлення про русів як про нарід, що має писемність [Гедєонов 1876; Новосельцев 1965]. Перський історик Фахр-і Мудаббір Мубарак-шах на початку XIII століття писав про козарську писемність так: «У козар теж є письмо, що походить від руського; гілка народу румійців (греків), яка мешкає біля них, вживає це письмо, і вони називають румійців русами. Вони пишуть ліворуч, літери не з'єднуються між собою. Букв всього 22; [більше літер немає]; більшість цих козар, які використовують це письмо – юдеї» [Бартольд 1968]. За іншим перекладом, «у козар існує писемність, що має відношення до русів, нарідності Візантії (Рум), яка близька до козар і пише цим письмом. Цих русів називають Рум-Рус. Вони пишуть ліворуч, літери одна з одною не з'єднуються. Вся їхня абетка складається з 21 літери (слід 22): а, б, дж, д, һ, в, з, х, т, і, к, л, м, н, тс, т, ш, р, до, ф, айн, с. Нарідність у складі козар, що пише цим письмом, здебільшого – євреї» [Семенов 1953]. Писання зліва направо справді має вказувати на грецький вплив. Разом з тим, Масуді згадує про записи пророцтв у язичницьких храмах слов'ян [Антологія 1961; Гаркаві 1870]. Ібн Міскавейхом згадується якийсь «шматок глини з печаткою», що руси давали мусульманам, які сплатили за себе викуп [Якубовський 1926; Флоровський 1927], але незрозуміло, чи був на печатці якийсь особистий знак власності чи було написано ім'я руса» (К.Ю. Рахно, «Арабсько-перські звістки про слов'ян і русів і проблема виникнення козацтва», ІФ № 1 / 2022, <https://independent.academia.edu/histformat>);

«Мовою єврейсько-козарських купців була слов'янська, що відзначено в повідомленні перського чиновника 9 ст. Ібн Хурдадбіха про раданитів. Про використання козарами слов'янської мови повідомляє єврейський купець з Іспанії Ібрахім Ібн Якуб в середині 10 ст. На території Козарії, особливо в її столиці Атілі (Ітілі), склалися великі колонії мусульманських і слов'янських купців. Мито з іноземних купців було однією зі статей доходу правителів Козарії» («Електронна єврейська енциклопедія // Козарія», http://www.ejwiki.org/wiki/Хазарский_каганат; <http://kievrus-ua.com/article/381/>);

«Шлях єврейських купців ар-Разанія, що говорять на арабській, на перській, на румійській, на франкській, на андалузській, на слов'янській мовах... Якщо говорити про купців ар-Рус, то це один з різновидів (джинс) слов'ян...» (Ібн Хордадбіх, «Книга шляхів і країн», <http://www.vostlit.info/Texts/rus2/Hordabeh/rametext8.htm>);

«...слов'янська мова в той час, IX – XI століття, була загальноживаною і навіть інтернаціональною мовою, що, до речі, підтверджує Л.Н. Гумільов: «Тюркська мова

¹⁰⁰⁹ Точніше писали південноруськими – протоукраїнськими письменами, – П.Д.

¹⁰¹⁰ Вочевидь, представники слов'янськомовних сарматів за походженням, що були шляхетними родами у тюркютів, – П.Д.

¹⁰¹¹ Точніше слов'янськомовними чи навіть українськомовними, бо російська мова була сформована українцями та монгольсько-, тюрксько- і французькомовними вельможами Росії набагато пізніше, – П.Д.

поширилася як міжнародна та загальноживана лише в XI ст. завдяки половцям, причому витіснила зі степу давньоруську, що панувала в X – XI ст.» [Л. Гумільов, «Давня Русь і Великий степ»]. Тут я змушений не погодитися з Л.М. Гумільовим. Тюркська мова не витіснила давньоруську¹⁰¹². Вона її, якщо так можна висловитися, «потіснила». Швидше за все, населення Козарського каганату, під час його існування і після падіння, було двомовним і легко спілкувалося як давньоруською¹⁰¹³, так і тюркською мовою...» (Костянтин Пензев, «Хан Рюрик: початкова історія Русі», <http://flibusta.site/b/204862/read>; <https://unotices.com/book.php?id=109182&page=44>; <https://history.wikireading.ru/104543>);

«Панування слов'ян-вендів¹⁰¹⁴ в балтійській торгівлі залишило слід і в скандинавських мовах. Олена Мельникова налічує дванадцять слов'янських запозичень в них (нагадаємо, що скандинавських запозичень в давньоруській мові дослідники, зовсім не чужі норманізму, налічують від десяти до шести). І більшість з них відноситься до торгівлі. Слов'янські купці приїжджали на торг (torgh) на лодьях (lodhia). Цікаво, що жодне слово з багатющого морського словника норманів в слов'янські мови не потрапило. У слов'ян були свої слова для морської справи, що з'явилися до епохи вікінгів, в ті часи, коли плавання легендарного конунга Хрольва Жердинки¹⁰¹⁵ з Данії до Швеції було для скандинавів мандрівкою на край світу. Судна Олега Віщого літопис називає не «Драккар» або «Кнорр», а «кораблями», від вендського kogab. Можливо, до речі, що звучить в новгородських билинах «кораб» – це не «неправильна вимова», а саме вендське слово¹⁰¹⁶. Втім, слов'янські купці могли приїхати і верхом, в сідлах (sadul) з високими луками (loka), везучи товар в сідельних мішках – кошах (katse). Приїхавши, вони влаштовувалися на лавах (lava), і витягували безміни (besman) та товар: шовк (silki), разом з арабським сріблом, що приходило зі сходу, і соболів (sobel) з російських лісів. Їхній шлях, важкий та небезпечний, пролягав через безліч кордонів / границь (graens), і купці були раді після торгу відпочити та закріпити угоду ковшем пива з хмелем (humle). До ще більш раннього часу відноситься запозичення слова «скот» в значенні «гроші»: гот. «Skatts» – монета, гроші, нім. «Schatz» – багатство, д.-сакс. «Skat» – монета, набуток. Цілком зрозуміло, що давніше це слово в мовах тих народів, у яких, крім грошей, позначає найперший, догрошовий, так би мовити, показник багатства, спроможності, благополуччя – худобу, домашніх тварин. Чому «скот» став позначенням грошей, зрозуміти легко. Зворотне перетворення було б неможливо пояснити» (Лев Прозоров, «Балтійська Русь. Слов'янська Атлантида», https://www.e-reading.club/bookreader.php/1003627/Prozorov_Lev_-_Varyazhskaya_Rus_Slavyanskaya_Atlantida.html);

«Знаменно, що колонії балтійських слов'ян у Скандинавії часто виявляють близький зв'язок цих колоністів з Київською Руссю і, вочевидь, вказують на те, що колонізація Скандинавії здійснювалася групами балтійських слов'ян, які підтримували активні зв'язки з Руссю та часто плавали в Східну Європу. За аналогією типів кераміки археолог Р. Кельм пов'язував заснування селищ в Мьоленхольмені та Хьокьоні зі слов'янськими колоністами з північно-східного Мекленбургу, гирла Одри: «Комплекс Мьоленхольмен-Хьокьон, який мав виняткове становище серед археологічно відомих одночасних з ними місцевих селищ за матеріалом знахідок і розташуванню на місцевості, вочевидь, вказує на більш-менш однорідну частину слов'янського населення. Переселення цієї групи північно-західнослов'янських поселенців, що ймовірно відбувалися з прикордонного регіону вільців і надморян в гирлі Одри, можна датувати другою чвертю 11 століття» (Андрій Пауль, «Слов'янський слід в Скандинавії і подвійні стандарти інтерпретацій», <http://pereformat.ru/2014/03/slavyanskij-sled-v-skandinavii/>);

¹⁰¹² Тобто давньоукраїнську, – П.Д.

¹⁰¹³ Точніше хорезмійською слов'янською, – П.Д.

¹⁰¹⁴ Тобто як ослов'яненних кельто-іллрійців і балтів, так і споконвічно слов'янськомовних гунів вількінів / вільців, а також і готів йотів та ютів і інших слов'янськомовних античних германців, – П.Д.

¹⁰¹⁵ Хрольф Краки [Hrodulf Krage] – можливий засновник Кракова, що мав хорутанське походження, – П.Д.

¹⁰¹⁶ Насправді ж, це запозичене грецьке слово «καράβιον / κάραβος» – «краб, судно» [Фасмер, Крилов], – П.Д.

«...«Рід руський», відомий за договорами, в більшості, мабуть, складався з прибульців з півночі¹⁰¹⁷, хоча в числі дружинників і купців було багато носіїв імен, характерних для Іллірії та Наддунав'я, а в князівській династії переважали слов'янські імена. Але прибульці з півночі¹⁰¹⁸ всупереч думці норманистів не тільки самі не були шведами, але навіть ще і до складу дружини їх практично не включали. Адже навіть після прийняття християнства, до кінця XI століття, у шведів¹⁰¹⁹ панувало багатожонство, тоді як у полян-руси¹⁰²⁰ була моногамія. Не було у шведів і спадкової королівської гегемонії. Іван Грозний навіть в XVI столітті дорікав шведського правителя Юхана III в тому, що він некоролівського роду і що в Швеції взагалі ніколи не було королів, а тому нібито і не могла шведська сторона претендувати на рівний з московським царем дипломатичний етикет. Зрозуміло, з того, що шведські конунги аж до XIV століття обиралися племінними зборами, ніяк не може слідувати висновок, подібний до того, що зробив Іван Грозний. Якраз така система була ознакою не «відсталості», а доцільності. Вона була ефективною практично в усі часи» (Аполлон Кузьмін, «Звідки пішла Руська земля», Століття VI – X, Кн. 2, <https://readli.net/otkuda-est-poshla-russkaya-zemlya-veka-vi-x-kniga-1/>).

20. Антропологічні риси українців і споріднених їм народів

На відміну від російських нащадків доліхокефальних скитів і половців українцям, як і їхнім пращурам сарматам, аланам-торкам і античним германцям, переважно притаманна брахікефалія:

«У багатьох місцях в слов'янських похованнях були знайдені брахікефальні черепи, залишки темного або чорного волосся; з іншого ж боку, необхідно визнати, що сучасна соматологічна будова слов'ян дуже складна, і свідчить лише про загальне переважання темного і брахікефального типу, походження якого пояснити важко. Не можна вважати, що це перевага була зумовлена середовищем, його також не можна задовільно пояснити більш пізнім схрещуванням» (Любор Нідерле, «Слов'янські старожитності», р. I «Походження слов'ян», http://historylib.org/historybooks/Lyubor--Niderle_Slavyanskie-drevnosti/1 http://www.rodnovery.ru/attachments/article/414/Niderle_slavyanskie_drevnosti.pdf)

«...савроматське та ранньосарматське населення (VI – I ст. до н.е.) мало краніотип широкоголових європеїдів з брахікранною формою черепної коробки. Обличчя в них було широке, середньовисоке та помірно профільоване на рівні назомалярних точок, а ніс і перенісся високі та такі, що різко виступають» (Марія Балабанова, «Реконструкція соціальної організації пізніх сарматів за антропологічними даними», <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=35635103>; <http://annales.info/sarmat/small/nav6b.htm>);

«У другій половині V століття до н.е. в степових районах Південного Уралу з'явився новий расовий елемент – паміро-ферганський тип, притаманний Центральній Азії, аналогічний «вірменоїдному» типу західних антропологів. За період з III століття до н.е. до III століття н.е. він, як свідчать могильники, поширився від нижньої Волги на південь, від Волгограду до Манича. Пізніше, до кінця дохристиянської доби, брахікефальний тип, притаманний лісовим зонам Західного Сибіру, і монголоїдні риси поширилися до низин Волги. Ці зміни та поява східних расових рис на заході, де вони до цього не відзначалися, відображають процес переміщення сарматських племен... Прохорівська культура втратила «скитський» характер своїх попередників і придбала західносибірські (Центральний Казахстан) і центральноазіатські риси, хоча і увібрала в себе багато елементів давньої савроматської культури. ...до кінця IV століття до н.е. її впливом була охоплена майже вся савроматська територія... Розрізняють дві основні групи Прохорівської культури,

¹⁰¹⁷ Нашадків як слов'янськомовних жунів / гунів вількінів = вельтинів / вільців і інших юечжів, так і аланів-торків – данів, ютів = гьотів / йотів та інших слов'янськомовних античних германців, що поступово опсевдогерманілися, як і більшість балтійських слов'ян, – П.Д.

¹⁰¹⁸ А також і з півдня – Хорезму, Північного Кавказу, Кубані й Дону, – П.Д.

¹⁰¹⁹ У нащадків лише кельто-тракійців свеїв, – П.Д.

¹⁰²⁰ Як і у інших нащадків сарматів, а отже, і у давніх мешканців Швеції гунів вількінів і гьотів, – П.Д.

приблизно відповідні поділу, що існував в савроматській культурі: саратовська група на нижній Волзі та більш значуща Оренбурзька група в степах Південного Уралу та далі на південь. Формування цих двох груп, вочевидь, пояснюється включенням савроматських елементів, притаманних конкретній місцевості та таких, що в якійсь мірі відрізнялися один від одного. Дві ці групи, а також змішані челябінська та башкирська групи, вочевидь, відповідають різним сарматським нарідностям. Саратовську групу ототожнюють з роксоланами¹⁰²¹, а Оренбурзьку – з аорсами¹⁰²²...» (Тадеуш Сулімірський, «Сармати. Стародавній нарід півдня Росії», http://loveread.ec/view_global.php?id=75672; <http://lib.rus.ec/b/290590/read>; http://historylib.org/historybooks/Tadeush-Sulimirskiy_Sarmaty-Drevniy-narod-yuga-Rossii/19; <https://history.wikireading.ru/106499>);

«Кілька століть раніше, у VII – VI століттях до н.е., у самому басейні Хуанхе китайці вели боротьбу з європеїдними племенами ді (давня вимова, за Карльгреном, Пулібленком і Яхонтовим, «дьок» (d'iok), а ще раніше, можливо, «льок»)» (Лев Клейн, «Стародавні міграції та походження індоєвропейських народів», https://www.studmed.ru/view/kleyn-ls-drevnie-migracii-i-proishozhdenie-indoevropskih-narodov_cf8f46fd5d1.html);

«У 1959 році у Віснику Всесоюзного Географічного товариства СРСР (№ 1) Гумільов Л.М. опублікував статтю, в якій на основі даних палеоантропології та історії провів ревізію гіпотези Грум-Гржимайло. Прочитуємо уривок із неї: «Дебець вважає доліхокефальний південносибірський тип, тобто. дінлінів, протоевропеїдним, «близьким до кроманьйонського», а подібність його з «північним» пояснює конвергенцією. Справді, тип цей сягає глибокої давнини, передуючи за часом формуванню арійської мовної єдності (середина III тисячоліття). Разом з цим він наголошує на європеїдному брахікраному типі, змішаному з монголоїдним вузьколицим типом, причому ця суміш потрапляє до Сибіру з Китаю приблизно в XVII ст. до н.е. («Карасукці»). У цей час китайська історія констатує виселення з Китаю на північ прихильників скинутої династії Ся. У 1764 р. до н.е. царевич Шун Вей та його супутники оселилися з кочівниками та прийняли їхній спосіб життя. Легенда підтверджується археологією, але обидві вони підтверджують гіпотезу Грумм-Гржимайло. Вочевидь, брахікранний європеїдний тип принесли з Китаю ді. Інший різновид ді – усуні¹⁰²³ – також короткоголова»... Нарід ді сусідив з китайцями протягом багатьох століть, він ділився на безліч різних племен. Як припускав Гумільов Л.М., ді в грецьких джерелах називалися серами¹⁰²⁴: «Птоломей на території сучасного Китаю поміщає два різні народи: сини та сери. Сини поміщені на південь від серів... Істотно інше: сини, безперечно, справжні китайці імперії Цінь, і вони не ототожнюються з серами, які постачали шовк-серікум до Парфії та Римської імперії. Сери згадуються раніше, ніж сини, й у іншому зв'язку: греко-бактрійський цар Евтідем близько 200 р. до н.е. розширив свої володіння на сході «до володінь фаунів (цянів) та серів...» Згодом, коли встановилася торгівля шовком Великим караванним шляхом, назва «сери» застосовувалася до постачальників шовку в басейні Тариму, а не до самих китайців [Лев Гумільов, «Історія народу Хунну», <http://gumilevica.kulichki.net/HPH/hph01.htm>]» (Жаксилік Сабітов, «Арійський слід серед тюркомовних народів», http://kghistory.akipress.org/unews/un_post:687);

«Наддніпряньський комплекс (або центрально-подніпровський, за Дяченко, 1965) поширений в середній течії Дніпра і на його притоках Десні, Сулі, Псла, Ворсклі, Тетереві та Росі, а також на Сейму та в верхів'ях Сіверського Дінця. Простежується він і в верхній течії Південного Бугу, Стиру, Горині, Случі і Збруча. Найхарактерніші представники його

¹⁰²¹ *Троксоланами / роксоланами, що можливо були пращурами балтськокомовних іменьківців, гузів-торків, спалів і інших балтів, ослов'ячених гревтунгами та аланами-торками, – П.Д.

¹⁰²² Балтськокомовними верхніми аорсами – янтсай = антами та іншими, – П.Д.

¹⁰²³ Пращури балтськокомовних царських савроматів язаматів – лаоцянни (старі цяни), – П.Д.

¹⁰²⁴ Сірмати, серменди / сармати / сарбати, сіраки, тарпети = тервінги = тервуняни / черв'яни = зеруяни / серби, сяньбі = сорби / серби, алани та інші; д.-кит. «сянь / шань», вірм. «сар», маньчж. «alin» – гора, – П.Д.

– українці¹⁰²⁵. Цей комплекс складається з таких ознак, як високий зріст, брахікефалія, порівняно темний колір волосся та очей, відносно широке обличчя, середній розвиток бороди, переважно пряма спинка носа. Схожа комбінація ознак відома під назвою альпійської раси (Deniker, 1898). За межами Східної Європи ця комбінація відзначається на півночі Балканського півострова, в Угорщині, Швейцарії, на півдні Німеччини і на Півночі Італії (Сооп, 1935; Попов, 1959). Альпійська раса відрізняється широким розповсюдженням і великою різноманітністю. В.В. Бунак запропонував крім власне альпійської виділити східноальпійську, або карпатську (Bunak, 1932. Neues Material...). М.М. Чебоксаров схиляється до думки про виділення підгрупи (Вітос, Марк, Чебоксаров, 1959) у складі атлантико-чорноморської групи. Українці можуть бути віднесені до цієї підгрупи. Для російського населення такий тип не характерний» (Тетяна Алексеєва, «Антропологічний вигляд російського народу» в кн.: В.О. Олександрів, І.В. Власова, М.С. Поліщук, «Росіяни», 1997, http://www.booksite.ru/ancient/reader/human_1_04.htm);

«На додаток до сказаного не можемо не звернутися до даних, отриманих на основі узагальненого мапографічного аналізу матеріалів російської антропологічної експедиції, зробленого Ю.Г. Ричковим і Є.В. Балановською (1988). Цей метод, в основі якого лежить уявлення про «ядерні структури» в антропологічному складі тих чи інших народів, що фіксуються на географічних мапах, як про згустки генетичної інформації, є досить перспективним. На думку авторів цього дослідження, метод безперервного мапографування чітко виявив в складі російського населення три ядерні структури – західну, східну і центральну. Східне ядро відображає дослов'янський субстрат у формуванні антропологічного складу росіян, центральне – тривалу і інтенсивну метисацію, що за своїми наслідками наближається до панміксії (нічим не обмеженого змішання представників різних генотипів), а західне¹⁰²⁶ – пов'язане власне з літописними слов'янами (Сєдов, 1979)» (Тетяна Алексеєва, «Антропологічний вигляд російського народу» в кн.: В.О. Олександрів, І.В. Власова, М.С. Поліщук, «Росіяни», М.: Наука, 1997, с. 57, http://www.booksite.ru/ancient/reader/human_1_04.htm);

«Археологічні матеріали досить переконливо свідчать про те, що етнічна історія східних слов'ян не була єдиною. Південно-західний та західний напрямки руху слов'янських племен на схід передбачають участь у генезі східних слов'ян не тільки представників різних культур, а й різних антропологічних типів. Остання обставина дає ще раз можливість розглянути роль антропологічних даних в якості історичного джерела та зробити спробу реконструкції етнічної історії східного слов'янства на основі суміжного з археологією джерела... Закономірна географічна приуроченість цих комплексів і різне відсоткове співвідношення їх дозволяє зробити висновок про переважання в крайніх східних групах слов'ян (в'ятичі, ярославські, костромські, володимирські кривичі) антропологічних рис, притаманних угорсько-фінському, мабуть, давньомордовському населенню Волго-Окського басейну. Географічна локалізація довгоголового, з сильно виступаючим носом, порівняно широколицего комплексу змушує шукати йому аналогії на більш західних територіях. Серед східних слов'ян в найбільш чистому вигляді він проявляється у волинян, деревлян і полоцьких кривичів, а в мезокефальному варіанті – у слов'ян Подністров'я [Великанова, 1964, 1965]. Схожа комбінація антропологічних ознак характеризує деякі балтійські групи – латгалів [Knoke, 1930; Licis, 1939; Дайга, 1957; Алексеєв, 1963; Денисова, 1975], земгалів [Licis, 1939], жемайтів [Zilinskas, Masalskis, 1937; Бітов та інші, 1959; Чесніс, 1986]. Дещо особно стоять поляни, в яких відсоток слабкого виступу носа дуже невеликий, до того ж тут не спостерігається поєднання зниження виступу носової зони з великим черепним покажчиком. Переважним комплексом серед полян виявляється мезокефалія¹⁰²⁷, сильний або середній виступ

¹⁰²⁵ Нашадки ді / дісців, серів та жунів / гунів, – П.Д.

¹⁰²⁶ Поляни-руси = черкаси та інші брахікранні представники українського етносу (народу), – П.Д.

¹⁰²⁷ За твердженням інших авторів суббрахікефалія (мезобрахікефалія) і навіть брахікефалія в деяких регіонах і особливо в містах, – П.Д.

носових кісток в поєднанні з середньошироким обличчям. Мабуть, формування антропологічного вигляду полян¹⁰²⁸ дещо відрізняється від інших етнотериторіальних груп слов'ян, що входять в південно-західну хвилю колонізації» (Тетяна Алексеева, «Антропологічна характеристика східних слов'ян епохи Середньовіччя в порівняному освітленні», в кн.: «Східні слов'яни. антропологія та етнічна історія», http://historylib.org/historybooks/pod-red--ПІ--Aleksseevoy_Vostochnye-slavyane--Antropologiya-i-etnicheskaya-istoriya/20);

«У населення України в середньовічну епоху розрізняються два типи лицьового відділу: масивний – у тиверців, уличів, деревлян, волинян і грацільний – у полян.... Факт великої європеїдності таких племен, як тиверці, уличі, деревляни та волиняни, свідчить на користь більш пізніх зв'язків цих груп з територією сучасної України, ніж полян¹⁰²⁹» (Тетяна Алексеева, «Етногенез східних слов'ян за даними антропології», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/etnogenes_vost_slavyan/06.php);

«Алексеева називала речі своїми іменами: вона вказала на дуже велику роль фінського субстрату у формуванні антропологічного складу російського народу, писала про те, що росіяни і білоруси належать до кола північних, а українці – південних європеїдів. Російська дослідниця погоджувалася ... з висновком Вовка про переважання на теренах України носіїв брахікефального темнопігментованого високорослого антропологічного типу, який вона називала «наддніпрянським», наголошуючи, що він властивий більшості українців і не зустрічається серед інших східнослов'янських народів» (Сергій Сегеда, «У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України», https://chtyvo.org.ua/authors/Seheda_Serhii/U_poshukakh_predkiv_Antropolohiia_ta_etnichna_i_storia_Ukrainy/);

«До сарматських серій України тематично примикає група черепів з могильників Інкерман і Чорноріччя II – IV століть в Криму. Появу цих могильників пов'язують з приходом до Криму аланів спільно з готами. Саме з аланами пов'язують поховальну традицію поховання в катакомбах на цих могильниках, а також в підбоях, (балтськомовним, – П.Д.) германцям приписують кремації... Таким чином, підбиваючи підсумок короткого огляду сарматського матеріалу можна відзначити: сарматські групи України та прилеглих територій належали різним племінним об'єднанням (роксолани, аорси, язиги, алани). Для них був характерний різний тип і орієнтація поховальних споруд. Антропологічно вони не були однорідні, але домінуючим у них був брахікранний широколиций європеїдний тип з помірним верхнім поземним профілюванням обличчя... На могильниках України, які пов'язують з аланами, хронологічно більш ранніх або синхронних черняхівській культурі (Усть-Кам'янка, Чорноріччя, Інкерман) домінує брахікранний та широколиций (сарматський) тип. Він же характерний для населення межиріччя Волги та Дону середньосарматського часу, в якому бачать аланів» (Тетяна Рудич, «Населення черняхівської культури Дунайсько-Дністровського межиріччя за матеріалами антропології», <https://cyberleninka.ru/article/n/naselenie-chernyahovskoy-kultury-dunaysko-dnistrovskogo-mezhdurechya-po-materialam-antropologii>);

«У південній та південно-східній частині черняхівського ареалу переважає мезокранний, середньошироколиций, з більш високими орбітами та середньопрофільованим обличчям антропологічний тип, що виявляє деяку схожість з фізичними рисами сарматів. Значна частина черняхівських серій, мезоморфних за своєю будовою, на думку С.Г. Єфімової (р. XVI), схожа із середньовічними серіями вестготів Кастилії, середньовічною серією з о-ва Готланд, з деякими серіями вельбарської культури, яка визначається археологами як готська [Roznowski, 1985]. Інша, більш грацільної будови, подібна до вестготів Португалії, скандинавської серії гольштадського часу, вельбарської культури долини Вісли і з більш пізніми краніологічними матеріалами з

¹⁰²⁸ Нашадків готів і їхніх пращурів брахікранних сарматів і аланів-торків, – П.Д.

¹⁰²⁹ Пращури яких височенні алани-торки та їхні нащадки грутунни = хроси / руси мешкали в селищах Черняхівської АК і, отже були причетними до античної держави українців – держави Германаріха, – П.Д.

Мекленбургу. Таким чином, дослідження недавнього часу антропологічного складу черняхівців цілком переконливо показали роль готського етносу¹⁰³⁰ в їхньому етногенезі. Що стосується прояву фізичних особливостей європейських скитів в антропологічному вигляді населення черняхівської культури, то, в світлі нових даних, вони виявляються незначними. С.Г. Єфімова (р. XVI) показала, що за пропорціями обличчя та черепа черняхівців ближче до синхронних європейських груп, ніж до скитів. До останніх близькі тільки серії з Коблева та Маслово, інші ж характеризуються значно вужчим і низьким обличчям, а також більш грацільним черепом. ... Прояв так званих неопонтійських рис у фізичному вигляді східних слов'ян може бути пов'язаним не тільки з черняхівцями, а і з іншими етнічними групами попереднього часу. Перш за все, зі значним пластом аланського населення Верхнього Дону VIII – IX ст. н.е., ранні пращури¹⁰³¹ якого в своїй генезі тяжіють до Кавказу (р. XI). ... На території полян, які стали згодом антропологічною основою українського народу, в епоху середньовіччя виявляються риси іранськомовного населення¹⁰³², відомого за могильниками алан і деякої частини населення черняхівської культури. У південній частині ареалу росіян і в південно-східній – українців, що випливає з дослідження середньовічного та сучасного населення цих територій, виявляються антропологічні риси, висхідні до савромато-сарматської етнокультурної спільноти» (Тетяна Алексєєва, р. XVII «Етногенез і етнічна історія східних слов'ян за даними антропології» в кн.: «Східні слов'яни. Антропологія та етнічна історія», https://historylib.org/historybooks/pod-red--T-I--Aleksseevoy_Vostochnye-slavyane--Antropologiya-i-etnicheskaya-istoriya/43);

«Населення, яке поховане на християнських могильниках, що датуються 15 – 18 ст., належить до великої європеїдної раси. Усі серії (міські та сільські) неоднорідні на внутрішньогруповому рівні, але усі вони характеризуються брахікранією та широким або відносно широким обличчям. Тобто, на міжгруповому рівні населення регіону не є вже таким строкатим, як у давньоруський час. На антропологічних матеріалах Середнього Подніпров'я у добу пізнього середньовіччя відзначаються суттєві зміни у порівнянні з давньоруським часом. Серед населення Середнього Подніпров'я козацької доби широколиці морфотипи, які мали витоки у давньоруських серіях деревлянсько-волинянських, тиверських та частково галицьких земель переважають. Генетичні лінії, що пов'язують частину пізньосередньовічного населення цієї території з більш грацільними групами полянських земель ще читаються, але переважно на жіночих черепах... Окремі дослідники антропологі, які вивчають сучасне населення України, схильні розглядати його як таке, що належить переважно, до одного антропологічного типу – центральноукраїнського. Поява нового антропологічного матеріалу доби пізнього середньовіччя дозволяє стверджувати, що цей європеїдний брахікранний відносно широколиций тип у 15 – 17 ст. уже був сформований та домінував на землях Середнього Подніпров'я (Тетяна Рудич, «Населення Середнього Подніпров'я I – II тисячоліття за матеріалами антропології», http://www.vgosau.kiev.ua/load_books/Rudych.pdf).

Саме темно-червоношкірі та брахікранні «салтівці»¹⁰³³ та каракозари / чорні клобуки – черкаси / таркаси¹⁰³⁴ були споріднені літописним полянам¹⁰³⁵, бо відповідали їм за багатьма антропологічними ознаками:

¹⁰³⁰ Точніше готоаланського протоукраїнського етносу, – П.Д.

¹⁰³¹ Тобто алани-руси та чорні клобуки, – П.Д.

¹⁰³² Насправді ж слов'янськомовного сарматського населення, – П.Д.

¹⁰³³ Нашадки да-юечжів / гутіів / *утіів – алани = руси-торки, слов'янськомовні караболгари – утигури / утригури / утургури / оногури = яси.

¹⁰³⁴ Можливо, не тільки готи-руси та жанінці / жане = жуни, а й ослов'янені нашадки Волзько-Камських і зауральських балтськомовних *троксолан / роксолан – торки = таркаси, нашадки слов'янськомовних боранів – барангури = берендеї, слов'янськомовні касоги, ковуї та інші каракозари / каракузари / *каракудари.

¹⁰³⁵ Укр. «поля», блг. «полі», сrb. «напольє», гінді «рāга», грец. «περιαν» – «поза, за межами»; тадж. «беруні» – зовнішні; лат. «сісцит» – навколишні.

«Наявність такого своєрідного східного компонента у складі окремих слов'янських популяцій можна пояснити стосунками останніх з сусідніми племенами Салтівської культури [Кондукторова, Сегеда, 1987, 1990]. У популяції з Липового майже повністю представлений весь одонтологічний комплекс останніх, наприклад, в Дмитрівській краніологічній серії. Цей же одонтологічний компонент, лише з ще більш посиленними східними ознаками, виявляється і серед кочівників, які залишили могильник Кам'янка. Вищевикладене підтверджується обчисленими за всім одонтологічним комплексом показників середньої таксономічної відстані (СТВ), які фіксують найбільш виражену схожість популяції Липового з сармато-аланськими племенами та кочівниками (0,50-0,56). Подібні показники виявляються і між останніми та полянською популяцією з Казаровичів (0,42-0,56)» (Р.У. Гравере, «Одонтологічний аспект етногенезу та етнічної історії східнослов'янських народів», у кн.: «Східні слов'яни. Антропологія та етнічна історія», http://historylib.org/historybooks/pod-red--ПІ--Alekssevov_Vostochnye-slavyane--Antropologiya-i-etnicheskaya-istoriya/23);

«Чоловіча серія відзначається поздовжнім діаметром середніх розмірів (178,38) і великим поперечним (145,33 мм) діаметром. В середньому виражені чоловічі черепи як брахікранні (81,36), але мають досить великий розмах варіацій (73,54 – 87)... За висновком антропологів, населення середньовічного Чигирин¹⁰³⁶ мало близьку подібність з так званим кавказько-балканським антропологічним типом. Це високий зріст, широке, середньовисоке обличчя, сильно виступаючий ніс з горбинкою, темні очі і темне волосся. До цього типу також відносяться деякі народи Північного Кавказу (балкарці, черкеси та інші). Чигиринська група населення взагалі більше схожа на сарматів, поховання яких досліджені на території Запоріжжя та Херсонщини. Ця схожість є навіть більшою, ніж з населенням Центральної України, що підтверджується статистичними методами в дослідженнях антропологів. Обидві групи, Чигиринська та Суботівська, з населенням більш ранніх епох, виявляють найбільшу схожість зі збірною групою сарматів України: Чигиринська серія (93/94 року) – 0,162, Суботівська – 0,1071 (за Пенроузом). Ці групи тяжіють до стародавнього населення сарматсько-пізньосалтівського типу (брахікранні європеїди з широким незначно сплющеним у верхній частині обличчям). Цей тип, окрім українських степів, з незначною монголоїдною домішкою був характерним для деяких районів Північного Кавказу, для південних болгар, для населення Козарії, середньовічних міст Криму» (П.А. Горішний, «Козацьке кладовище в Чигирині: поховальний обряд, антропологія, археологічний матеріал», http://zhurnal.lib.ru/h/harin_e_a/chigirin.shtml);

«В археологічному плані, частина могильників, які увійшли в один кластер з Чигирином, відносяться до Салтівської культури або несуть на собі сліди значного впливу останньої... Як уже зазначалося, серія чоловічих черепів з Чигирини морфологічно близька до збірної серії сарматів України. При зіставленні середніх величин нашої групи із середніми величинами серій I – II тисячоліть нової ери за допомогою популярного в антропології методу Пенроуза (Penrose L., 1954), (за 14 найважливішими ознаками: подовжньому, поперечному, висотному діаметрами, висотою та шириною обличчя, орбіт, носа, шириною чола, кутами поземного профілювання обличчя, кутами нахилу лоба, загальнолицевими кутами, кутами виступу носа, сі-мотичною висотою та шириною) збірна сарматів України виявляється статистично самою близькою до чигиринців. Теоретично можна говорити щодо прямої наступності їх, хоча хронологічний розрив між серіями є досить значним... Серія з Чигирини проявляє близькість і до збірних серій українців, в яких переважають матеріали XIX – XX ст. (Алексєєв В.П., 1972), особливо Центральної та Південної України... У випадку з чигиринською серією можна говорити про деяку сплющеність обличчя на назомалярному рівні та значну ширину обличчя. Однак ці ознаки не складаються у монголоїдний комплекс. Не тільки вся серія в середньому вираженні, а й обидва основні компоненти, що становлять серію, відрізняються сильним

¹⁰³⁶ Слов'янськомовні черкаси – українці, – П.Д.

виступом носа, добре профільованим переніссям і невисоким обличчям. Серія відноситься до брахікранного широколицевого європеїдного типу. Як мовилося раніше, брахікранний широколиций тип попередніх епох був характерним для багатьох народів, які населяли степи Європи: сарматів, давніх болгар, авар, угорців, основного населення Козарського каганату. Цей тип, з деяким сплюсненням обличчя на назомолярному рівні, в антропологічній літературі, як уже говорилося вище, іноді називається пізньосарматським зливкінським типом [Герасимова М.М., Рудь Н.М., Яблонський Л.Т., 1987]... Теоретично своєю підосною чигиринці можуть бути зобов'язані і спілці Чорних Клобуків¹⁰³⁷, що існувала у Надроссі. Ця напівкочова спільнота була утворена у XII столітті¹⁰³⁸ печенігами, торками, берендеями, проте цим, вочевидь, не вичерпувався її етнічний склад. Чорні Клобуки несли васальну службу у київських князів...» (Тетяна Рудич, «До питання щодо антропологічного складу населення України XVI – XVII ст.», <http://www.kazvolnoe.narod.ru/page357.html>).

Археологічно-антропологічна «невловимість» в пам'ятках Черняхівської АК слов'янськомовних брахікранних сарматів / сермендів і їхніх нащадків слов'янськомовних готів і споріднених їм інших слов'янськомовних античних германців пов'язана з тим, що на відміну від доліхокранних пращурів східних і дніпровських балтів, а також і сучасних псевдогерманців (пізніх фінськомовних скитів і споріднених їм тракійців, а також і обалтених савроматами ранніх скитів і кельто-тракійців) пращури пересічних слов'ян практикували замість труположення трупоспалення. Саме з цим, вочевидь, пов'язані також і як парадоксальна уявна відсутність слов'ян навіть в усьому Античному Світі, так і раптовий масовий вихід їх на історичну арену в Ранньому Середньовіччі:

«На іншій основі склався антропологічний тип давньоруського населення Середньої Наддніпряни, де напередодні утворення Київської Русі існувала полянська племінна спілка. Як і всім іншим східнослов'янським групам, йому були притаманні специфічні пропорції лицьового скелета (відносно низьке лице з низькими орбітами і досить широким носом), за якими воно відрізнялось від своїх попередників – більш високолицих, високоорбітних і вузьконосних носіїв черняхівської культури. Поряд з цим згадані відмінності в Середній Наддніпряни виражені менш чітко, ніж у більшості інших регіонів України. Більше того: за рядом важливих краніологічних ознак, а надто [за] діаметром вилиць, між черняхівським та давньоруським населенням історичного центру України існує певна подібність, що, на думку М.С. Великанової, «дозволяє припустити певну роль черняхівського елемента у формуванні антропологічного типу полян». Ще категоричніше з цього приводу висловила Т.І. Алексєєва: «Поляни по суті є безпосередніми нащадками черняхівців... Черняхівський антропологічний компонент істотно вплинув і на формування антропологічних особливостей давньоруської людності Лівобережжя – нащадків літописних сіверян і південних полян (лубенська, ліпльвська та інші групи). Показовою в цьому плані є краніологічна серія з некрополя XI – XII ст. поблизу с. Камінне на правому березі середньої течії р. Псел: за більшістю ознак вона виявляє велику схожість з черепами черняхівських могильників Середньої Наддніпряни. Водночас, як і давньоруські серії Правобережжя, вона масивніша, ніж черняхівські, що вказує на наявність притаманного всім слов'янам відносно масивного компоненту. Що ж до назомолярного та зигомаксилярного кутів, які відображають ступінь сплюснення обличчя, то за цими ознаками черепи з камінського некрополя виразно тяжіють до краніологічної серії з Верхнього Салтова, де, як відомо, переважав аланський морфологічний компонент...Вище вже йшлося про те, що давньоруське населення України, за даними краніології, загалом належало до двох великих угруповань: одне з них включало носіїв відносно масивних типів (нащадки деревлян, волинян, тиверців та

¹⁰³⁷ Які носили чорні папахи, як і їхні нащадки – українські козаки, – П.Д.

¹⁰³⁸ Спорідненими один одному нащадками північнокитайських слов'янськомовних сарматів – дісців, жунів та юечжів, – П.Д.

уличів)¹⁰³⁹, друге – [носіїв] грацільніших варіантів (нащадки населення полянського племінного об'єднання та сіверян). За будовою лицьового скелета українці схожі з представниками обох з них: з першим їх зближують розміри обличчя, з другим – конфігурація носової зони. Щодо притаманної сучасному населенню округлої форми голови, то вона є наслідком процесу брахікефалізування, що мав місце¹⁰⁴⁰ на території Західної, Центральної та Східної Європи, починаючи з другої чверті II тис. н.е. Загалом, за своїми фізичними рисами українці є прямими спадкоємцями давньоруської людності південних та південно-східних регіонів Київської Русі, хоча є більш гомогенними, ніж середньовічні нащадки літописних слов'янських племен. Останнє є наслідком інтенсивних процесів змішування населення різних регіонів України, які відбувались за доби пізнього середньовіччя, зокрема під час бурхливих подій національно-визвольної війни XVII ст.» (Сергій Сегеда, «Антропологічний склад давньоруського населення», <http://litopys.org.ua/segeda/se05.htm>);

«Аналіз краніологічних серій періоду Черняхівської культури показує наявність трьох типів населення – скитського і двох власне черняхівських. У порівнянні зі скитами черняхівці в цілому мали більш вузьке і низьке обличчя та більш грацільний череп. Черняхівці демонструють відсутність географічної диференціації двох груп, одна з яких відрізняється більш вузьким обличчям і більш грацільний черепом. На жаль, більш точний аналіз неможливий через звичай кремації, прийнятий серед черняхівців. Найімовірніше, наявність двох груп є ознакою двохгромадськості черняхівців, пов'язаної з готсько-сарматським об'єднанням. Південна та південно-східна частина черняхівського ареалу відзначена сарматськими рисами: мезокранією, середньошироким обличчям і середньо-спрофільованим обличчям. Пізньосарматські риси відзначені ще більшою шириною обличчя... На півночі черняхівського ареалу спостерігається інший антропологічний тип – мезокранний¹⁰⁴¹, з низьким і вузьким обличчям, широкими і низькими орбітами...» (Андрій Савельєв, «Образ ворога. Расология та політична антропология», р. 2 «Расовий детермінізм»,

http://www.nnre.ru/istorija/obraz_vraga_rasologija_i_politicheskaja_antropologija/p2.php);

«Шляхом порівняльних досліджень антропологи встановили, що черепи з черняхівських могильників Середньої Наддніпрянщини (Журавського, Черняхівського, Ромашківського та інших) за багатьма ознаками схожі на черепи, виявлені в давньоруських, полянських некрополях цього ж регіону» (Сергій Сегеда, «У пошуках предків. Антропология та етнічна історія України»,

https://chtyvo.org.ua/authors/Seheda_Serhii/U_poshukakh_predkiv_Antropologhiia_ta_etnična_i_storiia_Ukrainy/);

«...у Криму, та в черняхівських степових пам'ятках у сармато-аланських похованнях спостерігається виняткова різноманітність як поховальних обрядів (підбої, ґрунтові ями, катакомби, склепи), так і краніологічних серій. Серед останніх виділяються дві, характерні для сарматів та алан: вузьколиций брахікранний європеїдний¹⁰⁴² та вузьколиций доліхокранний європеїдний [тип]¹⁰⁴³, що відповідає даним античних авторів про різноманітність сармато-аланських племен. Цікаво, що й ті, й інші краніологічні серії мають аналогії біля Руського каганату в Надднінні. Палеоантропологічний матеріал з Маяцького могильника найбільш близький не північнокавказьким аланам V – VII ст.¹⁰⁴⁴, а ранній групі могильників Криму та черняхівської культури¹⁰⁴⁵. Причому серед похованих

¹⁰³⁹ Вочевидь, нащадки слов'янськомовних темно-червоношкірих жунів / гунів, – П.Д.

¹⁰⁴⁰ Переважно через більшу живучість саме нащадків брахікранних сарматів, – П.Д.

¹⁰⁴¹ Брахікранний за класифікацією інших антропологів, – П.Д.

¹⁰⁴² Вочевидь, слов'янський – готи, поляни, сіверяни та алани-торки і чорні болгари = яси, – П.Д.

¹⁰⁴³ Вочевидь, фінський та саксько-саксонський краніотип нащадків скитів та сако-масагетів, – П.Д.

¹⁰⁴⁴ Що були переважно брахікранними, – П.Д.

¹⁰⁴⁵ Похованням доліхокранних нащадків скитів і сако-масагетів та брахікранних балтсько- та слов'янськомовних готів і аланів-торків, – П.Д.

за катакомбним обрядом зустрічаються як доліхокрани (переважно)¹⁰⁴⁶, так і кулястоголове населення без монголоїдної домішки. Брахікранні вузьколиці черепи¹⁰⁴⁷ виявляють у аланських могильниках Південно-Західного Криму та Північного Кавказу (плитові могили в Осетії X – XII ст.)... Згідно з античними джерелами... роксолани лише територіально належали до сарматів. На думку відомого антрополога XX століття, Г.Ф. Дебеця, мезо-доліхокранний тип Верхньосалтівського могильника найбільш близький не до аланського, відомого за Північним Кавказом, і не до сарматського, а до стародавнього скитського¹⁰⁴⁸» (Олена Галкіна, «Таємниці Руського каганату // Сармати, алани, роксолани, тавроскити», https://www.e-reading.club/chapter.php/13162/105/Galkina_-_Taiiny_Russkogo_kaganata.html; <https://history.wikireading.ru/276969>).

Грацільні брахікефали поляни-руси були антропологічно спорідненими не лише сучасним данцям, а і як кримським та таманським готам, так і кавказьким аланам-торкам:

«Досліджені до теперішнього часу краніологічні серії зі склепів і усипальниць Херсонеса (Херсона¹⁰⁴⁹) в цілому характеризуються брахікранією (Дебець, 1949; Соколова, 1959; Зіневич, 1973; Назарова, Потехіна, 1990; Іванов, 1998), грацільною будовою черепів (Зіневич, 1973)... В рамках брахікранного масиву слід звернути увагу на грацільність здебільшого мангупських, ескі-керменських і херсонських черепів¹⁰⁵⁰... [Дебець, 1949; Зіневич, 1973]» (Т.О. Назарова, «Населення середньовічного Херсону і «печерних міст» Криму», <http://www.ssc-ras.ru/files/files/Southerns%20Regions%20Population.pdf>);

«Децо інший тип населення, представлений у Нижньогнілівському могильнику (територія сучасного міста Ростова-на-Дону): нейтральний грацільний варіант з помірними або навіть низькими для цієї епохи частотами східних ознак, що зближує їх із синхронними групами середньої Європи та частково з середніми сарматами, а також з більш пізнім населенням як північно-західного Кавказу (Аушедз), північного сходу Балкан (сучасні болгари)...» (В.Ф. Кашибадзе, «Нижнє Наддоння на феногеографічних мапах Євразії епохи раннього заліза», <http://www.ssc-ras.ru/files/files/Southerns%20Regions%20Population.pdf>);

«З іншого боку особливу цікавість мають 8 брахікранних черепів, які віднесені до антропологічного типу середньоазіатського межиріччя (САМ). Саме такі фізичні особливості були притаманні населенню, що залишило Зливкинський могильник салтівської культури. При цьому згадуються вказівки деяких антропологів, що носії зливкинського типу виявляються у генетичному зв'язку з сарматами догунської епохи... Аналіз черепів, виявлених в похованнях салтівського типу у дворі Лівобережного Цимлянського городища також дав аналогічні результати. Як зазначив Б.В. Фірштейн, «за характером антропологічних типів захоронення тут близькі до поховань у Салтівському та Зливкинському могильниках»... І тому є підстави довіряти відомостями Костянтина Багрянорідного та «Повісті минулих літ» щодо перебування (слов'янськомовних, – П.Д.) аланів-ясів в степах Нижнього Наддоння, в безпосередній близькості від Саркелу – Білої Вежі в X ст. ... У сучасній археологічній літературі існує кілька версій щодо переселення аланів в першій половині VIII ст. з території Північного Кавказу в лісостепове Наддоння. У зв'язку з цим особливу цікавість викликає припущення С.А. Плетнєвої, згідно з яким алани-переселенці під час свого пересування в лісостеп повинні були пройти через донські степи. Можна висловити припущення, що частина цих аланів¹⁰⁵¹ затрималася та осіла в тому районі, де згодом виникли Правобережне Цимлянське і Лівобережне Цимлянське городища. Наявні в нашому розпорядженні матеріали археологічного, антропологічного та епіграфічного характеру дозволяють припускати, що після 965 р. в

¹⁰⁴⁶ Вочевидь, нащадки сако-масагетів, – П.Д.

¹⁰⁴⁷ Вочевидь, нащадків да-юечжі та аланів-торків – козарських слов'ян, – П.Д.

¹⁰⁴⁸ Можливо, фінськомовні пращури в'ятичів та «волинцевців – східних псевдосіверців, – П.Д.

¹⁰⁴⁹ Точніше, кримського Корсуня, – П.Д.

¹⁰⁵⁰ Вочевидь, готських і аланських черепів, – П.Д.

¹⁰⁵¹ Слов'янськомовних аланів-торків, – П.Д.

стародавньоруську фортецю Біла Вежа, колишній Саркел, продовжувало переселятися (слов'янськомовне, – П.Д.) населення з території Північнокавказької Аланії. На цю думку наводять результати досліджень християнських некрополів Білої Вежі стародавньоруського періоду... Проведений аналіз черепів Змійського та Верхньоджугатського могильників дозволили В.П. Алексееву та К.Х. Беслексевої прийти до висновку, що «в складі населення, яке залишило ці могильники, переважав морфологічний тип, характерний для місцевих автономних груп (брахікранів кавказького типу, – О.Б.)». На основі цього було зроблено припущення, що «за час свого перебування на Кавказі, і зокрема в Північній Осетії, алани включили до свого складу значний відсоток місцевого доаланського населення»¹⁰⁵²... Таким чином, є підстави пов'язати окремі поховання давньоруського часу на могильниках у південно-західній та північно-східній стін Біловезької фортеці, а також в насипах 19/1, 24/6, 25/1, 17/10, з перебуванням тут аланів, які могли мігрувати в Наддоння з Північного Кавказу вже після 965 р. На це вказують збіги в антропологічному типі (доліхо-мезокранного середземноморського типу), конструкції поховальних споруд (кам'яні та цегляні обкладання могил), обряд поховання (подвійні поховання) і тощо. З іншого боку не варто забувати, що в Білій Вежі могло зберігатися у стародавньоруський період і аланське населення докозарського часу¹⁰⁵³. Ним-то і могло бути залишено ряд християнських поховань в простих могильних ямах... Характерно, що написи на знайдених в Нижньому Наддонні флягах Новочеркаського музею ГФ. Турчанинов відніс до тієї ж системи письма, але вважав, що вони виконані не середньовічною осетинською (аланською), а касожською мовою¹⁰⁵⁴... Створюється враження, що половецька небезпека спонукала в 1116 р. Ярополка піти на половців, і переселити (слов'янськомовних, – П.Д.) біловежців у 1117 р. на територію Русі. Цілком можливо, що цими переселенцями-християнами були зайняті землі на півдні Русі для захисту від набігів половців. І зовсім не випадково, що в 1145, 1175 і 1182 рр. як мешканці Русі згадуються яси. Не виключено, що серед них могли бути і вихідці з Білої Вежі» (О.Б. Бубенок, «Алани-яси у Саркелі – Білій Вежі», <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/170076/15-Bubenok.pdf?sequence=1>);

«Але вузьколицість і грацільність змушують вважати алан представниками іншого антропологічного типу в порівнянні з сучасними осетинами¹⁰⁵⁵. Єдиний виняток серед аланських могильників утворює Змійський могильник, черепи з поховань якого незначно більш широколиці, ніж інші аланські серії. Але черепний показник на цих черепах також вище, ніж на аланських, вони масивніше, і тому в складі населення, яке залишило цей могильник, можна припускати і домішку кавказького типу... Серйозні морфологічні відмінності між аланами і сучасними корінними мешканцями Осетії, відсутність специфічної подібності між ними і сарматами не дають можливості прийняти гіпотезу, згідно з якою пращурами осетин були іранськомовні народи¹⁰⁵⁶. Як примирити ці факти, що твердо встановлені антропологією і не викликають сумнівів, з іранськомовністю осетинського народу? Єдине задовільне пояснення полягає в тому, що ми допускаємо перехід пращурів осетин з місцевої кавказької на іранську мову на якомусь відрізку їхньої історії¹⁰⁵⁷. Всі інші пояснення не витримують критики з точки зору антропологічних фактів» (В.П. Алексеев, «Історична антропологія та етногенез», <https://arheologija.ru/paleoantropologicheskie-soobrazheniya/>);

«У дніпро-карпатську групу популяцій можна включити українців, прикарпатські етнографічні групи, словаків, частково чехів. Це досить темно пігментоване, брахікефальне населення, що характеризується відносно широким обличчям.

¹⁰⁵² Тобто грацільного доаланського населення, – П.Д.

¹⁰⁵³ Слов'янськомовні алани-торки та каракозари, – П.Д.

¹⁰⁵⁴ Вочевидь, слов'янською мовою, – П.Д.

¹⁰⁵⁵ Що після монгольського нашествия частково перебралися з куманами / половцями до Угорщини, – П.Д.

¹⁰⁵⁶ Насправді, як і сармати, слов'янськомовні народи, – П.Д.

¹⁰⁵⁷ Вочевидь, коли перські загони розпочали охороняти «Дар'яльські ворота» до Закавказзя, – П.Д.

Краніологічні аналогії йому ми виявляємо в населенні, що залишило середньовічні слов'янські могильники в Словаччині і Бранештський могильник у Молдові (Зведення даних щодо західних і південних слов'ян, див. [Алексеева, 1973; Великанова, 1975]). Темнопігментовані досить масивні брахікефали, що входять до дніпро-карпатської групи популяцій, в морфологічному відношенні вельми схожі з представниками альпійського типу (за У. Ріплі) – населенням Австрії¹⁰⁵⁸, Швейцарії¹⁰⁵⁹ і, частково, Північної Італії¹⁰⁶⁰. Можливо, дніпро-карпатська група популяцій є північно-східним варіантом цієї локальної раси...» (Тетяна Алексеева, «Етногенез та етнічна історія східних слов'ян за даними антропології», в кн.: «Східні слов'яни. Антропологія та етнічна історія», http://historylib.org/historybooks/pod-red--T-I--Aleksseyov_Vostochnye-slavyane--Antropologiya-i-etnicheskaya-istoriya/43);

«У Дніпро-Карпатський тип слов'ян (В.В. Бунак) включають українців, словаків, частину чехів, прикарпатські етнічні групи. За нашої дендрограми, в один субкластер входять українці та чехи, поруч виявляються гілки угорців і молдован¹⁰⁶¹» (Аріадна Назарова, «Генетика та антропологія народів Кавказу, і проблема походження європеїдів», <http://srn.su/?p=1083>);

«Збільшення ширини обличчя у слов'янських групах зв'язується з зоною Віслинсько-Дніпровського межиріччя. Найбільший вилицьовий діаметр виявляється тут у полоцьких кривичів, дреговичів, дерев'ян, тиверців, київських полян, мазовшан. Серед сусідніх неслов'янськомовних племен тільки у латгалів обличчя широке (до речі, в порівнянні з усіма аналізованими європейськими групами, що відрізняються найбільшими величинами). Збільшення ширини обличчя у слов'янських групах спостерігається ще в Моравії, Словаччині та серед лужичан... Збільшення масивності лицьового скелета в слов'янських племенах відзначається на території Дніпро-Віслинського межиріччя, в найближчому сусідстві з якими виявляються деякі широковиді та високолиці групи Надбалтики. Другий осередок відносної масивності лицьового скелета у слов'ян – Моравія, Словаччина та Хорватія. Серед сусідніх неслов'янськомовних груп найближчі аналоги виявляються в південногерманських і швейцарських похованнях, а також в галло-римських могильниках епохи раннього середньовіччя. ...зіставлення слов'ян¹⁰⁶² і германців¹⁰⁶³, наприклад, за висотою орбіти, шириною носа та висотою обличчя, за висотою, подовжньому і поперечному діаметрах черепа, показує у більшості слов'янських груп¹⁰⁶⁴ зменшення абсолютних розмірів черепа, висоти і ширини обличчя, висоти орбіти та збільшення ширини носа... Доліхокранія в поєднанні з відносною широколицістю характеризує балтськомовне населення середньовіччя, і, мабуть, генетично цей комплекс не пов'язаний зі слов'янами. Територіальна приуроченість (північна частина зони розселення слов'ян) також свідчить проти слов'янської її приналежності. Таким чином, власне зі слов'янами слід пов'язати мезокефалію (і брахікефалію, – П.Д.) в поєднанні з відносно широким обличчям, тобто комплекс ознак, поширений на південь від локалізації доліхокефальних варіантів¹⁰⁶⁵» (Тетяна Алексеева, «Етногенез східних слов'ян за даними антропології», http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/etnogenes_vost_slavyan/08.php).

До того ж у російськомовного блідолицього населення Росії частота зустрічальності надочноямкових каналів (35,9%) вище навіть, ніж у фіно-угорців мансі (32,1%), хоча,

¹⁰⁵⁸ Нашадками грутуннів = хорутан, – П.Д.

¹⁰⁵⁹ Нашадками свебів і аланів-торків, – П.Д.

¹⁰⁶⁰ Нашадками ломбардів / лонгобардів, – П.Д.

¹⁰⁶¹ Слов'янськомовних нащадків вестготів тервінгів = тервунян / черв'ян, аланів-торків та гунів тиверців і уличів, – П.Д.

¹⁰⁶² Нашадків античних слов'янськомовних германців і сарматів, – П.Д.

¹⁰⁶³ Тобто середньовічних псевдогерманців, – П.Д.

¹⁰⁶⁴ Як і у інших нащадків слов'янськомовних античних германців і сарматів – нині брахікранних і чорноволосях англійців, норманів Франції, валлонів Бельгії, швейцарців, австрійців, швабів, ломбардів, датчан і західних шведів, – П.Д.

¹⁰⁶⁵ Тобто комплекс ознак, поширений в гірських регіонах Західної Європи і в Україні, – П.Д.

звичайно ж, і істотно нижче, ніж у палеоевропейців саамів (47,4%), у палеоазіатів ескімосів (57,4%) та у якутів (63%). Нижче, ніж у нащадків брахікранних готоаланів = полян – українців (25%) вона лише у інших нащадків готоаланів і гунів – у англійців і голландців¹⁰⁶⁶ та у південно-східних брахікранних поляків (серед обстежених не негроїдних популяцій):

«Цікаво, що у стародавніх єгиптян, етрусків, стародавніх слов'ян (полян київських) та індійців Уттар Прадеш¹⁰⁶⁷ частота каналів практично однакова і становить 25-28%¹⁰⁶⁸» (Аріадна Назарова, «Біологічні, археологічні та культурологічні докази палеоазіатського походження північних монголоїдів, європеїдів та американських індіанців», http://national-science.ru/wp-content/uploads/2016/06/National-20_p1_6-161.pdf; <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001b/00161386.htm>).

Те ж саме має місце і в сучасності:

«Горіди (англ. Gorids) – антропологічний тип європеїдної раси, виділений шведським антропологом Бертилем Лундманом. У його класифікації це східна гілка альпійської раси. Від західної альпійської раси різновид відрізняється більш широким розрізом очей і більш різкими рисами обличчя. Найбільшого поширення цей тип має серед українців і південно-східних поляків» («Горіди», <http://www.socionic.ru/index.php/2011-11-12-17-53-40/19917-2011-11-12-19-41-07>);

«За формою голови поляки відносяться до брахікефалів, причому галицькі поляки, мабуть, більш короткоголові, ніж надвіслянські, у яких брахікефали та суббрахікефали становлять лише близько 58% (в Галичині – близько 80%)» (Ф.А. Брокгауз, І.А. Єфрон, «Енциклоп. словник // Поляки», http://gatchina3000.ru/big/081/81496_brockhaus-efron.htm);

«По відношенню до південних і західних слов'ян – сербів, хорватів, словенців, чехів – відомо, що вони відрізняються високорослістю, переважанням темного комплексу (темного волосся і очей) і різко вираженою брахікефалією (показник ширини голови 86-83); в цих ознаках, особливо в високорослості і широкоголовості, західні і південні слов'яни схожі з своїми сусідами, німцями Тіролю, Швейцарії та Баварії, яких у тому числі інші антропологи відносять до «альпійської» або «динарської» раси. Тип цей йде і далі на схід; сучасні болгари (з досліджень Бассановича) також відрізняються крайньою брахікефалією (index 85) і переважанням темного комплексу при зрості вище середнього» (Ф.А. Брокгауз, І.А. Єфрон, «Енциклопедичний словник // Слов'яни, антропологічний тип», <http://www.bibliotekar.ru/bes/216.htm>);

«Домішка динарської раси найсильніше у всьому регіону баварського діалекту. У південній Баварії та Австрії можна говорити про переважання динарської раси¹⁰⁶⁹, що посилюється разом з наближенням до південно-східного кордону німецької мови. Але домішка її простежується і до її західного кордону, причому у Східній Швейцарії, Південному Бадені та Ельзасі знову можна говорити про переважання динарської раси. За лінію Майна на північ вона не заходить. Домішка крові східної раси найсильніше в південно-західній Німеччині; у Шварцвальді, Західній Швейцарії, гірських регіонах Вюртемберга та центральній Баварії ця раса переважає. Її більш-менш сильні домішки простежуються у всьому регіоні поширення німецької мови, сильніше – вздовж кордону німецької та французької мов і у Верхній Сілезії... Північна половина Італії – це суміш східної та динарської рас з невеликою нордичною та західною домішкою... Регіони, населені словенцями, хорватами, сербами, чорногорцями та албанцями це регіони найбільшого переважання динарської раси» (Ганс Гюнтер, «Вибрані роботи з расології», https://www.jagannath.ru/users_files/books/PROROK_NORDI4ESKOI_RASY.doc);

«Значення [головного показника] 83-84 типові для населення більшої частини України, Верхньої Волги, частково Надвєтлужжя, багатьох районів Чехословаччини,

¹⁰⁶⁶ Тобто у нащадків античних брахікранних гунів фризів-русів / фризів-вельтів = лютичів / вільців.

¹⁰⁶⁷ Нашадків аріїв бхаратів та кауравів, – П.Д.

¹⁰⁶⁸ А також і те, що всі вони були і темно-червоношкірими, – П.Д.

¹⁰⁶⁹ Динарської раси готоаланів хорутан, – П.Д.

Середньої та Південної Польщі, Північно-Західної Болгарії, частково Південнослов'янської (наприклад, Південної Сербії). Нарешті, брахікефалія (85) виражена у населенні Південної Польщі, ряду районів Чехословаччини, Українських Карпат, Хорватії та особливо Чорногорії, Сербії, Боснії та Герцеговини, де фіксується ще більш високий показник (з максимумом 88 і 89 в Чорногорії)» (В.Д. Дяченко, «Антропологічний склад сучасних слов'янських народів», <http://haidamaka.org.ua/0192.html>).

Багато ж дослідників вважає, що брахікранія є споконвічною рисою індоєвропейців:

«Відзначається також відкриття великої кількості черепів в Бремені того ж англосаксонського періоду. Середні за довжиною (мезобрахікранні, – П.Д.) черепи називаються батавськими (Batavian) або фризькими. Біда, узагальнюючи матеріали цих давніх черепів, в зв'язку з інформацією, яку вони проливають на расовий характер стародавніх англійців, писав, що фризькі або так звані Batavian (батавські) черепи мають характеристики, які схожі на черепи англосаксів. «Типовий англійець, – писав Біда, – відносився до батавського (Batavian) типу». Думка настільки бездоганного антрополога є важливим свідченням на користь висновку, що, мабуть, існувала дуже значна домішка фризів¹⁰⁷⁰ в давньоанглійській расі» (Томас Вільям Шор, «Походження англосаксонського народу», <http://universe-tss.su/main/litstr/16067-proishozhdenie-anglo-saksonskogo-naroda-obnovlyaetsya.html>; http://history-fiction.ru/books/all_1/region_147_7/sort_4_2_5/book_2979/);

«Всі розглянуті матеріали з краніології Боспору, Волзької Булгарії та Золотої Орди показали формоутворювальну роль мезоморфного брахікранного європеїдного компонента в етногенезі тюркськомовних народів Надволжя, починаючи з сарматського часу. Виявлення генезису цього компонента виводить нас за рамки цієї роботи, однак треба мати на увазі, що одним з складових елементів тюркського етносу, що формувався ще в Центральній Азії в середовищі змішаного населення, був брахікранний європеїдний комплекс¹⁰⁷¹, який має багато спільного з сарматським населенням Саратовського Заволжя¹⁰⁷²» (М.М. Герасимова, Н.М. Рудь і ін. «Антропологія античного та середньовічного населення Східної Європи», <http://imr.kharkov.ua/antropologiya/194-summiruem.html>);

«Передбачувана глибина давнини санскриту і його очевидна лінгвістична чистота були потужними аргументами в руках орієнталістів і навіть дозволили Шлегелю (1808) стверджувати, що прамова з'явилася в Індії та поширилася звідти на захід. Подібні ідеї несподівано виникли і в працях Сержі; він передбачає, що пращури європейських аріїв були расою брахікефалів, що спочатку населяла регіон на північ від Гіндукушу» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // До питання про азіатську прабатьківщину індоєвропейців», <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>);

«Характерні особливості північної раси виражені, у датчан менш чітко, ніж у норвежців і шведів. Правда, в пігментації очей, наскільки дозволяють про це судити дуже фрагментарні матеріали, різниці немає, але волосся у датчан темніше, зріст нижче (169-170 см), головний показчик 79-80. Виділяються мешканці острова Самсе з високим головним показчиком (близько 82), відносно широким обличчям (142-143 мм), порівняно невеликим зростом (167-168 см) і більш темним кольором очей. Населення Фарерських островів не відрізняється помітним чином від датчан» (С.П. Толстов, «Нарис історії расових класифікацій Закордонної Європи», <https://djvu.online/file/mIcZbdjWSUO49>);

«Регіони Північної Німеччини, покинуті (слов'янськомовними, – П.Д.) готами, вандалами та бургундами, були зайняті слов'янами брахікефалами, які згодом отевтонилися¹⁰⁷³. Данія, хоча скандинавська за мовою, не зберегла скандинавської крові. Сучасні данці належать швидше до кельтсько-слов'янського короткоголового типу;

¹⁰⁷⁰ Фризів-русів – нащадків слов'янськомовних брахікранних гунів вельтів / вількінів = вільців, – П.Д.

¹⁰⁷¹ Вочевидь, брахікранний європеїдний комплекс отюречених нащадків сарматів (балтів і слов'ян), – П.Д.

¹⁰⁷² Вочевидь, з балтськомовними роксоланами, – П.Д.

¹⁰⁷³ Тобто онімечилися як і тевтони, що були в античності кельтськомовними, – П.Д.

напевно невідомо, кельти вони чи слов'яни за кров'ю¹⁰⁷⁴... Населення околиць Тулузи – колишнього головного центра альбігойців є більш короткоголовим, ніж яка-небудь інша частина Південної Франції, а Тулуза була столицею вестготів... У Венеції, Ломбардії і Емілії, країнах, які були зайняті умбрійцями¹⁰⁷⁵, професор Калорі виміряв 1106 сучасних черепів, з яких 963, або 87 зі 100, були брахікефальними з показниками вище 80. У Ломбардії та в Емілії відносне число довгоголових черепів, з показниками нижче 74, не досягає навіть 1 зі 100...» (Ісаак Тейлор, «Слов'яни та арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php);

«Тейлор переконливо довів, що індоєвропейці були брахікефалами, а більш пізні дослідження, про які я вже згадував, тільки підсилюють його висновки. Вони, якщо казати стисло, зводяться до наступного. Європейські брахікефали розділилися на дві частини: низькорослі і темні з одного боку, високі і світловолосі – з іншого¹⁰⁷⁶. Обидві ці гілки були азійського походження. Перша з них включала в себе пращурів фінів¹⁰⁷⁷ і басків, а друга, що розмістилася в північній частині Центральної Європи, перетворилася в (світловолосих, – П.Д.) індоєвропейців¹⁰⁷⁸. З іншого боку, довгоголові мешканці півночі не були спочатку індоєвропейцями, а стали ними тільки за допомогою контактів з брахікефалами. ...більшість антропологів тепер припускають за краще вважати, що високі світловолосі брахікефали, мешканці берегів Вісли та будівельники круглих курганів, які вторглися до Британії, з'явилися в результаті змішування між мешканцями Півночі та темнішими брахікефалами. Фактично сам Тейлор повинен визнати наявність контактів між високими доліхокефалами та високими брахікефалами в період індоєвропейської єдності. Чи не розумніше, запитує Заборовський, зв'язати перехід, який визнає і сам Тейлор, від доіндоєвропейської до індоєвропейської мови з цими доліхокефалами¹⁰⁷⁹?» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Теорія щодо північноєвропейської коліски індоєвропейців», <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>).

Прихід же з Індії до Європи та до Африки чисельної кількості брахікефалів добре прослідковується за пам'ятками не лише писемності, а і археології. Вочевидь, еллінські племена (тевкри, іонійці, еолійці, етолійці та інші) мігрували до Малої Азії разом із фригійцями (мізами, мушками), галлами (халдами, халібами) та італіками після того, як вони разом з мідійцями (мадаями) та пізніми касситськими племенами (кхоссу) / гіксосами (неку хасут) теж досягли у XVIII – XVII століттях до н.е. Загросу і Месопотамії, залишивши Гіндустан у XIX – XVIII ст. до н.е. через сильні землетруси, зрушення землі та викликане ними майже повне пересихання річки Сарасваті, і як наслідок всього цього – збіднення земельних угідь і боротьби між племенами Ар'яварти за життєвий простір:

«Якщо припустити, що міграція носіїв грецьких діалектів, що передувала переселенню дорійців¹⁰⁸⁰, здійснювалася через Малу Азію, то сліди цих ранніх переселень можна було б виявити в найдавніших даних про греків у Мілеті та Аххіяві. Про це свідчать і зв'язки, що виявляються між археологічними культурами заходу Малої Азії, з одного боку, і Пелопоннесом та островами Егейського моря, з іншого. На рубежі III – II тис. до н.е. на північному заході Малої Азії поширюється сіра мінійська кераміка того типу, який стає приблизно століттям пізніше (близько 1900 до н.е.) переважаючим у материковій Греції. Встановлюється безпосередній зв'язок між цими археологічними культурами, причому передбачається напрямок поширення цієї культури зі сходу на захід.

¹⁰⁷⁴ Генетично ж вони нащадки переважно кельтів тевтонів і кімбрів, – П.Д.

¹⁰⁷⁵ І пізніше ломбардами, – П.Д.

¹⁰⁷⁶ Насправді ж з іншого боку як чорняві та темнопігментовані високорослі нащадки слов'янськомовних античних германців і сарматів, так і світловолосі метисні нащадки балтськомовних савроматів, фінськомовних скитів і фінсько-угорсько-самодійськомовних сако-масагетів, – П.Д.

¹⁰⁷⁷ Точніше офіненних скитами лопарів / саамів, – П.Д.

¹⁰⁷⁸ Чорнява ж друга, насправді, була з глибокої давнини індоєвропейцями, – П.Д.

¹⁰⁷⁹ Тобто з нащадками європейських тубільців та азійських степовиків прибульців, – П.Д.

¹⁰⁸⁰ Які, мабуть, відкололися від основної хвилі переселення і тимчасово влаштувалися північніше на Балканах.

Як етнічний субстрат цих культур можна припустити ранніх греків-протоеллінів (мабуть, за виключенням дорійців) або, можливо, пов'язані з ними інші групи індоєвропейців, які прямували зі сходу на захід під натиском анатолійських племен. Серед таких груп, зокрема, могли бути «пелазги», які мали ще до приходу власне греків влаштуватися на Пелопоннеському півострові. Протогрецька, що виділилася як особливий діалект з греко-вірмено-арійської діалектної спільності, повинна була диференціюватися на основні діалектні групи десь у Малій Азії ще до переселення греків до материкової Греції. Слід, принаймні, допустити членування грецької до цього часу на дві основні діалектні групи, одна з яких в особі дорійців рушила в північно-західному напрямку на Балкани, звідки набагато пізніше, до кінця II тисячоліття дорійці здійснюють нашествя на материкову Грецію... Гіпотеза про прихід греків у материкову Грецію зі сходу через Малу Азію ставить у новому світлі питання про грецькі малоазійські «колонії» і, зокрема, проблему Мілету. Ці колонії у світлі східної гіпотези можна розглядати як найдавніші грецькі поселення на шляху переселення грецьких племен в історичні місця мешкання на островах Егейського моря та у материковій Греції. Особливо показово з погляду давніх зв'язків грецької з малоазійським культурним світом єдність мотивів грецької та малоазійської мітології. Вже грецький міт про мізійського царя Телефа виявляє разючий збіг з малоазійськими мітами про Телепіну та з мітом про дітей цариці Канеса як за мітологічними мотивами, так і за іменами героїв міту: порівн. ім'я сина Телефа Тархон при хет.-лув. Тархунта. Весь цикл грецьких мітів про теогонію, боротьбу кількох поколінь богів на небесах відбиває, зрештою, давньосхідні мітологічні мотиви, які у перетвореному вигляді (через хуритську мітологію) перейшли в анатолійську мітологію, а ще через анатолійське посередництво – у грецький міт. Це видно як у побудові мотивів, так і в низці епітетів богів. Ціла низка мотивів, особливо Одиссеї, перегукується з давньосхідними прототипами – шумеро-аккадським і малоазійським. Потрібно вважати, що ці та їм подібні мітологічні мотиви у грецькій виникають у період перебування грецьких діалектів у Малій Азії та їхніх інтенсивних культурно-історичних контактів, починаючи з II тис. до н.е. Мітологічні сюжети, що виникли на анатолійському ґрунті, перетворюються надалі на грецьку мітологію, набуваючи власне грецьких рис, при збереженні первісних ознак, спільних із давньосхідним епосом» (Академік В'яч. Іванов, «Міграції індоєвропейців», <http://gordon0030.narod.ru/archive/17767/index.html?oprd=1>);

«Вивчення черепів, знайдених у різних місцях Анатолії, показує, що у III тисячолітті до н.е. основну масу населення становили власники витягнутих черепів – доліхокефали, а брахікефалічний тип зустрічався рідко¹⁰⁸¹. У II тисячолітті до н.е. частка брахікефалів зросла майже до 50%. Однак даний тип брахікефалічних черепів класифікується не як «вірменоїдний» (для якого характерна сплюснена потилиця), а, швидше, як «альпійський». Вперше «вірменоїдний» тип з'являється лише в I тисячолітті до н.е. Примирити ці факти з особливостями зображень на пам'ятках здається неможливим. Якби ця суперечність була зафіксована тільки на території Анатолії, можна було б обмежитися припущенням про те, що поки що вивчено замало черепів, і висновки робити рано; однак таку ж невідповідність ми зустрічаємо в Персії та Іраку, де краніологічний матеріал набагато більший. Отже, на даний час проблема є нерозв'язною¹⁰⁸²» (О.Р. Герні, «Хетти. Руйнівники Вавилону», <https://profilib.org/chtenie/90017/o-garni-khetty-razrushiteli-vavilona-43.php>);

«Так, відомий антрополог Вільям З. Ріплі (поч. XX століття) стверджував, що альпініди були вихідцями з Малої Азії (там сформувалися¹⁰⁸³) та мігрували на захід разом

¹⁰⁸¹ Що і не дозволяє вважати гірські масиви Малої Азії, як і степи України, прабатьківщиною брахікефалів праіндоєвропейців, – П.Д.

¹⁰⁸² Звичайно ж, є нерозв'язною лише через ігнорування масового переселення в XIX – XVII століттях до н.е. брахікранних тубільців Гіндустану на захід континенту внаслідок екологічної катастрофи, що спіткала ареали їхнього мешкання, – П.Д.

¹⁰⁸³ Насправді ж, прибули з гірських улоговин півночі Гіндустану як на терени пониззя річки Сарасваті, до Афганістану та Ірану, так і далі аж до Малої Азії значно раніше ніж утворилася вірменоїдна раса, – П.Д.

з поширенням землеробства... Карлтон С. Кун дійшов висновку (гіпотеза), що вірменоїдний / анатолійський тип – «це стабільний гібрид (асиміляції) між двома головними елементами (компонентами): альпійською¹⁰⁸⁴ (брахікефальною) расою та ірано-афганським (термінологія введена К.С. Куном) підрозділом (гілкою) середземноморської раси, змішаними¹⁰⁸⁵ у пропорції 2:1. (І) це поєднання справило більшу латеральність, ніж у обох батьківських рас, надмірну брахікефалію та надмірні довжини обличчя та носа. Слід зазначити, що і В.П. Алексеев сприйняв цю гіпотетичну концепцію К.С. Куна (яка нині вважається основною): у його класифікації індо-афганська група популяцій є гілкою середземноморської чи південноєвропейської локальної раси. Зазначимо, що у класифікації В.В. Бунака індо-іранська раса входить до середземноморської расової гілки. Разом з тим, доцільно буде проаналізувати (керуючись алгоритмом, сформульованим В.В. Бунаком) цю, виключно важливу гіпотезу К.С. Куна, зокрема, у частині хронології батьківських рас. Отже, згідно з цією гіпотезою, репертуар антропологічних притаманностей вірменоїдного / анатолійського типу (раси) сформувався шляхом поєднання (злиття, гібридизації) середземноморських етнічних компонентів (одна частина), носій та «постачальник» яких – ірано-афганська (індо-афганська, індо-іранська) раса, та характеристик (дві частини) брахікефальних альпінідів... Так, відомо, що індо-іранська раса (іраніди) класифікується як один із типів індо-середземноморської європеїдної раси (субраса). «Зазвичай цей тип (іранідів) відносять до пізнього ступеня розвитку, розглядаючи його як одне з відгалужень протосередземноморців («протомедітеранідів»)»... (Характерно, що)... волосяний покрив, великий ніс, середній зріст і коричневий колір шкіри, що притаманні даному антропологічному типу, присутні і у вірменоїдів. Тому місце іранідів у класифікації орієнтальних гомінідів не зовсім зрозуміло (не чітко визначено). Диференціально-діагностичні параметри, що визначають відмінні риси іранідів та вірменоїдів – це, перш за все, головний індекс, форма носа та статура» (Freiherr von Eickstedt, 1961). Характерними ж представниками індо-іранської раси є населення Ірану, Афганістану, Пакистану, північної Індії. Так, В.П. Алексеев [«Географія людських рас», 1974] вважає (підкреслимо), що індо-іранська раса походить від змішування місцевого [євразійського] стародавнього, згідно К.С. Куну середземноморського¹⁰⁸⁶, та прийшлого¹⁰⁸⁷ – індо-ірансько-палеоевропеїдного (тобто праарійського) населення з домінуванням місцевої¹⁰⁸⁸ компоненти (давні мігранти пори до і під час «неолітичної революції»)»... І це підтверджується складом іранського гаплотипу Y-ДНК: Іран [I(0,5), G(10), E(6,5), J2(23), J1(8,5), R1a(15,5), R1b(9,5), T(3,0), L(6,5), Q(5.5), N(1)]. Тут (див. нижче), крім брахікефальних компонентів I і G, представлені середземноморська (mediterranean) складова – (найбільш мажорна) J2, і натуфійська (за К.С. Куном теж середземноморська) гаплогрупа E (і їхня сумарна частотність в гаплотипі велика [третина] – 29,5%); а також (див. нижче) і натуфійська гаплогрупа T(3,0). Таким чином, як і слід було очікувати, у формуванні індо-іранської раси (іранідів) зробили значний внесок євразійці – натуфійці, а також альпініди та / або динаріди... Так, В.П. Алексеев [1989] пише: «Стародавні палео-антропологічні матеріали з території Ірану (Тепе-Сіалк [поселення закладено приблизно в IV тис. до н.е.]), Тепе-Гісар [IV – поч. II тис. до н.е.])... привертають увагу двома морфологічними особливостями – різко підкресленими європеїдними ознаками [внесок класичних європеїдних кроманьонідів, «індо-ірансько-палеоевропеїдного» населення, тобто – прааріїв, що мігрували на

¹⁰⁸⁴ Гімалайською протосарматською, принесеною в альпійські регіони Європи спочатку нащадками хеттів і касситів (халдів і халібів) кельтами = галлами / галатами, а потім значно пізніше і нащадками сарматів / сермендів слов'янськомовними античними германцями, – П.Д.

¹⁰⁸⁵ В долині річки Сарасваті, – П.Д.

¹⁰⁸⁶ Доліхокефального населення долини річки Сарасваті, – П.Д.

¹⁰⁸⁷ З верхів'я річки Сарасваті брахікефального населення (праальпінідів), – П.Д.

¹⁰⁸⁸ Тобто з домінуванням не прийшлої пізніше брахікефальної індоіранської-палеоевропеїдної компоненти, а прийшлої значно раніше на місця формування індоафганської групи популяцій з верхів'я річки Сарасваті альпійської брахікефальної компоненти, – П.Д.

південь¹⁰⁸⁹] та значною грацільністю обличчя [натуфійці], яка в окремих випадках наближається, мабуть, до світового максимуму... Ареал... (же)... більш грацільного компонента стикався на півдні з негро-австралоїдними формами (Південної Індії). Цілком можливо і те, що північний тип іранця, який володіє більш масивним лицьовим скелетом, сформувався в результаті асиміляції індо-іранців з альпінідами або динарідами, а в останніх дуже велика ширина високого обличчя та масивний череп. Так, показово (і важливо) те [В.П. Алексєєв, «Підсумки вивчення...», доповідь у Римі, 1962], що «в епоху неоліту (і) населення Кавказу відносилось, мабуть [також], до двох різних типів європеїдної раси, які розрізнялися за шириною обличчя і масивністю черепа» (зауважимо, що цей «широколиций тип і отримав найменування кавкасіонського»)...

Спробуємо оцінити і час (пору) формування вірменоїдного / анатолійського / кападокійського типу (расоутворення). Так, встановлено, що рештки з убейдського [С.М. Оттен, «Sumer IV», 1948] поховання в Еріді (5300 – 4700 рр. до н.е.), а також [Т.К. Pennyman, «In Watelin, Kish IV», 1968] і в місті Киші¹⁰⁹⁰ (заснований в кін. IV тис. до н.е.) класифіковані як анатолійський / вірменоїдний тип («Це, беззаперечно, кавказці» [Т.К. Пенніман]). Даний расовий тип, виявлений в Месопотамії, виявляється і в продовженні всього вавилонського періоду. Знайдені (Г. Чайлд) статуетки (2900 р. до н.е.), на яких зображені особи вірменоїдного / анатолійського типу, а також рельєфи, що зображують чоловіків з великими вірменоїдними «орлиними» носами. Показово і те, що при розкопках поселення Алішар-Гуюк (Мала Азія), у другому та третьому археологічних періодах, виявлено брахікефальні черепи, що датовані періодом 2300 – 1500 рр. до н.е. Відомо також, що автохтонне населення хетського царства належало до вірменоїдного / анатолійського / кападокійського антропологічного типу (прахатто-хурити). Так, у кін. VI тис. до н.е. у Лівані та Палестині були досить поширені подібні (невеликі і примітивні) поселення нової хвилі анатолійських мігрантів-землеробів, що характеризуються невибагливою агрокультурою... І що знаменно, так це те, що антропологи (наприклад, D. Ferembach) класифікують цих поселенців як таких, що відносяться до вірменоїдного / анатолійського антропологічного типу. Характерно, що і на єгипетських зображеннях приблизно IV тис. до н.е. виявляється анатолійський / вірменоїдний тип (Едуард Мейер, «Історія давнини», т. I, 1926). Таким чином (беручи до уваги все вище викладене), можна вважати, що на поч. V тис. до н.е. в Малій Азії вже не тільки сформувався вірменоїдний¹⁰⁹¹ / анатолійський / кападокійський антропологічний тип і, отже, склався комплекс ознак цієї раси, але й її носії вже брали активну участь у різних міграціях. Що ж до варіацій у складі популяції Стародавньої Анатолії у часі, дуже цікаві дані у цій частині наведено в Дж. Меллаарта. Так, згідно з антропологічними дослідженнями, проведеними в Чатал Гуоці (середина VIII тис. до н.е.), основна частина його населення (тоді) ще мало відрізнялася за типом від своїх верхньопалеолітичних кроманьойдних (прийшлих з Африки) прашурів» (Михайло Зільберман, «Про брахікефалію в Євразії», http://samlib.ru/z/zilxberman_m_i/obrahicefaliwewrazii.shtml).

Можливо, що не лише семіти Аравії, а і фінськомовні туранці (скити) витіснили прибульців із Індії брахікранних та темно-червоношкірих індоєвропейців як з Ірану, так із Близького Сходу далі на захід – до Європи та на південь – до Африки:

«Науковці з Франції, Німеччини та США виявили свідчення «зворотного» генетичного обміну між європейцями та африканцями, який мав місце близько трьох тисяч років тому. Генетичному впливу піддалися навіть представники найбільш

¹⁰⁸⁹ Але ж вони мігрували на південь лише з верхів'я річки Сарасваті, а зовсім не з євразійських степів, як це хибно зараз вважається на підставі повідомлень туранської Авести, що була створена іранізованими блідолицими туранцями (дахами / дасьями та парфянами), прашури яких на відміну від темно-червоношкірих аріїв дійсно могли мешкати навіть і в Арктиці. Саме такі хибні і блюзнірські погляди були в фашистській Німеччині, а зараз вони пропагандуються і російськомовними туранцями такої ж Росії, – П.Д.

¹⁰⁹⁰ *Куш / *Кас, можливо, найдавніша колонія в Вавилонії каситів *Касстинапури / Хастінапури, – П.Д.

¹⁰⁹¹ Вочевидь, протовірменоїдний тип. Адже брахікефальні греки, албанці, італіки та кельти, що мігрували до Європи з Малої Азії, не мали такої значно сплющеної потилиці, як у сучасних вірменоїдів, – П.Д.

ізолюваних африканських нарідностей – носії унікальних «клацальних мов». Дослідження опубліковано в журналі *Proceedings of the National Academy of Sciences*, коротко про нього пише *New Scientist*. Автори нового дослідження стверджують, що їм вдалося виявити сліди зворотного руху до східної Африки, що відбувся близько трьох тисяч років тому. Сліди цього генетичного змішування науковцям вдалося виявити у мешканців Кенії, Танзанії та Етиопії. Європейські риси науковці виявили навіть у представників койсанських нарідностей, відомих своїми «клацальними мовами». У всіх 37 осіб, ДНК яких було вивчено, науковцям вдалося відшукати європейські генетичні сліди. Відповідно до міграційної моделі авторів, носії койсанських мов набули європейських рис пізніше інших африканців. Це сталося близько 900 – 1800 років тому і збіглося з міграцією койсанських племен зі Східної Африки до Південної...» («У африканців знайшли європейське коріння»),

<https://ua.korrespondent.net/tech/science/3301420-vcheni-vyavyly-u-afrykantsiv-yevropeiske-korinnia>);

«Науковці вперше секвенували геном стародавнього африканця і з'ясували, що в генах мешканців континенту є набагато більше євразійського матеріалу, ніж вважалося раніше, – через таємничу зворотню міграцію з Євразії, що відбулася приблизно за тисячу років до нашої ери. Іншими словами, до Африки повернулися нащадки тих самих груп, які чотири тисячі років тому переселилися з Близького Сходу на Балкани і далі до Європи. Масштаби цього зворотного потоку виявились несподівано великими: до чверті населення Африканського Рогу склали євразійські мігранти. Потім вони, мабуть, поширилися всім континентом. «Питання ось у чому: що змусило їх раптом зірватися з місця і вирушити до Африки?» – Цікавиться співавтор статті Андреа Маніка (Andrea Manica). Очевидних кліматичних стимулів для цієї міграції поки не виявлено¹⁰⁹². За даними археології видно лише, що прибуття близькосхідного населення збігається із початком культивування на сході Африки пшениці та вівса – тобто мігранти на своїй новій батьківщині допомогли розвинути сільське господарство» («Науковці дізналися про повернення давніх людей з Євразії до Африки», <http://www.pereplet.ru/news/index.cgi?id=17440>).

Є багато доказів того, що брахікранія пов'язана з рівнем розвитку мозку. Брахікранними завжди були переважно нащадки горян (горіди, альпініди, динаріди, вірменоїди, більшість монголоїдів). Саме більш складні умови мешкання в гірських улоговинах, а також і перехід від збиральництва та скотарства до землеробства і спонукали більш інтенсивний розвиток мозку у брахікефалів. Важливим фактором в цьому процесі був і рівень відповідальності за свою родину і співвітчизників. Холопи ж «батюшки царя» (білі «негри» за Троцьким) приречені були бути доліхокефалами. Затриманню розвитку у них брахікефалії дуже сприяла та суттєво сприяє навіть і зараз архаїчна бидлоутворювальна національна мовна картина світу (НМКС):

«Питання про вектор детермінованості національного менталітету та мови вирішується наступним чином: на етапі становлення етносу та його мови зовнішнє місце існування (клімат, рельєф, рослинність і інші фактори) відіграє вирішальну роль у формуванні генотипу народу¹⁰⁹³, що включає основні риси національного характеру та національного менталітету. Ці риси відображаються в матрицях національної мови (насамперед у лексиці). На пізніших етапах розвитку соціуму роль довкілля зменшується або зовсім перестає бути важливою, мова ж стає основним фактором спадкоємності національних особливостей характеру та менталітету, виконуючи роль «когнітивно-етнічної вакцини», за допомогою якої пізнішим поколінням «щеплюються» сформовані раніше національно-специфічні риси ментальності та характеру... Розуміння лексики як матеріалізації національного бачення світу передбачає щось більше, ніж те, що піддається логічному обчисленню та кодифікації. Такі категорії як дух народу, дух мови, краса та

¹⁰⁹² Вочевидь, ними могла бути екологічна катастрофа в Гіндустані, – П.Д.

¹⁰⁹³ Точніше, етнотипу народу, адже генетичним кодом менталітет не закріплюється, а передається разом із мовою та традиціями від покоління до покоління, – П.Д.

колерит мови, естетична насолода мовою і тощо виходять за межі формально-логічного опису і ставляться вже до сфери емоційної інтерпретації мовних фактів. У цьому сенсі поняття НМКС ширше і менш виразно, ніж поняття лексико-семантичної системи мови. Лексика стає втіленням національного світовідчуття, світоосмислення та світооцінки¹⁰⁹⁴, коли людина починає її відчувати¹⁰⁹⁵, а стадії відчуття мови неминуче передують стадії знання, яка полягає саме у чіткому уявленні місця будь-якого слова у тривимірному семантичному просторі... Лексика – головний елемент мови, яку розуміють як «будинок буття духу народу». У цій якості вона з повним правом може претендувати на роль картини світу – мовної картини світу того чи іншого народу, що несе в собі не тільки своє уявлення про світ, а й важливу інформацію про сам нарід, його характер та ментальність... Ми вважаємо, що етнічний генотип (етнотип, – П.Д.) виявляється сильнішим за мовну «вакцину» і етнічні варіанти однієї й тієї ж мови зазнають більших змін, ніж національні характери та менталітети народів, яким ходом історії була нав'язана чужа мова. Відмінності НМКС етнічних варіантів однієї мови краще проглядаються і описуються не в термінах формального лінгвістичного опису, а в більш абстрактних категоріях типу «дух народу», «мелодика промови» і тощо...» (Олег Корнілов, автореф. дис. «Мовні картини світу як відображення національних менталітетів»,

<http://www.dissercat.com/content/yazykovye-kartiny-mira-kak-otrazheniya-natsionalnykh-mentalitetov>);

«Нарід може й недосконалу мову зробити інструментом породження таких ідей, до яких спочатку не було жодних висхідних імпульсів, але нарід не в змозі усунути внутрішні обмеження, що колись глибоко укорінилися в мові. Тут і найвища освіта не дає плодів. Навіть все те, що привносять ззовні наступні епохи, споконвічна мова пристосовує до себе та модифікує за власними законами» (Вільгельм фон Гумбольдт, «Вибрані праці з мовознавства», М., 1984, «Про відмінність будови людських мов та її вплив на духовний розвиток людства», (1830 – 1835),

http://www.libma.ru/jazykoznanie/94_izbrannye_trudy_po_jazykoznaniju/p3.php);

«Мова – це в'язниця, з якої нам ніколи не вдасться втекти. Мова – це окуляри, без яких нам не розгледіти навколишній світ. Мова – слуга та пан. Мова – наш друг та ворог одночасно. Будь-яка мова змінюється під впливом різних факторів: зовнішніх чи внутрішніх. Вона ніби стежить за нами і фіксує всі найважливіші наші проблеми та хворі місця. Вона не дає ні збрехати, ні обдурити самих себе. Суспільство стає кримінальнішим, і мова слідом за ним. Суспільство піддається чужому впливу, і мова теж. Суспільство стає вільнішим, і мова відбиває це. Більше того, змінюючись, мова починає впливати на всіх людей, які говорять нею. Вибір між «брайтонським» і «радянським» – це не просто вибір, як говорити, а вибір, як думати і як жити» (Максим Кронгауз, «Мова моя – ворог мій?», <http://www.philology.ru/linguistics2/krongauz-02.htm>);

«Духовний досвід акумулюється у мові. І досвід цей може бути різним, у тому числі й зляканим – він теж зберігається і накопичується в мові. Такі згустки зла, «родимі плями», можуть стати звичними для повсякденності та повсюдності стереотипами, шаблонами осмислення дійсності, рисами затишного будинку душі, що легко упізнаються. Живе собі людина, ціле суспільство у зрозумілому світі, розумі та душі зручно, ніде не тисне і не боляче. Але не дай Бог сколупнути таку «родимку», дістатися буквального сенсу таких розхожих стереотипів! Або від струсів і перегріву громадського організму значення і смисли деяких родимих слів починають розпухати, покриватися виразками... Весь знайомий, звичний, зручно зрозумілий світ розповзається на очах, перетворюючись на відмерлу тканину, що отруює своїми соками живе. Будинок душі, що здавався міцним і затишним, розвалюється, руйнуються склепи осмислень спільного життя, і людина залишається беззахисною. Меланома розуміння – те, що переживає зараз наше суспільство: усе, чого воно не торкнеться, перетворюється на власну протилежність.

¹⁰⁹⁴ Тобто світосприйняття, – П.Д.

¹⁰⁹⁵ Як і у інших нащадків сарматів, а отже, і у давніх мешканців Швеції гунів вількінів і гьотів, – П.Д.

Демократія – у гру самозванських амбіцій, кооперативи – у посилення монополізації та потужний механізм інфляції, акції – у форму вилучення коштів у громадян, оренда – у засіб закабалення, правова держава – у гонку законотворчості на всі випадки життя... Мова йде про мову – «велику і могутню», як і великий та могутній російський духовний досвід...» (Доктор філософських наук Григорій Тульчинський, «Безмовна гласність», «Століття XX і світ», 1990 № 9, с. 44, <http://old.russ.ru/antolog/vek/1990/9/tulch.htm>);

«...становлення ментальності визначалося розвитком самої мови, і спеціальних роздумів заслуговує питання: мова розвиває форми ментальності або ж, навпаки, розвиток ментальності, явленої в якихось інших формах, керує змінами, що відбуваються в мові та визначає напрямки її розвитку? Відповідь, мабуть, буде проста: у загальному мірилі дій думка і мова розвиваються паралельно і спільно, але для кожної окремої людини, що вступає в ментальний простір російської мови, «думка спрямована словом» (див. також: [Трубецький, 1995])» (Володимир Колесов, «Російська ментальність у мові та тексті», <https://coollib.com/b/363857/read>; <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=19929184>).

21. Генетичні і інші характерні риси та звичаї українців

Українці, як і інші західні слов'яни, а також, як і більшість південних слов'ян (за винятком болгар) і навіть, як і сучасні брахікранні германці, що мають переважно європейський субклад **M458** гаплогрупи **R1a**, є також генетичними нащадками аланів-торків і їхніх слов'янськомовних пращурів сарматів:

«Мова йдеться про гілку **R1a-M458**, яка ймовірно склалася на південних берегах Балтики, у міжріччі Одера та Ельби (насправді ж принесена до Європи сарматами та аланами з Центральної Азії, – П.Д.). Цей субклад на початку нашої ери однозначно знаходився в генофонді (слов'янськомовних, – П.Д.) східногерманських племен, що тут мешкали – ругів, варинів, лемовіїв. Якесь частина цих людей опинилася під час Великого переселення народів у Скандинавії, друга стала західними слов'янами – лютичами, ободритами, руянами. Якщо ми поглянемо на конкретний субклад **R1a-M458-YP6289**, то він у сучасному світі виявлений в одного угорця, одного чеха, двох українців, двох шведів та одного данця – <https://www.yfull.com/tree/R-YP6189/>. Ось такий умовно слов'янський субклад, який вірніше було б називати слов'яно-скандинавським¹⁰⁹⁶» (Ігор Коломійцев, «Про генофонд шведських вікінгів», коментар до ст. «Історія вікінгів від палеогенетиків», http://генофонд.рф/?page_id=33011&cpage=2);

«Так ось до європейських гілок **R1a** відносяться наступні субклади: **L664** – його ще називають північно-західною гілкою. Хоч і нечисленний, але зате найдавніший субклад, що проник на територію Європи – причому ще до поділу спільного роду **R1a1a1** на азіатську та європейську гілки. Справа була десь сім тисяч років тому... На півночі Європи вони змішалися з автохтонами – гаплогрупою **I1**, а згодом їхня метисна культура була накрита наступними індоєвропейськими племенами – вже так званої шнурової культури (бойових сокир). Вони також були **R1a1a1**, але вже відокремилися від майбутніх азіатів і несуть у своєму геномі субклад (мутацію, сніп) **Z283 (R1a1a1b1)**, **Z282 (R1a1a1b1a)** який в свою чергу – вже в Європі¹⁰⁹⁷ десь п'ять тисяч років тому розділився на три головні гілки: **M458**¹⁰⁹⁸ – так званий центральноєвропейський субклад «переважно балтсько-слов'янська гілка, що з максимальною частотою фіксується в Польщі, Литві, Чехії та Словаччині, але також абсолютно звичайна в Північно-Західній Росії¹⁰⁹⁹ і на Південному сході України»¹¹⁰⁰. (Справедливості заради зазначу, що автор статті в іспанській Вікіпедії

¹⁰⁹⁶ Точніше готоаланським, – П.Д.

¹⁰⁹⁷ Вочевидь, все ж таки ще в Індії, – П.Д.

¹⁰⁹⁸ Далекосхідний сарматський субклад **R1a1a1b1a1 / R1a1a1g**, – П.Д.

¹⁰⁹⁹ Нащадки аланів-торків і русів-торків, – П.Д.

¹¹⁰⁰ А також і з найбільшою густиною в Наддніпрянщині, [https://ru.wikipedia.org/wiki/Гаплогруппа_R1a_\(Y-ДНК\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Гаплогруппа_R1a_(Y-ДНК)), https://www.eupedia.com/europe/Haplogroup_R1a_Y-DNA.shtml, – П.Д.

називає його також і скандинавським з епіцентром в Норвегії)¹¹⁰¹; **Z280 (R1a1a1b1a2)** – балтсько-слов'янська «є східноєвропейською міткою¹¹⁰², зустрічається у всій Центральній і Східній Європі, західний кордон поширення простягається від Східної до Південно-Західної Німеччини і далі до Північно-Східної Італії». Всередині гілки виділяється кілька кластерів, вивчених поки лише в загальних рисах: східнослов'янський¹¹⁰³, балтський, померанський, польський¹¹⁰⁴, карпатський¹¹⁰⁵, східно-альпійський, чехословацький і інші¹¹⁰⁶; **Z284 (R1a1a1b1a3)** – скандинавський – «скандинавська гілка, найбільша концентрація якої в Норвегії. Також зустрічається в землях, де норвезькі вікінги влаштовували свої колонії, наприклад, в деяких регіонах Шотландії, Англії та Ірландії». Відносно третьої все зрозуміло – вона переселилася до Скандинавії (з Нижнього Наддоння, – П.Д.), ще раз пропустивши місцеві гаплогрупи **II** через пляшкове горлечко, поетично назване англомовними дослідниками «Age of crushed skulls»... Основне питання: які з субкладів гаплогрупи **R1a** германські, а які слов'янські? Або балтські? Причому, як вам відомо, ніяких слов'ян і балтів цивілізовані середземноморські народи не знали. Вони знали тільки племена деяких германців¹¹⁰⁷ – причому самі ці племена дізналися як їх звать лише після завоювання ними цих самих цивілізованих народів. А сучасна термінологія тільки ще більше заплутує справу – адже прийняті зараз назви субкладів просто позначають центри їхнього сьогоденішнього географічного поширення. Одне зрозуміло: сьогоденішня наявність **R1a1a1b1a (1 або 2)** на будь-якій території свідчить про якісь міграції тих літописних давніх германців і подальше поширення племен, що несуть ту ж гаплогрупу, але званих вже слов'янами. І, вочевидь, десь ще і балтів... І звичайно, що все начебто зрозуміло зі стародавніми і нинішніми скандинавами, а також зі слов'янами – правда, тільки в їхньому сучасному стані. Зрозуміло і те, що нинішні німці і давні германці (які представляли собою сплав **R1a** і **II**) зовсім не одне і те ж... «...**R1b-S21** стала домінуючою (кельтською, – П.Д.) гаплогрупою серед західноєвропейських німецьких племен, але залишилася в меншості проти **II** і **R1a** в східнонімецьких племенах, в тому числі тих, які виходили зі Швеції, наприклад, готи, вандала та лонгобарди». Але ж я-то якраз [веду мову] про східних – які і наводили шереху – західні прокинулися набагато пізніше, коли території звільнилися, а їхні суперники виснажили себе у кровопролитних війнах. Загалом, куди поділися ті давні германці? Готи, вандала і бургунди? Гепіди, герули та лонгобарди? Руги? Бастарни, врешті-решт? Не могли ж вони зникнути без сліду? Ні. Тоді який субклад повинен маркувати їхню присутність? **L664**? Можливо. Шкода тільки, що локалізований він виключно в Північній Європі і ніяк не простежується на легендарних шляхах мандрів германських племен за часів Великого переселення народів. Якщо тільки англів з саксами? Хоча, мені здається, що, дивлячись на поширення цього сніпа на Британських островах, на всякий випадок не варто забувати і про зовсім легендарні часи – тобто про ірландські племена богині Дану та фоморів. **Z283** → **Z282**? Ті ж питання. Та й замало якось їх від загальної кількості. Невже всі згинули в горнилі битв? Або на любовному ложі слабенькими виявилися? Тим більше що неприємний дисонанс в загальноприйнятій історичній картині вносить ще й істотна присутність на тих же Британських островах субкладів, що вважаються споконвічно слов'янськими: в Йоркширі – тобто там, де осіло більшість данів¹¹⁰⁸ – **M458 SNP L1029**; батьківських балтсько-слов'янських **Z282**¹¹⁰⁹ і **Z93**¹¹¹⁰ (**R1a1a1b2** прототюрксько-германськомовних саксів, – П.Д.)

¹¹⁰¹ Вочевидь теж нащадки слов'янськомовних темно-червоношкірих аланів-торків і русів-торків, – П.Д.

¹¹⁰² Вочевидь, карпатські та дніпровські балти – обалтені і після ослов'янені фінськомовні скити, – П.Д.

¹¹⁰³ Ослов'янені карпатські та дніпровські балти – раніше обалтені фіни (субклад **Y2902 R1a-Z280**), – П.Д.

¹¹⁰⁴ Обалтені фінськомовні північні іллірійці (переважно субклад **Y2902 [Y1392] R1a-Z280**), – П.Д.

¹¹⁰⁵ Ослов'янені карпатські фінськомовні тракійці та скити (переважно субклад **Y2902 R1a-Z280**), – П.Д.

¹¹⁰⁶ [https://ru.wikipedia.org/wiki/Гаплогруппа_R1a_\(Y-ДНК\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Гаплогруппа_R1a_(Y-ДНК)), – П.Д.

¹¹⁰⁷ Гермних / сермних / чермних – темно-червоних, – П.Д.

¹¹⁰⁸ Нащадків вестготів і інших «донців» аланів-торків і русів-торків з Салтівсько-Маяцької АК, – П.Д.

¹¹⁰⁹ Включаючи і туранські **Z280** та **Z92** нащадків фінськомовних північних іллірійців і скитів, – П.Д.

¹¹¹⁰ **R1a1a1b2** прототюрксько-германськомовних саксів, – П.Д.

– власне в Британії; в південній же Британії та західній Ірландії є істотна присутність старшого центральноєвразійського субкладу **Z280**¹¹¹¹. А також північноєвразійської гілки SNP **Z92**, яка вважається балтською, плюс умовно-слов'янських східної та північної карпатських гілок¹¹¹². Ні, з хронічок відомо, звичайно, що завойовуючи Британію, англи¹¹¹³ вербували у своїх сусідів – слов'янського племені варнів цілі дружини воїнів – так. Але невже ж вони так сильно розплодилися на родючих нивах британських жінок? Знову ж. Ще один пунктик. Присутність субкладів, званих слов'янськими та балтськими в регіонах, які зазнали колись експансії давньогерманських племен, також картини зовсім не прояснює... Ні, звичайно, якщо подивитися на мапу розподілу субкладу **M458**¹¹¹⁴, то, я думаю, що можна прийняти саме цю гаплогрупу як одну з основних для давніх германців. Можна, можливо. Але ж ми її вже приймаємо як одну з основних для слов'ян¹¹¹⁵. І? Як тоді відокремити германців від слов'ян – крім як за мовою? Питання для науки так і залишається питанням...» (Влад Смолич, «Мапи **R1a**. Куди загубилися давні германці?», <http://vls-smolich.livejournal.com/174188.html>);

«Зразки з центрально-європейського субкладу **M458** виявлені в регіонах, де зараз зустрічаються найчастіше – у Польщі та Східній Німеччині. Їхнє число зросло з 3 в попередній період до 16, наближаючись до своєї частки в даний час. З місць середньовічних знахідок уваги заслуговує о. Готланд, розташований у центральній частині Балтійського моря. У межах його адміністративного центру Вісбю було розкопано цвинтар X, початку XI століття. При генетичному та ізотопному аналізі похованих там людей з'ясувалося, що близько половини з них не були скандинавами за походженням. Той самий висновок підтвердили дані Y-ДНК – у «чужинців» виявилися гілки, характерні для слов'ян і народів Надбалтики, зокрема з гаплогрупи **R1a**. На 4 зразки з субкладу **Z280** і 3 з **M458** припадає всього один зі скандинавської гілки **Z284**. Ким були ті люди, торговцями, поселенцями чи померлими в неволі бранцями, невідомо. У будь-якому варіанті, дана знахідка надає нові факти на користь того, що історія освоєння Балтики в епоху вікінгів була більш складною, ніж впливає зі збережених джерел, переважно скандинавських» (Ігор Рожанський, «Огляд даних копальної ДНК: гапломапа **R1a**», <https://www.academia.edu/100624354/>);

«Гаплогрупа **R1a-M458**, що зустрічається у чувашів із частотою 4,7%, має переважно східно- та центрально-європейське поширення – її частота перевищує 20% у Чехії, Словаччині, Польщі та Західній Білорусі, з меншими частотами (11–15%) вона зустрічається в Росії¹¹¹⁶ та в Україні. З низькими частотами **R1a-M458** зустрічається на Кавказі, де найбільш поширена в популяції караногайців (7,9%). У Волзько-Уральському регіоні **R1a-M458** з найбільшими частотами зустрічається в популяціях удмуртів і казанських татар: 7,7% і 7,6% відповідно. Її зустрічальність у популяціях комі (4,0%) і мордві (1,7%), а в популяціях марійців, туймазинських татар, бесермян і башкир вона відсутня. Поширення гаплогрупи **R1a-M458** на Схід обмежується Уральськими горами [Трофімова 2015]. Незважаючи на те, що **R1a-M458** широко поширена у слов'ян, її батьківська (сарматська, – П.Д.) гілка **R1a-458*** виявлена¹¹¹⁷ у ногайців, каракалпаків, балкарців і башкир» (Рахметолла Байтасов, «Походження чувашів за даними лінгвістики, історії, археології, генетики та інших наук», https://www.researchgate.net/profile/Rahmetolla-Bajtasov/publication/330243230_Proishozhdenie_cuvasej_po_dannym_lingvistiki_istorii_arheolo

¹¹¹¹ **R1a1a1b1a2** нащадків фінськокомовних тубільців Європи початку нашої ери, – П.Д.

¹¹¹² Фінськокомовних скитів і іллірійців, спочатку обалтених савроматами, а потім ослов'яненних нащадками сарматів / сермендів античними германцями готами, – П.Д.

¹¹¹³ Тоді ще слов'янськокомовні англи, – П.Д.

¹¹¹⁴ Готоаланського субкладу **R1a1a1b1a1** / **R1a1a1g** / **R1a1a7**, – П.Д.

¹¹¹⁵ Нащадків сермендів / сарматів і аланів-торків, – П.Д.

¹¹¹⁶ Вочевидь, в Росії лише серед носіїв гаплогрупи **R1a**, – П.Д.

¹¹¹⁷ Ця гілка **R1a-458*** виявлена саме у оторечених чорнявих нащадків слов'янськокомовних сермендів / сарматів і аланів-торків, що входять зараз до складу ногайців, каракалпаків, балкарців і башкирів, – П.Д.

gii_genetiki_i_drugih_nauk/links/5c62652b45851582c3e182ba/Proishozhdenie-cuvasej-podannym-lingvistiki-istorii-arheologii-genetiki-i-drugih-nauk.pdf).

«Дослідження **Y-dna** 2011 року показало, що 10% китайців Північної Хань зі східної частини Ганьсу та 8, 9% жителів Північної Хань із західної провінції Хенань мали **Y-dna R1a1**. У статті 2014 року **R1a1a** було виявлено у 1,8% (2/110) зразків китайців. Ці дві вибірки (R-M17, R-M198, R-M434, **R-M458** для обох) належали хань особам із Фуцзянь та Шаньсі провінцій» («Haplogroup **R1a**», https://ru.wikibrief.org/wiki/Haplogroup_R1a).

Найбільша в Україні концентрація гаплогрупи **R-M458** в Наддніпрянщині вказує на її переважну відповідність нащадкам саме велетенських і атлетичних полян-русів¹¹¹⁸, а також і нащадкам споріднених їм велетнів гунів уличів / улахів = *влахів / волохів / *волотів, що разом з вільцями / лютичами та вільтинами = фризями-русами були нащадками жунів / гунів альтцигірів = ультинзурів / ультинів = вількінів:

«Б. Рибаків поміщає полян на правому березі Дніпра між деревлянами та уличами... На відкритих лівобережних поселеннях під Києвом спостерігаються включення елементів Салтівської культури, що вказує на змішаність полян з болгаро-козарами¹¹¹⁹. Такі пам'ятки під Києвом відомі і на правому березі Дніпра, поряд з Пастирським городищем. Остання є прикладом болгаро-слов'янського симбіозу. Варто звернути увагу і ще на один аспект. Літописні тексти, що відносяться до полян, рясніють похвалами щодо їхньої шляхетності і вартих наслідування традицій, протиставляють їх усім іншим східнослов'янським племенам, які жили «подібно до звірів», «по-скотськи» та «їли все нечисте». Вже на 14-й сторінці Літопису (ПВЛ, – П.Д.) його автор обирає з-поміж східнослов'янських племен саме полян, щоб сказати, що вони, хоч нині, тобто в XI ст., зветься «Русь»¹¹²⁰, такі ж слов'яни, як і ті, що сиділи «по Дунаю: і морави, і чехи, і ляхи». «...Був же один нарід слов'янський». Отже, поляни особливі серед східнослов'янських племен, але вони все ж таки слов'яни, хоч і «прозвашася руссю»... Звідси впливає, що літописець чомусь вважав за потрібне спеціально доводити слов'янство полян. Чи не тому, що вони «прозвашася Руссю»?..» (В.Д. Баран, «Процеси етнокультурного розвитку на території України у I тис. н.е.» в кн.: «Україна й українство в етнокультурних процесах: концепт. узагальнення», https://chtyvo.org.ua/authors/Avtorskyi_kolektyv/Ukraina_i_ukrainstvo_v_etnokulturnykh_protseсах_kontseptualni_uzahalnennia/);

«Сьогодні існує декілька точок зору щодо етимології слова «уличі». Так, Р.А. Рабинович пов'язує уличів із надбалтійською племінною спілкою «вільців» – «лутичів», які покинули свою прабатьківщину та відділилися від своїх родичів. За іншою версією цього ж автора, побудованою на аналізі європейських і візантійських джерел, уличі є слов'янським племенем, у середовищі якого існував інститут молодіжних «воїнських братств», які здійснювали ініціаційні обряди ритуального перевтілення на вовків (або на Зміїв, – П.Д.). Звідси «уличі» – це «вовки» [Р. Рабинович, 1997, с. 5] (або ж «змії», – П.Д.). ...воєвода Ігоря Свенельд перемиг уличів і наклав на них данину, яку Ігор відступив Свенельду. Повідомлення в одному контексті про передачу Свенельду данини і з деревлян свідчить про близьке розташування цих двох «племен». Після трирічної облоги і взяття Свенельдом головного міста уличів – Пересічена, згідно літопису, уличі переселилися у межиріччя Бугу і Дністра. Таким чином події, пов'язані з боротьбою Ігоря з уличами і взяття Пересічена відбувалися поблизу деревлян на Дніпрі, а не у Наддністров'ї, як вважав М.І. Наєждин [Рибаків, 1950, с. 5]. Слушним з цього приводу є думка Б.О. Рибаків: «Тяжко припустити, що загублений у яругах та балках Наддністров'я Пересічен міг являти собою об'єкт таких наполегливих зусиль київського князя. Адже треба було споряджати цілу експедицію вглиб печенізького степу на 400 км від Києва і тримати там військо три

¹¹¹⁸ Як прибульців з Норіку хорутан, що були нащадками гостроготів ґрунунів і гунів вількінів, так і аланів-торків, що перебралися до Наддніпрянщини разом з караболгарами і каракозарами Салтівсько-Маяцької АК.

¹¹¹⁹ І аланами-торками / аланами-русами, – П.Д.

¹¹²⁰ Грец. «Хроси» / «Ґрутунни» – велетні; нім. «groß», фриз. «grut», нідерл. «groot», англ. «great» – «великий, величезний, довгий»; ст.-укр. «груд» – височина, – П.Д.

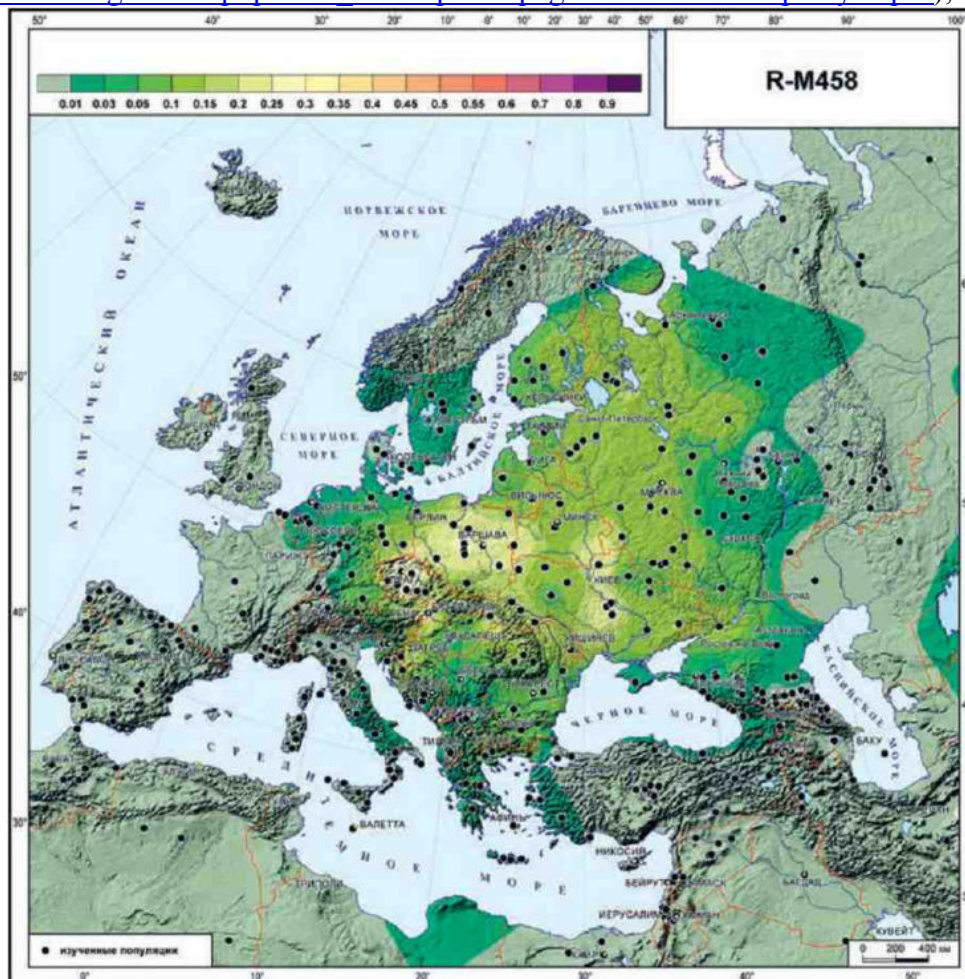
роки»... Більш перспективним видаються пошуки Пересічена на Дніпрі. Показовим для вирішення питання локалізації Пересічена є повідомлення 1054 р. про збір Ростиславом і Святославом дружини супроти Гліба Юрійовича, який з половцями виступив на Переяслав: «У той же час прийшла вість Ростиславу: Гліб Юрійович із безліччю половців ідуть до Переяслава. Ростислав тоді зі Святославом виступили з Києва до [міста] Пересічина і тут почали обидва збирати дружину» [Літопис руський, 1984, с. 261]... П.П. Толочко розташовує Пересічен південніше Києва і ототожнює його з Китаївським городищем [Толочко, 1980, с. 140]. Він відносить сюди події 1154 р., пов'язані зі збором київської дружини супроти Гліба Юрійовича з половцями. Саме тут, на думку науковця, знаходився пересіченський погріб, що згадується у 1161 р., в який було кинуто і загинуло 14 новгородців у відповідь на арешт у Новгороді Мстислава – сина Ростислава [Толочко, 1980, с. 140]...» (Любомир Михайлина, «Слов'яни VIII – X ст. між Дніпром і Карпатами», http://www.vgosau.kiev.ua/load_books/Mykhajlyna_2007.pdf);

«Слов'яни напередодні утворення Київської Русі», <https://uaua.top/22949/>;
 «Вартою уваги видається й точка зору Т.І. Сапельняк. Дослідниця, аналізуючи писемні, археологічні та лінгвістичні дані, прийшла до висновку, що уличі походять від племені ультинзурів, відомих у тюрксько-гунському¹¹²¹ середовищі ще з V ст. н.е. Вони разом з гунами Аттіли вирушили до Західної Європи. Після його смерті ультинзури разом з сином Аттіли Данциком повернулися в Середнє Наддунав'я. Але після поразки Данцика від готів, співдружні гунам ультинзури розділилися. Одна частина їх перейшла у межиріччя Вісли та Одеру, інша опинилася у Північному Надчорномор'ї. До IX ст. вони були вже значно ослов'янені¹¹²²» (Марина Борисова, «Питання походження уличів в історіографії», <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2009/94-81-22.pdf>);

¹¹²¹ Насправді в жунському / гунському слов'янсько-тунгузькому, бо тюркські мови на той час ще не сформувалися на самодійському субстраті згідно висновків Омеляна Прицака, – П.Д.
¹¹²² Насправді, як і їхні пращури сармати, були завжди слов'янськомовними, хоча володіли і мовою пратунгузо-маньчжурів, з якими вони раніше черезсмужно мешкали на Далекому Сході і разом, не змішуючись, кочували, – П.Д.

«Уличів, під назвою «ультинів» згадує і Костянтин Багрянорідний при описі «Пачинакії». На правому березі Дніпра кочували чотири печенізькі роди, що склали так звані феми: «...фема Гиазіхопон сусідить з Булгарією, фема Нижньої Гіли сусідить з Туркією, фема Харавой сусідить з Росією (Руссю, – П.Д.), а фема Івдіертим сусідить з підплатіжними країні Росії місцевостями, з ультинами, деревленинами, лenzанинами та іншими слов'янами»... Агапій повідомляє про плем'я ультинзурів, що може бути пов'язане етнічною кровністю з літописними уличами... У «Сазі про Тідрека Бернського», яка перекладає давньогерманський епос, існує самостійний сюжет – «Сага про Вількіна». «Вількіни» ототожнюються дослідниками з балтійськими західнослов'янськими вільцями, що мають спільне походження з уличами¹¹²³ давньоруських літописів. Сага розповідає про те, що військо вількінів при поході на Русь залишилося в її межах [Г.В. Глазиріна, Т.М. Джаксон, «Давньоруські міста в давньоскандинавській писемності»]. Це повідомлення, можливо, відбиває свідчення давньогерманського епосу про зв'язок балтійських вільців, добре відомих германцям, з уличами... Дані про уличів містяться у творах Ал-Масуді (X ст.), у матеріалах «єврейсько-козарського листування» X ст., у повідомленні про нарід Uglisnus у Йосипа Бен-Гуріона. Свідчення про зв'язки з уличами та тиверцями містяться також у єврейського хронографа середини X ст. «Книга Юсипон». Повідомлення про нарід «Улах» є і в «Географії» вірменського автора Вардана (пом.1271 р.)...» (Т.І. Сапельняк, «Писемні відомості про тиверців і уличів [огляд джерел]», http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/18/18/sapelnjak.pdf);

Мал. «Географія гаплогрупи R-M458 Y-хромосоми у Європі»;

¹¹²³ Вірм. «улахами» = влахами / волохами – волотами / велетнями, що мігрували пізніше не тільки в Карпати (пращури бойків) та в майбутню Волощину а, можливо, навіть і в Паннонію, де також стали відомими як волохи = велетні. Але ж не виключено і те, що волохами називали в Паннонії також і рештки як слов'янськомовних лангобардських племен – велетнів-горців, так і велетнів гунів ультинзурів / альтцигів (лат., порт. «alta» – високий), що залишилися в навколишніх гірських улоговинах ще з часів Аттіли, – П.Д.

«Мапа демонструє найвищі частоти цього маркера (**R-M458**, – П.Д.) у західних слов'ян (поляків та чехів), де він становить чверть генофонду, і дещо знижені частоти у навколишніх популяціях. Поширення цього маркера на захід обмежено прилеглими популяціями німців (ймовірно, що асимілювали західнослов'янські групи, які раніше населяли ці території). На схід зони високих частот гаплогрупи **R-M458** поширюється далеко, захоплюючи весь ареал східних слов'ян. Характерно, що ця східна експансія більш виражена у лісостеповій зоні (у українців)¹¹²⁴, ніж у лісовій (білоруси та росіяни). Ще більш цікавою є обмеженість експансії на південь: у південних слов'ян та неслов'янських народів Балкан (угорці, румуни) частота цієї гаплогрупи мала, причому простежується відповідність генетичного «кордону» високих частот **R-M458** та географічного кордону Карпат. На північ від цього гірського хребта розташована зона максимальних частот гаплогрупи, а на південь від Карпат частота різко знижується. Вочевидь, Карпати виступили у ролі географічного бар'єру для потоку генів, перешкоджаючи поширенню цієї гаплогрупи на Балкани. Зазначимо, що на відміну від **R1a** в цілому, що зустрічається хоча б з низькими частотами в будь-якому регіоні Європи, **R-M458** поширена лише по всій Східній Європі, сусідніх територіях Західної Європи та на Балканах, але практично повністю відсутня на більшій частині Західної Європи – на Піренейському півострові, Франції, Британських островах, значній частині Апенинського та Скандинавського півостровів, а також відсутня за межами Європи – і в Передній Азії, і в Сибіру» (Олег Балановський, «Геногеографія гаплогруп Y-хромосоми в Європі», http://генофонд.рф/?page_id=5629):

Дуже низька концентрація в Сконе нащадків носіїв гаплогрупи **R-M458** остготів, грутуннів, аланів-торків і гунів вількінів вказує на те, що як і грутунни та вількіни, так і інші нащадки гутів да-юечжі були не асимільовані, а поступово покинули цю територію як через погіршення на ній умов існування, так і через небажання бути асимільованими свєями. Бо в Сконе дуже низькою є концентрація не тільки **R-M458**, а і взагалі всієї гаплогрупи **R1a**, а отже, навіть і скандинавської гілки **Z284 (R1a1a1b1a3)**, найбільша концентрація сучасних носіїв якої має місце лише на первісній території мешкання свєїв і в Норвегії. Отже, якщо майже всі велетенські грутунни = руси та частина нащадків вількінів уличі / улахи / волохи поступово перебравися на терени України, то споріднені їм інші готи та більшість гунів вількінів = вільтинів / вольсунгів переважно повернулися на південне узбережжя Балтійського моря і стали відомими як велети / вільці = лютичі, а коли ж перебравися на терени Голандії та Фризії, то стали відомими як велетаби / вільтини та фризи-руси:

«У VIII столітті велети були відомі як велика етнополітична співдружність (з X ст. стали називатися лютичі), що займала велику територію між ободритськими землями та Польським Надмор'ям, і довше інших політій на південнобалтійському узбережжі, аж до другої половини XI століття, зберігала свою політичну незалежність і чинила опір християнізації. М.Л. Серяков, посилаючись на праці А.Н. Веселовського, який досліджував текст саги про Тидрека Бернського, де діє могутній правитель великої країни слов'ян Вільтин, показує правомірність висловлених раніше припущень, що ім'я Вільтин як епонім велетів має генетичну спорідненість з велетнями / волотами (ісполінами) та з давньоруською мовою постаттю царя Волота Волотовича з тієї ж давньоруської пам'ятки «Голубина книга», де Волот є одним із двох головних дійових осіб сакрального діалогу про походження світобудови...» (Лідія Грот, «Пуп земний і пуп морський у російській традиції», <http://pereformat.ru/2013/10/pup-morskoj/>);

«Шор називає вендів серед найбільш ранніх мігрантів, які з'явилися на Британських островах ще в римські часи. Але вендами німецькі джерела називали (велетнів, – П.Д.) велетів / вільтинів, які у 560 – 600 рр. оселилися у Фризії і звели там фортецю, названу на їхнє ім'я Вільтабург (Wiltaburg), а місцевість навколо фортеці – Вільтенія (Wiltenia).

¹¹²⁴ Тобто у нащадків полян-русів / готоаланів, – П.Д.

Галльською мовою місто називалося Утрехт. (Hampson R.T. An Essay on Geography of King Alfred the Great / J. Bosworth (ed.) King Alfred's Anglo – Saxon version of the compendious history of the world by Orosius. L., 1859. P. 41). Розселення вільтинів / велетів у Фризії знову викликає в пам'яті ім'я фризських королів Радбодів, співзвучних князівським іменам вендо-ободритських князів Ратиборів¹¹²⁵...» (Лідія Грот, «Рогволод і Рогнеда у коловороті політичного міту», <http://pereformat.ru/wp-content/uploads/2014/02/groth-rogvobod.pdf>; <https://dr-slabinisky.livejournal.com/442493.html>).

Але ж опісля того, як готи грутунни, гуни вількіни та інші велетні гаути¹¹²⁶ покинули Скандинавію, прапор Швеції так і залишився жовто-синім, як і прапори Шлезвіга, Нижньої Австрії, населеної в античності грутуннами = хорутанами, та України, населеної в античності пращурами українців грутуннами = хросами / полянами-русами. Жовтий колір хреста у шведів означає щедрість. Синій – символізує відданість, щирість та справедливість шведів. Скандинавський хрест можна зустріти і на прапорах деяких українських і нині російських регіонів та міст – Волині та Ставропольщини.

Всі ж балтійські, північні та карпатські гілки гаплогрупи **R1a**, що відповідають нащадкам скитів, агатірсів [грец. Αγαθηρσοι], фінськомовних тракійців і іллірійців, і перш за все її субклад **R1a-Z280**, що є спорідненим сакському субкладу **R1a-Z93** сучасних Індії, Пакістана та Східного Ірану, присутні в Україні в дуже незначному відсотковому обсязі:

«...висновки ДНК-генеалогії переважно малоінформативні в географічному контексті: навіть точно визначивши час життя спільного предка, ми не можемо бути достеменно впевнені у тому, що він мешкав саме на певній території (скажімо, там, де нині поширений даний гаплотип), а не за тисячі кілометрів звідси¹¹²⁷. По-друге, оскільки молекулярна генеалогія в основному має справу із сучасним ДНК матеріалом, то й відкриває у минулих часах лише те, що генетично «проросло» в сучасність. Тих наших попередників, що не лишили по собі нащадків, а отже, не передали «естафетою поколінь» фрагменти власної ДНК, сучасна ДНК-генеалогія побачити не в змозі, вони для неї ніби не існують, тож і картина історії людської популяції, змальована ДНК-генеалогією, постає завідомо неповною. Важливий виняток в обох випадках складають матеріали викопної ДНК, що з часом мають забезпечити надійну основу для реконструкції фактів популяційної історії людства навіть у віддалену історичну добу» (С.С. Наливайко, «ДНК-генеалогія у структурі етнологічного знання: проблеми міждисциплінарної взаємодії» в кн.: «Україна й українство в етнокультурних процесах», <http://ndiu.org.ua/book/zbirn-etn-1.pdf>);

«Власне, фахівці з ДНК-генеалогії вже запропонували свій варіант відповіді на це питання. Йдеться про субклад **R1a-Z645**, що постав бл. 5500 р. тому, найімовірніше, у Східній Європі¹¹²⁸, і бл. 5000 р. тому [назад]¹¹²⁹ розійшовся на субклад **R1a-Z93**, що у сучасній науковій літературі переважно (і насправді помилково, – П.Д.) позначається як «арійський» (саме він наявний у частини сучасного населення Північної Індії та Східного Ірану), а також його «братній» субклад **R1a-Z280**, умовно «східнослов'янський»¹¹³⁰, найбільш поширений серед чоловічого населення сучасних слов'янських народів Східної Європи – поляків, (дуже незначно, – П.Д.) українців, білорусів, (і дуже значно, – П.Д.) росіян, латишів, литовців¹¹³¹. Втім, будь-які «історичні» найменування гаплогруп – річ

¹¹²⁵ Та надає відповідь на те, чому ж сучасні голландці разом з чорногорцями є самими високорослими народами світу, – П.Д.

¹¹²⁶ Франц. «haut» – високий, норв. «høyde» – височина, норв., дан. «hoved», швед. «huvud», нідерл. «hoofd» – головний; англ. «head» – «головний, старший, передній», – П.Д.

¹¹²⁷ Як, наприклад, пращури темношкірих слов'ян сармати, що принесли свій гаплотип з Китаю, – П.Д.

¹¹²⁸ Насправді виник на Індійському субконтиненті до того, як пращури саків і скитів покинули його, – П.Д.

¹¹²⁹ Коли повноводна у Рігведі річка Сарасваті вже обміліла через втрату своїх основних приток і, отже, перетворилася на незначну річечку, – П.Д.

¹¹³⁰ Але ж насправді «прафіно-самодійський», бо є субкладом частково обалтених, а пізніше і ослов'яненних фінськомовних скитів, тракійців і іллірійців, що споріднені носіям туранської гаплогрупи **R1a-Z93**, – П.Д.

¹¹³¹ Вочевидь, серед чоловічого населення сучасних нащадків фінськомовних лівів, – П.Д.

умовна. Інша справа – пращурові гаплотипи **R1a**, які у частини сучасного населення Гіндустану, з одного боку, та представників низки сучасних народів Східної Європи – з іншого, практично ідентичні¹¹³². Зокрема, при розгляді 718-ти гаплотипів сучасних пакистанців (нагадаємо, що до сер. XX ст. Пакистан був частиною Індії) найбільша група досліджуваних мала базовий шестимаркерний (туранський, – П.Д.) гаплотип **16-12-25-11-11-13**, цілковито ідентичний базовому гаплотипу східних слов'ян¹¹³³ роду **R1a-Z280**. Разюча схожість (фінсько-угорсько-самодійських, – П.Д.) гаплотипів східних слов'ян та індійців субклада **R1a** виразно простежується і на «протяжних» 37-, 67- і 111-маркерних гаплотипах, що являють собою практично найвищу на сьогодні роздільну здатність в ДНК-генеалогії і відносять час життя спільного пращура цієї серії гаплотипів на 4600±480 років тому... Важливо, що, відповідно до розрахунків, спільний пращур східноєвропейських гаплотипів **R1a-Z645**, порівняно з аналогічними (скито-сакськими, – П.Д.) індійськими, близько на півтисячоліття старший за віком: це означає, що поширення гаплотипів **R1a** відбувалося з заходу на схід, з Європи у бік Індійського субконтинента¹¹³⁴. Це добре простежується і за віком відповідних¹¹³⁵ гаплотипів **R1a**, що «розсипані» по шляху арійських племен до Індії¹¹³⁶...» (Сергій Наливайко, «Індоевропейська проблема» як вузлова проблема етнокультурної історії Східної Європи» в кн.: «Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення», https://chtyvo.org.ua/authors/Avtorskyi_kolektyv/Ukraina_i_ukrainstvo_v_etnokulturnykh_protseсах_kontseptualni_uzahalnennia/);

«...показано, що у всіх балтійських, північних, карпатських гілках гаплогрупи **R1a** переважають поляки та росіяни¹¹³⁷, в меншій мірі німці, ще в меншій мірі українці і білоруси... Венети і венеци – племена, які багато хто вважає давньослов'янськими¹¹³⁸... Субклад **Z280** гаплогрупи **R1a** утворився приблизно 4900 років тому (на батьківщині туранців Алтаї, – П.Д.). Це, так званий, «субклад Російської рівнини». На нього припадає 30% від усіх носіїв гаплогрупи **R1a** в базі даних IRAKAZ, що містить 4768 гаплотипів з виявленими сніпами або гілками гаплогрупи. Рештою головних субкладів гаплогрупи **R1a** є скандинавський **Z284** (27%), європейський (протослов'янський гоголанський, – П.Д.) **M458** (17%), південно-східний (азіатський туранський, – П.Д.) **Z93** (14%) та європейський північно-західний **L664** (9%)... Молодша ДНК-лінія (субклад **Y2613**) має велику перевагу за етнічними росіянами (67%), далі йде Фінляндія (14%), решта розподілена за п'ятьма регіонами (по кілька відсотків на регіон), причому польських і німецьких гаплотипів, не знайдено. Так що віднесення венецьких гаплотипів від кінця I тис. до н.е. до Германії знову безпідставно. Вони мають східнослов'янське (точніше, фінське, – П.Д.) походження, причому там майже виключно виступають (фінські, – П.Д.) пращури етнічних росіян... У нижчому субкладі **Y2910** учасники проекту, які заявили себе як росіяни, складають 95% від всіх (5% – українці). Так що віднесення венецьких гаплотипів від середини I тис. до н.е. до Германії знову безпідставно, якщо венецький субклад – східно-карпатської гаплогрупи **R1a**. Вони мають переважно східнослов'янське¹¹³⁹ походження» (Анатолій Кльосов, «Венети, венеци за даними ДНК-генеалогії», <https://cyberleninka.ru/article/n/venety-i-venedy-po-dannym-dnk-genealogii/>);

¹¹³² Адже вони відповідають нащадкам споріднених фінсько-угорсько-самодійських народів, – П.Д.

¹¹³³ Насправді лише ослов'яненіх фінськомовних агатірців, дако-тракійців і скитів роду **R1a-Z280**, – П.Д.

¹¹³⁴ Насправді з Індійського субконтинента спочатку з заходу на схід до Північного Китаю та Алтаю, а вже потім зі сходу на захід до Європи [блідоліці доліхокефальні «зрубники», «андронівці» та скити] і зворотньо до Індії [блідоліці доліхокефальні саки, джати, гуджари, ефталіти], – П.Д.

¹¹³⁵ Фінсько-угорсько-самодійських, – П.Д.

¹¹³⁶ Насправді уздовж шляху туранських (скитських) племен до Європи, – П.Д.

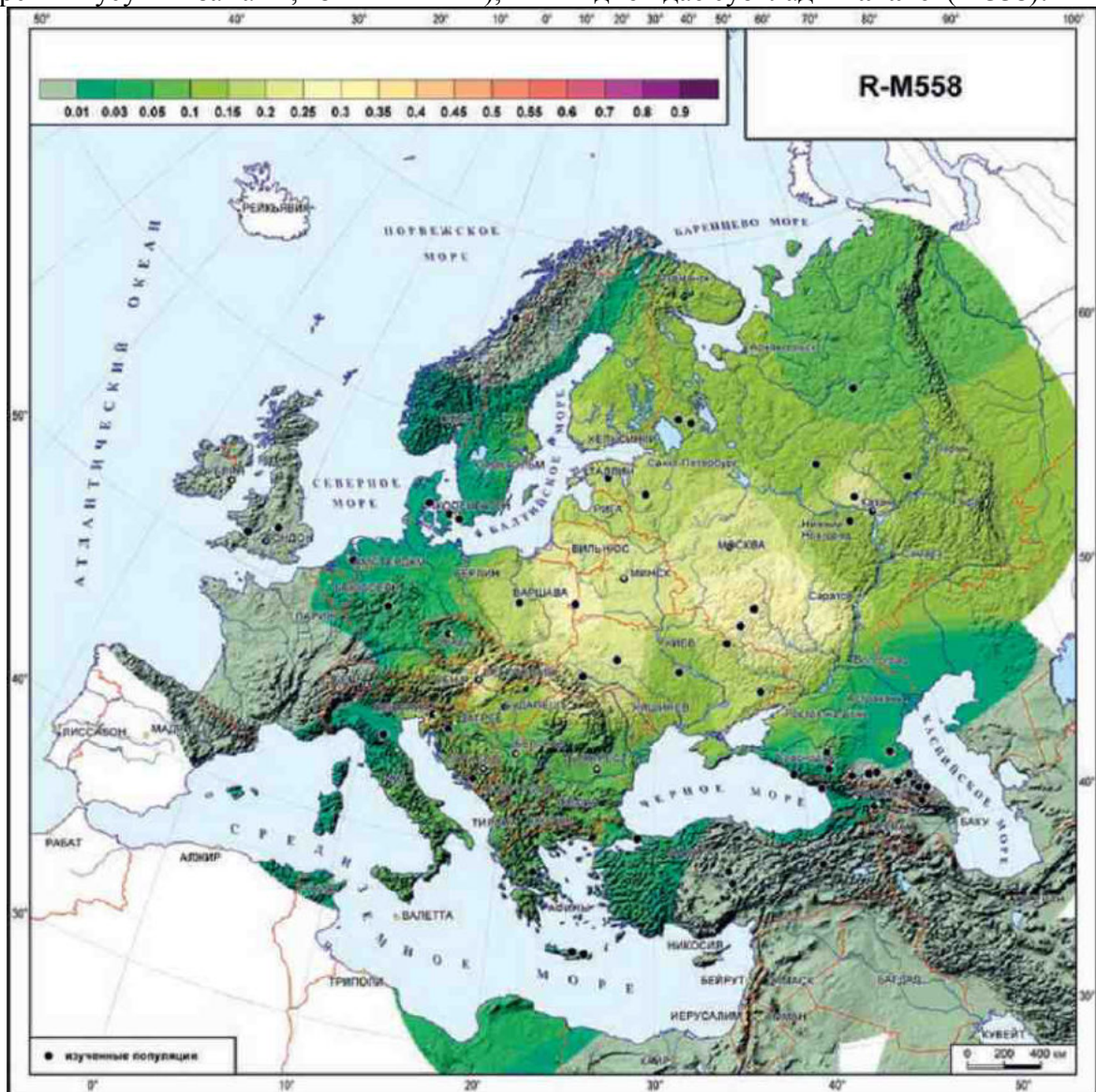
¹¹³⁷ Насадки фінськомовних скитів, дако-тракійців і північних іллірійців, – П.Д.

¹¹³⁸ Точніше, фінськими пращурами північних поляків і північно-західних росіян, спочатку обалтених савроматами, а потім ослов'яненіх сарматами та їхніми нащадками античними германцями, – П.Д.

¹¹³⁹ Насправді туранське – фінське походження, бо відносяться до волго-карпатської гілки **R1a-Y2902** гаплогрупи **R1a-Z280**, відповідної пращурам кельто-скито-іллірійців, скито-тракійців і ахейців, – П.Д.

«В силу більшої етнодиференційної здатності множинних генів HLA, вихідне ядро російського генофонду на мапі чітко протиставляється ядру українського генофонду, проте, причини настільки крайніх відмінностей (субмінімум і субмаксимум шкали), що явно знаходяться біля меж східнослов'янської спільності, але пов'язаних лише з певним комплексом генів, вимагають додаткового генетичного аналізу, який виходить за межі роботи. Раз обидва полярні генофонди – російсько-білоруський на півночі та український на півдні – опинилися, дійсно, біля генетичних меж східнослов'янської спільності, спрощено можна співвіднести ці межі з венецькою¹¹⁴⁰ та з антською¹¹⁴¹ гілками ранньосередньовічного слов'янства» («Східні слов'яни. Антропология та етнічна історія», Глава VI. Ю.Г. Ричков, О.В. Балановська, С.Д. Нурбаев, Ю.В. Шнейдер, «Історична геногеографія Східної Європи», <http://slavanthro.mybb3.ru/viewtopic.php?p=168207>, [http://historylib.org/historybooks/pod-red--T-I--Aleksseyov_Vostochnye-slavyane--Antropologiya-i-etnicheskaya-istoriya/1329133086_57a1.jpg\[img\]](http://historylib.org/historybooks/pod-red--T-I--Aleksseyov_Vostochnye-slavyane--Antropologiya-i-etnicheskaya-istoriya/1329133086_57a1.jpg[img])).

Отже, українці є нащадками переважно слов'янськомовних сермендів / германців (гутіїв / юечжів), гунів (уличів, караболгар та каракозар), аланів-торків та готоаланів, яким відповідає західно-евразійська гаплогрупа **R1a1-M198** з субкладом **M458** включно, а також і балтськомовних савроматів (яньцай = антів, роксолан, спалів, борусків = прусів, царських усунів язаматів, язигів і інших), яким відповідає субклад **R1a1a1c*(M558)**:

¹¹⁴⁰ Балто-фінською гілкою гаплогрупи **R1a** східного слов'яно-європейського туранства, – П.Д.

¹¹⁴¹ Насправді, з сарматською – готоаланською гілкою гаплогрупи **R1a** східного слов'янства, – П.Д.

«Другий європейський субваріант **R1a** позначається за назвою маркера **R-M558**. Філогенетично він братній (для мтДНК у таких випадках прийнято говорити «сестринський», але йдеться про Y-хромосому) для **R-M458**. Обидва ці маркери поширені подібним чином: **R-M558** теж поширений переважно у Східній Європі, теж рідше зустрічається на Балканах, заходить із низькими частотами в сусідні регіони Західної Європи, і так само, як і **R-M458**, практично відсутній за межами Європи. Ареали цих субтипів перекриваються і в зоні їхніх максимальних частот у західних і східних слов'ян. Основна відмінність між патернами поширення **R-M458** і **R-M558** полягає лише у більшій приуроченості до західної чи східної частини їхнього загального ареалу... **R-M558** має схильність до сходу їхнього загального ареалу. Він зустрічається з частотою понад 30% в обох вивчених за цим маркером популяціях південних росіян¹¹⁴²; складає 20-25% у білорусів, поляків, словаків, західних українців; знижується нижче (або значно нижче) 20% у центральних росіян, центральних та східних українців і чехів. Втім, **R-M558** вивчений для значно меншої кількості популяцій, ніж **R-M458**, і тому мапа його поширення може значно уточнитися у майбутньому. Ми бачимо, що навіть ця основна різниця між патернами поширення **R-M558** та **R-M458** виявляється у невеликих відмінностях частот і має досить складну географію» (Олег Балановский, «Геногеографія гаплогруп Y-хромосоми в Європі», http://генофонд.рф/?page_id=5629).

Утворилася ж лінія **R1a1**, як і ностратична мовна макросім'я, вочевидь, на Індійському субконтиненті:

«Опубліковані в 2007 році дослідження С. Шарми підтримують індійське походження лінії **R1a1** серед брахманів. Автор вказує на дуже поширену присутність **R1a***, спадкової групи, що походить від **R1a1**, серед кашмірських брахманів і тубільців індійського племені сахарія¹¹⁴³. Сенгупта стверджує, що «міграції в період раннього голоцену з Північно-Західної Індії (включаючи долину річки Інд) передали **R1a1-M17** хромосоми як центральноазійським, так і південноазійським племенам». Про давню міграцію населення з Y-гаплогрупою **R1a1a (M17)** з Південної Азії в Європу говорять дослідження Пітера Андерхілла, що побічно підтверджує теорію про міграцію пращурів частини сучасних європейців¹¹⁴⁴ з Індії...» («Теорія міграції з Індії», <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/592043>; http://www.bharatiya.ru/istoki/teor_ishod.html).

Взагалі ж за Y-гаплогрупами населення України є найбільш гомогенним в усій Європі:

«Частотні розподіли гаплогруп у різних українських популяціях мають схожі патерни. На графіках багатовимірного шкалювання українські популяції не утворюють кластерів, що відображають великі регіональні об'єднання (наприклад, захід, північ та схід України). Географічно віддалені популяції можуть бути поруч, а територіально близькі популяції – бути генетично відокремленими. Виявляються кілька невеликих кластерів із 2-3 географічно сусідніх популяцій, що відповідають таким історичним територіям, як Галичина, Волинь, Сіверщина, Наддніпрянина, Слобожанщина та Західне Полісся. Коефіцієнт кореляції Спірмена, розрахований на підставі генетичних та географічних відстаней між українськими популяціями, виявився практично рівним нулю та статистично незначущим ($r_s = -0,03$; $p > 0,05$). Тобто географічна відстань між українськими популяціями не визначає генетичної подібності чи різниці між ними. Вочевидь, історично документовані міграції чоловічого населення в межах української території (українське козацтво, заселення звільнених від кочівників східних територій) були інтенсивними, різноспрямованими та різнопротяжними. У результаті висока рухливість населення спричинила гомогенність сучасного українського генофонду. При цьому навіть популяції на периферії етнічного ареалу, що відносяться до зон змішування

¹¹⁴² Включно з ерзянами 35,3% і мокшанами 29,2%, можливо, офініними карпатськими племенами, – П.Д.

¹¹⁴³ Подібно до «сакаліба» – «темні, темно-червоні, вишневі»; нан. «сахаріла» – «темний, смаглявий»; маньчж. «sahaliyan» – чорний, якут. «сахархай» – «карий, русий», – П.Д.

¹¹⁴⁴ Брахікранных і темношкірих пращурів частини сучасних європейців, а отже, і українців, – П.Д.

(Закарпаття, Буковина, Слобожанщина), за спектром та частотами гаплогруп Y-хромосоми характеризуються вищою генетичною подібністю з іншими українськими популяціями, ніж з сусідніми народами, що відображено на мапі генетичних відстаней українців від інших європейських етносів» (Утевська О.М., Агджоян А.Т. та ін., «Подібність українських популяцій з різних територіальних підрозділів за маркерами Y-хромосоми», http://nbuv.gov.ua/UJRN/feeo_2013_13_88).

Отже:

«Сучасні дослідження з ДНК-генеалогії базуються переважно на аналізі чоловічої Y-хромосоми: «жіноча» мтДНК через значно менший розмір, виняткову повільність мутацій, а також в силу особливостей гендерної історії людства, що обумовила значно більше «перемішування» й «хаотичність» жіночих ДНК-генеалогічних ліній, порівняно з чоловічими, не володіє необхідною для науки «роздільною здатністю» і поки не здатна забезпечити потрібну в сенсі завдань ДНК-генеалогії точність висновків. Тож гаплогрупи мтДНК часто називають «континент-специфічними», тобто такими, специфіка яких виявляється лише при оцінці популяційної різноманітності на значних географічних обшарах, скажімо, континентах, і слабо корелює із конкретними регіонами, народами, популяціями» (Сергій Наливайко, «ДНК-генеалогія у структурі етнологічного знання: проблеми міждисциплінарної взаємодії» в кн.: «Україна й українство в етнокультурних процесах», <http://ndiu.org.ua/book/zbirn-etn-1.pdf>).

Нащадками ж довгоногих сарматок на Євразійському континенті є не лише українки, а і чорногорянки, які зберегли велетенську та атлетичну статуру своїх синів, а також і мешканки багатьох інших європейських держав, що пов'язано з міграціями просторами Європи нащадків слов'янськомовних сарматів темно-червоношкірих античних германців і аланів-торків:

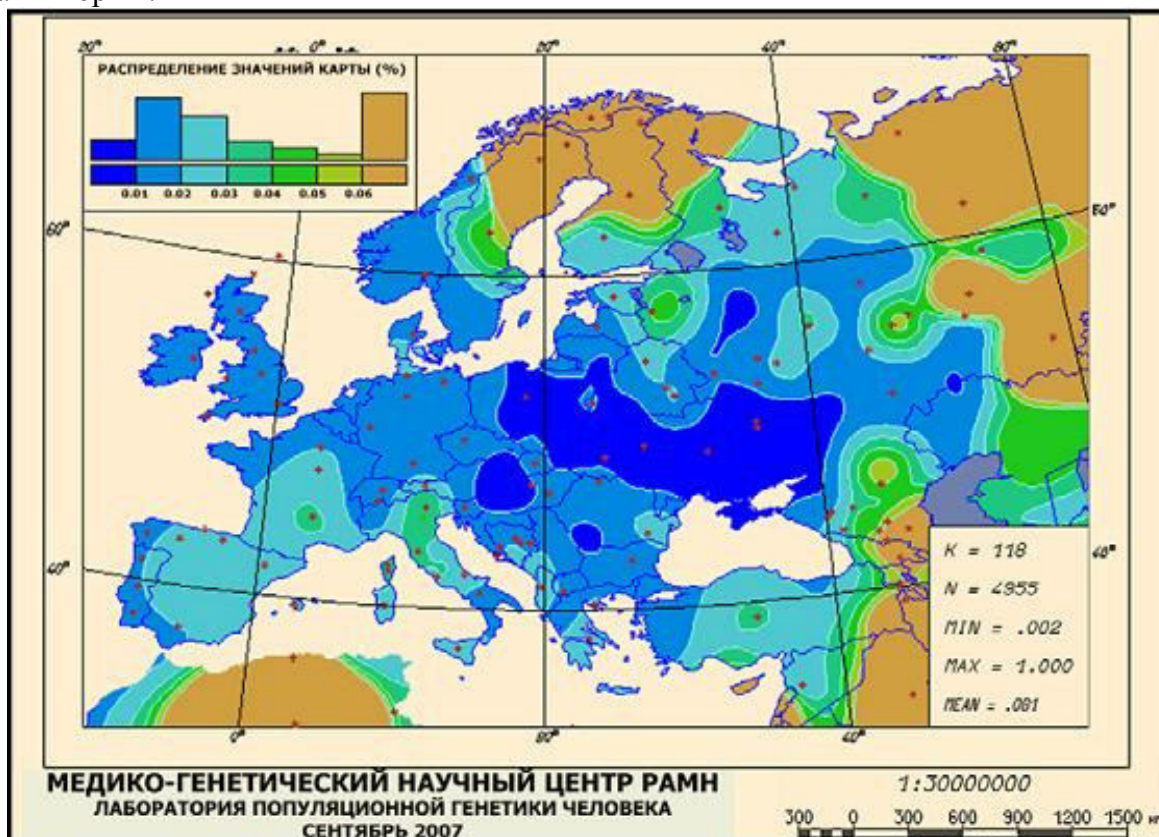

Рисунок 9. Генетические расстояния от украинцев по частотам гаплогрупп мтДНК

«Генетична спорідненість українок з мешканками сусідніх з Україною регіонів Європи за частотами гаплогруп мтДНК».

Як бачимо, українки є генетично монолітними і майже не відрізняються генетично від західних слов'янок, словенок і нащадниць хорутанок на теренах Австрії. І, отже, не тільки за мовою вони належать саме до західних, а зовсім не до східних слов'янок. Генетично споріднені їм росіянки, що мешкають на окупованих туранцями українських землях, переважно є зросійщеними нащадницями українок. У ослов'янених же туранок Московії такої генетичної монолітності немає:

«Виявилось, що між різними групами слов'ян існують не тільки антропологічні, а й генетичні відмінності. Їхня сила визначається значною мірою ступенем метисації з тим дослов'янським населенням, яке існувало в межах сучасного етнічного ареалу слов'ян. Крім того, дається взнаки і інтенсивність, з якою вони взаємодіяли з сусідніми народами. Останній висновок випливає з того, що сусіди росіян, західнофінські популяції, характеризуються відносно високою генетичною схожістю з російськими, німецькі популяції – із західними слов'янами, а балканські – із південними. Простіше кажучи, у молекулах мтДНК сусідів відображені характерні слов'янські риси – ознака тісної взаємодії зайшлого та місцевих народів. З цих результатів напрашується висновок про єдність походження слов'ян, центральне становище серед яких належить західним групам. Інакше висловлюючись, генофонд західних слов'ян включає максимальне число типів мтДНК, що є як у східних, так і у південних слов'ян, хоча між цими двома групами немає високої генетичної подібності. Вочевидь, можна припустити, що генофонд західних слов'ян ближче до споконвічно слов'янського, але це поки що лише припущення... Хоча у популяціях російського населення розбіжності у розподілі материнських ліній ДНК не дуже високі, статистичним аналізом нам вдалося виявити дві гілки – південно-західну та північно-східну. Кожна з них утворює кластер з іншими європейськими популяціями. Так, південно-західна гілка мтДНК входить до кластеру материнських ліній, властивих народам Центральної Європи, – як західнослов'янським (наприклад, полякам), так і балтським (литовцям), а також деяким фінно-угорським (естонцям). Північно-східна гілка мтДНК росіян виявляє подібність до мтДНК фінно-угорських та інших народів Східної Європи (фінів, карелів, марійців, татар, адигейців)» (Б.А. Мальярчук, М.В. Деренко, «Структура російського генофонду»,

http://vivovoco.astronet.ru/VV/JOURNAL/NATURE/04_07/RUSGENE.HTM).

Але ж є і те, що добре поєднує всіх туранок Московії поміж собою. І це не тільки холопська натура, а і дуже погана сімейність:

«Держава в нас завжди була сильніша, глибша, виробленіша не тільки від аристократії, а й самої родини. Я, зізнаюся, не розумію тих, що говорять про сімейність нашого народу... Я знайшов, що всі майже іноземні народи, не тільки німці та англійці (це вже надто відомо), а й інші: малороси, греки, болгары, серби, ймовірно (якщо вірити безлічі книг і оповідань), і сільські чи взагалі провінційні французи, навіть турки, набагато сімейніші за нас, великоросів» (Костянтин Леонтьєв, «Візантизм і слов'янство», <http://kulichki.com/~gumilev/LKN/LKN051a.htm>);

«На сьогодні деякі наказні писарі бенкетували зі своїми дружинами у якогось переписувача. Господарю особливо сподобалася одна з гостей; задумавши задовольнити свою пристрасть, він став спювати всіх вином, особливо жінок. Гості проникли в хитромудрий намір господаря і зі свого боку, теж з наміром, почали пригощати щедро вином господиню. Усі перепилися до того, що падали на підлогу; тоді господар, помітивши, де лежала його красуня, під приводом, щоби жінки спали спокійніше, погасив вогонь. Потім викликав чоловіків до іншої кімнати для нового змагання, хто кого переп'є. Після того всі, зовсім п'яні, повернулися до спокою, де спали жінки. Господар пробирається до того місця, де розташувалася його красуня, яка, чи тому, що вже колись помітила з очей його любов, отже, легко вгадувала задуми його, чи тому, що була моральніша, мабуть химерніша, поклала на своє місце дружину господаря. Господар у темряві не міг відкрити обману жінки і, сповнений колишніх помислів і нічого не знаючи, обсипає дружину своєю поцілунками, обіймає, зустрічає взаємність, нарешті

задовольнивши свою пристрасть і не знаючи ще, що це була його дружина, запрошує інших гостей до того ж. П'яні товариші охоче приймають його пропозицію. Коли обман був виданий і зовсім виявився, господар перший покотився зі сміху від того, як він не тільки запропонував гостям страви та пиття, але ще запросив їх і в обійми своєї дружини. Так зіпсовані звичаї московитян: доводять себе до перелюбу, і самі ж потім сміються з того, що мали б оплакувати» (Йоганн-Георг Корб, «Щоденник подорожі до Московської держави», <http://www.vostlit.info/Texts/rus13/Korb/text2.phtml?id=737>);

«При розгляді питання виявилось, що у росіян фактично немає РОДИНИ в загальнолюдському понятті цього слова, і немає уявлення, якою вона має бути. Відсутність сімейної культури виявляється в незнанні найпростіших понять, наприклад, коли який-небудь зайвий журналіст ставить питання подружній парі: «А хто у вас голова сім'ї?». Саме питання росіян не дивує. Це питання для представника будь-якої нації було б образою – все одно, що запитати: «Хто у вашій родині чоловік, а хто жінка?». Росіянин же з найсерйознішим виглядом починає розголошувати, що, мовляв, залежно від часу, ситуації, погодних умов, панування передається від одного до іншого. Сім'я російською це у кращому разі співжиття чоловіка і жінки, що з роками переходить у звикання одного до одного... Хоча сьогодні не можна заперечувати, що життя російської жінки потрібно порівняти до подвигу. Умови існування скотські, діти висять на ній, опертися нема на кого. При цьому хочеться залишитися жінкою та знайти щастя у шлюбі. Але тут «прилавок» майже порожній. Треба вибирати між якоюсь інфантильною розмазною або вічно п'яним психопатом...» (Саад Мінкаїлов: «Погляд на російську дійсність (без огляду на політкоректність», <https://russkie-svinii.blogspot.com/2018/04/vzglyad-na-russkuyu-dejstvitelnost-bez-oglyadki-na-politkorrektnost.html#more>).

Але й сама російськомовна жінка в цьому, звичайно ж, винна, тому що теж безжально ставиться до свого судженого:

«Російська жінка безжальна до чоловіка. Абсолютно безжальна. Російські жінки і самі вірять у міт про свою жертвовність, про свою готовність прийняти чоловіка будь-яким, тільки вони не кидають нікуди не придатних чоловіків: алкоголіків, безробітних, домашніх тиранів і навіть божевільних. Тільки вони готові терпіти, що завгодно, заради збереження шлюбу і в ім'я тої любові, з якої колись почалися стосунки. Ось раніше вона любила цього чоловіка, а тепер їй його шкода. Він же без неї пропаде! Хіба ще хтось, крім російських жінок, здатний на таке? Насправді це називається співзалежністю. Чоловік має бути поганим, щоб жінка могла бути гарною. Він повинен бути нестерпним, щоб всі навколо неї співчували їй, він повинен страждати, щоб вона втішала, але водночас бути злочинцем, щоб вона стала суддею. Біле пальто. Цими хворобливими стосунками російська жінка впирається десятиліттями – замість займатися своїм власним життям. Тож, власне, російська жінка не рятує залежного чоловіка – вона його топить у залежності, щоб мати можливість «нести свій хрест». А то звалиться з плечей ще – і що вона тоді робитиме?» (Cosmopolitan, «Наташа, давай, до побачення! ... Чому російські жінки не можуть бути щасливими?», <http://www.cluber.com.ua/lifestyle/lichnaya-zhizn/2016/06/natasha-davay-do-svidaniya/>).

Українцям, що на відміну від психічно інфантильних московитів здатні не просто любити когось, а палко кохати, як і їхнім пращурам велетням гунам вількінам і готам грутуннам, притаманні високий зріст, довгі ноги, широкі плечі та інші наступні особливості:

«Відповідно до поглядів Федора Вовка і його учнів і послідовників, для українського антропологічного типу притаманні такі ознаки: високий зріст, довгі ноги, широкі плечі, смаглявий колір обличчя, темне кучеряве волосся, кругла голова, довгасте обличчя з високим і широким чолом, темні очі, прямий ніс, дуже розвинена витягнута нижня частина обличчя, невеликий рот і малі вуха. За Федором Вовком українське населення складається якщо не в більшості, то в дуже значній частці з високорослих. Звичайний зріст українця становить 1670 – 1673 мм. Особливо високий зріст мають кубанські козаки

(1701 мм), нащадки поселених тут в XVIII ст. запорізьких козаків. Не менш високий зріст мають гуцули (1690 мм), а також українці південного Поділля, Херсонщини та зокрема Катеринославщини, де, як записує Федір Вовк, зріст українців перевищує навіть зріст гуцулів. При загальному підвищенні зросту українського населення на Поділлі, Київщині, Полтавщині зріст української людності, в свою чергу, знижується у бойків, лемків, на Волині, в північній Чернігівщині, на Харківщині та Вороніжчині. Зниження зросту на цій території Ф. Вовк пояснює тим, що «в цих місцевостях українське населення перемішалось з литовськими, польськими та великоруськими племенами» (підручник Ф. Вовка, с. 16-19)» (Віктор Петров, «Походження українського народу // антропологічні (расові) особливості українців», http://www.ahmerov.com/book_1196.html; [http://www.ahmerov.com/book_1196_chapter_8_ANTROPOLOGCHN_\(RASOV\)_OSOBLIV OST UKRANSKOGO NARODU.html](http://www.ahmerov.com/book_1196_chapter_8_ANTROPOLOGCHN_(RASOV)_OSOBLIV OST UKRANSKOGO NARODU.html));

«...Довжина ноги українців перевищує цей показник у поляків і білорусів, а особливо – у росіян. За обчисленнями іншого антрополога – А. Іванівського, українці належать до групи племен з найдовшими ногами. В одній з українських газет я прочитав інтерв'ю з балериною М. Плісецькою. На запитання кореспондента, чому її московська балетна трупа майже повністю складалася з українців¹¹⁴⁵ балерина відповіла: «Українці мають дуже талановиті ноги». Не знаю, що вклала балерина в поняття «талановиті ноги», але довжина ніг у артиста балету має першорядне значення. За антропологічними ознаками українці мають більшу спорідненість з південними і західними слов'янами (за винятком поляків), ніж з великоросами, білорусами, поляками. Дослідники в минулому відносили українців до високорослих народів. Росіян, білорусів, поляків – до низькорослих...» (В'ячеслав Киричок, «Антропологічні відмінності українців і росіян», <http://samizdatt.net/index.php?newsid=8281>; Андріян Яланський, «Hardcore-версія», <http://hvylyya.net/analytics/society/otlichie-russkih-ot-ukraintsev-hardcore-versiya.html>);

«Чорноморські [козаки] зовсім відмінні від інших козаків, більш схожі на мешканців Кавказу¹¹⁴⁶, ніж на слов'янина Росії... Передбачається, що вони ведуть своє походження від казахів (касогів, – П.Д.), кавказького племені, все ще існуючого. Вони, в найбільшій частині, високі і добре складені; стрункі; атлетична форма з профілем зазвичай грецьким або римським; волосся завжди темно-коричневе або чорне; і азійська кров надає їхнім рисам пікантний характер, настільки звичайний для східних людей. Я не буду намагатися описувати історію їхніх кровопролитних воєн з турками та татарами, вони були протягом століть великими прихильниками хреста – сторожовими псами, які охороняли кордони Європи в цьому регіоні від спустошливих набігів фанатичних орд Магомета... Реальний факт, що не існує любові між ними та мусковитами старої Росії, що відносяться один до одного з взаємною підозрілістю; і їхня ненависть така, що вони рідко спілкуються без того, щоб не дійти до рукопашної. Козак, зі свого боку, називає росіянина неблагогідним, підлим негідником, позбавленим як величі душі, так і зросту; як безпринципним, так і таким, що не привертає до себе за натурою... Серед всіх козаків Російської імперії чорноморські (українські, – П.Д.) вважаються друзями та ворогами, самими хоробрими – їхній доблесний брат на Дону рішуче підтверджував свою власну слабкість» (Едмонд Спенсер, «Подорож до Черкесії, Кримської Татарії і тощо», Лондон, 1839, 3-є вид., http://apsnyteka.org/467-spenser_puteshestvia_v_cherkesiu.html);

«Говорячи про відвагу козаків, не зайвим буде сказати також про те, які їхні звичаї і заняття. Відомо, що серед цього народу зустрічаються взагалі люди досвідчені у всіх ремеслах, необхідних у людському житті, як то: теслі, які вміють будувати як хати, так і судна, екіпажні майстри, ковалі, зброярі, кожум'яки, шорники, шевці, бондарі, кравці та ін. Вони дуже вправні у приготуванні селітри, яка в достатку видобувається в цьому краї;

¹¹⁴⁵ Нашадків високорослих і довгоногих гьотів / йотів / йотунгів та ютунгів / вітінгів – витязів, гарудів = грутуннів / гревтунгів = хоротів / хорутан = хросів / хурусів / русів та гунів уличів / улахів – велетнів, – П.Д.

¹¹⁴⁶ Нашадків сарматів – аланів-торків, каракозар, готів-тетракситів та чорних клубуків торків / таркасів / черкасів, касогів, ковуїв, берендеїв і інших, – П.Д.

з неї вони роблять чудовий порох; жінки у них займаються пряжею льону та вовни, з яких вони виробляють полотна і тканини для свого вживання. Всі вони добре вміють обробляти землю, сіяти, жати, пекти хліб, готувати різні сорти м'яса, варити пиво, робити мідь, брагу, курити горілку та інше... Вони кмітливі і проникливі, дотепні та щедрі, не прагнуть стати багатіями, але найбільше дорожать своєю свободою, без якої вони не могли б жити; це головна причина, чому вони настільки схильні до бунтів і повстань проти місцевих вельмож, як тільки відчують утиски останніх, так що рідко проходить більше 7 або 8 років без того, щоб вони не повставали проти вельмож. Втім, це люди віроломні і підступні (для ворогів, – П.Д.), яким ні в чому не можна довірятися. Вони надзвичайно міцної статури, легко переносять холод і спеку, голод і спрагу; невтомні на війні, мужні, сміливі та часто настільки зухвалі, що не дорожать своїм життям. Найбільше вони виявляють спритності та стійкості в битві, коли перебувають у таборі, тобто під прикриттям возів (бо вони дуже влучно стріляють з рушниць, що складають їхню звичайну зброю), і при обороні укріплень; недурні вони і на морі, але верхи на конях вони не настільки вправні... Козаки високі на зріст, сильні та моторні; вони люблять добре одягатися, що особливо помітно, коли їм вдасться пограбувати сусідів; в інший же час вони носять одяг досить скромний. Вони користуються від природи прекрасним здоров'ям... Козаки рідко помирають від будь-якої хвороби, хіба тільки в глибокій старості; більшість вмирає під час воєн, складаючи голови на полі битви...» (Гійом Левассер-де-Боплан, «Опис України», <http://litopys.org.ua/boplan/>, <https://www.vostlit.info/Texts/rus12/Boplan/text1.phtml?id=189>).

Як бачимо, не тільки в євреїв, а й в українців є несвідома солідарність, яка консолідує їх за потреби і без вольового примусу авторитарним врядуванням (деспотією), що ними зневажається. Підтвердженням цього є не тільки російська нарідна мудрість, що відображає наявність серед українців великої кількості інтровертів-сенсориків-логіків-раціоналів (ISTJ): «Там, де хохол пройшов, єврею робити нічого»; «Хохол без «лички» не хохол», а і значна роль українців у колишньому СРСР:

«Ймовірно, в жодному іншому типі почуття відповідальності та прагматичність не розвинені так сильно, як в інтровертах-сенсориках-логіках-раціоналах (ISTJ). Заради відповідальності ці інтроверти опановують навички спілкування, висловлювання своїх думок та встановлення міжособистісних контактів у будь-який момент – лише тому, що «так треба». За певних обставин вони можуть здаватися такими відкритими та товаришськими, що їх можна вважати екстравертами. Але не робіть цієї помилки: будучи найзакритішими з усіх шістнадцяти типів, ці інтроверти лише надягають маску екстраверта при необхідності, а їхня внутрішня сутність при цьому не змінюється. Коріння виняткової відповідальності ISTJ лежить у сенсорній перевазі їхньої функції збору інформації. Іншими словами, увага ISTJ спрямована всередину та зосереджена на об'єктивних, миттєвих, конкретних і реалістичних даних. Живучи «тут і зараз», вони не роблять припущень і нічого не приймають на віру. Все, що трапляється їм на очі, вони осмислюють об'єктивно та матеріалістично (логіка), а потім негайно організують та розкладають по полицках (раціональність). Оскільки для них це дуже просто та природно, вони очікують на таку ж поведінку буквально від усіх оточуючих. Вони надзвичайно вимогливі і вдома, і на роботі, і навіть на відпочинку, їм часто буває притаманно нав'язувати іншим людям свою волю. Деяким вони здаються надмірно нетерплячими, наполегливими та впертими. Як і INTJ, з якими вони поділяють три спільні уподобання (інтроверсія, логіка та раціональність), вони часто демонструють чудові успіхи в навчанні та роботі, нерідко досягаючи високого становища – староста класу, менеджер проекту та лідер спільноти, яке може здаватися непридатним для інтровертного типу. Але ISTJ не вважають, що їм це не підходить, вони просто виконують свій обов'язок – «роблять те, що мають робити» (хоча і не те, що для них природно. Безсумнівно, «обов'язок» – ключове слово мантри ISTJ, як і всіх інших раціональних сенсориків. Для них головне – це результат, тому вони віддають перевагу не зручній і звичній інтроверсії, а складній і тій, що забирає сили екстраверсії)... Будинок ISTJ можна впізнати здалеку: у дворі кілька

акуратних кущиків і рослин, будинок, швидше за все, пофарбований в пастельні кольори, велосипеди та іграшки заховані, загалом, – скромно, але зі смаком. Нічого зайвого, і все на своєму місці... Щодо близьких стосунків, слово ISTJ цінується на вагу золота: якщо він сказав: «Я тебе люблю», можна бути впевненим, що він залишиться вірним цьому почуттю протягом довгих років – навіть якщо говорить про це він не дуже часто. Причина цього проста: ISTJ вважають, що справи говорять краще, ніж слова, і справжнє кохання виявляється у діях, а не у піднесених промовах – бути поруч із коханим щодня, допомагати йому у скрутну хвилину, стати для нього підтримкою та опорою. Цей невербальний стиль вираження прихильності часто стає причиною того, що ISTJ вважають байдужими та безсердечними. Але це не так. ISTJ, безумовно, має почуття, які вони демонструють за допомогою свого приголомшливого почуття відповідальності. (Безперечно, вони воліли б померти, ніж здаватися комусь безвідповідальними.) Вони абсолютно вірні – і людям, і установам – і часом їхнє почуття обов'язку доходить до фанатизму. З них виходять чудові солдати, і буквально, і фігурально...» (Отто Крегер, Дженет Тьюсон, «Типи людей: 16 типів особистості, що визначають, як ми живемо, працюємо та любимо» / «Робити те, що маєш робити», <https://coollib.net/b/31683>; http://loveread.ec/view_global.php?id=54178);

«Стале парадоксальне поєднання у соціальному бутті українців найпередовіших рис із глибоко архаїчними призвело до формування у них такої найбільш значущої риси ментальності, як химерність (скажімо, саме слово «химерний» характерне для поетичного лексикона того ж таки Т.Г. Шевченка). Як відомо, химери – фантастичні істоти, які поєднують у собі взагалі не поєднувані риси. Так само і в ментальності українців, навіть на несвідомому рівні оптимізм химерно переплітається з фаталізмом, індивідуалізм – з готовністю до всіляких (часто навіть зайвих) компромісів, прагматизм¹¹⁴⁷, йти в обхід (навіть попри здоровий глузд)¹¹⁴⁸, тобто та риса, про яку французький мандрівник Г. Де Боплан колись сказав: «У них немає нічого простого». Ця тема, безумовно, заслуговує на окрему детальну розробку» (Ігор Рассоха, «Народи, що випередили свій час, і суспільства, що випали з історії», http://www.hrono.ru/libris/lib_r/rass33vrem.html);

«Діалог із природним середовищем проявляється в емоційно-поважному ставленні до землі, рідної природи загалом і, як наслідок, у надзвичайній працездатності та працелюбності української нарідності. У зв'язку з останнім часто говорять про «антеїзм» (слово походить від імені давньогрецького мітичного персонажу Антея, який черпав свої життєві сили у постійному зв'язку з матір'ю-землею) як специфічну рису українського менталітету» (О.К. Бичко, І.В. Бичко, «Феномен української інтелігенції. Спроба екзистенційного дослідження», <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/22945>);

«Згадаймо приказку, – до армійської частини привезли новобранців. Росіянин насамперед цікавиться, де їдальня, українець – де сержантська школа. З дуже глибоким підтекстом жарт. Якщо під «армійською частиною» розуміти СРСР... то роль у ній українців проглядається непогано». Справді, не лише велика питома вага українців серед сержантського та офіцерського складу «Радянської» армії – факт загальновідомий, а й величезна кількість господарських та партійних керівників різних рангів, розкиданих всіма регіонами та країнами колишньої СРСР» (Сергій Беляєв, «Загадка української душі. Особливості менталітету українців» <http://www.navigator.lg.ua/arts.php?mode=r&art=r0073>);

«Не можна при цьому забувати і про те, що за «радянських» часів населення України було незмінним і основним постачальником кадрів у вищі ешелони державного врядування. Як зауважив один вітчизняний історик, «до кінця правління Хрущова керівництво ЦК КПРС складалося на 40% з вихідців з України. І переворот 1964 року продемонстрував одну цікаву особливість: критична маса українців у Москві була такою, що на зміну українцю Хрущову міг прийти лише українець Брежнев – за підтримки

¹¹⁴⁷ Діловитість, досягнення практично корисних результатів, – П.Д.

¹¹⁴⁸ Як правило, це відмова від миттєвої вигоди, щоб уникнути неприємностей у майбутньому, – П.Д.

українців Підгірного, Семичастного, Шелеста...» (Олександр Мучник, «Філософія гідності, прав людини», http://samlib.ru/m/muchnik_a_g/book1954.shtml);

«Ми пробачили борги, чорт зна кому – КНДР, Кубі, Африці, Латинській Америці та багатьом іншим, а ось Україні не те що не пробачили ні копійки, але ще й посадили її на такий дорогий газовий тариф, якого не знає жоден газовий споживач у світі. А газ не кремлівський, а тюменський, тобто Ханти-Мансійський. За «радянських» часів ці родовища розробляло багато українців, родинами. Концентрація етнічних українців була такою, що Ханти-Мансійський округ жартома називали тоді Хохло-Мансійським. Економіка СРСР узагалі побудована руками татар та українців. Це були мобільні та заповзятливі національності в СРСР. Те, як зараз чинить Росія стосовно України, не можна назвати нічим іншим, як підлістю...» (Саша Келлер, «Лист Путіну та сповідь», <http://newrezume.org/news/2016-01-27-12894>);

«Українську діаспору складають працелюбні та вольові люди, які сприяють розвитку і провінції, і великих міст Аргентини» (посол Аргентинської Республіки в Україні Мігель Ангел Кунео, http://media.ukr-info.net/smi/view_article.cgi?sid=3&nid=2073&aid=24177).

І всьому цьому суттєво сприяють несвідомі лінгвопсихічні установки благодатної української мовної картини світу (МКС). Несвідомі ж лінгвопсихічні установки бидлоутворювальної російської МКС, навпаки, призводять до психічної інфантильності російськомовних людей, які через це потребують тотальної опіки, а отже, і захисту жорстокою державною деспотією. Тому-то протягом багатьох століть українців, на відміну від росіян, нікому не потрібно було захищати ні від самих євреїв, що мешкали на їхніх теренах, ні від єврейського протекціонізму. У російськомовних же людей несвідома солідарність відсутня, і вони можуть бути консолідовані лише жорстокою деспотією держави чи місцевих високопосадовців та чиновників:

«Серед людей можна теж собі уявити ці два типи солідарності. Солідарність несвідома, або безпосередня, і солідарність – «через фокус». У першому випадку люди прагнуть однієї мети без видимого наказу когось – це, скажімо, випадок бджолиний чи єврейський (і український, – П.Д.); у другому випадку люди роблять спільну справу тільки за наказом свого видимого ватажка чи деспота – це, скажімо, випадок бичачий чи російський... Ці два типи психіки, до яких за приналежністю тяжіють два розглянуті нами народи, є, на мій погляд, свого роду фатумом. Ця різниця психічної структури і зумовлює полярність стихій єврейської та російської, принаймні, у площинах політичної та суспільної... Отже, взаємовідштовхування росіян, за явно вираженої їхньої ж любові до російськості, є для мене фактом. Але цей факт повинен мати різні наслідки. Зокрема – і те, про що я вже казав: неможливість для росіян здійснювати великі справи за допомогою однієї лише самозароджуваної (із взаємного потягу) організованості... Ми з тих порід, яким потрібен видимий і відчутний ватажок» (Василь Шульгін, «Що нам у них не подобається?», 1930, <https://readli.net/chto-nam-v-nih-ne-nravitsya/>);

«Особистість – це носій етнічної приналежності, але не в Росії, де колективізм відображає державність національної ідеї. Національна ідея в американському просторі виражає прагнення до свободи, в Китаї – до порядку, в ісламському світі – до етичної оптимізації, в Індії – до духовного очищення, але ж лише в Росії – до возвеличення державної структури, як самоцілі. У Росії колегіальність відіграє роль цивілізаційного гальма, агресивнослухняного підпорядкування особистостей зграї. У громаді невирішені питання вирішувалися кровавою бійкою («стінка на стінку»). Більша партія закріпляла за собою роль авторитарного носія найвищої правди чи справедливості. «Для сільського світу вже сусідня громада була «не нашою», чужинською. У неї було негрішним вирвати шматок пасовища, загарбати кут ріллі, ділянку лісу» (В.Є. Возгрін, «Історія кримських татар: нариси етнічної історії корінного народу Криму», Т. 1. – С. 30). Порочні якості в громаді втрачали негативне забарвлення за околицями, і вже вважалися зухвалими молодецькими вчинками, наприклад, крадіжка власності сусідньої громади. Якщо ж дія була корисною для всієї громади, то злодій тривалий час вважався героєм. Подібна

поведінка очікувалася і від сусідніх сільських громад. «Це є простим прикладом використання подвійного стандарту на практиці, коли оцінка вчинку змінювалася на протилежну, залежно від того, хто його вчинив» (Віктор Урбан, «Що є причиною патологічної агресивності, расизму та шовінізму великоросіян?», http://viktor-urban.blogspot.com/p/blog-page_6859.html);

«Я часто читаю спогади Мілюкова, і здивований їхньою загальною політичною наївністю – ці джентльмени вважали, що стара Росія є європейською країною, і не враховували того, що половина її населення завжди була злодіями, вбивцями, нічними розбійниками та грабіжниками. І деспотія тримала цих грабіжників на ланцюзі, як хижацьких тварин. Відпустіть жорсткий комір із шипами – і ця зграя тварин негайно починає бити всіх, душити, жегти та грабувати. Сам російський простий нарід у тих провінціях, де колись було кріпацтво, не в змозі врятувати своїми територіями та чекає, коли ж прийде західна еліта, і знову утворить тут державу¹¹⁴⁹. Тоді, під захистом цих нових правителів без домішки угорсько-фінської крові, знову поступово відновиться порядок і навіть виникнуть умови для появи науки та культури» (Олексій Смірнов [фон Раух], «Навколо Рози Світу», <http://neandertalshome.narod.ru/HTML/smironov.html>);

«Якщо мешканці Малоросії б'ються, то завжди або кулаки, або палицями і ніколи не використовують холодну зброю. Завдяки цьому звичаю, відбулося таке парі: приватні радники імператриці пани Теплов та Желягин були з нею, коли їй повідомили про арешт чернеця Олександра Невського монастиря, який перерізав горло дівчині, що була вагітною від нього. Теплов сказав Желягину: «Я держу парі, що цей чернець не малоросіянин, а великоросіянин». Парі було укладено, і Теплов його виграв. Тоді Желягин запитав його, як він зміг здогадатися, що чернець з Великоросії. «А саме тому, – відповів Теплов, – що мешканці Малоросії не є злими людьми, вони є переважно хоробрими, а не хитрими, тоді як мешканці Великоросії є ймовірніше злими ніж хоробрими...» (Жан-Бенуа Шерер, «Хронічка Малоросії, або історія козаків-запоріжців і козаків України, чи Малоросії», <http://litopys.org.ua/scherer/sher02.htm>);

«Прочитаємо уважно звернення Януковича до Путіна про введення військ, ось яка там аргументація використовується: «В країні панують хаос і анархія... Під впливом західних країн здійснюються відкритий терор і насильство, люди переслідуються за політичними та мовними ознаками». Домашнє заготування вже не відповідало дійсності, розробляючи сценарій, росіяни чітко звіряли ситуацію з собою. Дійсно, у близьких сценаріях, коли революції були вчинені в Росії, і влада тимчасово зникла, там справа закінчилася пограбуванням, мародерством та насильством. Радянські історики не любили писати про це, але ж після того, як революційний натовп захопив Зимовий палац у жовтні 1917 року розпочалися грабіж царського майна, згвалтування жінок з «бабського» батальйону, а потім орда увірвалася у винні підвали, і ось тут все і розпочалося... найцінніші винні колекції були знищені, зафіксовані смерті від перепою та отруєння винними парами (дехто багато годин проводив у підвалах, без сил відірватися від запою і піднятися вгору). У Києві ми спостерігали прямо протилежне – активісти взяли палац Януковича під охорону за власною ініціативою, тисячі людей оглянули масток, починаючи з 22 лютого, але ж ексцесів практично не було. Події 2014 – 2017 рр. показали основні цивілізаційні відмінності між Києвом та Москвою. Війна не є міжетнічною за своєю природою, суперечка стосується глибших речей. Якщо в одній цивілізації вони не можуть зрозуміти, як елементарний порядок може виникнути без господаря, батога та в'язниць, то в іншій – явна схильність до свідомого діяльного анархізму і, за термінологією Михайла Драгоманова, «безначальству...» (Ігор Рущенко, «Чи була неминучою російсько-українська війна?», <http://www.ostrovok.lg.ua/statti/strana/byla-li-neizbezhnoy-rossiysko-ukrainskaya-voyna>).

¹¹⁴⁹ Замість нинішнього величезного концтабору, – П.Д.

І справді, українці та російськомовні туранці є представниками абсолютно різних цивілізацій. Як би українець і не був принижений долею, але ж він не зрадить (на відміну від психічно інфантильного російськомовного бидла) і не віддасть на поталу недоброзичливцям того, кого він поважає, і навіть, якщо цим він наразиться і на смертельну небезпеку. Тому зовсім і не випадково у романі братів Вайнерів «Ера милосердя» Сергій Левченко, що не здав бандитському кодлу, в якому він опинився, свого армійського командира Володимира Шарапова, є володарем саме українського прізвища. І, звичайно ж, насправді він є одним із головних героїв цього роману, незважаючи на те, що російськомовним холопським суспільством це зовсім і не усвідомлюється, а в самому кінофільмі «Місце зустрічі змінити не можна» йому лицемірно приділяється лише роль персонажа другого плану:

«У кінофільмі «Місце зустрічі змінити не можна» колишній штрафник Сергій Левченко, якого грає Віктор Павлов, з'являється лише в останній серії, коли Шарапов потрапляє до банди. У книзі Вайнерів «Ера милосердя» Шарапов згадує фронт, своїх бійців і серед них Левченка протягом усієї книги. Але якщо набрати у пошуковій системі кадри з фільму, то можна побачити і такі: Станіслав Говорухін зняв фронтові сцени, але в остаточний варіант «Місця зустрічі» вони не увійшли. Чому, мабуть, міг би сказати лише сам режисер. Можливо, він зробив це для того, щоб «не поламати інтригу»¹¹⁵⁰. І ось вони зустрічаються: колишній командир штрафної роти, який став оперативником МУРу, і його колишній підлеглий, бойовий товариш, який став бандитом... Левченко не «здав» Шарапова банді, колишній штрафник пам'ятав про те, що «старлей»¹¹⁵¹ не ховався від куль за спинами своїх підлеглих і «додаткову офіцерську пайку під ковдрою нишком не жер»...» («З днем народження Левченко...», <http://blog.fontanka.ru/posts/182583/>; <https://www.yaplakal.com/forum7/topic1671076.html>).

Ще пращури українців слов'янськомовні сарматські та готські племена, що контактували з Боспорським царством, перейняли від нього, як вже тут повідомлялося, багато здобутків елліністичного світу:

«Заради справедливості необхідно відзначити, що ряд античних авторів, які спиралися не на легенди, а відвідали особисто місця, обжиті аланами ще до гунського нашестя, зазначали, що вони знали не тільки скотарство, але мали різні види орних знарядь із залізними наконечниками та мололи зерно жорновим млином із силовою тягою. Знаменита «м'яка» пшениця, відома ще скитам, вирощувалась і сармато-аланами. Вона вивозилася навіть до Риму, оскільки добре переносила транспортування. Римський намісник Мезії Тіт Плаутій Склван вивіз звідти велику кількість такої пшениці (Corpus Inscriptionum, XIV, 3608). Пріск Панійський, який відвідав алан в Угорщині¹¹⁵² в V столітті, зазначав, що «варвари», яких він відрізняв від «унів» (тобто гунів), переправляли на човнах-однодеревках їхніх гостей; на невеликих річках у цих варварів були пороми. Тільки в них можна було дістати просо, ячмінь та бобові, мед, куряче м'ясо і, мабуть, «кумал» – квас. Єпископ Кірський Теодорит (середині V століття н.е.) пише, що у «савроматів» (так він називав алан) існували такі ремісничі спеціальності, як шкіряники, мідники, теслярі і навіть кораблебудівники («Мова про віру І», MLXXXIII, ВДІ, 1948). За словами Л.М. Гумільова, «територія аланів (III – IV ст. н.е.) включала Північний Кавказ і Донсько-Волзьке міжріччя»¹¹⁵³. Господарство їхнє було засноване на поєднанні скотарства з землеробством, а ремесла та мистецтво були на дуже високому рівні. Культура їхня була продовженням скитської...» («Хунни в Азії та Європі», VI, 1989, № 7)...» (А.В. Ісаєнко, В.Д. Кучієв, «Деякі проблеми стародавньої історії осетин», <http://iratta.com/stati/2715-nekotorye-problemy-drevnej-istorii-osetin22.html>);

¹¹⁵⁰ Або ж зробити це його змусили охоронці радянсько-холопського ідеологічного виховання, – П.Д.

¹¹⁵¹ Старший лейтенант, – П.Д.

¹¹⁵² Тобто в Паннонії, бо угорці оселилися там значно пізніше, – П.Д.

¹¹⁵³ Заселені племенами аланської спілки – темно-червоношкірими балтськомовними аорсами, яньцай / антами і роксоланами та слов'янськомовними аланами-торками (ясами, касогами, каракозарами), – П.Д.

«У Євнапія ми знаходимо короткий, але виключно ємний виклад доленосних для Імперії та варварів подій: «За Теодосія, у перші роки його царювання, коли скитський нарід (тут і далі готи, – І.З.) був вигнаний унами зі своєї країни, переправилися до римлян очільники племен, що відрізнялися гідністю та шляхетністю» (Eunap., 61). З цього свідчення стає очевидним, що готи переселялися до Імперії з усім своїм майном: зброєю (згадуються мечі), килимами, лляними тканинами. При цьому Євнапій звернув увагу на те, що готські біженці були зовсім не такі вже й бідні – вони могли підкупляти римлян грошима та подарунками (Eunap., 56). Для цікавої нам теми важливо, що історик згадує «царські відзнаки» відмінності на чоловіках і дорогий одяг готських жінок. «Жінки були одягнені чудовіше, ніж пристойно було бранкам» (Eunap., 43)» (Ірина Зіньківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на межі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

«Надзвичайно цікаво, що Масуді повідомляє про високий культурний рівень кубанських козаків раннього середньовіччя¹¹⁵⁴. Виявляється, красуні-козачки носили тканини з імпоротної парчі, затканої золотом! Значить, були гроші на імпорт з «Рума», тобто Візантії... Крім того, самі козаки виробляли тканини на експорт, у тому числі і таких сортів, які були недоступні навіть розвиненій промисловості арабського Сходу! У нас є багаторазові свідоцтва джерел (підкріплені даними археології) про перевагу середньовічного руського (тиверського, – П.Д.) озброєння. Руські мечі в ті часи цінувалися вище візантійських і горезвісної «дамаської сталі», руські кольчуги йшли на експорт до Франції... Але, виявляється, і легка промисловість в ті часи була не гірше?» (Ніна Васильєва, «Руська Козарія», https://www.studmed.ru/vasileva-n-i-russkaya-hazariya_d5fea15b9a7.html);

«§18. За царством аланів міститься нарід, званий Кашак¹¹⁵⁵ і що мешкає поміж горою Кабха і Румським (Візантійським) морем. Цей нарід сповідує релігію магів. Серед племен цих місць немає народу більш вишуканої зовнішності, з більш чистими обличчями, немає більш красивих чоловіків і більш прекрасних жінок, більш струнких, більш тонких в поясі, з більш ясною («Азхар» – опуклою) лінією стегон і сідниць, і [взагалі] немає народу кращої зовнішності, ніж цей. Наодинці їхні жінки, як описують, відрізняються солодкістю. Вони одягаються в біле, в румську парчу, в яскраво-червону тканину (сіклатун) і в різні парчеві тканини, гаптовані золотом. В їхній країні виробляються різні тканини з льону того сорту, який іменується тала (?) – «золото» і який тонший і більш ноский, ніж сорт дабікі; один відріз його коштує 10 динарів, і він вивозиться в сусідні країни ісламу. Такі ж тканини вивозяться і суміжними народами, але славиться сорт, що вивозиться цими [кашаками]. Алани більш потужні (мустазхіра 'ала), ніж кашаки, які не могли б справлятися (ла тантасіф мін) з аланами, якби їх не захищали фортеці на морському узбережжі. З приводу моря, біля якого вони мешкають, думки людей розходяться: одні вважають, що це Румське море, а інші – що це Нітас (Понт). У всякому разі, морем від них недалеко до земель Трапезунду, звідки товари йдуть до них на кораблях і з їхнього боку також відправляються [кораблі]. Причина їхньої слабкості в порівнянні з аланами в тому, що вони не допускають (тарк) призначити над собою царя, який об'єднував би їхні слова (об'єднував їх разом). В такому випадку ні алани, ні будь-який [інший] нарід не міг би вижити (не потонути). Їхня назва означає на-перській «гордість», «хвастоші»¹¹⁵⁶, оскільки перси називають зарозумілу горду людину кашак (козак = козарин, – П.Д.)...» (Мас'уді, «Історія Ширвана і ал-Баба», р. XVII, «Муруджу ад Дзахаб» [«Розсипи золота»], http://www.vostlit.info/Texts/rus13/Sirvan_Derbend/pril3.phtml);

¹¹⁵⁴ Нашадків слов'янськомовних аланів-русів, торків і готів-русів = касогів, – П.Д.

¹¹⁵⁵ Тобто козаки = касоги = українці; грец. «κάστανο», лат. «castaneo», лит. «kaštonas», панджабі «caisaṭanaṭa» – каштанові, тобто червоно-коричневі, темно-червоні, – П.Д.

¹¹⁵⁶ Лат. «castus», слвн. «chaste», нід. «kuisse», нім. «keusch» – «чистий, цнотливий»; турец. «küstah» – зарозумілий; маратхі «Jāṭīcē», гінді «jaatī», англ. «caste» – «каста, походження, привілейований клас», – П.Д.

«Черкаси називаються турками¹¹⁵⁷... Черкаси красиві і добре складені люди. Чоловіки сильні тілом, смагляві та трохи широкі обличчям, мають довге темне, як смола, волосся та виголюють від чола через всю голову смугу шириною в палець, не залишаючи ні тоненької заплетеної косички на тімені... Вони дуже хороші наїзники; влітку вони мешкають в лісах, в маленьких наметах, тим часом як їхні сім'ї мешкають у справжніх дерев'яних будинках і спостерігають за господарством. Вони люблять веселитися, грають на скрипці та інших струнних інструментах, чим розважають чужинців, особливо московитів, і п'ють при цьому горілку і мед... Вони дуже працелюбні і добувають навіть залізо з рудників, яке вони також кують і виготовляють з нього всякого роду знаряддя. Шляхетні жінки вишивають золотом і сріблом чепраки, щити, пов'язки або носові хустки... Своїм померлим вони ставлять надгробний пам'ятник у вигляді колони або строкатих дощок, прикрашених різьбою, і намагаються, щоб такий будинок був набагато розкішніше, ніж їхні житлові будинки, які тільки сплетені з гілок і всередині обмазані глиною. Вони дряпають свої груди і руки так, що з них тече кров. Оплакування небіжчика триває до тих пір, поки не загоюються рани: якщо траур повинен ще тривати, напівзагоєні рани знову розправляються¹¹⁵⁸...» (Енгельберт Кемпфер, 1651 – 1716 pp., «Новітні держави... // Про Черкасію...», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Kavkaz/XVII/1680-1700/Kaempfer_Engelbert/text1.htm).

Все це було притаманно не тільки полянам-русам / українцям = черкасам, а і всім іншим смаглявим та чорноволосим слов'янам, що, як і українці, були нащадками сарматів, а також і спорідненим їм балтськомовним темношкірим роксоланам, антам та прусам і слов'янськомовним скандинавам гунам гаутам = вількінам, що врешті-решт змушені були покинути Скандинавію та стати вікінгами чи варягами:

«...здійснювалася тризна, що складається з військових ігор і вправ, кулачного бою та ін., причому була і пиятика; смуток виражався плачем і лицедранням, про що свідчать і арабські письменники Ібн-Даста та Кадлуба ... На підставі свідчень грецьких і римських письменників можна встановити, що серед слов'ян¹¹⁵⁹ існував звичай спалювати мерців на багатті, причому дружина померлого добровільно прирікала себе на смерть, щоб бути спаленою разом із чоловіком... Звичай «посмертного вінчання» зберігся до нашого часу на Русі. Нарешті наведемо свідчення Ібн-Даста, який писав близько 30-х 10 століття. «Коли вмирає хтось із них (слов'ян), вони спалюють труп його... Дружини, що особливо любили своїх чоловіків, власноруч влаштували шибеницю над трупом чоловіка і вдавлювалися. Труп задушеної кидали у вогонь, де він і згоряв... Нарешті, кладуть у могилу живу та кохану дружину покійника. Потім отвір могили закладається, і дружина уминає в ув'язненні... Свідчення Ібн-Даста дорогоцінно для нас у тому відношенні, що звичай, зазначені ним, підтверджуються російськими джерелами. Спосіб висловлювати скорботу дряпанням ножем рук і обличчя – це вочевидь «шкірокроїння» та «лицедрання» життя Костянтина Муромського...» (М.М. Гальковський, «Боротьба християнства із залишками язичництва у Стародавній Русі // Поховальні обряди», http://irish-music.narod.ru/religion/christ/h_m_galikovskiy/h_m_galikovskiy-gl1.htm);

«Щодо язичників у [козарській] державі, то серед розрядів їх перебувають сакаліба¹¹⁶⁰ і руси, які мешкають на одній стороні цього міста (Атіл). Вони спалюють своїх мерців разом з їхніми кіньми (букв. тваринами), начинням (нарядям, – П.Д.) та прикрасами. Коли вмирає чоловік, його дружину живцем спалюють разом із ним, але

¹¹⁵⁷ Насправді, зовсім не турками, а слов'янськомовними торками / таркасами / черкасами – нащадками темно-червоношкірих аланів-торків, готів-торків, огузів-торків і *троксолан / роксолан; ст.-італ. «Tarkasi» – Черкаси, – П.Д.

¹¹⁵⁸ Цей звичай споконвіку був притаманний як слов'янам і їхнім жунським пращурам діцям, так і їхнім сусідам тунгузо-маньчжурам, – П.Д.

¹¹⁵⁹ Як і серед нащадків слов'янськомовних античних германців і аланів-торків, так і серед ослов'яненних балтів та північних кельто-іллїрійців, – П.Д.

¹¹⁶⁰ Слов'яни та інші темно-червоношкірі нарідності, до яких на той час східні автори відносили і ясів, і болгар, і буртасів, що могли бути тоді не тільки слов'янськомовними, а і балтськомовними, – П.Д.

якщо вмирає жінка, то чоловіка не спляють. Якщо хтось помирає неодруженим, його одружують посмертно, і жінки палко бажають бути спаленими, щоб із душами чоловіків увійти до раю. Як ми згадували, такий самий звичай у індусів, але їхні дружини без їхньої згоди не спляються з чоловіками» (Ал-Масуді, «Мурудж ад-Дзахаб ва Маадін ал-Джавахір / Золоті копальні та розсипи самоквіттів» // «Історія Ширвану та Ал-Бабу», https://www.vostlit.info/Texts/rus13/Sirvan_Derbend/pril3.phtml?id=1900);

«За словами В.І. Кулакова, «звичай «добровільного» сходження вдів на поховальне багаття воїна доживає у Пруссії мінімум до середини XIII ст.». І для слов'ян Південного Заходу Балтики ми маємо повідомлення джерела VIII ст. (підкреслюю – VIII ст.), саме хрестителя Німеччини Боніфация: «Венеди¹¹⁶¹, нарід мерзотний і найдурніший, зберігають однак кохання із такою вірністю в подружній спільноті, що дружина, після смерті чоловіка, сама зрікається життя, і та між ними вважається славетною, яка своєю рукою вб'є себе, щоб згоріти з чоловіком на одному багатті» (Гільфердинг 1855: 41). Також слід додати, що для балтійських слов'ян було характерне дуже суворе ставлення як до дітей, так і особливо до невільників (Гільфердинг 1855: 43)... Питання про парні поховання і «насилно умертвлені жінки» вимагає окремої ремарки. Справа в тому, що згідно з В.Я. Петрухину для скандинавів «А. Стальсберг заперечує звичай «саті» – добровільної смерті вдови під час поховання чоловіка» (Петрухін 2011: 91). Проте, сама А. Стальсберг писала прямо протилежне: «обряд вбивства вдови (саті) та її поховання з чоловіком, здається, практикувався в Скандинавії в епоху вікінгів, оскільки кількість парних поховань така велика, що важко уявити собі, що чоловік і дружина випадково помирали одночасно від хвороби тощо» (Стальсберг 1998: 283). Але з іншого боку, В.Я. Петрухін має рацію, підкреслюючи високий соціальний статус шляхетних скандинавських жінок. А насправді – явно і не лише шляхетних. Розглядаючи конкубінат¹¹⁶² (подружнє життя на віру, без вінчання, – П.Д.) за ісландськими сагами, А.А. Сванідзе дійшла висновку, що у разі позашлюбного співжиття мала місце «мирна», «особиста угода чоловіка та жінки» – без участі родичів. Більше того, за сагами ми бачимо, як чоловік, купивши собі рабину як наложницю, далі просить (!) дружину «дозволити їй залишитися в домі» (Сванідзе 2011: 393). Таким чином, навіть якщо дійсно в епоху вікінгів у Скандинавії мав місце звичай «саті», то його виникнення, і співіснування зі звичною традицією високого статусу жінки – саме є проблемою, загадкою¹¹⁶³. Причому мені здається очевидним, що «саті» – явно периферійне для Скандинавії явище (за А. Стальсбергом (1998: 282), всього 8,1% поховань у човні у Скандинавії – парні), і, вбивалася, швидше за все, все ж таки не дружина, а наложниця, і саме рабського походження. Тобто це і не зовсім «саті» – або зовсім не «саті». Далі, якщо припускати, що виникає в Скандинавії ця традиція «псевдо-саті» саме у вікінгському середовищі, все одно залишається питання про витоки та причини її появи» (Олексій Романчук, «Варяго-Російське питання в сучасній дискусії: погляд з боку», <http://pereformat.ru/wp-content/uploads/2015/01/romanchuk.pdf>; http://www.e-anthropology.com/Katalog/Istoria/STM_DWL_f3IP_tIL2XqfJ7PeY.aspx).

Але ж і у багатьох далекосхідних народів, як і у сарматів і у їхніх нащадків темно-червоношкірих скандинавів та слов'ян, існував звичай драння обличчя (лицедрання) в якості публічного вияву трауру (несамовитої жалоби та найвищої скорботи) за померлим (небіжчиком) та ритуал саті (самовбивства вдови небіжчика):

«У багатьох кочових народів Азії¹¹⁶⁴ існував також звичай поранення обличчя, на знак публічного вираження жалоби за покійним. За суттю, це був щадний спосіб

¹¹⁶¹ Тобто Слов'яни; і в тому числі ослов'янені античними германцями нащадки балтськокомовних Венедів, Прусів та Кельто-Іллірійців. Адже горяни називали вендами / венедами – зовнішніми саме ті племена та нарідності, що мешкали переважно у передгір'ях і далі, незважаючи на їхнє етнічне походження, – П.Д.

¹¹⁶² Подружнє життя на віру, без вінчання, – П.Д.

¹¹⁶³ Якщо, звичайно ж, ігнорувати балто-слов'янське сарматське походження шляхти скандинавів, – П.Д.

¹¹⁶⁴ Жуни = гуни, сюнну = хунни, сяньюбійці [маньчж. серби / *сорби / сорти / сарти = таджики], тюрки, бохайці, кидані, чжурчжені, – П.Д.

членоушкодження, як символічного (ритуального) суїциду. Але у разі смерті шляхетних осіб або правителів, скорботні піддані нерідко вдавалися до цього звичаю масово. Як справедливо вважає Холмгрен, у другій половині VI ст. Кочовий звичай поранення обличчя, на знак жалоби, був уже інтегрований у китайські ідеальні уявлення про добродесних вдів. Відповідно до «Суй шу»: «Наложниця принца Хуа-яна походила з хенанського клану Юань (нащадків сяньбійських правителів Північного Вей, – В.Г.)... Принц віддав її вождеві бунтівників, Юань У-да... Вона порізала своє обличчя... і сказала: «Я не могла померти раніше, і тому мало не була знечещена. Це моя власна вина». Після цього вона відмовилася їсти та померла». Відразу після загибелі 520 р. Тоба І, дядька північно-вейського імператора, кілька сотень встиглих повернутися в столичний Лоян некитайців – мешканці півночі, дізнавшись про жалобу, порізали свої обличчя. Китайські джерела, що описують поховання шляхетного тюрка у VI ст., згадують, що родичі, які скорботили, надрізали собі щоки ножем. Такий же траурний звичай згадано у житті християнського єпископа Ізраеля, який розповідає про внутрішнє життя «царства гунів» на Кавказі наприкінці VII ст. За «Тан шу», люди нарядності тукює (тугухунь) під час поховання «перед заходом до намету надрізають собі ножем обличчя і роблять плач; кров та сльози ллються разом. Так роблять сім разів і закінчують». Під час ганебної капітуляції імператора держави Бохай перед киданьським імператором Абаоци (926 р.) бохайські сановники також поранили обличчя, на знак найвищої скорботи. У чжурчженів родичі супроводжували поховання померлого «слізними та кривавими проводами»: учасники поховальної процесії надрізали ножем лоба, і кров із ран струменіла по обличчю, змішуючись зі сльозами. А перший імператор чжурчженів Агуда перед вирішальним боєм із киданями поранив собі обличчя, на знак готовності боротися на смерть» (В.Ц. Головачов, «Самовбивство як звичай та ритуал у традиційному Китаї», <http://suisoc.ucoz.ru/publ/8-1-0-40>).

В Індії ж, на відміну від Стародавньої Русі та Китаю, самоповішенням дружини себе публічно не вбивали, та й сам обряд саті відродився в ній лише після завоювання її кушанами (припускають, що його занесли в Індію блідношкірі, світло-русяві та блакитноокі, подібно до половців, ефталіти – білі гуни):

«Монтень, посилаючись на одного з найкращих латинських істориків XVI століття пустотливо, пише: «У царстві Нарсінгському (Нарсінгське царство межувало з португальськими володіннями в Індії) дружини жерців ховаються живцем разом зі своїми померлими чоловіками. Всіх інших жінок спалюють живими на похованні їхніх чоловіків, і вони помирають не тільки з вражаючою стійкістю, але, як то кажуть, навіть з радістю. А коли спалюють тіло їхнього померлого государя, всі його дружини, наложниці, улюбленці та посадові особи будь-якого звання, а також слуги, утворивши великий натовп, з таким прагненням збираються біля багаття, щоб кинутися в нього і згоріти разом зі своїм володарем, що, мабуть, у них шанується великою честю супроводжувати йому в смерті»... Звичай, подібний до індійського саті, ще до початку нашого століття існував і в Китаї, причому в науковій літературі він позначався тим же індійським словом... Дослідник Д. Дулітл у своїй роботі, присвяченій громадському життю китайців, що вийшла 1867 року, відзначив цікаву деталь, яку і сьогодні важко пояснити. Справа в тому, що китайський обряд саті, на відміну від індійського, ніколи не здійснювався шляхом самоспалення, хоча інші способи, знову ж таки на відміну від індійського звичаю, дуже численні... Дулітл пише, що «зазвичай у таких випадках у будинку вдови чи на вулиці перед будинком споруджується поміст... Коли все готове, вона підіймається на табурет і, взявшись за мотузку, міцно укріплену іншим кінцем на піднесеній частині помосту або на даху будинку, зав'язує її на шії. Потім вона відштовхує табурет і стає, таким чином, своїм власним вбивцею»... Дівчинка з касті брамінів в Індії повинна вийти заміж тільки за браміна і повинна була накласти на себе руки певним чином, згорівши разом з тілом чоловіка на ритуальному багатті. У Японії хлопчик, народжений самураєм, з раннього дитинства знав, що коли виросте, він обов'язково стане самураєм і в його житті може

виникнути ряд ситуацій, коли він повинен буде накласти на себе руки, здійснивши ритуальний обряд харакірі. Те саме знала і його дружина, яка в дні великих смут постійно носила при собі ритуальний меч, яким вона мала перерізати собі горло в тому випадку, якщо її чоловік робив харакірі. І для того, щоб вона змогла це зробити, дівчаток, які досягли певного віку, також спеціально навчали цього» (Л. Трегубов, Ю. Вагін, «Естетика самогубства», <https://readli.net/estetika-samoubiystva/>).

Все це вказує на наявність у українців як успадкованого від пращурів і закарбованого в їхній мові шанобливого ставлення до близьких і особливо до дружини, так і відданості один до одного щиро закоханого подружжя:

«Якщо я люблю жінок, а не цю жінку, значить, я люблю тільки родові якості, а не істоту, і, отже, це не є справжнє кохання» (Володимир Соловйов, «Про ліричну поезію»), http://az.lib.ru/s/solowxew_wladimir_sergeewich/text_1890_o_liricheskoy_poezii.shtml);

«Українці приділяють більше уваги людським взаєминам. Наприклад, в Україні досі живе традиція називати батьків на «ви», тоді як у росіян навіть до чужих, незнайомих людей зазвичай звертаються на «ти». Зрозуміло, що ці психологічні особливості знайшли свій відбиток у мові. Наприклад, у росіян є слово «отношения», яке в українській мові має цілих чотири відповідності: «відносини», «стосунки», «взаємини» та «ставлення»; російському слову «любов» відповідають українські «любов» та «кохання». Тобто аспект, пов'язаний з «етикою відносин», в українській краще «опрацьований», тому й існує більше синонімів. Як наслідок, українській мові притаманні м'якість та толерантність, які дозволяють «автоматично» підтримувати спілкування на високому рівні, не вдаючись до грубості. Українською мовою (на відміну від російської, – П.Д.) важко когось образити чи принизити, навіть людину, яка зійшла з праведного шляху; можливо, через те, що «етика відносин» є для російської душі однією з найменш усвідомлюваних психічних функцій» (І.С. Білик, «Соціально-психологічні основи спілкування: «етика відносин» та «інтуїція здібностей» (мовний вираз)», <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/33635>).

Таким чином, шанобливе ставлення, як до дружини, так і до всіх інших своїх домочадців, звичайно, було як у далеких пращурів українців – східно-північнокитайських дісців, так і у полян-русів, що суворо дотримувалися моногамії:

«...вони (жун-ді, чиді та бейді, – П.Д.) не виносили деспотизму, а й самі ніколи не були деспотами ні в родині, ні в колі своїх рабів і підлеглих. В силу цих расових особливостей характеру, а також відсутності в їхній натурі хтивості, дісці є в Азії єдиним народом, у якого моногамія становила первинну та основну форму шлюбу» (Г.Ю. Грумм-Гржимайло, «Чому китайці малюють демонів рудоволосими?», <http://archive.li/TPE47>; https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_004432794/);

«Про багатожінство у слов'ян¹¹⁶⁵, відомо з різних джерел. Набагато цікавіша вказівка літописця на те, що у полян була моногамія. Це, мабуть, відповідає дійсності. У Ігоря, судячи з усього, була єдина дружина – Ольга. Одна законна дружина була і у Святослава, а Малуша – мати Володимира – була всього лише рабинею-наложницею. Горда Полоцька княжна Рогнеда відмовлялася «розути робичича» Володимира, віддаючи перевагу законному сину Святослава Ярополку. І тільки Володимир начисто зруйнував цю лінію суворої моногамії, привізши з варязькою дружиною¹¹⁶⁶ і звичаї, не характерні для київських традицій: у нього було 5 дружин і кілька гаремів наложниць. І навіть через століття християнин Святополк мав дві дружини та не прислухався до повчань митрополита залишити тільки одну» (Аполлон Кузьмін, «Початок Русі: Таємниці народження руського народу», http://statehistory.ru/books/Apollon--Kuzmin_Nachalo-Rusi-Tayny-rozhdeniya-russkogo-naroda/13; <https://coollib.com/b/139788-nachalo-rusi/>);

¹¹⁶⁵ Вочевидь, не у прямих нащадків слов'янськомовних китайських дісців – античних германців / сермендів, а лише у слов'янськофонних племен і наріздностей, – П.Д.

¹¹⁶⁶ Що, можливо, складалася переважно з нащадків готів йотів і гунів гаутів, лише культурно асимільованих язичниками свєями чи норвежцями, але ж володівшими і слов'янською мовою своїх пращурів, – П.Д.

«Самі поляни, за тим же джерелом, вели себе зовсім інакше. Вони «своїх батьків звичай мали тихий і лагідний, і соромилися невісток своїх і сестер, матерів і батьків своїх, і невістки свекрух і діверів сильно соромилися. І шлюбний звичай мали – не ходив жених по молоду, але приводили її ввечері, а на ранок приносили за нею, що давали». Отже, у полян панувала правильно влаштована, на думку літописця, патріархальна сім'я (чого, до речі, навряд чи не було у деревлян) з повагою, що ґрунтувалася на взаємній сором'язливості, і чинний шлюб. При цьому нормальним вважалося весілля, коли від нареченого посилали за нареченою ввечері – найдавніший загальнослов'янський обряд» (Сергій Алексєєв, «Слов'янська Європа V – VIII століть», М.: Вече, 2009 р., http://loveread.ec/view_global.php?id=73680, <https://nemaloknig.net/book-45042.html>);

«Істотну відмінність від інших слов'ян поляни зберегли в двох найбільш стійких традиційних сферах: в формах сім'ї та в поховальному обряді. У всіх слов'ян було трупоспалення. Поляни¹¹⁶⁷ виділялися труположеннями, і це повідомлення літописця підтверджується археологічним матеріалом. У слов'ян¹¹⁶⁸ при збереженні багатожонства переважала мала сім'я. І це теж підтверджується археологічними даними: розміри полуземлянок (10-20 квадратних метрів) могли вмістити тільки малу сім'ю. «Великі будинки» черняхівської культури (II – IV ст.) зазвичай досягали сотні і більше квадратних метрів. Літописець особливе значення надавав формі шлюбу, зазначивши, що у слов'ян взагалі «шлюбу не було», а було умикання під час ігрищ між селами за домовленістю з нареченою... У полян збереглася навіть така специфічна особливість, поширена у племен епохи великого переселення, як «ранковий дар» жениха молодій дружині після першої шлюбної ночі» (Аполлон Кузьмін, «Звідки пішла Руська земля», Століття VI – X, кн. 2, <https://readli.net/otkuda-est-poshla-russkaya-zemlya-veka-vi-x-kniga-1/>);

«Все це¹¹⁶⁹, повторюємо, відгукується Південною Руссю, де і тепер ще так багато людського та благорідного у сімейному побуті, де стосунки статей засновані на любові (укр. «коханні», – П.Д.), а жінки користуються правами своєї статі. Все це протилежно Північній Русі, де сімейні відносини грубі, жінка рід домашньої худоби, а любов – цілком стороння справа у шлюбах: порівняйте побут малоросійських мужиків з побутом мужиків російських, міщан, купців і частково інших верств, і ви переконаєтеся в справедливості нашого висновку про південне походження «Слова про Ігорів похід», а наш розгляд російських нарядних казок перетворить це переконання в очевидність...» (Віссаріон Белінський, «Статті про нарядну поезію», <http://libclub.com/B/BelinskiiVG/BelinskiiVG-29-16.htm>, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_0420.shtml);

«Справжній малоросійський тип особи, моралі, звичаїв і способу життя зберігався майже виключно в хуторах. Там можна було знайти істинно гомеричну [тобто первісну] простоту вдач: добродушність, чесність і ту безкорисливу гостинність, якими справедливо завжди славилася малоросіяни. Крадіжка, обман, московська завзятість, обдурювання були у них речами нечуваними. Москаль, за їхнім уявленням, що все це вміщав у собі, був словом лайливим. Ці добрі хуторяни, в своїй патріархальній простоті були незнайомі з цивілізаційними пороками, впевнені в своїх вимогах, жили б зовсім щасливо, володіючи найпрекраснішою в світі землею та сплачуючи невеликий оброк поміщику, якби їх не гнобили багаті міщани... Це були малоросіяни старого гарту, в яких ще не згас дух колишніх українців. Чесні і добродушні, вони не мали нічого спільного зі зіпсованим середовищем міщанських і ремісничих верств. Головне заняття їх становило землеробство... Малоросіяни, принаймні, тоді виявляли набагато більшу схильність до навчання, ніж великороси, і не дивно, якщо Малоросія була, до з'єднання з Росією, більш освіченою, ніж тепер. У мій час в кожному порядному селі були школи, засновані переважно духовенством – всього частіше дячками... Хто знає, як малоросіяни прив'язані до рідного попелища, як тужать, прощаючись зі своїм ясним, теплим небом і

¹¹⁶⁷ Що були нащадками готів, аланів-торків і інших нащадків сарматів = юечжів / гутіїв, – П.Д.

¹¹⁶⁸ Насправді, лише у слов'яних балто-фінів, – П.Д.

¹¹⁶⁹ Що відображено в «Слові про Ігорів похід», – П.Д.

благодатними полями, як неохоче братаються з москалями, той цілком зрозуміє, що значило для моїх батьків несподіване фатальне заслання – ця розлука з батьківщиною, з природою, що привітно відповідала на їхню безмежну любов... Данцівські мешканці були казенними малоросіянами, або так званими військовими поселенцями. Вони в повній чистоті зберігали малоросійський тип і порівняно з поміщицькими селянами благоденствували. Але зате вони перебували в повному невігластві. У них не було шкіл. «Письмові люди» шанувалися між ними за рідкість. Бо не проникли до них ніякі витівки новітньої «цивілізації». Вони відрізнялися непочатою простотою і чистотою моралі. Про злодіїв і п'яниць там знали тільки з чуток. Сварки і бійки якщо і відбувалися, про них соромилися говорити...» (Олександр Никитенко, «Моя повість про самого себе», 3Т в 3 т., Т. 1, http://az.lib.ru/n/nikitenko_a_w/text_0020.shtml <https://readrate.com/rus/authors/aleksandr-nikitenko/>; <https://prozhito.org/person/475/>);

«Малорос, навіть ставши шляхтичем, ніколи так різко не пориває з народом, як росіянин. Він любить вітчизну, свою мову, перекази про козацтво та гетьманів. Незалежність свою, дику та войовничу, але республіканську та демократичну, Україна відстоювала протягом століть, аж до Петра I. Малороси, пригноблені поляками, турками та москалями, втягнуті в вічну війну з кримськими татарами, ніколи не склали зброї. Добровільно приєднавшись до Великої Росії, Малоросія вимовила собі значні права. Цар Олексій присягнувся їх дотримуватися. Петро I, під приводом зради Мазепи, залишив одну лише тінь від цих привілеїв. Єлизавета та Катерина ввели там кріпацтво. Нещасна країна протестувала, але чи могла вона встояти перед цією фатальною лавиною, що котилася з півночі до Чорного моря та накривала все, що носило російське ім'я, однаковим крижаним саваном рабства? Україна зазнає долю Новгороду та Пскова, хоча і набагато пізніше; але одне століття кріпосного стану не могло знищити все, що було незалежного та поетичного в цьому славному народі. Там спостерігається більш самобутній розвиток, там яскравіше місцевий колорит, ніж у нас, де все нарідне життя, без відміни, втиснуто в жалюгідний формений одяг. Люди у нас народжуються, щоб схилити голову перед несправедливим роком, і вмирають безслідно, надаючи своїм дітям можливість почати знову те ж безнадійне життя. Наш нарід не знає своєї історії, тоді як в Малоросії кожне селище має своє сказання. Російський же нарід пам'ятає лише про Пугачова і 1812 рік» (Олександр Герцен, «Література та громадська думка після 14 грудня 1825 року», http://az.lib.ru/g/gercen_a_i/text_0320.shtml);

«Я знову відчув себе самотнім з усією своєю молодістю серед всього того весняного, що оточувало мене, відчув якусь гіркоту, розчарування. Але разом з тим я начебто сказав собі: «Ну, що ж, тим краще для мене, я тепер вже зовсім вільний у тій чудовій країні, яка щойно відкрилася мені...» Країна ж ця марила мені неозорими весняними просторами всієї тієї південної Русі, яка все більше і більше полонила мою уяву і давниною своєю та сучасністю. В сучасності був великий і багатий край, краса його нив і степів, хуторів і сіл, Дніпра та Києва, народу сильного і ніжного, в кожній дрібниці побуту свого красивого та охайного, – спадкоємця слов'янства справжнього, дунайського, карпатського. А там, в давнину, була колиска його, були Святополк і Ігорі, печеніги та половці, – мене навіть одні ці слова чарували, – потім століття козацьких битв з турками та ляхами, Пороги і Хортиця, плавні та гирла херсонські... «Слово про Ігорів похід» зводило мене з розуму... Не можу спокійно чути слів: Чигирин, Черкаси, Хорол, Лубни, Чортотлик, Дике Поле, не можу без хвилювання бачити очеретяних дахів, стриженних мужицьких голів, баб в жовтих і червоних чоботях, навіть ликових кошиків, в яких вони носять на коромислах вишні та сливи. «Чайка скиглить, літаючи, мов за дітьми плаче, сонце гріє, вітер віє на степу козацьким...» Це Шевченко, – цілковито геніальний поет! Прекрасніше Малоросії немає країни в світі. І головне те, що у неї тепер вже немає історії, – її історичне життя давно та назавжди скінчилося. Є тільки минуле, пісні, легенди про нього, – якась позачасовість. Це мене захоплює найбільше...» (Іван Бунін, «Життя Арсен'єва», <http://www.litra.ru/fullwork/get/woid/00054901184773069974/page/11/>);

«Ми вище сказали, що «Слово про Ігорів похід» різко відгукується південноруським походженням. Є в мові його щось м'яке, що нагадує нинішня малоросійська говірка, особливо достаток гортанних звуків і закінчення літерою «ь» в дієсловах теперішнього часу третьої особи множини. Але більш за все говорить за південноруське походження «Слова» те, що в ньому відображається побут народу. Є щось тепле, благородне та людяне у взаємних відносинах дійових осіб цієї поеми: Ігор чекає милого брата Всеволода, і мова Всеволода до Ігоря дихає кроткою та ніжною родинною любов'ю без вишуканості та нудотності: «Один брат ти у мене, один світ світлий, о Ігорю, і обидва ми Святославичі» Ігор відступає з полками не через побоювання скласти свою голову: йому стало шкода свого милого брата Всеволода. У докорянні престарілого Святослава синам чується не гнів ображеного володаря, а нарікання ображеної любові батьківської, – і докір його лагідний та ніжний; звинувачуючи дітей в молодечтві, колишньою причиною Ігорового полону, він в той же час як би і пишається їхнім молодечтвом: «О сини мої, Ігорю та Всеволоде! рано ви почали добувати мечами землю половецьку, а собі слави шукати. Нечесне ваше подолання, неправедно пролита вами кров ворожа. Серця ваші з міцного булату сковані, а в буйстві загартовані! Чи цього очікував я від вас у срібній сивині своїй!»...» (Віссаріон Белінський, «Статті про нарядну поезію», http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_0420.shtml);

«Тут на одному положому схилі було великоруське, абсолютно розорене селище з розкритими дахами і похиленими хатами, а на іншому трошки більше крутому та підвищеному березі чистенький, як колпéць, малоросійський хутірець. Їх розділяла тільки одна «П'яна балка» та з'єднував міст; потім у них всі умови життя були одні й ті ж: один клімат, один ґрунт, одні зміни погоди; але на орловській, тобто на великоруській, стороні були вражаючі злидні та голод, а на малоросійській, або чернігівській, віяло іншим. Малоросійський хутір процвітав, великоруське селище перевелося вкрай – і неможливо було вирішити: чого ще воно тут тримається? У цьому селі жоден проїжджий або перехожий не зупинявся – як тому, що тут буквально не було життя в людському сенсі, так і тому, що все населення цих розорених дворів користувалося жахливою славою. По один бік «П'яної балки» була дуже дорога та погана відкупна горілка, по іншу дешева та гарна. На самому мосту стояв кордон, що пильно спостерігав, щоб великороси не проносили до себе краплі малоросійської горілки; але проносити її в шлунку кордон не міг стримати – і ось чому балочники Орловської губернії були так відчайдушно бідні: вони завжди все, що могли, тягли до жидів на малоросійську сторону і там пропивали все дочиستا...» (Микола Лесков, «Дитячі роки (зі спогадів Меркула Праотцева)», https://librebook.me/detskie_gody; <https://knijky.ru/books/detskie-gody?page=19>);

«Був я в Лебедині, в Галичі, в Сорочинцях і в багатьох прославлених Гоголем місцях. Що за місця!... Проїхав я 400 верст, ночував у десяти місцях... Крім природи, достаток, нарядне здоров'я, високий ступінь розвитку тутешнього мужика, який і розумний, і релігійний, і ситий. Про антагонізм між пейзанами¹¹⁷⁰ та панами немає і згадки... Нарід все ситий, веселий, балакучий, дотепний. Мужики тут не продають ні масла, ні молока, ні яєць, а їдять все самі – ознака гарна. Жебраків немає. П'яних я ще не бачив, а матюки чуються дуже рідко, та й то в формі більш-менш художній...» (Антон Чехов про Україну. З листів до Лейкіна, Суворіна, Плещеева та Щеглова, <https://onoff49.livejournal.com/544885.html>);

«Хохли мені дуже сподобалися з першого погляду. Я відразу помітив різку різницю, яка існує між мужиком великоросом і хохлом. Наші мужики – наряд, здебільшого, виснажений, в дірявих сіряках, в постолах і онучах, зі схудлими обличчями та кошлатими головами. А хохли створюють втішне враження: рослі, здорові і міцні, дивляться спокійно та ласкаво, одягнені в чистий, новий одяг. І місця за Курськом починаються теж веселі: рівнини полів йдуть в таку далечінь, про яку мешканці середніх і північних губерній

¹¹⁷⁰ Франц. «Paysan» – селянин, – П.Д.

навіть гадки не мають. І далечінь ця так мальовничо скрашується синіючими курганами та силуетами струнких тополь на хуторах» (Іван Бунін, 1898 р., оповідання «Козацьким ходом», http://bunin.velchel.ru/index.php?cnt=21&story=ta_47);

«Ми зустріли вервечки українців, що відрізняються на будь-який погляд від інших мешканців Росії. Це дуже благородна раса. Вони виглядають міцніше та краще москалів і перевищують їх у всьому, де тільки може один клас людей перевищувати інший. Вони чистіше, старанніше, гостинніше, побожніше та менш забобонні. Будинки в Україні чисті і білі, як в Уельсі – мандрівникові здається, що він перенісся в Голландію або в Норвегію. Нарід в Україні нагадує горян (верховинців) з Шотландії... За столом українського селянина більша чистота, ніж за столом у московського князя...» (Професор мінералогії Кембриджського університету Едвард Даніель Кларк, «Подорож до Росії, Криму та Туреччини», Лондон, 1812 р., цит. за: Володимир Січинський, «Чужинці про Україну», <http://ukrlife.org/main/prosvita/sichinsky.html>; <https://armyinform.com.ua/2019/12/01/yaradshe-obidatymu-na-pidlozi-ukrayinskoyi-haty-anizh-za-stolom-moskovskogo-knyazya/>);

«У всіх випадках, яким би простим і бідним будинок не був, [українці] неодмінно піклуються про всі дрібниці. Кожні вісім або чотирнадцять днів будинок білять всередині та зовні свіжим розчином вапна і глини. Скрізь це клопоти господині, яка до цього підходить з голландської пунктуальністю. Таке стале освіження стін є одночасно і найнадійнішим способом, щоб боротися з надокучливими домашніми комахами, якими кишить у блокових будинках великоросів. У Малоросії в бідній селянській хаті можна спокійно покласти голову на подушку, та близькості кучера не треба боятися, тоді, як великорос, здається, вважає домашні та натільні комахи святими та необхідними в повсякденному житті... Облаштуванням і покромом більшості одягу малорос швидше наближається до інших західних слов'ян, ніж до великоросів. Тоді, як великорос з усіх боків надає великого значення зовнішньому блиску, але при цьому не займається чистотою, то малорос в цей час одягається більш охайно та дуже скромно...» (Blasius JH [Йоган Генріх Блазіус], «Reise in Europaishcen Russland in den Jahren», цит. за: Петро Брицький, Петро Бочан, «Німці, французи і англійці про Україну та український нарід в XVII – XIX століттях», https://archive.org/stream/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX_djvu.txt);

«Верст за 30 до Харкова я побачив Малоросію, хоча ще і перемішану з брудним москальством. Хати хохлів схожі на будиночки фермерів – чистота та краса неймовірні. Уяви, що малоросійський борщ є не що інше, як зелений суп (тільки з куркою або бараниною та заправлений салом), а про борщ з сосисками та шинкою хохли й гадки не мають. Суп цей вони готують дуже смачно і донезмоги чисто. І це мужики! Інші обличчя, дивляться інакше. Діти дуже милі, тоді як на російських дивитися не можна – гірше та бридкіше свиней» (Віссаріон Белінський, ПЗТ Том XII, 1956, «Листи 1841-1848», Лист до М.В. Белінської, Харків, 1846, 14 червня, http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_3900.shtml);

«Самі по собі українці більш практичні, ніж росіяни, вони вміють добре працювати (...). Вони виробляють речі, якими можуть заробляти собі на життя. Росіяни ж набагато менше вірять в успіх і менш обачні в плані безпеки, причому стосується це не тільки інтелігенції. Ще в «радянські» часи можна було зрозуміти, чи перейшов ти кордон між Україною та Росією, за їжею: в Україні вона була набагато кращою...» (Андреас Брайтенштайн, «Віктор Єрофеев: «Путін хотів всю Україну...», <http://4vlada.net/v-mire/neue-zuercher-zeitung-putin-khotel-vsyu-ukrainu-pisatel-viktor-erofeev>).

Шанобливе було ставлення українців, як і їхніх пращурів, також і до чужинців:

«З давніх-давен Київ, потім Володимир Волинський, були збірним пунктом місцеперебування іноземців різних вір і племен. Південноруси¹¹⁷¹ з незапам'ятних часів звикли чути у себе чужу мову та не цуратися людей з іншим обличчям і з іншими нахилами. Уже в X столітті, та ймовірно і давніше, з Південної Русі ходили в Грецію, одні

¹¹⁷¹ Українці, як і їхні пращури жуни-сармати Північно-східного Китаю, – П.Д.

займалися промислами в чужій землі, інші служили у війську чужих государів. Після прийняття хрещення, перенесена в Південну Русь юна християнська цивілізація привертала туди ще більш чужоземної стихії з різних кінців. Південноруси, отримавши нову віру від греків, не засвоїли неприязні до західної церкви, що утворилася в Греції; архіпастирі, будучи самі чужими, намагалися пересадити її на незайманий ґрунт, але їм не дуже щастило: в уяві південноруської католик не приймав ворожого образу. Особи княжого роду одружувалися з особами вельможних родів католицького віросповідання; теж, ймовірно, відбувалося і в народі. У містах південноруських Греки, Вірмени, Жиди, Німці, Поляки, Угорці виявляли вільний притулок, ладнали з тубільцями: Поляки, забравшись в Київську землю в якості пособників князя Ізяслава, зачаровувалися веселістю життя в чужій землі. Цей дух терпимості, відсутність національної зарозумілості, перейшов надалі в характер козацтва і залишився в народі й досі. В козацьке товариство міг приходити всякий; не питали: хто він, якої віри, якої нації. Коли Поляки нарікали, що козаки беруть до себе різних бродяг і, в тому числі, еретиків, які тікали від переслідувань духовного суду, козаки відповідали, що у них здавна так ведеться, що кожен вільно може прийти і піти» (Микола Костомаров, «Дві руські нарядності», <http://izbornyk.org.ua/kostomar/kos38.htm>);

«У цю ніч ми спали на березі річки в досконалому задоволенні і спокою, бо з тієї хвилини, як ми побачили Печерський монастир, що блищав на віддалі своїми банями, і як тільки торкнулися нас пахощі цих квітучих земель, наші душі затремтіли від радості і тріумфу, серця наші розкрилися, і ми завжди дякували Господу Богу. Протягом цих двох років у Московії замок висів на наших серцях, а розум був до крайності обмеженим і пригніченим, бо в тій країні ніхто не може почувати себе більш-менш вільним або задоволеним, крім хіба корінних мешканців, але всякий, подібно до нас, хоча б він став володарем всієї країни, ніколи не перестане ніяковіти духом і тривожитися серцем. Навпаки, країна козаків була для нас як би наша власна країна, а її мешканці були нам добрими приятелями та людьми на зразок нас самих... Починаючи з цього міста і у всій землі русів (русинів = українців, – П.Д.), тобто козаків, ми помітили прекрасну рису, що спричинила наше здивування: всі вони, за винятком небагатьох, навіть більшість їхніх дружин і дочок, уміють читати і знають порядок церковних служб і церковні наспіви; крім того, священники навчають сиріт і не залишають їх тинятися вулицями невігласами... Всякий базар і містечко в землі козаків рясніють великою кількістю мешканців, особливо маленькими дітьми. Кожне місто має, можливо, до 40, 50 і більше тисяч душ; але діти численніше трави і всі вміють читати, навіть сироти...» (Павло Алеппський, «Подорож Антиохійського патріарха Макарія в Москву в XVII столітті», 1654 р., http://www.vostlit.info/Texts/rus6/Makarij_2/text122.phtml?id=8176);

«Француз Ж. Шерер в своїх «Анналах» пише (1776 р.), що українські батьки передавали своїм синам як найдорожчу спадщину меч і клич «Воля або смерть». Українці визначилися у тому, що воля у них не перейде в свавілля. Рільнича культура українців породила та виплекала і ідеалістичну, релігійну духовність і світогляд, якими праукраїнці ще за часів передісторії запліднили культуру народів на півдні Європи, і та культура росла та поширилася на всю Європу крім північно-східного її кута» (Павло Штепа, «Московство, його походження, зміст, форми й історична спадкоємність», <https://textbook.com.ua/istoriya/1475230795/s-15>).

Отже, формування волелюбного праукраїнського етносу розпочалося ще в Північній Індії на основі варни кшатріїв¹¹⁷². Мешкаючи черезсмужно з різними племенами та нарядностями, хоробрі праукраїнці захищали від ворогів не лише себе, а і своїх сусідів. І це найяскравіше виявилось, коли вони перебралися до високогірних улоговин Китаю. Праукраїнці звикли жити черезсмужно з інородцями, не розчиняючись в них і не нав'язуючи їм як свого способу життя, так і свого світогляду. І тому-то їм ніколи не була

¹¹⁷² Kṣatriya – «панівний, шляхетний» від кореня «кші / *каші» – «правити, керувати, володіти», – П.Д.

притаманна ксенофобія. Інородці лише через повагу до них сприймали їхні звичаї та культурні досягнення. З Індії праукраїнці принесли до Китаю шовкопрядіння, конярство, колісниці та металургію. Саме у праукраїнців (східних інородців) китайці запозичили і філософське вчення даосизм (япон. «доро», кор. «доло», кит. «дао» – «дорога, шлях»). Завжди ділилися праукраїнці своїми досягненнями з усіма своїми сусідами. Тому-то у тунгузо-маньчжурів, що довго мешкали черезсмужно з ними, і вважалися вони аристократами Сходу, і було багато звичаїв, подібних до українських. Навіть, на відміну від сусідніх народів, сім'я у тунгузів, як і у українців, була моногамною. До того ж окремі тунгузькі племена були багато в чому спорідненими праукраїнцям і, не асимілюючись, мігрували разом з ними (сарматами, аланами та аварами) просторами Евразії.

Праукраїнці ставали шляхетними та аристократичними родами, керманичами та полководцями у багатьох народів Сходу. Не виключено, що недеспотична династія Чжоу, яка верховенствувала в Китаї майже тисячоліття, була праукраїнського походження. Бо її панування (пан / бан / ван – верховний) ґрунтувалося не на примусі, а на повазі, як це було споконвічно притаманно праукраїнцям. І, вочевидь, сарматський суперетнос праукраїнців майже остаточно сформувався вже на теренах Китаю.

Адже майже всі ті традиції, звичаї та риси ментальності та характеру, що притаманні сучасним українцям, були вже притаманними і їхнім пращурам сарматам:

«Японський науковець Ката Ока, який досконало володіє українською мовою, вивчивши українську культуру, побут, традиції, звичаї та фольклор, з'ясував, що вони значно давніші за російські та мають багато спільних ознак з існуючими в багатьох євразійських народів¹¹⁷³. Зокрема, він встановив, що в українських обрядах та звичаях, у японському фольклорі, в індійських Ведах спостерігається спільність, притаманна архетиповим уявленням євразійців. Він вважає, що українська культура є центром та коренем східнослов'янської культури» (І.А. Безклубий, І.С. Гриценко, О.О. Шевченко, «Історія українського права», <http://coollib.net/b/286110/read>).

І перш за все – це сарматська гендерна рівність. Адже незаміжні сарматки та українки поляниці були такими ж вправними і хоробрими воїнами як і чоловіки. До того ж у українців споконвічно ініціаторами шлюбу могли бути як чоловік, так і жінка. На те, що жінка ніколи не була пригнічена в українському суспільстві свідчить і жартівлива пісня:

«Ой там, на товчку, на базарі,
Жінки чоловіків продавали,
Як прийдеться до ладу,
То я свого поведу та й продам»

(«Ой там, на товчку, на базарі», <https://nashe.com.ua/song/5713>).

Якщо б українська нація була такою ж етнічно строкатою, як і нації західноєвропейських держав, то можна було б стверджувати, що українців консолідували у націю саме нащадки сарматів. Сталося б це суґубо добровільно завдяки покозаченню всього населення України у часи Гетьманщини. Однак, як показують дослідження, населення України є найбільш однорідним у Європі не лише антропологічно та генетично, а і за ментальністю та за своїми основними етнографічними рисами. І це було притаманно праукраїнцям споконвічно. І, отже, носіями праукраїнської ментальності та етнічності були не лише панівні (аристократичні) верстви сарматів і античних германців, а і все протоукраїнськомовне населення Евразії.

Звичайно ж, нащадками прасуперетносу вільнолюбних протоукраїнців є і багато інших народів, етноніми яких етимологічно пов'язані з лексемами «край» і «верх». Адже самі темно-червоношкірі індоєвропейці (краяни-арії) та багато інших народів пов'язували свої етноніми, звичайно ж, не з кольором своєї шкіри і не зі своїм мешканням переважно у гористих місцевостях, а зі своїм прагненням до мешкання на віддалених від авторитарних режимів землях (англ. «agea, region», срб. «крайна» – «ареал, регіон, рейх, район, країна,

¹¹⁷³ Що сформувалися в тісному контакті з сарматськими пращурами як сянбї = сербів / сорбів = сортів / сартів = таджиків, так і українців, – П.Д.

[оук]раїна, край») і, отже, до суверенітету, а при можливості і до верховенства над іншими землями. Тому-то в етнонімах багатьох з них, а також і в назвах їхніх земель і є основа «край», що відповідає піднесеному становищу у світогляді горян, а отже, й усіх спадкових індоєвропейців (українців = аріїв; сарматське «арії» – «крайні, зовнішні», – Татищев):

«Етимологію «паштун» дав Моргенсьєрне (Акта Орієнталія 18, 1940, 138–144), який зводив її до давньоіранського *parsavaa-, *pars(u)waana-, що означає «крайній»¹¹⁷⁴. Таким же чином етимологізується і Персія *paarswa- (Parsuash асирійців) закономірно в «paarsa» у давньоперському, і Парфія¹¹⁷⁵, *paarthawaa (у південно-західній формі, вже в Бехістунському напису), який закономірно розвивається в «pa(a)hloo», у середньоіранському парфянському. Ці «крайні» етноніми та топоніми не повинні бентежити, якщо звернути увагу на слов'янські «Україна» та «Сербська Країна»...» (коментар до нарису «Пуштуни», <http://forum-eurasica.ru/index.php?/topic/762-пуштуны-и-афганистан/>).

Україною (Канааном / Ханааном, Кангхою / Кангюем) – Гандхарою¹¹⁷⁶ та Уддіаною / *Гутдіаною – країною утіїв / гутіїв / кутіїв / юечжів = ютунгів / ютів / йотів / гьотів = готів¹¹⁷⁷ називалися землі паштунів / пуштунів і інших афганців та північно-західних індійців¹¹⁷⁸ також і в сиву давнину.

Та і не тільки Ханаан, а і загальноприйнята назва Єгипта «Міср» (Міцрі) теж – ніщо інше, як українна земля, тобто земля на краю Палестини. Аккадське слово «Misu» означає «кордон, край, країну, прикордонну територію» і, вочевидь, воно виникло від пра-і.е. основи¹¹⁷⁹. Можливо, це ім'я Єгипта є лише калькою з його касситської назви і воно стало вживатися, вочевидь, лише після завоювання Єгипта, нащадками касситів гіксосами / हेку хасут (гінді «kṣētra» – «край, район, зона, куток»). Або ж взагалі воно достеменно відповідає етноніму темно-червоношкірих мадаїв (черв'ян), що входили до складу касситських племен і нащадками яких були не тільки міси (мьози / мізіїці [лат. Moesi, грец. Μυσοί]), мушки (фригійці), матіени, мітаннійці, мідійці (мадаї), а і синайські мадіамляни (нім. «Made» – «хробак, черв'як»).

Як угличам (уличам), узам / гузам¹¹⁸⁰, гагаузам, кутригурам та кутіям, так і кангюїцям, канглам (печенігам / пачінакітам / баджанакам), оногурам, англам¹¹⁸¹ та їхнім нащадкам англійцям відповідають слова «край» і «кут». Зовнішніми (прикордонними, українними) звичайно ж були, як бхарати та тохари = бугури / пугури = пагерити¹¹⁸², фризи / *фаризи (Parisī), пруси (*прусани – пружани) та перси¹¹⁸³, так і усуні (асмани) та нащадки утигурів аси = яси¹¹⁸⁴ (нім. «aus» – «з, поза»; «äußere» – зовнішній), а також і арії¹¹⁸⁵, і алани¹¹⁸⁶, і борани / воради¹¹⁸⁷, і гревтунги¹¹⁸⁸, та черкаси / циркаси¹¹⁸⁹.

¹¹⁷⁴ Гудж. «pārśva», каннада «pārśvavu», телугу «ōra», «pārśvaṁ» – фланг; лат. «pars», англ. «part» – «частина, частка», лит. «pusis» – «сторони», – П.Д.

¹¹⁷⁵ Кит. «Аньсі», – П.Д.

¹¹⁷⁶ Кит. «jintou», санскр. «anta / antas», англ. «end», дан. «ende», швед. «ända» – «кінець, край», нім. «Kante» – «край, кут, грань», англ. «hand» – «сторона, рука»; санскр. «hānd», нім. «Hand» – рука = кінцівка, – П.Д.

¹¹⁷⁷ Санскр. «uttaman» – «найвище, зовні, вкрай», гудж. «ēja», телугу «eḍj» – край; гудж. «chēḍō» – кінець, укр. «готар» – «межа, кордон», д.-укр. «оудъ» – «чоловічий член = кінцівка», пол. «ud» – «стегно, ляшка = кінцівка», – П.Д.

¹¹⁷⁸ Шурасенів, сураштрів, чеді та інших.

¹¹⁷⁹ Лат. «medius» – середній, ст.-сл. «межда», слов. «méja», слов. «medza», пол. «miedza», чес. «mez / meze», в.-луж. «mjeza», н.-луж. «mjaza» – «межа, кордон».

¹¹⁸⁰ Рос. «узг», в'ят. «узог» – «кут, край», – Фасмер.

¹¹⁸¹ Каннада «aṅgīna», телугу «aṅgīku», ст.-англ. «angle» – «край, кут».

¹¹⁸² Гінді, панджабі «bāharī», маратхі «bāhēraṣī» – зовнішній; турец. «bōğür» – «бік, фланг».

¹¹⁸³ Санскр. «pari-» – «навколо, навкруги»; д.-грец. «περόν» – «кінець, край, перо»; грец. «πέρας» – «кінець, край»; лат. «foras» – «із, назовні», «foris» – поза; гудж. «pārśva», каннада «pārśvavu», телугу «pārśvaṁ» – «фланг, бік, крило».

¹¹⁸⁴ Нім. «aus» – «з, поза»; «äußere» – зовнішній.

¹¹⁸⁵ І.е. *e/ogH- – «кордон, край»; хет. «arha-», грец. «όρια» – «кордон, зовні, геть», хет. «arahza» – «той, що живе навколо, сусідньо, за межами»; д.-грец. «ἄρουρα» – «країна, край», «ἄρχη» – «край, кінець, межа»; хет. «erha-», лат. «oge», англ. «agea», лтс. «āga», ест. «āg», монг. «ip» – край, лат. «oga» – «регіон, край, беріг»;

Лат. «margo», курд. «mez» – «кордон, рубіж, країна» та англійському «margin» – «крайній» відповідають слова: курд. «марзпанство» та нім. «марка», що позначають окремі землі та навіть держави (дан. «Danmark» – Данія; нім. «Ostmark» – це назва Австрії наприкінці 30-х років та в першій половині 40-х років дев'ятнадцятого століття), а також: Маргіана (д.-перс. Маргуш), Балх (Балхара = Бактрія), Паркана (Фергана), Вірканія (Гірканія) та Гурган (Горган, Ургенч), що вказують на азійські прабатьківщини блідолицих псевдогерманців саксів і саксонців. Звідси ж: «маргінал» – людина екстремальних (надмірно переоцінених) поглядів; хет. «parku-» – високий; нім. «bergbewohner» – горянин, що походить від нім. «berg» – гора, а отже і від пра-і.е. *bʰerǵʰ – «верх, високий, крайній»; середньовічна європейська держава Бургундія; англи мерсійці, італійські горяни марси та германські племена марсаки, маркомани та бургунди, а також бургали / болгари, бургунди / вуругунди / уругунди та ругії аркони / *вархони / *паркани:

«Одним із найдавніших топонімів південного району Балтики є місто Аркона острова Рюген (Arkon, Arcon, Arkun, Archon). У зв'язку з обговоренням останнім часом питання про можливий зв'язок Ругії з балтійською "Руссю" руських літописів походження цього топоніму становить особливий інтерес. До моменту завоювання острова данами (1168 р.), а також у попередні два століття населення його, безсумнівно, говорило слов'янською мовою. І нині під німецьким шаром на острові відчувається сильний шар слов'янських топонімів. Але назва Аркона цікава тим, що вона, по-перше, йде в глибоку давнину, а по-друге, це явно не слов'янське, не німецьке і не романське найменування. До походження імені Аркона неодноразово зверталися і лінгвісти та історики. Нерідко пропонують широкі паралелі загальноіндоевропейського характеру...» (Аполлон Кузьмін, «Щодо етнічної природи Варягів», <https://elibrary.com.ua/m/articles/view/ОБ-ЭТНИЧЕСКОЙ-ПРИРОДЕ-ВАРЯГОВ>, <http://ec-dejavu.ru/v/Varag.html>).

Тому-то переважна більшість як українськомовного, так і нині російськомовного населення України є нащадками саме праслов'янського сарматського та спорідненого йому прабалтського савроматського суперетносів, що сформувалися у сиву давнину на теренах відповідно Північно-Східного Китаю і Північно-Західної Індії.

На міграцію нащадків сарматів жуань-жуанів з Північно-Східного Китаю до Японії вказує наявність як в українській, так і в японській мовах не лише повноголосся, а й переходу «і» першого складу в «а» (або в іншу голосну) під впливом голосної другого складу (так званий перелом голосної «і») [Микола Сиромятников, «Давньоапонська мова»]. Закон же відкритих складів, який поступово перестав діяти в слов'янських мовах, законсервувався в японській мові, вочевидь, через переважання відкритих складів як у колишньому аустронезійському субстраті японської мови, так і в численних запозиченнях із праслов'янської та з китайської лексики.

Як балтськомовне, так і кельтськомовне населення на теренах України було українізовано античними германцями готами та аланами вже на початку нашої ери. Вочевидь, переважно праукраїнськомовними були і пізні сармати: караболгари та каракозари, а також і авари (дісці жуни, що мігрували до Європи з Центральної Азії значно пізніше у складі західної гілки жуань-жуанів). Інші ж слов'янські мови розвинулися на різних етнічних субстратах на основі саме праукраїнської мови:

«Займаючись довгий час порівнянням арійських мов, я прийшов до висновку, що українська мова є старшою не лише за усі слов'янські, не виключаючи й так звану старослов'янську, але й за санскрит, давньо-грецьку, латину та інші арійські

башк. «урын» – «район, кут, положення, арена»; осет. «арæн» – «кордон, межа, рубіж»; вірм. «artak'in», лтс. «āgējs» – зовнішній; лит. «óras» – «повітря, погода», «iš óro» – зовні; малай. «orang» – людина.

¹¹⁸⁶ Вал. «allanol» – зовнішній.

¹¹⁸⁷ Грец. «πέρας» – «поза межами»; тадж. «беруна» – зовнішній; англ. «border, brink», гінді «barhata», ісл. «barmug», лит. «briauna» – край; бенг. «prānta» – «край, грань, кромка»; албан. «pranë» – «навколо, поряд».

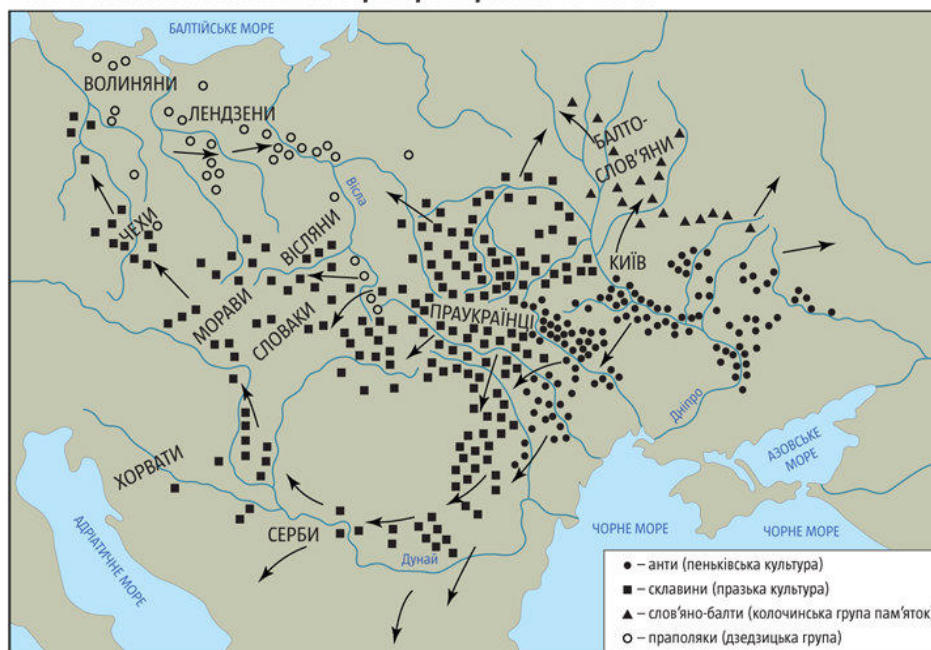
¹¹⁸⁸ Лит. «greta» – «біля, навколо, поряд, поруч».

¹¹⁸⁹ Лат., італ. «сірка» – «біля, навколо, поруч, поряд», швед. «сірка» – «навколо, біля», ісп. «cerca» – «околиця, недалеко».

(індоевропейські). Та між тим українська мова до цього часу не має навіть впорядкованого словника! [Наприкінці 19 сторіччя це дійсно було так через заборону у Російській імперії освіти та книгодрукування українською мовою. Славнозвісний словник Грінченка з'явився лише на початку 20 сторіччя]. Проте, ця обставина не завадила нашим та іноземним філологам відкрити дійсне джерело давніх мов. До того ж останнім часом закордонні науковці почали переконуватися, що колискою арійських племен не була Середня Азія, а так звана Сарматська (або Слов'янська високогірна, – П.Д.) долина» (Михайло Красуський, «Стародавність малоросійської мови», Одеса, тип. Ульріха, 1880, 28 с., <https://spadok.org.ua/mova-i-pysemnist/mykhaylo-krasuskyy-davnist-ukrayinskoyi-movy-1879>);

«Різні дослідники неодноразово підкреслювали великий ступінь спорідненості сербської та лужицької мов з українською. До української лексики у сербській мові належать такі слова, як «*вабити, важити, вилиця, тазда, ватра, гай, гинути, голота, гуска, заскочити, злочин, квочка, комин, корисний, крок, лагодити, лаяти, людство, люлька, муляти, напад, паша, гуня, плахта, послуга, праля, сукня, шкодити*» та багато інших. Така подібність сербської та лужицької мови до української вражає, особливо зважаючи на відсутність контактів між ними протягом останніх півтори тисячі років. Усе це можна пояснити, лише припустивши, що слов'янська спільність на землях між Прип'яттю та Карпатами на момент розпаду в V – VII ст. розмовляла мовою, багато в чому схожою до української. Інакше кажучи, українська мова зберегла багато архаїчних, загальнослов'янських елементів, частина яких навіть стала визначальною для неї. З огляду на те, що територія слов'янської прабатьківщини значною мірою збігається з найдавнішим ядром українських етнічних земель (готської держави Германаріха, – П.Д.), постає питання, чи не можна уявити слов'яногенез, як відгалуження окремих слов'янських праєтносів від праукраїнського етнічного дерева, яке з першої половини I тис. н.е. розвивалося між Прип'яттю та Карпатами? Безперервність етногенетичного розвитку на згаданих українських територіях протягом останніх півтори тисячі років дає підстави стверджувати, що корені праукраїнського етносу сягають принаймні середини I тис. н.е.¹¹⁹⁰ ...

Рис. 4. Розселення слов'ян із території України в VI–VII ст.

Отже, дані лінгвістики підтверджують висновки археологів про початок формування

¹¹⁹⁰ А корені ж праукраїнського сарматського / сермендського суперетносу на теренах Північного Китаю та Південної Монголії сягають принаймні середини II тисячоліття до н.е., коли його представниками була створена держава Шан-Інь, – П.Д.

окремих слов'янських народів внаслідок розселення слов'янства у VI – VIII ст. з Північно-Західної України¹¹⁹¹. Таким чином, слов'яногенез виглядає як відгалуження окремих слов'янських етносів від праукраїнського етнокультурного дерева, що з кінця V ст. розвивалося між Середнім Дніпром, Східними Карпатами та Прип'яттю...» (Леонід Залізник, «Походження українського народу» в кн.: «Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення»),

https://chtyvo.org.ua/authors/Avtorskyi_kolektyv/Ukraina_i_ukrainstvo_v_etnokulturnykh_prot_sakh_kontseptualni_uzahalnennia/, <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/15318;>);

Ослов'янені були пращурами українців і фінськомовні московити (меряни та мокшани), а разом з ними і інші туранці Московії-Росії:

«Свідоме [або несвідоме] вилучення російською історіографією Ерзі (Мері, Муроми, Міщери) та інших фінів [і балтів] з російської історії [або відведення їм третьорядної ролі] не тільки є її фальсифікацією, а й найбільшою історичною помилкою, бо змушує росіян мислити себе не тими, ким вони є» (Олександр Шаронов, «Нарід Ерзя та Русь: у фокусі російського неслов'янина», http://deralex-erzya.blogspot.com/2014/02/blog-post_15.html, <http://uralistica.com/forum/topics/narod-erzya-i-rus-v-fokuse?commentId=2161342%3AComment%3A15591>);

«Фіно-угорське питання – це, без сумніву, і російське питання. Питання етнічної ідентифікації великоруського етносу. На всіх територіях Російської рівнини, де тепер проживають росіяни, раніше мешкали фіно-угорці. Велика проблема, яким був характер слов'янського колонізування. Адже росіяни зберігають однакову матеріальну та духовну традиційну культуру саме з фіно-угорськими народами, а зовсім не з південними слов'янами чи тюрками. Психологічні особливості населення, його національний характер, особливо на півночі, північному заході та північному сході Європейської частини Росії (найкоріннішої частини Росії) у «руських» та фіно-угорців теж загальні... Це пояснення робить зрозумілими безліч культурних фактів у житті та розвитку російської нації. Зрештою, і Московська Русь, і Новгород розвивалися саме на землях заселених фіно-угорськими племенами чуді, мері та міщери, а також на мордовських, вепських, водзько-іжорських, карельських та пермських територіях. Слов'яни не асимілювали фінські племена. Це фіно-угорці адаптувалися під нову мову та прийняли частину візантійської духовної культури. Тому у росіян є можливість вибору. Усвідомити свою вкоріненість на цій землі, розглянути в пращурах не тільки й не стільки слов'ян, відчутти, що культура російського народу базується на фіно-угорській основі» (Упоряд.: В.А. Піпунірова, М.А. Першіна, «Країна Фіно-угорія: путівник // Фіно-угорці», <https://zrada.org/history/1-dati-podiyi-fakti/367-finno-ugry-v-krovi-rossijan.html>);

«Визнання фіно-угорського походження могло б посилити російську ідентичність у найпозитивніший спосіб і замість того, щоб бути штучною конструкцією, створеною іноземними інтелектуалами, вона могла б стати природною реалізацією та привести до згоди з самим собою... А потім ми, фіни, могли б сказати, що найближчі до нас брати та сестри – великороси» (Кай Муррос, фінський публіцист, <http://uralistica.com/profiles/blogs/intervyu-s-kaem-murrosom>);

«Найпоширенішою версією про походження татар-мішарів є версія, що заперечує татарське походження міщери. Вона стала вже усталеною концепцією у вітчизняній історіографії. Таким чином міщера оголошується угорсько-фінськомовним народом, отюречившимся (точніше, отатарившимся у XIV – XV ст. під впливом золотоординських татар. Визнання будь-яких татар на Русі явно суперечить офіційній доктрині російсько-татарських відносин)... Свого часу долею татар-мішар займався відомий російський науковець П.П. Семенов. Він виявив залишки міщери у Рязанській, Тамбовській та Пензенській землях. На його думку, багато міщеряків було поглинено російським

¹¹⁹¹ Але ж початок формування праслов'янськомовних нащадків сарматів і юечжів – аланів-торків і античних германців відбувся ще до нашої ери внаслідок міграції їх з Середньої Азії до Північного Кавказу та розселення їх звідтіля в Північному Надчорномор'ї, а на початку нашої ери – також і в Скандинавії, – П.Д.

населенням під час колонізування нових земель. При цьому зросійщені міщери зберегли татарський вигляд і цокаючий акцент. Цокання в говірці, характерне для деяких груп російського населення, зацікавило фахівців з Інституту мовознавства АН СРСР. Зібравши багатий фактичний матеріал у Московській, Володимирській, Рязанській землях, вони дійшли висновку у тому, що цокаюча говірка – це релікт тюркської міщери... Посилаючись на праці В.М. Татищева, С.М. Соловйова та коментуючи їх, Л.В. Шенніков пише, що у XV – початку XVI ст. деякі рязанські козаки, вони ж міщерські, зіграли значну роль у російському колонізуванні Середнього та Нижнього Наддону й у створенні донського козацтва зокрема. Цю версію ніхто не відкидає. У новітній літературі вони повторюються рідко, але не тому, що з нею хтось не згоден, а лише тому, що сучасна історія вважає, що ранній етап розвитку козацтва не заслуговує на увагу. В.М. Татищев писав: «Донські козаки. Початок цих козаків із двох місць. Одні мешкали в Міщері в містах, і головне їхнє місто було на Дону, що звалось Донським, де монастир Донський». Еволюція донського козацтва, його зросійщення, християнізування відбувалися протягом кількох століть, починаючи з XIV ст. і до XVII ст. ... Рідко хто звертає увагу на той факт, що весь словник донського козацтва, особливо верхових, пронизаний тюркізмами, словами татарсько-мішарського походження. Міртов, який досліджував мову та побут донських козаків, особливо верхових, дійшов висновку у тому, що й побут і мова сформувалися під впливом татар-мішарів. У словнику донських козаків він виявив близько 1000 слів татарського, мішарського¹¹⁹² походження. Понад те, у XVI – XVII ст. офіційною мовою донського та яйцького козацтва вважалася татарська. Збереглися листи донських козаків до волзьких та яйцьких татар, написані донськими отаманами татарською мовою. У 1614 р. грамота князя Одоєвського до донських, яйцьких татар була складена татарською мовою. Ознайомив нас із листом Одоєвського тлумач Софроній Очарков» (А.М. Орлов, «Татари-мішари в панорамі віків», http://idmedina.ru/books/materials/faizhanov/5/hist_orlov.htm; <https://www.tumblr.com/turkuasia/181673624063/>);

«...проф. В.М. Насілов звертає мою увагу на розмаїтість у південних місцях б. Рязанської губернії прізвищ Кобякін і Кончакін... Нашадки половецьких племен, що мешкають десь на півдні, коліна, роди племен, перемішавшись, носять тепер, можливо, ім'я керманича, навколо якого колись були об'єднані» (Володимир Гордлевський, «Що таке босий вовк?»), <http://feb-web.ru/feb/izvest/1947/04/474-317.htm>);

«...треба зауважити, що Рязанське князівство ніколи не входило до складу Північно-Східної Русі та її князі саме з погляду «княжого права» не могли претендувати, та й ніколи й не претендували, на стіл Володимирського великого князювання і роль збирачів Русі [М.К. Любавський, «Утворення основної державної території великоруської нарідності. Заселення та об'єднання центру», Л., 1929, с.73]» (Володимир Кучкін, «Формування державної території Північно-Східної Русі у X – XIV ст.», <http://www.rusarch.ru/kuchkin2.htm>; <https://libarch.nmu.org.ua/handle/GenofondUA/29140>);

«...мало хто знає про булгар, кипчаків, фіно-угрів, чия кров якраз тече у казанських, мішарських та інших татарах. Мало того, відкрию вам секрет: росіяни та татари дуже близькі за походженням. Тому що в основі тих і інших тече кров фіно-угорських народів. Цього не хочуть визнавати ні серед російської, ні серед татарської інтелігенції. Або просто не знають про це. А дані генетиків показують саме це. Та й самим не важко здогадатися, адже стародавні насельники східноєвропейських лісів та лісостепів – «загублені» в історії фіно-угри. А вже потім сюди прийшли слов'яни та тюрки. Причому вони не становили більшість, але передали свою мову, частину культури та самосвідомість. Тому я давно переробив би приказку: «Пошкрябай «руського», відшкрябаєш татарина», в історично більш вірну: «Пошкрябай росіянина, відшкрябаєш фіно-угорця» (Історик Вадим Рудаков: «Основою росіян і татар є фіно-угри»,

¹¹⁹² Вочевидь, половецького походження, – П.Д.

<http://finugor.ru/comment/1420793>);

«При порівняльному аналізі філогенетичних відносин щодо мікросателітних маркерів Y-хромосоми досліджених популяцій татар з представниками європеїдних груп Євразії, можна відзначити наявність загального кластера, утвореного представниками слов'янської групи – росіянами (Катеринбургський край), західно-фінськими групами (фіни та естонці). Присутність росіян у цьому кластері, швидше за все, пояснюється близьким географічним розташуванням РТ і Катеринбургської землі, що виключає такі процеси як метисація. А утворення загального кластеру між татарами та фінськими групами може бути відображенням складних взаємодій фіно-угорських та тюркських племен, що відбувалися в епоху формування надволзьких татар. ...за аналізом даних мікросателітних локусів виявляється наявність загального кластера, утвореного переважно тюркськомовними представниками, у якому окремий кластер становлять комі-перм'яки, марійці та чуваші, а дві етнографічні групи татар кластеризуються з комі-зирянами. При цьому окремі гілки утворюють башкири та удмурти. Цікаво, що таку ж топологію отримала у своїх роботах Хуснутдінова Е.К. (Лімбірська, 2002). У роботі також показано наявність загального кластера між татарами і комі-зирянами, також окремий кластер формують марійці та чуваші, а удмурти та башкири об'єднуються у загальну групу. Дані кластеризації лише частково відповідають лінгвістичній класифікації, також подібну топологію досить важко пояснити територіальною близькістю Республіки Комі та Татарстану» (Ольга Кравцова, Ільгізар Газіміязов, «Генетичний портрет надволзьких татар», <http://kpfu.ru/docs/F1612718864/buchblock.pdf>);

«Тлумачний словник... німця В. Даля є унікальним виданням російської лексикографії. Унікальність цього словника у тому, що там: тюркським, фінським, угорським та іншим словам, дано російський початок. Їх Володимир Іванович зробив споконвічно російськими. Відшліфувавши до дзеркальності. Ось у чому унікальність цього чудового творіння! Моєму здивуванню не було межі, коли поруч із книгою Луганського козака, я відкрив – «давньотюркський словник», і побачив у Далья російські слова давньотюркського кореня. Син Датчанина, не моргнувши оком, зробив їх споконвічно російськими. Козак рубав шашкою по живому. Не залишивши жодної надії. Дослідивши вздовж і впоперек цю наукову працю, я дійшов до «шокуючого» висновку. Виявляється, російської мови у давнину не було. Її не існувало у природі. Це фантом. Арифметика тут проста, як двічі по два. Помилитись дуже складно. Якщо з цієї книги прибрати західноєвропейські (та українські, – П.Д.) слова, так само прибрати тюркські та фінські, то книга отримає чисті сторінки. А якщо їх вирвати: лишиться одна обкладинка. І висновок один. У середньовіччі, – російські люди говорили на пальцях, або були німими (гот. «slawan» – «мовчати, бути німим», – Фасмер). Кожен сьогодні може приєднатися до мого «шокуючого» висновку. Благо є «Давньотюркський словник» Ленінградського видання 1969 року. Можна завантажити його навіть із Інтернету. І відповісти собі на запитання, якою мовою говорили росіяни?» (Наїль Гіл, «Що приховав німець Володимир Даль – від російського народу?», http://samlib.ru/g/gil_n_f/vladimirdal.shtml, http://www.litsovet.ru/index.php/material.read?material_id=384966&fullscreen=1);

«У XVIII – XIX століттях на Дону було немов два Дону – чоловіки мали говорити російською (мовою служби!), а жінки так і розмовляли рідною тюркською мовою. Цікаво, що рідну мову козаки досі не забули на Дону, на Уралі; вона називається у них «домашньою», але ховають її тепер як щось непристойне» (Мурад Аджі, «Дешт-і-Кіпчак – країна незнана?» / «Європа, тюрки, Великий Степ», http://www.pseudology.org/tatary/Kipchaky_Epilog.htm);

«Слово «руський» у всьому світі давно і міцно асоціюється з кривавою імперією, яка прогнала історію, і поки ми не станемо усвідомлювати себе надморянами та надморцями, козаками та дебрянами, сибіряками та уральцями, мерянами та ерзя – навряд чи ми зможемо зайняти гідне місце серед вільних, шановних та поважаних себе народів. І все більше людей, можливо, поки що на підсвідомому рівні, починають це усвідомлювати»

(Алекс Авардін / Сандра Авардень, «Мерянська Русь. Осінь. Вітри змін і знаки згори», <http://erzan.ru/news/merjanskaja-rus-osen-vetry-peremen-i-znaki-svyshe>);

«Я глибоко переконаний – хоч і розумію, що багато хто, причому якраз не з числа «ватників», зі мною не погодяться – що єдиний шлях, яким росіянин (у сучасному розумінні цього терміна) може перестати бути імперцем – це перестати бути «руським»...» (Юрій Нестеренко, «Сповідь колишнього москаля»,

<https://rufabula.com/articles/2015/02/25/confessions-of-a-former-muscovite>,
<http://argumentua.com/stati/yurii-nesterenko-ispoved-byvshego-moskalya>).

Ще пращури українців савромати, сармати та готоалани зазнали значного впливу греко-римської цивілізації. Ці ж античні традиції продовжили і середньовічні пращури українців поляни-руси та алани-торки, а також і самі українці:

«У Східній Європі впливи греко-римської цивілізації поширювалися через античні колонії Північного Надчорномор'я, і найпотужнішими ці впливи були в межах України. Природно, що етноісторичний розвиток території України випереджав більш віддалені від античних центрів регіони Східної Європи і за темпами наближався до історичного розвитку країн Західної та Центральної Європи, які розвивалися під безпосереднім впливом античної цивілізації» (Леонід Залізник, «Генний код українців та їхніх сусідів очима археології» (мапосхема), <https://tyzhden.ua/History/67624>; «Походження українського народу» в зб.: «Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення»: колективна монографія. – К.: НДПУ, 2018, http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15318/Zalizniak_Pokhodzhennia_ukrain_skoho_narodu.pdf?sequence=1&isAllowed=y);

«У старій Елладі розквітла європейська філософія. Атени стали всеєвропейською Академією Наук. Пізніше такі академії створилися в Римі та Царгороді, а потім у великих європейських містах. В Україні вони виникли в IV ст. в Херсонесі та Пантікапеї (Керчі), а в XV ст. у Львові, в XVI ст. у Києві та в Острозі. У Московщині перший університет (заснували і навчали українці) заснований аж в XVIII ст., а в XIX ст. тут навчалися лише 82 студенти. (У Київській Академії XVII ст. – 3 тисячі)» (Павло Штепа, «Московство, його походження, зміст, форми й історична спадкоємність»,

https://chtyvo.org.ua/authors/Shtepa_Pavlo/Moskovstvo_oho_pokhodzhennia_zmist_formy_i_istorichna_tiahlist_Knyha_1_vyd_1968/; <https://diasporiana.org.ua/ideologiya/10521-shtepa-p-moskovstvo-yogo-pohodzhennya-zmist-formi-y-istorichna-tyaglist-ch-1/>);

«Саме в Острозькій школі був введений, потім набув поширення у багатьох навчальних закладах України, гуманістичний принцип паралельного вивчення трьох мов (звідси і назва «триєдина академія»). Ідея навчання на трьох мовах була висловлена ще Еразмом Роттердамським, а потім отримала широке поширення в університетах та колегіумах Європи. Тільки в Україні гебрайську (давньоєврейську) мову було замінено церковнослов'янською, яка викладалася поряд з грецькою та латинською. Вивчення мов відкривало перед учнями Острозької школи можливість знайомитися з античною та сучасною їм західноєвропейською літературою. Великий внесок внесла Острозька академія і в розробку літературної української мови («простої мови» або «руської»). Наприклад, Дем'ян Наливайко (брат керівника козацького повстання) супроводжував церковнослов'янські тексти своїх публікацій перекладами на українську мову. Успіхи Острозької академії в українській літературній мові були потім розвинені в Львівській братській школі. Серед видатних українських літераторів-полемістів, які входили в Острозький гурток, були Герасим Смотрицький, Іван Вишенський, Василь Валюшицький, Христофор Філарет (Броневський) і ін. Працювали там професорами вчені греки Кирило Лукаріс, Діонісій Палеолог, польський математик і астроном Ян Лятос. Сталі контакти підтримувалися з Афоном. Книгами обмінювалися з Константинополем, Олександрією, Москвою, Італією, Аравією. Острог став і центром розвитку музичної культури, чому сприяло захоплення К. Острозьким хоровим співом. Розвивалася і світська музика. Саме в Острозі був заснований перший цех музикантів. Знаменитими учнями Острозької школи

були майбутні гетьман Петро Сагайдачний та київський митрополит Іов Борецький» (Ігор Данилевський, «Передісторія України», <https://flibusta.su/book/46936-istoriya-ukrainyi/read/>; https://shron1.chtyvo.org.ua/Danilievskii_Igor/Istoriia_Ukrainy_ros.pdf?PHPSESSID=nii8o51e6fimlj030pdtaggi21);

«З.І. Хижняк в своїй роботі, присвяченій історії становлення Києво-Могилянської академії, пише, що, не маючи офіційного статусу в XVII ст., Києво-Могилянська колегія була «першим українським вищим навчальним закладом» з вищим рівнем освіти і що «вище такої освіти навряд чи могло що-небудь бути і в європейських тодішніх університетах». Вона посилається на спогади закордонних сучасників. Французький інженер і мапограф Гійом Левасар де Боплан, відомий за своїм твором «Опис України», перебуваючи в Києві в 30-х рр. XVII ст., записав: «...у Києві, на Подолі, при Братській церкві розміщується університет, або академія». Жан-Бенуа Шерер у своїй книзі «Аннали Малоросії, або Історія козаків-запоріжців...» (1788), розповідаючи про поховання гетьмана Сагайдачного на території Києво-Могилянської академії, роз'яснював: «Під Академією тут слід розуміти те, що ми зазвичай називаємо університетом. Київський університет аж до часів Петра I був лише єдиним як в Великоросії, так і в Малоросії. Його заснування сягає в давно минулі часи, а його класи завжди активно відвідуються...» (Г. Тішкін, «Деякі підсумки вивчення історії університетської освіти в Петербурзі», <http://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-itogi-izucheniya-istorii-universitetskogo-obrazovaniya-v-peterburge>);

«Кінець XVII – початок XVIII століття ознаменувалися розквітом культури та мистецтва в Українському гетьманстві, в основі якого лежав економічний підйом. Особистий приклад гетьманів сприяв поширенню меценатства, що базувалося на православній традиції. Києво-Могилянський колегіум досяг свого розквіту. З 1693 р. там було дозволено викладати філософію та богослов'я, а в 1700 р. Києво-Могилянський колегіум указом Петра був визнаний академією (що підтвердило польський акт 1659 р.). Це поставило його в один ряд з найбільшими освітніми центрами Європи та дало юридичне право привласнювати вищу ступінь доктора богослов'я. На утримання академії з гетьманської скарбниці щорічно виділялося 200 рублів, на гроші І. Мазепи були придбані книги для бібліотеки та рідкісні рукописи, засновані стипендії. У стінах академії в цей період навчалося понад 2000 студентів. Повний курс навчання тривав 12 років і включав граматику, поетику, риторичку, філософію та богослов'я. В академії викладали грецьку, польську, німецьку, французьку, єврейську та російську мови, історію та географію, математику (включаючи алгебру та геометрію), фізику, громадянську та церковну архітектуру, механіку, музику та нотний спів, малювання, економіку, медицину та ін. Професорський склад очолювали Стефан Яворський, Феофан Прокопович, Варлаам Ясинський. Практично всі діти старшин і багато козаків отримували правильну освіту. З цією метою в 1700 році відкривається новий колегіум у Чернігові. У період розквіту українського бароко виникла ціла плеяда видатних українських публіцистів і письменників: Дмитро Ростовський (Туптало), Стефан Яворський, Феофан Прокопович, Антоній Стаховський, Іван Максимович, Іван Величковський. Всі вони були випускниками Києво-Могилянської академії» (Ігор Данилевський, «Передісторія України», <https://flibusta.su/book/46936-istoriya-ukrainyi/read/>);

«У Києво-Могилянській академії здобули вищу освіту багато українських і російських діячів освіти та літератури XVII ст., наприклад, Симеон Полоцький, Епіфаній Славинецький, Дмитрій Ростовський, Стефан Яворський. Звідси беруть початок ті «еллінославенські стилі» російської літературної (наукової церковнослов'янської) мови, які з особливою силою дали себе знати в середині і в другій половині XVII ст. Виникнення наукової київської різновиди церковнослов'янської мови спочатку торкнулося розвитку літературної мови в Московській державі лише побічно, оскільки туди проникали лише окремі відгуки словникового та граматичного нормалізування церковнослов'янської мови, головним чином у вигляді рукописних копій з друкованих праць, що видавалися в

Західній Русі. У пам'ятках офіційної московської літератури перших десятиліть XVII ст. продовжує панувати риторично «прикрашений склад» як різновид стилю «плетіння слів» XV – XVI ст.» (Микита Міщерський, «Історія російської літературної мови», р. 8 «Літературно-писемна мова московського періоду – мова великоруської нарідності», http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/meshch/08.php);

«Юркевич¹¹⁹³ готував Соловйова в свої наступники. Його, малороса за національністю, особливо приваблювала українська кров Володимира Сергійовича. Адже Соловйов був нащадком самого Сковороди. Примітно, що Сковорода, перший філософ зі східних слов'ян, розвивав ідеї німецького містицизму, схилився перед Бьоме і був дуже далекий від ортодоксального християнства...» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://www.6lib.ru/books/read/beskonehniy-tupik-227874>);

«Всупереч поширеній думці, не було незначним і культурне значення Півдня України. Таке питання: хто з російських науковців першим досяг світового визнання? Можна згадати Михайла Ломоносова: він був обраний членом двох іноземних академій наук. Але серйозного впливу на розвиток світової науки його праці не надали, та й залишилися вони в основному в рукописах. За життя Ломоносов був знаменитий переважно як поет. Першим загальноновизнаним науковим авторитетом світового рівня став Данило Самойлович (1744 – 1805), якого обрали своїм членом дванадцять закордонних академій наук – практично всі, які тоді існували. Це був родич відомого гетьмана, випускник Києво-Могилянської академії, який став відомий своїми дослідженнями чуми, як раз з того ж 1783 р. боровся з епідеміями на півдні України, займався цим до кінця життя (зокрема, на посаді головного лікаря карантинів) і помер в Миколаєві. Заслугою Д.С. Самойловича є те, що він першим з його сучасників розробив струнку систему протиепідемічних заходів (повідомлення про хворого, ізоляція хворого, проведення дезінфекції, участь населення в боротьбі з епідеміями, карантини та інше). Він по праву вважається основоположником світової епідеміології. (Зауважимо, що з 9 університетів, які діяли в Російській імперії до початку XX століття, три були в Україні, плюс ще два – в Західній Україні, а вся наукова діяльність першого лауреата Нобелівської премії з Росії Іллі Мечникова пов'язана якраз з Одесою та Харковом)...» (Ігор Рассоха, «Народи, які випередили свій час, і суспільства, що випали з історії», http://www.hrono.ru/libris/lib_r/rass33vrem.html);

«...можна констатувати, що І. Блазіус дав високу оцінку навчально-матеріальній базі Харківського університету, постановці навчально-виховної та методичної роботи в ньому, професорсько-викладацькому складу, особливо наголосив на тому, що він був «укомплектований переважно українськими викладачами». Адже в той час Харківський університет став осередком освіти, яка поширювалася всією Лівобережною Україною. Багато українських публікацій у сфері регіональної історії та етнографії були тісно пов'язані з університетом, а багато українських науковців і поетів того часу були або професорами, як, наприклад, П. Гулак-Артемівський – викладач, а потім ректор університету, український байкар, перекладач з польської та французької мов; І. Срезневський – історик, етнограф, фольклорист; М. Костомаров – письменник, історик, етнограф; А. Метлинський – письменник, фольклорист; або вихованцями Харківського університету» (Петро Брицький, Петро Бочан, «Німці, французи і англійці про Україну та український нарід у XVII – XIX століттях», [https://archive.org/stream/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX_djvu.txt](https://archive.org/stream/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX_djvu.txt));

«Малорос рухається полем науки однозначно з більшою прихильністю, з великим талантом і більшою самостійністю, ніж великорос. Якщо малорос розглядає науку як своє життєве завдання та віддається їй без побічних намірів, то великороси, здається, частіше бачать в науці виключно засіб досягнення зовнішнього визнання. Тому великороси часто відвертаються від блискуче початої наукової кар'єри, як тільки трапляється інше заняття,

¹¹⁹³ Професор філософії Московського університету Памфіло Данилович Юркевич, – П.Д.

яке скоріше приведе до вищого стану та до винагород. Великорос з його практичним розумом і його відмінним талантом до наслідування легко засвоює (подібно і будь-якому іншому туранцю, – П.Д.) відповідний науковий матеріал, але йому незрівнянно важче, ніж малоросові, дається самостійно рухатися далі в цьому матеріалі. Наукові праці великоросів дуже часто мають енциклопедичний характер, а ще частіше характер компіляцій, і великороси відчувають себе тут впевнено та з почуттям власної гідності, усвідомлюючи свій талант до наслідування. Є такі, які робили клопіткі спостереження, і, здається, робили їх тільки з метою повторити ранні спостереження, без вираження власної думки, до якого самостійно б дійшли. Якщо живі голови переступають цю межу, то часто трапляється так, що виявляються наукові погляди, які без найменших докорів сумління вороже виступають проти всіх обґрунтованих у зваженому дослідженні результатів без будь-яких інших явних мотивів, окрім як з метою викликати галас і найбільш коротким шляхом затвердити свій авторитет. Є приклади, коли висвітлювалися наукові помилки та самостійні факти, щоб на противагу загальній думці завоювати авторитет протиріччям. Навпаки, серед малоросів ми частіше виявляли приклади, коли вони підсвідомо дотримувалися зваженої середини між цим впертим наслідуванням і необхідною оригінальністю. Це були люди, які мали багаті результати власного дослідження і власних роздумів, але не вважали за потрібне піднімати з цього великий галас...» (Blasius JH [Йоган Генріх Блазіус], «Reise in Europaishcen Russland in den Jahren», цит. за: Петро Брицький, Петро Бочан, «Німці, французи і англійці про Україну та український нарід в XVII – XIX століттях», https://archive.org/stream/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX_djvu.txt);

«Таким чином, ми не помилимося, якщо скажемо, що в усій духовній творчості тюрків (і інших туранців, – П.Д.) панує одна основна психологічна характеристика: ясне схематизування порівняно небагатого та рудиментарного матеріалу. Звідси дозволено зробити висновки і про саму тюркську психологію. Типовий тюрк не любить вдаватися в тонкощі та в заплутані деталі. Він вважає за краще оперувати основними образами, що ясно сприймаються, і ці образи групувати в ясні та прості схеми (парадигми, – П.Д.). Однак слід остерігатися від можливих неправильних тлумачень цих положень. Так, помилково було б думати, що тюркський розум особливо був би схильний до схематичного відволікання. Конкретні етнографічні дані, з яких ми витягли вказівку на характер тюркського психічного типу, не дають нам підстав для такого погляду. Адже ті схеми (відсталі парадигми, – П.Д.), на яких, як ми бачили, будується тюркська духовна творчість, аж ніяк не є продуктом філософської абстракції та навіть зовсім не носять характеру чогось нарочито обдуманого. Навпаки, вони є підсвідомими і існують у психіці як неусвідомлена причина тієї психічної інерції, завдяки якій всі елементи психічного матеріалу самі собою укладаються саме в такому, а не в іншому порядку: це можливо завдяки особливій елементарності та простоті цих схем. З іншого боку, помилково було б думати, щоб шорність (метафоричність, – П.Д.) або схематичність (парадигмальність, – П.Д.) тюркської психології перешкоджала широкому розмаху та польоту фантазії. Зміст епічних переказів тюркських племен рішуче суперечить такому уявленню. Тюркська фантазія не бідна та не боязка, в ній є сміливий розмах, але розмах цей є рудиментарним: сила уяви спрямована не на детальну розробку, не на нагромадження різноманітних подробиць, а, так би мовити, на розвиток в ширину та в довжину; картина, що малюється цією уявою, не рясніє розмаїттям барв і перехідних тонів, а написана в основних тонах, широкими, часом навіть колосально широкими мазками. Це прагнення до розростання вшир, що глибоко характерне для тюркської творчості, внутрішньо обумовлене тими ж основними рисами тюркської психіки... Описана психологія типового тюрка визначає собою і життєвий уклад, і світогляд носіїв цієї психології. Тюрк любить симетрію, ясність і стійку рівновагу; але любить, щоб все це було вже дано¹¹⁹⁴, а не задано, щоб все це

¹¹⁹⁴ У вигляді суто механістичних і інших простих буденних метафор, – П.Д.

визначало за інерцією його думки, вчинки та спосіб життя¹¹⁹⁵: розшукувати і створювати ті вихідні та основні схеми, на яких повинні будуватися його життя та світогляд, для тюрка завжди болісно, бо це розшукування завжди пов'язано з гострим почуттям відсутності стійкості та ясності. Тому-то тюрки завжди так охоче брали готові чужі схеми, брали іноземні вірування. Але, звичайно, не всякий чужий світогляд є прийнятним для тюрка. У цьому світогляді неодмінно повинна бути ясність, простота, а головне, він повинен бути зручною схемою, в яку можна вкласти все, весь світ у всій його конкретності. Раз, увірувавши в певний світогляд, перетворивши його в підсвідомий закон, що визначає всю його поведінку, в універсальну схему, і досягнувши, таким чином, стану стійкої рівноваги на ясній підставі, – тюрк на цьому заспокоюється та міцно тримається за своє вірування. Дивлячись на світогляд саме як на непорушну підставу душевної та побутової рівноваги, тюрк у самому світогляді проявляє відсталість і впертий консерватизм. Віра, що потрапила в тюркське середовище, неминуче застигає та кристалізується, бо вона там покликана грати роль непорушного центру ваги – головної умови стійкої рівноваги... І не дивно тому, що, шукаючи необхідної бази для стійкої рівноваги, тюрк завжди вибирає такою базою плід творчості семітського духу. Але, запозичуючи цей плід чужого духу, тюрк відразу спрощує його, сприймає його статично, в готовому вигляді, і, перетворивши його в одну лише непорушну підставу свого душевного та зовнішнього життя, раз і назавжди муміфікує його, не беручи участі в його внутрішньому розвитку. Так, тюрки не дали ісламу жодного скільки-небудь великого богослова, юриста або мислителя: вони прийняли іслам як завершене дане... Московська Русь, незважаючи на всю силу та напруженість релігійного горіння, що визначало не тільки її буття, але й саме її виникнення, так і не дала жодного православного богослова, абсолютно так само, як турки не дали жодного скільки-небудь видатного мусульманського богослова, хоча завжди були більш набожними ніж араби. Тут позначаються загальні риси релігійної психології: і там і тут догмат віри розглядається як дане, як основний фон душевного життя та зовнішнього побуту, а не як предмет філософської спекуляції; і там і тут релігійне мислення відрізняється відсутністю гнучкості, зневагою до абстрактності та прагненням до конкретизації, до втілення релігійних переживань і ідей в формах зовнішнього побуту та культури. Замість свідомо продуманої та тонко деталізованої богословської системи в Стародавній Русі (Московській Русі, – П.Д.) вийшла деяка, словами не виражена, «підсвідома філософська система», струнка, незважаючи на свою формальну неусвідомленість, і що знайшла вираження не в богословських трактатах, а у всьому життєвому укладі, який на ній покоїться. Цим російська релігійність відрізнялася від грецької¹¹⁹⁶, незважаючи на свою догматичну тотожність з цією останньою, і зближалася з туранською, з якою догматичної схожості не було, та бути не могло...» (Микола Трубецький, «До проблеми російської самосвідомості // Про туранські елементи в російській культурі», Берлін, 1926, с.49, <http://www.philology.ru/linguistics2/trubetskoy-93.htm>; http://www.hrono.ru/statii/turan_ru.html).

22. Закон відкритих складів у праслов'янській мові

Закон відкритих складів в прабалтсько-слов'янських говірках, вочевидь, діяв в далеку давнину, бо і в словах індійських пракритів (середньо-індійських мовах), як і в давньомінонській мові, теж майже повністю були відсутні кінцеві приголосні:

«Розвитку індійського письма складовим шляхом сприяли також деякі особливості фонетики пракритів; такими особливостями були порівняно обмежена кількість різних складів¹¹⁹⁷ і майже повна відсутність кінцевих приголосних (закінчення майже всіх слів на голосні звуки). Зокрема, утворення всіх основних складових знаків в індійських системах

¹¹⁹⁵ І, отже, не виходило за рамки загальноновизнаних в примітивному суспільстві парадигм і звичаїв, – П.Д.

¹¹⁹⁶ І від греко-латинської української, – П.Д.

¹¹⁹⁷ Як і в китайських говірках, – П.Д.

письма з поєднанням: приголосний плюс голосний «а» пояснювалося тим, що цей голосний звук найчастіше зустрічається...» («Індійські системи письма», <http://maxbooks.ru/writing/stor48.htm>).

Однак же після втрати прабалтсько-слов'янськими говірками закону відкритих складів він міг відродитися в праслов'янських говірках північнокитайських слов'яноаріїв серів (пращурів слов'янськомовних сарматів, античних германців, да-юечжі, кідаритів = козар і аланів) лише під впливом аустронезійських говірок опісля того як праслов'янськомовні шан-інці разом з пращурами сушенів були витіснені пращурами хуася до Тихоокеанського узбережжя. Адже, на відміну від Східного Китаю, в Європі, та й в Західній Азії, не було жодної нарідності (етносу-донора), у мові якої б діяв у той час цей закон:

«Закон відкритого складу – не єдина риса звукового ладу китайської мови. У ньому діє також і інший закон – закон збігу складового і морфемного членування. Це означає, що кожен склад в ньому є морфемою. Закони відкритого складу та збігу складо-морфемного членування і призвели китайську мову до омонімії... Чи багато фонем можуть поєднуватися в такому складі-морфемі? Лише кілька сотень. Для мови це дуже мало, оскільки значень, переданих за допомогою морфем, значно більше. Ось чому різні значення у китайській мові часто передаються за допомогою однакових звукосполучень (наприклад, «ta» або «shu»). Питається, як же за допомогою 400 відкритих складів можна позначати в ідеалі нескінченне число реалій? Як говорили в XVIII ст., геній китайської мови знайшов відповідь на це питання: він спонукав китайців використовувати в омонімічних складах музичний (тональний) наголос у сенсорозрізнувальній функції» (Валерій Даниленко, «Від передмови – до мови: вступ до еволюційної лінгвістики», http://loveread.ec/read_book.php?id=73459&p=61);

«Закон відкритого складу – це фонетичний закон, що діяв у праслов'янській, старослов'янській і давньоруській мовах, згідно з яким склад обов'язково закінчувався на голосний або складотворчий сонант, а звуки в його межах розташовувались від найменш гучного до найбільш гучного, напр.: *рь-sa-ti, ст.-сл. «пи-са-ти», д.-р. «пи-са-ти»; *boꝛ-da, ст.-сл. «бра-да», д.-укр. «бо-ро-да». Він зумовив такі важливі фонетичні зміни, як занепад приголосних у кінці слова, розвиток протетичних приголосних, переміщення меж складів, спрощення, асиміляційні (асиміляція приголосних перед *j, що дало праслов'янській мові палатальні приголосні) та дисиміляційні зміни в групах приголосних, монофтонгізування дифтонгів, утворення носових голосних та складотворчих сонантів. Відповідно до закону складового сингармонізму голосні й приголосні в складі сполучалися за принципом їхньої однорідності з погляду передньої та непередньої артикуляції. Внаслідок цього приголосні в позиції перед голосними переднього ряду ставали палаталізованими. Результатом загального процесу пом'якшення приголосних стала перша палаталізація задньоязикових [g], [k], [x], які перейшли у палатальні шиплячі [dʒ'] (пізніше [ž']), [č'], [š']... Наголос у праслов'янській мові був тонічним (музикальним). У праслов'янській мові були такі види інтонацій, успадковані зі спільної балтсько-слов'янської мови: односкладова висхідно-спадна (акутова), двоскладова висхідно-спадна, довга спадна, коротка спадна (обидві – циркумфлексові інтонації). Односкладова висхідно-спадна інтонація (^) – це підняття тону на першій морі та спад тону на другій морі довгого голосного, дифтонга, дифтонгічного сполучення, напр.: *svekrŭ, ст.-сл. «свекры», д.-київ. «свекры» → «свекровь». Двоскладова висхідно-спадна інтонація (ˆ), частіше позначається лише другим складом (') – це підняття тону на інтонованому першому складі й спад тону на інтонованому другому складі, напр.: *slъzà → *slъzà, ст.-сл. «сльза», д.-київ. «сльза». Довга спадна інтонація (˘) – це спад тону на першій морі довгого голосного, дифтонга, дифтонгічного сполучення початкового складу слова, напр.: *zĭmŭ, ст.-сл. «зимж», д.-київ. «зимоу». Коротка спадна інтонація (˘) – це спад тону на короткому голосному початкового складу, напр.: *gŏldъ, ст.-сл. «гладъ», д.-укр. «голодь». У пізньопраслов'янський період виникає іктус (') – сучасний динамічний наголос, притаманний східнослов'янським та більшості інших слов'янських

мов, який у праслов'янській мові вживався на початковому складі з довгим голосним, напр.: *st'opa, ст.-сл. «стѣпа», д.-укр. «стоупа»...» (Анжеліка Зинякова, Сергій Пономаренко, «Історія української мови: Загальні питання історії української мови. Історична фонетика», <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/204>).

Можливість відновлення дії закону відкритих складів у праслов'янській мові під впливом саме аустронезійських (східнокитайських) говірок підтверджується наявністю його і в Кяхтинському російсько-китайському піджині, що діяв на рубежі XIX – XX ст. в зоні російсько-китайської прикордонної торгівлі (див.: О.Ю. Мусорін, «Лексика Кяхтинського піджина», <http://www.philology.ru/linguistics4/musorin-04a.htm>).

Вочевидь, переважно кароокі прашури споконвічних темно-червоношкірих слов'ян – жун-ді (високі ді), чан-ді (велетні) та чи-ді (червоні ді) з самого спочатку були домінуючими племенами в пратунгузько-маньчжурській державі Шан-Інь (Shāngcháo) та в Китайській імперії Чжоу¹¹⁹⁸. І тому-то прабалтсько-слов'янська мова їхніх прашурів неминуче мала піддатися істотному впливу як пратунгузько-маньчжурських, так і аустронезійських говірок і трансформуватися тим самим у праслов'янську. Звичайно ж, закон відкритих складів відновив свою дію в праслов'янських говірках саме під впливом мови підкорених дісцями аустронезійських племен, які тоді мешкали і в північно-східному Китаї:

«...при занепаді благоустрою у державі Ся (2205 – 1766), пише він¹¹⁹⁹, Гун-лю був позбавлений посади головного піклувальника землеробства. Він утік до західних іногородців і збудував містечко Бінь. Через 300 (чи більше 400) років іногородці «жун-ді» стали тіснити нащадка Гун-лю, князя Шань-фу. Останній побіг до гори Ці-шань, де збудував місто та поклав основу Дому Чжоу. Далі ж сказано: «Винь-Вун, князь наділу Цзінь, прогнав жун-ді, що оселилися в Хе-сі, між річок Інь-шуй та Ло-шуй, під назвами чі-ді та бай-ді». Звідси видно, що «жун-ді» були прашурами червоних та білих ді; справді, у всіх тих випадках, де в Іакінфа перекладено «жун-ді», Георгіївський говорить або про «жунів» або лише про «ді». Отже ясно, що Гун-лю пішов до «ді», де й прийняв їхній напівкочовий спосіб життя, «втїлювся в жуна», за висловом Іакінфа. Його нащадки поклали основу наділу Чжоу, а потім і китайській династії Чжоу (1122 – 225)... У VII столітті до Н.Х. ді розпалися на два відділи – білих і червоних ді, і безліч родів, з яких китайські історики називають: «сянь-юй», «фей» і «гу» серед білих ді і «цзя-ши», «гао-ло-ши», «цян-цзю-жу», «лу-ши», «лю-суй» та «до-чен» серед червоних ді... Про ганьсуйських і сичуаньських ді¹²⁰⁰ китайська історія каже нам дуже мало; проте і цього малого цілком достатньо для того, щоб відновити поступовий хід згасання тут цієї раси. «Сянь, князь спадку Цінь, – каже ця історія, – пройшов з військами до вершин річки Вей-шуй, де й підкорив ді-жунів та вань-жунів¹²⁰¹». Його ж наступник, князь Сяо, що царював з 361 по 337 рік до Н.Х., ще далі поширивши свої володіння, відіслав до двору 92 старшин жунів і ді... у V столітті до Н.Х.; Ді, що населяли Чжилійську та Шаньсійську провінції, були частково витіснені звідси китайцями вже у V столітті до Н.Х.; але в Ганьсуйській провінції, як ми бачили вище, ді¹²⁰² протрималися до IV століття за Н.Х. До цього саме часу відноситься і темна оповідь китайців про переселення дісців на північ...» (Г.Ю. Грумм-Гржимайло, «Чому китайці малюють демонів рудоволосими?», http://www.uhlib.ru/nauchnaja_literatura_prochee/russkaja_rasovaja_teoriija_do_1917_goda_to_m_2/p30.php; <http://archive.li/TPE47>).

Можливо, що закон відкритих складів утворився безпосередньо у процесі трансформування в праслов'янську мову більшості діалектів прабалтсько-слов'янської мови. Не закріпився ж він лише на периферії східно-сарматського світу у деяких

¹¹⁹⁸ Франц. «joue», лат. «gena», італ. «guancia», турец. «уапак» – «шока, бік».

¹¹⁹⁹ Сима-цян, – П.Д.

¹²⁰⁰ Прашурів слов'янськомовних юечжів / гутіїв, – П.Д.

¹²⁰¹ Вочевидь, прашурів веньоуто = венендерів, – П.Д.

¹²⁰² *Кань-жуни / гань-гуни – брахикранні прашури як кангюйців та інших юечжів, так і усунів, – П.Д.

«світлооких» племен байді, що можливо були пращурами усунів, а тим самим і язаматів, і язигів (гудів і прусів), бо:

«...усуні не мали територіальних кордонів з китайськими князівствами та царствами, розміщуючись в порівняно вузькому географічному ареалі на захід і північний захід від стику Наньшаню та Алтинтагу¹²⁰³. Згодом ця відсутність взаємної відчуженості і ворожнечі, які є неминучими супутниками будь-яких військових дій, дозволила асам Семиріччя активно розвивати тісне військово-політичне співробітництво з імперією Хань» (Микола Лисенко, автореф. дис. «Аси-Алани в Центральній Азії: Центральноазіатський аспект раннього етногенезу алан», <http://www.dissertat.com/content/asy-alany-v-tsentralnoi-azii-tsentralnoaziatskii-aspekt-rannego-etnogeneza-allan>);

«Усуні нам відомі, як змішаний з саками та юечжами нарід. Це підтверджується палеоантропологією. Деякі з добутих черепів відносяться до (доліхокранної, – П.Д.) середземноморської, інші до (брахікранної, – П.Д.) паміро-ферганської раси [Дебець, 1948]» (Лев Гумільов, «Дінлінська проблема. Перегляд гіпотези Г.Ю. Грумм-Гржимайло у світлі нових історичних та археологічних матеріалів», http://gumilevica.kulichki.net/articles/Article26.htm#Article26text_5).

Якщо ж врахувати те, що сармати, як і їхні нащадки слов'яни, вважали за краще височини низинам, то в слова «курінь» і «корона» цілком могло трансформуватися слово *оукрѣнь = пра-і.е. *ek'og – «вершина, піднесеність» внаслідок метатези (переставляння звуків) після того, як в праслов'янській мові сарматів відновив дію закон відкритих складів. Адже аналогічно від д.-індосл. *agra – «вершина, вістря» утворилися прасл. goga¹²⁰⁴ – «вершина, гора» та укр. «гура» – «купа, маса, натовп»¹²⁰⁵. Від *ouk'rava¹²⁰⁶ можливо утворилося гудж. «kaurava», бенг. «kauraba», гінді «kauravon» – каурий¹²⁰⁷. Завдяки метатезі від прасл.-і.е. *asmen-, снскр. «ásmā [`ashman]», лит. «акмиџ» утворилися д.-укр., ст.-сл. «ками», фін. «kiven» – камінь, а отже, і д.-в.-нім, д.-сакс. «hamar», д.-ісл. «hamarr», англ. «hammer» – молот [кам'яний]. Від праслов'янських слів, споріднених пра-і.е. *ongh, лат. «unguis», ірл. «ionga» – ніготь та снскр. «áṅghriṣ» – «ступня [ноги]», гудж. «aṅga» – нога, утворилися відповідно прасл. *nogъть – ніготь і прасл. *noga – нога. Від балтської назви річки Узбой утворилася назва річки Супой, а від евенк. «урбаџэ» – прасл. *rubáš – «назва одягу; сорочка». Від пра-і.е. слова *h'ar-mo-, від якого походять і снскр. «irṃas», лат. «armus», д.-норв. «armr» – рука, утворилося ст.-сл., блг. «рамо», чес. «rameno» – плече. Від прасл. *ordъ – порядок виникли ст.-сл. «родъ» – рід [Трубачов] та «ряд», «врядування». Від пра-і.е. *ols – «олень, лось» утворилося слов'янське слово «лось». Адже:

«У початкових групах *or-, *ol- перед приголосними відбувалася метатеза: рало (чес. «radlo», пол. «radło») з *ardlo (*ordlo), робота (срб. «работа», чес., пол. «robota») з *arbota (пор. нім. «arbeit»); ст.-сл. «ладіи», д.-укр. «лодья», срб. «лађа» – з *oldъji, *oldъja (пор. лит. «aldijá», норв. «olda»)...» (О.С. Широков, «Старослов'янська мова», http://www.portal-slovo.ru/philology/37367.php?ELEMENT_ID=37367&PAGEN_1=2);

«Як бачимо, у сполученнях *ort, *olt у всіх слов'янських мовах відбулося явище метатези, яке дало змогу уникнути закритих складів. До того ж подвійна рефлексія *ort і *olt зумовлена характером давньої слов'янської інтонації (у давній період усім слов'янським мовам була притаманна музична, або тонічна, система наголосу), а саме: при акутовій (висхідній) – *rat, *lat, при циркумфлексивній (спадній) маємо – *rot, *lot. Ця точка зору була запропонована такими дослідниками: П. Фортунатовим, О. Шахматовим,

¹²⁰³ Тому-то їх балтська мова і не зазнала суттєвого впливу китайських говірок, – П.Д.

¹²⁰⁴ Укр. «горній» – верхній, «горище» – піддашшя; «голова» – «верхня частина тіла».

¹²⁰⁵ Так само від грец. «οχλος», прабалт.-сл. *ohlota утворилися прасл. *g'lota, укр. «голова», блг. «хора», н.-грец. «χорός» – «чернь, натовп, люди, нарід».

¹²⁰⁶ Оукри, вкрани, українці, угри, югра, огури, уйгури – «горяни, високі», адже гінді «uusa» – високий; від гінді «uchchatar», гудж., таміл. «ussa» і турец. «yüce» – вищий.

¹²⁰⁷ Та, можливо, і маратхі «gagva» – «гордість, гординя»; гінді «gagva», бенг. «gauraba» – слава; гудж. «gaurava» – «високий, піднесений, величний»; лит. «galva» – голова.

О. Селищевим, Л. Якубинським. Схематично цей процес можна подати так: *ōrt → *rot, д.-київ. «ро», укр. «ро», якщо довгота зосереджувалась на сонорному: *ōrbōtā → *robota, д.-київ. «робота», укр. «робота»; *ōrt → *rōt → *rat, д.-київ. «ра», укр. «ра», якщо довгота зосереджувалась на голосному: *ōrdlō → *rālō → *ralo, д.-київ. «рало», укр. «рало»; *ōlt → *lot, д.-київ. «ло», укр. «ло», якщо довгота зосереджувалась на сонорному: *ōlkъtъ → *lokъtъ, д.-київ. «локътъ», ст.-укр. «локотъ» → лікотъ; *ōlt → *lōt → *lat, д.-київ. «ла», укр. «ла», якщо довгота зосереджувалась на голосному: *ōlnъ → *lōnъ → *lanъ, д.-київ. «ланъ», укр. «ланъ»...» (Анжеліка Зинякова, Сергій Пономаренко, «Історія української мови: Загальні питання історії української мови. Історична фонетика», <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/204>).

Можливо саме через відновлення дії закону відкритих складів і праслов'янське слово *s[i]ungъ (діал.-гот. «sunno» – сонце) не придбало приголосну літеру «Л» у процесі перетворення дифтонгів. І, отже, не тільки тунгузько-маньчжурські, китайська та японська мови, а і сучасні германські мови запозичили сатемну форму цього слова саме у слов'янськомовних сермендів та у їхніх нащадків античних германців (п.-прасл. *s[i]ungъ < *diung', маньчж. «šun», діал.-евенк. «сігун» [siun], негід. «siun», ульч. «siu(n)», нан. «siu / siun», кит. «sūn», д.-япон. «san», в.-колим., васюган. «su:ŋk», хант. «sunk», себ., ісл., англ., бавар. «sun», д.-англ., д.-фриз., с.-н.-нім. «sunne», фриз. «sinne», ломбард. «suu», д.-франк., д.-нім. «sunna», д.-в.-нім. «sunno / sunna», нім. «Sonne», люксем. «sonn», цимбр. «zupa», нідерл. «zon / zoon», зах.-фламан. «zon»). Бо кентумні його форми, запозичені у псевдотохарів = кушанів, є лише у тюркськомовних народів. Тоді як для слов'янських мов, що сформувалися як на балтських, так і на кельто-іллірійських, дако-тракійських, скитських і інших фінськомовних етнічних субстратах, відновлюється прабалтсько-слов'янське *saulnъ > *s'lnъ [Фасмер].

Опісля ж занепаду дифтонгів як у французькій мові нащадків слов'янськомовних античних германців готів і бургундів, а також і слов'янськомовних аланів, так безпосередньо у мовах і самих слов'ян утворилися носові голосні, що збереглися зараз лише в польській та кашубській мовах:

«Носові голосні **Λ** і **Ж**, що успадковані з праслов'янської мови не тільки старослов'янською, а й іншими слов'янськими мовами, утворилися в праслов'янській мові з дифтонгічних поєднань з носовими приголосними *en, *em, *on, *om. Доля цих поєднань аналогічна долі дифтонгів: вони збереглися в становищі перед голосними, але ж змінилися в становищі перед приголосними й у кінці словоформи. Зміна це полягала в тому, що кінцевий у складі носовий приголосний втрачався, а попередній голосний набував носового відтінку. При цьому на місці дифтонгічних поєднань носовий голосний переднього ряду розвивався у носовий голосний переднього ряду [ɛ̃], а на місці поєднань з голосними заднього ряду розвивався носовий голосний заднього ряду [ɔ̃]. В інших індоевропейських мовах, які не знали тенденції до побудови стилю за принципом зростаючої звучності, слов'янським носовим голосним відповідають поєднання голосних з носовими приголосними: ст.-сл. «zAть» [z'ɛt'ь], укр. «зять», порівн. літ. «Žentas», отже, [z'ɛt'ь] < «zentь». Таку ж зміну зазнавали поєднання голосних з носовими приголосними і у праслов'янських запозиченнях. Так давньогерманське запозичення¹²⁰⁸ «kuning» у слов'ян стало звучати *кънеЗ'ь де [ъ] < *й, а [ɛ̃] із поєднання *in перед приголосним» (Г.А. Хабургаєв, «Старослов'янська мова», <https://studfile.net/preview/7772421/page/7/>).

Всі ці інновації відбулися в слов'янських мовах вже на теренах Європи. Адже в граматиці споріднених їм тунгузько-маньчжурських мов вони не виявлені.

¹²⁰⁸ Насправді ж давньогерманський термін «kuning» є споконвічно слов'янським словом, яке запозичили у слов'янськомовних жужанів (нірунів) не тільки тюрки (khaan) і монголи (хаан), а і корейці (д.-кор. «hanki» / *khanki, суч.-кор. «gunju» – монарх) та навіть і японці (д.-япон. «kanki», суч.-япон. «kunshu» – монарх).

23. Формування і головні риси української мови

В якості писемної мови написів, що були знайдені у пам'ятках слов'янської салтівсько-маяцької культури (СМК), науковцями розглядалися і тюркська, і іранська, і навіть адигейська мови. Але найбільш відповідною їм виявилася вульгарна латина Балкан, на основі якої в подальшому утворилася румунська мова слов'янськомовних волохів (уличів / улахів / влахів), що були асимільовані латинізованими тубільцями Волощини:

«...паралелі донських рун з балканськими за походженням алфавітами дають підстави для фонетичних порівнянь. Отримані переклади відображають нарідно-латинську лексику, що може свідчити як про міграцію з Наддунав'я, так і культурний вплив колишніх провінцій Риму... Певно, не випадково і А.М. Щербак визнавав малоперспективність прочитання салтівських рун, виходячи з традиційних писемностей східних кочівників, і сучасний тюрколог вважає, що переклади класичних пам'яток тюркської писемності не допомогли розшифруванню східноєвропейської руніки. Були спроби прочитання написів на основі аланської або касожської (черкеської) мови, але вони настільки ж непереконливі. ...на думку Г.Ф. Турчанинова, подібність демонструють деякі літери глаголиці і похідний від останньої малий юс кирилиці, особливо якщо мати на увазі палеографічні відхилення від офіційного абеткового кодексу. І зараз гіпотезу про зв'язки козарських, на їхню думку, написів Наддоння та глаголиці підтримують деякі фахівці, зокрема Г. Веконь... Найбільш давні глаголичні тексти також пов'язані з балканським регіоном та Центральною Європою. При цьому частина знаків з Мурфатлара, чие нижнє датування опускається до IX століття, нагадує глаголичні (а також кириличні) форми; проте, як зазначив Г. Веконь, вони означають інші, невідомі у слов'янських алфавітах фонемі. Можливо, йдеться про алфавіт, який послугував надалі зразком для глаголиці. Разом з тим є чітка вказівка на джерело, в якому творіння Мефодія (якому багато дослідників приписують авторство глаголиці) кваліфікується як готські письмена. У зв'язку з цим не можна пропустити свідоцтво Валафріда Страбона, який у IX столітті відзначав близько м. Томи залишки готського богослужіння серед місцевих скитських народів. З огляду на те, що саме в цій місцевості розташовується комплекс Мурфатлар, а датування твору франкського ченця співвідноситься з «нижніми» датами зазначених написів, їхнє готське коріння аж ніяк не здається неможливим. На ймовірність зв'язку готського аріанства, глаголиці та (давньослов'янських, – П.Д.) «руських письмен», яким навчився у Корсуні інший слов'янський просвітител ь – Кирило, – вказував А.Г. Кузьмін. Зв'язок між імовірно (з урахуванням відсутності достовірно готських рунічних пам'яток для порівняння) готською протоглаголицею та появою писемності СМК, в принципі, можна пояснити. Археологічно зафіксовано хвилі постгунських переселень із Дунаю на території, де пізніше відзначалися пам'ятки СМК – від Нижнього Дніпра до Північного Кавказу. Так, на лівобережжі Дніпра та його притоках відкрито престижні варварські поховання кінця IV – V століть, які розглядаються як свідчення існування тут германських королівств¹²⁰⁹. Германська хвиля¹²¹⁰ в V – VI століттях пішла далі на південний схід, її культурний вплив поширилося до Центрального Кавказу, тобто району, звідки розпочалася міграція у донські регіони СМК. Серед германців-переселенців називають готів, герулів, ругів і взагалі «інші германські племена»¹²¹¹, що поступово змішувалися як між собою, так і з іншими етносами. Серед речей цих мігрантів відзначено гепідські артефакти. Мова могла йти як про дунайсько-германський етнічний, так і в першу чергу культурний імпульс, який поступово поєднувався з (балтсько-слов'янською, – П.Д.) алано-сарматською, понтійською, римською, кавказькою та іншими культурними традиціями... Відповідно до вказівки Фахр ад-Дін Мубарак-шах Мерверруді (початок XIII століття), писемність козар походить від писемності племені русів¹²¹², у якій «вони пишуть зліва

¹²⁰⁹ Можливо, населених ослов'яненою античними германцями людністю, – П.Д.

¹²¹⁰ Тобто слов'янськомовна германська хвиля, – П.Д.

¹²¹¹ Тобто слов'янсько- та балтськомовні племена, – П.Д.

¹²¹² Тобто писемність козар походить від слов'янської писемності нащадків грутуннів і аланів-торків, – П.Д.

направо». Ця вказівка є цікавою у світлі гіпотези Д.Т. Березовця – О.С. Галкіної про носіїв СМК як русів (ар-Рус) східних джерел: у такому контексті перша група знаків є письмом русів, друга – алфавіт козар, який запозичував із нього частину рун. Багато що може пояснити і написання зліва направо з урахуванням того, що спроби прочитання написів СМК були засновані на тюркській традиції написання у протилежному напрямку... Вочевидь, що СМК за наявності в ній такої різної етнічної складової просто не могла зберігати відносної одноманітності, що відзначається фахівцями, без сильних скріплювальних елементів, якими могли бути традиції мультинаціональної культури пізньої Римської імперії і сама її мова, що стала (старослов'янською, – П.Д.) *lingua franca* для багатьох народів і держав від Північної Африки до різних частин Європи. Готські руни, вочевидь, були використані для запису латинської мови через те, що в регіонах на північ від Дунаю не було альтернативи через втрату там традицій класичної латинської писемності у зазначений період» (О.Є. Виноградов, «Донські руни та генезис салтівсько-маяцької культури»,

https://web.archive.org/web/20210319171415id_/https://vestnik.mgpu.ru/pdf/2399.pdf).

Писемності ж перш за все потребували купці і ремісники. Тому не виключено і те, що написи, виявлені на матеріальних залишках СМК, насправді були зроблені первісною протокирилицею на латинізованій давньослов'янській мові *в'індішу = праїдішу, що використовувалася ще до нашої ери купцями Шовкового шляху, а в якості лінгва франка використовувалася в усіх трьох каганатах Східної Європи в ранньому Середньовіччі.

Літери ж протокирилиці використовували вже в середині першого тисячоліття (тобто майже за два століття до створення Кирилом і Мефодієм давньослов'янської писемності) для запису текстів не тільки караболгари та готи-тетраксити, а навіть і таманські греки:

«У дослідженні М. Брайчевського «Літопис Аскольда» наведено розгорнений текст договору між «греками і Руссю», датований 2 вересня 867 р. ...«в жодному разі не було б сміливим припущення про належність якихось форм писемності уже русам антського періоду¹²¹³ (в VI – VIII ст.)». Це, можливо, й була т.зв. протокирилиця, котра, як наголошує відомий київський історик і палеограф С. Висоцький, «значно старша за глаголицю». Із цим, до речі, кореспондується повідомленням про знайдену в 1803 р. П. Сумароковим на Тамані плиту з білого мармуру, на якій, як повідомляє професор С. Шелухін, вирізьблено «грецький напис майже цілком слов'янськими літерами, якими потім писали в Києві». Дослідженню цього напису, відомого як «Напис Євпатерія», знаний російський історик В. Латишев присвятив велику статтю, в якій зокрема доводить, що «напис належить до періоду царювання імператора Маврикія і саме до 590 року»» (Михайло Лукінюк, «Витоки української писемності», в зб. «Загадки походження руських книг», <https://textarchive.ru/c-2435022-pall.html>).

Саме на підставі протокириличних та глаголичних готських текстів і були створені перші релігійні тексти з використанням як кримсько-таманського готського, так і можливо близького до нього солунського діалектів слов'янської мови:

«Ф. Еркерт спробував скласти мапу маршруту руху готів зі Скандинавії до гирла Вісли та далі Дністром до узбережжя Чорного моря. За його датуванням готи перебували тут у 200 – 400 рр., на Таманському півострові – до кінця XV ст., а в Криму – до кінця XVI ст.» (Ірина Зінківська, «Готланд Ерманаріха: гостроготи у Східній Європі на рубежі Стародавності та Середньовіччя», <https://coollib.com/b/516221/read>);

«Ми сказали, що назва Чорних Болгар¹²¹⁴ Руссю зустрічається переважно у арабських письменників X століття. Але її можна зустріти і у Візантійців. А саме у статуті імператора Льва Філософа (886 – 911 рр.) «Про чин митрополичих церков, що підлягають патріарху Константинопольському», у списку цих церков виявляємо на 61-му місці церкву Руську (Rwsia), поряд з наступною за нею аланською церквою; а далі, серед

¹²¹³ Точніше постчерняхівського «салтівського» періоду, – П.Д.

¹²¹⁴ Інкорпорованих в свою спільноту аланами-русами та готами-тетраксітами = ґрунуннами / хросами / русами, – П.Д.

архієпископій, підпорядкованих Константинопольському патріарху, виявляємо на 29-му місці Боспор і на 39-му – Метраку (ta Metraca), тобто Таматарху або Тматорокань, поряд з Готією, Сугдією та Фулою (Codini de officiis. Париж, видавництво Т. І). Про яку Руську митрополію тут згадується? Чи під нею хіба можна розуміти церкву, власне Київську; швидше можна побачити тут саме Чорну Болгарію чи Русь Азовсько-Чорноморську. До цієї Русі, ймовірно, і відноситься звістка Фотія про її навернення [до християнства] в окружному посланні 866 року» (Дмитро Іловайський, «Розшуки про початок Русі. Замість вступу до руської історії // Руська церква за статутом Льва Філософа. – Оповідь про козарську місію Кирила і Мефодія та її історичні дані: – Достовірність звістки про слов'янські книги, знайдені в Корсуні», http://az.lib.ru/i/ilowajskij_d_i/text_1876_nachalo_rusi.shtml).

І тому-то в якості літературної мови пращури українців і використовували цю мову християнських релігійних текстів. Але ж розмовляли вони як і споріднені їм італійські гостроготи та стародавні лонгобарди своєю співучою повноголосною українською мовою. І стародавні слова саме цієї мови і виявлені у графіті, що збереглися з давніх часів на стінах київського Софійського собору:

«Тут і зменшувальні, суто українські форми чоловічих імен – Остапко, Іванко, Жадко (від жаден), Марко. Сучасне українське «прізвище» виринає у написі XII ст. – «Господи, допоможи рабу своєму, Ігнатові. А прізвище (ПРЪЗВИЩ) моє Саєтат». У графіті княжого Києва XI – XIII ст. фіксуємо такі суто українські граматичні ознаки:

- кличний відмінок іменників: «Владико, Стефане, голово»;
- закінчення «у» в родовому відмінку однини чоловічого роду: спору (з того спору);
- форму дієслів без «т»: «пече»;
- дієслова минулого часу, що закінчуються на «в»: «писав, ходив, молив»;
- дієслова із закінченням «-ти»: «долучити, писати, скінчати»;
- м'яке «ц» наприкінці слів: «чернець, (помилуй) Валерця, допоможи Архипцю»;
- прикметники втрачають на кінці «я»: «багатопечальна, благодатніша».

Ось напис XI ст., який читаємо у книзі історика Сергія Висоцького, вимушено виданої в брежневські часи російською: «Мати, не бажаючи дитини, бігла геть...». Фотооригінал засвідчує: «Мати, не хочачи дитинця, біжя гет...». У графіті «Господи, допоможи рабові своєму Луці, владичину дяку...» маємо перехід «к» у «ц» у давальному відмінку однини (Лука – Луці). І зміна приголосної «к» перед суфіксом «-ин» на «ч» (владика – владичин) – у повній відповідності до сучасного «Українського правопису» (Олексій Редченко, «Ознаки сучасного українського пропису на графіті XI – XIII ст.» // «Українська мова має довшу історію, ніж російська», https://zustrich.org/old/lib/st_sophie_graffiti.html);

«Дуже давня також кінцівка «-мо» в дієприслівниках: «знаємо, ходимо» (російською – «знаем, ходим»). Агатагел Кримський стверджує: «...порівняльно-історичні роздуми показують, що це «-мо» значно давніше навіть часів Київської держави». У своїй праці «Українська мова, звідки вона взялася та як розвивалася» він робить висновок: «Мова Наддніпрянщини та Червоної (Черв'янської, – П.Д.) Русі часів Володимира Святого та Ярослава Мудрого має здебільшого вже всі сучасні малоросійські особливості» («Історія розвитку української мови», http://www.transneed.com/philology/ua_1.html).

На те, що праукраїнською мовою була мелодійна готоаланська мова (готсько-алансько-фінське койне) античного слов'янськомовного населення Скандинавії, вказує наявність в сучасній українській мові гемінат (вельми характерного для угорсько-фінських мов фонетичного подовження приголосних) як в іменниках середнього роду, що закінчуються літерою «я», (знання, досягнення, життя, здобуття, придбання, угіддя, знаряддя, підборіддя, узбіччя, обличчя, клоччя, збіжжя, бездоріжжя, пониззя, піддашся, затишся, зілля, весілля, колосся, волосся), так і в іменниках жіночого роду, що закінчуються в орудному відмінку літерою «ю», (подорожжю, маззю, річчю, ніччю, міццю, суттю, сіллю), а також в деяких інших словах (ляний, ссавці, бовван, суддя,

баддя, рілля, стаття, зрання, спросоння, навмання, попідтинню, попідвіконню). І як це не парадоксально, в сучасній же російській мові відображена зовсім не нарядна фінська фонетика автохтонного населення Росії, а вельми архаїчна старослов'янська фонетика, запозичена з церковнослов'янських молитов і пісень. До того ж гемінати в українській мові не лише сприяють мелодійності мови, а виконують і смислорозрізнювальну функцію:

«Матеріал дослідження становить 47716 прикладів гемінованих приголосних, з них 21114 в українській мові, 26602 в німецькій мові. На першому етапі отримано матеріал дослідження методом суцільної вибірки з текстів давньо-, середньо-, новоукраїнського та давньо-, середньо-, і нововерхньонімецького періодів... Наявні в українській мові 9 монофонем гемінат /с:/, /в:/, /з:/, /д'/, /т'/, /л'/, /л:/, /н'/, /в'/ вважаємо периферійними фонемами української мови. Виявлено в українській мові 11 амбісилабічних приголосних /д'-д'/, /т'-т'/, /ж-ж'/, /з'-з'/, /с'-с'/, /ц'-ц'/, /н-н/, /н'-н'/, /л'-л'/, /ш-ш/, /ч-ч/, які зустрічаються після наголошеної голосної, розділяються складовою межею, виконують складорозмежувальну функцію, представляють біфонемі. Сучасна німецька мова, на відміну від української, характеризується наявністю біфонем на місці сполучення однакових приголосних незалежно від внутрішньомовних чинників. Мови дослідження співпадають за функцією, що виконує біфонемне сполучення як в українській, так і у німецькій мовах – це морфеморозмежувальна та складорозмежувальна функції.

Лінгвістичний зіставний аналіз на матеріалі двох мов в історичному аспекті засвідчує, що у сучасній українській мові геміновані приголосні монофонемі мають чітке фонетичне розрізнення, яке закріплюється у мові виконанням смислорозрізнювальної функції, наприклад: у суді – у судді, лють – лють, що в цілому підтверджує наявність у мові фонематичного протиставлення довгих і коротких приголосних. Наявність у сучасній німецькій мові фонетичного розрізнення і відсутність функціонального навантаження дають підстави стверджувати, що у зазначеній мові геміновані приголосні виступають у мовленні (і відповідно у мові) у вигляді звичайних подвоєнь, які не протиставляються окремим звукам, тобто не мають фонематичного протиставлення «довгий / короткий».

Суттєві відмінності особливостей німецьких та українських приголосних сегментів допомагають усувати артикуляційні помилки тих, хто вивчає німецьку чи українську мову як іноземну. Адже системи голосних і приголосних у різних мовах, особливо у неблизько споріднених, різняться і кількісно, і якісно. Кожна конкретна національна мова використовує стільки звукових сегментів, скільки вона потребує для обслуговування членів певного суспільства у будь-який період його розвитку. Тому, отримані результати не вичерпують питання, що висвітлене у роботі. Перспективним завданням будь-яких експериментально-фонетичних досліджень вважається подальша розробка проблеми функціонування гемінованих приголосних у спонтанному мовленні, оскільки ця система не є сталою, а безперервно розвивається» (Наталія Байлюк, автореф. дис. «Порівняльно-історичний аналіз гемінованих приголосних в українській та німецькій мовах (експериментально-фонетичне дослідження)»;

https://old.mgu.edu.ua/docs/flp/nauka/bajluk_diser.pdf);

«Асиміляція глухих дзвінками засвідчується пам'ятками, починаючи з XIII ст., а саме: «здравъ» (Пролог 1262 р.); «здоровиє, збирають, здрава» (Полікарпове Євангеліє 1307 р.); «з горь, зборная» (Лаврентіївський літопис 1377 р.); «здержати» (Грамматика 1388 р.). Дзвінки з глухими асимілюються не так послідовно, й у пам'ятках цей процес відбивається лише з XIV ст., напр.: «ускими» (Полікарпове Євангеліє 1307 р.); «молотшою» (Лаврентіївський літопис 1377 р.); «тяшкою» (Пролог 1383 р.); «чернорисца» (Пролог XIV ст.). Широко відома на давньоруському ґрунті й асиміляція за місцем і способом творення, а саме: «сшити → сшити → шшити»; «съ жиру → с жиру → з жиру → жжиру»; «рѣчьць → рѣчць → рѣцць»; «носишься → носишься → носисья»; «носятся → носит'ся → носищя». На сьогодні ці форми є орфоепічною нормою сучасної української мови» (Анжеліка Зинякова, Сергій Пономаренко, «Історія української мови: Загальні питання історії української мови. Історична фонетика»,

<https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/204>).

Дуже важливим є і нарідномовне підгрунття як давньоукраїнської, так і сучасної української літературної мови:

«Б.А. Ларін визнає можливим говорити про нарідномовне підгрунття давньоруської літературної мови¹²¹⁵, при цьому відносячи її початок до значно більш раннього історичного періоду, ніж С.П. Обнорський. Б.А. Ларін виявляв перші прояви власне руської літературної мови вже в найдавніших договорах київських князів з греками, зокрема в договорі князя Олега з Візантією в 907 р., бачачи в «Руській Правді» відображення тієї самої ділової літературно-письмової мови на східнослов'янській мовній основі. Разом з тим Б.А. Ларін не заперечував і сильного прогресивного впливу на давньоруську мову церковнослов'янської мови, визнаючи останню «іноземною» стосовно мови давніх східних слов'ян¹²¹⁶... На наш погляд, у процесі утворення давньоруської літературно-письмової мови первинним слід визнати нарідну розмовну мову східнослов'янських племен, давні східнослов'янські нарідні говірки; первинними ми визнаємо їх у тому сенсі, що вони, поза сумнівом, до історичного моменту появи писемності підійшли вже внутрішньо підготовленими, відбиваючи відносно високий рівень суспільного розвитку їхніх носіїв. Досить широко розгалужена у жанрово-стилістичному відношенні ділова писемність, що виникла у східних слов'ян у момент переходу їх від первісногромадського ладу до класового суспільства, відображала багатогранні та різноманітні потреби цього суспільства. Ми виявляємо тут і письмові заповіти, і міжнародні договори, і написи на побутових предметах та виробках, і пам'ятні написи на камінні та надгробках, і приватне листування. Закріплення розмовної мови у різних сферах ділової писемності не було ще, зрозуміло, літературною мовою, але значною мірою підготувало підгрунття для її появи. Нарідні говірки східнослов'янської писемної мови розвивалися і відшліфовувалися й у процесі зародження та складання самобутньої мовної художньої творчості у її первісному усному існуванні. Немає сумніву, що східнослов'янські племена¹²¹⁷ у IX – X ст. мали багату та розвинену усну нарідну творчість, епічну та ліричну поезію, оповіді та легенди, прислів'я та приказки. Це уснопоетичне багатство, безсумнівно, передувало виникненню писемної літератури та літературної мови та значною мірою підготувало їхній розвиток» (Микита Міщерський, «Історія російської літературної мови // Проблеми утворення давньоруської літературно-письмової мови», https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/meshch/03.php);

«При зіставленні української мови з найдавнішими індоєвропейськими мовами, зокрема з латинською, впадає в око її, так би мовити, «архаїчність», тобто наявність у ній великої кількості найдавніших індоєвропейських елементів. Фонетична система української мови, якість її звуків напрочуд близькі до латинської (і, зауважимо, до іспанської та італійської – її найближчих спадкоємців)» (Іван Ющук, «Факти про давність української мови», http://narodna.pravda.com.ua/politics/472ecd2fbe50a/view_print/, <http://uamova.blogspot.com/>);

«Аналізуючи мовну ситуацію в Київській Русі, варто розрізняти два рівні функціонування мови в давньоруському суспільстві – діалектний і літературний. На думку Г. Півторака, у Київській Русі існували дві форми усної мови (усне нарідне діалектне мовлення та усно-літературні койне) та дві писемно-літературні мови – давньокиївська (давньоруська) і церковнослов'янська. Давньоруська мова – літературно-писемна мова східних слов'ян, які населяли Київську Русь. До того ж вона є певною абстракцією, що містить набір характерних лінгвальних рис, якими східнослов'янські діалекти VII – XII ст. вирізнялися серед інших слов'янських. Оскільки давній східнослов'янський мовний ареал

¹²¹⁵ Тобто давньокиївської – протоукраїнської літературної мови, – П.Д.

¹²¹⁶ Тобто для пращурів українців, бо фінськомовному населенню Московії вона була нав'язана вже в українській редакції і лише як літературна мова. Дворянство ж нав'язало її психічно інфантильному бидлу і для повсякденного вжитку, хоча само ще довго користувалося французькою мовою, – П.Д.

¹²¹⁷ Тобто пращури лише українців – П.Д.

був діалектно досить виразно здиференційований (за дослідженням Г. Півторака, на кінець XIII ст. на території Київської Русі виділялося 6 основних діалектних макрозон: південно-західна, карпатська, поліська, полоцько-смоленська, північна, північно-східна), тому монолітної, структурно одноманітної давньоруської мови не було. Мовні особливості давньоруських діалектів реконструюють на основі свідчень писемних пам'яток, написаних кирилицею, та сучасних східнослов'янських говорів із залученням матеріалу з інших слов'янських мов. В історії давньоруської мови умовно розрізняють 2 періоди: дописемний (ранній, незадокументований – VII – X ст.) та писемний (задокументований – XI – XIII ст.)» (Анжеліка Зинякова, Сергій Пономаренко, «Історія української мови: Загальні питання історії української мови. Історична фонетика», <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/204>);

«...Справжня, «жива» українська мова ніколи не була «давньоруською», ніколи не була «загальноруською», ніколи не була тотожною російській, не була пращуром чи нащадком, чи відгалуженням російської мови. Вона формувалася та виникла з праслов'янської, формуючись від VI до XVI ст.» (Юрій Шевельов, 1996, 204)... «Таким чином, рубіж XI – XII ст. можна умовно визнати часом завершення формування української мови та початком нового етапу її історії, коли вона в нарідрозмовному варіанті вже набула в основному всіх притаманних їй мовних рис. Такий висновок збігається і з поглядами українських мовознавців XIX – першої половини XX ст. на час виникнення української мови. Наприклад, П. Житецький ще в 1876 р. дійшов висновку, що система голосних звуків української мови визначилася вже у XII – XIII ст. На думку О. Потебні, українська мова за часів Київської Русі вже існувала. Всесвітньовідомий науковець академік А. Кримський, дослідивши величезний фактичний матеріал, категорично твердив, що жива українська мова XI ст. «стоїть посеред східного слов'янства цілком уже відокремленою»... Для всієї території Київської Русі спільними були дві літературні мови – церковнослов'янська і давньокиївська (її традиційно називають також давньоруською). Церковнослов'янська мова за походженням – старослов'янська (інша назва – староболгарська, бо вона виникла на основі одного з македонських діалектів староболгарської мови). Ця мова прийшла до нас разом зі священними книгами після прийняття християнства та стала мовою православної церкви, освіти та культури. На східнослов'янському ґрунті ця мова зазнала впливу місцевих нарідрозмовних говорів і стала помітно відрізнятися від староболгарської мови. У науці вона дістала назву «церковнослов'янська мова». Однак, незважаючи на значні місцеві впливи, церковнослов'янська мова не змінила своєї суті. Вона залишилася спільною мовою всіх православних (а пізніше також і греко-католиків) як на Русі, так і в інших слов'янських християнсько-православних країнах. Для східних слов'ян вона була хоч і зрозуміла, проте все ж таки не рідна. Усі державні й світські культурні функції на всій території Київської Русі виконувала давньокиївська (давньоруська) писемно-літературна мова. Вона виникла на основі місцевих мовних традицій фольклору, суспільно-політичної практики та дружинного епосу за зразками й мовними моделями старослов'янської мови. Маючи розгалужені стилі (юридично-діловий, літописний, світсько-художній), давньокиївська писемно-літературна мова функціонувала паралельно з церковнослов'янською мовою (деякі науковці вважають ці мови лише двома жанрами тієї самої літературної мови). Це – мова збірника законів «Руська правда», літопису «Повість минулих літ», а також «Слова про Ігорів похід», «Повчання Володимира Мономаха», «Моління Данила Заточника» та ін. У різних регіонах Русі ця писемно-літературна мова поступово збагачувалася місцевими лексичними й стилістичними особливостями та згодом стала основою формування української, білоруської та частково російської писемно-літературних мов давнього періоду. Проникнення ж місцевих нарідрозмовних елементів у церковнослов'янську мову спричинилося до виникнення української, білоруської та російської редакцій церковнослов'янської мови. Таким чином, церковнослов'янська мова по суті стала сукупністю багатьох (східнослов'янських, сербської, болгарської) її редакцій. Проте слід

сказати, що спільність і церковнослов'янської, і давньокиївської (давньоруської) мов для всієї території Київської Русі від самого початку була дуже відносною. Правильніше було б говорити про спільність не самої мови, а лише писемних текстів. Церковнослов'янські й давньоруські тексти були вже з найдавнішого часу лише своєрідними графічними формулами, які читали в різних регіонах по-різному, вимовляючи слова «на свій лад». Той самий текст, прочитаний з книжки, скажімо, у Києві, Полоцьку й Суздалі, сприймали як за різними мовами. Але «законодавцями моди» в книжній вимові, звичайно ж, були столичні (тобто київські) книжники. Зокрема, вони вимовляли *g* як *h*, Ъ («ять») як *i*; та, *i* як *й*; приголосні перед голосними *ц*, *е* вимовлялися твердо, тощо» (Григорій Півторак, «Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов» (міти та правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски»), <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivtorak.htm>).

«Безцінним матеріалом для дослідження образу національного почуття в українській та російській мовах виступають слова з суфіксами суб'єктивної емоційної оцінки, які практично відсутні в китайській і лише частково наявні в англійській мові. Порівняльний аналіз українських та російських концептів суб'єктивної оцінки продемонстрував глибоку лексичну розробленість та більший експресивно-словотвірний потенціал при утворенні демінутивних зменшувально-пестливих форм іменників, прикметників та прислівників в українській мові порівняно з російською; пояснення чому, здається, слід шукати в особливостях емоційно-чуттєвого характеру «української душі», кордоцентричності¹²¹⁸ української психічної структури. Найяскравішим проявом українського ліризму та сентиментальності в мові, на наш погляд, слід визнати наявність унікальних дієслівних та займенникових зменшувально-пестливих форм, аналогів яким не існує у близько спорідненій російській мові: дієслово: «істочки, їстоньки; питоньки, питочки; спатоньки, спаточки, спатусі, спатуні; гулятоньки, гуляточки» тощо. Серед займенникових та прислівникових форм виділяються такі емотиви безеквівалентного характеру, як: «самісінький, самий; ніякісінький, ніякенький; нічогісінько; тутечки, осьдечки, ондечки; тамечки». Характерною для української мови є наявність пестливих форм навіть у слів загальнонегативної семантики («воріженьки»)…» (Ірина Голубовська, автореф. дис. «Етноспецифічні константи мовної свідомості», <http://dissertation.com.ua/node/684661>).

«За рештою 32 ознаками з 40 українська відмінна від російської. Що більше, названі риси української мови не просто відрізняють її фонетику від російської: більшість їх водночас єднають її з рештою слов'янських мов, тобто є слов'янськими фреквенталіями. Так, відсутність редукції (риса 7) єднає українську з усіма слов'янськими, крім російської та словенської; відсутність цокання (риса 19) поєднує українську з усіма слов'янськими, крім російської, білоруської та польської (частково); відсутність акання (риса 8) – спільна риса української з усіма слов'янськими, крім білоруської та російської (лише у північних говірках російської акання також немає). Історичний збіг *i*, *ы* > *и* (риса 4) єднає українську з усіма західнослов'янськими мовами, ствердіння губних *i* *p* (риса 12) – з усіма південнослов'янськими, наявність фарингального *г* (*h*) (риса 11) – з центрально-слов'янськими. Історичний розвиток *i* < Ъ (риса 1) поєднує українську з нижньолужицькою (*spřew, wěnk, wěrnŭ* [*spiw, wink, wirny*]) і хорватською (в «ікавських» діалектах), розвиток *i* < *o* (риса 2) – українську з обома лужицькими, чеською, словацькою та польською, у яких ця риса існує в історично попередньому стані: *nóž, mój* [*u*]; *nóz, mój* [*u*]; *nŭž, mŭj* [*u*]; *nôž, môj* [*uo*]. Усі ці слов'янські фреквенталії, відсутні в російській... Просторова картина розподілу зв'язків отриманих даних унаочнена мапосхемою. Відображені на ній факти суперечать твердженням про особливу близькість української мови до російської. Те, що в українській схоже на російську (11-ть рис), принаймні удвічі, а то й утричі менше від схожого на будь-яку іншу слов'янську мову. Несумірно більше спільних рис української з білоруською, верхньо- і нижньолужицькою (від 27 до 29 рис з 82), 18 і 19 – зі словенською та полабською, по 20 – 23 – з рештою (половиною) слов'янських мов.

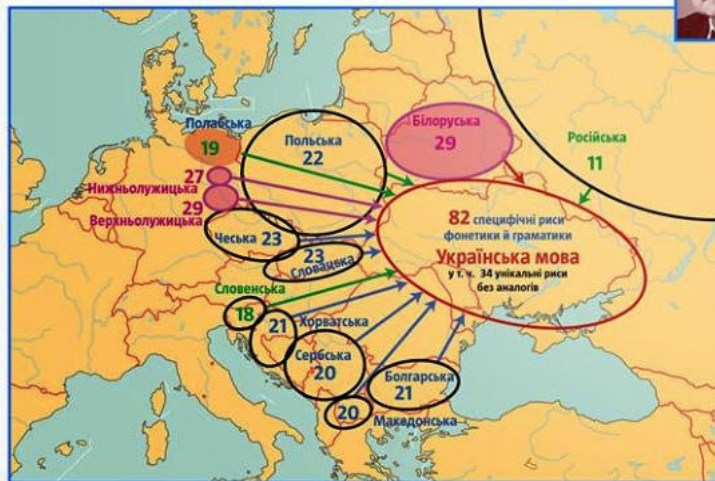
¹²¹⁸ Від лат. «cordis» – серце, – П.Д.

Спільні риси української та інших слов'янських мов

професор
К.Тищенко

fb.com/chystamova

Деякі з унікальних рис української мови

- матір
- далечінь, солодощі, поштаренко
- якнайкраще, щонайгірший
- будь-хто, казна-куди
- де-не-де, коли-не-коли, хто-не-хто
- поволеньки, теперечки, тутечки, недалечко
- їстоньки, питоньки, гулятоньки
- даси, їси, розповіси
- бути
- робитиму, писатимеш
- попоїли, поповиздихали б, попождеш...

Окрім десятків рис, спільних з іншими слов'янськими мовами, ще 34 риси української мови (тобто понад 40%) виявилися унікальними, без аналогів у слов'ян. Яка ж ціна вигадок про те, що українська буцімто не має нічого такого, чого б уже не було в інших слов'ян, а тому взагалі не варта уваги? З-поміж 82 специфічних рис української мови виключно українськими є 34 (№ 3, 16, 29, 35–37, 39, 40, 47, 50, 52, 56, 58–70, 72, 73, 75, 77, 78 – 82); ексклюзивних українсько-білоруських 4, українсько-російських – жодної; аналогій, водночас спільних з іншими мовами: верхньолужицьких і білоруських по 29, нижньолужицьких 27, полабських 19, словенських 18, російських 11. Показово, що решта слов'янських мов (половина: 7 з 14) має з українською по 20 – 21 спільні риси на півдні і по 22 – 23 спільні риси на заході, що достатньо унаочнює справжні історичні зв'язки української мови та її справжнє місце в колі слов'янських мов. Де ж тут підстави для існування «східнослов'янської» групи мов?» (Костянтин Тищенко, «Правда про походження української мови», «Український тиждень» № 39 (256) 28.09 – 4.10.2012 https://i.tyzhden.ua/content/photoalbum/2012/10_12/04/tyshenko/tyshenko.pdf);

«...у своєму церковнослов'янському елементі російська літературна мова належить українцям навіть більше, ніж росіянам, і природний шлях для створення нової української літературної мови мав би полягати в примиканні до вже існуючої російської літературної мови, в ретельному збереженні (пережиткової, – П.Д.) церковнослов'янської стихії цієї мови одночасно з заміною її середньовеликоруської стихії малоросійською... Але ті українські інтелігенти, що ратували за створення самостійної української літературної мови, саме цієї природної подібності з російською літературною мовою¹²¹⁹ і не бажали. Тому вони відмовилися від єдиного природного шляху¹²²⁰ до створення своєї літературної мови, цілком порвали не тільки з (холопською, – П.Д.) російською, а й з церковнослов'янською літературно-мовною традицією¹²²¹ і вирішили створити літературну мову виключно на основі нарідної мови, при цьому так, щоб ця мова як можна менше була схожа на російську¹²²². ...сучасна українська літературна мова має бути віднесена до літературних мов західнослов'янської (чесько-польської) традиції» (Микола Трубецький, «Загальнослов'янський елемент в російській культурі», <http://philology.ru/linguistics2/trubetskoy-90.htm>);

«Ці підсумки підкреслюють неадекватність поняття східнослов'янської мовної єдності для належного пояснення історичної еволюції української фонологічної системи

¹²¹⁹ Що прирікає на психічну інфантильність всі верстви населення, – П.Д.

¹²²⁰ Але ж тупикового шляху, – П.Д.

¹²²¹ А і з провізантійською імперською церковнослов'янською літературно-мовною традицією, – П.Д.

¹²²² Щоб ця мова як можна менше була схожа на утворюючу холопський менталітет російську, – П.Д.

та її складових частин. Українська мова ніколи не була пов'язана з південнослов'янськими тісніше, ніж з сусідніми східнослов'янськими (всупереч позиції С. Смаль-Стоцького та інших). З цими останніми українську мову поділяли такі важливі стародавні звукозміни (або їхні результати), як виникнення повноголосся і деназалізація «є» з перетворенням його в «і», з іншого боку, в протобілоруських і особливо в проторосійських діалектах були аж ніяк не менш важливими інновації, які обійшли українську мову (акання, а для проторосійських діалектів також перехід «ї» і «й» перед «ј» відповідно в «ь» і «ъ» тощо). Не існувало не тільки повної східнослов'янської єдності, а й української єдності, оскільки в південноукраїнських і північноукраїнських діалектах іноді відбувалися різні звукозміни. Протягом ранньосередньоукраїнського та середньоукраїнського періодів навіть такого характеру українсько-російські зв'язки звелися практично до нуля, а українсько-білоруські істотно ослабли. Українська мова піддавалася дії зі західного напрямку (хоча і не переродилася, звичайно, з цієї причини в західнослов'янську). Незалежно від того, які саме історичні обставини спричинили цей поворот, оригінальність тодішньої фонологічної еволюції української мови слід шукати саме в цьому. Якщо підходити до цієї оригінальності, заздалегідь ґрунтуючись на беззаперечному східнослов'янському характеру української мови, то ні побачити, ні пояснити його належним чином немає можливості. Тепер у ХХ ст. «радянський» режим запровадив політику, спрямовану на повне «східнослов'яннення» української мови. Яким буде результат цього унікального експерименту, покаже тільки майбутнє. Однак сьогоденний стан або майбутній результат не вільно (тобто не можна, – П.Д.) проєктувати на колишню історію» (Юрій Шевельов, «Історична фонологія української мови», <http://izbornyk.org.ua/shevelov/shev08.htm#pid17>);

Отже, українська мова більш близька до західнослов'янських мов, що як і вона відображають навколишній світ на відміну від туранської російської не цілісно, а суттєво детальніше. Російськомовна людина працює не на досягнення найкращого результату, а так щоб скоріше позбавитися від самої роботи. Можливо тому-то в російській мові процес і його результат часто позначаються одним і тим же словом: рос. «обшивка» – «обшивання, обшивка»; «насыщение» – «насичування, насичення»; «наполнение» – «наповнювання, наповнення»; «разработка» – «розроблювання, розробка»; «напыление» – «напилювання, напилення»; «воспитание» – «виховування, виховання» і тощо.

Тому-то українська мова і є значно багатшою туранської російської мови. Наявність у російській мові великої кількості багатозначних слів розвінчує міт про її багатство. На бідність російської лексики вказують також і наявність у російській мові, як надзвичайно великої кількості іноземних запозичень, так і великої кількості лакун, причому навіть на тлі і лексично близької до неї української мови:

«Методика контрастивного аналізу лексики «від» української до російської мови дозволила виявити в російській літературній мові на тлі української літературної мови 1300 лакун. З них 194 мотивовані та 1106 невмотивовані лакуни. Таким чином, співвідношення мотивованих лакун до невмотивованих становить 1/6. Мотивовані лакуни, за результатами цього дослідження, склали 15%, невмотивовані лакуни – 85%. Мабуть, такий високий відсоток (85%) невмотивованих лакун свідчить про комунікативну нерелевантність (неадекватність, – П.Д.) тих чи інших концептів у концептосфері російського народу. Більше того, російській мовній свідомості не притаманна детальна номінація окремих явищ... Середній індекс лакунарності в російській мові становить 0,043... За допомогою тієї ж методики, взявши російську мову за вихідну, а мовою зіставлення – українську, було здійснено аналіз понад 32 тисячі російських іменників. Виявлено та описано 130 російських безеквівалентних семем. Семний аналіз конотативного та функціонального макрокомпоненту показав, що російська безеквівалентна лексика є неоцінною (90%) та неемоційною (83%), за інтенсивністю використання – маловживаною (47%), та рідкісною (40%). Отже, російські безеквівалентні лексеми переважно перебувають у пасивному словниковому запасі народу. Середній індекс безеквівалентності російських іменників склав величину 0,004» (Наталія

Прощенкова, автореф. дис. «Національна специфіка семантики слова в близьких мовах: на матеріалі іменників російської та української мов»,
<http://www.dissercat.com/content/natsionalnaya-spetsifika-semantiki-slova-v-blizkorodstvennykh-yazykakh-na-materiale-imen-sus>).

Як бачимо, ніби то багата російська мова виявилася біднішою за українську. У суто оціночній і засміченій надмірними запозиченнями російській мові (згідно з дослідженнями Наталії Прощенкової) немає жодних відповідностей майже п'яти відсоткам українських іменників, тоді як українська мова могла б бути збагачена менш ніж половиною відсотка такої ж російської лексики. І то, в цьому немає жодної потреби, бо ця безеквівалентна лексика є переважно маловживаною і дуже рідкісною і в самій російській мові.

Наявність в українській мові дуже великої кількості дієслів, що не мають у російській мові однослівних еквівалентів, свідчить про значно більше високий рівень не тільки її деталізованості, а і її метафізичності (абстрактності, узагальненості, уможлидності, спекулятивності; трансцендентальності та філософічності):

базарювати – «бути на базарі для того, щоб купувати або продавати що-небудь»;
бекати – «говорити нісенітницю», «дзвонити окремо в один дзвін»;
бовваніти – «стирчати бовваном / бовдуром»;
бучавіти – «твердіти, сохнути [про шкіру]»;
вапнувати – «білити вапном»;
веслувати – «гребти веслами»;
веснувати – «вести весняні роботи»;
виваксувати – «начистити взуття ваксою»;
вигемблювати – «вистругувати рубанком»;
видибати – «вийти, зійти, насилу пересуваючи ноги»;
викобзати, виковзати – «ковзаючи по льоду, зробити доріжку»;
вирачкувати – «вилазити рачки»;
висиновити – «виключити з родини, позбавити спадщини»;
витавати – «виступати з води»;
вистерликати – «заробити гроші грою на музичному інструменті»;
вичапати – «насилу вибратися з чого-небудь»;
вичервонити – «забарвити в червоний колір»;
вичовгати – «вийти, човгаючи ногами»;
вишаровувати – «добре вимивати, змивати за допомогою мочалки, щітки та ін.»;
вівчарити – «пасти овець»;
відмолодикувати – «прожити молоді роки»;
відроскошувати – «пожити у достатку, у розкоші»;
віршувати – «вигадувати вірші, вимовляти вітальні вірші»;
волокнуватіти – «робитися волокнистим»;
волоситися – «тягати один одного за волосся»;
гаптувати – «вишивати золотом або сріблом»;
гарликати – «погано співати»;
гаяти – «марнувати, марно витратити час»;
дашити – «крити покрівлю, дах»;
дибати – «ходити повільно і незручно»;
дилювати – «будувати з колод»;
домувати – «бути, перебувати вдома»;
допастися – «накинутися на щось з жадібністю»;
жерстити – «покривати дах жерстю»;
жилавіти – «ставати жилястим»;
заборознитися – «забруднити борошном»;
забузанити – «говорити, нести нісенітницю»;

завузлити – «зав'язати вузлом»;
загоджувати – «догоджати комусь із корисливою метою»;
загвозджувати – «прибивати цвяхами»;
загорбатіти – «зробитися горбатим»;
задощитися – «намокнути під дощем»;
задрипувати, задрипати – «намочити, забруднити одяг і ін., ходячи росою, болотом»;
задріботіти – «швидко заговорити, засипати скоромовкою»;
закандзюбитися – «зігнутися гачком»;
заквітчуватися – «прикрашатися квітами»;
закортіти – «захотіти сильно, з нетерпінням»;
залицятися – «маючи почуття симпатії чи любові до будь-кого, надавати знаки уваги,
зачіпати розмовою, жартами тощо»;
замолодикувати / запарубкувати – «почати життя парубка, неодруженої людини»;
замуравитися – «зарости травою»;
занадитися – «взяти собі за звичку часто навідуватися кудись»;
занедбати – «перестати дбати про когось, про щось»;
занепадати – «занепадати, хилитися до занепаду»;
занехаювати – «переставати дбати про що-небудь»;
занизувати – «вишивати занизуванням»;
занишпоритися – «заглибитися у будь-що, надмірно зацікавитися всім»;
заніколитися – «зробитися ніколи»;
знікчемніти / занікчемніти – «зробитися нікчемним»;
заприятелювати – «зробитися приятелем будь-кого»;
запропащати – «призводити до непридатності, до загибелі; псувати; знищувати»;
зароситися – «змочитися у росі»;
засльотитися – «почати дощити, про облоговий дощ»;
затоваришувати – «вступити в товариські стосунки – стати товаришем когось у будь-
якій справі чи заході»;
зауважити – «звернути увагу / зробити зауваження»;
зацвяхувати – «оббити цвяхами»;
зволікати – «уповільнитися з виконанням чого-небудь»;
змарніти – «втратити привабливість, тобто зовнішній гарний вигляд»;
змарнувати – «безглуздо витратити, розтратити, зіпсувати»;
змогутніти – «стати могутнішим»;
зневірятися – «губити віру у щось, не втрачаючи надію (не впадаючи у відчай)»;
знепритомніти – «втратити свідомість»;
зняковіти – «одночасно збентежитися та засоромитися»;
кайлувати – «відбивати породу киркою, кайлом»;
ковбанитися – «возитися у бруді»;
конюхарити – «бути конюхом»;
коржавіти – «ставати жорстким, твердим»;
кородитися – «корчитися від болю, скаржитися на біль, нездужання»;
кохатися – «насолоджуватися один одним»;
крижувати – «споруджувати хрести»;
кукобитися, кукоблитися – «гніздитися; влаштовуватися; господарювати; дбати»;
локшити – «різати на дрібні шматки»;
лунати – «далеко поширюватися подібно відлунню»;
набрунчитися – «пустити бруньки»;
нахмаритися – «покритися хмарами» [про небо];
ницювати [одяг] – «вивертати на виворіт, на протилежний бік» [тканину одягу];
ніколитися – «не вистачати, не мати часу»;
нікчемніти – «перетворюватися на нікчемність»;

норити – «копати нори; покривати, засіювати, спестрити, обліпити землю норами»;
облишити – «дати спокій – перестати турбувати», «кинути [як непотрібне]»;
обриштовувати – «обставляти [будівлю] будівельними лісами, підмостками»;
оговтатися – «повернутись до нормального стану, прийти до тями»,
отямитися – «прийти до тями»;
очужіти – «зробитися чужим»;
очутити – «привести до тями»;
ошадіти – «покритися інеєм, памороззю»;
пароститися – «пускати пагони, паростки»;
партачити – «робити, виконувати щось невміло чи недбало»;
парубкувати – «бути холостяком»;
поводитися [якось] – «вести себе»[якось];
погараздитися – «влаштуватися як слід, отримати більш придатне становище»;
понеділкувати – «не виконувати важкої роботи у понеділок»;
пружніти – «робитися більш пружним»;
русявіти / зарусявіти – «ставати світло-русявим / зробитися русявим»;
спантеличити – «збити з пантелику»;
сплохувати – «потрапити у скрутне становище»;
тижнювати – «бути десь весь тиждень»;
удавати – «робити вигляд»;
унаочнювати – «робити наочним»;
унеможливити – «виключити можливість; зробити неможливим що-небудь»;
усталитися – «зробитися стійким, стійкішим»;
хамаркати – «нерозбірливо (незрозуміло) читати»;

Бідність же штучної та неметафізичної російської мови є наслідком як вихідної бідності та поганої деталізованості МКС туранських (фінсько-угорських та тюркських) неметафізичних мов, що передували їй у Московії, так і переінакшення (переосмислення) московитами лексики, запозиченої як у слов'ян, так і у багатьох інших народів, під своє архаїчне туранське світосприйняття:

«...«Проміжний» (між Європою та Азією) стан російської культури позначився мовою, характерною рисою якої стала переймливість: відкидаючи сучасні «холдинги» та «саміти», сучасні мовні пуристи забувають про те, що кожне п'яте-шосте російське слово не слов'янського, а тюркського походження. Освоювати, переінакшуючи на свій лад – взагалі притаманність російської натури. Згадаймо Блоківське:

«Ми любимо все – і жар холодних чисел,
І дар божественних видінь,
Нам прийнятно все –
І гострий галльський сенс,
І похмурий німецький геній...»

Переплавку чужого до невпізнанності видно й у запозиченні західних політичних інститутів у ході суспільних перебудов: перших російських «сенаторів» цар Петро власноруч поров за недбалість, Державна Дума, і колишня, і нинішня, мало схожі на європейські парламенти, а поділ врядування в Росії – не правова норма, а інструмент політичної боротьби, як і президент не стільки виборний та змінюваний голова держави, скільки (в очікуваннях громадян) – «батько Вітчизни»¹²²³, яким себе оголосив реформатор Петро I...» (Зінаїда Сікевич, «Соціологія та психологія національних відносин», https://nashaucheba.ru/v22132/сикевич_з.в._социология_и_психология_национальных_отношений);

«Причинами, що уповільнили хід нашої (російської, – П.Д.) словесності, зазвичай вважаються: 1) загальне вживання французької мови та зневага російської. Всі наші

¹²²³ Тобто її володар, деспот, – П.Д.

письменники на те скаржилися, але хто ж винен, як не вони самі. Виключаючи тих, що займаються віршами, російська мова ні для кого не може бути досить привабливою. У нас ще немає ні словесності, ні книг, всі наші знання, всі наші поняття з дитинства почерпнули ми в книгах іноземних, ми звикли мислити чужою мовою; просвітництво століття вимагає важливих предметів роздумів для їжі розумів, які вже не можуть задовольнятися блискучими іграми уяви та гармонії, але вченість, політика та філософія ще російською мовою не говорили – метафізичної мови у нас зовсім не існує; проза наша так ще мало оброблена, що навіть у простому листуванні ми змушені створювати обороти слів для пояснення понять звичайнісіньких; і лінощі наші охочіше виражатися мовою чужою, в якій механічні форми вже давно готові та всім відомі» (Олександр Пушкін, з чорнового нарису нотатків «Про причини, що уповільнили перебіг нашої словесності», http://lib.ru/LITRA/PUSHKIN/p6.txt_with-big-pictures.html);

«Наша письмова мова ще з петрівських часів то від насильницької деспотичної ломки, то під пір'ями освічених верств, що думали французькою, то від жвавості перекладача, то від квапливості пишучих, які знають ціну думки та часу, але не слова, постраждала: і у своєму словниковому запасі, й у граматичному ладі, і, найголовніше, у складі. Словниковий запас неухильно виснажувався; лінувалися вишукувати та залучати гідні російські слова, чи соромилися їхній «грубості», або ж докоряли їх за нездатність висловити сучасну високу тонку думку (а нездатність була в нетерплячих авторах). Натомість втраченого наштовхували без міри іноземних слів, іноді дуже гарних (хто кине камінь в «енергію», «нерв», «процес», «проблему?»), часто зовсім нікчемних...» (Олександр Солженіцин, «Не звичай дьогтем ши білити, на те є сметана», http://lib.ru/PROZA/SOLZHENICYN/s_smetana.txt_Ascii.txt);

«– Ну, яка вона велика та могутня?! Російська мова – це франко-польсько-англо-латинсько-тюркське місиво. Так, в результаті це місиво вийшло (формально, – П.Д.) непоганим, але треба чесно визнати, що нічого унікального в цьому немає. Ви почитайте, подізнавайтесь, якою була російська мова до тих самих петрівських часів. Російське дворянство після війни 1812 року говорило переважно французькою не тому, що воно було сволочним, непатріотично налаштованим. Просто російською мовою висловлюватися було неможливо! Більшості понять і явищ не було ніяких позначень...» (Олександр Невзоров: «Великої російської культури не було ніколи», http://www.aif.ru/society/people/aleksandr_nevzorov_velikoy_russkoy_kultury_nikogda_ne_sushestvovalo);

«Відома теза про те, що «могутня російська мова» – категорично хибна: вона слабка. Щоб описати моє ставлення (як історика та громадянина) до режиму, до рабської агресивно-слухняної більшості – не вистачає слів. Сказати, що я все це зневажаю, що мені це огидно, бридко, назвати це скотиняцтвом, убогістю, гниллю, брудом і тощо – це нічого не сказати. Мат – ще акварельніше. Слабка російська мова, надзвичайно слабка та бідна. Принаймні для опису самої Росії. Для якоїсь тургенівської Франції (де була придумана теза) – може, вона і багата, велика і могутня, а тут бідна...» (режисер, історик, академік РуАН Євген Понасенков, «Не могутня, а дуже слабка російська мова щодо самої Росії», <https://www.obozrevatel.com/blogs/40615-ne-moguch-a-ochen-slab-russkij-yazyik-v-otnoshenii-samoj-rossii.htm>).

Але ж найбільше українська мова відрізняється від російської своєю благодатною мовною картиною світу. Адже в українській МКС, на відміну від російської, відбито поважливе та піднесене ставлення як до рослин і природи в цілому, так і до жінки:

«Окрім своєрідності денотативно-сигніфікативних ознак, фольклоризми-фітоніми характеризуються також унікальними у кожному окремо взятому випадку прагматичними особливостями, до яких включаємо експресивно-емоційну оціненість та різноманітні конотації. Рослини досить часто є «предметами, що збуджують почуття», і це відображено у прагматичному компоненті їхніх лексичних значень... Скажімо, на основі узагальнених понять «краса», «жіночість» поєднуються між собою слова-символи «калина», «тополя»

«верба», їхні слова-прототипи входять до одного тематичного блоку («рослини», «дерева»), проте їхня функціональна взаємотрансформованість досить обмежена. Справді, у фольклорних текстах, особливо українських, заміна «калини» на «тополю» чи «вербу», незважаючи на досить тісну кореляцію їхніх символічних значень («жінка за певних обставин»), та слів-прототипів (дерева) без суттєвих прагматичних змін практично неможлива: спостерігаємо чітке закріплення значення кожного символу залежно від конситуації. Натомість у російських фольклорних текстах порушення фіксованості вживання слів-символів спостерігаємо досить часто: «калинушка з малиною», «блакитна квітка», «грушиця кучерява», тощо в більшості випадків, безперечно, кореферентні» (В.В. Галайчук, автореф. дис. «Лексичні одиниці мікросистеми «Рослини» в українських фольклорних текстах», <http://www.disslib.org/leksychni-odnyntsi-mikrosystemy-roslyny-v-ukrayinskykh-folklornykh-tekstakh.html>).

У багатьох індоєвропейських національних лінгвокультурах символом краси є квітка. І, якщо в українській та французькій лінгвокультурах квітка уособлює жіночу красу, то в російській лінгвокультурі вона уособлює чоловічий нарцисизм:

«Той факт, що в російській мові квітка чоловічого роду, а «*la fleur*» у французькій – жіночої, робить один і той же предмет реального світу абсолютно різним у сприйнятті носіїв цих мов та представників цих культур» (С. Тер-Мінасова, «Мова та міжкультурна комунікація», <http://yanko.lib.ru/books/language/ter-minasova-lang.htm>);

«Дитиною я не відділяв себе від гучної субстанції Шарлоттиної мови. Я плавав у ній, не задаючись питанням, чому цей спалах у траві, це яскраве, запашне, живе існує то в чоловічому роді, в іпостасі крихкої, кристалічної, заданої, здавалося, [російським] ім'ям «цвeтoк», то вдягається бархатистою, пухнастою і жіночою аурою, перетворюючись на «*une fleur*» (Андрій Макін, «Французький заповіт», с. 104, http://www.e-reading.org.ua/chapter.php/87304/16/Makin_-_Francuzskoe_zaveshchanie.html).

Можливо, тому-то в російській мові і немає лексеми, яка відповідає українській лексемі «заквітчуватися» – «прикрашатися квітами». На відміну від ідеалістичної російської МКС у природоцентричній та кордоцентричній українській МКС зовсім не до чоловічого, а саме до жіночого граматичного роду відносяться не лише пелюстка (рос. «лепесток») та квітка (рос. «цвeтoк»), а й нарядні назви як багатьох квітів, так і деяких рослин:

рос. «ландыш» – конвалія, рос. «подснежник» – проліска, рос. «василек» – волошка, рос. «рододендрон» – червона рута, рос. «василистник малый» – рутвиця мала, рос. «поповник (ромашка)» – пупавка, рос. «шиповник» – шипшина, рос. «мирт» – мирта, рос. «пион» – півонія, рос. «гладиолус» – гладіола; рос. «георгин» – жоржина; рос. «золототысячник» – дзендзелія, рос. «ноготок» – нагідка, рос. «львиный зев / ротик» – паротка, рос. «воловик лекарственный» – рум'янка лікарська, рос. «таволожник / лабазник вязолистный» – таволга в'язолиста, рос. «шалфей» – шавлія, рос. «шалфей железистый» – мідущиця, рос. «шафран» – бриндуша, рос. «переступень белый» – бріонія біла / змієва трава, рос. «трилистник полевой» – комонниця, рос. «клевер» – конюшина, рос. «вьюнок» – берізка, рос. «одуванчик» – кульбаба; рос. «ковыль» – ковила, рос. «золотоцвет» – королиця, рос. «дурман» – дуриця, рос. «белоус» – псяга / псянка, рос. «лук скорода» – требулька, рос. «болотник» – виринниця, рос. «плаун сплюснутый» – зелениця сплюснута / тисина, рос. «бородавник» – празелень, рос. «пырей» – перійка, рос. «паслён» – паслина, рос. «сельдерей» – селера, рос. «хлопок» – бавовна, рос. «картофель» – картопля, рос. «редис» – редиска, рос. «щавель» – щава / шєва.

Це, вочевидь, пов'язано з тим, що нащадки козаків – українці, на відміну від психічно інфантильних російських мужиків (холопів), міщан, купців та представників інших верств, високо цінували не лише природну, а й жіночу красу, та схилилися перед ними.

На суттєву відмінність російської МКС від української МКС вказує і розбіжність граматичного роду у багатьох українських та російських іменників. Дуже великій кількості українських іменників чоловічого граматичного роду відповідають у російській

мові іменники жіночого і, навпаки, дуже великій кількості українських іменників жіночого граматичного роду відповідають у російській мові іменники чоловічого граматичного роду. Але все ж таки найбільша невідповідність російської МКС слов'янській МКС виявляється у середньому граматичному роді. Як у російській, так і в українській мовах є багато слів середнього роду. Однак найчастіше слова середнього роду в них відповідають не тим самим поняттям, що красномовно свідчить про неіндоевропейське походження російськомовного туранського етносу.

24. Нарідна творчість українців

Саме завдяки не тільки співучості української мови, а і благодатній українській мовній картині світу і сформувався найчудовіша в усьому світі нарідна творчість українців:

«Малоруська (українська, – П.Д.) мова – найгармонічніша серед усіх слов'янських мов і відрізняється великою музичною гнучкістю» (Фрідріх Боденштедт, німецький поет та перекладач російських поетів та нарідних українських пісень);

«Вона заспівала з почуттям «Віють вітри», потім ще романс, та ще, і всіх нас зачарувала, – усіх, навіть Белікова. Він підсів до неї і сказав, солодко посміхаючись: – Малоросійська мова своєю ніжністю та приємною звучністю нагадує стародавньогрецьку» (Антон Чехов, «Людина у футлярі», <http://ilibrary.ru/text/438/p.1/index.html>);

«Участь природи слабка у великоруських піснях і надзвичайно сильна у наших: південноруська (українська, – П.Д.) поезія невід'ємна від природи, вона оживлює її, робить її учасницею радості та горя людської душі; трави, дерева, птахи, тварини, небесні світила, ранок і вечір, спека та сніг – все дихає, мислить, відчуває разом з людиною, все відгукується до неї чарівним голосом то участі, то надії, то вироку... В великоруських піснях є туга, роздум, але майже немає тої мрійливості, яка так поетично захоплює нас. В південно-руських піснях, уносить душу в простір уяв і зігріває серце неземним, а не тутешнім вогнем... Любовне почуття, звичайно душа будь-якої нарідної поезії, в великоруській поезії рідко підноситься над матеріальністю; навпаки, в наших воно досягає найвищого одухотворення, чистоти, висоти спонукання та грації образів. Навіть матеріальна сторона любові в жартівних піснях зображується з тою анакреонтичною грацією, яка скрадає тривіальність і саму чуттєвість одухотворяє, облагороджує. Жінка в великоруських піснях рідко підноситься до свого людського ідеалу; рідко її краса підноситься над матерією; рідко закохане почуття може в ній цінити що-небудь за гранню тілесної форми; рідко висловлюється доблесть і гідність жіночої душі. Південноруська жінка в поезії нашого народу, навпаки, до того духовно-прекрасна, що і у самому своєму падінні виявляє поетично свою чисту натуру, і соромиться свого приниження. У піснях грайливих, жартівних, різко виражається протилежність природи того і іншого племені. У південноруських піснях цього роду виробляється принадність слова і виразу, доходять до істинної художності: відпочиваюча людська природа не задовольняється простою забавою, але усвідомлює потребу дати їй витончену форму, не тільки що розважає, а і що звеличує душу; веселість бажає обійняти її стихіями чудового, освятити думкою. Навпаки, великоруська пісня такого роду виказує не більше як прагнення утомленого від буденної діяльності праці забути на хвилину як-небудь, а ні ламаючи голови, а ні чіпаючи серця та уяви; пісня ця існує не для себе самої, а для бічної декорації іншого, чисто матеріального, задоволення» (Микола Костомаров, «Дві руські нарідності», <http://izbornyk.org.ua/kostomar/kos38.htm>);

«Суттєва їхня відмінність у тому, що в російських піснях виражається дух покірний своїй долі та готовий підкорятися її велінням. Росіянин не звик брати активну участь в зміні свого життя, тому він здружився з природою й полюбляє її оспівувати, бо лиш у цьому він може вилити свою душу. Він не намагається виразити в пісні обставини дійсного життя, а скоріше навпаки бажає мов би відділитися від усього існуючого, і, затуливши вухо рукою, хоче, здається, загубитися в звуці. Тому російські пісні

відзначаються глибокою тужливістю, розпачливим забуттям, якимось роздоллям та плавною протяжністю. Всі ці ознаки меншою мірою притаманні малоросійським пісням (за винятком обрядових), вони, будучи виразом боротьби духу з долею, відрізняються поривами пристрасті, напруженою твердістю й силою почуття, а водночас і природністю виразу. В них бачимо не безпам'ятність і не зневіру, а скоріше прикрість та тугу, в них більше дії...» (Михайло Максимович, «Малоросійські пісні», – 1827, – С. XIII – XIV, <https://archive.org/details/malorossiyskiepesni?view=theater#page/n17/mode/2up>);

«У великоросів і в усіх південно-західних слов'ян вживання рим дуже мало зазвичай; у малоросів і у слов'ян північно-західних, за винятком сербів-лужичан, рими дуже споживані... Розрізнення короткості і довготи складів розвинулося мало-помалу в мові так само, як і в музиці, де один і той же окремих звук може мати значення і цілого такту, і чверті його, і шістнадцятої частки, і більш. Таку мірну прозу, до того ж ще і римовану і правильно підпорядковану музичному наспіву, бачимо в малоросійських «думах», в сербських «наріцаннях» над померлими, в деяких хорутанських «співаннях» та інших. Свобода не дотримуватися в віршах пісень певної кількості складів на певну кількість наголосів разом зі свободою не дотримуватися мірної мови в переказі казок збільшувалася все більш, збільшувалася одночасно з віддаленням мови від свого первісного стародавнього виду, і мови нарядної словесності, віддаляючись від давніх умов гармонії, все більше зближувалася з мовою простої, буденної розмови. Внаслідок цього стали можливими такі нарядні пісні, які відрізняються від звичайної розмовної мови тільки музичним наспівом і в яких вираження за своєю формою так мало залежать навіть від мотиву, що одну і ту ж пісню можна прилаштовувати до наспіву і так, і інакше, і вставляючи слова, і випускаючи, і змінюючи їх порядок... Подібне перетворення помічаємо і в складі творів нарядної словесності. Розглядаючи їх в ставленні до мови, а разом з тим і до змісту в тому вигляді, як вони представляються тепер у різних слов'янських народів, помічаємо, що їх взагалі два роди: одні¹²²⁴ відрізняються епічною важливістю викладу, художньою гідністю образів і виразів, інші¹²²⁵, навпаки того, жартівливістю, що нерідко переходить всі межі пристойності, як їх розуміє сам наряд, або навіть потворних образів і виразів. Ті перші залишаються власністю всього народу, обох статей, і повторюються або слухаються старенькими завжди однаково, з такою ж любов'ю, як і молоддю; ці другі чутні більш там, де наряд дозволяє собі не дотримуватися звичних умов пристойності» (Ізмаїл Срезневський, «Думки про історію російської мови», <http://www.ruthenia.ru/apr/textes/sreznevs/srezn1.htm>);

«Малоросійська звучна пісня, як дар лісових дриад, чиста від виразу самих крайніх помислів статевого сходження. Мало того, малоросійська пісня гребує безсоромного срамословія, яким рясніє нарядна піснетворчість в Росії. Малоросійська пісня не бачить гідного для себе предмета в усьому, що не живе біля серця, а привітає, так би мовити, до одного «тесового ліжечка», куди відразу вабить і тут вершить любов пісня великоруська. Поезія, що виражає дух і культ народу в Малоросії, без сумніву, вище, і це відбивається на всі боки у верхніх і нижніх. верствах суспільства. Лермонтов, характеризуючи освічену малоросіянку, каже: «Від зухвалою погляду в ній пристрасті не спалахнуть пожежею, полюбить не скоро, зате не розлюбить вже даром»...» (Микола Лесков, «Єврей в Росії. Кілька зауважень до єврейського питання», <http://www.vehi.net/asion/leskov.html>);

«Якщо ж наряд, переживши мітичний та героїчний період свого життя, не пробуджується до свідомості і переходить не в громадянськість, засновану на розумному розвитку, а в громадськість, засновану на переказі, і залишається в природній несвідомості родинного побуту та патріархальних відносин, – тоді у нього не може бути художньої поезії, не може бути ні роману, ні драми. Епопею його складають казка та історична пісня, якої характер, здебільшого, знову-таки казковий. Порівняння козацьких малоросійських пісень з російськими історичними піснями найкраще підтверджує нашу думку: характер

¹²²⁴ У малоросів (українців) і у споріднених їм північно-західних слов'ян, – П.Д.

¹²²⁵ У ослов'яненних фіно-угорців і тюрків – великоросів (московитів), – П.Д.

перших – поетично-історичний; характер других, як ми побачимо далі, чисто казковий, і до того ж більше прозаїчний, ніж поетичний... Малоросія була органічно-політичним тілом, де будь-яка окрема особистість усвідомлювала себе, жила та дихала в стихії свого суспільного існування і тому знала добре справи своєї батьківщини, настільки близькі до її серця та душі. Нарідна поезія Малоросії була вірним дзеркалом її історичного життя, і як багато поезії в цій поезії!» (Віссаріон Белінський, «Статті про нарідну поезію», http://az.lib.ru/b/belinskij_w_g/text_0420.shtml, <https://www.litres.ru/vissarion-belinskiy/stati-o-narodnoy-poezii/chitat-onlayn/page-12/>);

«Країна музики (Україна, – П.Д.) була вже за нашими плечима. Великорос задовольняє свої музичні потреби в основному вустами. Ніде в середині Росії ми не бачили в руках простого великороса музичного інструменту... В Україні в недільні або святкові дні майже з усіх вікон або з усіх дверей будинків лунали звуки струнного чи духового інструменту і ніде публічні заходи не відбуваються без спільної музики. Музичний талант малоросів є причиною того, що майже кожен великий поміщик тримає невеликий оркестр із селян-кріпаків. ...майже всіма розумовими здібностями і в усіх відношеннях малорос є протилежністю московита. У малоросів живе ніжне поетичне почуття, що вказує на схильність присвячувати себе сентиментальній романтиці. У великороса відсутні якісь сліди романтики у його світогляді. Його живий, практичний, часом грубий реальний розум не розуміє спокійніших, часто таємних потреб душі малороса. Пісні та уявлення малоросів подібні до поетичного світосприйняття сербів, лицарської романтики поляків; часто їхнє поетичне устремління легко виходить за межі вузького життєвого кола. Великорос подобається сам собі у світі, який він сприймає, і він насолоджується ним по-своєму у повному обсязі. Його поезія тільки звеличує та прикрашає його, але не змінює. Наскільки застиглим, одностороннім і непоступливим у житті є малорос, настільки і рухливим, незрозумілим і багатостороннім є його поетичне почуття...» (Blasius JH [Йоган Генріх Блазіус]) (Петро Бочан, «Німці, французи і англійці про Україну та український нарід у XVII – XIX століттях», https://archive.org/stream/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX_djvu.txt);

«З усіх слов'янських володінь Російської імперії Україна, без сумніву, є самою поетичною. Коли приїжджаєш з Петербурга до Києва, відчуваєш себе на півдні. Вечори теплі, вулиці наповнені усміхненими, співаючими людьми, які сидять навколо столиків, винесених з кафе на свіже повітря. Вдихаєш напоєне ароматом півдня повітря, дивишся на місяць, посріблені тополі, відчуваєш, як переповнюється серце, і відчуваєш потребу творити. Все дихає поезією на цій прекрасній рівнині, що ніжно обвівається та купається в теплому сонці. Спокійно і неспішно течуть блакитні річки; маленькі озера мирно сплять, оточені квітковим килимом; як прекрасно мріяти в розкішних дубових лісах. В Україні все – поезія: селянський одяг, їхні пісні, їхні танці, особливо їхній театр. Україна – єдина країна в Європі, яка має власний нарідний театр, а не створений освіченими з метою впливу на маси, як це робиться в Європі. Український театр настільки нарідний, що його навіть не змогли перетворити в міський» (Любов Хведорівна Достоевська, цит. за: «Достоевський в зображенні своєї дочки», СПб.: Андреев і сини, 1992, <https://www.liveinternet.ru/users/4798140/post416012540/>);

«Українці – це, мабуть, самий співучий нарід у світі, і хоча вони не подарували ще Європі жодного знаменитого композитора, співають вдень і вночі, як на прогулянці, так і за роботою... Заміжні жінки під час важкої роботи невтомно співають, як солов'ї. І важко жваво передати читачеві лише словами цю повну життя картину!» (Kohl JG [Йоганн Георг Коль], «Die Ukraine. Kleinrussland», цит. за: Петро Брицький, Петро Бочан, «Німці, французи і англійці про Україну та український нарід в XVII – XIX століттях», https://archive.org/stream/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX/pro_Ukrainu_u_XVII-XIX_djvu.txt);

«У жодній іншій країні древо нарідної пісні не дало таких чудових плодів, ніде дух народу не висловився так жваво і світло в піснях, як в українців...» (Фридріх Боденштедт, німецький поет і перекладач російських поетів і нарідних українських пісень);

«Вислухати новітню європейську музику, а після неї українську нарідну пісню – це все одно, що вийти з отруєною пахощами міської світлиці на свіже, чисте лісове повітря. Композитори всього світу можуть знайти багатющі музичні перлини в українській нарідній пісні» (В. Бальтазар, чеський композитор);

«Німецький етнограф і філософ Йоганн Готфрід Гердер, в своєму «Щоденнику моїх мандрів» в 1769 році зазначав: «Україна стане колись новою Грецією: прекрасне місце розташування цього краю, весела вдача народу, його музичний хист, родюча земля, колись прокинуться ... і постане велика культурна нація і її межі простягнуться до Чорного моря, а звідти – далі по всьому світу...» («Іноземці про Україну», http://thule.primordial.org.ua/aka_mnenie.htm);

«Окремо слід сказати про ставлення Гердера до українського фольклору. Він оцінював його дуже високо, а «козацькі думи» відносив до найвищих досягнень світової нарідної поезії. Висуваючи перед поетами нову програму, закликаючи їх виходити з духу нарідної поезії, Гердер вказував як на її високі зразки не тільки на англійські балади, іспанські романси і скандинавські саги, але і на литовські дайни і «козацькі думи...» (Дмитро Наливайко, «Очима Заходу: рецепція України в Західній Європі XI – XVIII», http://litopys.org.ua/ochyma/ochrus5_1.htm);

«В українських думах виявлено мотиви, котрі мають відповідності в германській епіці, причому саме в тій її частині, що стосується подій у Північному Надчорномор'ї (героїчна смерть, утеча з полону, буря на морі, віщі сни тощо)... Думи переважно не просто виконували у супроводі струнного інструмента, але й слугували потужним знаряддям для виховання молоді славними вояками, для піднесення бойового духу перед битвами, як і пісні готів. Такі пісні були засобами передачі традиції, але, попри очевидну подібність, у різних місцевостях українського світу демонстрували певну етнічну й регіональну специфіку. Козацька епіка, яка є знаковою для культури українського народу і визначає її обличчя, зберігає помітний спадок готського часу, котрий українці могли успадкувати лише внаслідок складних етногенетичних і мовно-культурних процесів, що передбачали участь германського¹²²⁶ етнічного елемента» (Михайло Рахно, «Мовностилістичні засоби реалізації слов'янсько-скандинавських відповідностей в епічному дискурсі», http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Rakhno_mono.pdf).

Але ж про радянсько-німецьку війну український нарід так і не створив жодної пісні. Бо це для нього була зовсім не вітчизняна війна, а війна двох огидних йому імперій:

«Після колективізації та Голодомору нарід України жахи радянсько-німецької війни сприймав якось звично. Він у ці жахіття вже втягнувся, звик. Колись давно виступаю у Нью-Йорку. Зала невелика, народу набилося трохи більше граничної місткості: росіяни, євреї, українці. І я звернув увагу шановної публіки на дивовижний факт: українська мова співуча, нарід талановитий, пісні любить, але дивна річ, – про радянсько-німецьку війну українці склали лише одну пісню: «Ой, Дніпро, Дніпро, ти сильний, могутній». Встає біблійного вигляду старець з білою бородою і заперечує: помиляєтеся, юначе, пісню склали два московські євреї. Він мав рацію: нарід України про радянсько-німецьку війну не склав ЖОДНОЇ пісні. Бо після того, що було у 1930-х роках, нарід України радянсько-німецьку війну не сприймав ні як «велику», ні як «вітчизняну...» (Віктор Суворов, з інтерв'ю Лані Самохваловій: «Європа втратила інстинкт самозбереження»), <http://khersonline.net/novosti/politika/26759-viktor-suvorov-evropa-utrtila-instinkt-samosohraneniya.html>).

Не зважаючи на це, разом нараховується більше 500 тисяч українських нарідних пісень:

«Фольклористи підраховали, що досі було записано понад півмільйона українських нарідних пісень. З них опубліковано лише неповних десять відсотків, найбільше у п'ятдесяти томнику «Українська нарідна творчість» та десяти томному корпусі «Українські

¹²²⁶ Участь германського слов'янськомовного етнічного елемента, – П.Д.

нарідні мелодії», який охоплює 11 447 записів. Жодна нація за всю історію не має такої кількості пісень, як самостійно створив український нарід... В ЮНЕСКО зібрана фонотека нарідних пісень країн усього світу. У фонді України знаходиться 15,5 тисяч пісень. На другому місці перебуває Італія з кількістю 6 тисяч нарідних пісень... Першотворці нарідних пісень, як правило, невідомі, або взагалі не можуть бути визначені через колективне авторство. Нарідна пам'ять зберегла лише деякі імена авторів пісень, які стали нарідними. Це [Маруся Чурай](#), авторка пісень «[Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці](#)», «[Засвіт встали козаченьки](#)»; козак [Семен Климовський](#) – «[Їхав козак за Дунай](#)». Друга частина нарідних пісень – літературного походження: «[Реве та стогне Дніпр широкий](#)» (Т. Шевченко), «[Ніч яка місячна](#)» (М. Старицький)... Найдавнішим повним записом української нарідної пісні є текст «[Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?](#)» із середини XVI ст. відомий під назвою «Пісня про Штепана воеводу». Його було віднайдено в селі [Венеція-Луків Бардіївського округу](#), в рукописній граматиці 1571 року чеського вченого [Яна Благослава](#). Близько 1612 року було написано «[Пісню козака Плахти](#)», яку було надруковано в польському збірнику сатиричних творів Яна Дзвонівського в Кракові. У 1684 році з'являється «[Дума про козака Голоту](#)», запис, імовірно, зроблено на правому березі Дніпра і вміщено в рукописному збірнику Кондрацького. Перші нотні записи віднайдено у збірнику кінця XVII – поч. XVIII ст., що приписується вихованцеві Києво-Могилянської Академії [Захарію Дзюбаревичу](#). Серед записів є тексти «Скажи мені, соловейку, правду», «Ой біда, біда мені, чайці небозі». У 1790 році виходить «Богогласник» з піснями релігійного змісту, частина яких побутує і нині в Західній Україні. Це, зокрема, колядки «Нова рада стала», «Бог предвічний»...» («Українські нарідні пісні», https://uk.wikipedia.org/wiki/Українські_нарідні_пісні; «Українці створили найбільшу кількість нарідних пісень у світі», <https://web.archive.org/web/20170504100439/http://ukrainianpeople.us/українці-створили-найбільшу-кількіс/>);

«Якби наш край не мав такого багатства пісень, я б ніколи не писав Історії його, тому що я не збагнув би і не мав би поняття про минуле, або Історія моя була б зовсім не те, що я думаю з нею зробити тепер. Ці то пісні змусили мене з жадібністю читати всі літописи...» (Микола Гоголь, Лист І.І. Срезневському, 6 березня 1834 р., ПЗТ т. 10, Листи 1820 – 1835, <http://gogol-lit.ru/gogol/pisma-gogolya/letter-201.htm>; <https://reading-hall.ru/publication.php?id=25521>; <https://studfile.net/preview/2782113/page:25/>);

«Я не кажу про важливість нарідних пісень [взагалі]. Це нарідна історія, жива, яскрава, сповнена фарб, істина, що оголює все життя народу. Якщо його життя було діяльним, різноманітним, норавливим, наповненим всім поетичним, і він при всій багатосторонності його не отримав вищої цивілізації, то весь запал, все сильне, юне буття його виливається в нарідних піснях. Вони є надмогильним пам'ятником минулому, [і навіть] більш ніж надмогильний пам'ятник: [адже] камінь із промовистим рельєфом, із історичним написом – ніщо проти цього живого літопису, що мовить і звучить про минуле. Щодо цього, пісні для Малоросії є все: і поезія, і історія, і батьківська могила. Хто не проникнув у них глибоко, той нічого не дізнається про побут цієї квітучої частини Росії. Історик не повинен шукати в них свідчення дня та числа битви або точного пояснення місця, вірної реляції: у цьому відношенні небагато пісень допоможуть йому. Але коли він захоче дізнатися вірного побуту, стихії характеру, всі вигини і відтінки почуттів, хвилювань, страждань, веселощів зображуваного народу, коли захоче випитати дух минулого століття, загальний характер всього цілого та окремо кожного особистого, тоді він буде задоволений цілком; історія народу викриється перед ним у ясній величі» (Микола Гоголь, «Про малоросійські пісні», <https://nashe.com.ua/songbook/30/info/36/>);

«А ще ж у 1920 р. Гнат Танцюра збирав пісні по селах України, де знайшов: українських – 2157, московських – 135, польських – 20, «радянських» – 103» (Павло Штепа, «Московство», Розділ «XXI. Руйнівник Московства», <https://textbook.com.ua/istoriya/1475230795/s-23?page=3>);

«Вперше пісню, написану композитором Миколою Леонтовичем, було виконано хором Київського університету в 1916 році. У «Щедрику» співається про ластівку, яка прилетіла до господи провістити багатий рік для родини. Згідно з популярною, але неточною інтерпретацією, український оригінал опирається на стару слов'янську легенду про те, що кожен дзвін у світі прославляв Ісуса в ніч, коли він народився. Вже 1921 року різдвяну пісню було виконано в Карнегі-Холл у Нью-Йорку. Вона так сподобалась американцям, що у 1936 році Пітер Вільговський, українець за походженням, здійснив переклад Щедрика, який отримав назву «Carol of the Bells». Саме в цьому варіанті пісня отримала всесвітню славу» («Найвідоміша у світі українська різдвяна пісня»), <https://inspired.com.ua/stream/schedryk/>);

«Українські нарідні пісні спонукали багатьох композиторів до написання світових музичних шедеврів. Наприклад, в основі композиції Summertime – арії, яку написав Джордж Гершвін у 1935 р. для опери «Поргі та Бесс», однієї з найвідоміших пісень у світі – лежить українська колискова «Ой, ходить сон коло вікон» (<https://www.pisni.org.ua/songs/78464.html>). Цю композицію Гершвін почув в Нью-Йорку у виконанні Українського Національного Хору під керівництвом Олександра Кошиця. Почув – і написав один з найгеніальніших і найвідоміших джазових творів. З моменту написання композиції її виконали безліч виконавців, але найвідомішим залишається Summertime у виконанні Луї Армстронга, Еллі Фіцджеральд, а також Чарлі Паркера» (https://www.youtube.com/watch?v=h3kQt14_5OQ);

«Українська пісня «Їхав козак за Дунай» під назвою «L'adieu des fiancés» (Прощання з нареченою) увійшла до збірки французьких нарідних пісень. Існує німецький варіант цієї пісні. У Франції та Німеччині співають також українську нарідну пісню «Ой не ходи, Грицю» та ін.» (https://monitor9.zones.sk/materialy/testy/2017/T9-2017_UJL.pdf; https://www.marazm.org.ua/moral/10_149.html).

«У Данії співають чимало українських пісень данською мовою, не знаючи, що вони українські. Є хор, який співає ці пісні» (Ю. Бомгольт, данський міністр освіти, 1956).

«На всесвітньому конкурсі краси мов в Парижі в 1934 році українська мова зайняла третє місце після французької та перської за такими критеріями, як фонетика, лексика, фразеологія, структура речення. А за мелодійністю українська мова зайняла друге місце, після італійської» (<http://www.lingvafestivalo.info/moskvo/2010/ukrainskij/>).

Та й донині, філологи ставлять співучу українську мову на друге або на третє місце:

«Українська та італійська мови, це дві абсолютно унікальні мови в історії людства. З тисяч сучасних мов, тільки ці дві є повністю фонетично збалансованими мовами (кількість голосних і приголосних звуків у будь-якому реченні завжди однакова). Я не спеціаліст у фонетиці, але мені здається, що для створення такого дива, необхідна була шліфовка на протязі тисячоліть» (Віталій Локотарьов, «Росіяни, ви хто?», <http://sites.google.com/site/lokotarev/home/filosofia/russkie-vy-kto->).

Більша мелодійність мови швабів ніж у інших нарідностей Німеччини вказує на спорідненість і їх, як італійцям ломбардам, так і нащадкам готів українцям. Літературна готська мова, що склалася на основі балтсько-слов'янських та інших говірок поліетнічних античних готів¹²²⁷ і під істотним впливом греко-латинських церковних текстів, багато в чому є близькою до південних німецьких мов, що сформувалися на праслов'янському етнічному субстраті античних свебів / свавів / *славів, алеманів та маркоманів:

«Суттєвіші загальні риси, що пов'язують (літературну, – П.Д.) готську з мовами так зв. герміонських або південно-західних племен, серед яких виділяються шваби (алемани) та маркомани (бавари). Мовна традиція цих племен представлена південними німецькими діалектами... Перелічені вище явища не вичерпують всіх ознак, що поєднують готську мову з мовами західнонімецької групи. Але й серед описаних вище ознак є явища, що пов'язані з різними періодами історії німецьких мов. Явища, що об'єднують готську та всю

¹²²⁷ Пращурів як сербів = черв'ян / тервуян = тервінгів, хорутан і українців / русів = грутуннів / гревтунгів та інших спадкових брахкранных слов'ян, так і більшості нинішніх балтських та німецьких народів.

групу західнонімецьких мов, були, вочевидь, відносно пізніми утвореннями. Особливо це стосується суфікса -assus, -nassus. В яких умовах могла скластися ця спільність, залишається неясним. Можливо, що поширення цього явища слід зарахувати до тієї епохи, коли (слов'янськокомвні, – П.Д.) східногерманські племена перебували поруч із німецькими племенами у районі Одера. У цьому випадку герміони виявилися б посередниками у поширенні західнонімецьких форм у готів» (Мірра Гухман, «Готська мова», <http://www.tnu.in.ua/study/books/entry-1500260.html>);

«У Західній Пруссії відразу впадають у вічі покликані Фрідріхом II шваби; їхнє чорне волосся, їхні темні очі й струнка статура різко різняться зі світло-русявими головами, блакитними очима і огрядністю уродженців Півночі, що значно поступаються їм і в підприємливості, і в здатності до напруженої роботи... Швабська нарідна говірка залишилася їхньою рідною говіркою; на ній складені ті вільні пісеньки, які вони співають на святах, на галявинах для танців або під вікнами своїх коханих. Нарідні вчителі обурюються проти «цієї жахливої мови», проти цього Schwobisch, як вони кажуть, передражняючи грубу вимову вюртембергців; але діти переселенців залишаються їй вірними, і якщо їм потрібно щось сказати один одному таємно при чужих, вони сміливо говорять це вголос на своїй старій мові: самі нарідні вчителі нічого в ній не розуміють...» (Е. Лавісс, «Нариси по історії Пруссії // Історія Тевтонського ордену», переклад А. Тимофєєвої, М.: Вид. М. і С. Сабашнікових, 1915, цит. за С.А. Шумов, «Тевтонський орден. Крах хрестової навали на Русь // Фрідріх Великий», http://rulibs.com/ru_zar/sci_history/shumov/1/j8.html);

«Швабський діалект вважається в Німеччині «притчею во язицех»: зберігаючи власну мелодику мови, вони вільно прибирають закінчення у слів, вставляють шиплячі приголосні, змінюють граматичну послідовність слів і при кожній нагоді використовують¹²²⁸ (подібно українцям, – П.Д.) зменшувально-пестливі суфікси. Шваби, які мешкають в інших містах Німеччини, розмовляючи один з одним, одразу переходять на свій діалект. У будь-якій частині маленької Німеччини, але вже поза Баден-Вюртембергом вони почуваються чужими, іноземцями. Над ними сміються через діалект і часто недооцінюють. Даремно. І свою ваду вони звернули собі на користь. Головним туристичним слоганом Баден-Вюртембергу стало вже крилате «Wir können alles. Außer Hochdeutsch» – «Ми можемо все. За винятком літературної німецької»... А до дня народження шваби шлють квіти з доставкою Німеччиною. Відкриваю паперовий пакунок – ніжно-рожева орхідея. У горщику...» (Ганна Пашкова, «Махрові шваби», <https://from-ua.com/articles/161058-mahrovie-shvabi.html>; «Швабський націоналізм», <https://hiddenshell.ru/kto-oni-shvaby-turisticheskii-gid-po-evrope/>);

«...«Хойсле», «штетле», брат картоплі «картоффелн» – смажена картопелька на сковорідочці – «пфанле» (укр. діал. «панва»). У швабському діалекті майже до кожного слова приліплюється зменшувально-ласкавий суфікс «ле», який є зрозумілим кожному німцю, але ніде, крім Швабії, не вживається. Чи варто говорити, що він має не тільки граматичне значення. Мешканка Швабії: «У нас є бабуся – їй вже 90. Так вона просто до кожного слова додає це своє «ле». І каже так смішно – наспів. А як готує! Коронна страва в неї – це... як його... бубен-бубен-шпіцле. «Бубен-шпіцле» – це картопляний салат: картопелька, цибулька, сало («сальце», – П.Д.) шматочками дрібними обсмажене, ну і олії небагацько. Ще одна знаменита на всю Німеччину швабська страва – це «маульташен», тобто, звичайно, (у швабській вимові) «маультешле» – це щось на зразок великих квадратних пельменів, або вареників, тонко розкочене тісто з начинкою. Скажімо, з тієї ж картоплі – картопельки... Говорить лінгвіст Арно Руоф: «Швабська лінгвістика – чудова річ. Основні засади нескладно запам'ятати. По-перше, ударна «а» майже завжди замінюється на «о». Замість «шлаф» (сон) – «шлоф», замість «шаффен» (робити) – «шоффен». Професор Арно Руоф великий фахівець із швабського діалекту, який він сам

¹²²⁸ Подібно українцям, – П.Д.

називає навіть не діалектом, а мовою – «шпрохен»... Каже швабка: «Ми шваби вміємо все, тільки не говорити цією «високою» німецькою. Так уже в нас мова влаштована – нам складно говорити не по-свійськи. Навіщо? Якщо ми кудись їдемо, то там теж люди говорять по-своєму, а, крім того, у нас такий гарний діалект»...» («Земля Баден – Вюртемберг та шваби. Вдача швабів, їхня їжа та швабський діалект», <http://www.portalostranah.ru/view.php?id=80>).

І саме це «-ле» є головною ознакою дії у слов'янських мовах пращурів їх аллеманів і інших свебів закону відкритих складів. Але ж не тільки у швабів і італійців більшість слів закінчується відкритими складами. У французів, хоч останні склади більшості слів формально і є закритими, але деякі кінцеві приголосні в них просто не вимовляються:

«На кінці слів не вимовляються: «e, t, d, s, x, z, p, g» (крім декотрих виключень), а також буквосполучення «es, ts, ds, ps»...» («Правила читання французької мови», <http://irgol.ru/pravila-chteniya-frantsuzskogo-yazyka/>).

Наприклад, слово «Reugeot» вимовляється як «Пежо». І це, вочевидь, пов'язано з дуже сильним впливом на мову французів мов готів, бургундів, аланів-торків і споріднених їм темно-червоношкірих норманів, що теж були слов'янськомовними, коли прийшли з Азії до Європи.

25. Дуже значний вплив українців і письменників українського походження на вдосконалення як російської, так і польської літературних мов

Саме на державній літературній мові Російської імперії створили свої твори як найбільш відомі українці Тарас Шевченко, Антон Чехов, Микола Гоголь, Володимир Короленко, Михайло Херасков, Іполит Богданович, Василь Капніст, Микола Гнедич, Василь Наріжний, Григорій Данилевський, Микола Костомаров, Данило Мордовець, Володимир Даль, Всеволод Крестовський, Аркадій Аверченко, Михайло Булгаков, Анна Ахматова (Горенко), Володимир Нарбут, Корній Чуковський, Віктор Некрасов, Юрій Олеша, Валентин Катаєв, так і нащадки українців: Михайло Лермонтов, Федір Достоєвський, Микола Некрасов, Костянтин Бальмонт, Всеволод Гаршин, Дмитро Мережковський, Володимир Маяковський, Максиміліан Волошин, Михайло Зощенко, Костянтин Паустовський та багато інших (Євген Трошак, «Російські письменники України та 1917 рік – Громадянська війна та еміграція», <http://archive.li/SG7v>):

«Відомий російський літературознавець К. Мочульський так писав про Гоголя: «Йому судилося круто повернути всю російську літературу... зрушити її зі шляху Пушкіна на шлях Достоєвського. Усі риси, які характеризують «велику російську літературу», що стала світовою, були визначені Гоголем... Із Гоголя починається широка дорога, світові простори. Сила Гоголя була така велика, що йому вдалося зробити неймовірне: перетворити пушкінську епоху нашого письменства в епізод до якого повороту нема та бути не може. Він розбив гармонію класицизму порушив естетичну рівновагу, якої чудом досягнув Пушкін... Від Гоголя пішла вся «нічна свідомість» нашої словесності: нігілізм Толстого, безодні Достоєвського, бунт Розанова. Її «день», Пушкінський золотом тканий покрив, – було скинуто... Можна жалкувати за днем, що так швидко промайнув, і здригатися перед страшним нічним «карликом», автором «Мертвих душ». Але не можна відкидати того, що велика російська література вийшла з «Шинелі» цього «карлика». Без Гоголя, можливо, була б рівновага, антологія, благополуччя: нескінченно продовжений Майков, а за ним безплідність. Після Гоголя – «повне неблагополуччя», світовий розмах і світова слава».

Якщо перший «прорив» української культури на московські терени, як уже говорилося про XVII – XVIII ст. був «перетравлений» Москвою через призму російського менталітету, то другого «прориву» Імперія не витримала. Її культура під тиском російськомовної, але українськоментальної творчості Гоголя і далі – Достоєвського, Толстого та ін., які, виходячи з гоголівської «Шинелі» вступають у відверту полеміку з

продовжувачами російськокоментальної культурної традиції – Белінським, Чернишевським, Писаревим, «сходить з рейок» органічно-російського розвитку, насичується українськокоментальним – екзистенціальним – змістом і виходить на світовий рівень, породжуючи яскравий культурний феномен як «срібний вік» російської культури (М. Бердяєв) на початку ХХ ст. Ще один потужний імпульс – теж російськомовний, але українськокоментальний – отримує Росія тепер уже в суто філософській сфері від Памфіла Юркевича, якого в 1861 році було запрошено з Києва до Московського університету. Імпульс цей був сприйнятий В. Соловйовим, який на той час навчався в університеті та згодом передав цей імпульс блискучій плеяді російських мислителів (С. Булгаков, П. Флоренський, Д. Мережковський, брати С. та Є. Трубецькі та ін.), творців унікальної та парадоксальної для російської філософської свідомості школи – російського екзистенціалізму початку ХХ ст., тісно пов'язаної з київською школою екзистенціалізму М. Бердяєва, Л. Шестова, В. Зеньківського та ін.

Таким чином, «гоголівська людина», яка в суб'єктивному плані щиро стала «на службу» новій батьківщині, але зберегла свій національний (прихований за російськомовною формою) менталітет, об'єктивно виконала дуже своєрідну функцію, суть якої проф. Московського університету С. Трубецький, відомий російський філософ початку ХХ ст., у своїй праці «До проблем російського самопізнання» витлумачив у тому сенсі, що українізування російської культури було «містком» до її європеїзування, – без такого попереднього українізування «європеїство» (світовий рівень) не могло бути приживленим на російській землі» (А.К. Бичко, І.В. Бичко «Феномен української інтелігенції. Спроба екзистенціального дослідження», <http://thales2002.narod.ru/byczkoint4.html>);

«Тодішній захват від Гоголя – ні з чим незрівняний. Його всюди читали точно запоем. Незвичайність змісту, типів, небувала, нечувана за природністю мова, зроду ще невідомий нікому гумор – все це діяло просто п'янким чином. З Гоголя впроваджується в Росії абсолютно нова мова; вона нам безмежно подобалася своєю простотою, силою, влучністю, вражаючою жвавістю та близькістю до натури. Всі гоголівські оберти, вирази швидко увійшли до загального вжитку. Навіть улюблені гоголівські вигуки: «чорт забирай», «до чорту», «чорт вас знає», та безліч інших, раптом стали в такому обігу, в якому ніколи доти не бували. Вся молодь пішла говорити гоголівською мовою. Пізніше ми стали дізнаватися і глибокої поетичності Гоголя, та приходили від неї в такий же захват, як і від його гумору. Спочатку ж всіх вразив, перш за все іншого, гумор його, з яким нам не можна було порівняти нічого з усього, до тих пір нам відомого. Вся молодь пішла говорити гоголівською мовою... Сотні та тисячі гоголівських фраз і виразів негайно ж були всім відомі напам'ять і увійшли до загального вжитку. Гоголівський лексикон наш, вже з 30-х років стільки багатий, ще більше, ніж раніше розростається¹²²⁹...» (Критик В.В. Стасов, «Гоголь в сприйнятті російської молоді 30 – 40-х рр.» // М.В. Гоголь у спогадах сучасників / ред., передмова та комент. С.І. Машинського, – М.: Держ. видав. худож. літ., 1952, <https://traumlibrary.ru/book/gogol--sbornik-gvs/gogol--sbornik-gvs.html#s022>);

«Україніст і гогольознавець, що мешкає в Австралії, П. Савчак називав Гоголя «чужинцем в російській мові». Освічені росіяни звинувачували його у відступі від норм російської мови – в «зухвалому повстанні проти правил граматики та логіки» (Н. Польовий. Російський вісник. 1842. № 5). З усіх боків сипалися на письменника звинувачення в засміченні російської мови «варварським складом» [Ф. Булганін. «Північна бджола»]. Але він не пише, а малює, «у Гоголя є щось таке, що змушує не помічати недбалості його мови – є склад», – відзначав Белінський. І. Мандельштам у 1902 році довів, що Гоголь мислив українською та завжди перекладав свої думки з рідної мови¹²³⁰, коли писав на російській мові. «Читаючи їх, не можна звільнитися від ілюзії, що

¹²²⁹ Проте ж, і поступово переосмислювався під холопську російську мовну картину світу, – П.Д.

¹²³⁰ А отже, з української мовної картини світу на сформовану ним новоросійську МКС, ще не переосмислену російськими вельможами під свою холопську ментальність, – П.Д.

це переклад з української», – писав в 1909 році літературознавець і мовознавець Д. Овсяненко-Куликовський. У Росії Гоголя лаяли за численні українізми в його російськомовних творах. «Свиня, що він зробив з російською мовою», – писав поет А. Білий, метр російської словесності. У російськомовних текстах Миколи Васильовича понад ста українських слів і маса самобутніх українських виразів. «Звідки він слів понабирав таких?» – дивувалися російські приятелі письменника [Віталій Купрієнко, «Гоголь. Загадкова смерть в Москві». – Краматорськ, 2009. – С. 119]. Гоголь був українцем до мозку кісток і «в своєму духовному складі відрізнявся особливостями українського розуму і українського смаку», – писав у своїй «Історії російської літератури» академік А.Н. Пипін...» (Віктор Урбан, «Гоголь», <http://victor-urban.blogspot.com/>);

«Гоголь звів з розуму своїх читачів, дав їм повну свободу фантазій, заворожив їх потенційною реалізацією. Давно підмічено надмірність його прози, потужність образотворчих засобів, які тисячократно перевершують потреби викладу, роблячи його навіть непотрібним, відступаючим на задній план. Неважливо ЩО, важливо ЯК. Перше – статика, друге – динаміка. Гоголь дав російській літературі час, поклав початок літературного ПРОЦЕСУ, що несе невідомо куди «птахом-трійкою». Вся російська література вийшла з Пушкіна, а вивів її Гоголь. Світ Пушкіна досконалий, він поза часом, він замкнений, самодостатній. Взагалі, Пушкін стоїть дещо осібно, і його, в принципі, можна було локалізувати, «закрити» та заморозити, не покалічивши. А Гоголя можна було тільки зламати, вирвати з коренем. Росіяни і юрмилися біля нього, вільно чи мимоволі затоптуючи. Але зірвалося ... Пушкін – російська свідомість. Гоголь – сон цієї свідомості. У Гоголя російська культура почала бачити сни. (За допушкінської епохи між сном і дійсністю не було ясного кордону, не виникло російської особистості, способу існування російського «я».) ... Ні, не випадково вирвалося у Розанова: «Жоден політик і жоден політичний письменник у світі не справив у «політиці» так багато, як Гоголь». Праві вважали, що слід знищити Гоголя і, отже, майбутній світ. Праві та ліві – воля. Сам Гоголь – фатум...» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://www.6lib.ru/books/read/beskonehny-tupik-227874/>);

«Звичайно, було б патріотично читати російських авторів, але, зізнатися, я не маю до них особливої прихильності. Виключаючи двох-трьох людей похилого віку, вся нинішня література видається мені не літературою, а в своєму роді кустарним промислом, існуючим тільки для того, щоб його захочували, але неохоче користувалися його виробами. Найкращий з кустарних виробів не можна назвати чудовим і не можна щиро похвалити його без «але»; те ж саме слід сказати і про всіх тих літературних новинок, які я прочитав в останні десять – п'ятнадцять років: жодної чудовою, і не обійдешся без «але». Розумно, благородно, але неталановито; талановито, благородно, але нерозумно, або нарешті – талановито, розумно, але неблагородно... Я не скажу, щоб французькі книжки були і талановиті, і розумні, і шляхетні. І вони не задовольняють мене. Але вони не такі нудні, як російські, і в них не рідкість знайти головний елемент творчості – почуття особистої свободи, чого немає у російських авторів. Я не пам'ятаю жодної такої новинки, в якій автор з першої ж сторінки не постарався б обплутати себе всякими умовностями та контрактами зі своєю совістю. Один боїться говорити про голе тіло, інший зв'язав себе з руками та ногами психологічним аналізом, третьому потрібно «тепле ставлення до людини», четвертий навмисне цілі сторінки розмазує описами природи, щоб не бути запідозреним у тенденційності... Один хоче бути в своїх творах неодмінно міщанином, інший неодмінно шляхтичем і тощо. Навмисність, обережність, собі на умі, але немає ні свободи, ні мужності писати, як хочеться, а отже, немає і творчості. Все це відноситься до так званого красного письменства...» (Антон Чехов, «Нудна історія», 1888, <http://book-online.com.ua/read.php?book=1546&page=77>);

«(Українець, – П.Д.) Чехов органічна ланка у розвитку російської культури, російської думки та російської історії. І якби він не був чужорідним подальшої Росії, саме вона у прихованому вигляді в ньому містилася б, і саме вона була б пов'язана у своєму

розвитку з Чеховим мільйонами ниток (репліка Солженіцина теж породжена Чеховим навіть і буквально: «Палата № 6»). Відповідно солженіцинівською безглуздістю все і повинно було скінчитися. Солженіцин щасливчик російської літератури, улюбленець долі. У ньому російська література та російська мова знайшли свою форму, предмет і мету. У Гоголя фантастичне протиріччя між метою та засобом. Мета – порятунок Росії та світу. Засіб – літературний дар, та до того ж і сюрреалістичної притаманності. У Солженіцина ж мрії зійшлися та здійснилися. «Все при всьому». Так, порятунок Росії, так, за допомогою літератури, та літератури глумливої. І дійсно, вийшло. І вийшло наяву та СЕРЙОЗНО. Коли я читав його книги, то не просто читав – переживав. Багато обертів сприймалися на фізіологічному рівні та просто стали частиною моєї мови: «був добре влаштований в зоні», «нічого, беремо» або «ти теж вмирати будеш». І тон, тон...» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://www.6lib.ru/books/read/beskonehniy-tupik-227874>);

«Про все, що писалося та пишеться на території колишнього «Радянського» Союзу, країни з самого початку дефективної та соціально збоченої, я взагалі говорити та писати не хочу та не буду. Був, щоправда, душевно здоровий письменник – Варлам Шаламов, є автор однієї повісті – Лідія Корніївна Чуковська, є ще кілька авторів, що писали на «радянському» матеріалі та в чомусь близько підійшли до справжнього опису нездорового та спотвореного світу. А так усі писали зі страшним ланцюговим псом у конурі своєї душі. Я маю на увазі внутрішню цензуру. Я сам з великими труднощами зрештою відточив напилок, зробив гостре заточення, поліз у свою внутрішню будку та зарізав цього страшного пса. Ця внутрішня брехня схожа на злягання з нелюбою партнеркою: як її не перевертай, а задоволення немає, і мимоволі з жалю імітуєш пристрасть, як імітують її часом за допомогою стогонів та криків, підглянутих у дешевих завізних порнофільмах, жінки, які не відчують оргазму зі своїми чоловіками-алкоголіками... Ось так жили та живуть «радянські» та «пострадянські» літератори, обманюючи себе та своїх читачів. Остогидле життя та остогидла холодна література, свого роду продукт примусової, невірної творчості, на кшталт стінгазет та «бойових листків», за визначенням Іллі Кабакова... Іван Бунін був останнім великим російським письменником – на ньому російська словесність закінчилася, біля його тіла, що розклалося та розтеклося, розвелася нескінченна кількість російськомовних письменників. Чехов сказав: «Ось Толстой помре – і все скінчиться». – «А що скінчиться, Антоне Павловичу?» – «Все скінчиться», – відповів Антон Павлович. Ну а потім помер Бунін, який описував осінній дощ краще, ніж сам Толстой, у чому він зізнавався...» (Олексій Смирнов [фон Раух], «Навколо Троянди Миру», <http://neandertalshome.narod.ru/HTML/smirnov.html>);

«Я вважаю, що література у нас дуже бідненька. Неяскрава, як середньоросійський пейзаж. Перший російський поет Василь Васильович Тредіаковський у XVIII столітті був часом битий при дворі ціпками. Ні російського Вольтера, ні російського Руссо, ні Свіфта, ні Гете, ні де Сада у нас не було. Ну, скажімо, з Ломоносова міг би за інших умов вийти енциклопедист Дідро. А взагалі нічого видатного в нашій літературі не спостерігається до середини XIX століття. Хвалений Пушкін – банальний, Пушкіних у Франції було в його часи, хоч завалися – штуки три або п'ять... ось тикаю навмання: Проспер Меріме, Альфред де Мюссе, Альфред де Вінья... Потім з'явився унікальний загадковий Гоголь, і після нього справа виправилася. З 1850-го по 1920-і роки ми стали постачати, якщо не унікальних метрів літератури, то поставили все ж таки кілька важкоатлетів гарного рівня. (Доки при Советах не утворилася знову гидота запустіння.) Думки з'явилися, кілька оригінальних, у другій половині XIX століття (але думати завжди росіяни могли погано, російський письменник – це здебільшого дурень. Рідко хто в нас уміє думати). А якщо хтось умів думати, як Герцен, чи Костянтин Леонтьєв, чи Бакунін, то їх мало читають і читали... Але те, що в нас була бідненька культура, ще півбіді. Сьогоднішня наша культура зовсім нікчемна. Через диктаторську руку «радянської» деспотії у нас відсутні цілі два-три покоління творців, які помістили б нашу націю у сучасність... «Країна великої культури» – чи бачите. Брехня! Країна із посереднім

історичним багажем культури. І з повною відсутністю сучасної культури... Треба упокорити свій гонор і погодитися, що загалом література у нас бідненька. Можна по-своєму зрозуміти будь-яких наших опитуваних «політиків» чи «еліту», коли вони на запитання «Ваш улюблений письменник?» раптом оголошують: «Пушкін» або «Голстой». Тому що нічого більш сучасного та безперечного каталог російської культури їм запропонувати не може. Чи не Бубеннов який-небудь, не «радянські» ж літератори з п'яними обличчями партотгів? «Селянщики» – не література, а крики Русі, що зникає. Ні, що зникла... А без сучасної літератури країна себе розуміти не може...» (Едуард Лімонов, «Контрольний постріл // Ми країна великої культури...», <http://mognovse.ru/oor-kontrolenij-vistrel-stranica-30.html>);

«...відсутність явного лідера є свідченням природності літературного процесу. Це одна із характерних ознак культур світового значення... У цьому сенсі у росіян все дуже погано. Пушкін це типовий Емінеску. Його творчість наповнена запозиченнями, за межами Росії він не популярний, а всередині країни роздутий у «наше все». Це дуже точний маркер національної дефектності та вторинності...» (Дмитро Галковський, «Що необхідно знати про Пушкіна», https://www.studmed.ru/galkovskiy-d-e-hto-neobhodimoznat-o-pushkine_8b36d0382bb.html).

Отже поштовх розвитку російської літератури та словесності надали саме українці. Але рано чи пізно цей поштовх приречений був на гальмування холопським російським середовищем:

«У Шенкурську та Колі Ви почуєте ще більше збережених київських слів, ніж у Новгороді, слів яких немає ніде, на всій проміжній двутисячовертній полосі... Втім, я досі не знайшов жодного малороського слова – від якого не було б у великоруському похідних, якщо і немає самого слова. Як і чим самий говір міг так зламатися – незбагненно...» (Володимир Даль, Листи Михайлу Максимовичу, 1848 р., <http://www.ya2004.com.ua/2008/03/18/988/>).

На відміну ж від Володимира Даля, сучасні російські філологи намагаються не помічати в регіональних говорах російської мови «слідів» української лексики, яка відноситься російськомовними «ультра-патріотами» до запозичень з польської мови. Тим самим, вони вельми сприяють самообману та хибній гордині психічно інфантильного російськомовного населення за убогу російську мову:

«Як ми вже помітили, вплив місцевої південноруської нарідності відбився і на нарідній мові польського суспільства тутешнього краю. Крім багатьох малоруських слів, які увійшли у польську мову, що визнавав також відомий польський критик Грабовський, малоруський вплив відбився і на вимові. ... Польські критики визнають класичною мовою мову польсько-української літературної школи. Це – зрозуміло, так як ці письменники разом з Галицькими найбільш збагатили польську літературу. Тут не зайвим буде сказати кілька слів взагалі про літературну польську мову. Треба зауважити, що сучасна мова польської літератури є власне, так звана – малопольська, тобто мова поляків колишнього воєводства Краківського, Сандомирщини, Люблінщини, Галичини, Холмщини та провінцій Південно-Західного краю. Засновники польської літератури – корифеї золотого її періоду – уродженці цих країв. Якщо до них зарахувати ще білоруські краї, то виявиться, що з окресленого нами району вийшла мало не вся група кращих польських письменників. Мазовія та Велико-Польща не дали майже жодного імені, гідного по праву стати поряд з прославленими в польській літературі малопольськими письменниками. Слід зауважити, що з усіх польських говірок – люблінська, сандомирська та краківська ближче інших підходять до південно-руської мови (тобто до української, – П.Д.). Люблінський говір і східні говори краківського – служать перехідними польськими діалектами між південно-руською та польською мовами. Природно тому, що руська мова України, Полісся, Холмщини та Галичини мала досить значну частку впливу на самий зародок справжньої (польської, – П.Д.) літературної мови. У тутешніх краях ще до XVII ст. вся майже писемність, як церковна, так і громадянська складалася з так званої західно-

руської мови, що мала офіційне значення в краї» (Праці етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край, спорядженої Імператорським Російським географічним товариством. 7-й том «Євреї, поляки, малороси», С-Пб, 1872 р.

<http://gerodot.ru/viewtopic.php?f=3&t=13893&sid=caf260d3f380904eaba1e9fcfd5356ef&start=105>; <https://archive.org/details/chubynsky7.2>);

«У своїй основі старопольська літературна мова розвинулася з розмовної мови польської шляхти, і цей її зв'язок з певною верствою, а не з певною місцевістю позначився в тому, що вона з самого свого початку не відображала у собі ніяких специфічно місцевих, діалектичних рис і ніколи не збігалася ні з одним місцевим нарізним говором. Тоді як, наприклад, російська літературна мова (щодо вимови) може бути визначено локалізована в регіоні середньовеликоросійських говорів, то польська літературна мова зовсім не піддається локалізації на діалектичній мапі етнографічної Польщі¹²³¹...» (Микола Трубецький, «Загальнослов'янський елемент в російській культурі», <http://philology.ru/linguistics2/trubetskoy-90.htm>);

«...сучасні південномалопольські говори польської мови «за багатьма своїми особливостями», як стверджують лінгвісти, «стоять ближче до мов карпатського ареалу, ніж до великопольських говорів», і «генетично походять від лехитської групи західних слов'янських мов» [С.Б. Бернштейн, В.М. Ілліч-Світич, Г.П. Клепікова, Т.В. Попова, В.В. Усачова, «Карпатський діалектологічний атлас», с. 6]» (Веніамін Кобичев, «У пошуках прабатьківщини слов'ян», <https://www.klex.ru/14f7>).

26. Спроби українців цивілізувати холопське населення Московщини

«Меланома практично невиліковна – неможливо локалізувати злякісні утворення. Так і з меланою розуміння – клітини старих смислів, старого духовного досвіду повинні розпастися, звільняючи тканину заново осмисленої дійсності» (Доктор філософ. наук Григорій Тульчинський, «Безмовна гласність», «Століття ХХ і світ», 1990, №9, с. 44, <http://old.russ.ru/antolog/vek/1990/9/tulch.htm>).

Добре розумів це і Петро Перший, коли приймав рішення про знищення московитської (великоруської) меланоми фінсько-тюркської (російської) культури та про заміну її життєдайною та благодатною українською культурою:

«Навпаки, великоруська редакція російської культури, завдяки своєму підкресленому европофобству та тенденції до самодостатності, була не тільки непридатна для мети Петра, але навіть прямо заважала здійсненню цієї мети. Тому, Петро цю великоруську редакцію російської культури постарався зовсім викоринити та знищити, і єдиною редакцією російської культури, що служить відправною точкою для подальшого розвитку, зробив українську редакцію. Таким чином, стара великоруська, московська культура при Петрі померла; та ж культура, що з часів Петра живе та розвивається в Росії, є органічним і безпосереднім продовженням не Московської, а Київської, української культури. Це можна простежити за всіма галузями культури. Візьмемо, наприклад, літературу. Літературною мовою, що застосовується у витонченій, у релігійній і у науковій літературі, як в Московській, так і в Західній Русі, була мова церковнослов'янська. Але редакції цієї мови в Києві та в Москві до ХVІІ-го століття були не зовсім однакові, як у відношенні словникового складу, так і по відношенню до синтаксису та стилістики. Вже при Никоні київська редакція церковнослов'янської мови витіснила московську в богослужбових книгах. Пізніше таке ж витіснення московської редакції редакцією київською спостерігається і в інших видах літератури, так що тою церковнослов'янською мовою, яка послужила підставою для слов'янсько-російської літературної мови петрівської та післяпетрівської епохи, є саме церковнослов'янська мова київської редакції... Вся російська риторика післяпетрівського періоду, як церковна, так і світська, сходиться саме до

¹²³¹ Вона, як і малопольські говори, є більш ближчою до говорів карпатського ареалу України, в якому, вочевидь, і мешкали аваро-болгаро-готські пращури польської шляхти, а отже, і до української мови, – П.Д.

цієї української традиції, а не до традиції московської, яка так і загинула остаточно, не залишивши по собі інших свідчень, крім вказівок, що вилучаються зі творів розколовчителів, на кшталт Авакума» (Всесвітньо визнаний етнолог, лінгвіст, філолог, філософ і історик, засновник євразійського руху, його головний ідеолог князь Микола Трубецький, «До української проблеми», у зб.: «Євразійський сучасник», кн. V, Париж, 1927, <http://gumilevica.kulichki.net/TNS/tns02.htm>);

«Політичне піднесення Москви довго не супроводжувалося піднесенням її книжкової освіти; до XV століття вона була, за висловом Буслаєва, татарським табором; проводила антинаціональні зачинання, в книжності поступалася Києву та Новгороду XII століття. Книжкові інтереси були набагато сильніші в Новгороді та інших колишніх центрах. Укладач літописної збірки в першій половині XVI століття (Тверський літопис) вибачався за недоліки своєї праці тим, що він – не киянин, не новгородець, не володимирець, а ростовська людина, звичайно вказуючи цим центри книжкової діяльності; Москву він не назвав зовсім» (Брокгауз і Єфрон, «Історія російської літератури (від перших пам'яток до татарського ярма)», https://imwerden.de/pdf/brockhaus_efron_rus_litera_do_19_veka.pdf);

«Ще в домонгольський період саме Київ найбільше дбав про чистоту церковнослов'янської мови, так що київські церковнослов'янські рукописи цього періоду розпізнаються саме за нарочитою правильністю церковнослов'янської орфографії; і саме Київ служив у цей час зразком церковнослов'янської вимови для всієї Русі, задаючи в цьому відношенні тон всім іншим краям, як про те свідчить засвоєння специфічно південноруської вимови приголосної «г» в богослужбових текстах у всій Русі. А пізніше, в епоху польського панування та боротьби з унією, той же Київ з'явився вогнищем не тільки охорони церковнослов'янської традиції, а й першої систематичної нормалізації церковнослов'янської мови руської редакції: до Ломоносова всі грамотні росіяни (і навіть неруські православні слов'яни) вчилися церковнослов'янській мові за граматику українського науковця Мелетія Смотрицького. Розширення сфери застосування церковнослов'янської мови та поширення цієї мови на чисто світську літературу знову-таки саме в Києві раніше та найяскравіше проявилось. Українським бурсакам і науковцям належать перші спроби писати римовані вірші церковнослов'янською мовою, і саме від цих віршів у XVII і на початку XVIII століття веде свій родовід вся російська поезія (зрозуміло, не простонарідна). Так само і риторика XVIII століття з її старослов'янізмами генетично виходить з красномовства саме українських науковців-риторів і проповідників, а не з «вякань» великоруських красномовців. Російська драма та комедія виходять теж з українських шкільних інтермедій церковнослов'янською мовою. Словом, вся традиція та форми використання церковнослов'янської мови для світської літератури йдуть з України. Російську літературу післяпетрівського періоду доводиться розглядати як продовження церковнослов'янської літератури Західної Русі (головним чином України) XVII століття: зі специфічно великоруською, московською літературою допетрівської Русі у російській літературі XVIII століття ніякого зв'язку немає» (Микола Трубецький, «Загальнослов'янський елемент в російській культурі», <http://philology.ru/linguistics2/trubetskoy-90.htm>);

«Для літератури «бароко» характерні всі основні риси, що були притаманні книжковому стилю Московської держави: складність синтаксису – «плетіння слів», використання типово книжкових спілок «аще», «доки», «єгда», «понеже», велика кількість піднесених метафор типу «цвях цнотливості», цитувань з священного писання, вживання таких складних слів, як «гордовисоковийствоваті», «всевідоміротворокружная», використання численних стилістичних старослов'янізмів – «глас», «єдин», «нощь» і лексичних архаїзмів – «гонзаті» (уникати), «чуждатіся» (дивуватися), а також застарілих граматичних форм (аористу, імперфекту, палаталізації в системі відмінювання та давніх флективних показників)» (Тетяна Ніколаєва, «Мовна ситуація в початковий період формування російської нації», <https://cyberleninka.ru/article/n/yazykovaya-situatsiya-v-nachalnyy-period-formirovaniya-russkoy-natsii>);

«Українські елементи почали просочуватися в російську літературну мову на рубежі ХУІ століття в якості носіїв вестернізації та секуляризації. Після українсько-російського возз'єднання (1654) потік українських книжників у російські культурні центри посилюється протягом другої половини ХУІ – початку ХУІІІ ст. Ближче до кінця ХУІІІ ст. відбувається сильне українізування, а тим самим також і ополячення російської літератури» (Роман Якобсон, «Основа слов'янського порівняльного літературознавства», 1953, https://monoskop.org/images/0/00/Jakobson_Roman_Raboty_po_poetike.pdf);

«Українське бароко справляло великий вплив на Росію. Багато дітей петрівських сановників вчилися в Київській академії. Сам Петро, повернувшись з Великого посольства, оголосив патріарху про необхідність навчати священників в Києві та почав роздавати українцям архієрейські місця. У 1700 р. Стефан Яворський став місцеблюстителем патріаршого престолу, він також очолив Греко-слов'янську академію в Москві, яка перероблялася на манер Києво-Могилянської, із залученням українських професорських сил. У 1700 р. рязанським митрополитом став Дмитро Туптало. Яворський активно просував на ключові позиції Російської імперії представників українського освіченого духовенства, які відкривали школи, поширювали праці своїх вчителів, пропагували освіту та науку. Одна з таких шкіл була відкрита єпископом В. Волстковським у Холмогорах, і саме там почав вчитися великий М. Ломоносов, познайомившись з «Граматиною» М. Смотрицького та «Арифметикою» Л. Магницького. Величезну роль у формуванні ідеології Російської імперії зіграв інший український духовний діяч – Феофан Прокопович» (Ігор Данилевський, «Передісторія України», https://shron1.chtyvo.org.ua/Danilievskii_Igor/Istoriia_Ukrainy_ros.pdf?PHPSESSID=nii8o51e6f1mlj030pdtaggi21; <https://flibusta.su/book/46936-istoriya-ukrainyi/read/>);

«Тим новим елементом, який з кінця ХУІ століття та особливо протягом ХУІІІ втрутився в московську книжність і, врешті-решт, взяв гору над нею, були освіта та література, що розвинулися в Західній Русі та в Києві... Але, чим далі, тим необхідніше ставали проте зв'язки Москви з південним заходом, власних сил явно бракувало: з Москви звать киян для наукової роботи... до половини ХУІІІ століття в Москві, нарешті, зрозуміли, що для книжкової справи потрібні справжні вчені люди: у себе вдома таких людей не було; їх стали закликати з Києва...» (Олександр Пипін, «Історія російської літератури», Вид. 2. СПб., 1902; цит. за кн.: Іван Огієнко, «Нариси з історії Української Православної Церкви // Вплив української церкви та культури на московську», <http://litopys.org.ua/ohienko/oh15.htm>).

Та й раніше більшість як іконописців, так і церковних діячів Московії мали українське (готоаланське) походження, бо були не блідолицими як московити, а темно-черволицими, як і всі українці:

«Великоросія завжди вибирала собі архієпископів з Малоросії. Навіть посади професорів в Московському університеті були заповнені науковцями з київських шкіл...» (Жан-Бенуа Шерер, «Літопис Малоросії, або історія козаків-запоріжців і козаків України або Малоросії», <http://litopys.org.ua/scherer/sher02.htm>);

«Настільки погано було зі своїми релігійними мислителями, що мало не двісті років (до, під час і після Петра) Росія користувалася «українськими напрацюваннями»: звідти йшли не тільки ідеї та книги, а й самі богослови. Через цей канал здійснювався вплив богословської думки Заходу, що докладно розібрано Г. Флорівським, який вважав, що богослов'я взагалі чужо православію. «Захід богословствує, – писав він, – коли Схід мовчить, – або, що найгірше, необдуманно та з запізненням повторює західні зади...» (А. Бежидин, «Сіль, що втратила силу», <http://lib.ru/HISTORY/BEZHICYN/vera.txt>);

Святитель Макарий, митрополит Московський (1523 – 1526),

далеким родичем якого, братом прадіда, був преподобний Йосип Волоцький,
<http://drevo-info.ru/articles/19468.html>; http://www.hrono.ru/biograf/bio_m/makariy_mos.php).

«Малороси, набагато менш великоросів зазнали туранського впливу, в меншій мірі володіють деякими позитивними притаманностями туранського походження (наприклад, набагато менш великоросів здатні до державного будівництва великого масштабу), але зате виявляють, мабуть, більшу здатність до богословського умогляду та дали російській Православній Церкві цілий ряд видатних богословів, як-то: Дмитро Ростовський, Симон Тадорський, Сильвестр Канівський – і всю Могилянську богословську школу, саме з якої й виросла російська богословсько-академічна традиція...» (Микола Трубецький, «До проблеми російської самосвідомості // Про туранські елементи в російській культурі», Берлін, 1926, с. 49, <http://gumilevica.kulichki.net/TNS/tns06.htm>;

Тому-то і реформи Петра Першого фактично здійснювалися в Московії українцями:

«Майже все піддалося їхній (українців, – П.Д.) реформі, принаймні непереборному впливу: богословське вчення, виправлення священного та богослужбового тексту, друкування, справи розколу, церковна адміністрація, проповідь, храмовий, громадський та домашній спів, ноти, зовнішність архієрейських будинків, образ їхнього життя, екіпажі та упряж, одяг служителів, вид і склад шкіл, предмети та способи навчання, утримання бібліотек, правопис, вимова усна та в читанні, громадські ігри та видовища і тощо» (Моск. проф. Петро Безсонов, «Білоруські пісні», 1871; цит. за: Костянтин Харлампович, «Малоросійський вплив на великоруське церковне життя // Передмова», т. 1, 1914 р., <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001874> https://archive.org/details/kharlampovich_1914)

«Кияни, – говорить професор А. Архангельський, – при всьому упередженні проти них Москви, вже з другої половини XVIII ст. в Московській Русі – господарі положення, кращі, найбільш видатні тут діячі» [«3 лекцій з історії російської літератури», Казань, 1913, с. 118]. На церковному, літературному та науковому ґрунті українці завжди були першими у Москві. Українці щиро віддавали Москві всі свої сили, всі свої знання, та протягом XVII століття вони підготували родючий ґрунт для реформ Петра I, і вони ж таки були його найближчими помічниками, коли довелося ці реформи проводити до життя» (Іван Огієнко, «Нариси з історії Української Православної Церкви», <http://litopys.org.ua/ohienko/oh15.html>);

«Коли у XVII ст. церковнослов'янська мова московської редакції була витіснена загальноросійською церковнослов'янською мовою, яка склалася на основі західноруської (київської) традиції, стали відбуватися зміни і в світській мові вищих верств російського суспільства. У цю мову стали проникати елементи західноруської світської мови, причому особливо багато цих елементів було, звичайно, в усній мові західницько налаштованих людей. За Петра I ці люди стали грати керівну роль, а разом з ними продовжували висуватися і корінні кияни та західноруси. У зв'язку з цим у словник світської мови вищих верств (а через нього і в словник світсько-літературної та канцелярської мови) влився потужний струмінь елементів західноруської світсько-ділової мови, який, однак, незабаром сам припинив своє існування. До запозичень із західноруської світської ділової мови не забарилися приєднатися численні слова, запозичені з різних романо-германських мов. Таким чином, розмовно-ділова мова вищих верств російського суспільства, залишаючись середньовеликоросійською (московською) за своєю вимовою та граматиною, значно втратила чистоту своєї великоросійської основи в галузі словника» (Микола Трубецький, «Загальнослов'янський елемент у російській культурі», <http://philology.ru/linguistics2/trubetskoy-90.htm>);

«Але найчастіше, а у великі свята завжди, без винятку – псалми, хвалебні пісні та інші тексти виконуються у формі справжніх церковних концертів, складених як італійськими придворними капельмейстерами, як-то Манфредіні, поважним Галуппі, так і українськими композиторами, колись придворними співаками. Серед останніх висунувся Максим Березовський, який нині перебуває придворним камерним музикантом, що володіє видатним обдаруванням, смаком і мистецтвом у композиції церковних творів витонченого стилю. В останньому він настільки обізнаний, що знає, як потрібно щасливо поєднувати вогняну італійську мелодію з ніжною грецькою. Протягом кількох років він написав для придворної капели чудові церковні концерти, з таким смаком і такою видатною гармонізацією, що виконання їх викликало захоплення знавців і схвалення двору... У цей же час прибув до двору чудовий лютніст Білоградський, уродженець України, якого раніше (1733 р.) російський імператорський таємний радник і посол граф Кайзерлінг взяв із собою до Дрездена, як бандуриста, і віддав на кілька років у навчання до знаменитого Вайзе. Білоградський грав із мистецтвом великого майстра найважчі соло і концерти та акомпанував собі в оперних та інших аріях, які він дуже приємно співав, наслідуючи у виконанні Анібалі, Фаустина та інших великих віртуозів, з якими він був довгий час у спілкуванні в Дрездені» (Якоб Штелін, «Вісті про музику в Росії», «Музика та балет у Росії XVIII століття», https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_005317691/).

Але ж всі потуги українців цивілізувати психічно інфантильних туранців Московії так і не досягли бажаного результату через переосмислення ними лексики київської редакції російської мови під свою холопську ментальність:

«Після нашестя монголів слов'яни (насправді слов'янізовані нащадки туранців, – П.Д.), колись один із найвільніших народів світу, потрапили у рабство спочатку до завойовників, а потім і до своїх князів. Тоді рабство стало не лише реальністю, а й основним законом суспільства. Воно спотворило людське слово настільки, що росіяни стали бачити в ньому всього лише хитрощі; наш уряд живе обманом, бо правда лякає тирана не менше, ніж раба. Тому, як не мало говорять росіяни, вони завжди говорять більше, ніж потрібно, бо в Росії будь-яка мова є вираженням релігійного чи політичного лицемірства...» (Астольф де Кюстін, «Росія в 1839», https://imwerden.de/pdf/kyustin_rossiya_v_1839_godu_tom1_1996_ocr.pdf; https://chtyvo.org.ua/authors/Custin_Astolphe_de/Pravda_pro_Rosiu/);

«...серед чужоземного життя нашого суспільства, так мало властивого духу землі та народу, перекручується пряме, істинне значення корінних російських слів: одним приписується інший зміст, інші забуваються зовсім...» (Микола Гоголь, «Матеріали для словника російської мови», <http://feb-web.ru/feb/gogol/texts/ps0/ps9/ps9-439-.htm>);

«Синодальний переклад, завершений у 1876 р., досі є найпоширенішим перекладом Біблії російською мовою. Користуючись ним, не можна не помітити, як сильно змінився великий і могутній за якісь 130 років. Одні слова вийшли з ужитку та забуті; інші змінили своє значення, іноді на протилежне; треті набули двозначності. Мова, що має, як мінімум, дві складові – духовну та практичну – стала більш «приземленою», набула рис «новомови». Поряд із «природними» жаргонами злочинців, медиків, науковців з'явилося багато нових, «штучних»: молодіжний, номенклатурний, жаргон музикантів, наркоманів і навіть віруючих!» (Пастор тюремного служіння Станіслав Вершинін, «Обережно – Синодальний переклад!», <http://www.foru.ru/slovo.8837.1.html>);

«Та й мова за останні півстоліття змінилася в бік спрощення, вона просто вульгаризована. Не мова, а набір мовних формул, конторських штампів, зручних з метою формального спілкування, але які руйнують мовний та художньо-образний потенціал мови. Прикладів безліч, наводити їх не варто: достатньо розкрити будь-яку книжку сучасного автора. За традицією російський письменник творить не ідеї (ідеї «висять у повітрі») і не дійсність речі, а слово, нову мову для своїх сучасників. Він намагається поєднати ідеї та речі і в одній дійсності, і в одній ідеальності, але все важче робити цю тяжку справу сьогодні «поза мовою»...» (Володимир Колесов, «Російська ментальність у мові та тексті», <http://www.rulit.me/books/russkaya-mentalnost-v-yazyke-i-tekste-read-426966-62.html>).

Після того ж, як зрощені на ісіхастському православ'ї «благорідні холопи» пристосували цю літературну новомову для спілкування і всіх інших «холопів», вона природно перетворилася на звичайну мову холопів, а російська мовна картина світу (МКС) стала діаметрально протилежною українській МКС. На це вказують як непересічність систем цінностей російськомовних та українськомовних людей (негативна комплементарність їх одна до одної), так і типологічні та генетичні відмінності російської та української мов:

«...соціонічні закономірності стосуються не тільки національної психіки, але й мови. Щоб у цьому переконатися, достатньо порівняти мовні системи, які відповідають етнопсихікам, що належать до різних соціотипів. Чим більше психіка одного народу відрізняється від психіки іншого, тим виразніше спостерігаються відмінності і в їхніх мовах. Наша задача полягає у спробі порівняти український та російський характер з їхнім мовним вираженням. І. Каганець зазначає, що український характер описується соціотипом «етико-інтуїтивний інтроверт» (ЕІ – сенситивний тип і, як правило, інтроверт-сенсорик-логік-раціонал [ISTJ] – П.Д.), а російський – «інтуїтивно-етичний інтроверт» (ЕІ – меланхолік, схильний як до депресій та до іпохондрії, так і до шаблонності, до крайнощів та до підпорядкування думці більшості, – П.Д.), вони належать до протилежних квадрантів (груп), тобто таких, де системи цінностей «не перетинаються», а відносини між ними називаються «квазітотожними». Для «квазітотожних» типів характерна зовнішня подібність при протилежних системах цінностей, чим і пояснюється те, що інколи українці і росіяни ззовні видаються подібними [Ігор Каганець, «Психологічні аспекти в менеджменті: Типологія Юнга, соціоніка, психоінформатика», Київ-Тернопіль, Мандривець-Port-Royal, 1997, с. 76-79]. Проте найбільш розвиненими психічними функціями української душі є так звана «етика відносин» («програмна» функція) і «інтуїція здібностей» («творча» функція). Що це означає? «Етика відносин» дозволяє орієнтуватися в питаннях, пов'язаних з людськими стосунками, моральністю, симпатіями. «Інтуїція здібностей» дозволяє добре бачити людські таланти, потенційні можливості, орієнтована на пошуки в людській душі «образа Божого», сприймає світ як цілісність, в якій «все впливає на все». Російська психіка ще знається на аспектах, пов'язаних з так званою білою інтуїцією та етикою драматичних емоцій. Перша дозволяє чудово орієнтуватися в питаннях, пов'язаних із «тіньовими» аспектами людської душі (недосконалість, слабкість, страждання), а друга – розпізнавати емоційний стан, вселяти ентузіазм, або, навпаки, тривогу, безнадійність» (І.С. Білик, «Соціально-психологічні

основи спілкування: «етика відносин» та «інтуїція можливостей» (мовне вираження)», «Наука. Релігія. Суспільство», №3, 2010, <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/33635>; <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33635/141-Bilyk.pdf?sequence=1>).

На ранній стадії розвитку будь-якої мови, як і в сучасних примітивних мовах, замість прикметників використовувалися складні іменники:

«На цій стадії, як у багатьох примітивніших мовах, ім'я, поставлене поряд з іншими іменами, наближаючись за своїм значенням до сучасного прикметника (якісного слова) – за типом «кремінь-людина» (у значенні «твердокам'яна людина»). Потебня наводить пережитки цього явища, що збереглися в російській нарідній мові, особливо – у фольклорі: жар-птиця (у значенні «вогняний птах»), бой-баба («бойова жінка»), цар-дівця («царська дівчина»), світла-яхонти сережки («світлі яхонтові сережки»), рать-сила («сильна рать»), міст-камінь («кам'яний міст») та багато інших. ... До тієї ж мовної стадії сходять так звані bahuvrīhi-composita, складні слова, в яких другий елемент є іменником (назва предмета), а ціле слово – прикметником зі значенням «що володіє властивістю (притаманною даному предмету)»...» (В.М. Жирмунський, «Розвиток категорії частин мови в тюркських мовах в порівнянні з індоевропейськими мовами», http://altaica.ru/LIBRARY/AN_SSSR/zhirmun2.pdf).

Опис багатьох понять, маркованих українською мовою одним словом, у російській новомові є багатослівним. Це, звичайно ж, пов'язано зі стратегією дуже обмеженого допущення до цієї новомови фінно-угорської та тюркської нарідних лексик тубільців Росії і робить її суттєво біднішою порівняно як з українською мовою, так і з іншими мовами, що еволюційно сформувалися протягом тривалого часу. В українській мові, як і в інших індоевропейських мовах, найпоширенішими є експресивні афіксальні способи словотворення – префіксація, суфіксація тощо, що вказує на велику абстрактність та позитивізм мовного мислення українців. У російській мові, як і в китайській, і в німецькій мовах, більшість слів утворені за рахунок словоскладання, що пов'язано як з більшою конкретністю, наочністю та образністю, так і з примітивністю та негативізмом мовного мислення російськомовних туранців:

«Наявність більшого потенціалу можливостей експресивного словотворення в українській мові порівняно з російською визначається як суто лінгвістичними чинниками (нарідно-розмовна основа формування української літературної мови), так і етнопсихологічними («кордоцентричність» української психіки). Відсутність формантного вираження конотацій зневажання (зневаги), зневажливості та іронії в українській та наявність цього явища у близькоспорідненій російській мові свідчить про суттєві психологічні відмінності цих народів, про більший позитивізм українців порівняно з росіянами... Аналіз національно-мовних картин світу та чотирьох мов (українська, російська, англійська, китайська) показав, що поняття мовної картини світу в сучасній антропологічній лінгвістиці має визначатися виходячи з того сенсу, який В. Гумбольдт вкладав у поняття «форми мови» (сума всього мовного змісту, внутрішня форма мови в цілому)» (Ірина Голубовська, автореф. дис. «Етноспецифічні константи мовної свідомості», <http://dissertation.com.ua/node/684661>).

Наявність же навмисної зменшувальності в російському словотворенні неминуче призводить до несвідомого зневажливого ставлення російськомовного населення до вербально принижуваних починів, а тим самим і до неповної реалізованості їх або навіть до приголомшливого провалу їх:

«...«Опредмечування світу» у російському слові здійснюється багатьма засобами мови. Зазвичай це відбувається шляхом створення імені суттєвого (іменника), наприклад, за допомогою суфікса «-к-», який здатний утворити ім'я від будь-якої частини мови, починаючи з дієслова («перестроить» – «перестройка» [укр. «перебудова», – П.Д.] і кінчаючи прислівником або часткою («авось» – «авоська»). Одночасно це суфікс зменшувальності, тому все, явлене в предметності (речовині, тілесності), негайно зменшується в розмірах, принижується до малих ступенів. Давньоруські (тобто

давньоукраїнські, – П.Д.) повноважні «чара, чаша, вила, діва...» стають «чаркою, чашкою, вилкою, дівкою», тобто за своїм змістом «чарочкою, чашечкою, вилочкою, дівчинкою...» (Володимир Колесов, «Російська ментальність у мові та тексті», <http://www.rulit.me/books/russkaya-mentalnost-v-yazyke-i-tekste-read-426966-309.html>).

Не тільки ментальність психічно інфантильного російськомовного населення, а й фонетика самої російської мови стала дитячою чи жіночною. Голосні фонем [и] та [е] у всіх українських говорах вимовляються та споконвіку вимовлялися переважно твердо, тобто відповідно як звуки [ы] та [э] російської мови. І це є наслідком черезсмужного мешкання пращурів українців з тунгузо-маньчжурами на Далекому Сході. Адже і зараз в евенкській та інших тунгузьких мовах переважно використовуються фонем [ы] та [э], що вимовляються переважно твердо, а звук [ы] використовується для ствердження м'яких приголосних. Внаслідок же другого південнослов'янського впливу в церковнослов'янській та старокиївській літературних мовах фонем [и] та [е] стали вимовляти, як і в болгарській мові, переважно м'яко, тобто відповідно як звуки [і] та [є], що стали пом'якшувати попередні тверді приголосні. У світських салонах Росії така м'яка їхня вимова була сприйнята як належна, тому що тверда їхня вимова вважалася мужицькою та занадто грубою для «милих дам». Саме через це вишуканий «новий склад» карамзиністів і став орієнтуватися переважно на мову «милих дам»:

«Жінка каже не так, як чоловік. У її промові відрізняється мелодика, побудова фрази, вибір слів. Зменшувально-пестливих слів у неї більше (не рука та книга, а ручка, книжка), грубіших слів менше» (Володимир Колесов, «Вічно-жіночне в російській душі...», <https://coollib.net/b/363857-vladimir-viktorovich-kolesov-russkaya-mentalnost-v-yazyke-i-tekste/read>).

Така м'яка вимова фонем [и] і [е], а також і, взагалі, тиха жіночна вимова більшості слів закарбувалася спочатку в поезії, а потім поступово була впроваджена, як у прозу, так і в мову всіх верств російського примітивного суспільства:

«Кажу собі: «товаришу москаль,
На Україну жартів не скаль».
Розучите цю мову на прапорах-лексиконах червоних,
– Ця мова велична та проста:
«Чуєш, сурми заграли, час розплати настав...»
Хіба може бути затріпаніше та тихіше
Слова затасканого «Слышишь»?!
Я чимало слів вигадав вам,
Зважаючи їх, одне хочу лише,
– Щоб стали всі моїх віршів слова
Повноважними, як слово «чуєш»...»

(Володимир Маяковський, «Борг Україні», <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/vladimir-mayakovskiy-ob-ukraine-tovarishch-moskal-na-ukrainu-shutok-ne-skal-503782.html>
[https://ru.wikisource.org/wiki/Долг_Украине_\(Маяковский\)](https://ru.wikisource.org/wiki/Долг_Украине_(Маяковский)));

«У російській фонологічній системі 5 голосних фонем і 32 приголосних (голосність і приголосність, або, як кажуть, вокалізм і консонантизм, – це перша диференціальна ознака для фонем: ми зазвичай одразу можемо визначити, голосна вона чи приголосна). Голосні утворюють склад. Практично у будь-якій мові приголосних більше, ніж голосних, але не у всіх мовах так мало голосних, як у російській. У німецькій їх 12, в естонській – 14. Російська ж мова є яскравою консонантною, приголосною мовою...» (Вадим Руднев, «Словник культури ХХ століття», <http://lib.ru/CULTURE/RUDNEW/slowar.txt>);

«Говірка великоросійська відокремилася від малоруської найбільше необхідною пом'якшуваністю приголосних при їх злитті з голосними короткими [редукованими] і неутриманням корінної вимови голосних, що не визначені наголосом. Внаслідок необхідності пом'якшувати приголосні перед голосними короткими літери «г, к, х» втратили свою природну властивість залишатися постійно твердими: «ы» після них стало

неможливим. Внаслідок неутримання корінної вимови голосних, на яких немає сили наголосу, «є» (рос. «е») без наголосу вимовляється то як «а», то як «і» (рос. «и»), в обох випадках утримуючи перед собою приголосну м'яку; «о» без наголосу вимовляється у багатьох місцях як «а», а в деяких випадках навіть як «у». До цього додати ще потрібно, що пом'якшуваність приголосних, перехідна при зміні слів, у багатьох випадках і в багатьох місцях зникла там, де її можна було б очікувати («рѣкъ» замість «рѣць», «рогъ» замість «розі», «бѣгитъ» замість «бѣжить» тощо). Разом з тим вона з'явилася там, де раніше вимова нарядна могла обійтися і без неї: хоч і не на всьому просторі говірки, однак у багатьох місцях замість «дъ» і «тъ» стали вимовляти «дзь» і «ц» («говориц» замість «говорити», «радзѣцъ» замість «адѣтъ» тощо). Це «цвякання», як зазвичай говориться в народі, вважають виключно особливістю говірки білоруської, і такою важливою, що по одній їй дали говірці білоруській назву особливої говірки, внаслідок чого і ділять нарядну російську (тобто східнослов'янську, – П.Д.) мову на три головні говірки, а не на дві. Але «цвякання» можна чути не в одних західних краях великоросійської говірки: на сході, на Оці та далі до Волги воно також у звичаї; і, надаючи звучності вимови якусь різкість, відзначається народом, до неї незвичним, як щось огидне або, принаймні, смішне... Набагато важливіше те, що малоруси зберегли незрівнянно більше, ніж великороси, перехідну пом'якшуваність приголосних [«бережи» – «береги» (рос.), на «ріці» – на «рѣкъ» (рос.), на «порозі» – на «порогъ» (рос.) і тощо], не змінили «и» (рос. «ы») і «і» (рос. «и») на «о» та «є» (рос. «е») у тих випадках, де цим відрізняли від старослов'янської свою говірку великороси [«крита» – «крию, крий», а не «крою, крой», «мити» – «мию, мий», а не «мою, мой» (рос.), «лити», – «лий», а не «лей» (рос.), «віяти» – «вій», а не «вей» (рос.), «хромий», а не «хромой» (рос.), «-кий», а не «-кой» (рос.), «-сий», а не «-сей» (рос.)]. Дуже важливим є збереження деяких форм зміни слів, наприклад, особливого закінчення кличного відмінка (сестронько, козаче, братику), майбутнього складного за допомогою дієслова «мат – иму» – «имеешь» (рос.) (напр., «знат – иму», «знат – имеш», «знат – име» – «буду знать» (рос.) і тощо)] (Ізмаїл Срезневський, «Думки про історію російської мови», <http://www.ruthenia.ru/apr/textes/sreznevs/srezn1.htm>);

«На північному сході склався володимиро-суздальський різновид писемності. Цей різновид у науці визначається головним чином негативними даними. У ньому не було чокання і цокання, змішання «и» і «ѣ», «в» і «у». Цей різновид ближчий від усіх інших до традиційної писемної мови київського періоду, що пояснюється низкою позамовних причин (див. гл. 8). Письмових пам'яток, які представляють цей різновид, багато, але вони поки що недостатньо вивчені в історико-діалектному відношенні. Приблизно тоді ж спостерігається втрата подвійного числа та кличної форми тощо». (Микита Мещерський, «Історія російської літературної мови», гл. 7 «Російська літературно-письмова мова періоду феодальної роздробленості, XIII – XIV ст.», <https://ksana-k.ru/Book/meshj/01/gl7.htm>; http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/meshch/07.php).

Тим самим не лише ментальність російськомовного населення, а й фонетика самої російської мови стала жіночною. І як тут не погодитись з висновками російського філолога Володимира Колесова:

«Вся російська історія в її трагедіях кріпиться на описаних тут особливостях жіночного, що за століття відклалося в російській ментальності – в тому її вигляді, який дано нам у мові та в слові, створених російськими жінками» (Володимир Колесов, «Честь і совість. Російська ментальність у мові й у тексті // Вічно-жіночне у російській душі...», <https://coollib.net/b/363857-vladimir-viktorovich-kolesov-russkaya-mentalnost-v-yazyike-i-tekste/read>).

Ось так і сформувався у росіян і в українців, які зросійщилися, разом з новомовою і відповідний їй стійкий холопський менталітет, що успішно підтримує і зараз те спотворене дворянське есперанто, на якому вони так і продовжують спілкуватися. І, якщо років двісті тому ще й можна було почути нарядну живу мову росіян, то зараз про неї ніхто не має навіть і найменшого уявлення, оскільки, на жаль, вона повністю вже

витіснена сумішню салонного мовлення благородних «милих дам» та «цивілізованої» побутової мови їхньої прислуги, що «викристалізувалася» у вигляді російської «літературної мови»:

«Але часто, одночасно з найчистішим французьким жаргоном... з тих самих вуст можна було почути живу, майже простонарідну, ідіоматичну мову, наріднішу принаймні, ніж наша справжня книжкова чи розмовна. Зрозуміло, така усна мова служила частіше для зносин¹²³² з кріпаками та з нижчими верствами суспільства, – але, проте, ця груба протилежність, ця різка побутова риса, поряд із вірністю побутовим православним сказанням, пояснює багато, і дуже багато, в історії нашої літератури та нашої нарідної самосвідомості» (Іван Аксаков, «Біографія Ф.І. Тютчева», 1886, <http://www.ftutchev.ru/staty0001.html>);

«Нова літературна мова, яка формувалась у дворянському середовищі, насамперед орієнтувалася на усне мовлення світської вітальні. А розмовна мова світського суспільства орієнтувалася на мову жінок, які, за словами Н.В. Гоголя, відрізнялися «незвичайною обережністю та пристойністю в словах та висловлюваннях». Це підтверджує свідчення актриси П.І. Орлової-Савіної: «Чоловік та інші любили слухати, коли я читаю. Але за першої появи «Мертвих душ» вийшла невдача. Цього вечора в нас були ще хтось із добрих знайомих. Мене попросили читати вголос, я з жадібністю почала ... але в наш час соромно було сказати при людях, що Петрушка потів ... та плював і багато іншого, так що я при кожному вульгарному слові червоніла ... конфузилася і скінчила тим, що перестала читати. Зрозуміло, другого дня, читаючи вголос чоловікові, разом проковтнула всю книгу». «Вище суспільство, більш ніж коли, у цей час керувалося жінками: в їхніх руках були законодавство та розправа його», – писав Ф.Ф. Вігель. Жінки були законодавцями смаку та «люб'язними вчительками» (Олена Лаврентьєва, «Повсякденне життя дворянства пушкінської доби. Етикет», <https://www.booksite.ru/fulltext/lav/ren/tie/va/7.htm>);

«Але була в новому складі одна справді серйозна суперечність. На неї вказував частково і Шишков, але він не міг вказати шляхів до її подолання. Справа в тому, що оброблена, чиста та елегантна мова, яку насаджували літературні новатори в книгах і суспільстві, була позбавлена аромату живої повсякденності та справжньої нарідності. Це робило її бідною та млявою у художньому відношенні, але в той же час вона залишалася надто елегантною для ділових потреб. Носії цієї «очищеної», «шляхетної» мови боялися занести в неї дух «простонарідності» та тривіальності, і тому уникали вживання слів, не властивих за своїм речовим значенням чи стилістичним колоритом побуту світського салону. Карамзін вважав неможливим вживання у літературі слів на кшталт «квас» чи «парень». Крилова засуджували за те, що він не витримував правила: висловлюватися завжди правильно та особливо уникали слів, які вживаються «босотою», як, наприклад, «не моги», «стеречи», «гуторя вздор», «глядит-ко»... Особливо після чудових досягнень гоголівської школи одним із постійних та міцних інтересів російського письменника стали характерологічні подробиці та нюанси мови різних груп російських людей» (Г.О. Винокур, «Російська мова. Історичний нарис», <http://www.philology.ru/linguistics2/vinokur-59a.htm>);

«Російська людина сама нічого не вигадася, якщо їй не вкажуть: книг у неї ніяких немає ні про землеробство, ні про інші промисли; вона лінива, не промислова, сама собі не хоче добра зробити, якщо силою не буде примушена: мова її бідна, найбідніша за всі головні європейські мови, тому не дивно, що й уми наші тупі й відсталі; чого не можемо словом сказати, того не можемо і думкою замислити; історії російська людина не знає, жодних політичних розмов вести не може і тому іноземці її зневажають...» (С.М. Соловйов, «Історія Росії з найдавніших часів», Москва, 1862 – 1879. Т. XIII, с. 197, цит. за: О.Б. Лисичкина, «Російська література та культура XVIII століття»,

¹²³² Відносин, що не мають нічого спільного з нинішнім перекинутим поняттям російського слова «сношения», – П.Д.

http://academia-moscow.ru/ftp_share/books/fragments/fragment_17999.pdf);

«Перебуваючи під впливом німецької філософії, С.П. Шевирєв висуває таку формулу «доброго еклектизму» російської літературної мови: «ми думаємо німецькою, а висловлюємося французькою. ... Особливо значною та різноманітною була роль французької мови в переосмисленні та літературній асиміляції церковнослов'янських мов. Морфологічні категорії церковнослов'янської мови визначали структуру неологізмів, що виникли з перекладу французьких понять. Церковнослов'янські лексеми пристосовувалися до вираження значень французьких слів. Церковнослов'янськи – під впливом французької мови групувалися у нові фразеологічні серії. Нарешті, поєднуючись із французькими фразами, церковнослов'янськи становили нові форми композиційних об'єднань, вільних від церковно-книжкової експресії... Сенковський зовсім заборонив доступ до літератури «грубої мужицької» мови та знущався з «лапотної школи», одним із представників якої був В.І. Даль. Сенковський заперечував всяку близькість між «мужицькою мовою» та мовою доброго суспільства навіть по відношенню до давньоруської доби. Селянська мова представлялася Сенковському дикою та скам'янілою формою первісного, неосвіченого словесного висловлювання...» (Віктор Виноградов, «Мова Пушкіна», http://feb-web.ru/feb/classics/critics/vinogradov_v/jaz/jaz-001-.htm).

«Наша літературна бідність пояснюється тим, що наші розумні та освічені люди взагалі неграмотні, а наші грамотні взагалі нерозумні й неосвічені» (Кн. Петро Вяземський, «Записні книжки» кн. 13, 1838 – 1860, <http://vyazemskiy.lit-info.ru/vyazemskiy/zapisnaya-knizka/knizka-13-1838-1860-3.htm>; http://imwerden.de/pdf/vyazemsky_zapisnye_knizhki_1813-1848_1963_text.pdf);

«Російська граматики є мистецтвом говорити, як ніхто не говорить, і писати, як ніхто не пише» (Осип Сенковський, цит. за: Костянтин Скальковський, «Думки росіян про себе: Маленька хрестоматія для дорослих», С.-Петербург, 1905, <http://coollib.net/b/329712/read>).

Лінгвіст Ф.Г. Карін, в 1778 році в брошурі «Лист про перетворювачів російської мови» написав: «Жахлива різниця між нашою мовою та слов'янською часто припиняє у нас способи говорити нею з тією вільністю, яка одна похваляє красномовство та яка набувається ні чим іншим ніж, як щоденною розмовою»:

«Ось цитата в перекладі українською мовою з книги «Письмо о преобразителях российского языка» друкованої в Москві 1778 року: «Як вправний садівник молодою прищепою оновлює старе дерево, очищаючи засохлі на ньому лози й терня, що при корені його ростуть, так згадані мною тут великі письменники чинили в перетворенні нашої мови, яка сама собою була бідна. А підроблена до слов'янської стала вже потворною». Заради об'єктивності слід зазначити, що тут під «слов'янською» мовою мається на увазі так звана «церковно-слов'янська» мова. Вочевидь, що зусиль декількох людей, хай і відносно розумних, не достатньо для того, щоб створити повноцінну мову. Мало кому відомі критичне ставлення молодого Пушкіна щодо цієї мови або слова Сумарокова про свого сподвижника Ломоносова «помер дурень і слава богу». Тому Володимир Даль у листі до свого друга і признався, що не розуміє законів словотворення цієї мови. Але то не суттєво – досить гарно назвати суржик – «великій і магучій язык». А головне – тепер є те, що об'єднує у націю «рассеяних саатечественніков». Зокрема і «русскоязыких українцев». Інша річ, що згадана вище (Каріним, – П.Д.) «молода прищепка» активно почала відмирати. Цю тенденцію помітили ще в 60-х роках минулого століття московські вчені. А декілька років тому науковці з філологічного факультету Санкт-Петербурзького університету в ході дослідницької роботи встановили, що усна мова росіян має мало спільного з класичною російською граматиною. Практично всі традиційні одиниці, з якими лінгвісти, що спеціалізуються на природних мовах, звикли мати справу, абсолютно не працюють: ні фонема, ні морфема, ні речення. Про граматичні форми того чи іншого науковці просто здогадуються. Це говорить про те, що в природній російській мові граматичні значення за допомогою закінчень і суфіксів більше не реалізуються. Реально немає флексій, вони в природі не зустрічаються. Їх неможливо почути, їх неможливо вичленувати. Ця мова

знову деградує...» (Володимир Богайчук, «Лінгвоінвалідність – діагноз ставлять невігласи», <http://maidanua.org/2013/03/volodymyr-bohajchuk-linhvoinvalidnist-diahnoz-stavlyyat-nevihlasy/?print=1>);

«Більше ста років минуло, а все одно чуєш фрази, побудовані за «чеховською» моделлю: «Підїжджаючи до станції, у мене злетів капелюх». Цей синтаксичний галліцизм вводять у своє мовлення люди з вищою освітою, колишні шкільні відмінники. Вони напевно вміють знайти в реченні підмет і присудок – і що? Який пізнавальний сенс можна знайти у визначенні речення як особового чи безособового, невизначено-особового, короткого, розгорнутого, повного, неповного, оповідального, запитального тощо? Ніякого! Мертві слова! А чим збагачує учня виділення граматичної основи речення, знання головних та другорядних членів, частин мови та інші шкільно-лінгвістичні премудрості? У нас що – готують школярів до роботи у галузі мовознавства? Чи, може, все-таки вчать розуміти, цінувати та любити рідну мову? Говорити та творити на ній? Ні, щось не схоже. Яка любов, яка творчість, яка свобода самовираження в російській мові?» (В.С. Лисенко, «Якої російської мови навчають у школі?», <https://cyberleninka.ru/article/n/kakomu-russkomu-yazyku-uchat-v-shkole>);

«Багата, могутня країна, яка витрачає мільярди на трампліни та віолончелі, не змогла зробити привабливою свою мову. Не змогла зробити те, щоб вільне володіння нею було вигідно, цікаво. Та й робити не треба було – лише зберегти. Не змогла? Чи не захотіла? Чи не розуміла важливості? Або все разом... Але результат очевидний. Та й усередині рідної країни рідна мова скорочується, стрімко деградує. Пушкіна, Достоєвського, Чехова вже треба перекладати. Володіння англійською стало ціннішим. А те, що все населення Росії нібито говорить російською мовою, – це ілюзія. Бо «скільки стоить» та «пошел на...» – це на рівні мяу-мяу та гав-гав. Та й англійська приблизно на тому ж рівні. Геніальні переклади Шекспіра, створені Лозінським, Маршаком, Пастернаком, непотрібні. А вивченій англійській Шекспір не під силу...» (Олександр Мінкін, «Російська національна ідея та російський натоп. Що думати?», https://issuu.com/27116/docs/ong-45_1060_/5; <http://www.mk.ru/social/2016/11/10/russkaya-nacionalnaya-ideya-i-russkaya-tolpa.html>);

«...В.В. Виноградов зазначає, що «в сучасній російській мові граматична структура багатьох слів і форм переживає перехідну стадію від синтетичного ладу до змішаного, аналітико-синтетичного, і як у лексиці слова переростають в ідіоми та фрази, так і в граматиці слова можуть обростати складними аналітами, свого роду граматичними ідіоматизмами... Аналітичні форми слів, лексикалізуючись, стають самостійними словами або ідіомами (пор., наприклад, прислівники «на льоту», «наяву» тощо; пор. прийменники «у частині», «на думку», «в відношенні» тощо)». У разі В.В. Виноградов говорить про таке явище, як лексикалізація (перетворення елемента мови (морфеми, словоформи) або поєднання елементів (словосполучення) в окреме знаменне слово або в іншу еквівалентну одиницю (наприклад, фразеологізм)), якому в останні роки приділяється в лінгвістиці все більша увага. ...граматичне значення числа може збігатися з реальним числовим значенням у даної словоформи. Однак можливі й такі випадки, коли в контексті словоформа набуває іншого числового значення, хоча граматичне та реальне значення числа при цьому збігаються. Наприклад: «Студент різний буває» або «Комара цього року не було» або «Швед, росіянин – коле, рубає, ріже» (Пушкін, «Полтава»). У цих реченнях іменники, які зазвичай мають форми і однини і множини, вживаються в узагальненому, збірному значенні (позначають безліч предметів) і мають тільки форми однини... У той же час іменники, що мають в об'єктивній дійсності форму множини (якою протиставлена форма однини), можуть у контексті набувати значення однини: «Чому тебе тільки в університетах вчили?», або «А ви все чаї розпиваєте?», або «У нас гості: Сашко приїхав»... Таким чином, можна відзначити, що однина та множина не завжди зберігає своє значення. Перша може втрачати значення реальної одиничності і набувати значення безлічі невизначених предметів, а друга – вказувати те що, що зазначений предмет невідомий. Іншими словами, граматичне та реальне значення числа часто не відповідають

один одному, що може призвести до відокремлення тієї чи іншої форми слова в самостійну лексичну одиницю» (С.В. Пивоварова, «Кількість іменників: лексичний та граматичний аспекти», http://www2.bigpi.biysk.ru/ff/doc/ff_KM_2.pdf; <https://cheloveknauka.com/leksikalizatsiya-form-mnozhestvennogo-chisla-imen-suschestvitelnyh-v-sovremennom-russkom-yazyke>).

До того ж і колишня роз'єднаність московитів за професійною приналежністю знову поступово стає повсякденною реальністю в паханаті Росія:

«...державні структури не використовують у своїй діяльності офіційну мову країни. Патріархальна Православна Церква проводить богослужіння церковнослов'янською, МВС використовує спрощений службовий діалект, МЗС оперує французькою, німецькою та англійською (чиновники ж – тоталітарно-адміністративним жаргоном, а то й навіть блатною фенею, «ароматно»). У такій ситуації повністю зникає поняття єдиної мови, населення роз'єднується за професійною приналежністю, яка визначає значення та зміст слів» (Олег Леусенко, «ООН позбавить російську мову статусу міжнародної мови», <http://rusjev.net/2015/07/22/oon-lishit-russkiy-yazyk-statusa-mezhdunarodnogo-yazyka/>; Каїн Стюарт, «Російська мова більше не мова», https://detkino.ru/gorod/_surgut_/viewtopic.php?p=8494161).

Мабуть, саме все це і мав на увазі Віктор Астаф'єв, стверджуючи:

«...Відроджуючись, ми можемо дійти до того, що співатимемо свої пісні, танцюватимемо свої танці, писатимемо рідною мовою, а не нав'язаним нам «есперанто», «витончено» названим «літературною мовою»...» (з листа до Ейдельмана, 14 вересня 1986 https://lib.misto.kiev.ua/PROZA/ASTAFIEW/p_letters.dhtml).

Теж саме стосується і споконвічно примітивної російської культури бидла («простої людини») і відповідної їй більшовицької та сучасної паханатської літератури:

«Генеральною для бидла (російськомовної «простої людини», посередності, гопника – П.Д.) є інтенція до спрощення. При глибшому розгляді прагнення спрощення виявляється прагненням до «синкретизування», до створення структури максимально подібної структурі традиційно-патріархальної. А оскільки бидло – мігрант, що застав традиційну культуру в пору її розпаду – його естетичний ідеал є збідненою і гранично спрощеною версією традиційної культури. Субкультура слободи, робочих бараків, передмість...» (А.А. Пеліпенко, І.Г. Яковенко, «Бидло», <http://www.hegel.ru/bidlo.html>; https://www.solonin.org/other_andrey-pelepenko-byidlo).

Чорносотенці та більшовики вельми посприяли тому, що ошукана та спрямована ними «проста людина», що недалеко «пішла» від своїх мавпячих прашурів і перетворилася з архаїчного холопа на російськомовного люмпена, винищила носіїв дворянської російської культури, а разом з ними знищила і саму культуру:

«Російська культура – це повелося ще з Петра – зриває з всесвітньої лише хлестаковські «квіти задоволення», знімає з неї тільки ласу пінку або накіп: плоди вищої західноєвропейської освіти проникають до Росії разом з іншим «галантерейним товаром», нарівні з «голландськими сорочками» і «особливим сортом французького мила, що надає незвичайну білизну та свіжість» російській дворянській шкірі. Із всесвітньої культури Чичиков вибирає те, що потрібно йому, а все інше, надто глибоке та високе, з такою ж геніальною легкістю, як Хлестаков, зводить до двох вимірів, полегшує, скорочує, розплющує до останнього ступеня площини та стислості...» (Дмитро Мережковський, «Гоголь», <http://gogol.lit-info.ru/gogol/bio/merezhkovskij-gogol-1.htm>);

«Так судять нашого брата усі макаки. Плем'я рабське, лукаве, у десяти поколіннях залякане батогом і кулаком, тремтить, розчулюється і курить фіміам перед насильством, але впусти його у вільну зону, де нема кому його брати за комір, там воно розгортається та дає себе знати. Подивися, як він сміливий на картинних виставках, у музеях, у театрах, або коли судить про науку: він стовпиться, стає дибки, лається, критикує. ... і неодмінно критикує – рабська риса! Ти прислухайся: людей вільних професій лають частіше, ніж

шахраїв, – це тому, що суспільство на три чверті складається з рабів, з таких самих макак...» (Антон Чехов, «Палата №6 // Дуель», <http://book-online.com.ua/read.php?book=1713&page=80>);

«Але якщо і допустити неприпустиме, що можуть бути знайдені такі прийоми, при яких мистецтвом – тим мистецтвом, яке у нас вважається мистецтвом, – буде можливо користуватися всьому народу, то представляється інше міркування, з якого теперішнє мистецтво не може бути всім мистецтвом, а саме те, що воно зовсім незрозуміле для народу. Насамперед писали твори поетичні латинською мовою, але теперішні твори мистецтва так само незрозумілі народу, ніби вони були писані санскритом. На це зазвичай відповідають тим, що якщо нарід тепер не розуміє цього нашого мистецтва, то це доводить тільки його нерозвиненість, що так само було з усяким новим кроком мистецтва. Спершу не розуміли його, а потім звали до нього» (Лев Толстой, «Що таке мистецтво?», <http://fotostudio.com.ua/whatistheart.shtml>).

Більшовики та комуністи сприйняли лише мертву оболонку російської культури, спотворивши її сутність і наситивши лицемірством та брехнею її мертво тіло:

«Практично весь текст книги написаний на справжнісінькому більшовицькому новоязі, що вперше як явище був висміяний Андрієм Платоновим у романі «Котлован», у якому були використані фрази на кшталт: «Довкола безперервно нагнітається громадська користь». Більшовицька новомова використовує синтаксичну структуру російської мови, при цьому в реченнях або немає сенсу, або вони описують якусь вигадану реальність замість реально існуючої дійсності» (Максим Миревич, «Страшна книга про радянську ідеологію», <https://fakeoff.org/propaganda/strashnaya-kniga-o-sovetskoj-ideologii>);

«Та й цей світильник, запалений буржуазною рукою або рукою напівбуржуазного інтелігента, майже безсило чадить, майже всі вони тьмяні, але їх багато, і справа полягає не в тому, щоб їх гасити, а в тому, щоб змусити їх горіти яскравіше і шляхом процесу, труднощі і повільність якого колють очі будь-якого спостерігача, переробити весь цей апарат на справжнє знаряддя соціалістичної культури» (Анатолій Луначарський, «Проблема соціалістичної культури», <http://lunacharsky.newgod.su/lib/ss-tom-7/problema-socialisticeskoj-kultury>);

«Луначарський доводив, що все велике у нинішній культурі – антибуржуазно, що зі спадщини капіталізму не можна скористатися навіть малою часткою; наполягав на необхідності «лабораторного будівництва» особливої, самостійної, абсолютно пролетарської культури» (В.Ф. Пустарнаков, «Культурологія. ХХ століття», Енциклопедія, 1998, <https://dic.academic.ru/dic.nsf/socio/1921/ЛУНАЧАРСКИЙ>);

«Я боюся, що справжньої літератури у нас не буде, поки не перестануть дивитися на російський демос, як на дитину, невинність якої треба оберігати. Я боюся, що справжньої літератури у нас не буде, поки ми не вилікуємося від якогось нового католицизму, який не менше за старий побоюється всякого єретичного слова. А якщо невиліковна ця хвороба – я боюся, що у російській літератури одне тільки майбутнє: її минуле» (Євген Замятін, «Я боюся», 1921, http://az.lib.ru/z/zamjatin_e_i/text_1921_ya_bous.shtml);

«Від художників вимагалось писати так, щоб це зрозуміла «проста людина». Від музикантів вимагалось писати такі мелодії, які «проста людина» (тобто, яка не отримала музичної освіти і, можливо, не обтяжена особливо тонким слухом – інакше вона вже не «проста») може з першого разу запам'ятати та заспівати; філософ не повинен був говорити «розумного», «сумбурного» та «незрозумілого», як це робили Геракліт, Гегель та інші «несвідомі та буржуазні», і так далі, і так далі. Чи була ця «проста людина» реальністю, чи вона була конструкцією? – Це питання. Я думаю, спочатку вона була конструкцією, моделлю «нової людини», «людини виховуваної», але поступово ця офіційна болванка наповнилася змістом, і ми побачили цю «просту людину» вживу; її «виховали», її переконали, що вона має право вимагати, щоб догоджали її невігластву і її лінощам. О, скільки разів я бачила «просту людину» в дії. На виставках вона писала у книгах відгуків: «Для кого це все виставлено? Проста людина цього зрозуміти не може». Вона писала у

редакції, вона сама стала вихователем. Так, люди стали такими, якими їх хотіли бачити. Вочевидь, це було зручно. Зауважте, як мало говориться про те, яка зручність реальний соціалізм, у багатьох відносинах болісний, пропонував людині те, чим він спокушав її: можливістю безвідповідальності, свободи від особистої вини, свободи від «комплексу неповноцінності» перед усім, що перевищує її розуміння та її досвід. Це чудово описав Пауль Тілліх, аналізуючи тоталітаризм у своїй «Мужності бути». Без згоди середньої людини на режим, без цього добровільного збігу населення з режимом ми мало що зрозуміємо в тому, що сталося у нас...» (Ольга Сєдакова, «Посередність як соціальна небезпека», <https://polit.ru/article/2004/12/20/sedakova/>);

«Саме ці люди (психічно інфантильні російськомовні посередності, – П.Д.) зіткнувшись з будь-яким банальним, що виходять за рамки стандартного радянського маскульту, явищем – фільмом, телевіставою, романом – писали листи в «інстанції», де засуджували, вимагали викорінення, щиро вражалися навіть і кому це потрібно, риторично запитували – то ось на що йдуть нарідні гроші? – і так далі. Бидло виходить із принципово гомогенної картини світу, культура якого відповідає його смакам та уявленням. Звідси стійке прагнення спрощення культурного контексту та примітивізації культури...» (Андрій Пеліпенко, Ігор Яковенко, «Бидло» / «Бидло як соціальне явище», <http://www.hegel.ru/bidlo.html>; https://www.solonin.org/other_andrey-pelepenko-byidlo);

«Я дуже культурна людина. А наша культура нелюдська. Розумом я розумію її дурість, але все одно живу в ній. Тут своєрідна поетика. Дивлюся фільм. А там цілуються. І тільки починають цілуватися, показують лампочку, вікно, а за вікном дурень на гармошці грає і таке інше. Людина безкультурна, антисоціальна в такому світі здорова, на неї [ніщо] не діє. А на здатного до сприйняття діє – погляд його зісковзує на лампочки та гармошки. Теж виховання. Власне, я надзвичайно вихований. Я завжди все розумів з півслова та всерйоз. Завжди слухався, та не формально, а насправді. Дуже наївно. Шизофренічне, безглузде святенництво стало моєю суттю. Я це серйозно сприйняв. Я максимально радянська людина, і саме радянська людина певної доби. Мені сказали: одягни піджачок та йди. І я пішов, пішов. По горах, болотах і пустелях. У піджаку, з портфелем у руці та «Комсомольською правдою» у кишені. Про кохання ж мені нічого не сказали. Батько сказав: «Вчи уроки». А на уроці сказали тільки: «Будеш анкету заповнювати, то там друга графа «стать». Напишеш «чол». Батько купував бормотуху і, пам'ятаю, тішився: економія. І за чотири роки на п'ятий помер. Помер саме від хвороби, яку викликав цей сурогат. Батько був недурний, але в нього була російська думка: «Якщо продають, значить безпечно. Не будуть же вони...» – Будуть. У тому й справа, татко, що будуть. І мене, і я потрапив [на це] – сексуальним денатуратом опієлі. Це не є люди...» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://mir-knigi.info/books/nauchno-obrazovatel'naya/filosofiya/page-195-8985-beskonechnyi-tupik.html>).

Таким чином, російська культура давно вже «спочила у Бозі» разом зі своїми колишніми носіями. Російськомовні ж челядишки (радянські холопи), що завжди займалися самолюбіванням, так і, не створивши замість неї нічого вартого, фактично перетворилися на «некрофілів» і все ще продовжують гвалтувати її бездиханне «тіло», звічене до невпізнання пролетарсько-холопськими інтерпретаціями:

«Характерним є пишний розквіт театру та театрального-декоративного мистецтва на початку століття. Балет, опера, драма, цирк, стилістика маскараду та масової культури – все це свідчило про загравання, занурення у театральне дійство. Саме в цей період вперше в російській історії (якщо не брати до уваги наївного початку XIX ст.) набула широкого розвитку масонська мітологія. Приваблював театральний-декоративний характер масонства, естетика таємних емблем і капюшонів. ... Російська літературонька почала потихеньку збуватися. Перед кінцем надзвичайного значення набула тема смерті на сцені, тема красивої смерті, солодкої смерті, порочної смерті. Некрофілії. Театралізована, карнавалізована декадентщина з її танцюючими скелетами та покійницями. Тема тліну, естетики вмирання, мертвих красунь і мумій, що ожили. Це здійснений онанізм, спроба

вирватися у реальність. Це здійснення «програми» Гоголя – першого російського драматурга. Не випадково його стали більш-менш адекватно розуміти саме в цю епоху. Справа, звичайно, не в імпортованості нашої літератури. Це лише частковість. Суть у тому, що російську релігію замінили літературою. Тобто якимось мітом. Мітом принципово антимиологічним: «натуралізм», «реалізм». Реальність стала Богом. Причому не власне реальність, а те, що малося на увазі під реальністю...» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://mir-knigi.info/books/nauchno-obrazovatel'naya/filosofiya/page-195-8985-beskonechnyi-tupik.html>);

«На жаль, літературний процес у колишній Росії та колишньому СРСР і в сучасній Ерефії носить такий самий характер: все, що пишеться та видається на теми навколишньої дійсності, носить психопатологічний характер і представляє собою інтерес для психопатолога. Держава з часів Сталіна робить все, щоб довести, що СРСР (а тепер Ерефія) – нормальна культурна країна. Для цих цілей тримають придворний балет із кремлівськими суперблядами, змушують старих театральних мавп грати в будівлі колишнього Художнього театру п'єси самого Чехова, який в одному з листів Суворіну писав, що якщо в Росії до влади прийдуть соціал-демократи, то їхні з Сувориним часи здадуться золотим віком, а на літературному Олімпі сидітимуть жахливі земноводні. Що й сталося, і тепер Росія не країна Чехова, а країна імітаторів Чехова, що готові розірвати і героїв драматурга, і його самого. Тут не потрібна ні симфонічна музика, ні література: це країна небезпечних людиноподібних мавп, що імітують наявність якоїсь культури. І в кіно, і в детективній літературі пропагуються лише одні сюжети: як слов'янські та інорідницькі виродки вбивають і розчленовують трупи дітей, дівчат, жінок і просто знайомих і перехожих. Це ж нескінченно демонструють міліційні хронічки. Вже остаточно ясно, що зсередини ця країна (і не Росія, не СРСР, не Ерефія), чи точніше – територія, якщо завгодно, ніколи не зможе самоорганізуватися, покінчити з повсюдною кримінальністю та бандитизмом і в недалекому майбутньому згниє на узбіччі не власної історії (якої у неї більше немає), а в придорожніх ямах сусідніх держав, куди бульдозером спихатимуть останки населення, що морально згнило» (Олексій Смирнов [фон Раух], «Навколо Рози Світу», <http://neandertalshome.narod.ru/HTML/smirnov.html>);

«Ми сировинна економіка. Ми користуємося газом та нафтою, які створені не нами, але знаходяться на нашій території. Тому ми вважаємося великою країною із величезними ресурсами. Наша культура також сировинна. Ми користуємося великою класичною спадщиною, до якої не маємо жодного відношення. Російської культури як такої вже немає – вона залишилася у ХІХ столітті. Нині ми маємо дотаційну периферійну культуру. Великий театр довгий час був національним символом. Він вважався великим, бо мав велике минуле. Зараз він перестає бути навіть брендом ... Великий театр став надгробком російської культури» (Композитор Володимир Мартинов, «Великий театр став надгробком російської культури», <http://dianov-art.ru/2013/06/17/i-snova-o-bolshom/>; <http://izvestia.ru/news/544391>);

«Мартинов каже: «класична музика померла у своєму ліжку». Ніхто її не вбивав. Її продовжують виконувати та слухати. Ніби смерті не було. Щоб зрозуміти, що сказав Мартинов, я почав читати його книги. Читаючи «Зону opus posth», я зрозумів те, що не міг зрозуміти, слухаючи музику Володимира Мартинова. Що я зрозумів? Що музика та думка плідно поєдналися, і вийшов Мартинов – археоавангардист, хоча він про це своє ім'я і не знає. Також я зрозумів, що якщо настав кінець часу музики композиторів, то ніхто цього не помітив. Так само, як ніхто не помітив і кінця філософії, бо викладачі філософії успішно створюють ілюзію її існування, граючи в бісер з філософськими іменами та текстами. Думка не завершилася знанням, навчившись відсилати одну думку до іншої. І це відсилання унеможливає будь-яку систему думки. Послідовність, систематичність дозволяє тобі думати, що ти впіймав істину та тримаєш її за повідець. А якщо система неможлива, то і істина на повідку неможлива і тому не треба шукати те, що замикає, завершує думку, перетворюючи її на щось закінчене. Та й саме суспільство вже давно

перестало бути системою, а соціологи та політики цього не помічають, вдаючи, що воно існує у вигляді чогось завершеного, хоча воно вже існує як внутрішньо порожнє та зовні впорядковане утворення, як симулякр, як живий труп...» (Федір Гіренок, «Початок музики Мартинова та кінець часу композиторів», <http://fedorgirenok.narod.ru/martin.htm>);

«Стара віра російської інтелігенції в те, що жити треба якомога гірше, але лише прагнучи ідеалу, була саме вірою літературною, а той факт, що ідеали мали дуже утилітарний характер, лише полегшував літературне завдання їхнього оформлення. Як наслідок, безумовну довіру викликала сама низка надрукованих друкарським способом літер, складених у слова, якими був складений текст, і саме по собі це опосередкування виступало ніби гарантом справжнього сенсу... Можна сказати, Текстом стало все – почуття, істина, патріотизм, віра в комунізм та саме існування світу. Окремі книги лише тиражували його, а літери заповнили весь радянський простір, замінюючи будь-які інші субстанції: вони проникли в картини художників, стали архітектурними прикрасами, підмінили музику в піснях та операх, навіть пластика балету стала зведена до лібрето, навіть еротика перетворилася на нескінченну дію. і сам світ перетворився на буквар, де, скажімо, кавун існував лише як ілюстрація для літери «К», а словосполучення «мама мила раму» набуло якоїсь чуттєвої та легкої чарівності затишного ідіотизму, як споглядання хмар дикуном чи фінал повісті Гайдара «Чук і Гек». Соціалізм став апофеозом тотальності російської словесності, як сам Радянський Союз – російської державності, і що тепер дивуватися, що й те, й інше впало відразу. Те й інше впало відразу, бо побудовано було не на житті, не на істинних людських якостях, не на вкоріненій у житті та людських якостях культурі, не на правді життя та законах буття, а на химерах... На химерах слів, на красотах мови, на словесних облатках, на високих, але порожніх звуках. Ще – на царських наказах, указах, служивості, вірнопідданстві в найширшому значенні слова, сором'язливо приховуваному знову-таки за високими словами про «службу вітчизні»...» (Ігор Гарін, «Химеричний реалізм, або блаженний ідіотизм», <https://www.proza.ru/2014/09/03/756>);

«У Росії література стає механічною тому, що тільки при цьому вона почувається в безпеці: вільне трактування теми неминуче захопило б її в «ухил». Це особливо видно мовою. Хто читає радянські журнали, той знає цю нестерпну, мертву, казенну радянську мову, складену не стільки з комбінацій слів, скільки з комбінацій готових фраз, які завжди однакові, незмінно повторювані. Та й слова однакові! Сказав про когось Сталін «головотяп»: за тиждень не було статті без головотяпу... Таких прикладів скільки завгодно. Ми обурюємося, знизуємо плечима. Наше обурення справедливе, звичайно, але мало б ставитись не до мови, а до того, що за нею. Знеособлення, схематизація мови є явище глибоко закономірне в теперішній Росії, його не могло не бути. Фраза скільки-небудь індивідуальна відразу виділяється в радянському тексті, відразу здається підозрілою: що йому треба, цьому «личинку», чому не хоче вкласти він свою думку в готову форму, чи не така в нього і думка, що її в дозволені форми не укласти. І так далі, і так далі. Справді, якщо думка спільна, чим же для неї погані загальні слова? План потребує мовного штампу. Проникнення його в літературу, що називається художньою, призводить до таких же результатів і в ній» (Георгій Адамович, «План», <https://lit.wikireading.ru/29864>);

«Росія була країною письменників без читачів, так само, як зараз Росія країна читачів без письменників. У 1861 року у Росії було лише 20 тис. чол. із вищою освітою. А якщо врахувати, що рівень освіти порівняно з передовими країнами був вкрай низький, то цю цифру слід зменшити вдвічі... У тому й був парадокс, що за кількістю та якістю людей обдарованих Росія була цілком європейською державою, а за кількістю та якістю освіченого шару – азіатською або, принаймні, латиноамериканською. Сучасним росіянам це особливо важко зрозуміти, бо зараз зворотна пропорція: Росія схожа на піраміду зі зрізаною верхівкою – величезна кількість споживачів культури за відсутності людей з цілком оригінальним і творчим мисленням. І той, і інший стан підтримувався штучно. У XIX столітті Росія в культурному відношенні пижилася, ставала навшпиньки, в XX її

зачесали машинкою для стрижки газонів. У російській державі завжди було щось неприродне, спеціальне. Достоевський назвав Петербург навмисним містом. Але й раніше. Хіба назва дерев'яної хати Москви («великого села») Третім Римом не було теж чимось навмисним і спеціальним?» (Дмитро Галковський, «Нескінченний глухий кут», <https://mir-knigi.info/books/nauchno-obrazovatel'naya/filosofiya/page-195-8985-beskonechnyi-tupik.html>);

«Півстоліття тому В. Набоков показав, що саме СРСР заклав основи примітивної, провінційної, політизованої, консервативної, трафаретної літератури. Справжнім героєм усіх радянських романів була поліцейська держава. Тому вульгарність реалізується не лише в літературі, а й в уряді та рекламі. Радянський уряд – це найвульгарніша організація на світі, що не допускає індивідуального пошуку та творчої сміливості. «У сучасній Росії, – констатував класик російської літератури, – країні моральних виродків, усміхнених рабів і тупоголових громил – перестали помічати вульгарність, оскільки у Радянській Росії розвинувся свій, особливий різновид вульгарної, що поєднує деспотизм з підробленою культурою»... Сталін створив, а його послідовники застосовували методи, що призвели до ряду наслідків: повної деморалізації художників та науковців («інтелігенції»), оскільки єдиним шансом вижити була підтримка абсурдних політичних принципів; виснаження розумових здібностей даного шару людей у боротьбі зі смертельною небезпекою («неможливо обмірковувати власні задуми або ховатися у фортеці свого внутрішнього світу, залишаючись таємним еретиком»); мінімізації контактів між науковими установами, лабораторіями та інститутами; блокування появи впливових інтелектуальних центрів; придушенні ідей як таких... Радянська культурна політика тотожна інтелектуальній кастрації людей, зайнятих культурою...» (Віктор Макаренко, «Радянська катастрофа: від азіатської чуми до основної особистісної структури», <https://politconcept.sfedu.ru/2009.4/04.pdf>);

«Сталін – це коновал, якому «...вдалося вихолостити російське суспільство, колись одне з найталановитіших і найпродуктивніших». У результаті система науки та освіти в СРСР виявилися наповненою авантюристами, шарлатанами, професійними інформаторами. Радянська культурна політика тотожна інтелектуальній кастрації людей, зайнятих культурою. З цієї причини радянське суспільство не можна вважати цивілізованим у звичному значенні слова. Чи вільна сучасна російська держава та суспільство, її володарі та інтелектуали від радянської вульгарності, економічної та ідеологічної експлуатації? Звільнення йде мляво. Л. Гудков пише, що соціальні науки досі займаються захистом радянського порядку, що розпався, і його ідеологічних постулатів. Освітні установи є зовсім не генератором інноваційних розробок, а системою консервації старого знання та ідеологічних забобонів» (Віктор Макаренко, «Російська влада та бюрократична держава, частина 1: монографія», http://politheory.narod.ru/Makarenko/Russian_Power_1.pdf);

«Наша тутешня літературна яма має, звісно, повітовий масштаб. Але сморід, що виділяє вона, є якісно тим самим, що й від ями всесоюзної» (Георгій Демидов, з листа Шаламову, цит. за передмовою до «Два оповідання» Віталія Шенталінського, <https://shalamov.ru/library/24/33.html>);

«Втім, магія літератури до кінця не подолана навіть нині: інфантильна свідомість не відпускає. Як будь-яке дитинство, комунізм повинен – і буде викликати найсильнішу ностальгію. Природно, що найбільше їй вдаватимуться літературні критики. Кумедний випадок професійної аберації зору: вони сподівалися, що ліквідація комунізму приведе до розквіту «повнокровної реалістичної літератури»; дехто, здається, ще й зараз сподівається, досі не зрозумівши, що комунізм та література одне. Ці диваки¹²³³ так і не спромоглися прочитати Фрейда, яким зараз... завалено всі книжкові прилавки в Москві: у нього-то дано відповідь на питання, що таке є цензура, що нібито заважала остаточному розквіту російської словесності. Та вона його й зумовила, цей розквіт, він уже був, а нині

¹²³³ Чес. «chudák» – «негідник, мерзотник, лиходій», – П.Д.

відцвітає... Мистецтво говорить завжди і тільки езоповою мовою. Для нього необхідна атмосфера темряви та страху... Дитинство скінчилося, поїзд пішов, комунізм обрушився...» (Ігор Гарін, «Російська література як Кассандра», <https://www.proza.ru/2015/04/02/1949>);

«Якщо тільки Росія відмовиться від нескінченних розмов про особливу духовність російського народу та особливу роль його, тоді реформи можуть з'явитися. Якщо ж вони замикатимуться на національному самолюбванні, і шукатимуть якогось особливого підходу до себе, і думатимуть, що булки ростуть на деревах... Вони так собою милуються, вони досі настільки захоплюються своїм балетом і своєю класичною літературою XIX століття, що вже не в змозі нічого нового зробити» (Альфред Кох, з інтерв'ю А. Мінкіну «Прощавай, вмита Росія. Визнання колишнього віце-прем'єра», http://www.compromat.ru/page_25887.htm; <https://newsland.com/post/6305601-alfred-kokh>).

Як бачимо, психічно інфантильним російськомовним населенням поняття культура стало ототожнюватися переважно з літературою і з мистецтвом, а зовсім не з манерами поведінки, а тим більше, і не зі звичаями людей:

«Що таке «культура»? Часто під цим розуміють твори мистецтва та літератури чи манери вихованої людини. Але це поняття має й інші глибші сенси. Французький соціолог Алексіс Де Токвіль у середині 19 століття, вивчаючи американську ментальність, визначив її словом «звичаї». Він писав: «завдяки своїм звичаям нарід може отримати користь навіть із найнесприятливіших кліматичних умов і найгірших законів. Жодну конституцію не забезпечиш, якщо звичаї населення цьому опираються» (Цитую по пам'яті)» (Андрій Кончаловський, «Російська ментальність і світовий цивілізаційний процес», https://www.religion.in.ua/zmi/foreign_zmi/6410-russkaya-mentalnost-i-mirovoj-civilizacionnyj-process.html);

«Колишня культура була спрямована не на особистість та інтереси кожної людини, а на соціум, стадний початок, суспільну користь. Замість культивування ества індивіда, ієрархії суспільства, істинного одиничного буття – раціоналістами розвивалися ідеї суспільної користі, рівності, суспільного благополуччя, лібералізму та демократії. Вирівнюючи природно різних людей, культура придушувала рушійні сили життя, вела до втрати справжнього буття, перетворювала людей на манкуртів. Втрачаючи свою волю до могутності, втрачаючи природні інстинкти, людина перетворювалася на робота, не здатного стверджувати себе і вибирати те, що йому корисно. Культура вбила людську справжність, під виглядом «високих почуттів» і «ідеалів людства» створила «приручену» людину, яка дедалі більше дегенерує в міру віддаленості від природи. «Недолік особистості мстить за себе» – ця максима Ніцше не просто наріжний камінь філософії персоналізму, а й глибоке передбачення долі суспільства, орієнтованого на придушення людини та що віддає перевагу соборності індивідуальному початку...» (Ігор Гарін, «Філософія життя, людини, культури»; «Ніцше», <http://flibusta.site/b/616676/read>);

«У Росії практично відсутня наукова журналістика. А серйозні науковці мало й рідко пишуть популярні книги навіть за своєю спеціалізацією, що тут говорити про роботи, які переходили б межі між дисциплінами. У нас люблять лише філософствувати про загальні закони світобудови, а оповідачів цікавих історій майже немає. Справа, гадаю, у нашій освіті, бо гуманітарії виховуються у дусі відтворення отриманої суми знань, а не створення нових проблемних напрямків. Мені ж завжди здавалося дивним, що науковці-гуманітарії пишуть сухою, незрозумілою мовою: зрештою, ми всі керовані одним бажанням – зрозуміти щось про людину. Не треба відгороджуватися залізобетонним парканом від звичайної свідомості неспеціаліста, потрібно йти до нього назустріч – тільки, природно, за умови, що наукове дослідження при цьому не підмінюється порожніми міркуваннями. Вміння висловити думку є доступним – це гідність, і дуже хотілося б, щоб наша гуманітарна спільнота розвивалася в цьому напрямі» (професор Сергій Іванов: «Російська влада взяла собі з Візантії тільки цяцьки», <http://argumentua.com/stati/professor-sergei-ivanov-russkaya-vlast-vzjala-sebe-iz-vizantii-tolko-tsatski>);

«Але хіба не правда, що більшість наших співвітчизників досі не прийняли цінностей, на яких ґрунтується західна цивілізація? (А ті, хто помітно їде на постійне проживання в успішні країни, якраз представляють іншу, меншу частину суспільства, яка витончується.) Хіба повна байдужість до політики та небажання проявляти навіть мінімальну суспільну активність є вигадкою? Хіба багато наших громадських діячів та представників творчих професій не демонструють публічно приклади рабської психології? Як писав в одній із своїх робіт культуролог Ігор Яковенко: «Придушення особистісного початку – одна з магістральних функцій російської культури». А відомий філософ Вадим Межуєв підкреслював: «Відмінність Росії від Заходу слід шукати не в цивілізації – тут можна говорити лише про відсталість Росії від Заходу, – а в культурі» (генеральний директор журналу «Знання-сила» Ігор Харичев, «Про нарід Росії», <http://www.ej.ru/?a=note&id=11500>);

«Я ніколи не був заражений нарідницькими ілюзіями та ідеалами, завжди вважав їх помилковими, а частиною фальшивими, підробленими, заснованими на незнанні життя взагалі, і нарідного особливо. Ще в 1904 – 1906 рр. я дивувався, як і на чому тримається таке історичне непорозуміння, як Російська імперія. Тепер мої передбачення більш, ніж виправдалися, але думка про нарід не змінилася, тобто не погіршилася. Бидло залишилося бидлом. Якби не світова війна, то м(оже) б(ути) ще десяток – другий років непорозуміння залишилося б нез'ясованим, але кінець загалом можливо було передбачити. Останні гілки слов'янської раси¹²³⁴ виявилися настільки ж нездатними засвоїти та розвивати далі європейську культуру та виробити міцну державу, як і інші гілки, раніше запалі у рабство. Великорос побудував Російську імперію під командою головн(им) чином іноземних, особливо німецьких, інструкторів і підтримував її витривалістю, плодючістю та покірливістю, а не здатністю міцно засвоювати культурні навички, виробляти своє право та будувати міцні осередки держави. Витривалість і покірність йому знадобляться й надалі, а щоб плодитися, доведеться, мабуть, вирушати до Сибіру...» (Історик академік С.Б. Веселовський, 1918; <http://zavalinka.org/read.php?id=502973>).

Висновки

1. Пращури українців, як і пращури всіх інших споконвічних індоєвропейців, були горянами, на що вказує дуже розгалужена гірська лексика української мови.

2. Пращури українців античні германці, алани-торки, да-юечжі та інші сармати, як і всі горяни праіндоєвропейці, були мезобрахікранними або навіть брахікранними.

3. Пращури українців, як і пращури всіх споконвічних слов'ян і інших споконвічних індоєвропейців, в далекому минулому були темно-червоношкірими, про що свідчать не тільки античні та середньовічні автори, а і їхні зображення, що збереглися. Та навіть і зараз всі українці мають зовсім не блідий, а трохи червоний та смаглявий колір шкіри.

4. Пращури українців, як і темно-червоношкірі пращури всіх інших споконвічних індоєвропейців, принципово не могли бути тубільцями Європи через недостатньо високий рівень ультрафіолетового випромінювання на її теренах. І отже, вони на протязі багатьох поколінь могли мешкати лише в високогірних улоговинах Південної або Центральної Азії.

5. Далекосхідним сарматським субкладом **R1a1a1b1a1 / R1a1a1g (M458)** чоловічої Y-ДНК гаплогрупи, що нині розглядається умовно як західноєвропейський, володіють не лише західні слов'яни (включно з українцями, зросійщеними нащадками українців і онімеченими нащадками надбалтійських слов'ян), а і отюречені як чуваші [4,7%], так і північнокавказькі горці (карачаївці [27,5%], балкарці [23,5%], караногайці [7,8%]), а також і абазинці [3,4%], тобто всі народи, що є нащадками аланів-торків, гунів-савірів, каракозар і караболгар (https://en.wikipedia.org/wiki/Haplogroup_R1a).

¹²³⁴ Точніше слов'янськофонної туранської раси, – П.Д.

6. Архаїчна мова горців протоіндоевропейців була зовсім не кентумною та навіть і не сатемною, а «дантемною» («тамтемною»). Адже в ній переважали зубні приголосні «Д» і «Т», що були спочатку м'якими, а не твердими.

7. Свою архаїчну «дантемну» («тамтемну») мову найдовше зберігали полабські слов'яни, що пізніше всіх індоевропейців спустилися з високогірних улоговин Центральної Азії та теренів Північно-Східного Китаю та Південно-Східної Монголії.

8. Сатемізація мови горців здійснювалася поступово разом зі спусканням горців з високогірних улоговин до менш високих нагір'їв.

9. Кентумні ж індоевропейські мови утворилися лише опісля спускання горців в рівнинні низини. Глоткові та задньоязикові приголосні як в кентумних, так і в сатемних мовах стали переважати через неспроможність мовного апарату їхніх носіїв швидко пристосуватися до більш високого тиску повітря в низинах.

10. Кентумні індоевропейські мови утворилися на основі кентумних піджинів, якими носії архаїчної сатемної праіндосарматської мови спілкувалися з тубільцями за межами Гіндустану або ж з більш пізніми прибульцями до Гіндустану. Отже, кентумна праіндоевропейська лексика походить від більш архаїчної протослов'янської (праіндосарматської) «дантемної» («тамтемної») та сатемної лексик.

11. Сатемну слов'янську мову могли принести до Європи лише сармати з Північно-Східного Китаю, де під впливом східнокитайських аустронезійських говірок в праслов'янській мові і відновив свою дію закон відкритих складів. Адже ні в Європі, ні навіть у Західній Азії на той час не мешкали народи, говірки яких могли б так вплинути на праслов'янську мову.

12. За всіма ознаками українська мова може відноситися лише до західнослов'янських мов і, отже, найменування українців східними слов'янами є некоректним.

13. Незважаючи на найбільшу архаїчність української мови з усіх нині немертвих індоевропейських мов вона є як максимально деталізованою, так і найбільш граматично та лексично удосконаленою з них. На це вказує наявність в українській мові як багатьох сенсорозрізнявальних прийомів, так і дуже розвинене чергування в ній голосних і приголосних літер і не лише у флексіях, а навіть і в самих коренях слів. Наявність же в українській лексиці багатьох пізніх запозичень з інших мов зовсім не вказує на відсутність у ній на той час відповідних запозиченим лексемам понять, які подібно до сучасної англійської мови відображалися раніше багатозначними давньоукраїнськими лексемами. До того ж більшість запозичених нею лексем має переважно архаїчні форми коренів саме праслов'янської лексики.

14. Праслов'янськомовні сери = серменди / сармати мешкали черезсмужно з тунгузо-маньчжурськими племенами як у належній їм державі Шан-Інь, так і пізніше. Тому-то в мовах їхніх нащадків і є дуже багато взаємних лексичних запозичень (ізоглот). До того ж ними використовувалися на той час одні і ті ж афікси -ang, -ung, -ing для утворення прикметників із іменників, а закінчення дієслів в інфінітиві були подібними (-mti > -mbi).

15. Як блискавично довів китайський дослідник Чанг стародавні китайці спілкувалися праіндоевропейською мовою, яка за результатами більш детального обґрунтування виявилася архаїчною ранньопраслов'янською. На це вказує і наявність дуже великої кількості саме китайсько-слов'янських ізоглот.

16. Маньчжурські імператори Китаю, вочевидь, не були за чоловічою лінією нащадками слов'янськомовних сарматів, але ж обирали вони собі дружин і наложниць переважно з дружнього сарматського шляхетного клану європеїдів нірунів. І саме завдяки цьому вони і дистанціювалися не лише від китайців, а і від маньчжурського простонароддя. До того ж вони успадкували розумові здібності від сарматських батьків своїх матерів і, отже, за розумовими здібностями вони фактично були сарматами.

17. Якщо туранську англійську мову, що лише запозичила багато індоевропейської лексики і, втративши флексії, за граматику так і зосталася туранською, і вважати

індоевропейською мовою, то маньчжурську мову тим паче можна вважати слов'янською мовою через дуже велику кількість маньчжурсько-праслов'янських ізоглос.

18. Шляхетні роди стародавніх монголів киятів і нірунів теж були європеїдами та слов'янськомовними. І саме вони за допомогою церковно-слов'янської мови і ослов'янили фіно-угрів Московії. За сприянням українських просвітників була остаточно ослов'янена велика кількість не тільки раніше фінсько-угорськомовних, а і тюркськомовних племен і нарідностей Московії-Росії.

19. Але ж російська мовна картина світу нащадків фінськомовних скитів і індійських циган (сигіннів, агатирсів і інших раніше переважно фінськомовних тракійців і іллірійців) так і зосталася бидло утворюючою. Адже перейнята слов'янська лексика ними була переосмислена під свою холопську ментальність.

20. Благодатна ж українська мовна картина світу робить українців вільнолюбними і непридатними до тотального підпорядкування жорсткому авторитарному режиму. Завдяки тому, що українцям бути підлеглими образливо та некомфортно, вони і не прагнуть влаштуватися до вертикалі холопського підпорядкування високопосадовцям і чиновникам, що є переважно кар'єристами та користюлюбцями. І тому-то в Україні досі і панують цинічна напівбрехня та відверте шахрайство.

21. Саме пращури сарматів, юечжів і аланів-торків, а отже, і українців стояли у витоків стародавньоіндійської та стародавніх маньчжурської і китайської цивілізацій.

22. Шан-Іньці були пращурами зовсім не хуая, а пратунгузько-маньчжурськомовних сушенів і праслов'янськомовних чиді, бейді / байді (шаньжунів), діжунів та інших дісців.

23. Гутії юечжи (кит.: 月氏; пін'їнь: Yuèzhī), що об'єднали всі праслов'янськомовні жунські племена Північного Китаю в єдиний суперетнос, це пращури слов'янськомовних готів ютунгів / ютів, йотунгів / йотів / гьотів і аланів-торків та гунів / жунів: геатів / гаутів / вількінів (велетнів), уличів / улахів / волохів, тиверців, караболгар і каракозар.

24. Питання про ступінь спорідненості гьотів з готами та вількінами суперечливе, так само як і ототожнення гьотів з гаутами, що згадуються в «Беовульфi» (під назвами «Geata» і «Wedera» / *We[n]dera) та в скандинавських сагах. Адже всі ці етноніми стосуються велетнів і етимологізуються дуже просто, як племена (пандж. «gōī», лат. «gens» – плем'я; сорані «hoz» – «плем'я, нарід»; япон. «Hito» – нарід; евенк. «хутэ» – нащадок; нідерл. «gezin», англ. «house» – родина).

25. Германці це лише кентумна форма сатемного етноніму серменди / сармати.

26. В Європі називали гунами (англосакс. «Hunum») нащадків велетенських сарматів жунів (кит. «jun» / «жун» – «високий, красивий, чарівний»; азерб. «hündür» – високий; нім. «Hüne» – «гігант, богатир»; лакськ. «гунн / хун / кхун» – «високий, велетень») а, саме, як скандинавів вількінів / велетів та їхніх нащадків вільців / лютичів і уличів / улахів / волохів (до складу племінного об'єднання яких могли входити і споріднені вількінам та грутуннам племена кангарів і аланів-торків), так і таких же велетенських слов'янськомовних караболгар і каракозар, племена яких входили до складу орди Аттілі разом з племенами низькорослих тунгузькомовних пращурів суварів / чувашів, споріднених пращурам тунгузо-маньчжурів.

27. Шляхетні роди козар були спорідненими шляхетним родам грутуннів і вількінів. Адже не тільки правляча династія Амалів у грутуннів, а і правляча династія у козар вели свій родовід від Ансів з Дому Джаову (прасл. *анс / *ант, ст.-нім. «Anzi», вал. «anferth» – велетень; д.-грец. «ὁ Ἀνταῖος» – «антей, велетень», «ἀνώτερος» – вищий, «ἄνθος» – «паросток, верх»; монг. «өндөр» – високий).

28. Правителі Норвегії та Швеції, що походили з вількінської династії, величалися Хокон / Гаакон (норв. Наакон), Хокан / Хакан (норв. Наакон, швед. Håkan) і, отже, як і руси, козари та авари, використовували праслов'янський сарматський титул Хакан / Каган / Кохан[ий] – «любий, шановний» (с.-япон. «kōhi» – «любов, кохання»).

29. Хурусами / хросами / росами / русами (нім. «groß» – «високий, сильний, крупний, великий»; фриз. «grut» – «великий, крупний»; ст.-укр. «груд» – «височина, пагорб»; гот.

*hrôth / *hrotps, англосакс. «hreid» – слава) називали нащадків не лише готів гревтунгів / гротунгів / грутуннів = хорутан, а і гунів велетабів / вільтинів / вільців = лютичів Фризії та Голландії, і навіть хорасміїв / хоразміїв Хорезму та Арсії / Артанії = *Гарданії.

30. Волелюбні українці є нащадками слов'янськомовних готоаланів – грутуннів і аланів-торків, а також жунів / гунів – уличів, тиверців, каракозар і караболгар і, отже, є мовними та ментальними нащадками і сарматського суперетносу, що утворився в Північному Китаї.

31. Термін алани є багатозначним поняттям (концептом), що означає клан (коліно), голошкірий (нагий) і перш за все це змії, а також горець і полянин, що полює та воює на полях-українах та полонить своїх ворогів.

32. Слов'яни вважали своїми пращурами таких же нагих як і вони зміїв. І, отже, термін «слав» в іменах їхньої шляхти означав священного для них змія.

33. Холопське ж балтськомовне населення Київської Русі (так звані «праго-корчакці» – обалтені нащадки фінськомовних скитів), яким пращури українців грутунни / руси торгували на невідільничих ринках Евразії, не увійшло до етносу українців. Адже після монгольської навали воно перебалося зовсім не до гір, а до лісних хашів і нетрів Залішанщини. І, отже, вважати смаглявих горців українців нащадками примітивних блідолицих пеньківців, колочинців і праго-корчакців, що не знали навіть гончарного кола і ліпили горщики лише вручну, є ні чим іншим як блюзнірством і цинічною академічною брехнею.

34. Вочевидь, саме грутуннами було запроваджено використання в усній (некодифікованій) праукраїнській мові подовжених приголосних (гемінат) під впливом фінської лексики, що увійшла до піджину, яким вони спілкувалися як з іншими прибульцями, так і з тубільцями Скандинавії.

35. Тяглість історичного розвитку на етнічних землях українців простежується з моменту виникнення Черняхівської АК, а отже, і античної держави праукраїнськомовних гостроготів гротунгів / грутуннів = русів, що українізували разом зі спорідненими їм гунами вількінами / велетами = ультинзурами / ультинами = уличами / улахами = волохами / *волотами та аланами-торками нечисленні кельтсько- та балтськомовні племена.

36. Україна / Оукраїна / *Оукраїнд (від і.е. *ek¹⁰r – «вершина, височина» з переходом *ek до *ouk-, *uk-, *uc-) це верховна країна чи країна високих людей. Адже всі відомі етноніми чи прізвиська українців означають «високий, вищий» (таміл. «исса», турец. «уїсе» – «вищий, верховний»; гінді «иусаа», турец. «jükar, jühar», карач.-балк. «ogaar», татар. «jugar*» – високий; кр.-тат. «уиқаг» – верховний; нім. «höher» – «високий, вищий»).

37. Як скити, так і більшість тракійських і іллірійських племен і, навіть, пращури марійців греки ахейці були фінськомовними, що підтверджується наявністю в мовах всіх сучасних фінськомовних народів Росії (витіснених із Західної Європи римлянами) дуже стародавніх запозичень як з архаїчної латини, так і з архаїчної грецької мови. Та і фіни Надволжя навіть входять саме до волго-карпатської гілки **R-Y2902** гаплогрупи **R1a-Z280**.

38. Античні склавини (скальви) та анти, як і венеци, і споріднені прусам античні фризи та споріднені роксоланам античні руги, куяви та франки були балтськомовними.

39. За легендами кавказьких народів балтськомовні анти, князя Боза яких стратили грутунни, мешкали на Північному Кавказі, а зовсім не на теренах України. І, отже, вони на відміну від слов'янськомовних кавказьких аланів, не можуть бути пращурами українців.

40. Населення Пеньківської АК, вочевидь, відповідає решткам населення Черняхівської АК, що зосталося на теренах України після навали переважно слов'янськомовних гунів (ультинзурів / уличів та караболгар), а, можливо, і ослов'яненним грутуннами раніше балтськомовним роксоланам.

41. Балтську мову принесли до Європи з Північної Індії, Центральної та Середньої Азії савромати (яньцай / анти та інші аорси і кангюйці), а також і усуні (язамати та язиги). Адже саме в балтських мовах більше вісімдесяти відсотків коренів є санскритськими.

42. Слов'янська мова на протязі багатьох століть була мовою міжнародного спілкування (лінгва франка) у Центральній та Середній Азії, а також як у Руському, Козарському та Аварському каганатах Європи, так і на теренах Скандинавії.

43. Іранські та середньоазійські євреї перейшли на спілкування слов'янською мовою саме тоді, коли в Хорезмі вони долучилися до торгівлі уздовж Шовкового шляху.

44. Шляхетні роди більшості держав Європи мали сарматське і аланське походження.

45. Античні германці, що розтрозили Римську імперію, були переважно слов'янсько-та балтськомовними. Адже сучасні германські мови сформувалися лише в темні століття Середньовіччя на основі піджинів, якими слов'яни та балти спілкувалися з тубільцями Європи. Спочатку на основі цих піджинів сформувалися готська та франкська літературні мови, а пізніше і сучасні мови народів північних європейських держав.

46. Якщо українці є нащадками переважно остготів (грутуннів) і гунів (вількінів), а також споріднених їм каракозар, караболгар, аланів-торків і інших слов'янськомовних чорних клобуків, то південні слов'яни є нащадками переважно вестготів (тервінгів і гепідів), а також і караболгар а, можливо, і слов'янськомовних печенігів та гузів-торків.

47. Варяги були як мінімум двомовними, бо знали як рідну слов'янську мову, якою вони спілкувалися в своїх рідинах, так і псевдогерманські мови, якими вони спілкувалися з тубільцями у державах свого мешкання. Тому-то вони і без будь-яких проблем розчинювалися в слов'янському суспільстві стародавньої Київської Русі.

48. Слов'янськомовними були і племена європеїдів, і шляхетні роди всіх інших племен нірунів = жуань-жуанів, що були пращурами як шляхти аварів / обрів, так і шляхти маньчжурів, корейців і народа-вершника (ніппон / ніхон / *нірун) в Японії.

49. Літературна мова маньчжурів подібно до готської літературної мови сформувалася на основі піджинів, якими слов'янськомовні нащадки серів = сермендів / сарматів спілкувалися з підкореним ними багатоетнічним населенням Китаю. І отже, як для шляхетних, так і для пересічних маньчжурів вона не була мовою спілкування в їхніх рідинах. Тому-то майже всі маньчжури поступово від неї з легкістю і відмовилися, перейшовши на спілкування поза рідинами на нову лінгва франка – китайську мову.

50. Отже, сучасний етнос Китаю утворився також і на основі слов'янськомовних європеїдів, що однак не повинно нікого бентежити. Адже, не зважаючи на це, населення у провінціях Китаю є значно менш етнічно строкатим, ніж населення більшості європейських країн, в етногенезі якого прийняли участь не лише брахікефальні прибульці, що були нащадками праїндоевропейців, а і доліхокефальні тубільці Європи та і такі ж туранці Азії.

51. До гунської спілки племен входили як слов'янськомовні нащадки серів = сермендів / сарматів (пращури велетабів = фризів-русів, вільців і уличів ультинзури / ультини / вількіни та караболгари і каракозари), так і дружні їм тунгузько-маньчжурськомовні племена (пращури як волзьких булгар = суварів / чувашів, так і частково балканських болгарів).

52. Отже, до спілок племен як волзьких булгар (прашурів чувашів), так і західних болгар входили разом з племенами слов'янськомовних сарматів (нащадків індійських «нагів») племена зовсім не тюркськомовних, а тунгузько-маньчжурськомовних і корейськомовних «гуранів» (незначно монголоїдних нащадків «рептилій» сарматів).

53. Таджики сарти / сорти / *сорби є з'іраненими нащадками слов'янськомовних сарматів сяньбі (маньчж. «сербі»). Адже їхня мова є не східноіранською, а західноіранською мовою мусульманського богослужіння і має дуже багато праслов'янських лексичних запозичень. На спілкування нею вони поступово перейшли, щоб запобігти своєму отюреченню. Інакше з ними сталося б те саме, що сталося з раніше слов'янськомовними уйгурами, дунганями і азербайджанцями.

54. До приходу в Європу індоевропейців вона була заселена переважно фінськомовними туранцями, що прийшли до неї з Аратти (Північно-Західної Індії) і були, як і сако-масагети, нащадками блідолицих шаків-бахліків.

55. Авестійська літературна мова була мовою шляхетних родів фіно-угро-самодійців і саме на основі її і утворилася новоперська аналітична мова туранців Ірану.

56. Нашадки фіно-угро-самодійців сако-масагетів сакси і саксонці є блідолицими доліхокефалами і тому принципово не можуть бути нащадками темно-червоношкірих брахікефалів античних германців / сермендів¹²³⁵.

57. Тюркські мови сформувалися на угорсько-самодійських, енісейських та сакських субстратах, а кафірські (нурістанські) та деякі східноіранські мови – переважно на сакських субстратах під впливом слов'янського, балтського та псевдотохарського суперстратів не раніше половини першого тисячоліття нашої ери.

58. Корейці, як і серби / серпи, навіть і зараз величають себе нащадками «рептилій», бо корейські слова «salam» і «salamdeul» (саламандри, змії) означає саме людей.

Додаток 1. Індія – колиска цивілізації та індоєвропейських мов

Гіпотеза північнокитайського походження слов'ян добре узгоджується з теорією індійського походження праіндоєвропейців, що були темно-червоношкірими брахікранними горцями, а зовсім не блідолицими доліхокранними степовиками:

«Виробляюча економіка у Південній Азії виникла незалежно у двох осередках – у Балучистані¹²³⁶ на правому березі Гінду (кінець VIII тис. до н.е.: ячмінь, пшениця, зебу, кози та вівці) та на північних схилах Віндхья¹²³⁷ і на прилеглий до них рівнині Ганги (початок VII тис. до н.е.: рис). Між Гіндом та Гангою текла р. Сарасваті (суч. Сарсуті-Гхаггар-Хакра-Нара: так вважають багато інвазіоністів / імміграціоністів серед лінгвістів та американські археологи). Передхараппська традиція верховин Сарасваті (Бхіррана в Хар'яні) датується 7380 – 6201 рр. до н.е. Розвиток культури у Північно-Західній Індії з кінця VIII тис. до н.е. (Мергарх) до кінця III тис. до н.е. був безперервним. Колапс Хараппської цивілізації бл. 2000 р. до н. викликали, зокрема, пересихання р. Сарасваті та міграція хараппців на схід Панджабу, в Хар'яну, на Ямуну та Гангу. Правий берег Гінда був зайнятий місцевими культурами, успадкованими Хараппою (Пірак, Сват, Балучістанською традицією) та БМАК (археологічний комплекс Бактрії-Маргіани), який не проникнув за Гінд. Там і після 2000 року до н.е. культурна традиція тривала без ознак західного впливу до останніх століть до нашої ери. Прямий наступник гіндської цивілізації – культура Пізньої Хараппи – з тими ж носіями існувала в Панджабі до 1300 – 1000 до н.е., на сотні років переживши БМАК. У цьому регіоні безперервність культури спостерігалася з кінця VIII тис. до н.е. до кінця I-го тис. до н.е., а стабільне існування людської популяції в Північно-Західному Гіндустані без помітних вторгнень ззовні в 4500 – 800 рр. до н.е. (дані за 6000 – 4500 рр. до н.е. відсутні)» (Олександр Семененко, «Попередні дані про антропологічні та археологічні сліди міграції індоєвропейців з Південної Азії через степову зону до Південно-Східної Європи»,

<https://cyberleninka.ru/article/n/predvaritelnye-dannye-ob-antropologicheskikh-i-arheologicheskikh-sledah-migratsii-indoevroyeytsev-iz-yuzhnoy-azii-cherez-stepnyuyu-zonu-v>);

«Наше дослідження повертає давнину до 8-го тисячоліття до сьогодення та матиме серйозні наслідки для еволюції людських поселень на індійському субконтиненті», – сказав Аніндія Саркар, професор кафедри геології та геофізики ІТ-Кхарагпур. Саркар, який працював із дослідниками з Археологічної служби Індії, з Лабораторії фізичних досліджень в Ахмедабаді та з Деканського коледжу Пуни, використав техніку, відому як оптично стимульована люмінесценція, що вимірює кількість світла, випромінюваного

¹²³⁵ Тобто темно-червоношкірих нащадків сермендів (гермний / сермний / чермний – темно-червоний), – П.Д.

¹²³⁶ Де мешкали доліхокефальні середземноморці, на субстраті яких згідно гіпотези К.С. Куна, можливо, і утворився кентумний етнос брахікефальних індоєвропейців – Сураштрів і ін. (завдяки кількісній перевазі прибулих до долини р. Сарасваті /*Сараматі високорослих горців аріїв – Сурасен / *Сарасен = Сарматів), – П.Д.

¹²³⁷ Де, саме, спочатку і мешкали горці-альпінці арії – праіндоєвропейці, що створили сатемні тексти вед і, не зазнавши змішування з низькорослими середземноморцями, частково мігрували після подій, відомих з Магабхарати, до гірських улоговин Північного Китаю, де і стали відомими як Сери = Серменди / Сармати, – П.Д.

мінеральними зернами, на дату минулих подій. Дослідження, що опубліковане в журналі Nature 25 травня, зосереджено на стародавніх поселеннях у Бгіррані в штаті Хар'яна на півночі Індії. На підставі радіовуглецевого віку з різних траншей і рівнів поселення в Бгіррані вважається найдавнішим (>9 тис. до н.е.) на Індійському субконтиненті. Щоб перевірити його достовірність, ми датували археологічну кераміку з двох культурних рівнів за допомогою методу оптично стимульованої люмінесценції (OSL) і, таким чином, дослідили взаємозв'язок між культурними рівнями та зміною клімату, яка відбулася безпосередньо в поселенні, що є критичною прогалиною в інформації, яка існує в нашому теперішньому розумінні Харапської цивілізації. Археологічні дослідження раніше припускали, що цивілізація була зосереджена навколо Харалпи та Мохенджо-Даро в Пакистані та Лоталі, Дхолоавірі та Калібангану в Індії, пояснив Саркар. Зараз дослідники з Індії кажуть, що вона насправді була поширена на набагато більшій частині Індії, поряд з річкою Сарасваті, яка, як вважають, зникла приблизно 4000 років тому» («Цивілізація долини Гінду на 2500 років старша, ніж вважалося раніше» <https://qz.com/india/694925/the-indus-valley-civilisation-is-2500-years-older-than-previously-believed/>);

«Ґрунтуючись на своєму дослідженні, Б.Р. Мані, спільний генеральний директор ASI, і К.Н. Дікшіт, колишній спільний генеральний директор ASI, сказали в презентації: «Попередні результати даних із ранніх пам'яток субконтиненту Індо-Пак свідчать про те, що індійська цивілізація виникла у 8-му тисячолітті до нашої ери в районі Гаггар-Хакра і Белуджистан». На основі радіометричних дат з Бгіррані (Хар'яна), культурні залишки надраннього харапського обр'ю сягають від 7380 до н.е. до 6201 р. до н.е.» Розкопки проводилися на двох ділянках у Пакистані та Бгіррані, Куналі, Рахігархі та Барорі в Індії» («Долина Інду на 2000 років старша, ніж вважалося», <https://www.hindustantimes.com/delhi/indus-valley-2-000-years-older-than-thought/story-0Dmw6xCe0yGmGz0QDKymiL.html>);

«Шістнадцятий аргумент: Рігведа, священне джерело пізнішого індуїзму, демонструє високий рівень культурної та філософської витонченості, припускаючи тривалий попередній розвиток. Сама ведична мова є надзвичайно складною, а ведичний пантеон такий же складний, як пантеон пізнішої Індії. Іншими словами, Рігведа аж ніяк не є продуктом первісної культури, а створена народом, який користується плодами зрілої цивілізації, заснованої на вікових традиціях, цивілізації, яка не могла бути доставлена до Індії верхи. Якою б не була початкова батьківщина аріїв, вони, здається, жили в Індії задовго до передбачуваного вторгнення, вочевидь, протягом кількох тисячоліть» (Георг Ферштайн, Субхаш Как, Девід Фроулі, «У пошуках колиски цивілізації», <https://www.semanticscholar.org/paper/In-search-of-the-cradle-of-civilization-%3A-new-light-Feuerstein-Kak/7df8166da7fbcd99fdda0dc3898af492e24cb52f>);

«Навіть з урахуванням можливості невеликої похибки в наших підрахунках можна зробити добре обґрунтований висновок про те, що арії РВ та їхні пращури мешкали в такому передгірному регіоні Гіндо-Гангської рівнини північного заходу Південної Азії, де були нерідкі землетруси, але при цьому їхня інтенсивність знижувалася разом зі створенням і включенням до Самхити послідовних верств тексту, що було викликано просуванням основної маси носіїв давньоіндоарійської ведійської мови та авторів пізніших гімнів у більш рівнинні місцевості та їхнім віддаленням від гір. Слід зазначити, що ціла група рігведійських божеств – передусім Індра, Марути та Бріхаспаті – у тому профанічному розумінні могли розглядатися аріями епохи складання РВ як відповідальні за сферу гірських і рівнинних землетрусів. Оскільки центром безпосереднього ареалу проживання рігведійців була долина річки Сарасваті (суч. ефем. Сарсуті – Гхаггар – Хакра – Нара) з притокою Дрішадваті (суч. Чаутанг) і між річками Ямуною на сході та Шутудрі – Сатледжем на заході [Єлізаренкова, 1972, с. 12-13, 58; Семененко, 2017в], вкажемо на унікальний факт, що дозволяє не лише підтвердити присутність аріїв РВ у цьому регіоні, а й точно датувати його. Одним із найважливіших центрів ранньохарапської та зрілохарапської культури в цьому регіоні служило укріплене оборонними стінами

поселення Калібанган на Сарасваті. Археологічні розкопки показали, що кінець ранньохараппського періоду існування Калібангану I (бл. 3000 – 2700 рр. до н.е.) настав у результаті землетрусу, про що свідчать сліди усунення шарів ґрунту та стін [Thapar, 1975, p. 23; Lal, 1979, p. 75-76 & 94; Kenoyer, 1991, p. 338; Dikshit, 2013, p. 120-121; Dikshit, 2014, p. 17-18]. Ці дані дозволяють датувати РВ прибл. 2700 р. до н.е., що підтверджує розроблену нами на підставі ряду інших критеріїв датування створення тексту першої Самхіти бл. 3300 – 2600 рр. до н.е., тобто в епоху Ранньої Хараппи [Семененко, 2015 – 2019; Semenenko, 2016]» (Олександр Семененко, «Землетруси в Рігведі як локалізуючий та датуючий критерій», <http://via-in-tempore-journal.ru/index.php/journal/article/view/103/96>);

«Рігведа описує мережу річок, яка існувала у північній Індії до 1900 до н.е. (у разі р. Сарасваті) та до 2600 років до н.е. (у разі р. Дрішадваті). У ведичній літературі описується міграція населення з Сарасваті [Рігведа] до Ганги [Брахмани та Пурани], що підтверджується також археологічними знахідками...» (Клаус Клостермайер, «Питання теорії арійського вторгнення та перегляд історії Стародавньої Індії», <http://psylib.ukrweb.net/books/mullm01/txt11.htm>);

«Брахмаварта (санскр. – Країна Брахми) – назва в Давньої Індії регіону між рр. Сарасваті та Дрішадваті (до сходу від р. Сатледж), згодом висохлими. У поданні стародавніх індусів Б. була «священною землею», де колись жило плем'я бхаратів і склалися священні тексти Вед» («Енциклопедіум», <https://slovar.wikireading.ru/1098570>; http://enc.biblioclub.ru/termin/1498760_Brahmavarta);

«Ми маємо три стадії стану річки Сарасваті: повноводна від гір до океану [Рігведа], що починає пересихати і поділятися на затони та озера (переосмислення Сарасваті «Багатоводної» у Сарасваті «Багатоставкову / Багатоозерну») [Магабхарата], наполовину пересохла Сарасваті [Брахмани та дані археологічних розкопок для середини та другої половини III тис. до н.е.]. З 2000 р. до н.е. археологія однозначно говорить про те, що Сарасваті більше немає, і це викликає гігантську міграцію населення вглиб субконтиненту (і меншу – за його межі: кассити, Мітанні, арії на Близькому Сході). Грегорі Поссел датує повноводну Сарасваті часом до 3200 р. до н.е. Франкфорт взагалі датує повноводну Сарасваті до 3800 р. до н.е. Так що дата початку Калі Юги (XXXI ст. до н.е.) чудово вписується в цю систему. Тепер Сарасваті є невід'ємною частиною сюжетного ядра Магабхарати. Наприклад, основні події, так чи інакше, до неї прив'язані: битва на Курукшетрі, оповідання про Рішу та Тіртхах на її берегах, оповідь про Балараму, який зробив паломництво вздовж Сарасваті під час битви. ЦЕ ПРОСТО НЕ МОГЛИ ПРИДУМАТИ ПІЗНІШЕ. Магабхарату переказували багато разів. Щоразу робили доповнення, вона ставала все більшою. Процес розростання закінчився V ст. н.е. Але почали її створювати у XXXI ст. до н.е. та її сюжетне ядро відноситься до XXXII та XXXI ст. до н.е. А якщо спиратися на 12000-річний цикл Чотирьох Юг Магабхарати, вона описує і події середини VI тис. до н.е. (Знищення Парашурамою кшатрійських племен Гіндустану). А до цього кшатрії практично вирізали брахманський рід Бгрігудів (через що Бгрігуді і стали жити Дхармою Кшатрія та стали Брахманами-Воїнами¹²³⁸)...» (Олександр Семененко [<http://scipeople.ru/users/53850763/>], «Рігведа. Індоарії. Індоевропейці», http://vk.com/wall17223603_521);

«Супутникові знімки, отримані NASA та іншими космічними агентствами в останні роки, показують, що на території Калібангана та його сусідів присутній досить великий жолоб, Гхаггар-Хакра, який може бути руслом Сарасваті або якоїсь іншої давньої річки. На думку Гупти, він є стародавнім руслом річки Сатледж, оскільки його північний кінець знаходиться дуже близько до її поточних витоків. Гупті та його колегам вдалося знайти сліди цього жолоба всередині стародавніх міст Індії і зібрати зразки ґрунту з його дна. Коли науковці вирахували вік самих верхніх шарів цих порід за продуктами розпаду урану та торію в зернах піску, їх очікувало вкрай несподіване відкриття – виявилось, що

¹²³⁸ Більшість Бгрігудів вимушені були мігрувати спочатку до Ірану, а звідтіля значно пізніше і до Близького Сходу, де нащадки очолоеної ними спілки племен бгрігів стали відомими як фригійці, – П.Д.

річка змінила свій хід не чотири тисячі, а вісім тисяч років тому, задовго до зникнення та навіть появи Індської цивілізації» («Геологи пояснили зникнення Індської цивілізації», <https://revolta.com.ua/tekhnolohii/geologi-poyasnili-zniknennya-indskoji-tsvilizatsiji.html>);

«Також звертаю увагу на те, що цегляні вівтарі Рігведі невідомі, але описуються в Брахманах. Це вказує на те, що не Рігведа, а Брахмани повинні відповідати стадії Зрілої Хараппи. Відповідно Рігведа повинна датуватися раніше 2600 р. до н.е., що погоджується з аргументом Сарасвати про пересихання річки наполовину її течії, фіксованому між 2600 і 2000 рр. до н.е. (Нагадуємо для читачів, що Рігведа описує повноводну Сарасвати, що тече від гір до океану, риє гори, наповнюється багатьма притоками і є самою великою річкою). Таким чином ригведійські індоарії повинні мешкати в СЗ Індії ще до 2600 р. до н.е.» (Олександр Семененко, «Індоарії в ареалі хараппської цивілізації до 2000 р. [до н.е.]», в публ.: «Суперечка про прабатьківщину індоаріїв», http://генофонд.рф/?page_id=3430);

«Виходячи з раннього датування Рігведи (4000 рр. до н.е.) та переконливих доказів на користь того, що ведичні астрономія та геометрія передували астрономії та геометрії інших відомих цивілізацій давнини, деякі науковці, такі як Н.С. Раджарам, Джордж Ферштайн, Субхаш Как і Девід Фроулі висунули сміливе припущення, що Індія була «колискою цивілізації». Вони пов'язують нещодавно відкриту ранньоевропейську цивілізацію (яка більш ніж на тисячу років передувала давньошумерській та давньоєгипетській) з хвилями переселенців чи вигнанців із Північно-Західної Індії. Пізніші міграції, викликані або кліматичними змінами, або військовими діями, мабуть, привели хіттитів до західної Азії, іранців – до Афганістану та Ірану, а багатьох інших в інші частини Євразії... Ключовим елементом у перегляді історії Стародавньої Індії було недавнє відкриття Мехргара – поселення в районі Гіндукуша, де починаючи з 7000 років до н.е. протягом кількох тисячоліть безперервно жили люди. Це відкриття продовжило історію Індії на кілька тисячоліть вглиб від непогано датованої епохи цивілізації долини Гінду¹²³⁹... Індійський археолог С.П. Гупта запропонував таку послідовність культур:

1. Докерамічний неоліт (8000 – 6000 рр. до н.е.).
2. Керамічний неоліт (6000 – 5000 рр. до н.е.).
3. Халколіт, мідно-кам'яне століття (5000 – 3000 рр. до н.е.).
4. Раннє бронзове століття (3000 – 1900 рр. до н.е.).
5. Пізнє бронзове століття (1900 – 1200 рр. до н.е.).
6. Раннє залізне століття (1200 – 800 рр. до н.е.).
7. Культури пізнього залізного віку.

На думку цих фахівців, культурний розвиток Індії продовжується безперервно з 8000 р.р. до н.е., і ніщо не вказує на якісь значні зміни, до яких напевно могло призвести вторгнення ззовні... Відповідно до Н.С. Раджараму, більш докладна «нова хронологія» Стародавньої Індії, прив'язана до згаданих у Ведах і Пуранах імен царів і племен, виглядає приблизно так:

4500 рр. до н.е.: Перемога Мандхатрі над Дрохьюсом, про яку йдеться в Пуранах.

4000 рр. до н.е.: *Рігведа* (крім книжок 1 і десяти).

3700 рр. до н.е.: Згадувана в *Рігведі* битва десяти царів. Початок пуранічних списків царів; Агастья приносить ведичну релігію до країни дравідів; його молодший брат Васіштха – автор ведичних робіт. Рама та *Рамаяна*.

3600 рр. до н.е.: *Яджур-*, *Сама-* і *Атхарваведа*: остаточне оформлення ведичного канону.

3100 рр. до н.е.: Епоха Крішні та Вьяси. Війна, описана у *Магабхараті*. Рання *Магабхарата*.

3000 рр. до н.е.: *Шатанатхабрахмана*, *Шульवासутри*, *Яджнявалкьясутра*. Паніні, автор *Аштадхьяї*. Яска, автор *Нірукти*.

¹²³⁹ Точніше, на той час Сінду, що відповідало сатемній ведичній лексиці та санскриту, – П.Д.

2900 рр. до н.е.: Виникнення цивілізації в Стародавньому Єгипті, Месопотамії та міжріччі Гінду та Сарасваті.

2200 рр. до н.е.: Початок великої посухи: захід сонця Хараппи.

2000 рр. до н.е.: Кінець ведичної епохи.

1900 е рр. до н.е.: Сарасваті повністю пересохла: загибель Хараппи.

У *Рігведі*, *Шатанатхабрахмані* та інших текстах містяться згадки про затемнення, а також про зірки, поява яких відзначає початок пір року, що дозволяє нам шляхом зворотного відліку визначити, коли були зроблені ці спостереження. Фахівці запевняють нас, що підробити ці дати в до-комп'ютерну епоху було неможливо... Якби мені довелося оцінювати переконливість аргументів на користь перегляду історії Стародавньої Індії як «колиски цивілізації», найвище я оцінив би висновки Сейденберга щодо геометрії Шульвасутр (яка використовувалася цивілізацією долини Гінду та дала початок вавилонській та єгипетській геометрії). За ними йшло б археоастрономічне визначення астрономічних даних, які містяться у ведичних та післяведичних текстах. На третьому місці – визначення за допомогою супутникової фотографії часу повного висихання річки Сарасваті, та археогеографічне виявлення слідів посухи, яка тривала кілька століть та охопила територію від Анатолії до Месопотамії та північної Індії. Геологічне дослідження виявило великі тектонічні зміни в Панджабі та передгір'ях Гімалаїв. В одній точці профіль місцевості піднявся протягом останніх 2000 років приблизно на 60 метрів. Знайдена біля Делі бронзова голова – «Голова Васіштхи» – була датована за допомогою радіовуглецевого аналізу приблизно 3700 років до н.е. – часом, коли, згідно з Хікс і Андерсон, відбулася битва десяти царів (згадуваний в Рігведі Васіштха був радником царя Судаса)» (Клаус Клостермайер, «Питання теорії арійського вторгнення та перегляд історії Стародавньої Індії», <http://psylib.ukrweb.net/books/mullm01/txt11.htm>, <https://psylib.org.ua/books/mullm01/txt11.htm>);

«Вже в наш час залишки абсолютно нової культури, що сягає корінням в епоху енеоліту, були виявлені в долині Гінду, в Сіндху поблизу Ларкана, а також у дистрикті Монтгомері, що входить до складу Панджабу та розташованому саме на північ від Сатледжа (Шутудрі). Ці разючі відкриття, безсумнівно, свідчать про зв'язки із західними регіонами навіть у таку віддалену епоху. Виявлена тут цивілізація, безсумнівно, існувала протягом довгого часу, оскільки на пам'ятках виявлено кілька верств руйнувань. Деякі матеріали, ймовірно найбільш ранні, виявляють явну схожість з ранніми месопотамськими зразками: використання цегли при будівництві, поховання скорчених тіл у викладених цеглою склепінчастих гробницях, інкрустації раковинами, булави та маточки – все це має найближчі аналоги у ранніх шумерів долини Тигру та Євфрату. Чудові печатки, прикрашені зображеннями бугаїв і єдинорогів, а також і різних персонажів із легенд мають точні шумерські аналогії, і, що не менш дивно, там же виявлено глиняні фігурки баранів та жіночі статуетки. Нарешті, розписний глиняний посуд із поселень у долині Інду через Белуджистан виявляє безперечні риси подібності з такою самою керамікою Елама та Південної Месопотамії, а може, навіть Сеїстану та Заскаспію...» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Арійські династії в Месопотамії в XV столітті до н.е.», <http://www.istorya.ru/book/arii/04.php>; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>);

«Зразки з палеоканалів, що датувалися в Хайдарабаді від 7580 до 7190 років до н.е. та в Ганновері від 7545 – 7490 рр. до н.е., а це більш ніж на 4000 років старше, ніж найстаріша з відомих міських цивілізацій у Месопотамії. Але то були зразки, узяті біля вершини стратиграфічного розрізу. Тому очікувалося, що на нижчому рівні вік знахідок буде набагато старшим. Два важливі експонати були здобуті на сусідній ділянці у нижчих шарах розкопу. Це були залишки тонкого глиняного посуду та матеріали старого вогнища, що добре збереглися. Разом із ними було також зібрано місцевий осад глини. Вік усіх трьох зразків становив від 16840 до 12000 років. Найдавніші експонати кераміки (глиняного посуду) дали вік до 31000 років. Таким чином, людська діяльність на території

Камбейської затоки була поширена ще 30000 років тому, задовго до останнього Льодовикового періоду (16000 р. до н.е.). Стародавні народи виготовляли глиняний посуд і спочатку висушували його на сонці. Приблизно 20000 років тому люди почали обпикати глину та використовувати її як матеріал для виготовлення посуду. А це означає, що мешканці знали, як добути та підтримувати вогонь. Також їм було відоме мистецтво будівництва міст та будівель відповідно до розроблених планів із прямими вулицями. Було виявлено сліди двох великих поселень, умовно названих північна та південна столиці. Вік північного міста молодший, можливо, мешканці заснували його після затоплення південної столиці. До 11000 р. до н.е. у південній столиці проглядається організована діяльність спільноти, гарна якість глиняного посуду, великі зерносховища та ін. Отже, Камбейська затока була попередником і моделлю подальшої цивілізації Хараппа, відомої історикам. Доісторична цивілізація Камбей існувала приблизно з 11000 до 1000 років до н.е., і це робить її найдавнішою та найбільшою міською цивілізацією не тільки в Азії, а й у всьому світі. Вона на 7500 років старша за найдавнішу месопотамську міську цивілізацію. Однак існують також свідчення, що вказують на присутність людей у цьому регіоні ще 30000 років тому, які сформували велику і дотепер невідому цивілізацію, стерту з лиця землі гігантською повинню, ще раз підтверджуючи місцеві та світові легенди про потоп...» (Б. Бадринараян, «Камбейська затока – колыска давньої цивілізації», http://www.dopotopa.com/bbadrinaryan_kambeyskiy_zaliv_kolybel_drevney_tsivilizatsii.htm; <http://www.globalfolio.net/uroboros/Asia/cambey.html>);

«Сураштрака – «чудова країна, нарід», назва народу та країни Сураштри, що населяється ним. На Полі Куру, під час великої битви, сураштраки боролися під керівництвом Критавармана, воїна ядава, сина Хридики¹²⁴⁰, який боровся на боці кауравів» («Магабхарата. Тлумачний словник», [Induizm/Vedi/Mahabharata... Ashabad...; http://www.e-reading.club/chapter.php/1013645/163/Mahabharata_Vypusk_VII_Kniga_o_Bhishme.html](http://www.e-reading.club/chapter.php/1013645/163/Mahabharata_Vypusk_VII_Kniga_o_Bhishme.html)).

Саме сураштри (сери) та інші ядави принесли технологію ткацтва до Північного Китаю, а їхні нащадки юечжі = сугуди / согдійці (і, насамперед, нащадки мешканців Сукті – столиці однієї з держав ядавів Чеді) займалися виготовленням шовку та торгівлею ним. Згідно з Магабхаратою (Мгб. VI: 604) Всесвіт підрозділяється на 7 частин, однією з яких є Śalmali-dvīpa – континент шовкопрядного дерева Salmalia Malabarica, Декан:

«На санскриті слово «Сарж – Sarj» має два значення – 1) текти, лити, проливати; 2) ткати, плести, вити... «серм'яга» – це груба тканина, від цього ж кореня походять... слова сарафан, сорочка, срачиця – «спідня сорочка», українське «сердак», що означає суконну сукню у галичан. Національний одяг у індонезійців – саргон / сарунг – та одяг індійців – сарі, або сархі» (Сергій Брюшинкін, «Сергій – Seres – Сурожд», <http://www.evpatori.ru/sergej-seres-surozh.html>);

«Лінгвісти доводять, що слов'янське «шовк» не може походити від грецького «serikoti», але можливо, що обидва слова сягають однієї і тієї ж назви шовку, запозиченої з якоїсь східної мови...» (Василь Бартольд, «Загальні роботи з історії середньої Азії, Кавказу та східної Європи // Історія культурного життя Туркестану», https://www.studmed.ru/bartold-vv-sochineniya-tii-chast-i-obschie-raboty-po-istorii-sredney-azii-raboty-po-istorii-kavkaza-i-vostochnoy-evropy_ed4a61a1874.html).

Ядави, яким у часи Крішні були підпорядковані і землі Сураштри, правили в стародавньому царстві Чеді зі столицею Шуктіматі [Сукті] (бенг. «Śukla» – «стародавній, яскравий, ясний, чистий»; перс. «sugda» – «чистий, святий»):

«Чеді – давньоіндійське царство, яке згадується у «Магабхараті» та Пуранах. У ранній період керувалося династією Пауравів, а потім – династією Ядавів. Пізніше стало однією з Махаджананапад. Царство Чеді розташовувалося біля Бунделкханда в сучасному штаті Мадхья-Прадеш – на південь від річки Ямуни та вздовж річки Бетва (Ветраваті). Йдеться про те, що столицею Чеді було місто Суктіматі (*Сугді-маті, – П.Д.). Одним із

¹²⁴⁰ Це ім'я асоціюється з етнонімами Горіди / *Хриди / Фризи-руси = Хред-готи, – П.Д.

правителів Чеді був Шишупала, приборчник правителя царства Магадха Джарасандхі та Дурьодхани. Шишупала був ворогом Крішни і був убитий ним під час жертвопринесення раджасуя, влаштованого Юдхіштхірою. Родом із царства Чеді були також згадані в «Магабхараті» Дамагхоша, Дхрїштaketу та його сини, Сукету, Сарабха, дружина Накули Каренуматі, дружина Бхіми» («Чеді», <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1889981>).

Як пізніше сло'яноарії сармати та юечжі, так і в сародавні часи індоарії мали значний вплив на народи Афганістану та Середньої Азії (АК Бактрії-Маргіани):

«Ще більше є археологічних та антропологічних свідчень присутності індійців серед творців комплексів Намазги IV – V та БМАК. Заснувавши у злиття Кокчі та Амудар'ї типово гіндське поселення Шортугай, хараппці проникли в Намазгу, залишивши в Алтин Депі гравіровані сердолікові намистини та інші речі. Такі ж намистини були знайдені в пограбованих могилах Північного Афганістану, а ще одна разом із хараппською фігуркою бика – у палаці БМАК у Дашли-342. Виявлені на Алтин Депе аналогії з хараппськими матеріалами характеризуються як «чисельні та різноманітні»; хараппські впливи, що спостерігаються в кераміці та металургії, пояснюються прямим наслідуванням давньоіндійських зразків; 1/5 частина хараппських форм має відповідності у місцевій кераміці; чоловічі статуетки вказують на проникнення з долини Гінду певних культів; є очевидними сліди стійкого та систематичного впливу Зрілої Хараппи на Алтин Депе часів пізньої Намазги IV та Намазги V. Згідно В.М. Массону, «матеріали, отримані при розкопках в Алтин-Депі... порушують питання про етнічні зв'язки творців його високорозвиненої культури. Щодо знахідки... протогіндських печаток в Алтин-Депі, включаючи такі з протогіндськими текстами, змушують нас звернутися до питання про етнічні зв'язки місцевого населення в енеоліті та бронзовому столітті». Що стосується БМАК, то в Маргіані, Афганістані та Бактрії виявлено численні наслідування хараппських реалій, архітектурні запозичення та імпорти з долини Гінду. Це вказує «на близьку взаємну подібність культури БМАК у Маргіані та цивілізації долини р. Гінд» (Олександр Семененко, «Попередні дані про антропологічні та археологічні сліди міграції індоєвропейців з Південної Азії через степову зону до Південно-Східної Європи», <https://cyberleninka.ru/article/n/predvaritelnye-dannye-ob-antropologicheskikh-i-arheologicheskikh-sledah-migratsii-indoevroyeytsev-iz-yuzhnoy-azii-cherez-stepnyuyu-zonu-v>).

Не виключено, звичайно ж, і те, що пращурами, як «народів моря» – пелазгів / пеластів (Plst), так і персів (Prst) були одні й ті ж за своїм походженням горяни (дейлеміти / таламаї, делемічі, далмати та ін.), що поступово мігрували вздовж як азійських морських узбереж, так і гірських відрогів азійських нагір'їв з Ділмуна (Тілмуна¹²⁴¹ – ущелин і улоговин гірської Індії) спочатку до Еламу (у південний Дейлем – Бушир), до Бахрейну, в Месопотамію, в Середню Азію (у північний Дейлем – гірський Гілян) і в Південну Аравію, а потім вже до Єгипту та в Малу Азію та до Криту й далі до Західної Європи¹²⁴²:

«Згідно з шумерськими легендами первинною батьківщиною народу адабі¹²⁴³ була легендарна країна Дільмун. Ця країна розташовувалась на південному березі Перської затоки (на північно-східному березі Аравії). Багато дослідників центр цієї легендарної країни розміщують в районі острова Бахрейн¹²⁴⁴» (Анатолій Пермінов, «Єзиди – стародавній нарід адабі», <http://www.proza.ru/2013/09/19/951>);

¹²⁴¹ Д.-грец. «θαλάμη» – ущелина, «θαλάμευμα» – «обитель, місце мешкання».

¹²⁴² Грец. «θαλάμαι / Thalāmae» – назва трьох місцевостей на Пелопоннесі: 1. на заході Лаконії між Етилом і Пейфом зі святилищем Іної та вішунством за снами [Strab. 8, 360]; 2. у Мессенії поблизу Фер – там де мешкав вигнаний Тіндарей; 3. у Північній Еліді [Хе. Hell. 7, 4, 26]; Далмація – східна Адріатика.

¹²⁴³ Кадим = мадаїв = ядавів; Мадай = Кадм = Адам = Яду; снскр. «adi» – «початок, первісток»; «ādyā» – «початковий, єдиний у своєму роді, винятковий»; фінік. «кдм» – «давній, схід», турец. «kadim», узб. «қадімгі», кит. «gūdāi», япон. «kottōhin», угор. «ódon» – «задавній, старовинний»; азерб. «qādim» – «старий, старовинний»; каз. «к'адим» – «стародавність, старовинний»; лат. «адеймаг», марійські «едем», «айдеме», удм. «адыми», турец. «adam», ісл. «тадиг», вірм. «тагд» – людина, – П.Д.

¹²⁴⁴ Проте не виключено, що це все ж таки Дейлем – Бушир в Еламі або безпосередньо Індія, а конкретніше Камбейська затока у Північно-Західній Індії, – П.Д.

«Після потопу в Шумері існувало більше десятка значних міст-держав: Ерідуду, Ур, Урук, Лагаш, Умма, Ніппур, Кіш та ін.¹²⁴⁵. У перші століття після потопу (приблизно збігаються з другим етапом ранньодинастичного періоду) гегемонію в Шумері утримував Кіш, що розташовувався в північній частині Нижньої Месопотамії. У результаті титул «лугаль Кіша» навіть набув сенсу «гегемон всього Шумера» (тим більше, що він випадково виявився близьким за звучанням виразу «володар сил, війнств»); його часто приймали пізніші царі-гегемони, з якого міста вони були. Можливо, правителі Кіша першими прийняли титул лугалів. До нашого часу дійшов епічний переказ про кішського царя Етану (XXVIII ст. до н.е.), що розповідає про те, як він на божественному орлі піднявся на небеса до богів, щоб здобути собі «траву народження» та обзавестися спадкоємцем. Цар Кіша Ен-Менбарagesі – один із наступників Етани, перший правитель, про якого ми знаємо не лише за пізнішими династичними списками, а й за його власними пам'ятками. Він контролював Шумер, а, крім того, здійснював походи до краю горців – еламів, мешканців Південно-Західного Ірану та більш менш постійних суперників і ворогів Месопотамії. За його сина Агге, однак, гегемонія Кіша закінчилася (бл. 2600 до н.е.)» (М.Д. Бухарін, І.А. Ладинін, Б.С. Ляпустін, А.А. Немировський, «Історія Стародавнього Сходу», http://www.telenir.net/istorija/istorija_drevnego_vostoka/p5.php; <http://history.wikireading.ru/101857>);

«На думку Крамера, під країною Ділмун мешканці Дворіччя мали на увазі Індію з її найдавнішою цивілізацією, творці якої були прекрасними мореплавцями, приручили слонів і мали розвинений культ води... Ділмун міг бути «центром ікс», звідки вийшли і убаїдці, і творці протоіндійської цивілізації, можливо, вони вплинули і на третю найдавнішу цивілізацію планети – цивілізацію Єгипту... Про те, що протоіндійці здійснювали далекі плавання на відмінних суднах, кажуть знахідки археологів: у тому числі руїни найдавнішого порту світу, і зображення кораблів на печатках з написами. Можливо, саме ці «чужоземні» судна зображені у пам'ятках Стародавнього Єгипту та фігурують як «кораблі з країни Ділмун» у шумерських джерелах. Можливо, протоіндійцям належать і пам'ятки найдавнішої культури, виявленої нещодавно під час розкопок на Мальдівських островах. В останні роки зроблено важливі кроки і в пошуках коріння найдавнішої цивілізації Індії. «Науковці вважають, що носії цієї культури прийшли в долину з півніжжя гір, розташованих на захід від Гінду. Недавні відкриття в Мергарсі (Белуджистан), на південний схід від Сулейманових гір та хребта Кіртхар, доводять існування безперервного ланцюга культурної еволюції від VI тисячоліття до н.е. до розквіту хараппської культури, – пише Сайд А. Накві у серпневому номері журналу «Кур'єр ЮНЕСКО» за 1985 рік, присвяченому археології» (Олександр Кондратов, «Атлантиди п'яти океанів», <http://geoman.ru/books/item/f00/s00/z0000086/st027.shtml>; <https://coollib.net/b/82038/read>).

У пошуках родовищ міді та олова відважні арійські мореплавці заснували свої колонії на півдні Аравійського півострова, на островах Кікладах, Кіпрі, Криті і навіть на туманному Альбіоні, а також і на Піренейському півострові. Саме їм належать як археологічна культура дзвонових кубків, так і культові та поховальні споруди у вигляді дольменів:

«Немає потреби простежувати шляхи мандрівок носіїв культури дзвонових кубків, що залишили сліди свого перебування в печерах Франції та Іспанії, на територіях від Португалії до Шотландії – останки представників цих племен виявлені і в колективних похованнях землеробів епохи неоліту в Західній Європі. Творці дзвонових кубків, вочевидь, мали здатність адаптуватися в інших популяційних групах або силою підпорядковували їх своєму впливу. Вони залишили по собі одиночні поховання, без насипів, а металеві прикраси і зброя, що зрідка зустрічаються в таких могилах, свідчать

¹²⁴⁵ Шляхтою в яких були нащадки кшатрїїв = касситів, що мігрували з Дільмуна = Індії і належали спочатку до племен місячної династії, консолідованих ядавами / адабі / кадим, а пізніше і до племен сонячної династії бгрігів / фрігійців, кішитів / кушитів / касситів і мадрів = мадаїв / мідійців (умман-манда), – П.Д.

про те, що їхні колишні власники вели торгівлю з громадами, що займалися обробкою міді та бронзи. Історичне значення культури дзвонових кубків полягає в тому, що спілкування її носіїв з племенами, що належали до культури бойових сокир, зумовило виникнення безлічі гібридних культур, в яких євроазіатський елемент поступово витісняв інші. Прийняте в Британії положення про те, що носії культури дзвонових кубків належали до індоєвропейської групи, часто служило основою для висування різних лінгвістичних припущень, в даний час представляється очевидним, що творці змішаної культури дзвонових кубків і бойових сокир перейняли мову швидше у своїх східних пращурів¹²⁴⁶, ніж у західних» (Теренс Пауелл, «Кельти. Воїни та маги», http://oldevrasia.ru/library/Terens-Pauell_Kelty--Voiny-i-magi/2);

«...у наступну енеолітичну епоху в Європі явно брахікефальна раса заклала основи бронзового століття. Ця раса, відмінна від усіх інших не тільки будовою черепів, але також і своєю цивілізацією, відома як культура дзвонових кубків або під назвою «слідопити». Перша з цих назв походить з відмітного типу судин, які завжди поміщалися в поховання носіїв цієї культури, а друга заснована на факті, що вони повсюдно шукали руди та дорогоцінні метали; у Центральній Європі перші коштовні вироби, виготовлені із золота та бурштину, знайдені також у похованнях представників цієї культури... Як Пік, так і Гуіффриді-Руджієрі вважають, що той тип, який, як здається, був притаманний носіям культури дзвонових кубків, спочатку з'явився в Егеїді, де брахікефали рано з'являються на Кікладах та на Криті. Як передбачається, культура дзвонових кубків виникла саме тут, а далі її носії вирушили морським шляхом на захід через Середземномор'я та Атлантику. Притаманний їм фізичний тип і характерні елементи їхньої культури в дуже ранній час з'являються на Сицилії, Сардинії та півдні Франції. Але найбільш яскраво культура дзвонових кубків проявляється в Центральній Іспанії. Складається таке враження, ніби саме звідси «слідопити» поширювали свої вази та кинджали до Бретані, півдня Франції, півночі Італії та Центральної Європи. Якщо це так, то навряд чи можна буде заперечити твердження, що саме брахікефальні «слідопити» поширили індоєвропейські мови всією Європою. Однак спочатку вони з'являлися всюди на континенті лише у невеликих кількостях; у них не було постійних поселень, і, подібно до арабів у Центральній Африці, вони були просто озброєними торговцями» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Передбачуване вторгнення брахікефалів», <http://www.istorya.ru/book/arii/17.php>; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>);

«Походження шумерів досі багато в чому неясно. Їхні легенди говорять про якусь расу напівриб-напівлюдей, які припливли на чолі з якимсь Оанном вгору проти течії з Перської затоки, допливли до Ерідуду, де навчили людей мистецтву письма, будівництва міст, металургії та землеробства. Легенда вказує на південне походження шумерів. Але чи шумерів? Можливо, Оанн та інші лише уособлення попередників шумерів, людей, що створили убаїдську культуру? Адже поклоніння божествам, встановленим на височинах, говорить про те, що перш ніж осісти в долині Тигра та Євфрату, шумери були гірським, а не морським народом. Але звідки б не прийшли шумери, ясно одне: до них у Дворіччі мешкав нарід, що створив цивілізацію Ель-Убейда, і відносно до нього шумери були такими ж кочівниками-варварами, якими були вавилоняни по відношенню до шумерів... Таємничому прибульцю з Еритрейського моря, тобто Індійського океану, приписувалося створення всіх культурних досягнень Дворіччя, включаючи письмо, землеробство, архітектурне будівництво та тощо. Розкопки археологів підтверджують правоту легенди в тому, що поширення високої культури, створеної убаїдцями, йшло з півдня на північ, з боку Ерідуду, що стояв на березі Перської затоки та був найпівденнішим містом Дворіччя. Убаїдці ж, як і шумери, з'являються на землі Дворіччя з традиціями та культурою, що склалися. Тільки якщо шумери, мабуть, прийшли в долину Тигра та Євфрату звідкись з гір, то убаїдці, за легендою, є «морськими прибульцями», які прибули сюди з боку

¹²⁴⁶ Тобто у пращурів індоаріїв і балто-слов'яноаріїв, – П.Д.

Індійського океану, через Перську затоку... Найдавніша цивілізація Індії, вочевидь, була виключно миролубною. «Ми не знаходимо тут великої кількості військової зброї та зображень бойових сцен, які могли б свідчити про міжусобні конфлікти між містами-державами, як у Месопотамії, або про існування війська, за допомогою якого якийсь один цар, подібно до того, як це було в Єгипті, підкоривши собі інших, досяг внутрішнього миру в країні», – констатують археологи. Внутрішній мир досягався, мабуть, не силою зброї, а зовсім іншими шляхами. І не лише внутрішній мир, а й зовнішній: головною «зброєю» протоіндійської цивілізації у її перемогах над первісними племенами кочівників та мисливців Гіндустану була торгівля та культурні здобутки, а не військова сила. Творці Мохенджо-Даро та Хараппи не вели кровопролитних битв з іншими державами Стародавнього Сходу. Торговий та культурний обмін морськими та наземними шляхами між ними процвітав протягом багатьох сотень років. З Шумером цей обмін почався вже в III тисячолітті до н.е., потім сюди «підключається» Єгипет. Торгівля служила не тільки розповсюдженню товарів, а й переміщенню людей. Так, досвідчені майстри могли подорожувати з місця на місце, облаштовуючись там, де вони знаходили ринок збуту для виробів свого ремесла, як це практикується на Сході в наші дні. Це створювало широкі можливості для обміну ідеями... Античні історики із захопленням писали про морський похід полководця Олександра Македонського, Непарха, зробленого від берегів Індії до гирла Тигра та Євфрату. Але виявляється, траса Індія – Дворіччя була освоєна найдавнішими мореплавцями Гіндустану за добрі 20 сторіч до Непарха! Степи Середньої Азії на сході, Малабарське узбережжя на півдні, гори Афганістану на півночі – такі були межі мандрівок давньоіндійських купців-мандрівників. На заході вони, можливо, проникали не тільки у Дворіччя чи Єгипет, а й торгували з найдавнішою цивілізацією Європи – мінойською, центром якої був острів Крит» (Олександр Кондратов, «Загиглі цивілізації // Дравида та убайдці»),

http://www.libma.ru/istorija/pogibshie_civilizacii/p6.php#metkadoc13,
http://www.libma.ru/istorija/pogibshie_civilizacii/p5.php#metkadoc14);

«...нині найперспективнішою вважається теорія індійської батьківщини дольменної культури. У ході розкопок було виявлено дуже давні дольмени на півострові Гіндустан. За деякими ознаками фахівці висувують обережні припущення, що тип цих дольменів архаїчніший навіть у порівнянні з найдавнішими дольменами Європи. З'явилася гіпотеза, що дольмени, виникши як тип ритуальної пам'ятки в Індії, згодом поширювалися на Захід двома «потокми». Південний напрямок торкнувся Близького Сходу, Північної Африки, островів Середземного моря та Південної Європи. Північний напрямок поширення дольменів включив середню Азію, Кавказ, Східну та Північну Європу. Природно, народилися і теорії про прямий зв'язок дольменів з індоевропейцями...» (Олександр Бабицький, «Походження дольменів: хто, де і як збудував»,

<http://www.chuchotezvous.ru/civilizations/885.html>);

«Велике скупчення дольменів розташоване на плато (Meguti hill), розмірами 600x200 метрів, що міститься в індійському штаті Карнатака, на околиці Айхоле. Тут налічується велика кількість дольменів, споруджених із плит, породи піщаник. Всі ці споруди є гробницями, їхній вік точно невідомий, але може сягати 5 тисяч років і більше» («Дольмени Ayawal. Aihole Burial Chamber», <http://dostoyanieplaneti.ru/mesta/dolmieny-ayawal-aihole-burial-chamber>, <http://ecology.md/page/dolmeny-ayawal-aihole-burial-chamber>);

«В індійському штаті Керала, приблизно за 40 км на північ від Муннара, в районі Мараяур є дуже стародавні дольмени, зроблені з кам'яних плит віком від 6000 до 10000 років. Дольмени розташовані групами на скелястих пагорбах та в долинах. Навколо каплички – 10–15 шт, половина напівзруйнована. Добре видно, як робилися насипи довкола кам'яних ящиків. Якщо стояти обличчям до каплички, до села спиною – праворуч, за яром – 5, ліворуч – у 200 метрах велика група майже недоторканих дольменів, а один навіть із розписом(!). Загальна кількість – близько 25 штук, ще близько 10 зруйновано...»

(«Дольмени Муніяра», <http://ecology.md/page/dolmeny-munijara>; «Дольмени Муннара», <https://www.flickr.com/photos/41867788@N07/3861851816/in/photostream/>).

На те, що індоевропейці розповсюдилися саме з Гіндустану свідчать і такі факти:

«Вздовж русла Сарасваті було виявлено 414 археологічних місць, тоді як у долині річки Гінд – лише близько сорока. Близько 80% виявлених місць розкопок датуються IV або III тисячоліттям до н.е. Якщо прийняти, що ригведські гімни були складені в цей період, то індоарійська міграція логічно не могла мати місця, оскільки індоевропейці мали жити в Індії вже в IV тисячолітті до н.е.» («Сарасваті (річка)», <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1400651>);

«Згідно з науковцями, що займаються вивченням навколишнього середовища в доісторичні часи, річка Сарасваті висохла після того, як принаймні дві з її приток, Сатледж і Ямуна, змінили своє русло. «Ланцюг тектонічних подій відвів русло Сатледжа на захід (в Гінд), а Ямуну на схід (у Гангу)... цим пояснюється зникнення такої могутньої річки як Сарасваті». Процес завершився близько 1750 р. до н.е., але почався він набагато раніше, можливо зі зміщення пластів і величезної повені в період між 1900 і 2100 роками до н.е. П.Х. Франкфорт, використовуючи зображення, отримані з французького супутника SPOT, виявив, що величезна річка Сарасваті існувала в дохарапський період і почала висихати в середині IV тисячоліття до н.е. Під час харапського періоду, складна мережа іригаційних каналів використовувалася тільки в південній частині долини річки Гінд. Згідно з цими дослідженнями, датою складання «Ригведи» можна вважати початок IV тисячоліття до н.е.» («Теорія виходу з Індії», http://www.bharatiya.ru/istoki/teor_ishod.html);

«Більшість поселень Греції, Анатолії, Леванту, Месопотамії та Індійського субконтиненту припинили своє існування близько 2200 року до нашої ери, – підбив підсумок соціальний антрополог Бенні Пейзер. – Багато хто з них має ознаки впливу стихійних лих, а інші поспішно кинули люди. Наявні дані вказують на раптові екологічні, кліматичні та соціальні потрясіння, які з'явилися одночасно зі зміною рівня морів та озер, підвищенням сейсмічної активності, великими повенями та цунамі» (Михайло Герштейн, «Як шукали Содом та Гоморру», <http://www.vseprokosmos.ru/arheolog78.html>);

«...є свідчення, що народи гірських регіонів Близького Сходу були індоаріями¹²⁴⁷ протягом усєї писаної історії. Арійські кассити Близького Сходу поклонялися ведичним богам – таким як Сурья та Марути, і навіть на ім'я Хималая. Арії хіттїти та мітанни близько 1400 р. до н.е. підписали договір, скріпивши його іменами Індри, Мітри, Варуни та Насат'їв. Хіттїти мають трактат про змагання на колісницях, написаний майже на чистому санскриті. Індоевропейці стародавнього Близького Сходу, таким чином, говорили індоарійськими, а не індоіранськими мовами, а тому демонструють у тому регіоні ведичну культуру...» (Девід Фроулі, «Міт про арійське вторгнення до Індії», <http://www.lomonosov.org/theosophy/fourtheosophy416267.html>);

«Але до середини 2-го тисячоліття до н.е. у межах Родючого Півмісяця з'являються правителі з арійськими іменами, які успадковували цивілізацію, створену шумерами та аккадцями. Обставини їхньої появи там не дійшли до нас; династія Хаммурапі, яка в кінцевому підсумку об'єднала Месопотамію під владою Вавилону, була повалена близько 1900 року до н.е., і події, що пішли після її падіння, майже не знайшли відображення в письмових джерелах. Попередниками арійських завойовників могли бути кассити, які заснували свою династію у Вавилоні близько 1760 р. до н.е. Цей нарід спочатку мешкав на схід від гір Загросу, звідки вони почали проникати до Вавилонії вже за часів Хаммурапі. Але загалом вони не були аріями. Хоча вони сприйняли вавилонську мову та культуру, місцеві переписувачі залишили нам записи, в яких містяться касситські¹²⁴⁸ позначення таких слів, як «бог», «зірки», «небеса», «вітер», «людина», «нога» тощо; жодна з них не належить до індоевропейських. Більше того, більшість особистих імен цього періоду

¹²⁴⁷ Вочевидь, індоаріями (тобто касситами) були лише привілейовані шляхетні роди цих тубільних народів, що поступово спотворили індоарійську мову своєї шляхти, надавши до того ж їй кентумні риси, – П.Д.

¹²⁴⁸ Насправді псевдокасситські, що належали підкореним касситами загросцям, – П.Д.

передбачає швидше спорідненість між касситами та малоазійськими народами, що мешкали на північний захід. Однак в іменах їхніх правителів зустрічаються елементи, що нагадують імена індоіранських божеств – «Šurigaš» (бог сонця [Сур'я]; порівняйте з снскр. «Surya»), «Indaš» (порівняйте з снскр. «Indra»), «Maruttaš» (порівняйте з снскр. «Marutah», боги грози) і «-bugaš» (порівняйте з іранським словом «baga» – бог). Крім того, саме кассити першими на Стародавньому Сході стали запрягати коней у колісниці, і пізніше вавилонське найменування коня «susu», ймовірно, походить від індоіранської форми «asua» (снскр. «aśva»). Цілком імовірно, що вторгнення касситів¹²⁴⁹ було викликано тиском арійських племен, що мешкали в горах Ірану, а їхні ватажки і стали тими самими правителями з арійськими іменами. Через три століття, згідно з документами з дипломатичного архіву, знайденого в Телль-ель-Амарні, які проливають світло на події в Західній Азії, арійська династія правила в державі Мітанні, що розташовувалася на верхньому Євфраті. Ці правителі мали явно арійські імена – Šutarna, Dušratta, Artatama – та поклонялися індоіранським божествам» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Арійські династії в Месопотамії в XV столітті до н.е.», <http://www.istorya.ru/book/arri/04.php>; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>).

Ці індоарії, вочевидь, були пращурами фригійців бргігами, пращурами шляхетних родів іонійців яванами, пращурами шляхетних родів хаттів / хеттів (хитітів = несітів) гетами / гутіями, пращурами шляхетних родів вірмен хайків хайхаями, пращурами шляхетних родів гіксосів (неку хасут¹²⁵⁰) і касситів (каššu¹²⁵¹) каширцями (*кашмірцями):

«Етимологія назви «Кашмір» спантеличувала науковців, що давали різні версії його походження. Мешканці Кашміру називають свою країну Кашир, а свою мову – кошур. Бабур, засновник династії Моголів в Індії, першим вказав у своїх мемуарах, що етимологія назви долини простежується від назви племені каш, або куш, також відомого як кассити¹²⁵². Куш згаданий як онук Ноя в Книзі Буття, чиє плем'я відоме як «касту» у Вавилонії, «коссаї» в Персії, «каша» в Гімалаях¹²⁵³ і «куш»¹²⁵⁴ в Єгипті. Оскільки голосні літери відсутні в стародавніх роботах (зокрема, в давньоєврейській мові), позначення каш, куш, киш і кіш були написані одним і тим самим чином. Але одна річ, пов'язана з цим племенем, одразу впадає у вічі: куди б вони не приходили, вони називали річки, гори та міста іменами своїх пращурів. Приблизно 1780 р. до н.е. кассити укорінилися у Вавилонії¹²⁵⁵. До цього вони мали династію в Єгипті, яку у своїх письменах вони називали «каші». З Вавилонії вони перейшли до Ірану¹²⁵⁶, де заснували міста Кашан і Кашмар (біля Нішапура). У Середній Азії заснували такі міста, як Кашморе біля Мерва, Каш біля Бухари, Кашбанд і Кашанія біля Самарканда та знаменитий Кашгар¹²⁵⁷. Коли вони

¹²⁴⁹ Точніше, підкорених індоєвропейцями касситами неіндоєвропейськомовних загроських племен, – П.Д.

¹²⁵⁰ Адже «hekau khosute» = «царські каššu»; «hek» – посох-гак, що позначав владу в Єгипті і якому відповідають: нім. «hook» – гак; тадж. «асо», узб. «hassa / хасса» – палиця; араб. «hakim» – «мудра людина, повелитель, суддя, лікар»; грец. «γίγας», лат. «gigas» – «гігант, високий», – П.Д.

¹²⁵¹ Шасу / *кассу; сорані «hoz» – «плем'я, нарід»; нідерл. «Gezin», англ. «house», япон. «kazoku» – «сім'я, родина»; фін. «kansa» – нарід; лат. «aecus» – темний; лат. «castus», англ., слвн. «chaste», нідерл. «kuise», нім. «keusch» – «чистий, цнотливий»; євр. «гашаллит» – «чистий, кошерний, чудовий», – П.Д.

¹²⁵² Грец. «κάστανο», лат. «castane», лит. «kaštonas», пандж. «caisaṭanaṭa» – каштанові, тобто червоно-коричневі, темно-червоні, – П.Д.

¹²⁵³ *Кастінапура / Хастінапура (фортеця привілейованих), Кушастхалі = Дварака, Казі / Касі / Каші, *Козара / Косала / Кошала та *Козара / *Хазара (північно-східний район у Пешаварі) в Індії, – П.Д.

¹²⁵⁴ А також як нарід «каслухим», від якого згідно зі Старим Заповітом походили кафторим (міноїці) та філістимляни (пліштїм = пеласті / пелазги та інші народи моря), – П.Д.

¹²⁵⁵ Кассити також укорінилися і в залежних від Вавилонії Сирії та Палестині, а ще раніше навіть на Криті (міноїці = кафторим – нащадки каслухим) і в Малій Азії, де заснували місто-державу Куссар, що стала першою столицею хеттської держави, – П.Д.

¹²⁵⁶ Навпаки, у Вавилонію кассити перейшли саме із Західного Ірану – Загросу (*Кассаран / Хазаран / Хазар / Хезар – назва масиву Центрально-Іранського нагір'я східної околиці гір Загрос в провінції Керман Ірану), мігрувавши перед тим на захід з Індії внаслідок повного пересихання у 1900-тих роках до н.е. річки Сарасваті, що дозволяла їм раніше займатися не тільки скотарством, а й землеробством, – П.Д.

¹²⁵⁷ Кит. Каші, а також Кеш на околиці річки Кашкадар'ї, що був столицею ахеменідської Согдіани, – П.Д.

(кушани, – П.Д.) перейшли до Афганістану, вони заснували поселення Кашил, Кашак¹²⁵⁸ і Кашу. У той час як гори Гіндукуша отримали свою назву у зв'язку з цим племенем, вони також заснували поселення на півдні цієї гірської системи, що отримало назву Кашмор. Долину річки Чинаб вони називали Каштавар, а долину річки Джекхлум – Кашир¹²⁵⁹, тепер вона відома як Кашмір» (Фіда Хаснайн, «У пошуках історичного Ісуса // Кассити», <https://e-knigi.com/religija-i-duhovnost/religija/page-2-182277-fida-hassnain-v-poiskah-istoricheskogo-iisusa.html>, <https://coollib.com/b/287-fida-m-hassnayn-v-poiskah-istoricheskogo-iisusa/read>);

«Давньоєврейська назва країни «Куш, або Хуш» у перекладі LXX зазвичай заміщена пізнішим ім'ям «Етиопія»; але в асирійських клинописних пам'ятках вона, згідно з єврейською Біблією, називається країною «Кус», чому споріднена і єгипетська назва її словом «Кес». Зіставленням біблійних паралелей виявляється, що існували дві країни з цим ім'ям: одна між Вавилоном та Аравійським півостровом (1 Пар 1:8–10; Пс 86:4), інша – на північно-східному березі Африки, приблизно на місці сучасної Нубії до Абіссинії (Вих. 18:1–2; 20:3–5; Єз. 30:4; Навум. 3:9). Найкраще пояснення цього дають пам'ятки асирійської та єгипетської давнини. За свідченням перших, кушити або кадим (*адамі / адабі = ядави, – П.Д.) були тими первісними протохалдеями, які становили основне зерно так званої сумерійсько-аккадійської нарізності, що започаткувала найдавнішу халдейсько-вавилонську цивілізацію та культуру. Згодом ці кушити, змушені поступитися своєю територією тут семітам, що спочатку перекочували в аравійські степи, а звідти, при фараоні 12-му, Узерпізені I, були переселені до Єгипту (близько 2000 р. до Н.Х.) та поселені на проживання в Нубії» (А.П. Лопухін, «Тлумачна Біблія // Буття», прим. 6 до гл. 10, http://www.bible.in.ua/under/Lop/01_010.htm);

«Однак, крім зазначеного слова «Сам», для позначення Африки користувалися ще назвою «Сусх», що відповідає грецькому виразу *ἔθνος Κουσσαίων*, «кушитське плем'я», і зустрічається в одній з біографій Плутарха (Alexander, LXXII); це ж плем'я часто згадується і в творах інших грецьких письменників під ім'ям *Κουσσαῖοι* (Knobel, *Völkertafel der Genesis*, 250, Giessen, 1850). *Κουσσαῖοι*, або, як їх називали стародавні, *Κισσία χώρα*, у глибокій давнині, безсумнівно, жили в Азії, але, мабуть, вже рано виселилися звідти та зупинилися в Північній Африці, чому є безліч доказів як історичного, так і філологічного та етнологічного характеру. Ретельне вивчення згадуваних у Біблії як нащадків Хама (Бут., 10, 6) Міцраїм та Канаан показало, що при перерахуванні народів Біблія сходила з півдня на північ; завдяки цьому вдалося встановити, що Куш займав найпівденніше місце зі всіх хамітських племен. Стародавні греки та римляни цим народам дали загальну назву – етиопи (Knobel, *ibid.*); це є доказом, що терміни «Сусх» та «Aethiopia» були тотожні. До них спочатку вдавалися для позначення різних народів, що жили в Африці та Азії, але згодом вони стали застосовуватися тільки до того племені, яке жило на півдні Єгипту. Однак єврейський термін Куш, *כּוּשׁ* (Бут., 10), навіть у тісному його застосуванні, включає також народи, що жили за межами Африки; принаймні, один із нащадків Хама, Шеба (Бут., 10, 7), має бути ототожнений з народом, який жив у південно-західній частині Аравії (Dillmann, *Genesis*, 5 Aufl., стор 181)...» («Єврейська енциклопедія Брокгауза та Єфрона // Африка», <https://ru.wikisource.org/wiki/ЕЭБЕ/Африка>);

«Ім'я Куша мав один із двох синів Рами та Сити, героїв «Рамаяни», яка виявляє спорідненість з українським фольклором, обрядами та звичаями. Ім'я Кушадгваджа, «Кушостяжний» (тобто із зображенням пучка трави куші на прапорі), мав брат царя Джанакі, прийомного батька Сити. Дві дочки Кушадгваджи, каже епос, були одружені з Бхаратом та Шатругхною, братами Рами, теж героями «Рамаяни». Сином Куші, сина Рами, був цар Кушанабга. У «Рамаяні» Вішвамітра, прославлений мудрець і воїн, що

¹²⁵⁸ Кашаками / кашагами / касогами називали і козар, і козаків у літописах і хроніках України-Русі, – П.Д.

¹²⁵⁹ Отже, саме кассити, можливо, і є пращурами також і слов'янськомовних каракозар = чеши (чигів = чехів?), самоназва яких *Сеши* в епоху Хань вимовлялася як «ка-сгій» – касрій / *касір / *касар = козар, – П.Д.

нечуваним подвижництвом досяг брахманського статусу, вважається сином царя Кушики...» (Степан Наливайко, «Таємниці розкриває санскрит», https://chtyvo.org.ua/authors/Nalyvaiko/Taiemnytsi_rozkryvaie_sanskryt/);

«Показово, що сама давньоіндійська традиція вважала битву на Курукшетрі початком нової доби. Найсильніші та найвпливовіші, згідно з епосом, племена панчалів і куру втрачають політичний вплив¹²⁶⁰, а на політичній арені з'являються невеликі держави у Східній Індії, насамперед Кошала (зі столицями Айодхья та Шравасті), Каші (головне місто Варанасі), Відеха (зі столицею Мітхалі). На півдні сучасного Біхара виникає держава Магадха (столиця Гірпвраджа, а потім Раджагріха), у західному регіоні – Аванті (столиця Уджаяпі)» (Г.М. Бонгард-Левін, «Давня Індія. Історія та культура // Найдавніші династії та держави Північної Індії», https://www.studmed.ru/bongard-levin-gm-drevnyaya-indiya-istoriya-i-kultura_bed42f40afb.html; <https://www.klex.ru/lzs>);

«У часи правління Хамурапі, наприкінці XVIII ст. [до н.е.], у Вавилонії з'явилися кассити (Kaššu)¹²⁶¹, а в наступному столітті вони влаштувалися як правителі в царстві Хана на середньому Євфраті. Про їхній індоарійський етнос свідчать імена їхніх богів – Марутташ (індоарійські Марути) та Суріаш (індоарійське «Сур'я» – сонце). Третій бог, Буріаш, близький на ім'я до грецького Борею – богу північного вітру. Індоарії з'явилися на Передній Схід як новий нарід, як воїни-завойовники, що майстерно керували колісницями в ристаннях і, можливо, бойовими. Вони насадили тут свої династії (принаймні у Мітанні та Хані) і шляхту («мар'яну» з арійського «мар'я»). Деякі дослідники заперечували міграцію або ж індоарійську специфіку цих слідів, говорили про можливість трактувати їх як ранньоарійські або загальноарійські (Mironov 1933; Kammenhuber 1968; Дияконів 1970), але Майргофер і Мурі (Moory 1970; Mayrhofer 1974) переконливо спростували ці трактування і довели, що це були індоарії, хоч і з діалектними відмінностями від Рігведи (ближче до пракритів та з рисами архаїчності – ще без придбання дифтонгів). Але вірування в них були ті ж самі... А. Парпола (Parpola 2004: 103, note 3, 106) зазначає, що 8 арійських власних назв з Мітанні мають структуру «привітний до бога такого-то» (наприклад, Мітратітхи). Це незвичайна для Рігведи структура, але в мандалах I і особливо VII Рігведи містяться гімни сім'ї Канва (пов'язана з племенами Яду та Турваша), у яких є подібні структури. Парпола вважає це ранньою частиною Рігведи» (Лев Клейн, «Стародавні міграції та походження індоєвропейських народів», https://www.studmed.ru/view/kleyn-ls-drevnie-migracii-i-proishozhdenie-indoevropeyskih-narodov_cf8f46fd5d1.html).

Темно-червоношкірі індоєвропейці гіксоси («hekau khosute» = «царські шасу» – владики-кассити) та їхні семітизовані нащадки едомити / ідумей / ідумейці¹²⁶² разом, як з мідянами = мадіамлянами, спорідненими кутіям / гутіям та іншим мідійцям = мадаям, так і з хуритами (хорейями) і, звичайно ж, з сутіями, вигнаними касситами та хуритами з Месопотамії і прозваними в Палестині хабірі (хапіру), а в Сирії арамейцями, вочевидь, і є основними пращурами як євреїв ашкеназі (вірм. «хачкіназі»), так і деяких курдських нарідностей. Цар Юдеї Ірод I був едомитянином за походженням. Тому спорідненими антропологічно та генетично євреям ашкеназам є не тільки ті курдські нарідності, які сформувалися на основі ізраїльських колін, переселених асирійцями в Мідію та Урарту (Вірменію), а персами в Гірканію, а й ті, що сформувалися на основі (консолідованих індоаріями касситами) хуритів Мітанні = Матієни (столиця Khosskani / Хошкані –

¹²⁶⁰ Нащадки Куру і Шантану темно-червоношкірі горяни каурави, як і більшість інших родів місячної династії, взагалі зникають з Гіндустану, бо після поразки племенам сонячної династії мігрують до високогірних улоговин на теренах Північного Китаю та пізніше засновують там першу китайську державу Шан-Інь, – П.Д.

¹²⁶¹ Санскритське «koṭi» – промінь; «kāś» [kaash] [Ā. pr. kāśate – I, kāśyate – IV; fut. kaśiṣyāte; pf. cakāśé; aor. ákāśiṣṭa; pp. Kāśitá] – «бути видимим; з'являтися», ототожнюється зі світлом, із сьйвом; Кашішвара – царствене [місто], променисте [Каші] – сучасне місто Варанасі, – П.Д.

¹²⁶² Адаміти = кадим = адабі = ядаві; іврі «едом» / *адам; д.-євр. «adamah», у клинописних текстах «udūmi», у Септ. «Еδώμ, Τδουμαία, Τδουμοίος» – «червоний, рудий», бенг. «Bādāmī» – «коричневий, карий, бурий»; д.-грец. «ἰώδης» – «фіалковий, фіолетовий»; лит. «juodas» – чорний; лат. «ater» – темний.

поселення касситів) і хуритів Урарту, Манни та Мідії, поступово асимільованих нащадками касситів:

«Колектив генетиків з Єврейського університету в Єрусалимі оприлюднив результати масштабного дослідження, яке достовірно визначило ступінь генетичної спорідненості євреїв і народів, що населяють Близький Схід. Як повідомили керівники дослідження Арієлла Оппенхейм та Марина Файерман, найбільш генетично близько до євреїв (особливо сефардів) стоять курди та вірмени, але аж ніяк не палестинці та сирійці. У євреїв і курдів, мабуть, був спільний пращур – нарід, що мешкав десь у районі нинішнього кордону Іраку та Туреччини, тобто там, де й зараз живе основна маса курдів (загальний пращур, мабуть, або асирійці, – північно-аккадські племена, чи ізраїльтяни, уведені в полон асирійцями в VIII ст. до н.е.)» (Лев Ізраїлевич, «Єврейська історія Вірменії II», <http://www.proza.ru/2013/08/30/494>;

«The Y Chromosome Pool of Jews as Part of the Genetic Landscape of the Middle East», <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11573163>);

«На рельєфах фараона Сеті I, де представлено класичне зображення шасу, останні згадані як населення району між Силе та «Рз Кнсн» (ibid., D.11), який зазвичай ідентифікується з Газою¹²⁶³, та горами Хурру (в Едомі). Кочівники-шасу з Едома ще при Сеті I (1304 – 1290 рр. до н.е.) вважали своєю власністю частину Дельти від околиць Цоана (Таніса) на схід, і всю землю аж до «гірського міста Канаана» (що лежав у Ваді-Араб, на південь від Мертвого моря). Фараон Сеті I взяв нападом фортецю Канаан, видворив шасу з Єгипту та змусив їх перекочувати в пустелю Негев. Жили шасу й у Мадіамі (Пітч, егип.)...» (Михайло Зільберман, «Гіксоси та їхні нащадки», Книга III,

http://zhurnal.lib.ru/z/zilxberman_m_i/hiksosb3.shtml;

http://samlib.ru/z/zilxberman_m_i/hiksosb3.shtml);

«У пам'ятках Рамсеса II та Рамсеса III (папірус Харріс 76:9-11) йдеться про розгром шасу на півдні. Папірус Анастасі VI часу Мернептаха повідомляє про прихід до Єгипту шасу Едома. У той же час у папірусі Анастасі I (17:7, 19:1-4, 20:3-4, 23:7-8) шасу згадані в районах Північної Палестини та Південної Сирії. Деякі місцеві, тобто південносирійські шасу, підлеглі хеттам, з'являються також у описі Кадеської битви як дезінформатори єгиптян. ...північні шасу з'являються в єгипетських джерелах раніше південних» (Олександр Васильєв, «Шасу новоегипетських джерел та рання історія Ізраїлю», <http://nordxp.3dn.ru/biblical/shasu.htm>);

«Редфорд (Redford, Egypt, Canaan, Israel, pp. 272-273) ототожнює Шасу Яхве з едомитянами і стверджує, що Яхве спочатку поклонялися, як едомитському богу. Він також стверджує, що одне з племен едомитян відокремилася від основної маси едомитів, рушило на північний захід і стало одним із племен ізраїльтян, принісши свого бога Яхве із собою. Для Редфорда це пояснює, як Яхве став Богом ізраїльтян¹²⁶⁴...» (Чарльз Елінг, Клайд Біллінгтон, «Ім'я Яхве в єгипетських ієрогліфічних текстах»,

<http://www.biblearchaeology.org/post/2010/03/08/The-Name-Yahweh-in-Egyptian-Hieroglyphic-Texts.aspx#Article>; <http://gerodot.ru/viewtopic.php?f=60&t=14458>);

«Верховним божеством Едомитів¹²⁶⁵ був Кос або Каус¹²⁶⁶. Це ім'я виступало як приставка в іменах двох останніх ідумейських царів – Кауш-малака («мелек» означає «цар»), що правив одночасно з Тіглатпаласаром IV, царем Ассирії, бл. 636 р. до н.е., і Кауш-габера, відбитки печаток якого знайшли на розкопках ідумейського поселення Умм аль-Біяра. Він правив у першій чверті VII ст. до н.е., що збігалось з правлінням царя Ассархаддона в Ассирії. Його ім'я фігурує також у складі особистих імен багатьох інших

¹²⁶³ Кацату – поселенням касситів (*касу / шасу), – П.Д.

¹²⁶⁴ Яхве = Єгова = Говінда – одне з імен Крішни та Вішну в індуїзмі і на санскриті означає «захисник корів»; англ. «ox», нім. «Ochs» – бик; ст.-сл. «говьждь», лтс. «gūovs» – «велика рогата худоба», – П.Д.

¹²⁶⁵ Семітизованих нащадків протовірменськомовних темно-червоношкірих гіксосів-касситів, – П.Д.

¹²⁶⁶ Кай Кавус – мітичний цар стародавнього Ірану; снскр. «gāūṣ», авест. «gāuš», лтс. «govs», тадж. «гов», дан. п. «gávē», вірм. «kov», англ. «cow», гінді «gaau», дан. «ko», ісл. «kú», кор. «so» – корова, – П.Д.

ідумеїв, що згадуються у написах того ж періоду. Можливо навіть, що корінь топоніму Кадес (кдш – святий) походить від назви Кос. Крім цього, арамейський напис на ідумейській стелі, знайденої біля Петри згадує ім'я «Кос-аллах» або «Кос-бог», а різьблений кам'яний скарабей, знайдений Кристал М. Беннетт на місці ідумейського поселення Тавілан, розташованого на пагорбі безпосередньо над Айн Муса в Ваді Муса, вважається абстрактним зображенням Кауса як бога Місяця... Ворожість, спрямовану до мешканців Едома (ідумеїв) ранніми пророками Ізраїлю не піддається раціональному поясненню. Як уже говорилося, вона могла бути обумовлена лише тим фактом, що Мойсей отримав закони для Ізраїлю на священній горі в землі Едомській – горі, яка іменувалася «горою Фаран»¹²⁶⁷ або «горою Ісава»... Книга Буття повідомляє, що він перший вийшов червоний¹²⁶⁸, весь, як шкіра, кудлатий; і назвали його ім'ям Ісав (Бут.25:25)... Мойсей не раз звертався до гірського бога Яхве за ті сорок років, які вони провели в землі мідян (мадіамлян), можливо, роблячи це через свого тестя Йофора, що описаний у Біблії як жрець мадіамський: «почув Йофор», священник Мадіамський, тесть Мойсеїв про все, що зробив Бог для Мойсея та для Ізраїлю» (Вих. 18:1)...» (Ендрю Коллінз, Кріс О'Гілві-Геральд, «Ідумейські витoki культу Яхве», <http://nordxp.3dn.ru/biblical/ssw-yhwh.pdf>).

Конкретно ж, поряд з ідумейцями та семітизованими нащадками фригійськомовних касситів хананейцями та фінікійцями до етносу євреїв ашкеназів переважно увійшли зовсім не хурити Вірменського Нагір'я та не курди Мідії, а асимільовані індоєвропейцями касситами та арамейцями хабірі нащадки стародавніх хуритів – палестинські хореї (амалек) і нащадки мадаїв = мідійців – синайські мадіамляни, переселені пізніше з Палестини на землі своїх пращурів – до Вірменії:

«Так Мовсес Хоренаці каже, що від полонених фінікійців, що оселилися у Вірменії, йде відомий рід Гнтуні, бо звичай чоловіків цього роду видають в них хананейців. Він також пише, що цар Валаршак призначає «одягати себе Дзереса, нащадка хананейців, а його рід, не знаю з якої причини, найменує Гнтуні». За іншими звістками, Гнтуні були єврейського походження, що ще раз доводить, що фінікійці¹²⁶⁹ та євреї – один нарід. Неможливо навіть у наш час уявити, щоб президентом Вірменії став єврей. Але характерно, що, говорячи про це, вірменські автори Середньовіччя не висловлюють жодного занепокоєння чи обурення з цього приводу. Вочевидь, єврейського походження був увесь нарід, а тому й не було нічого незвичайного і у єврейському походженні царя. Царями у Великій Вірменії були представники (касситської – ідумейської, – П.Д.) династії Ірода Тигран IV (приблизно 6 р. н.е.), Тигран V (60 – 61) та Арістобул (55 – 60) у Малій Вірменії. За літописними переказами, феодалні роди Аматауні та Мамиконян також були єврейського походження. Мовсес Хоренаці пише, що Вагаршапат – столиця Вірменії склалася з єврейської колонії, заснованої тут при Тиграні VI (150 – 188)... Вірмени прийняли монофізитство – напрямок, який протистояв гегемонії Візантійської церкви, заявляючи про свій зв'язок з Ізраїлем. Монофізитство дуже близьке Юдаїзму. Саме хрещення Вірменії пов'язане з царем Трдатом Великим, який у 286 р. за допомогою римлян зійшов на спадковий престол. Новою релігією він проголошував незалежність Вірменії від Персії у спілці з римлянами. ...Мовсес Каланкатуйський прямо писав, що пращури вірмен були обрізаними – євреями, що підтверджує слова Егіше, про святкування колись пращурами вірмен Шаббат... У ряді джерел Вірменія називається

¹²⁶⁷ Кассит., гіксос. *Фаран, д.-грец. «Φαραώ», ст.-сл. «фарао» – «фараон», «блискучий, великий, величний», д.-перс. «farna», сер.-перс. «xvārāh» – «благо Боже», «Божа чи царська велич», «царська слава»; кассит. «burī» – владица; вал. «brenip» – цар; англ. «barren» – пустельний; фін., ест. «parraton» – безбородий, – П.Д.

¹²⁶⁸ Тобто касситський пращур едомитів, а отже, і ашкеназів-левітів, на частку яких припадає лівова частина священнослужителів-євреїв у Європі та Америці, був червоношкірим носієм чоловічої Y-хромосоми, що відноситься до гаплогрупи **R1a M582 (aka CTS6)**, і старшим з усіх братів, тому що народився першим (англ. «red», чес. «rudý», лит. «gaudona», тохар. В «ratre», іврі «адом / едом» – червоний, – П.Д.

¹²⁶⁹ Що, вочевидь, спілкувалися не лише івритом, а і спорідненою фригійській протовірменською мовою, – П.Д.

Амалек, євреї називали вірмен амалекітами. Такий самий термін для позначення їх використовували і у Візантії. Йосип Флавій писав, що Амалек був завойований коліном Веніяминим за царювання Саула і що нащадки цього племені започаткували Юдаїзм у Вірменії...» (Андрій Зелев, «Вірмени нащадки десяти колін Ізраїлю», <http://www.proza.ru/2008/06/04/7>);

«Не всі аморейські племена, що повернулися до Межиріччя, асимілювалися місцевим населенням або встановили свою владу в месопотамських містах (аморейці знищили вавилонську династію Ур, замінивши її своєю). Значна частина їх зберегла свою етнічну самобутність у південній частині Месопотамії. За ними збереглася назва сутії... Якийсь вавилонський цар у період репресій винищив сутіїв «від заходу сонця до світанку». Ті, що вижили, під проводом Авраама – царя міста Ур – збігли через річку Євфрат на захід. Перехід річки став вважатися початком нового життя, у зв'язку з чим, плем'я стало називати себе «(х)-і/є-б(о)р-им» («хіборим [євреї]» – «ті, що перейшли річку» – мн., від одн. «ібр / хебор»), на відміну від «тих, що неперейшли», а своєму ватажку, дали прізвисько «(х)-і/є-б(о)р-ах-ім», («той, що перевів через річку» – Авраам, Ібрагім)... На рубежі 18 – 17 ст. до н.е. євреї («сутії, що перейшли річку») зупинилися в Сирійській пустелі, де стався розкол племен на дві частини: власне єврейську, що рушила в Палестину та арамейську, що залишилася в Сирійській пустелі...» (Алексіс Шнайдер, «Історія єврейського народу», <http://www.proza.ru/2004/11/05-250>);

«У текстах з Марі згадуються назви міст Нахур, Фаррахі, Сарухи та Фалеки, напрочуд схожі на імена родичів Авраама – Нахор, Фарра, Серуг і Фалек. Крім того, там повідомляється про племена «Абраам (Абам-рам)», «Якоб-ел» і навіть про коліно «Беніамін», яке з'явилося на кордоні та докучало мешканцям Марі. Все це говорить про те, що єврейські племена з'явилися ще в Месопотамії. ...євреї були спочатку частиною вавилонського народу, і по суті, і вавилоняни, і хананеї (фінікійці), і євреї, і ассирійці – один і той же нарід, тим більше що більшість і вавилонян і хананеїв прийняла Юдаїзм» (Андрій Зелев, «Вавилоняни – пращури Євреїв», <http://www.proza.ru/2007/10/27/71>);

«Слід також зазначити, що іменування Ура «Уром Халдейським» (Бут.11:31) є анахронізмом¹²⁷⁰, оскільки халдеї з'явилися у Вавилонії лише у 1100 – 1000 рр. до н.е. Вочевидь, таке позначення міста виникло під час підйому Ура за правління останнього царя Нововавилонської (Халдейської) династії Набоніда (556 – 539 рр. до н.е.) і було внесено до розповіді про Авраама...» (Володимир Бровко, «Нерозгадані таємниці Вавилона», ч. 10, http://narodna.prawda.com.ua/history/4b0ac29e39b29/view_print/);

«...біблійний Ур імовірно слід ідентифікувати з містом Урфою давньою Едесою в Південно-Східній Туреччині. Саме її слід вважати місцем розташування стародавнього міста, яке в текстах на аккадській, шумерській та хеттській іменується. Більш того, місцеві перекази стверджують, що Авраам народився саме в Урфі в печері розташованій біля підніжжя фортеці, яка в наші дні залишається великим центром паломництва для мусульман, які стікаються до цього міста з усього Близького Сходу. Примітно, що в Урфі є стародавній храм на честь бога місяця Сина¹²⁷¹, а термін «халдеї» – просто інша назва прихильників зірок Харрана та Урфи, відомих починаючи з VIII ст. як сабеї¹²⁷². Той факт, що Авраам народився в Халдейському Урі та провів юність у Харрані, двох великих культових центрах бога Місяця Сина, постійно інтригував науковців біблеїстів. Так як Авраама називають першим великим патріархом можливість прямого зв'язку між богом Авраама та богом місяця Сином виглядає дуже привабливою. Це є особливо важливим у зв'язку з тим фактом, що гора Яхве, на якій Мойсей отримав скрижалі закону, називається

¹²⁷⁰ Якщо, звичайно ж, припустити, що «Уром Халдейським» є Ур вавилонський, а не Урфа – давня Едеса, – П.Д.

¹²⁷¹ Індодарійського Соми = Чандри; лит. «žynys» – жрець, – П.Д.

¹²⁷² Можливо, малоазійські халди = халіби – пращури валлійців, галатів та інших галів = кельтів, споріднені індодаріям Мітанні = Ханігальбата – «країни гальбатів = галибів / халібів». Адаже угор. «hold» – місяць тоді як марі «карт», ісл. «galdra», д.-грец. «γῦλλος» – «жрець, маг, чаклун», – П.Д.

Синай, тобто буквально «гора Сина» або «гора Місяця»...» (Ендрю Коллінз, Кріс О'Тілві-Геральд, «Ідумейські витоки культу Яхве», <http://nordxp.3dn.ru/biblical/ssw-yhwh.pdf>; http://loveread.ec/read_book.php?id=76395&p=74).

Кассито-вірменське (халдське, халібське)¹²⁷³ походження, вочевидь, мали і кельти, що прибули до Близького Сходу під проводом своєї касситської шляхти з іранського Загросу. А також мають його і нащадки кельтів баварці, данці та інші брахікранні північні псевдогерманці:

«...рівень соціально-економічного розвитку, простежений під час порівняння арійських, кельтських та інших традицій, вже розроблений¹²⁷⁴, принаймні, головним чином до першої чверті II тисячоліття до н.е., перед появою перших грецьких племен у Греції та Передній Азії в перших століттях II тисячоліття до н.е. – аріїв, що, наприклад, принесли зі своєї арійської батьківщини [Індії] бойові колісниці та розвинені навички колісничної справи (і, безумовно, ряд інших елементів тієї ж соціально-економічної структури)... Так, безумовно, не є випадковим те, що латинська, яка дає (часто, разом із кельтською), ряд ключових збігів з арійською у соціальному та юридичному плані (і точно вказує на ряд розвинених особливостей соціального устрою, єдині традиції якого для італійського, кельтського та арійського простежуються і згідно з іншими даними), також мають кілька загальних з арійською назв металів, слово «меч» чи «кинджал» і тощо» (Е.А. Грантовський, «Рання історія іранських племен передньої Азії», <https://www.klex.ru/1fgv>; https://www.studmed.ru/grantovskiy-e-a-rannyaya-istoriya-iranskih-plemen-peredney-azii_ead12865284.html; <http://sanskrt.org/grantovskiy1>).

«Лише близько 1500 р. до н.е. в регіонах на південь від Каспійського моря була створена прийнятна технологія залізної металургії¹²⁷⁵. Ця техніка поступово ставала відомою, і разом із кельтами¹²⁷⁶ вона досягла Великобританії, яка з цього моменту вступила в залізний вік...» (Айзек Азімов, «Історія Англії від льодовикового періоду до Великої хартії вільностей. Поява кельтів», [http://www.e-reading.club/chapter.php/1008867/5/Azimov - Istoriya_Anglii._Ot_lednikovogo_perioda_do_Velikoy_hartii_volnostey.html](http://www.e-reading.club/chapter.php/1008867/5/Azimov_-_Istoriya_Anglii._Ot_lednikovogo_perioda_do_Velikoy_hartii_volnostey.html));

«...необхідно відзначити, більшість сучасних дослідників вважає металургійні знання стародавніх китайців запозиченими зі Стародавньої Індії¹²⁷⁷. Це стосується, перш за все, технології плавлення тигельної бронзи і заліза та способів виробництва екзотичних металів Стародавнього Світу та Середньовіччя – цинку, вісмуту та сурми... Давнім центром індійської цивілізації вважається територія у верхів'ях річки Гінд. У III тис. до н.е. тут мешкав нарід, який мав писемність, будував великі міста, вмів обробляти метали та досяг видатних успіхів у тваринництві. Стародавні індійці зуміли одомашнити не лише коней, овець, кіз та свиней, але ще й буйволів та слонів. Цивілізація, побудована в Панджабі (її називають також цивілізацією Мохенджо-Даро чи Харапської), підтримувала взаємовигідні торговельні зв'язки з мешканцями стародавнього Шумера. На думку деяких фахівців тут був один із перших металургійних центрів людства... Мистецтво індійських майстрів металургів було широко відоме народам Стародавнього Світу. У сусідів індійців – персів – існувала приказка «в Індію сталь возити», близька за змістом нашому прислів'ю «їхати в Тулу зі своїм самоваром». З найвищою якістю індійського металу змогли познайомитися воїни однієї з найкращих армій латенської епохи залізного віку – македонської. Популярність отримав випадок, що стався у битві армії Олександра Великого з військами індійського царя Пора на річці Гідасп. Цар Пор, що весь час перебував у гушавині битви, у результаті був захоплений у полон, проте на

¹²⁷³ Загалом близькосхідні кассити, як і вірмени, не були за походженням індоевропейцями, бо індоаріями, від яких вони сприйняли протофригійську мову, були лише їхні нечисленні шляхетні роди, – П.Д.

¹²⁷⁴ На півночі Індії та у Північному Ірану, П.Д.

¹²⁷⁵ Насправді ж вона була принесена касситами з Гіндустану, – П.Д.

¹²⁷⁶ Нащадками славнозвісних металургів халібів та інших халдів (касситських племен), – П.Д.

¹²⁷⁷ І ці знання принесли до Китаю з верхів'їв річки Гінд саме пращури українців серменди / сармати, – П.Д.

його обладунках переможці не змогли виявити суттєвих вм'ятин чи подряпин – настільки міцною виявилася сталь, з якої вони були зроблені. На початку нової ери індійська сталь була найважливішою статтею імпорту і на захід від Індії – у Римській імперії, і на схід – в імперії Піднебесній. Проте вартість її була надзвичайно високою: відомі випадки, коли за один клинок віддавали кількох слонів...» (П.І. Черноусов, В.М. Мапельман, О.В. Голубев, «Металургія заліза історія цивілізації», <https://lah.ru/ferrum/>; http://history-fiction.ru/books/all_1/time_30_1/book_25/);

«Існує також версія, згідно з якою вихідці з Вірменії в давнину були першими мешканцями острова Ірландія. Це теж схоже на правду, тому що тільки цим можна пояснити схожість давніх вірменської та кельтської культур, а також наявність в Ірландії високих кельтських хрест-каменів, що нагадують вірменські хачкари. Науковці довго намагалися знайти відповідь на питання, як ірландці зуміли створити ці шедеври? І лише у 2005 році, на розкопках збудованого у I столітті до н.е. міста-фортеці Тигранакерт у Нагірному Карабаху, було знайдено п'ять аналогів «високих хрестів». Це наочно показує, звідки в Ірландії з'явилися такі вмілі майстри обробки каменю. До речі, «хач» і вірменською, і кельтською означає «хрест»...» (Олександр Єрканян, «Вірменський слід в історії Великобританії», <https://vstrokax.net/interesnoe/armyane-v-velikobritanii-formirovanie-obshhinyi/>; http://asekose.am/ru_RU/news/20/184021-armanskiy-sled-v-istorii-velikobritanii.html);

«Девід Росс сьогодні займається також вивченням давніх кельтських мов і знаходить різку подібність з вірменською: «Сьогодні ми маємо можливість вивчати багато районів Вірменського Нагір'я, де зародилася індоєвропейська сім'я¹²⁷⁸, на жаль, багато досліджень почалися відносно недавно, проте ми впевнені, що скоро зможемо скласти повну картину». Генетик з Оксфорда професор Оппенгеймер наводить результати нещодавно проведеного генетичного дослідження в різних регіонах Вірменії, яке показало наявність у мешканців вірменських регіонів Сюніка та Арцах характерного генетичного коду, що є ідентичним загальному коду ірландців...» (Арут Мнацаканян, «Вірменський слід: баски та ірландці», <https://husisapail.wordpress.com/2013/02/16/армянский-след-баски-и-ирландцы/>);

«А у знаменитій «Chronica Baiuvariorum» («Баварська хронічка») священика Вайта Арнпека, яка вважається найнадійнішим джерелом з історії баварців, читаємо: «Байоаріус разом зі своїм волелюбним народом, який походить з Вірменії, звідки вони вийшли великою силою, дісталися цієї країни, де знайшли бідний нарід, який харчувався рибальством і полюванням на диких тварин. Оселившись тут, вони назвали країну на ім'я свого князя і ватажка – Баварія» [Hans F. Nohbauer, «Die Bajuwaren» Weltbild Verlag, Augsburg, 1990, s. 19]. Зазначимо також ще одну інформацію з «Баварської хронічки», згідно з якою князь Байоаріус мав двох дітей – Богема, або Богемунда, та Інграма, або Інграманда. А Йоханнес Турмайер (до речі, батько баварської історіографії) у написаній у 1601 р. «Chronicon successione ducum Bavariae et comitum Palationogum» повідомляє цікаву інформацію, пов'язану з ім'ям Богемунда. Говорячи про Богемію (нинішню Чеську Республіку), він зазначає, що в античних книгах її називали Єрменія (Hermenia), що означало Вірменія. І як Баварія була названа на ім'я Байоаріуса, так і Єрменія-Вірменія була перейменована на ім'я князя Богема на Богемію. Цікаво, що у 1776 р. Вінценц Пол із Полхаузена, звернувшись до цього питання, цитує невідомого історика Бобієнсіса та зазначає: «Імператор Фрідріх Рудобородий під час хрестового походу зустрів у Вірменії народи, які розмовляли баварською мовою» [«Kaiser Friedrich Lobesam sei bei seinem Kreuz, die bairisch sprachen», Г. Нобауер]. Це свідчить про те, що у XII – XIII ст. баварці ще зберігали свою рідну мову – вірменську Кілікійської Вірменії. Відповідно до згаданих вище хронічок, ці сміливці, що прибули з Вірменії, героїчно билися проти армії Юлія Цезаря. А це означає, що вони були там ще у II – I століттях до Н.Х. Це підтверджують інші джерела, про які я збираюся написати окрему статтю... У 1997 р. мені надали копію

¹²⁷⁸ Насправді там, де тривалий час перебували в процесі своєї міграції з Індії до Європи арійські шляхетні роди більшості нині індоєвропейських народів, яких вони саме тоді індоєвропейізували, – П.Д.

англосаксонської хронічки, виданої в Лондоні в 1861 р., з першого тому 4-томника відомого англійського історика Беніаміна Торпа [«The Anglo-Saxon Chronicle Vol. I, Original Texts, London 1861, Benjamin Thorpe»] (Торп в XIX ст. узагальнив всі англосаксонські хронічки і видав їх у 4 томах). Про народи, що живуть в Англії, він пише: «Перші мешканці країни – бретонці прибули з Вірменії і спочатку оселилися на півдні Британії». На жаль, моя пастирська діяльність не дозволила мені вирушити до Лондона, щоб заглибитись у дослідження. Але коли я прибув до Франції та почув про бретонців Франції, я відновив пошуки. Достеменно було відомо одне: бретонцям достатньо було перетнути Ла-Манш, щоб опинитися на півдні Англії. Бретонці Франції також, вочевидь, мали зберегти сліди свого вірменського походження. Необхідно відзначити, що бретонці Франції, подібно до басків, і донині зберегли свою мову, звичаї, своєрідні національні пісні та танці, дуже схожі на вірменські, а їхній національний інструмент є схожим на наші «ткзар» та «паркапзук»...» (Сурен Айвазян, «Походження британців – вірменський слід», <https://gisher.org/proisxozhdenie-britancev-armyanskiy-sled-t3028.html>);

«Хто ж такі були кельти? Науковці багато дізнаються про життя стародавніх людей, вивчаючи їхній поховальний ритуал. Приблизно 800 років тому до нашої ери мешканці північних Альп спалювали своїх покійників та ховали їх в урнах. Більшість дослідників сходяться на тому, що ритуал поховання в урнах у кельтів повільно змінився на поховання не попелу, а тіл, що, правда, як уже говорилося, понівечених. В одязі похованих вгадуються східні мотиви: гостроносе взуття, шляхта носила шаровари. Потрібно додати ще круглі конічні капелюхи¹²⁷⁹, які досі носять в'єтнамські селяни. У мистецтві переважають орнамент із фігур тварин та гротескні прикраси. На думку німецького історика Отто-Германа Фрея, в одязі та мистецтві кельтів видно безперечний перський вплив. Існують і інші ознаки, що вказують на Схід, як на батьківщину пращурів кельтів. Вчення друїдів про відродження померлих нагадують індуїзм...» (Г. Олександрівський, за матеріалами журналу «Шпігель», «Кельти – загадковий нарід, нащадки якого зараз живуть у Європі», <http://www.nkj.ru/archive/articles/10396/>);

«Пращурам Q-кельтів-гойделів залишається єдиний альтернативний шлях, що виключає тривалі контакти з носіями прагрецької мови – з Кубані та Закавказзя, де вони також були в контакт з носіями індоарійського діалекту, до Середземного моря, далі, можливо, морем через Крит та Сицилію на узбережжя Тірренського моря, а далі – до Іспанії, якщо вірити «Книзі захоплення Ірландії», якій я присвятив окреме розслідування... Згідно з «Книгою захоплення Ірландії» гойдели стартували в довгий шлях до Ірландії з Меотиди, повз грецьку Скитію, через Єгипет, Сардинію, Сицилію та Іспанію. Тобто гойделам – Q-кельтам – слід зіставити північних кіммерійців (і слово «сніг» – «sneahta» – у гойделів дуже схоже на слов'янське, на відміну від слів кельтів-бриттів). У Греції вони не затримувалися, звідси менший вплив давньогрецької мови на мову гойделів. Міграція відбувалася, швидше за все, за часів пересування «народів моря», в районі кінця другого – початку першого тисячоліття до нашої ери. Далі все вірно: Гальштат, витіснення другою хвилею кельтів до Ірландії...» (Георгій Тележко, «Про походження кельтів», <https://proza.ru/2011/02/13/217/>);

«Цікаво, що і кельти-гойдели вважають себе прибульцями з-за Меотиди. У «Книзі захоплення Ірландії» детально описаний маршрут їхніх міграцій: Меотида, Грецька Скитія, Єгипет, Середземне море, Іспанія, Ірландія. В нарисах «Про походження кельтів» та «Про Книгу захоплення Ірландії» я зробив спробу обґрунтування гойдельської легенди. Ця міграція мала місце набагато раніше появи германськомовних племен¹²⁸⁰ на території Німеччини. Вона збіглася за часом з рухом «народів моря», який відбувся після фригійської експансії до Малої Азії і був майже одночасним з нападом ахейців на Трою на початку 12 ст. до н.е. – тобто з Троянською війною. Ці народи кинулися морським шляхом з Малої Азії у різних напрямках, зокрема і в Єгипет, Сицилію, Сардинію та інші острови

¹²⁷⁹ Тобто фригійські ковпаки (капелюхи), – П.Д.

¹²⁸⁰ А отже, і до появи в Європі і слов'янськомовних античних германців, – П.Д.

Середземномор'я, на Апеннінський півострів... Словом ірландського походження – «діі» (назва язичницьких богів) – аси ісландських саг називали своїх верховних жерців. Де перейняли, за Азовським морем чи пізніше – у Європі? Судячи з близькості до девів давньоіндійських «Вед» – не виключено, що і в Азії. З Іспанії в Ірландію гойделів витіснила наступна хвиля кельтської експансії – переселення кельтів-бриттів (галлів, кімрів, корнців та бретонців) – це був час переходу від археологічної культури Гальштату до культури Латена» (Георгій Тележко, «Про двійників давніх германців», <http://www.neizvestniy-geni.ru/cat/literature/istor/788615.html>);

«У мові кімрів – мешканців нинішнього Уельсу – є багато особливостей, які наводять на припущення про спільність їхньої прамови з мовами Передньої Азії. У всякому разі, найменування ведмеда скорочено в британських мовах з давньогрецького «(h)arktos» до «art», «arth» і «arz», що зближується лише з авестійським скороченням («ar(sh)a») та вірменською («arj»). Тюркський та калмицький ведмеді – «аю». Ці скорочення задають географічні «кліщі» для пращурів кельтів – між вірменами (Закавказзя) та східно-іранськими племенами (північно-східний берег Каспію), тобто пракельти розташовувалися тривалий час на території на північ від Кавказу та Каспійського моря¹²⁸¹. Там же поширювалася Майкопська культура з гаплогрупою **R1b**, яка характеризує кельтське (та іберське) населення» (Георгій Тележко, «Про прабалтослов'янську експансію», <http://www.proza.ru/2011/06/30/98>);

«Гарольд Бейлі у виданні «Архаїчна Британія» повідомляє: «Сер Джон Моріс помітив розриву близькість синтаксису валлійців та стародавніх єгиптян; а Джеральд Массі у своїй «Книзі Початків» наводить список із 3000 випадків крайньої подібності між англійськими¹²⁸² та єгипетськими словами...» (Георгій Тележко, «Про прабалтослов'янську експансію», <http://www.proza.ru/2011/06/30/98>);

«Один із найдавніших «письмових» народів Європи – кельти – також не склали монолітного етносу. Вони антропологічно залишаються майже невловимими, будучи розсіяними в різних країнах континенту. Всюди антропологічний тип їх змінюється залежно від субстрату – попереднього населення. Не був він однорідним і в гальштатський час. Навіть у творах давніх авторів кельти то високі, світловолосі, блакитноокі, то невисокі, темні. І цей різнобій не можна пояснити лише різницею точок спостереження (з боку низькорослого мешканця півдня або високорослого сіверянина). Кельти всюди приносили із собою різноманітні расові типи. Одні з них – порівняно низькорослі підальпійські брахікефали, споріднені з лапоноїдами, інші – сягають різних груп індоевропейців, серед яких і нащадки населення мегалітичної культури, і пізніші хвилі переселенців з Надчорномор'я, Кавказу, Східного Середземномор'я. Кельтська проблема, можливо, ще складніша. Автор найбільшого словника старої кельтської лексики А. Хольдер був змушений включити у словник велику кількість істотно різних позначень одних і тих самих понять. А найпізніші фахівці без особливого успіху намагаються усунути з кельтських мов докельтський субстрат або некельтські запозичення. Ю. Покірний бачив у кельтських мовах семітські елементи, Г. Зольта звертав увагу на кельто-вірменські ізоглоси, багато авторів вказують на уральські паралелі, а значна частина «вимерлих» слів взагалі не піддається етимологізації» (Аполлон Кузьмін, «Давньоруська цивілізація», <http://flibusta.site/b/360577/read>).

Отже, кельти, як і хетти, іранці та вірмени не були прямими нащадками праіндоевропейців, а сприйняли сатемну ведичну індоевропейську мову від своїх індоарійських, можливо, переважно фригійських (бгрігських) шляхетних родів, внісши в неї кентумні риси. Не виключено також і те, що і римляни, латиняни та інші італіки, як і хетти, лувійці, палайці та більшість грецьких племен, що були прибульцями з Малої Азії, також були індоевропейцями прибульцями з Близького Сходу (нащадками пелазгів, міноїців, етеокритян, лікійців, лелегів, карійців, протоетрусів, гаргарів, авганів,

¹²⁸¹ Але ж спочатку безпосередньо на Вірменському Нагір'ї, – П.Д.

¹²⁸² Вочевидь, словами валлійського походження, – П.Д.

пращурів лезгінів, інгушів, нахців, абхазів, адигів і інших переважно алародійських, малоазійських і кавказьких племен). Адже на це вказують не тільки переважна доліхокефалія цих середземноморців¹²⁸³ і генетична спорідненість їх з алародійцями, малоазійцями та кавказцями (а зовсім не з нащадками савроматів, сарматів і інших прямих нащадків брахікефальних мешканців Гіндустану – прааріїв), а і кентумність їхніх мов:

«Так, від українського слова *ходити* походить *находити, знаходити*, а по тому й *знахар*, або той, що знає де і що знайти, як взятися за справу та інше. Звідси нове слово *знати*, що санскритською пишеться *gnatum*, вимовляється – «джнатум» (знати). З цього бачимо, що первісне українське¹²⁸⁴ з перероблене на **g** [дж]; у латині на **g**, у німецькій та англійській на **k**, у італійській та французькій на **c**, наприклад: *conoscere, connaitre* (знати). У тому ж, що й *знахар* та *знати* походять від *знаходити* (на польській – *znachodzie*), неможливо сумніватися» (Михайло Красуський, «Стародавність малоросійської мови», Одеса, тип. Ульріха, 1880, 28 с., <https://spadok.org.ua/mova-i-pysemnist/mykhaylo-krasuskyi-davnist-ukrayinskoyi-movy-1879>; <http://ukrainaforever.narod.ru/ykrgovir.html>).

Те, що це сатемне маньчжурське слово «senggi» (лат. «sanguis», італ. «sangue», франц. «sang», рум. «sange» – кров) збереглося лише у протилежних і дуже взаємно віддалених регіонах Євразії, теж вказує не тільки на можливість виникнення його лише в дуже архаїчні часи у високогірних регіонах Центральної Азії а, саме, і на сатемність праіндоевропейської мови, що була запозичена і при цьому спотворена кентумномовними іногородцями:

«Процес запозичення іншої мови в минулому та навіть сьогодні не обов'язково пов'язаний із масовими міграціями представників іншого етносу. З античних і середньовічних джерел відомо, що новою мовою спочатку послуговувався вузький, обмежений у кількісному відношенні прошарок панівної верстви, який вдавався до певних, не завжди відверто насильницьких дій, спрямованих на викорінення мови місцевої людності. Наприклад, римляни засновували на завойованих ними територіях свої колонії, які приваблювали місцеву еліту високим рівнем облаштування побуту, розкішшю, культурою та сприяли швидкому поширенню латини, на основі якої склались сучасні романські мови – італійська, французька, іспанська, румунська тощо. Важливим показником спорідненості давніх етнічних спільнот є схожість їхніх культурно-побутових характеристик: знарядь праці, способів ведення господарства, житла, одягу, ідеологічних уявлень тощо, пріоритет у вивченні яких, безумовно, належить археології – історичній дисципліні, «озброєній лопатою». Надзвичайно важливу інформацію у цій царині можна отримати також на підставі даних етнології, що пояснюється тривалістю традицій матеріальної та духовної культури. Це стосується й усної нарідної творчості, що її вивчає фольклористика: глибина нарідної пам'яті, сягаючи неолітичної доби, а то й більш ранніх історичних епох, іноді просто вражає. Однак застосування археологічних, етнографічних і фольклорних даних для висвітлення етногенетичних процесів також має свої застереження: культура, як і мова, може змінюватися в результаті запозичень, впливу ідеологічних чинників, релігійних вчень і тощо, що значно ускладнює реконструкцію процесів етногенезу сучасних народів...» (Сергій Сегеда, «У пошуках предків. Антропология та етнічна історія України»,

¹²⁸³ Середземноморська раса (англ. «Mediterranean race») – підраса (антропологічний тип) у складі європеїдної раси. Раса характеризується: середнім зростом, астенічною статуєю, як правило, високим лицем, чорними або переважно темними волоссям і очима мигдалеподібного розрізу, смаглявою шкірою, рясним зростанням бороди, довгим і вузьким носом з прямою спинкою, більш товстими, ніж у північних європеїдів губами та доліхокефалією (https://uk.wikipedia.org/wiki/Середземноморська_раса).

¹²⁸⁴ А отже, і ведичне z [з] (лтс. «zināśanas», курм. «zanyarīn») стало спочатку вимовлятися як ž [ж] (лит. «žinić») і «j» [дж] (бенг., гудж., марат., каннада «jñāna»), що і було кодифіковано як в санскриті, так і в бенг., гудж., марат. та в каннада, а в гінді та за межами Гіндустану перероблене в кентумні g [г] (гінді «gyaan», грец. «γνώση» [gnósi], вірм. «gitelik'»), c [к] (лат. «cognitio», італ. «conoscenza») та k [к] (англ. «knowing», нім. «Kenntnis», швед. «kunskap»).

https://chtyvo.org.ua/authors/Seheda_Serhii/U_poshukakh_predkiv_Antropolohiia_ta_etnichna_i_storiia_Ukrainy/);

«При цьому формування племен або об'єднань племен відбувалося навколо одного роду або клану, назва якого в багатьох випадках ставала племінною назвою. Це знаходило відображення у родоводах кочівників, де політичні зв'язки розглядалися як спорідненість, а підлеглі племена та роди оголошувалися молодшими за походженням. При цьому мовна приналежність у кочівників не відігравала провідної ролі – відомі випадки, коли окремі племена чи об'єднання племен упродовж недовго часу змінювали свою мову. Таким чином, запозичений радянськими етнографами у лінгвістів підхід, згідно з яким існують поняття про мовну асиміляцію, про субстрат і суперстрат, а іноді і про адстрат, щодо пояснення етнічних процесів у середовищі кочівників та залежного від них населення не є переконливим. Отже, основною домінантою в етногенезі населення степу не був мовний чинник, а була маргінальність, що виявлялася у наявності самосвідомості, відображенням якої є існування самоназви. При цьому самосвідомість у мешканців степів відбувалася на кількох рівнях залежно від того, як утворився рід: включення уламка інорідної етнічної групи у склад племені або поділу колишньої великої родової групи на менші роди. В останньому випадку маємо таку схему самоідентифікації, тобто усвідомлення своєї приналежності: рід – кланово-лінійна система (фратрія) – плем'я – конфедерація племен (етнос). У першому випадку схема буде більш спрощеною: рід – плем'я – конфедерація племен... На жаль, мовні процеси в степу, де кочівники постійно взаємодіють з місцевими землеробами, досі недостатньо вивчені. Можливо, деякі з цих нащадків сарматів тривалий час продовжували підтримувати свою мову. Однак невідомо, до якого часу...» (https://chtyvo.org.ua/authors/Bubenok_Oleh/Potomky_sarmatov_v_stepiakh_Vostochnoi_Evro_p_VIXIV_vv/, Олег Бубенок, «Нащадки сарматів у степах Східної Європи [VI – XIV ст.]»).

Отже, Михайло Красуський дуже переконливо підтвердив як те, що ведійська індійська мова була не кентумною, а сатемною, так і те що пращури слов'ян хоча і останніми з індоєвропейців прибули до Європи, але ж майже першими покинули Гіндустан, мігрувавши до високогірних улоговин Південної Монголії та Північного Китаю. І відбулося це задовго до кодифікації санскриту. Адже, якщо балтські мови є найбільш близькими з усіх мов до санскриту, то слов'янські мови є найбільш близькими до ведійських мов Північного Гіндустана, не зважаючи навіть на те, що вони є менш архаїчними ніж балтські.

І дійсно, наприклад, золоту спочатку відповідали сатемні лексеми: індоіран. *zharanya-, д.-інд. «su-varna» [суварна / суварча], маратхі «suvārṇa», телугу «svaṛṇa», авест. «zaranya», перс. «saranja», тадж., узб. лезг. «зар», осет. «zæŕiŋnæ» [zæрин], комі-перм. «зарни», комі-зирян., удмурт. «зарни» [zarni], мокш. «сырия, зирия», ерз. «сырне», курм. «zêr», лтс. «zelts», прасл. *zolto, ст.-сл. «злато», д.-кор. (сілла, когурьо, пекче) «so», япон. «sai» – золото. Після того ж, як санскрит еволюціонував і розповсюдив свій вплив на мови інших народів, золоту стали відповідати кентумні лексеми: санскр. «hīraṇya» / «hāṭaka», шумер. «guskin», хурит. «hiyari», аккад. «hurāsum», ассир. «хурāfu», д.-грец. *xρvoó, грец. «χρυσός» [chrysós], гот. *gul, нідерл. «goud», нім. «Gold», англ. «gold», дан., швед. «guld», норв. «gull», ест. «kuld», фін «kulta» – золото (див.: Георгій Тележко, «Аналіз назв золота в мовах різних етносів», <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-nazvaniy-zolota-v-yazykah-raznyh-etnosov>).

Але ж в Індії це могло відбутися під впливом мови саків (нащадків шаків-бахліків), а в Греції та в Тракії (можливій батьківщині більшості псевдогерманців) – під впливом мов народів Близького Сходу чи навіть фінськомовних скитів та сако-масагетів. Бо в інших мовах індоєвропейців, як і в алтайських (тюрксько-монгольських) мовах початкова літера назви золота стала голосною.

На те, що праіндоєвропейська лексика може бути лише переважно сатемною, вказує наявність і сатемної форми лексеми «зелений» саме в найбільш архаїчних із всіх індоєвропейських балто-слов'янських мовах нащадків савромитів і сарматів, що мігрували

з Гіндустану значно раніше всіх інших індоєвропейських народів, хоча і прибули до Європи самими останніми, а також і в мовах народів, що змогли зберегти цю ведійську лексему чи запозичили її у прабалто-слов'ян: «Д.-прус. «saligan», жемайт. «žalė», лит. «žalia», лтс. «zaļš», прасл. *zelenъ, ст.-сл. «зелень», пол. «zielony», сrb.-хрв. «zeleno», чes. «zelená», в.-луж., н.-луж. «zeleny», венг. «zöld», бенг. «sabujá», тадж. «сабз», авест. «zari» – зелений». Кентумні ж форми цієї лексеми виникли пізніше в мовах, що сформувалися переважно на неіндоєвропейських етнічних субстратах Передньої Азії та Європи: «Грец. «χλωρός» [chlorós], алб. «gjelbër», брет. «gwer», валл. «gwyrd», ірл. «glas», ісл. «grænn», нім. «grün», н.-нім. «gröön», англ. «green», фриз. «grien», нідерл. «groen», дан., норв. «grøn», швед. «grön», вірм. «kanach'», осет. «кæрдæгхуыз», курм. «kesk», сінгал. «koḷa», пізньо-снскр. «hariḥ», гінді «hara», пандж. «harā», непал. «hariyō», марат. «hiravā», індонез., малай. «hijau», сундан. «héjo»...». Наявність її в пізньому санскриті і в сучасних мовах Гіндустану, вочевидь, пов'язана з міграціями в Гіндустан білолицих туранців (псевдоаріїв – дасья).

Ще 17 аргументів про те, чому не було жодного арійського вторгнення до Індії [G. Feuerstein, S. Kak, D. Frawley, *In search of the Cradle of Civilization*, Wheaton: Quest Books, http://www.itsuandi.org/itsui/downloads/Itsui_Materials/334_01_36_15_5_In_Search_of_the_Cradle_of_Civilization_by_Subhash_Kak.pdf]:

«1. Модель арійського вторгнення будується переважно на лінгвістичних гіпотезах, які є неправомірними (і хибними). Мови розвиваються набагато повільніше, ніж припускали науковці XIX століття. Згідно Ренфрю, люди, які розмовляли індоєвропейськими мовами, могли проживати в Анатолії ще в сьомому тисячолітті до н.е.

2. Передбачувані великомасштабні міграції арійського населення в другому тисячолітті до н.е., спочатку в західну Азію, а потім у північну Індію (приблизно в 1500 р. до н.е.) не підтверджуються, оскільки з'ясувалося, що хетти¹²⁸⁵ були в Анатолії вже до 2200 року до н.е., а у касситів і в Мітанні до 1600 р. до н.е. вже були царі та династії.

3. У давньоіндійських джерелах немає жодних згадок про вторгнення чи великомасштабну міграцію – їх немає ні у *Ведах*, ні в буддистських чи джайністських текстах, ні в тамільській літературі. Фауна та флора, що описуються в *Rigvedī*, місцевість і клімат є характерними для північної частини Індії.

4. Існує різниця наступності між археологічними знахідками епохи індо-сарасватської цивілізації та наступним індійським суспільством і культурою: спадкоємність релігійних уявлень, мистецтв, ремесел, архітектури, системи мір та вагів.

5. Археологічні знахідки в Мергарі (3000 рр. до н.е.) – мідь, велика рогата худоба, ячмінь – свідчать про культуру, схожу на культуру ведичних індійців. Попри колишні тлумачення, *Rigveda* зображує не кочовий, а міський уклад («rigusa» є похідним від «rig vasa» = міський мешканець).

6. Теорія арійського вторгнення ґрунтувалася на припущенні, що кочівники, які володіли кіньми і колісницями, знищили міську цивілізацію, якій коні були невідомі, і що зображення коней з'являються тільки з середини другого тисячоліття до н.е.. Тим часом археологічні свідчення про присутність коней було знайдено у поселеннях харапського та дохарапського періоду; в Індії зображення коней знайшли в печерах епохи палеоліту; в Україні були знайдені зображення вершників на конях, датовані 4300 роками до н.е. Бойові колісничі із запряженими в них кіньми є нетиповими для скотарів-кочівників, вони є характерними саме для міських цивілізацій.

7. Расова різноманітність скелетів, знайдених у поселеннях цивілізації долини Гінду така сама, як і в сучасній Індії; серед цих знахідок немає свідчень появи представників нової раси.

8. *Rigveda* описує мережу річок, яка існувала в Північній Індії до 1900-тих років до н.е. (у разі р. Сарасваті) та до 2600-тих років до н.е. (у разі р. Дрішадваті). У ведичній

¹²⁸⁵ Брахікранні несіти, що прибули з Індії спочатку до Ірану, а звідти вже в Месопотамію і до Малої Азії, – П.Д.

літературі описується міграція населення з Сарасваті (*Рігведа*) на Гангу (*Брахмани* та *Пурани*), що підтверджується також археологічними знахідками.

9. Астрономічні згадки в *Рігведі* ґрунтуються на календарі, в якому Плеяди знаходяться у сузір'ї Тельця, що відповідає 2500-тим рр. до н.е. Ведична астрономія та математика вже тоді були добре розвиненими науками (що, знову ж таки, не характерне для кочових народів).

10. Міста долини Гінду не були знищені загарбниками, але залишені мешканцями через перетворення регіону на пустелю. Страбон у "*Географії*" (XV.1.19) повідомляє, що Арістобул бачив тисячі сіл і міст, покинутих через те, що Гінд змінив русло.

11. У битвах, описаних у *Рігведі*, боролися не загарбники та місцеві жителі, а люди, які належали одній культурі.

12. Розкопки в Двараці¹²⁸⁶ привели до відкриття поселення, більшого за площею, ніж Мохенджо-Даро; у цьому поселенні, що належить до 1500-тих рр. до н.е., були виявлені архітектурні будови, сліди застосування заліза, а також написи письмом, проміжним між хараппським та брахмі. Двараку досі пов'язували з Крішною та кінцем ведичного періоду.

13. Безперервність у морфології хараппського письма, брахмі та деванагарі.

14. Ведичне слово «*ayas*», що перекладалося раніше як «залізо», ймовірно позначало мідь або бронзу. Залізо в Індії знайшли в Кашмірі та Двараці до 1500-тих рр. до н.е.

15. Династичні родоводи, що згадані в Пуранах і серед яких лише в одній ведичній династії налічується понад 120 царів, добре вписуються в «нову хронологію». Вони сягають третього тисячоліття до нашої ери. Грецькі джерела повідомляють про індійські царствені родоводи, що сягають сьомого тисячоліття до н.е.

16. Сама *Рігведа* є взірцем розвиненої та витонченої культури, продуктом довгого розвитку «цивілізації, яку неможливо було привезти до Індії на коні» (с. 160).

17. Виявилось, що культура сірої розписної кераміки з рівнин на захід від Ганги, що відноситься до 1100-тих рр. до н.е., є пов'язаною з більш ранніми культурами чорної та червоної кераміки і тощо» (Клаус Клостермайер, «Питання теорії арійського вторгнення та перегляд історії Стародавньої Індії», <http://psylib.ukrweb.net/books/mullm01/txt11.htm>, <https://psylib.org.ua/books/mullm01/txt11.htm>).

До того ж:

«За даними дослідження людських кісток, «біологічна спадкоємність існувала в долині Гінду з ранньохалколітичного періоду в Мергарху (4500 р. до н.е.) до постхараппського періоду в Тимаргарху (800 р. до н.е.). Існують два розриви. Перший відбувся між 6000 та 4500 рр. до н.е. ... Другий розрив [відбувся] у якийсь момент після 800 р. до н.е., але до 200 р. до н.е.» [Hemphill B.E., Lukacs J.R., Kennedy K.A.R. Biological Adaptations and Affinities of Bronze Age Harappans // Harappa Excavations 1986–1990: A Multidisciplinary Approach to Third Millennium Urbanism / Edited by R.H.Meadow. Monographs in World Archaeology. – No. 3. – Madison Wisconsin: Prehistory Press, 1991. – P. 173-174]. Про ті ж розриви в знахідках скелетних решток див. також: Kennedy K.A.R. Have Aryans been identified in the prehistoric skeletal record from South Asia? Biological anthropology and concepts of ancient races // The Indo-Aryans of Ancient South Asia. – P. 49 and 54. Як визнає лідер імміграціоністів лінгвіст М. Вітцель, «археологія та палеонтологія, засновані на багатовимірному аналізі кісткових решток, не виявили нової хвилі імміграції на субконтинент після 4500 до н.е. (розділова лінія між неолітичним та халколітичним населенням Мергарха) і до 800 р. до н.е.» [Witzel M. Autochthonous Aryans? The Evidence from Old Indian and Iranian Texts // Electronic Journal of Vedic Studies. – 7-3. – 2001. – P. 9]. Далі в тій же роботі М. Вітцель визнає: «У нас ще немає доступу до археологічних останків, якщо [вони] дійсно збереглися, від рігведійського періоду» [Witzel M. Autochthonous Aryans? – P. 58]. Див. також наст.: «Арійські кістки ще не знайдені» [Witzel M. Early Indian history: linguistic and textual parameters // The Indo-Aryans of Ancient South

¹²⁸⁶ Двараваті, – П.Д.

Asia: language, material culture and ethnicity. – Berlin-New York: Walter de Gruyter, 1995. – P. 113]. Це визнає і археолог О.Є. Кузьміна: «Антропологічні дані вказують, що в Індії переважна більшість населення не змінювалася з Хараппських часів» [Kuz'mina E.E. The origin of the Indo-Iranians / Transl. By S.Pitina and P.Prudovsky. Ed. by J.P.Mallory // Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series. – Leiden: Brill, 2007. – P. 345]. Таким чином, ніякого розриву між 4500 і 800 рр. до н.е. в існуванні гіндської популяції не було. Антропологічно нове населення в цей період у долину Гінду не проникало» (Олександр Семененко, «Розриву між 4500 і 800 рр. до н.е. в існуванні гіндської популяції не було», http://генофонд.рф/?page_id=3430);

«У «Рігведі» нічого не йдеться про срібло. Там згадується айас (метал чи мідь / бронза) та чандра чи хіранья (золото). Срібло позначається терміном раджатам хіраньям, що у буквальному перекладі означає «біле золото», і згадується лише в опіслярігведських текстах. Вважають, що срібло почали використовувати в IV тисячолітті до н.е. та археологічно доведено, що цей метал застосовувався у хараппській цивілізації. Хараппська культура не згадується в «Рігведі». До її характерних рис можна віднести міське життя, монументальні будівлі та вівтарі, збудовані з цегли. Цегла не згадується в «Рігведі» і слово суттака (цегла) вперше зустрічається тільки в опіслярігведських текстах. Описуваний в «Рігведі» вівтар є невеликим заглибленням у землі вкритим травою. Цегляні вівтарі є типовими для більш пізніх ведійських текстів. У «Рігведі» нічого не йдеться про рис і бавовну. Зустрічається складне слово, яке в пізніх текстах згадується для позначення рисових пирогів, що використовуються у ведійських яджнах, але саме слово «врехи» (рис) не зустрічається жодного разу. Сліди використання рису були знайдені принаймні в трьох місцях розкопок Гіндської цивілізації: Рангпур (2000 до н.е. – 1500 до н.е.), Лотхал (близько 2000 року до н.е.) та Мохенджо-Даро (близько 2500 року до н.е.). Незважаючи на величезну роль, яку рис грав у ведійських ритуалах пізнього періоду, він навіть не згадується в «Рігведі». Існують свідчення того, що бавовна вперше почала культивуватися в період хараппської цивілізації. Сліди її культивування були також знайдені в багатьох місцях розкопок, що належать до пізнього періоду. Поняття «накшатри» розвинулося близько 2400 р. до н.е. Накшатри мали важливе релігійне значення, однак «Рігведа» нічого не згадує про це, з чого можна зробити висновок, що вона була складена до цього періоду. У найпізнійшій, 10-й мандалі «Рігведи», згадуються сузір'я – концепція, яка була відома практично всім давнім культурам. Однак там не дається визначення накшатр як «місячних стоянок»... Грунтуючись на вищевикладених даних, прихильники теорії виходу з Індії вважають, що практично вся «Рігведа» (за винятком кількох уривків, доданих пізніше) була складена в період, що передував Гіндській цивілізації» (Теорія виходу з Індії, http://www.bharatiya.ru/istoki/teor_ishod.html);

«Варіант гіпотези про індійську прабатьківщину аріїв, запропонований Конрадом Ельстом і названий ним «новою невторженською моделлю», полягає в наступному: Під час VI тисячоліття до н.е., протоіндоевропейці мешкали у північноіндійському регіоні Панджаб. В результаті демографічної експансії вони заселили Бактрію та Согдіану. Паради рушили далі, заселивши узбережжя Каспійського моря та більшу частину Центральної Азії, тоді як сини¹²⁸⁷ мігрували на північ і оселилися в Таримському басейні у Північно-Західному Китаї, утворивши тохарську групу індоевропейців¹²⁸⁸. Ці групи належали до протоанатолійців і осіли у цьому регіоні до XX століття до н.е. Ці народи говорили найдавнішою формою протоіндоевропейської мови, яка, у процесі спілкування з населенням Анатолії та Балканського регіону, перетворилася на самостійний діалект. Живучи в Центральній Азії, вони почали використовувати коней. У пізніший період вони заселили Західну Європу, принісши таким чином індоевропейські мови в цей регіон. Протягом IV тис. до н.е., цивілізація на півострові Гіндустан еволюціонувала в урбанічну Гіндську цивілізацію. У цей же період протоіндоевропейські мови еволюціонували в

¹²⁸⁷ Насправді сери, що мешкали північніше синів і були пращурами сермендів / сарматів, – П.Д.

¹²⁸⁸ Насправді, утворивши сермендську / сарматську тохаро-балто-слов'янську групу індоевропейців, – П.Д.

протоіндоіранську мову¹²⁸⁹. В цей же період індоіранці, внаслідок внутрішніх протистоянь і конфліктів, поступово виділилися в окрему групу і мігрували на захід у напрямку Месопотамії та Персії (де, можливо, мешкали пахлави) і також розселилися на території Центральної Азії¹²⁹⁰. Коли міграція добігла кінця, в Індії залишилися протоіндоарії. Наприкінці зрілого хараппського періоду, річка Сарасваті почала висихати і індоарії, що залишилися, розділилися на ряд груп. Одні з них мігрували у західному напрямку та до XV століття до н.е. стали правити хуритським царством Мітанні (див. Мітаннійська арійська мова), інші – мігрували на схід і заселили Гіндо-Гангську рівнину, а деякі – попрямували на південь і увійшли в контактування з дравідами... Згідно з альтернативним поясненням, яке дають прихильники «індійської прабатьківщини», Індія спочатку була ареалом кентуму¹²⁹¹. Перші носії індоєвропейських діалектів (хетського, італійського, кельтського та німецького¹²⁹²), що мігрували, перенесли групу кентум у межі індоєвропейського поширення (Європу, Анатолію, Китай¹²⁹³). Такі діалекти, як балтійський, тракійський¹²⁹⁴ та фригійський, носії яких мігрували пізніше, перебували у процесі формування. Носії слов'янського¹²⁹⁵, іранського та вірменського діалектів мігрували останніми – ці діалекти, разом із індоарійськими мовами, що залишилися на території індійського субконтиненту, набули форми сатем. Подібне пояснення узгоджується з так званою «побічною теорією», згідно з якою найбільш консервативні мовні форми розташовуються на околицях ареалу, а не в його центрі... Індоарійські мови є найдавнішим джерелом топонімів та гідронімів у Північній Індії. Шрікант Талагері вважає це доказом того, що індоарії були найдавнішим документованим населенням регіону...» («Теорія виходу з Індії», <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/592043>).

Але ж ведична сатемна лексика насправді виникла раніше кентумної лексики більш пізніх пракритів, занесеної на терени Індії індоєвропейцями туранцями. І саме це і свідчить про запозичення більш пізніми західноєвропейськими мовами кентумних рис у неіндоєвропейських мов і до того ж переважно за межами північноіндійської батьківщини праіндоєвропейців. Адже пізні кентумні швед. «hänseende», фін. «kunnioittaa», тадж. «хурмат», туркм. «hogmat», узб. «hurmat», лит. «gerbti» – «шанувати, поважати»; англ., пол. «honor», фін. «kunnia», монг. «хүндэтгэл», тадж. «хурмат», татар. «хөрмәт», каз. «құрмет», лит. «garbė» – «шана, повага, честь»; бенг. «Gauraba», маратхі «Gaurava», гудж., телугу «Kīrti», гот. *hrotps, англосакс. «hreid», санскр. «сṛavas» – слава, тоді як ранні сатемні кит. «Zūnjīng», япон. «Sonkei», пандж. «Sanamāna», гудж., «Sanmāna», гінді «sammaan», пол. «szanować», азерб., турец. «şəxəf», курм. «şerefa», тадж. «шараф» – «шана, повага, честь», а лит. «šlovė», лтс. «slava» – слава. І, отже, це могли бути не тільки

¹²⁸⁹ Точніше в протоіндійсько-балтсько-слов'янську мову, на основі якої і був сформований санскрит, – П.Д.

¹²⁹⁰ Прабалтсько-слов'янськомовні племена Місячної династії ядави – усуні (савромати) та юечжі (сармати), вочевидь, мігрували до Центральної Азії і далі на Далекий Схід набагато раніше, – П.Д.

¹²⁹¹ Що, хоча і приводить, до вірних висновків, але ж не відповідає дійсності. Адже лексика праслов'ян, що мігрували з Індії на Далекий Схід значно раніше за 3000 – 2500 рр. до н.е. (можливо, одразу ж опісля подій, відображених у Магабхараті) ніж мігрували на Захід перси та інші індоєвропейці, була сатемною. І така рання міграція праслов'янськомовних пращурів сарматів узгоджується з давніми записами у китайських хроніках про спорудження на теренах Китаю понад 5000 років тому відомих велетенських пірамід, що було тоді можливим і притаманним лише чисельним мігрантам-горцям з Індії, – П.Д.

¹²⁹² Протопсевдогерманського кельтсько-тракійсько-сакського піджину, – П.Д.

¹²⁹³ Зараз північнокитайські псевдотохарські мови вже відносяться разом зі спорідненими їм балтськими та слов'янськими мовами до сатемних мов і, отже, вони утворилися значно пізніше на неіндоєвропейських псевдокентумних субстратах під впливом прабалтського та праслов'янського суперстратів, – П.Д.

¹²⁹⁴ Тракійські діалекти сформувалися на фінських субстратах під впливом переважно кельтського, грецького та фригійського суперстратів, – П.Д.

¹²⁹⁵ Разом з прабалтськими діалектами, що отримали лише деякі кентумні риси, чи пізньобалтськими діалектами, що утворилися на кентумних кельтських чи іллірійсько-фінських субстратах, – П.Д.

дравідські та сино-кавказькі (алародійські¹²⁹⁶, пелазькі, хуритські та інші близькосхідні), а навіть і яфетидські туранські (уральські фінсько-угорські та споріднені їм алтайські) мови:

«Нескладний уявний експеримент з порівняння найменувань кисті руки і чисел п'ять та десять показав, що ці найменування з'явилися в Європі¹²⁹⁷ першими у прабалтослов'ян: найближчі ці найменування в польській, верхньо- та нижньолужицьких, російській, литовській мовах і в санскриті... «П'ять» походить від «п'ясть», «десять» – до «десниці», яких подібностей одночасно в інших індоєвропейських мовах ви не знайдете... Така схожість є і в деяких мовах інших сімей. Наприклад, у мові сусідньої мовної сім'ї, алтайської¹²⁹⁸: монгольською «рука / руки» – «гар», калмицькою – *har* (*h* – фрикативне, «придихальне» «г»), а «десять» обома мовами – «арвн» – тобто у давніх монголів рахунок був теж спочатку за допомогою пальців, але рука називалася інакше¹²⁹⁹. П'ять у цих мовах асоційовано зі стопою чомусь: у монгольській «тавхай» – стопа, «тав (таван)» – п'ять; у бурятській «табгай» – стопа, «табан» – п'ять; у калмицькій «тавг» – стопа, «тавн» – п'ять¹³⁰⁰...» (Георгій Тележко, «Про прабалтослов'янську експансію», <http://www.proza.ru/2011/06/30/98>).

У той далекий час доліхокранні племена Дільмуна (Давньої Індії) спілкувалися переважно прадравідо-урало-алтайськими діалектами, а брахікранні племена гірських улоговин і долин річок Сарасваті та Гінду – праіндоєвропейськими діалектами:

«Мова творців Мохенджо-Даро та Хараппи, як показують результати дешифрування печаток, дравідійська¹³⁰¹; в той же час останні роботи антропологів переконують у тому, що вигляд мешканців цих міст стоїть ближче до мешканців Середземномор'я, ніж до дравідів. Черепа убайдців майже тотожні черепам творців протоіндійської культури і за всіма ознаками включаються до «середземноморської підраси», типовими представниками якої є мешканці Кавказу¹³⁰²...» (Олександр Кондратов, «Загиблі цивілізації», http://www.libma.ru/istorija/pogibshie_civilizacii/index.php);

«Ф. Бопп став першим пропагандистом того погляду, що в індоєвропейських мовах як іменні форми, так і дієслівні виникли зі складання іменного коріння з займенниками (закінченнями). І це мають на увазі під «теорією аглютинації» у Боппа...» (А.А. Реформатський, «Лінгвістика та поетика // Аглютинація та фузія як дві тенденції граматичної будови слова», – М., 1987, з. 52-76, <http://www.philology.ru/linguistics1/reformatskiy-87c.htm>);

«Культура долини Гінду мала свою форму писемності, про що свідчать численні печатки, знайдені у руїнах. Її теж вважають неведичною і, мабуть, дравідською, хоча це ніколи не було доведено. Тепер показано, що більшість пізніх знаків із долини Гінду ідентичні індуському письму брахмі, і що від одного письма до іншого йшов органічний розвиток. Тепер переважаючі моделі припускають, що ця мова мала індоарійську основу. Вважали також, що культура долини Гінду запозичала свою цивілізацію з Близького Сходу, мабуть, від шумерів, оскільки попередників їх у Індії не було виявлено. Недавні ж розкопки французів у Мехргарху показали, що всіх необхідних попередників цієї

¹²⁹⁶ Яфетиди (грец. «Alarodioi» [Геродот]). Нашадки Яфета (молодшого сина Ноя), від якого пішли народи Європи та Північно-Східної Азії (західноєвропейські, уральські, алтайські та сино-кавказькі народи), – П.Д.

¹²⁹⁷ Насправді, ще в Індії, – П.Д.

¹²⁹⁸ До того ж і географічно сусідньої прабалтськомовним усуням і праслов'янськомовним юечжам, – П.Д.

¹²⁹⁹ Тоді як: норв., дан. «hæl», англ. «heel», лит. «rėntis» – п'ята, – П.Д.

¹³⁰⁰ Але ж на санскриті «pad, pāda» – теж нога, а «pāñca» – п'ять, і в нім. «Fuß, Bein» – теж нога, а «fünf» – п'ять, що вказує на вплив на алтайські мови саме санскриту та лексично найближчих до нього прабалтської та праслов'янської мов, – П.Д.

¹³⁰¹ Однак, можливо, вона була і архаїчною постнотратичною мовою індоарійського письма брахмі, близькою як до дравідійських, так і до місцевих індоєвропейських мов, що на той час ще повністю не позбулися свого давнього аглютинативного ладу, – П.Д.

¹³⁰² Тобто нащадки доліхокефалів алародійців «балкано-кавказької» підраси, адже споріднені брахікефальним індоєвропейцям нащадки «кукутенців» і «трипільців», що мають чоловічу Y-хромосомну гаплогрупу **G2a**, мігрували на Кавказ пізніше, а саме після того як їх витіснили з теренів Балкан і України фінськомовні «ямники» (споріднені скитам пращури доліхокефальних тракійців), – П.Д.

культури¹³⁰³ можна знайти в межах індійського субконтиненту і вони простежуються аж до 6000 рр. до н.е.» (Девід Фроулі, «Міт про арійське вторгнення до Індії», <http://www.lomonosov.org/theosophy/fourtheosophy416267.html>);

«Багато що з гіндського письма має схожість з письменами центрально-азіатських та близькосхідних алфавітів, наприклад, цілих 17 із 24 знаків є спільними для гіндського та семітських алфавітів. 50% знаків гіндського письма збігаються з письмом ронго-ронго острова Пасхи. Гіндське письмо має схожість навіть із давньокитайським священним письмом... Таким чином, мову цивілізації Гінду та Сарасваті можна віднести до мови ностратичної спільності. Це підтверджується первинністю санскриту та його схожістю з багатьма мовами світу. Отже, витoki ностратичної спільності слід шукати не на Близькому Сході, Кавказі чи в Європі, а на індійському субконтиненті... Ще раз зазначимо, що праатьківщиною санскриту є цивілізація Гінду та Сарасваті, де існувало Гіндське письмо, загублене з багатьох причин, сліди якого ми можемо бачити на гіндських печатках. Відповідно саме цивілізація Гінду та Сарасваті є носієм усіх сакральних знань, які лягли в основу Вед, Пуран та інших стародавньоіндійських текстів, складених на санскриті» (Петро Олексенко, «Артефакти стародавньої Індії. Санскрит – мова богів», http://www.dopotopa.com/p_oleksenko_sanskrit_-_jazyk_bogov.html; <https://kigp.ru/o-svyazi-sanskrita-i-russkogo-yazyka-drevnii-sanskrit---eto-russkii-yazyk-p/>);

«Гіпотеза, яку висунув Фредерік Кортландт, враховує типологічну схожість між протоіндоевропейською та західно- і північнокавказькими мовами. Припускаючи, що ця подібність могла бути обумовлена ареальними факторами, Кортландт розглядає індоевропейські мови як гілку урало-алтайських¹³⁰⁴, яка зазнала трансформації під впливом кавказького субстрата¹³⁰⁵ [Frederik Kortlandt, – The spread of the Indo-Europeans, 1989, <http://www.kortlandt.nl/publications/art111e.pdf>]. До подібних висновків приходять Peter Schrijver [Peter Schrijver, Keltisch en de buren: 9000 jaar taalcontact, <https://www.worldcat.org/identities/lccn-nr93002160/>, University of Utrecht, March 2007], який пише про вплив на протоіндоевропейську мову деяких мов зі складною дієслівною структурою, як у сучасних кавказьких мовах...» (Олег Гуцуляк, «Догерманський субстрат», <http://intertraditionale.kabb.ru/viewtopic.php?f=24&t=530>).

Як консонантне Фінікійське письмо, так і близькі до нього консонантне Південноаравійське (сабейське) письмо і консонантно-складове Етиопське письмо (абугід) сформувалися майже одночасно. І, отже, повинно було тривалий час існувати до цього одне спільне для них неієрогліфічне і неклинописне першоджерело. Цим першоджерелом, вочевидь, є алфавітно-складове письмо Брахмі, занесене з Індії до Ханаану, до Південної Аравії та до Етиопії темно-червоношкірими пращурами фінікійців, сабейців, еритрейців та етиопів (адабі, халдами = кельтами, кутіями / гутіями, касситами, кушитами та ін.), що вже були семітизованими на той час (969 – 936 рр. до н.е.). На це вказує тотожність або близькість графічних накреслень багатьох літер цих писемностей:

«Взагалі, традиційне звернення як до вихідної бази до арамейського алфавіту було значною мірою даниною європоцентризму... У літер брахмі прості форми, багато симетричних літер, що було зручно як при лівосторонньому (←), так і правосторонньому (→) записі. Те, що брахмі на ранніх етапах (подібно грецькому та сабейському) було байдуже до направлення запису письма свідчить графічна афазія деяких літер, що зустрічається... Можна сказати, що саме арійські народи винайшли літерно-складове письмо, в якому основні знаки силабарія передають склад «приголосний+а». Щоб передати мову з іншим голосним до основних знаків приєднувалися різні рисочки, причому форма основного знаку деформувалася. Такий тип складоутворення називається трансформативним і застосовується донині в етиопському письмі. У індуїзмі письмо брахмі вважається творінням бога Брахми (чи його дочки Брахмі). У «Самаваянга-сутрі»

¹³⁰³ Тобто праіндоевропейської дільмунської культури, – П.Д.

¹³⁰⁴ Точніше прадравідо-урало-алтайських мов, – П.Д.

¹³⁰⁵ Точніше прасино-кавказького субстрата, – П.Д.

письмо бамбха (брахмі) перераховано серед інших 46 абеток [письмен]...» («Брахмі», <http://www.rbardalzo.narod.ru/4/brah.html>, http://en.wikipedia.org/wiki/Brahmi_script);

«Виникнення ж Фінікійського письма пов'язане з тирським правителем Ахірамом (Хірамом, 969 – 936 рр. до н.е.), ім'я якого неодноразово згадано в Біблії. Предтечі найдавнішого алфавіту, не розгадані губльські (протобіблські) та протосинайські письмена (див. Семітські письмена), можливо, з'явилися в результаті асиро-египетського синкретизму... Помітна традиція самоврядування городян, система вибору правителів, торгова експансія та практика не перетворювати в рабів одноплемінників наближала фінікійців більше до античної культури Еллади, ніж до цивілізацій афразійських деспотій. Державну структуру Фінікії можна назвати олігархічною, а саму країну «семітським дзеркалом Еллади»...» («Фінікійський алфавіт», <http://www.rbardalzo.narod.ru/4/finik.html>);

«У виникненні та розгортанні південноаравійської цивілізації провідна роль, безперечно, належить Сабі, яка її зіграла насамперед завдяки своїй мові. Найраніші написи нею відносяться до VIII ст. до н.е., але й у 275 році н.е., вже після падіння Сабейської держави через майже три століття, сабейська мова все ще залишається живою. Хім'ярита, наступники Саби, висікають свої написи сабейською мовою, хоча спілкуються, здебільшого, іншими діалектами; сабейською мовою як мовою культури продовжує користуватися у своєму відносно вузькому колі лише хім'яритська аристократія і релігійна еліта, проте їхні переписувачі неухильно дотримуються зразків того монументального шрифту, що набув остаточного накреслення кілька століть тому» (Жан-Франсуа Бретон, «Повсякденне життя Аравії Щасливої часів цариці Савської. VIII ст. до н.е. – I ст. н.е.», http://www.k2x2.info/istorija/povsednevnaia_zhizn_aravii_schastlivoi_vremen_caricy_savskoi_viii_vek_do_n_je_i_vek_n_je/p11.php);

«Перші написи етиосемітськими мовами в Етиопії та Еритреї, датовані IX століттям до н.е., були написані південноарабським алфавітом, поширеним на території сучасних південноарабських держав. Однак після VII та VI ст. до н.е. зростання різноманітності шрифтів призвело до виділення з них етиопського письма. Найбільш добре ця еволюція простежується на написах (в основному зроблених у печерах і на скелях) у провінції Агаме у північній Етиопії та в колишній провінції Аккеле-Гузай в Еритреї. ...є 24 відповідності між етиопським письмом і південноаравійським алфавітом» («Етиопська писемність», <http://restinworld.ru/stories/ethiopia/13209/1.html>).

Вочевидь, праїндоевропейці все ж таки були антропологічно однорідним суперетносом, на що вказує переважна брахікранність хеттів (несітів), іонійців, кельтів, персів, сарматів (дісців, жунів, усунів, да-юечжі та аланів-торків) і прямих нащадків останніх – балтсько- і слов'янськомовних античних германців, а також і таджиків. Бо вона принципово була б не можливою уразі гіпотетичної відсутності їхньої антропологічної однорідності в сиву давнину. На те ж, що суперетноси темношкірих (темно-червоних) і брахікранних прабалтськомовних савроматів і слов'янськомовних сарматів (горян жунів, дісців, юечжів та аланів-торків) могли сформуватися лише у далечині від Європи вказують і генетичні дослідження. Адже і вони підтверджують можливість бути прабатьківщиною праїндоевропейців зовсім не теренів Європи, а високогірних улоговин Північно-західної Індії, Пакистану та Східного Ірану:

«...Недавні генетичні дослідження показали, що індійська гаплогрупа **R1a** має більш різноманітне повторення в Індії та Ірані в порівнянні з Європою та Середньою Азією, а це означає, що Південна та Передня Азія могли б бути джерелом її виникнення. Гаплогрупа **R1b**, що найбільш поширена у всій Європі та Західній Євразії, виявляє найвищу різноманітність у районі Східної Туреччини та Західного Ірану. Таким чином, **R1b** швидше за все виникла на іранському плато. Більше того, **R1b** – також найімовірніший кандидат на те, щоб бути «їндоевропейською» гаплогрупою народів «білої раси»¹³⁰⁶... У Бюлетені Індійського Археологічного Товариства No. 36, 2005-06, стор. 146-154, була

¹³⁰⁶ Насправді ж, первісно темно-червоношкірої раси, – П.Д.

надрукована стаття «Генетика та дебати з «арійського питання» Мішеля Даніно (Michel Danino). Він писав: «Генетичні дослідження відтворюють загальну історичну картину, в якій відсутня навала до Індії 3500 років тому «білої раси» чи носіїв центрально-азіатського генофонду. Імовірного арійського вторгнення не видно на генетичному рівні, як немає його слідів в індійській літературі, в археологічних та антропологічних дослідженнях. По-друге, значна генетична різноманітність Індії налічує не кілька тисячоліть, а понад 50 тисяч років. Деякі дослідники, такі як Льюїс Кінтана-Мурсі (Lluís Quintana-Murci), Вінсент Макоулі (Vincent Macaulay), Стівен Оппенгеймер (Stephen Oppenheimer), Майкл Петріглія (Michael Petraglia), в останні кілька років підтримують версію про міграцію сучасної людини через Південну Азію 75 тисяч років тому до інших районів світу. Іншими словами, у всіх людей, крім африканців, є спільні пращури з Гіндустану. Генетика – дисципліна, що швидко розвивається, і результати досліджень, зазначені вище, є, звичайно, не останнім словом; але вони заклали основи зовсім іншої точки зору про історію індійського населення. І це є несподіваним, тому що ми повинні залишити в минулому наші помилки щодо рас та арійських вторгнень. Це расові помилки ХІХ століття. У цьому сенсі генетика приєднується до інших дисциплін, щоб разом усунути павутиння колоніальної історіографії, яка продовжує захарашувати наші підручники історії. Ті, хто плете цю павутину донині, лише затримують реальну неминучість» (Петро Олексенко, «Гіндустан – колиска людства чи перевалочний пункт у розвитку цивілізацій?», <https://history.eco/oleksenko-indostan-kolybel-chelovechestva/>).

Однак є і археологічні дані, що дозволяють істотно удавнити перебування людини саме на плато Тибету, а отже, і поблизу Північної Індії:

«Міжнародна команда дослідників вивчила відбитки рук та ніг людини, знайдені у 1998 році в Тибеті, та оцінила їхній вік у 7400 – 12 600 років. Відбитки виявили в Гімалаях і спочатку вважалося, що їм близько 20 тис. років. Результати були опубліковані у журналі Science. На цей раз для аналізу відбитків науковці використовували датування уран-торій-свинцевим методом. Також вони провели радіовуглецевий аналіз останків рослин поблизу та використали метод оптичного датування, що дозволив визначити вік кристалів кварцу в осадових породах шару, де були виявлені відбитки. Генетичні дослідження показують, що люди почали селитися у цій місцевості 8000 – 8400 років тому. За попередніми даними вважалося, що це сталося близько 3600 років тому. Раніше цей регіон був більш вологим, що сприяло заселенню. Також дослідження показують, що люди жили там на постійній основі, а не тимчасово. Відбитки залишаються однією з найстаріших надійно датованих археологічних розкопок на плато Тибету» (Микола В'язов, «Відбитки рук показали, що люди жили в Тибеті вже 8000 років тому», <https://www.bagnet.org/news/tech/319264/otpechatki-ruk-pokazali-cho-lyudi-zhili-v-tibete-uzhe-8000-let-nazad>; <https://golos.ua/news/lyudi-zhili-v-tibete-uzhe-8000-let-nazad-uchenye>).

Вочевидь, горці арії не мігрували до Індії звідкись здалеку, а лише спустилися в долини Сарасваті та Гінду з найближчих північно-західних нагір'їв (наприклад, з північних схилів Віндхья) а, можливо, й поступово проникли в них із передгір'їв (товтр), поздовжніх міжгірських улоговин (дунів) та ущелин і між іншими відрогами Гімалаїв. Звичайно ж, не виключена і первинна міграція окремих племен брахікранних аріїв як до долин Сарасваті та Гінду, так і в долину Ганги не тільки з Гіндукушу та Гімалаїв, але також і з улоговин і ущелин південного Тибету:

«Але ж існує й інша традиція, поширена у касти кшатріїв, чи правителів. Саме до неї і звертається Паргітер, хоча він і визнає, що версії, які дійшли до нас, відносяться до пізнього часу. Вивчення генеалогій правителів привело згаданого автора до висновку, що арії, які ототожнюються ним з народом айлу, або місячною расою, вторглися в Індію швидше ближче до початку, ніж до кінця 2-го тисячоліття до н.е.¹³⁰⁷ і через центральну частину Гімалаїв, а не через Гіндукуш. На його думку, їхній найдавніший центр

¹³⁰⁷ Насправді ж, значно раніше, – П.Д.

розташовувався у верхів'ях Джамни та Ганги, а заняття ними території Панджабу та створення Рігведи відноситься до пізнішого періоду і пов'язане з експансією в західному напрямку. Потім, слідуючи інтерпретації Джакобі імен з Мітанні, Паргітер припускає, що ця сама хвиля поширилася ще далі на захід – в Месопотамію» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Вторгнення аріїв до Індії», <http://www.istorya.ru/book/arii/07.php>; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>);

«Колискою їх можна вважати Центральну Азію – гірську країну нинішнього Тибету. Звідси арії (або індоевропейці) переселилися частиною до Ірану і далі на захід, на Балканський та Італійський півострова, і дійшли до берегів Атлантичного океану, Північного та Балтійського морів; частиною – у долини Гінду та Ганги. За своєю культурою насамперед (втім, набагато пізніше, ніж єгиптяни¹³⁰⁸ часів мемфіського періоду) виділилися племена, що посіли гірську країну Іран, і племена, що оселилися в долині Гінду та Ганги. Перші відомі під ім'ям аріїв¹³⁰⁹; другі – індійські арії, називаються індусами» (Карл Фрідріх Беккер, «Міти стародавнього світу», III. Арії, http://www.uhlib.ru/istorija/mify_drevnego_mira/p5.php).

Та, і за результатами офтальмогеометричних досліджень Мулдашева етнос брахїкранних праїндоевропейців сформувався саме в Тибеті та в гірських улоговинах Північної Індії:

«...за даними офтальмогеометрії (а це сухий математичний аналіз рас світу!) у нас вийшло, що людство виникло на Тибеті та поширилося звідти земною кулею за чотирма основними напрямками: шлях А: Сибір – Америка – Нова Зеландія; шлях В: Таїланд – Індонезія – Австралія; шлях С: Памір – Африка; шлях D: Кавказ – Європа – Ісландія. У кожному з цих шляхів міграції людства з Тибету простежувалася чітка динаміка мінливості офтальмогеометричних параметрів очей людських рас, складених за принципом ступеня математичного наближення цих параметрів до «середньостатистичних очей» раси Тибету. Тобто в кожному з цих шляхів міграції представники людських рас були розташовані так, що дві сусідні раси мали максимальний ступінь математичного наближення офтальмогеометричних параметрів один до одного, а ступінь математичного наближення до очей тибетської раси убувала разом з віддаленням від Тибету. ...перська раса породила вірменоїдну (вірмени). Останні з'явилися родоначальниками динарської раси, до якої науковці відносять передусім південних слов'ян – українців, південнославів та інших. Крім того, вірменоїдна раса породила у вигляді сліпого відгалуження середземноморську расу, що включає, як я думаю, італійців, греків, іспанців, румунів, грузинів, євреїв, арабів і частково турків. Динарська раса стала прабатьком альпійської (французи, частково іспанці та італійці) та північної (німці, англійці, голландці, норвежці, ісландці, шведи) рас. Цей шлях міграції, що проходив Тянь-Шанем, Кавказом, Європою та Середземномор'ям, закінчився, мабуть, в Ісландії... Динарська раса, що сталася теж з вірменоїдної раси¹³¹⁰, представлена нині, на думку науковців, південними слов'янами (українці, болгари, південнослави та інші). Але найчисленніший слов'янський нарід – росіяни – відрізняються за зовнішністю та очима від типових представників динарської раси, наприклад, південнославів. Хто ж вони, росіяни? Я вивчав очі росіян і за офтальмогеометричними ознаками можу сказати, що росіяни, швидше за все, є продуктом змішання динарської раси з лапеніанською та балтійською расами (татарами, комі, фінами, естонцями тощо), тобто з расами, що сталися з абсолютно іншого початку людства – шляху міграції А¹³¹¹. Динарська раса породила, за нашою схемою, альпійську (французи, північні іспанці та ін.) та північну (німці, англійці, шведи та ін.) раси. Тож

¹³⁰⁸ Насправді, значно раніше самих стародавніх єгиптян, пращури яких перебралися у долину Ніла з півночі Індії зі стародавньої держави Камбоджа, – П.Д.

¹³⁰⁹ Насправді ж, згідно з давніми індійськими літературними джерелами «дасья», що відповідає і самоназві західно-північних іранців дахів, – П.Д.

¹³¹⁰ Все ж таки не з вірменоїдної, а лише з палеобрахїкранної раси, – П.Д.

¹³¹¹ Тобто з Тибету спочатку до Сибіру, і потім далі на Урал і до Європи, як відгалуження шляху А, – П.Д.

французи, німці та англійці найближчими «братами по крові» мають нас – слов'ян. У цьому Гітлер не мав рацію, вважаючи слов'ян неповноцінною гілкою розвитку людства, що підлягає знищенню, а персів – кровними братами; і перси, і слов'яни¹³¹² перебувають у єдиному расово-генетичному корені – шляху міграції D¹³¹³» (Ернст Мулдашев, «Від кого ми походимо», http://svitk.ru/004_book_book/4b/1108_muldahev-ot_kogo_mi.php).

Те ж, що низька частота зустрічальності надочномкових каналів 25-28% у стародавніх єгиптян практично така ж як і у стародавніх слов'ян (полян київських) і у індійців Уттар Прадеш добре узгоджується з багатьма фактами, що вказують на мешкання як прашурів українців, так і таких же темно-червоношкірих прашурів стародавніх єгиптян саме в Північній Індії:

«Західні науковці часто вважають яванів греками. Однак схоже, що існування греків не було настільки важливим у стародавньому світі, і існує багато факторів, які показують, що не йдеться про греків. Перш за все можна подивитися на Кала-явану, «Темного явану» Магабхарати, який бився з Дурьодханом. Хоча ім'я може відноситися до його темних сил, можливо, що «темний» відноситься до його темної шкіри. Вважають, що Крішна жив у період між 3000 і 1400 р. до Н.Х., не пізніше. Тому навряд чи ймовірно, що явани – це греки. Більш того, Паніні згадував яван у районі 6000-них рр. до н.е., або навіть, можливо, раніше. Схоже, що він має на увазі під ними мешканців Камбоджі, оскільки каже, що вони були зобов'язані голити голови, що показує їхнє залежне становище. Пурани пропонують розглядати їх як нащадків турвашу, народу в Південно-західній Індії. Йдеться про те, що яванами були народи, що голили голови. Отже, це були не стародавні греки. Однак, нам достовірно відомо, що стародавні єгиптяни є носіями культури, що існувала в одну епоху з ведичною та була її сестрою, – їхні правителі голили голови та носили перуки, а єгипетські священики теж голили голови. Ми також бачимо, що єгиптяни називали себе «людьми кам», що, можливо, стосується Камбоджі, а тому – і яван. «Кам» означає «чорний»... Згідно з поглядами інших дослідників, явани були стародавнім народом, що мешкав у Смирні, перш ніж Олександр Македонський знищив їхню культуру. Золоте століття їхньої цивілізації збіглося з розквітом Криту, батьківщини Гомера. В індійській літературі та документах виявлено, явани та йона – це назви іонійців. До цього явани згадуються у Ведах у зв'язку з ведичним періодом, який, найраніше, відносився до другого або до третього тисячоліття до Н.Х. Однак у тих же Ведах явани розглядаються як мешканці царства млеччх. Існує версія, що млеччхи – це мешканці Мелуххи, торгового партнера Шумера в епоху бронзового віку, яку ототожнюють з цивілізацією долини Сіндху (Гінду, – П.Д.). Таким чином, якщо явани – це назва стародавнього народу, що жив у районі Смирни (сучасна Туреччина), то млеччхи (нарід Мелуххи) – це Хараппа цивілізації долини Сіндху та Сарасваті. Можливо, обидва ці народи були породженнями однієї культури, що існувала приблизно в 3000 – 1800-тих рр. до н.е.» («Явани», <http://audioveda.ru/tag?id=834>).

Не виключено, що подібно до вірменських діалектів майже всі іранські діалекти сформувалися на неіндоевропейських субстратах белуджських, еламських, луллубейських, лурських, табаристанських / гірканських, дейлемітських, мадайських / мідійських, кадуських, гілянських, курдських, хуритських, туранських дахських та сако-масагетських і інших племен під впливом індоарійського та споріднених йому прафригійського / бгрігського / мізійського та прабалтського суперстратів їхніх шляхетних родів. На це вказує як обоження іранцями асурів замість індійських богів девів, так і подібна до туранської маніхейської їхня негативістська ментальність, а отже, і негативна комплементарність їх до справжніх аріїв¹³¹⁴:

¹³¹² Однак зовсім не ослов'янені туранці Росії, – П.Д.

¹³¹³ На відміну від персів балто-слов'янам довелося мігрувати з Тибету на Північний Кавказ і далі до Європи іншою гілкою шляху D – через Індію та Північний Китай, – П.Д.

¹³¹⁴ Туранці Персії (Псевдоірану) лише привласнили собі ім'я аріїв (стародавніх індійців), як це зробили пізніше і туранці Московії (Псевдоросії), що присвоїли собі ім'я русів (прашурів українців), – П.Д.

«Е. Бенвеніст, вочевидь, за І.П. Мінаєвим [1962], вважав, що ведійське «dasyu» – дасья¹³¹⁵ «вживалося, насамперед, щодо іранців і являло собою ім'я, яким цей ворожий індіям нарід називав самого себе ... з цієї причини воно набуло конотації ворожості і перетворилося для індійських аріїв на синонім позначення варварського народу, що стоїть на нижчому ступені розвитку»[1995]. Зі Східним Іраном та з Північно-Західною Індією пов'язує місцеперебування даса / дасью і С.К. Чаттерджі [1977]...» (І.В. Ковтун, «Сеймінсько-Турбінські давнини та індоарії», <https://cyberleninka.ru/article/n/seyminsko-turbinskie-drevnosti-i-indoarii>; http://www.archaeology.ru/Download/Kovtun/Kovtun_2012_Seiminsko_turbinskie.pdf);

На те, що доліхокранні східні іранці є нащадками переважно туранців (фінсько-угорсько-самодійських і тюркських племен), які лише іранізувалися, вказує наявність у східноіранських мовах досить значної кількості фінсько-угорсько-самодійської та спорідненої їй тюркської субстратної лексики. Проведена Заратуштрою (Зороастром) релігійна реформа, що повалила арійських сонячних богів Девів і стала обожнювати ведичних демонічних персонажів Асурів / Ахурів («несонячних» від снскр. «Сур'я» – сонце), ґрунтувалася як на негативістському маніхейському світосприйняттю, так і на туранському патологічному прагненні до переосмислення під свою холопську (рабську) ментальність сутностей, запозичених у нащадків індійських аріїв. Тому ніскільки й не дивно і те, що контамінація маздеїзму з солярними іранськими культами була відображена в деяких пізніх східноіранських мовах (у хорезмійській, хотаносакській, мунджанській, ішкашимській), де рефлекси імені Ахура-Мазда означають «Сонце»:

«Ахура-Мазда – це верховне божество іранського пантеону, ім'я якого можна перекласти як «вища мудрість» або «Господь Мудрий». Вважається, що спочатку назва Ахура-Мазди була використана як заміна таємного забороненого імені Божества, на вимову якого було накладене суворе табу... Позначення головного перського божества на клинописних текстах як Ауромазда¹³¹⁶ породило пізніші форми типу пехлевійського Ohrmizd, Ohrmazd, согдійсько-маніхейського xwmtzt, xormazda, хорезмійського Remazd, сакського igtaysde, а також численні запозичення на інших мовах: тувинській Курбусту, монгол. Хормуста, бурят. Тюрмас. Етимологія пехлевійської варіації імені Верховного Бога «Хормазд» походить від загального індоевроп. кореня «Хор», від якого також походять імена сонячних божеств – перс. «Хоршед», слов'янс. «Хорс», єгипетс. «Хор»...» («Ахура-Мазда – утримувач космічного закону», <https://www.zoroastrian.ru/node/443>);

«В індійській мітології асури вважаються досить могутніми, але надзвичайно поганими істотами – агресивними та злісними, а також заздрісними¹³¹⁷. Заздрять вони богам¹³¹⁸, нинішнім господарям світу. Причина заздрості цих низьких істот полягає в тому, що боги – взагалі молодші брати асурів, «новенькі» – колись викинули їх з гори Сумеру, точніше – з Амараваті, Сяючого Граду на Пагорбі, напоївши асурів горілкою, щоб ті не змогли пручатися. Зараз асури мешкають біля підніжжя Сяючого Граду. Там росте чарівне дерево, чиє коріння міститься у світі асурів, а от плоди – надзвичайно гламурні – дозрівають у світі богів. Невдоволені розподілом вершків і корінців (а також тією обставиною, що чарівне дерево тягне соки із землі асурів, а смаколики ж чомусь дістаються богам), злі асури регулярно намагаються якось нашкодити देведам, але завжди безуспішно, через недоброякісність генів. Не дивно, що всі асуричні цивілізації (від персів до етрусків) були рано чи пізно зачищені девами та їхніми земними прихильниками. Зараз усі цивілізації Землі поклоняються девам (та, і західні християни теж – оскільки свого Бога вони називають саме Deus). Боги претендують на високий ідеалізм і духовність (у ведичних джерелах, і не тільки в них, воно також називається «мистецтвом доїння жертви», але про такі тонкощі ми тут не поширюватимемося). Знову ж таки не дивно, що

¹³¹⁵ Дахи = даї та інші туранські племена, що іранізувалися, – П.Д.

¹³¹⁶ Фін. «Aurinko» – сонце; д.-грец. «αὔρα», англ. «ауга» – «легкий вітерець, дуновіння», – П.Д.

¹³¹⁷ Як і їхні обожнювачі російськомовні туранці-маніхейці Московії (Псевдоросії), – П.Д.

¹³¹⁸ Тобто девам, яких також називають деватами, деведами та девелами, а у християн – дияволами, – П.Д.

асурам приписується «найгрубіший матеріалізм» і відсутність уявлень про «чистоту, мораль і істину» та інші подібні цінності, що виражається, перш за все, в небажанні приносити жертви будь-яким вищим сутностям. Інші джерела, що більш обізнані, вказують, що тут не все так просто: матеріалізм нав'язаний асурам богами, які створили «авіддю» (найкраще це слово перекладається як «заморочка») саме для того, щоб позбавити асурів «зброї праведності», якою вони колись володіли. Цікавим є погляд на цю справу з боку. Наприклад, Чхогьям Трунгпа – великий буддистський майстер, один із тих, хто приймав рішення про перенесення буддизму на Захід, – у своїх лекціях прямо порівнював богів-девів з американцями, а асурів – з росіянами (у тому контексті – «радянськими»). Порівняння, що не позбавлене цікавості та навіть деякої метаісторичної правди, але занадто люб'язне для нас: на жаль, «асурам бхавам ашруту» серед нашого народу вкрай мало, і «асуравада» в будь-якому її ізводі практично невідома» (Костянтин Крилов, «Релігієзнавче: асури», <http://lj.rossia.org/users/krylov/1833155.html>; <https://krylov.livejournal.com/1850492.html>; <https://krylov.cc/blog/2009/05/15/7152>);

«До проявів рабського мислення належить і традиційна заздрість. Для раба господське значніше власного, зовнішнє – внутрішнього, суспільне – особистого, соціальне – індивідуального тощо. Чужі досягнення та невдачі для нього більш значущі, ніж свої, що й призводить до парадигми: «головне – що у сусіда корова здохла, а не своя отелилася»¹³¹⁹)» (Юрій Кузнецов, «Несвобода «краще», ніж свобода?»), http://kadatskey.at.ua/blog/nesvoboda_luchshe_chem_svoboda_preparacija_rossijskogo_rabstva/2011-02-18-33; <https://7x7-journal.ru/post/48786/2014/10/18>);

«Зауважимо, що в Росії людина, яка любить смачно поїсти та випити, любить жінок і є любимою жінками, живе красиво, облаштовує своє життя, – викликає ірраціональне відторгнення. Інша справа – людина, яка страждає, живе невлаштовано, все в неї навперейми – це наша, правильна людина. Зрештою, російська культура – маніхейська. Російська свідомість ділить світ на чорне та біле, вважає супротивника як абсолютне зло (одразу ж, як ворога, – П.Д.). Цікаво, що через логічно не зрозумілу закономірність, «ми» – завжди Світло, «вони» – завжди Темрява...» (Ігор Яковенко, «Культурні витoki тоталітаризму в Росії», <http://www.varvar.ru/arhiv/texts/yakovenko3.html>);

«Я хотів би померти у свідомості, що мій внесок у науку сприяв її розвитку і що вона від цього краще допомагає моїй улюбленій країні рухатися до процвітання. Я хотів би думати, що країна на підйомі. Про міру мого внеску не мені судити, але, на мій глибокий жаль, я розумію, що країна рухається до прірви. Що Росія глибоко хвора. Можливо, менш глибоко, ніж я, не так невиліковно, як я, але, на відміну від мене, вона не розуміє всієї глибини своєї хвороби, не вживає жодних заходів, і тому хвороба стала смертельно небезпечною. Менше десяти років тому приголомшений успіхом націоналістичної партії Жириновського на виборах, Карякін брязнув з екрану телевізора: «Росія, ти здуріла!» З того часу Росія не порозумнішала. Є такі парадокси історії! Росія вступила на шлях, який пройшла переможена нею Німеччина. Що це за шлях? Це шлях нацизму¹³²⁰...» (археолог та історик Лев Клейн, «Діагноз. Рак», <http://magazines.russ.ru/zvezda/2006/9/k112.html>; <https://gays-ua.com/world/lev-klejn-uchenyj-kotoryj-izmenil-mirovuyu-arxeologiyu-i-popal-v-tyurmu-po-delu-o-muzhelozhstve>; <https://novayagazeta.ru/articles/2006/07/17/28588-narod-k-pogromu-gotov>).

Отже, аріями в стародавньому західному Ірані могли бути лише брахікранні нащадки шляхетних родів гутіїв / кутіїв і касситів – перси, пасаргади, марафії, маспії, панфіалєї, дерусії / деруші, германії / керманії та і споріднені їм мідійські та мітаннійські шляхетні роди:

¹³¹⁹ Ця парадигма дісталася у спадок російськомовним туранцям не від слов'ян, що безуспішно намагалися їх цивілізувати, а від їхніх фіно-угорських пращурів: «Щастя – це не коли в тебе корова отелилася, а коли вона в сусіда околїла!» (старовинна естонська та мерянська приказка), – П.Д.

¹³²⁰ Це шлях споконвічного саме туранського маніхейського нацизму, – П.Д.

«Між тим перських племен є багато. Кір зібрав частину їх і переконав відокремитися від мідійців. Ось ці племена, від яких все залежить на цій землі: перси, пасаргади, марафії, маспії. З них¹³²¹ самі шляхетні пасаргади, до яких належить також рід Ахеменідів (звідки походили перські царі). Інші перські племена – це панфіалеї, дерусієї, германії. Усі згадані племена займаються сільським господарством, інші¹³²² – даї, марди, дропіки є кочівниками» (Геродот, «Історія», ч. 10, с. 125, <https://pda.litres.ru/gerodot/istoriya/chitat-onlayn/page-4/>; http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Gerod/02.php);

«У 1907 році Гуго Вінклер здивував науковий світ, розшифрувавши імена чотирьох божеств, відомих за індійськими Ведами, що були названі свідками угоди, підписаної в 1360 р. до н.е. між правителями Мітанні та хеттів. Божества перераховані разом з іншими богами – десятьма вавилонськими та чотирма саме мітаннійськими – Індра (in-da-ra), Варуна (u-gu-v-na або a-gu-na), близнюки Мітра та Насатя (na-ša-at-ti-i-ia). Зовсім недавно ще один документ, що походить з Mitanny, було знайдено в архіві хеттів у Богазкею. Він пов'язаний з розведенням коней і містить ряд арійських чисел – Aika (1), Teras (3), Panza (5), Satta (7) та Nav (9) – у виразах, таких як «aikavartanna vasannasaya» («Одне коло стадіоном»). Нарешті, ми знаємо, що в той час у державі Мітанні існувала верства воїнів під назвою Маріанна. Мимоволі проситься порівняння з санскритським словом «māryā», що перекладається як «молоді люди», «герої». Тож цілком зрозуміло, що династії, які утвердилися на Верхньому Євфраті близько 1400 р. до н.е. були арійськими¹³²³, спорідненими тим, що правили в долині Гінду та пізніше в Мідії та Персії. Але їхні піддані не були арійцями, тому правителі сприйняли їхню мову та адаптували вавилонський клинопис для офіційної листування і, вочевидь, шанували місцевих богів разом із власними. Той етнічний потік, який привів їх до берегів Євфрату, не зупинився на цьому. У той же період таблички з архіву в Тортл-Ель-Амарні також згадують арійських правителів у Сирії та Палестині – Biridašwa в Йеноамі, Šuwardata в Кейлаху, Yašdata в Таанаху, Artamaya в Зір-Башані та ряд інших. Вони також були, ймовірно, представниками династій, а їхні піддані були неарійського, швидше за все, семітського походження. Згадані числівники, а також назви божеств і правителів – найдавніші зразки мови арійців, які досягли нас. Вони заслуговують на особливу увагу. Без сумніву, вони належать до групи сатем; насправді вони дуже близькі до тих, які нам відомі за індійськими мовами. Звичайно, вони найближчі до санскриту¹³²⁴, ніж до будь-якого з іранських діалектів, які згодом склали західну гілку індоіранської родини мов. Таким чином, імена божеств Nāsatya – це санскритська форма, вони протистояли близнюкам Naonhaitya, і всі чотири божества згадуються в найдавніших Ведах. В іранській Авесті вони перетворилися на вторинні божества (Mithra; Мітра), просто на демонів (Indra; Індра) або отримали інші імена (Varuna = Ahura Mazda; Варуна = Ахура Мазда). Числівники, безумовно, індійські, а не іранські; слово «aika» ідентичне санскритському слову «eka», тоді як «один» мовою зенд позначається словом «aeva». Таким же чином звук «s» зберігається у слові «satta», хоча в іранській мові він перетворюється на «h» (hapta), його первісну форму можна знайти не на санскриті, а в пракритах, що, як вважається, склалися після Вед. Навіть особисті імена більше схожі на індійську, а не іранську. Таким чином, ім'я Biridašwa цілком правомірно порівняти із санскритським ім'ям Brhadašva («той, хто володіє великим конем»). Якщо це твердження правдиве, то другий елемент – «ašwa» (кінь) відрізняється від іранської форми «aspa», відміченої в стародавньоперській та в середньоперській мовах (порівняйте «Jāmaspa» та «Vistāspa»). У зв'язку з цим ми можемо згадати, що перського царя Дарія I називали Гистаспом (Hystaspes). З іншого боку, елемент «Arta» – в мітаннійських та палестинських іменах має багато паралелей у пізнішому іранському ономастиконі; концепція божественного порядку «Rta», що втілена

¹³²¹ Темно-червоношкірих та брахікранних прибульців з Індії,— П.Д.

¹³²² Іранізовані доліхокранні туранці,— П.Д.

¹³²³ Індифригійськими, – П.Д.

¹³²⁴ І до лексично близьких до нього прабалтсько-слов'янських діалектів, – П.Д.

в ньому, була добре відома ведичним поетам, але вона рідко використовувалася як компонент у формуванні особистих імен в Індії» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Арійські династії в Месопотамії в 15 столітті до н.е.», http://historylib.org/historybooks/Gordon-CHayld_Ariytsy--Osnovateli-evropeyskoy-tsvilizatsii/4; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>):

«Цікаво, що в 1979 р. повідомлялося про невідому раніше індоевропейську мову бангану в Північній Індії, деє у передгір'ях Гімалаїв, власне не про цільну мову, а про її фрагменти, що збереглися, як би субстрат. Ця мова кентумна, з корінням, яке веде до кельто-греко-латинського світу. Для молока там термін «лакту»... За мітом, Чьявана, син Бгрігу, був накритий пагорбом, мурашником, з якого виглядав крізь дві дірочки. Дівчина, яка тицьнула в них гілочкою, була покарана за це богами. У мурашнику, що трактується як вхід у підземний світ, можна впізнати курган, а саме у лицьових і «окастих» урн очі відзначені двома отворами, крізь які душа покійного могла дивитися назовні, бачити сонячне світло та підношення (Ерман і Темкін 1975, № 3). У міті явно відбито цей спосіб поховання – в лицьових і «окастих» урнах під курганом, отже, він пов'язаний з ім'ям Бгрігу. Індійські науковці вже давно пов'язували бгрігу з фригійцями (Косамбі 1968: 89 – 90), але це ігнорувалося як звичайне напівдилетантське фантастичне ув'язування – таких було чимало в індійській археології. Але тепер воно підтримано археологічно. Ім'я Бгрігу має придихальне bh, що відбилося в грецькій мові, – мабуть, перехід bh-b стався у нащадків фригійців¹³²⁵ на Балканах опісля знайомства з ними греків... Фінський індолог А. Парпола запропонував таке індологічне трактування цих урн із кремацією. Поховання в долині Свата він пов'язує за місцем із двома сімействами жерців, які створили гімни мандал II – VII Рігведи, – це родини Атрі та Канва. Ці родини пов'язані не тільки з долиною Свата та Гандхарвою, але і з культом близнюків Ашвінів – Насатьє¹³²⁶. Культ цей новий у Рігведі, що витісняє Індру. За мітом, боги врятували Атрі з похоронної ями і за це він зобов'язаний їм приносити регулярно «гарячу жертву» (гхарму) – горщик, який розпалюється на вогні. Парпола вважає, що характер жертви говорить про те, що поховання, з якого витягли Атрі, було кремацією. У розпечений до червоніння горщик наливається коров'яче та козяче молоко, і ця жертва пропонується Насатьєм у ритуалі праварг'я. Горщик цей боги (без Насатьїв) задумали на честь Маха-Вішну, який у суперечці з ними поклав голову на свій лук зі стрілою та натягнув його. Підмовлені богами мурахи перекусили тятиву, і, розпрямившись, лук зніс голову Маха-Вішну. Вона впала та стала сонцем. Боги прославили Маха-Вішну, та принесли його тіло в жертву

¹³²⁵ Тобто у нащадків бгрігів, що мігрували до Європи з Індії, – П.Д.

¹³²⁶ Відомих не тільки з «Рігведи» [3000 р. до н.е.], але і за договором, укладеним у 1360 р. до н.е. між правителями Мітанні та хеттів, – П.Д.

(поховання є жертва), але воно було безголовим і погано діяло. Тоді боги придумали замість його голови посудину гхарми і назвали її: махавір – 'великий герой'. Посудина ця робиться зі зливом – «ртом» (заввишки три ширини великого пальця) і має ніс (nsikm) (Шатапатха-брахмана 14.1, 2, 17). Це унікальна особливість, яка не зустрічається ніде більше серед описів посудин у ведичній літературі. Парпола вважає, що опис відповідає лицьовій урни. Однак носата посудина гхарми використовується для підношення гарячого молока Ашвінам, тоді як урни лицьові служать для поховання. Але наливання молока в посуд мантри прирівнюють до запліднення сім'ям. А ритуал праварг'ї закінчується тим, що всі знаряддя ритуалу викладені на землі у формі людського тіла – так само, як кістки спаленого, щоб покійний міг на тому світі знову ожити цілим. Це зближує обидва обряди. Оскільки Насатьї, як і їхні грецькі аналоги Діоскури, пов'язані з порятунком від смерті, з поверненням з того світу, вони виконують і функції похоронних богів. Саме слово Nsatyas означає «рятивники», «охоронці». Але корінь ns- означає не тільки «рятувати», а й «ніс». З цим пов'язаний міг про їхнє народження. Саранью, обернувшись кобилицею, тікала від Вівасвата, який обернувся жеребцем. Він наздогнав її, але від швидкого бігу не впорався з нею – сім'я впало на землю. Саранью тільки понюхала його – і зараз же завагітніла близнюками Ашвінами-Насатьями – носонародженими. Тому ніс – суттєва деталь присвяченої їм посудини, як «махавіри», так і урни» (Лев Клейн, «Стародавні міграції та походження індоевропейських народів»,

https://www.studmed.ru/view/kleyn-ls-drevnie-migracii-i-proishozhdenie-indoevropskikh-narodov_cf8f46fd5d1.html);

«Науковці-лінгвісти встановили, що поширена на півночі Пакистану мова бурушаскі¹³²⁷, яка вважалася ізольованою, має індоевропейське походження і близька до мови стародавньої Фригії. Роботі присвячено останній випуск журналу The Journal of Indo-European Studies, її короткий опис наводиться на сайті Університету Маккуорі... У прес-релізі університету стверджується, що з аргументами Чашуле на користь індоевропейського походження бурушаскі погодилася велика кількість відомих лінгвістів...» («Лінгвісти знайшли в Пакистані нову індоевропейську мову»,

<http://ukranews.com/news/73034.---.ru>; <http://lenta.ru/news/2012/06/18/burushaski/>);

«Релікти фригійської мови, що дійшли до нас, свідчать про те, що вона належала до індоевропейської родини мов. За своїми характерними рисами вона виявляє близьку спорідненість з грецькою мовою, фригійці навіть використовували деякі грецькі слова. Слід також наголосити на її спорідненості зі слов'янськими мовами, а деякі особливості зближують фригійську мову з хеттською мовою Našili. Фригійці, крім того, поклонялися індоевропейським божествам: їхній головний бог Багайос, так само, як місячне божество Мен, має яскраво виражене індоевропейське ім'я. ...в «Каталозі кораблів» Гомера фригійці згадуються серед спільників Пріама в його війні проти ахейців (близько 1200 року до н.е.), і, таким чином, вони мали прибути йому на допомогу з власне Фригії. Відомості Гомера щодо етнології Троади повністю підтверджуються списком приборників хеттів, із якими довелось мати справу Рамсесу II під час його сирійської кампанії 1287 року до н.е. Фараон вихвалявся тим, що переміг наступні народи – іліуна (або аріуна), дерденів, лука, педів, келекеш, меса та мавуна. Ці контингенти, що входили до складу армії хеттів, збігаються з назвами міст і народів, згаданими в Іліаді – Іліон, дардани, лікійці, лелеги, кілікійці, мізійці¹³²⁸ та мінії. Отже, єгипетські джерела повністю підтверджують відомості Гомера, що стосуються політичних об'єднань, які існували у 2-му тисячолітті до н.е. Тому ми можемо визнати, що фригійці вже жили в Малій Азії близько 1200 р. до н.е. ...більшість характерних елементів фригійської культури сягає корінням у місцеву традицію та ніяк не пов'язані зі вторгненням з Тракії в залізному столітті» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Розселення індоевропейських народів у басейні середземного моря»,

¹³²⁷ Вочевидь, мова нащадків бгрігів = фригійців = мушків / мюсів (грец. «Μυτοί») = матієнів, – П.Д.

¹³²⁸ Мізійці / міси / муса / мушки / мосхи – це, вочевидь, інша назва фригійців чи споріднений їм нарід, – П.Д.

http://historylib.org/historybooks/Gordon-CHayld_Ariytsy--Osnovateli-evropeyskoy-tsivilizatsii/5; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>);

«Зауважимо, якщо асирійці називають «мушками» як «східних» мушків (протовірмен), так і «західних» мушків (фригійців), то в «хеттських ієрогліфічних», тобто лувійських, написах, мабуть, відрізнялися перші (муска) від других (званих також муса). Етнічна назва місів (точніше, відповідно до давнішої грецької вимови, мюсів, грец. «Mytoi») зберігалася ще й тисячоліттям пізніше в нинішній Болгарії, на Балканах...» (І.М. Дьяконов, «Урарту, Фригія, Лідія» в кн. «Історія Сходу», том I, «Схід у давнину», <http://www.kulichki.com/~gumilev/HE1/he118.htm>);

«Однак дорійський діалект грецької мови не був єдиним індоевропейським діалектом серед діалектів греко-вірмено-арійської спільності, що пройшов шлях у північно-західному напрямку з Малої Азії на Балкани. До таких індоевропейських діалектів слід віднести фригійську мову, а також, мабуть, албанську мову тією мірою, якою вона є продовженням балканських діалектів, висхідних, судячи з мовних фрагментів, що збереглися, до певної стародавньої індоевропейської діалектної спільності. Фригійська мова, яка відома нам за нечисленними написами першої половини I тисячоліття до н.е., знайденими у Малій Азії, виявляє структурні риси, що зближують її з діалектами греко-вірмено-арійського ареалу: наявність аугменту в давньофригійських дієслівних формах; відносний займенник, що забороняє заперечення. Поряд із ізоглосами (лексичними сходженнями, – П.Д.), що поєднують фригійську мову з діалектами греко-вірмено-арійської групи, фригійська виявляє і ряд архаїчних рис, особливо у фонологічній структурі. Ряд граматичних форм фригійської може бути витлумачений і як свідчення наявності зв'язків фригійської з діалектами іншої групи – хетто-тохаро-італо-кельтської» (Академік РАН В'ячеслав Іванов, «Міграції індоевропейців», <http://gordon0030.narod.ru/archive/17767/index.html?opr=1>);

«Третіми сусідами матієнів, що мешкали у закруті р. Галіс, були фригійці, які, згідно з другою піснею «Іліади», були співниками троянців. Їхня батьківщина, за Гомером, перебувала в «далекій Асканії»... Тепер, якщо порівняємо вищезгадану локалізацію мосхів з локалізацією матієнів другого фрагмента Гекатея, то побачимо, що в фрагментах Гекатея, що цікавлять нас, йдеться про одне і те ж об'єднання матієнів. У зв'язку з цим звертає на себе увагу, насамперед, та обставина, що землі геродотових мосхів опиняються в безпосередній близькості від матієнів другого фрагмента Гекатея Мілетського...» (Н.В. Хазарадзе, «До питання локалізації матієнів у світлі давньогрецьких джерел VI – V ст. до н.е.», <https://arar.sci.am/dlibra/publication/189303/edition/171904?language=en>);

«Індійські факти недвозначно вказують на належність Яду до жрецької, брахманської варни. Його мати, Деваяні, була дочкою Шукрі, верховного жерця за царя асурів Врішапарвани. Шукру ж індійська традиція вважає сином, а іноді й ототожнює його з легендарним мудрецем-жерцем Бгрігу, засновником знаменитого роду жерців; його надзвичайно високо підносить індійська традиція, зокрема, індійський епос. Деякі дослідники небезпідставно вважають, що саме завдяки цьому роду ми маємо «Магабхарату» в її нинішньому вигляді, яку представники роду Бгрігу піддали своїй ґрунтовній редакції. Плем'я Бгрігу згадується ще в «Рігведі», а відомий індійський науковець Суніті Кумар Чаттерджі схильний пов'язувати його з фригійцями. Тобто виходить, що саме ім'я Яду означає «жрець», «волхв», «провісник». Іранський термін ятукан тотожний іншому іранському терміну – кундакан, вони – синоніми. Тобто яту та кунду, яду та кунду – теж синоніми. Вірменський історик Мовсес Хоренаці свідчить про поклоніння божеству Кунда іранських племен, які мешкали сусідньо з Вірменією чи у самій Вірменії. Доречно тут нагадати, що в історичній Вірменії, на час прийняття там християнства (III ст.), мешкали значні індійські громади, особливо в регіоні Тарон (зараз у Туреччині)...» (Степан Наливайко, «Таємниці розкриває санскрит», https://chtyvo.org.ua/authors/Nalyvaiko/Taiemnytsi_rozkryvaie_sanskryt/).

Якщо ж адриатичні венети дійсно були нащадками бгрігів / фригійців, то зовсім і не дивно, що саме вони принесли з Північної Індії до Європи лицьові урни:

«Венетське колонізування принесло на терени Балтійського Надмор'я, Ютландії, південних регіонів Швеції та Норвегії стиль так званих лицьових урн, що широко поширилися у виробках місцевої кераміки. Археологічний сюрприз цих знахідок полягає в тому, що лицьові урни – характерна приналежність ще трьох культур: стародавньої Трої, етрусків і адриатичних венетів, що ще раз побічно підтверджує вищеописаний шлях розселення венетів¹³²⁹ з Малої Азії на північ від Європи. Примітним є висновок археологів про те, що лицьові урни не можна віднести до продуктів обміну та їхнє поширення слід пов'язати з «міграцією в регіони Польського Надмор'я іноплеменного населення», причому прибульці з'явилися із заходу. Антропологічно надбалтійських венетів відрізняла від місцевого населення середземноморська домішка. У свою чергу мовознавці відзначають у мові надбалтійських венетів романо-італійські елементи. ...Завдяки асиміляційним процесам сусіди венетів поширили їхнє ім'я на слов'ян¹³³⁰, для яких воно, однак, не стало племінною самоназвою. Це була звичайна практика варварських об'єднань, в яких спільні та підлеглі племена об'єднувалися під загальною для всіх назвою провідного народу. Тому народи, що межують зі слов'янами на заході та північному сході – германці, фіни, естонці – запам'ятали їх під ім'ям венетів. Вони й досі називають росіян іменами, похідними від етноніму Venedi, Venethi (венеди, венети): естонці – vene («вене») або venelainen («венелайнен»), фіни – venäjä («венаяя»). У верхньонімецькому діалекті для позначення лужицьких сербів використовується термін Wenden / Winden (венден / вінден)¹³³¹» (Сергій Цветков, «Початок російської історії. З найдавніших часів до князювання Олега», <https://www.litres.ru/sergey-eduardovich-cvetkov/nachalo-russkoy-istorii-s-drevneyshih-vremen-do-knyazheniya-olega/chitat-onlayn/>).

Отже, кентумні риси з'явилися, вочевидь, у тих індоєвропейських мовах, що зазнали суттєвого впливу алародійських (хуритських та туранських) мов чи навіть сформувалися на хуритських, туранських або ж на інших неіндоєвропейських субстратах. І таким чином, якщо діалекти Північно-східного Ірану сформувалися на основі угорсько-самодійських етнічних субстратів, то більшість діалектів Західного Ірану та й сама стародавньоперська мова сформувалися переважно на хуритському, лурійському, еламському та на західних туранських етнічних субстратах під впливом етнічного суперстрату індоаріїв, а саме, шляхетних родів касситів та їхніх нащадків пасаргадів, персів, керманіїв і інших, а також і фригійських шляхетних родів мідійців (мадаїв) та мітаннійців (матієнів).

Як невіднесення стародавніми іранцями себе до аріїв, так і відсутність у них притаманного всім праіндоєвропейцям поховального обряду трупоспалення вказують на те, що і іранські діалекти доліхокранних племен Афганістану, Пакистану та Північно-Східного Ірану, вочевидь, склалися під впливом індоарійського (або навіть прабалтсько-слов'янського) суперстрату на основі неарійських етнічних субстратів:

«Найдавніші відомості про іранськомовні народи¹³³² дає Авеста – релігійна пам'ятка, що містить вчення пророка Заратуштри (в грецькій вимові Зороастра) і літургійні приписи [Лелеков 1992]. Його найдавніша частина – гати («пісні»), що складаються з гімнів Заратуштри, – датуються в дуже широких межах – від середини II тис. до 1100 рр. до н.е. [Gnoli 1980; Бойс 1987; Воусе 1992]. Мова дуже близька мові Рігведи¹³³³ і в ній багато особливостей східноіранських діалектів. В Авесті немає згадок міст, суспільство Авести

¹³²⁹ Що мігрували раніше з Індії до Малої Азії разом зі фригійцями, – П.Д.

¹³³⁰ Точніше, на нащадків слов'янськомовних гунів ультинзурів / вільців (лютичів), а також і на ослов'яненних ними разом з античними германцями нащадків кельтів та фінськомовних північних іллірійців і скитів, що раніше частково були обалтені савроматами, – П.Д.

¹³³¹ Можливо, все ж таки через те, що вони стали мешкати на теренах Балтійської Венетії чи навіть асимілювали кельто-іллірійців венетів, – П.Д.

¹³³² Чи навіть лише про іранськомовні шляхетні роди цих туранських переважно фінсько-, угорсько- та самодійськомовних народів, – П.Д.

¹³³³ А, можливо, і до прабалтсько-слов'янської мови того часу, – П.Д.

виглядає цілком первісногромадським. Не згадуються території західного Ірану; гімни склалися десь у північно-східному Ірані чи прилеглих районах Середньої Азії. Саме там Авеста поміщає «Ар'яварту» – блаженну «країну аріїв» (поняття невідоме Рігведі). Але це не іранці взагалі, а лише ті іранські племена, у яких зароджувався зороастризм... Взагалі переважаючі поховальні звичаї маздаїстського характеру в іранців історичного часу [«вежі мовчання», астодани, оссуарії, згодовування покійників собакам і птахам, зрізання плоті з кісток і т.п. – Modi 1922; Nyberg 1938; Widengren 1965; Крюкова і Хісматуллін 1997; Мейтерчіян 1999] начебто немає коренів у культурах попереднього часу (крім поодиноких випадків). Але це оманливе враження створюється лише поверховим звірванням зовнішніх форм. Якщо проникнути в есхатологічну концепцію¹³³⁴ маздаїзму – страх осквернити чисті стихії, тобто землю, воду та вогонь, зіткненням з мертвим тілом, – ми знайдемо її прояв і в інших зовнішніх формах, зокрема в обкладанні могили каменем, кам'яному ящику або в зрубі, а такі форми і виявляються у зрубній та андронівській культурах. Таким чином, основи маздаїзму, які пізніше розквітли в іранському середовищі, закладалися ще там¹³³⁵. Взагалі ця (туранська, – П.Д.) традиція є вкоріненою на Сході, не тільки в андронівській культурі, не тільки у Казахстані, а й значно південніше – у пізньому бронзовому столітті Пакистану та Афганістану. Але андронівську та зрубну культури можна включити до цього ареалу як ранні» (Лев Клейн, «Стародавні міграції та походження індоєвропейських народів», https://www.studmed.ru/view/kleyn-ls-drevnie-migracii-i-proishozhdenie-indoeuropeyskih-narodov_cf8f46fd5d1.html).

Можливо, туранці протофіно-угорці (тобто споріднені юкагірам і самодійцям найраніші прафіно-угорці) контактували з індоаріями ще до того, як сформувалася давньоперська мова, а отже, і сам іранськомовний етнос, а пізніші протоугорці (пращури мансі та деяких інших угорців) контактували з ними ж далеко від іранськомовних племен. На це вказує наявність у мовах багатьох фіно-угорських наріздностей великої кількості саме індоарійських запозичень, а не іранських (тобто не спотворених неарійськими субстратами Західного Ірану давньоіндоарійських):

«...можна виявити і арійські запозичення, взагалі не відображені в іранських мовах або представлені в них у відмінному вигляді: (К 23) манс. *sāŋku – клин, угор. «szeg» – цвях < і.-ір. (і.е. *Kank- – «гілка, сук, кілочок», снскр. «Sanku» – «кілочок, цвях»); див. фонетичний коментар до цього запозичення: [Хелімський 1990в]); (R 37) удм., комі «sumis» – ремінь: снскр. «suṛman-» ід. (в іранській представлена тільки споріднена дієслівна основа зі значенням «шити»). Ця категорія запозичень не відображає переходу *s > χ (h), спільного для всіх іранських мов. Порівн. (К 27) манс. *sat, хант. *vāpət, угор. «het» (замість *et, під впливом «hat») < і.-ір. *sapta (снскр. «sapta», але авест. «hapta»); (R 3б) удм., комі «sur» – пиво < і.-ір. *surā- – алкогольний напій (снскр. «surā», але авест. «hurā-»); те ж у ряді інших прикладів, включаючи і запропоновану В. Блажком етимологію «зайця», див. вище. Відсутність цієї фонетичної риси іранських мов заслуговує на особливу увагу» (Євген Хелімський, «Південні сусіди фіно-угорців: іранці або зникла гілка аріїв («арії-андронівці»)??», в кн.: «ПОЛУТРОПООО М.: «Індрік», 1998. [https://inslav.ru/publication/polytropon-k-70-letiyu-vladimira-nikolaevicha-toporova-m-1998-nostratic.net/books/\(86\)helimski2000-6.pdf](https://inslav.ru/publication/polytropon-k-70-letiyu-vladimira-nikolaevicha-toporova-m-1998-nostratic.net/books/(86)helimski2000-6.pdf), див.: А.Є. Анікін, Є.А. Хелімський, «Самодійсько – тунгузько-маньчжурські лексичні зв'язки», http://philology.nsc.ru/departments/ruslang/books/Anikin-Helimski_1.pdf);

«Існує ще одна проблема, не розглянути яку, хоч би коротко, неможливо. Більшість «праіндоіранських» запозичень у фінсько-угорських мовах вказують на форму мови-джерела, що відповідає формам індоарійських, а не іранських мов (див., наприклад, ПФУ *as8rз – «пан, багатій» ~ снскр. «ásura-» – «божество» при авест. «ahurō» – «пан», ПФУ *śata – «сто» ~ снскр. «śatá-» при авест. «aka-» – «викривлення, гак» та ін.). Традиційно це

¹³³⁴ Концепцію, що є взагалі неприйнятною як праіндоєвропейцям, так і їхнім нащадкам, – П.Д.

¹³³⁵ Тобто у прафінськомовних туранських пращурів доліхокраних іранців, – П.Д.

пояснюється тим, що стародавньоіндійська краще зберегла загальноарійський фонетичний устрій, тоді як у праіранській відбулися відомі зміни (ПАр *ś > ПІр *s, ПАр *s > ПІр *h тощо). Тим часом, таке пояснення проходить не завжди: запозичення частини таких слів (фінсько-саамське *terne – «молозиво» ~ снскр. «tarṇa- «теля» при авест. «tauruna-» – «дитя»; ф.-перм. *šuka – «зерно, м'якина» ~ снскр. «śūka-» – «зерно» при авест. «sūkā-» – «голка»; ПІрм *sur – «пиво» ~ снскр. «sūrā» – «алкогольний напій» при авест. «hurā») – термінів землеробства та скотарства – не може бути датовано часом раніше першої чверті II тис. до н.е., коли ці заняття починають поширюватися у населення лісової зони, – тобто, його слід відносити до часу, коли загальноарійська прмова вже мала розпастися (див. вище). Вочевидь, є необхідність порушити питання можливості інтерпретації принаймні частини арійських запозичень у фінсько-угорських мовах як суцього індоарійських. Чисто лінгвістичні міркування ніяк не перешкоджають такій можливості... З «індоєвропейської» сторони справа, однак, краща: у зв'язку з дискусійними питаннями про місце та час розпаду індоіранської спільності (який, ймовірно, стався в чорноморсько-каспійських степах¹³³⁶ – див., наприклад, огляд [Грантовський 1970:15-63], про можливий час див. вище) досить давно було висловлено та аргументовано припущення про індоарійське походження значної частини арійських запозичень у фіно-угорських мовах [Абаєв 1972: 28-29]. З обережністю ця ідея підтримана в дисертації А.В. Лушнікової [Лушнікова 1990: 9]. Мені ця позиція видається досить перспективною. Природно, що її прийняття та розвиток має спричинити нові спроби інтерпретації викладених вище археологічних даних. Поки що робити їх здається передчасним, проте, маючи на увазі таку перспективу, можемо сказати, що даним археології гіпотеза В.І. Абаєва не суперечить, і, більше того, слід очікувати подальшого успішного розвитку в цьому напрямі... мабуть, вичерпуються старі індоєвропейські в угорських та самодійських мовах» (Володимир Напольських, «Вступ до історичної уралістики» V. «Зовнішні зв'язки уральської, самодійської та фінсько-угорської прмов», <https://coolib.com/b/288533/read>, <http://fibusta.site/b/381071/read>, див. також: «Передісторія народів уральської мовної сім'ї», <http://udmurt.info/pdf/library/napolskikh/napolskikh-predystoriya-narodov-ural-yaz-semyi.pdf>);

«Симетрична трансформація змісту «ар'я» у носіїв фінських та фіно-пермських діалектів до аналогічного значення «даса / дасью» в індоаріїв щодо стародавніх іранців засвідчує складні взаємини цих етнокультурних спільнот. Але мансійське «tas» – «чужинець», що пов'язується з індоарійським «dasa» – «неарій, раб» [Барроу, 1976], нагадує про поділ індоаріями своїх опонентів на безумовних антагоністів – дасью і умовно інкорпорованих противників – даса. Ймовірно, протоугорськомовні пращури мансі, що контактували з індоаріями¹³³⁷, відносилися до останніх, і індоарійсько-мансійські сходження це підтверджують» (І.В. Ковтун, «Сеймінсько-Турбінські стародавності та індоарії», <https://cyberleninka.ru/article/n/seyminsko-turbinskie-drevnosti-i-indoarii>; http://www.archaeology.ru/Download/Kovtun/Kovtun_2012_Seiminsko_turbinskie.pdf).

І це все добре узгоджується з багатьма іншими фактами, які вказують на те, що індоєвропейці, аж ніяк, не можуть бути тубільцями Європи:

«Майрс і Крістіан схилиються до думки, що брахікефальна альпійська раса як у Європі, так і в Азії регулярно практикувала обряд кремації. Поховання такого типу за загальним визнанням дуже важко виявити. Потрібно пам'ятати, що поховання дорослих людей досі невідомі в кількох культурах з розписною керамікою – Анау в Туркестані, в Тессалії та в Південно-Східній Європі – чи, наприклад, у альпійських приозерних мешканців. Поділ обряду на два типи в доісторичній Європі та на Близькому Сході, звичайно, потребує роз'яснення. Повне вивчення похоронних обрядів каппадокійських хеттів та обставин, за яких кремація замінює трупоположення у Панджабі, може показати, що цей обряд тісно пов'язаний із вирішенням індоєвропейської проблеми. В даний час ототожнення індоєвропейців з туманним і гіпотетичним народом, який широко

¹³³⁶ Насправді стався на теренах Ірану під впливом неіндоєвропейських субстратів, – П.Д.

¹³³⁷ Або з пращурами балто-слов'ян савроматами та сарматами, – П.Д.

поширився, здається, принаймні передчасним, і локалізація його первісного центру в Центральній Європі є абсолютно необґрунтованою... Альпійська цивілізація у своїй ранній стадії не відповідає тій культурі індоевропейців, яка є за даними порівняльного мовознавства. Гірська країна, перетнута долинами та прірвами, погано відповідає даним про раннє знайомство індоевропейців з конем. Кісткові останки цієї тварини не знайшли при розкопках найдавніших поселень у Швейцарії. Ми схилиємося до погляду, що індоевропейці лише згодом заселили альпійську зону» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Чи з'явилися індоевропейці у Європі?», http://historylib.org/historybooks/Gordon-CHayld_Ariytsy--Osnovateli-evropeyskoy-tsvilizatsii/8; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>).

До того ж, якщо бґріги та більшість інших темно-червоношкірих індоевропейських племен, мігрували з Індії до гірських регіонів Західної Азії лише задалегідь до майже повного пересихання річки Сарасвати (тобто до 1800 р. до н.е.), то ранні кассити та близькі до них індоевропейці хетти (несіти), лувійці (кілікійці, зелейські лікійці) та кутії¹³³⁸, вочевидь, мігрували туди ж ще набагато раніше, а саме, – задалегідь до повного пересихання річки Дрішадвати (тобто до 2600 р. до н.е.):

«Нам відомі три групи античних зображень жінки на бичу – Європа на бичу, менади на биках і Артеміда на бичу... З долин Ганги та Гінду ригведійський та південноазійський мотив оголеної красуні або такої, що оголюється та іде на горбатих биках, разом з мігруючими арійськими племенами проникає до ареалу Джирофтської цивілізації Ірану у середині – другій половині III тис. до н.е. ... З Ірану арійські племена Гіндустану з культом оголеної богині, що стоїть на горбатуму бичу, проникають у Північно-Східне Середземномор'я – Сирію та Анатолію... Ранньохеттським періодом датується кругла печатка зі зображенням бога бурі та богині, що оголюється, які стоять на горбатих биках... Роблячи підсумки, слід зазначити, що вивчення поширення мотиву красуні, що оголюється, їздячи на горбатих биках (горбатуму бичу), в Ригведі та в культурах стародавнього світу на просторах від Північно-Західного Гіндустану до Єгеїди вказує на походження цього образу в ригведійську епоху (3300 – 2600 рр. до н.е.) в ареалі ранньохараппської цивілізації Південної Азії та його міграцію разом з індоевропейськими народами (аріями, несито-лувійцями та греками) з долини Гінду – Ганги через Іран, Сирію та Анатолію в континентальну Грецію... Таким чином, факт пересування носіїв індоевропейських (зокрема арійських та анатолійських) діалектів з долини Гінду до Північної Месопотамії, Сирії та Малої Азії через Іран в епоху бронзи можна вважати твердо встановленим... Аргумент богині, що їздить на зебу та оголюється, дає нам ще один новий (і незалежний від аргументів горбатої худоби, водяного горбатого бика та павича) доказ міграції носіїв ригведійської культури та арійських мов з Північно-Західного Гіндустану через територію Ірану до Сирії та Анатолії...» (Олександр Семененко, «Античний мотив жінки на бичу та його індоіранські витоки» та «Новий археологічний доказ міграції неситів і мітаннійських аріїв з Гіндустану», <https://independent.academia.edu/AlexandrSemenenko>);

«Як хетти перемістилися з долини Гінду в Анатолію? Ніхто, зрозуміло, не може цього знати точно, але є дві важливі обставини. Одна полягає в тому, що хетти користуються словами, запозиченими з шумерської мови, і це дає підстави припустити, що вони зупинялися раніше в Месопотамії. Інша обставина полягає в тому, що хетти мали зв'язки з богинею Інанною – про це свідчать древні традиції анатолійських хеттів. Інанна мала два головні міста в Месопотамії, які, ймовірно, мали хеттське походження. Одне з цих міст – Урук, інше – Адад, і обидва вони були засновані до того, як хетти вперше осіли в Канаші, в Анатолії, приблизно в 2300 до НХ. Урук, мабуть, мав тісні зв'язки з цивілізацією Гінду, і звідси виникає можливість, що хетти прийшли з якоїсь індоевропейської колонії, яка була створена, щоб подолати лінгвістичні труднощі в

¹³³⁸ Гутії; гінді «gōtrā», панджабі «gōtī» – плем'я; гінді «jāti» – «нарид, етнос, раса».

гіндошумерській торгівлі сільськогосподарськими товарами. Інша можливість полягає в тому, що хетти були вижилими мешканцями Агада – міста Інанни, який боги стерли з землі в 2250 році до НХ. Присутність індоєвропейців-хеттів в Агаді, можливо, була пов'язана з катастрофічним затопленням порту Лотал на Гінді, що сталося невдовзі після піднесення Агада як нової держави, приблизно в 2400 р. до НХ...» (Елфорд Алан, «Боги нового тисячоліття // Походження хеттів, хуритів та індоєвропейців», http://www.e-reading.club/chapter.php/90875/169/Elford_-_Bogi_novogo_tysyacheletiia.html);

«В історичну епоху анатолійські мови вже розподіляються в межах Малої Азії в центральних регіонах Анатолії. Таке розташування анатолійських діалектів у центральних регіонах Анатолії є результатом руху носіїв анатолійських діалектів зі сходу на захід. На початку історичного періоду руху хеттів зі сходу на захід (а пізніше з півночі на південь) можна припустити на основі хітійських історичних джерел. Це свідчить про привілейоване становище східних міст у давньохеттській традиції. Окремі категорії мешканців міст, таких як Нерик, Арінна, Циппаланда, розташованих у східній частині Хеттської держави, були звільнені від загальнодержавних обов'язків. У тому ж сенсі можна інтерпретувати хеттський міт про «Сонце, що сходить з-за моря» (або «Великого озера»). Згідно з цими поглядами, таке «море» або «велике озеро» повинно було бути на схід від місця первинного переселення хеттів (і, можливо, племена, які розмовляли загальноанатолійською мовою). Таке «море» може бути Каспійським морем або одним із великих озер, в межах північних регіонів Близького Сходу. Слід припустити, що в цих мітологічних мотивах є далекі спогади про міграцію анатолійських племен зі сходу на захід від первісних місць їхнього переселення¹³³⁹» (Академік РАН В'ячеслав Іванов, «Міграції індоєвропейців», <http://gordon0030.narod.ru/archive/17767/index.html?oprd=1>);

«Культ каменю взагалі характерний для індоєвропейців чи якоїсь їхньої гілки. У хеттів у Малій Азії (1800 – 1200 рр. до н.е.) існував культ коня, пов'язаний з богом Регуа, який переплітався з культом каменю, обожнюваним у назві скелі Reguna [173. Порівн.: В.В. Іванов. Хеттська мова. М., 1963. З. 12-13.]. Тут, певне, злилися два самостійні культу. Культ коня вказує на степ¹³⁴⁰, а культ каменю на гористу місцевість чи морське узбережжя. Обидва ці культу перепліталися і в мегалітичних спорудах: у ряді випадків мегаліти супроводжують кістки коня. Ремінісценції культу каменю – простежуються у різних районах Європи. Одним із варіантів його є курганні поховання, іншим – використані у похованнях кам'яні конструкції» (Аполлон Кузьмін, «З передісторії народів Європи», http://www.zlev.ru/59_45.htm);

«Хетти не мали жодного відношення до «нордичної раси». Не були вони блакитноокими та рослими, світловолосими та бородатими. На вигляд вони нагадували швидше сучасних турків або вірмен» (Андрій Буровський, «Арійська Русь. Брехня і правда про «вищу расу», http://thelib.ru/books/andrey_burovskiy/ariyskaya_rus_lozh_i_pravda_o_vyshey_rase-read-4.html);

«Але найдивовижніше полягає в тому, що індоєвропейські подібності в мові хеттів виявляють не тільки в індоіранських мовах, а й у мовах групи кентум, особливо у фригійській, грецькій та латинській. Фонетичні особливості мови Našili (несітів-хеттів, – П.Д.) поєднують її саме з останньою групою. При відмінюванні деяких форм ясно простежуються особливості, притаманні західним мовам: основа в знахідному відмінку однини на -n, точно така ж, як у грецькій та фригійській мовах, замість -m, summes. Щоправда, слід згадати і форму «бμεις», у грецькій мові, прислівник «katta», і заміну -ti на -zi у третій особі однини дієслів. Тільки досить сумнівні імперативи на -du та -andu у другій особі особистих займенників множини на -teni мають чіткі індоіранські паралелі. Тому якщо індоєвропейський елемент і є в Našili, то він потрапив туди не з сусідньої Мітанні. Проте Našili не можна віднести до індоєвропейських мов. Відмінності у

¹³³⁹ Можливо, в Ділмуні – Індії поблизу Бенгальської затоки, – П.Д.

¹³⁴⁰ Або ж на гірські улоговини, – П.Д.

відмінюваннях видаються занадто численними. Професор Сейс казав мені, що закінчення дієслів, які виглядають як типово індоєвропейські, є не строго «особистими», а, як здається, іноді використовувалися безособово, щоб позначити першу або третю особу однини чи множини. Він зазначив, що кілька з передбачуваних індоєвропейських закінчень дієслів мають паралелі у неіндоєвропейських мовах, у ванській та навіть шумерській. Знову ж таки кількість достовірно індоєвропейських слів і форм у мові хеттів є надто незначною. Нарешті, її синтаксис не схожий на той, що притаманний індоєвропейським мовам, його структура більше схожа на малоазійські мови... Мені і професору Сейсу більш ймовірним видається той варіант, що Našili був штучною літературною мовою¹³⁴¹, створеною придворними переписувачами та жерцями. У такому разі арійські елементи, слова та закінчення могли бути запозичені для вираження понять і відносин, невідомих у більш примітивних малоазійських діалектах, які були лише основою мови, що формується. Так само до неї потрапила і ціла група різних вавилонських термінів. Як аналогію можна згадати, що в еламській версії напису Дарія на скелі в Бехістуні вжито давньоперський імператив «astu», оскільки субстантивовані дієслова відсутні в малоазійських мовах» (Гордон Чайлд, «Арійці. Засновники європейської цивілізації // Арійські династії в Месопотамії в XV столітті до н.е.», <http://www.istorya.ru/book/arii/04.php>; <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>).

Разом з хеттами чи пізніше з фригійцями і спорідненими їм праеллінами тевкрами та іонійцями (яванами) спочатку до Малої Азії, а потім до Тракії та до Греції прибули з північних теренів сучасного Ірану і фінськомовні даї (дахи / даки) та мідійці (мізійці / мадаї) включно з пращурами марійців морісенами та іншими ахейськими (оксейськими / вахшськими) племенами, з пращурами мерян і муроми агатирсами, з пращурами карел (корели) кораллами, з пращурами весі (вепсів) бесами, з пращурами мокшан мушками (мосхами) та іншими масагетськими племенами. Шляхетні роди всіх цих племен і народів, звичайно ж, були частково індоєвропеїзовані фригійцями (бгрігами), але ж були вони принаймні двомовними, бо володіли і фінськими мовами свого простонароддя.

Пращури ж марійців ахейці разом з еллінами та протоетрусками і протоіталіками, що теж раніше мешкали в Малій Азії, колонізували навіть Апеннінський півострів:

«В окремий субкластер об'єднані популяції греків і марійців (волго-карпатська гілка **R1a-Y2902**). Це на перший погляд незрозуміле об'єднання можна пояснити тим, що марійці, які вже є справжніми європеїдами, можуть бути близькими до стародавніх європеїдів, які ще за кілька тисяч років до н.е. мігрували до Європи, вочевидь, з Азії¹³⁴², – ахейців, представників Крито-Мікенської цивілізації, нащадками якої є греки¹³⁴³...» (А.Ф. Назарова, В.О. Асланішвілі, С.М. Алхутов, «Генетика та антропологія народів Кавказу та проблема походження Європеїдів», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0016/001c/00161441.pdf>; <http://srn.su/?p=1083>);

«Ретельно дослідивши молитовні тексти стародавньої марійської релігії, професор Чорних дійшов дивовижного висновку: молитовні слова марійців більш ніж на 50% мають індоіранське походження. Саме в молитовних текстах і збереглася прामова¹³⁴⁴ сучасних марійців, що не піддалася впливу народів, з якими вони мали контакти в пізніші періоди. Зовні марійці дуже відрізняються від інших фіно-угорських наріздностей. Як правило, вони не дуже високого зросту, з темним волоссям, трохи розкосими очима» (Сергій Іонін, «Марійці», М.: Голос-Прес, 2010, <https://klauzura.ru/2012/04/sergej-ionin-marijcy-seriya-kulturnoe-nasledie-narodov-rossii/>; «Надветлужжя в історії Русі»;

¹³⁴¹ Подібно до російської мови, – П.Д.

¹³⁴² З високогірних улоговин Паміру та його передгір'їв, – П.Д.

¹³⁴³ Точніше лише ті греки, які є нащадками ахейців, що мешкали також і в Карпатах поблизу річки Маріс (Муреш), – П.Д.

¹³⁴⁴ Вочевидь, прामова індоєвропеїзованої фригійцями ще в Мідії шляхти пращурів марійців ахейців (оксейців). Марами, як відомо, вірмени називали мідійців (слово «мар», за Еміном, новоперсидське, сходиться до зендського «мара» – змії), – П.Д.

http://letopisi.org/index.php/Поветлужье_в_истории_Руси; Володимир Комісаров, «Надветлужжя в історії Росії», <https://proshkolu.ru/user/vladikom/file/442895/>;

«Наскільки відомо, ніхто поки що не пояснив етимології назви Італія (Italia). Але, судячи з історичних документів, спочатку так іменувалася (у давнину заселена древніми греками – ахейцями, – П.Д.) найпівденніше-західна частина Апеннінського півострова¹³⁴⁵ (нині – Reggio di Calabria), потім – південна частина півострова до Рубікона та Макри, і з часів імператора Августа (I ст. н.е.) – весь півострів до Альп. Тому лише в історичну епоху з'явилася назва італійські племена, що об'єднало тих, хто говорив латинською, оскською, умбрійською та іншими мовами. З іншого боку, у фінській мові, поряд зі словом Italia є прикметник «etelä» – «південний», що співзвучно марійському «it тілі» – «немає зими», якої справді не буває на південному краю Апеннін, на відміну від їхньої північної частини. Тому не виключено, що слово «Italia» має фіно-угорське коріння» (В.Г. Громов, «Марійська мова – старша сестра латини», <https://www.mari-el.name/library/gromov.pdf>);

«Ахейські колонії Сибаріс, Кротон і Метапонт, що були розташовані на родючих рівнинах, спочатку перебували приблизно в однакових умовах існування та мали подібний соціально-політичний розвиток. Завдяки економічній стабільності та відносній гнучкості у відносинах із тубільним населенням, колонії не були ослаблені нескінченними війнами. Це дозволило їм досить рано заявити себе на політичній арені. Першим у тому числі виділився Сибаріс. Він став успішно розширювати свої володіння як за рахунок підпорядкування тубільного населення, так і виводячи дочірні колонії... Все це дозволяє сказати, що унікальність ахейських колоній Великої Греції полягає в тому, що вони були одними з перших, що стали на шлях формування нових принципів державного управління у формі поліса як соціально-політичного та економічного інституту, заклали уніфіковані основи політичного життя, матеріальним втіленням яких стали урбаністично оформлені центри» (Олена Макарова, автореф. дис. «Ахейські колонії Великої Греції: Сибаріс, Кротон, Метапонт. Соціально-економічний та політичний розвиток: VIII – середина V ст. до н.е.», <https://www.dissercat.com/content/akheiskie-kolonii-velikoi-gretsii-sibaris-kroton-metapont-sotsialno-ekonomicheskoe-i-politic>);

«Сибаріс засновано приблизно в останній третині VIII століття до н.е. Багато античних авторів писали про те, що місто знаходилося між гирлами двох річок: Кратіса та Сибаріса. На чолі з уродженцем Геліки це місто заснували вихідці з Ахайї, з ними разом із північного Пелопоннесу прийшли й такі назви як Сибаріс та Кратіс. Якщо вірити Геродоту, який сам був громадянином Сибаріса і помер у ньому, на той час місто було перейменовано у Фурії. Розквіт Сибаріса був у другій половині VI століття, а загибель сталася внаслідок поразки у війні із сусіднім Кротоном. Її датують 510 роком [до н.е.]... У свідомості сучасних людей сибарити стали прикладом швидкого краху, що осягає тих, хто загравався в розкіш і занурився у ледарство. Легенда про Сибаріс заслуговує на особливу увагу тому, що історія пошуків цього міста та уявлення істориків про архаїчну Південну Італію мають нерозривний зв'язок. Причиною загибелі Сибаріса Страбон вважав «зухвалість» та «розкіш, зніженість». Саме про зніженість говорять багато античних джерел, і сучасні науковці згодні з ними» (Олександр Белецький, «Затонулі міста. Від Чорного моря до Бермудського трикутника», <https://readli.net/zatonuvshie-goroda-ot-chernogo-morya-do-bermudskogo-treugolnika/>; <https://history.wikireading.ru/212561>).

Отже, брахікефальні індоевропейці поширювали в світі до нашої ери переважно свою культуру та мову, а також і свої знання та технічні досягнення, а зовсім і не обов'язково самі поширювалися світом. Адже їхні пасіонарії дуже швидко розчинялися в тих народах, яким вони нав'язували свою культуру та мову.

Але ж, незважаючи на це, майже всі нащадки праїндоевропейців (як містяни, так і селяни-кшатрії) все ж таки поступово покинули свою індійську прабатьківщину і врешті

¹³⁴⁵ У давнину заселена фінськомовними греками – ахейцями, шляхта яких володіла і давньогрецькою мовою, – П.Д.

решт перебралися до більш благодатної Європи з її сформованим Гольфстрімом дуже м'яким кліматом.

Розчинилися майже і всі рештки нащадків праіндоевропейців і в прийшлих туранцях у своїй прабатьківщині Індії за винятком брахманів, що так і залишилися арійськими шляхетними родами в інших народів Гіндустану і до того ж змогли зберегти не лише санскрит (деванагарі: IAST: *samskr̥ta·vāc* – мову богів), а і багатий літературний спадок своїх пращурів аріїв:

«Загалом, індоєвропейці (порівняно за італійцями та брахманами) виявляються ближчими до населення Південної та Західної Індії¹³⁴⁶, а населення Північної та Північно-Східної Індії ближче до китайців... Важливо підкреслити, що науковці виявили у брахманів та північних індійських популяцій¹³⁴⁷ приблизно 10% північноєвразійського та середземноморського компонентів (сумарно). У інших індійських популяціях ці компоненти не зустрінуті. Цей факт підтверджує наявність європейських¹³⁴⁸ пращурів у цієї касти» (Марина Чухряєва, «Структуру генного пулу Індії утворили міграції чоловічого населення», http://генофонд.рф/?page_id=3799).

Навіть савромати, що спілкувалися балтськими мовами, які були близькими до санскриту, дуже швидко були асимільовані тубільцями Європи. Їхню ж балтську (постсанскритську) лексику змогли зберегти лише тубільці Європи – литовські та латвійські племена та нарідності.

Найбільше ж неасимільованих смаглявих карооких і чорноволосих нащадків праіндоевропейців збереглося дійсно в Європі. Це перш за все горіди України та південного сходу Польщі, динаріди Чорногорії (нащадки переважно за жіночою мітохондріальною ДНК), динаріди та альпініди Словенії, Швейцарії, Австрії, півдня Німеччини, півночі Італії, Нормандії (Франція), Бельгії та Голландії, тобто нащадки переважно слов'янськомовних сарматів, да-юечжів, аланів-торків і гунів / жунів.

Можливо, саме через це і хибно ігнорується фаховими істориками зародження праіндоевропейців саме у високогірних улоговинах північного заходу Гіндустану.

Додаток 2. Формування грецького (еллінського) суперетносу

Являючись горцями, індоєвропейці, на відміну від фінськомовних племен курганної культури, переміщалися євразійським континентом, не віддаляючись далеко від отрогів гір. Тому-то перші хвилі індоєвропейців і проникли в Європу не вздовж рівнинного північного берега Чорного моря, а вздовж гористих малоазійських берегів Середземного і Чорного морів:

«Мінойська цивілізація існувала на острові Крит у 2600 – 1100 роках до нашої ери. Вважається, що вона була першим у Європі суспільством, яке мало писемність. Мікенська цивілізація (1700 – 1050 роки до нашої ери) виникла в материковій Греції і була частиною мінойської культури. Її лінійне письмо Б є ранньою формою грецької мови. Науковці вивчили геноми 19 представників античних культур, включаючи мінойців, мікенців, а також людей часів неоліту з материкової Греції та представників бронзової доби, які проживали на південному заході Анатолії (сучасна Туреччина). ДНК порівнювалася з раніше отриманими генетичними даними, що охоплюють три тисячі давніх та сучасних людей. Виявилось, що мінойці були нащадками неолітичних селян Західної Анатолії та берегів Егейського моря. Крім того, виявилось деяке змішання з популяціями Кавказу та Ірану. Вважалося, що східну частину свого родоводу ці європейці отримали від степових скотарів із півночі. Мікенці справді мали характерну для північних пасторальних культур ДНК, проте мінойці її не мали. На думку науковців, це вказує на раніше невідому міграцію зі сходу, тобто з Кавказу та Ірану. Міграція з півночі змогла торкнутися лише

¹³⁴⁶ Тобто ближчими до брахманів – арійських шляхетних родів інших народів Гіндустану, – П.Д.

¹³⁴⁷ Переважно у горців штату Уттар Прадеш та у нащадків сарматів тохарів / джатів / ятіїв = ядавів, що повернулися на батьківщину своїх пращурів у часи Кушанської імперії, – П.Д.

¹³⁴⁸ Насправді загальноєвразійських пращурів, лише умовно найменованих середземноморцями, – П.Д.

мікенської цивілізації, проте не дійшла до Криту» («Розкрито таємницю походження стародавніх цивілізацій», <http://www.ufostation.net/news.php?readmore=5110>; <https://lenta.ru/news/2017/08/03/dna/>);

«І він [мікенець] готовий все віддати за свіжу думку, новину, тепле слово. Він любить відкривати незвідане, розмірковувати, винаходити. Згадавши, скільки знарядь праці та предметів розкоші «розсіяно» музеями світу, можна зайвий раз і не говорити про те, що ремісники мікенської епохи були справжніми художниками і, навіть надихаючись сирійськими, кіпрськими чи критськими зразками, завжди творили щось своє. Вони відкидали копіювання, серійність, заданість. У всіх колекціях не знайти двох абсолютно однакових судин. Так само людина творить і саму себе, не зупиняючись на досягнутому. Таким чином, грек надає власній долі виняткового характеру: він перетворює її на оригінальну пригоду, гідну епічної поеми. І це не дивно: поет у душі, він спонтанно самовиражається в образах, віршах, музиці» (Поль Фор, «Повсякденне життя Греції за часів Троянської війни // Психологія», <https://baza-book.com/page-13-92022-kniga-povsednevnaia-zhizn-grecii-vo-vremena-trojanskoj-vojny.html>; http://www.e-reading-lib.org/djvureader.php/141024/61/For_-_Povsednevnaia_zhizn%27_Grecii_vo_vremena_Troyanskoii_voiiny.html);

«Релігійна символіка гробниць і палаців точно відтворює стародавні критські культури. Мистецтво розпису кераміки, обробки дорогоцінного каміння та виробів із золота, поза всяким сумнівом, було запозичене у мінойців. Фрески, що збереглися на стінах палаців на континенті, швидше за все, були створені художниками острова. Вони зображують жінок у мінойському одязі, а чоловіків – з червоним кольором шкіри, що дуже нагадує середземноморський тип, представлений і на стінах палацу в Кноссі. Давня мінойська писемність, або один із її варіантів, нанесена на вазах місцевого виготовлення в Тірінфі, Мікенах, Фівах та Орхомені. І ці нові віяння з'являються у палацах та великих гробницях, які, вочевидь, належали представникам нових династій. Усе це знаходить переконливе пояснення у разі, якщо визнати, що мінойські правителі змогли утвердитися на материку, і, відповідно, визнати колонізацію Еллади критянами, які, втім, не були дуже численними. Тому постає питання, чи були ці мінойські колоністи та їхні правителі індоевропейцями? Мінойська цивілізація на Криті розвивалася безперервно з 4-го тисячоліття до н.е. і була, за своєю суттю, середземноморською... Звичайно, на Крит час від часу вторгалися різні групи завойовників. Так, наприклад, протягом періоду, відомого нам як ранньомінойський, 3300 – 2200 роки до н.е., кількість брахікефалів, які, можливо, потрапили туди з Анатолії, на острові сильно зросла, і деякі мінойські правителі пізнішого часу явно належали до анатолійського типу. Наприкінці ранньомінойського періоду з'являються свідчення переселення великої групи населення з північних островів в Егеїду. Нарешті, наприкінці другого середньомінойського періоду критські палаці були зруйновані, можливо, розграбовані і змогли відродитися лише в наступну епоху. Причому не можна виключати те, що в будь-якому з цих пунктів з'явилася нова династія, а разом із нею і новий етнос. Проте в розвитку культури простежується певна спадкоємність аж до приходу ахейців близько 1250 р. до н.е. Таким чином, ахейська та протодорійська культури належали тому ж самому народу, який створив культуру третього періоду в Тессалії. Населення цієї культури мікенського періоду, а також залишки носіїв «мінійської» культури у Тессалії можуть розглядатися як пращури еолійців. Нарешті, експансія в південному напрямку «мінійської» цивілізації на території Аттики та Пелопоннесу сприяла еллінізуванню носіїв ранньоелладської культури, які являлися пращурами іонійців та мешканців Аркадії. Мінойські завойовники не змогли, як я вважаю, знищити мову своїх підданих і, можливо, зрештою самі прийняли її. У будь-якому випадку, здається, що населення, яке колонізувало Кіпр і яке, в строгому сенсі, швидше було мікенцями, ніж мінойцями, перенесло з собою кіпро-аркадський діалект, і це було ще в той час, коли мінойська писемність все ще була у вжитку» (Гордон Чайлд, «Арійці.

Засновники європейської цивілізації // Розселення індоевропейських народів у басейні середземного моря», <http://loveread.ec/contents.php?id=71031>);

«Унікальність неолітичного Кносса допомагає зрозуміти своєрідну природу пізньої мінойської цивілізації, яка стала результатом змішання іммігрантів¹³⁴⁹ з Малої Азії, які до початку бронзового століття ніде не створили нічого подібного тому, що створило вміле та досвідчене неолітичне населення¹³⁵⁰ Кносса. Раннє бронзове століття (3000 – 2000) почалося з хвиль імміграції, в ході яких були заселені Кіклади, а також східний та центральний Крит. Судячи зі зразків посуду прибульців, вони були з Малої Азії, але в Криті перемішалися з ранніми мешканцями острова. Судячи зі знайдених у розкопках скелетів, це були кремезні люди з вузькими обличчями та подовженими черепами; середній зріст чоловіків приблизно 157 см, жінок – 148 см» (Ніколас Хаммонд, «Історія Стародавньої Греції», <https://mybook.ru/author/nikolas-hammond/istoriya-drevnej-grecii/read/?page=5>; http://loveread.ec/view_global.php?id=75969);

«...новими істориками підтримується припущення, що колонізування зах. узбережжя Малої Азії закінчилося до кінця 2-го тисячоліття до Н.Х., причому еолійці були найдавнішими представниками еллінської культури на сході еллінського світу; саме вони створили героїчний епос. Еолійські колонії були переважно землеробськими та цуралися широких торгових зносин, які охоче підтримували та розвивали заповзятливі та жваві іонійці¹³⁵¹; останнім не важко було, тому, випередити своїх сусідів у справі культурного розвитку та опанувати скарбницю пісенного переказу, розробленого вперше еолійцями. Період культурного піднесення Іонії починається у VIII ст. до Н.Х. У всякому разі, еолійська культура не затихла: до VI століття до Н.Х. відноситься пишний розквіт еолійської лірики, що дала таких відомих представників як Сапфо та Алкей» (Ф.А. Брокгауз, І.А. Єфрон, «Енциклопедичний словник // Еолійці», http://gatchina3000.ru/big/119/119242_brockhaus-efron.htm);

«Ми хочемо тут нагадати один темний переказ грецьких легенд, що стосуються троянського етноса тевкрів (Τευκροί). Цим ім'ям у мітологічній традиції взагалі позначалося: найдавніше населення Трої; їхній епонім – Тевкр (Τευκρος), син Скамандра та ідської німфи (St. B. s.v.), що був першим царем Трої, в яку за його царювання прийшов із Самотракії Дардан (St. B. s.v. Ἀρίσθη). Згідно з тим самим Стефаном Візантійським, Троя «раніше» називалася Тевкріда (Τευκρίς, -ίδος) (St. B. s.v.v. Τευκροί, Τροία), як і одне з міст і ландшафтів Дарданії (St. B. s.v.), а місто 'Αρίσθη було названо на ім'я дочки Тевкра (Et. M. 143.55). Згаданий пасаж представлений у Геродота (VII, 20) у словах про якихось тевкрів, що «ще до Троянської війни, переправившись до Європи через Боспор, підкорили всіх тракійців і дійшли до Іонійського моря, а на півдні досягли річки Пенея», що розділяла північну та південну Тессалію. Той же самий переказ спливає і в «Олександрі» Лікотрона, коли Кассандра раптом згадує про свого пращура, який, «спустошивши долини Тракії, і землю еордів, і долину галадрейв (племена на кордоні Македонії та Іллірії), порівн. у Геродота «дійшли до Іонійського моря»), застовбив рубежі біля вод Пенея». Цей мотив міг би здатися просто поетичним перекладенням Геродота, якби не тлумачення схолястів, які під пращуром Кассандри, що з'єднав в одне царство Трояду і північ Греції, без вагання розуміють Іла. Геродот і Лікотрон явно скористалися однією легендою про якусь потужну хвилю завойовників-мігрантів, яка простяглася в епоху, що передувала будівництву Лаомедонтової Трої (вона Троя VI) від Пропонтиди, через Егейську Тракію та Македонію до Іонійського моря. Ця мітична міграція мала включати ті регіони, з яких наприкінці III – початку II тис. до н.е. почався рух грецьких племен на південь, заселення

¹³⁴⁹ Низькорослі доліхокефали алародійці (пелазги та лелеги) та подібні до них фінськомовні туранці ахейці (*[в]ах[ш]ейці / оксейці), що, можливо, були прибульцями з верховій оксу (вахшу), – П.Д.

¹³⁵⁰ Населення Криту ранньої мінойської цивілізації, що була утворена нащадками брахікефальних індоаріїв археологічної культури дзвонових кубків, – П.Д.

¹³⁵¹ Явани = вани = жуни, які, можливо, мігрували до Європи з Північно-Західної Індії або ж навіть із Таримської западини та Веньсу / Онсу задовго до балто-слов'ян, – П.Д.

ними Греції (див. вище). Ця традиція певною мірою могла підкріплюватися наявністю на півночі Греції міст, омонімічних троянському Іліону. Важко не бачити, наскільки вона близька до справжньої етнокультурної картини кінця Ранньої бронзи, коли, за висновками Хаммонда, прагреки з боку Тракії, пройшовши Македонію, проникають на терени сучасної Албанії і, нарешті, виходять до Іонійського моря. При цьому в легенді це племінне пересування зображується не як грецьке, а як «тевкрійське» і відправним його пунктом вважається Троя, звідки «тевкрів» веде Іл. Припустимо, що образ «священного Іліона» виник у греків ще до того, як вони стали власне греками, на прагрецькій стадії, що передує македоно-тессалійській фазі їхньої передісторії. ... «вогнище» «ілейських» утворень для Егеїди встановити легко: це малоазійський північний захід від Пропонтиди до верхів'їв Меандра. Звідси, за легендою, до Греції пішли «тевкри», які, починаючи з Македонії, для нас обертаються прагреками чи їхньою частиною. Вочевидь, мав рацію Меллаарт, який стверджував у знаменитій та багаторазово згадуваній вище статті 1958 р., що у Троаді та прилеглих територіях у останній чверті III тис. до н.е. були греки» (Л.О. Гіндін, В.Л. Цимбурський, «Прагреки в Трої», http://Annales.info/mal_az/troy/pragreki.htm);

«Дуже показово те, що і в тому повідомленні Геродота (VII.20), від якого ми вирушаємо в цій статті, йдеться про навалу на Балкани не просто «тевкрів», але «місійців і тевокрів». Тоді, нанісши на мапу Трої та сусідніх районів зону перебування різних етнічних груп, що залишили сліди у місцевій топоніміці, ми отримуємо цікаву картину: основна частина Троади, виявляється, заповнена місцевими тракійськими назвами; на крайньому півдні та північному сході виявляються сліди проживання лувійських племен (кілікійців і зелейських лікійців) і, нарешті, поза власне Трої на південь і схід лежать Місія і Мала Фригія, тобто регіони, де мали і могли проживати народи, споріднені з ранніми греками (фригійці та етнос, якому належать назви Каїка, Каїстра та Герма). А що ж могло статися з прагреками, що осіли у Трої? Ухвалення ними самоназви троянці, абсолютне панування в троянській топоніміці тракійських назв, глибоко самостійний культурний розвиток Трої у другій половині II тис. до н.е. – все це вказує на поступову конвергенцію їх з більш раннім населенням Троади, переважно прототракійського походження, як би злиття частини прототракійців, що відкололася, з відокремленою групою прагреків у єдиний поліетнічний конгломерат... У такому разі, що ж таке «тевкри» цієї легенди? Це прагреки. Але це і прамакедоняни, і прафригійці, і правірмени, це образ етномовної спільності, що далеко виходить за рамки тих етнічних родинних зв'язків, які сприймалися безпосередньо етнологічними легендами греків... Для колективної свідомості греків відправна країна їхньої історії – Тессалія, для «прихованої» їхньої пам'яті – Троя-Іліон. За цю межу дозволяють проникнути лише суто лінгвістичні пережитки, на кшталт імені «данайці» з фактом контакту прагреків з праіранцями всередині протоетнічного ареалу індоевропейців, що приховується за ним» (Л.О. Гіндін, В.Л. Цимбурський, «Троя і Пра-Ахіява», http://Annales.info/mal_az/small/praaahh.htm).

Вочевидь, еллінські племена (еолійці, етолійці, тевокри, іонійці та ін.) мігрували до Малої Азії разом із фригійцями (бгрігами: мізами, мушками), галлами (галатами: халдами, халібами) та італіками після того, як вони разом з мідійцями (мадаями) та касситами (khossu) досягли до XVIII – XVII століття до н.е. Загроса, залишивши Гіндустан до XIX – XVIII ст. до н.е. через сильні землетруси, зрушення землі та спричинене ними майже повне пересихання річки Сарасвати, і як наслідок всього цього – збіднення земельних угідь і боротьби між племенами Ар'яврти за життєвий простір:

«Як і слід було очікувати, чіткі елементи близькосхідного устрою знаходимо тільки в тих індоевропейських і неіндоевропейських суспільствах, що виявилися далі за інших заглиблені в Східне Середземномор'я, як мікенське та мінойське бюрократичні суспільства з їхньою централізацією навколо палацу та храму і етруски з їхніми містами-державами та іншими культурними особливостями, що йдуть із Малої Азії» (Олег Трубачов, «Етногенез слов'ян та індоевропейська проблема», Етимологія, 1988 – 1990, – М., 1992, С. 12-28, <http://www.philology.ru/linguistics3/trubachev-92.htm>);

«На рубежі III – II тис. до н.е. на північному заході Малої Азії поширюється сіра мінійська кераміка того типу, який стає приблизно століттям пізніше (близько 1900 р. до н.е.) переважаючим у материковій Греції. Встановлюється безпосередній зв'язок між цими археологічними культурами, причому передбачається напрямок поширення цієї культури зі сходу на захід. Як етнічний субстрат цих культур можна припустити ранніх греків-протоеллінів (мабуть, за вирахуванням дорійців) або, можливо, пов'язані з ними інші групи індоевропейців, які прямували зі сходу на захід під натиском анатолійських племен. Серед таких груп, зокрема, могли бути «пелазги», які мали ще до приходу власне греків влаштуватися на Пелопоннеському півострові. Протогрецький, що виділився як особливий діалект з греко-вірмено-арійської діалектної спільності, мав диференціюватися на основні діалектні групи десь у Малій Азії ще до переселення греків до материкової Греції. Слід, принаймні, допустити членування грецького до цього часу на дві основні діалектні групи, одна з яких в особі дорійців рушила в північно-західному напрямку на Балкани, звідки набагато пізніше, до кінця II тисячоліття дорійці здійснюють нашествя на материкову Грецію... Гіпотеза про прихід греків у материкову Грецію зі сходу через Малу Азію ставить у новому світлі питання про грецькі малоазійські «колонії» і, зокрема, проблему Мілета. Ці колонії у світлі східної гіпотези можна розглядати як найдавніші грецькі поселення на шляху переселення грецьких племен в історичні місця проживання на островах Егейського моря й у материкової Греції. Особливо показово з погляду давніх зв'язків грецької з малоазійським культурним світом єдність мотивів грецької та малоазійської мітології. Вже грецький міт про мізійського царя Телефа виявляє різкий збіг з малоазійським мітом про Телепіну та з мітом про дітей цариці Канеса як за мітологічними мотивами, так і за іменами героїв міту: порівн. ім'я сина Телефа Тархон при хет.-лув. Тархунта. Весь цикл грецьких мітів про теогонію, боротьбу кількох поколінь богів на небесах відбиває, зрештою, давньосхідні мітологічні мотиви, які у перетвореному вигляді (через хуритську мітологію) перейшли в анатолійську мітологію, а ще через анатолійське посередництво – у грецький міт. Це видно як у побудові мотивів, так і в низці епітетів богів. Ціла низка мотивів, особливо Одиссеї, сходять до давньосхідних прототипів – шумеро-аккадських і малоазійських. Потрібно думати, що ці та їм подібні мітологічні мотиви в грецькій виникають у період перебування грецьких діалектів у Малій Азії та їхніх інтенсивних культурно-історичних контактів, починаючи з II тис. до н.е. Мітологічні сюжети, що виникли на анатолійському ґрунті, перетворюються надалі на грецьку мітологію, набуваючи власне грецьких рис, при збереженні первісних ознак, спільних із давньосхідним епосом» (Академік РАН В'ячеслав Іванов, «Міграції індоевропейців», <http://gordon0030.narod.ru/archive/17767/index.html?oprd=1>).

Якщо ж згідно за гіпотезою Освальда Семеренї і дорійці (вірм. «durs», бенг. «dūrē» – поза, гудж. «dūranā» – віддалений) насправді мігрували до Європи з Малої Азії разом з тевкрами (троянцями), еолійцями (тессалійцями), фригійцями (бргігами, мушками / мосхами), місійцями (мізійцями / мюсами, грец. «mytoi»), пеонами (англ. «beyond» – «поза, за межами») та медами, спорідненими мітаннійським (алб. «matanë» – поза) і мідійським (мадайським) племенам, то, звичайно ж, не виключено і те, що вони були нащадками темноволосих і брахікранних вихідців з малоазійської Спарти, згадуваної в багатьох східних джерелах, що змішалися з рудоволосими тракійцями:

«В ассір. та перс. написах згадується якась територія Спарда в Малій Азії; Саргон II називає Шапардою один з регіонів у пн.-зах. Мідії (пор. 4Цар 17:6)...» («Біблійна енциклопедія Брокгауза», https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_bible/3753/Сефарад);

«Сефарад (значення невідоме) – слово, яке зустрічається тільки у проріч. Авдія (20), де ми читаємо таке: «переселені з Єрусалиму, що знаходяться в Сефараді, отримають у володіння міста південні». Іудеї цю країну вважали в Іспанії, але вірогідніше, що вона лежала поблизу Босфору, як на те натякає блаж. Ієронім. Імп. Адріан багатьох юдеїв вислав у означену місцевість. Місцевість з подібним найменуванням поблизу Каппадокії

згадується на деяких давніх Перських пам'ятках на честь Дарія» («Біблійна енциклопедія / Сефарад», <https://azbyka.ru/otechnik/Spravochniki/biblejskaja-entsiklopedija-brokgauza/3725>);

«Якщо припустити, що міграція носіїв грецьких діалектів (що передувала нашестю дорійців, мабуть, раніше відкололися від основної хвилі переселення та тимчасово влаштувалися на північ від Балкан) здійснювалося через Малу Азію, то сліди цих ранніх переселень можна виявити в найдавніших даних про греків у Мілеті та Ахіяві. Всі традиційні труднощі, що зв'язувалися з Ахіявою (див. Зоммер), пояснюються упередженим поглядом, згідно з яким для греків споконвічним було поселення на Пелопоннесі. Прийняття гіпотези про їхнє переселення через Малу Азію, де вони частково могли надовго влаштуватися, знімає ці труднощі. Ця гіпотеза добре узгоджується з іншими вже встановленими близькосхідними зв'язками грецької мови та культурної традиції (зокрема, мітології)» (Т.В. Гамкрелідзе, В.В. Іванов, «Проблема визначення початкової території мешкання та шляхів міграції носіїв діалектів загальноіндоевропейської мови», <http://www.philology.ru/linguistics3/gamkrelidze-ivanov-72a.htm>);

«Грубі варвари Еллади зобов'язані були своїм знайомством із золотом і бронзою, з вагою і мірою, з тканинами, з прянощами, з ювелірним мистецтвом, з мистецтвом письма і з азбукою фінікійським купцям, які відвідували їхні береги, а тепер ми бачимо, що вони таким же чином завдячують і багатьма зі своїх божеств і здебільшого своїх мітологічних казок семітам, більш них цивілізованим. Мітологи не могли пояснити, чому, якщо велика кількість грецьких мітів, як вони стверджували, становила загальну спадщину арійської раси, їх проте мало зустрічалось в Італії та в Німеччині. Загадка ця нині вирішена. Ці міти не були, як це припускають, частиною загальної спадщини арійців, а просто були занесені ззовні, в порівняно недавню епоху, і їхнє поширення обмежилось тими частинами арійської території, які відвідували фінікійські торговці» (Ісаак Тейлор, «Слов'яни та арійський світ», http://www.razlib.ru/psihologija/slavjane_i_ariiskii_mir/p2.php).

Пращурами атенян Геродот вважає іонійських пелазгів:

«Щодо атенян, то вони в той час, коли пелазги володіли так званою нині Елладою, були пелазгами та називалися кранаями. А за царя Кекропа їх називали кекропідами. Коли ж потім царем став Ерехфей, вони отримали ім'я атенян і, нарешті, на ім'я їхнього провідника Іона, сина Ксуфа, – іонян» (Геродот, «Історія», Книга Восьма «Уранія», <http://www.vehi.net/istoriya/grecia/gerodot/08.html>);

«Якщо ж говорити про «богонароджених» мореплавців, що прийшли з-за моря і узурпували владу в старих мікенських полісах, то тут, швидше за все, ми маємо справу з давніми східносередземноморськими племенами мореплавців¹³⁵². «Богонороджені» знайшли своє відображення в мітах і легендах, з їхніх імен починалися династії еллінських царів, які вже жили в Класичну епоху... 41 черепи пізньоелладичного періоду, датуються між 1500 і 1200 рр. до н.е., та, ведучи своє походження, наприклад, з Арголіди, повинні включати певний елемент «богонароджених» завойовників. Серед цих черепів 1/5 – брахікефальні, переважно кіпрського¹³⁵³ динарського типу» (Макс Вазанов, «Расовий тип древніх еллінів», <https://ultima-cruzado.livejournal.com/37776.html>; <https://narvasadataa.livejournal.com/133338.html>);

«Народи моря, природно, жили морським розбоєм, тому й по суті іншою назвою тих же Кафторім служило ім'я філістимляни, або, точніше, те, що ховається за назвою давнього населення Греції та Егейського регіону, – «Πελάσγοί», пелазги (спочатку *Πελάστοί, пеласты), що відбилося в д.-егип. «Prst» та і.е. «pelištīm», аж до імені Палестини, спочатку – її південно-західного берега, «сектора Газа». Це був особливий індоєвропейський нарід (за Георгієвим) або вихідці з іллірійських, західнобалканських індоєвропейців, див., слідом за Будимиром. Незважаючи на заперечення (Георгієв:

¹³⁵² Вочевидь, з індоарійськими племенами археологічної культури дзвонових кубків, – П.Д.

¹³⁵³ Саме на багатому родовищах мідної руди Кіпрі прибульці з Гіндустану – брахікранні носії археологічної культури дзвонових кубків і могли заснувати найбільшу свою колонію, – П.Д.

«нарядна етимологія»), назву індоєвропейців-пеластів логічно пов'язувати з грец. «πέλαγος» – море, діалектною назвою моря як «гладкого, рівного, плаского», ареально прив'язаним, мабуть, до стародавніх іллірійських діалектів, сюди ж албанське «pellk» – «калюжа, водойма»¹³⁵⁴. Тоді назва Палестини та філістимлян-пелазгів зрозуміла з індоєвропейської *peləg-stā- – «в морі (на гладі) стояти», додавання типу давньоіндійського «gathestha» – «на колісниці стоїть». У світлі відомих даних важко задовольнитися думкою, що «народи моря» – це «умовне позначення» (Дияконів), сучасний історичний термін. Найімовірніше, що маємо близькосхідну семантичну кальку індоєвропейського *pela(g)-stā- ще з давньоєгипетських часів, порівн. згадка Рамзеса III (XII ст. до н.е.) про руйнування Каркеміша «народами моря» (Олег Трубачов, «Мінливий світ і вічні слова», <http://libed.ru/knigi-nauka/765093-1-trubachev-n-menyayuschisya-mir-vechnie-slova-volgograd-2009-udk-800-bbk-812-rus-t77-trubachev-n-menyayuschisya-mir.php>; <https://epdf.tips/-75b6e654edbf7643d43dee0b01b04a8e37037.html>);

«Виходячи з інформації, наданої нам авторами античності, можна зробити такі висновки щодо пелазгів. Згідно з переказами, пелазги були найдавнішим літописним народом, який мешкав на території сучасної Греції, на східному узбережжі сучасної Туреччини та на території Італії. Місцевості, на яких пелазги жили напевно – це Аркадія, Арголіда, Аттика, Беотія, Тессалія, Епір, Іонія, острови Самотракія, Лемнос, Імброс, Лесбос (який згідно з переказами раніше називався Пелазгія) та Крит, а також частини Італії. В результаті приходу давньогрецьких племен, пелазги були витіснені з Греції в основному на схід, до Малої Азії та прилеглих до них островів. Пелазги, що залишилися, були асимільовані грецькими колоністами. Незважаючи на відмінності між греками та пелазгами, і ті та інші належали до індоєвропейської групи народів¹³⁵⁵» (Олександр Алмістов, «Пелазги – Систематизовані Історичні Дані про Пелазгів (Pelasgoi)», http://samlib.ru/a/almistow_a_a/pelasgi.shtml);

«На одній з мікенських табличок ми читаємо, що немає грека, який би не був talasaporo, тобто мореплавцем. Неважливо, що колись означали слова «thalakya», «tarasa», «thalassa» – чи це епітет, даний греками морю («неспокійне»? «бурхливе»?), або ім'я, успадковане від доеллінських народів... Але ось декілька особливостей, які ми виявляємо у греків протягом, по суті, усієї їхньої історії. Насамперед це жива та загострена цікавість, відкритий, гнучкий та проникливий розум. У всіх учасників великої азійської авантюри – від героя до другорядного персонажа, від Одиссея до Терсита – найбільше вражає пристрасть до пригод. Скільки ж вірних шанувальників Музи далеких мандрівок сідало на кораблі та які поневіряння вони терпіли, аби йти за легендарними персонажами на ім'я Геракл, Ясон, Тесей, Персей, Беллерофонт, Ахілл – заради не очищеного від соломи золотого руна чи у пошуках міст, де ... «золото, пурпур, блакить полум'яніють, доступні натовпам лише у снах, – Тир, Геліополь, Солим, Цезаря...» Схоже, ніяка віра, ніяка містика не надихала їх на відміну від тих мандрівних лицарів, яких оспівує Віктор Гюго. Ні, тут видно лише глибокий і пристрасний смак до змагання, до ризику, притаманний народу, який завжди залишався гравцем, що сприймав життя як найазартнішу з ігор. Грек не скаже: «Хто не ризикує, той не має нічого». Його думка формулюється мужніше: «Хто не ризикує, той – ніщо...» (Поль Фор, «Повсякденне життя Греції за часів Троянської війни», http://rulibs.com/ru_zar/sci_history/for/1/j12.html <https://history.wikireading.ru/89211>).

Вихідцями з пелазгійської Аркадії були італійські горяни еотри, споріднені тессалійським пелазгам, а безпосередньо з Малої Азії етруски та інші італійські племена:

¹³⁵⁴ Лат. «palus»), лит. «pelkė» – болото; д.-київ. «поль» – берег; алб. «plogu»), пол. «pułk»), д.-київ. «плькь» – «полк, натовп, юрба»; лат. «peregrinus»), франц. «pèlerin») – блукач, – П.Д.

¹³⁵⁵ Доліхокранні алародійці пелазги, як і більшість таких же інших середземноморців, не могли бути споконвічними індоєвропейцями. У них, як і у міноїців, і у фінськокомовних ахейців індоєвропейська мова дуже довго була лише літературною мовою і нею володіли переважно тільки шляхетні роди, що могли мати індоєвропейське походження, – П.Д.

«Тепер покажемо, звідки пішло плем'я енотрів, підкріпившись свідченням іншої людини з давніх письменників, атеняннина Терекіда, який нікому в научності з генеалогів не поступається. У нього щодо царів Аркадії сказано таке: «Від Пелазга та Деяніри народився Лікаон; він одружився з Кілленою, німфою Неїдою, від якої отримала назву гора Кіллена». Потім, описуючи їхніх дітей та місцевості, які населяли їхні нащадки, Терекід згадав про Енотра та Певкетію, кажучи так: «І Енотр, яким називаються енотри, що мешкали в Італії, та Певкетій, яким називаються певкетії, що живуть біля Іонійської затоки»... Я розумію, що енотри не лише зайняли багато інших регіонів Італії, захопивши частково безлюдні, частково малонаселені краї, а й від земель омбріків частину відторгли. А аборігінами вони прозивалися від звички жити на горах (до речі, і аркадське плем'я любить гори), подібно до того, як мешканці височин в Атенах називаються гіперакрійцями, а приморської смуги – паралійцями... Потім інші з пелазгів, що мешкали в країні, яка називається нині Тессалією, змушені були залишити свою землю, що опинилися мешкаючими разом з аборігінами та разом з ними починали війну проти сикулів. І аборігіни прийняли пелазгів, можливо, в надії, що ті будуть їм зобов'язані, а (як я переконаний) найбільше через спорідненість із ними. 2. Справді, плем'я пелазгів було споконвіку еллінським – пелопоннеським. Воно зазнало безліч різних негараздів, але найбільше довгі поневіряння та відсутність надійного місця поселення; бо раніше вони, будучи аборігінами, населяли так званий Ахейський Аргос, як повідомляє про них багато хто. З самого початку вони прийняли собі назву за царем Пелазгом. А Пелазг був, як то кажуть, народжений Зевсом і Ніобою, дочкою Торонея; з нею, першою смертною жінкою, за переказами, поєднався Зевс. Шістьма поколіннями пізніше пелазги, залишивши Пелопоннес, перебралися в землю, що називалася тоді Гаймонією, а нині – Тессалією. На чолі переселенців стояли Ахей, Фтій та Пелазг, сини Лариси та Посейдона. Прийшовши ж до Гаймонії, вони виганяють варварів, що живуть там, і ділять країну на три частини, пойменувавши їх за ватажків Фтіотидою, Ахайєю та Пелазгіотидою» (Діонісій Галікарнаський, «Римські старовини», Кн. I, гл. 17, <http://simposium.ru/ru/book/export/html/83>; Алекс Боу, <http://www.proza.ru/2012/06/10/1472>);

«На етрусських черепках сильно згладжені надбрів'я; стінки черепної коробки не паралельні, як у класичних середземноморських форм, а розширені у потилиці і звужуються в лицьовій частині черепа; лоб – вузький; орбіти високі та круглі; ніс – вузький. Етруски з типово близькосхідною черепною коробкою, нагадують каппадокійський тип, виявлений у хеттський період в Алішарі, та планоципталічних брахікефалів, виявлених у гробницях Кіпру. У римські часи ці дві варіації були змішані, результатом чого стали різні мезокефальні форми, до яких також належали фінікійці» (Макс Вазанов, «Расовий тип стародавніх етрусків», http://branibor.blogspot.com/2012/12/blog-post_8427.html?zx=9e6dcd40176575e7; <https://ultima-cruzado.livejournal.com/38530.html>).

Брахікефальні «народи моря» мігрували з Малої Азії майже до всіх прибережних гірських регіонів Європи:

«...Пращури латинян споріднені сикулам. Сикулів деякі дослідники ототожнюють з одним із «народів моря» – шакалаша, а історик і археолог Гордон Чайлд вважає за можливе, що шакалаша – біженці з міста Сагалассос у Пісідії, що неподалік Трої. Тобто спільні пращури латинів і сикулів були сусідами хеттів, гутіїв (майбутніх «gut-thiuda» – готів)¹³⁵⁶ та пращурів вірмен. Незадовго до Троянської війни вони мігрували на Апенніни та на Сицилію з Малої Азії, звідки в цей же історичний період пішли і етруски, і енетично-венети. Ось чому так багато лексичних перетинів у латинів, стародавніх греків, прагерманців¹³⁵⁷, хеттів, пращурів вірмен та індійців – всі мешкали на одній території століттями» (Георгій Тележко, «Пращури германців та їхніх сусідів»,

¹³⁵⁶ Все ж таки не брахікранних готів, що прибули до Європи з Центральної Азії набагато пізніше, а, вочевидь, майбутніх доліхокранних дако-тракійців гетів, – П.Д.

¹³⁵⁷ Точніше, у протопсевдогерманців тракійців, – П.Д.

Додаток 3. Літературна готська мова шляхти і військової верстви балто-слов'ян

На відповідність літературної готської мови лише кодифікованому балтсько-слов'янсько-кельтсько-прототюрксько-тракійсько-фінському суржику (піджину), що склався у пізній античності на основі арго поліетнічних гвардійців (гардингів = гарудів) Римської імперії, а зовсім не стародавнім нарідним готським гревтунгським / грутуннським = українським і тервінгським / черв'янським = сербсько-хорватським говіркам, вказує багато фактів. Окрім численних запозичень з давньогрецької та з латини, а також слів балтського, слов'янського та невідомого стародавньоєвропейського походження (Category: Proto-Germanic terms with unknown etymologies, https://en.wiktionary.org/wiki/Category:Proto-Germanic_terms_with_unknown_etymologies) у літературній «готській» мові, як і в англосаксонській мові, є багато слів як фінського, так і прототюркського (сако-масагетського) походження:

гот. «maiza», каталан. «més», д.-англ. «māga», д.-в.-нім. «mēgo» – більше (тоді як фін. «määtä» – «номер, число, кількість»);

гот. «aiws», фін. «aika», ест. «aeg» – час;

гот. «stilan – stal – stelum – stulans», фін. «steal» – красти;

гот. «aba», ест. «abikaasa», фін. «aviomies» – чоловік;

гот. «waurms» / *kaurms, фін. «käärme», швед., норв. «orm» – змія;

гот. «qībus» – шлунок, тоді як ест. «kõht» – живіт (ст.-сл. «чрѣво», укр. «черев» – «утроба, нутро»);

гот. «liuþareis», рум. «lăutari / леутарь», фін. «laulaja», ест. «laulja» – співак;

гот. «aqizi», дан. «økse», ісл. «öxi», фін., турец. «ахе», грец. «ἄξονα» – сокира;

гот. «aggis» / *ängis – «страх, жах»; дан. «angst», англ. «anxiety», ест. «ängistus», азерб. «əndişə», турец. «endişe – «тривожність, занепокоєння, страх»; фін. «ahdistus» – «мука, біль, страждання»; англ. «anguish», ест. «ahastus» – «засмучення, розпач, мука»;

гот. «Guþ», ісл. «Guð», дан., норв. «Gud», нім. «Gott», англ., швед. «God», каз. «Құдай», кирг. «Кудай», узб. «Худо», тадж. «Худо», перс. «Xodā», с.-перс. «Xvadāy», курм. «Xwedê» – Бог;

гот. «jêr», англ. «year», фриз. «jier», нім. «Jahr», дан., швед. «år», турец., узб. «yil», каз., кирг. «жыл» – рік;

гот. «harjis», турец., азерб. «ordu» – військо (каз. «ордасы», ест. «hord», англ. «horde» – «гурт, група, товариство, ватага, орава, натовп»);

гот. «barn», узб. «bola», кирг., каз. «бала» – «дитя, малюк»;

гот. «airus», узб. «elchi», кирг. «элчи», каз. «элши» – посол;

гот. «hlaiw» / *hluowa, фін. «luola» / *[h]luowa, лат. «срупта», грец. «κρυπτή» – «печера, грот»;

гот. «kuni» / *k[I]uni, кельт. «clann», фін. «klaani» – «клан, рід», гельськ. «clann» – «родина, плем'я, поріддя», ст.-сл. «колѣно» – «рід, плем'я» (тоді як англ. «country», япон. «kuni / gun», кит. «guó / го», грец. «γῆα / гео» – країна, а «плем'я» ж від лат. «plant» – відгалуження);

гот. «usstass» / *u[I]stass – неділя, ест. «ülestõusmine» – воскресіння.

Як бачимо, літературна готська мова, як і італійська, і українська мови, теж «недолюблює» літеру «[I]».

На близькість літературної готської мови саме до естонської мови вказує і подібність у ній спеціальних суфіксів -assu-і -inassu- абстрактних іменників до аналогічних суфіксів у естонській мові:

гот. «ibnassus», ест. «võrdsus» – рівність;

ест. «tolerantsus» при лат. «tolerancija» – терпимість

гот. «lekinassus» – лікування.

Готське слово «sauil» (лат. «sol», д.-прус., лтс. «saule» – сонце) явно запозичене літературною готською новомовою з балтських говірок. Адже звук «л» був відсутнім в цьому слові у самих готів і є відсутнім досі в їхніх нащадків (гот. «sunno», укр. «сонце», сrb.-хрв., бсн. «sunce», слвн. «сонце / сонцето», – Фасмер). Він був відсутнім і в інших слов'янськомовних античних германців і в їхніх нащадків (ломбард. «suu», д.-в.-нім. «sunno / sunna», д.-франк., д.-нім. «sunna», д.-англ., д.-фриз., д.-н.-нім. «sunne», англ., бавар. «sun», фриз. «sinne», люксем. «sonn», нім. «sonne», цимбр. «zuna», нідерл. «zon / zoop», західнофламан. «zon», – Фасмер). Вочевидь, він був відсутній вже у праслов'янськомовних сарматів та юечжів (*сунь; укр. «суниця» – «сонячна ягода»), у яких це найменування сонця запозичили деякі народи східної та північної Азії (кит. «sūn», маньчж., себ. «sun» [сунн]; евенк. «сигун*»; siun», негід. «siun», ульч. «siu(n)», нан. «siu / siun», в.-колим., васюган. «su:ŋk», ханты «sunk») і завдяки сприйняттю суперстрату яких, а також і адстрату індоєвропейців Східного Туркестану (протохар. *käun, – В.В. Иванов) на угорсько-самодійських та енісейських етнічних субстратах і склалися тюркські говірки (д.-тюрк., ойрат., караханід. «kun», халадж. «kun / kin», тофалар. «кун», д.-уйгур. «küneş», чагат. «gun», турец. «güneş», азерб. «günəş», – Новіков, «Слово "Сонце" на всіх мовах світу», <http://idiot.vitebsk.net/i43/sun.htm>).

До того ж багато як прототюркських (сако-масагетських), так і фінських слів готської літературної мови у свою чергу сягають праслов'янських говірок нащадків північно-китайських жунів (дісців) і гутіів / *утіів / юечжів: аланів-русів = асів (асдингів / гардингів = гарудів = грутунів / гревтунгів = хорутан = хурусів / хросів / русів та аланів-торків суомі / *суебі = свебії), ютунгів / ютів та навіть гунів вільців / лютичів і інших:

гот. «hilms», д.-псевдогерм. *helmaz, англ. «helm», лит. «šalmas», кор. «cheolmo», узб. «shlem», каз., татар. «шлем» – шолом; д.-в.-нім., с.-в.-нім. «hēlm», д.-сканд. «hjalmt» – «шолом, копиця сіна з навісом» (від прасл. *šelmъ – «шолом, залізний», утвореного на основі прабалт.-сл. *žel-zo – залізо [Трубачов], від якого сталися і лит. «geležis», лтс. «dzelzs», прасл. *žel-zo, маньчж. «sele», евенк., негід., ороц., удег., ульч, орок. «сэлэ», сол. «сэлэм / сэлэмэй», кор. «cheol», монг. «оэлом», бур. «həlmə» – залізо);

гот. «mēki», д.-ісл. «mækig», д.-англ. «mése», д.-сакс. «makī», фін. «mieikka», ест. «mõõk» – меч (від прасл. *mešъ, – Фасмер);

гот. «manna», мансі «mans, moans», самод. *mong – людина (від прасл. *mōžъ; снскр. «mānuṣ / мануш'я», ст.-сл. «мжжь», пол. «maż», слвн. «mož» – «муж, людина»; лат.-герм. Mannus – «ім'я пращура античних германців» [Тацит], фриг. Μάνης – «родоначальник фригійців», – Фасмер; кит. Ман – «жахливий змії, дракон», дагур. «манга» – «міцний сильний, хоробрий, відважний, твердий»; лат. «mons / montis» – гора, далі з праіндоєвроп. *men- – видаватися);

гот. «faurban» – «відчувати потребу в б.-ч.»; гот. «farba», фін. «tarve», хрв. «potreba» – потреба (від прасл. *trъbъ; н.-луж. «třeba» – «необхідність, потреба»; чes. «třeba» – треба; ст.-укр. «требувати» – «пробувати, відчувати», – Фасмер);

гот. «gaggan», англ. «go», нім. «gehen», турец. «gidin» – «йти, їздити, ходити» (від ст.-сл. «ходь»; в.-луж. «khodźić», н.-луж. «chóžjís» – ходити);

гот. «atta», кирг. «ата», узб. «otasi» – батько (від прасл. *отьъ з *отькъ, похідного від *оть – батько, яке передбачається на основі д.-київ., цсл. «отънь» – вітчий [Мейе, Ét. 382], а також діал. «отик» – «самець тварини»; сrb.-хрв. «отац» – «тато, батько»);

гот. «lekeis», фін. «lääkäri» – лікар (від прасл. «лькъ» – «ліки, лікування»);

гот. «nau» (мн. «naweis»), д.-ісл. «nát» – небіжчик; прикметник «nawis» – мертвий; д.-київ., цсл. «наві, навъ», пол. «nawie», блр. «наўцы, наўкі», блг. «навье, навлянци, навои, навяци», слвн. «navje, mavje»; пол. «nawie» – «мавки, нявки» [мешканці потойбічного світу, примари мерців]; чes. «unaviti» – втомити; англ. «awe» / *[n]awe – «трепет, страх»; ест. «nukrus» – «горе, смуток, біда», фін. «nääntyä» – томитися (від прасл. *nyti – «нудитися, мучитися, страждати, засмучуватися, хворіти»);

гот. «usgaisjan» – «жахати, лякати», «usgeisnan» – «жахатися, дивуватися»; фін. «säikähdys» – переляк (від цсл. «жасити» – «жахати, лякати»; ст.-укр. «ужа́х» – «жах, страх»; «нажахати, ужахну́ти» – налякати; чes. «úžas» – «жах, здивування», «žasnouti» – «жахнутися, здивуватися»);

гот. «hlaiw», фін. «hauta», ест. «haud» – могила (від п.-прасл. *khlēwъ, ст.-сл. «хлѣвъ» – «хата, хлів, дім, домовина»);

гот. «brusts», ісл. «brjóst», фін. «rinta» / *brinta, ест. «rind» / *brind, лит. «piršis», чes. «prsa», слвн. «prsi» – груди (від прасл. *ргьсь – «перси, груди»);

гот. «plinsjan», кирг. «бийле», каз. «билеу» – танцювати (від прасл. *plęsati – «плясати, танцювати»);

гот. «hrugga», англ. «crook», ест. «krõnks», слвн. «kljuka» – «клюка, крюк, гак, крива палка» (від п.-прасл. *kr'uka > *kl'uka – клюка, похідного від п.-прасл. *krivъ – кривий);

гот. «wulla», д.-в.-нім. «wella», слвн. «võna» – «вовна, овеча вовна»; фін. «aallon» / *waallon – вовна (від ст.-сл. «вълати» – хвилювати, «вълна» – хвиля);

гот. «milha», угор. «felhõ», фін. «pilvi», ест. «pilv», слвц. «mrak», пол. «chmura» – хмара; ест. «hämárik», фін. «hämärä» – «темний, сутінки» (від прасл. *тъгла; чes. «mlha, mhlá», н.-луж. «młá», в.-луж. «mhłá», слвц. «hmla», слвн. «męgla» – «мла, імла», – Фасмер);

гот. «fiwi», дан. «tjenerinde» – служка (від прасл. *diwa; ст.-сл. «дѣва», срб.-хрв. «дјѣва» – дівка), тоді як ест. «teenija», д.-київ. «тіунъ / тівунъ» – «корманич, скарбник князя»;

гот. «wultus», ест. «ülevus», фін. «suuruus», турец. «büyüklük» – велич; загальноноюрк. «улу / улуг», каз. «үлкен», узб. «улуғ / ulug» – великий (від прасл. *velьь, *velikъ, ст.-укр. «волот» – велетень);

гот. «bandi», ест. «raelad», турец. «pranga», ст.-сл. «пѣто» (Остром.), д.-київ. «путо», блр. «пúто», срб.-хрв. «путо», слвн. «róto», чes. «pouto», слвц. «púto», пол. «peço», в.-луж., н.-луж. «puto» – «путо, кайдани»; англ. «bond» – «зв'язок, з'єднання, облігація, зобов'язання, застава»; ест. «panthkiri» – застава; турец. «bono», каз. «байланыс», кирг. «байланыш» – зв'язок; нім. «binden» – зв'язувати; азерб. «bәnd» – «перемичка, гребля»; турец. «sendika» – «спілка, єднання», фін. «helтта», ест. «lott» / *plott – «плетінь, тин»; англ. «braid / plait», фін. «puhoa», ест. «punuma» – плести (від прасл. *belonty – «плести, ткати», похідного від прасл. *въlanda [лат. «plant»] – «билина, стебло трав'яної рослини»; прасл. *рѣто пов'язано чергуванням голосних з «пну», «п'яти» [ст.-сл. «пънж», «пъти»], сюди ж «опона, перепонка», – Фасмер; укр. «плентатися», «плутати»);

гот. «hlaifs», евенк. «колобо», ест. «leiba», фін. «leipä», мкд. «леб» – хліб (від прасл. *къло – коло) [споріднено з «колобок», «клуб», «клубень»; не пов'язано з прасл. *lępiti / *slępiti – «лепити / злепити»];

гот. «aflifnan», кирг. «калып», каз. «қалу» – залишитися; ест. «ülejäanu», узб. «qolgan», каз. «қалғаны» – решта; фін. «liika» – «лишок, надлишок» (від прасл. *leikso- – «облишити, залишити [у спокої], бросити [як непотрібне]»; чes. «líchý» – «зайвий, непарний, лукавий, порожній»; пол. «lichy» – «непарний, поганий, бідний», в.-луж. «lichi» – «голий, вільний», н.-луж. «lichy» – холостий, – Фасмер);

гот. «manags», швед. «många», ест. «mõnigi», фін. «moni, monia, monien, monet» – «яких багато» (від ст.-сл. «мъногъ»; срб.-хрв. «мно́го», слвн. «mnõg, mnõga», чes., слвц. «mnohý, mnoho», пол. «mnogo» – багато);

гот. «balwawēsei» – злість, «balwjan» – мучити, ісл. «bölva, bölvun» – прокляття тоді як турец. «belâ» – «бич, лихо» (від прасл. *въlvanъ / *bal(ъ)vanъ – болван, ідол, – Фасмер);

гот. «hamaraz», д.-ісл. «hamar», ісл., норв. «hamar», швед. «hammare», дан. «hammer» – «камінь, скеля», звідки оркн., шетл. «hammer» – «гостра скеля»; фін. «hamara», д.-в.-нім. «hamar», д.-англ. «hamog», д.-фриз. «hamer», д.-сакс. «hamur» – молоток [первісно кам'яний] (що утворилися від слов'янського слова «камінь»).

Таким чином у піджин, яким слов'янськомовні готи спілкувалися з тубільцями Європи увійшло багато і їхньої рідної лексики. Саме переважно з кодифікованого готського піджину (літературної готської мови) сучасні псевдогерманці і запозичили спотворену форму слова «камінь» (пра-і.е. *akmen), метатеза двох початкових звуків в якому відбулася ще на теренах Північно-Східного Китаю.

Отже, принципово не може бути ніяких запозичень з готської мови до слов'янської через те, що готи буцімто мешкали разом зі слов'янами спочатку в Паннонії, а потім і в Норіку. Адже слов'янськомовні готи грутунни = хроси / руси та тервінги = тервуняни / черв'яни разом з аланами-торками, гунами уличами та аварами = жужанями / нірунами насправді і є прашурами слов'ян:

«Що стосується – слов'янського слова «розп'яти», то воно запозичене з готського слова «(us) gramjan» – «розтягнути, розп'яття» у Біблії Ульфїли (Мур'янов, с. 48). Висловлюючись лінгвістичною мовою, ми маємо справу з «ексклюзивною готослов'янською ізоглосою»: у всіх інших мовах, включаючи, зрозуміло, грецьку та латину, розп'яття передається словом «повісити [на дереві]». Зрозуміло, що незалежне виникнення поняття «розп'яття» у готській та слов'янській мовах мало ймовірно. Це слово могло бути засвоєне слов'янами лише під час спільного проживання із готами. Чи таке запозичення могло бути зроблено на північ від Карпат, за часів існування в Північному Надчорномор'ї готської держави, втіленої в черняхівській археологічній культурі. Стосунки готів із місцевими слов'янами (саме антами-венетами¹³⁵⁸) були відверто ворожими, та й навряд чи християнство на той час укоренилося ще в самих готів. Інша справа – Паннонія, де готи оселилися разом з гунами і якою володіли майже 100 років, з 455 по 539 рік, тобто від розгрому гунів при Недао до полону короля Вітігіса в Равенні. Тут готи стали вже християнським, хоч і єретичним (аріанським) з погляду православних племенем... Свідченнями спільного проживання слов'ян і готів у Паннонії є, по-перше, пам'ятки далматинської писемності [поп Дуклянин, Хома Сплітський], де слов'яни ототожнюються з готами, а по-друге, із «готською» самоназвою частини місцевих слов'ян. Так, перший правитель хорватів Борна називається у франкських джерелах *dux Guduscanorum* [Розвиток, 1982, с. 173], що пов'язано з назвою хорватської жупи *Говтцѣнска* (слов'янська Гацька) на Карстовому нагір'ї [Костянтин Багрянорідний, с. 133]. Зв'язок цих назв зі слов'янською назвою готів (пор. Гданськ і Гдов) цілком є очевидним [Трубачов, 1997, с. 106]» (С.В. Назін, «Походження слов'ян: реконструкція етноніму, прабатьківщини та найдавніших міграцій», http://history-fiction.ru/books/all_1/region_117_1/book_5298/).

Додаток 4. Англо-тюркські та англо-фінські ізоглоси

Цілком можливо, що ще у Сибіру під впливом прабалтсько-слов'янського суперстрату (венедів / генедів; ст.-київ. «гендлі» – торги; укр. «гендель» – «торгівля, маклацтво») почали складатися переважно на угорсько-фінсько-самодійському етнічному субстраті псевдогермансько-тюркські сако-масагетські (східноскитські) піджини, що використовувалися спочатку для спілкування охороною торгових караванів і мешканцями караван-сараїв та з яких згодом і розвинулися як пратюркські, так і протогерманські сакські / саксонські говірки. На це вказує наявність великої кількості лексичних та інших сходжень як у староанглійських (англосакських) та староякутських (саха) діалектах, так і в старонімецьких (саксонських) і чуваських (тюрко-тунгузьких) діалектах:

«Пояснюються певний та невизначений артиклі англійців. Слово «дъэ» у якутів посилює значення. «Дъэ хаар бѣгѣтѣ тюстэ» (багато випало снігу). «Ээ» – зменшує значення. «Ээ, хаар кыра» (снігу зовсім мало). «Дъэ – the» (підсилює), «ээ» – а» (зменшує). «Аге» (бути). «Ээ» – це простий якутський вигук. «Дъэ тиис, ээ, сордоо-то». «The teeth are sorgow». Звучить однаково. «Jack teeth are sorgow – дьизктээх тиис, ээ, сордоо-то». Всі якутські літери є в англійській мові. Таких слів так багато, що на цю тему можна написати

¹³⁵⁸ Насправді тоді ще балтськомовними антами-венетами, – П.Д.

цілі томи. Мова саків була мовою панівного класу¹³⁵⁹, це видно з порівняння з мовою саха» (Олексій Світлий, «Тасмниця англійської мови», <http://archibastar.narod.ru/angl.htm>, коментар до «Словника германо-тюркських архаїзмів», <http://forum.ykt.ru/viewtopic.jsp?id=3451487>);

«Осман Каратай стверджує, що в сучасній англійській мові є близько 400 запозичень з тюркських і чимала частина з них відноситься до загального давньотюркського фонду, хоча сам він розглядає лише кілька прикладів германо-тюркських відповідностей, частина з яких досить спірна. Тут не місце для дискусії, але незаперечні відповідності, наведені турецьким науковцем, слід відмітити. Наприклад, не можна сперечатися з тим, що німецький суфікс *-lich* відповідає тюркському – *lik* (*-lik*). В чуваській йому відповідає – *лак* (*-лѣк*). Однак англійський суфікс *-ly* походить не від скорочення спільнотюркського *lik* (*-lik*) до – *li* (*-li*), а від чуваського –*лӑ* (*-лѣ*, *-лӑ*, *-лӗ*). Не викликає заперечення запозичення з тюркських таких англійських слів як *girl*, *to tel*... Про це свідчать тюркське походження деяких англійських слів і деякі особливості англійської граматики. Наприклад, зникнення категорії роду в англійській мові може бути пояснене саме тюркським впливом, оскільки в тюркських мовах категорія роду відсутня. Проте, чувасько-англійських мовних відповідностей виявлено значно менше, ніж чувасько-німецьких...» (Валентин Стецюк, «Чувасько-германські мовні відповідності», <https://www.v-stetsyuk.name/uk/Alterling/Germanic/ChuvGer.html>).

Тому-то саме сакси та споріднені їм саксонці і привнесли в англійську та в інші псевдогерманські мови багато як тюркської, так і фінсько-угорсько-самодійської лексики:

англ. «teeth», нідерл. «tanden», дан. «tænder», швед. «tänder», фриз. «tosken», ісл. «tennur» – якут. «тиис, тиистэр», каз. «тістері», кирг. «тиштери», азерб. «dişlər» (зуби);

англ. «kite» (літати у повітрі) – якут. «көт / кёт» (літати);

англ. «tell» – якут. «тыллаа» (повідомляти, доносити, видавати будь-кого);

англ. «jiggle, joggle» – якут. «дьигиһий» (трястись);

англ. «alert» (спритний, живий) – якут. «элээрт» (стрімкий від «элээр» – мчати швидко і плавно);

англ. «sorrow» (горе, скорбота, смуток) – якут. «сордоо» (завдавати горе, страждання будь-кому., мучити будь-кого);

англ. «bearer» – якут. «биэрээчи» (подавач);

англ. «nook» – якут. «муннук» (кут, куток);

англ. «shout, hoot» – якут. «ха-һыытаа, ы-һыытаа» (кричати);

англ. «clamour» – якут. «кыланьы» (крики);

англ. «yowl, waul» – якут. «улуйуу» (виття);

англ. «be» – якут. «буол», узб. «bo'lish» (бути);

англ. «booty» (здобич, трофеї, награбоване добро) – якут. «булуу, бултуйуу», кирг. «олжо», узб. «o'lja» (здобич, трофеї);

англ. «bottom» (кінець, дно, основа, низ, днище, нижня частина) – якут. «бүтүү» (кінець, закінчення, країна), узб. «poydevor» (фундамент);

англ. «sinew» (жила, рушійна сила) – якут. «сэниэ» (сила, міць);

англ. «amis» (недоречно, невчасно) – якут. «эмискэ» (раптом, раптово, несподівано);

англ. «tree» (дерево, підпірка) – якут. «тирээ» (підпірати), «тирээбил» (підпірка);

англ. «bill» (законопроект, реклама, оголошувати в афішах) – якут. «бил» (знати, впізнавати, пізнавати; розпізнавати, розрізняти), «биллэр (оголошувати, повідомляти, сповіщати);

англ. «tall» (високий) – якут. «толуу» (великий, крупний);

англ., нідерл. «kling», дан. «klinge», нім. «Klinge» (клинок, лезо), лит. «kardas» (меч) – угор. «kardot, kardját», кор. «kal», якут. «кылыс», каз. «кылыш», кирг. «кылыч», турец. «kılıç, kılıçtan» (меч);

¹³⁵⁹ Вочевидь, мовою панівного класу у прашурів якутів, – П.Д.

англ. «chest» – якут. «түөс / тюёс», каз. «төс / tös», кирг. «төш / tōš», азерб. «döş» (груди);

англ. «elbow» (локоть) – якут. «илии» (рука, кисть руки);

англ. «tear» (сльоза) – якут. «ытыыр» (плаче);

англ. «ох», швед. «охе, охар», фриз., дан., норв. «okse», нідерл. «os», нім. «Ochse», ісл. «иха» – угор. «ökör», якут. «оҕус / огус», азерб., турец. «öküz», узб. «ho'kiz», каз. «өгіз / ögiz», кирг. «өгүз / ögüz» (віл);

англ. «go» (йти, їхати, ходити, їздити, йти, проходити), дан., норв., швед. «gå», фриз. «gean», нідерл. «gaan», нім. «gehen» (ходити, йти) – якут. «кэл», каз. «келу», кирг. «келген» (прийти, приходити, приїхати, приїжджати, прибути, прибувати);

англ. «come» (прийти, приходити, приїхати, приїжджати, наступити, прибувати, відбуватися), нім. «kommen» (приходити, приїжджати, прибувати, чинити, йти, піти) – якут. «хаамп» (ходити), азерб. «gəlmək», турец. «gelmek» (прийти, приходити, приїхати, приїжджати);

англ. «glitter», нім. «glitzern» – якут. «кылбай», каз. «жаркырау» (блищати);

англ. «trundle» (котити, везти, котитися), «truck» (перевозити), норв. «bære», ісл. «bera», швед. «bära», нім. «bringen» (везти), нім. «tragen», фриз., нідерл. «dragen» (нести, носити) – якут. «тарт» (везти), «туорат» (перевезти);

англ. «take» (приймати, брати, рахувати, займати, використовувати, везти), «pass» (проходити, передавати, переходити, пропускати, здавати, перевозити) – якут. «тас» (везти), азерб. «daşıyıqlar», турец. «taşımak» (нести);

англ. «booze» (спиртний напій, випивка, п'янка) – башк. «буза», турец., карач., каз., киргиз., татар. «боза» (буза – напій із квашеного проса, ячменю, гречки або пшениці; угор. «búza» – пшениця);

англ. «beer», фриз., нідерл. «bier», нім. «Bier», ісл. «bjór» – турец. «bira», угор. «sör», каз. «сыра» (пиво);

англ. «hair» (волосся, волосина, вовна, шевелюра, ворс), дан. «hår» (волосся), нім. «Haar» (волосся, шевелюра, вовна, ворс); англ. «curl», дан. «krølle» (локон, завиток, завивка); англ. «fell» (шкура, вовна, волосся, руно, рубка лісу) – азерб. «qıl, killar», турец. «killar» (волосся), турец. «killi», кирг. «кылдуу (волохатий); каз. «кылшык» (кисть, пензлик, щітка);

англ. «coach», нім. «Kutsche» – турец. «koç» (коч – великий критий віз);

англ. «cash», люксем. «Kees», нім. «Kasse», дан. «kassen», швед. «kassan» (готівкові кошти, гроші, каса) – каз. «акша», кирг. «акча» (гроші);

англ. «os» – хакас. «аас» (рот);

д.-англ. «biċse» (самиця собаки, вовка, лисиці) [Тележко] – чув. «ріке» (жінка, пані), татар. «рікә» (пані), татар. «біçә» (дружина);

д.-англ. «gōd», англ. «good», нім. «gut» (добрий, гарний, вправний, приємний, підхожий) – чув. «хăт», д.-тюрк. «qut» (щастя, благо, користь) [Тележко];

д.-англ. «sencan» (никнути, понижувати), англ. «sink» (валитися, опускатися, слабшати), нім. «senken» (низити, опускати, спускати) – чув. «sěnk» (куняти), тюрк. *siŋ, татар. «сеңйү», каз. «siŋdirli», узб. «singdirmoq» (опускати) [Тележко];

д.-англ. «furho», д.-пн.-нім. «fura», нім. «Föhre» – чув. «хуг, хугă», узб. «qarag'au», каз. «қарағай», кирг. «карагай» (сосна);

англ. «wormseed», нім. «Wermut» (полин, червие насіння) – чув. «armuti» [Тележко], турец. «relin» (полин);

англ. «acorn», псевдогерм. *aikel, нім. «Eichel», дан. «agern», норв. «eikenøtt», швед. «ekollon» (жолудь) – чув. «jěkel» (жолудь);

англ. «supper» (вечеря) – чув. «seppet» (підвечірок) (англійське слово вважається запозиченим зі старофранцузької, в яку воно саме запозичене з якоїсь германської [Meuget-Lübke W. 1992]);

англ. «chaw», фриз. «kôgje», нім. «kauien» (жувати, чавкати) – чув. «kavle», туркм. «çeýnâñ», узб. «çaynamoq», каз. «шайнау», кирг. «чайноо» (жувати, чавкати)

англ. «hurdle», нім. «Hürde» (огорожа, паркан, перешкода, загін), англ. «garden», нім. «Garten» (сад) – чув. «karta», рос. «ограда» (огорожа, паркан);

норв. діал. «ulka» (твань) – чув. «yälkha» (твань, мул, слиз), «jylxa» (протока) [Корнілов];

дан. «skæg», норв. «skjegg», ісл. «skegg», швед. «skägg» – азерб. «saqqal», турец. «sakal», каз. «сақал», узб. «soqol», угор. «szakáll», монг. «сахал» (борода);

дан. «høst» (урожай), «hoesten» (жнива), норв. «høste» (пожинати) – турец. «hasat», (урожай), «hasadı» (жнива); фін. «sato» (урожай, жнива);

нім. «Eisen», нідерл. «ijzer», фриз. «izer» – ненец. «еся», самод. «кяса / кысе» (залізо); кирг. «жез» [jez], чув. «йѐс» (мідь).

Проте ж лексика більшості староякутських і староанглійських (англосаксонських) сходжень все ж таки є переважно індоєвропейським суперстратом, оскільки тюркські говірки сформувалися на угорсько-фінсько-самодійських та інших азійських етнічних субстратах під істотним впливом балтськокомовних савроматів і слов'янськокомовних сарматів. І тому як в англійській та в інших псевдогерманських мовах, так і в якутській та в інших тюркських мовах є дуже значний балто-слов'янський і індо-іранський суперстрат:

д.-англ. «hador», нім. «heiter» (бадьорий, веселий) – чув. «xatâr» (бадьорий / бодрий, веселий) [від лит. «budrùs» чи прасл. *bъd-гъ; срб.-хрв. «ба̀дар» – «жвавий, живий»];

д.-анг. «ofett» (овоч), нім. «Obst» (плід, фрукт) – турец. «sebze», узб. «sabzavot» (овоч) [від ст.-сл. «ovoštĭ» – плоди, з прасл. *ovoŕ'e / *óvoč – овоч (можл., вихідним є прасл. *voksti-, споріднене гот. «wahsjan», д.-в.-нім. «wahsan» – рости; д.-інд. «vakṣayati» – «дає можл. рости», «úkṣati» – підростає, авест. «vaḫšaiti» – росте, «uḫšyeiti» – те саме, лит. «áugu» – росту, «áukštas» – високий, грец. «αὔξω, αὐξάνω» – «множу, збільшую, підвищую», лат. «auxilium» – допомога, гальськ. «uxello-», ірл. «úasal» – високий, <https://ru.wiktionary.org/wiki/овощ>];

англ. «lamb» (ягня) – ест. «lambad», фін. «lammas, lampaat» (вівці);

англ. «money» (гроші, грошові суми, багатство), лат. «monēta» (монета) – якут. «маннья» (плата, винагорода); [сходить до праїндоевроп. *men- (думати)];

англ. «yield» (прибутковість, урожай, дохід, вироблення, вихід продукції), нім. «Ertrag» (дохід, виручка, урожай, урожайність, вихід продукції, видобуток), англ. «cost» нім. «Kost» (вартість, витрата, собівартість, кошт, ціна, кошти); ісл. «greiða, greiði» (платити), укр. «харч» – угор. «kereset», каз. «кірістер», кирг. «кирешелер» (дохід) від турец., араб. «ḫardž» (дохід, господарські витрати, – Фасмер); якут. «харчы» (гроші) [від гінд. «карша / karscha» (найдрібніша монета Індії вагою в 9,33 грам; пізніше бронзова монета з отвором у Китаї)];

англ. «door» (двері, дверцята, вхід, будинок, заслінка, дорога), фриз. «doar», нідерл. «deur», дан. «døren», швед. «dörr», нім. «Tür», д.-в.-нім. «turi», д.-ісл. «dyrr», снскр. «dvāra», бенг. «darajā», лит. «durys», лтс. «durvis», вірм. «durgu», курм. «deriyê» (двері) – якут. «дьизэл» (двері до юрти), азерб. «darvaza», узб. «darvoza», кирг. «дарбаза» (ворота), япон. «tobira, doa», каяск. «тор» (двері);

англ. «big, bulky» – якут. «бөдөн», печен. «йула», тюрк. «улуг», каз. «үлкен», турец., азерб. «büyük» (великий) [від ст.-сл. «болѣи», висхідного до прасл. *velukъ; ст.-сл. «вельми» (дуже)];

англ. «wheat», норв. «hvetе», дан. «hvede», гот. «hvaitеis» – каз. *hбидай, «бидай», азерб. «buğda», турец. «buğday», узб. «bug'doy», кирг. «буудай», угор. «búza» (пшениця) [від прабалт.-сл. *kviede; лит. «kviečiai», лтс. «kvieši» (пшениця)];

англ. «kvass» – якут. «кыбаас», турец. «kvas», каз. «квас» (квас – пшеничний напій) [від прабалт.-сл. *kviede (пшениця)];

англ. «toman», швед. «dimma» (туман), нім. «Dunst» (випаровування, чад, серпанок, туман, імла) – кр.-тат., турец. «duman» (дим, туман), якут., чагат., кирг., балкар., караім.

«tuman», каз. «тұман» (туман) [з прасл. «тъмънъ» від *тъма (темінь, темрява); лат. «fumus»(дим), авест. «dunman-» (туман), – Фасмер];

англ. «brim», швед. «brätte» (поля, крайові зони) – кирг. «бурч», каз. «бұрыш», узб. «бурчак» (кут, край) [з прасл. «бърѣгъ» (беріг, схил, край); пол. «brzeg» (край, беріг)];

англ. «cheek», нім. «Wange», нідерл. «Wang» (щока, бічна стінка), англ. «jowl, jaw» (щелепа, голова, щелепна кістка, щока, підгрудок, зоб), д.-ісл. «skegg» (борода, закінчення носа судна), «skagi» (мис); лит. «skustis», лтс. «skūties» (голити); лат. «scabō, -ege», лит. «skōbti, skabiū» (скребти, скоблити); норв. «vagg» (бородка, щока, зоб, підгрудок) – якут. «сынаах», азерб. «уанақ», турец. «уанак, jaw», узб. «уоноқ, jag'», каз. «жақ», кирг. «жаак» (щока, бічна сторона, щелепа) [від сл. «щока», висхідного до прабалт.-сл. *s'kamara і прасл. *съkora / *съkarka (крайня, зовнішня плоть, шкіра, шкірка), а також і з прабалт.-сл. *jang > *vang (зовнішній); блр. «пáщека» (щелепа, особливо нижня); пол. «szczęka, szczęka» (вилиця, щелепа); татар. «чик», карач.-балк. «чек» (кордон, край); ст.-сл. «вѣнѣ», слвн. «vèpè» (зовні), «ven» (назовні); грец. «ἄγγελος» (ангел, посланець), – Фасмер];

англ., дан., норв., швед. «folk», нідерл. «volk», нім. «Volk» – азерб. «халқ», каз. «халық / халыкъ», карач.-балк. «халкъ», кирг. «калк», кр.-тат. «hалq», татар. «халык», турец. «halk» (люди, нарід) [від прасл. *рълкъ; д.-київ. «пълкъ», ст.-сл. «плѣкъ», блг. «пѣлк», срб.-хрв. «пуќ» (нарід, натовп); пол. «rułk», в.-луж. «роłk» (полк); чес., слвц. «pluk» (купа), – Фасмер];

англ. «father», швед. «fadern», нідерл. «vader», нім. «Vater», гот. «atta» – угор. «atya», кирг. «ата», азерб. «ата», узб. «otasi» (батько) [від прасл. *отьсь / *vотьсь; д.-грец. «ἄττα», лат. «atta», хетт. «attaš», осет. «æda»; алб. «at», ірл. «aite» (опікун, вихователь); снскр. «attā» (мати, старша сестра матері)];

англ. «butch» (ломус, силач, гвалтівник, нахаба), англ. «bold», швед. «båld, modig», нім. «mutig» (сміливий, відважний, хоробрий, зухвалий, нахабний), лат. «maturus», англ. «mature», дан., норв. «moden», швед. «mogen» (зрілий), блг. «баща» (бать, батько) – якут. «баатыр» (мужній, доблесний, сміливий), «чагат. «batır» (сміливий, воєначальник), марій. «патыр», узб. «ботир», башк. «батыр», шор. «матур, матыр» (батир, богатир) [від прасл. *matorъ (материй, сильний, старий), – Трубачов];

англ. «moog» (мохове болото, торф'яниста місцевість, твань), англ. «morass», срб. «баруштина» (болото, трясовина, драговина, твань) – якут. «маар» (болото) [від прасл. *маръ / *марь (болотиста місцевість, туман, сире повітря); пол. «marzyc» (марити)];

англ. «cot, cote» – якут. «хотон» (хлів) [від прасл. *kōtъ (кут)];

англ. «bear» (ведмідь) – якут. «бөрө / бёрё» (вовк) [від прасл. *vьlkъ > хотан.*birgga];

англ. «goose», ісл. «gæs», дан., норв., швед. «gå», блг. «гѣска», срб.-хрв. «гѣска», слвн. «gôš», чес., слвц. «hus», в.-луж. «hus», н.-луж. «gus» – якут. «хаас», кирг. «каз», каз. «каз», турец., азерб. «kaz», узб. «goz» [від прасл. *gusъ [гусъ] (тоді як лит. «žąsis, žąsi», лтс. «žuooss», д.-прус. «sansy», д.-в.-нім., нім. «gans», снскр. «haṃsās», грец. «χίψ», лат. «anser», – Фасмер, що вказує на зникнення носових голосних у праслов'янській мові ще у Східній Азії, де під впливом як псевдотохарських говірок мігрантів з Таримської улоговини, так і слов'янських говірок юечжів і сформувалися на угорсько-самодійських та інших азіатських етнічних субстратах прототюркські говірки);

англ. «white», дан. «hvid», ісл. «hvítur», норв. «hvit», швед. «vit», нім. «weiß», снскр. «сvitrás», кит. «bái» – турец., кр.-тат. «beyaz» (білий) [від прасл. *svěť, ст.-сл. «свѣтъ», висхідного до снскр. «сvitrás (світлий)];

англ. «pride», фриз. «grutsk», нідерл. «trots» – турец. «gurur», азерб. «qürur» (гордість) [від прасл. *gъrdъ < *тъrdъ (гордий, горянин, gridь / gridень)];

англ. «girl» (дівчина, молодиця, служниця) – тюрк. «quı», чув. «хѣг» (дівчина, дочка); тюрк. «gelin» (невістка); тюрк. *qurq, якут. «кыыс», каз., кирг. «кыз», азерб., турец., узб. «kız» (дівчина) [від прасл. *gordьlica < *gъrudysa (гордовита горянка; гордячка, що має почуття своєї гідності); пол. діал. «gardy», в.-луж. «hordy», н.-луж. «gjardy» (гордий), –

Фасмер]; Тюркський довгий вібрант [шиплячий вибрант] **ř** [gz] міг переходити в звуки **g** або **z** в різних мовах в часи їхнього розвитку. Звук **ř** мав також модифікацію **í** [lš], котра могла перетворюватися в **l** або **š**. Тюркське слово «qurz» (дівчина) було запозичене в англійську мову в передісторичні часи і пізніше розвинулося у «girl», зберігши тенденцію до довгого вібранта [дрижачого] в кінці слова. Запозичення тюркського ***kiř** в англійську по-своєму пояснює В. Терентьев залучаючи гадане д.-англ. ***gytel**, що ніде не зафіксоване [Терентьев В.А. 1990];

англ. ***berter** / «better» (вищий, найкращий, більший, перевершувати), нідерл. «beter» (краще, більше), нім. «besser, beste» (кращий, найкращий) – якут. «бэрт» (відмінний, чудовий, найкращий) [від прасл. ***bъгъдъ** (високий, великий); хрв. «brdski», срб. «брдски» (гора); босн. «brdo», срб. «брдо» (пагорб, гора); гот. «bards» (вергела, велетень)];

англ. «bedevil» (мучити, терзати, зачаровувати, наводити псування [біду], збивати з пантелику, зводити), д.-в.-нім. «beitten» (вимагати), гот. «baidjan» (примушувати) – турец. «beddua», азерб. «bəddua» (прокляття) [від прасл. ***bъda** – біда; блг. «беда», срб.-хрв. «бијѐда», чес. «bída», ст.-пол. «biada», в.-луж., н.-луж. «běda» – біда, – Фасмер];

англ. «gray» (сірий, сивий, похмурий, похмурий, блідий, невеселий), фриз. «griis», нідерл. «grijs», ісл. «grár», нім. «grau», дан., норв., швед. «grå» – турец. «gri», узб. «kulrang» (сірий) [від прасл. ***χοιρο-** – сірий, – Фасмер];

англ. «first», ісл. «fyrsta», дан., норв. «første», швед. «första», фриз. «earste», нідерл. «eerste», нім. «erste», блг. «първата», мкд. «првиот», укр. «перший» – угор. «első», турец. «birincisi», азерб., узб. «birinchisi», кирг. «биринчи», каз. «биринши», якут. «биирис, бастакы» (перший) [від прабалт.-сл. ***bъringъ** (вершина, верх, кінець, край, беріг); лит. «viršūnė», лтс. «virsoinė», пол. «wierzchołek», блг. «врѣх» (вершина); укр. «беріг», пол. «brzeg» (край, беріг)];

англ. «cry», дан. «skrig», швед. «skrik, skall», д.-ісл. «skrækr, skrækja», ісл. «kall» – азерб. «cağ» (крик, кричати) [від прасл. ***krikъ** чи ст.-сл. «скръжьтъ» (скрегіт), – Фасмер];

англ. «mushy», ісл. «mjúkur», швед. «mjuk», норв. «myk», словц. «mäkký», пол. «miękki», словн. «mehka» – турец. «yumuşak», азерб. «yumşaq», кирг. «жумшак» (м'який) [від прасл. ***męкъкъ**; тоді як лит. «minkštas»];

ісл. «heiður», фриз. «eare», нідерл. «eeg», дан., норв. «æge», швед. «äga», нім. «Ehre», люксем. «Éier», схід.-лит. «šlāvē» – азерб. «şəraf», узб. «sharaf» (слава, честь) [від снскр. «śrávas» (хвала, слава, шана)].

До того ж в англійській та в інших псевдогерманських мовах присутній не тільки прототюркський субстрат, а й фінський адстрат. Однак багато запозичень могли потрапити в англійську та в інші псевдогерманські мови зовсім не з фінських і не з прототюркських мов, а безпосередньо від слов'янськокомовних античних германців:

д.-англ. «sāre», с.-в.-нім. «sēre», нім. «sehr», нідерл. «zeer» (дуже, сильно), англ. «sorely» (дуже, вкрай, жорстоко, болісно, тяжко), «keenly» (сильно, різко, гостро), нім. «sehr», (дуже, вельми) – удм. «зыра, зира, зар», марій. «зар» (дуже, занадто, вельми, вкрай), комі «зэл», якут. «олус, улаханнык», чув. «sěre», тадж. «xele» (дуже, сильно), азерб. «güclü», узб. «kuchli» (сильно) [від прасл. ***sou**, ст.-сл. «зълъ», ст.-укр. «зело», словн. «zelô», д.-чес. «zielo» (дуже, сильно)];

англ. «sharp», нідерл. «scherpe», д.-в.-нім. «sarf», нім. «scharf» (гострий) – фін. «sirppi», ест. «sirp» (серп), азерб., турец. «sərt» (жорсткий);

англ. «tell» (сказати, розповідати, говорити, повідомляти, вказувати, позначатися), «talk» / ***balk** (мовити, балакати, розмовляти), дан. «tale», ісл., швед. «tala» / ***bala** (балакати, баяти, талдичити, говорити), дан., норв. «tale» (мовлення, промова) – ест. «ütle» ***gütle**, япон. «tsutaeru» (говорити від ст.-сл., діал. «[гу]торити») ¹³⁶⁰, узб. «ayt» / ***bayt**, каз.,

¹³⁶⁰ Праслов'янська форма «гуторити» здебільшого реконструюється у вигляді іменника ***gutořъ**, що розглядається як складне утворення з основи **gu** / **gov**, тієї самої, що і в «govořъ» – говір та з «торотóрити» [Фасмер I 479; Fraenkel Glotta 4, 33; Верп. I. 364] <https://goroh.pp.ua/Етимологія/гуторити>, – П.Д.

кирг. «айт», татар. «эйт» (казати, розповідати – від ст.-сл. «баяти» – говорити), азерб. «deyin» (сказати), фін. «kieli», ест. «keel, tila», узб. «til», кирг. «тил, тили», каз. «тіл», татар. «тел», турец. «dil», туркм. «dili», чув. «čělkhe» (мова) [від ст.-сл. «t'lk'» – толк; тлумачити, талдичити, *талакати¹³⁶¹ / балакати, що споріднено з «торочити» та «теревенити» – «незрозуміло говорити, говорити без толку, тобто дурниці, нісенітниць»];

англ. «honor», нім. «Honneur», ірл. «onóir» – фін. «kunnia», турец. «onur» (слава, честь);

англ. «gaze» (погляд, пильний погляд), нідерл. «kijk» (погляд) – фін. «katso», азерб. «göz», каз. «көзқарас», якут. «керүү, харах», кирг. «каро» (погляд);

англ., бавар. «sun», д.-англ., д.-фриз., с.-н.-нім. «sunne», фриз. «sinne», ломбард. «suu», д.-франк., д.-нім. «sunna», гот. «sunnô», д.-в.-нім. «sunno / sunna», нім. «Sonne», люксем. «sonn», цимбр. «zupa», нідерл. «zon / zoon», західнофламан. «zon», срб.-хрв., бсн. «sunce», слвн. «sonce», мкд. «сонце / сонцето», кит. «sūn», маньчж. «šun», евенк. «сигун*» [siun], негідал. «siun», ульч. «siu(n)», нан. «siu / siun», в.-колим., васюган. «su:ŋk» – ханти «sunk», якут. каз. «күн», д.-тюрк., ойрат., караханід. «kun», халадж. «kun / kin», тувин. «хүн», тофалар. «кун», д.-уйгур. «kün», кирг., кр.-тат. «küneş», чагат. «gun», турец. «güneş», азерб. «günəş» (сонце) [від прасл. *s[i]unь чи псевдотохар. *käun, тоді як для слов'янських мов, що сформувалися на балтських, дако-тракійських, іллірійських та фінських етнічних субстратах, відновлюється прабалтське *saulnь > *sьlnь, – Фасмер];

англ., нідерл. *oueng / «oven», нім. «Ofen», дан., норв., ісл. *oung / «ovn» («піч» від пра-і.е. *soung – сонце), швед. «ugn» («піч» від прасл.-і.е. *soung – сонце чи від лит. «ugnis», далі пра-і.е. *ougnis – вогонь) – фін. «uuni» (піч від прасл.-і.е. *diung > *soung – сонце чи від лтс. «uguns» – вогонь), азерб., турец. *soua / «soba» (від пра-і.е. *soung – сонце), алб. «sobë»; япон. «Obun» («піч» від прасл.-і.е. *soung – сонце чи від пратюр. *sobun – піч);

англ. «top», норв., швед. «topp», ісл. «toppur» – ест. «tipp», кирг. «дөбө», каз. «төбе», азерб. «тэрә», турец. «tepe» (вершина, височина) [від прасл. *tъmъ (тім'я, маківка)];

англ. «tin» – фін., ест. «tina», азерб. «tənəkə», турец. «teneke», узб. «tunuka» (олово / оливо, біла жерсть, жерстянка, бляшанка, консервна банка, олов'яний посуд);

англ. «collar» (колье, намисто, нашійник, комір, кільце, хомут), франц. «collier», грец. «коліе» – фін. «kaulakoti», ест. «kaelakee» (колье, намисто) [від фін. «kaula», ест. «kaela», пізньюлат. «collum», італ. «collo» (шия), що походять, можливо, від прасл. «kolo» (коло; колесо), адже грец. «κύκλος» (круг, коло; колесо; хоровод), а лит. kãklas (шия)];

англ. «soap», норв. «såpe», дан. «sæbe», нім. «Seife» (мило) – кит. «zào», япон. «sōри», фін. «saippua», ест. «seep», угор. «szappan», чув. «surăn», азерб. «sabun», туркм. «sabun», татар. «сабын», кирг. «самын» (мило);

англ. «ale», нідерл. «aal», дан., норв. «øl», швед. «öl» – фін. «olut», ест. «õlu, õlut» (ель, пиво);

англ. «guy», д.-сакс. «roggo», д.-ісл. «gugr», дан., норв. «gug», швед. «gåg», люксем., нім. «Roggen», лит. «rugys», лтс. «rudzis», д.-прус. «rugis» (жито), фриз., нідерл. «rogge» (житній) – фін. «guis», ест. «rukis», угор. «rozs», комі «rud'žeg», морд. «го́з», якут. «оруос» (жито);

англ., дан., норв., італ., ісп. «torso», франц. «torse» – фін., ест. «torso», угор. «torzó», татар. «торсо», туркм. «torso», узб. «tana», каз. «тұлға», кирг. «тулку» (торс, туловище) [від ст.-сл. «тулуб, тулово», що походять від «туліти» через прасл. *tul- (< *toul-)];

англ. «bench, bank», дан. «bænk», норв. «benk», швед. «bänk», італ. «panca», грец. «пáуко» – фін. «penkki», ест. «pink» (лава);

англ. «haul» (тягнути, перевозити) – фін. «hilaus» (тягнути);

англ. «carry» (нести, проводити, носити, переносити, перевозити, везти) – фін. «kuljettaa» (нести), узб. «ko'chirish» (везти);

¹³⁶¹ Вочевидь, це дві різні діалектні праслов'янські форми одного і того ж слова, – П.Д.

англ. «margin» (край, беріг, ребро, поле), дан. «margen», фриз. «marzje» – комі-зирян. «молгон» (крайній, кінцевий) [від і.е. *b^herǵ^h, пол. «brzeg» (беріг, край)];

англ. «shove» (пихати, сунути, совати, штовхати), нідерл. «schuiven», нім. «schieben» – фін. «työntää», якут. «кыбыт» (сунути, совати) [від прасл. *souvati, чес. «souvati, sunouti» (рухати, совати); слвн. «sováti, sújem, súniti, suñem» (штовхати), – Фасмер];

англ. «saw», дан. «sav», нідерл. «zaag», нім. «Säge», норв. «sag», швед. «såg» – ест. «saag», фін. «saha» (пила) [від прасл. *sěko *sěkti (січу, сікти), – Фасмер; споріднені слова: просіка, сікач, сокира];

англ. «beard» (борода, рослинність на обличчі, шип, рослинна частка, зазубрина), фриз. «burd», нім. «Bart», лит. «barzdà», лтс. «bãrzdà», «bãrda», д.-прус. «bordus», лат. «barba» – фін. «parta» (борода);

англ. «crane» (журавель, стерх, кран, кран вантажний), д.-в.-нім. «kranuh», люксем. «Kranen», італ. «gru», лит. «gėrvė», лтс. «dzėrve, celtnis», д.-прус. «gerwe», лат. «grūs», грец. «γέρανος», слвн. «žerjav» – ест. «kraana», угор. «daru», якут. «туруйа», кирг. «турна», кор. «keulein», евенк. «карав» (журавель);

англ. «gold», нім. «Gold», фриз., нідерл. «goud», норв., ісл. «gull», дан., швед. «guld», гот. «galtyn» – фін. «kulta», ест. «kuld», узб. «oltin», турец. «altın», кр.-тат., карач.-балк., каз., татар., киргиз. «алтын», монг. «алт» (золото);

англ. «marsh», нім. «Moog», фриз., нідерл. «moeras», норв. «myr», ісл. «mýri» – ест. «mülgas», камас. «bare», якут. «маар, бырыы» (болото, драговина, драгва, мочар) [від прасл. *bagъ; слвн. «bága», чес. «bařina», слвц. «baga», пол. «barzyna, barzówka» (болото), – Фасмер; укр. «марати»];

англ. «guard» (вартувати, охороняти, захищати, оберігати), франц. «garder», швед. «gardera», дан. «værne», ісл. «verja» – фін. «vartioida», ест. «valvama», угор. «őg», якут. «харыстаа, харабыллаа», азерб. «qorumaq», турец. «korumak», каз. «күзету» (охороняти, сторожити); якут. «харабыл», чагат., татар., каз., тел. «karaul» (охорона) [від прасл. *gъrǫdъ (схрон, сховище, охорона); д.-київ. «гридь, гридинь» (воїн, охоронець)];

англ. «mill» – фін. «mylly», якут. «миэлинсэ», кирг. «ылгоочу» (млин) [від прасл. *mьljo, *mьlti (молоти, змільчати)];

англ. «falchion» (меч, коротка широка крива шабля), нім. «Pallasch», пол. «pałasz» (палаш) – угор. «fallos», турец., азерб. «pala» (меч, ятаган) [безпосередньо з прасл. *bolatъ (булат, сталь), що є похідним від *bagъ (болото, болотна руда)]; слвн. «bága», чес. «bařina», півн.-іт. «palta», ломб. «palta», пьемонт. «pauta» (болото); д.-лтс. «paltis» (дощовий струмок), лтс. «paļts, paļte» (калюжа); алб. «balte» (тина, болото, глина, земля); англ. «paludal», тадж. «ботлощ» (болотний); перс. «pūlād», півн.-тюрк. «bulat», кипч. «bolat», азерб. «polat», алт., тел., леб. «polot» (булат), – Фасмер;

англ. «curse» (нещастя, лихо, прокляття, бич), «scourge» (нещастя, лихо, кара, бич), нім. «kraft» (сила, міць), лтс. «krava» (навантаження) – ест. «karistus» (покарання), турец. «zorlama», карач.-балк. «къарыу» (сила), кр.-тат. «qaruv» (потуга) [від прасл. *kъra / *kara (кара, покарання) > *krivъda (зло, вина, несправедливість)];

англ. «saber, sabre» (шабля, шашка, кавалерист, рубити шаблею) – турец. «süvari kılıcı» (кавалерійський меч); угор. «szablya», ест. «saabel», фін. «sapeli, säilä», якут. «саабыла» (шабля, меч, шашка) [від р.-прасл. *sabyla > *kobyла (кобила)];

англ. «kill» (знищити, умертвити, вбити, порізати), нім. «killen» (вбити, покінчити), лит. «kirsti», лтс. «cirst» (рубати, кришити) – фін. «surmata», ест. «surmata» (поражати, поразити, вразити), якут. «кэрт», турец. «çirinti» (рубати, кришити);

англ. «slay», фриз. slachje» (умертвити, вбити, поразити) – фін. «surmata», ест. «surmata» (поражати), каз. «сойылды», якут. «өлөр» (забити), якут. *сөлөрдө, «өлөрдө» (вбив), азерб. *söldürmək, «öldürmək», узб. «o'ldirish» (вбивати);

англ. «stick» (палка, палиця, ручка, тростина, стрижень, кілочок, щогла) – фін. «tikku» (палка, палиця, жезло), якут. «тоһоһо» (кіл, цвях), узб. «taуoq», каз. «таяқ таяқша»,

кирг. «таяк» (палка), каз. «шыбык», кирг. «чыбык», турец. «çubuk», азерб. «çubuq», кр.-тат., уйг., кипч. «çybyk» (прутик, стрижень, тонка палиця, жезло);

англ. «peg» / *pa[1]k (пег, кілок, кілочок, шпилька, вішалка, крючок), швед. «spik» (цвях, ніготь), англ. «bolt» (болт, затвір, стрижень, вісь), н.-нім. «bolt(e)», нідерл. «bout» (болт), с.-н.-нім. «balke» (балка) – ест. «pulk», фін. «pulikka» (кілочок); угор. «szeg» (цвях), «bot» (палка); ест. «polt», фін. «pultti» (болт) [можливо, від р.-прасл. *balka > palka – палка чи від прасл. *bьlati, пол. «bełtać» (бовтати), – Фасмер];

англ. «stubble» (стерня, колючка, щотина / щетина, коротке волосся), «stem» (стебло, стрижень, стовбур, основа, ніжка, рід), лит. «stibis», лтс. «stiba» (палка, пруттик), лит. «stiebas» (стовп, стовбур, стебло) – фін. «tappi» (шпилька), якут. «сибиинньэ түү» (стебло) [від прабалт.-сл. *stiebis, похідного з снскр. «stibhiṣ» (пучок, сніп, зв'язка), – Фасмер];

англ. «bristle», швед. «borst», нім. «Borste» (щетина), англосак. «brū», д.-ісл. «brúpn», лит. «bruvis», авест. «brvat-», нов.-перс. «abrū, barū» (брова); с.-перс. «vars», нов.-перс. «gars» (волосина); нов.-перс. «burtīdan» (різати) – фін. «varsi» (стебло), азерб. «biğçək» (волосся), узб. «brush», азерб., турец. «fiğça» (щітка), якут. «бириэйдээ» (брити) від прабалт.-сл. *bry (брова) та *briti (брити), висхідних до снскр. «bhṛúṣ» (брова), – Фасмер];

англ. «wool» (вовна, вовняні вироби, вовняна пряжа, волосся, руно), «wave» (завивати, завивка), гот. «wulla», лтс. «vilna», слвн. «vólna» (вовна), лит. «vilna» (волосина), д.-прус. «wilna» (кафтан), с.-авест. «varəsa-», с.-перс. «vars» (волосина) – фін. «varsi» (стебло), фін. «villa», ест. «vill» (вовна) [від прабалт.-сл. *ūlnā, висхідного до снскр. «ūṅnā», – Фасмер];

англ. «lamb» (ягня) – ест. «lambad», фін. «lammas, lampaat» (вівці);

англ. «beat» – фін. «voittaa», ест. «võita» (бити) [від прасл. *biti, – Фасмер];

англ. «thanks», норв., ісл. «tak», дан. «tak», швед. «tack», нім. «danke», чес. «děkuji», слвц. «ďakujem», пол. «dziękuję», тадж. «ташаккур» – ест. «tänu», якут. *таһыы, «баһыыба», турец. «teşekkürler» (дякую) [можливо, від прабалт.-сл. *diāng (день)];

англ. «tart» (терпкий, кислий, їдкий, різкий, колкий), дан. «tornede», норв. «tornete», ісл. «thornu» (колючий, тернистий) – фін. «torttu» (терпкий і кислий як терен) [від прасл. *тъгнъ (шип, колючка)];

англ. «sorrow», швед., норв., ісл. «sorg», нім. «Sorge» – фін. «suru», ест. «kurbus» (журба, жалоба, сум, скорбота, горе) [від п.-прасл. *guriti > *gorevati (журити, корити > горювати)];

англ. «hoar» (сивий, сірий, сіруватий), псевдогерм. *haira-, д.-ісл. «hágr» (сірий, сивий), англос. «hár», д.-в.-нім. «hêr» (гідний, величний) – фін. «harmaa», ест. «hall», угор. «szürke», мар. «сур, сурештше / суремше», каз. «сұр», якут. «сиэрэй», япон. «shiraga» (сірий) [від прасл. *xoiro-, сл. *seřъ, – Фасмер];

англ. «age» – фін. «ikä», турец., азерб. «çağ», узб. «vaqt» (вік, епоха) [від прасл. *seğ- (сягати)];

англ. «curse» (проклинати, лягтися, клясти, мучити, відлучати від церкви, блюзнірствувати), «cursing» (лаючи, чортихаючись, проклинаючи) – фін. «kirous», узб. «qarg'ish», кирг. «каргыш», каз. «қарғыс», азерб. «qarğış, qarğamaq», якут. «кыраа» (прокляття, проклинати [чортихаючись]) [від прасл. *čьrtъ; чес., слвц. «čert», пол. «czart», в.-луж. «čert», н.-луж. «cart» (чорт); сrb.-хрв. «цртити, цртим» (заклинати, клясти); слвн. «črti» (чорт, ненависть, ворожнеча), «črtiti» (ненавидіти), – Фасмер];

англ. «scold», дан. «skælde», норв. «skjelle», швед. «skälla» (лягати, розпикати) – фін. «kirota», ест. «hurjutama», турец. «terslemek» (лягати, корити, розпикати) [від прасл. *коръ (лайка, образа), – Фасмер];

англ. «cold», фриз. «kâld», нідерл. «koude», нім. «Kälte», норв. «kald, kulde», дан. «kold», швед. «köld, kall» лит. «šalta, šaltas», осет. «sald» – фін. «kylmä», ест. «külм», евенк. «гилды*», узб. «sovuq», кирг. «суук» (холодний, холод), чув. «xaltarā» (мерзнути), кирг. «калтырак», узб. «qaltiramoq», татар. «калтыран», каз. «қалтырап» (тремтіти [через холод]) [від п.-прасл. *xoldъ / *kaltъ < пра-і.е. *geldh- – холод, – Фасмер];

англ. «sieve», ісл. «sigti», норв. «sil», швед. «säll» – фін. «seula», узб. «elak», азерб. «ələk», каз. «елек» (сито / решето) [від прасл. *sěkti (сікти)];

англ. «hut», фриз. «hutte», нім. «Hütte», дан., норв. «hytte», срб. «хут», слвц., пол. «chata», слвн. «коша», блг. «хижа», курм. «kozik», лат. «casa» – фін. «kota», ест. «hütt» (хатина, хата) [від прасл. *kōtъ (кут)];

англ. «bulgy, bulging», нідерл. «bolrond» – фін. «pullottava, pullistuma», ест. «pullollaap», якут. «бүлтэгэр, бүлтэгэрэ» (опуклий, опуклість, випинання) [від прасл. *bъlb (бульба, бульбашка, бульба, пухир); «булава» (жезло)];

англ. «clean, glace», фриз. «glêd», нідерл. «glad», дан. «glat», норв., нім. «glatt», ісл. «slétt», швед. «slät» – фін. «sileät», ест. «klanitud», узб. «oqlangan», якут. *килэнгир / «килэгир», монг. «гөлгөр» (гладкий, гладенький) [від прасл. *gladъ (гладь), – Анікін];

англ. «plate», дан. «plade», швед. «plåt, pläter, platta» – фін. *plaatta, «laatta», ест. «plaat», турец. «plaka, plaket», узб. «plitasi» (плита) [від прасл. *plita та *plать (кусок тканини, хустка) тоді як д.-грец. «πλίνθος» (плитка, цегла)];

англ. *kring / «ring», нідерл. «kringetje» – фін. «kierros», угор. «korong» (коло) [від прасл. *къring > *қорънгъ (курень, круг, коло, кільце); від нього ж, вочевидь, утворилися і слова «навкруги», «криниця», «кринівка» (сковорідка), «кринка»; чес. «křínka» (миска, посудина), –Фасмер];

англ. «corona», ісл. «hring» – фін. *hrengas / «rengas» (кільце) [від п.-прасл. *къring > *қорънгъ (курень, круг, коло, кільце)];

англ. «crown», дан., норв. «krone» – фін. «kruunu», ест. «kroon», угор. «korona», узб. «krona» (верхівка, маківка, корона, крона) [від прасл. *къring > *қорънгъ (курень, круг, коло, кільце)];

англ. «joy», ісл. «sæla» (радість, веселощі, блаженство, задоволення) – фін. «ilo» (радість, насолода, задоволення), якут. «дьол» (щастя, успіх, везіння, удача, вдача) [від прасл. *obilъ < *o[b]vilъ – «обілля, велика кількість», порів. ст.-сл. «извилије» (достаток), «възвить» (прибуток), – Фасмер];

англ. «plash», фриз. «plaa», нідерл. «plas», швед. «plask» – фін. *pläiskä / «läiskä», ест. «platsatus», каз. «пышак» (плескіт, калюжа) [від ст.-сл. «плескати, плештѣ»];

англ. «it, this», фриз. «it», нідерл. «het» – фін. «se», ест. «just», угор. «öt», якут. «ити», турец. «ebe» (це) [від дейктич. «e» і *тъ; порів. рос. «тот», – Фасмер];

англ. «great», фриз. «grut», нідерл. «groot», дан., норв. «flotte», блг. «голям», мкд. «голем», пол. «wielki» – фін. «suuri», ест. «suur», кирг. «улуу», каз. «үлкен», турец. «büyük, harika», узб. «buyuk» (великий) [від п.-прасл. *gromd' > *гъродъ (великий, височина, груди); слвн. «grôd», чес. «hrud», слвц. «hrud'» (груди); блр. «грудь», блг. «грудь», слвн. «grúda», чес. «hrouda», слвц. «hruda», пол. «gruda» (груда / брила), тоді як лит. «grāmatas» (купа), «gramantas» (ком); д.-сканд. «grīdi», д.-київ. «гридинъ» (воїн, охоронець), – Фасмер];

англ. «over» (верхній, вищий, крайній), нім. «ober» (верхній, вищий, головний, старший), дан. «øverst», ісл. «efri», лит. «viršutinė» (верхній) – ест. «ülem» (ведучий, головний), угор. «felső», фін. «ylin» (верхній), узб. «oliy» (вищий) [від прабалт.-сл. *bēringъ (верх, вершина, кінець, край, беріг)];

англ., франц. «sabot» (дерев'яний черевик) – фін. «saapas», ест. «saabas», карел. *saappaga- / «шоароа», якут. «саппыкы», прабулг. *saBaG- / *saBuG-, д.-тюрк. [печен., кипч.] *sapaу-, *sapuу- (взуття з голенищем – чоботи), схід.-монг. «sab» (чобіт, черевик) [від прасл. *tsap – цап чи від праманьчж. *sabu – черевик, – Фасмер];

англ. «truck», дан. «trækvogn» (віз, візок, вантажівка), англ., франц. «diligence», блг. «таліга», слвн. «toliga, taliga» – карел. «telegu», комі «teleshnei», якут. «тэлиэгэ», турец. «talika», монг. «тэрэг» (віз, візок, дилижанс) [від монг. «тэрэ- / tele-» (переносити, перевозити), – Поппе].

англ. «eating», нідерл. «voedsel», нім. «Essen» (їжа), англ. «food, feed» (корм, їжа), нідерл. «eten» (їсти) – фін. «syöttää» ест. «sööda» (корм), чув. «apat» (корм, їжа), угор.

«étel», ест. «toit», узб. «ovqat», рос. «еда» (їжа) [від кореня *ēd-, наявного, наприклад, в рос. «еда» (їжа)];

англ. «otter», нім. «Otter», д.-ісл. «otr», д.-в.-нім. «ottar» (видра) – угор. «vídra», чув. «ätär», узб. «otter», татар., кирг. «оттер», каз. «отер» [від і.е. *udra, прасл. *vydra, слвн. «vídra», чес., слвц. «vydra», пол. «wydra», в.-луж. wudra, н.-луж. «hudra», лит. «údra», д.-прус. «wudro», лат. «údris», авест. «udra» (видра), д.-інд. «udrás» (водяна тварина), грец. «ὕδρος, ὕδρα» (гідра, водяна змія), далі грец. «ὕδωρ» (вода), – Фасмер];

д.-англ. «æps», англ. «aspen», нім. «Espe» (осика) – фін. «haara», ест. «haab», д.-саксон. «асра», чув. «äväs» (осика) [від прасл. *apso (осика), д.-прус. «abse»; чув. слово може бути запозиченим і з іншої індоевропейської мови, – Фасмер, 1971, том III, 159);

англ. «shudder, tremble», нім. «schaudern, zittern» (тремтіти) – фін. «tutista, hytistä» чув. «čětre», турец. «titremek», кирг. «титирөө», узб. «titramoq» (тремтіти); фін. «tutina» (тремтіння);

англ. «yea, yeah, yes», нім. «ja» (так, хай) – фін. «joten», турец. «evet», туркм. «hawa», узб. «ha», япон. «hai», кор. «ye», маньчж. «jai», чув. «ja», каз. «иә», кирг. «эә», татар. «әйе» (так, хай);

англ. «herd», псевдогерм. *herdo, нім. «Herde», швед., дан. «hjord», ісл. «hjörð, hjarðar» (гурт, стадо, паства, натовп) – фін. «karja», ест. «kari, hulk», чув. «kěrt», турец., азерб. «sürü» (гурт, згряя, стадо) [від п.-прасл. *gure; ст.-укр. «гуре» (багато), укр. «гура» (куча, груда, скупчення, маса, натовп) попри і.е. *ougr-, д.-грец. «ὄχλος» (охлос, натовп, велике скупчення людей)];

англ. «bolt» (блискавка, втеча, запір, болт), «boldly» (сміливо), «fast» (швидко, хутко, скоро), нім. «bald» (скоро, незабаром) – ест. «varsti», турец. «bazen», туркм. «basym» (скоро, незабаром), чув. «palt» (швидко, хутко, блискавично);

англ. «body», д.-в.-нім. «botah» (тіло), ст.-англ. «bodig» (стовбур, бадилля), англ. «baton» (паличка, кийок) – чув. «patak» (патик, палиця), діал. слвц. «patyk» (палець, що є функціонально спорідненим слову «патик», яке утворено за допомогою префікса «па-» від основи слова «тїкати» [порів. «пакіл»], <https://goroh.pp.ua/Етимологія/патик> чи походить від евенк. *падькән / «адыкән» – мало); угор. «bot», хрв. «batina» – «палка, палиця», д.-тюрк. «bod» (тіло, тулуб, плем'я, рід), рос. «ботва» – бадилля, серб. «бадрљица» – стебло, д.-тюрк. «bodaq» (гілка, бадилля – «те, що є верхньою частиною рослини» [від кореня прасл. *bad- / bod-, того самого, що і в словах «бостї» (бодати), «будяк», та інших <https://goroh.pp.ua/Етимологія/бадилля> [порів. блг. «бут», пол. «biodro» (стегно, верхня частина ноги); тадж. «падар», ісп. «padre», укр. «батько» (голова родини чи гірського масиву)];

англ. «stick», нім. «Stock», нідерл., дан. «stok», ісл. «stinga, stafur» (палка, палиця, патик), дан. «stang» (стрижень, прут), нім. «Staket, Stange», італ. «stacca» (кіл, шест, стовп), англ. «stake» (стійка, стояк стовп, кілок, кіл) – фін. «stikki, tikku», туркм. «taýak» / *stajak, узб. «tauoq», кирг., татар. «таяк» / *стаяк, каз. «таяк» (палка, палиця) [можливо, ці слова спочатку відповідали лише вертикально встромленій у землю палці та походили від слів «стійка, стояк, стояти»];

д.-англ. «wæfs, wæps», англ. «wasp», прагерм. *wabso, д.-нім. «wafsa», нім. «Wespe» – ест. «vapsik», чув. «säpsa» (оса) [від пра-і.е. *vebhnið – тчу, – Фасмер];

д.-англ. «scofl» (лопата, весло), англ. «shovel» (лопата, совок), нім. «Schaufel» (лопата) – ест. «kühvel», фін. «kauha», слвц. «kopček», пол. «szufelka» (совок), чув. «šerěl» (дерев'яна лопаточка для здирання кори дерев), турец. «şovel» (лопата) (совок) [від прасл. *sovāti (совати)];

д.-англ. *furh, англ. «furgow», нім. «Furche», норв. «fure», швед. «fåra», с.-нідерл. «vorke» (борозна) – чув. «varak» (вимоїна, вибоїна, ярк), фін. «uurre», угор. «barázda», прасл. «borzda» (борозна) [від і.е. *bhreg' (ламати, розбивати, дробити, товкти)];

д.-англ. «wala, walu» (палиця, посох), англ. «bole» (стовбур, пень) – ест. «varte», фін. «varsii» (стовбур, стебло), фін. «vartalo» (стовбур, тіло), чув. «vulă» (стовбур дерева);

англ. «do», нідерл. «doen», нім. «tun» – ест. «toimima», фін. «toimia», чув. «tu» (робити);

англ. «cheerful» – фін. «hilpeä», кирг. «шайыр» (бадьорий, веселий);

англ. «currants», нім. «Korinthe», швед. «kogint» (смородина) – фін. «herukka», чув. «xurlaxān», кирг., татар. «карагат», каз. «қарақат», узб. «qorygat», азерб., туркм. «garağat» (смородина).

Через наявність як в латині, так і в мовах італіків значної кількості запозичень з фінських і інших мов тубільців Апеннінського півострова (ахейців, пеласгів, етрусків і інших доіндоевропейських народів), що не мають відповідностей в інших і.е. мовах (див. Валентин Стецюк, «Сліди мовних контактів у лексиці тюркських та індоевропейських мов», <https://www.v-stetsyuk.name/uk/Alterling/Lex/Kont.html>), такі суто латинські відповідники з неясною етимологією тут не розглядалися.

Патанджалі в «Магабхаші» визначає племена шака (сака) не як аріїв, а як шудр. Це, звичайно ж, не дозволяє віднести до індоевропейців не лише тюркськомовних сако-масагетів, а й споріднених їм європейських скитів, що були пращурами зовсім не брахікефальних осетинів, а як нині фінськомовних, так і обалтених савроматами та ослов'яченими готами та аланами доліхокранних народів:

«Якщо оцінити антропологічні дані, то, як писав Г.Ф. Дебець, ні про яку істотну расову своєрідність осетин у порівнянні з іншими народами Кавказу не може бути й мови ... Лев Діакон, наводячи слова Арріана про Ахілла, пише, що однією з ознак явного доказу скитського походження Ахілла є біляве волосся та світло-сині очі. Тобто всі скити мали саме таку зовнішність, через яку їх відрізняли від інших народів. І ця зовнішність ніяк не в'яжеться з іранськомовними народами. Ряд дослідників відзначає відсутність іранського впливу на слов'янські мови, що, наприклад у Т. Барроу, викликає подив, враховуючи, за його словами, постійні набіги скитських племен на Європу та тривале проживання їх на широких територіях, що сягали Дунаю. Здається, будь-яке здивування пройде, якщо відмовитися від іранськомовності скитів. А відсутність іранського впливу на слов'янські мови якраз і служить доказом неіранськомовності скитів і (слов'янськомовних, – П.Д.) сарматів...» (Юрій Яхонтов, «Літопис слов'ян-росів із найдавніших часів до Рюрика / Іранськомовні чи були скити?», <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0211/008a/02111148.htm>);

«На етапі Білозерки панівним став давній доліхокранний вузьколиций варіант. Виявляється велика близькість черепів культур зрубної, білозерської та скитської Північного Надчорномор'я та, з іншого боку, між черепами тих самих культур у лісостепу (Круц 1987). Це доводить генетичну наступність на Україні іранськомовного¹³⁶² скитського населення з попереднім зрубним... Іншим учасником етнокультурних процесів у степах були племена покровського типу. Це доліхокранні вузьколиці європеїди, споріднені з абашевцями та відмінні від потапівців. У покровських серіях виявлено також домішку тубільної уралоїдної раси. У класичних зрубних могильниках панують черепи, що відбивають процеси метисації нащадків різних східноєвропейських популяцій. Більшість зрубних черепів матуризовані доліхокранні з середньошироким обличчям. Вони свідчать про велику роль ямно-полтавкінського компонента у населенні зрубної культури. У зрубників і алакульців Уралу та Західного Казахстану, що відносяться до доліхокранного вузьколицького антропологічного типу (Гінзбург 1962; Алексєєв 1967), можна припускати генетичний зв'язок з населенням Сінташти...» (Е.Е. Кузьміна, «Арії – шлях на південь», <https://secrethistory.su/1680-proishozhdenie-vostochno-iranskih-kochevnikov-sakov-i-skifov.html>; http://www.archaeology.ru/Download/Kuzmina/Kuzmina_1994_Otkuda.pdf).

Однак, на відміну від ослов'ячених пращурами українців доліхокранних нащадків туранців скитів (жорстоких і психічно інфантильних московитів-росіян), споріднені їм і антропологічно близькі до них нащадки туранців сако-масагетів (сакси, саксонці та

¹³⁶² Вочевидь, все ж таки переважно фінськомовного скитського населення, – П.Д.

доліхокранні блідолиці скандинави) дуже успішно змогли позбавити нинішніх своїх нащадків жорстокості та психічної інфантильності, перейшовши не тільки на спілкування індоєвропейською лексикою, а й на європейську мовну картину світу. І тому-то вони і є тепер одними з найуспішніших націй світу:

«Характер стародавніх саксів демонстрував якості безстрашних, діяльних та удачливих піратів... Їхній жорстокий характер сформував схильність до безладного розбою. Саме через жорстокість і всеруйнування, так само як і від раптовості вторгнень, їх боялися більше інших племен. Подібно данцям і норвежцям, їхнім наступникам і противникам, вони спустошували все, де з'являлися з мечем і полум'ям. Це були люди, що зневажають небезпеку. Вони спускали свої розбійницькі кораблі на воду і дозволяли вітру нести їх до будь-якого заморського берега, байдуже, чи були результатом їхнього походу грабіж або смертельна сутичка. Така була їхня жадібність, або нелюдська сміливість, що вони часто воліли виходити в море в сильну бурю, з легкістю здатну занести їхній корабель, тільки через те, що в такий момент їхні жертви були менш обережними. Їхні військові прийоми були породженням скоріше низьких пристрастей, дуже притаманних людям, аніж шляхетності. Вони з'явилися результатом зародкового стану розвитку. Їхні мечі виймалися з піхов не в пориві честолюбного прагнення чи образи. Тяга до розбою та жорстокості була їхньою улюбленою забавою, а тому вони нападали абсолютно на будь-який беріг, що тільки могли досягти... Жорстокість саксонського характеру, здавалося б, більш підходила смаглявим і гнівливим особам представників Азії та Африки, ніж тому білявому, привабливому та блакитноокому зовнішньому вигляду, яким наших пращурів зображували давні автори. І хоча природа забезпечила їх зачатками тих привабливих якостей, які пізніше стали характерною національною ознакою їхніх нащадків, зловісні звичаї саксів, їх набуті пристрасті та варварська культура зводили нанівець усі позитивні схильності. Здібності людини пристосуватися до обставин настільки значні, що ні колір шкіри, ні статура, ні клімат не впливають на моральні якості настільки помітно, як гарні чи шкідливі звички, так само як і виховання, якому вони піддані...» (Шерон Тернер, «Історія англосаксів», Доповнення до кн. II «Засади саксів часів язичництва», http://britanniae.ru/reconstr/sharon_turner/sharon-turner_2ADD_01.htm).

Якщо ж саксонці та пізні фризи (нащадки саксів, що покинули туманний Альбїон) ще довго не могли позбутися своєї туранської ментальності, то раніше слов'янськомовні англї, хоч самі і втратили флективність своєї мови під впливом мови саксів, але ж змогли врешті-решт нав'язати своїм сусідам туранцям саксам свою благодіючу індоєвропейську мовну картину світу і, тим самим, їх окультурити та цивілізувати:

«Найдавніший запис про саксонську форму правління на континенті міститься в цьому короткому, але ясному пасажі Біди: «Стародавні сакси¹³⁶³ не мають короля, але лише кількох сатрапів, які керують народом і у разі війни кидають жереб, підкоряючись на час війни тому, на кого він падає. Коли ж війна скінчиться, вони знову стають сатрапами, рівними за владою». Що континентальні сакси до восьмого століття перебували під владою племінної аристократії і не мали королів, крім під час війни, і що вибрані королі-воїни, складали з себе владу при відновленні миру, засвідчено іншими давніми джерелами. Пізніші історики використовували це твердження у своїх роботах. Цезар розповідає практично те саме про форму влади, що існувала в його час у германців... Англосакси наполегливо потребували продовження повноважень своїх королів-воїнів, поки, нарешті, не було встановлено сталої, хоча й обмеженої монархії. Їхні вожді або wítена продовжували володіти своїм впливом і владою. Саме вони обирали нового короля, хоча вибирали його вже з сім'ї покійного правителя, і їхня згода на зборах старійшин (gemot) продовжувала залишатися необхідною умовою для здійснення найважливіших рішень королівської влади...» (Шерон Тернер, «Історія англосаксів», http://britanniae.ru/reconstr/sharon_turner/sharon-turner_2_01.htm#28);

¹³⁶³ Як і слов'янськомовні темношкірі ранньосередньовічні германці – фризи-руси, англї, юти та ін., – П.Д.

«Чи мають англійці (англосакси, – П.Д.) на чолі себе монарха, як в Англії, або президента, як у Сполучених Штатах, їхній спосіб правління завжди матиме ті самі основні риси: діяльність держави буде доведена до мінімуму, діяльність приватних осіб – до максимуму, що складає повну протилежність латинському¹³⁶⁴ ідеалу. Порти, канали, залізниці, навчальні заклади завжди створюватимуться та підтримуватимуться особистою ініціативою, але – ніколи не ініціативою держави. Ні революції, ні конституції, ні деспоти, що неспроможні давати якомусь народу тих якостей характеру, які він має, чи відібрати в нього наявні якості, у тому числі впливають з його установ. Не раз повторювалася та думка, що кожен нарід має ту форму правління, яку він заслуговує. Важко припустити, щоб він міг мати іншу» (Гюстав Лебон, цит. за: Ігор Осовін, «Загадкова російська душа», <http://www.conspirology.ru/2011/01/zagadochnaya-russkaya-dusha.htm>).

Додаток 5. Про панування в Світі туранського парадигмального світосприйняття

«Останнім часом до таких епохальних непорозумінь як «Великий вибух» Всесвіту та «чорні діри» долучилися ще два не менш значні непорозуміння – «небаріонна темна матерія» та «темна енергія». І це яскраво свідчить про наявність затяжної кризи в теоретичній фізиці. Вона поступово стає простим ремісництвом замість творчого відображення дійсності. Бо виявлені у дуже струнких побудовах спеціальної (СТВ) та загальної (ЗТВ) теорій відносності невідповідності фізичній реальності, омани та прогалини стали просто замовчуватись «туранцями», що на превеликий жаль панують зараз у наукових колах, або ж стали «лататися» ними введенням нових матеріальних сутностей (Кантівських «речей в собі») замість переосмислення фізичних сутностей самих цих теорій. Саме такий примітивний підхід і є властивим туранському спрощено-поверхневому та переважно цілісному світосприйняттю, а також і успадкованому як догмато-парадигмальному, так і неглибокому осмисленню фізичної реальності.

Розпочалася ця криза вже після виявлення Хенріхом Оттом [Ott, 1963] і незалежно від нього Хенріхом Арзельсом [Arzelies, 1966] можливості побудови іншої релятивістської теорії термодинаміки, що стала альтернативною теорії Планка-Хазенборля. В зв'язку з бурхливими дебатами з цього питання Х. Арзельс заявив про «сучасну кризу термодинаміки» (а зовсім не самої догматизованої СТВ). Хоча ж більшість фізиків і прийшла до висновку щодо релятивістської інваріантності термодинаміки, проте не розуміє те, що це справді є можливим лише за відсутності релятивістського уповільнення темпу плину власного часу речовини, що рухається в гравітаційному полі лише за інерцією. Адже, незважаючи на принципову можливість гравітаційно-релятивістського сповільнення плину власного часу речовини, речовина, що рухається у гравітаційному полі лише за інерцією, цього сповільнення власного часу принципово не зазнає [Данильченко, 2021; 2022]. І це забезпечується більш складними конформно-лоренцовими релятивістськими перетвореннями приростів просторових координат та часу, що гарантують гравітаційно-релятивістську інваріантність та збереження в процесі руху за інерцією не тільки внутрішньої та повної енергії речовини, а й усіх її інших термодинамічних та гравітермодинамічних потенціалів та параметрів [Danylchenko, 2021; 2022; Данильченко, 2022]. Саме ці конформно-лоренцові перетворення гарантують і відсутність істотної різниці у віці близнюків, що і робить парадокс (паралогізм) близнюків неактуальним явищем. Примітивні ж суто Лоренцові релятивістські перетворення відповідають зовсім не інерційному, а рівномірному (псевдоінерційному) руху речовини. Тому-то тензор енергії імпульсу на основі термодинамічних параметрів і характеристик речовини у загальному випадку може формуватися тільки у супутніх лише суцільній речовині системах відліку координат та часу (СВ). А отже, для нежорсткої (наприклад, природно остигаючої) речовини він повинен формуватися зовсім не в метричному

¹³⁶⁴ І туранському російському, – П.Д.

просторі, а в невідривному від самої речовини її власному фізичному просторі з використанням неметричної координатної мережі. Для переходу ж за допомогою перенормування просторових параметрів до метричного простору, в якому використовується єдиний метричний еталон довжини, необхідно буде знати не тільки радіальний розподіл величини молярного об'єму речовини, а й радіальний розподіл параметрів конформно-лоренцового перетворення. А цього, звичайно, зараз ніхто не враховує. На жаль, нагідну мудрість «простота гірше за крадіжку» замінено у сучасній фізиці твердженням, що «все геніальне повинно бути лише простим».

Уявна ж потреба у Всесвіті темної енергії викликана як неправомірним використанням у залежності Хаббла некоригованої фотометричної відстані, так і саме ігноруванням відсутності релятивістського уповільнення власного часу у далеких галактик, що падають лише за інерцією на псевдообрії подій. Цьому також сприяє і ототожнення в СТВ рівномірного (псевдоінерційного) руху з рухом за інерцією.

Звичайно ж, у найпростіших випадках, наприклад, при рівномірному (псевдоінерційному) радіальному русі a , можливо, і при псевдорівноуповільненому (за Мьоллером) радіальному русі природно остигаючої речовини розв'язання рівнянь гравітаційного поля ЗТВ можна отримувати і в несупутніх речовині просторах і в тому числі і в супутній розширеному Всесвіту СВ. І, принаймні, стандартні (Лоренцові) перетворення приростів просторових координат і часу є прийнятними для рівномірного (псевдоінерційного) радіального руху об'єктів жорсткого тіла, що еволюційно самотискається в супутній розширеному Всесвіту СВ. Проте це лише конкретні найпростіші випадки.

Правомірність використання в тензорі енергії-імпульсу суцільної речовини замість внутрішньоядерних позаядерних (тобто термодинамічних) параметрів і характеристик речовини обґрунтував Ричард Толмен [Толмен, 1969], фактично довівши взаємоузгодженість (кореляцію) позаядерних і внутрішньоядерних параметрів і характеристик суцільної речовини. Адже в її квазірівноважному стані добуток абсолютної температури, що характеризує інтенсивність позаядерних термодинамічних процесів, і координатної швидкості світла, що характеризує внутрішньоядерний стан речовини, є просторово однорідною величиною. Але ж у несуцільній речовині галактик така кореляція відсутня і тому-то тензор енергії-імпульсу несуцільної речовини галактики треба формувати лише на основі релятивістські неінваріантних внутрішньоядерних параметрів і характеристик речовини. Не дарма ж сам Альберт Айнштайн сумнівався в можливості універсальної будови тензора енергії-імпульсу, порівнюючи його з деревиною низької якості на відміну від метричного тензору, що ототожнювався ним з витонченим мармуром.

Всі ці непорозуміння викликані як спотвореною фізичною інтерпретацією самої теорії відносності, так і недостатньо глибоким розумінням фізичної сутності різних форм таких основних фізичних понять, як простір та час, а також і незнанням фізичних процесів, прихованих за математичною моделлю просторово-часового континууму (ПЧК). Фактично ігноруються як розкрита Анрі Пуанкаре фізична природа кривини власного простору речовини, так і встановлена Германом Вейлем можливість принципово неспостережливої в світі людей калібрувальної деформації речовини на рівні її мікрооб'єктів, а отже, і відповідного їй ПЧК. До того ж не всіма фізиками розуміється і єдина природа термодинамічних та гравітаційних властивостей речовини, відповідно до якої рівняння гравітаційного поля ЗТВ є рівняннями просторово неоднорідного гравітермодинамічного стану речовини, що калібрувально еволюціонує. Нехтування ж як принциповою нездійсненністю сингулярностей в ЗТВ (з огляду на відповідність нульового значення швидкості світла лише нескінченно великим значенням абсолютної температури та тиску), так і можливістю самоутворення речовиною та антиречовиною дзеркально симетричної конфігурації власного простору відповідальне не тільки за підміну надзвичайно масивних порожнистих нейтронних зірок «чорними дірами», а і за

нерозуміння природи надзвичайно високої світності квазарів та наднових. Несприйняття ж того, що Всесвіт принципово не може бути однорідним у власних ПЧК астрономічних об'єктів, і заснована на уявному уповільненні плину власного часу далеких галактик, що рухаються за інерцією, помилкова тотожність (паралогізм) Етерінгтона відповідальні за хибну потребу у Всесвіті фантомної «темної енергії». Нерозуміння ж того, що тензор енергії-імпульсу треба формувати зовсім не на підставі зовнішніх термодинамічних характеристик, а саме на підставі внутрішньоядерних гравітермодинамічних характеристик несутільної речовини, вочевидь, відповідальне за уявну потребу у Всесвіті фантомної «небаріонної темної матерії».

Ігнорування ж спіральнوخвильової природи речовини [Даньльченко, 2014] та споконвічності існування Всесвіту [Даньльченко, 2009], а також і нерозрізнення нескінченного координатного космологічного часу і скінченного в минулому шляхуподібного космологічного часу і є відповідальними за сприйняття науковою спільнотою наївної теорії «Великого вибуху» Всесвіту.

То чи не час все ж таки перейти від породження нових фізичних сутностей до істотного скорочення кількості колишніх фантомних?

Людині властиво схиляння перед непізнаним. Та й наукове товариство є в цілому схильним не тільки до тривалих теоретичних помилок (наукових делюзій) [Sheldrake, 2012; Aspren, 2013; Рутской, 2015]. Воно постійно потребує собі нових «кумирів». І іноді наділяє їх навіть фантастичними властивостями. Не уникла цієї долі і фізика. Мікросвіт заповнили різноманітні екзотичні частинки, які є «р'іччю в собі». Фантазія наша не боязка. І тому-то такі фантомні частинки як нейтрино навіть «придбали» здатність поширюватися швидше за швидкість світла. Але ж нейтрино фактично було введено лише для того, щоб можна було ігнорувати фізичну субмікронеоднорідність внутрішньоядерного простору [Даньльченко, 2008].

Уже Ньотер [Ньотер, 1918] пов'язала збереження енергії та імпульсу з однорідністю відповідно часу та простору. І тому-то вільне падіння тіл в фізично неоднорідному просторі, в якому має місце градієнт невласного (координатного) значення швидкості світла, пов'язується з гравітаційним полем і супроводжується безперервною зміною їхнього імпульсу. Про який же тоді баланс імпульсів може йти мова відносно до процесу розпаду ядер? Адже при цьому взагалі відбувається перебудова внутрішньоядерного ПЧК. До того ж у фізично мікронеоднорідному просторі ядра повна енергія у центральних нуклонів менше, ніж у периферійних нуклонів. Однаковим у них є лише власне значення енергії. Тому-то надлишок енергії (що не унесена продуктами розпаду) лише перерозподіляється між рештою нуклонів. І, отже, він зовсім не виноситься за межі ядра фантомними нейтрино (що згідно Вайскопфу ніколи не входять до складу речовини [Weisskopf, 1965]). Насправді ж цей надлишок енергії «витрачається» на зменшення абсолютної величини сумарної негативної енергії зв'язку всіх протонів і нейтронів ядра. До того ж реєструються в процесі β -розпаду ядер зовсім не нейтрино. Реєструються лише зміни колективного просторово-часового мікростану всієї гравітермодинамічно пов'язаної речовини. Тільки ці зміни і здатні розповсюджуватися фактично миттєво (з надсвітловою швидкістю, що помилково приписується фіктивному нейтрино). Адже кожен момент власного часу речовини відповідає саме її конкретному колективному просторово-часовому (гравітермодинамічному) мікростану, а отож, і її конкретному термодинамічному мікростану Гіббса.

Та й фотон, звичайно ж, є лише квантом енергії електромагнітного поля [Weisskopf, 1964], а не частинкою [Даньльченко, 2008; 2014]. Адже випромінювання та поглинання електромагнітної енергії лише у вигляді її квантів, що пропорційні частоті електромагнітної хвилі, це є властивістю саме мікрооб'єктів речовини, а зовсім не самої електромагнітної хвилі. І в ній, отже, принципово не може бути ніяких фотонів. Як і в резервуарі з дошовою водою не має крапель дощу. На це вказує і виникнення у процесі анігіляції будь-якого мікрооб'єкта речовини та відповідного йому мікрооб'єкта

антиречовини двох корельованих поміж собою фотонів, що дозволяє згідно парадоксу Айнштайна-Подольського-Розена не дотримуватися принципу невизначеності Гейзенберга. Адже, вимірявши з як завгодно високою точністю координати одного з них, можна з настільки ж високою точністю визначити і величину його імпульсу завдяки можливості вимірювання з високою точністю імпульсу корельованого з ним другого фотона.

На те, що не тільки фотон, а і нейтрино не є частинкою, вже багаторазово звертав увагу Вайскопф: «До частинок ми не відносимо світловий квант, так як він є квантом електромагнітного поля та підпорядковується статистиці Бозе. Нейтрино теж не відноситься до них тому, що ніколи не виступає в якості складової частини матерії» [Weisskopf, 1965; 1972].

До того ж цілком можливо, що так званий корпускулярно-хвильовий дуалізм – це лише дуалізм нашого примітивного опису фізичної реальності. А зовсім не дуалізм самої фізичної реальності. А частинка (корпускула), вочевидь, є лише макроскопічним поняттям. І отже, наші фізичні уявлення все ще досі є переважно механістичними, макроцентричними та антропно обмеженими. І ми просто не в змозі зрозуміти, що в мікросвіті як немає, так і принципово не може бути ніяких елементарних частинок. За них ми приймаємо лише квазічастинки, що є кінцевими локальними стоками витків єдиного всесвітнього спіральнотхвильового самоутворення. На кінцеві спіральнотхвильові утворення накладаються певні топологічні обмеження [Даньльченко, 2008, 2014; Winfree & Strogatz, 1983]. І ці обмеження подібні обмеженням, що накладаються квантовою фізикою як на кварки, так і на баріони та мезони, що складаються з них. А можлива кількість типів кінцевих спіральнотхвильових утворень тим самим також обмежена, як і можлива кількість так званих елементарних частинок. І це-то вказує на неприпустимість наявності у фізиці мікрооб'єктів, що не мають спіральнотхвильової природи і, отже, є лише фантомними «речами в собі».

Тому-то як внутрішньоядерні, так і зовнішні електромагнітні хвилі є лише накладеними коливаннями електричної і магнітної напруженості. Вони накладені на більш високочастотні просторово-часові модуляції діелектричної та магнітної проникностей фізичного вакууму. Саме ці-то модуляції фактично і переносять у просторі зміни колективного мікростану всієї гравітермодинамічно пов'язаної речовини. Адже вони розповсюджуються у власному ПЧК речовини миттєво (для стороннього спостерігача – з надсвітловою швидкістю та з частотою де Бройля). І це все добре узгоджується з синергетикою. Адже згідно з нею в фізичному вакуумі, що еволюціонував («старів»), і повинна була самоутворитися проторечовина, саме, у вигляді спіральнотхвильового самоутворення [Даньльченко, 2008; 2010; 2014; Даньльченко, 2021]» (Павло Даньльченко, «Теоретичні омани і фантомні сутності в астрономії, космології та фізиці», 5-е інтернет-видання, Вінниця, 2024 <https://elibrary.com.ua/m/articles/view/Теоретичні-омани-і-фантомні-сутності-в-астрономії-космології-та-фізиці>).

Додаток 6. Яких же нацистів злочини можна вважати геноцидом українців?

«У Росії вже багато років нагнітається антиукраїнська істерія. З нею я зіткнувся вперше, коли з Російського Філософського Товариства до мене надійшло запрошення на VIII міжнародну науково-практичну конференцію «Фундаментальні та прикладні проблеми геополітики, геоeкономіки, міжнародних відносин, державної безпеки», в тематику якої входили розгляд та обговорення і такого питання [1]:

«Окупаційний фашизм, агресивний антиросійський нацизм і нерівність національностей – парадигма сучасного врядування в Україні... – Проблеми та перспективи успішної боротьби Східних регіонів та Криму проти антирусизму, антисемітизму і нацизму Західних регіонів України та окупації ними Києва».

Як бачимо, для брехливої російської інтелігенції (точніше «образованщини», як справедливо зауважив Солженіцин) нацистами і бандитами є західні українці, а зовсім не їхні співвітчизники, що насильно нав'язали українцям та іншим народам холопський спосіб життя своєї дуже схильною до фашизму бидлонації [2]. І це, незважаючи на те, що саме російські нацисти і бандити винищили західноукраїнську інтелігенцію і все заможне селянство після введення «радянських» військ на територію Західної України [3]. А також, незважаючи і на те, що, саме, російськомовні фашисти безкарно гвалтували західних українців під час війни [4] і відловлювали ненавчених військовій справі західних українців [5] (як це раніше робили работоргівці, що полювали на негрів в Африці), щоб заградзагонами гнати їх, як і східноукраїнських «чорносвітників», на забій у перших рядах російської навали на Європу.

Мабуть, тому-то інтелігенція і уряд Росії досі не в змозі пробачити Україні не тільки винищення багатьох мільйонів українців (під час війни, голодоморами [6] та в концтаборах) злочинним сталінським режимом, вирощеним на рабському людському гумусі Нечорнозем'я Росії [7], але навіть і застосовані до західних українців підлість та нищість з боку самих психічно інфантильних росіян [8]. Невизнання Росією всіх цих своїх нацистських злодіянь, що фактично були геноцидом народу України, звичайно ж, може розглядатися, і як парадоксальний прояв психопатологічного комплексу провини злочинця по відношенню до своєї жертви. На жаль, Росія в цьому не самотня. Адже Франція теж довго не могла пробачити свої гріхи народу Ізраїлю [9].

І як же, все ж таки, правий Максим Горький: «Згадуючи ці свинцеві гидоти дикого російського життя, я хвилинами запитую себе: так чи варто говорити про це? І з оновленою упевненістю відповідаю – варто; бо це – живуча, підла правда, вона не здохла і донині. Це та правда, яку необхідно знати до кореня, щоб з коренем же і видерти її з пам'яті, з душі людини...» [10].

Незважаючи на безліч нещастя, що причинили українцям росіяни, до України все ще «невеститься» [11] її колишня дружина (рос. «супруга»):

«Росія, дійсно, найбільше нагадує деспотичну бабу, що ненавидить свого чоловіка (Україну, – П.Д.), якого колись силою або хитрістю на собі одружувала, але якого готова швидше задушити, ніж дати йому піти, тому що їй нестерпна думка про те, що він може бути десь щасливий без неї: «Нехай краще здохне, але при мені...» [12].

Росія все ще прагне загнати Україну, як в економічну, так і в боргову залежності від себе, фактично реалізуючи політику неокolonіалізму за допомогою своєї п'ятої колони та зросійщених українців-яничар. Саме з цією метою Росія і намагається асимілювати українців своїм психічно інфантильним російськомовним етносом, використовуючи блеф про «руський мір» та свій імперський міт про «багатівкове братерство українського та російського народів».

Для того ж, щоб усі українці стали такими ж, як і російськомовні росіяни, холопами, нужденними в тотальній опіці державною деспотією, Росія і сприяє всіляко консервації в Україні архаїчної імперської російської мовної картини світу (МКС). Адже несвідомі лінгвопсихічні установки цієї порочної холопської МКС (холопського світогляду, закарбованого в російській мові) консервують дитяче афективне сприйняття дійсності та гальмують розвиток критичного лівопівкульного мислення, формуючи тим самим психічну інфантильність і відповідний їй холопський менталітет. Якби не ця брехлива пропаганда «руського міру», більшість таких, як я, зросійщених українців поступово повернулися б до української МКС своїх волелюбних пращурів. І, віддавши своїх дітей та онуків на навчання в українські школи, вони позбавили б своїх нащадків порочної російської МКС, а тим самим і психічної інфантильності, і холопського менталітету. Адже тільки нерозумні люди можуть добровільно приректи своїх дітей та онуків на животіння в убогості на задвірках цивілізації.

Насправді ж ніякого легендарного «руського міру», як не було ніколи, так і немає. І, звичайно ж, немає і ніякого «руського народу», і ніяких «руських» (укр. «росіян») за

межами Росії, як немає і англійців за межами Великобританії. В Україні всі її громадяни є зараз українцями, а в Росії – росіянами [13]. До того ж в Московії і в Росії споконвіку розрізняли «руських» та іновірців, а не «руських» і іногородців [14]. Та й колишні то «руські», що хоч якось і були ментально близькими до українців, давно вже асимільовані російськомовним холопським туранським етносом або ж винищені більшовиками і «радянською» деспотією [15]. Тому-то всі, хто величає зараз себе «росіянами», є, зовсім, не народом і не нацією, а лише атомізованим холопським населенням, що втратило свою національну самосвідомість [16] і є нездатним не тільки самоорганізуватися у громадянське суспільство, але й облаштувати своє життя без тотальної опіки жорстокою державною деспотією. І адже, спроби розшукати російську націю абсолютно неприйнятні не тільки Україні, але й самій Росії. Думку про це більшості розсудливих росіян досить чітко висловив Григорій Явлінський: «...нам принципово неприйнятні як, наприклад, націонал-більшовизм, російський фашизм, крен в націоналістичну таку сторону всього цього руху, спроба розшукати російську націю політичну і так далі. Ми до цього ставимося з величезним занепокоєнням і настороженістю, тому що ігри такого роду дуже небезпечні...» [17].

Багато розсудливих людей добре розуміє, не тільки те, що фашистську Німеччину випестували американці та європейці на противагу «Радянському» Союзу (нащадку Московської Орди [18], Совдепії [19]). Вони, звичайно ж, розуміють також і те, що, прийнявши удар Червоної Армії на себе і істотно послабивши її, Німеччина таким чином врятувала більшість народів Європи від «радянського» холопського способу життя. Вельми вдячні німецькому народові за це європейці і американці після закінчення другої світової війни знову відновили економіку Німеччини та допомогли їй стати одною з найбільш високорозвинених країн світу.

Проте мало хто усвідомлює, що, випередивши навалу Червоної Армії на Європу, німці фактично врятували українців від неминучого перетворення їх на гарматне м'ясо, і таким чином і від фізичного винищення їх російськими нацистами. А саму українську націю вони врятували від асиміляції інфантильним (холопським) російськомовним етносом. Адже, опісля того як українці були позбавлені еліти (інтелігенції), винищеної численними розправами і в концтаборах, їх усіх без істотного опору можна було б мобілізувати і під дулами автоматів заградзагонів НКВД [20] кинути як баранів на забій в перших рядах російської навали на Європу. І це, як відомо [21], з великим успіхом практикувалося ще пращурами та наставниками туранців (тюрксько-фінсько-російськомовних росіян) монголо-татарами.

Російські нацисти, окупувавши Україну, стали насильно нав'язувати українцям холопський спосіб життя своєї бидлонації [22], а тих українців, що не забажали ставати добровільними рабами («радянськими» холопами-колгоспниками), знищили численними розправами, в концтаборах і голодоморами разом з українським (кубанським) і російським козацтвом [23]. Так як волелюбні українці, що вижили після цього червоного терору, так і не стали придатними для «радянського» холопського способу життя, то і прирекли себе на те, щоб стати гарматним м'ясом російських нацистів.

Тому-то навалою на Європу російські нацисти вирішували відразу два свої завдання – захоплення нового життєвого простору в Європі для свого підлого холопського етносу та повне знищення в м'ясорубці війни української нації, що не здатна вести «радянський» холопський спосіб життя. Тим самим, звичайно ж, вивільнялися і благодатні землі України під заселення агресивно слухняними «радянській» деспотії російськомовними психічними інфантилами [24]. На те, що це неодмінно було б так, вказує використання беззбройних українок і українців після початку «звільнення» України в якості живого щита і мішеней для витрачання противником боєприпасів і, в тому числі, і для виявлення його вогневих точок, і для знешкодження своєю загибеллю мінних полів [25].

Та й саме звіряче винищення сімей тих, хто погодився (і не завжди добровільно) співпрацювати з німецькою окупаційною адміністрацією лише заради забезпечення

можливості виживання своїм землякам в цей жорстокий час [26], красномовно говорить про те, що російські нацисти воліли, щоб українці вимерли, а не вижили на окупованих німцями територіях. Можливо, тому-то підконтрольні СМЕРШ-у партизанські загони і звірствували в українських селах, спалюючи будинки, гвалтуючи жінок і вбиваючи багатьох селян [27]. При цьому в східних та в південних регіонах України, звичайно ж, не надавалася перевага ні українськомовним, ні зросійщеним українцям. Адже і ті, й інші переконалися в тому, що, незважаючи на тяготи воєнного часу, простому люду під німецькою і румунською окупацією жилося, принаймні, не гірше, ніж під російською окупацією України. Як відомо, ані німці, ані румуни не вигрібали все з магазинів, як це робили російські нацисти під час провокованих ними голодоморів [28], а, навпаки, забезпечували населення окупованих територій всіма необхідними промисловими товарами [29]. Тому-то сталінському режиму і вкрай необхідно було, як викликати у російського обивателя недовіру до всіх українців, представивши їх зрадниками [30], так і «виправдати» «радянський» геноцид українців, що ознайомилися з іншим – «нерадянським» способом життя під час німецької та румунської окупації.

Так як німці навіть в умовах війни не влаштовували в Україні голодоморів з оточенням військами приречених на вимирання регіонів, як це робили російські нацисти в мирний час, то українці з цього, звичайно ж, могли зробити для себе відповідні висновки. Тому-то, передчуваючи можливість провокування «радянським» режимом нового голодомору, вони всіляко і пручалися вилученню у них продовольства для потреб Червоної Армії. На підставі цього, а також і для здійснення своїх колишніх намірів російські нацисти і збиралися депортувати все населення України на схід Росії, щоб остаточно винищити його голодом в її необжитих регіонах [31]. Від цього українців врятував лише опір «радянському» режиму УПА, до якої могли приєднатися не тільки виселювані українці, а й багато бійців Червоної Армії українського походження. Російські нацисти, звичайно ж, дуже жалкували про те, що, незважаючи на всілякі винищення, все ж таки залишилося українців «дуже багато».

Підрозділи УПА знищували переважно німецьких офіцерів, а ні в чому неповинних простих полонених, змушених нести службу в німецькій армії, лише роззброювали і відпускали на волю, бо ж німецькі солдати, на відміну від «радянських» партизан-гвалтівників, були дисципліновані і поводитися в Україні, як правило, цивілізовано.

Тому-то всі українці (як українськомовні, так і нині російськомовні) і повинні свято пам'ятати, що їхніх пращурів не спіткала доля новгородців [32], російського дворянства і козацтва [33] лише завдяки самопожертві німецького народу, що не допустив навали Московської Орди (Сталінській Росії [34]) на Європу в 1941-му році. У подяку за це українці замість знищеного монумента кровавому вампірові [35] неодмінно повинні встановити в Києві пам'ятник простому німецькому солдату Фріцу, що врятував Європу від червоної чуми (комуністичної зарази), а українську націю від повного винищення. Вочевидь, це посприє не тільки відновленню у німецького народу поваги до своїх пращурів, що загинули у героїчній боротьбі зі сталінською Росією, але й протверезінню психічно інфантильного російськомовного населення. Сподіваюся на те, що збір коштів на спорудження цього пам'ятника ініціює мер Києва та лідер партії «Удар» Віталій Кличко» (<https://elibrary.com.ua/m/articles/download/11235/3457>).

Посилання:

1. [VIII міжнародна науково-практична конференція «Фундаментальні та прикладні проблеми геополітики, геоeкономіки, міжнародних відносин, державної безпеки», 15-16 травня 2014р., Санкт-Петербург, Росія, \(Тематика\).](#)

[назад до основного тексту](#)

2. «З іншого боку, минуле Росії ніби не дає підстав для оптимізму. Протягом багатьох століть Росія була самою деспотичною монархією в Європі. Її конституційний – і який кволий! – режим тривав всього одинадцять років; її демократія – і то скоріше в сенсі проголошення принципів, ніж їхнє здійснення – якихось вісім місяців. Ледве

звільнившись від царя, нарід, нехай недобровільно і не без боротьби, підкорився новій тиранії, в порівнянні з якою царська Росія здається раєм волі. За таких умов можна зрозуміти іноземців або російських євразійців, які приходять до висновку, що Росія органічно породжує деспотизм – або фашистську «демотію» – зі свого національного духу або своєї геополітичної долі; більше того, в деспотизмі всього легше здійснює своє історичне покликання...» (Георгій Федотов, «Росія і свобода // Доля та гріхи Росії», Том 2, – С.-Петербург, 1992, с.276-303, у зб. [«Новий град»](#), Нью-Йорк, 1952);

«За що ви боретесь? Вам подобається фашизм? Але Росія являє собою саму послідовну форму фашизму, а Сталін проголосив гасло про велику могутню Росію» (Георгій Федотов, «Захист Росії», Нью-Йорк, 1988. С. 205);

«В іншому місці Федотов зауважує, що якщо вчора про зародження російського фашизму можна було говорити лише як про припущення, то нині це – досконалий факт. Точне позначення «радянської» системи – націонал-соціалістична. Можливо, що Федотов зайшов трохи далеко у своїх узагальненнях і завуалював певні відмінності між двома тоталітарними системами. Однак він вказав на цілком реальну проблему, і для того часу його пророкування були безсумнівно пророчими... У «радянський» період вийшла коротка біографія Пуришкевича. У ній говориться, що за десять років до виникнення фашизму в Європі Пуришкевич вже виробив відповідний стиль поведінки (С.Б. Любош, «Російський фашист Володимир Пуришкевич», Л., 1925, с.29) і що він в інтелектуальному та моральному відношенні був на голову вище інших керманічів правої царського фаворита» (Уолтер Лакер, [«Чорна сотня. Походження російського фашизму»](#));

«До появи досить згуртованих груп (російських, – П.Д.) остзейських німців у Мюнхені та Берліні жодного фашизму у Німеччині зовсім не було. Саме остзейці підібрали у півничках Гітлера та його людей, яких потім фінансово підтримували сам Великий князь Кирило Володимирович та його дружина. Ця група ставила за мету не допустити в Німеччині того, що сталося в Росії. Я пам'ятаю надруковану фразу Розенберга про те, що він задумав свою книгу, дивлячись на чернь, що шаленіє на вулицях Петрограда. Відомо, що Ленін та його довірена особа Карл Радек відправляли до Німеччини вагони зі зливками російського золота. Але німецькі солдати, які повернулися з програної війни, перебили своїх офіцерів і вбили керівництво німецьких соціал-демократів. У щоденниках Блока багато фраз про арійство. Блок відвідував збори філософського суспільства у Петрограді, в яких був присутній і Розенберг. Мережковський та Гіппіус їздили до Муссоліні; Коваленський знав Розенберга і, напевно, обговорював з ним проблеми арійства в Росії. Все це ланки одного ланцюга, і недарма Шулгін говорив, зокрема й мені особисто, коли я з одним літнім монархістом відвідав його у Володимирі, що фашизм – російський винахід. Напевно, основна причина виникнення фашизму саме в Росії пов'язана з крахом у горнилі більшовицької пожежі європейських організуючих початків» (Олексій Смирнов [фон Раух], «Навколо Троянди Світу», <http://neandertalshome.narod.ru/HTML/smirnov.html>, <https://baltvilks.livejournal.com/10208.html>);

«Всі фашизм асоціюють із німцями. Але батьківщина фашизму не Німеччина та Італія. Батьківщина фашизму – Росія. Фашизм як ідеологія та рух народився за часів першої російської революції 1905 – 1907 років і називався він чорносотенним рухом, а його члени – чорносотенцями (за аналогією італійці своїх фашистів називали чорносорочниками). Він зіграв свою історичну роль у страшній загибелі першої російської буржуазно-демократичної революції, у зростанні шовіністичного чаду в Росії на той час та у появі першого у всесвітній історії прецеденту російського «холокосту». Під час єврейських погромів часів першої російської революції були знищені десятки тисяч євреїв різного віку, включаючи немовлят. У Казахстані сублімації російського фашизму виявилися особливо наочно під час придушення національно-визвольної боротьби казахського народу проти царату 1916 року. Робилося це так: спочатку царські війська оточували бунтівний казахський аул. Потім все доросле населення винищувалося до

останньої людини. Діти зганялися в центр аулу, в землю закопувався стовп, і після цього якийсь здоровенний солдат брав діточок за ноги і розбивав їхні голови об цей стовп. Мізки казахських діточок розбризкувалися по пиках солдатів. Ця страта викликала у них неймовірний регіт і доставляла канібальську насолоду. Тож німці були куди «гуманніші» за цих російських солдатів, заражених чорносотенною ідеологією. Через свою організованість вони внесли у процес знищення людей досягнення технічного прогресу: єврейських діточок спалювали в печах Майданека. У другу і третю російські революції російський фашизм успіху не мав, і він емігрував до Європи в обозах російських білогвардійців. Так і потрапив до Німеччини, Італії, Іспанії тощо. На генному рівні психологія фашизму живе у певній частині російського народу. Довгі роки віруси російського фашизму перебували у стадії анабіозу, але склалися, нарешті, такі довгоочікувані для фашизму історичні умови, що він почав розвиватися буйним кольором і не щодня, а щогодини. Така ще одна причина появи фашизму в Росії» («Трагедія»);

«Ставлення росіян до всіх сусідів, до народів своїх вчорашніх колоній – це всього-на-всього комплекс неповноцінності в концентрованому вигляді. Шовінізм в Росії – це не якісь маргінальні групи неонацистів, скінхедів та іншої нечисті. Ні, шовінізм, що переходить у російський фашизм, – це глибинний, щирий світогляд саме самого російського народу, горезвісного «старшого брата»...» (Борис Стомахін, «**Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** [Ічкерія] [перемогти Росію?](#)»);

«Будь-які мрії про свободу, будь-які спроби цивілізування наштовхуються в Росії будь-якого століття на нездоланну стіну рабського, холопського менталітету народу, що не вміє та не хоче самостійно працювати і жити на зароблене, а мріє лише про доброго пана, стійло і корито з пійлом, яке пан не забуває регулярно наливати. Справді, «до чого стадам дари свободи»? І до чого обом сторонам – і народу-бидлу, і деспотам-пастухам – якісь любителі свободи, що бовтаються під ногами та теревенять про якісь там свої права і настирливо вимагають дотримання їх? У психушку їх, у табір, у СІЗО – під схвальне мукання і мекання народу!... Так було в Росії завжди, і так буде завжди... доки існуватиме сама Росія. Тоталітарна, бузувірські жорстока держава, тиранія міжнародних злочинців зі схвалення маси люмпенізованого бидла, що добровільно відмовляється від своїх прав в обмін на «соціальні гарантії» в стійлі...» (Борис Стомахін, «[Новий сталінізм](#)»).

[назад до основного тексту](#)

3. «За 21 місяць правління комуністів у 1939–1941 рр. на території Західної Білорусії та Західної України було депортовано у східні райони СРСР близько 320 тис. мешканців. Кількість заарештованих, у тому числі засуджених до розстрілу, склало 120 тис. осіб. Таким чином, за неповних два роки було репресовано 3% населення приєднаних країв: «У Західній Україні більшовицька деспотія знищувала в першу чергу активних суспільно-політичних діячів, щоб таким чином обезголовити нарідну масу і позбавити українське суспільство елементів організованого національного життя». «Коли Совети прийшли, – розповідав через багато років в «радянському» таборі український націоналіст Володимир Казановський дисиденту Михайлу Хейфецу, – вони в нашому Бучачі забрали 150 осіб. Всіх, у кого освіта була» (Олександр Гогун, «[Сталінські командос // Українські партизанські формування, 1941–1944](#)»).

[назад до основного тексту](#)

4. «Зате фактів удосталь вистачає про сексуальне насильство партизан в західних краях УРСР. Вочевидь, що багато командирів, розглядаючи місцеве українське населення як вороже, дозволяли підлеглим чи не будь-які «витівки». Зокрема, про поведінку колег з території Рівненщини своєму начальнику 9 серпня 1943 р. доносив командир загону ім. Котовського: «Групи Баті виступили з Близького через Березув. Група Воронцова пиячила, гвалтувала жінок; підпалювали хату, безперервно стріляли, боєць Семикін, намагаючись вистрілити в мене, поранив свого – Маркова». Характерний опис бандерівцями ситуації на території Волині: «В селах Мшанці, Головній (зараз – Любомльський район Волині. – А.Г.) та інших гвалтували жінок і дівчат. У Головній був такий випадок: один чер[воний] на подвір'ї хотів гвалтувати 14-річну дівчину. Її батько,

що ховався в підвалі, не витерпів, вийшов і почав його докоряти. Червоний побив його за це до напівсмерті. У лютому 1944 р. у Горохівському районі Волині був зафіксований показовий випадок: «Оперуючи по селах, червоні гвалтували жінок. Напр[иклад], гвалтували 60-річну жінку в Клені. У с. Воромлі під час гвалтування 5 дівчат, увійшов червоний старшина-лейтенант. Коли заборонив цей вчинок, трохи його не застрелили, і він пішов». Після війни Дмитро Медведєв згадував про подібний факт: коли чекіст розмовляв з командиром 12-го батальйону з'єднання А. Сабурова І. Шитовим, майбутнім командиром Тернопільського з'єднання, і командиром 7-го батальйону Л. Івановим, майбутнім командиром Волинського з'єднання про те, що їхні бійці займаються бандитизмом та грабунками, не кажучи про пияцтво, і вимагав навести порядок, дисципліну, «колишній комісар батальйону Шитова сказав мені: «Що Ви хочете, щоб нас в першому ж бою вбили наші партизани?» Вони боялися своїх партизанів. Але повернемося до бандерівських звітів. У Тернопільщині в березні 1944 р. червоні, за свідченням націоналістів, в першу чергу прагнули знайти і знищити членів ОУН, але цим не обмежувалися: «Іншим їхнім заняттям є – «Давай горілку, сало». Коли дістануть горілки, п'ють до втрати здорового глузду. Кидають зброю, стріляють в хаті, валяються по землі. Масово гвалтують жінок під загрозою револьвера. До згвалтованих жінок йдуть «у черзі». Йде 10-20 чоловік до однієї згвалтованої жінки. Є масові випадки, що в одному селі гвалтують від 20 до 50 жінок». Через два тижні у Львівщині спостерігалась точно така ж картина: «Партизани напиваються до безпам'ятства, а в такому стані гвалтують жінок» (Олександр Гогун, [«Сталінські командос // Українські партизанські формування, 1941–1944»](#)).

[назад до основного тексту](#)

5. «Від 4-го Українського фронту вимагали вишукування людських ресурсів на місці – мобілізування осіб військового віку у Західній Україні, вербування добровольців у Закарпатті... Брак людей був настільки відчутним, що мобілізування перетворили, по суті, в ловлю людей, як свого часу работоргівці ловили негрів у Африці. Добровільність була зорганізована «по-радянськи», приблизно так, як організовується стовідсоткова «добровільна» явка «радянських» громадян до виборчих урн... З дивізії виділялися війська в розпорядження мобілізаторам та вербувальникам, і, повертаючись назад, офіцери та солдати розповідали... Ось одне з таких оповідань: «Ми оточили село на світанку. Було наказано в кожного, хто спробує втекти з села, стріляти після першого попередження. Слідом за тим спеціальна команда заходила в село і, обходячи будинки, виганяла всіх чоловіків, незалежно від віку і здоров'я, на площу. Потім їх конвоювали у спеціальні табори» (Генерал-майор Петро Григоренко, [«У підпіллі можна зустріти тільки пацюків...»](#)).

[назад до основного тексту](#)

6. «Голодомор був задуманий російською адміністрацією, як акція особливої важливості, у Москві, здійснений з Москви, руками Москви і за допомогою московських багнетів і місцевих сатрапів, посланих та поставлених Москвою. З метою ліквідації українців і заселення України слухняними покидьками російського суспільства – як це зробили з землями німців Надволжя, кримських татар, чеченців, калмиків, карачаївців, балкарців та ін. Що й було здійснено в Східній Україні. Мешкаюча там сьогодні п'ята колона росіян, налаштованих на Москву, в буквальному сенсі співає і танцює на кістках мільйонів українських мучеників. Все це підтверджується фактом безмежного за своїм масштабом знищення української інтелігенції в період Голодомору. Його розмах на порядок, якщо не більше перевершує загальновідомий Великий Терор проти російської культури. Уявіть собі фізичну ліквідацію всього російського Срібного століття і всіх молодих письменників 1920-х років. Саме це сталося в Україні. «Були вбиті всі підряд», – саме так сказав мені колись мій покійний батько, який починав свою кар'єру в столиці «Радянської» України Харкові на кіностудії «Кінорабмол», заснованої дивом вцілілим Леонідом Луковим. Символісти, неокласики, футуристи, члени об'єднань «Гроно», «Гарт», «Ланка», «Арена», «Плуг», «Молодняк», «Спілка письменників західної України»

та інших були вирізані майже повністю. Хто не був вирізаний – покінчили самогубством, як Хвильовий, Любченко, Борис Тенета, або померли на вулиці, як академік Михайло Слабченко. В історії України це так і називається – розстріляне відродження. Пік терору – 3 листопада 1937 року, коли в Сандормоку (Карелія) був розстріляний Лесь Курбас і з ним 198 письменників, художників і науковців з України... Якщо ж борзо замість покаяння і вибачень Москва приймається в черговий раз тягнути й не пускати українців до Європи, мимоволі виникає питання щодо психічної нормальності московської адміністрації, яка з холодним садизмом чекає, поки Україна остаточно задихнеться в її братніх обіймах. Про моральність московської адміністрації питання не виникає вже давно. Росія перетворилася на грудну жабу «пострадянського» простору...» (Андрій Безсмертний-Анзиміров, [«Удушення України як російська національна ідея»](#)).

[назад до основного тексту](#)

7. «Я хочу сказати, що більшовизм в Росії – не просто доктрина політичної секти Леніна, не дичка, що щеплена до російського стволу. Це явище не соціальне і не класове, це явище всього російського життя, його плід. Більшовизм в Росії – це психотип, і дай бог, щоб не генотип. Це національна риса ось, що страшно вимовити. Цим двом хамам, описаним Купріним, потрібен Сталін. Не Микола II, і навіть не Микола I, а саме Сталін. Цар-хам. Вони його чекають, вони їм чреваті. Сталін просто не міг не зрости на такому людському «гумусі». Купрін у 1908-му (!) зобразив двох абсолютно «радянських» людей. Абсолютно. Типові совки. Мимоволі погодишся з монархістом Володимиром Карпечем, який любить повторювати, що «радянське» – це і є російське. Треба задуматися: чи варто російським білим людям європейського складу особистості чіплятися за поняття «руський», доводити своє право на нього? Чи не пора їм почати формувати якісь нові, власні ідентичності на основі спільних цінностей та регіоналізму? Треба визнати, що поняття «руський» міцно монополізовано «агресивно-слухняним» бидлом. Адже російська ідентичність, як вона є, сформована Росією – імперією та церквою – в якості однієї зі своїх головних скріп...» (Добромир Воронов, коментар до статті [«Що змінилося за 100 років?»](#));

«Марксистська опричнина – окремих випадок російської опричнини». – «Сталінське варварство – пряме продовження варварства Росії». – «Царизм і комунізм – один і той же противник». – «Все перейшло в руки деспотизму не в 1917, а в 1689» (за іншим варіантом – в 1564). – «Російський месіанізм під псевдонімом марксизму». – «Поділ російської історії на дожовтневу та післяжовтневу – під сумнівом...» – «Комунізм – ідеологічна раціоналізація російської імперіалістичної політики, – більш універсальна, ніж слов'янофільство або православ'я». – «Нема змін у російській політиці з 1917 року». – «Перебільшене ставлення до жовтневого перевороту: ...знищення первісної моделі (революції), повернення російської історії на круги своя». – «Насіння соціалізму загинуло в російському ґрунті» (Тут погоджуся: ґрунт виявився для соціалізму міцним, довелося киркою додавати). – «Як до революції панувало зло та придушувалося добро, так і після революції». – «Між царизмом і советизмом пряма спадкоємність в пригніченні, «якісна схожість»...» (Олександр Солженіцин, [«Наші П'юралісти»](#));

«Рабство росіян споконвічно зумовлене. Це – рок історії. Навіть Ленін, що героїчно намагався перенести західне уявлення про свободу на російський ґрунт, не зміг звільнити росіян. Ленін, з його фанатичною вірою в марксизм, залізною волею, нетерпимістю, жорстокістю до ворогів, був сам носієм рабського менталітету росіян. Його вистачило лише на те, щоб знову повернути до рабства селян, пролетаріат та інтелігенцію. Він не міг впоратися з рабством, оскільки рабство було закладено у ньому самому. Він, як і Достоевський та інші «російські пророки», був «народженим від нашої неволі»...» (Деніел Ранкур-Лаферрьєр, [«Мазохізм у російській літературі // «Тисячолітня раба Василя Гроссмана»](#));

«...Ми ростемо, але не визріваємо; йдемо вперед, але якимось непрямим напрямком, що не веде до мети... У наших головах рішуче немає нічого загального. Все в них

часткове, і до того ж невірне, неповне. Навіть у нашому погляді я виявляю щось невизначене, холодне, трохи схоже з фізіономією народів, що стоять на нижчих щаблях суспільних сходин... За все продовження нашого суспільного існування ми нічого не зробили для загального блага людей; жодної корисної думки не зросло на безплідному нашому ґрунті; жодної великої істини не виникло посеред нас» (Петро Чаадаєв, [«Філософічні листи»](#)).

[назад до основного тексту](#)

8. «Почуттєве сприйняття життя росіянами пояснює, чому в них більше східної ірраціональності, ніж західної раціональності, звідки йде їхня особлива пристрасність. Емоції у них частіше переважають над розумом, а пристрасті – над матеріальними інтересами. При вирішенні важкого питання російська людина буде керуватися частіше «голосом серця», а не розумом. Від неї важко вимагати об'єктивності, «розумності», спокійного підходу до справи та жорсткої логіки... Вони довго, складно і глибоко думають над серйозними питаннями буття. Але це зовсім не означає, що довгі роздуми приведуть їх до певних рішень або рішучих змін у житті. Здатність мобілізувати себе до конкретної діяльності у них не розвинена, перебуває «на рівні дитини». Тому будь-яка критична ситуація, коли потрібно зібрати волю, проявити самостійність, може викликати у росіянина «дитячі реакції»...» (Алла Сергеева, [«Росіяни: стереотипи поведінки, традиції та ментальність»](#)).

Переважно правопівкульне мислення в зрілому віці та відповідна йому незворотня лінгвопсихогенна (ментальна) інфантильність – «хлопство» (від англ. «Infant» – немовля та від укр. «хлоп'я», блг. «хлапе» – «малюк, дитина»; укр. «хлопець», чес. «chlapes», блг. «хлапак», пол. «chlopak», в.-луж. «khlor» – хлопчик) супроводжуються, насамперед, зниженим рівнем інтелектуального розвитку дорослої російськомовної людини:

«Інфантил¹³⁶⁵ – доросла (за паспортом) людина з психічним інфантилізмом. Інфантил – зовсім не те ж, що людина-дитина. Інфантил відстає від середньостатистичної норми розвитку, людина-дитина¹³⁶⁶ – від можливості стати дорослою людиною. Інфантил – вихід за межі норми, варіант деякої патології. Людина-дитина – звична норма¹³⁶⁷, оскільки душевно дорослих людей навколо нас не багато. Кожен другий навколо нас – людина-дитина, – що незрозуміло навіть ображається, без мети лається, прилипає до телевізора та купує яскраве та смачне, а не потрібне і корисне» (Н.І. Козлов, [«Енциклопедія практичної психології // Інфантил»](#));

«Риси особистості людини-дитини (хлопа, – П.Д.): низька відповідальність, паразитизм, несамотійність; невміння контролювати свої почуття та бажання; неконструктивна, а іноді і деструктивна поведінка і реакції; образи на критику, мстюльки, роздратування; шаблонне бачення ситуації та шаблонне реагування на події; невротизм замість душевного здоров'я... Нерідко риси людини-дитини і причина, і наслідок незрілості – недорозвинення інтелектуального, душевного або духовного» (Н.І. Козлов, [«Енциклопедія практичної психології // Риси особистості людини-дитини»](#)).

На підставі російської нарівної мудрості: – «Чоловіка від хлопчика відрізняє лише вартість іграшок, якими вони граються» – ментальну інфантильність, звичайно ж, можна відрізнити від психічної інфантильності та розглядати її як лінгвопсихогенну інфантильність, що не підлягає клінічній медичній корекції. Тому-то стосовно нинішньої ситуації в Росії цілком прийнятним може бути і такий висновок:

«В екстремальних ситуаціях логічне обдумування ситуації уповільнює необхідні дії. З усього цього зрозуміло, що для благополучного існування популяція повинна включати обидва варіанти емоційного та когнітивного функціонування: як з втратою, так і зі збереженням дитячих особливостей. Тому й той, і інший слід розглядати як норму» (С.Ю. Циркін, [«Психічний інфантилізм»](#)).

¹³⁶⁵ Хлоп із зниженими інтелектуальними здібностями, – П.Д.

¹³⁶⁶ Фактично це те ж саме, що і холоп в Московії, – П.Д.

¹³⁶⁷ В Росії і в російськомовних регіонах України, – П.Д.

Вельми виразно ця «норма» відображена Достоевським у романі «Недоросток»:

«Назва роману – метафора. Аркадій Долгорукий – недоросток не в прямому, а у переносному сенсі. Хоча герой і наполягає, що за законом і одружитися може, він ще не подорослішав не фізично, але в духовному сенсі» (В.М. Захаров, [«Творчість як усвідомлення Слова»](#));

«Весь наш нарід – недоросток, а післяперебудовні спокуси – доросле життя (побічно, це підтверджують все ті ж опитування: іноземній молоді Росія імпонує на 20% більше, ніж літнім; рибалка рибалку бачить здалеку). Так хочеться блиснути перед оточуючими елементами дорослого та розкішного життя – пафосною іномаркою, будинком, яхтою... Крикнути заздрісному плебсу на нашмарках – «А я зміг! Я всіх вас зробив і маю!» (у вигляді безправних найманців і лохонутого електорату). Вульгарний кіч став елітарною модою. Старий та новий світ перехворів цим давно. Він живе розумом, а ми – емоціями. Там замислюються і запитують – «Навіщо тобі трактороподібний джип, якщо ти не фермер? Навіщо БМВ, якщо ти не банкір, не сутенер або мафіозі? Навіщо золотий мобільник, якщо ти не епатажний фрік з гламурного журналу? Навіщо океанська яхта на Москві-річці? П'ять спалень на п'яти поверхах для бездітного тебе і дружини?». Все, що не раціонально, – емоційно. А крайні емоції, пристрасті – доля недоростків і бабуїнів, що відрощують статусні гриви для залякування одноплемінників. Бути гамадрилом та літнім недоростком у цивільному світі – поганий тон. А в іншому світі – хамло на джипі по зустрічній, вбачається сміливим нахабою» (Станіслав Михайлюк, [«За що Росію не люблять іноземці?»](#)).

Аналогічно тому, як немає чіткої межі між людиною, злегка схибленою чимось, і акцентуваною особистістю, немає її і між інфантилом і холопом (людиною-дитиною). До того ж за межами Росії, взагалі, відсутнє таке поняття як «людина-дитина», а відповідне йому поняття «холоп» втратило колишній свій сенс через дорослішання націй і стало вживатися лише в якості образи. Отже те, що є нормою в Росії і в деяких інших нецивілізованих державах, нормою для Західної Європи, звичайно ж, може і не бути. І, тому-то, ментально інфантильна російськомовна людина цілком справедливо там може розглядатися як психічно інфантильна людина та науково класифікуватися як інфантил, а не як «людина-дитина»:

«Взагалі англійський нарід вважає нас, чужинців, якимись недосконалыми, жалюгідними людьми. «Не чіпай його, – кажуть тут на вулиці, – це іноземець», – що означає: «Це бідна людина або немовля...» (Микола Карамзін, [«Бідна Ліза»](#));

«Одна недурна людина сказала, що авторитарні держави поведуться так, наче їхні мешканці – підлітки. А тоталітарні поведуться так, наче їхні мешканці – діти. Відомо й те, що більш розвинутим, більш цивілізованим народам первісні [люди] здаються підлітками або дітьми. «Великими дітьми» називали африканців і індіанців майже всі європейські переселенці; хто з роздратуванням, хто з розчуленням, але називали. Менш відомо, що «великими дітьми» вважали навколишні племена мешканці Давнього Єгипту ще в II тисячолітті до Різдва Христового, а Овідій, засланий до берегів Чорного моря, писав про «дорослих дітей» цих країв. Росіяни часто... занадто часто виявлялися в цій же малоповажній компанії. Але дозволю собі зауважити, що німці та мешканці Західної Європи ніколи не тримали за літніх діточок ні поляків, ні західних руських¹³⁶⁸» (Олександр Бушков, Андрій Буровський, [«Росія, якої не було – 2. Російська Атлантида // Цивілізація підлітків»](#));

«Мені здається, що, вводячи визначення народу «дорослого» і «недорослого»¹³⁶⁹ для характеристики його схильності відповідно до демократії чи авторитаризму, ми можемо з несподіваною легкістю прояснити картину багатьох історичних процесів, досі затуманених емоціями учасників дискусії, що збивають з пантелику. У світлі всього вище сказаного безглуздо звинувачувати Достоевського та Солженіцина в ретроградстві: адже

¹³⁶⁸ Тобто українців і білорусів, – П.Д.

¹³⁶⁹ Точніше, «первісного психічно інфантильного», – П.Д.

не такий це й смертельний гріх – знати і розуміти дитячу душу свого народу! І навіть їхні претензії до нудних ковбасників-швейцарців змінюють своє первісне забарвлення – непристойно злісні в устах дорослого, вони звучать майже мило в устах дитини, якій життя дорослих здається нудним. Їй огидні дорослі дядечки й тітоньки, що ведуть нескінченно занудливі розмови про політику, ціни та податки. Нарід-дитина хоче грати в «сищики-розбійники» або в «дочки-матері» – як же не побоюватися тої дитячої відчайдушності, з якою цей нарід може зловжити рівноправністю, що отримана не за чином, вірніше – не за віком?!» (Ніна Воронель, [«Ліберали проти ретроградів»](#));

«Мова не про особисту мужність, і не про мужність народу, а про те, що інфантильні люди не здатні самі робити те, що повинен робити Батько. Саме таким Батьком, точніше, «тінню Батька» став Володимир Путін для частини російсько-«радянських» людей. Діти заспокоїлися на час. Не розуміючи, що під ці їхні страхи цілком можуть дати іншого татуса, який знову їх вистроїть у колони, і вони знову будуть ходити строем. І цей новий Батько може надати їм ПОРЯДОК, про який вони так тужать. Але порядок цей він надасть не в ім'я турботи про них, а в ім'я інтересів еліти. Але ж дітям неважливо у чому полягає ПОРЯДОК. Важливо, щоб відновилися правила гри. Важливо, що знову є Батько, і він суворий, і він знає, як і що потрібно робити. І тоді для російсько-«радянських» людей світ знову наповниться гармонією» (Олександр Самоваров, [«Інфантильний СРСР. Радянська людина так і не зросла»](#))...

[назад до основного тексту](#)

9. «Уряд однієї країни не може пробачити народу іншої проявлену до нього підлість та нищість з боку свого населення – парадокс, який подарувала світові демократична Франція» (Олександр Мучник, [«Філософія гідності, свободи і прав людини»](#)).

[назад до основного тексту](#)

10. Максим Горький, [«Дитинство»](#).

[назад до основного тексту](#)

11. «Мені шкода тебе, російська думка, і тебе, російський нарід. Ти є якоюсь голою істотою, після тисячолітнього життя без імені, без спадщини, без майбуття, без досвіду. Ти, як безприданна фривольна наречена, засуджена на ганебну долю сидіти біля моря і чекати добродійного нареченого, який би взяв тебе у руки, а то ти змушена будеш віддатися першому покупцю, який розрядивши та обірвавши тебе з усіх боків, кине тебе потім, як непотрібну затаскану ганчірку...» (Василь Ключевський, [з щоденників та записних книжок](#), поміж 14 квітня і 7 травня 1866 р., [«Афорізми та думки про історію»](#));

«Таємниця душі Росії і російського народу, розгадка всіх наших хвороб і страждань – в неналежному, в хибному співвідношенні мужнього та жіночного початку. У схованках Росії, в душі російського народу не здійснилося внутрішнього шлюбу, шлюбного з'єднання мужнього та жіночного початку, не був здійснений андрогенний образ. Мужній дух не з'єднався органічно з жіночною душею Росії, не опанував зсередини нарідною стихією. У Росії не відбулося того, що сталося у Франції, в Англії, в Німеччині, у всіх народів Заходу. Там на відомому рівні розвитку в національно своєрідній формі прокидався мужній дух і зсередини органічно оформлював нарідну стихію. Російська земля все залишалася жіночною, все поводитися мов наречена, все чекала нареченого зі сторони. Вона віддавалася багатьом чоловікам, що приходили зі сторони, але ніколи не відбувалося від цього істинного шлюбу. Російський нарід ніколи не міг із власних надр народити мужнього врядування, він шукав його за кордоном, закликав варягів чи німецьких чиновників» (Микола Бердяєв, [«Філософія нерівності»](#));

«Я ніколи не був заражений нарідницькими ілюзіями та ідеалами, завжди вважав їх помилковими, а частиною фальшивими, підробленими, заснованими на незнанні життя взагалі, і нарідного особливо. Ще в 1904 – 1906 рр. я дивувався, як і на чому тримається таке історичне непорозуміння, як Російська імперія. Тепер мої передбачення більш, ніж виправдалися, але думка про нарід не змінилася, тобто не погіршилася. Бидло залишилося бидлом. Якби не світова війна, то м(оже) б(ути) ще десяток – другий років непорозуміння залишилося б нез'ясованим, але кінець загалом можливо було передбачити. Останні гілки

слов'янської раси¹³⁷⁰ виявилися настільки ж нездатними засвоїти та розвивати далі європейську культуру та виробити міцну державу, як і інші гілки, раніше запалі у рабство. Великорос побудував Російську імперію під командою головн(им) чином іноземних, особливо німецьких, інструкторів і підтримував її витривалістю, плодючістю та покірливістю, а не здатністю міцно засвоювати культурні навички, виробляти своє право та будувати міцні осередки держави. Витривалість і покірність йому знадобляться і надалі, а щоб плодитися, доведеться, мабуть, вирушати до Сибіру...» (Історик академік С.Б. Веселовський, [з щоденника, 28 березня 1918](#); Питання історії, 2000, № 6).

[назад до основного тексту](#)

12. Олександр Браїловський, [«Країна підкованих бліх»](#);

«Можливо, росіяни в Росії страждають більше інших народів, але вони ні за що не захочуть страждати на самоті, і ніколи не пробачать успіху та благополуччя своїм колишнім сусідам по комунальці...» ([«Думки про Росію»](#), Ёomumi бэхэс – General topics);

«– «Я не буду заглиблюватися в антропологію, щоб мене не записали в фашисти, але скажу про головну відмінність між нами: вони (росіяни, – «ГОРДОН») – раби, а ми – вільні люди. І нічого з цим не зробиш... За словами письменника (Подерв'янського, – П.Д.) ставлення росіян до українців не можна змінити ніякими соціальними реформами. «Кацапи відчувають ненависть рабів до вільних людей. Це споконвічно глибока ненависть. Бо для них той, хто не раб, – ворог. Інакше у них не виходить. Їх тепер бісить, що люди, яких вони вважали своїми, до того ж злегка недоробленими, з якоюсь смішною мовою, в якомусь дурнуватою одязі, з якимись ідіотськими претензіями, раптом виявилися вільними людьми. І це пробачити їм не можна. Їх потрібно знищити. Якщо не фізично, то, принаймні, їхню культуру, амбіції, політичну самостійність. Таке завдання. І тут абсолютно не в Путіні справа. Він не робить нічого такого, що не подобалося б цьому народу. Російський нарід і його президент – єдині, як свого часу нарід і партія», – підкреслив Подерв'янський. Він зазначив, що не слід дивуватися зростаючому рейтингу Путіна та відокремлювати президента РФ від російського народу, оскільки «вони однакові». Згідно за результатами червневого опитування «Левада-Центру» рівень схвалення росіянами діяльності президента РФ Володимира Путіна зріс до 89%. Більшість росіян – 85% – як і раніше підтримують рішення керівництва країни про анексію Криму. До України негативно ставляться 59% росіян», ([«ГОРДОН»](#), [з інтерв'ю Леся Подерв'янського](#));

«Зіньковський не поділяв таких думок, що, мовляв, великодержавна політика Росії – це справа рук власне уряду, а в народі панують зовсім інші погляди, що «нарід, мовляв, московський, якби мав можливість висловити свої думки, засудив би це варварство». Вважаючи інтелігенцію виразником думок народу, Зіньковський відзначає, що російська інтелігенція, за окремими винятками, «наголо централістична, асиміляторська», а тому «на превелике нещастя – це неправда». Тому урядова поведінка у справі асиміляції повною мірою відповідає поглядам самого народу московського, його історії, його культурі», а його уряд – це «гармонійний і логічний твір історії московського народу», адже, якби московський нарід чинив опір «вакханаліям асиміляторським», то урядові спроби були б «мертвонародженими та марними без допомоги суспільної». У результаті такого аналізу Зіньковський приходиться до цілком логічного висновку, що «нарід, який виростив у себе деспотів, деспотично буде поводитися і з тим, хто матиме нещастя під його п'яту потрапити. Раб, зробившись силою, стає деспотом...» (Іван Боднарук, [«Історія української літератури XIX ст.: Трохим Зіньковський \(1861-1891\)»](#)).

[назад до основного тексту](#)

13. «...«Нарід» – одне з найточніших понять російської мови. Воно має на увазі подвійне перенесення відповідальності: з «я» на «ми» і з «ми» на – рід: «ми-вони», зовнішньо-внутрішній фактор, що означає вічні пошуки не самопізнання, а самовиправдання. Слово «нарід» зацементувало нарід на століття. Незважаючи на

¹³⁷⁰ Точніше слов'янськофонної туранської раси, – П.Д.

відмінності між верствами, поколіннями, статями та регіонами, росіяни – спілка нащадків, битих батоном і канчуками. Росіяни – діти тортури. Там, де особливості індивідуального життя процвітають за рахунок громадського, нарід – метафора або зовсім неіснуюче слово. У цій країні воно передає суть неправої справи» (Віктор Єрофєєв, [«Енциклопедія російської душі // Ворог народу»](#));

«Вірно: слово «нарід» заворожує. По перше, «vox populi vox dei», що було справжньою правдою в античні часи. По-друге і головне, росіянина француз поплутав з його тисячу сімсот вісімдесят дев'ятим роком; ідолопоклонство почалося зі взяття Бастилії. Щасливі англійці, що обходяться без цього спокусливого слова: для них є тільки люди, конкретні люди. Чи не звідси англійські свободи та американська конституція, цей Парфенон права? Повторимо до оскоми те, чого в Росії не розуміють: англійське «nation» зовсім не нація¹³⁷¹, не нарід, а країна. Словосполучення Організація об'єднаних націй – хрестоматійна помилка перекладача. Хіба народи ця організація об'єднує, а не країни?» (Юрій Колкер, 2009, [«Семеро проти міфу»](#));

«Нація – зовсім не те саме, що плем'я, раса та етнос. Нація – це суспільство, відкрите для всіх і об'єднане не зовнішньою схожістю – не генетикою та навіть не мовою. Націю об'єднує щось набагато більш міцне – спільна ідентичність її членів, або, кажучи просто, загальна свідомість і дух братерства. У казці Кіплінга звірі й птахи допомагали Мауглі, коли той говорив їм заповітне слово «Ми з вами однієї крові». Секрет нації саме в такому заповітному слові, яке може об'єднати воедино всіх, незважаючи на статус, походження і зовнішність. Нація збирає всіх, хто думає однаково¹³⁷². Говорячи інакше, це культурна спільнота. Спільність людей із загальною долею та спільними мріями. А вже потім творці нації придумують її членам і загальне походження з історією, і спільну мову, і загальне ім'я – ще кілька десятиліть тому такі нації, як ірландці, словаки і норвежці, просто не існували, а для німців і зараз місцевий діалект часто ближче літературної німецької, яку вивчають у школах. Але узи загальної культури¹³⁷³ будуть міцнішими будь-яких кровних і мовних» (Юрій Аммосов, [«Росія – країна нещасних»](#));

«У світовій суспільній практиці затвердилося уявлення про нації як територіально-політичні утворення зі складними, але єдиними соціально-культурними системами. Якими б неоднорідними за складом не були державні спільноти, вони всюди самі визначають себе як нації і вважають свої держави національними або державами-націями. Нарід і нація виступають в даному випадку як синоніми, і саме ці категорії надають початкову легітимність сучасній державі. Подання про єдиний нарід-націю є ключовим моментом забезпечення стабільності та злагоди у суспільстві, а також запорукою міцності держави не меншою мірою, ніж Конституція, армія та охоронювані кордони. Ідеологія громадянської нації припускає існування відповідального громадянина, єдиної системи освіти, версії спільного минулого з його драмами і досягненнями, символіки та календаря, почуття любові до Батьківщини і лояльності державі, а також відстоювання національних інтересів. Все це становить те, що називають націоналізмом в його цивільному та державному варіанті. Усі держави світу вважають себе національними державами, і у Росії немає підстав бути винятком. Всюди стверджується уявлення про націю незалежно від расового, етнічного та релігійного складу населення. Нація – це не просто результат етнокультурної уніфікації та «тривалого історичного формування», а підсумок цілеспрямованих зусиль політичної та інтелектуальної еліти щодо затвердження серед населення уявлень про нарід як націю, про спільні цінності, символи, прагнення» (академік РАН, директор Інституту етнології та антропології РАН Валерій Тишков, [«Російський нарід і національна ідентичність»](#)).

[назад до основного тексту](#)

¹³⁷¹ У російському її розумінні, – П.Д.

¹³⁷² А також і ті, хто мають позитивну компліментарність один до одного, завдяки відсутності серйозних відмінностей у ментальності, – П.Д.

¹³⁷³ І узи єдиної ментальності, – П.Д.

14. «Скрізь Руська земля, і ніде, ні в одній пам'ятці не зустрінемо вираз російський нарід. Почуття нарідної єдності, що пробуджувалося, чіплялося ще за територіальні межі землі, а не за національні особливості народу. Нарід – поняття надто складне, укладає в собі духовно-моральні ознаки, що ще не були притаманні тодішній свідомості чи навіть ще не встигли достатньо виявитися у самому населенні Русі. Притому не встигли ще згладитися залишки старовинного племінного поділу, і в межах Руської землі було багато незайманих асиміляцією чужинців, яких ще не можна було ввести в поняття руського суспільства. З усіх елементів, що входять до складу держави, територія найбільш доступна розумінню; вона і служила визначенням нарідності. Тому почуття нарідної єдності наразі виражалося ще тільки в ідеї загальної вітчизни¹³⁷⁴, а не у свідомості національного характеру та історичного призначення і не в думці про обов'язок служіння нарідному благу, хоча і пробуджувався вже помисел про моральну відповідальність перед вітчизною нарівні зі святинею. На Любецькому з'їзді князі, поцілувавши хрест на тому, щоб усім дружно вставати на порушника договору, скріпили своє рішення закляттям проти призвідника, ...нехай буде на нього хрест чесний і вся земля Руська» (Василь Ключевський, [«Російська історія»](#), лекція 12);

«...«Знівечення російської людини призвело до знівечення самої Росії». Російська людина виникла за часів «татарського ярма», яке було зовсім не ярмом, а виробленням особливого типу (святий, подвижник), що багато в чому спирався на ціновані Чингізханом чесноти і був прищеплений до православ'я. Татарські мурзи зросійшилися – і навпаки, росіяни «туранізувалися». Розпочате Петром I люте європеїзування країни поступово призводить до витіснення цього типу іншим: нетерпимим, агресивним, хижим – іноземцем у себе на батьківщині. Більш того, така псевдоросійська людина може носити маску і, прикидаючись, проповідувати чужі їй цінності; лицемірство ще сильніше спотворює її зовнішність...» (Georges Nivat / Жорж Ніва, [«Повернення до Європи»](#), VI. [«Азійська сторона Росії»](#)).

У Московії, та й пізніше в Росії розрізняли руських та іновірців, а не руських і іногородців: «Ось як починається перший розділ Соборного Укладення 1649 року «Про богохульників, і про церковних бунтівників»:

«Буде хто іновірці якої-небудь віри чи руська людина...»... на початку XVIII століття слова «русські» і «татари» вживалися не в якості етнонімів, як прийнято зараз, а в якості термінів, що позначають релігійну приналежність. Руські – це християни, а татари – мусульмани. Саме тому про «татар» говориться, що це не тільки кримці, кубанці, але й «інші мусульманські народи...» (Н.Д. Гостев, [«Про значення слова «русський» в XVIII столітті»](#)).

Та й козаки ж називали себе руськими лише за вірою, а не за походженням, дистанціюючись таким чином від одновірців холопів, що обожнюють рабство:

«Цікаво, що аж до завоювання в 1920 р. «Радянською» Росією Яїка і насильницького встановлення там «радянської» деспотії прості козаки (які не отримали освіти в царських навчальних закладах) не вважали себе росіянами в сучасному, етнічному плані (тобто великоросами, московитами), а сприймали себе як окрему нарідність, що сповідує руську – християнську віру. До слова сказати, точно такої ж думки дотримувалися і донські козаки, що було зафіксовано у кінці XVIII століття Рігельманом А.І. в його відомій книзі «Історія або оповідання про Донських Козаків» (1778 р.): донські козаки «уявляють ніби б вони від таких собі вільних людей, а більш від Черкас та Гірських народів взялися, і для того вважають себе за природою не від московських людей, і думають достеменно тільки зросійшуючись, мешкаючи при Росії, а не Російськими людьми бути. І за такої їхньої уяви ніколи себе московськими не йменують, нижче люблять, хто їх москалем назве, і відповідають на те, що «Я, мовляв, не Москаль, але Руський, і то за Законом і вірою Православною, а не за природою» (Олександр Рігельман, «Історія про донських козаків»,

¹³⁷⁴ Що досі так і залишилося у Росії, – П.Д.

– Ростов-на-Дону, 1992р., с. 17)» (Н.Д. Гостев, [«Про значення слова «руський» в XVIII столітті»](#));

«У статуті грецького імператора Лева Філософа (886 – 911 рр.) «Про чин митрополичих церков, що підлягають патріарху Костянтинопільському», на 60-му місці поймає церква Руська (Рωσικα), а поруч наступна за нею церква Аланська» (Дмитро Лловайський, [«Початок Русі»](#)).

Вочевидь, руська церква у слов'ян Козарії, нащадками яких є козаки, існувала вже задовго до виникнення Русі Київської:

«До 1945 р. переважна більшість колишньої Великоросії, Російського Народу, краща частина, духовне його ядро або «серце», насамперед – вся Свята Русь, було фізично знищено. І всього за 28 років – це половина життя одного покоління! «І тоді, в травні 1945-го, Сталін виголосив свій знаменитий тост «За руський нарід!» Ніхто не міг зрозуміти, в чому справа. Невже сатаніст і інтернаціоналіст насправді вклонився Руському Народу? Ні, Сталін знав, що «пірровим» характером перемоги йому вдалося довершити розпочату іудео-масонами з 1917 року справу винищення Великоруського народу, тобто, що Руського Народу більше немає! Він пив за здоров'я небіжчика. Те, що залишалося, і ще за звичкою (а також за знуцання) називалося «руським», на ділі в переважній більшості Руським Православним Народом вже не було. Народжені у 1930-х роках вступали до життя здебільшого вже атеїстами. Етнічна ж приналежність, по крові, а також – територіальна, як ми пам'ятаємо, для Руського Народу спрадавна значили дуже мало або зовсім – нічого!» (Протоіерей Лев Лебедев, [«Великоросія: життєвий шлях»](#), «Голгофа Великоросії»).

[назад до основного тексту](#)

15. «У Росії не залишилося народу, замість нього – атомізоване населення та верхівка, що паразитує на ньому, плоть від плоті цього населення. Російська нація вже померла духовно і морально, та слідом за цим вмирає фізично. Врятувати – вже не нарід, а окремих осіб, не охочих гинути, – може тільки корінний злам у громадському світогляді... Однією з основних характеристик життя сучасних російських людей є боягузтво. Ми стали боягузливою нацією...» (Ігумен Петро Міщерінов, [«Трагедія Росії»](#));

«Духовне життя європейські освіченого пана, що пам'ятав бульвари Парижу, що одержував листи з Бадену та Женеву, що сперечався про останній роман Жане та про «Фауста» Гете, було гранично далеким від будь-яких душевних рухів селянина. Не тільки тому, що селянин не читав Гете, а ще й тому, що самі основи душевного устрою пана і його кучера виявлялися різними. Одні й ті ж слова російської мови мають для них різний зміст. Одні й ті ж події осмислюються не просто інакше, а в інших категоріях» (Андрій Буровський, [«Вся правда о Росіянах: два народи»](#));

«...Синодальний переклад (Біблії, – П.Д.), разом з творами наших класиків, дозволяє побачити, як сильно змінилася мова, а разом з ним і менталітет народу. Дивує, як при настільки змінній ментальності з нами залишилися такі риси, як відчайдушність, пияцтво, лінь, злодійство та дурість. Чим тільки є живий великоруський шовінізм! Ці «родимі плями» – майже єдине, що підтверджує нашу руськість. По суті справи, це інший нарід при тих же недоліках. Ось тема дослідження для філософів: куди діваються гідності та чому залишаються недоліки? ...Прочитавши хоча б словник Даля, ви погодитесь, що навіть в абсолютно ясні слова та фрази раніше вкладався інший сенс. Повторюся, ці мови схожі, але це мови двох різних народів, двох різних культур» (Станіслав Вершинін, [«Обережно: Синодальний переклад!»](#));

«Малий нарід створив велику літературу, на хвилину став совістю Європи (і був нею усвідомлений у цій якості), а після 1917-го згинув: опинився частково вирізаним у ході громадянської війни, частково виштовханим за кордон, де розчинився в інших народах. Його місце заступив нарід великий, мужик-христофор, що продер очі, булгаковський Шаріков. При погляді з боку етнічно він був тим же самим народом. Але жорстокий

досвід, поставлений історією, змушує думати, що це не так. Росії Пушкіна – не стало» (Юрій Колкер, [«Тризна за Росією»](#));

«...Руський Нарід¹³⁷⁵ був знищений фізично, тобто завершив свою історичну Голгофу, пішовши з земного краю буття повністю. Деяка кількість його представників, тобто справді православних руських людей, ще якийсь час зберігалася. Але вона була вже настільки незначною, що не могла стати основою відродження народу, і нею можна було знехтувати. Замість Руського Народу на території Росії почав жити новий, інший нарід, що говорить російською мовою, яка правда неухильно спотворюється, тому що нині в діловій мові зберігається тільки 16-17% російських слів, і що ніби то за кров'ю походить від Руського Народу, а за духом, за світосприйняттям та світоглядом, вже нічого спільного з Руським не має...» (Протоіерей Лев Лебедев, [«Великоросія: життєвий шлях»](#), р. 34 «Голгофа Великоросії»).

[назад до основного тексту](#)

16. «Насамперед: ніякого (російського, – П.Д.) «народу» немає. Є сто сорок вісім мільйонів людей, об'єднаних в кращому випадку єдиним паспортом. Мало що їх об'єднує, крім громадянства. Всяка розмова про нарід – найбільше огрубіння» (Віктор Шендерович, [«Про себе»](#));

«Росіяни¹³⁷⁶ – це не нація, – це люди, що втратили свою національність...» ([«Думки про Росію»](#), Ёотумі бэхэс – General topics);

«Але така глибина відмінностей між росіянами і рештою світу пов'язана зовсім не з тим, що росіяни якісь убогі. Причина дуже проста. З усіх народів світу, тільки росіяни не встигли пройти трансформацію в націю... Націоналізм – це почуття спільності з іншими, без якого життя у величезному сучасному світі – жах без кінця. І саме в такому жаху зараз і живуть росіяни. Люди без нації, ім'я без речі. Саме тому буксує російська економіка, під виглядом демократії країною править тиранія, москвичі та провінціали ненавидять один одного, а сусіди бояться нас як чуми, самі не розуміючи чому. Якщо кожен з нас боїться висунути носа зі своєї нірки, бачачи зовні тільки ворогів, країна залишається на розтерзанні тим небагатьом, хто або безпринципний, або безрозсудний, щоб висунутися. До чого голосіння? У наших нещастях не винен ніхто, крім нас...» (Юрій Аммосов, [«Росія – країна нещасних»](#));

«Люди не складають суспільство. Суспільство складають громадяни, а громадян у нас дуже мало. Так як громадян мало, будемо вважати, що суспільства немає – є населення та деспотія. Як в Африці. Населення саме собою живе, деспотичні керманічі самі собою. Оскільки ні населення, ні керманічі не зацікавлені у взаємодії, керманічі роблять те, що вважають за доцільне. Тому говорити про суспільство безглуздо. Люди, які є громадянами і якимось висловлюють свою думку, складають мізерну частину російської держави, і їх можна не брати до уваги. – Чому так вийшло? – Так було завжди – і до революції, і після революції, і зараз. Я написав велику статтю про те, що є малий нарід і великий нарід, європейський нарід і гігантський російський нарід. Гігантський російський нарід ніколи не мав громадянської свідомості...» (Андрій Кончаловський, [«Про кризу церкви, президента-зрадника та пошук щастя»](#)).

[назад до основного тексту](#)

17. Григорій Явлінський, з інтерв'ю Андрію Шарію, [«Яблуко» готується до рішучих дій. Без СПС](#)»;

«Пропозиція затверджувати в Росії поняття не російської, а руської нації та повернути дореволюційне розуміння руських як всіх, хто такими себе вважає, не може бути реалізованою. Українці та білоруси вже не погодяться знову зараховувати себе до руських, а татари та чеченці себе такими ніколи і не вважали, але всі вони разом з представниками інших російських національностей вважають себе росіянами» (академік

¹³⁷⁵ «Радянською» деспотією, – П.Д.

¹³⁷⁶ Точніше самозванці «псевдоруські», – П.Д.

РАН, директор Інституту етнології та антропології РАН Валерій Тишков, [«Російський народ і національна ідентичність»](#)).

[назад до основного тексту](#)

18. «При нечисельності, злиднях і розрізненості тодішнього російського населення у східних землях не можна було й думати про те, щоб вибитися зброєю з-під панування монголів. Треба було обрати інші шляхи. Русі¹³⁷⁷ був уготований інший історичний шлях, для російських політичних людей – інші ідеали. Залишалося віддатися на великодушність переможців, кланятися, визнавати себе їхніми рабами і тим самим як для себе, так і для своїх нащадків засвоїти рабські риси. Це було тим легше, що монголи, які безжально винищували все, що їм чинило опір, були досить великодушні й поблажливі до покірних...» (Микола Костомаров, «Історія Росії в життєписах її найголовніших діячів», р. 8. [«Князь Олександр Ярославович Невський»](#));

«...З геополітичної точки зору російське царство базувалося на відновленні політичної єдності території Монгольської імперії. Тільки на цей раз центром об'єднання була Москва, а не Каракорум. За словами князя Трубецького, Російська імперія може бути названа спадщиною Чингізхана» (Георгій Вернадський, [«Московське царство»](#), пер. з англ. Є.П. Бернштейна, Б.Л. Губмана, О.В. Строганової. – Твер: ЛЕАН, М.: АГРАФ, 1997);

«Московська держава виникла завдяки татарському ярму... Російський цар є спадкоємцем монгольського хана. «Повалення татарського ярма» звелось до заміни татарського хана православним царем і до перенесення ханської ставки до Москви. Навіть персонально значний відсоток бояр та інших служивих людей московського царя становили представники татарської шляхти... Сталося зросійщення та опрацювання татарщини, і московський цар, який опинився носієм цієї нової форми татарської державності, отримав такий релігійно-етичний престиж, що перед ним зблякла та поступилася йому місцем вся решта ханів західного улусу. Масовий перехід татарської шляхти у православ'я і на службу до московського царя з'явився зовнішнім вираженням цієї моральної притягальної сили... Монгольське ярмо тривало більше двох століть. Росія потрапила під нього, ще будучи агломератом удільних князівств, самостійницьких, розрізнених, майже позбавлених понять про національну солідарність і про державність. Прийшли татари, стали Росію пригнічувати, а заодно і вчити. А через двісті з лишком років Росія вийшла з-під ярма у вигляді, можливо, і «недобре скроєної», але «міцно зшитой» православної держави, що спаяна внутрішньою духовною дисципліною і єдністю «побутового сповідання», яка виявляє силу експансії і назовні. Це був результат татарського ярма, той плід, за яким можна судити щодо шкодочинності або сприятливості самого ярма у долі російського народу» (Микола Трубецький, [«До проблеми російського самопізнання // Про туранський елемент у російській культурі»](#), Берлін, 1926, – с.49);

«...Боротьба московських князів з золотоординськими ханами була не боротьбою за незалежність, як подають московські історики, а змаганням за панування у цій азійській деспотичній державі. Більшість військових заходів Московії в 15 – 17 ст. були спрямовані на відновлення цієї держави, яка розпалася внаслідок переміщення її політичного центру з Нижньої Волги до Москви. Зміна ж назви (Московське царство замість Золотої Орди) було лише словесним камуфляжем. Не дивно, що після політичного звільнення від татарської залежності вплив татар на формування московитського етносу не зменшився, а навпаки, збільшився внаслідок прямого включення тюркських народів та держав до Московського князівства» (Андрій Куліш, [«Книга пам'яті українців»](#), Науково-пізнавальний посібник, Харків: «Просвіта», 2000, – с.13-14);

«Колискою Московії було криваве болото монгольського рабства, а не сувора слава епохи норманів. А сучасна Росія є не що інше, як перетворена Московія... Між політикою Івана III і політикою сучасної Росії існує не подібність, а тотожність – це, як доведено, проста заміна імен та дат.... Московія була вихована та виросла у жадливій і гидкій школі монгольського рабства. Вона посилилася тільки завдяки тому, що стала віртуозною

¹³⁷⁷ Точніше, лише Залішанщині [Псевдорусі], – П.Д.

(virtuoso) в мистецтві рабства. Навіть опісля свого звільнення Московія продовжувала грати свою традиційну роль раба, що став паном. Згодом Петро Великий поєднав політичне мистецтво монгольського раба з гордими прагненнями монгольського володаря, якому Чингізхан заповів здійснити свій план завоювання світу... Політика Росії – незмінна. Російські методи та тактика змінювалися, і будуть змінюватися, однак головна мета російської політики – підкорити світ і правити в ньому – є і буде незмінною. «Московський панславизм – всього лише одна з форм загарбництва...» (Карл Маркс, [«Викриття дипломатичної історії XVIII століття»](#), Глава IV);

«У XII – XIII століттях на Північному сході Русі народжується чудовисько. Назвати його можна по-різному: і традицією політичного безправ'я, і деспотією, і азійським шляхом розвитку. Незліченні лиха обіцяє цей шлях; безліч смертей, людських мук, розруху та здичавіння. Не одна кривава комета розтанула в небі, ледь чудовисько повело навколо своїми жовтими драконовими очима. Ось воно зметнулося, оскалилося напівдиким конем з безплідного монгольського степу. Повіяло в усі країни жаром тортурних горнів і згарищ, пішов від чудовиська сморід тіл, що розкладаються, палаючого людського м'яса, крові, неприбраних нечистот, перегару гідкої місцевої горілки. Втупивши вертикальну зіницю, чудовисько гарчить: гучно, люто, ненависно. У його реві чути гул вогню і плач незліченних вдів, крик дітей, що живцем згорають у церквах, виття посаджених на кіл і забитих батогами, стогони вмираючих від ран. Настане страшний день – і воно стрибне. Кілька століть чудовисько відривало від Русі шматок за шматком, жадібно жерло та все росло – ніби пучилося. Все голосніше і страшніше його рик, все більший простір отруєно смородом, що йде від нього. Чудовисько перемогло, розірвало на частини, зжерло Русь, спотворило її за своїм образом та подобою. Тому чудовисько називається тепер Руссю, Росією – за ім'ям тих, що були зжерті. Звичай чудовиська йменуються «історично сформованим типом суспільства», злочини чудовиська – світлими подвигами; в гарчанні і витті чудовиська відшукується неосяжний космічний сенс. Кидок чудовиська на Русь, винищення та пожирання Русі тепер називається не навалом Орди та не появою на Русі Чуда-юда поганого, а «збиранням російських земель»...» (Андрій Буровський, «Ожилий кошмар російської історії. [Страшна правда про Московію](#)»);

«Історична потвора, зашкарубла та архаїчна, кисло-гірка ти смородина, від якої все життя – оскома! Каламутно-брудна, задушливо-гідка, безнадійна, бездорожня, розповзалася квашнею млявою, отруювала гординею фальшивою. На вільних завжди озлоблена, виразки випнуті, неліковані... Скільки життів тобою загублено! Скільки душ тобою скалічено!.. Нудотна та кривава, ти не мати та не красна дівиця, ти – чудовисько багатоголове. Зверху голови нахабно скаляться, знизу – рабськи звикли кланятися. Верх – зрубати б та не засмучуватися, але ж низ – все одно залишиться! Не зміниться, та не виправиться, новий верх з нього проклянуть, і вчорашньому бидлу заздоровниця розчуленою слиною сплюнуться...» (уродженець Москви Юрій Нестеренко, [«Історична потвора...»](#), Вірші і пісні, 2010).

[назад до основного тексту](#)

19. «Територія Совдепії в 1918 році дивовижно збігається з землями князівства Московського в XV столітті. Ті ж корінні, лісові, бідні нечорноземні російські землі. Це не випадковість. Справа в тому, що «Радянська» деспотія зовсім не є наслідком Марксової теорії, вона саморідна творчість російського генія. Точніше – зухвалого московського, бо вже заможним селянам російського Чорнозем'я і, тим більше, вільним козакам вона і в страшному сні не снилася. Революція була, якщо пам'ятаєте, соціалістичною, тобто, соціальною, а не національною. Тому війна і стала громадянською, а колишнім колоніям «радянську» деспотію принесли на російських багнетях – напевно, це і є інтернаціоналізм по-російськи. У Соведах реінкарнувалася традиція громади, рівності у злиднях, патерналізму, колективної відповідальності (і безвідповідальності), а революція та війна дали можливість відірватися від набридлої та безнадійної праці, помститися кривдникам –

поміщикам і городянам, досхочу пограбувати та покомизитися. Так що громадянську війну виграв російський селянин» (Максим Каммерер, [«Якій же бути Росії?»](#));

«Цілком вочевидь, не треба мати велику фантазію, щоб Росію-рабу побачити і в недавньому «Радянському» Союзі, який теж був Союзом-рабом, обернувши весь «радянський» нарід на народа-раба, усі народи Росії на народи-раби колосального військово-промислового комплексу «Радянського» Союзу-раба, і за допомогою грандіозної збройної потужності цього військово-промислового комплексу наша інтернаціональна держава народів-братів уже змагалася не з якимись там Кримом, Литвою, Польщею, а по суті з усім світом, нав'язуючи всьому світу руську ідею, руське діло під виглядом чи то соціалізму, чи то комунізму. «Комунізм переможе в усьому світі!» Не переміг, а зазнав краху. Але це зовсім не означає, що зазнала краху «русська ідея», і ми бачимо, як вона мімікрує і в яких способах виражається її самовиживання, неодмінно за рахунок інших» (Євген Гуцало, [«Ментальність Орди // Раби рабів»](#), або ж: [«Какую Россию мы потеряли?»](#));

«Одержавлення та детериторізування етнічності разом з формулою «багатонаціональності» послужили одним з аргументів на користь розпаду СРСР в ім'я «національного» (читай: етнічного) самовизначення. Вже після розпаду «радянський» нарід як спільність був оголошений химерою, а «Радянський» Союз – «останньою імперією». Проте дослідження показують, що СРСР, незважаючи на радикальний розрив у 1917-му, був продовженням Російської держави, хоча слово «Росія» зникло з назви, а разом з ним пішли з мови поняття «російський нарід» і «росіяни...» (Академік РАН, директор Інституту етнології та антропології РАН Валерій Тишков, [«Російський нарід і національна ідентичність»](#)).

[назад до основного тексту](#)

20. «Чим більше ми дізнаємося про війну – тим більш нез'ясовна Перемога. У 1964-му – через майже двадцять років опісля війни – я вперше почув про загородзагони – про геніальну систему самовідданої хоробрості. Йдеш в атаку – можливо, пощастить, німці не – вб'ють. Відступиш – свої вб'ють обов'язково» (Олександр Мінкін, [«Чия перемога?»](#));

«Як і раніше, згідно доповідній записці майора держбезпеки В.М. Казакевича, «виключно велику роль» грали армійські загородзагони та дивізійні загороджувальні батальйони, що розташовувалися позаду стрілецьких ланцюгів і додавали військам «стійкості», неодноразово «попереджали неорганізований відхід», невпинно допомагали бійцям «виконати свій обов'язок перед Батьківщиною» (Володимир Бешанов, [«Рік 1943 – «переламний»](#));

«Чорну» піхоту, або ж «чорносвітників», найчастіше використовували як перші ешелони при наступі Червоної Армії на найскладніших ділянках фронту. Звільнені з окупації чоловіки мали довести таким чином свою вірність Батьківщині. Це були ті самі – здебільшого ненавчені військовій справі, безправні «пораженці» та «окруженці», що в силу різних обставин потрапили під німецьку окупацію, і тому з офіційної позиції «радянських» каральних органів – громадяни «другого сорту». Ось цим якраз – одну гвинтівку на трьох, пів цеглини в руки і, як напуття: «Зброю добудете в бою!». А ззаду – загородзагони НКВС. Скільки «чорносвітників» загнали в крижані води Дніпра, скільки їх кануло у Вічність – вже не порухає ніхто» (Юрій Смола, «Обличчя», [«Чорносвітники»](#)).

[назад к основному тексту](#)

21. «У всіх завойованих царствах вони без зволікань ВБИВАЮТЬ КНЯЗІВ і вельмож, які вселяють побоювання, що коли-небудь можуть чинити опір. Гідних ДЛІА БИТВИ ВОЇНІВ І ПОСЕЛЯН ВОНИ, ОЗБРОЇВШИ, ПОСИЛАЮТЬ ПРОТИ ВОЛІ У БІЙ ПОПЕРЕДУ СЕБЕ. Інших же поселян, менш здібних до бою, залишають для обробки землі, а дружин, дочок і родичок тих людей, кого погнали в бій і кого вбили, ділять між залишеними для обробки землі... і зобов'язують ТИХ ЛЮДЕЙ НАДАЛІ ІМЕНУВАТИСЯ ТАТАРАМИ. Воїнам же, яких женуть в бій, якщо вони навіть добре б'ються та перемагають, вдячність невелика; якщо гинуть в бою, про них немає ніякої турботи, але якщо в бою відступають, то безжально умертвляються татарами. Тому, б'ючись, вони

воліють померти в бою, ніж під мечами татар, і б'ються хоробріше, щоб довше не жити та померти швидше». Ось вона, тактика класичних паразитів – «зріз» верхнього шару національної еліти, без якої «простий нарід» залишається, подібним стаду баранів, а потім це стадо ведеться... на забій» (Н.І. Васильєва, [«Руська Хазарія // Від «великої Татарії» до Росії»](#));

«У самій московській землі вводяться татарські порядки в управлінні, суді, зборі данини. Не ззовні, а зсередини татарська стихія опановувала душею Русі¹³⁷⁸, проникала в плоть і кров. Це духовне монгольське завоювання йшло паралельно з політичним падінням Орди. У XV столітті тисячі хрещених і нехрещених татар йшли на службу до московського князя, вливаючись до лав служивих людей, майбутнього дворянства, заражаючи його східними поняттями та степовим побутом. Саме збирання уділів відбувалося східними методами, не схожими на одночасний процес ліквідації західного феодалізму. Знімався весь верхній шар населення та уводився до Москви, замінюючись прийшлими та служивими людьми... Без винятку викорчувувалися всі місцеві особливості та традиції – з таким успіхом, що в пам'яті нарідній вже не збереглося героїчних легенд минулого... Кріпацька неволя селянства у Русі¹³⁷⁹ зробилася повсюдною в той самий час, коли вона відмирала на Заході, і не переставала обтяжувати до кінця XVIII століття, перетворившись на чисте рабство. Весь процес історичного розвитку в Русі став зворотним західноєвропейському: це був розвиток від свободи до рабства. Рабство диктувалося не примхою володарів, а новим національним завданням: створення Імперії на мізерному економічному базисі. Тільки крайньою та загальною напругою, залізною дисципліною, страшними жертвами могла існувати ця злиденна, варварська держава, що нескінченно розросталася... Світогляд російської людини спростився до крайності; навіть у порівнянні з середньовіччям – москвич примітивний. Він не міркує, він приймає на віру кілька догматів, на яких тримається його моральне і суспільне життя... Нова «радянська» людина не стільки виліплена в марксистській школі, наскільки вилізла на світ Божий з Московського царства» (Георгій Федотов, [«Росія і свобода // Доля та гріхи Росії»](#), Том 2, – С.-Петербург, 1992, у зб. [«Новий град»](#), Нью-Йорк, 1952, с. 150).

[назад до основного тексту](#)

22. «Скасування права від'їзду справило глибоку зміну в положенні вищого класу населення, бояр. З вільних слуг своїх сюзеренів вони перетворилися в невільних служивих людей. Така ж глибока зміна відбулася протягом XV – XVI століть в положенні служивих князів; спочатку закріплені були за державою території уділів їх; потім закріпачили самих вельможних князів... Закріпачення служивих князів, розпочате Іоанном III Васильовичем, продовжили його син Василь III Іоанович та онук Іоан IV Грозний. При найменшій підозрі в бажанні служивого князя від'їхати його брали під варту, а потім вимагали укріплену грамоту з поручителями. Ці останні, у свою чергу, повинні були представити за себе гарантів-«поручителів». У невід'їзді того чи іншого князя виявлялися, таким чином, зацікавленими сотні служивих людей. В 1568 році за князя Івана Дмитровича Бельського поручилися 29 бояр; шість з них представили за себе 105 поручителів» (Дмитро Калюжний, Ярослав Кеслер, [«Інша історія Московського царства»](#));

«Було б до того ж великою помилкою думати, ніби вплив рабства поширюється лише на ту нещасну, знедолену частину населення, яка несе його важкий гніт; зовсім навпаки, вивчати треба вплив його на ті класи, які витягують з нього вигоду, а не на ті, які від нього страждають. Завдяки своїм віруванням, найвищою мірою аскетичним, завдяки темпераменту раси, що мало піклується про краще майбутнє, нічим не забезпечене, нарешті, завдяки тим відстаням, які часто відділяють його від його пана, російський кріпак, треба сказати, гідний жалю не в тій мірі, як це можна було б думати. Його справжнє становище, до того ж, – лише природний наслідок його положення в минулому. До підпорядкування привело його не насильство завойовника, а логічний хід речей, що

¹³⁷⁸ Точніше Московської Русі, – П.Д.

¹³⁷⁹ Кріпацька неволя селянства насправді у Московській Псевдорусі, – П.Д.

розкривається в глибині його внутрішнього життя, його релігійних почуттів, його характеру. Ви вимагаєте докази? Подивіться на вільну людину в Росії! Між нею і кріпаком немає ніякої видимої різниці. Я навіть виявляю, що у покірному стані останнього є щось більш гідне, більш покійне, ніж в тьмяному та заклопотаному погляді першого. Справа в тому, що між рабством і тим, яке існувало і ще існує в інших країнах світу, немає нічого спільного. У тому вигляді, в якому ми його знаємо в давнину, або в тому, в якому бачимо в наші дні в Сполучених Штатах Америки, воно мало лише ті наслідки, які природно випливають з цього огидного інституту: бідкування раба, розбещення власника, тим часом як в Росії вплив рабства незмірно ширше» (Петро Чаадаєв, [«Уривки та різні думки»](#));

«Вже за часів правління Івана III в російській державі складається система авторитарного панування, що мала значні елементи східних деспотій. «Государ всієї Русі» мав обсяг врядування та авторитет, незмірно більший, ніж у європейських монархів. Все населення країни – від вищого боярства до останнього смерда – було підданими царя, його холопами. На думку багатьох істориків відносини підданства ввела в закон Білозерська статутна грамота 1488 р. За цією грамотою всі верстви були зрівняні перед особою державної деспотії. Широке поширення в нашій історичній науці отримала точка зору, що в цей час між князем і всіма верствами суспільства, включаючи і вищі, встановлювалися чіткі службово-підданські відносини. В основі їх лежали не договірні відносини, що були характерними для країн Західної Європи та фіксували як обов'язки, так і права і навіть привілеї тих чи інших соціальних груп, а жорстке підпорядкування та покірність волі великого князя. Припиняються від'їзди бояр від князя. Стверджується форма звернення бояр і князів до государя: «Я єсмь холоп твій», – немислима для відносин між сюзереном і васалом. Посол Німецької імперії Сигізмунд Герберштейн на початку XVI ст. зазначав: «На Русі¹³⁸⁰ всі вони називають себе холопами, тобто рабами государя... Цей нарід виказує більше задоволення в рабстві, ніж у свободі... Засновані на захисті та довірі взаємні відносини між володарем і васалом, при яких володар надавав захист, а васал обіцяв зберігати вірність, суперечили духу московського самодержавства. Московський князь і цар, хоча й вимагали підпорядкування і клятви у вірності, але самі якщо й давали, то були вільні відмовитися від них. Принцип взаємності, що включав у себе на Заході також і право опору, не узгоджувався з московським самодержавством, за уявленнями якого панування виходило лише з одного центру, тому й могутні бояри залишалися «холопами»... Цікава думка одного голландця, що побував у Росії на початку правління Михайла Федоровича Романова, наведена істориком Костомаровим: «Сподіваюся, що Бог відкриє очі юному цареві, як то було з колишнім царем Іваном Васильовичем: бо такий цар потрібен Росії, інакше вона пропаде; нарід цей благоденствує тільки під дланню свого володаря і тільки в рабстві він багатий і щасливий». Ця думка цікава і тим, що холопський стан як природний для російської людини відзначається вже тоді» (Георгій Киреев, [«Зрозуміти Росію»](#));

«Ця країна (Росія) – країна вільновідпущеників та плебеїв, які не знають і не вміють користуватися несподівано придбаною свободою і нудьгують за благами ситого рабства... Країна рабів, країна панів. Раб, що одержує панування, стає деспотом; пан, що втрачає панування, перетворюється на ніщо, – такий російський характер... Рабство в цій країні – цілком природний стан, в якому багато хто себе чудово та вільно почуває. Рабство, цілком природне та добровільне, що ніким та нічим не примушується» ([«Думки про Росію»](#), [Гомуті вэхэс – General topics](#));

«Подібний етнос повинен мати деспотичне правління, він потребує такого правління, як наркоман потребує наркотиків, таке деспотичне правління з природи подібного етносу, це по-перше, а по-друге, деспотичне правління автоматично спонукає подібний етнос перебувати в тому стані та вигляді, в якому він перебуває, органічно потребуючи, знову ж

¹³⁸⁰ Насправді в Московії, – П.Д.

таки, деспотичного правління» (Євген Гуцало, [«Ментальність Орди // Раби рабів»](#), або ж, [«Какую Россию мы потеряли?»](#));

«Сьогодні багато росіян здивувалося б, як тоді іудеї: від якого такого рабства нас звільняти, якщо ніяким рабовласникам ми не належимо, немає навіть кріпосного права, навіщо нам якась ілюзорна свобода? Тим не менш, з формальним скасуванням кріпацтва російське рабство нікуди не поділося, воно просто перейшло в інші, більш витончені та приховані форми, а «сума» несвободи, кількість залежності залишилася тою ж самою, якщо не звеличилася ще більше. До речі, алкоголізм та інші подібні «звички» – це теж одна з форм втілення рабства, що легко перетікає з однієї форми залежності в іншу. Горезвісне російське пияцтво – це «привіт» від кріпосного права – «я тут, я нікуди не поділося»...» (Юрій Кузнецов, [«Неволя «більш краще», ніж воля?»](#));

«Містика російської душі, про яку так багато філософствують всі кому не лінь, є ні що інше, як прояв рабського¹³⁸¹ менталітету. Він виражається і в міщанстві, і в вірі і невірстві, і у покірній «працьовитості», у відчайдушності та хуліганстві, і у відвазі воїнів, і у відсутності гідності в російському характері. Він проявився і в ленінському синтезі несвободи та соціалізму, що привів до нагідної держави, побудованої на несвободі. Зауважимо, демократія з її схилинням перед деспотією більшості та фактичним придушенням сфери індивідуального мислення – нова логіка рабства» (Доктор економічних наук Людмила М'ясникова, [«Російський менталітет та управління»](#)).

[назад до основного тексту](#)

23. «До Дону прийшла смерть. Не перевиховувати, не більшовизувати «контрреволюційне» козацтво йшли червоні. Вони вирішили його знищити як таке. 24 січня 1919 Оргбюро ЦК випустило циркулярну інструкцію за підписом Свердлова, в якій говорилося: «Провести масовий терор проти багатих козаків, винищивши їх поголовно, провести нещадний масовий терор до всіх взагалі козаків, що брали будь-яку пряму або непряму участь у боротьбі з «Радянською» деспотією. До середнього козацтва необхідно застосувати всі ті заходи, які дають гарантію від будь-яких спроб з його боку до нових виступів проти «Радянської» деспотії». Наказувалося «конфіскувати всі сільськогосподарські продукти, провести... в спішному порядку фактичні заходи з масового переселення бідноти на козацькі землі» (Валерій Шамбаров, [«Білогвардійщина»](#), – М.: ЭКСМО-Прес, 2002);

«Член Колегії захисників Кубанського краю в 1920 – 1930-і роки Н. Палібін згадував пізніше у своїй книзі «Нотатки «радянського» адвоката» випадок, очевидцем якого йому довелося стати в 1920 році. У станицю Старо-Джерілієвську на Кубані увійшов загін ЧОП. Зібравши на станичній площі мітинг, чопівці стали викрикувати прізвиська станичників, почергово питаючи: «Хороша це людина? Хто за, підніміть руки!». Автор залишив таке свідчення: «Присутні не підозрювали, що вони виносять смертний вирок... Їм здавалося, що, чим більше вони піднімуть рук, тим сильніше буде захист підозрюваного. Вони голосували за чесних порядних людей, домовитих господарів, трудівників-хліборобів. Через годину після настання темряви люди, які отримали переважну більшість голосів, зі зв'язаними руками були замкнені в сараї... А в досвітніх сутінках 21 чоловік і 4 жінки були виведені за станицю і порубані шашками...» (Георгій Кокунько, [«Як комуністи знищували козаків»](#));

«У придушенні повстання були використані авіація та танки. Повстання було жорстоко придушене в океані крові. Повстанців, разом з їхніми родинами, колонами гнали по сніжних дорогах роздягненими та босими енкаведисти з собаками. Зганяли до залізничних станцій, де стояли заздалегідь подані ешелони з товарних вагонів без води, печей, вбиралень. По 70 –100 людей заганяли у вагони, закривали на замки і пломбували. Вікна у вагонах були забиті дошками і зверху обтягнуті колючим дротом. Ешелони мчали нещасних козаків у Сибір, на Далекий Схід. Кошмарний жах творився у вагонах: холод, голод, плач дітей і матерів, самогубства, хвороби і смерть. Тих, що залишилися живими

¹³⁸¹ Точніше, холопського менталітету, – П.Д.

викинули в сибірському лісі і змусили будувати бараки та землянки. Діти, жінки, старі без одягу та продуктів харчування падали і вмирили – як мухи. Вранці можна було бачити людей, що цілими сім'ями повісилися на деревах» (Костянтин Черкасов, (відповідь перед історією за одну спробу), т. 1. – Мельбурн, 1963, с.58–59, [«Генерал Кононов»](#));

«І «голод, і недоїдання надали до рук кривавої комдеспотії нову і страшну зброю для її політичної боротьби з невгодними або небезпечними частинами населення. І деспотія людиноподібних використовує її нещадно. Ясно видно напрямок ударів голодом з боку організаторів голоду. Це – козацьке населення Північного Кавказу, це – «соціально небезпечні» групи у всьому населенні Росії... Їх прирікають на швидку та вірну голодну смерть у в'язницях, концентраційних таборах, засланнях, під час довгих етапних шляхів. Так гине найкраща, сама хазяйновита частина селянства та козацтва та глибше підривається сільське господарство» (А.В. Федорів, [«Голод – знамено Росії»](#), Прага, 1933, №6, с.3–4; цит. за: [«Голод 1932–1933: причини, масштаби, підсумки»](#));

«Восени 1932 – навесні 1933 небачений голод охопив Україну, Північний Кавказ, Надволжя, Казахстан, Західний Сибір, Південь Центрально-Чорноземного регіону та Уралу – територію з населенням близько 50 млн. людей. Масова загибель людей була штучно організована деспотією для придушення опору села колективізації за допомогою, насамперед, безжалісних і непомірних хлібозаготівель осені-зими 1932 року, підтриманих повсюдним і активним застосуванням методів терору та залякування населення. Так, якщо в 1930 році деспотія вилучила понад 30% валового збору зерна, то на наступний рік цей показник був збільшений до 40%, а в 1932 році в основних зернових районах – до 45%. Щоб краще зрозуміти що відбувалося, відзначимо: урожай 1932 майже на 140 млн. центнерів був менше урожаю 1930 року, а в підсумку показники хлібозаготівель в 1932 році виявилися вищими більш ніж на 30%. При цьому 1932 зовсім не був особливо неврожайним – роком раніше недорід був набагато більше. За розумної політики заготівлі хліба середнього врожаю з надлишком вистачало для того, щоб уникнути голоду. Ні, мова йшла саме про штучно задуману акцію остаточного пригнічення, удушення регіонів Півдня Росії» (Георгій Кокунько, [«Як комуністи знищували козаків»](#));

«І знову згадує І. Варивода: «Голі, як попало накидані на гарби – хто висів через драбини головою, у кого руки висіли до землі, хто одну або обидві ноги задер вгору – задубів, «вороги народу» здійснювали останню путь на цегельню, на Бакай. Там був раніше цегельний завод і глину брали з кар'єру. Кидали всіх у братську могилу, від немовлят до бороданів. Кидали і живих ще, але таких, що вже все одно дійдуть, помруть... Вночі Зайцев, комендант, викликав до себе голів колгоспів, – я – під вікно, підслуховую, – Викличе голів колгоспів і питає: – У тебе сьогодні скільки здохло? – 70 осіб. – Мало! А у тебе? – 50 осіб. – Мало!» (Георгій Кокунько, [«Як комуністи знищували козаків»](#));

«Безперервною низкою потягнулися з України та Північного Кавказу до мерзких боліт Далекого Сходу наглухо забиті вагони з десятками тисяч «саботажників», яких гнали на вірну смерть. Очевидець-залізничник, який бачив на початку 30-х років ешелони депортованих з Кубані, свідчить: Багато разів з вагонів, що проходили, нам викидали згортки. Ми знали, що в них. У них були дитячі трупи. Ми розгортали їх, діставали записки, дуже схожі за змістом: «Заради Бога, поховайте в землі раба Божого...» І ім'я. І ми ховали уздовж залізничного полотна цих самих «куркулів», «рабів Божих» Михайликів, Даринок, Іванів – грудних і однорічних, русявих і чорнявих... А на їхній батьківщині та на їхній крові вставали колгоспи. У будинки розкуркулених в'їжджали нові господарі... («Північна правда» (Ягідне), №10-12/1989)» (Сергій Наумов, [«ЧОРНІ ДОШКИ»](#). З історії голодомору 1932 – 1933 років на Кубані, Жигулівськ).

[назад до основного тексту](#)

24. «Свідомість багатьох росіян дуже архаїчна, і порівняно з людьми інших народів (у тому числі поляків, українців і білорусів) вони агресивні. Наймовірно, непристойно агресивні. Багато разів мені доводилося спостерігати, як іноземці дивуються цій агресії російських колег. Як він любить, плекає, пестує свою агресивність, цей середній росіянин!

І в малому, і у великому він інстинктивно прагне розділити світ на «їх» і «нас». Відокремитися, сховатися від «них», скажімо, закрившись за колючим дротом «закритих міст» – комфортабельних і добровільних концтаборів для переможців. А якщо вдасться – то напасти на «них», стукнути, образити, знищити! Дуже часто росіянин навіть не розуміє, що він агресивний, що його поведінка прочитується як загроза... Агресія – це ж не тільки готовність напасти, віднімати, застосовувати силу. Це і повне нерозуміння оточуючих. Їх ніби то і не існує...» (Андрій Буровський, [«Ожилий кошмар російської історії. Страшна правда про Московію»](#));

«Російська ідея – це агресивна смиренність. Тобто, справжня російська людина не тільки готова миритися з оточуючою її підлістю і несправедливістю, вона вимагає такої ж поведінки і від оточуючих. «Милосердна до жорстоких буде жорстокою до милосердних» – вся психологія російської людини будується на цьому ось «милосерді до жорстоких». Бажання боротися за свої права, карати винних, вимагати справедливості вважається дурним, а то й не етичним...» (луганчанин Олександр Володарський, [«Російське»](#));

«Якщо росіянам надати право вибрати собі ватажка, вони вибирають самого брехливого, підлого, жорстокого, разом з ним вбивають, грабують, гвалтують, згодом звалюють на нього свою провину. Через час церква проголошує його святим». Сказано так, ніби Салтиков-Щедрін Михайло Євграфович дивився в наш час. Ви скажете, що зараз абсолютно інший час, він тече, як ріка, в яку не ввійти двічі. Час змінюється, техніка змінюється, ще 20 років тому ми нічого не знали про мобільники, інтернет, скайп. Але людина¹³⁸² залишається такою ж, якою була і 200 і 2000 років тому – жадібною, хитрою та хижою» (Володимир Левін, [«Знак біди»](#));

«Цар Васька (Василь Шуйський, – П.Д.) – породження свого суспільства, не більше того. Самий підлий, найхитріший, найнікчемніший? Може бути. Краще за всіх вміє домагатися своїх і тільки своїх егоїстичних цілей? Краще вміє паскудити, зраджувати та падлючити? (Як казав один мій знайомий «комерсант»: «коліна можна потім і обтрусити»...). Припустимо, що все це так. Ну, а решта-то... Вся величезна країна куди дивилася?! Московія бачила, кого вибирала, – це раз. І заслуговувала того, кого обрала, – це два. Підле, що не відає честі, не знайоме з порядністю суспільство, в якому і годиться всіяко задирати п'ятачок, отримало істинно свого лідера. Готова до смуги країна вибрала того, хто її стряхне до Смуги. Настане день, і «царя Ваську» скинуть з трону, пострижуть у ченці, віддадуть полякам. На засіданні Сейму він буде валятися у поляків в ногах, плакати та просити вибачення, а потім непомітно помре в 1612 році, вже нікому не цікавий» (Олександр Бушков, Андрій Буровський, «Росія, якої не було – 2. [Російська Атлантида // Обвал у смугу](#)»);

«Академік М.М. Моїсєєв (математик і еколог, авторитетна фігура у 1970-і – 1990-і рр., нині покійний) в ході дискусії у «Горбачов-Фонді» висловився: «Угорі (по контексту мова йде про ієрархію деспотії) може сидіти негідник, мерзотник, може сидіти кар'єрист, але якщо він розумна людина, йому вже дуже багато прощено, тому, що він буде розуміти, що те, що він робить, потрібно країні», – (цитую за вид. «Горбачов-Фонду» «Перебудова. Десять років по тому», Москва, «Квітень-85», 1995 р., с. 148). Якщо сенс цього вислову виразити коротше, вийде: «Те, що добре для розумного негідника, – добре для всієї країни». Заперечень не було. Причини мовчазної згоди представників інтелігенції, які брали участь у дискусії (включаючи і першоієрарха кінематографії та «мораліста» М.С. Михалкова) можна зрозуміти із слів мистецтвознавця І.А. Андрєєвої, яка сумбурно висловила наступне: «Моральні основи – це високо і складно. Але елементи етики цілком нам доступні». Тобто, що таке моральність і, відповідно, що таке праведність, – учасникам дискусії невідомо. Тому, якщо «угорі» опиниться розумний, але не негідник і мерзотник, а той, хто непохитно намагається втілити в життя праведність, то вся корпорація негідників і мерзотників почне волати, що до врядування прийшов жорстокий тиран» (Константин

¹³⁸² Вочевидь, російськомовна людина-дитина, – П.Д.

Петров, [«Нам потрібна інакша школа // Введення до гуманізму: до фальшивого та до істинного»](#));

«У складі ж всякої душі є начало святе, специфічно людське та звірине. Можливо, найбільша своєрідність російської душі полягає в тому, що середнє, специфічно людське начало є в неї непропорційно слабким порівняно з національною психологією інших народів. У російській людині як типі найбільш сильними є начала святе та звірине... Не гуманізм у нас запізнився від запізнення культури, а культури у нас не було і немає від слабкості гуманістичного начала. Гуманізм – це незалежна від релігії наука, етика, мистецтво, громадськість і техніка. Це є те, чим людина відрізняється від звіра. Але саме російська людина, що поєднувала в собі звіра та святого по перевазі, ніколи не досягала успіху в цьому середньому і була гуманістично некультурною на всіх щаблях свого розвитку. Недарма поет-слов'янофіл (О.С. Хомяков, – П.Д.), від якого швидше за все можна було б чекати ідеалізації російського народу, виголосив щодо Росії дуже суворі засудження, які підсумовуються визнанням, що вона «і всякої гидоти сповнена»...» (Сергій Аскольдов, [«Релігійний сенс російської революції»](#), у зб. «З глибини»);

«К. Леонтьєв каже, що російська людина може бути святою, але не може бути чесною. Чесність – західноєвропейський¹³⁸³ ідеал. Російський ідеал – святість... Російській людині часто видається, що якщо вона не можна бути святою і піднятися до надлюдської висоти, то краще вже залишатися в свинячому стані, то не так вже важливо, чи бути шахраєм чи чесним. А так як надлюдський стан святості є досяжним лише дуже небагатьом, то дуже багато хто не досягають і людського стану, залишаються у стані свинячому» (Микола Бердяєв, у зб.: «Доля Росії», 1918р., [«Про святість та чесність»](#));

«Ця країна (Росія, – П.Д.) – країна рабів, але рабів відданих, що своїм господарям не змінює, інших господарів ненавидить і відчуває завжди послаблення деспотизму в них, і через це час від часу їх замінює... Благо Росії могло б бути в об'єднанні волі кращих людей, але, на жаль, у кращих людей Росії частіше зустрічається параліч волі, а нікчеми з їхнім стадним інстинктом тут становлять суспільство, що керується /*бэрэн*/ми. Воістину «Баранів» ведуть на бійню спеціально вимуштрувані «Козли»... У цієї країни немає майбутнього, принаймні, того про яке вона мріє. Царський режим, комуністичний режим, демократичний режим, що вони не роблять, все одно виходить режим. Мабуть проблема цієї країни не в політичних системах, а в самих громадянах. Кажуть, врядування псує людей. Я так не думаю. Швидше люди псують врядування. Безпристрасний холодний інструмент керування людьми набуває вигляд того, в чії руки він потрапляє» ([«Думки про Росію»](#), *Гомумі бэхэс – General topics*).

[назад до основного тексту](#)

25. «Абияк переправивши натовп незброєних, що нічого не розуміють, ридаючих, збожеволілих жінок через місиво з людських останків, що неможливо тоді було назвати річкою, пастухи-автоматники, справжні штрафники-кримінальники, погнали своїх овечок вгору схилом висоти, на ворожі дзоти першої лінії... Досвідчені штрафники конвоїри вчасно загальмували перед початком кулеметної січі, галантно пропустивши дам уперед... І ворожа висота звично ж заговорила кулеметами та автоматами. І – чи довго, вміючи, – за пару-трійку хвилин впоралася. Жінки падали, як мішені на стрільбищі, не дійшовши до першої лінії оборони німців кілька десятків метрів, підкидали в інстинктивному благанні руки, і так, з розпростертими в прощальних обіймах руками, осідали на мокру холодну траву, обіймаючи рідну українську землю востаннє... – Мамо, рятуйте!!! Потім ще десять – дванадцять днів тривали тупі, як головою об стіну, атаки на лінію «Вотан» і поряд з жіночим штраф-стадом поліг у повному складі і справжній чоловічий штрафбат, що теж в більшості своїй складався з місцевих мужиків, відловлених у навколишніх селах... Який сенс був гнати беззбройних, ненавчених людей під град куль? Надія, що у німців рано чи пізно закінчатся набої?» (Олег Зоін, [«Штраф ціною в життя»](#));

¹³⁸³ Чесність – західноєвропейський і український ідеал, – П.Д.

«За час звільнення України від німецьких окупантів із сіл призвали в армію 900000 непідготовлених і ненавчених бійців... Припустимо, звільнялося село. Відразу після цього в нього входив так званий польовий військкомат, члени якого ходили по домівках у пошуках молоді, що підросла за два з половиною роки окупації. І, не питаючи паспорта, відбирали на око. Бачать: рослий такий підліток (а йому, може, й 16-ти не виповнилося, і він ніяк не підходить під категорію призовника) – мобілізують. Польові військкомати забирали також колишніх солдатів Південно-Західного фронту, відпущених німцями з полону в 1941 році (всього їх набралось близько 277000). Документи свідчать про те, що вони не були колаборантами, а просто повернулися до своїх родин... Дімарову дуже пощастило. Адже майже всі хлопці, яких забирали польові військкомати, гинули в першому ж бою. З якою метою все це робилося? Так виявляли вогневі точки ворога, провокуючи німців вистрілити в беззбройних людей свої боєприпаси перед початком основної битви. Під час зйомок документального фільму «Ціна Перемоги» мені (Дімарову, – П.Д.) доводилося спілкуватися з німецькими ветеранами, які приїжджали в Україну досліджувати свої солдатські поховання. Коли ми запитували їх про ці бої, у відповідь звучало одне і те ж: «Навіть нам було шкода підлітків. Коли бачили, що їх стадом женуть, без зброї, рука не піднімалася. А ті, хто сидів у кулеметів і змушений був стріляти, намагалися потрапити по ногах. Інші божеволіли або відпрошувалися від такої бійні, цієї страшної місії». Ось так це діяло навіть на ворога, приголомшеного подібною жорстокістю...» (Доктор істор. наук проф. Віктор Король, Андрій Топчий, [«Коли стало питання про забезпечення новобранців, Георгій Жуков заявив: «Обмундирувати та озброювати цих хохлів? Всі вони зрадники! Чим більше в Дніпрі потопимо, тим менше до Сибіру опісля війни засилати»](#), «ФАКТИ», 28.10.2011);

«Таких людей, які за задумом тодішньої деспотії мали власною кров'ю «змити ганьбу перебування на окупованій території», було мобілізовано 300000 – у битві за Дніпро їх загинуло приблизно 250 – 270 тисяч. Загальні ж втрати в цій битві досягли 380 тис. Мобілізацією таких людей займалися польові військкомати, що складалися, як правило, зі взводу солдатів і кількох офіцерів. Забирали всіх здатних тримати зброю, навіть 16 – 17-річних хлопців. Все проходило нібито на законних підставах, адже напередодні Ставкою Верховного Головнокомандування, наказом від 9 лютого в 1942 р. № 089, право призивати на військову службу було надано не тільки військовим радам армії, а й командирам дивізій, частин, причому в необмеженій кількості. Найстрашніше те, що більшість з мобілізованих зовсім не мали військового досвіду, не проходили ніяких навчань, і їх без відповідної підготовки відразу кидали до бою. Зрозуміло, що більшість з них гинуло в першій же битві» (Юрій Смола, «Обличчя», [«Негуманітарна допомога // Чорносвітники»](#));

«...«Заплямованих» мирним мешканням під нацистським пануванням зазвичай використовували в лобових атаках у перших рядах, як правило, без навчання, а часто без обмундирування і навіть зброї («чорносвітники»). Це збільшувало й без того високі шанси загинути» (Олександр Гогун, [«Сталінські командос // Українські партизанські формування, 1941–1944»](#));

«Коли Червона Армія почала виганяти німців з України, то «домосідів» швиденько збирали, – цим займалися навіть не військкомати, а самі командири передових частин, – сунули їм знову гвинтівки в руки і, навіть не переодягнувши в шинелі, в чому були – у першу лінію бою! Їх так і називали – «світники». Береги Дніпра, як весняними квітами, рябіли трупами в різнобарвному цивільному одязі» (Григорій Климов, [«Пісня переможця»](#)).

[назад до основного тексту](#)

26. «Мешканка с. Сопич Глухівського району Сумщини Євдокія Лукіна розповідала, що під час нападу на їхнє село місцева поліція протягом двох днів у лютому 1942 р. боронилася в церкві, а партизани в цей час вбивали членів сімей поліцаїв – жінок, дітей, людей похилого віку... Листівка зі змістом: «У всіх, хто йде проти слов'янських народів,

хто допомагає німецькому ворогові, буде розстріляна сім'я» вказує на централізоване керівництво цими діями... У листівці сабурівців до мешканців Житомирщини містилися прямі погрози родичам колабораціоністів: «Всіх зрадників Батьківщини і їхні сім'ї очікує смерть»... Одна з польових комендатур доносила командуванню тилової зони групи армій «Південь» про те, що 11 березня 1942 р. на українсько-російському кордоні під час згаданого нападу на село Іванівка підлеглі першого секретаря чернігівського обкому відрубували руки дітям поліцейських. Можна було б вважати це вигадкою, якби інші джерела не повідомляли про щось подібне. Мешканка села Рудня Корюківського району Чернігівщини Олександра Шевченко розповідала, що її сусідові партизани Федорівського з'єднання «повиколювали очі, страшно над ним знущалися». Убитий був столяром, на початку періоду окупації зробив для партизан загону під командуванням Балабая землянки. А потім німці змусили його піти в поліцію, і за це його партизани вбили. Федоровці, розстрілявши в липні 1942 р. 12 осіб у с. Рудня, «зуби [ім] повибивали. Спершу замучать, а потім вб'ють». За словами мешканця села Рейментарівка того ж району, командир партизанського загону Борис Тунік, що діяв в їхній місцевості «був варваром. З розмов – солили людей, шкуру віддеруть – солять». Про поширеність партизанських тортур писав Хрущову літератор Микола Шеремет: «Поліцейських, старост, бургомістрів, які пручаються, партизани перед тим, як розстріляти, добре «провчать». Особливо жорстокістю відзначились партизани Федорова. Я був свідком, як поліцаїв били до крові, різали ножами, підпалювали на голові волосся, прив'язували за ноги і на аркані конем волочили в лісі, обварювали гарячим чаєм, різали статеві органи». У щоденнику Григорія Балицького, командира загону ім. Сталіна Чернігівсько-Волинського з'єднання, можна знайти підтвердження того, що і через кілька місяців у цьому відношенні нічого не змінилося: «4 квітня 1943 р... Привели бургомистра (вірного слугу німців). Увечері його привели до штабу з'єднання, тут його докінчила партизанська рука. Били цього мерзотника хто чим міг, крім цього поливали окропом...» (Олександр Гогун, [«Сталінські командос // Українські партизанські формування, 1941–1944»](#)).

[назад до основного тексту](#)

27. «За розповіддю мешканця с. Землянка Глухівського району Сумщини Івана Чогуна, сабурівці в 1942 р., застосувавши запальні кулі, одночасно спалили 42 подвір'я, убивши десятки людей. Партизани під час операції були п'яні. Мотивом каральної акції послужило те, що місцеві поліцейські вбили одного сабурівського партизана. Відомості про те, що в той день було спалено понад сорок подвір'їв, підтвердив інший мешканець Землянки, ветеран Червоної армії Олексій Кульша... «Загін заходив, а люди бігли, не знали, що він був, тікали люди з села, так їх наганяли, шашками рубали – зрозумів? А деяких, що бігли, так забирали знову до партизан...» (Олександр Гогун, [«Сталінські командос // Українські партизанські формування, 1941–1944»](#)).

[назад до основного тексту](#)

28. «Оточені військами та активістами, станиці та хутори перетворювалися в резервації з єдиним виходом на кладовище, в ями скотомогильників, глиняні кар'єри. І.Д. Варивода, у той час секретар комсомольської організації станиці Новодерев'янківська згадував: «Скликали комсомольців і пішли шукати по дворах хліб. А який саботаж? План хлібозаготівель був виконаний, все здали! За день знайшли у скирті один мішок пшениці. Знайшли! Ось це і було треба. З цього і почалося. Станиця була оголошена поза законом, сільрада розпущена, всім керував комендант. Оточили кавалерією – ні зайти, ні вийти, а в самій станиці на кутах піхотинці: хто виходив після 9:00 вечора – тих стріляли без розмови. Закрили всі магазини, з них все вивезли, до останнього цвяха. Для політвідділу був особливий магазин, там вони отримували цукор, вино, крупи, ковбасу. Три рази на день їх годували в їдальні з білим хлібом. А таких, як я, активістів, теж три рази на день годували, хліб давали, 500 г – не білий, а навіп з макухою... Люди приходили до їдальні, тут же падали, вмирали...» (Георгій Кокунько, [«Як комуністи знищували козаків»](#)).

[назад до основного тексту](#)

29. «Відносно галичан німці проводили політику зовсім іншу, ніж по відношенню до населення Полісся та Волині:

- а) Повна відсутність масового терору і репресій.
- б) Постачання населенню товарів першої необхідності через споживкооперацію.
- в) Досить стійкі гроші – злотий, курс якого німці підтримували на належній висоті.

Одночасно німці ревно оберігали Галичину від появи в ній партизанського руху, як «радянських» партизанів, так і банд УПА. Селяни в Галичині в економічному відношенні жили добре» (зі звіту командира 1-ї Української партизанської дивізії Петра Вершигори, цит. за: Олександр Гогун, [«Сталінські командос // Українські партизанські формування, 1941–1944»](#)).

[назад до основного тексту](#)

30. «Ні при звільненні Росії, ні в Білорусі, крім поодиноких випадків, такої практики¹³⁸⁴ не було. Не варто забувати про те, що набір «чорносвітників» проводився і в Правобережній Україні. По суті, це був геноцид українського народу, адже було поголовно винищено багато молоді, що підросла за роки окупації. ...ім казали: «Ви зрадники і повинні спокутувати свою зраду кров'ю. Зброю здобудете в бою!» (Доктор істор. наук проф. Віктор Король, Андрій Топчий, [«Коли стало питання про забезпечення новобранців, Георгій Жуков заявив: «Обмундировувати та озброювати цих хохлів? Всі вони зрадники! Чім більше в Дніпрі потопимо, тим менше до Сибіру опісля війни засилати»](#), «ФАКТИ», 28.10.2011).

[назад до основного тексту](#)

31. «Як відомо, відразу після звільнення України, Сталін прийняв рішення про виселення всіх українців, що були в окупації, до «місць не настільки віддалених», документи про це були підписані і героєм СРСР Жуковим, та іншими членами уряду. Але фахівці з розвідки переконали керівництво СРСР, що такими заходами вони штовхнуть весь український нарід до лав ОУН, УПА і вся Україна буде охоплена партизанською війною, виграти яку буде більш ніж важко, враховуючи, що кістяк Червоної армії становлять українці. Опосередковано існування наказу підтвердив колишній глава НКВС УРСР генерал Василь Рясний. У книзі Фелікса Чуева [«Солдати імперії: Бесіди. Спогади. Документи»](#)) наводиться текст наказу Жукова-Берії з припискою: «З невідомих причин цей наказ не був виконаний».

Наказ №0078 / 42, 22 червня 1944, м. Москва, ПО НАРІДНОМУ КОМІСАРІАТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СОЮЗУ ТА НАРІДНОМУ КОМІСАРІАТУ ОБОРОНИ СРСР.

Агентурною розвідкою встановлено: За останній час в Україні, особливо в Київщині, Полтавщині, Вінниччині, Рівненщині та інших краях, спостерігається явно ворожий настрій українського населення проти Червоної Армії та місцевих органів «Радянської» деспотії. В окремих районах і регіонах українське населення вороже чинить опір виконанню заходів партії і уряду щодо відновлення колгоспів та здачі хліба на потреби Червоної Армії. Воно для того, щоб зірвати колгоспне будівництво, хижацьки вбиває худобу. Щоб зірвати постачання продовольства Червоній Армії, хліб закопують в ями. У багатьох районах ворожі українські елементи, переважно з осіб, що переховуються від мобілізації в Червону Армію, організували в лісах «зелені» банди, які не тільки підривають військові ешелони, а й нападають на невеликі військові частини, а також вбивають місцевих представників деспотії. Окремі червоноармійці та командири, потрапивши під вплив напівфашистського українського населення та мобілізованих червоноармійців із звільнених регіонів України, стали розкладатися і переходити на бік ворога. З вищевикладеного видно, що українське населення стало на шлях явного саботажу Червоної Армії та «Радянської» деспотії і прагне до повернення німецьких окупантів. Тому, з метою ліквідації та контролю над мобілізованими червоноармійцями і командирами звільнених регіонів України, наказую:

¹³⁸⁴ Тобто практики набору «чорносвітників», – П.Д.

1). Вислати в окремі краї Союзу РСР всіх українців, що мешкали під «деспотією» німецьких окупантів¹³⁸⁵.

2). Виселення проводити:

а) в першу чергу українців, які працювали і служили у німців;

б) у другу чергу вислати всіх інших українців, що знайомі з життям під час німецької окупації;

в) виселення почати після того, як буде зібраний урожай і зданий державі для потреб Червоної Армії;

г) виселення проводити тільки вночі і раптово, щоб не надати можливість сховатися одним та не дати знати членам сім'ї того, що перебуває в Червоній Армії.

3). Над червоноармійцями і командирами з окупованих регіонів встановити наступний контроль:

а) завести в особливих відділах спеціальні справи на кожного;

б) всі листи перевіряти не через цензуру, а через особливий відділ;

в) прикріпити одного секретного співробітника до 5 чоловік командирів і червоноармійців.

4). Для боротьби з «антирадянськими» «бандами» перекинути 12 і 25 каральні дивізії НКВС.

Наказ оголосити до командира полку включно.

Нарідний комісар внутрішніх справ Союзу РСР БЕРІЯ

Заст. нарідного комісара оборони Союзу РСР, маршал «Радянського» Союзу ЖУКОВ.

Внизу є така приписка: «З невідомих причин цей наказ не був виконаний».

«Він був виконаний частково, – цитує далі автор генерала Рясного, – і я мав до цього пряме відношення. Мені цей наказ привіз з Москви один із заступників наркома внутрішніх справ. І було сказано, що за активну діяльність проти Червоної Армії з боку ОУНівців, виступи «боївки», за вороже ставлення до російського народу товариш Сталін наказав виселити всіх українців до відомої матері, а конкретніше – до Сибіру. Микита Хрущов на знаменитому ХХ з'їзді заявив про те, що Сталін збирався депортувати і українців: «Українці уникли цієї долі тому, що їх занадто багато й нікуди було вислати. А то він би і їх виселив» (Микита Хрущов, [«Промова на ХХ з'їзді Партії»](#), Фрагмент 6).

«Знайшовся справжній екземпляр наказу. Вже не німецька листівка. І саме там, де йому і належало бути – в особистому архіві виконавця цього наказу. Знайшов його московський письменник Фелікс Чуєв в архіві В.С. Рясного, що з 1943 р. був наркомом внутрішніх справ України. Рясний розповів Чуєву: «Я намітив найактивніших ворогів російського народу та «радянської» деспотії – досвідчених вовків. Кілька ешелонів мої молодці заповнили та відправили. Але потім раптом – зупинка. У чому справа, спершу не знав ні я, нарком, ні хто інший. Щось сталося між українськими начальниками і центральними керівниками, виникли розбіжності – чи варто цією справою займатися?». Надалі Василь Степанович дізнався з газет, що його, Рясного, Президія нагородила орденом Бойового Червоного Прапора за успішну боротьбу з ОУНівцями та депортацію внутрішніх «антирадянщиків». Цікавий штрих. Оригінальний текст наказу дещо відрізняється від тексту німецької листівки. Немає підпису полковника Федорова, немає стилістичної недоречності, на яку звернули увагу вищезгадані критики. Отже, наказ №0078 / 42 – документальне свідчення про злочин щодо української нації, який готувався, але не був здійсненим через численність українців. На відміну від кримських татар та іншого неросійського населення Криму, балкарців, чеченців, інгушів, турків-месхетинців, карачаївців, німців Німецької АРСР на Волзі – українцям пощастило...» (Леонід Шульман, [«Наказ 0078/42: фальшивка чи доказ злочину?»](#), «Свобода» № 17 (242), 17-23.05.2005 р.).

¹³⁸⁵ Точніше, під адміністративним врядуванням німецьких окупантів, бо порівняно з радянською деспотією це врядування було значно більше цивілізованим, – П.Д.

[назад до основного тексту](#)

32. «Через кілька днів московське військо погнало більше семи тисяч сімейств до Московщини, взимку, у мороз, не давши їм зібратися, не дозволивши нічого взяти з собою; їхні будинки, їхнє нерухоме та рухоме майно – все зробилося надбанням великого князя. Багато з засланих померли дорогою; тих, що залишилися, розселили у різних містах, посадах та селах Московської землі; дітям боярським давали маєтки на Низу, а замість них у Новгородську землю посилали на поселення москвичів. Так і замість купців, засланих у Московщину, в Новгород відправили нових купців з Московщини... У 1487 році за доносом Якова Захар'їча, намісника, Іван вивів з Новгорода п'ятдесят сімей кращих гостей і перевів їх до Володимира. У наступному році ... Іван наказав виселити ще більше семи тисяч жилих людей до Москви і розселив їх у різних містах та селах. Маєтки Владичні¹³⁸⁶ та боярські були роздані московським дітям боярським. У наступному році Іван перевів всіх інших жилих людей (господарів) до Нижнього Новгороду, а багатьох з них наказав убити в Москві: вони скаржилися на намісників, а їм поставили це в провину, виводячи з того, що вони хотіли вбити намісника. Так добив московський государ Новгород і майже стер з лиця землі окрему північну нарідність. Велика частина народу у волостях була вигублена під час двох спустошливих походів. Все місто було виселено. Місце вигнаних старожилів зайняли нові поселенці з Московської та Низової землі... До сказаного Костомаровим можна додати свідчення Гербенштейна – щодо Новгороду: «Нарід тут був вельми освічений та чесний, а тепер став самим зіпсованим, заразившись, без сумніву, московською порчею, яку принесли з собою пришлі сюди московити». Щодо Пскова: «Освіченість і м'які звичаї псковитян замінилися московськими вдачами, які майже у всьому гірші. Бо у своїх купецьких угодах псковитяни показували таку чесність, простосердечність і простоту, що ціна товару у них показувалася без запита, і без усякого багатослів'я заради обману покупця» (Цит. за: Г.В. Плеханов, «Історія російської суспільної думки», кн. 1, М. – Л.: Госіздат, 1925. с. 91). Справа, як ми бачили, була не в «зараженні московською порчею» і не в тому, як наївно вважав Плеханов, що «торжество східних порядків зумовило... поширення східної моралі» (там же), а просто в «зміні народу». Костомаров вичерпно відповів тим, хто сумнівається у відкритті Дмитрієвої. У Новгороді та його околицях, «волості», просто фізично не було кому зберігати билини. Додам, що після жахливого розгрому, не побоюся цього слова – геноциду, описаного ним, Новгородщиною пройшовся ще мор, а років сто тому – опричнина. З іншого боку, «надволзькі осередки билинної традиції» виникали саме там, куди московити виселяли новгородців» (Лев Прозоров, [«Часи руських богатирів. За сторінками билин – до глибин часу»](#), Яруз, Ексмо; М.; 2006).

[назад до основного тексту](#)

33. «У Криму відразу після його захоплення комуністами винищили декілька десятків тисяч російських «монархістів, патріотів і офіцерів». Саме на цій підставі взимку 1920 – 1921 років були винищені всі, хто не евакуювався разом з військами Врангеля. Спочатку оголосили реєстрацію офіцерів, і ті в масі своїй з'явилися – адже залишилися в Криму ті, хто не хотів їхати з Батьківщини і хто повірив обіцянкам більшовиків. Всі ці люди були знищені. Вціліли тільки ті, що відчували щось і втекли до гір, до партизанів. Потім погнали на розстріл членів сімей офіцерів, а також взагалі всіх, хто мав хоч якусь освіту і хоч де-небудь служив. Для цього на вулицях заарештовували всіх, хто пристойно одягнений, хто говорить, як освічена людина. Потім влаштовували облави, населення цілих кварталів зганяли в концтабори і потім «сортували», винищуючи всіх «класово неповноцінних». І теж, зрозуміло, цілими сім'ями. Людей винищували за списками, найчистішої води геноцид: «за дворянське походження», за «роботу в білому кооперативі», «за польське походження». «Околиці міста Сімферополя були повні смороду від трупів розстріляних, які навіть не закопували в землю. Ями за Воронцовським садом та в оранжереї у маєтку Кримтаєва були повні трупів розстріляних, злегка

¹³⁸⁶ Тобто церковні, – П.Д.

притрушені землею, а курсанти кавалерійської школи (майбутні червоні командири) їздили за півтори версти від своїх казарм вибивати золоті зуби з рота страчених, причому це полювання давало завжди велику здобич» (Андрій Буровський, [«Вся правда про Росіян: два народи»](#));

«...ми кинули виклик козакам, почавши масове фізичне винищення їх... щоб відчувати себе в змозі впоратися з козаками і придушити те масове бродіння та той жорстокий опір, що неминуче повинні були надати волелюбні козаки... Безперечно принциповий наш погляд на козаків, як на елемент, чужий комунізму та «радянській» ідеї, правильний. Козаків, принаймні, велику частину їх, треба буде рано чи пізно винищити, просто знищити фізично...» (один з «теоретиків» геноциду член Донревкому Ісаак Рейнольд, 1919, цит. за кн.: Бнай Бріт, «Проект Інтернаціонал» (доповнення до частини III – «Сила») [«Розкозачування»](#); «Більшовицьке керівництво. Листування», 1912 – 1927, М., 1996, с. 108; «Родіна», 1998, № 3, с.77);

«Але, як виявилось, це було однією з умов таємної змови між англійським і «радянським» керівництвом щодо видачі так званих старих емігрантів, тобто колишніх білогвардійців. При цьому в числі виданих та, по суті, зраджених, виявилися російські офіцери, що воювали пліч опліч з англійцями в якості співників у Першій світовій війні... Багато козаків на очах англійців кінчали життя самогубством, деякі козачки стали скидати своїх дітей в гірську річку Драву і кидатися слідом за ними, іншим пощастило сховатися в горах... По суті, ця подія стала органічним продовженням геноциду козацтва як особливої верстви, початок якому було покладено таємною директивою Оргбюро ЦК РКП(б) «Циркулярний лист ЦК відносно до козаків» від 24 січня 1919 р. А всього жертвами англо-«радянського» альянсу в процесі здійснення цієї бузувірської акції загинуло близько 70000 осіб, у тому числі старих, жінок та дітей» (Олександр Мучник, [«Філософія гідності, свободи і прав людини»](#)).

[назад до основного тексту](#)

34. «Сталін – це нарідність. Він нарідний герой. Подивіться у вікно – там же досі сталінська Росія. Немає ніякої царської, горбачовської, ельцинської Росії. Єльцинська Росія – це Рублівка, а від горбачовської один «Фонд Горбачова» залишився... Так, як сучасну Францію створив Наполеон III, а не Наполеон I, так сучасну, «радянську» Русь створив Сталін (за допомогою лєнінської «закваски»)...)» (Юрій Пивоваров – академік, професійний російський історик, з інтерв'ю Вадиму Тросницькому, ReZumeRu: [«Сучасна Росія це сталінська Росія»](#));

«Програма «Відкрита студія» на П'ятому каналі. Вочевидь, на честь сьогоднішньої дати – дня смерті товариша Джугашвілі. У студії – Данило Гранін, Яків Гордін, Михайло Федотов, Ольга Криштановська та упир Кургінян зі своїми павуковими лапками. Що там було протягом півтора годин, не знаю. Я увімкнула на вильоті – за півгодини до фіналу. Почула інтелігентних Граніна, Гордіна та Федотова. Гранін говорив про те, що ми животіємо в закритому суспільстві, що нам потрібна відкрита дискусія. Федотов чомусь відхрещувався від запропонованого ним же терміну «десталінізація» і замінив його вельми пісним і безневинним «громадянізація». Кургінян бризжав слиною, тріумфував і тикав лапками в циферки, що біжать на екрані. А циферки такі: передача запитує у тебе, нарід: «Хто для вас Сталін?» Голосування йде в плині двох(!) годин у прямому етері. Результати: великий керманіч – 71,5%, кривавий кат – 10,9%, наша історія – 17,7%. Думаю, що шанобливе «наша історія» можна сміливо приплюсувати до «великого керманіча». І тоді ми отримаємо «божевільні» цифри: 89,2. Тобто майже 90% тих, що дивляться в ці години програму «Відкрита студія», хочуть Сталіна. Хочуть диктатора-параноїка. Бажають його. Жадають. З готовністю підставляють свій зад і навіть послужливо змазують його вазеліном. На, вождяра, встромляй. Коли в 1993 році після торжества ЛДПР Юрій Карякін, випивши для хоробрості, видихнув в камеру «Росія, ти здуріла!», він навіть уявити собі не міг, що трапиться з Росією через якісь 18 років» (Ксенія Ларіна, журналіст, [«Росія здуріла в дошку»](#)).

[назад до основного тексту](#)

35. «Ще свідоцтво: лист Держинського Леніну від 19 грудня 1919 року. У ньому вказувалося, що на той момент в полоні у більшовиків містилося близько мільйона козаків. Керманіч наклав резолюцію: «Розстріляти всіх до одного». На Кавказ Ленін періодично відправляв телеграми – «Переріжемо всіх». Тоді у Советів просто фізично сил не було, щоб здійснити всі директиви «людяного» Ілліча. Має безпосереднє відношення до того, що відбувалося на козачих землях, як і взагалі на Півдні Росії, ще одне розпорядження Леніна – посилати червоних головорізів-інтернаціоналістів у райони, де діяли «зелені»: «Вішати під виглядом «зелених» (ми потім на них і звалимо) чиновників, багатіїв, попів, куркулів, поміщиків. Виплачувати вбивцям по 100000 рублів...». Згадаймо, як «радянська» пропаганда довгі роки стверджувала, що на совісті козаків каральні акції Білої Армії проти мирного населення. Чи немає й тут ленінського сліду?» (Георгій Кокунько, [«Як комуністи знищували козаків»](#));

«Ще посилення від Ілліча – «Посилайте на примусові роботи в копальні», «Наводьте масовий терор», «Замикайте в концентраційні табори», «Відбирайте весь хліб і вішайте куркулів», «Без ідіотської тяганини і, не питаючи нічийого дозволу, розстрілюйте, розстрілюйте, розстрілюйте». Слава Богу, що у Советів просто фізично сил не було, щоб здійснити в ті роки ці людожерські директиви «керманіча революції». З телеграм Леніна Сокольникову (Гіршу Брильянту) 20.04.1919 р.: «Верх неподобства, що придушення повстання козаків затягнулося». 24.04.1919 р.: «Якщо Ви абсолютно впевнені, що немає сил для лютої і нещадної розправи, то телеграфуйте негайно. Чи не можна обіцяти амністію і цією ціною роззброїти? Надсилаємо ще двоє командирських курсів». 25.04.1919 (Ефраїму Склянському): «Треба домовитися з Держинським про те, щоб він дав найенергійніших людей, і не послати чи ще військові сили? Ще треба, якщо там погано, піти на хитрість». 06.05.1919 р. в РВС Південного фронту: «Подія з придушенням повстання прямо-таки обурлива. Необхідно вжити найенергійніших і рішучих заходів і вирвати з коренем повільність. Чи не послати ще додаткові сили чекістів?» 15.05.1919 р. Луначарському: «руште енергійне масове переселення до Дону з неземлеробських місць для заняття хуторів. Курсантів теж пошлемо...» (Бнай Бріт, «Проект Інтернаціонал» (доповнення до частини III – «Сила») [«Розкозачування»](#));

«Коли мене іноді запитують: хто гірший, Ленін чи Сталін? Я відповідаю: Сталін просто бандит, кримінальник. М'ясник, якого потрібно було поставити до стінки, як і Гітлера. Все. Крапка. Останнє мені нецікаво. Ленін інтелектуал. Вірніше, Ленін – та ганьба, до якої може дійти російський інтелектуал. Це геніально вгадав у «Бісах» Федір Михайлович Достоевський. У мене є збірка листів Леніна до рідних, видана в 1924 – 1925 роках його сестрою. Читаючи їх, бачиш, як від нормальної 21-22-річної талановитої людини з новодворянської сім'ї до 50-річного чоловіка відбувається деградація, розкладання особистості. Як від молодого людини, люблячого маму, інтелігента, народжується те, що народилося. Видно його абсолютний цинізм, безжалісність, «усе дозволено». Ленін все це «заквасив», а Сталін пристосував для народу, розвинув... В інституті, яким я керую, близько тисячі душ. Він найбільший науковий гуманітарний інститут в Росії. Всі його співробітники: росіяни, українці, євреї, вірмени, азербайджанці, корейці – «радянські» люди (государеві холопи, – П.Д.). Цей феномен описували і наші, і закордонні соціологи. Ось від такої країни, від такої людини потрібно піти. Від такого метафоричного Леніна потрібно піти. Потрібно боротися з Ленініним. Ленін – деміург цього режиму... Мене ображає наявність всіх цих ленінських проспектів, пам'ятників Леніну, фільмів про Леніна. Це суїцидально для нашого народу...» (Юрій Пивоваров – академік, професійний російський історик, з інтерв'ю Вадиму Тросницькому, ReZumeRu: [«Сучасна Росія це сталінська Росія»](#)).

[назад до основного тексту](#)

Додаток 7. Божественне військо

Етнонім германці є лише кентумною формою сатемного етноніма сармати / серменди (кермний / гермний / вермний / сермний / чермний – «темно-червоний, темний»). Отже, античні германці були не тільки темно-червоношкірими, а і переважно слов'янськомовними, як і їхні пращури сармати. Сучасні ж псевдогерманські мови, як і перша в Європі літературна мова пращурів українців готів грутуннів = хросів / русів, сформувалися остаточно лише в темні віка Середньовіччя на основі піджинів, якими нащадки прибульців слов'янськомовних темно-червоношкірих сарматів та балтськомовних яскраво-червоних савроматів спілкувалися з блідолицими прибульцями прототюрксько-германськомовними сако-масагетами та з такими ж блідолицими тубільцями Європи.

Якщо за лексикою саме балтські мови є найбільш близькими до санскриту, то праслов'янська мова є найбільш близькою як до більш архаїчної сатемної ведичної стародавньоіндійської мови, так і до стародавньокитайської мови, що згідно з дослідженнями Цун-тунг Чанга («Індоевропейська лексика в старокитайській мові», <https://publikationen.uni-frankfurt.de/frontdoor/index/index/year/2009/docId/7147>) була індоевропейською мовою. До того ж перша держава на теренах Китаю Шан-Інь була державою зовсім не пращурів хуася чи ханьців, а насправді пращурів праслов'янськомовних сарматів та тунгузькомовних маньчжурів, що на протязі багатьох тисячоліть мешкали черезсмужно без будь-якої ворожнечі переважно в високогірних улоговинах. Якщо завдяки лексиці позбавлену флексій туранську за граматику англійську мову і можна вважати індоевропейською, то маньчжурську мову тим паче слід вважати праслов'янсько-стародавньокитайською мовою. Адже вона має дуже багато не тільки лексичних, а і граматичних сходжень з праслов'янською мовою.

На те, що пращури більшості чувашів темно-червоношкірі горяни гуни савіри (жуни сувари), караболгари та каракозари прийшли до Європи з Далекого Сходу разом зі слов'янськомовними темно-червоношкірими сарматами та аланами-торками свідчить велика кількість чувасько-евенкських та чувасько-корейсько-японських лексичних ізоглос, більшість з лексем яких мають праслов'янське походження подібно тим, що приналежать до концепту «дербінг» – «свобідний, вільний; слуга; робітник; чистити, очищати; дерти, луб, кора, деревина; дьоргати, смикати, дорога, шлях; обличчя, лоб, череп; черево; ярмарок, дерібан; горяни; тервінги, черв'яни, серби, сармати; араби, арамейці, вірмени та інше»:

чув. «тарсә» / *тарбә < *тәрб- > *сәрб-, евенк. «кәлүмә» / *[c]кәлүбә < дәрүбә > *склаб- > *склав-, «гәрбән» / *сәрбән < *тәрб- < *дәрб-, япон. «dorei» / *der[b]ei – слуга; чув. «ирёк» / *[c]ир[б]ёк < *дёрб-, «шалпар» / *салбар < *сәрб- < *тәрб- < *дәрб-, евенк. «дәрүмкйн» / *дәрбкйн[г], «чумку» / *ту[р]бгу < *дә[р]бгу, «тйнмукйт» / *тәрбукйт < *дәрб- – «слобідний / свобідний, вільний; де[р]белий»; чув. «тирпейлө» / *дирбейлө – «вільний від бруду; чистий»; евенк. «дылам» / *дыраб – «чистий [про звук]»; чув. «сул» / *дул, кит. «dàolù», кор. «dolo», себ., яван. «dalan», япон. «dōgo» – «звільнений від рослинності прохід; дорога, шлях»; чув. «сурәк» / *дур[б]әк, евенк. «дәрбилгәчә, дэлпәргәчә» – «вільний проміжок [в суцільній деревині]; тріщина», «дәрбилгә-мй / дэлпәргә-мй» – тріснути; чув. «чәрмала», «тәлпала» / *дәрбала, евенк. «талумәде-мй» / *дарбәде-мй, монг. «цууранхай» / *диур[б]анг-, «урах» / *[д]ур[б]а[н]г – «дербти / дерти, здирати [шкіру, луб, кору]»; чув. «тир» / *дәр, маньчж. «sukū» / *sukū[ra] – шкіра, чув. «чёрей» / *д'ёрб, нан. «дэрэл» / *д'ерб, евенк. «дэрэ» / *д'ерэ[б] – «поверхня голови, що вільна від волосся; обличчя»; евенк. «дэллэ» / *д'ерэ[б] – «череп, лоб», кит. «tóugū» / *dórbū – череп; чув. «хуп» / *луб, «хупә» – «луб, кора», нан. «хоракта», діал.-евенк. «эрәктэ» / *[д]эрәбтэ – кора, евенк. «дэллэ» / *дәрбэ- – «кора, поверхня дерева; деревина»; чув. «хярәмла» / *дәрәбла – «звільняти від кіптяви, бруду; чистити», евенк. «гәрбә-мй» / *дәрбә-мй – «звільняти, очищати дерево від гілок; обрубувати суччя», чув. «сарамас» / *дарабас – «роздітий, голий, оголений [первинно про обдертий стовбур, що не має

гілочок]», евенк. «чиримчā» / *дирибчā – «дикі [вільні] рослини: цибуля чи часник, що не мають гілочок; черемша / *деребша»; чув. «сельдерей» / *дерберей, япон. «serori» / *der[b]ori, кор. «selleoli» / *derbeoli, монг. «селөдерей» – «дика [некультивована, вільна] рослина; селера»; чув. «ярмәркка»¹³⁸⁷ / *[d]эрб[т]орг- – «відторгання, торгівля за вільними цінами; ярмарок», евенк. «дярбан» / *дэр[и]бан, *дэрб[т]ор[г] – «велике стійбище; ярмарок»; евенк. «ирэмймэтчэ-мй» / *[d]эрб- – «ходити [в гості]»; маньчж. «yabumbi» / *[d]ya[r]bumbi, кит. «yóuli» / *[d]yóuli – «ходити [повільно]» (слова, що походять від праслов'янської лексеми *derbing > *terb[ing] > *s[e]rb > [*srb // *sueb-] > *slebodan > slob[od]an > sloven > slav- // sveb[odan] > svav – «слобідний / свобідний, вільний; свеб = серб; шваб = словен; германець / гермундур = серменд / жирмунт» і є спорідненими лексемам: *derib > dulib – «вільна, некняжа людина; дуліб»¹³⁸⁸; *paderbnyk > *paserbnyk – «нерідна = вільна дитина»; *derbun[g] > *tě[r]vun > tivun – «вільнонаймана людина = слуга в Київській Русі; тивун»; прасл.-і.е. *derb^h- – «теревити / дербити; шкрябати; здирати; злупити; зрізати [звільняючи від чогось]»; прасл. *der[b]ga[m]ti > *d^hrgati – «звільняти від рослинності; дьоргати, смикати, тягти, рвати»; *der[b]ga > *dorga – «звільнений від рослинності прохід, проїзд; дорога, тропка, стежка»; *der[bm]ti > *derti – «дерти, здирати; звільняти від кори чи будь-якого іншого поверхневого шару»; *derbo > *dervo – «звільнений від кори будівельний матеріал = деревина»¹³⁸⁹; *derbo < *derdo > *žyrdio – «вільна частина будь-чого суцільного = отвір; шийка великої посудини для вина; жерло»; *derba > *torba > *korab – «вільна ємність для речей; торба, короб»; *derb' > *želbъ – «пристрій для вільного стоку води; жолоб»; *derbent – «вільний прохід»; *[su]derb[m]ti > *serbti – «звільняти [очищати»¹³⁹⁰] від домішок метал»; *[su]derebro > sudrabs, serebro – «очищений метал; срібло»¹³⁹¹; *derbo > *červo – «вільна від будь-чого порожнина; черево»¹³⁹²; *derb > *čerp-, сомал. «dharbaах» – «кістяк голови, звільнений від мозку; щось обдерте; череп»; *derberey > *serberey > *selderey – «вільна [дика, некультивована] рослина; сельдерей»; *[d]reb- > *revenъ – «вільна [дика, некультивована] рослина; ревінь»; *d'ärbus > *harbuz – «звільнений плід [від гудини-матері]; *derb > *terv > *čŕgvъ – «вільний прохід для їжі; черв'як, хробак; змія»; *derbec' > *žerbec' – «звільнившись з черева та ще досі вільний від вузди кінь, тобто жеребець»; *derbec' > *vorbъсь – «вільний, дикий птах; горобець»; *derab > *žeravъ – «вільний, дикий птах; журавель»; *derb[t]org > *jermark > *jārmark – «торгівля за вільними цінами; ярмарок»; *deryban¹³⁹³ – «звільнення нерухомості від державної опіки»; *dereb > *žerbyjъ – «спосіб звільнення вій відповідальності за прийняте рішення, уживаний з метою довільного встановлення певної черговості, прав та обов'язків на що-небудь, оснований на випадковості; жереб»; *deribat – «довільне похідне; дериват [споріднене лат. «derivatus» – відведений]»; прасл. *derbend > *sermend,

¹³⁸⁷ Можливо, це вже пізня форма слова, що суттєво змінилася під впливом російського слова «ярмарка».

¹³⁸⁸ Даури > таври, тевкри > савари / савіри / сувари, севера = сіверяни > гебри, гавеляни / гевели > каурави, кавари; *деріби = дуліби > тервуняни / *терви = тервінги > серби / сорби, сорти / сарти, кельт. «сліаби» = *слави = сваи > хороти / хорутани, хорали, хорвати > гаруди, герули > карпи, карінти, кроати; далмати > серменди / сармати / сарбати > галмати; д'араби, д'арамейці, д'армяни [вірмени] – «горяни; вільні люди».

¹³⁸⁹ Раніше як прайндослов'яни, так і більшість прайндоевропейців використовували для позначення дерева та деревини інший термін, пов'язаний не зі звільненням дерева від кори, а з дуже великою його висотою: *mond < *bond / *bend < *bord / *berd < *berg – «височина; висока рослина; дерево, деревина»; лат. «mont-» – «височина, гора»; нідерл. «boom» / *boon[d], нім. «Baum», алб. «pemë» / *bemë, лит. «medis» / *be[n]d- – дерево; англ. «wood» / *bo[n]d, франц. «bois» / boi[n]d, порт. «madeira», ісп. «madera» / *ma[n]dera, ірл. «(adh)maid», лит. «medienos» / *be[n]d- – деревина.

¹³⁹⁰ Баск. «garbi», лит. «švarus» / *dar[b]us, лтс. «tīrs» / *dīr[b]s, малай. «bersih» / *der[b]sih – «звільняти від шкірки, кожури, бруду; чистити».

¹³⁹¹ Лтс. «sudrabs», «sidrabs», лит. «sidābras», гот. «silubr», д.-в.-нім. «silbar, silabar», д.-англ. «seolfor, siolofr», д.-фриз. «sēlover», д.-ісл. «silfr», франк. «снідерл», англ., швед. «silver», с.-в.-нім. «Silber», япон. «shirubā» – срібло; пекче «siri» – метал; акк. «sargu» / *darbu – «очищене срібло [прайндослов'янське запозичення]», «sagaru» / *darabu – «очищати, виплавляти».

¹³⁹² Прайндосл. *derbhaḥ > *sārbhaḥ > снскр. «gārbhaḥ» – «материна утроба, черево [вільна утроба]; зародок».

¹³⁹³ Цей термін, що хоч і має праслов'янське походження, сучасні слов'яни, вочевидь, запозичили у евенків.

нім. «Diener» / *De[rb]ner, лит. «tarnas» / *der[b]nas, вірм. «tsarra» / *tsarba < *derba, лат. «servus»¹³⁹⁴ / *derbus – «вільна, незалежна людина, що прихильна до когось; слуга»; лтс. «brīvība» / *d[e]rib-, лаос. «seliphab» / *derib-, узб. erkinlik / *[s]er[b]kin- < *derb- – свобода; англ. «derby» – «висока непокрита [звільнена від покриття] посудина; котелок»; турец. «serbest» / *derb- – «вільний, безкоштовний»; перс. «talk» – визволитися; лит. «drabažas» – «відпала кора»; рум. «țelină», блг. «целина» / *деp[б]ина, мкд. «целер», слвц. «zeler», чес. «celer» / *der[b]er – селера; грец. «δρόμος», рум. «drum» / *d[e]rub, порт. «caminho», франц. «chemin» / *de[r]bin, лтс. «ceļu» / *deru[b] – «дорога, шлях»; н.-луж. «jermank», «jemark» / *der[b]mark < *derbtorg, адиг. «ермэлыкъ» / *[д]эрб[т]оpг – «торгівля за вільними цінами; ярмарок»; франц. «marche», англ. «market» / *torget – «ринок, торг»; англ. «bargain» / *torgain, нім. «Markt», лит. «derėtis» / *der[b]ėtis – торг; галіс. «burato» / *durabo, слвц. «diera» / dier[b]a, хрв. «гура» / *[die]ruba, мкд. «дупка» / *ду[р]бка – «вільний прохід через перепону; дюрка, дірка»; япон. «kubo» / *ду[р]bo, тадж. «холй» / *дорй[б], англ. «hollow» / *dorob, лтс. «dobi» / *do[r]bi, пол. «dziupla» / *dziurba – дупло; япон. «karappo» / *darabo – «незайнятий, вільний; порожній»; пол. «dziurawy» / *diuraby – дірявий).

Вочевидь, гуни савіри (темношкірі) були антропологічно змішаним народом – так званими зараз, гуранами. Їхня шляхта була нащадками слов'янськомовних сарматок, що одружували своїх синів переважно з жінками дружніх алано-сарматських племен. Адаже навіть до самого падіння маньчжурської династії Китаю його імператриці одружували своїх синів лише на жінках зі шляхетного європеїдного роду нірунів (ніра). І навіть наложниць для майбутніх імператорів Китаю обирали переважно саме з цього славетного роду.

На те ж, що шляхетні маньчжури у гіршому випадку були лише гуранами¹³⁹⁵, тобто незначно метисованими нащадками слов'янськомовних сарматів, вказує не лише наявність великої кількості слов'янсько-маньчжурських ізоглос, а і майже відсутність у них всіх типових монголоїдних рис (а саме, чорне, але не жорстке волосся, добре профільоване, а не сплющене обличчя, великий ніс, що не слабо, на відміну від монголоїдів, а навпаки дуже сильно виступає, відсутність азіатської розкосості очей і смаглявість замість жовтини шкіри). Саме про це свідчить і опис вигляду китайської імператриці – вольової нащадки сарматів нірунки Цісі¹³⁹⁶.

«Всі дами увійшли до аудієнц-зали, в якій вже перебувала на троні імператриця, що овдовіла. Трон, що височів на помості, застеленому червоним килимом, був кріслом, обтягнутим жовтою шовковою тканиною; перед ним стояв невеликий столик, накритий також жовтою шовковою тканиною. За кілька кроків від Цісі, з лівого боку, на такому ж

¹³⁹⁴ Отже, слугами, як і славетними слов'янами чи склавинами, на відміну від прислуги можуть бути лише самодостатні та вільнолюбні люди, а зовсім не поневолені люди, а тим паче і не добровільні раби (холопи): «Служити б радий, прислужуватись тошно» [Грибоедов]. Маньчж. «gebu / *de[r]bu, нан. «гэрбу», евенк. «гэрбй» / *дэрбй – ім'я; евенк. «гэрбэн» / *сэрбэн < *гэрб- < *дэрб-, «кэлүмэ» / *[с]кэлүбэ < дэрүбэ > *склаб- > *склав-, япон. «dorei» / *dor[b]ei, япон. «sābanto» / *dā[r]banto, монг. «зарц» / *дар[б]ц, чув. «тарсă» / *тарбă < *гэрб- > *сэрб- – слуга; евенк. «дэрүмкйн» / *дэрбкйн[г], «чумку» / *ту[р]бгу < *дэ[р]бгу, «тЫнмукйт» / *тэ[р]букйт < *дэрб-, чув. «ирёк» / *[с]ир[б]ёк < *дёрб-, «шалпар» / *салбар < *сэрб- < *гэрб- < *дэрб- – «слобідний / свобідний, вільний»; нан. «дэбомби» / *дэ[р]бомби, себ. «trabahante» / *darbahante – робітник; нан. «дэбон» / дэ[р]бон – праця (від прасл. *derbing – «вільний; послужливий; іменитий; родовитий; шляхетний; володар гербу»; лит. «darbuotojas» – «слуга, працівник»; бенг. «śramika» / *d[a]rbika, катал. «treballador» / *derballador, порт. «trabalhador», франц. «travailleur» / *darbailleur, лтс. «darbiniece», лит. «darbininkas», нім. «Arbeiter» / *[D]arbeiter – робітник; лит. «tarnas» / *dar[b]nas, алб. «shërbëtor» / *dërbëtor, англ. «servant», лат. «servus», італ., порт. «servo» / *derbo – слуга; лат. «private» / *d[e]ribate – приватний; англ. «tear» – дерти).

¹³⁹⁵ Давнину гуранами / *уранами, вочевидь, називали нащадків монголоїдних матерів і європеїдних батьків горців. Адаже праманьчж. *гура, евенк. «урэ» – гора, а евенк. «гуран» – несвійський (вільний, гірський) козел.

¹³⁹⁶ Зі сарматського шляхетного племені Ніра = Нірун = Жуань-жуань, шляхта якого, як і Татари, Тадзанс та Таджики = Сarti / Сорти = Сорби, була нащадками слов'янськомовних Манів і Сяньбі = Сербів = Серів, – П.Д.

троні сидів імператор¹³⁹⁷ Гуансюй. Вона середнього зросту, добре складена, але тримається дещо сутулуватю. Її обличчя довгасте, чисте, смагляве, ненабілене та ненарум'янене. Очі чорні, невеликі, у них видно розум і проникливість, дуже живі й анітрохи не розкосі, а нагадують своїм розміром мигдалину. На голові типова маньчжурська зачіска, що складається з чорної перуки з широким поперечним бантом...» (Василь Сідіхменов, «Маньчжурські правителі Китаю», <http://maxima-library.org/opds/b/241458?format=read>).

Імператриця Цісі в молодості та Чжень Фей – улюблена наложниця імператора Гуансюя (<http://maxima-library.org/opds/b/241458?format=read>);

«Географ і лінгвіст, на ім'я Джон Берроу (John Barrow), що був, з 1792 до 1794 роках, у складі першої посольської місії Британії до Китаю, залишив після себе книгу «Подорожі в Китаї» (The Travels in China, 1804), в якій він описує свої враження від побаченого у китайській державі. Берроу пише: «Маньчжурські татари являють собою змішану расу. Серед них ми спостерігали деяких чоловіків і жінок, які були абсолютно білошкірими та рум'яними; деякі мали світло-блакитні очі, прямі та горбаті носи, буре волосся, величезні густі бороди і були схожі більш на греків, ніж на татар. Звичайно ж, не доведено, що греки Согдіани, чий нащадки, мабуть, змішалися із західними татарами, і з якими маньчжури були пов'язані, могли передати цей тип зовнішності. Чен Лунг, чий ніс був майже орлиним, а обличчя рожево-червоним, неодноразово вихвалявся своїм походженням від Чингісхана... Щодо розмовної мови маньчжурів, я зустрів таку думку етнічного китаеця: «Їхня мова настільки відмінна від китайської, що різниця навіть більша, ніж різниця між англійською та гінді». Гарний приклад. Інший китаець, пише про те, що пам'ять про маньчжурський етнос, ні-ні, та й проявить себе, коли хтось у Північному Китаї скаже: «Мій батько високий, тому що він наполовину маньчжур». Більшою мірою саме високий зріст характеризує сучасних маньчжурських нащадків, навіть у випадках, коли високі люди називають себе етнічними китаецями. Будь-якого китайського дилду можна сміливо віднести до носіїв європеїдних генів, отриманих від маньчжурів або

¹³⁹⁷ Отже, навіть, якщо маньчжурські імператори Китаю і не були за чоловічою лінією нащадками слов'янськомовних сарматів, то обирали собі дружин і наложниць переважно з дружнього сарматського шляхетного клану європеїдів нірунів. І завдяки цьому вони дистанціювалися не лише від китайців, а і від маньчжурського простонароддя, а також і успадкували розумові здібності від сарматських батьків своїх матерів. А тим самим за розумовими здібностями вони фактично були сарматами, – П.Д.

іншого подібного джерела¹³⁹⁸:... Ще один приклад побутового посилення на маньчжурську спадщину, згаданий вище китаєць наводить, цитуючи вислів слабкої статі: «Ми, дівчата на Північному Сході, красивіші через те, що в нашій рідні були маньчжури». З твердженням про красу, китаєць висловлює згоду, додаючи: «Однак усі вони підтверджують, що почуваються китаєцями...» (Володимир Янченко, «Маньчжури та Нанайці – Нащадки Неприїв», <https://proza.ru/2021/06/01/637>).

Все це дозволяє зробити висновок про досить тривалий і тісний контакт праслов'ян у давнину як з тунгузо-маньчжурськими, так і з китайськими, і з корейськими племенами:

«Факти свідчать, що майже на порожньому місці виникла розвинена ієрогліфічна писемність, що за основними своїми параметрами є порівняно такою ж як і близькосхідна. Якщо додати до цього висновки деяких лінгвістів про паралелі між давньокитайською та індоевропейськими мовами та нагадати, що система календарного числення, включаючи членування року на 12 місяців з використанням додаткових вставних (7 на 19 років) та застосування 60-річного циклу для обчислення днів, також копіює давньовавилонську¹³⁹⁹, як і система 12 знаків зодіаку (у Шан – 12 циклічних знаків), то важко утриматися від припущення, що не тільки бойові колісниці прикотили в Аньян з далекого Заходу... Крім писемності та календаря привертає увагу мистецтво, що виявилось насамперед у елегантному тонкому різьбленні, скульптурних зображеннях і бронзовому литті. Що стосується судин з бронзи, то вони були відомі і в доаньянські часи, причому в ерліганських майстернях їх виготовляли з дуже високоякісним орнаментом, який хоч і поступається за витонченістю та вишуканістю орнаменту на аньянських судинах. Аньянські судини з бронзи порівняно з ерліганськими – чи не вершина можливого, у чому легко переконатися, поглянувши на колекції таких посудин у музеях або хоча б просто ознайомившись з відповідними каталогами. Досконала форма, включаючи вироби у вигляді тварин (наприклад, слона), тонко витриманий стиль орнаменту, химерність різьблення – все це впадає у вічі і свідчить про високе мистецтво кваліфікованих майстрів бронзового лиття, які явно не даремно їли свій хліб. Аньянська кругла кам'яна скульптура, у тому числі з дуже твердих порід (мармуру та яшми), також демонструє високу майстерність та розвинений художній смак, що відточувалися століттями. Це відноситься до різьблення по дереву і кістці, до судин з білої глини, до архітектурних прикрас круп'яних будівель і тощо. Не торкаючись знову складної проблеми генези високоякісного мистецтва і досконалого художнього смаку шанських майстрів, будь-кому впадає в око: аньянський етап цивілізації Шан – не просто остання фаза спонтанної еволюції якоїсь етнічної спільноти, він знаменував собою різкий стрибок в історії Китаю. І цей різкий якісний стрибок у сфері витончених мистецтв, писемності та архітектури означав – незалежно від його витоків – кардинальне зрушення у духовній культурі мешканців протодержави Шан, у їхньому світогляді та менталітеті» (Леонід Васильєв, «Стародавній Китай», Том 1. Шан-Інь, Західне Чжоу (до VIII ст. до н.е.), <https://readli.net/drevniy-kitay-tom-1-predyistoriya-shan-in-zapadnoe-chzhou-do-viii-v-do-n-e/>).

Можливо, українські князі монгольського походження Глинські (Мамаї) теж були не лише ковалями киятами¹⁴⁰⁰, а і нащадками слов'янськомовних горян нірунів [тунгузько-

¹³⁹⁸ Вочевидь, як і більшість європейців, переважно саме від сарматів, – П.Д.

¹³⁹⁹ А, можливо, і попередню їй давньоіндійську, – П.Д.

¹⁴⁰⁰ Це множина слова «киян», сенсом якого, як і слів «болгар(ин)» і «монгол», є «коваль, молотобоець». Адже киянка – молоток, що походить від слів «кий, кую, ковати»; кит. «qiáng, qiángdà» – «могутній, потужний»; прасл. *куї, н.-луж., пол. «kij», лит. «kújis», лтс. «kūja», англ. «sue», кит. «chuí», італ. «maglio» / *ma[n]glio, фін. «toukari», евенк. «балта», узб. «bolg'a», тадж. «болга» / *монга, кит. «bàng» / *màng, кор. «mangchi» – «кий [палиця], кувалда, довбня, балда, молот, молоток»; тадж., блг. «мангал», узб. «mangal», індонез. «anglo» / *[m]anglo – «мангал, жаровня».

маньчж. «ниравй»¹⁴⁰¹ = аланів / асів = гунів / жунів = «зміїв» (монг. «нуруу», маньчж. «alin», швед. «ås», евенк. «гуңукā», япон. «une», порт. «cume» / *gune – гірський хребет).

«Зібравшись усі разом, вони заготували в лісі багато дров і вугілля цілими харварами, зарізали сімдесят голів биків і коней, здерли з них шкури і зробили [з них] ковальські хутра. [Потім] склали дрова та вугілля біля підніжжя того косогору і так обладнали те місце, що разом цими сімдесятьма хутрами стали роздмухувати [вогонь під дровами та вугіллям] доти, доки той [гірський] схил не розплавився. [В результаті] звідти було видобуто безмірну [кількість] заліза і [разом з тим] відкрився і прохід. Вони всі разом відпочували і вийшли з тієї тіснини на простір степу. Кажуть, що роздувала хутра головна гілка [племені], що походить від Кияна» (Фазлуллах Рашид-ад-Дін, «Зібрання літописів», https://www.vostlit.info/Texts/rus16/Rasidaddin_2/kniga1/rametext4.html).

Але все ж таки «козацько-дружинна культура» українців-русів походить зовсім не від споріднених їм аварів чи нірунів (Rūzhēn / *Рузкен), що розчинилися в різних як тюркських і псевдогерманських, так і слов'янських народах, а саме від готоаланів, які були нащадками слов'янськомовних сермендів / германців:

«О. Кунік ... запропонував у 1875 р. інше пояснення: він вказав на можливість зв'язку імені Русі з епічним прізвиськом готів «Hreidhgotar», для якого він відновлює більш давню форму «Hrōthigutans» («славні готи») ... Думку Куніка розвинув у новому напрямі Будилевич, у доповіді, читаній на московському археологічному з'їзді. Він і історично, і етнологічно ставить Русь у зв'язку з готами, а її ім'я – з готською основою «hrōth»¹⁴⁰², намагаючись, таким чином, замінити «норманську» теорію «готською»...» (Ф.А. Брокгауз, І.А. Єфрон, «Енциклопедичний словник // Русь, походження назви», <http://www.bibliotekar.ru/ber/286.htm>).

В «Етимологічному словнику української мови» (гол. ред. О.С. Мельничук, http://litopys.org.ua/djvu/etymolog_slovnyk.htm) спорідненому етноніму «грутунни» слову «гридь»¹⁴⁰³, що означає нижню верхівку княжої дружини (молодшу князівську дружину, Ушаков, <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/782970>), зіставляється, як близьке до нього за змістом, грец. слово "χάρις", що означає: 1) краса, витонченість, привабливість; 2) слава; 3) прихильність, люб'язність, доброзичливість, добровільність, милість; 4) благодіяння, милість, послуга; 5) радість, насолода, блаженство; 6) шанування, честь, повага; 7) подяка, вдячність; 8) нагорода, винагорода; 9) благодать (Давньогрецько-російський словник Дворецького // χάρις, https://wiki.lingvoforum.net/wiki/index.php/Книги/Древнегреческо-русский_словарь_Дворецкого/137).

І це слово є дуже близьким не тільки до лат. «gratia» та до авест. «xardnah» – «слава, велич, блиск, сяйво, харизма», але і до етнонімів: хорезмійці, хуруси / руси, кроати / хорвати та грейтунги / гревтунги / грутунни = хорутани. У грецькій мітології «харити», а в римській «грації» – «прекрасні за виглядом благодійні богині, що втілюють добрий, радісний і вічно юний початок життя».

Однак, можливо, що спотворений етнонім пращурів українців «русь» (як і їхній візантійський екзоетнонім «хроси» та східний екзоетнонім «хуруси / уруси») теж є зовнішнім етнонімом, а саме балтсько-фінським екзоетнонімом (подібно до етнонімів жмудь, ямь, корсь / курши, сумь / суомі, весь / вепси, водь, лібь / ліви, чудь і пермь):

«Це (Київська держава, – П.Д.) було досить ефемерне та аморфне утворення. Але керувалося воно з Києва через намісників, і всі вони були синами київського князя. Доріг не було, всі переміщення здійснювалися річками, взимку на санях, влітку на човнах. Від Києва до Новгороду шлях займав не менше двох місяців. Керувати такою державою було

¹⁴⁰¹ Мар'яну / марути > ніруни / норіти / нарти – «варяги / вершники»; авест. «мара» > ніра, азерб. «ilan» / *alan / *[n]irun, турец. «ıulan» / *nirun, узб. «ilon» / *[n]irun, яван. «ula» / *[n]ira – «наг-горянин, змії, змія». На пратунгузькоманьчжурській мові (ПТМ) *n[i]agi – «чоловік, людина, юнак» [Анікін, Хелімський, 2007].

¹⁴⁰² «Hrōth» – слава; гот. *Hrōthigutans – «славні готи»; д.-укр., блр. «груд» – «височина, пагорб»; чес. «hrot» – «вершина, верхівка, кінчик»; фриз. «grut» – «великий, крупний»; нім. «groß» – «високий, великий», – П.Д.

¹⁴⁰³ Праукр. *Гъридинь – горянин, адже ст.-укр. «гриди» – гряда, – П.Д.

неможливо. Тому коли спочатку зникла печенізька небезпека, а потім поступово припинився шлях «з варяг до греків», це утворення почало розповзатися... І Київська Русь, і Давньоруська держава – це однаково коректні та однаково умовні назви для цього аморфного об'єднання. З'явилися ці найменування досить пізно. Різниця ніякої немає... Те, що центром держави був Київ, це безумовно. Київ був не тільки політичним, а й ідейним центром. Там була резиденція київського митрополита...» (Ігор Данилевський, з інтерв'ю Андрія Мозжухіна «Рюрик – це легенда», http://rusplt.ru/society/ryurik--eto-legenda-13348.html?utm_campaign=transit&utm_source=mirtesen&utm_medium=pad).

І, вочевидь, екзоетнонім українців русини / рутени був переосмислений сусідніми народами вже в кінці темних віків Середньовіччя і став пов'язуватися з темно-червоним чи навіть коричневим кольором шкіри височенних ґрунунів = хросів = русів-українців¹⁴⁰⁴:

«На відміну від східних готів¹⁴⁰⁵, що промовляли свій етнонім «червоніти(ся)» готською як [hrō:ðuŋ], західні готи¹⁴⁰⁶ поступово перейшли на мову антів і стали вимовляти цей загальноготський (західнослов'янський, – П.Д.) етнонім на антській (південнослов'янській), тобто «черв'ящі(ся)»¹⁴⁰⁷. Готською (західнослов'янською, – П.Д.) мовою цей варіант етноніма звучав як [θerviŋ (ðerviŋ)], оскільки в давньогерманській мові¹⁴⁰⁸ аффрикати «ц» не було і вона замінювалася міжзубною, яка в силу особливості давньогерманської мови вимовлялася напівдзвінко, десь між [θ] і [ð]... Отже, чи не легендарна, а історична держава Рейдготаланд¹⁴⁰⁹ була створена в III столітті н.е. надчорноморськими готами, що називали себе [hrō:θ] (і відомі нам в іншомовній передачі як: hros / hrus, ros / rus, rudi, 'ρως)¹⁴¹⁰. На східнослов'янському ґрунті¹⁴¹¹ у [hrō:θ] неминуче повинен був відпасти відсутній в давньоруській мові (міському койне, – П.Д.) придих [h], а [θ] – перейти аналогічно грецькій мові в [s]: [hrō:θ] → [rō:s] → ros / rus. Тому можна з повною підставою стверджувати, що лінгвістичне перетворення в давньоруській мові етноніма грейтунгів [hrō:θ]¹⁴¹² в ros / rus є цілком закономірним» (Володимир Єгоров, «Русь і знову Русь», <https://flibusta.site/b/649535>);

«Тому можна з повною підставою стверджувати, що перетворення давньоруською (праукраїнською, – П.Д.) мовою етноніма грейтунгів [hroe:th] на «ros / rus» лінгвістично цілком закономірно. Державу грейтунгів, реальний Рейдготаланд Германаріха, можна назвати Руссю – Руссю Першою [В. Єгоров. «Русь і знову Русь»]...» (Вольфганг Акунов, «Оповідь про наших готських пращурів», <https://flibusta.su/book/64678-skazanie-o-nashih-gotskih-predkah/read/>);

«...я бачив русів, коли вони прибули у своїх торгових справах і розташувалися на річці Атіль. І я не бачив (людей) з більш досконаліми тілами, ніж вони. Вони подібні до пальм, рум'яні, червоні. Вони не носять ні курток, ні жупанів, але носить будь-який чоловік з числа їх кису, якою він покриває один свій бік, причому одна з його рук виходить з неї... Потім прийшла стара жінка, яку називають ангелом смерті, і вистелила на лаву все вище зазначене; вона ж керує шиттям і приготуванням його, вона також бере

¹⁴⁰⁴ Лтс. «gussys» – кроваво-червоний; д.-грец. «εῦ-χρως», нім. «rosig» – рум'яний; аккад. «hurāsu», фінік. «hrs», мікен. «ku-ru-so», д.-грец. «χρῶσός / χρῶσός», іврит «charutz» – «червоне золото»; грец. «ροῦσιος», лит. «gusvas», сrb. «руйан» – «темно-червоний, бурий»; лат. «russeus / gussys», італ. «rosso», рум. «roșu» – червоний; англ. «russet», лтс. «rūsans», лит. «gusvas» – червоно-коричневий; фін. «ruskea», лтс. «rusls» – коричневий; курм. «geş» – чорний.

¹⁴⁰⁵ Хорватів = гельбідів / гепідів і хорутан = ґрунунів / гревтунгів; хр'вт → [hrōθ] → [hrō:θ]; праіндоевроп. *h¹reudh-o-, *hreudh-o- – червоний; снскр. «gaurá» – червонуватий, – П.Д.

¹⁴⁰⁶ Тервінги / *цervінги / цervіани / черв'яни = серменди = *сербати / серби; сrb → [serv] → [θerv], – П.Д.

¹⁴⁰⁷ Сrb. «црвена» – чермний = *червовий = червоний; праіндоевроп. k^wr̥-mi-, сrb. «црв», латгал. «tuorps», лтс. «tārps» – «черв, черв'як», англ. «heart» – черви, – П.Д.

¹⁴⁰⁸ Тобто в західнослов'янській мові, – П.Д.

¹⁴⁰⁹ Reidgotaland, Reidgotaland, Reidgothland, Hreidgotaland або Hreiðgotaland / *Грейдготаланд, – П.Д.

¹⁴¹⁰ Англ. «russet», лит. «gusvas», фін. «ruskea» – коричневі, – П.Д.

¹⁴¹¹ Пізньому слов'янсько-балтському ґрунті, – П.Д.

¹⁴¹² Або ж ґрунунів [hru:θ], – П.Д.

дівчину, і я бачив її чорною (темно-червоною), товстою, з лютим виглядом...» (Авраам Гаркаві, «Сказання мусульманських письменників про слов'ян і русів», р. X «З записів Ахмеда ібн-Фадлана ібн-Аббаса ібн-Рашида ібн-Хаммада (що писав в 20-х роках X століття)», http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Russ/X/Garkavi_mus_pis/10.htm).

Звичайно ж, не тільки вари, варіни, ободріти, вільці / лютичі, ломбарди та авари / обри, а й англи, і юти, і йоти / гьоти, і гуни гаути / вільтини = фризи-руси, як і всі інші нащадки прабалтсько-слов'янськомовних жунів, дісців, сарматів, гутіїв = юечжів / согдів, аланів-торків і жуань-жуанів / нірунів (див.: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/71361>, http://dic.academic.ru/pictures/wiki/files/52/4_Gift_Bringers_of_Otto_III.jpg), мали аналогічно паміро-ферганцям, індоаріям, давнім персам, караболгарам і каракозарам дуже смаглявий (темно-червоний, темно-вишневий, малиновий, коричневий) колір шкіри:

«...візантійці називають їх русіа, сенс цього [слова] – темно-червоні, руді» (ал-Мас'уді, середина X ст., «Арабські науковці про нашествя норманів на Севілью в 844 р.», http://www.vostlit.info/Texts/rus15/Ibn_al_Kutyja/text2.phtml?id=12427);

«XV. У північних краях є якийсь нарід, який греки за його зовнішнім виглядом називають Ρουσιος (русіос), ми ж за їхнім місцем мешкання кличемо «норманами», так як тевтонською мовою це означає «північні люди»¹⁴¹³...» (Посол італійського короля Беренгарія до Візантії в 949 році Ліутпранд Кремонський, «Книга відплати», http://www.vostlit.info/Texts/rus/Liut_Kr/frametext8.htm).

Тут явне переосмислення перекладачем «водних людей», якими були пращури варінів, гунів вількінів = вільтинів / велетів / вільтів = вільців / лютичів, вільтинів = фризів-русів, донських аланів-русів, азово-чорноморських готів-русів та інших полян-українців, що мандрували переважно верхи на човнах, – варягів (укр. «вершників») = нарців / нартів (япон. «норіта» – вершник) = русів¹⁴¹⁴, в «північних людей»:

«...д.-ісл. «Njordr» [Ньорд] – морський бог, грец. «Νηρέυς» [Нерей] – морський цар, ім'я осетинських мітологічних героїв – нартів, ... санскр. «nârâs» – води, новогрец. «νερο» – вода, ... лит. «parsas» – «лють, мужність»...» (Вяч.Вс. Іванов, В.М. Топоров, «Індоевропейська мітологія», у кн.: «Міти народів світу: Енциклопедія». М., 1980. – Т. 1. – С. 527-533, <http://philologos.narod.ru/myth/indeurmyth.htm> <https://ru-sled.ru/indoeuropejskaya-mifologiya/>).

Тому-то горянам українцям більш личить саме сучасний їхній етнонім, що не є пов'язаним з кольором шкіри їхніх пращурів і означає вищі та верховні.

Українці, як і їхні пращури баньшунські мані – ба-ді та інші сармати-дісці (чи-ді – червоні ді, бей-ді – білі ді, жун-ді – велетні ді, шаньжуни – горяни-велетні, юечжі – гутії) за думкою стародавніх китайців є «божественним військом».

Вільнолюбні пращури українців не терпіли не лише утисків і пригнічення, а і будь-якого підпорядкування. Тому-то вони споконвічно й воліли перебиратися на вільні землі. Але ж зараз придатних для існування вільних земель ніде не має і, отже, треба героїчно захищати свою батьківщину від психічно інфантильних нелюдів:

«Хань-чжунський полководець Шан-цзі зробив одного разу наступну промову на захист ба-ді: «Ба-ді семи родів мають заслугу в тому, що вбили білого тигра. Ці люди – хоробрі, войовничі та добре вміють битися. Колись цяни, вступивши до округів та повітів Хань-чуань, зруйнували їх. Тоді нам на допомогу з'явилися ба-ді, і цяни були розбиті на голову і винищені. Тому-то баньшунських манів¹⁴¹⁵ і прозвали «божественним військом». Цяни відчули страх і передали іншим родам, щоб вони не рухалися на південь. Коли ж згодом цяни знову вторглися з більшими силами, то ми тільки за допомогою тих же ба-ді

¹⁴¹³ Проте в оригіналі тексту «aquilenaes homines» – дослівно «водні люди», а зовсім не «північні люди»; лат. «aqua» – вода; каталан. «Aquil • les» – Ахіллес; Ахілл перед проникненням в Троянський епос був річковим або ж морським богом, – П.Д.

¹⁴¹⁴ Д.-київ. *нарвани / нарці = нормани від індоевропейського слова «нар» – води, що збереглося і в вепській мові у вигляді слова «narvaine / нарва» – «струміль, бурхлива течія, водограй, поріг».

¹⁴¹⁵ Пра-і.е. *moung / *манд / *манж = ман – «горець, мужня людина», – П.Д.

кілька разів завдавали їм поразки»... Що «ді» не були схильні до підкорення, найвище ставлячи особисту свободу, видно з того, що вони без вагання кидали свою поневолену батьківщину і розходилися – одні на північ, інші на південь, туди, де ще був простір, куди не добиралися китайці зі своїм державним устроєм, чиновниками та правилами гуртожитку. Так вони, з плином століть, дісталися з одного боку до басейну Брахмапутри, Іраваді та Салуїну, з іншого до Алтаю та південного Сибіру¹⁴¹⁶. ...як північні, так і південні дісці¹⁴¹⁷ відрізнялися одними й тими ж рисами свого племінного характеру: гарячим темпераментом, зневагою до смерті, рішучістю та надзвичайною відвагою; це були воїни за натурою, за покликанням: вони вступали у боротьбу заради самої боротьби і, дорожачи своєю особистою свободою, не виносили підпорядкування, в якій би формі останнє не виявлялося. Будучи рухливими, енергійними, діяльними і в той же час, не відрізняючись великою прихильністю до батьківщини, вони залишали останню, коли умови життя в ній змінювалися, і розходилися все далі у пошуках країн, де їхнє соціальне життя, у формі дрібної громади, керованої виборними старшинами, могло мати ще місце. Де б, проте, дісці¹⁴¹⁸ не мешкали, головними та улюбленими промислами їх завжди були полювання та рибальство, які цілком задовольняли їхні бродячі схильності, заповзятливу натуру їх, найвищою мірою самостійну та лицарську. ...вони не виносили деспотизму, а й самі ніколи не були деспотами ні в родині, ні в колі своїх рабів і підлеглих. В силу цих расових особливостей характеру, а також відсутності в їхній натурі хтивості, дісці є в Азії єдиним народом, у якого моногамія становила первинну та основну форму шлюбу¹⁴¹⁹... Наскільки можна судити тепер за уривчастими звітками про релігію дісців, що дійшли до нас, ми повинні вважати, що у них одночасно існували всі три стадії релігійного мислення, а саме – поклоніння природі (тотемізм), шаманізм і, нарешті, поклоніння пращурам, яке не розвинулося до антропоморфізму, можливо, завдяки саме тій обставині, що діській громаді були тоді чужі монархічні принципи» (Г.Ю. Грумм-Гржимайло, «Чому китайці малюють демонів рудоволосими?», <http://www.litmir.net/br/?b=128057&p=176>, <http://archive.li/TPE47>; <http://www.velesova-sloboda.org/antrop/grumm-grshimaylo01.html>; Павло Данильченко, «Історія племен і народів, що сформували український етнос і державу Україну» https://chtyvo.org.ua/authors/Danylchenko_Pavlo/Istoriia_plemen_i_narodiv_scho_sformuvaly_ukrainskyi_ethnos_i_derzhavu_Ukrainu/);

Білий тигр – підступний, жорстокий і кровожерливий звір, вбитий пращурами українців;

¹⁴¹⁶ І далі до Скандинавії [алани-торки, гьоти і грутунни = руси та жуни / гуни ультинзури та інші] і навіть до туманного Альбіону [англи, юти, фризи-руси та данці], – П.Д.

¹⁴¹⁷ Пращури чорнявих і смаглявих слов'ян, германців, французів, іспанців і італійців, – П.Д.

¹⁴¹⁸ Пращури українців, – П.Д.

¹⁴¹⁹ Як і у їхніх нащадків грутуннів (полян-русів), – П.Д.

Російський військовий броньований позашляховик ГАЗ-2330 (АМН 233114) «Тигр», знищений вже в кількості декількох сотень божественним військом українців.

Підступна і ненажерлива Росія, психічно інфантильне населення якої звикло споганювати свої землі і тому споконвічно потребує нових, зараз передислокує до Європи навіть із Далекого Сходу свої війська з амурськими «Тиграми». Тому керівники Китаю будуть недалекоглядними, якщо не скористаються такою слушною нагодою і не приєднають зараз до Китаю Східний Сибір разом із Далеким Сходом нинішньої Росії:

«Щодо Пекіна, то хоча він і не має претензій, але, як пишуть російські ЗМІ, за неофіційними китайськими мапами, весь Далекий Схід РФ – це територія КНР, а в офіційних підручниках історії в Китаї стверджується, що «Сибір – тимчасово втрачена територія Піднебесної...» (Кореспонденти «Белсату», «Не тільки Смоленськ та Курили. Хто і як малює Росію на своїх національних мапах», <https://belsat.eu/ru/news/05-03-2022-ne-tolko-smolensk-i-kurily-kto-i-kak-risuet-rossiyu-na-svoih-natsionalnyh-kartah/>).

Китай за вторгнення своїх військ саме зараз на територію Росії не зазнає не тільки санкцій, а навіть і міжнародного осуду. Бо Росія сама порушила територіальну цілісність сусідньої держави і, отже, перетворивши підписаний її керівництвом Будапештський меморандум, щодо гарантування територіальної цілісності України, в нікчемний папірець, сама напросилася на такі ж дії сусідніх держав. До того ж вона порушила і майже всі міжнародні норми, розпочавши геноцид цивільного населення України. Тому-то, те що Китай раніше підписав з Росією якісь там угоди не має зараз ніякого значення. Бо будь-які угоди з державою терористом повинні автоматично розриватися після запровадження нею геноциду цивільного населення.

Проблема ж Тайваню не є зараз настільки нагальною для Китаю, що б не скористатися можливістю отримати природні багатства Сибіру, які психічно інфантильне холопське населення Росії не здатне екологічно освоїти та раціонально використати.

Адже для приєднання до Китаю цих раніше втрачених ним земель є зараз безліч приводів. І не тільки звільнення від російської окупації земель споріднених китайцям евенків (тунгузо-маньчжурів), евенів, нівхів, якутів та інших монголоїдів, яких російськомовні холопи презирливо називають «вузькоглазиками», але навіть і необхідність припинення геноциду українців, пращури яких сармати-дісці неодноразово вставали на захист китайців від набігів північних варварів цянів:

«Китайці скажуть: «ок». Так і бути, ми вам допоможемо. Але ми маємо одну умову: заміна народу. Ми до росіян жодних претензій не маємо, але у нас нарід ефективніший. Тут немає нічого особистого, це просто бізнес. Поміркуйте самі: коли ви берете в управління ферму і бачите, що там стадо складається з корів середньоросійської породи,

то ви розумієте, що його потрібно замінити на корів голштинської породи. Просто тому, що голштинці дають більше молока за тих же самих витрат. А це стадо треба відправити на ковбасу. Адже у вас немає жодної неприязні до середньоросійських корів. Просто вони вам не потрібні для ваших завдань. Так і тут: які можуть бути аргументи? Нам потрібні ваші ресурси. Ми їх освоїмо без вас. Ви нам не потрібні. Навіщо нам вас годувати та зберігати? Ідіть на ковбасу. Наші китайці з нашими завданнями впораються краще...» (Альфред Кох, «Росію чекає втрата суверенітету та розпад», <http://www.charter97.org/ru/news/2014/10/4/119049/>).

Якщо ж китайці, сидючи на березі Амуру, чекатимуть, коли ж нарешті повз них пропливе труп Росії, то вони знову втратять свої землі Сибіру та Далекого Сходу. Бо ж сибіряки, згуртувавшись і не гаючи часу, утворять на цих землях свою креативну суверену державу:

«Я почувуюся сибіряком, – каже красноярський блогер Олександр Коновалов. – Я багато їздив Росією та зрозумів, що ми інші. Це важко пояснити, але це так. Я взагалі вважаю, що ми не знаємо, хто такі росіяни. За часи радянської влади ми втратили російську культуру та стали «радянським народом». Сьогодні «руський» – це якась абстракція. Навіть країна у нас Росія, а зовсім не Русь. Сибіряк – це конкретніше. Коли я жив в Індії, мене часто питали, чому я не схожий на інших росіян, які були там. І мені було найпростіше сказати, що я – сибіряк, а вони – московити. Тоді в індійців не залишалось запитань. Імідж росіян і в країні, і за кордоном дуже поганий. Але на сибіряків він не поширюється. Напевно, з боку помітно, що ми таки різні» (Володимир Антипін, «Громадянин Сибіру», «Російський репортер», №7 (185), 24 лютого 2011 р., http://expert.ru/russian_reporter/2011/07/grazhdanin-sibiri/);

«Сибірська ідентичність відчувається у Новосибірську скрізь – інші люди, інша манера водіння на дорогах, навіть інша, сибірська говірка. «У тебе московський акцент» – дорікають московському журналісту знайомі з Омська. Сибірські компанії, що експортують щось за кордон, вважають за краще засновувати свій бренд на сибірському походженні. Те саме стосується і сибірських туристів за кордоном – на стандартне запитання «Звідки приїхали?» вони відповідають: «З Сибіру...» («Сибіряки говорять про відокремлення від Росії», <https://golbis.com/pin/sibiryaki-pogovarivayut-ob-otdelenii-ot-rossii/>; <http://2fimage.politiko.ua/blogpost91438>; <https://oleg-leusenko.livejournal.com/854294.html>);

«Зверніть увагу: північні надморяни (рос. помори) та перша хвиля сибіряків – біла кістка російської нації – крадіжки не знали, не заведено було. Це жили люди вільні, своїм розумом і за себе відповідальні, і якщо що розправа була швидка та сувора. Закон тайга, ведмідь прокурор. До Петра народець ще намагався перебиватися. Хоча вже з часів Олексія Михайловича відзначають заїжджі в Московію іноземці злочинність і шахрайство російського люду. Зауважте – ні Антверпен, ні Гамбург, ні Лондон не були зразками чесності. Місто пізнього Середньовіччя було набите злочинцями і всіляким нічним людом. Але все відносно. Ось щодо Європи Росія була злочинною і в XVI столітті теж. А з чого б інакше? Нарід перебував у стані рабському. А рабство формує рабські звичаї та уявлення. **СТЯГНУТИ – ЗАВЗЯТІСТЬ РАБА**» (Михайло Веллер, «Великий останній шанс», https://lib.misto.kiev.ua/WELLER/r_poslednij_shans.p07.dhtml).

Зовсім не схожі на психічно інфантильних росіян (не здатних облаштовувати своє життя без тотальної опіки жорсткою авторитарною владою) і колишні литвини (лютичі) – білоруси. Підсвідомі лінгвопсихічні установки бидлоутворюючої російської мовної картини світу ще не встигли знівечити їх, як і українців, а отже, і перетворити їх (на відміну від більшості росіян) на агресивно слухняне бидло. Тому-то:

«Пара, пара! Паважання сябры» згадати про свою офіцерську честь і чесноту та нарешті скинути зі свого народу ярмо холуїв московитського пахана, як це зробили ваші доблесні і хоробрі прашури в Могильові у 1661 році. Та й зовсім не гріх забрати вам зараз свої землі Смоленщини у холопів цього пахана. Бо саме їхня держава перша порушила

статус-кво, окупувавши землі сусідніх країн, а отже, і спровокувала зробити те ж саме своїх сусідів відносно до себе. Нехай позаздрять вам нерішучі китайці:

«Ігумен Орест пише: «На той крик бурмістр Леонович із катівським мечем, вибігши з ратуші, перехрестившись, крикнув: «Пора! Пора!» Задзвонив вічовий ратушний дзвін, і дзвони дзвіниці Богоявленського братського монастиря, здіймаючи загальноміську тривогу. Бургомістр Леонович, з товаришами, перший почав перед ратушею на ринку великим катівським мечем рубати Московських солдатів, а міщани, почувши тривожний дзвін, по всьому місту, по всіх будинках і вулицях, несподівано напавши, били, кололи, різали бердишами, сокирами, молотками і чим хто міг, винищуючи Московських солдатів без жодної пощади...» («Пора! Пора!: як у 1661 році білоруси показали, чий Могильов», <https://charter97.org/ru/news/2022/2/5/453599/>).

На згадку про повстання один із музеїв Могильова прикрашає мальовнича і досить кривава картина про побиття московитів вашими славетними та хоробрими пращурами, а вашим нацбанком навіть була випущена в обіг ювілейна монета, на якій зображено ратушу та білоруські слова «Пара! Пара!», якими, за переказами бургомістр дав наказ почати повстання:

Отже, якщо білоруське військо бажає придбати досвід бойових дій, то нехай спочатку побореться з туранським гарматним м'ясом своїх східних сусідів, а не стане необачно само гарматним м'ясом, зіткнувшись з божественним військом українців, що покришило, як капусту, майже всі елітні формування туранського війська російської недоімперії:

«Нерозумно недооцінювати: український нарід, бо розважлива (значна) частина українського народу, переживає те, що називається «пасіонарним вибухом». Коли ми говоримо про патріотичне почуття російських людей, десятки тисяч ополченців, про гуманітарні постачання, в яких беруть участь багато росіян, – треба усвідомлювати, що в Україні має місце те ж саме, але в набагато радикальніших і масштабніших формах. Україна, власне кажучи, «пре». І основна причина – зовсім не горезвісне прагнення до Європи, до цивілізаційних цінностей, комфорту та різноманітних вільностей. Основна причина – це чітке та шалене усвідомлення боротьби з тією силою, що, як здається українцям, завжди тяжіла над Україною. Сила ця: Росія, росіяни. Вони відчули, що не просто пристрасно хочуть, але врешті-решт і можуть перемогти горезвісного «старшого брата» та призначити «старшим братом» себе... Тоді вікова мрія здійсниться: вони подивляться на це потворне, величезне, важке утворення згори донизу. І, можливо, навіть посприяють розпаду цієї підлої держави, яка тисячу років привласнює їхню славу, їхню державність, їхню культуру. Заради такої справи можна пожертвувати багато чим. Україна надто довго чекала на це, вона, по суті, саме сьогодні відвойовує свій жаданий суверенітет, створює свою нову мітологію. Українці відчувають себе давніми греками, вони часто поведуться майже так, як поводитися росіяни у найстрашніші моменти нашої історії... Ставки їхні не просто високі – вони абсолютні: Україна або має народитися, або пологи не відбудуться... Те, що українці були у Вітчизняну другими серед усіх народів Росії за кількістю Героїв Радянського Союзу на душу населення, – треба пам'ятати, треба забити собі напам'ять молотком. Це діти та онуки тих самих героїв та безстрашних солдатів – прямі їхні нащадки...» (Захар Прилепін, «Той, у якому треба вгадати себе», <http://www.mesoeurasia.org/archives/date/2016/05>, <https://mysliwiec.dreamwidth.org/2754270.html>; Оспівувач «Новоросії» прозрів: «Україну наші потуги смішать: болю вона не відчуває, страху не має, бідності не лякається», <http://cossackland.org.ua/2015/02/19/pevets-novorossyy-prozrel-ukraynu-nashy-potuhysmeshat-boly-ona-ne-chuvstvuet-straha-ne-ymeet-bednosty-ne-puhaetsya/>);

«Найбільша помилка це знехтувати українцями. Вважати українців слабкими. Скривдити українців. Ніколи не ображайте українців. Українці ніколи не бувають такі слабкі, як вам здається. Не дай Всемогутній Аллах вигнати українців або забрати щось в українців. Українці завжди повертаються. Українці повернуться та повернуть своє. Але коли українці повертаються, вони не вміють розрахувати силу та застосувати її пропорційно. Вони знищують все на своєму шляху. Не ображайте українців. Інакше коли українці повернуться на землю, де поховані їхні пращури, то ті, хто живе на цій землі, будуть заздрити мертвим» (Джохар Дудаєв, «Атака Ічкерійського Вовка», нариси політичної історії України, https://www.slovech.co/rosiia-znykne-koly-ziyde-ukrains-ke-sontse-dzhokhar-musaievych-dudaiev/?fbclid=IwAR3YqV_nP2-tPRbk5X7ifSORxVPNyYPNI5XEuzxXbVLUu0jmSC4ZDVjk1DE; <https://kharkov.politeka.net/281437-v-seti-vspomnili-vyskazyvanie-dzhohara-dudaeva-ob-ukraincah-oni-vernut-svoe>);

«Ібн Міскавейх, оповідаючи про похід русів¹⁴²⁰ на Бардаа, зазначає, що «нарід цей могутній, статура у них велична, мужність велика, не знають вони втечі, не втікає жоден з них, поки не вб'є противника або сам не буде вбитий» (Якубовський 1926; Флоровський 1927; Заходер 1967). Арабські автори відзначають одностайність русів у боротьбі з ворогами. Наслідуючи ібн Русте, «якщо виступає [на когось] якесь плем'я, виступають всі вони, не поділяються, бувають заодно проти своїх ворогів, поки не перемагають їх» (Заходер 1967; Бартольд 1963). Таке розуміння підтверджує і паралельний текст Гардізі: «Коли вони воюють, усі стають одностайними, не вступають один з одним у усобиці, особливо у присутності ворога» (Заходер 1967)...» (К.Ю. Рахно, «Арабсько-перські звістки про слов'ян і русів і проблема виникнення козацтва», ІФ № 1 / 2022, <https://independent.academia.edu/histformat>);

«Чорноморські¹⁴²¹ зовсім відмінні від інших козаків, більш схожі на мешканців Кавказу, ніж на слов'янина Росії... Передбачається, що вони ведуть своє походження від казахів¹⁴²², кавказького племені, що все ще існує. Вони, найбільшою частиною, високі і добре складені; стрункі; атлетична форма з профілем зазвичай грецьким чи римським; волосся завжди темно-коричневе або чорне; і азіатська кров надає їхнім рисам пікантного характеру, настільки звичного східним людям. Я не намагатимуся описувати історію їхніх кровопролитних воєн з турками та татарами, вони були протягом століть великими прихильниками хреста – сторожовими псами, які охороняли кордони Європи в цьому регіоні від спустошливих набігів фанатичних орд Магомета... Реальний факт, що не існує любові між ними та мусковитами Стародавньої Росії, які відносяться один до одного зі взаємною підозрілістю; і їхня ненависть така, що вони рідко спілкуються без того, щоб не дійти до рукопашної. Козак, зі свого боку, називає росіянина неблагорідним, підлим негідником, позбавленим як величі душі, так і зросту; як безпринципним, так і несхильним до себе за натурою... Серед всіх козаків Російської імперії чорноморські вважаються друзями та ворогами, найхоробрішими – їхній доблесний брат на Дону рішуче підтверджував свою власну слабкість» (Едмонд Спенсер, «Подорож до Черкесії, Кримської Татарії та ін.», Лондон, 1839 р., 3-е вид., http://apsnyteka.org/467-spenser_puteshestvia_v_cherkesiu.html; <http://www.pandia.ru/text/77/156/24240-3.php>);

«Число цих Козаків ніхто обчислити не міг, та й самі справжнього числа знати не могли, але тільки й знали, що скільки їх кінних, стільки й піших до справи бути повинно, бо скільки в навколишніх місцях людей буде, стільки й Козаків у себе вважали. До зборів сил їх тільки б повістку зробити, щоб у полки збиралися, то відразу, скільки потрібно, воїнство збиралося; не було потреби з труднощами збирати, так, як в інших військах буває, і не було потреби великого найму обіцяти; аби тільки старший слово сказав, зараз

¹⁴²⁰ Пращурів українців гутуннів / хросів / русів, – П.Д.

¹⁴²¹ Тобто українські кубанські козаки, – П.Д.

¹⁴²² Точніше каракозар = касогів, – П.Д.

війська, як трави, буде. Як у один час на запитання турецькому султану, коли хотів знати кількість сил їх, відповідали, що «у нас, де, людей, що лоза, то козак, а де крак чи байрак, то по сту і по двісті Козаків тамо, і всі ті на війні хоробрі», і до того ж приписали, що «козаки багатство дуже мають, хитрість і хоробрість досить знають...» (Олександр Рігельман, «Літописна розповідь про Малу Росію та її нарід і козаків взагалі», <http://litopys.org.ua/rigel/rig03.htm>);

«Француз Ж. Шерер в своїх «Анналах» пише (1776 р.), що українські батьки передавали своїм синам як найдорожчу спадщину меч і ключ «Воля або смерть». Українці визначилися у тому, що воля у них не перейде в свавілля. Рільнича культура українців породила та виплекала і ідеалістичну, релігійну духовність і світогляд, якими праукраїнці ще за часів передісторій запліднили культуру народів на півдні Європи, і та культура росла та поширилася на всю Європу крім північно-східного її кута» (Павло Штепа, «Московство, його походження, зміст, форми й історична спадкоємність», <http://textbook.com.ua/istoriya/1475230795/s-15>);

«Немає нічого більш відповідного зі слов'янським характером, ніж становище України чи Малоросії з часів Київського періоду до Петра I. Це була козацька та землеробська республіка з військовим устроєм, на засадах демократичних та комуністичних. Республіка без централізації, без сильного уряду, керована звичаями, що не підкорялася ні московському цареві, ні королю польському. У цій первісній республіці не було і сліду аристократії; будь-яка повнолітня людина була діяльним громадянином; всі посади, від десятника до гетьмана, були виборними. Зауважте, республіка ця проіснувала з XIII століття до XVIII, безперестанку обороняючись від великоросів, поляків, литовців, турків і кримських татар» (Олександр Герцен, «Старий світ і Росія. Листи до В. Лінтона, лист перший, 1858», т. XII, 1957, <http://gertsen.lit-info.ru/gertsen/public/russie-vieux-monde/russie-vieux-monde-staryj-mir-i-rossiya.htm>);

«Остаточне відділення України та розрив зв'язків з рештою Росії відбулися після завоювання півдня «великим язичником» Гедиміном, що «в жодного з підкорених ним народів не змінив звичаїв та давнього правління...» [Гоголь]. Тобто «батьківщина слов'ян» – на відміну від самої Росії, уникнувши тривалого татарського панування, – зберегла більшу чистоту та самобутність культури («...з усіма язичницькими повір'ями, дитячими забобонами, піснями, казками, слов'янською мітологією, що так простодушно... змішалася з християнством» [Гоголь])... На думку Гоголя, Степ і відповідна вільність прояву евразійських зачатків формують в Україні особливий слов'янський характер, що відрізняється від великоросійського «яскравістю», ентузіазмом, войовничістю. Саме козаки як спадкоємці давньоруської держави, що заслонила Європу від монголів, рятують її від навали¹⁴²³ «магометанської»...» (Володимир Денисов, «Історія Малоросії – очима Гоголя», <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-malorossii-glazami-gogolya>);

«Згадаймо приказку, – до армійської частини привезли новобранців. Росіяни насамперед цікавиться, де їдальня, українець – де сержантська школа. З дуже глибоким підтекстом жарт. Якщо під «армійською частиною» розуміти СРСР... то роль у ньому українців проглядається непогано». Справді, не лише велика питома вага українців серед сержантського та офіцерського складу Радянської армії – факт загальновідомий, а й величезна кількість господарських та партійних керівників різних рангів, розкиданих всіма регіонами та країнами колишнього Союзу» (Сергій Беляєв, «Загадка української душі. Особливості менталітету українців», <http://www.navigator.lg.ua/arts.php?mode=r&art=r0073>);

«Я вважаю українців найкращими воїнами. Український воїн вірний до смерті», – Вільгельм Габсбург, 1918 рік» («Відомі іноземці XVIII-XX століть про Україну, українців

¹⁴²³ Зараз же волелюбні нащадки українських козаків знову рятують Європу від навали психічно інфантильного туранського бидла Московії, що нездатне облаштовувати своє убоге та нікчемне існування без тотальної опіки жорстокою кремлівською деспотією, а тому-то і є заздрісним та ненависним до всього цивілізованого та успішного європейського, – П.Д.

та наші взаємини з Московією», <https://armyinform.com.ua/2019/12/01/ya-radshe-obidatymu-na-pidlozi-ukrayinskoyi-haty-anizh-za-stolom-moskovskogo-knyazya/>);

«Правду кажучи, вміння успішно воювати стали відкриттям і для багатьох українців. А все тому, що нашу справжню історію погано знають не лише в Росії чи у світі, а навіть в Україні. Бо якщо оглянути українське минуле без російських окулярів, можна побачити – українці – це нарід-військо. Ми маємо унікальне вміння. Ми вміємо швидко організуватися для ефективного самозахисту. Загалом військо – це важливий елемент держави. Українці ж після падіння Русі не мали протягом століть своєї держави. Але це не завадило нам створити у 16 – 17 століттях одне з найефективніших військових формувань того часу – козацьке військо. Козаки захищали південні кордони Речі Посполитої, брали участь у війнах різних держав як наймані солдати. Але також піднімали повстання. Спочатку – для захисту власних інтересів. Згодом вимоги набули більш політичного забарвлення і козаки перебрали на себе роль захисників усіх українців... До відновлення армії масово долучилися волонтери з усієї країни, які заміняли державний ресурс, поки нова українська влада на чолі з президентом Порошенком включилися в цей процес. Ми знову продемонстрували блискучу здатність до самоорганізації, здатність бути народом-військом. Мільйони українців пішли на фронт – солдати, волонтери, інформаційні та творчі команди...» (Володимир В'ятрович, «Українці – нарід-військо», https://lb.ua/blog/volodymyr_viatrovych/517538_ukraintsi-narodviysko.html);

«Зараз у лавах української армії з'являються молоді, ініціативні, дуже вмілі та, що дуже важливо, досвідчені командири. Особистий склад усіх підрозділів теж швидко набирається досвіду. Причому в українському випадку навчання йде не з-під палиці, як у Росії, а з волі самих солдатів та офіцерів. І це винятково важливий процес – досвідченість під час бойових дій має колосальне значення» (Іван Яковина, «Катастрофічний провал російської армії. Як Україні перемогти Путіна», https://nv.ua/ukr/opinion/putin-prograv-ivan-yakovina-pro-porazku-rosiyskoji-armiji-viyna-novini-ukrajini-50229428.html?utm_content=set_lang).

Таким чином, на відміну від психічно інфантильного московитського гарматного м'яса українські воїни є відважними людьми, що воліють і є здатними швидко придбати достатній досвід бойових дій. Тому-то, якщо воїн українського божественного війська і йде на той світ, то разом з собою він забирає не менше десяти психічно інфантильних орків.

Однак через непідкріпленість свого патріотизму надією на краще життя на теренах України своїх нащадків вільнолюбні українці на жаль не мають достатньої мотивації, щоб ризикувати своїм життям для подолання ворога.

До того ж згідно української мовної картини світу для них підлеглисть будь-кому споконвічно була принизливою та образливою. Адже не тільки князь у полян-русів був лише головним серед рівних йому дружинників, а і гетьман у українців-русів був лише головним серед рівних йому козаків:

«В Україні ніколи не було царського двору чи сакральної шляхти. Лідера завжди вибирав нарід, а не Бог. Причому ставлення до лідера завжди було скептичним. Щороку він мав доводити свою сміливість та лідерські якості. Існувала традиція: гетьман, якого обирали, має бути втоптаний у багнюку для того, щоб не забував, звідки вийшов, щоб пам'ятав, де опиниться, якщо не виконуватиме своїх функцій. І часто опинявся у бруді у прямому значенні цього слова. Те саме ми бачимо і зараз. Хоч би яким і не було господарювання в Україні, воно завжди буде непопулярним. Що б президент не робив, одразу «зрада» та «геть». Будь-який розсудливий українець знає, що якщо лідер не робитиме те, що має [робити], без проблем чи перевиберемо, чи змістимо, поставивши на його місце іншого...» (Олександр Стражний, «Мудрий, хитрий, толерантний. Хто такі українці – уроки самоідентифікації», <https://focus.ua/society/358317/>).

Саме через це щирі українці, як і їхні сарматські та германські пращури, і не бажають влаштуватися в некомфортну для них холопську вертикаль¹⁴²⁴ державного підпорядкування авторитарному режиму псевдоеліти. І тому-то найздібніші, надіяльніші та підприємливіші українці звичайно ж віддадуть перевагу мешканню на чужині ніж під тотальною опікою авторитарних високопосадовців, що не поважають людську гідність пересічних українців, ставлячись до них як до бидла.

Враховуючи це, українцям потрібно нарешті повернути не тільки повагу як до своїх пращурів, так і до себе, а навіть і відібране у них психічно інфантильною псевдоелітою почуття власної гідності. А тим самим потрібно надати їм і можливість самостійно позбавитися як від почуття меншовартості, так і від нерішучості.

Багато українців зараз не бажають йти до лав українського війська зовсім не через страх втратити своє життя, а тому, що не бачать світла в кінці «тунелю», в який їх загнала продажна псевдоеліта країни. І цей «тунель» зараз заповнений океаном цинічної брехні та відвертого шахрайства, в якому «плавають» поодинокі айсберги корупції, що є принципово нездоланною без подолання в країні брехні та шахрайства. І саме через небажання псевдоеліти України подолати в країні навіть брехню та елементарне шахрайство, що панує переважно в основних галузях економіки та у сферах надання комунальних послуг, і змушені наші партнери обмежувати надання Україні як військової, так і економічної допомоги.

І отже, все це пов'язано з пануванням в країні не лише шахрайства, а і неправди (відвертої брехні) чи напівправди (цинічної брехні), на яких в Україні, як і в Московії, на жаль майже все й тримається. Адже в усіх цивілізованих країнах захист через Суд своїх клієнтів від шахраїв є святим обов'язком підприємців і бізнесменів, бо інакше вони можуть втратити своїх клієнтів. Керівники ж монополіста ТОВ «Газопостачальна компанія «Нафтогаз України»» (ГК«НГУ») лукаво та брехливо стверджують, що їхнє звернення до Суду чи навіть і до НКРЕКП за колективним захистом всіх своїх клієнтів від відвертого шахрайства керівників ТОВ «Газорозподільні мережі України» (ГРМУ) буде втручанням в господарчу діяльність цього підприємства. І це має місце, незважаючи на те, що втручатися в шахрайську господарчу діяльність керівників ГРМУ буде насправді Суд, якщо доведе їхню провину в цьому, а зовсім не керівники ГК«НГУ». І тому-то керівники ГРМУ так і продовжують досі скоювати більш ніж двадцятирічне шахрайство, стягуючи двічі зі споживачів газу сплату вартості одних і тих же своїх виробничо-технологічних втрат газу в будинковій газорозподільній мережі. До того ж вдруге сплата вартості цих реально неспожитих обсягів газу, які взимку можуть перевищувати майже втричі насправді спожиті, зухвало та цинічно стягується зі споживачів, що взагалі не мають ніякого відношення до цих переважно метрологічних втрат газу через відсутність у них квартирних метрологічних пристроїв (лічильників газу).

Та навіть і академіки історики досі стверджують, що прабатьківщиною темно-червоношкірих середньовічних слов'ян є Європа, злочинно ігноруючи те, що в Європі рівень ультрафіолетового випромінювання для такого темного кольору шкіри в їхніх пращурів є взагалі недостатнім. І до того ж вони всіляко принижують розумовий розвиток праслов'ян, ототожнюючи їх з тубільцями Європи, що навіть не знали гончарного кола і, отже, ліпили горщики лише вручну. І ця академічна брехня має місце незважаючи на те, що пращури слов'ян сармати стояли у витоків стародавніх Індійської та Китайської цивілізацій, а споріднена українцям європейська шляхта створила у Європі сучасну цивілізацію. І не випадково ж більшість королівських династій Європи за жіночою лінією є нащадками Ярослава Мудрого. Адже розумові здібності генетично передаються саме дочками, а не синами. Про це знали не тільки сармати, а навіть і пращури більшості

¹⁴²⁴ Вже Андрій Боголюбський оточив себе замість рівноправних йому дружинників абсолютно слухняними собі холопами. Так що в холопській ментальності росіян повинна зовсім не їхня слов'янськомовна монгольська еліта, а саме бидло утворююча російська мовна картина світу.

сучасних євреїв стародавні гутії – гіксоси та гети (хети / хетти), у яких царювання переходило саме до синів сестер царів, а зовсім не до синів самих царів.

Та і для еліти Європейського союзу будь-яка країна, чиновники та правоохоронці якої не бажають подолати не тільки корупцію, а навіть і елементарне шахрайство, взагалі не є бажаною. Тому, щоб Україна не стала лише аграрним додатком Європи та порубіжною зоною, що відділяє Європу від варварської Московії, і треба надати українцям надію на краще життя, притягнувши нарешті всіх опікуваних урядовцями шахраїв до суворої кримінальної відповідальності.

Українське божественне військо все ж таки зможе здолати зовнішнього ворога, якщо впливові діячі держави нарешті усвідомлять правду про славетних прашурів українців і завдяки як дієвій пропаганді її, так і перезавантаженню корумпованих державних органів успішно проведуть мобілізацію достатньо великої кількості українців, повернувши їм почуття своєї гідності притягненням до суворої кримінальної відповідальності всіх їхніх кривдників, а тим самим і надавши їм віру в свою історичну місію позбавити людство від останньої та до того ж і найодіознішої імперії, як це зробили їхні прашури готи ґрутунни (прашури полян-русів), алани-торки (прашури хорватів-дулібів та кавказьких аланів) і гуни ультинзури (прашури уличів та тиверців), знищивши пихату Римську імперію.

Отже, для повернення всім громадянам країни почуття своєї гідності потрібно нарешті розвінчати московитську брехню як про європейську батьківщину темно-червоношкірих середньовічних слов'ян і їхніх сарматських та германських слов'янськомовних прашурів, так і про нинішню буцімто громадянську війну в Україні, урочисто заклавши перше каміння в спорудження майбутнього меморіалу першій античній державі українців, очільником якої був Германаріх. Адже для подолання почуття своєї меншовартості українці повинні нарешті усвідомити, що саме їхні прашури не тільки стояли у витоків стародавніх цивілізацій Індії та Китаю, а і що саме вони знищили як першу Китайську, так і Римську імперії, що панували над підкореними ними племенами та нарідностями.

Не менш важливим звичайно ж є і перезавантаження не лише керівників міністерств, а і їхніх секретаріатів та служб, що призначені насправді спілкуватися не лише з ображеним і приниженим чиновниками населенням країни, а також і зі всіма небайдужими громадянами. І це потрібно перш за все для того, щоб вони розподіляли саме питання на ті, що мають державну чи особисту важливість, а не тих, хто звертається до них, на юридичних осіб (яких більшість чиновників вважає чиймись холопами) чи на фізичних осіб (яких більшість чиновників взагалі вважає бидлом).

Інакше подолання в державі брехні та шахрайства буде неможливим. Адже більшість чиновників і правоохоронців мають холопську натуру і, отже, є кар'єристами та користолюбцями. Тому-то в державі ніхто і не зацікавлений в подоланні цих ганебних явищ. Бо хто ж буде віддавати на заклання «корів» (шахраїв), яких можна регулярно та довгостроково доїти?

І саме через це в Україні, як і в холопській Московії, нормативно-технічні документи, що приймаються Постановами Кабінету Міністрів, так і Закони України приймаються зовсім не для того, щоб всі виконували їхні вимоги, а для того щоб чиновники та високопосадовці правоохоронних органів могли торгувати негласними дозволами не виконувати окремі вимоги цих документів і законів:

«Згідно К. Рогову писані правила створюються в такий спосіб і, головним чином, для того, щоб їх можна і вигідно було порушувати. «Виконання таких правил – чисті видатки, а порушення правил дає конкурентні переваги». Тому відбувається постійний торг індивідуальними правами щодо порушення правил. Держава постає як «магазин», у якому «продаються» такі права. Державні інститути (подібні до Міненерго та НКРЕКП, – П.Д.) не слідкують за дотриманням правил, але карають за їх несанкціоноване порушення, відповідно, мотивуючи інших на торг щодо їхніх прав на порушення правил. Потрібна існувати більшість, впевнена у повсюдності порушення правил. Ціннісні переваги тих, хто

дотримується правил, суттєво знижуються, а маргінальність таких людей набуває ідеологічного обґрунтування. Розмови про повсюдність корупції працюють не на підриє цієї системи, а на пропаганду системи порушення правил. Правила порушення правил мінливі. Не можна набути тривалого імунітету. Кожен суб'єкт повинен постійно взаємодіяти із системою, перевіряючи, чи правильно він порушує правила. Тому головна роль належить політикам – тим, хто встановлює нові правила порушення правил, тим самим контролює і прохачів щодо прав на порушення...» (Павло Крупкін, «Небожителі, вертухаї, партизани. Російське суспільство та його політичний клас», https://traditio.wiki/files/a/a2/Вопросы_национализма_№9.pdf, <https://cyberleninka.ru/article/n/nebozhiteli-vertuhai-partizany>).

І саме через це українці і почали сумніватися в тому, що нинішня психічно інфантильна псевдоеліта України дійсно зможе подолати внутрішніх ворогів, а багато з них вже навіть і зневірилися в цьому. Тому-то і треба нарешті показати, що Україна як держава насправді відбулася (на відміну від тверджень нинішнього пахана Московії) і що її високопосадовці насправді поважають гідність пересічних українців, притягуючи до суворої кримінальної відповідальності тих, хто зухвало ошукував їх на протязі багатьох років та й на жаль і досі продовжує це робити абсолютно безкарно.

Інакше, незважаючи на подолання зовнішнього ворога, найздібніші, найдіяльніші та підприємливіші українці, що могли б як застосувати інноваційні та наукоємні технології, так і заснувати в країні сучасні високопродуктивні та найприбутковіші підприємства, знову будуть змушені розповсюдитися по всьому світу, покинувши зубожилі терени України, на яких стане можливим лише злиденне холопське існування під тотальною опікою психічно інфантильної псевдоеліти. Так, наприклад, мої родичі, що перебралися з окупованого московитами Старобільська до Чехії, вже наполегливо вивчають чеську мову і не збираються повертатися до корумпованої України. На обезлюдненні таким чином терени України поступово просочаться психічно інфантильні московити, для яких холопський спосіб існування завжди був абсолютно комфортним. І тому те, що московити не змогли захопити силою, вони зможуть врешті-решт отримати навіть без будь-яких зусиль.